Universidad de Deusto
Biblioteca

Cs de Dn Mathias Perez Cuevela
Villa de Sn Manuel Monter

Ramos

Universidad de Deusto
Biblioteca

23(022)

MAGISTRI

SENTENTIARVM LIBRI QVATVOR.

PETRO LOMBARDO EPISCOPO PARISIENSI AVTHORE: LABORE IOANNIS ALEAVME, PARISIENSIS THEOLOGIAE PROFESSORIS A MENdis non paucis ex vetustis Codicum collatione repurgatorum.

Adiunximus singulis libris Titulos, quibus capita distinguuntur ex authoris Sententia.

***

calcē operis subiiciūtur Articuli erronei, Parisiis iam olim damnati, atque ab eorum assertoribus recantati: Adiectis nonnullis ipsius Magistri, in quibus communiter non approbatur.

Cum Indice copiosissimo.

BIBLIOTECA DE LA UNIVERSIDAD DE DEUSTO

LVGDVNI,
APVD HAEREDES IACOBI IVNTAE.
1564.

10.155

INCIPIVNT rubricæ Libri primi.

Distinct. I.
Omnis doctrina est de rebus vel de signis ipsis. 1.A
De rebus quibus fruendum est vel vtendū, & de his quę fruuntur & vruntur. 2.B
Quid sit frui vel vti. ibid.C
Determinatio corū quæ videntur contraria. ibid.D
Alia determinatio. ibid.E
Vtrum hominibus sit vtendum, vel fruendum. 3.F
Hic quæritur an Deus fruatur an vtatur nobis. ibid.G
Vtrum vtendum an fruendum sit virtutibus. ibid.H
Epilogus. 4

DISTIN. II.
De mysterio Trinitatis & vnitatis. 4.A
Quæ fuerit intentio scribentium de Trinitate. ibid.B
Quis ordo sit seruandus cum de Trinitate agitur. 5.C
Testimonia sanctorum de Trinitate. ibid.D
Aperte ostendit quòd nec solitudo, nec diuersitas, nec singularitas ibi est, sed similitudo. ibid.E
Ad idem quod cœperat redit, vt alias authoritates supponat. 6.F
Specialia testimonia de spiritu sancto. ibid.G
De testimoniis noui testamenti. ibid.H

DISTIN. III.
De cognitione creatoris per creaturas, in quibus trium vestigium apparet. 7.A
Prima ratio vel modus quomodo potuit cognosci Deus. ibid.B
Secunda, tertia, & quarta ratio qua potuit cognosci Deus. ibid.C.D.E
Quomodo in creaturis apparet vestigium Trinitatis 8.F.G
Quomodo æqualia sint, quia capiūtur à singulis omnia & tota. 9.H.I.K.L
Ex quo sensu illa tria dicantur esse vnum & vna essentia quæritur. ibid.M
Quod etiam ad seinuicem dicuntur relatiue. ibid.N
Hic aperitur quod supra quęrebatur, scilicet quomodo hæc tria dicantur vnum. ibid.O
Quòd in illa similitudine est dissimilitudo. 10.P
Prima dissimilitudo. ibid.Q
Altera dissimilitudo. ibid.R
Alia assignatio Trinitatis in anima, scilicet mens notitia, amor. ibid.S.T.V.X
Quomodo mens per ista proficit ad intelligēdum Deū. ibidem. Y
Hic de summa Trinitatis vnitate, I.I.Z

DISTINT. IIII.

Hic quæritur vtrum concedendum sit, quòd Deus se genuerit. 11.A

Alia quæstio de eodem. ibid. B.& 12.C

Redit ad præmissam quæstionem. An Deus pater se Deum, an alium Deum genuerit. 12.D

DISTINCT. V.

Vtrũ diuina essentia genuerit filiũ, vel genita sit à patre, vel de ipsa natus sit filius, vel spiritus sanctus processerit. 12.A

Secunda ratio. ibid.B

Tertia ratio & potior. ibi.C

Huic aduersari videtur August. 13.D.E.F.& 14. G

Quomodo sint intelligenda præmissa verba Hilarij. 14. H.I.& 15. K

Quòd filius non est de nihilo, sed de aliquo, nontamẽ de materia: sic & spiritus sanctus. 15.L

Quare verbum patris dicatur filius naturæ. 16.M

DISTIN. VI.

Vtrum pater voluntate genuerit filium, an necessitate: & an volens vel nolens Deus. 16.A.B

Qualiter intelligenda sunt illa verba, pater nec nolẽs nec volens Deus est, nec volens nec nolens genuit filium. 17.C

DISTINCT. VII.

Hic quæritur an pater potuerit vel voluerit gignere filium. 17.A.B.C

Hic quæritur quomodo intelligenda sint. 18.D.E

Vtrum patura sit potẽs gignere filiũ: & an simplicitate essentiæ Dei. 19.A.B

DISTIN. VIII.

De veritate & proprietate & incommutabilitate & simplicitate essentiæ Dei. 19.A.B

Hic de incommutabilitate. ibidem. C

Hic de simplicitate. 20.D

Hic de spirituali creatura ostẽdit quomodo sit multiplex, & non simplex. ibidem.E

Qualiter Deus cùm sit simplex, multiplex tamen dicatur. ibidem.F

Tanta est Dei simplicitas, ꝙ nulli prædicamentorum subiicitur. 21.G

Quòd Deus non propriè, sed abusiuè dicitur substantia. ibidem.H

Quòd nõ est aliquid in Deo quod non sit Deus. ibd. I

DISTIN. IX.

De distinctione trium personarum. 22.A

Hic de cœternitate filij cũ patre. ibidem. B. C. D. E

Respõsio Ambrosij ad idem authoritate fulta ibid.F

Inuectio Ambrosij contra hẽ hæreticum. ibid.G.H

Quidam præsumunt discutere generatiõis seriẽ. 23.I

Vtrũ debeat dici, semper gignitur, vel semper genitus est filius. ibid.K.L.M

Quòd filius semper generatur, confirmatur ex dictis Hilarij. 24.N

Breuiter docet quid de hoc concedendum sit. ibid.O

Argumẽtatio hæretici. ibi.P

DISTIN. X.

De spiritu sancto ꝙ amor patris & filij propriè dicitur, cùm sit in Trinitate amor qui est Trinitas, sicut verbum propriè dicitur sapiẽtia. & tamen tota Trinitas dicitur sapientia. 25.A.B.C

Exemplis firmat eadem nomina propriè & vniuersaliter accipi. ibid. D. E

Redit ostendere quod proposuerat, scilicet quòd spiritus sanctus sit amor, quo pater à filio & filius à patre diligitur. 26.F.G

Quòd spiritus sanctus sicut communis est patri & filio, ita commune nomen habet proprium. ibid.H

DISTIN. XI.

Quòd spiritus sanctus procedit à patre & filio, quem tamen Græci à filio procedere diffitentur. 26.A & 27.B.C

Quòd Græci in sensu nobiscum conueniunt, etsi verbis differant. 27.D

Authoritatibus Græcorum ostendit spiritum sanctum procedere etiam à filio. ibidem.E

DISTIN. XII.

Vtrum spiritus sanctus priùs vel pleniùs procedat à patre quàm à filio. 28.A

Responsio Augustini ad id quòd primò quærebatur, scilicet an priùs à patre ꝙ à filio processerit. ibid.B

Hic agitur de eo quòd secũdo quærebatur, scilicet an pleniùs vel magis processerit à patre quàm à filio. ibidem.C.D

Ex eodem sensu dicitur spiritus sanctus esse, & mitti à patre per filium. 29.E

DISTIN. XIII.

Quare spiritus sanctus cùm sit de substantia patris, nõ dicatur genitus vel filius, sed tantùm procedens. 29.A

Cùm spiritus sanctus non dicatur genitus, cur filius dicatur procedere. ibid. B

Quòd nõ potest distingui à nobis inter generationem filij & processionem spiritus sancti. 30.C.D

An spiritus sanctus debeat dici ingenitus. ibid. E. F

Determinatio, secũdum di-

nersas acceptiones dicit eos locutos. 31.G
Ex verbis Hieronymi ostenditur ex quo seusu dixit, spiritum sanctum ingenitum. ibid.H

DISTIN. XIIII.

De gemina processione spiritus sancti, temporali & æterna. 31.A.B
Quod non solum dona spiritus sancti, sed etiam spiritus Deus datur hominibus & mittitur. 32.C
An viri sancti possunt dare spiritum sanctum. ibidem. D.& 33. E.F

DISTIN. XV.

Quòd spiritus sanctus à seipso datur, & filius ꝙ à seipso mittitur. 33. A.B
Quomodo intelligenda sit missio vtriusque. 34. C
Quòd à spiritu sancto etiam sit filius missus. ibid.D
Quòd filius etiam sit datus à seipso. ibid.E.F.G
Quomodo intelligẽdum sit illud, A meipso non veni. 35. H
Vtrũ semel tantum sit filius missus, an sæpe. ibid.I
De duobus modis missionis filij. ibid. K
Quod secundum alterũ modum semel sit missus, secũdum alterum sæpe: & secundum alterum modum dicitur missus in mũdum, secundum alterum non. ibid. L.M
Quare pater non dicitur missus. ibid. N
Quod filius & spiritus sanctus non sunt quasi minores patre quia missi. 36. O

DISTIN. XVI.

De missione spiritus sancti quæ sit duobus modis visibiliter & inuisibiliter. 36. A
Priùs de illo modo missionis qui sit visibiliter agit. ibidem. B
Cùm filius sit minor patre secundum formam creatam in qua apparuit, cur non & spiritus sanctus similiter. ibid. C
Quòd filius secundum quòd homo factus est, non modo patre, sed spiritu sancto, & etiam seipso minor est. 37.D
Hilarius aliter dicit, scilicet quòd pater sit maior, nec filius tamen minor. ibid.E

DISTIN. XVII.

Quòd spiritus sanctus est charitas qua diligimus Deum & proximum. 37. A
Premittitur quiddam ad hãc ostensionem necessarium, scilicet quòd spiritus sanctus est charitas, qua diligimus Deum & proximũ. 38. B
Authoritatibus ita esse confirmat. ibid.C
Quòd fraterna dilectio est Deus: nec pater vel filius, sed tantũ spiritus sanctus. ibidem. D
Quòd non est dictum illud per causam, Deus charitas est: sicut illud, Tu es patiẽtia mea, & spes mea. 39.E
Quomodo spiritus sanctus mittatur vel detur nobis. ibidem. F
Vtrum spiritus sanctus augeatur in homine, vel minus vel magis habeatur, vel detur: & an detur habẽti vel nõ habenti. ibid.G
Responsio ad primam quæstionem. 40.H
Responsio ad secundã. ibid.I
Authoritate confirmat vtrãque responsionem. ibid. K
Quòd aliqui dicunt spiritũ sanctum non esse charitatem qua diligimus Deum & proximum. ibid.L
Responsio ad prædicta determinãs authoritates. 41.M
Determinatio primæ authoritatis. ibid. N
Determinatio secũdæ. ibi O
Aliud obiiciunt. ibi. P
Quòd alias inducunt rationes & authoritates ad idẽ probandum. ibid.Q
Quòd charitas est motus vel affectio animi. ibid.R
Responsio determinans authoritates. ibid. S
An concedendum sit ꝙ per donum detur donã. 42.T

DISTIN. XVIII.

Vtrum eadem ratione spiritus sanctus dicatur donũ & datum siue donatum. 42. A
Quare ita esse videtur. ibidem. B
Responsio quare datum siue donatum dicatur spiritus sanctus. ibid. C
Hîc quare donum. ibid. D
Quæritur cui donabilis. 43. E
Quòd sicut filius nascendo accepit non tantum vt esset filius, sed etiam essentia: ita & spiritus sanctus procedendo accepit non tãtum vt esset donum, sed etiam vt essentia. ibid.F
Quòd ex prædictis videtur ꝙ filius non tantùm sit filius natiuitate, sed etiã de simili essentia, & spiritus sanctus processione. 44. G
Exponit verba Hilarij. ibidem. H
Quòd spiritus sanctus dicitur donum & donatum secundum duos modos prædictos processionis, qui secundum ꝙ donum est refertur ad patrem & filium: secundum ꝙ datum, ad eum qui dedit. & ad eos quibus datur. ibid.K
An filius cùm sit nobis datus possit dici noster vt spiritus sanctus. ibid.L

Vtrum spiritus sanctus ad se ipsum referatur. 45.M
DISTIN. XIX.
De æqualitate trium personarum. 45.A
Quod æternitas & magnitudo & potentia in Deo vnũ sunt, etsi videantur diuersa. ibid.B
Quod aliqua personarum aliã non excedit magnitudine: quia non est maior vna persona alia, nec maius aliquid duæ quã vna, nec tres quã duæ vel vna. 46.C.D
Quomodo dicitur pater esse in filio, & filius in patre, & spiritus sanctus in vtroq;. ibidem. E
In Trin. alius alium non superat. 47.F
Quod nulla personarũ pars est in Trinitate. 46.G
Quare tres personæ dicãtur summè vnum. ibidem.
Cùm dicimus tres personas esse vnam substantiam vel essentiam, nec vt genus de speciebus, nec vt speciem de indiuiduis prędicamus: quia nõ est essentia genus, & persona species, vel essentia species & personæ indiuidua. ibi H.& 48.I.K
Quod nec secundum materialẽ cãusam dicantur tres personæ vna essentia. 48.L
Nec ita dicuntur tres personæ vna essentia, vt tres homines vna natura vel vnũ naturę. ib.M.N.& 49.O.P
Vtrum tres personæ differãt in numero, quæ in proprietatibus distinctæ sunt. 49.Q
Quare tres personæ simul nõ sint maius aliquid quã vna. ibid R.& 50.S
Quod Deus non est dicẽdus triplex sed vnus. 50.T.V
DISTIN. XX.
Quod aliqua personarũ non excellit aliã potẽtia. 50.A
Quod non minus potest filius quàm pater. ibid.B
De obiectionibus hæreticis cõtra hoc, & respõsionib' catholicis. 51.C.D.E.F.G
DISTIN. XXI.
Quomodo possit dici solus pater vel solus filius vel solus spiritus sanctus, cũ sint inseparabiles. 51.A
Vtrum debeat dici solus pater est Deus, vel solus fili' est Deus, vel solus spiritus sanctus est Deus: an pater est solus Deus, filius est solus Deus, spiritus sanctus est solus Deus. 52.B
Quomodo Trinitas dicatur solus Deus, cùm ipsa sit cũ spiritibus & animabus sanctis. ibid.C.D
DISTIN. XXII.
De nominũ differentia quibus vtimur loquentes de deo. 52.A
De hoc nomine quod est trinitas. ibidem.B
De his quæ tẽporaliter deo conueniunt, & relatiuè dicuntur. ibidem.C
De his quæ tẽporaliter deo conueniunt, & non relatiuè dicuntur. ibidem.D
De his quæ propiè ad singulas personas pertinent, & de his quæ vnitatem essentiæ significãt. ibi E.&54.F
DISTINCT. XXIII.
De hoc nomine quod est persona, quod cum secundum substantiam dicatur, tamẽ non singulariter, sed pluraliter accipitur in summa. 54.A.B.C
Qua necessitate dictum sit, tres personæ à Latinis, & à Græcis, tres hypostases vel substantiæ. 55.D.E
Quare non dicimus patrẽ & filium & spiritum sanctũ esse tres deos vt tres personas. ibidem.F
Cur non dicimus tres essentias vt tres personas ibid. G.& 56.H
Quod in trinitate nõ est diuersitas vel singularitas vel solitudo, sed vnitas & trinitas & distinctio eliditur. 56.I
Quod non debet dici deus multiplex. ibidem.K
DISTINCT. XXIIII.
Quid significetur his nominibus vn' vel vna, duo vel duæ, tres vel tria, trinus vel trinitas, plures vel pluralitas, distinctio vel distinctę cùm his vtimur de deo loquentes. 57.A
Magis illa dicunturad excludendum ea quæ non sunt in deo, quàm ad ponendũ aliqua. ibidem.B
Quid per vnũ significetur cũ dicitur, vnus deus. ibidẽ.C
Quo sensu dicitur vnus est pater, vel vnus est filius. ibidem. D
Quid per ternarium significetur cum dicitur, tres personæ. ibidem.E
Quid per duo, cùm dicitur, duæ personæ, vel pater & filius duo sunt. ibidẽ.F
Ex quo sensu dicitur in personis distinctio, vel personæ distinctæ. 58.G
Quomodo ibi accipiatur distinctio. ibidem.H
Quomodo trinitas ibi accipiatur. ibidem.I
Hoc videtur cõtrarium esse predictis. ibidem.K
DISTINCT. XXV.
Quid significetur hoc nomine, persona, in plurali numero, scilicet cùm dicitur personæ. 58.A.B.& 59.C.D
De triplici acceptione huius nominis, persona, in trinitate. 59.E.F.& 60.G.H

Ex quo sensu dicatur, Alia persona patris, alia filij, alia spiritus sancti, siue alius in persona pater, alius in persona filius, alius in persona spiritus sanctus. 60. I.K.L. & 61. M

DISTIN. XXVI.

De hoc noie hypostasis. 61. A
De proprietatibus personarum & de nominibus earū relatiuis. 62. B
Quòd non omnia dicuntur de Deo secundum substantiam: quædam enim secundū relationem, non tamen secundum accidens. ibi. C
Quare dicatur propriū esse vnigeniti filiū Dei esse, cū etiā homines sint filij Dei. ibidem. D
Quòd homo dicitur filius Trinitatis, & Trinitas pater hominum. 64. E
Quòd spiritus sanctus eadē proprietate donum dicitur, qua spiritus sanctus, & vtroque modo relatiuè ad patrem & ad filium. ibid. F
Vtrum pater vel filius vel trinitas ipsa possit dici spiritus sanctus. ibid. G
Quòd non omnia quæ relatiuè dicuntur suis ad se vicissim respondent vocabulis. 64. H

DIST. XXVII.

Quæ sint illæ proprietates quibus distinguuntur personæ. 64. A
Quòd nō omnino est idem dicere esse patrē & genuisse vel habere filium. 65. C
Quòd proprietates determinant hypostases non substantiam, id est, naturam. ibidem. D. E
De generali regula eorū quæ ad se, & eorum quæ relatiuè dicuntur. 66. G
An secundum substantiam dicatur Deus de Deo, & huiusmodi. ibid. H

DIST. XXVIII.

Quòd non tantùm tres sint proprietates personarum. 66. A
An solus pater debeat dici non genitus vel non filius sicut dicitur ingenitus. 67. B
De proprietate quam notat ingenitus. ibid. C
Responsio Ambr. contra Arrianos de ingenito. 68. D
An diuersum sit esse patrem & filium esse. ibid. E
Si sapiētia genita dicitur secundum relationem vel secundū substantiam. ibid. F
De imagine. 69. G

DIST. XXIX.

De principio. 69. A
Quòd ab æterno pater sit principium & filius, sed & spiritus sanctus. ibid. B
Quomodo pater sit principium filij, & ipse cum filio spiritus sancti. 70. C
An eade notione pater & filius sit principiū spiritus sancti. 71. D

DISTINCT. XXX.

De his quæ temporaliter de deo dicūtur & relatiuè secūdum accidēs, q̄ nō deo sed creaturis accidit. 71. A. B
An spiritus sanctus dicatur datum vel donatum relatiuè ad se, cum à se detur. 72. C

DISTINCT. XXXI.

An filius dicatur æqualis vel similis patri secundū substantiam. 72. A. B
De sententia sancti Hila. qua trinitatē personarū ꝓpriā ostendit. 73. C. D. E. F. G
Quare patri attribuitur vnitas. 74. H
Quare pater & filius dicātur esse vnū vel vnus deus, sed non vnus. ibidem I
Quare dicitur æqualitas esse in filio. 75. K
Quare in spiritu sancto dicitur esse vtriusq; cōcordia vel connexio. ibidem. L

DISTINCT. XXXII

Vtrum pater vel filius eadem dilectione se diligāt quæ procedit ab vtroq;, id est, spiritu sancto. 75. A. B
Vtrum pater sit sapiens sapiētia quam genuit. 76. C. D
An filius sit sapiēs seipso vel per seipsum. ibidem. E
An vna sit tantùm sapientia patris. 77. F
Sicut in trinitate est dilectio quæ est trinitas, & tamen spiritus sanctus est dilectio quæ nō est trinitas: nec ideo sunt duæ dilectiones, ita & de sapientia. ibid. G
Quare pater non dicitur sapiens sapiētia genita sicut dicitur diligēs dilectione quæ ab ipso procedit. ibid. H. I

DISTINCT. XXXIII.

Vtrū proprietates personarū sint ipsæ ꝑsonę vel diuina vsia. 78. A. B. C. D. E. F. G.
Quomodo proprietates possunt esse in natura dei, nec eā determinent. 80. H. I. K

DISTINCT. XXXIIII.

De verbis Hilarij, quibus secūdum prauorum intelligētiam videtur dicere nō idem esse diuinam naturā & rem naturæ. & non idē esse deum & quod dei est. 81. A. B. C. D
Vtrū ita possit dici vnus deus trium personarum, vt dicitur vna essentia trium personarum: & tres personæ vnius dei. vt tres personæ vnius essentiæ. 83. E
Quòd potentia, sapientia, bonitas in scriptura interdū ad personas distinctè referuntur. ibidem. F
Quare patri potentia, filio sa

pientia, spiritui sancto bo
nitas tribuatur cũ sit vna
sapientia, potẽtia, bonitas
tium. ibidem.G.H
De hoc nomine Homousiõ
vbi in authoritatem rece
ptum sit, & quid significet.
ibidem. I.K.L
DISTINCT. XXXV.
De scientia, præscientia, pro
uidẽtia, dispositione, & p̃
destinatione dei. 84.m
De quibus sit præscientia vel
prouidentia. ibidem.
De quibus sapientia vel scĩ
tia. ibidem.
Vtrum præscĩẽtia vel dispo
sitio vel prædestinatio dei
esse potuerit si nulla esset
futura. ibidem .B.C
Quòd scĩẽtia dei de tempo
ralibus est & æternis. 85. D
Quomodo oĩa dicũtur esse ĩ
deo & vita in eo. ibidẽ. E. F
DISTINCT. XXXVI.
Vtrum omnia debeant dici
esse in dei essẽtia, vt in dei
cognitione vel præscĩẽtia
esse dicuntur. 86. A B
Qua ratione bona dicũtur es
se in deo & non mala. 87. C
Vtrũ idẽ sit omnino esse ex
deo, & p ipsum, & in ipso
ibidem. D
Quòd omnia sunt in quoli
bet triũ, & per ipsum. & in
ipso. ibidem. E
Quòd nõ omnia quæ ex deo
sunt, etiam de ipso sunt,
ibidem. F.G
DISTINCT. XXXVI
Quibus modis dicitur es
deus in rebus. 88.
Quòd deus non vbicunq
est habitat, sed econuer
ibidem. B
Vbi erat deus antequã es
creatura. 89. C. D. E. F.
Quòd deus cùm sit in om
bus rebus essentialiter,
tamen coinquinatur sc
bus rerum. 90.
Cùm deus sit vbique & se
per, non tamẽ localis,
loco nec tempore mou
tur. ibidem
Quibus modis aliquid dic
tur locale vel circũscrip
bile. ibidem
Quid sit mutari secũdum
pus. 91.
Vtrum spiritus creati sint
cales & circunscriptibiles
ibidem. L.M.
Quòd deus est vbiq; sine lo
cali motu. 91. O. P. Q.
DISTINCT. XXXVI
An scientia vel præscien
dei sit causa rerũ, vel eco
uerso. 93. A. B. C.
Vtrum præscientia dei pos
falli. 94.
DISTINCT. XXXIX
Vtrum scientia dei possit au
geri vel minui vel aliquo
modo mutari. 94.
An deus possit nouiter v
ex tempore scire vel præ

scire aliquid. ibidem. B
Vtrum deus possit scire plu
ra quàm scit 69. D
Quòd deus & semp & simul
scit omnia, ibidem. D. E
DISTIN. XL.
An aliquis prædestinatus pos
sit dãnari vel reprobus sal
uari. 96. A. B. C.
Quid sit reprobatio dei, & in
quibus cõsideretur: & quis
sit p̃destinationis effectus
97. D
DISTINCT. XLI.
Vtrum aliquod sit meritum
obdurationis vel miseri
cordię. 98. A. B. C. D. E.
De variis super hoc carnaliũ
opinionib⁹, an ea quę scit se
mel deus vel p̃scit. semp
sciat vel p̃sciat, & semper
scierit & p̃scierit. 100. F. G
DISTINCT. XLII.
De omnipotentia dei, quare
dicatur omnipotens, cùm
nos multa possimus quæ
ipse non potest. 100. A
Quomodo dicatur deus om
nia posse. 101. B. C. D.
De omnipotentia dei secun
dum duo cõsideratur. ibi
dem. E. F. G. H
DISTINCT. XLIII.
Inuectio cõtra illos qui deũ
dicũt nil posse nisi q⁹ vult
& facit .102. A. B. C. D. E
DISTINCT. XLIIII.
An de⁹ possit facere aliquid
meli⁹ quã facit vel alio vel
meliori modo. 104. A. B. C
Vtrũ possit deus sẽper om
ne quod potuit. 105. D
DISTINCT. XLV.
De voluntate dei quæ essen
tia dei est, & designis eius.
106. A. B
De intelligẽtia harum locu
tionum, deus scit, vel deus
vult, deus scit omnia, vel
vult aliquid. ibidem. C
Quòd dei volũtas sũma bo
na causa est omniũ quæ na
turaliter sunt: cuius causa
non est quærẽda, quia pri
ma & sũma causa est om
nium. ibidem. D. E.
Quibus modis accipitur dei
voluntas. 107. F
Quòd præceptio, prohibitio
permissio, cõsilium, opera
tio, nomine voluntatis in
terdũ intelliguntur vel ac
cipiuntur. ibidem. G. H. I
Vtrũ deus velit ab omnibus
fieri ea quæ præcipit, vel
non fieri ea quę prohibet.
108. K. L. M
DISTINCT. XLVI.
Quòd voluntas dei quę ipse
est, in nullo cassari potest.
108. A
Quomodo intelligẽdum sit
illud, Volui cõgregare fi
lios tuos, & noluisti: & il
lud, Qui vult oẽs homines
saluos fieri. ibidem. B. C
Vtrum mala deo nolente vel
volente fiant. 109. D

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quomodo sit intelligẽdum illud Augu. Mala fieri bonum est. ibidem.E.F.G
De multiplici acceptione bonitatis. 110.H
Quòd mala vniuersitati valent. 111.I.K
Quòd in deo non est causa vt sit deterior homo.ibidẽ. L.M
Obiectio quorũdam sophistica, qua probare nitũtur ex deo esse ꝙ mala fiant. 112.N
Resp̃onsio,vbi concedit omne verum esse à deo,& sophisma aperit. ibidem.O
Partem quæstionis approbat illorũ qui dicũt deum non velle mala fieri.ibidem.P
DISTINCT. XLVII.
Quomodo volũtas dei de homine impletur quocũque se vertat. 112.A
Ex quo sensu quędam dicuntur fieri contra dei voluntem. 11
Quare præcepit deus omnẽ bonã facere & mala vitare,etsi nõ id ab omnibus vult impleri. ibidem
DISTINCT. XLVI
Quòd homo aliquãdo bonã volũtate aliud vult quã deus: & mala idem quod deus.
Quod dei volũtas per malã hominũ volũtates impletur. ibidem.
Vtrum placuerit viris sanctis quòd Christus moreretur & pateretur. ibidem
Vtrũ passiones sanctorũ optandæ beamus velle. 11
INDICIS LIB. FINIS.

ERRATVM.

Folio 126. pagina secunda versu primo & secundo, lege pro angelos sanctos: quia sudit eis angelos malos, & cætera.

PETRI LOMBARDI,
EPISCOPI PARISIENSIS IN LIBROS SENTENTIARVM
PROLOGVS.

VPIENTES aliquid de penuria ac tenuitate nostra cũ pauperculã in gazophylaciũ domini mittere, ardua scãdere, opus vltra vires nostras agere præsumpsimus, consummationis fiduciam, laborisque mercedem in Samaritano statuentes, qui prolatis in curationẽ semiuiui duobus denariis, supererogãti cuncta reddere profitetur. Delectat nos veritas pollicentis: sed terret immẽsitas laboris. Desiderium hortatur proficiendi, sed dehortatur infirmitas deficiendi, quam vincit zelus domus Dei. Quo inardescentes, fidem nostram aduersus errores carnalium atque animalium hominum, Dauidicæ turris clypeis munire, vel potiùs munitam ostendere, ac theologicarum inquisitionum abdita aperire, necnon & sacramentorum Ecclesiasticorum pro modulo intelligentiæ nostræ notitiam trasfere studuimus: Non valentes studiosorum fratrum votis iure resistere, eorum in Christo laudabilibus studiis, lingua, ac stylo nos seruire flagitantium: quas bigas in nobis agitat Christi charitas. Quanuis non ambigamus omnem humani eloquij sermonem calumniæ atq; contradictioni æmulorum semper fuisse obnoxium: quia dissentientibus voluntatum moribus, dissentiens quoque fit animorum sensus: vt cùm omne dictũ veri ratione perfectum sit, tamen dum aliud aliis aut videtur, aut complacet, veritati vel non intellectæ, vel offendẽti, & impietatis error obnitatur, ac voluntatis inuidia resultet: quam Deus seculi huius operatur in illis diffidentiæ filiis, qui non rationi voluntatem subiiciunt, nec doctrinæ studium impendunt: sed his quæ somniarunt sapientiæ verba coaptare niuntur, nonveri, sed placiti rationem sectantes: quos iniqua

Luc. 21. a
Mar. 12. b
Luc. 10. f
Ex. August. 3. lib. de Trinit.
in præfatio.
Can. 4. b.
Ex eodem Aug. loco citato.
Ex Hilario in prin epist. 10. de Trini.
2. Cor. 4. a
Ephe. 2. a

voluntas non ad intelligentiã veritatis, sed ad defensionẽ placentiũ inciatur: non desiderãtes doceri veritatẽ, sed ab ea ad fabulas cõuertẽtes auditũ. Quorũ pfessio est magis placita quàm docẽda conquirere: nec docẽda desiderare, sed desideratis doctrinã coaptare, quæ habẽt rationẽ sapientiæ in * superstitione. Quia fidei defectionẽ sequitur hypocrisis mẽdax: vt sit i verbis pietas, quã amiserit cõsciẽtia: ipsãque simulatã pietatẽ omni verborũ mẽdacio impiã reddẽtes falsæ doctrinæ institutis, fidei sanctitatẽ corrũpere molientes: auriúmq; pruriginẽ sub nouello suĩ desiderij dogmate aliis ingerẽtes, qui cõtentioni studẽtes cõtra veritatem sine fœdere bellant. Inter veri nãque assertionẽ & placiti defensionẽ pertinax pugna est: dũ se & veritas tenet, & se voluntas erroris tuetur. Horũ igitur & deo odibilẽ ecclesiã euertere, atq; ora oppilare (ne virtus nequitiæ in alios effundere queant) & lucernã veritatis in candelabro exaltare volẽtes, in labore multo ac sudore hoc volumẽ (deo præstãte) cõpegimus, ex testimoniis veritatis in ęternũ fundatis in quatuor libris distinctũ. In quo maiorũ exempla doctrinámq; reperies: in quo per dominicæ fidei syncerã professionẽ vanæreæ doctrinæ fraudulentiã prodidimus, aditũ demõstrãdæ veritatis cõplexi, nec periculo impiæ professionis incerti, temperato inter vtrũque moderamine vtẽtes. Sicubi verò parũ vox nostra insonuit, nõ à paternis diffcesit limitib⁹. Nõ igitur debet hic labor cuiquã pigro vel multùm docto videri superfluus: cũ multis impigris multísque indoctis, inter quos etiã & mihi sit necessarius: breui volumine complicans patrũ sententias, appositis eorũ testimoniis: vt non sit necesse quærenti librorũ numerositatẽ euoluere, cui breuitas quod quæritur offert sine labore. In hoc autẽ tractatu non solùm pium lectorem, sed etiam liberũ correctorẽ desidero: maximè vbi profunda versatur veritatis quæstio, quæ vtinam tot haberet inuentores, quot habet contradictores. Vt autem quod quæritur facilius occurrat, titulos, quibus singulorum librorum capitula distinguntur, præmisimus.

2. ad Ti. 4.c.
Col. 2. d.
1. ad Tim. 4.c
* superstitione.
2. Ti. 4. b.
Mat. 15 b.
Ex aug. in proœm. 3. de Tri.
Exlecta supra citato
De materia huius libri & librorũ diuisione.
Lib. 1. c. 2. §. 2ª. p. 3. Ut.

DE MYSTERIO TRINITATIS

LIB. 1. *Distinctio* 1.

VEteris ac nouæ legis continentiã, diligẽti indagine, etiã atq; etiã cõsiderãtibus nobis, præuia dei gratia,

innotuit sacræ paginæ tractatũ circa res, vel signa præcipuè versari. vt enim egregius doctor August. ait in libro de Doctr. Christ. [Omnis doctrina vel rerũ est vel signorũ: sed res etiã per signa discuntur. Proprie autẽ hic res appellãtur, quæ non ad significandum aliquid adhibentur.] Signa verò, quorũ vsus est in significando: horũ autẽ aliqua sunt, quorũ omnis vsus est in significã dõ non in iustificando: quibus nõ vtimur, nisi aliquid significandi gratia, vt aliqua sacramenta legalia. Alia quæ nõ solùm significãt, sed conferũt quod intus adiuuet, sicut euãgelica sacramẽta. [Ex quo aperte intelligitur, quæ hic appellentur signa, res illæ videlicet, quæ ad significandum aliquid adhibentur. Omne igitur signũ etiã res aliqua est. Quod enim nulla res est, vt in eodẽ Aug. ait, omnino nihil est. Non autem ediuerso omnis res signũ est: quia nõ adhibetur ad significandũ aliquid.] Cũmq; his intenderit theologorũ speculatio studiosa atque modesta: diuinam scripturam formam præscriptã in doctrina tenere aduertet. De his ergo nobis aditum ad res diuinas aliquatenus intelligendas, Deo duce, apetire volentibus differendum est: & primum de rebus, postea de signis differemus.

Res. Signa.

Li. & loc. citatis

De rebus communiter agit. 2ª. p. Ut. 5.

ID ERGO in rebus considerandum est, vt in eodem Aug. ait, q[res aliæ sunt, quibus fruendum est: aliæ: quibus vtendum est: aliæ, quæ fruuntur & vtuntur. Illæ, quibus fruendum est, nos beatos faciunt. Istis, quibus vtendũ est, tendẽtes ad beatitudinẽ adiuuamur, & quasi adminicula muniũr, vt ad illas res, quæ nos beatos faciũt, peruenire, eisque inhærere possimus. Res verò, quæ fruuntur & vtuntur, nos sumus quasi inter vtrasq; cõstituti.] & angeli, & sanctus. [Frui autẽ est amore alicui rei inhærere propter seipsam. Vti verò, id quod in vsum venerit referre ad obtinendã illud quo fruẽdũ est: aliàs abuti est, nõ vti: nã vsus illicitus abusus vel abusio nominari debet.] Res igitur quibus fruendũ est, sunt Pater, & Filius, & Spiritus sanct⁹. Eadẽ tamẽ Trinitas quædã summa res est, cõmunisq; omnib⁹ fruentibus, ea si tamẽ res dici debet, & nõ rerũ omnium causa, si tamen & causa. Non enim facilè potest inueniri nomen, quod tantæ excellentiæ conueniat, nisi quòd melius dicitur Trinitas hæc,

Lib. 1. c. 3.

Quid sit frui & quid vti.

Idẽ eodem lib. cap. 4.

Idem l. 1. c. 5. quib⁹ rebus fruendũ est.

Li. cod. Quib⁹ rebus vtendum est.

vnus Deus. Res autẽ, quibus vtendũ est, mũdus est, & in eo creata. Vnde Aug. in eodẽ [Vtẽdũ est hoc mũdo, nõ fruẽdũ, vt inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta cõspiciantur, i. vt de tẽporalibus æterna capiãtur. Item in eodem [In omnib⁹ rebus illæ tãtùm sunt, quib⁹ fruẽdũ est, quę æternæ & incõmutabiles sunt, cæteris autẽ vtendũ est, vt ad illarũ pfruitionẽ perueniat. Idẽ Aug. in 10. lib. de Trin. [Fruimur cognitis, in quibus ipsis ꝓpter se volũtas delectata cõquiescit: vtimur verò eis, quę ad aliud referimus, quo fruẽdũ est.]

Lib. 1. c. 4 Rom. 1.

Cap. 22.

Cap. 10.

Item quid interſit inter Frui, & Vti aliter quam ſuprà. C

Cap. 11. NOTANDVM verò quòd idem Aug. in lib. 10. de Trinit. aliter quã suprà accipiẽs, Vti & Frui, sic dicit. [Vti est assumere aliquid in facultatem voluntatis: Frui autẽ, est vti cum gaudio: nõ adhuc spei, sed iam rei: ideóque omnis qui fruitur, vtitur: assumit enim aliquid in facultatẽ volũtatis cum fine delectationis. Non autem omnis qui vtitur, & fruitur: si id quod in facultatẽ volũtatis assumit, nõ propter ipsum, sed propter aliud appetit.] Et attẽde quia videt Aug. dicere illos frui tantùm, qui in re gaudent, non iam in spe: & ita in hac vita nõ videmur frui, sed tãtùm vti, vbi gaudemus in spe, cum suprà dictum sit, Frui esse amore inhærere alicui rei propter se: qualiter etiam hìc multi adhærẽt Deo.

In lit. B huius diſt

Determinatio eorum quæ videntur contraria. D

1. Cor. 13. d HAEC ergo, quæ sibi contradicere videntur, sic determinamus, dicentes nos & hìc & in futuro frui: sed ibi propriè, & perfectè, & plenè, vbi per speciem videbimus quo fruemur: hìc autem, dum in spe ambulamus, fruimur quidem, sed non adeò plenè. vnde in lib. 10. de Trin. [Fruimur cognitis, in quibus volũtas est.] Idem in lib. de Doct. Christ. ait [Angeli illo fruentes iam beati sunt, quo & nos frui desiderãmus: & quantum in hac vita iam fruimur, vel per speculum, vel in ænigmate, tanto nostram peregrinationem & tolerabiliùs iustinemus, & ardentiùs finire cupimus.]

Cap. 10. Li. 1. c. 34.

Alia determinatio. E

POTEST etiam dici quòd qui fruitur etiam in hac vita, non tãtùm habet gaudium spei, sed etiã rei: quia iam delectatur in eo quod diligit, & ita iam tẽ aliquatenus tenet. Constat igitur quòd debemus Deo frui, & non vti. Illo

enim, vt ait Aug. frueris quo efficieris beatus, & in quo spẽ ponis, vt ad id peruenias. De hoc idem ait in lib. de Doct. Chri. [Dicimus nos ea re frui, quã diligimus propter se, & ea re fruendum nobis esse tantum, qua efficimur beati. cæteris verò vtendum. Frequenter tamen dicitur frui, cũ delectatione vti.] Cùm enim adest quod diligitur, etiam delectationem secum gerit: si tamen per eam tranſieris, & ad illud vbi permanendum est, eam retuleris, vteris ea: & abusiuè non propriè diceris frui. Si verò inhæseris atque permanseris, finem in ea ponens lætitiæ tuæ: tunc verè & propriè frui dicendus es: quod non est faciendum, nisi in illa Trinitate, id est, summo & incommutabili bonõ.]

Lib. 1. de Doctrin. Chri. c 31 Aug. lib. eode c. 33.

Vtrum hominibus ſit vtendum, an fruendum. F

CVM autem homines, qui fruuntur & vtuntur aliis rebus, res aliquæ sint, quæritur vtrum se frui debeant, an vti, an vtrunq;. Ad quod sic respondet Aug. in lib. de Doct. Christ. [Si propter se homo diligendus est, fruimur eo: si propter aliud, vtimur eo. Videtur autem mihi propter aliud diligendus. Quod enim propter se diligẽdum est, in eo constituitur beata vita: cuius etiam spes hoc tempore nos cõsolatur. In homine autem spes ponẽda non est: quia maledictus est, qui hoc facit. Ergo si liquidè aduertas, nec seipso quisquam frui debet: quia diligere se propter se non debet, sed propter illud quod fruendum est.] Huic autem contrarium videri non debet, quod Apostolo ad Philemonem loquens, ait: Ita frater ego te fruar in domino. Quod ita determinat Augu. Si dixisset tantùm *te fruar*, & non addidisset, *in domino*, videretur finem dilectionis ac spem constituisse in eo: sed quia illud addidit, *in domino*, se finem posuisse, eodémque frui significauit. Cùm enim (vt idem Aug. ait) homine in Deo frueris, Deo potiùs quàm homine frueris.

Cap. 22.

Hiere. 17.

Cap. Omneo Aug. in li. de Doct. Chri. c. 33

Ibidem.

His quæritur an Deus fruatur, an vtatur nobis. G

SED cùm Deus diligat nos, vt frequenter scriptura dicit, quæ eius dilectionem erga nos multùm commendat, quærit Augustinus quomodo diligat, an vt vtens, an vt fruens: & procedit ita [Si fruitur, eget bono nostro quod nemo sanus dixerit, ait enim propheta, Bonorum meorũ non eges. Omne enim bonũ nostrum vel ipse est, vel ab ipso est: non ergo fruitur nobis, sed vtitur. Si enim nec fruit, nec vtitur,

Ad Ep. 1. Aug. in li. 1. de Doct Chri. c. 31 & 32. Pſal. 15.

non inuenio quomodo diligat nos. Neque tamen sic vtitur nobis, vt nos aliis rebus. Nos enim res quibꝰ vtimur, ad id
Aug.li.1. de Doct. Christ. Cap.30. referimus, vt Dei bonitate perfruamur: Deus verò ad suã bonitatẽ vsum nostrũ refert, ille enim miseretur nostri propter suã bonitatem: nos autẽ nobis inuicẽ, propter illius bonitatẽ. Ille nostri miseretur, vt se pfruamur: nos verò inuicẽ nostri miseremur, vt illo fruamur. Cũ enim nos alicuius miseremur, & alicui consulimus, ad eius quidẽ facimus vtilitatẽ eámque intuemur: sed & nostra sit cõsequens, cũ misericordiam, quã aliis impẽdimus, non relinquit deus sine
Ex eodem lib. ca. 32. Mat. 5. mercede. Hæc ãutem merces summa est, vt ipso fruamur. Itẽ quia bonus est, sumus: & inquantũ sumus, boni sumus. Porrò etiam quia iustus est, nõ impunè mali sumus: & inquantũ mali sumus, intãtũ etiam minus sumus. Ille ergo vtitur nobis, quo nobis vtitur Deus, non ad eius, sed ad nostram vtilitatem refertur: ad eius verò tantummodo bonitatem.

Vtrum vtendum, an fruendum sit virtutibus.

HIC considerandum est, vtrum virtutibus sit vtendum
In litera Ebut' per maldisin. ad habe. Lib 1 de Doctrin. Chri. c.33. Cap.8. Non reperitur in Ambro. commentariis sed inglosa ita reperitur. super hoc verbo ad Gal. Cap.5 an fruendum. Quibusdam videtur quod eis sit vtendum, & non fruendum: & hoc confirmant authoritate Aug. qui vt prætaxatum est, dicit non esse fruendũ nisi Trinitate, id est, summo & incõmutabili bono. Item dicunt ideo nõ esse fruẽdum eis, quia propter se amandæ non sunt, sed propter æternã beatitudinem. Illud autem quo fruendũ est, propter se amandum est. Sed q; virtutes propter se amãdæ non sint imò propter beatitudinẽ solam, probant authoritate Aug. qui in lib.13. de Trin. contra quosdam ait, Forte virtutes, quas propter solam beatitudinẽ amamus, sic nobis persuadere audent, vt ipsam beatitudinẽ non amemus: quod si faciunt. etiam ipsas vtique amare desistimus, quando illam, propter quam solã istas amauimus, non amamus. Ecce his verbis videtur Aug. ostendere quòd virtutes nõ propter se, sed propter solã beatitudinẽ amandæ sint. Quod si ita est: ergo eis fruẽdum non est: Aliis verò contrà videtur. s. quòd fruendum eis sit, quia propter se petendæ & amãdæ sunt. Et hoc confirmant authoritate Ambr. qui ait super illum locũ epistolæ ad Gal. Fructus autẽ spiritus est, charitas, gaudium, pax, patientia, &c. At hic nõ nominat opera, sed fructus, quia

propter se petẽda sunt: si verò propter se petenda sunt, ergo & propter se amãda. Nos autẽ harũ quæ videtur authoritatũ repugnantiã de medio eximere cupiẽtes, dicimus quòd virtutes propter se petẽdæ & amãdæ sunt: & tamẽ propter solã beatitudinẽ. Propter se quidẽ amãdę sũt, quia delectãt sui possessores syncera & sãcta delectatione, & in eis pariũt gaudium spirituale. Veruntamen nõ est hic cõsistendũ, sed vltra gradiendũ. Non hìc hæreat dilectionis gressus: neque hic sit dilectionis terminus: sed referatur hoc ad illud summũ bonũ cui soli omnino inhærendũ est: quia illud propter se tantũ amandũ est, & vltra illud nihil quærendũ est. illud est enim supremus finis: Ideo Aug. dicit quòd eas diligimus propter solã beatitudinẽ. nõ quin eas propter se diligamus: sed quia id ipsum q; eas diligimus, referimus ad illud summũ bonũ, cui soli inhærendũ, est, in eo permanendũ, finisq; lætitiæ ponẽdus: quare virtutibus nõ est fruẽdũ. Sed dicet aliquis, Frui est amore inhærere alicui rei propter seipsã, vt prædictum est. Si ergo propter se virtutes amãdæ sunt, & eis fruẽdũ est. Ad quod dicimus, in illa descriptione, vbi dicitur, propter seipsam: intelligendũ est tantummodo, vt. s. ametur propter seipsam tãtum, vt nõ referatur ad aliud. sed ibi ponatur finis. vt suprà ostẽdit Aug. dicens: Si inhæseris atque permãseris finẽ ponens lætitiæ, tunc verè & propriè frui dicẽdus es. quod nõ est faciẽdum, nisi in illa Trinitate, id est, summo & incõmutabili bono. Vtendum est ergo virtutibus, & per eas fruẽdum summo bono: ita & de volũtate bona dicimus. vnde Aug in lib.10. de Trin. ait. Voluntas est per quã fruimur ita & per virtutes fruimur, nõ eis, nisi forte aliqua virtus sit deus, vt charitas: de qua pòst tractabitur.

Frui. In lit. B. In litera E & lib. de Doctri. Christ. 1. Cap.33. Cap.1. 1. Ioan.4. c.dist.7. 1.lib.

Epilogus.

OMNIVM igitur quæ dicta sunt, ex quo de rebus specialiter tractauimus, hæc summa est, Quòd aliæ sunt, quibus fruendum est: aliæ quibus vtendum est: aliæ quæ fruuntur & vtuntur. & inter eas, quibus vtendum est, etiam quædã sunt per quas fruimur, vt virtutes & potẽtiæ animi, quæ sunt naturalia bona. De quibus omnibus, antequã de signis tractemus, agendum est: ac primùm de rebus quibus fruendum est. scilicet de sancta atque individua Trinitate.

DE MYSTERIO TRINITATIS & vnitatis. Distinct. II.

De trinitate & vnitate secundum quod creditur.

HOc quoque vera ac pia fide tenēdū est, q Trinitas vnus sit & solus verus Deus vt ait Aug. in 1. lib. de Tri. scilicet Pater, & filius, & Spiritus sanctus: & hæc Trinitas vnius eiusdēmq; substātiæ vel essentię dicitur, creditur, intelligitur: quæ est summū bonū, q purgatissimis mētibus cernitur. Mētis eim humanæ acies inualida ig tā excellenti luce nō figitur, nisi per iustitiā fidei emūdetur. Item in lib. 1. retract. cap. 4. Nō approbo q in oratione dixi Deus qui nō nisi mūdos verū scire voluisti, respōdet enim potest, multos etiā nō mūdos multa scire vera. De hac re ergo sūma & excellētissima cū modestia & timore agēdū est & attentissimis auribus atq; deuotis audiēdū. Vbi quęritur vnitas Trinitatis, Patris. s. & Filij, & spiritus sancti: quia nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec fructuosius aliquid inuenitur. Proinde omnis, q au dit & legit ea quę de ineffabili & inaccessibili luce diuinitatis dicuntur, studeat imitari atque seruare quod venerabilis doct. Au. in 1. lib. de Trin. de seipso ait: Nō pigebit me, inquit, sicubi hęsito quærere: nec pudebit sicubi erro, discere. Quisquis ergo audit hoc vel legit, vbi pariter certus est, pergat mecū: vbi pariter hęsitat, quærat mecū: vbi errorem suum cognoscit, redeat ad me: vbi meum, reuocet me. Ita ingrediamur sim ul charitatis viam, tendentes ad eum, de quo dictum est, Quærite faciem eius semper.

Cap. 1.

Aug. tomo 3. in lib. 1. Soliloquio. ca. 1.

Sūpti ex Aug. lib. 1. de Trinit. Cap. 3

2. Tim. 6. c

Cap. 2.

Libr. 1. de Tri. ca 3.

Psal. 104

Au. in li. retr. ad 1. Cap. 4

Vbi dixi, de patre & filio qui gignit & quę gignit vnū est, dicendum fuit vnū fūt. sicut ipsa Veritas aperte loquitur.

Ioan 1. f dicens.

Ego & Pater vnū sumus. De consecr. dist. 3. omnes 1

Quæ fuerit intentio scribentium de Trinitate. 2

OMNES autem catholici tractatores, vt in eodē primo lib. de Trinit. c. 4. Aug. ait, qui de Trinitate, quæ Deus est, scripserunt, hoc intēderunt, secūdū scripturas docere, q Pater, & Filius, & Spiritus sanctus vnius sit substātiæ, & inseparabili æqualitate, vn' sint Deus. Vt sit vnitas in essentia, & pluralitas in personis. ideóque nō sunt tres dij, sed vn' deus, licet pater filiū genuerit, & ideo filius nō sit qui pater est: filiusque a patre sit genitus, & ideo pater nō sit q filius est: & spiritus sanctus, nec pater sit nec filius, sed tantū patris & filij spiritus, vtrique coæqualis, & ad Trinitatis pertinēs vnitatem. Teneamus ergo patrem & filium & spiritū sanctum vnum esse naturaliter Deū, vt ait August. in lib. de fide ad

Petrum: neque tamen ipsum patrē esse, qui filius est: nec filiū ipsum esse, qui pater est: nec spiritum sanctū ipsum esse, qui pater est aut filius. Vna est enim patris & filij & spiritus sancti essentia, quam Græci *οὐσίαν* vocant: in qua nō est aliud pater, aliud filius, aliud spiritus sanctus quāuis sit personaliter alius pater, alius filius, alius spiritus sanctus.

Pater & nū sum⁹. De cōse. dist. 3. c. omnes 1

** οὐσίαν.*

Quis ordo sit seruandus cùm de Trinitate agitur. 3

CAETERVM vt in primo libro de Trini. Aug. docet, primo secundum authoritates sanctarū scripturarū, vtrum fides ita se habeat demonstrandum est. Deinde aduersus garrulos ratiocinatores, elatiores magis quàm capaces rationibus catholicis & similitudinibus cōgruis ad defensionem & assertionē fidei vtendum est: vt eorū inquisitionibus satisfacientes, māsuetos plenius instruamus. & illi, si nequiuerint inuenire quod quęrūt, de suis mētibus potius quàm de ipsa veritate, vel de nostra assertione cōquerātur.

Cap. 2.

Testimonia sanctorum de Trinitate. 4

PROPONAMVS ergo in mediū veteris ac noui testamēti authoritas, quibus diuinæ vnitatis atque Trinitatis veritas demonstretur: ac primū ipsa legis exordia occurrāt, vbi Moses ait, Audi Isrāel, dominus Deus tuus, Deus vn' est. Itē, Ego sum domin' Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti nō erūt tibi alij dij præter me, Ecce hic significauit vnitatē diuinæ naturæ. Deus enim, vt ait Ambro. in 1. lib. de Trini. nomē est naturæ: domin' verò nomē est potestatis. Itē alibi Deus loquēs ad Moysen. ait, Ego sum qui sum: & si quæsierint nomē meū, vade & dic eis, Qui est, misit me ad vos. Dicēs enim, Ego sum: nō, Nos sum⁹: &, Qui est: nō, Qui sumus. In cātico etiā Exodi legitur, Dominus omnipotēs nomen eius. nō ait, dominj, vnitatē volēs significare. Personarū quoque pluralitatem & naturæ vnitatē simul ostēdit dominus in Gen. dicēs: Faciamus hominē ad imaginē & similitudinē nostram. Dicēs enim, faciamus ad nostrā, pluralitatem personarum ostēdit: dicēs verò, imaginem, vnitatem essentiæ. Vt enim dicit Aug. in li. de fide ad Petrū: Si in illa natura patris & filij & spiritus sancti vna esset tantùm persona, non diceretur, Faciamus hominem ad imaginē & similitudinē

*Deut. 6. a Exo. 20. a * de fide ad Gratia nū Cap. 1. & 2. Exod. 3. Exod. 5. a Gene. 1. c. Ad finem Cap. 1.*

nostram. Cùm enim dicit, ad imaginẽ, ostẽdit vnã natur
esse, ad cuius imaginẽ homo fieret: cùm verò dicit, nostr
ostẽdit eundem deum non vnam, sed plures esse perso

Apertè ostendit quod nec solitudo, nec diuersitas nec singularitas ibi est, sed similitudo.

Circa finem. HILARIVS quoque in libro tertio de Trinit. di
his verbis significari quòd in Trinitate nec diuersitas e
nec singularitas, vel solitudo: sed similitudo. & pluralitas-

Circa medium. ue distinctio. ait enim sic: [Qui dixit: Faciam' hominẽ adim
ginẽ & similitudinẽ nostrã: inuicẽ esse sui similes, in eo
dicit, imaginẽ & similitudinẽ nostã, ostẽdit. Imago enim
la nõ est, & similitudo sibi nõ est: neq; diuersitatẽ duobu
miscẽri alterius ad alterũ similitudo permittit. Item idẽ
quarto lib. absolutiùs voluit intelligi significationẽ hanc
ad se esse referendã tantùm, dicendo: Faciamus hominẽ
imaginẽ & similitudinẽ nostrã. professio enim cõsortij s
tulit intelligentiã singularitatis: quia cõsortiõ aliquod n
potest esse sibiipsi solitario, neq; rursum solitudo solit
cipit, *faciamus*: neque quisquam alieno à se loquitur, *nos*
Vterque ergo sermo, scilicet *faciamus & nostram*, vt solitar
eũdemq; nõ patitur: ita neque diuersum à se alienũmque
gnificat. Solitario cõuenit, *faciam & meam*: non solitario
rõ cõuenit dicere, *faciamus, & nostrã*. vterque sermo vt nõ
litariũ tantũ, ita neque differentẽ esse, vel diuersum esse
gnificat. Nobis quoque nec solitarius nec diuersus est cõ
dus, ita ergo deus ad cõmunẽ sibi cum deo imaginẽ eãdẽ
que similitudinẽ hominẽ reperitur operari: vt nec significa
tio efficientis admittat intelligentiã solitudinis, nec opera

Quid ex verbis Hilarij intelligi debeat. tio cõstituta ad eandẽ imaginem vel similitudinẽ patiatu
diuersitatẽ diuinitatis. [In his verbis Hila. pluralitatẽ perso
narum voluit intelligi nomine cõsortij: atq; significauit n
mine consortij vel pluralitatis nõ poni aliquid, sed remou
ri. Pluralitas enim vel consortiũ personarum cum dicitur,
litudo vel singularitas negatur: cũ dicimus plures esse per
nas, significamus quòd non est vna sola. Ideo Hilarius v
lens ista subtiliter & sanè intelligi, ait: [Professio consorti
sustulit intelligentiã singularitatis] nõ dicit, posuit aliqui
ita etiam cùm dicimus tres personas, singularitatẽ & solu

tudinem tollimus, & quòd pater non est solus, nec filius est
solus, nec spiritus sanctus est solus, significamus: & quòd
nec pater tantùm est & filius, nec pater tantùm & spiritus *Distin. 6. delicet 19 huius primi & 24. 31. ac. 34.*
sanctus, nec filius tantùm & spiritus sanctus. De hoc autẽ in
sequenti plenius agetur, vbi etiam secundum quid similes
dicantur tres personæ, & vtrum aliquo modo sit ibi diuersi-
tas vel differentia ostendetur.

Ad idem quod caperat, redit, vt alias authoritates supponat. F
NVNC verò ad propositũ redeamus, & ad ostenden-
dum personarum pluralitatem, atque essentiæ diuinæ vni-
tatem alias sanctorum authoritates inducamus. Moyses di *Genes. 1.*
cit: in principio creauit Deus cælum & terrã: per Deũ signi-
ficat patrẽ: per principium, filium. Et pro eo quod apud nos
Deus dicitur. Hebraica veritas habet heloym: quod est plu-
rale huius singularis, quod est hel. Quod ergo non est dictũ
hel, quod est Deus: sed heloym, quod interpretari potest dij
siue iudices: ad pluralitatẽ personarum refertur. Ad quam
etiam illud attinere videtur, quod diabolus per serpentẽ di- *Genes. 3. b.*
xit: Eritis sicut dij. Pro quo in Hebraico habetur heloym:
acsi diceret: Eritis sicut diuinæ personæ. Ille etiã maximus
prophetarum & regum Dauid, qui suam cæteris præfert in-
telligentiam, dicens: Super senes intellexi: vnitatem diuinæ
naturæ ostendens, ait: Dominus nomen est illi: nõ dicit. Do *Psal. 118.*
mini. Alibi etiam eiusdem vnitatẽ & æternitatẽ simul osten *Psal. 67.*
dens ait ex persona Dei Israel, si me audietis, non erit in te *Psal. 80.*
deus recens, neque adorabis deum alienum. [Aliud horũ, vt *Vel de fi de ad Gratianum.*
dicit Amb. in lib. 1. * De Trin. significat æternitatem: aliud
vnitatem: substãtiæ indifferentis, vt neque posteriorẽ patre, *1. 5. b*
neque alterius diuinitatis filiũ, vel spiritum sanctũ esse cre-
damus: nam si patre posterior est filius, vel spiritus sanctus,
recẽs est: & si vnius nõ est diuinitatis, alienus est. sed nec po
sterior est, quia recens non est: nec alienus, quia ex patre na
tus est filius, ex patre procedit spiritus sanctus.] Alibi quo-
que distinctionem personarum insinuãs ait, Verbo Domi-
ni cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.
Alibi etiã ait, Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat *Psal. 32.*
nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ. Trina enim *Psal. 66.*
confessio Dei trinitatem exprimit personarum: vnitatem
verò essentiæ aperit, cùm singulariter subiungit, eum,

Esa.6. Esaias quoque dicit se audisse Seraphin clamantia, Sanctus, sanctus, sanctus dominus Deus. Per hoc quod dicit ter sanctus, Trinitatem significat: per hoc quod subdit, dominus Deus, vnitatem essentiæ. Dauid quoque æternam filij
Psal.32. generationem apertè insinuat ex persona filij, dicens: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu: ego hodie genui te.
Esa.53. De hac generatione ineffabili Esaias ait: Generationem eius quis enarrabit? In lib. quoque Sap. æternitas filij cum Pa-
Prou.8. tre monstratur, vbi Sapientia ita loquitur, Dominus possedit me ab initio viarum suarum: antequam quicquam faceret à principio, ab æterno ordinata sum, antequã terra fieret: necdũ erant abyssi, & ego iam concepta eram: necdum fontes, necdum montes, aut colles, & ego parturiebar: adhuc terram non fecerat, & cardines orbis terræ: quando præparabat cælos, aderam: quando appendebat fundamenta terræ, cum eo eram cuncta cõponens, & delectabar per singulos dies ludẽs coram eo. Ecce aptum de æterna genitura testimonium: quo ipsa Sapientia perhibet se ante mundum cõceptam esse & parturiri, id est genitã, & apud Patrẽ æter-
Eccle.24. naliter existere. Ipsa etiã alibi ait, Ego ex ore altissimi pro-
Micha.5. dij primogenita ante omnem creaturam. Michæas quoque propheta æternam verbi generationem, & temporalem ex Maria simul insinuauit, dicens: Ecce tu Bethleem Ephratã parvulus es in millibus Iudæ: ex te egredietur, qui sit dominator in Israel: & egressus eius ab initio à diebꝰ æternitatis.

Specialia testimonia de Spiritu sancto. G

DE Spiritu sancto etiam expressa documenta in veteri
Gen.1.a Testamento habemus. In Gen. enim legitur, Spiritus Do-
Psal.138. mini ferebatur super aquas. Et Dauid dicit, Quò ibo à Spi-
Sap.1.b ritu tuo? In lib. Sap. dicitur, Spiritus sanctus disciplinæ effu-
Esa.61.d. giet fictum: benignus est enim Spiritus sapientiæ. Esaias quoque ait, Spiritus domini super me.

De testimoniis noui testamenti. H

NVNC verò post testimonia veteris Testamenti de
Abac.3. fide sanctæ Trinitatis & vnitatis, ad noui Testamẽti autho-
Esa.6.c. ritates accedamus: vt in medio duum animalium, id est, Te-
Mat.6.k stamentorũ cognoscatur veritas: & sorcipe de altari sumatur calculus, quo tangantur ora fidelium. Dominus itaque
d Christus vnitatem diuinæ essentiæ ac personarum Trinitatem apertè insinuat, dicẽs Apostolis, Ite, baptizate omnes gẽtes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. In nomine vtique ait, vt Ambro. ait in lib. 1. de Trinit. nõ in nominibus vt vnitas essentiæ ostẽdatur. Per nomina tria quę supposuit- *Ioan. 10.f*
tres esse personas declarauit. Ipse etiam ait, Ego & Pater vnũ *Cap. eodi.*
sumus. Unum dixit, vt ait Ambro. in eodem. ne fiat diseretio potestatis naturæ: & addidit, sumus, vt patrem filiúmq; cognoscas: scilicet, vt perfectus pater filium perfectũ genuisse credatur: & quòd pater & filius vnum sint, nõ cõfusione personæ, sed vnitate naturæ. Ioãnes quoque in epistola canoni- *1.Ioan.5.b*
ca ait: Tres sunt qui testimonium perhibent in cælo, pater, verbũ, & spiritus sanctus: & hi tres vnũ sunt. Ipse etiã in initio euangelij sui ait, In principio erat verbum, & verbũ erat *Ioan.1.a*
apud Deum, & Deus erat verbũ. vbi apertè ostendit filium semper & æternaliter fuisse apud patrẽ, vt aliũ apud alium. Apostolus quoque apertè Trinitatẽ distinguit, dicẽs: Misit *Gal.4.a.*
Deus spiritũ filij sui in corda nostra. & alibi, Si spiritus eius *Rom.8.b.*
qui suscitauit Iesum, habitat in nobis, &c. Item alibi Trinitatem atque vnitatem euidentissimè cõmendat, dicẽs: Quo *Rom.11.d.*
niam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria. *Lib.1.c.6.*
Ex ipso ait, vt Aug. in lib. de Trin. ait, propter patrem: per ipsum dicit, propter filium: in ipso, propter spiritũ sanctum. Per hoc verò quod non ait, ex ipsis, per ipsos, & in ipsis: nec ait, ipsis gloria, sed ipsi: insinuauit hanc Trinitatem vnum Deum esse. Sed quia singulæ penè syllabæ noui Testamenti hanc ineffabilis vnitatis atque Trinitatis veritatem concorditer insinuant, inductioni testimoniorum super hac re supersedeamus, & rationibus, congruisque similitudinibus ita esse, prout infirmitas nostra valet, ostendamus.

INCIPIT OSTENDERE QVOMODO PER CREATVRAM POTVERIT COgnosci Creator. *Distinct.* III.

A Postolus nãque ait, qꝫ inuisibilia Dei à creatura mũdi, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque virtus eius & diuinitas. Per creatutam mundi intelligitur homo, propter excellentiam, qua excellit inter alias creaturas: vel propter conuenientiam, quã habet cum omni creatura. Homo ergo inuisibilia Dei intel- *per ra-*

A Rom. 1.c

De trin: tate & ẽ nitate se cũdũquod credita

tionē in- lectu mentis conspicere potuit, vel etiam conspexit, per
telligi- quæ facta sunt, id est, per creaturas visibiles vel inuisibile
A duobus enim iuuabatur: scilicet à natura, quæ rationa
erat: & ab operibus à Deo factis, vt manifestaretur hom
Rom. 1. veritas. Ideóque Apostolus dixit, Quia Deus reuelauit
lis, scilicet dum fecit opera: in quibus artificis aliquate
relucet indicium.

Tomo 4. In cōmen tario primi capitis epistolæ ad Ro. ex illud, Quod notū est dei. Prima ratio sēsus vel modus, quo potuit cognosci deus.

Prima ratio vel modus quomodo potuit cognosci Deus.

NAM sicut ait Ambrosius [Vt Deus, qui naturā inuisi
bilis est, etiam à visibilibus posset sciri: opus fecit, quod o
pificem visibilitate sui manifestauit, vt per certum incertu
posset sciri, & ille Deus omnium esse crederetur, qui h
fecit, quod ab homine impossibile est fieri.] Potuerunt e
cognoscere, siue cognouerunt vltra omnem creaturam
illum qui ea fecit, quæ nulla creaturarū facere vel destru
re valet. Accedat quæcunquéuis creatura, & faciat tale c
lum & terram: & dicam quia deus est. Sed quia nulla cre
tura talia facere valet, constat super omnem creaturam
illum qui ea fecit: ac per hoc, illum esse Deum huma
mens cognoscere potuit.

Secunda ratio qua potuit cognosci, vel modus quo nouerunt.

ALIO etiam modo Dei veritatem ductu rationis c
gnoscere potuerunt, vel etiam cognouerunt. vt enim A
Lib. 8. c. 6 gustinus ait in lib. de Ciuit. Dei: [Viderūt summi philosop
nullum corpus esse Deum, & ideo cuncta corpora trāsce
derunt quærētes Deū: viderunt etiā quicquid mutabile e
Idem in eod. ar. non esse summum Deum, omniúmque principium: & ide
omnem animā mutabilémque spiritus transcenderūt. Deū
de viderunt omne, quod mutabile est, non posse esse nisi
illo, qui incommutabiliter & simpliciter est. Intellexerū
ergo eum & omnia ista fecisse, & à nullo fieri potuisse.]

Tertia ratio vel modus.

[CONSIDERAVERVNT etiam quicquid
in substātias vel corpus esse, vel spiritum: meliúsque aliqu
spiritum esse quàm corpus, sed longe meliorem, qui spiri
rum fecit & corpus.]

Quartus modus vel ratio.

[INTELLEXERVNT etiam corporis speciē e

sensibilem, & spiritus speciem intelligibilem, & intelligi- *Ex Aug.*
bilem speciem sensibili prætulerunt. *Sensibilia* dicimus, quæ *Lib. de ci-*
visu tactúque corporis sentiri queunt, *Intelligibilia*, quæ cō- *uitate.*
spectu mentis possunt intelligi. Cùm ergo in eorum con- *8. Cap. 6.*
spectu & corpus & animus magis minúsque speciosa essent:
si autem omni specie carere possent, omnino nulla essent:
viderunt esse aliquid quo illa speciosa facta sunt, vbi est pri-
ma & incommutabilis species, ideóque incomparabilis: &
illud esse rerum principium rectissimè crediderunt, quod
factum non esset, & ex quo cuncta facta essent. Ecce tot mo
dis potuit cognosci veritas Dei. Cùm ergo Deus vna sit &
simplex essentia, quæ ex nulla diuersitate partium vel acci-
dentium consistit, pluraliter tamen dicit Apostolus, *Inuisi-* *Rom. 1.*
bilia Dei: quia pluribus modis cognoscitur veritas Dei per
ea quæ facta sunt. Ex perpetuitate nanque creaturarum in-
telligitur conditor æternus: ex magnitudine creaturarum,
omnipotens: ex ordine & dispositione, sapiens: ex guber-
natione, bonus. Hæc autem omnia ad vnitatem deitatis per
tinent monstrandam.

Quomodo in creaturis apparet vestigium Trinitatis. F

NVNC restat ostendere, vtrum per ea quæ facta sunt,
aliquod trinitatis indiciū vel exiguum haberi potuerit. De
hoc Aug. in lib. 6. de Trin. ait: [*Oportet vt creatorem per ea quæ* *Cap. 10.*
facta sunt: intellectū conspicientes, Trinitatem intelligamus. Huius
enim trinitatis vestigiū in creaturis apparet. Hæc enim quæ
arte diuina facta sunt, & vnitatē quandā in se ostēdūt, & spe
ciem & ordinē. Nā quodque horū creatorū, & vnū aliquid
est, sicut sunt naturæ corporū, & ingenia animarū: & aliqua
specie formatur, sicut sunt figuræ vel qualitates corporum,
ac doctrinæ vel artes animarū: & ordinē aliquē petit aut te-
nēt, sicut sunt pondera vel collocationes corporū, & amores
vel delectationes animarū.] & ita in creaturis prælucet vestī-
giū Trinitatis. [In illa enim Trinitate summa origo est om-
nium rerū, & per fectissima pulchritudo, & beatissima dele-
ctatio. Summa autē origo, vt Aug. ostēdit in lib. de vera reli- *In tomo 1.*
gione, intelligitur Deus pater, à quo sunt omniæ à quo filiꝰ *c. 7. sed plu-*
& spiritus sanctus. Perfectissima pulchritudo intelligitur fi- *rimis c. 4 &*
lius, scilicet veritas patris, nulla ex parte ei dissimilis: quem *55. cui-*
cum ipso & in ipso patre veneramur: quæ forma est om- *ca finem.*

nium quæ ab vno facta sunt, & ad vnum referuntur, quæ tamen omnia nec fierent à patre per filium, neque suis finibus salua essent, nisi Deus summè bonus esset: qui & nullæ naturæ, quæ ab illo bona esset, inuidit: & vt in bono ipso manerent, alia quantum vellet, alia quantum posset, dedit: quæ bonitas intelligitur spiritus sanctus, qui est donum patris & filij. Quare ipsum donum Dei cum patre & filio æquè incommutabile colere & tenere nos conuenit. Per consideratione itaque creaturarum vnius substantiæ, Trinitatem intelligimus: scilicet vnum Deum patrem, à quo sumus: & filium, per quem sumus, & spiritum sanctum, in quo sumus: scilicet principium ad quod recurrimus, & formam quam sequimus, & gratiam qua reconciliamur: vnum scilicet, qui authore conditi sumus: & similitudinem eius, per quam ad vnitatem reformamur: & pacem, qua vnitati adhæremus.

Gene. 1. a. scilicet Deum qui dixit, Fiat lux: & verbum, per quod factum est omne, quod substantialiter & naturaliter est, & donum benignitatis eius: qua placuit quod ab eo per verbum factū est, & reconciliatum est authori, vt non interiret. Ecce ostensum est qualiter in creaturis aliquatenus imago Trinitatis indicatur: non enim per creaturarum contemplationem sufficiens notitia Trinitatis potest haberi, vel potuit sine doctrinæ vel interioris inspirationis reuelatione. Vnde

Exo. 8. c illi antiqui philosophi quasi per vmbram & de longinquo viderunt veritatem, deficientes in contuitu Trinitatis, vt Magi Pharaonis in tertio signo. Adiuuamur tamen in hac inuisibilium, per ea quæ facta sunt.

Quomodo in anima sit imago Trinitatis. 6

NVNC verò ad eam iam perueniamus disputationem vbi in mente humana quæ nouit Deū, vel potest nosse, Trinitatis imaginē reperiamus. Vt enim ait Augustinus in 14

Cap. 8. libro de Trinitate, licet humana mens non sit eius naturæ cuius Deus est: imago tamen illius, quo nihil melius est, ibi quærēda & inuenienda est, quo natura nostra nihil habet melius, id est, in mente. In ipsa etiam mente antequā sit particeps Dei, eius imago reperitur: etsi enim amissā Dei participatione deformis sit, imago Dei tamen permanet. Eo enim ipso imago Dei est mēs, quo capax eius est, eiúsq; particeps esse potest. Iam ergo in ea Trinitatē, quæ Deus est, inquiramus.

mus. Ecce enim mens meminit sui, intelligit se, diligit se: hoc si cernimus, cernimus trinitatem, nondū quidem deum, sed imaginem dei. Hic enim quædā apparet trinitas memoriæ, intelligentiæ, & amoris. Hæc ergo tria potissimum tractemus, memoriam, intelligentiam, voluntatem. Hæc ergo tria vt Augustinus ait in lib. 10. de Trini. non sunt tres vitæ, sed vna vita: nec tres mētes, sed vna mens, vna essentia. Memoria verò dicitur ad aliquid, & intelligentia & voluntas siue dilectio similiter ad aliqd dicitur: vita verò dicitur ad seipsam, & mens & essentia. Hæc ergo tria eo vnum sunt, quo vna vita, vna mēs, vna essentia, & quicquid aliud ad seipsa singula dicuntur etiam simul, non pluraliter, sed singulariter dicuntur. Eo verò tria sunt, quo ad se inuicem referuntur.

Tria ostendit esse in alia quæ latiùs dicūtur, & æqualia sunt s. memoriā, intelligētiā, & dilectionem. Au. lib. 1. 4. d Trinitate. c. 7. & 8.

Quomodo æqualia sint, quia capiuntur à singulis omnia & tota. 11

ÆQVALIA etiā sunt non solùm singula singulis, sed etiam singula omnibus: alioqui non se inuicem caperēt: se autem inuicem capiunt. Capiuntur enim & à singulis singula, & à singulis omnia. Memini enim me habere memoriam & intelligentiam, & voluntatem: & intelligo me intelligere, & velle, atque meminisse: & volo me velle, & meminisse, & intelligere.

Cap. 11. Subtilissima & cōgruna similitudo Hic ostendit quomodo omnia à singulis capiūtur.

Quomodo tota illa tria memoria capiat. 1

TOTAMQVE meam memoriā, & intelligētiam, & voluntatē simul memini. Quòd enim memoriæ meę non memini, illud nō est in memoria mea: nihil autē tam in memoria est, q̄ ipsa memoria: totam ergo memini. Item quicquid intelligo, intelligere me scio: & scio me velle quicquid volo, quicquid autem scio, memini. Totam ergo intelligentiam totámque voluntatem meam memini.

Ex eodem Au. lib. de Trinit. Cap. 11.

Quomodo illa tria tota capiat intelligentia. K

SIMILITER cùm hæc tria intelligo, tota simul intelligo: neque enim quicquā intelligibilium est quod nō intelligam, nisi quod ignoro. Quod autem ignoro, nec memini, nec volo. Quicquid ergo intelligibilium non intelligo, consequenter etiam nec memini, nec volo. Quicquid ergo intelligibilium memini & volo, consequenter intelligo.

Ex eodem Au. lib. & ca. citatis.

Quomodo illa tota capiat voluntas. L

VOLVNTAS etiam mea totam intelligentiam totã̃ que meam memoriam capit, dũ vtor toto eo, quod intelligo & memini. Cùm itaque inuicẽ à singulis & omnia & tota capiãtur, æqualia sunt tota singula totis singulis, & tota singula simul omnibus totis: & hæc tria vnum, vna vita vna mẽs, vna essentia. Ecce illius summæ vnitatis atque trinitatis, vbi vna essentia & tres personæ, imago est humana mẽs, licet impar. Mens autem hic pro animo ipso accipitur, vbi est illa imago Trinitatis. Propriè verò mens dicitur, vt ait Au. non ipsa anima, sed quod in ea est excellẽtius. qualiter sæpe accipitur. Illud etiam sciendũ est, q̃ memoria non solùm est absentium & præteritorum, sed etiam præsentium vt ait Aug. in 14. lib. de Trin. alioquin non se caperet.

li. de Tri. 15. cap. 7.

Cap. 13.

Ex quo sensu illa tria dicantur esse vnum & vna essentia quæritur. X

HIC attendendum est diligenter, ex quo sensu accipiendum sit quod suprà dixit, illa tria scilicet memoriam, intelligentiam, & voluntatem esse vnum, vnam mentem, vnam essentiam, quod vtique non videtur esse verum iuxta proprietatẽ sermonis. Mens enim, id est spiritus rationalis essentia est spiritualis & incorporea. Illa verò tria naturales proprietates seu vires sunt ipsius mentis, & à se inuicem differunt: quia memoria non est intelligentia, vel voluntas, nec intelligentia voluntas siue amor.

Quòd etiam ad se inuicem dicuntur relatiuè. Y

ET hæc tria etiam ad seipsa referuntur, vt ait Aug. in 9. lib. de Trin. Mens enim amare seipsam vel meminisse non potest, nisi etiam nouerit se. Nam quomodo amat vel memanit quod nescit. Miro itaq; modo tria ista inseparabilia sunt à seipsis: & tamen eorum singulum, & simul omnia vna essentia est, cùm & relatiuè dicantur adinuicem.

Ca. 2. & 3 Aug. li. de Trin. 9 c. 5.

Hic aperitur quod supra quærebatur, scilicet quomodo hæc tria dicantur vnum. O

SED iam videndum est quomodo hæc tria dicantur vna substantia. Ideo quia scilicet in ipsa anima vel mente substantialiter existunt, non sicut accidentia in subiectis, quæ possunt adesse vel abesse. vnde Aug. in 9. lib. de Trinit. Admonemur, si vtcũque videre possumus, hęc in animo existere substãtialiter nõ tanquã in subiecto, vt color in corpore: qa etsi relatiuè dicũtur adinuicẽ, singula tamẽ substãtialiter sunt in substãtia suã. Ecce ex quo sensu illa tria dicantur esse vnũ vel vna substãtia. Quę tria, vt Au. ait in 15. li. de Tri. in mente naturaliter diuinitus instituta quisquis viuaciter perspicit, & q̃ magnũ sit in ea, vnde potestetiam sempiterna immutabilisq; natura recolli, cõspici, cõcupisci. Reminiscẽ enim p̃ memoriã, intuetur per intelligentiã, amplectitur p̃ dilectionẽ: p̃fectò reperit illius summæ Trinit. imaginem.

Cap. 4.

Cap. 20.

Quod in illa similitudine est dissimilitudo. P

Ex Aug. li. de Tri. 15. ca. 20.

VERVNTAMEN caueat, ne hanc imaginem ab eadem Trinitate factam ita ei comparet, vt omnino existimet similem, sed potiùs in qualicunque ista similitudine magnam quoque dissimilitudinem cernat.

Prima dissimilitudo. Q

QVOD breuiter ostendi potest. Homo vnus per ista tria meminit, intelligit, diligit: qui nec memoria est, nec intelligentia, nec dilectio, sed hæc habet. Vnus ergo homo est, qui habet hæc tria, non ipse est hæc tria. In illius verò summæ sim plicitate naturæ, quæ Deus est quanuis vnus sit Deus, tamen tres personæ sunt, pater, & filius, & spiritus sanctus, & hæ tres personæ sunt vnus Deus. Aliud est itaque Trinitas res ipsa, aliud imago Trinitatis in re alia: propter quam imaginem etiam illud in quo sunt hæc tria, imago dicitur, scilicet homo. Sicut imago dicitur & tabula, & pictura quæ est in ea: sed tabula nomine imaginis appellatur propter picturam quæ est in ea.

Ex eod. lib. ca. 22.

Quod propter illa tria homo dicitur imago.

Altera dissimilitudo. R

RVRSVS ista imago, quæ est homo, habens illa tria, vna persona est. Illa verò Trinitas non vna persona est, sed tres personæ, Pater filij, & filius patris, & spiritus patris, & filij. Itaq; in ista imagine Trinitatis nõ hæc tria vnus homo, sed vnius hominis sunt. In illa verò summa Trinitate, cuius hæc imago est, nõ vnius Dei sunt illa tria, sed vnus Deus: & tres sunt illæ psonæ, non vna persona. Illa enim tria non homo sunt: sed hominis sunt, vel in homine sunt. Sed nunquid possumus dicere Trinitatẽ sic esse in Deo, vt aliquid Dei sit, nec ipsa sit Deus? Absit vt hoc credamus. Dicamus ergo in mente nostra imaginẽ Trinitatis, sed exiguã, & qualemcunq;

Ex eod. lib. ca. 45.

Ibid. c. 7.

Ibid. c. 23.

esse: quę summę trinitatis ita gerit similitudinem, vt ex maxima parte dissimilis. Sciendum verò est quod hęc trinitas
Cap. 12. mentis, vt ait Aug. in 14. lib. de Trin. non propterea tantum imago dei est, quia sui meminerit mens, & intelligit, ac diligit se: sed quia potest etiam meminisse, & intelligere, & amare illum à quo facta est.

Alia assignatio Trinitatis in anima, scilicet mens, notitia, amor. 5

POTEST etiá alio modo aliisque nominibus distingui trinitas in anima, quæ est imago illius summę & ineffabilis Trinitatis. vt enim ait Aug. in 9. lib. de Trin. Mens, & notitia eius, & amor, tria quædá sunt. Mẽs enim nouit se, & amat se: nec amare se potest, nisi etiam nouerit se. Duo quæ-
Cap. 4. Ibidem. dam sunt mens & notitia eius. Item duo quædam sunt mẽs & amor eius. Cùm ergo se nouit mens, & amat se, manet trinitas, scilicet mens. amor & notitia. Mens autẽ hic accipitur
Vt habetur in lib. de Tri. 15. c. 6. & 7. non pro anima, sed pro eo quod in anima excellentius est. Hæc autem tria cùm sint distincta à se inuicem, dicuntur tamen esse vnum, quia in anima substantialiter existunt.

Quia mens, vice patris: notitia, filij: amor, spiritus sancti accipitur. 7

Quomodo ea dicãtur esse vnum. ET est ipsa mens quasi parens, & notitia eius quasi proles eius. Mens enim cùm se cognoscit, notitiam sui gignit,
Id. li. 9. c. 4. de Tri. & est sola parens suæ notitiæ. Tertius est amor, qui de ipsa mente & notitia procedit, dum mens cognoscit se & diligit
Ex Aug. li. de Tri. 9 cap. 12. se: non enim posset se diligere, nisi cognosceret se. Amat etiam placitam prolẽ, id est, notitiam suam: & ita amor quidam complexus est parentis & prolis.

Quod non est minor mente notitia, nec amor vtroque. 9

Ex eodem Aug lib. &c. ciuitatis. NEC est minor proles parente. dum tantam se nouit mens, quanta est nec minor est amor parente & prole, id est, mente & notitia, dum tantum se diligit mens, quantum se
Ex eodem lib. cap. 5. nouit, & quanta est.

Quod hæc tria in seipsis sunt. 10

SVNT etiam hæc singula in seipsis: quia & mens amans in amore est, & amor in amantis notitia: & notitia in mente noscente est. Ecce in his tribus qualecunque vestigium Trinitatis apparet.

Quomodo mens per ista proficit ad intelligendum deum. 11

MENS itaque rationalis considerans, hæc tria, & illam vnam essentiam in qua ista sunt, extendit se ad cõtemplationem creatoris: & videt vnitatem in trinitate & trinitatem in vnitate. Intelligit enim vnum deum esse, vnam essentiam, vnum principium. Intelligit enim, quia si duo essent, vel vterque insufficiés esset, vel alter superflueret: quia si aliquid deesset vni quod haberet alter, nõ esset ibi summa perfectio. Si verò nihil vni deesset quod haberet alter, cùm in vno essent omnia, alter superflueret. Intellexit ergo vnum esse deum omnium authorem: & vidit quia absque sapientia non sit, quasi res fatua: & ideo intellexit eum habere sapientiam, quæ ab ipso genita est: & quia sapientiam suam diligit: intellexit etiam ibi esse amorem.

Hic de summa Trinitatis vnitate. Z

QVAPROPTER iuxta istam considerationem, vt ait Aug. in 9. lib. de Trin. credamus patrem & filium & spi- Cap. 1.
ritum sanctum vnum esse deum, vniuersæ creaturæ cõditorem & rectorem: nec patrem esse filium, nec spiritum sanctum, vel patrem esse, vel filium: sed trinitatem relatarum ad
inuicem personarum. Vt enim ait ipse in libro de fide ad Ibidem.
Petrum: Vna est natura siue essentia patris & filij & spiritus Sed sentẽtia potius quam verbis ipsis
sancti, non vna persona. Si enim sic esset vna persona, sicut est vna substantia patris & filij & spiritus sancti, veraciter trinitas non diceretur. Rursus quidem trinitas esset vera, sed vnus deus trinitas ipsa nõ esset. si quẽadmodum pater & filius & spiritus sanctus personarum sunt abinuicẽ proprietate distincti, sic fuissent quæque naturæ diuersitate discreti. Fides autem partriarcharum, prophetarum, atque apostolorum vnum deum prędicat trinitatem esse. In illa ergo sancta Trinitate vnus est deus pater, qui solus essentialiter de seipso filium vnum genuit: & vnus filius est, qui de vno patre solus essentialiter natus: & vnus spiritus sanctus, qui solus essentialiter à patre filioque procedit. Hoc autem totum nõ potest vna persona, id est, gignere se, & nasci de se, & procedere de se: vt enim ait August. in primo lib. de Trinit. Nulla Cap. 2.
res est, quæ seipsam gignat vt sit.

HIC QVAERITVR VTRVM CONCE-

dendum sit, quod Deus se genuerit. Distinct. IIII. A

De cōparatione generationis ad terminum essentialem concretū. qualis est hoc nomē deus Solutio. Nicēno.

HIc oritur quæstio satis necessaria. Cōstat enim, & irrefragabiliter verū est, qđ Deus pater genuit filium Ideo quęritur vtrū concedendū sit, qđ Deus genuit Deū. Si enim Deus genuit Deū, videtur quod aut se Deū, aut aliū Deū genuerit. Si verò aliū Deū genuit, non est tantum vnus Deus. Si autē seipsum Deū genuit, aliqua res seipsam genuit. Ad quod respōdentes dicimus, sanè catholicè concedi qp vnus vnū genuit, & quod Deus Deū genuit: quia Deus pater Deū filiū genuit. In symbolo quoq; scriptū est. Lumen de lumine, Deū verū de Deo vero. Quod verò additur, ergo genuit se Deum, vel alium Deum: neutrū concedendū esse dicimus. Quod alium Deum nō genuit, manifestū est: quia vnus tantū Deus est. Quòd autem seipsum non genuit, ostēdit Aug. in 1. lib. de Trin. dicens, qui putant eius potētiæ esse Deum, vt seipsum ipse genuerit: eò plus errāt, quod non solum Deus ita non est, sed nec spiritualis, neque corporalis creatura. Nulla enim res est, quæ seipsam gignat vt sit, & ideo non est credendum vel dicēdum quòd Deus genuit se

Cap. 1.

Alia quæstio de eodem. 8

SED adhuc componunt garruli ratiocinatores dicentes: Si Deus pater genuit Deum, aut genuit Deum, qui est Deus pater: aut Deum, q non est Deus pater. Si genuit Deū, qui non est pater: ergo Deus est, qui non est Deus pater: non ergo vnus tātum Deus est. Si verò genuit Deū, qui est Deus pater: ergo genuit seipsum. Ad quod respōdemus determinātes istam propositionē, qua sic proponunt, Si Deus pater genuit Deum, aut Deū qui est Deus pater, aut Deū qui non est Deus pater. Hoc enim sanè & prauè intelligi potest: & ideo respondendū est ita, Deus pater genuit Deū: qui est ipse pater: Hoc dicimus esse falsum, & concedimus alterū, scilicet genuit Deū, qui nō est pater: nec tamen genuit alterū Deū, nec ille qui genitus est, est alius Deus quam pater, sed vnus Deus cum patre. Si verò additur, genuit Deum, qui non est Deus pater: hic distinguimus, quia dupliciter potest intelligi: Genuit Deum, qui nō est Deus pater, scilicet Deum filiū: qui filius non est pater, qui Deus est hic sensus verus est. Si verò intelligatur sic, genuit Deum, qui non est Deus pater, id est, qui nō est Deus q pater est, hic sensus falsus est. Vnus enim & idem Deus est, pater, & filius, & spiritus sanctus: &

Responsio

ediuerso, pater, & filius, & spiritus sanctus vnus est Deus.

Opinio quorundam dicentium tres personas esse vnum Deum, vnam substantiam: sed non econuerso, scilicet vnum Deum vel vnam substantiam esse tres personas. C.

QVIDAM tamen veritatis aduersarij cōcedunt patrē & filium & spiritū sanctū, siue tres personas, esse vnū Deū, vnam substantiam, sed tamen nolūt cōcedere, vnū Deū siue vnam substantiam esse tres personas, dicentes diuinam substantiam prædicari de tribus personis, non tres personas de substātia diuina. Fides aūt catholica tenet ac p̄dicat, & tres personas esse vnū Deum, & vnā substantiā, siue essentiā, siue naturā diuinā: & vnum Deū siue essentiā diuinā esse tres personas. Vnde Au. in 1. li. de Tri. ita ait: Rectè ipse Deus Trinitas intelligitur, beatus & solus potēs. Ecce q̄ expressè dixit, ipse Deus Trinitas: vt ostēderet & ipsum Deū esse trinitatē, & Trinitatē ipsum Deum. Itē in eodē: In verbis, inquit, illis Apostoli quibus de aduētu Christi agēs, dicit: Quē ostendit beatus & solus potens, rex regū, & dominus dominātiū, qui solus habet immortalitatē, &c. nec pater, ꝓpriè nominatus est, nec filius, nec spiritus sanctus: sed beatus & solus potēs, id est, vnus & solus Deus verus, qui est ipsa Trinitas. Ecce & hic apertè dicit vnum solū verū Deum esse ipsam Trinitatē: & si vnus Deus Trinitas est, ergo vnus Deus est tres p̄sonæ. Itē, in li. 5. de Tri. Non tres Deos, sed vnū Deum dicimus esse ipsam præstantissimā Trinitatem. Item in libro qui dicitur Enchiridion ad Laurentiū cap. 9. Satis est Christiano rerum creatarum causam visibilium siue inuisibilium, nō nisi bonitatē credere creatoris, qui est Deus verus & vnus: nullámq; esse naturam, quæ nō aut ipse sit, aut ab ipso: cúmque esse Trinitatē, patrem scilicet, & filium, & spiritū sanctum. Item Aug. in sermone de fide, Credimus vnum Deum vnā esse diuini nominis Trinitatem. Item in 6. lib. de Tri. Dicimus Deum solum esse ipsam Trinitatē. Ecce & his & aliis pluribus authoritatibus euidēter ostenditur, dicendum esse & credendum, quòd vnus Deus est Trinitas, & vna substantia tres personæ: sicut econuerso Trinitas dicitur esse vnus Deus, & tres personæ dicuntur esse vna substantia.

Cap. 6.

Aug. de Trin. li. 1. cap. 6.

1. Tim. 6.

Cap. 8.

Sermone. 129. seria 5 Cœnæ domini. cap. 7.

Redit ad præmissam quæstionem, scilicet an Deus pater se Deum, an alium Deum genuerit.

NVNC ad præmissam quæstionem reuertamur: vbi quærebatur an Deus pater genuerit se deũ, an aliũ deũ. Ad quod dicimus, neutrum fore concedendũ. Dicit tamẽ Aug. in epistola ad Maximum, quòd deus pater se alterũ genuit, hic verbis [pater vt haberet filium de seipso, nõ minuit seipsum: sed sic genuit de se alterũ se, vt totus maneret in se, & esset in filio tantus, quantus & solus] Quod ita intelligi potest, id est, de se alterum à se genuit: non vtique alterum deum, sed alteram personam: vel genuit se alterum, id est, genuit alterum, qui hoc est quod ipse. Nam etsi alius sit pater quàm filius, non est tamen aliud quàm filius, sed vnum.

Epist. 56. Maximo medio.

HIC QVAERITVR AN PATER *genuit diuinam essentiam, vel ipsa filium. an essentia genuerit essentiam, vel ipsa nec genuit, nec genita est.*

Distinct. V. A

POST hæc quæritur vtrũ concedendum sit. Quòd pater genuit diuinam essentiã, vel quòd diuina essentia genuit filiũ, vel essentia genuit essentiam: an omnino non genuit, nec genita est diuina essentia. Ad quod catholicis tractatoribus consentientes dicimus, quòd nec pater genuit diuinam essentiam, nec diuina essentia genuit filium, nec diuina essentia genuit diuinam essentiam. Hic autẽ nomine essentiæ intelligimus diuinam naturam, quæ communis est tribus personis, & tota in singulis. Ideò non est dicendum, quòd pater genuit diuinam essentiam: quia si pater diceretur genuisse diuinam essentiam, diuina essentia relatiuè diceretur ad patrem, vel pro relatiuo poneretur. Si autẽ relatiuè diceretur, vel pro relatiuo poneretur, non indicaret essentiam. Vt enim ait Aug. in 5. lib. de Trin. Quod relatiuè dicitur, non indicat substantiam.

De cõparatione generationis ad terminũ essẽtialẽ abstractum. qui est essentia. Ratio prima quare ita sit. Cap. 7. circa finẽ eiusdem. 5 lib. de Trinitate Cap. 2. Dicit. C. lib. 6.

Secunda ratio. B

ITEM cùm Deus pater sit diuina essentia, si eius esset genitor, esset vtique genitor eius rei quæ ipse est: & ita eadem res seipsam genuisset: quod Augustinus negat, vt suprà ostendimus.

Tertia ratio & potior. C

ITEM si pater est genitor essentiæ diuinæ, cũ ipse essentia diuina sit & deus sit, eo quod generat, & est, & deus est. Ita ergo nõ illud quod generatur, est à patre Deus, sed pater eo quòd generat, & est & deus est. & si ita est, nõ genito gignens, sed gignenti genitus causa est, vt & sit, & deus sit. Simili ratione probat Aug. in lib. 7. de Trin. quòd pater nõ est sapiens sapientia quam genuit: quia [si ea sapiens est, ea est: hoc enim est sibi esse quod sapere. Quòd si hoc est, sibi esse quod sapere: non per illam sapientiam, quam genuit pater, sapiens est. Quid enim aliud dicimus, cum dicimus, hoc illi est esse quod sapere: nisi, eo est, quo sapiẽs est: Ergo quę causa illi est vt sapiens sit, etiam ipsa illi causa est vt sit. Si ergo sapientia, quam genuit, illi causa est vt sapiens sit, & causa illi est vt sit. Sed causam patri, qua sit, à patre genitam, nullo modo quisquam dixerit sapientiam: quid enim est insanius?] Ita ergo si pater genuit essentiam, qua est, essentia quam genuit, causa est illi vt sit. Non ergo ipsam, quæ est, essentiã genuit. Nam in illa simplicitate, vt inquit Augustinus, quia nõ est aliud sapere quàm esse, eadem est ibi sapientia quæ essentia: ideòque quod de sapientia, hoc de essentia dicimus. Sicut ergo non genuit sapientiam, qua sapiens est: ita nec essentiam, qua est. Vt enim sapientia sapiens est, & potentia potens: ita & essentia ipse est. Eadémque sapientia est & potentia, quæ essentia. Patet itaque ex prædictis, quia pater essentiam diuinam non genuit.

Cap. 10. Ibidem. Ibidem.

Huic aduersari videtur August. D

HVIC autem videtur contrarium quod Augustinus ait in lib. vnico de Fide & Symbolo cap. 3. [Deus cùm verbum genuit, id quod ipse est genuit: nec de nihilo, nec de aliqua iã facta conditáq; materia, sed de seipso id quod ipse est item, Deus pater, qui verissimè se indicare animis cogituris & voluit & potuit, hoc ad seipsum indicãdum genuit, quod est ipse qui genuit.] Ecce apertè dicit his verbis, deum patrẽ genuisse illud quod ipse est. Illud autem quod ipse est, non est nisi diuina essentia: videtur ergo diuinam essentiam genuisse. Ad quod respondemus illa verba sic intelligenda esse, dicentes: Pater de seipso genuit illud quod ipse est, id est, filiũ, qui est illud quod pater est. Nam quod pater est, & filius hoc est, sed non qui pater est, & filius hic est.

Alias partes quæstionis exequitur. E

ITA etiam non est dicendum quòd diuina essentia genuit filium: quia cùm filius sit diuina essentia, iam esset fi-

lius res ex qua generatur: & ita eadem res seipsam generaret. Ita etiam dicimus q̃ essentia diuina non genuit essentiam. Cum enim vna & summa quædã res sit diuina essentia, si diuina essentia essentiam genuit, eadem res seipsam genuit, quod omnino esse non potest: sed pater solus genuit filium, & à patre & filio procedit spiritus sanctus.

Quæ videantur prædictis esse contraria. F

Aug. de Trini. lib. 7. cap. 1. & 2.

PRAEDICTIS autẽ videtur contrariũ esse, quod dicit Aug. in li. vij. de Trin. Hoc, inquit, est Deo esse, quod sapere. vnde pater & filius simul sunt vna sapientia, quia vna essentia: & sigillatim sapiẽtia de sapientia, sicut essentia de essẽtia. Ecce his verbis aperte dicit Aug. sapientiã de sapientia, & essentiam de essentia. Vbi videtur significare quòd sapientia sapientiã, & essentia genuerit essẽtiam. Idem in lib. de fide ad Petrũ ait. Sic Christum Dei filium, id est, vnam ex Trinitate personam, Deum verum crede, vt diuinitatẽ eius de natura patris natã esse non dubites. Hic videtur dicere q̃

Cap. 20. natura filij sit nata de natura patris. Idem in lib. xv. de Trin. ait. Dicitur filius consilium de consilio, & voluntas de voluntate: sicut substantia de substantia, sapientia de sapientia. Et hic videtur dicere quòd substantia sit genita de substãtia, & sapientia de sapientia. Sed hoc ita determinamus, Sapientia de sapientia, & substantia de substantia est, id est, filius qui est sapientia, qui est substantia, est de patre, qui est eadem substantia & sapiẽtia: & filius, qui est diuinitas, natus est de patre, qui est natura diuina. Et vt expressiùs dicamus, dicimus filium sapientiã esse de patre sapientia: & dicimus filiũ substantiam esse genitum de patre & à patre de substantia.

Determinationẽ quæ videtur cõtraria.

Aug. de Trin. lib. 7. cap. 1. circa fin. incipit.

Quòd autem ita intelligi debeat, Aug. ostendit in lib. vij. de Trin. dicens. Pater ipse sapientia est: & dicitur filius sapientia patris, quomodo dicitur lumen patris, id est, sicut lumen de lumine, & vterque vnum lumen: sic intelligatur sapiẽtia. Eodẽ lib. cap. 3. Ideo Christus dicitur virtus & sapientia Dei, quia de patre virtute & sapiẽtia etiam ipse virtus & sapiẽtia est: sicut ipse lumen de patre lumine est. & ipse fons vitæ est apud Deum patrem fontem vitę. Filius ergo sapientia de patre sapientia est: sicut filius lumen de patre lumine, & Deus filius de Deo patre. vt & singulus sit lumẽ, & singulus Deus, & singulus sa-

pientia: & simul vnum lumen, vnus Deus, vna sapiẽtia. Ecce manifestè his verbis aperit Augustinus ex quo sensu accipiẽda sint prædicta verba & his similia, scilicet cùm dicitur substantia de substantia, vel substantia genuit substantiam.

Quod videtur prædictæ expositioni contrarium G

Non longè à principio libri. Circa finẽ libri quinti.

HVIC verò etiam id contrarium videtur, quod Hilarius ait in. iiij. lib. de Trin. Nihil, inquit, nisi natũ habet filius: & geniti honoris admiratio in honore generãtis est. Cũ ergo filius essentiã habeat (tota enim in eo est diuina essentia) videtur q̃ ipsa diuina essẽtia nata sit. Itẽ, in v. lib. ait. Natiuitas dei non potest eã, ex qua proiecta est, nõ tenere naturã: nec enim aliud quàm deus subsistit, quod nõ aliunde quàm de deo subsistit. Ecce hic dicit natiuitatẽ deiproiectã ex natura: & ita videt ex his verbis atque prædictis natura dei & genita, & genuisse. Quod apertiùs dicit in lib. ix. de Trin. Nos, inquit, vnigenitũ deũ in forma dei manentẽ in natura hominis mansisse profitemur: nec vnitatẽ formę seruilis in naturã diuinæ vnitatis refũdimus: nec rursum corporali insinuatione patrẽ in filio prædicam⁹, sed ex eo eiusdem generis genitã naturã, naturaliter in se gignentem habuisse naturã, quæ in forma naturæ se gignentis manẽs, formã naturę & infirmitatis corporalis accepit. Nõ enim defecerat dei natura, ne esset: sed in se humilitatẽ terrenę natiuitatis manẽs sibi dei natura susceperat, generis sui potest atẽ in habitu assũptæ humanitatis exercẽs. Ecce hic apertè dicit, & naturã genuisse, & naturã genitã, & naturã assumpsisse naturã: quod à pleriſq; negatur. Item in eodẽ. Nunquid vnigenito deo cõtumelia est, patrẽ sibi innascibilem deum esse, cũ ex innascibili deo natiuitas vnigenita in naturam vnigenitã subsistat? Ecce & hic dicit vnigenitã naturam.

Quòd natura dei in forma sua manens formã naturæ & infirmitatis corporalis acceperit. Quòd natura dei non est minuta in assũptione paulò inferius.

Quomodo sint intelligenda præmissa verba Hilarij. H

Circa medium cuiusdẽ quarti

SED quia hæc verba sanè vult intelligi, ipse idem dicit in iiij. lib. Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi: quia non sermoni res, sed rei sermo subiectus est. Hæc ergo verba ita intelligi possunt, Nihil habet filius nisi natum, id est, nihil habet secundum quòd deus est, nisi quod nascendo accepit: & ipse nascendo patris in se subsistentem naturam habuit, vnde Hilarius addit in. v. libro

Circa finē quinti. *Expositionem confirmat per verba ipsa eadem.*

[Eandem naturam habet genit⁹, quam ille qui genuit: ita nien, vt natus non sit ille qui genuit. Nā quomodo erit ter ipse, cùm genitus sit? Sed in his ipsis subsistit ille qui nitus est, in quibus totus est ipse qui genuit: quia nō est liunde qui genitus est: & ideo non refert ad aliud quòd vno subsistit, & ex vno. Ac sic in generatione filij & natu suam, vt ita dicam, sequitur indemutabilis Deus indemuta bilem Deum gigens, nec naturam suam deserit ex indemutabili Deo indemutabilis Dei perfecta nativitas. Subsistentem ergo in eo Dei naturam intelligamus, cùm in deo deus

Ioan. 4. Ego in patre & pater in me.

insit, nec præter eum qui deus est, quisquam deus alius sit quia ipse deus, & in eo deus. Naturæ ergo dei patris veritas in deo filio esse docetur, cùm in eo de⁹ intelligitur esse qui deus est. Est enim vnus in vno, & vnus ab vno.]

Quòd legitur pater de sua substantia genuisse filium, & filium suòstantiæ patris.

Cap. 2. DICITVR quoque, & frequenter in scriptura legitur Patrem de sua substantia genuisse filium. vnde Aug. in lib. de fide ad Petrum ait [Pater de⁹ de nullo genit⁹ deo semetipso de sua natura sine initio genuit filium deū sibi æqualem, & eadem qua ipse naturaliter ætern⁹ est, diuinitate coæternum.

Cap. 19 circa finē. Ecce hic dicit Aug. filium genitū de natura patris. Est autem vna natura patris, & filij, & spiritus sancti. Si ergo de natura patris genitus est filius, genitus est de natura filij & spiritus sancti imò de natura trium personarum. Idem quoq; Aug. in lib. 15. de Trini. dicit Christum esse filium substantiæ patris, & de substantia patris genitum, tractans illud verbum

Colo. 1. Apostoli loquētis de deo patre sic [Qui eruit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij charitatis suæ. Quod dictū est, inquit, filij charitatis suæ, nihil aliud intelligitur quam filij sui dilecti, quam filij substātiæ suæ. Charitas quippe patris, quæ in natura eius est ineffabiliter simplici, nihil est aliud, quàm ipsa natura atque substātia, vt sæpe diximus, & sæpe iterare non piget: ac per hoc filius charitatis eius nullus alius est, quàm qui de substantia eius est genitus.] Ecce hic apertè dicit Aug. filiū esse genitum de substantia patris, & filium substātiæ patris. Idē quoque August. in

Tomo 9 Cap. 14 lib. 3. contra hæreticum Maximum, substātiam dei genuisse filium, & filium genitum de substantia patris asserit dicens [Carnalibus cogitationibus pleni, substātiam dei de se ipsa, gigneret filium nō putatis, nisi hoc patriatur quod substantia carnis patit quādo gignit. Erratis nō scientes scripturas neque virtutem dei. Nullo enim modo verū⁹ dei filiū cogitatis, si eum natum esse de substātia patris negatis. Nō enim iam erat hominis filius, & deo donante factus est dei filius ex deo nat⁹, gratia non natura. An fortè etsi nō hominis filius erat, tamen iam aliqua erat qualiscunque creatura, & in dei filium deo mutante conuersa est? Sed nihil horū est: ergo aut de nihilo, aut de aliqua substātia natus est. Sed ne crederemus vos putare de nihilo esse dei filium, affirmatis non vos dicere de nihilo esse dei filium. De aliqua ergo substātia est: & si non de substantia patris, de qua sit dicite: sed non inuenietis. Iam ergo vnigenitum dei filium Iesum Christum de patris esse substantia, non vos nobiscum pigeat confiteri.] Idem in eodem [Vtrique legimus vt simus in vero filio eius Iesu Christo. Dicite ergo nobis, Vtrum iste verus dei filius, ab eis qui gratia filij sunt, quadam proprietate discretus, de nulla substantia sit, an de aliqua? Non dico, inquis, de nulla: nec dicam de nihilo, ergo de aliqua substantia est. Quæro, de qua? si non de patris substantia est, aliam quære. Si aliam non inuenis, patris agnosce substantiā. & si filium cum patre homousion confiteris.] Idem in eodem [Cōsiteor deum patrem omnino incorruptibiliter genuisse, sed quod est ipse genuisse.] Itē [Dico quod sæpe dicendum est, Aut de aliqua substantia est natus dei filius, aut de nulla. Si de nulla, ergo de nihilo, quod vos iam nō dicitis: si verò de aliqua, nec tamen de patris substantia, non est verus filius: si verò de patris substantia, vnius eiusdémque substantiæ sunt pater & filius. Vos autem nec filiū dei de substantia patris genitū vultis, & tamen eū nec ex nihilo, nec ex aliqua materia, sed ex patre esse conceditis: nec videris quàm necesse sit, vt qui non est ex nihilo, nec ex aliqua alia re, sed ex deo nisi ex dei substantia esse non possit. & hoc esse quod deus est, de quo est. id est deus de deo natus: quia non alius prius fuit, sed natura coæterna de deo est.]

Colligens summa prædictorum aperit ex quo sensu accipienda sint.

Mat. 22. 0 Contra Paulianos. Contra Arrium & Donatū.

1. Ioan. 5. Paulo inferius in eodem ca.

Ex eodem cap. circa principiū.

HIS verbis præmissis innui videtur, quòd diuina substantia filium genuerit: & quod filius sit genitus de substantia patris, & quòd de deo est natura coæterna, & quòd pater id quod ipse est genuit. Id autem quod ipse est, diuina essentia est: & ita putari potest diuinam essentiã genuisse. Vehementer mouent nos hæc verba, quæ quomodo intelligẽda sint, mallẽ ab aliis audire, quàm ipse tradere. Vt tamen sine præiudicio atque temeritate loquar, ex hoc sensu dicta possunt accipi: Natura coæterna de deo est, id est, filius coæternus patri de patre est, ita quòd est eadem cum eo natura vel eiusdẽ naturæ. Quem sensum cõfirmat Aug. ibidẽ subiiciens, & quod dixerat quasi explanans. Dicto enim, Natura coæterna est de deo, addit: Nõ est aliud filius quàm illud de quo est, id est, vnius eiusdẽmque substãtiæ est. Deinde apertiùs talem intellectum ex prædictis verbis fore habendum aperit in eodem libro contra Maximinũ, dicẽs: Trinitas hæc vni' eiusdemq; substãtiæ est: quia nõ de aliqua materia vel de nihilo est filius, sed de quo est genitus. Itẽ, Spiritus sanct⁹ nõ de aliqua materia vel de nihilo est, sed inde est vnde procedit. His vtique verbis aperte ostẽdit ea ratione dici filium esse de substantia patris, qui est de patre genitus, ita quòd est eiusdem substantiæ cum eo: Spiritum sanctum esse de substantia patris & filij, quia ab vtroque procedit, ita quòd est eiusdem substantiæ.

Lib. 3. contra maximinũ c. 14. Circa principiũ capitis. Eodẽ c.e. Au. Ibid.

Quòd nec filius, nec spiritus sanctus est de nihilo, sed de aliquo, non tamen de materia. 1

OSTENDITVR quoque ex illis verbis filiũ & spiritum sanctum non esse de nihilo, sed de aliquo, nec tamẽ de aliqua materia. Vnde etiã Hilarius in 12. li. de Trinitate ait: Vnigenitus deus cùm natus sit, patrem testatur authorem: cùm ex manente natus est, non est natus ex nihilo: & cum ante tempus natus est, omnem sensum præuenit nascẽdo. Hic apertè dicitur, quòd filius non est natus ex nihilo. Similiter & spiritus sanctus non est dicendus esse vel procedere ex nihilo: quia filius de substãtia patris nat⁹ est, id est, à patre est, cum quo eiusdem substantiæ est. & eadem substantia. Ex quo sensu etiam accipiendum est illud: Patre genuit id quod ipse est, id est filium, qui est hoc quod pater.

Et hoc ita debere intelligi Aug. aperit dicens in 1. lib. cõtra Maximinũ: Hoc genuit pater quod est: alioquin nõ est verus filius, si quod est pater, non est filius. Item substantia dei genuit filiũ, id est, pater substãtia genuit filiũ, qui est eadẽ substantia & eiusdem substãtiæ. Quod sic esse intelligẽdum Aug. ostẽdit dicens ad Maximinum: Sicut dicis, Spiritus spiritum genuit: ita dic, spiritus eiusdem naturæ vel substãtiæ spiritũ genuit. Item sicut dicis, de⁹ deũ genuit: ita dic, deus eiusdẽ naturæ vel substantiæ deũ genuit. Hoc si credideris & dicetis, nihil de hac re vlteriùs accusaberis. His enim verbis aperit quomodo prædicta debeãt intelligi. Similiter filius nat⁹ est substãtia patris, vel pater genuit filiũ de sua natura siue essentia, id est, de se natura & essẽtia genuit filium eiusdem substãtiæ ac naturæ, & qui est eadem essentia ac natura. Similiter expone illud, filius substantiæ patris, & filiⁱ patris substantiæ, id est, qui est substãtia, cum quo & filius eadem substantia est, quia consubstãtialis est patri filiⁱ. Et hic sensus adiuuatur ex his verbis Aug. qui in lib. 5. de Tri. ait, Tres personas eiusdem essentiæ, vel tres personas vnã essentiam dicimus. Tres autem personas ex eadem essẽtia nõ dicimus, quasi aliud ibi sit quod essentia est, aliud quod persona. His verbis ostenditur non esse dicendum personam esse ex essentia, nisi ex sensu prædicto. Qui sensus confirmat etiã ex eo quod in lib. 15 de Trin. idem ait: Sicut nostra scientia scientiæ dei, sic & nostrum verbum, quod nascitur de nostra scientia, dissimile est illi verbo dei, quod natũ est de patris essentia. Tale est autem ac si dicerẽ, de patris sciẽtia, de patris sapientia: vel, quod est expressius, de patre essẽtia, de patre scientia, de patre sapientia. Ex hoc itaque intellectu, verbum dei patris vnigenitus filius per omnia patris similis & æqualis recte dicit deus de deo, lumen de lumine, sapiẽtia de sapientia, essentia de essentia: quia hoc est omnino quod pater, non tamen pater: quia iste filius, ille pater.

Ex c. 3. l. de fide & symbolo paulo ante cẽtationẽ Circa medium primi libri. Ex lib. 3. contra Maximinum c. 14 Li. 3. c. 15. Cap. 6. Cap. 13. & 14. Ex c. 14.

Quare verbum patris dicatur filius naturæ. M

INDE est quòd solum vnigenitus dei dicitur natura filius, quia eiusdẽ naturæ est, & eadem natura est cũ patre. vnde Hila. in lib. 1. de Trin. de Christo loquens ait, Natura filius est, quia eãdem naturam quã ille qui genuit, habet

VTRVM PATER VOLVNTATE GENVIT FILIVM, AN NECESSITATE: & AN VOLENS VEL NOLENS SIT DEUS.

Distinct. VI.

De comparatione actus generandi ad potentiã Cap. 20. In tom. 4. In dialog. 65. quæ. 7. Opinio cuiusdam hæretici.

PRæterea quæri solet, vtrum pater genuerit filium voluntate, an necessitate. De hoc Otosius ad Augustinum ait: Voluntate genuit pater filiũ vel necessitate? sed nec voluntate nec necessitate: quia necessitas in deo nõ est: pro re volũtas sapientiã nõ potuit. Quocirca, vt Augustinus ait in 15. lib. de Trinitate, fugienda est dialectica Eunomij, à quo Eunomiani hæretici orti sunt: qui cùm nõ potuisset intelligere, nec credere voluisset vnigenitũ Dei filiũ verbum Dei esse naturam, id est, substantia patris genitum, nõ naturę vel substantiæ dixit esse filium, sed filium voluntatis Dei: volẽs asserere, accedentem Deo voluntatem, qua gigneret filiũ: sicut nos aliquando aliquid volumus, quod antea nõ volebamus, propter quod mutabilis intelligitur nostra natura, quæ absit vt in Deo esse credamus. Dicamus ergo verbũ Dei esse filium dei natura, nõ voluntate, vt docet Augustinus in 15. lib. de Trin. vbi quendam catholicum hæretico respõdentem commendat, dicens: Acutè sanè quidam respõdit hæretico versutissime interroganti, vtrum Dei filium volens vel nolens genuerit: vt si diceret nolẽs, absurdissima Dei miseria sequeretur: si autẽ, volens, continuò quod intendebat concluderet, scilicet non naturæ esse filiũ, sed volũtatis. At ille vigilantissimè vicissim quæsiuit ab eo, vtrum Dei pater volens, aut nolens sit Deus: vt si responderet, nolẽs, sequeretur grãdis absurditas & miseria, quam de Deo credere magna est insania: si autem diceret, volens, respõderetur ei, ergo & ipse voluntate sua Deus est, non natura. Quid ergo restabat, nisi vt obmutesceret, sua interrogatione obligatus in dissolubili vinculo se videns? Ex prædictis docetur non esse concedẽdum, quòd Deus voluntate vel necessitate, vel volens, vel nolens, sit Deus. Item, quòd voluntate vel necessitate, vel volens, vel nolens genuerit filium.

Aug. de Tri. li. 15. Cap. 20. Et in quæstionibus ad Orosium.

Oppositio contra prædicta. 5

SED contra hoc opponitur sic, Voluntas dei est natura siue essentia Dei: quia non est aliud Deo esse, aliud velle:

velle: & ideo sicut vna est essentia trium personarum, ita & vna voluntas. Si ergo deus natura deus est, & volũtate deus est: & si verbum dei natura filius dei est, & voluntate filius dei est. Hoc autem facile est refellere. Nã & præscientia dei siue scientia, qua scit vel præscit bona & mala, diuina natura siue essentia est: & prædestinatio siue volũtas eius eadem diuina essentia est: nec est aliud deo scire & velle, quã esse, & cùm sit vnum & idem scientia dei vel voluntas, non tamẽ dicitur de voluntate quicquid dicitur de scientia, & ecõuerso. Nec omnia illa sua voluntate deus vult, quæ sua scientia scit, cùm sua scientia noverit tam bona quam mala, volũtate autẽ non velit nisi bona. Scientia quippe dei & præscientia de bonis est & malis: volũtas vero & prædestinatio de bonis est tantũ, & tamẽ vnum & idem in deo est scientia & voluntas, & præscientia & prædestinatio. Ita cum vnum sit natura dei & voluntas, dicitur tamen pater genuisse filium natura non voluntate: & esse deus natura, non voluntate.

Responsa.

Hilarius in li. de Synodis. Eos qui dicunt de nõ existẽtibus esse filiũ dei similiter qui dicũt quod neq; cõsilio, neq; voluntate pater genuerit filium anathemate-zant sãctã ecclesiã. Si ergo quis nolit patrem dicat natũ filiũ anathema sit. Nouerint nolint. patre existente semper fuit.

Qualiter intelligenda sunt illa verba, pater nec nolens nec volens deus est, nec volens nec nolens genuit filium. 6. 7. 8. C

PRAEDICTA tamen verba, quibus prudẽter dictũ est, quod deus pater nec volens nec nolens est deus, nec nolens nec volens genuit filium, siue voluntate, siue necessitate, ex tali sensu mihi vidẽtur accipiẽda, vt voluntatẽ præcedentẽ vel accedentẽ intelligamus: qualiter Eunomius intelligebat. Nõ enim ipse deus est voluntate præcedenti vel efficienti, vel volens priusquã deus: nec volũtate præcedenti vel accedenti genuit filiũ: nec prius volens, quam genuerans genuit filium: nec priùs generãs quam volens, genuit filiũ: volens tamen genuit, sicut potens genuit, & bonus genuit filiũ, & sapiens genuit, & huiusmodi. Si enim pater sapiens & bonus dicitur genuisse filiũ, cur nõ & volens? cùm ita sit deo idem esse volentem, quod est esse deum: sicut idẽ est esse sapientem, quod est esse deum. Dicamus ergo quia pater sicut sapiens, ita volens genuit filium, sed non voluntate præcedenti vel accedenti. Quem sensum aperit Hieronymus & confirmat ita dicens super epistola ad Ephe. De filio dei, id est, domino nostro Iesu Christo scriptum est, quia eũ pater semper fuit, & nunquam eum vt esset, paterna volũtas præcessit, & ille quidem natura filius est.

Hieronymus super epistolã ad Ephe. De filio dei, patre existente semper fuit.

c

HIC QVAERITVR AN PATER POtuerit vel voluerit gignere filium.

Distinct. VII.

naturali necessitate ductus ea genuit filium: sed mox & voluit sine tempore & impossibiliter ex se ingenitū demōstrauit. Ephe. & Exc. 1. De cōparatione potētiæ generandi ad personam.

HIc solet quæri à quibusdā, vtrū pater potuerit vel voluerit generare filium. Si enim, inquiunt, potuit nec voluit generare filium, ergo potuit aliquid & voluit quod nec voluit nec potuit filius: nā filius nec potuit nec voluit generare filiū. Cui versutiæ facilè respondemus, dicentes: Posse vel velle generare filiū, nō est aliquid posse vel velle subiectū potentiæ vel voluntati. Est tamē aliqua potentia vel volūtas, scilicet posse vel velle gignere filium, & ideo distinguenda est intelligētia propositi verbi, posse vel velle gignere filiū, & posse vel velle aliquid. Neq; enim generatio filij aliquid eorū est, quæ subiecta sunt diuinæ potētiæ & volūtati: nec est aliquid inter omnia vel de omnibus, sed super omnia & ante omnia. Nō enim antè voluit vel potuit, quàm genuit: sicut nec antè fuit, quam genuit: quia ab æterno fuit, & ab æterno genuit. Ex simili quoq; hoc videre possumus. Patet enim potest esse pater, & vult esse pater: filius autem non potest, nec vult esse pater: ergo pater potest vel vult esse aliquid, quod nō potest vel vult esse filius. Non sequitur: quia esse patrem non est esse aliquid, sed potest esse ad aliquid, vt in sequenti ostendetur.

Ponit quædam verba Aug. vnde potest moueri auditor. B

Dist. 28. huius primi. 3. fi. 12. c.

SED vehementer nos mouet quod Augu. ait in lib. cōtra Maximinum, qui asserebat patrem potentiorem esse filio, eò quòd filium genuit deum creatorem, filius autem non: dicebātque patrem potuisse gignere, non filium: & ideo potiorem esse filio. Ad quod respondens Augu. dicere videtur, quòd filius etiam potuit gignere, volens ostendere patrem esse non potiorem filio. his verbis, [Absit vt ideo potentior sit pater filio, sicut putas, quia creatorem genuit pater, filius autem non genuit creatorem: neque enim non potuit, sed non oportuit.] Vide & diligenter attende hæc verba, non enim non potuit, sed non oportuit. Videtur enim dicere quòd filius potuit gignere, sed non oportuit, & ita potuit quod non oportuit. Quare autem nō oportuit, subdit dicens, [Immoderata enim esset diuina genera-

tio, si genitus filius nepotē gigneret patri, quia & ipse nepos nisi auo suo pronepotem gigneret, secundum vestram mirabilem sapientiam impotens diceretur. Similiter etiā ille si nepotem non gigneret auo suo, & pronepotem pro auo suo, non à vobis appellaretur omnipotens, nec implere tur generationis series, si semper alter ex altero nasceretur: nec eam proficeret vllus, si non sufficeret vnus omnipotēs. Itaq; omnipotentem genuit filium patris natura, nō fecit.]

Opponitur prædictis verbis Augustini. C

HOC autem videtur quibusdam non posse stare, scilicet quòd filius potuerit gignere. Si enim potuit filius gignere potuit esse pater: & si potuit esse pater, potuit ergo esse pater vel sui, vel patris, vel spiritus sancti, vel alicuius alius. Sed alius non: quia nullus alius semper fuit. Nec patris: quia pater est ingenitus & innascibilis. Nec sui: quia nulla res seipsam gignere potest. Nec spiritus sancti: quia nasci non potuit. Si enim nasci potuit, potuit esse filius, & ita mutabilis esse potuit. *Li. de Tri. 1. cap. 1.*

Hic quæritur quomodo intelligenda sint. D

QVOMODO ergo accipiatur quod supra dictū est, Non enim non potuit gignere, sed non oportuit: quasi potuit, sed non oportuit. Non est nobis perspicuum aperire quomodo sit hoc verum, & ideo sub silentio potius esset prætereundum, nisi me super hoc aliquid loqui cogeret instantia quærentium.

Hic aperitur ex quo sensu accipienda sint. E

POTEST ergo sic intelligi. Nō enim nō potuit, sed nō oportuit, id est, non ex impotentia sui fuit quòd filius non genuit, sed ei non conueniebat: sicut deus filius nō est deus pater, nec tamen hoc ex impotentia sui est. Nā & pater similiter non est filius, nec hoc est ex impotentia patris. Sed quærit Maximinus Arrianorum episcopus. Vnde ergo est quòd pater non potest esse filius, vel filius pater? non vtiq; ex impotentia, sed pater proprietate generationis pater est, qua oportet eum non esse filium, & filius proprietate natiuitatis filius est, qua oportet eum non esse patrem. De quibus proprietatibus posteà plenius tractabitur. *Distin. 26. huius primi.*

Vtrum pater natura sit potens gignere filium. & an hoc sit aliqua potentia, quæ sit in filio. F

ITEM quæritur à quibusdã, Si pater potens sit natura gignere filium, & an hoc sit aliqua potẽtia quæ sit in filio. Ad quod dicimus, quia pater non est potens nisi naturã eius enim potentia natura est vel essentia. At, inquiunt illi, si potens est gignere, habet ergo potentiam gignendi. Filius autem non habet potentiã gignendi, si non potest gignere. Habet ergo aliquam potentiam pater, quam non habet filius. Non sequitur. Eãdem enim potentiam habet penitus filius, quam & pater: qua pater potuit gignere, & filius gigni potuit. Eadem enim potentia est in filio, qua potuit gigni, quæ est in patre, qua potuit gignere. Sed contra hoc opponitur, Aliud est posse gignere, aliud est posse gigni: quia aliud est gignere: & aliud gigni. Hic distinguendo est. Si enim cũ dicitur, aliud est posse gignere, aliud posse gigni, aliam significas potentiam, qua pater potens est gignere, & aliam, qua filius potens est gigni, falsus est intellectus. Si autem dicas, patrem posse habere aliam proprietatem siue notionem: qua genitor est: & filium aliam, qua genitus est: verus est intellectus. Aliã enim habet pater proprietatem, qua pater est: aliam filius, qua filius est.

Opposit.

Quomodo intelligendum sit, filius habet vel non habet potentiam generandi. G

ITA etiã cum dicitur, filius non habet potentiã generandi, quam pater habet, dupliciter intelligi potest. Si enim dicatur filius non habet potentiam generandi quam & pater, scilicet qua potens sit ad generandũ, id est, vt genuerit vel vt generet sicut pater, verũ est. Si verò intelligatur sic, non habet potentiam qua possit gigni vel genitus esse, qua eadem pater potẽs est vt genuerit vel vt generet: falsum est. Sicut dicit, pater habet potẽtiã, qua potest esse pater: filius verò non habet potentiã, qua possit esse pater. & econuerso filius habet potentiã, qua potest esse filius, habet ergo aliquam pater, quam nõ habet filius, & econuerso. Absit: quia eadẽ est potẽtia patris, qua potest esse pater. & filij, qua potest esse filius. Ita etiam eadem est voluntas, qua pater vult esse pater, non filius: & filius vult esse filius, non pater: & eadem est voluntas filij, qua vult esse genitus & patrẽ genuisse. & patris, qua vult esse genitor, & filiũ genitum esse.

DE VERITATE ET PROPRIETATE & incommutabilitate & simplicitate essentiæ Dei.

Distinct. VIII.

De proprietatibus & condition. huius essentialis & vnitatis. Cap. 2. Exod. 3. d Hic sequitur ad marcellũ de 10. nõ b', attigit quidẽ nomen essentiæ, sed militer in epistola. ad Damasũ cui' initiũ Quoniam Vetusto statis iudicæ tur hæc nõ ad verbũ habetur Isidor. lib 7. etimo ca. 1. & in Rabano superillud Exod. Qui est, misit me ad vos.

NVnc de veritate siue proprietate siue incommutabilitate atque simplicitate diuinæ naturę, siue substantię, siue essentiæ agendũ est. Est itaque deus, vt ait Aug. in 5. lib. de Tri. sine dubitatione substãtia, vel si melius hoc appellatur, essentia: quã Græci οὐσίαν vocãt. Sicut enim ab eo quod est sapere dicta est sapientia, & ab eo quod est scire dicta est sciẽtia: ita ab eo quod est esse, dicta est essentia. Et quis magis est, quàm ille q dixit famulo suo, Ego sum qui sum, & dices filiis Israel; Qui est misit me ad vos? ipse vere ac proprie dicitur essentia, cuius essentia non nouit præteritum vel futurũ. Vnde Hier. ad Damasum scribens ait, Deus solus, qui exordiũ nõ habet, veræ essentię nomẽ tenet: quia in eius cõparatione verè est, quia incõmutabilis est: quasi non sint quæ mutabilia sunt. De quo enim dicitur fuit, non est: & de quo dicitur erit, nondum est. Deus autem tantum est, qui non nouit fuisse vel futurum esse. Solus ergo deus verè est: cuius essentiæ comparatum nostrum esse, non est.

Qualiter intelligenda sint verba Hieronymi, quærendum est. B

Hic diligenter aduertendum est, quomodo intelligi debeant illa verba Hierony, scilicet Deus tantũ est, & non nouit fuisse vel futurũ esse: tanquam non possit dici de deo, fuit vel erit: sed tantũ, est: cũ de eo scriptum frequenter reperiamus, fuit ab æterno, fuit, semper, & erit in secula, & huiusmodi: vnde videtur quia non est tantũ dicendum de deo fuit: vel est, vel erit. Si enim diceretur tantũ fuit: putaretur quòd defierit esse: si diceretur tãtũ, est, putaretur quod non semper fuerit, sed esse cœperit, si tantũ diceretur, erit: putaretur nõ esse modò. Dicatur ergo quia semper fuit, est & erit: vt intelligatur quia nec cœpit, nec desit, nec desinet esse. De hoc Augustinus super Ioannem ita ait, Cũ de sempiterna re proprie dicatur, est: secundum nos bene dicitur, fuit & erit: fuit, quia nunquam desit: erit, quia nunquam deerit, est, quia semper est: non præterita quasi quod nõ manet: non erit, quasi quod non erat. Cùm ergo nostra locu-

tio per tempora varietur, de eo verè dicuntur verba cuius-
In tom. 9 in tract. 99. ad 16 Ciuit. Ioan. ca. libet temporis, qui nullo tempore defuit, vel deest, vel de-
erit: & ideo non est mirum si de spiritu veritatis veritas lo-
quens dixit per futurū: quæcunq; audiet, loquetur: audire
scilicet ab eo à quo procedit. Audire illius est scire: idē esse
esse. A quo ergo est illi essentia, ab illo audiētia, id est, scien-
tia: quæ non est aliud, quàm essentia. Audiet ergo dixit de
eo quod audiuit: & audit, id est, quod semper scijuit, scit, &
sciet. Ecce hic dicit Aug. verba cuiuslibet temporis dici de
Hic aperit quomodo sint intelligēda. deo: sed tamen propriè, est. Illud ergo quod Hieronymus
dicit ita intelligendum est. Non nouit fuisse vel futurū
esse, sed tantùm esse: id est cùm dicitur de deo quòd fuit vel
erit, non est intelligendum quòd præteriit vel futurum sit,
sed quòd existat simpliciter sine aliquo tēporali motu. Li-
cet enim verba substantiua diuersorum temporum de deo
dicantur (vt fuit, erit, est, erat) non tamen temporales mo-
tus esse distinguunt, scilicet præteritū, vel futurum, vel præ-
teritum imperfectum, vel præteritum perfectum, vel præ-
teritum plusquàm perfectum: sed essentiam siue existentiā
Non longe a principio Li. 7 suæ diuinitatis simpliciter insinuant. Deus ergo solus pro-
priè dicitur essentia vel esse. Vnde Hilarius in 7. de Trini-
tate. esse non est accidens deo, sed subsistens veritas, & ma-
nens causa, & naturalis generis proprietas.

Hic de incommutabilitate. C

Cap. 2. DEI etiam solius essentia incommutabilis dicitur pro-
priè: quia nec mutatur, nec mutari potest. Vnde Augu. in 5.
lib. de Trini. Aliæ, inquit, essentiæ vel substantiæ capiunt
accidentia, quibus in eis fiat vel magna, vel quantacunque
mutatio: deo autem aliquid huiusmodi accidere nō potest:
& ideo sola substantia vel essentia, quæ est Deus, incommu-
tabilis est: cui profectò maximè ac verissimè competit esse.
Quod enim mutatur, non seruat ipsum verum esse: & quod
mutari potest, etiam si non mutetur, potest quod fuerat nō
esse. Ideóque illud solum quod non tantùm non mutatur,
verumetiā mutari omnino nō potest, verissimè dicitur esse:
id est, substātia patris, & filij, & spiritus sancti. Ideoq; Apo-
1. Tim. 6. c stolus loquens de deo ait, Qui solus habet immortalitatem.
Cap. 1. Vt enim ait Augu. in lib. 1. de Trin. Cùm anima quodam-

modo immortalis esse dicatur & sit, non diceret Apostolus, *Quæst. 8. vā immortalitas, quæ in solo creatore est.*
Solus deus habet immortalitatem: nisi quia vera immorta-
litas incōmutabilitas est, quam nulla potest habere creatu-
ra: quoniam solius creatoris est. Vnde Iacobus ait, Apud
deum non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.
Et Dauid, Mutabis ea, & mutabuntur: tu autem idem ip-
se es. Ideo Aug. semper Gen. dicit quòd deus nec per loca, *Iaco. 1. c.*
nec per tempora mouetur: creatura verò per loca, & tem- *Psal. 101*
pora. Et per tempora moueri, est per affectiones commuta- *Li. 8. c.*
ri, deus autem nec loco, nec affectione mutari potest. qui per *20. 21. 22.*
prophetam ait, Ego deus & non mutor: qui est immutabi- *& 26.*
lis solus. Vnde rectè solus dicitur habere immortalitatē. In *Mal. 3. b.*
omni enim mutabili natura, vt ait. Aug. cōtra Maximinū, *Li. 3. c. 12.*
nonnulla mors est ipsa mutatio: quia facit aliquid in ea nō
esse quod erat. Vnde & ipsa anima humana, quæ ideo dici-
tur immortalis, quia secūdum modum suum nunquam de-
sinit viuere, habet tamen quandam mortem suam: quia si
iustè viuebat & peccat, moritur iustitiæ: si peccatrix erat &
iustificatur, moritur peccato: vt alias eius mutationes taceā
de quibus modo longum est disputare. Et creaturarū natu-
ra cælestium mori potuit, quia peccare potuit. Nam & an-
geli peccauerūt, & dæmones facti sunt, quorum est diabo-
lus princeps: & qui non peccauerunt, peccare potuerunt: &
cuicunque rationali creaturę præstatur vt peccare non pos- *1. Ti. 6. c.*
sit, non est hoc naturæ propriæ, sed dei gratiæ. Et ideo solus
deus, vt ait Apostolus, habet immortalitatem: qui non cu- *Cap. 1.*
iusquam gratia, sed natura sua nec potuit, nec potest aliqua
conuersione mutari: nec potuit, nec poterit aliquā mutatio
ne peccare. Proinde, vt ait Aug. in. 1. lib. de Tri. substantiam
dei sine vlla sui commutatione mutabilia facientem, & si-
ne vllo suo temporali motu temporalia creantem, intueri
& nosse, licet sit difficile, oportet. Verè ergo ac propriè in-
commutabilis est sola diuinitatis essentia: quæ sine sui mu- *Quare creatura sit multiplex & non simplex.*
tatione cunctas condidit naturas.

Hic de simplicitate. D

EADEMQVE sola propriè ac verè simplex est vbi nec
partium, nec accidentiū, nec quarūlibet formarū vlla est di-
uersitas, siue variatio vel multitudo. Vt autem scias quomo
do simplex sit illa substantia, te docet Aug. in 6. lib. de Trin. *Cap. 6.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hic de corporali esse dicitur quare sit multiplex.

[Animaduerte primò, quare omnis creatura sit multiplex, & nullo modo verè simplex: & primum de corporali, postea de spirituali creatura. Corporalis vtique creatura ex partibus constat, ita vt sit ibi aliqua pars minor, alia maior: & maius sit totū quàmquælibet pars: & in vno quoq; corpore aliud est magnitudo, aliud color, aliud est figura. Potest enim imminuta magnitudine manere idē color, & eadem figura: & colore mutato manere eadē figura, & eadem magnitudo. Ac per hoc multiplex esse conuincitur natura corporis: simplex autem nullo modo.]

Hic de spirituali creatura ostendit quomodo sit multiplex, & non simplex. E

Ex eodem lib. 6. ca. eodem.

[CREATVRA quoque spiritualis, vt est anima, in cōparatione quidem corporis est simplex: sine comparatione verò corporis, est multiplex & non simplex. Quæ ideo simplex dicitur respectu corporis, quia mole non diffunditur per spacium loci, sed in vnoquoque corpore & in toto, tota est, & in qualibet eius parte tota est. Et ideo cum sit aliquid in quāuis exigua particula corporis, quod sentiat anima, quanuis non sit in toto corpore, illa tamē tota sentit, quia totā nō latet. Sed tamē nec in ipsa tota anima vera simplicitas est. Cum enim aliud sit artificiosum esse, aliud inertem, aliud acutum, aliud memorem, aliud cupiditas, aliud timor, aliud lætitia, aliud tristitia: possintque hæc & alia huiusmodi innumerabilia in animę inueniri natura, & alia sine aliis, & alia magis, & alia minùs: manifestum est animæ non simplicem, sed multiplicem esse naturā. Nihil enim simplex

Ibid: ca. 7

mutabile est: omnis autem creatura mutabilis est: nulla ergo creatura verè simplex est. Deus verò etiā multiplex dicatur, verè tamē & summè simplex est. Dicitur enim magnus, bonus, sapiens, beatus, verus, & quicquid aliud nō indignè dici videtur: sē eadē magnitudo eius est quæ sapientia. Nō enim mole magnus est, sed virtute & eadē bonitas eius est, quæ sapientia, & magnitudo & veritas: & non est ibi aliud ipsum beatum esse, & aliud magnum, aut sapientem, aut verum, aut bonum esse, aut omnino esse.]

Quomodo deus simplex est.

Qualiter deus cùm sit simplex, multiplex tamen dicatur. F

HIC diligenter notandum est cùm dicat Augustinus

solum deum verè simplicem esse: cur dicat eundem multipliciter dici. Sed hoc non propter diuersitatem accidentiū vel partium dicit, sed propter diuersitatem ac multitudinē nominum, quæ de deo dicuntur: quæ licet multiplicia sint, vnum tamen significant, scilicet diuinam naturā. Hæc enim non ita accipiuntur, cùm de illa incommutabili æternāque substātia incomparabiliter simpliciore quàm est humanus animus, dicuntur, quemadmodum cùm de creaturis dicuntur. Vnde Augustin. in vj. lib. de Trin: [Deo, inquit, est hoc esse, quod est fortē esse, vel sapientem esse, vel iustum esse, & si quid de illa simplici multiplicitate, vel multiplici simplicitate dixeris, quod substantia eius significetur. Humano autem animo non est hoc esse, quod est fortem esse, aut prudentem, aut iustum: potest enim esse animus, & nulla istarum habere virtutum.]

Cap. 4.

Tanta est dei simplicitas, quòd nulli prædicamentorum subiicitur. G

QVOD autem in natura diuina nulla sit accidentium diuersitas, nullāque penitus mutabilitas, sed perfecta simplicitas, ostendit Augu. in lib. v. de Trin. dicens: [Intelligamus deum quātum possumus, sine qualitate bonum, sine quantitate magnū, sine indigentia creatorem, sine situ præsidentem, sine habitu omnia continentem, sine loco vbique totum, sine tempore sempiternum, sine vlla sui mutatione mutabilia facientem, nihilque patientem, quisquis deū ita cogitat, etsi nondum potest omnino inuenire quid sit ipse: pie tamē caueat quātùm potest aliquid de illo sentire, quod non sit.] Ecce si subtiliter intendas ex his atque prædictis aperitur, illa prædicamenta artis dialecticæ dei naturæ minimè conuenire, quæ nullis est subiecta accidentibus.

Cap. 1.

Quòd deus non propriè sed abusiuè dicitur substantia. H

VNDE nec propriè dicitur substantia. vt Augu. ostendit: in lib. vij. de Trin: [Sicut ab eo quod est esse appellatur essentia, ita ab eo quod est subsistere substantiam dicimus: si tamē dignum est, vt deus dicatur subsistere. Hoc enim de his rebus rectè intelligitur: in quibus, vt subiectis, sunt ea quæ in aliquo subiecto esse dicuntur: sicut in corpore color, aut forma. Corpus enim subsistit: & ideo substantia est

Cap. 4. circ.

Res verò mutabiles neq; simplices propriè dicuntur substantiæ. Deus autem si subsistit, vt substantia propriè dici possit, ineſt in eo aliquid tanquam in ſubiecto: & non eſt ſimplex. Nefas eſt autem dicere vt ſubſiſtat deus, & ſubſit bonitati ſuæ atque illa bonitas non ſubſtantia ſit vel potius eſſentia, neque ipſe deus ſit bonitas ſua, ſed in illo ſit tanquam in ſubiecto. Vnde manifeſtum eſt deum abuſiuè ſubſtantiam vocari, vt nomine vſitatiore intelligatur eſſentia: quod verè ac propriè dicitur, ita vt fortaſſe ſolum deum dici oporteat eſſentiam. Eſt enim verè ſolus, quia incommutabilis eſt.

Quòd non eſt aliquid in deo, quod non ſit deus.

Paulò poſt medium. 4. lib. Non longe à fine lib.

HVIVS autem eſſentiæ ſimplicitas ac ſyncerita[s] tanta eſt, q; non eſt in ea aliquid, quod non ſit ipſa: ſed idem eſt habens, & quòd habetur, vnde Hilarius in. vij lib. de Trin. ait: Non ex compoſitis deus, qui vita eſt, ſubſiſtit: neque qui vitæ ſine lib. tus eſt, ex infirmis continetur: neque qui lux eſt, obſcuritate coaptatur: neque qui ſpiritus eſt, ex diſparibus formalis eſt. totũ quod in eo eſt, vnum eſt. Idem in. viij. lib. de Trin. Non humano modo ex cõpoſitis deus eſt, vt in eo aliud ſit quod habeat, & aliud ſit ipſe qui habeat: ſed totum vna eſt natura, ſcilicet, perfecta & infinita, & non ex diſparibus conſtituta, ſed viuens per totum ipſa. De hoc eodem Boetius in

Cap. 3. primo lib. de Trin. ait. Quo circa hoc vere vnum eſt, in quo nullus numerus, nullũ in eo aliud præter id quod in eo eſt: neque enim ſubiectũ fieri poteſt. Aug. quoque in lib. de fide & Symbolo dicit: In dei ſubſtãtia nõ eſt aliquid quod non ſit ſubſtãtia: quaſi aliud ſit ibi ſubſtantia: aliud quod accidit ſubſtantiæ. Sed quicquid ibi intelligi poteſt, ſubſtantia eſt. Vetũm hæc dici poſſunt facilè, & credi: videri autem niſi puro corde omnino non poſſunt. Item Aug. in. 15. lib. de Trin.

Ca. 9. circa finem eiuſdem.

Cap. 17.

Lib. 1. de ſhm. bo. c. 1. & ca. 7 eiuſ. ca. 1.

Cap. 10.

Sic habetur in natura vniuſcuiuſque triũ, quod qui habet, hoc ſit quod habet, ſicut immutabilis ſimplexque ſubſtantia. Vnde Iſidor. ait: Deus ſimplex dicitur, ſiue nõ amittẽdo quod habet, ſeu quod aliud non eſt ipſe, & aliud q; in ipſo eſt. Et cùm tãtæ ſimplicitatis atq; ſyncerita[tis] ſit natura diuina, eſt tamen in ea trinitatis perſonarum. Vnde Aug. in lib. 11. de Ciuit. Dei: Non propter hoc naturam ſummi boni ſimplicẽ dicimus, quia eſt pater in ea ſolus, aut filius in ea

ſolus, aut ſpiritus ſanctus in ea ſolus: aut quia eſt ſola iſta nominum Trinitas, ſiue ſubſtantia perſonarum, ſicut Sabelliani putauerunt. Sed ideò ſimplex dicitur, quia eſt hoc quod habet: excepto quòd relatiuè quæque perſona ad alteram dicitur, nec eſt ipſa. Nam vtique pater habet filium, ad quem relatiuè dicitur, nec tamẽ ipſe eſt filius: & filius habet patrem, nec tamen ipſe eſt pater. In quo verò ad ſemetipſum dicitur, non ad alterum, hoc eſt quod habet: ſicut ſ ad ſemetipſum dicitur viuus habendo vitam, & eadẽ vita eſt ipſe. Propter hoc vtique natura hæc dicitur ſimplex, quod non ſit aliud habẽs, & aliud id quod habet, ſicut in cæteris rebus eſt. Non enim habens liquorem liquor eſt, nec corpus color, nec anima eſt ſapientia. Ecce quanta eſt identitas, quanta eſt vnitas, immutabilitas, ſimplicitas, puritas diuinæ ſubſtantiæ, iuxta infirmitatis noſtræ valetudinem aſſignauimus.

DE DISTINTIONE TRIVM PERSONARVM *Diſtinct.* IX.

De proprietatib' & conditionibus perſonalibus trinitatis & vnitatis. Cap. 1.

NVnc ad diſtictionem triũ perſonarũ accedam'. Teneamus ergo, vt docet Aug. in lib. de fide ad Petrum, patrem & filiũ & ſpiritũ ſanctũ vnũ eſſe deũ naturaliter: nec tamẽ ipſum patrẽ eſſe, qui filius eſt, nec filiũ eſſe ipſum q; pater eſt, nec ſpiritũ ſanctũ eſſe ipſum, qui pater eſt aut filius. Vna enim eſt eſſentia patris, & filij, & ſpiritus ſancti, in qua nõ eſt aliud pater, aliud filius, aliud ſpiritus ſanctus: ſed quæ uis perſonaliter alius ſit pater, alius filius, alius ſpiritus ſanctus.

Hic de coæternitate filij cum patre.

GENITVS eſt enim a patre filius, & ideo alius: nec tamen antè fuit pater, quàm filius: coæternæ enim ſunt ſibi tres perſonæ.

Argumentatio Arrianorum. C

Cap. 5. circa medium eiuſdem.

SED cõtra hoc inquit hæreticus, vt refert Ambr. in lib. 3. de fide ad Gratianum: Omne q; natum eſt, principiũ habet: & ideo quia filius natus eſt, principiũ habet, & eſſe cœpit: quod hæreticorũ ore ſic dictũ eſt. Nam ipſe Arrius, vt meminit Aug. in. 6. lib. de Trinit. dixiſſe fertur: Si filius eſt, natus eſt: ſi natus eſt, erat tempus quando non erat filius.

Cap. 1.

Reſponſio Auguſtini catholica. D

Aug. ibi.

QVI hoc dicit, non intelligit etiam natum eſſe de deo

Universidad de Deusto
Biblioteca

sempiternum esse, vt sit coæternus patri filius: sicut splendor qui gignitur ab igne atque diffunditur, coæuus est illi, & esset coæternus, si ignis esset.

Oppositio Augustini contra hæreticum.

Libri. Cap. 3. 1. Cor. 1. d ITEM, Si Dei filius, inquit Augustinus, virtus & sapientia Dei est, nec vnquam fuit Deus sine virtute & sapientia, coæternus est ergo Deo patri filius. Dicit autē Apostolus Christum esse Dei virtutem, & Dei sapientiam. Aut ergo non fuit, quando non fuit filius, aut aliquando Deus non habuit virtutem & sapientiam: quod dementis est dicere. Constat enim quia semper habuit sapientiam: semper ergo habuit filium.

Responsio Ambrosij ad idem, authoritate sulta. 5

In 1. lib. de fid. ad Gratianū, circa medium quinti ca pitis. Esai. 43. Ioan. 13. d Ratione Sytur Ambro. contra hæreticum. EIDEM quoque Arrianicæ quæstioni Ambros. in hunc modum respondet. Ego, inquam, filium esse natum concedo: quod reliquum est impietatis, horresco. Scriptum est enim in veteri Testamento, vt vel vnum è pluribus dicatur. Ante me non fuit alius deus, & post me non erit. Quis ergo hoc dicit? pater an filius? Si filius, ante me, inquit, non fuit alius deus. Si pater, post me, inquit, non erit: hic priorē, & ille posteriorem non habet. Inuicem enim in se, & pater in filio & filius in patre cognoscitur. Cùm enim patrē dixeris, etiam filium designasti, quia nemo ipse pater est sibi: cùm filium nominas, etiam patrem fateris, quia nemo ipse sibi filius est. Itaque nec filius sine patre, nec pater potest esse sine filio: semper ergo pater, semper & filius est.

Inuectio Ambrosij contra hæreticum. 6

Libro & ca. citatis ITEM hic, inquam, mihi hæretice, fuitne quando omnipotens Deus pater non erat, & Deus erat? Nam si pater esse cœpit, Deus ergo primò erat, & postea pater factus est. Quomodo ergo immutabilis Deus est? Si enim antè Deus, postea pater fuit, vtique generationis accessione mutatus est: sed auertat Deus hanc amentiam.

Ineffabile est quomodo filius sit, & non habeat patrem priorem: sicut modus generationis intelligibilis & ineffabilis est. 7

Vbi supra SED quæris à me, inquit Ambrosius, quomodo si filius sit, non priorem habeat patrem. Quæro item ab eo quando vel quomodo filium putes esse generatū? Mihi enim

impossibile est generationis scire secretum. Mens deficit, vox silet, non mea tantùm, sed & angelorum: supra potestates, & supra angelos, & supra cherubin, & supra seraphin, & supra omnem sensum est: quia scriptum est, Pax Christi supra omnem sensum. Et si pax Christi supra omnem sensum est, quomodo non est supra omnem sensum tanta generatio? Tu ergo ori manum admoue: scrutari non licet supera mysteria. Licet scire quòd natus sit, nō licet discutere quomodo natus sit. Illud mihi negare nō licet, hoc quærere metus est. Ineffabilis enim est illa generatio, vnde Esaias, Generationem eius quis enarrabit?

Quidam præsumunt discutere generationis secretum. 8

QVIDAM tamen de ingenio suo præsumētes, dicunt illam generationem posse intelligi, & alia huiusmodi: inhærentes illi authoritati Hier. super Ecclesiasten. In sacris scripturis, quis sæpissimè non pro impossibili, sed pro difficili ponitur: vt ibi, Generationem eius quis enarrabit? Sed hoc non dicit Hieron. ideò quòd generatio filij æterna plenè intelligi vel explicari possit à quoquam mortalium: sed quia de ea aliquid intelligi, vel dici potest: quidam tamen hoc accipiunt dictum de temporali Christi generatione.

Vtrum debeat dici, semper gignitur, vel semper genitus est filius. 9

Esa. 53. b. Tomo 7. cōmentario ad 3. c. Ecclesiaste, circa illud quis enarrabit. Leo Papa & Dionysius

HIC quæri potest cùm generatio filij à patre nec principium habeat, nec finem, quia æterna est, vtrum debeat dici, filius semper gignitur, vel semper genitus est, vel semper gignetur. De hoc Gregorius super Iob ait, Dominus Deus Iesus in eo quòd virtus & sapientia Dei est, de patre ante tempora natus est: vel potiùs quia nec cœpit nasci, nec desiit, dicamus veriùs semper natus: non autē possumus dicere semper nascitur, ne imperfectus esse videatur. At verò, vt æternus designari valeat & perfectus, & semper dicamus, & natus, quatenus & natus ad perfectionem pertineat, & semper ad æternitatem: quamuis per hoc ipsum quod perfectum dicimus, multum ab illius veritatis expressione deuiamus: quod factum nō est, non potest dici propriè perfectum: sed balbutiendo, vt possumus, excelsa Dei resonemus. Et dominus nostræ infirmitatis verbis cōdescendēs: Estote, inquit, perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est. Super il-

Lib. 29. moralium cap. 1.

Psal. 2. Dutom. 8. in expositione psal mi secundi

lum locum etiam Psal. Ego hodie genui te. De hac genera tione filij ita loquitur Aug. Quanquam per hoc quod di hodie possit intelligi dies ille quo Christus secundum h minem natus est: tamen quia hodie præsentiam significa atque in æternitate neque præteritū quicquā est, quasi e deneriit: neque futurum, quasi nondum sit: sed præsens tā tūm: quia quicquid æternum est, semper est: diuinitus ta accipitur de sempiterna generatione sapiētiæ Dei. Ecce h verbis ostendit August. quòd generatio filij semper est, n præteriit, nec futura est, quia æterna est. Ideo dixit gene ne nouum putaretur, scilicet ne videretur incœpisse. hod dixit, ne præterita generatio videretur. Ex his ergo verb Prophetæ, vt ait Ioannes Chrysost. nihil aliud manifest tur, nisi quia ex ipsa essentia patris semper genitus est fil

Origenes videtur dicere contrarium: ait enim quòd semper generatur filius à patre.

ORIGENES verò super Hieremiam dicit, quòd

Ori. tom. 2. homil. in Hieremiam. 6. circa illud Hie. 11. Reuersi sunt. Prou. 8. secundū 70.

lius semper generatur à patre, his verbis. Saluator noster sapientia Dei: sapientia verò est splendor æternæ lucis. S uator ergo noster splendor est charitatis. Splendor autē n semel nascitur & desinit: sed quoties ortum fuerit lum ex quo splendor oritur, toties oritur etiam splendor cl tatis. sic ergo saluator semper nascitur. Vnde ait in lib. S Ante omnes colles generat me Dominus: non, vt quid malè legunt, generauit. His verbis apertè ostendit Orig nes, sanè posse dici & debere, filius semper nascitur: quo videtur contrarium illi verbo Gregorij præmisso, scilicet non possumus dicere, semper nascitur.

Exponit præmissa verba Gregorij, ne patetur inter doctores esse contrarietas.

SED ne tanti authores sibi contradicere in re tanta vi deantur, illa verba Gregorij benignè interpretemur. Dom nus, inquit, Iesus ante tēpora natus est de patre: vel potui quia nec cœpit nasci, nec desiit: dicamus verius, semper na tus. Sed quomodo verius dicitur hoc. s. quòd filius semp natus est, quàm illud. s. quòd de patre ante tēpora natus e Illud enim syncera & catholica fides tenet ac prædicat, vt stud: Quare ergo ait, dicamus verius, cùm vtrunque pari fit vnū? nisi quia volebat intelligi hoc ad maiorē euidēti

Quæstio de ipsis verbis Greg. hic silent.

& expressionē veritatis dici, quàm illud? His etenim verbis omnis calumniādi versatis hæreticis obstruitur aditus, quibus Christi secūdum deitatem generatio sine initio, & sine fine esse, ac perfecta monstratur. Non autē adeò apertè semper manifestatur veritas, cùm dicitur, filius ante tēpora genitus est de patre, vel filius semper nascitur de patre. Et ideo dicit Gregorius, quòd nō possumus dicere, semper nascitur. Non, inquam, ita conuenienter, non ita congruè ad explanationem veritatis. potest tamen dici, si sanè intelligatur: semper enim nascitur filius de patre, vt ait Orig. non quòd quotidie iteretur illa generatio, sed quia semper est. Semper ergo nascitur, id est, natiuitas eius sempiterna est.

Quòd filius semper generatur, confirmatur ex dictis Hilarij.

HILARIVS quoque dicit filium nasci ex patre, in lib. 7. de Trin. his verbis. Viuens Deus, & naturæ æternæ viuentis potestas est: & quod cum sacramento scientiæ suæ ex eo nascitur, non potuit aliud esse quàm viuēs. Nam cùm ait, Sicut misit me viuēs pater, & ego viuo propter patrem: docuit vitam in se per viuentem patrem ineſſe. Ecce hic habes, quia filius nascitur ex patre. Item in eodem. cùm dicit Christus, Sicut pater habet vitā in se: sic & filio dedit vitam habere in semetipso: omnia viua sua ex viuente testatis est. Quod autē ex viuo viuum natum est, habet natiuitatis profectum sine nouitate naturæ. Non enim nouum est quod ex viuo generatur in viuum, quia ex nihilo est: & vita quæ natiuitatē sumit ex vita, necesse est per naturæ vnitatē, & perfectæ natiuitatis sacramentum, vt & in viuēte viuat, & in se habeat vitam viuētem. Ecce & hic habes quia generatur ex viuo viuens filius. Item in eodem. In Deo totum quod est viuit: Deus enim vita est, & ex vita non potest quicquā esse nisi viuus: neque ex diriuatione, sed ex virtute natiuitas est. Ac sic dum totum quod est viuit, & dum totum quod ex eo nascitur virtus est, habet natiuitatem filius, non demutationem. Et hic dicit quia nascitur. Itē in nono lib. de Trin. Donat pater filio tantum esse, quātum est ipse: cui innascibilitatis esse imaginem sacramento natiuitatis impartit, quem ex se in sua forma generat. Hic dicit quia generat per filiū.

Paulò post lib. medium. Ioan. 6. f. Ioan. 5. d. Idē in eodem paulò post

Pauca interposita. Attende. in totum quod i deo é viuit. Pone in loco præcitato Multa post libri medium.

Breuiter docet quid de hoc concedendum sit.

DICAMVS ergo filium natum de patre ante tempo-

ta, & semper nasci de patre, sed congruentius semper natum & eundem fateamur ab æterno esse, & patri coæternum, *Hæc dist. 11. c. 15. de Pene in medio libri.* est, authori. Pater enim generatione author filij est, vt in sequenti ostendetur. Vt ergo pater est æternus, ita & filius æternus est: sed pater sine authore, filius verò non: quia pater innascibilis, filius natus. Et vt ait Hilarius in 12. lib. de Trin. aliud est sine authore semper esse æternũ, aliud patri, id est authori, esse coæternum. Vbi autem pater author est, ibi & natiuitas est: quia sicut natiuitas ab authore est, ita & ab æterno authore æterna est natiuitas. Omne autem quod semper est, etiam æternum est: sed tamen non omne quod æternum est, etiam innatum est: quia quod ab æterno nascitur habet æternum esse quod natum est. Quod autem non natum est, id cum æternitate nõ natum est: quod verò ex æterno natum est, id si non æternum natum est, iam non etiam pater author æternus. Si quid ergo ei, qui ab æterno patre natus est, ex æternitate defuerit, idipsum non est authori ambiguum defuisse: quia si gignenti est infinitum gignere & nascenti etiam infinitum nasci est. Medium enim quod inter natiuitatem Dei filij, & generationem Dei patris, nec sensus, nec ratio admittit: quia & in generatione natiuitas est, & in natiuitate generatio est: quia sine vtroque neutrum est: vtrunque ergo sine interuallo sui est.

Argumentatio hæretici.

3. SED inquiet hæreticus, Omne quod natũ est non semper fuit: quia in id natum est vt esset. Nemo ambigit quæ ea quæ in rebus humanis nata sunt, aliquando non fuerint. Sed aliud est ex eo nasci, quod semper non fuit: aliud est ex eo natum esse, quod semper est. Ibi nec semper fuit quia pater est, nec semper pater est: & qui non semper pater est, non semper genuit: vbi autem semper pater est, semper filius est. Quòd si semper Deo patri proprium est quod semper est pater, necesse est filio semper propriũ esse quod semper est filius. Quomodo ergo cadet in intelligentiam nostram, vt non fuerit semper, cui proprium est semper esse quod natum est? Natum ergo vnigenitum Deum confitemur, sed natum ante tempora, nec antè esse quàm natum, nec antè natum quàm esse: quia nasci quod erat iam non nasci est, sed seipsum demutare nascendo. Hoc autem humanum

Responsio Hilarij lib. sup. de Quid sit proprium patri & filio.

humanũ sensum & intelligẽtiã excedit mũdi, nõ hoc capit ratio humanæ intelligẽtiæ, sed prudẽtię fidelis pfessio est.

HIC DE SPIRITV SANCTO AGITVR, & prius, quid sit amor patris & filij dicitur.

Distinct. X.

A NVnc post filij æternitatem de spiritu sancto, quantum deo donante videre cõceditur, disseramus. Spiritus sanctus amor est, siue charitas, siue dilectio patris & filij. Vnde Augu. in 15. lib. de Trin. ait: Spiritus sanctus nec patris est solius, nec filij est solius, sed amborum: & ideo communem, qua inuicem se diligunt pater & filius, nobis insinuat charitatem.

De æterna processione spiritus sancti quam habet ad personam quæ processit. Cap. 17.

Quod spiritus sanctus propriè dilectio dicatur: & tamen trinitas sit dilectio.

B IOANNES autem in epistola canonica ait, Deus charitas est: non dixit, Spiritus sanctus charitas est. Quod si dixisset, absolutior esset sermo, & nõ parua pars quæstionis decisa: sed quia dixit, deus charitas est, incertum est, & ideo quærendũ est, vtrum deus pater sit charitas, an filius, an spiritus sanctus: an deus ipsa trinitas, quia & ipsa non tres dij, sed vnus est deus. Ad hoc Augustinus in eodẽ libro ita dicit: Nescio cur sicut sapientia & pater dicitur, & filius, & spiritus sanctus, & simul omnes non tres, sed vna sapientia: non ita, & charitas dicatur pater, & filius, & spiritus sanctus, simul omnes vna charitas. Non ideo tamen quisquam nos inconuenienter æstimet charitatem appellare spiritum sanctum: quia & deus pater, & deus filius potest charitas nuncupari: sicut propriè verbum dei etiã sapientia dei dicitur, cùm & pater & spiritus sanctus sit sapientia.

1. Ioan. 4. Aug. lib. de Trin. & cap. dictis.

Spiritus sanctus dicitur charitas

Sicut verbum dei propriè dicitur sapientia & tamen tota trinitas dicitur sapientia: ita & spiritus sanctus propriè dicitur charitas: & tamen pater & filius & spiritus sanctus dicitur charitas.

C SI ergo propriè aliquis horum trium charitas nuncupari debet, quis aptiùs quàm spiritus sanctus? vt scilicet in illa summa simplicique natura non sit aliud substantia, & aliud charitas: sed substantia ipsa sit charitas, & charitas ipsa sit substantia, siue in patre, siue in filio, siue in spiritu

Ex eodem li. ca. eodẽ sed paulo inferius.

sancto: & tamen spiritus sanctus propriè charitas nuncu-
tor. Ecce his verbis apertè dicit Aug. quòd in trinitate ch-
ritas aliquando refertur ad substantiam, quæ communis
trium personarum & tota in singulis: aliquando specialit
ad personam spiritus sancti: sicut sapientia dei aliquan
pro substantia diuina, aliquando pro filio propriè acci
tur, & hoc in multis fieri reperitur.

Exemplis firmat eadem nomina propriè & vniuersaliter accipi.

PLVRIBVS enim exemplis doceri potest, multa re-
rum vocabula & vniuersaliter poni, & propriè quibusdã re
bus adhiberi: sicut Legis nomine aliquando simul omn
veteris Testamẽti significãtur eloquia: aliquãdo autẽ pro
priè vocatur Lex, quæ data est per Moysen. Multa alia sup
petũt exẽpla, sed in re aperta vitanda est longitudo serm
nis. Sicut ergo vnicũ dei verbum propriè vocamus nomi
sapientiæ, cùm sit vniuersaliter & spiritus sanctus & pa
ipsa sapientia: ita spiritus sanctus proprio vocabulo cha
tas nũcupatur, cùm sit pater & filius vniuersaliter charit

Authoritatẽ ponit, quod filius propriè dicitur sapientia.

SED dei verbũ, id est, vnigenitus dei filius, apertè d
ctus est dei sapientia, ore Apostoli dicentis, Christum d
virtutem & dei sapientiam. Spiritus autem sanctus vbi h
dictus charitas, inuenimus (si diligenter Ioannis Apostoli
eloquium scrutemur) qui cùm dixisset, Diligamus inuicẽ
quia ex deo est dilectio: adiunxit, Et omnis qui diligit, ex
deo natus est, quia dilectio deus est. Hic manifestauit se d
xisse eam dilectionem esse deum, quã dixit ex Deo. Deu
ergo ex deo est dilectio: sed quia & filius ex deo patre natu
est, & spiritus sanctus ex deo patre procedit, quẽ potius co
tum hic debeamus accipere dictum esse dilectionem, me
tò quæritur. Pater enim solus ita deus est, vt non sit ex deo
& ideo dilectio, quæ ita deus est vt ex deo sit, nõ ipse pate
est, sed aut filius, aut spiritus sanctus. Sed in consequenti
bus cùm dei dilectionem commemorasset Ioannes, quia di
lexit nos, & hinc hortatus esset vt & nos inuicem diligã
mus, atque ita deus in nobis maneat: quia vtique dile-
ctionem deum dixerat, statim volens de hac re aperti

Eidem. & capite. Ioan. 1. b

De spiritu sancto testimonium quærit, & inuenit, vbi dicatur ipse charitas. 1. Ioã. 4. b

aliquid eloqui inquit. In hoc cognoscimus, quia in ipso ma- *In eod. ca*
nemus, & ipse in nobis: quia de suo spiritu dedit nobis.
Spiritus itaq; sanctus, de quo dedit nobis, facit nos in deo
manere: & ipsum in nobis. Hoc autem facit dilectio. Ipse
ergo deus est dilectio: Deus ergo spiritus sanctus, qui pro-
cedit ex deo, significatur vbi legitur, deus dilectio, & dile-
ctio ex deo est. Ecce his verbis apertè dicit Aug. spiritũ san
ctum esse charitatẽ patris & filij: & in tantum quoque ser-
monẽ produxit, vt videatur dixisse spiritũ sanctũ nõ solùm
esse dilectionem patris & filij, qua se inuicẽ & nos diligũt. *Distinct. 17. primi.*
sed etiam qua diligimus deum. Sed vtrum ipse sit charitas,
qua nos diligamus deum, in sequenti explicatur.

Redit ostendere quod proposuerat, scilicet quòd spiritus sanctus sit amor, quo pater à filio, & filius a patre diligitur.

NVNC verò quod incœpimus ostendere curemus,
scilicet spiritum sanctum dilectionem esse, siue amorẽ pa-
tris & filij: quo scilicet pater diligit filium & filius patrem.
De hoc Hierony. super 17. psal. ait, Spiritus sanctus nec pa- *In tom. 8.*
ter est nec filius: sed dilectio, quam habet pater in filiũ, & *circa illud*
filius in patrẽ. Aug. quoque in 6. lib. de Trin. ait. In omni- *Diligã te*
bus æqualis est patri filius. & est vnius eiusdémque substan- *domine.*
tiæ. Quapropter etiam spiritus sanctus in eadem vnitate
substantiæ, & æqualitate consistit. *In princi-*
pio. 8. sup.

Quid sit spiritus sanctus hic aperitur.

SIVE enim sit vnitas amborum, siue sanctitas, siue cha
ritas, manifestum est, quòd non aliquis duorũ est, quo vterque
coniungitur: quo genitus à gignẽte diligatur. genitorémq;
suum diligat, sintque nõ participatione sed essentia suaque
dono superioris alicuius, sed proprio suo seruãtes vni-
tatem spiritus in vinculo pacis. Ecce hic habes spiritũ san- *Ad Ephe.*
ctum esse, quo filius diligitur à patre, & pater à filio: & quo *4. a*
illi duo seruant vnitatẽ pacis. Spiritus ergo sanctus, vt ait
Aug. in eodẽ, commune est aliquid patris & filij, quicquid
illud est. At ipsa cõmunio cõsubstantialis, & coæterna est: *Lib. 6. de*
quæ si amicitia cõuenienter dici potest, dicatur. Sed aptiùs *Tri. ca. 5.*
dicitur charitas, & hæc quoq; substãtia: quia deus substãtia
est, & deꝰ charitas est. Tria ergo sunt, & nõ amplius: vnus di-
ligẽs eũ qui de illo est, & vnus diligẽs eũ de quo est, & ipsa

dilectio, quæ si nihil est, quomodo deus substantia est?

Quod spiritus sanctus sicut communis est patri & filio, ita commune nomen habet proprium.

HIC notandum est quòd sicut spiritus sanctus in trinitate specialiter dicitur charitas, quę est patris & filij vnitas & nomen tenet propriè, quod patri & filio communiter quodam modo congruit. Vnde Aug. in 15. lib. de Trinit. *Ca. 16. circa finẽ ca. Ca. 19. circa finem cap.* charitas inquit, qua pater diligit filium, & patrem diligit filius ineffabilem communionem demonstrat amborum. quid cõuenientius, quàm vt ille propriè dicatur charitas qui spiritus est cõmunis ambobus? Hoc enim sanius creditur & intelligitur, vt non solùm spiritus sanctus charitas sit in illa trinitate, sed non frustra propriè charitas nuncupetur, propter illa quæ dicta sunt: sicut non solus in illa trinitate vel spiritus est vel sanctus, quia & pater spiritus, & filius spiritus: & pater sanctus, & filius sanctus: & tamẽ ipse non frustra dicitur spiritus sanctus. Qui enim est communis ambobus, id vocatur ipse propriè, quod ambo cõmuniter. Alioqn si in illa trinitate solus spiritus sanctus est charitas, profectò & filius non solius patris, sed etiam spiritus sancti filius inuenitur. *Col. s. 1. b.* Ait enim Apostolus de deo patre. Transtulit nos in regnũ filij charitatis suæ. Si ergo non est in ista trinitate charitas dei nisi spiritus sanctus, filius est etiam spiritus sancti. Sed quia hoc absurdissimũ est, restat vt nõ solus ibi sit Charitas spiritus sanctus, sed propter illa, de quibus satis disserui, propriè sic vocatur.

QVOD SPIRITVS SANCTVS PROcedit à patre & filio. *Distinct. XI.*

Aug. li. 15. de Tri. 26. hæ scripturæ ad idem adducit. Gal. 4. a Rom. 8. b Ioan. 18. d Mat. 10. c Ioan. 14. d Ioan. 15. d

HIc dicendum est spiritum sanctum à patre esse & filio, & procedere à patre & filio, quod multi hæretici negauerunt. Quòd autem de vtroq; procedat, multis diuinorum eloquiorum testimoniis comprobatur. Dicit enim Apostolus: Misit deus spiritũ filij sui in corda nostra. Ecce hic dicitur spiritus filij. Et alibi. Qui autẽ spiritũ Christi non habet, hic non est eius. Ipse etiam filius de spiritu sancto dicit in euãgelio. Quẽ ego mittam vobis à patre. Patris autẽ spiritus dictus est, vbi legitur, Si spiritus eius qui suscitauit Christum à mortuis, habitat in vobis. Et ipse Christus dicit, Nõ enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur. Et in alio loco, Quẽ mittet pater in nomine meo. Et alibi ipse filius de spiritu sancto ait. De patre procedit. His & aliis authoritatibus pluribus ostẽditur quòd spiritus sanctus à patre & filio procedit.

Quòd Græci non concedunt spiritum sanctum procedere à filio. B

GRAECI tamen dicunt spiritum sanctum procedere tantùm à patre, & non à filio. Quod ideo dicunt, quia veritas in euangelio fidem integram continente, de processione spiritus loquens, solum patrem commemorat, dicẽs, Spiritus qui à patre procedit. Et etiam ideo quia in principalibus conciliis, quæ apud eos celebrata sunt, ita symbola eorum subiunctis anathematibus sancita sunt, vt nulli de trinitatis fide aliud docere vel aliter prædicare, quam ibi cõtinetur, liceat. In quibus quidem symbolis cùm spiritus sanctus commemoretur procedere à patre, & non à filio. Quicunque inquiunt, à filio eũ procedere addunt, anathema incurrunt: vnde & nos arguunt anathematis reos. Addunt etiam ad assertionem suæ opinionis, & in testimonium nostræ damnationis, de symbolo fidei, quod secundùm traditionem prædictorum conciliorum Leo. III. Romæ trãscriptum in tabula argẽtea post altare beati Pauli posita posteris reliquit pro amore (vt ipse ait) & cautela fidei orthodoxæ. In quo quidem symbolo, in processione spiritus solus cõmemoratur pater, his verbis: Et in spiritum sanctum dominum, & viuificatorem, ex patre procedentem: cum patre & filio coadorandũ & glorificandum, &c. Illud est symbolum quod in missa cantatur, æditum in Niceno concilio: in fine cuius subiunctum est, Qui aliud docuerit, vel aliter prædicauerit, anathema sit. Ideóque Græci nos anathematizatos dicunt, quia dicimus spiritum sanctum à filio procedere, quod ibi non continetur. Quod enim secundum nos ibi dicitur, Qui à patre filióque procedit: alterum à latinis est additum, scilicet filióque.

Quære dicatur. Primacã. Ioan. 15. d Secundæ causa. Niceno, Ephesino, Calcedonensi & Constantinopolitano. Tertiæ causa.

Responsio, vbi determinantur prædicta. C

NOS autem illa verba ita determinamus, Qui aliud docuerit, vel aliter prædicauerit, id est, contrarium docuerit, vel contrario modo prædicauerit, anathema sit. Aliud ergo posuit pro opposito, qualiter & Apostolus in epistola

Gal. 1. b ad Gal. Si quis aliud euangelizauerit, id est, contrarium
anathema sit. Non dicit, si quis addiderit. Nã si illud di-
rer, sibi ipsi, vt ait Augu. præiudicaret, qui cupiebat ve-
Thess. 3. c ad quosdam quibus scribebat, sicut ad Thessal. vt suppl
quæ illorum fidei deerãt. Sed qui supplet quod minus e
addit, non quod inerat, tollit. Qui autẽ prætergredit
dei regulam, non incedit in via, sed recedit à via. Ad
autem quod de euangelio opponunt, respõdemus: ita q
cùm dicat in eo veritas spiritum sanctum à patre proce
re, non addit solo, & ideo etiam à se procedere non neg
sed ideo patrem tantùm nominat, quia ad eum solet re
re etiam quod ipsius est, quia ab illo habet.

Quòd Græci in sensu nobiscum conueniunt, etsi verbis differant.

SCIENDVM est tamen, quòd Græci cõsi tentu-
Galat. 4. ritum sanctum esse filij, sicut & patris: quia & Apostolus
Ioan. 16. c cit. Spiritũ filij. Et veritas in euãgelio. Spiritũ veritatis.
cùm non sit aliud spiritum sanctũ esse patris vel filij, q
esse à patre & filio: etiam in hoc in eãdem nobiscum
sententiam conuenire videntur, licet in verbis dissenti

Authoritatibus Græcorum ostendit spiritum sanctum etiam procedere à filio.

VNDE etiam quidam eorum catholici doctores in-
ligentes vnam eandémq; fore sententiam prædictorũ v
borum, quibus dicitur spiritus sanctus procedere à filio,
esse filij, professi sunt spiritum sanctum etiam procedere
Post me- filio. Vnde Athanasius in symbolo fidei. Spiritus sanctus
dium libri. patre & filio, non factus, nec creatus, nec genitus: sed pro
Ioan. 16. c cedens. Ecce spiritum sanctum apertè dixit procedere à
Didymus tre & filio. Didymus etiã eorũ maximus doctor in lib. 2.
lib. eodẽ. Spiritu sancto, spiritum sanctũ à filio procedere dicit. Sa
uator, inquit, qui est veritas, Non enim loquetur à semet
ipso, hoc est, nõ sine me & sine meo & patris arbitrio: qui
inseparabiliter est à me & à patris voluntate: quia ex se nõ
est, sed ex patre & me est. Hoc enim ipsum quod subsist
& loquitur, à patre & à me illi est. Item spiritus sanctus, qui
est spiritus veritatis, spiritúsque sapientiæ, non potest aude
re à filio loquente quæ nescit, cùm hoc ipsum sit quod pro-

ferrur à filio, id est, procedens deus de deo, spiritus veritatis procedens à veritate, consolator manans ex consolatione. Nã Cyrillus episcopus in epistola Nestorio directa ait. Spiritus intelligitur per se secundum quòd spiritus est, & non filius: sed tamen non est alienus ab eo. Spiritus enim veritatis nominatur, & profluit ab eo sicut ex deo patre. Ioã
nes quoque Chrys. in homilia quadam de expositione sym *1. Co. 12. b*
boli hæc ait, Iste est spiritus procedẽs de patre & filio, qui di
uidit dona propria prout vult. Idem in alia homilia. Credẽ
dum est spiritum sanctum patris esse & filij. Istum spiritum
sanctum dicimus patri & filio coæqualem, & procedentem
de patre & filio. Hoc credite, ne colloquia mala corrũpant
bonos mores. Ecce à doctoribus Græcorum aperta habe- *1. Cor. 15. d*
mus testimonia, quibus spiritus sanctus à patre & filio pro
cedere ostenditur. Omnis ergo lingua confiteatur spiritũ
sanctum procedere à patre & filio.

VTRVM SPIRITVS SANCTVS PRIVS vel plenius procedat à patre quàm à filio

Distinct. XII.

ITem quæritur cùm spiritus sanctus à patre procedat *Argumen-*
& à filio, vtrùm priùs vel magis processerit à patre quã *tatio hæ-*
à filio: quod nititur hæreticus ostendere, ita dicens: Si *retici.*
processit spiritus sanctus à patre, processit vtique aut nato
iam filio, aut non nato filio. Si verò iam nato filio proces-
sit, antè natus est filius quàm processerit spiritus sanctus:
Præcessit ergo natiuitas filij processionẽ spiritus sancti. Si *Cap. 26.*
autem processit à patre non genito filio, antè processit *Ibidem.*
quàm filius genitus fuerit.

Responsio Augustini ad id quod primò quærebatur, scilicet an priùs a patre quàm à filio processerit.

HIS & huiusmodi quæstionibus magis laboriosis quàm
fructuosis respondet Aug. in 15. lib. de Trin. dicens: In illa
summa trinitate quæ deus est, interualla temporum nul-
la sunt, per quæ posset ostendi aut saltem requiri, vtrũ priùs
de patre natus sit filius, & posteà de ãbobus processerit spi-
ritus sanctus. Nunquid ergo possumus quærere vtrum iam
processerat de patre spiritus sanctus, quãdo natus est filius:
an nõdum processerat, & illo nato de vtroque processit? Nõ

possunt prorsus ibi ista queri, vbi nihil ex tempore inchoatur, vt ex consequenti perficiatur in tempore. Ideo qui potest intelligere sine tempore generationem filij de patre, intelligat sine tempore processionem spiritus sancti de vtroque. Ecce his verbis absoluta est quæstio illa qua quærebatur, vtrũ prius processerit spiritus sanct⁹ à patre, quã à filio.

Hic agitur de eo quod secundò quærebatur, scilicet, an plenius vel magis processerit à patre, quam à filio. c

NVNC tractandum est quod secundò quærebatur, scilicet, an plenius aut magis procedat spiritus sanctus à patre quam à filio. Ad quod dicimus, quia sicut nõ antè procedit à patre quàm à filio, ita non plenius vel magis procedit à patre quàm à filio. Aug. tamen in 15. de Trin. dicens, quod spiritus sanctus principaliter procedit de patre, Nõ frustra, inquit, in hac trinitate non dicitur verbum dei nisi filius, nec donum dei, nisi spiritus sanctus: nec de quo genitum est verbum, & de quo procedit spiritus sanctus principaliter, nisi deus pater. Ecce audistis, quia spiritus sanctus principaliter procedit à patre. Sed ne te hoc turbaret, ipse cõnuò ex quo sensu hoc dixerit, appetit dicẽs, Ideo addidi principaliter, quia & de filio spiritus sanctus procedere peritur: sed hoc quoque illi pater dedit non iam existenti & nondum habenti. Sed quicquid vnigenito verbo dedit gignendo dedit. Si ergo eum genuit, vt etiam de illo donũ commune procederet, & spiritus sanctus spiritus esset amborum, Ecce exposuit ipsemet quomodo spiritus principaliter procedat a patre: non quia prius vel magis procedat à patre quàm à filio: sed quia cùm procedat à filio, hoc ipsum habet filius à patre.

Chap. 17. Ex quo sensu dixerit, principaliter procedere a patre.

Ex eodem sensu etiam dicitur spiritus sanctus proprie procedere à patre. D

EX eodem sensu etiam dicitur procedere propriè de patre. vnde Hiero. in expositione catholicæ fidei Nicenique symboli ait, Credimus in spiritum sanctũ, qui de patre procedit propriè, Item Spiritum sanctum verum deum inuenimus in scriptura, & de patre esse propriè. Et item, De patre filius & spiritus sanctus propriè & verè de patre procedit. Ecce apertè dicit spiritum sanctum propriè esse de patre, & propriè procedere à patre. Quòd non est ita intelligendum,

Tom. 4. ad Cyrillum scribẽs, in epist. eut. ittiã: Credim⁹ i Sanctũ deũ patrem.

tanquam prius vel plenius à patre procedat quàm à filio: sed quia hoc habet pater à se non ab alio, vt de ipso sit & procedat spiritus sanctus. Filius autem nõ a se, sed à patre hoc habet, vt de seipso sit & procedat spiritus sanctus.

Ex eodem sensu dicitur spiritus sanctus esse, & mitti à patre per filium. E

FORTE etiam iuxta hanc intelligentiam dicitur spiritus sanctus mitti per filium, & à patre esse per filium. vnde Hilarius ad deum patrem de spiritu sancto & filio loquens in 12. lib. de Trin. ait, In spiritu sancto tuo ex te profecto, & per eum misso. Item, Ante tempora vnigenit⁹ tuus ex te natus manet, ita quòd ex te per eum spiritus sanctus tuus est: quòd & si sensu non percipiam, tamen teneo conscientia. In spiritualibus enim rebus tuis hebes sum. Item in eodẽ, Cõserua hanc oro fidei meæ religionem, vt quod in regenerationis meæ symbolo professus sum, semper obtineam: te patrem scilicet, & filium tuum vna tecum adorem: spiritũ sanctum tuum, qui ex te per vnigenitum tuum est, promereari. Ecce apertè dicit spiritum sanctum à patre per filium & mitti, & esse: quod non est intelligendum quasi à patre per filiũ minoremi mittatur vel sit, sed quia ex patre & filio est: mittitur ab vtroque, sed hoc ipsum habet filius à patre, vt ab ipso sit & mittatur spiritus sanctus. Hoc ergo voluit significare Hilarius distinctionem faciens in locutione, vt ostenderet in patre esse authoritatem. Inde est etiam, quod veritas ostendens patrem esse authorem processionis, qua procedit spiritus à filio, dixit in euangelio, De patre procedit, cùm & de patre & filio procedat spiritus sanctus. Vnde Augu. in. xv. lib. de Trin. quærit, Si de patre & filio procedit Spiritus sanctus: cur filius dixit, De patre procedit? Cur putas, nisi quia solet ad eũ referre etiã quod ipsius est, sicut & de quo ipse est: sicut ait, Mea doctrina nõ est mea, sed eius qui misit me? Si ergo hic intelligitur eius doctrina, quam tamen non dixit suam, sed patris: quanto magis illic intelligendus est spiritus sanctus de ipso procedere, vbi sic ait, de patre procedit: vt non diceret de me non procedit. A quo autem habet filius vt sit deus (est enim deus de deo) ab illo vtique habet vt etiam de illo procedat spiritus sanctus. Et ideo spi-

In fine duodecimi libri.

Ibidem.

Ratio cur filiꝰ dixit de spiritu sancto. Ioã. 15. d. à patre pcedere, cũ ab vtroque procedat.

Cap. 27. Ioan. 7. b

ritus sanctus vt etiam de filio procedat, sicut procedit de patre, ab ipso habet patre. Quapropter qui potest intelligere in eo quod ait filius: Sicut habet pater vitam in semetipso, sic dedit & filio vitã habere in semetipso: non sine vita existenti iam filio vitam patrem dedisse, sed ita eum sine tempore genuisse: vt vita, quam pater filio gignendo dedit, coæterna sit vitæ patris qui dedit. Intelligat etiã sicut habet pater in seipso, vt de illo procedat spiritus sanctus: sic dedisse filio, vt etiam de isto procedat idem spiritus sanctus, & vtrique sine tempore. Ita ergo dictum est spiritum sanctum & de patre procedere, vt intelligatur quod etiã procedit de filio, de patre esse & filio. Si enim quicquid habet, de patre habet filius, de patre habet vtique vt de illo procedat spiritus sanctus, sed nulla ibi tempora cogitentur, quæ habeãt prius & posterius: quia ibi omnino nulla sunt.

Ioan.5. Aug. lib. de tri. 15. cap.26.

QVARE SPIRITVS SANCTVS CVM sit de substantia patris non dicatur genitus vel filius, sed tantum procedens.

Distinct. XIII.

POST hæc considerandũ est, quantum à talibus quibus nos sumus intelligi potest, cum spiritus sanctus procedat de patre, & sit de substantia patris, cur nõ dicatur esse natus, sed potiùs procedere: & cur dicatur filius. Quare autẽ spiritus sanctus non dicatur vel sit natus, & ideo nõ sit filius. Aug. ostẽdit in 15. lib. de Trin. dicẽs: Si spiritus sanctus filius diceretur, amborum vtique filius diceretur: quod absurdissimum est. Filius quippe nullus est duorũ, nisi patris & matris. Absit autem vt inter deum patrem & deum filium tale aliquid suspicemur. Absurdissime ergo filius diceretur amborum, id est, patris & filij. Amborum enim filius diceretur, si eum ambo & genuissent: quod abhorret omniũ fidelium sensus. Nõ ergo ab vtroque est genitus, sed procedit ab vtroq; amborũ spiritus. His verbis ostenditur, cur spiritus sanctus cũ sit de patre, nõ tamẽ dicatur genitus vel filius.

Cap.27.

Cùm spiritus sanctus non dicatur genitus, cur filius dicatur procedere.

CVM autem spiritus sanctus non dicatur genitus sed tantum procedens, quæri solet cur filius non dicitur tantùm genitus, sed & procedens. Sicut ipse in euangelio Ioannis ait, Ego ex deo processi vel exiui, & veni in mundum. Non ergo tantùm spiritus sanctus procedit à patre, sed etiam filius. Ad quod dicimus, quòd cum vterque procedat à patre, dissimiliter tamen. Nam spiritus sanctus, vt ait Aug. in 5. lib. de Trinit. procedit à patre, nõ quomodo natus, sed quomodo datus vel donum. Filius autem processit nascendo, exiit vt genitus. Ac per hoc illud eluceseit vt potest, scilicet cur spiritus sanctus etiam nõ sit filius, cùm & ipse à patre exeat. Ideo spiritus non dicitur filius, quia neque natus est sicut vnigenitus: neque factus, vt per dei gratiam in adoptionem nasceretur, sicut nos.

Ioan.16.g.

Cap.14.

Quod non potest distingui à nobis inter generationem filij & processionem spiritus sancti.

INTER generationem verò filij & processionẽ spiritus sancti, dum hîc viuimus, distinguere nõ sufficimus. Vnde Aug. Maximino præmissam quæstionem referenti, scilicet quærenti cur spiritus sanctus non diceretur filius, cùm de patris esset substantia: respondens sic ait, Quæris à me si de substantia patris est filius, de substantia patris est etiam spiritus sanctus: cur vnus filius sit, & alius non sit filius. Ecce respondeo, siue capias siue non capias. De patre est filius, de patre est spiritus sanctus: sed ille genitus est: iste procedens. Ideo ille filius est patris de quo est genitus: iste autem spiritus est vtriusque, quoniam de vtroque procedit. Sed ideo cùm de illo loqueretur ait, De patre procedit, quoniã pater processionis eius author est, qui talem filium genuit, & gignendo ei dedit, vt etiam de ipso procederet spiritus sanctus. Nam nisi procederet etiãde ipso, non diceret discipulis, Accipite spiritum sanctum eúmque insufflando daret, vt à se quoque procedere significans, apertè ostenderet flando quod spirando dabat occultè. Quia ergo si nascereturnon tantùm de patre nec tantùm de filio, sed de ambobus vtique nasceretur, sine dubio filius diceretur amborũ. Ac per hoc, quia filius amborũ nullo modo esset, non oportuit nasci eum de ambobus. Amborum est ergo spiritus sanctus, procedendo de ambobus.

Quæstio Maxim. Tom.6. lib. cõtra Max. cap. 14.

Responsio. Aug. quòd pater est author processionis filiorum. Ioan.15.d. Ioan.20.f

Hic dicit quòd non valet inter illa duo distinguere.

Ex eodē. Aug. ad uers. Ma ximinoli. Esa. 53. c. Quis enarrabit? tatis.

QVID autem inter nasci & procedere interſit, de excellentiſsima natura loquens explicare quis poteſt? Non omne quod procedit, naſcitur: quāuis omne procedat, quod naſcitur. Sicut non omne quod bipes eſt, homo eſt: quamuis omne quod homo eſt, bipes ſit omnis, qui homo eſt. Hoc ſcio. diſtinguere autem inter illam generationem, & hanc proceſsionem neſcio, non valeo, non ſufficio. Ac per hoc quia & illa & iſta eſt ineffabilis: ſicut Propheta de filio loquens ait, Generationem eius quis enarrabit? ita de ſpiritu ſancto veriſsimè dicitur, Proceſsionem eius quis enarrabit? Satis ſit ergo nobis, quia non eſt à ſeipſo filius, ſed ab illo de quo natus eſt: non eſt à ſeipſo ſpiritus ſanctus, ſed ab illo de quo procedit. Et quia de vtroque procedit, ſicut iam oſtendimus. De ſpiritu ſancto quomodo ipſe de Deo ſit, nec tamen ipſe filius ſit, quoniam procedendo non naſcendo legitur eſſe de Deo: iam ſuperius quantum viſum eſt, diſputauimus.

An ſpiritus ſanctus debeat dici ingenitus. F

Tomo 4. in dialogo quæſt. 2. Cap. 26.

NVNC conſiderandum eſt, cùm ſpiritus ſanctus non ſit genitus, vtrum debeat dici ingenitus. Ad quod dicimus, ſpiritum ſanctum nec genitum, nec ingenitum debere dici. Vnde Auguſtinus ad Oroſium ait, Spiritum ſanctum nec genitum, nec ingenitum fides certa declarat: quia ſi dixerimus ingenitum, duos patres videbimur affirmare: ſi autem genitum, duos credere filios culpamur. Sicut enim ſolus filius dicitur genitus, ita & ſolus pater dicitur ingenitus, eo quòd ab alio non ſit. Vnde Auguſtinus in decimoquinto libro de Trin. Pater, inquit, ſolus non eſt de alio. Ideo ſolus appellatur ingenitus, non quidem in ſcripturis, ſed in conſuetudine diſputantium, & de re tanta ſermonem qualem valuerint proferentium. Filius autem de patre natus eſt: & ſpiritus ſanctus de patre principaliter, & communiter de vtroque procedit. Ideóque cùm ſpiritum ſanctum genitum non dicamus, dicere tamen ingenitum non audemus: ne in hoc vocabulo vel duos patres in illa Trinitate, vel duos qui non ſunt de alio quiſpiam ſuſpicetur. Ecce his verbis apertè oſtendit ſpiritum ſanctum nec genitum, nec ingenitum debere dici.

Quòd Hieronymus dicit ſpiritum ſanctum ingenitum, quod videtur prædictis aduerſari.

HIERONYMVS tamen in regulis definitionum contra hæreticos, dicit ſpiritum ſanctum ingenitum eſſe, his verbis. Spiritus ſanctus pater non eſt, ſed ingenitus atque inſectus. Pater non eſt, quia patris eſt, & in patre eſt: proceſsionem habet ex patre, & non natiuitatem. Filius autem non eſt, quia genitus non eſt. Ecce iis verbis dicitur ſpiritus ſanctus eſſe ingenitus: quod videtur aduerſari præmiſsis verbis Auguſtini.

Determinatio: Secundum diuerſas acceptiones dicit eos locutos. G

Lib. 5. de Tri. ca. 7.

SED vt iſtam, quæ videtur repugnantiam de medio abigamus, dicimus quòd Hiero. aliter accepit nomen ingeniti, & aliter Aug. Accepit enim Aug. ingenitum, qui vel quod de alio non eſt: & ſecundum hoc de ſolo patre dicitur. Hieronymus verò ingenitum dicit, non genitum: & ſecundum hoc de ſpiritu ſancto poteſt dici, cùm ſpiritus ſanctus non ſit genitus.

Ex verbis Hieronymi oſtenditur, ex quo ſenſu dixit, ſpiritum ſanctum ingenitum. H

Diuiſio hæc notāda eſt dili genter.

QVOD autem Hieronymus ita acceperit, oſtenditur ex verbis eius, quibus in eodem tractatu vtitur faciens talem diuiſionem. Omne quod eſt, aut ingenitum eſt, aut genitum, aut factū. Eſt ergo quod nec natum eſt, nec factum: & eſt quod natum eſt, & factum non eſt: & eſt quod nec natum eſt, nec factum eſt: & eſt quod factum eſt, & natum non eſt: & eſt quod factum eſt, & natum eſt, & renatum eſt: & eſt quod factum eſt, & natum eſt, & renatum non eſt. Nunc præpoſitorum ſingulis rebus ſubſiſtentiam deſtinemus. Quod ergo nec natum nec factum eſt, pater eſt: non enim ab alio aliquo eſt. Quod autem natum eſt & factum non eſt, filius eſt: qui à patre genitus eſt, non factus. Quod iterum nec factum nec natum eſt, ſpiritus ſanctus eſt, qui à patre procedit. Quod etiam factum eſt & natum non eſt, cælum & terra, cæteráque quæ inſenſibilia ſunt. Quod autem factum, & natum, & renatum eſt, homo eſt. Quod verò factum eſt, & natum eſt, & renatum non eſt, animalia ſunt. Ecce his verbis oſtendit Hieronymus ſe ingenitum accipere, non genitum. Aliter enim non eſſet præmiſſa diuiſio vera, ſcilicet omne quod eſt, aut ingenitum eſt, aut ge-

nitum aut factum. Atque in diuisionis huius prosecutione in assignatione ingeniti, vbique ponit non natum.

QVOD GEMINA EST PROCESSIO Spiritus sancti.

Distinct. XIIII. et aut 3 vsq

PRæterea diligenter adnotandum est, quòd gemina est processio spiritus sancti: æterna videlicet, quæ ineffabilis est, qua à patre & filio æternaliter & sine tempore processit: & temporalis, qua à patre & filio ad sanctificandam creaturam procedit. Et sicut ab æterno cõmuniter ac simul procedit à patre & filio: ita & in tempore communiter & simul ab vtroque procedit ad creaturam, non diuisim à patre in filium, & à filio ad creaturam. Vnde Aug. in 15. lib. de Trinit. ait [Spiritus sanctus non de patre processit in filium, & de filio procedit ad sanctificandam creaturam: sed simul de vtroque procedit, quanuis hoc filio pater dederit, vt sicut de se, ita etiam de illo procedat.]

De temporali processione spiritus sancti spetialiter agitur.

DE temporali autem processione, Beda in homilia dominicæ primæ post ascensionem ita loquitur [Cùm gratia spiritus sancti datur hominibus, profecto mittitur spiritus: à patre, mittitur & à filio: procedit à patre, procedit & à filio: quia & eius missio est ipsa processio.] His verbis apertè ostendit, donationem gratiæ spiritus sancti dici processionem vel missionem eiusdem. Sed cùm donatio vel datio non sit nisi temporalis, constat quia & hæc processio siue missio temporalis est. Hanc quoque temporalem spiritus sancti processionem Augustinus in 15. lib. de Trinitate manifestat dicens [Spiritus sanctus processit à Christo, quando post resurrectionem insufflauit in discipulos, his verbis. Cùm resurrexisset Christus à mortuis, & apparuisset discipulis, insufflauit, & ait, Accipite spiritum sanctum: vt etiam eum de se procedere ostenderet: & ipse est virtus, quæ ab illo exhibat (vt legitur in Euangelio) & sanabat omnes. Et vt ostenderet hanc processionem spiritus sancti non esse aliud, quàm donationem vel dationem ipsius spiritus sancti, addidit [Post resurrectionem Dominus Iesus bis dicit spiritum sanctum: semel in terra propter dilectionem

proximi: & iterum de cælo propter dilectionem Dei: quia per ipsum donum diffunditur charitas in cordibus nostris, qua diligimus Deum & proximum.]

Quòd aliqui dicunt ipsum spiritum sanctum non dari, sed dona eius.

C

SVNT autem aliqui, qui dicunt spiritum sanctum ipsum Deum nõ dari, sed dona eius, quæ nõ sunt ipse spiritus: & vt aiunt, spiritus sanctus dicitur dari cum gratia eius, quæ tamen non est ipse qui datur hominibus. Et hoc dicunt *Quòd ipse* Bedam sensisse in superioribus verbis, quibus dicit spiritũ *se spiritus* sanctum procedere, cùm ipsius gratia datur hominibus: tan *sanctus*, quam non ipse detur, sed gratia eius. Sed quòd ipse spiritus *qui deus* sanct*, qui deus est, & tertia in trinitate persona, detur, aper *est datur* tè dicit Aug. in 15. lib. de Trinita dicens [Eundem spiritum *& mitti-* sanctũ datum cùm insufflasset Iesus: de quo mox ait, Ite, ba- *tur.* ptizate omnes gẽtes in nomine patris & filij, & spiritus san- *Cap. 26. p* cti, ambigere non debemus. Ipse est ergo, qui etiam de cæ- *Ma. 28. d* lo datus est die Pentecostes. Quomodo ergo Deus non est, *Act. 2. a.* qui dat spiritũ sanctum? imò quãtus est deus, qui dat deum?] Ecce his verbis apertè dicit spiritum sanctũ, ipsum scilicet deum dari hominibus à patre & à filio. Et quòd ipse spiritus sanctus, qui deus est ac tertia in trinitate persona, nobis detur, nostrisq; infundatur atque illabatur mentibus, apertè ostendit Amb. in 1. li de Spiritu sancto dicẽs [Licet multi dicãtur *Tom. 2.* spiritus: quia legitur, Qui facit angelos suos spiritus: vnus *& cap. 4.* est tamẽ dei spiritus. Ipsum ergo vnũ spiritũ & Apostoli, & *Psal. 103.* prophetæ sunt cõsecuti: sicut etiã vas electionis dicit. Quia *Act. 9. c* vnum spiritum potauimus: quasi eum qui non queat scindi, *Libro de* sed infundatur animis, & sensibus illabatur, vt secularis sitis *spũ cap. 5.* restingat ardorem: qui spiritus sanctus non est de substantia rerum corporalium, nec de substantia inuisibilium creaturarum] His verbis apertè dicit spiritũ sanctum ipsum, qui creatus non est, infundi mentibus nostris. Item in eodem [Omnis creatura mutabilis est, sed non mutabilis spiritus sanctus. Quid autem dicere dubitem, qui datus est spiritus sanctus, cùm scriptum sit, Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Qui cùm *Ad Ro. 5.* sit inaccessibilis natura, receptibilis tamen propter bonitatem suam nobis est, complectens virtute omnia: sed qui *lib. & ca.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ca.12.b. solis participetur iustis, simplex substantia, opulens vic-
tibus, vnicuique præsens, diuidens de suo singulis, & v-
que totus. Incircunscriptus ergo & infinitus est spiritus
ctus? qui discipulorum sensus separatorum infudit, q-
nihil potest fallere. Angeli ad paucos mittebantur, spir-
sanctus autem populis infundebatur. Quis ergo dubi-
quin diuinum sit quod infunditur simul pluribus, nec
detur? Vnus est ergo spiritus sanctus, qui datus est om-
bus, licet separatis apostolis. Et hic apertè dicit Ambro-
quòd spiritus sanctus, qui est substantia simplex, cùm si
nus datur pluribus. Alia quoque authoritate hoc idem
struitur, scilicet quòd spiritus sanctus qui est æqualis
Sermone 43. in 12. 10. Ad Rom. 5. hominibus detur. Ait enim Augustinus de verbis Apos-
sic Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spir-
sanctum, qui datus est nobis. A quo datur? Ab illo qui
dona hominibus. Quæ dona? Spiritum sanctum: qui tal-
num dat, qualis est ipse. Magna est misericordia eius:
num dat sibi æquale, quia donum eius spiritus sanctus
Præmissis his & aliis pluribus authoritatibus, aperte m-
stratur quòd spiritus sanctus æqualis patri & filio nobis
tur: nec ideo tamen minor est patre & filio. vnde Aug.
Ca. 8. cir. ca finem. lib. de Trin. ait, Non ideo, inquit, minorem spiritum
ctum: quia & eum pater misit & filius, arbitrandum est.

An viri sancti & ecclesiæ prælati dent, vel dare possint spiritum sanctum, quod non dant hic ostenditur.

HIC quæritur, vtrum & viri sancti dent vel possint
re aliis spiritum sanctum. Quem si aliis dant, cùm eius
natio suprà sit dicta processio, videtur ab eis procedere
Cap. 27. ritus sanctus vel mitti: sed creator à creatura non mitti
vel procedit. Restat ergo vt spiritum sanctum ipsi non de-
Act. 8. nec possint dare. Vnde Augustinus in 15. lib. de Trinit.
Non aliquis discipulorum Christi dedit spiritum sanctum
Orabant quippe vt veniret in eos, quibus manum impon-
bant, non ipsi eum dabant. Quem morem in suis propos
etiam nunc seruat ecclesia. Denique & Simon magus o
rens Apostolis pecuniam, non ait, Date mihi & hanc po
statem, vt dem spiritum sanctum: sed cuicunque, inqui
imposuero manus, accipiat spiritum sanctum: quia
scriptura superiùs dixerat, Videns autem Simon quia

Apostoli darent spiritum sanctũ: sed dixerat, Videns autem Simon quia per impositionem manuum Apostolorũ dare-
tur spiritus sanctus. Ecce his verbis ostẽdit Aug. nec Aposto
los, nec alios ecclesiæ prælatos dedisse vel dare spiritũ sanctũ.

Quod non possunt dare spiritum sanctum hic docet. E

ET quod plus est, non posse etiam dare dicit in eodem libro, subdens. De Christo scriptum est quòd acceperit à pa
tre promissionem spiritus sancti: & effuderit in quo vtra-
que natura mõstrata est humana scilicet & diuina. Accepit
quippe vt homo, effudit vt Deus. Nos autẽ accipere quidem
hoc donum possumus pro modulo nostro: Effundere verò
super alios non vtique possumus sed vt hoc fiat, Deum su-
per eos, à quo id efficitur, inuocamus. His verbis expressè di
cit, nos spiritum sanctum non posse super alios effundere,
id est, aliis dare.

Ca. eodẽ Ioã. 1. & Iohelis 3.

Quod videtur contrarium. F

SED huic videtur contrarium, quod Apostolus ad Gal.
de se loquens ait, Qui tribuit vobis spiritum, & operatur
virtutes in vobis. Ecce euidenter dicit se tribuisse spiritum.
Sed intelligendum est hoc dixisse Apostolum, non quia ha
beret potestatem & authoritatem dandi spiritum sanctum,
sed quia ministerium habuerit, in quo dabatur a Deo spiri-
tus sanctus. vt enim ait Aug. super eundem locum, expo-
nens illud Apostoli verbum, Ab Apostolo prædicata est eis
fides: in qua prædicatione aduentum & præsentiam spiritus
sancti senserant, sicut illo tempore in nouitate inuitationis
ad fidem etiam sensibilibus miraculis præsentia spiritus san
cti apparebat, vt in Actibus Apostolorũ legitur. Aperte hic
ostendit quomodo illis spiritum sanctum Apostolus tribue
rit: non vtique ipsum mittendo in eos, sed prædicando eis fi
dem Christi: quam illis recipientibus, quod spiritus sanctus
in eis esset, aliquibus signis visibilibus monstrabatur. Non
ergo homines quantumcunque sancti dare possunt spiri-
tum sanctum.

Cap. 5. Determinatio. Tomo 4. tin explanatione tertij, & ad Gal. Act. 2. & 9. 10. & 11.

VTRVM SPIRITVS SANCTVS à seipso detur.

Distinct. 15. XV.

HIc considerandum est, cùm spiritus sanctus detur hominibus à patre & filio, quod est ipsum temporaliter

Universidad de Deusto
Biblioteca

procedere ab vtroque vel mitti, vtrum etiam à seipso de
Si datur à se, & procedit vel mittitur a se. Ad quod dicim
quia spiritus sanctus & Deus est, & donum siue datum
ideo dat, & datur. Dat quidem, inquantū Deus: & datur
quantum donum siue datū. Cùm autem donatio siue
spiritus sancti sit operatio Dei, & communis sit & indi
operatio trium personarū: datur itaq; spiritus sanctus non
Cap. 19. tum à patre & filio sed etiā à seipso. Vnde Au. in 15 li. de
dicit quòd seipsum dat. Sicut, inquit, corpus carnis mihi
aliud quam caro: sic dom. spiritus sancti nihil est quam
tus sanctus. Intantū ergo donū Dei est, inquantum datur
quibus datur. Apud se autē Deus est, etsi nemini datur
Deus erat patri & filio coæternus antè quam cuiquā dar
turne quia illi dant & ipse datur ideo minor est illis
enim datur, sicut Dei donū, vt etiā seipsum det, sicut De
Nō enim dici pōt nō esse suæ potestatis de quo dictū est.
Ioan. 3. ritus vbi vult spirat. Ecce apertè dicit quòd spiritus san
seipsum dat. Si enim spiritus sanctus seipsum dare non
test, & eum pater dare potest, & filius: potest tiq; pater
aliquid & filius, quod non potest spiritus sanctus. Itē, Si
ter & filius dant spiritū sanctū, nec ipse dat: aliquid ergo
ter operatur & filius, quod nō operatur spiritus sanctus
ergo spiritus sanctus seipsum. Si autem seipsum dat, tunc
seipso processit & mittitur: quod vtique verum est. Nā
cessio temporalis spiritus sancti vel missio, ipsius est don
tio, & ipsa Dei operatio. Procedit ergo spiritus sanctus
poraliter à se, & mittitur à se: quia datur à se.

Non est mirum, si spiritus sanctus dicatur mitti vel procedere à se, cùm etiam filius dicatur mitti à se.

Cap. 5. TNE autem mireris quòd spiritus sanctus dicitur mitti
vel procedere à se. Nam & de filio dicit Au. in 2. lib. de Tri
quòd non tantùm à patre missus est, sed etiam à seipso & à
spiritu sancto: quærens quomodo filius vel spiritus sanctus
sit missus, cùm vterque sit vbique tanquam Deus. Nam vter
Ioā. 14. d que, inquit Aug. legitur missus. De spiritu sancto enim legi
Ioā 16. b tur, Quem mittet pater in nomine meo. Et iterum, Si abie-
Ibidem. f ro, mittam eum ad vos. Et filius de se dicit. Exiui à patre &
Gal. 4. a. veni in mundū. Et Apostolus dicit: Misit Deus filium suum
Hie. 23. d In prophetis autem scriptum est ex persona Dei, Celum &

cetram ego impleo. Itaque si vbique Deus est, vbique ergo
est filius, vbique etiam est spiritus sanctus. Illuc ergo missus
est filius & spiritus sanctus, vbi erat.

Quomodo intelligenda sit missio vtriusque. C *Cap. 5.*

QVOCIRCA quærēdum est, quomodo intelligatur *Prius de*
missio filij vel spiritus sancti. Pater enim solus, inquit Aug. *missione*
in eodem, nusquam legitur missus, sed filius, & spiritus san- *filij.*
ctus. Et de filio primò videamus quomodo missum eū Apo- *Pal. 4. a*
stolus dicat. Misit Deus filium suum factum ex mulier: vbi
satis ostendit eo ipso missum filium, quo factum ex mulie-
re. Proinde mitti à patre sine spiritu sancto non potuit, quia
pater intelligitur misisse eum, cùm fecit ex fœmina: quod
vtique non fecit sine spiritu sancto. Ecce hic dicit filium mis-
sum à patre & spiritu sancto.

Quod à spiritu sancto filius sit missus, authoritatibus confirmatur. D

ET quòd à spiritu sancto filius sit missus, vt ait Augu. *Lib. &*
in eodem, authoritatibus confirmatur. Ipse Christus dicit *ca. eiſdem*
per Esa. Nunc misit me dominus, & spiritus eius. De hoc *Esa. 48. c*
Ambr. in libr. 3. de Spiritu sancto ita ait, Quis est qui dicit, *Cap. 2.*
Me misit dominus & spiritus eius: nisi qui venit à patre, vt
saluos faceret peccatores, id est, Christus? ergo & pater fi-
lium misit, & spiritus sanctus. Idem in eodem Datus est à *Cap. 2.*
patre, vt Esa. dicit, Puer natus est nobis, & filius datus est no
bis. Datus est, audeo dicere, & à spiritu, quia & à spiritu san
cto missus est. Dicit enim filius Dei, Spiritus domini super
me, propter quod vnxit me: euangelizare pauperibus misit
me, prædicare captiuis remissionem, & Quod cùm de lib. *Esa. 9. a.*
Esa. legeretur, ait in euangelio, Hodie completa est hæc scri- *Esa. 61. a*
ptura auribus vestris, vt de se dictum esse signaret. Bene au- *Ambro.*
tem dixit, super me: quia quasi filius hominis & vnctus est, *in prolog*
& missus ad prædicandum. Nam secundum diuinitatē non *lib. 3.*
super Christum est spiritus, sed in Christo. Ecce his verbis *Luc. 4. d.*
ostendit Ambrosius filium esse missum & datum nobis, non
tantùm à patre, sed etiam à spiritu sancto.

Quòd filius sit datus etiam à seipso. E

DEINDE ostendit esse datum etiam à seipso, ita dicēs
in eodem lib. Cum enim non definitum fuerit per prophe-
tiā à quo datus est filius, ostēditur datus gratia Trinitatis, vt *Cap. 2.*

Universidad de Deusto Biblioteca

etiam ipse filius se dederit. Ecce hic dicit quòd filius se dedit, quia Trinitas eum dedit. Si autem filius à se datus est, se ergo missus est. & à se processit. Et hoc vtique verum & concedi oportet, cùm eius missio sit diuina operatio.

Cap. 5.

Quòd filius sit missus à se.

QVOD autem à se mittatur Augustinus astruit in libro Trin. dicens. Fortè aliquis cogat vt dicamus etiam à seipso missum esse filiũ: quia & Mariæ cõceptus, & partus operatio Trinitatis est. Sed inquit aliquis, quomodo pater eum misit, si ipse se misit? Cui respondeo quærẽs vt dicat, quomodo pater sanctificauit, si & ipse se sanctificauit? Vtrunque enim dominus ait. Quẽ pater inquit, sanctificauit & misit in mundum. Et alibi. Ego pro eis sanctifico meipsum. Iterũ quæro, quomodo pater eum tradidit, si ipse se tradidit? vtrũque enim legitur. Credo respondebit, si probè sapit, quia vna est voluntas patris & filij, & inseparabilis operatio. Sic igitur intelligat, illã incarnationẽ & ex virgine natiuitatẽ, in qua filius intelligitur missus, vt eadémque operatione patris & filij inseparabiliter esse factã, non inde separato spiritu sancto. Ergo à patre & filio missus est idem filius, quia à patre & verbo eius factũ est vt mitteretur, id est, incarnatus hominibus appareret. Non enim missus est mutãdo locum, qui in mundo erat. Quapropter pater inuisibilis vnà cum secum inuisibili, eundem filium visibilem faciendo, misit eum dictus est, qui si ita visibilis fieret, vt cum patre inuisibilis esse desisteret, id est, si in substantia inuisibilis verbum creaturam visibilem mutata & transiens verteretur: ita missus à patre intelligeretur filius, vt tantùm missus non etiam mittens cum patre inueniretur. Cùmverò sic est accepta forma serui, vt maneret incommutabilis forma Dei: manifestum est quòd à patre & filio non apparentibus factum sit quod appareret in filio, id est, ab inuisibili patre cum inuisibili filio, idem ipse filius visibilis mitteretur.

Ioan. 10. g
Ioan. 17. c.
Lib. 2. de Tri. ca. 5.
ad Phi. 3.

Summatim colligit quæ ex prædictis astruuntur.

EX prædictis apertè monstratur quòd filius missus est a patre & spiritu sancto, & à seipso: & quæ sit ipsa missio scilicet incarnatio. i. ex quo factus est homo. per quod visibilis apparuit: quod est opus cõmune patris, & filij, & spiritus sancti.

Quæstio cur dicit, A meipso non veni. H

SED ad hoc opponitur, si filius à seipso missus est, cur ergo ait, A meipso non veni? Ad hoc Aug. respondet in 2. li. de Trin. dicens. Hoc dictum esse secundum formam serui, secundum quam non fecit vt mitteretur, id est, non operatus est incarnationem, sed secundum formam Dei.

Ioan. 8. c
Solutio.
Cap. prius citatio.

Vtrùm semel tantùm missus sit filius, an sæpe. I

HIC quæritur, vtrum semel tantum missus sit filius, an sæpe mittatur? Si enim missio filij ipsius tantum incarnatio est, cùm semel tantùm incarnatus sit, & semel tãtum videtur missus. At si sæpe mittitur, est & alia eius missio quã incarnatio. Sed quæ est illa? Nunquid æterna genitura missio eius dicenda est, an etiam alia missio quærenda est?

Quòd duobus modis dicitur filius mitti. K

AD quod dicimus, quòd duobus modis dicitur filius mitti præter illam æternam genituram, quæ ineffabilis est: secundum quam etiam missus posset dici, vt videtur quibusdam: sed meliùs ac verius secundũ eam dicitur genitus. Præter eam ergo duobus modis dicitur mitti, scilicet, vel cũ visibiliter mũdo apparuit carne indutus, vel cùm se in animas piãs sic transfert, vt ab eis percipiatur ac cognoscatur. Hos duos missionis modos aperte Aug. distinguit in 4. li. de Tri. dicens. Non eo ipso quòd de patre natus est, missus dicitur filius: sed eo quòd apparuit huic mundo, verbũ caro factum. Vnde dicit, A patre exiui, & veni in mundũ: vel eo quòd ex ẽpore cuiusquam mente percipitur. Sicut dictũ est de sapiẽtia, Emitte illã de cælis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuæ, vt mecũ sit & mecũ laboret, id est, doceat me laborare. Et tũc vnicuique mittitur, cùm à quoquã cognoscitur atque percipitur, quantũ cognosci & percipi potest, pro captu vel proficiẽtis in Deum, vel perfectæ in Deo animæ rationalis.

Sap. 7.
Cap. 20.
Ioan. 16. g.
Sap. 9. b.

Quòd secundum alterum semel, secundum alterum sæpe sit missus: & secundum alterum vt sit homo, & secundum alterum vt sit cum homine. L

ECCE, distincti sunt duo modi missionis filij: & secundum alterum semel tantùm missus est Dei filius, secundum alterum sæpe missus est, & mittitur quotidie. Nam secundum alterum missus est, vt sit homo, quod semel tantùm

Universidad de Deusto
Biblioteca

factum est: secundum alterum verò mittitur, vt sit cum homine, quomodo quotidie mittitur ad sanctos, & missus est etiam ante incarnationem, & ad omnes sanctos qui ante fuerunt, & etiam ad angelos. Vnde Aug. de filio, id est, de sapientia patris loquens 4. libr. de Trinit. ait [aliter mittitur sapientia, vt sit cum homine: aliter missa est, vt sit homo. In animas sanctas se transfert, & amicos Dei & prophetas constituit, sicut implet etiam sanctos angelos. Sed cum venit plenitudo temporis, missa est, non vt impleret angelos, nec vt esset angelus, nec vt esset cum hominibus vel in hominibus, vt antea in patribus erat & in prophetis, sed vt ipsum verbum fieret caro, id est, homo.]

Cap. 20. Sup. 4. li.

Quòd secundum alterum modum dicitur missus in mundum, secundum alterum non. N

PRAETEREA notãdum est, quod cũ his duobus modis mittatur filius secundum alterum dicitur missus in mundum: secundum alterum verò nõ. Eo enim modo missus dicitur in mundum, quo visibilis mundo apparuit. Vnde Aug. in eodem lib. ait [Cùm ex tẽpore cuiusquã mẽte percipitur, mitti quidem dicitur, sed non in hunc mundum. Non enim sensibiliter apparet, id est, corporeis sensibus præsto est. Nõ & nos, secundum, q̃ mente aliquid æternum capimus, non in hoc mũdo sumus & omnium iustorum spiritus etiam in carne viuentium, inquãtum diuina sapiunt, non sunt in hoc mundõ. Ex prædictis liquet, quòd præter ineffabilem generationem, duobus modis mittitur filius, scilicet cùm visibiliter apparuit, vel inuisibiliter percipitur mente.

Cap. 20. Vbi supra.

Cur pater non dicitur missus, cùm ab aliquo cognoscitur, vt filius. N

HIC quæritur cur pater non dicitur missus, cum ex tempore à quoquam cognoscitur, sicut filius. Ad quod dicimus, qa in eo est principij authoritas, quæ nõ habet de quo sit, à quo filius & spiritus sanctus. [Pater enim est, vt ait Aug. in eodẽ lib. principium totius diuinitatis, vel si melius dicetur de itatis: quia principium est filij, & spiritus sancti. Nam, vt ait Aug. in eodem, Si voluisset etiã Deus pater, per subiectam creaturam visibiliter appareret: absurdissimè tamẽ aut à filio quem genuit, aut à spiritu sancto qui de illo procedit, missus diceretur: Cõgruenter autem ille missus dicitur, qui

Li. & ca. citatis. Cap. 21. in fi. libri 4.

in carne apparuit: misisse autem ille, qui in ea non apparuit.] *Aug. lib. 3 de Tri. c. 5.*

Putauerunt quidam filium & spiritum sanctum minores fuisse patre, quia missi dicuntur. O

IDEOQVE putauerunt quidam hæretici, cùm pater non sit missus, sed filius & spiritus sanctus, patrem esse maiorem, ac filium minorem esse & spiritum sanctum: atq; patrem, quasi maiorem, misisse vtrunq; quasi minorem. Quod Aug. improbat in 4. li. de Tri. illis contradicens. [Non ideo, inquit, arbitrãdum est minorem esse filium quòd missus est à patre, nec ideo minorem spiritum sanctum, quòd & pater eum misit & filius. siue enim propter visibilem creaturam, siue potiùs propter principij authoritatem vel commendationem non propter inæqualitatẽ vel impatilitatem vel dissimilitudinem substantiæ, in scripturis hæc posita intelliguntur. Non ergo ideo dicitur pater misisse filium vel spiritum sanctum, quod ille esset maior, & illi minores: sed maximè propter authoritatem principij commendandam: & quia in visibili creatura non sicut ille apparuit. Ecce ostensum est quæ sit missio filij, & quibus modis mittatur.

Cap. 21. in fine libri

DE MISSIONE SPIRITVS SANCTI, quæ fit duobus modis visibiliter & inuisibiliter.

Distinct. XVI. A

NVnc de spiritu sancto videndũ est, præter illam ineffabilẽ & æternam processionẽ qua procedit à patre & filio, & non à seipso: quæ sit eius tẽporalis processio, quæ dicitur missio siue datio. Ad quod dicimus, quia sicut filius duobus modis dicitur mitti: vno, quo visibiliter apparuit altero, quo inuisibiliter à cæcis mentibus percipitur: ita & spiritus sanctus à patre & filio ac à seipso duobus modis procedere siue mitti siue dari dicitur: vno visibiliter, altero inuisibiliter. Datus est enim visibilis creaturæ demonstratione, sicut in die Pentecostes, aliisque vicibus & datur quotidie inuisibiliter, illabendo mentibus fidelium.

Prius de illo modo missionis, qui fit visibiliter, agit. S

ET primò agamus de illo missionis modo, qui fit visibili specie, de hoc Aug. in 2. libr. de Trinit. ait [In promptu est intelligere de spiritu sancto cur missus & ipse dicatur. Facta est enim quædam creaturæ species ex tempore, in qua

Cap. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

visibiliter ostenderetur spiritus sanctus: siue cùm in ipso dominum corporali specie columbæ descendit, siue cum die Pentecostes factus est subitò de cælo sonus, quasi ferretur flatus vehemens, & visæ sunt illis linguæ diuisæ ignis, qui & insedit super vnumquemq; eorũ. Hæc operatio visibiliter expressa & oculis oblata mortalibus, missio spiritus sancti dicta est non vt appareret eis ipsa substantia, qua & ipse inuisibilis & incommutabilis est, sicut pater & filius, sed vt exterioribus visis corda hominum commota à temporali manifestatione veniētis, ad occultam æternitatem ipse per præsentis conuerterentur. Ecce his verbis aperit Aug. illum modum missionis, qui visibiliter exhibetur, cùm tamen ipse spiritus in sui natura non videatur: qui nec in illis creaturis magis erat quã in aliis, sed ad aliud. In illis enim erat, vt per eas ad homines veniens, ostenderetur esse in illos ad quos illæ creaturæ veniebant. Non enim spiritus sanctus temporali motu tũc venit, vel in homines descendit, sed per temporalem motum creaturæ significata est spiritualis & inuisibilis spiritus sancti infusio, vt vt apertius dicam, per illum modum missionis spiritus sancti corporaliter exhibitum, monstrata est spiritualis & interior missio sancti spiritus, siue donatio, de qua agendum est.

Cùm filius sit minor patre secundum formam creatam, in qua missus apparuit, cur non & spiritus sanctus similiter.

De filio probat. Cap. 19 Gal. 4. a.

SED prius quærendum est, cùm filius dicatur minor patre secundum missionẽ qua in forma creata apparuit, cur & spiritus sanctus non dicatur similiter minor patre, cùm in forma creata apparuit. Nam de filio quòd minor sit patre secundum formam qua missus apparuit, aperte ostendit Aug. in 4. lib. de Trin. dicens: Misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, vtique adeò paruum, vt factum eum itaq; missum, quo factum. Fateamur ergo factum, minorem, & in tantum minorem, inquantũ factum: & in tãtum factum, inquantum missum. Ecce habes, quia filius inquantum est missus, id est, factus, minor est patre. Cur ergo spiritus sanctus non dicatur patre minor, cũ & ipse creatura assumpserit in qua apparuit? quia aliter spũs assumpsit creaturã in qua apparuit, aliter filius: Nã filius accepit per vnionẽ psonæ, spus verò non. Filius enim accepit hominem, ita vt esset homo.

Spiritus verò sanctus non ita accepit columbam, vt fieret columba. De hoc Aug. in 2. li. de Tri. ait: Ideo nusquã scriptum est, quòd Deus pater maior sit spiritu sancto, vel spiritus sanctus minor patre: quia non sic est assumpta creatura, in qua appareret spiritus sanctus, sicut assumptus est filius hominis: in qua forma ipsius Dei, verbi persona præsentaretur, non vt haberet verbum Dei, sicut alij sancti sapientes, sed quod ipsum verbum erat. Aliud est enim verbum in carne, aliud verbũ caro, id est, aliud est verbũ in homine, aliud verbum est homo. Caro enim pro homine posita est in eo quod ait: Verbum caro factum est. Non ergo sic assumpta est creatura, in qua apparuit spiritus sanctus: sicut assumpta est caro illa & humana forma ex virgine Maria. Non enim columbam, vel illum flatum, vel illum ignem beatificauit, sibique in vnitatem personæ cõiunxit in æternũ. Ex prædictis apertè ostensum est, secundum quid filius dicatur minor patre, & quare filius dicatur minor patre, & non spiritus sanctus. *Cap. 6.* *Ioan. 1. b.*

Quod filius secundum quòd homo factus est, non modo patre, sed spiritu sancto, & etiam seipso minor est.

NOTANDVM autem quòd filius secundum quòd homo factus est, non tãtùm patre, sed spiritu sancto, & etiã seipso minor dicitur. Et quòd etiam seipso minor dicatur secundum formam serui Aug. ostendit in 1. lib. de Tri. dicens, Etrauerunt homines, ea quæ de Christo secundum hominem dicta sunt, ad eius substantiam quæ sempiterna est transferentes: sicut illud quod ipse dominus ait: Pater maior me est, quod propter formam serui veritas dicit: secundum quem modum etiam seipso minor est filius. Quomodo enim non etiam seipso minor factus est, qui seipsum exinaniuit, formam serui accipiens? Non enim sic accepit formam serui, vt amitteret formam Dei, in qua erat æqualis patri. In forma ergo Dei vnigenitus patris æqualis est patri: In forma serui etiam seipso minor est. Non ergo immeritò scriptura dicit vtrunque, scilicet & æqualem patri filium, & patrem maiorem filio. Illud enim propter Dei formam, hoc autem propter formam serui intelligitur. De hoc eodem in 2. libr. de Trinit. Augustinus ait: Dei filius est æqualis patri secundum Dei formam, in qua est: & minor patre secundum formam serui. *Cap. 7. 8. & 11.* *Ioã. 14. d.* *Phil. 2. a.* *Ca. 1. & similiter de verbis*

Universidad de Deusto

dominiser mone. 58. Tomo 2. mam serui, quam accepit: in qua non modo patre, sed etiam spiritu sancto: nec hoc tantum, sed etiam seipso minor uentus est. Propter quod, vt idem in lib. epistola contra Maximinum ait, non tantum patre, sed etiam seipso, & spiritu sancto minor factus est, & etiam minoratus paulominus ab angelis. Est ergo Dei filius, & ipse ait in 1. lib. de Trī. Deo patri in natura æqualis, habitu minor in forma serui qui accepit. His authoritatibus ostenditur apertè filius secundum formam serui minor patre, & seipso, & spiritu sancto.

epi. 69 ad Maxim. medicu. qua incipit Domino Eximio Cap. 7.

Hilarius aliter dicit, scilicet, quod pater sit maior, nec filius tamen minor.

Ioan. 14. Phil. 2. c. HILARIVS autem dicere videtur, quòd pater maior sit filio, nec tamen filius minor patre. Pater enim dicitur maior propter authoritatem, quia in eo est authoritas generationis: secundum quam dicit, Pater maior me est. Et Apostolus, Donauit ei nomen quod est super omne nomen. Cui ergo ait, Pater maior me est, hoc est ac si diceret, donauit ei hoc nomen. Si ergo, inquit Hilarius, in 9. lib. de Trin. donatis authoritate pater maior est, nunquid per doni confessionem filius minor est? Maior itaq; donans est, sed minor natione est cui vnum esse donatur. ait enim, Ego & pater vnum sumus. Si non hoc donatur Iesu, vt confitendus sit in gloria Dei patris, minor patre est: si autem in ea gloria ei donatur esse qua pater est, habes & in donantis authoritate quia maior est: & in donati confessione, quia vnum sunt. Maior itaque pater & filio est, & planè maior: cui tantum donat esse quantus est ipse: cui innascibilitatis esse imaginem sacramento natiuitatis impartit, quem ex se in forma sua genuit. Lector quid super hoc dicat Hilarius: cuius verba quæcunque occurrerint diligenter nota, pieque intellige.

Post libri medium.

Ioan. 1. f

Hilarius ibidem.

DE MISSIONE SPIRITVS SANCTI, qua inuisibiliter mittitur.

Distinct. XVII.

De inuisibili. spiritus sancti missione. TAm nunc accedamus ad assignandam missionem spiritus sancti, qua inuisibiliter mittit in corda fidelium. Non ipse spiritus sanctus, qui Deus est, ac tertia in Trinitate persona (vt supra ostensum est) a patre & filio ac semetipso temporaliter procedit, id est, mittitur ac donatur fidelibus.

Sed quæ sit ista missio siue donatio, vel quomodo fiat, consideranda est.

Premittitur quiddam ad hanc ostensionem necessarium, scilicet quòd spiritus sanctus est charitas, qua diligimus deum & proximum. B

Hic magister communiter non tenetur dicere est in erroribus scholastic.

HOC autem vt intelligibilius doceri, ac plenius perspici valeat, præmittendum est quiddam ad hoc valde necessarium. Dictum quidem est supra, & sacris authoritatibus ostensum, quòd spiritus sanctus amor est patris & filij, quo se inuicem amant & nos. His autem addendum est, quòd ipse idem spiritus sanctus est amor siue charitas, qua nos diligimus deum & proximum: quæ charitas cum ita est in nobis, vt nos faciat diligere deum & proximum, tunc spiritus sanctus dicitur mitti vel dari nobis: & qui diligit ipsam dilectionem qua diligit proximum, in eo ipso deum diligit: quia ipsa dilectio deus est, id est, spiritus sanctus.

1. Ioā. 4. c

Authoritatibus ita esse confirmat. C

NE autem in re tanta aliquid de nostro influere videamur, sacris authoritatibus quod dictum est corroboremus. De hoc Aug. in 8. lib. de Trin. ait, Qui proximum diligit, consequens est vt ipsam præcipuè dilectionem diligat. Deus autem dilectio est: consequens ergo est, vt præcipuè deum diligat. Item in eodem, Deus dilectio est, vt ait Ioannes Apostolus: Vt quid ergo imus & currimus in sublimia cælorum & ima terrarum, quærentes eum qui est apud nos, si nos apud eum esse velimus? Nemo dicat, nō noui quid diligam, diligat fratrem, & diligat eandem dilectionem. Magis enim nouit dilectionem qua diligit, quàm fratrē quem diligit. Ecce iam potes notiorem deū habere quàm fratrē. Planè notiorē, quia præsentiorem, quia interiorem, quia certiorem. Amplectere dilectionem deum, & dilectione amplectere deum. Ipsa est dilectio, quæ omnes bonos angelos, & omnes dei seruos cōsociat vinculo sanctitatis. Quato ergo sanctiores sumus à tumore superbiæ, tanto sumus dilectione pleniores: & quo nisi deo, plenus est, qui plenus est dilectione? His verbis satis ostendit Aug. q̄ dilectio ipsa, qua diligimus deum vel proximū, deus est. Sed adhuc apertiùs in eodem libro subdit, dicens, Dilectionem quātum commen

Cap. 7. circa me dium.

Ioā 1. 4. c

Aug. lib. prædicto cap. 7. & 8

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Ioā.2.b. dat Ioannes Apostolus, attendamus. Qui diligit, inquit, fra-
Libro & trem, in lumine manet, & scandalum in eo non est. Manife-
c.eisdem. stum est quòd iustitiæ perfectionem in fratris dilectione p
fuerit. Nam in quo scandalum non est, vtique perfectus est
it tamen videtur dilectionem Dei tacuisse: quòd nunquam
faceret, nisi quia in ipsa fraterna dilectione vult intelli
Deum. Apertissimè enim in eadem epistola paulò pòst
2.Ioā.4.b. ita, Dilectissimi diligamus inuicē, quia dilectio ex Deo
& omnis q diligit, ex Deo natus est, & cognouit Deu
non diligit, nō cognouit Deum, quia Deus dilectio est.
contextio satis apertè declarat, eandem ipsam fraternam
lectionem (nam fraterna dilectio est, qua diligimus inuic
non solùm ex Deo, sed etiam Deum esse, tanta authorita
prædicari, scilicet Ioannis. Cū ergo de dilectione diligimus
fratrem, de Deo diligimus fratrem, nec fieri potest vt ea
dilectionem non præcipuè diligamus, qua fratrem dilig
mus, quoniam Deus dilectio est. Frem, Qui non diligit fra
trem, non est in dilectione: & qui non est in dilectione,
Paulo in- est in Deo, quia Deus dilectio est. Ecce apertè dicit, fra
ferius. in nam dilectionem Deum esse.
ca. 8.

Quòd fraterna dilectio cùm sit Deus, non est pater vel filius, sed tantùm spiritus sanctus.

CVM autem fraterna dilectio sit Deus, nec pater e
nec filius, sed tantum spiritus sanctus, qui propriè in Trin
tate dilectio vel charitas dicitur. Vnde Aug. in 15. li. de T
Si in donis Dei nihil est maius charitate, & nullum est ma
ius donum Dei quàm spiritus sanctus, quid consequenti
est, quàm vt ipse sit charitas, quæ dicitur & Deus & ex Deo
Ita enim ait Ioā. Dilectio ex Deo est. Et Paulo pòst, Deus c
lectio est. Vbi manifestat eam se dilectionem dixisse Deum
quam dixit ex Deo. Deus ergo ex Deo est dilectio. Ité in e
Ca.19. eiꝰ dem Ioānes volēs de hac re apertiùs loqui: In hoc, inquit, c
ea finem. gnoscimus quia in ipso manemus, & ipse in nobis, quia d
Aug. lib. spiritu suo dedit nobis. Spiritus itaque sanctus, de quo de
de Tri. eo nobis, facit nos in Deo manere, & ipsum in nobis, hoc a
dē.ca.17. facit dilectio. Ipse est ergo Deus dilectio. Ipse igitur sign
1.Ioā.4.b. catur vbi legitur, Deus dilectio est. Ex his ergo apert
Eadem c. quòd spiritus sanctus charitas est.

Quòd non est dictum per causam illud, Deus charitas est: sicut illud. Tu es patientia mea, & spes mea. E

SED ne fortè aliquis dicat illud esse dictū per expressionem causæ, Deus charitas est, eo scilicet quòd charitas sit ex deo, & non sit ipse deus: sicut dicitur, Deus nostra patientia est, & spes: & non quòd ipse sit ista, sed quia ista ex deo sunt: occurrit Aug. ostendens hoc non esse dictum per causam, sicut illa, in 15. lib. de Trin. dicens. Nō dicturi sum⁹ charitatē non propterea esse dictum deum, quòd ipsa charitas sit vlla substātia, quæ dei digna sit nomine, sed q donum sit dei: sicut dictum est de deo, Tu es patientia mea. Nō vtique ideo dictum est, Tu es patientia mea, q dei substantia est nostra patiētia, sed quia ab ipso nobis est. Vnde alibi: Ab ipso est patientia mea. Hunc enim sēsum facilè refellit scripturarū ipsa locutio. Tale est enim, Tu es patiētia mea: quale est, Domine spes mea, & deꝰ meꝰ, misericordia mea: & multa similia. Non est autem dictum, Domine charitas mea, aut tu es charitas mea, aut deꝰ charitas mea: sed ita dictum est, Deus charitas est: sicut dictum est, Deus spiritꝰ est. Hoc qui non discernit, intellectum à domino, non expositionem quærat à nobis. Non enim apertiùs quicquam possumus dicere. Deꝰ ergo charitas est. Ex prædictis clarescit, quòd spiritus sanctus charitas est, qua diligimus deū & proximum: vnde facilius est nobis ostēdere quomodo spiritus sanctus mittatur siue detur nobis.

Cap.17. *Psal.70.* *1 Ioā.61.* *Psal. 58. & 90.* *1.Io.4.c. Ioan.4.c.*

Quomodo spiritus sanctus mittatur vel detur nobis. F

TVNC enim mitti vel dari dicitur, cum ita in nobis est vt faciat nos diligere deum & proximum: per quod manemus in deo, & deus in nobis. Vnde Aug. hunc missionis modum insinuans in 15. libr. de Trin. ait. Deus spiritus sanctus, qui procedit ex deo, cùm datus fuerit homini, accendit eum ad diligendum deū & proximum, & ipse dilectio est. Non enim habet homo vnde diligat deum, nisi ex deo. Ecce quomodo datur vel mittitur nobis spiritus sanctus, secundum quòd dicitur datum, siue donum. Quòd donū cōmendat Aug. explanans apertiùs quomodo detur, in eodē libro. Dilectio, inquit, dei diffusa est in cordibus nostris, vt ait Apostolus, per spiritum sanctum qui datꝰ est nobis. Nul

Cap.17. *Idem ibi supra ca. 17. & 18* *Rom.5.a.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

lum est isto dono dei excellentius. Solũ est quod diuidit inter filios regni, & filios perditionis. Dantur & alia per spiritum munera, sed sine charitate nihil prosunt. Nisi ergo spiritum impatiatur cuiquam spiritus sanctus, vt eum dei & proximi faciat amatorem, a sinistra nõ transfertur ad dexteram.

Mat. 25. c.

Quo spiritus sanctus detur hic notatur.

Neque spiritus sanctus propriè dicitur donũ, nisi propter dilectionẽ: quam qui non habuerit, & si loquatur omnibus linguis, & habuerit prophetiam, & omnem scientiam, & omnem fidem, & distribuerit omnẽ substantiã suã, & tradiderit corpus suũ ita vt ardeat, nõ ei prodest. Quantum ergo bonum est sine quo ad æternã vitã neminẽ tanta bona perducunt?

1. Co. 13. a.

Eodem li.

Sa verò dilectio vel charitas (nã vnius rei nomẽ est vtrũque) perducit ad regnũ. Dilectio ergo quæ deus est propriè & deo est, spiritus sanctus est, p quẽ diffunditur in cordibus nostris dei charitas, p quã nos tota inhabitat trinitas. Quocirca rectiss imè spiritus sanctus, cùm sit deus, vocatur etiam donum dei. Quod donũ proprie quid nisi charitas intelligendum est, quæ perducit ad deũ: & sine qua quodlibet aliud dei donum non perducit ad deũ. Ecce hic aperitur quod supra dictum erat, scilicet quòd charitas sit spiritus sanctus & donum excellentius: & quomodo hoc donum, id est, spiritus sanctus detur nobis, scilicet cum ita impartitur alicui, id est, ita habet esse in aliquo, vt eum faciat dei & proximi amatorẽ. Quod cùm facit, tũc dari dicitur siue mitti alicui, & tunc ille dicitur propriè habere spiritum sanctum.

Vtrum concedendum sit, quòd spiritus sanctus augeatur in homine, vel magis vel minus habeatur vel detur.

Lyp. Lect

HIC quæritur, si charitas spiritus sanctus est, cùm ipse augeatur & minuatur in homine, & magis & minus per diuersa tempora habeatur, vtrum concedendum sit quòd spiritus sanctus augeatur vel minuatur in homine, vel magis & minus habeat. Si enim in homine augetur, & magis vel minus datur & habetur, mutabilis esse videtur, deus autem omnino immutabilis est. Videtur ergo quòd vel spiritus sanctus non sit charitas, vel charitas non augeatur vel minuatur in homine. Item, charitas & non habenti datur vt habeat, & habenti vt plenius habeat. Si ergo

spiritus sanctus charitas est, & non habenti datur vt habeat, & habenti vt pleniùs habeat. Sed quomodo datur non habenti, cùm ipse vt deus sit vbique, & in omnibus creaturis totus? & quomodo pleniùs datur vel habetur sine sui mutatione?

An spiritus sanctus detur habenti & nõ habẽti.

Luc 19. d

Hic ponit illius dubij solutionem.

Psal. 63. In antiquo habetur. Cassiodori.

Responsio ad primam quæstionem. H

HIS itaque respondemus, dicentes quòd spiritus sanctus siue charitas penitus immutabilis est, nec in se augetur vel minuit, nec in se recepit magis vel minus: sed in homine vel potius homini augetur & minuitur, & magis vel minùs datur vel habetur. Sicut deus dicitur magnificari & exaltari in nobis, qui tamen in se nec magnificatur nec exaltatur. Vnde Propheta, Accedat homo ad cor altũ, & exaltabitur deus. Super quem locum ait authoritas: Deus non in se, sed in corde hominis grandescit. Si ergo spiritus sanctus homini datur, & datus ampliùs datur, id est, augetur, & magis & minus habetur: & tamen immutabilis existit.

Responsio ad secundam. I

CVMQVE vbique sit & in omni creatura totus, sunt tamen multi qui eum non habent. Non enim omnes spiritum sanctum habent, in quibus est: alioquin & irrationabiles creaturæ haberent spiritum sanctum, quod fidei pietas non admittit.

Authoritate confirmat vtranque responsionem. K

VT autem certius fiat quod diximus, authoritate confirmemus quod spiritus sanctus magis ac minùs percipiatur & homini augeatur, & non habenti detur. & habẽti vt plus habeatur. Aug. ostendit super Ioannem dicens: Sine spiritu sancto constat nos Christum non diligere. & eius mandata seruare non posse: & id nos posse atque agere tantò minùs, quantò illum percipimus minùs: tanto verò ampliùs, quanto illum percipimus ampliùs. Ideóque non solùm non habenti, verum etiam habenti non incassum promittitur. Non habenti quidem vt habeatur: habenti autem vt ampliùs habeatur. Nam si ab alio minùs, & ab alio amplius non haberetur, sanctus Helisæus sancto Heliæ nõ diceret, Spiritus qui est in te, duplo sit in me. Christo autem qui est dei filius, non ad mensuram datus est spiritus.

Hic ponit confirmationem præmissæ dictæ conclusionis

Tomo 9. Tra. 74. super illo Si diligetis me &c.

4. Re. 2. b.

Ioa. c. 3. d

1. ad Tim. 2. b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Neque enim sine gratia spiritus sancti est mediator dei hominum homo Christus, quòd enim est vnigenitus deus æqualis patri, nō est gratiæ, sed naturę. Quòd autem vnitatem personæ vnigeniti assūptus est homo gratię non naturæ. Cęteris autem ad mēsuram datur, & datus additur, donec vnicuique pro modo suæ perfectionis propriæ mensura compleatur. Ecce expresse habes quòd spiritus sanctus magis & minus datur vel accipitur, & homini datur, augetur, & habenti & non habenti datur: quia spiritus sanctus est charitas, quæ non habēti datur, & in habente augetur, proficit. Imò, vt verius & magis propriè loquar, homo in charitate proficit & deficit aliquando: & tunc ipsa dicitur proficere vel deficere: quæ tamē nec proficit nec deficit in se, quia immutabilis est. vnde Aug. in homil. 9. super epistolam Ioā. ait. Vnusquisque tantùm habet se quisque quantùm in illo ꝓfecerit charitas, vel proficit quantum ipse in charitate profecerit. Nam si charitas ibi non est, nec deficit, nec proficit. Sic ergo in te proficere dicitur charitas, quia tu in ea proficis. Ecce quomodo intelligitur fit cum dicitur spiritus sanctus augeri in nobis, quia nos in eo scilicet proficimus, sic & alia huiusmodi.

Tomo 9. Tracta. 9 In principio eiusdē

Quòd aliqui dicunt spiritum sanctum non esse charitatem qua diligimus deum & proximum.

Hac di. Ir. cap. 1. Rom. 5. a.

SVPRA dictum est, quòd spiritus sanctus charitas est patris & filij, qua se inuicem diligunt & nos: & ipse idem est charitas quæ diffūditur in cordibus nostris, ad diligendum deum & proximum. Horum alterum omnes catholici concedunt, scilicet quòd spiritus sanctus sit charitas patris & filij. Quòd autem ipse idem sit charitas, qua diligimus deum & proximum, à plerisque negatur. Dicunt enim, Si spiritus sanctus charitas est patris & filij & nostra, eadem ergo charitas est, qua de⁹ diligit nos, & qua nos diligim⁹ eum. Hanc autem sanctorum authoritates negare vidētur. Dicit enim Aug. in li. de Spiritu & Litera. Vnde est dilectio, nisi vna & ipsa fides, id est, à spiritu sancto? Nō esset enim in nobis nisi diffunderetur in cordibus nostris per spiritū. Charitas autem dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non quia nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos. Sicut iustitia dei dicitur, qua nos iusti eius munere efficimur: & salus

Antoritates quæ videntur proris facere.

Tomo 3. cap. 23. in fine cap.

mini salus, qua nos saluat: & fides Christi, qua nos fideles facit. His verbis videtur monstrari distinctio inter charitatem, qua nos deus diligit, & qua nos diligimus. Et sicut iustitia nostra dicitur dei, non quod ipse sit ea iustus, sed quia ea nos iustos facit: similiter & fides, & salus: sic videtur dicta dei charitas quæ est in nobis, non quòd ipse ea diligat, sed quia eā nos diligere facit. De hoc etiá idem Aug. in lib. 15. de Tri. ait, Cùm Ioannes commemorasset dei dilectionem, non qua nos eum, sed qua ipse dilexit nos, & misit filium suum liberatorem pro peccatis nostris. Ecce & hic videtur manifestè diuidere dilectionem, qua nos diligimus deum, ab ea qua ipse diligit nos. Si ergo, inquiunt, spiritus sanctus dilectio est qua deus diligit, & qua nos diligimus, duplex dilectio est, imò duo diuersa est, quod absurdum & à veritate longè est. Non est ergo dilectio, qua diligimus, sed qua deus tantùm diligit nos.

Cap. 17. 1. Ioan. 4. Ex verbis authoritatum argumērando procedit.

Responsio ad prædicta determinans authoritatei. M

HIS respondemus prædictarum authoritatum verba determinantes hoc modo, Charitas dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua ipse nos diligit, sed qua nos diligere facit, &c. His verbis non diuiditur nec diuersa ostenditur charitas, qua deus nos diligit, ab ea qua nos diligimus: sed potiùs cùm sit vna & eadem charitas, & dicatur ipsa dei charitas, & diuersis de causis & rationibus dei charitas appellari in scriptura ostenditur. Dicitur enim dei charitas, vel quia deus ea diligit nos, vel quia nos ea suos dilectores facit.

De spiritu & litera Ca. 32.

Determinatio primæ authoritatis. N

CVM ergo ab Apostolo dicitur charitas dei diffundi in cordibus nostris, non est dicta charitas dei qua diligit nos, sed qua facit nos diligere, id est, nō ibi appellatur charitas dei, eò quòd deus nos ea diligit, sed eò quod nos ea sui dilectores facit. Et q. ea ratione possit dici charitas dei, quia nos ea diligere facit, ex simili genere locutionis ostenditur, sicut dicitur iustitia dei, qua nos iustificat: & domini salus, qua nos saluat: & fides Christi, qua nos fideles facit.

Rom. 5. a.

Psal. 18.

Psal. 34.

Galat. 2.

Determinatio secunda. O

SIMILITER & alibi exponimus authoritatem, vbi ait dilectionem dei cōmemorari non qua nos eum, sed qua

Ex li. 16. de Trini. Cap. 17.

ipse dilexit nos: ac si diceret, commemorat dilectionē … non secundum quòd ea nos diligimus deum, sed secundū quòd ipse ea diligit nos.

Aliud obiiciunt.

SED aliud est, inquiunt, quod magis vrget, dixit enim … *Li. de spū & lib. c. 32. in tomo 3 Responsio Dist. 15. littera. A*

suprà Aug. quòd dilectio est à spiritu sancto, à quo … Sicut ergo fides non est spiritus sanctus à quo est, ita … charitas. Quomodo ergo spiritus sanctus est, si ab ipso … Nā si ab ipso est, & ipse est, ergo spirit' sanctus à seipso … Ad quod dicimus, Spiritus sanctus quidē à seipso nō est, … tamen à seipso datur nobis, vt suprà dictū est. Dat enim … ipsum nobis spiritus sanctus. Et ex hoc sensu dictum est … charitas ab ipso est in nobis, & tamen ipsa spiritus sanctus … est, Fides autem est à spiritu sancto, & non est spiritus sanctus: quia donum vel datum solummodo est, nō deus da…

Quod alias inducunt rationes & authoritates ad idem probandum.

ALIAS quoque inducunt rationes ad idem ostendendum, scilicet q; charitas nō sit spiritus sanctus, quia charitas … affectio mentis est & motus animi: spiritus sanctus verò … est affectio animi vel motus mentis, quia spiritus sanctus … immutabilis est & increatus: non est ergo charitas.

Quòd charitas est motus vel affectio animi.

QVOD autem charitas sit affectio animi, & motus … *Cap. 10.* mentis, authoritatibus confirmant. Dicit enim Aug. … lib. de doct. Christiana [Charitatem voco motum animi … fruēdum deo propter ipsum, & se ac proximo propter deum. Idem in lib. de moribus ecclesiæ catholicæ: tractans illud … *Cap. 11. Roma. 8.* verbum apostoli, [Nec mors nec vita poterit nos separare a charitate dei. [Charitas dei, inquit, hic dicta est virtus, qua animi nostri rectissima affectio est, quę coniungit nos deo, quæ eum diligimus. [Ecce his verbis exprimitur, quòd charitas est affectio & motus animi: ac per hoc nō videtur esse spiritus sanctus.

Responsio determinans authoritates.

AD quod dicimus hoc ita dictū esse, sicut dicitur Deus … est spes nostra, & patientia nostra, quia facit nos sperare & pati. Ita charitas dicitur esse motus siue affectio animi …

quia per eam mouetur & afficitur animus ad diligendum deum. Non autem mireris si charitas, cùm sit spiritus sanctus, dicatur motus mentis: cùm etiam in lib. Sap. dicatur de spiritu sapientiæ, Qui attingit à fine vsque ad finē, qui … *Sap. 8. a* est actus mobilis, certus, incoinquinatus. Quod non ideo dicitur, quòd sapiētia sit mobile aliquid vel actus aliquis; sed quia sui immobilitate omnia attingit, non locali motu, sed vt vbique semper sit, & nusquam inclusa teneatur. Sic ergo charitas dicitur motus animi, nō quòd ipsa sit motus vel affectio vel virtus animi: sed quia per eā quasi esset virtus afficitur mens & mouetur. Sed si charitas spiritus … *1. Co 12. b* sanctus est, qui operatur in singulis prout vult, cùm per eū mens hominis afficiatur & moueatur ad credendū vel sperandum, & huiusmodi, sicut ad diligendum: quare non sic dicitur charitas: motus vel affectio mentis ad credendū vel sperandum, sicut ad diligendum? Ad quod sanè dici potest, quia alios actus atq; motus virtutum operatur charitas, id est, spiritus sanctus mediantibus virtutibus, quarum actus sunt, vtpote actū fidei, id est credere fide media, vt actum spei, id est, sperare media spe. Per fidem enim & spem prædictos operatur actus. Diligendi verò actum per se tantū, sine alicuius virtutis medio operatur, id est, diligere. Aliter ergo hunc actū operatur, quàm alios virtutū actus. Ideóq; differēter de hoc & de āliis loquitur scriptura, quæ istū specialiter charitati tribuit. Est ergo charitas verè spiritus sanctus. Vnde Aug. præmissum verbū Apostoli tractans in eo- … *De moribus eccleſiæ. Cap. 11. Rom. 8.* dē lib. charitatē dicit esse bonum quo nil melius est: & per … *1. Cor. 12.* hoc, ipsam esse deū significat, dicēs: [Si nulla res ab eius cha… *Tomo 9.* ritate nos separat, quid esse non solum melius, sed etiā cer… *Trac. 74.* tius hoc bono potest? [Ecce dicit, quia charitate nihil me… *circa expoſitionem illius.* lius est. Charitas ergo spiritus sanctus est qui deus est, & donū dei siue datū, qui diuidit singulis fidelibus dona, nec ipse diuiditur, sed indiuisus singulis datur. Vnde Aug. vbi … *Nō enim ad menſuram dat deus ſpiritum.* loānes dicit nō ad mensurā Christo dari spiritū, ait, [Extenis verò diuiditur, non quidem ipse spiritus, sed dona eius.

An concedendum sit quod per donum dentur dona.

HIC quæritur, cum spiritus sanctus, per quem diuidantur dona, ipse sit donum, vtrum concedendum sit quòd per donum diuidantur ac dentur dona? Ad quod di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cimus, quia per donum quod est spiritus sanctus, singu-
propria diuiduntur, & ipsum communiter omnes bona
bent. Vnde August. in 15. libro de Trinitate ait [per don
quod est spiritus sanctus, in commune omnibus mem
Christi multa dona, quæ sunt quibusque propria, diuid
tur. Non enim singuli quique habent omnia, sed hi illa
alia: Quanuis ipsum donum, à quo cuique propria dru
tur, omnes habeant, id est, spiritum sanctum.] Ecce ap
dicit, per donum dona donari.

VTRVM EADEM RATIONE SPI-
ritus sanctus dicatur donum & datum siue
donatum. *Distinct.* XVIII.

De temporali processione spiritus sancti quantum ad propriet., per quem natus est temporaliter procedere. Cap. 19.

PRæterea diligenter considerandum est, cùm spiritus sanctus dicatur donum & datum, vtrum & eadem tione vtrunque nomen ei conueniat: quod vtique deri potest,

Quare ita esse videtur.

CVM enim idem sit spiritum sanctum dari, & spiritum sanctum donari, ex eadem ratione videtur spiritus sanctus dici datum & donum. Hoc etiam videtur Aug. significare in 15. lib. de Tri. cùm ait [spiritus sanctus intantum donum Dei est, inquantum datur eis, quibus datur: apud se autem deus est, etsi nemini datur.] Ecce aperte dicit spiritum sanctum donum appellari quia datur. Si autem ex eo tantum appellatur donum, quia datur, non ab æterno fuit donum quia non datur nisi ex tempore.

Responsio quare datum siue donatum dicatur spiritus sanctus.

AD quod dicimus, quia spiritus sanctus & donum citur & datum siue donatum: sed datum siue donatum eo tantùm dicitur, quia datur vel donatur, quod habet tùm ex tempore.

Quid sit filio esse à patre & spiritu sancto. Cap. 20.

Hic quare donum.

DONVM verò dicitur non ex eo tantùm quòd netur, sed ex proprietate quã habuit ab æterno. Vnde æterno fuit donum. Sempiternè enim donum fuit, nó quia daretur, sed quia processit à patre & filio. Vnde Aug. lib. de Tri. ait [sicut natũ esse est filio à patre esse: ita spi-

tui sancto donũ dei esse, est à patre & à filio procedere.] Hic aperte ostenditur quòd spiritus sanctus eo donũ est, quòd procedit à patre & à filio: sicut filius eo est à patre, quòd natus est ab eo. Non enim idem est filio esse à patre, & spiritui sancto, id est, nõ ea proprietate filius dicit esse à patre, qua spiritus sanctus. Nam filius dicitur esse à patre, quia genitus est ab eo. Spiritus sanctus verò dicitur esse a patre & à filio, quia spiritus sanctus est donum patris & filij, id est, quia procedit ab vtroque. Eo enim dicitur spiritus, quo donum: & eo donum, quo procedens. Vnde Augu. in 5. lib. de Tri. ait [spiritus sanctus qui non est trinitas, sed in trinitate intelligitur in eo quòd propriè dicitur spiritus sanctus, relatiuè dicitur, cum & ad patrem & filium refertur: quia spiritus sanctus, & patris & filij spiritus est: sed ipsa relatio non apparet in hoc nomine. Apparet autẽ cùm dicitur donum dei: donum est enim patris & filij: quia & à patre procedit, & à filio.] Ecce his verbis apertè ostenditur, eadem relatione dici spiritum sanctum, & donum. Donum autem, quia procedit à patre & filio. Proprietas ergo qua dicitur spiritus sanctus vel donum, processio ipsa est, de qua pòst pleniùs agemus cum aliis. Cum ergo ab æterno processerit ab vtroque, & ab æterno donum fuit: non ergo spiritus sanctus eo tantũ dicitur donum, quia donatur: nam & ante fuit donum quam donaretur. Vnde August. in 5. lib. de Trin. [Semper spiritus sanctus proced it, & nõ ex tempore, sed ab æternitate procedit. Sed quia sic procedebat, vt esset donabile, iam donum erat antequàm esset cui dõnaretur. Aliter enim intelligitur, cũ dicitur donum: aliter, cum dicitur donatum: nam donum potest esse etiam antequã detur. donatum autem, nisi datum fuerit, nullo modo dici potest.] Sempiternè ergo spiritus sanctus est donum, temporaliter autem donatum.] His verbis apertè ostenditur, quòd sicut spiritus sanctus ab æterno procedit: ita ab æterno donum est: nõ quia donaretur à patre filio, vel à filio patri, sed quia ab æterno processit donabilis.

Cap. 11. Lit. & ca. eisdem. Hæc dist. lite. g & Sequentibus & di. 26. & 29 Cap. 15. Quod sen per procedere spiritũ sanctus.

Quæritur cui donabilis.

SED quæritur cui donabilis: vtrũ patri & filio, an tantum nobis, qui nondum eramus? Si autem non erat donabilis patri & filio, sed tantùm nobis, & ex eo donum erat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia sic donabilis procedebat, videtur quòd filius semp
eadem ratione donum fuerit: quia ab æterno processit à p
Esa. 9. b. te donabilis nobis in tempore, nã & de filio legitur qu
datus est nobis. Ad quod dicimus, quia spiritus sanctus no
bis tantum, nõ patri vel filio donabilis processit sicut & a
bis tantùm datus est. Et filius verè datus est nobis. & ab
terno processit à patre, non vt donabilis tantùm, sed vt g
nitus qui & donari posset. Processit ergo vt genitus & d
nabilis: sed spiritus sanctus non procedit vt genitus, sed
tùm vt donum. Donum autem semper fuit: non solùm q
donabilis, sed quia ab vtroque processit, & donabilis fu
Cap. 14. circa finẽ. Vnde Aug. in 5. lib. de Trin. ait [Eo ipso quòd datur
eum deus, iam donũ erat, etiam antequàm daretur] & d
donabilis est: sed aliter donabilis, quàm filius: nã & ali
datur, & aliter processit quàm filius, filij enim proces
genitura est, vel natiuitas: spiritus sancti verò proces
natiuitas non est: vtraque verò ineffabilis est.

*Quòd sicut filius nascendo accepit non tantum vt esset filius, s
etiam essentialiter & spiritus sanctus procedendo accepit no
tantum vt esset donum, sed etiam vt esset essencia.*

E T notandum, quòd sicut filius nascendo accepit no
tantùm vt filius sit, sed omnino vt sit, & vt ipsa substantia
sit: ita & spiritus sanctus à patre filio procedendo, accep
non tantùm vt spiritus sanctus sit, vel donum: sed etiam v
omnino sit, & vt substantia sit. quod vtique non accepit e
eo quo datur: nam cùm non detur nisi ex tempore. si hoc ha
Cap. 15. beret ex eo quòd datur, accepisset ergo ex tempore vt esset.
Vnde Augustin. in 5. libro de Trin. [Filius non hoc tantùm ha
bet nascendo, vt sit filius, sed omnino vt sit. Quæritur ergo
vtrum spiritus sanctus eo quòd datur, habeat non tantùm
vt donũ sit, sed omnino vt sit? Quòd si non nisi quia dat
id est, si non habet esse nisi eo quòd datur, [sicut filius
nascendo habet non tantùm vt sit filius, quod relatiue dic
tur, sed omnino vt sit ipsa substantia: quomodo iam spiritus
sanctus erat ipsa substantia, cùm non prius daretur, quam
esset cui daretur? Non ergo eo quòd datur, sed procedendo
habet vt sit donum, & vt sit essentia: sicut filius non eo quo
datus est, sed nascendo accepit non tantum vt sit filius, sed

vt essentia. Vnde Aug. in 15. lib. de Trin. ait [Sicut filio præ- *Cap. 26.*
stat essentiam sine initio temporis, sine mutabilitate natu-
ræ de patre generatio: ita spiritui sancto præstat essentiam
sine vllo initio temporis, sine vlla mutabilitate naturæ de
vtroque processio.]

*Quod ex prædictis videtur, quod filius non tantùm sit
filius natiuitate, sed etiam de simili essentia, &
spiritus sanctus processione.*

HIC oritur quæstio: Si filius nascendo habet non tan-
tum vt sit filius, sed vt sit essentia: & spiritus sanctus proce-
dendo non tantum vt sit donum, sed vt sit essentia: ergo & *Cap. 2. Dist. 26. 27. & 29. Respõsio.*
filius natiuitate essentia est, & spiritus sanctus processione
est essentia: cùm alibi dicatur, quòd nec pater eo pater est
quo deus, nec filius eo filius quo deus, nec spiritus sanctus
eo donum quo deus: quia vt ait Aug. in 7. libr. de Trin. [His
nominibus relatiua eorum ostenduntur, non essentia.] Vnde
pòst plenius agemus. Ad quod breuiter respondentes dici-
mus, quia nec filius natiuitate essentia est, sed tantùm filius: *Pene in calcelibri*
nec spiritus sanctus processione essentia est, sed donum tã-
tùm: & tamen vterque, & ille nascendo, & iste procedendo
accepit vt esset essentia. [Non enim, vt ait Hilarius in 5. libr.
de Tri. per defectionem aut protẽsionem aut deriuationem
ex deo deus est, sed ex virtute naturæ in naturam eandem
natiuitate subsistit filius] & ex virtute naturæ in naturam
eandem processione subsistit spiritus sanctus.

Exponit verba Hilarij. H

QVOD ita intelligi potest, Ex patre qui est virtus in- *Ibidẽ pau lo infer.*
genita, naturam quam habet eandem filius, natiuitate, id
est, nascẽdo, & spiritus sanctus processione, id est, procedẽ
do habet. Vnde ipse idem apertiùs eloquens, quod dixerat *Ex Au. 15 lib. de Trin. C. p. 26.*
aperit, dicens [Natiuitas inquit, dei non potest non eam, de
qua profecta est, tenere naturam. Non enim aliud quã deus
subsistit, quod non aliunde quàm de deo subsistit.] Ecce his
verbis aperitur, quomodo intelligendum sit illud, [De pa-
tre generatio præstat essentiam filio, & de vtroque proces-
sio præstat essentiam spiritui sancto. Non quia ille essentia
sit filius, & iste essentia sit spiritus sanctus, imo proprie-
tate personali, sed quia & ille nascendo, & iste procedẽ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

do essentiam habet eandem, & totam quæ in patre est.

Quod spiritus sanctus dicitur donum & donatum secundum duos prædictos modos processionis.

EX prædictis patet quòd spiritus sanctus sempiternè donum est, & tẽporaliter datum vel donatum. Ex quo apparet illa distinctio geminę processionis, de qua supra egimus. Nam secundum alteram processionem dicitur donum vel datum, secundum alteram verò dicitur donum.

Dist. 14.

Secundum hoc quòd donum est, refertur ad patrem & filium, secundum quod datum, ad eum qui dedit, & ad eos quibus datum est.

ET secundum hoc quòd sempiternè donum est, refertur ad patrem & filium: secundum hoc verò quòd dicitur datum vel donatum, & ad eum qui dedit refertur, & ad eos quibus datur: & eius dicitur esse qui dat, & illorum quibus datur. Vnde Aug. in 5. lib. de Trin. ait, Quod datũ est & ad eum qui dedit refertur, & ad eos quibus dedit. Itaque spiritus sanctus non tantum patris & filij qui dederunt, sed etiam noster dicitur qui accepimus. Spiritus ergo & dator qui dedit, & noster qui accepimus: non ille spiritus noster quo sumus: quia ipse est spiritus hominis, qui in ipso est quamuis & illum spiritum qui hominis dicitur, vtique accepimus: sed aliter ille, aliter ille noster dicitur. Aliud est enim quod accepimus vt essemus, aliud quod accepimus vt sancti essemus. Quòd autem spiritus sanctus noster dicatur scriptura ostendit. Scriptum est enim de Ioanne, quòd in spiritu Heliæ veniret. Ecce dictus est Heliæ spiritus, quem accepit Helias, scilicet spiritus sanctus, Et Moysi ait dominus, Tollã de spiritu sancto quem iam dedi tibi. Ecce & hic dictus est spiritus moysi. Patet igitur, quia spiritus sanctus noster dicitur spiritus: sed quia nobis datus, & datus vtique ad hoc vt sancti essemus. Spiritus verò creatus ad hoc est datus, vt essemus.

Cap. 14.

Quòd alter spiritus sancti dicitur noster, aliter naturalis 1. *ad Cor.* 1. *b. Luca* 1. *b. Nũc.* 11. *d*

An filius cùm sit nobis datus posset dici noster, & spiritus sanctus.

HIC quæritur, vtrum & filius cùm sit nobis datus, dicatur vel possit dici noster? Ad quod dicimus, quia filius dicitur noster panis, noster redemptor, & huiusmodi: sed non dicitur noster filius, quia filius dicitur tantum relatiuè ad eum qui genuit. Et ideo noster filius non potest dici, sed patris tantùm. In eo autem quòd dicitur datus, & ad eum qui dedit, & ad eos quibus datus est, refertur. Vt & spiritus sanctus, qui etiam cùm in scriptura (vt supra dictum est) dicatur spiritus noster, vel spiritus tuus, vel illius (vt de Moyse & Helia dictum est) nusquam tamen in scriptura occurrit ita dici, spiritus sanctus noster, vel tuus, vel illius, sed spiritus noster, vel tuus, vel illius, quia spiritus sanctus eo dicitur quo donum: & vtrũque relatiuè dicitur ad patrem & filium, & hoc sempiterna relatione. Si tamen aliquando dicitur donũ nostrũ, accipitur donum pro donato. vel dato. Cùm verò donum accipitur eo modo, quo spiritus sanctus, donum patris & filij dicitur, non hominis: ita & filius sub hac appellatione non potest dici noster, vt dicatur filius noster: sicut nec dicitur spiritus sanctus noster: & tamen de filio dicitur, panis noster: & de spiritu, spiritus noster. Ille noster panis, quia nos reficit nobis datus: iste noster spiritus, quia nobis inspiratur à patre & filio, & in nobis spirat sicut vult. Vnde Aug. in 5. lib. de Trin. ait, Quod de patre natum est, ad patrem solum refertur cùm dicitur filius. Et ideo filius patris est, & non noster. Dicimus tamen & panem nostrum da nobis, sicut dicimus spiritum nostrum.

Quòd nõ dicatur spũs sanctus noster, sed spũs noster Proxio paragrapho.

Cap. 14. *Mat.* 6. *b & Luca* 11. *a*

Vtrum spiritus sanctus ad seipsum referatur. M *Para. K. & dist.* 15. *para. A.*

POST hæc quæritur, vtrũ spiritus sanctus ad seipsum referatur: hoc enim videtur ex prædictis posse probari. Si enim quod datur refertur ad eũ qui dat, & ad eũ cui datur: & spiritus sanctus datur à seipso, vt prædictũ est, ergo refertur ad seipsum. Huius quæstionis determinationẽ in posterum differimus, donec tractemus de his quæ relatiue dicũtur de deo ex tẽpore: in quibus datũ & donatũ continentur.

Dist. 30. *para. C. Do proprietatib⁹ & conditionibus quadam modo essẽtialibus, & quodã modo personalibus tractatu. Cap.* 1.

HIC DE AEQVALITATE TRIVM personarum.

Distinct. XIX.

NVnc postquam coæternitatẽ triũ personatũ pro modulo facultatis nostræ insinuauimus, iam de earũdẽ æqualitate aliquid eloqui superest. Fides enim catholica sicut coæternas, ita & coæquales tres personas asserit. Æqualis est enim in omnibus patri filius, & patri & filio spiritus sanctus. Quia (vt Augu. in lib. de fide ad Petrum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

breuiter aperiens quomodo intelligatur æqualitas, dum
[nullus horum aliũ aut præcedit æternitate aut excedit
magnitudine, aut superat potestate: quia nec filio, nec spiritui
sancto (quantùm ad naturæ diuinæ vnitatem pertinet) Pater
anterior, aut maior est pater: nec filius spiritu sancto. Alius
nũ quippe & sine initio est, quòd filius de natura patris ex
tit: & æternum ac sine initio est, quòd spiritus sanctus de
natura patris filiúsque processit. Ob hoc ergo tres vnum
ctè credimus. & dicimus deum: quia vna prorsus æternitas
vna immensitas, vna naturaliter est trium personarum
nitas.] Ecce breuiter assignauit Aug. in quo trium perso
rum consistat æqualitas, scilicet quia alia aliam non exce
lit, aut æternitate, aut magnitudine, aut potestate.

Quod æternitas, & magnitudo, & potestas in deo sunt vnum, licet ponantur quasi diuersa.

Cap. 1. Quod magnitudo est dei essentia. Quod potentia dei deus est. Cap. 4. 5. Psal. 100. Quod æternitas dei, deus est.

CVM QVE enumerẽtur ista quasi diuersa, in deo
men vnum & idem sunt scilicet essentia diuina simplex &
incommutabilis. Vnde Augu. in lib. 7. de Trin. [Non aliq
gnus, alio deus est: sed eo magnus, quo deus: quia nõ est
aliud magnum esse, aliud deũ esse. Eadem quippe eius ma
gnitudo est, quæ virtus: & eadem essentia, quæ magnitudo.
Pater ergo & filius simul vna essentia, & vna magnitudo.
Ita etiam & potẽtia dei, essentia diuina est. Vnde Aug. in
lib. confes. [Voluntas & potẽtia dei deus est.] Æternitas quo
que dei essentia diuina est. Quod Aug. ostendit super illum
locum Psal. In generatione & generationem anni tui. [Est ge
neratio generationum quæ non trãsit, collecta de omnibus
generationibus, id est, sanctis. In illa erũt anni dei, qui non
trãseunt, id est, æternitas dei. Non enim sunt aliud anni dei
aliud ipse sed anni dei, æternitas dei est. Æternitas vero ipsa
dei substantia est, nihil habens mutabile.] Ineõcusse ergo te
neamus quod vnũ & idẽ est, essentia diuina, dei æternitas
potẽtia, magnitudo, & tamẽ cõsueuit scriptura hæc & hu
milia quasi distinctè ponere. In his ergo verbis trium personã
rũ æqualitatẽ breuiter cõplexus est Au. Quia alius aliũ nec
æternitate, nec magnitudine, nec potẽtia superat. Quod ita
tẽ æternitate aliqua trium personarum aliũ nõ excedat, supe
ostensum est, vbi coæternitas trium personarũ insinuata cõ-

Supra c. 9. & 11.

Hic de magnitudine, quod ea aliqua persona-rum aliam non excedit. C

NVNC igitur superest ostẽdere, quòd magnitudine vel potentia alius alium non excedat: & priùs de magnitudine videmus.

Quod nus est maior vna persona alia, nec maius aliquid duæ quàm vna, nec tres vel duæ quàm vna. D

Lib. 6. de Tri. c. 6. & 8.

SCIENDVM est ergo quia pater non est maior filio, nec pater vel filius maior spiritu sancto, nec maius aliquid duæ personæ simul sunt, quàm vna: nec tres simul maius aliquid quàm duæ: nec maior est essentia in tribus quàm in duobus, nec in duabus quàm in vna: quia tota est in singulis. Vnde Ioan. Damas. aut. [Confitemur deitatis naturam omnem perfectè esse in singula suarum hypostaseon. id est, personarum: omnem in patre, omnem in filio, omnem in spiritu sancto. Ideóque perfectus deus pater, perfectus deus filius, perfectus deus spiritus sanctus.]

Lib. 4. de orthodoxa fide ca. 6.

Quomodo dicitur esse deus pater in filio, & filius in patre, & spiritus sanctus in vtroque, & singulus in singulis. E

Cap. 1. Ineuan.

ET inde est quòd pater dicitur esse in filio, & filius in patre, & spiritus sanctus in vtroque, & singulus in singulis. Vnde Augu. in lib. de fide ad Petrum. [Propter vnitatem naturalẽ totus pater in filio & spiritu sancto est, totus quoque spiritus sanctus in patre & filio est. Nullius horũ extra quẽlibet ipsorum est, propter diuinæ naturæ vnitatem.] Et hic aperiẽ aliquatenus: non enim plenè potest tantum ab homine referari arcanũ, ex qua intelligentia dicatur singula personarum tota esse in aliis. Vnde etiam Hilarius ista interius perquirẽs in lib. 3. de Trin. air. [Affert plerisque obscuritatẽ sermo domini cùm dicit. Ego in patre, & pater in me est: nec immeritò. Natura enim intelligentiæ humanæ rationẽ diuini huius non capit: nec exemplum aliquod rebus diuinis cõparatio humana præstabit. Sed quod non intelligibile est hominiꝫ, Deo possibile est. Cognoscẽdum itaque atque intelligendũ est quid sit illud, Ego in patre, & pater in me est: hominem comprehendere hoc ita, vt est, valebimus: vt quod humana rerum pati non posse æstimatur, id diuinæ veritatis fides consequatur. Patrem ergo in filio, & filium in patre

In exodo libro. Iohã. 14. b

Paulo ipse vnus.

esse, plenitudo in vtroque diuinitatis perfecta est, quia plenitudo diuinitatis est in filio: quod in patre est, hoc & in filio est: quod in ingenito est, hoc in genito: alter ab altero, & vterque vnum. Is scilicet qui est nihil habens, quod non sit etiam in eo à quo est, nō duo vnus, sed alius in alio: quia nihil aliud in vtroque: vt vnum sint in fide nostra: vterque nostrum vnus, nec eundē vtrunque. Nec aliud cōfitemur, quia deus ex deo natum, nec eundem natiuitas, nec aliud esse permittit. Eandem ergo in vtroque & virtutis similitudinem, & deitatis plenitudinem cōfitemur: quia veritas dicit, Ego in patre, & pater in me est. Omnia enim filius accepit à patre: nam si patrem eiusdem qui genuit accepit, neuter ergo perfectus est: deesset enim ei vnde decesisset: nec plenitudo in eo erit, qui ex portione cōstiterit. Neuter ergo perfectus est: & plenitudinem suam & qui genuit, amittit: nec qui natus: ea consequitur. Fateamur ergo quòd pater est in filio, & filius in patre, & deus in deo, vt idem Hilarius ait in 7. lib. de Trin. non per duplicem conuenientiam generum coniunctionis, nec per insitam capacioris substantiæ naturam: sed per naturæ vnitam similitudinem, per natiuitatem viuentis ex viuente natura: dum res non differt, dum naturam dei non degenerat natiuitas, dum non aliud aliquid ex deo quàm deus nascitur: dum nihil in his nouum est, nihil alienum, nihil separabile. Ecce his verbis, prout humana permittit infirmitas, aperitur ex quo sensu Christus dixerit se esse in patre, & patrem in se. Ex eodem etiam sensu intelligitur spiritus sanctus esse in vtroque, & singula personarum in singulis: quia scilicet in singulis est eadem plenitudo diuinitatis, & vnita similitudo naturæ: quia non est maior diuinitatis naturæ in aliqua harum personarum, sed vnius & indifferentis naturæ sunt hæ tres personæ. Ideóque altera in altera esse dicitur, vt prædictum est. Vnde Ambrosius prædictorum verborum sententiam nobis aperiens super epistolam 2. ad Corinth. 5. ait, Per hoc intelligitur pater esse in filio, & filius in patre, quia vna est eorum substantia. Ibi enim est vnitas, vbi nulla diuersitas. Ecce tribus illustrium virorum testimoniis, scilicet Augustini, Hilarii, atque Ambrosii in eodem concurrentibus reuelatione spiritus sancti in eis loquentis, pie credere volentibus ostenditur (tamē quan-

Parū post mediū li. *Ioan. 14. b* *Hæc verba diligēter attende.* *Non longe a fine lib.* *Infra. 4. ex planatione ad 5. cap. 2. ad Corin. etr ea sine cō mentariū illius ea bi explanat illud. Deū erat i Christo, &c.*

per speculum & in ænigmate) qualiter accipiēdum sit, cùm dicitur pater in filio esse, vel filius in patre, vel spiritus sanctus in vtroque. *1. Cor. 13. d*

Ad id quod cœperat redit, scilicet vt ostendat quòd magnitudine alius alium non superat. E

SED iam nunc ad propositum redeamus, cœptóque insistamus, ostendentes quòd magnitudine nulla trium personarum aliam superat: quia nulla maior alijs: nec maius aliquid sunt duæ quàm vna: nec tres quàm duæ: nec maior deus quàm singuli horum: quia singulus horum perfectus est, nec est quo crescat illa perfectio.

Quòd nulla personarum pars est in trinitate. G

NEC est aliqua trium personarum pars dei, vel diuinæ essentiæ: quia singula harum verus & plenus deus est, & tota & plena diuina essentia est: & ideo nulla istarum in trinitate pars est. Vnde Augustinus in libro quarto contra Maximinum hæreticum sic ait, Putas deum patrem cum filio & spiritu sancto vnum deum esse non posse. Timeo enim ne pater sit pars vnius dei, qui constet ex tribus. Noli hoc timere: nulla enim fit partium indeitatis vnitate diuisio: vnus est deus pater, & filius, & spiritus sanctus, id est ipsa trinitas vnus est deus. Ergo, inquis, deus pater est pars dei: absit. Tres enim personæ sunt pater, & filius, & spiritus sanctus: & hi tres quia vnius substantiæ sunt, vnum sunt, & summè vnum sunt, vbi nulla naturarū, nulla est diuersitas voluntatum. Si enim natura vnum essent, & consensione vnū nō essent, non summè vnum essent. Si verò natura dispares essent, non summè vnum essent. Hi ergo tres, quia vnum sunt propter ineffabilem coniunctionem deitatis, qua ineffabiliter copulantur, vnus deus est. Pars ergo trinitatis esse non potest, quicunque vnus est in tribus. In trinitate ergo quæ deus est, & pater deus est, & filius deus est, & spiritus sanctus deus est: simul hi tres, vnus deus. Nec huius trinitatis tertia pars est vnus, nec maius aliquid duo quàm vnus est ibi: nec maius aliquid sunt omnes quàm singuli: quia spiritales, non corporalis est magnitudo. Qui potest capere, capiat: qui autem non potest, credat, & oret vt quod credit, intelligat. Verum est enim quod per prophetam dicitur, Nisi credideritis, non intelligetis. His verbis aperte osten- *Cap. 10.* *Ibidē mul tis inter positis.* *Ibidē pau cis inter positis.* *Mat. 19. b* *Esai. 7. b*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Argumentatio Ar. contra Hareti cum, qua plici virtute multa videris commemorare, cùm dicis, Deus deum genuit, bonus bonum genuit, sapiens sapientem, clementem & clementem, potens potentem. Nunquid ergo bonitatem & sapientiam, & clementiam, & potentiam tres partes sunt unius virtutis, quam simplicem esse dixisti? Si dixeris, partes sunt, simplex ergo virtus ex partibus constat. Et simplex ista virtus esse partes tus, te dehinente, vnus est deus: ergo Deum ex partibus Trinitate compositum esse dicis. Non dico, inquis, non sunt partes: ergo in vna persona patris, & illa inuenis quæ plura videntur, & partes nō inueneris, quia vna virtus simplex est: quanto magis pater & filius & spiritus sanctus, & propter individuam deitatem vnus deus est, & propter vniuscuiusque proprietatem tres personæ sunt, & propter singulorum perfectionem partes vnius Dei nō sunt? Virtus est pater, virtus est filius, virtus est spiritus sanctus. Hoc verū dicis: sed quod virtutem de virtute genitam, & virtutem de virtute procedentem non vis eandem habere naturam, hoc falsum dicis, hoc contra fidem rectam & catholicam dicis. His verbis aperte docetur, quòd tres personæ illæ non sunt partes Dei vel diuinæ essentiæ. Nullaque illarum trinitatis pars dicenda est, nec vna aliàs vlla maior est aliis.

Cùm dicimus tres personas esse vnam essentiam, nec vt genus de speciebus, nec vt speciem de individuis prædicamus, quia non est essentia genus, & persona species, vel essentia species, & persona individuum. H

HIC adiiciendum est, quòd tanta est æqualitas trium personarum atque indifferens magnitudo, quòd cùm dicimus tres personas vnam essentiam vel substantiam, neque vt genus de speciebus, neque vt speciem de individuis prædicamus. Non enim essentia diuina genus est, & tres personæ species: vel essentia diuina species, & tres personæ individua. Quod Augustinus rationibus probabilibus atque irrefragabilibus apertè demonstrat in lib. 7. de Trin. dicens, *Cap. 6.* Si essentia genus est, species autem persona (vt nonnulli sentiunt) oportet appellari tres substantias, vt appellantur tres personæ. Sicut cùm sit animal genus, & equus & species, appellantur tres equi, idémque tria animalia. Non enim ibi species pluraliter dicitur, & genus singulariter: vt si diceretur, tres equi sunt vnum animal: sed sicut tres equi speciali nomine, ita tria animalia nomine generali dicuntur. Cùm ergo tres personas vnam fateamur esse essentiam, non tres esse essentias, cùm tres equi tria animalia dicantur, non vnum: patet nomine essentiæ non significari genus, nec nomine personæ speciem.

Prius pro hoc quod non illud dicitur, vt genus de speciebus.

Hic probat quòd non dicitur vt species de individuis. I

Si verò dicunt nomine personæ non speciem significari, sed aliquid singulare atque individuum, & nomine essentiæ speciem intelligi: vt persona nō dicatur sicut homo, sed quomodo dicitur hic homo: velut Abraham, Isaac, Iacob, vel quis alius, qui etiam digito præsens demonstrari possit: sicquoque illos eadē ratio confutabit. Sicut enim dicuntur Abraham, Isaac, Iacob tria individua: ita tres homines, & tria animalia. Cur ergo pater, & filius, & spiritus sanctus, si secundum genus & speciem & individuum ista dissentimus, non ita dicuntur tres essentiæ, vt tres personæ?

Li. & ca. eisdem.

Alio modo probat idem. K

ALIO quoque modo idem probat Augustinus, scilicet quòd essentia diuina nō est genus, nec personæ species: vt essentia non est species, nec personæ individua. Vna, inquit, essentia non habet species, sicut vnum animal non habet species. Pater ergo & filius & spiritus sanctus non sunt tres species vnius essentiæ: diuina ergo essentia genus non est. Sed nec species est essentia diuina, & personæ individua, sicut homo species est, individua autē Abraham, Isaac, & Iacob. Si enim essentia species est, vt homo: sicut non dicitur vnus homo esse Abraham, Isaac, & Iacob: ita non dicitur vna essentia esse tres personæ. Non itaque secundum genus & species ista dicimus.

Li. & ca. eisdem.

Nec secundum materialem causam dicuntur tres personæ vna essentia. I.

NOTANDVM etiā quòd essentia diuina nō est materia trium personarum, vt Aug. in eodem libro docet: tanquam secundū cōmunem eandémque materiā tres personæ dicantur esse vna essentia: sicut ex eodem auro si fierēt tres

Idem. Cap. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

statuæ, diceremus tres statuas vnum aurum. Non autem
trinitatem, id est, tres personas dicemus vnam essentiam
deum vnum, tanquam ex vna materia tria quædã subsist
In statuis enim æqualibus, plus auri est tres simul, quàm
gulæ: & minus auri est vna, quàm duæ. In illa verò essen
trinitatis nullo modo est ita. Non ergo secundum materi
lem causam tres personas vnam dicimus esse substantiam
vel essentiam, sicut tres statuæ dicuntur vnum aurum.

Nec ita dicuntur tres personæ vna essentia, vt tres homines vna natura, vel vnius naturæ.

HIS quoque addendum est, quòd tres personas non
Lib. & ca. eisdẽ. dicimus esse vnam essentiam, vt Augustinus in eodem
vel vnius essentiæ, sicut dicimus aliquos tres homines
dem sexus, & eiusdem temperationis corporis, eiusdem
animi, vnam esse naturam vel vnius naturæ. Nam in his
bus nõ tãtùm est vnus homo, quantũ tres homines simu
plus aliquid sunt homines duo, quàm vnus homo, sicut
statuis esse diximus: at in deo non est ita. Non enim ma
essentia est pater & filius simul, quàm solus pater vel
filius: sed tres simul illæ personæ æquales sunt singul
præmissis patet quòd tres personæ dicuntur diuina
tia: nec secundum materialem causam, vt tres statuæ vn
aurum: nec secundum complexionis similitudinem, vt tr
homines vnius naturæ: nec vt genus prædicatur de spec
bus, vel vt species de indiuiduis, id est, continens de conti
tis, maius de minoribus.

Quæ videntur aduersari prædictis.

HIS autem videntur aduersari, quæ quidam sacræ sc
ptuæ tractatores catholici in suis scriptis tradiderũt. In q
Lib. 3. de orthodoxa fi. c. 6. in prin. capitis. bus significari videatur, q̃ essentia diuina sit quiddã cõm
ne & vniuersale velut species: tres verò personæ sint tria p
ticularia, tria individua numero differẽtia. Vnde Io. Dam
inter doctores Græcorũ maximus in libro, quẽ de trinit
scripsit quẽ & papa Eugenius trãsferri fecit, ait, Cõmunia
vniuersalia prædicãtur de subiectis sibiipsis particularib. C
mune ergo subsistãtia est, particulare verò hypostasis. i. p
Particulare aũt dicitur, nõ quod partẽ naturæ habet: sed p
ticulare numero, vt atomus. i. indiuiduum. Numero
Li. 3. c. 4 non natura differre videntur hypostases. Item in eod
stantia

stantia significat communem & circumplectiuam speciem
homoideon, i. similium specie, hypostaseon id est, persona-
rum, vt puta deus, homo, hypostasis autem indiuiduum de-
monstrat, id est patrem, filium, & spiritum sanctum, Petrũ,
Paulum, & huiusmodi. Ecce apertè dicit substantiam esse
vniuersale, hypostasim verò particulare: & quòd deus est
species vt homo: & quòd pater & filius & spiritus sanctus
sunt indiuidua, sicut Petrus & Paulus, eò quòd numero
differunt: quæ præmissæ sententiæ Aug. penitus contradi-
cere videntur. Quid ergo dicimus ad hæc? Hoc vtique dice- *Verba Augustt. tenenda dicit.*
re possumus atque debemus, quòd ea quæ Aug. tradidit su
periùs, sine omni hæsitatione tenenda sunt.

Quòd sanè possumus intelligi quæ Ioannes dicit, & quomodo ostendit. O *Litera b*

HAEC autem quæ hic dicuntur, licet in sermonis su-
perficie aliquid à fide alienum resonare videantur, sanè ta-
men intelligi queunt, piúmque lectorem atque intellecto-
rem plurimùm efflagitant. In quorum explanatione mal-
lem silens alios audire, quàm loquendo maleuolis detra-
hendi occasionem præstare. Videtur tamen mihi ita posse
accipi, cùm ait, Substantia est commune, & hypostasis est
particulare. Non ita hæc accipit cùm de deo dicãtur, vt ac- *Ex qua intellectu dixerit, quod substãtia dei sit species vel vniuersale & indiuidua.*
cipiuntur in philosophica disciplina. Sed per similitudinẽ
eorum quæ à philosophis dicuntur, locutus est: vt sicut ibi
commune vel vniuersale dicitur, quod prædicatur de plu-
ribus: particulare verò vel indiuiduum, quod de vno solo:
ita hæc essentia diuina dicta est vniuersale, quia de omni-
bus personis simul, & de singulis separatim dicitur. Parti-
culare verò singula quælibet personarũ: quia nec de aliis
communiter, nec de aliqua aliarum singulariter prædica-
tur. Propter similitudinem ergo prædicationis, substantiã
dei dixit vniuersale, & personas particularia vel indiui-
dua, propter hoc idem eandem diuinam essentiam dixit
esse speciem communem, & circumplectiuam similiũ spe-
cie personarum: quia sicut hæc species homo de suis prædi
catur individuis, velut de Petro & Paulo & aliis, nec ista
specie differũt, sed cõueniunt per omnia: ita deus de tribus
prædicatur personis, quæ in diuinitate nõ differunt, sed
per omnia conueniunt. Hanc ergo similitudinem inter res

Universidad de Deusto
Biblioteca

sempiternas & res temporales perpẽdens Ioannes, vnie-
salitatis & particularitatis nomina, quæ rebus tẽporali-
propriè cõueniunt, ad res æternas transtulit: Aug. verò
forte videns dissimilitudiné quàm similitudinem inter
prædictas, ab excellẽtia trinitatis prædicta nomina remo-

Ex quo sensu dixerit personas differre numero.

QVOD autem Ioannes dicit hypostases differre
mero, non natura. In eò quòd non differre natura ait, ver-
simè & sine scrupulo loquitur. Quòd verò dicit differre
mero, cauendum est quomodo intelligatur. Diuersis cau-
modis dicuntur aliqua differre numero.

Quibus modis dicantur differre numero, & secundum quem modum possit conuenire personis.

DICVNTVR enim aliqua differre numero, quæ
ita differũt, vt hoc non sit illud, nec aliquid quod illud
vel in ipso est: qualiter differunt Socrates, & Plato, & hu-
modi, quæ apud philosophos dicuntur individua vel pare-
cularia: iuxta quem modũ nõ possunt dici tres personæ
ferre numero. Dicuntur quoque differre numero, quæ
enumeratione siue cõputatione non sibi adiunguntur, &
à se inuicem discernũtur: vt cùm de aliquibus rebus loqu
tes dicimus, vna, duæ, tres. & secundum hunc modum
tè dixit Ioãnes hypostases, id est, personas differre numero.
Possumus enim dicere, pater est vnus, & pater & filius
duo, & pater & filius & spiritus sanctus sunt tres. Et ite
Hæc persona est vna, & hæc & illa sunt duæ, & hæc & illa
alia sunt tres. Conuenientiùs tamen tres illæ personæ pro-
prietatibus tantùm distingui dicuntur: de quarum distin-
ctione secundum proprietates in sequenti tractabitur. Nõ
Dist. 26. para. A verò ad incœptum redeamus, quæ dicta sunt reperentes,
sæpius versando familiariùs innotescant.

Quòd vna persona non est maior alia, nec tres simul quàm vna: & hoc ratione ostendit catholica.

SCIENDVM est ergo tanquã æqualitatẽ esse in tri-
In prologo. nitate, vt ait Aug. in 8. lib. de Tri. vt non solùm pater nõ sit
maior quã filius, sed nec pater & filius simul maius aliqua
sunt quàm spiritus sanctus, aut quælibet persona minus a
quid sit quàm ipsa trinitas. Quòd autem ita sit, aliquo mo-

do si fieri potest, demonstrandum est. quantum ergo crea- *Cap. 1.*
tor ipse adiuuat, attendamus. Inquit Aug. in eodem quo-
modo in hac trinitate duæ vel tres personæ non sunt ma-
ius aliquid quàm vna earum.

Ratione vtitur subtilissima ad ostendendum quòd ita sit.

QVOD ibi magnum dicitur, aliunde magnum nõ est'
quàm eo quo verè est: quia ibi magnitudo ipsa veritas est,
& veritas essentia: non ergo ibi maius est, quod verius non
est. Non autem verius est pater & filius simul, quã pater so-
lus vel filius. Nõ ergo maius est aliquid vterque simul, quã *Libr. &*
singulus eorũ. Et quia æquè verè est etiam spiritus sanctus: *cap. eisdẽ.*
ideo pater & filius simul nõ sunt aliquid maius quàm ipse:
quia nec verius sunt. Itẽ in essentia veritatis, hoc est verum
esse, quod est esse, & hoc est esse, quod est magnũ esse. Hoc
est ergo magnũ esse, quod verũ esse. Quod igitur ibi æquè
verum est, & æquè magnum est. Quod ergo ibi plus verita
tis non habet, non plus habet magnitudinis. Plus autem
veritatis non habet, quòd verius non est. Non est autem ve
rius vna persona quàm alia: vel duæ quã vna: vel tres simul
quàm singula. Nõ ergo plus veritatis habet vna quàm alia,
vel duæ quàm vna, vel tres simul quàm singula. Si ergo &
ipsa trinitas non est maius aliquid, quàm vnaquæque ibi
persona, sed tam magnum quàm singula. Non enim ibi ma
ior est quæ verior non est, vbi ipsa veritas est magnitudo.
Ecce modo conuenienti & ratione catholica ostensum est
quomodo indifferens sit magnitudo trium personarũ: quia
nec vna maior est alia: nec duæ maius aliquid quàm vna:
nec tres simul maius aliquid quàm singula.

Quòd deus non est dicendus triplex, sed trinus.

PRAETEREA cùm deus dicatur trinus, non tamẽ
debet dici triplex: Ibi enim nõ est triplicitas, vbi summa est
vnitas & indifferens æqualitas. vnde Aug. in lib. 6. de Tri. *Cap. 7.*
ait. Non quoniã deus trinitas est, ideo triplex putãdus est:
alioquin minor esset pater solus, vel filiꝰ solus, quàm simul
pater & filius. Cùm itaque tantus est pater solus, vel solus
filius, vel solus spiritus sanctus, quãtus est simul pater & fi- *Ca. 8. eiusdem.*
lius & spiritus sanctꝰ, nullo modo triplex dicẽdus est Deus.
Nõ enim pater cũ filio & spiritu sancto maior deus est, quã

singuli eorum: quia non est quo crescat illa perfectio. Perfectius autem est & pater & filius & spiritus sanctus, & perfectus dicitur deus singulus eorum. Et ideo trinitas potius quam triplex dici debet.

Quod non est ita in rebus corporeis, vt in trinitate. V

IN rebus corporeis non tantum est vna, quantum tres simul. & plus sunt duæ quàm vna res. In trinitate verò sola, tantum est vna persona, quantum tres simul: & tantum sunt duæ, quantum vna: & in se infinitæ sunt, quia non est finis magnitudinis earum. Ac per hoc aperitur quod superius dictū est, quomodo singula sunt in singulis, & omnia in singulis, & singula in omnibus, & omnia in omnibus, & vnum in omnibus est, & vnum omnia. Ecce iam ostendimus sufficienter, qualiter in trinitate aliqua persona aliam non superet magnitudine.

Capit. 10. eiusdē li.

OSTENSO QVOD ALIQVA PERsonarum aliam non superat magnitudine: nunc ostendit, quòd alia non excellit aliam potentia. *Dist.* XX.

NVnc ostendere restat, quomodo aliqua harum personarū aliā non excellat potētia: vt sicut vna & indifferens est magnitudo triū, ita vna & indifferens monstretur potentia trium. Sciendū est ergo, quia non est potentior pater filio, nec filius vel pater spiritu sancto: nec maiorem potentiam habent duo vel tres simul, quàm singulus eorū: quia nec plus potest pater & filius simul, quàm solus spūs sanctus. Nec hi tres simul plus possūt, quàm singulus eorū: quia omnipotentiā quā habet pater, & filius accepit nascendo, & spiritus sanctus procedendo quod Aug. rationib⁹ & authoritatibus probabiliter astruit in lib. 3. cōtra Maximinū, qui dicebat patrē meliorē ac potentiorē filio.

De trium personarū aequalitate quantū ad potestatem.

Cap. 14.

Quod non potest minus filius quàm pater. F

NIHIL, inquit, patre minus habet ille qui dicit, Omnia quæ habet pater, mea sunt. Nam si minus habet in potestate aliquid quàm pater, non sunt eius omnia quę habet pater. Sed eius sunt omnia, quæ habet pater: tantam ergo habet potestatem filius, quantam pater, æqualis ergo est patri. Non enim potest qui accepit, inæqualis esse ei q dedit.

Li. 3. c. 12.

Tu autem hoc de potētia sapis quòd potēs sit filius, sed potentior pater: vt secundum doctrinam vestram potens potentem potuerit generare vel gignere, & non omnipotens omnipotentem. Habet ergo pater omnipotentiam, quam non habet filius: & si hoc est, falsum est, quod ait filius, Omnia quæ habet pater, mea sunt.

Hic ponit falsā translationem haeretici. Capit. 12. eiusdē. li. Tom. 16. d Libr. & cap. eiusdē.

Hoc verum fatebatur haereticus, ex quo progrediebatur ad falsa. C

SED, inquis, pater potentiā à nemine accepit, filius autem à patre. Fatemur & nos filium accepisse potentiam ab illo de quo natus est potens: patri verò potentiā nullus dedit, quia nullus eum genuit. Gignēdo enim dedit pater potentiam filio, sicut omnia quæ habet in substantia sua gignendo dedit ei quem genuit de substantia.

Quæstio Augustini qua artat haereticum. D

SED quæritur, vtrum ei tantā quanta ipsi est, potentiā pater filio dederit an minorem. Si tantam, non solùm potētem, sed etiam omnipotentem genuisse omnipotens intelligitur. Si verò minorem, quomodo omnia quæ habet pater, filij sunt? Si patris omnipotentia filij non est, nō omnia procul dubio quæ habet pater, filij sunt. At omnia quæ habet pater, filij sunt: omnipotentia ergo patris etiam est filij: non est ergo pater potentior filio.

Ibidem.

Aliter probat filium æqualem patri. E

ITEM alio modo probat filiū æqualem patri contra Maximinū, ita dicens: Tu dicis quòd pater genuit filiū minorē se ipso, in quo & patri derogas: qui si filiū vnicū minorē genuit, aut nō potuit, aut nō voluit gignere æqualem. Si dicis, quia nō voluit, eū invidū esse dixisti: si autē non potuit, vbi est omnipotentia dei patris? Prorsus ad hūc articulum res colligitur, vt deus pater æqualē sibi gignere filiū, aut nō potuerit, aut noluerit. Si non potuit, infirmus: si noluit, invidus inuenitur. Sed vtrunque hoc falsum est: patri ergo filius verus æqualis est. Genuit ergo pater sibi æqualē filiū, & ab vtroq; procedit vtrique æqualis spiritus sanctus. Qui enim formam suā (vt ait Aug. contra eundem) pater in verbo filio plenam gignere potuit, nec tamen plenam genuit, sed minorem, cogimini patrem invidū dicere. Plenū

Li. 3. c. 7. & in lib. 3. quæs. 50

Li. 3. c. 13.

ergo deum, & æqualem sibi genuit filium.

Per simile ostendit quòd non minorem pater filium genuit.

Li. 3. c. 15. HOC autem per similitudinem humanam ita esse demonstrat, inquiens, Homo pater si potuisset, æqualem sibi genuisset. Quis ergo audeat dicere quòd hoc omnipotens non potuit? Addo etiam, si posset homo, maiorem melior rémque seipso gigneret filium. Sed maius vel melius de quicquam esse non potest. Deus ergo cur non æqualem (si ais) filiũ genuit, ne annis necessarij fuerũt, per quos ad implẽrentur æqualitas, nec omnipotentia defuit. An forte noluit: ergo (quod absit) inuidit. Sed non inuidit: æqualem ergo genuit filium. Credamus ergo filiũ ei esse æqualem.

Opinionem hæretici ponit, vt destruat.

Hic soluit obiectionem. Ex eodem li. 3. cap. 18. SED forte dicis, eo ipso pater est maior filio, quia a nullo genitus, genuit tamẽ æqualem. Ad quod cito respondebo: Imò ideo non est pater maior filio, quia æqualem sibi genuit. Originis enim quæstio ista est, quis de quo æqualitatis autẽ, qualis aut quantus sit quod est dicere, ad originem pertinet quæstio qua quæritur, quis de quo sit: æqualitatẽ verò illa qua quæritur, qualis aut quantus sit. Nec cùm dicitur filius à patre genitus, ostenditur inæqualitas substantiæ, sed ordo naturæ, nõ quo alter prior est altero: sed quo alter est ex altero. Nõ ergo secundũ hoc quo pater genuit, & filius genitus est, vel spiritus sanctus ab vtroque procedit, æqualitas vel inæqualitas ibi existit: quia non secundũ hoc alia persona alij æqualis vel inæqualis dicitur. Sicce æqualitas trinitatis, & vna eadémque substantia quantũ breuiter potuimus, demõstrata est in superioribus qualiter scilicet aliqua trium personarũ quamlibet alia nec æternitate, nec magnitudine, nec potentia excellat.

A dist. 19. huc usque.

QVAERITVR QVOMODO POSSIT dici solus pater, vel solus filius, vel solus spiritus sanctus, cùm sint inseparabiles.

Distinct. XXI.

Dist. 19. segm. 8. & dist. 20. segm. 1. HIC oritur quæstio trahens originem ex prædictis. Dictũ est enim supra, quòd tantus est solus pater, vel solus filius, vel solus spiritus sanctus, quantũ simul sunt tres: & quòd duo vel tres personæ simul nõ sunt maius aliquid, quàm vna persona sola. Ideo quærit Augustinus in 6. lib. de Trin. quomodo hæc sanè dici possint, cùm nec pater sit solus, nec filius, nec spiritus sanctus: sed semper & inseparabiliter & filius cum patre, & pater cũ filio & spiritus sanctus cum vtroque, inseparabiles enim sunt hæ tres personæ. Ad quod ita respondet Aug. in eodem: Solum deum patrem dicimus, non quia separatur à filio, vel à spiritu sancto: sed hoc dicentes significamus, quia illi simul cum eo non sunt pater: Solus enim pater est. Quod nõ dicitur quia ipse sit solus, id est, sine filio vel spiritu sancto, sed per hoc filius vel spiritus sanctus à paternitatis consortio excluduntur. Ita & cùm dicitur, solus filius, filius est, vel solus spiritus sanctus est spiritus sanctus, non diuiditur filius à patre, vel spiritus sanctus ab vtroque: sed à consortio filialis proprietatis excluduntur pater & spiritus sanctus: & à consortio processibilis proprietatis pater & filius. Cùm ergo dicitur, tantus est solus pater quantum simul illi tres: per hoc quòd dicitur solus, non separatur pater ab aliis: sed hic est sensus, Solus pater. i. pater quia pater est, & nec filius nec spiritus sanctus, tantus est, &c. Similiter intellige cum dicitur, solus est filius, vel solus est spiritus sanctus. Solus ergo pater dicitur, vt ait Aug. in eodem, quia nõ nisi ipse ibi pater est: & solus filius, quia non nisi ipse ibi filius est: & solus spiritus sanctus, quia non nisi ipse ibi spiritus sanctus est.

Qualiter dictiones exclusiuæ sapiantur in diuinis. Cap. 7. Responsio Augusti. ibidem.

Li. 6. c. 3

Vtrùm possit dici, solus pater est deus, solus filius est deus, vel solus spiritus sanctus est deus: vel pater est solus deus, vel spiritus sanctus est solus deus.

Sensus horum habetur. ca. 7.

POST hæc quæritur, vtrũ sicut dicitur, solus pater est pater, vel solus filius est filius, ita possit dici, solus pater est deus, vel solus filius est deus, ita & de spiritu sancto: Aut pater est solus deus, filius est solus deus. Ad quod dicimus, quia pater & filius & spiritus sanctus dicitur, & est vnus deus, hæc trinitas simul propriè dicitur esse solus deus, sicut solus sapiens, solus potens. Sed non videtur debere dici a nobis, verbis nostris vtentibus, nisi vbi sermo authoritatis occurrit, solus pater est deus, vel pater est solus deus: ita de filio & spiritu sancto dicimus. Vnde Augustinus in se

S. & 9. lib. 6. de Trin. 1. ad Ti. 6. d Cap. 9. Quod non dicitur solus pater est deus. sed deus. sed deus.

posset dici solus pater, vel solus filius, consideranda est illa sententia qua dicitur. Non esse solum patrem deum verum solum, sed patrem, & filium, & spiritū sanctum. Ecce habes quia non solus pater dicēdus est esse verus deus. Item in eodem. Si quis interrogat vtrum pater solus sit deus, quomodo respondebimus non esse: nisi fortè dicamus ita esse quidem patrem deum, sed non eum esse solū deum. Esse autem solum deum dicamus patrem, & filium, & spiritū sanctum. Ecce & hic habes, quia pater non debet dici solus deus atque hic solum in parte subiecti tantùm accipere quidam voluntrin parte verò prædicati si sit concedunt quod pater sit solus deus. Sed ex verbis Augustini videtur ostendi, quod propriè solus deus dici debeat tota trinitas. Et hęc trinitas, vt dicit Augu. contra Maximinum, intelligitur cum Apostolus dicit. Beatus & solus potēs: & ibi. Soli sapienti Deo & ibi, Invisibili soli deo. Nō enim de solo patre hæc accipienda sunt vt cōtendebat Maximinus & alij hæretici. sed de trinitate. Sicut & illud, Solus habet immortalitatem quia secundum rectam fidē, ipsa trinitas est vnus solus deus, beatus, potens, sapiens, invisibilis. Vnde Aug in eodem. Cum vnus deus trinitas, hæc sit nobis solutio quæstionis, vt intelligamus solum deum sapientem, solum potentem, patrem & filium & spiritum sanctum, qui est vnus & solus Deus.

Quod pater non est solus Deus sed trinitas Lib. 3. contra Max. cap. 9. 1. ca. 11 2. & 13. 1 Ti. 9. d em. 16. 3 em. 1. d. 6. c 3. & 1. 3 de trini. c. 6.

Quomodo dicitur trinitas solus deus, cùm ipsa sit cum spiritibus & animabus sanctis. C

Cap. 7. SED iterum quæritur, quomodo ipsam trinitatem dicimus solum deum, cùm sit cum spiritibus & animabus sanctis. Ad quod respondet Augustinus in 6. libr. de Trinit. dicens. Trinitatem dicimus deum solum, quanuis semper sit cum spiritibus & animabus sanctis: sed solum dicimus. quia non aliud quàm ipsa trinitas deus est. Nō enim illi cum illa deus sunt, vel aliqua alia: sed ipsa trinitas tantum, non illi vel alia deus est.

Etsi de patre solo prædicta dicerentur: non tamen excluderetur filius & spiritus sanctus. D

1 Ioā. 5. b. Lib. 3. cōtra Maximin. Cap. 13. VERVNTAMEN vt ait Aug. Etsi de solo patre prædicta dicerētur, nō tamen excluderetur filius vel spiritus sanctus quia hi tres vnum sunt: sicut in Apocalypsi de filio legitur, quòd habet nomen scriptū quod nemo scit nisi ipse: non enim inde separatur pater vel spiritus sanctus. Et cum dicitur, nemo nouit patrem nisi filius, non inde separatur pater vel spiritus sanctus, quia inseparabiles sunt. Aliquādo etiam nominantur pater & filius, & tacetur spiritus sanctus: vt veritas ad patrem loquens ait, Vt cognoscant te, & quem misisti Iesum Christum, esse vnum verum deum. Cur ergo (inquit Aug.) tacui de spiritu sancto? quia cōsequens est vt vbicunque nominatur vnus, sicut pater & filius. tāta pace vnitatis intelligatur etiam ipsa pax, quanuis non commemoretur: vno ergo istorum nominato, etiam reliqui intelliguntur: quod in pluribus scripturæ locis occurrit.

Apo. 19. Mat. 11. d Luc. 10. d Ioan. 17. c

Lib. 6. de trin. ca. 9.

DE NOMINVM DIFFERENTIA, quibus vtimur loquenter de Deo.

Distinct. XXII. A

POST prædicta nobis differendū videtur de nominū diuersitate, quibus loquētes de vnitate ac trinitate ineffabili vtimur. Deinde demonstrandū est, quibus modis de ea aliquid dicatur. Illud ergo præcipuè teneamus, quædā esse nomina distincte ad singulas personas pertinentia, vt ait Augustinus in 8. de Trinit. quæ de singulis tantum dicuntur personis. Quædam verò vnitatē essentiæ significantia sunt, quæ & de singulis sigillatim, & de omnibus communiter dicuntur. Alia verò sunt quæ trāslatiuè ac per similitudinem de deo dicuntur. Vnde Ambr. in 2. libr. de Trinit. ait. Eò purius niteat Fides, tripartita videtur deriuāda distinctio. Sunt enim nomina quædam, quæ euidenter proprietatem personamque deitatis ostendunt. Et sunt quædam, quæ perspicuam diuinæ maiestatis exprimūt veritatem. Alia verò sunt quæ translatiuè & per similitudinem de deo dicuntur. Proprietatis itaque indicia sunt, generatio, filius, verbū. & huiusmodi: Vnitatis verò æternæ, sapientia, virtus, & veritas, & huiusmodi. Similitudinis vero, splendor, character, speculum, & huiusmodi.

De trinitate & vnitate secundum quod creditur & intellectualiter rationabiliter & catholicè exprimitur. In principio prologi In prologo Hebræi. Sap. 7.

Præmissis addit quædam esse nomina, quæ temporaliter deo conueniunt, & relatiuè dicuntur. B

HIS adiciendum est, quædam esse nomina. vt Augustinus in 5. libr. de Trin. quæ ex tempore deo conueniunt. & re-

Cap. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iaminē ad creaturam dicuntur: quorum quædam de omnibus dicuntur personis vt dominus, creator, refugium: quædam autem non de omnibus, vt donatus, datus missus.

De hoc nomine, trinitas, addit.

PRAETEREA est vnum nomē, quod de nulla personā sigillatim dicitur, sed de omnibus simul, id est, Trinitas quod non dicitur secundum substanciam, sed quasi collectivum pluralitatem personarum *designat*.

De aliis nominibus quæ temporaliter deo congruunt, & non relatiuè dicuntur.

SVNT etiam quædam nomina, quæ ex tempore deo conueniunt, nec relatiuè dicuntur, vt humanatus, incarnatus, & huiusmodi. Ecce sex nominum differentias assignauimus, quibus vtimur loquentes de deo: de quibus singillatim agendum est.

Quod nomina, quæ ad singulas pertinent personas, propriè vnicuique dicuntur: ea verò quæ vnitatem essentiæ significant, ad se dicuntur, & de singulis, & de omnibus communiter dicuntur: personis, & singulariter nō pluraliter in summa accipiuntur.

SCIENDVM est ergo, quòd illa quæ propriè ad singulas personas pertinent relatiuè adinuicem dicuntur: vt pater, & filius, & vtriusque donū spiritus sanctus. Ea verò quæ vnitatem essentiæ significant ad se dicuntur: & ea quæ ad se dicuntur, substantialiter vtique dicuntur. & de omnibus communiter. & de singulis sigillatim dicūtur personis & singulariter non pluraliter accipiūtur in summa, vt deus bonus, potēs, magnus, & huiusmodi. Quæ autē relatiuè dicuntur, substantialiter non dicuntur. vnde Augu. in 5. libro Trin. ait. Quicquid ad te dicitur, præstātissima illa & diuina sublimitas substātialiter dicitur. Quod autē ad aliquid dicitur, non substantialiter dicitur. sed relatiuè. Tātāq; est in eius dem substantiæ in patre & filio & spiritu sancto, vt quicquid de singulis ad se ipsos dicitur, nō pluraliter in summa sed singulariter accipiatur. Dicimus enim pater est deus, filius est deus, & spiritus sanctus est deus: quod secundū substantiam dici nemo dubitat. Non tamē dicimus hanc trinitatem esse tres deos, sed vnum deum: Ita dicitur pater magnus, filius magnus, & spiritus sanctus magnus: non tamē tres magni, sed vnus magnus. Ita enim omnipotens pater, omnipotens filius, omnipotens spiritus sanctus: non tamen tres omnipotētes, sed vnus omnipotens. Quicquid ergo ad seipsum dicitur deus, & de singulis personis similiter dicitur, & simul de ipsa trinitate, non pluraliter, sed singulariter dicitur. Et quoniā non est aliud deo esse, & aliud magnū esse: sed idem est illi esse quod est magnum esse: propterea sicut non dicimus tres essentias, sic nō dicimus tres magnitudines: sed vnam essentiam, & vnam magnitudinem.

Lib. 6. de Tri. ca. 3.

Quod deus magnus est in magnitudine, qua deus est: sic de bonitate, & de omnibus quæ secundum substantiam dicuntur.

DEVS enim non est magnus ea magnitudine, quæ nō est quod ipse, vt quasi particeps eius sit: alioquin maior esset illa magnitudo quam deus. Deo autem non est aliquid maius: ea ergo magnitudine magnus est qua ipse est. Ideóq; nec tres magnitudines dicimus, sed vnam magnitudinem: nec tres magnos sed vnum magnum: quia nō participatione magnitudinis deus magnus est sed seipso magno magnus est, quia ipse est sua magnitudo. Ita & de bonitate, & æternitate, & omnipotentia dei dicendum est, & de omnibus omnino quæ de deo possunt pronunciari substātialiter: quibus ad seipsum dicitur, non translatiuè ac per similitudinem, sed propriè, si tamen de illo propriè aliquid ore hominis dici potest. Ecce apertè docuit, quòd nomina vnitatem diuinæ maiestatis significantia, & ad se dicuntur de deo, id est, sine relatione, & de omnibus personis communiter, & de singulis diuisim dicuntur: nec pluraliter, sed singulariter in summa accipiuntur. Illa verò nomina, quæ propriè ad singulas pertinent personas relatiuè, non substantialiter dicuntur. Quod enim propriè singula in trinitate persona dicitur, vt ait Augu. in eodem, nullo modo ad seipsum, sed ad aliam inuicem, vel ad creaturam dicitur. Et ideo relatiuè nō substantialiter dici manifestum est.

Lib. 5. de Tri. ca. 11.

Cap. 12.

DE HOC NOMINE, QVOD EST. persona, Quod cum secundum substantiā dicatur: tamē pluraliter nō singulariter in summa accipitur.

Distinct. XXIII.

Capit. 6. & 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De substantialibus nominibus diuinis in speciali. Dist. praceden ti para. E & F.

PRædictis adiiciendum est, quod cùm omnia nomina quæ secundum substantiam de Deo dicuntur, singulariter, & non pluraliter de omnibus in summa dicantur personis, vt suprà ostensum est: est tamen vnum nomen, scilicet persona, quod secundum substantiam dicitur de singulis personis, & pluraliter, non singulariter in summa accipitur. Dicimus enim, pater est persona, filius est persona, spiritus sanctus est persona, & hoc secundum substantiam dicitur. Nec tamen dicitur pater, & filius & spiritus sanctus sunt vna persona, sed tres personæ. Hoc ergo nomen excipitur à prædicta regula nominum, quæ secundum substantiam de Deo dicuntur: quia cùm hoc ad se dicatur & secundum substantiam, pluraliter tamen, non singulariter in summa accipitur.

Authoritas quod persona ad se dicatur, & secundum substantiam.

QVOD autem persona secundum substãtiam dicatur ad se, Augustinus ostendit in 7. lib. de Trin. dicens [Non est aliud deum esse, aliud personam esse, sed omnino idem. Item in hac trinitate cùm dicimus personam patris, non aliud dicimus quàm substãtiam patris.] Quocirca vt substantia pater ipse pater est, nõ quo pater est, sed quo est: ita & persona patris, nõ aliud quàm ipse pater est. Ad se quippe dicitur persona, nõ ad filium vel spiritum sanctum: sicut ad se deus dicitur & magnus, & bonus, & iustus, & huiusmodi. Et quemadmodum hoc illi esse, quod deum esse, quod magnum esse, quod bonũ esse: ita est hoc illi esse, quod persona esse. Ecce expresse habes, quod persona secundum substantiam dicitur, vt cùm dicitur, pater est persona, hic sit sensus, pater est diuina essentia. Similiter cùm dicitur, filius est persona, spiritus sanctus est persona, id est, essentia diuina.

Quod pater non eo est pater quo est.

Cap. 6.

Cur pater & filius & spiritus sanctus non dicantur una persona, vt vna substantia, & vnus Deus.

IDEO oritur hic quæstio difficilis quidem, sed non inutilis, qua quæritur: Cur non dicãtur hi tres vna persona, sicut vna essentia, & vnus deus? Quam quæstionem Augustinus diligenter tractat, atque congruè explicat in 7. lib. de Trin. ita dicens [Cur nõ hæc tria simul vnam personam dicimus, sicut vnam essentiam, & vnum deum, sed dicimus tres personas: cùm tamen tres deos, aut tres essentias non dicamus?

Cap. 6.

Quia volumus vel vnum aliquod vocabulum seruare huic significationi qua intelligitur trinitas, ne omnino taceamus interrogãti quid tres essent, cùm tres esse fateamur.] Cùm ergo quæritur quid tres, vt ait Augustinus in lib. 5. de Trin. magna prorsus inopia humanum laborat eloquiũ: dictum est tamen tres personæ, non vt illud diceretur, sed ne taceretur omnino. Non enim rei ineffabilis eminentia hoc vocabulo explicari valet. Hæc ostendit qua necessitate dicatur pluraliter personæ: videlicet vt hoc vno nomine quæstionibus de tribus respondeamus.

Solutio.

Cap. 9.

Qua necessitate dictum sit, tres personæ à Latinis, & à Græcis, tres hypostases vel substantiæ. D

QVA necessitate non solùm Latinus sermo, sed etiam Græcus eadem penè super hac re laborans nominũ penuria coartatur. Vnde Aug. quid à Græcis vel Latinis necessitate de ineffabili trinitate dictũ sit aperiẽs, in 7. lib. de Trin. ait [Loquẽdi causa de ineffabilibus, vt fari aliquo modo possemus, dictũ est à Græcis, vna essentia, tres substãtiæ, id est, vna vsia, tres hypostases. Aliter enim Græci accipiũt substãtiam quàm Latini. A Latinis autem dictum est, vna essentia vel substãtia, tres personæ: quia nõ aliter in sermone nostro, id est Latino, essentia quàm substãtia solet intelligi. Et vt intelligatur saltẽ in ænigmate, placuit ita dici, vt cùm quæreretur quid tria sint, aliquid diceretur: quæ tria, tria esse fides vera pronunciat, cùm & patrem non dicit esse filium, & spiritum sanctum, scilicet donum dei, nec patrem dicit esse nec filium. Cùm ergo quæritur, quid tria, vel quid tres, cõferimus nos ad inueniendum aliquod nomen, quo complectamur hæc tria. Neq, occurrit animo: quia supereminẽtia diuinarũ vsitati eloquij facultatem excedit. Verius enim cogitatur deus, quàm dicitur: & verius est, quàm cogitatur.

Cap. 4.

Quod Deus verius cogitatur quã dicatur: & verius est, quã cogitatur. Ibidem.

Quid hoc nomine tres significetur. E

PATER ergo & filius & spiritus sanctus, quoniam tres sunt, quid tres sint quæramus, quid cõmune habeãt. Nõ enim possunt dici tres patres, quia tantùm pater ibi pater est, nec tres filij, cùm nec pater ibi sit filius, nec spiritus sanctus, nec tres spiritus sancti, quia spiritus sanctus propria si-

Universidad de Deusto
Biblioteca

L. gnificatione, qua donum dei dicitur, nec pater est, nec fil
Quid ergo tres? Si tres personæ esse dicũtur, cõmune est
id quod persona est. Certè enim quia pater est persona, &
lius est persona, & spiritus S. est persona, ideo tres perso
dicuntur. Propterea ergo dicimus tres personas, quia co
mune est eis id quod persona est. Ex prædictis apertè in
ligi potest, qua necessitate dictũ sit à Latinis tres perso
cùm persona secundũ substantiam dicatur. Vnde & tri
L. cõmune est id quod persona est, id est, hoc nomen pers

Quare non dicimus tres deos esse, patrem, & filium, & spiritum sanctum, vt dicimus tres personas, cùm id quod deus est, sit eis commune: quia pater est deus, & filius est deus, & spiritus sanctus est deus.

930-ni4 Ibi. Aug. [SED quæritur hic, cùm dicamus patrẽ & filium & spiritum sanctum esse tres personas, quia cõmune est eis quod persona est, id est, quia pater est persona, & filius est persona, & spiritus sanctus est persona: cur non dicamus similiter tres deos, cùm & pater sit deus, & filius sit deus, & spiritus sanctus sit deus. Quia scilicet illud scriptura contradicit, hoc autem, & si non dicit, non tamen contradicit.] Vnde Augustinus hanc mouens quæstionem atque definiens in

Cap. 4. 7. de Trin. ait: [Si ideo dicimus patrem & filium & spiritum sanctum esse tres personas, quia commune est eis id quod persona est: cur non etiam tres deos dicimus? Certè, vt prædictum est, quia pater est persona, & filius est persona, & spiritus sanctus est persona, ideo tres personæ dicuntur. Quia ergo pater est deus, & filius est deus, & spiritus sanctus deus est: cur non dicuntur tres dij?] Ecce proposuit hãc quæstionem, attende quid respondeat subdens: [An ideo non dicuntur tres dij, quia scriptura non dicit tres deos? Sed nec tres personas alicubi scripturæ textus commemorat. An ideo licet loquendi & disputandi necessitate tres personas dicere, non quia scriptura dicit, sed quia scriptura non contradicit? Si autem diceremus tres deos, contradiceret scriptura dicens:

Deut. 6. a Audi Israel, Deus tuus deus vnus est.] Ecce absoluto quæstionis, quare potius dicamus tres personas quam tres deos, quia scilicet illud non contradicit scriptura.

Alia quæstio, cur non dicimus tres essentias, vt tres personas, cùm scriptura non contradicat.

VERVM & hic alia emergit quæstio, quam Augustinus cõsequenter annectit dicens: [Cur, inquit, & tres essentias non licet dicere: quod similiter scriptura sicut non dicit, ita non contradicit? At si dicis quòd propter vnitatem trinitatis non dicuntur tres essentiæ, sed vna essentia: quæro, cur non propter eandem vnitatem trinitatis dicantur vna persona, & non tres personæ. Vt enim est illis commune nomen essentiæ, ita vt singulus quisque dicatur essentia: sic illis commune est personæ vocabulum. Quid igitur restat, nisi vt fateamur loquendi necessitate à Græcis & Latinis pera hæc vocabula aduersus insidias vel errores hæreticoram. Cùmque conatetur humana inopia loquendo profere ad hominum sensus, quod in secretario mentis de deo teet, siue per piam fidem, siue per qualemcunque intelligen tiam, timuit dicere tres essentias, nec intelligeretur in illa summa æqualitate vlla diuersitas. Rursum nõ poterat dicere, non esse tria quædam, quod quia dixit Sabellius, in hæresim lapsus est. Quæsiuit ergo quòd tria diceret, & dixit tres personas, siue tres substantias secundum Græcos.] *Li. & ca. eisdem.* *Ibidem.*

Sicut nos dicimus tres personas, ita Græci tres substantias, quas dicunt hypostases, aliter accipientes substantiam quàm nos.

H

[QVOD enim de personis secundum nostram, hoc de substantiis secundum consuetudinem Græcorum oportet intelligi. Sic enim illi dicunt tres substantias vnam essentiam, id est, tres hypostases vnam vsiam, quemadmodum nos dicimus tres personas vnam essentiam vel substantiam. Quanquam & illi si vellẽt, sicut dicunt tres substantias tres hypostases, possent dicere tres personas tria πρόσωπα. Illud autem maluerũt dicere: quia fortasse secundum linguæ suæ consuetudinem aptius dicitur.] *Cap. 6.*

Quod in trinitate non est diuersitas, nec singularitas, vel solitudo: sed vnitas, & trinitas, & distinctio, & identitas.

2 p. 2 (2) 1934-ni2

IAM sufficienter, vt puto, ostensum est, qua necessitate dicamus tres personas, & quare non similiter tres deos vel essentias: quia scilicet in altero obuiat scriptura, in altero diuersitatis intelligentia: quia ibi nulla penitus est diuersitas, sicut nec singularitas vel solitudo, sed vnitas &

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. 4. trinitas. Vnde Augustin lib. 7. de Trin. ait [Humana mens quærens quid diceret tria, dicit tres personas vel substantias. Quibus nominibus nō diuersitatem voluit intelligi, sed singularitatem noluit: vt non solùm ibi vnitas intelligatur eo quòd dicitur vna essentia: sed trinitas, ex eo quod dicuntur tres personæ.] Hilarius quoque in lib. 7. de Trin. ait [minus dicit, Qui me videt, videt & patrē. Cùm hoc dicit excluditur singularitas, atque vnici, i. solitarii intelligentia. Nam nec solitarium sermo significat, & indifferētem naturam professio docet. Visus est enim in filio pater per naturæ vnitatem similitudinem. Vnum enim sunt natus & genitus: vnum sunt, neque vnus. Non itaque solitarius filius nec singularis, nec dispar.] Item in eodem [Sicut in patre filio credere duos deos impium est: ita patrem & filium singularem deum prædicare, sacrilegium est. Nihil in his nouum, nihil diuersum, nihil alienum, nihil separabile est.] Dicit etiam Aug. in libro quæstionum veteris ac noui testamēti [Vnus est deus, sed non singularis.] Item Ambr. in lib. de fide ait [Quod vnius est substantiæ, separari non potest: & quod vnius est substantiæ, singularitatis: sed vnitatis deus vnus cùm dicitur, ostenditur quam deitatis trinitatem excludit: & ideo non quod singularitatis, sed quod vnitatis est prædicatur.] Ecce ex prædictis ostenditur, quia nec singularis, nec diuersus, nec vnicus, nec solitarius confitendus est deus: quia singularitas vel solitas personarum pluralitatem excludit, & diuersitas vnitatem essentiæ tollit. Diuersitas inducit separationem diuinitatis, singularitas adimit distinctionem trinitatis. Ideo Ambr. 2. lib. de fide ait [Non est diuersa nec singularis æqualitas, nec iuxta Sabellianos, patrem filiumque confundens: nec iuxta Arrianos, patrem filiumq; secernēs. Pater enim & filius distinctionem habent: separationem verò non habent.] Item in eodem, Pater & filius diuinitate sunt vnū, nec est in substantiæ differentia, nec vlla diuersitas: alioquin quomodo vnum deum dicimus? diuersitas enim plures facit.] Cessat ergo ex prædictis, quia in trinitate nulla est diuersitas, tamen aliquando in scriptura inuenitur dictum, tres diuersæ personæ, & huiusmodi, diuersas dicit distinctas.

Non vnus sed à fine lib. 7.

Ioan. 14. b

Paulo post præcedentia.

Tomo 4. quæst. 122

Lib. 5. c. 2.

circa fine capitis.

Cap. 2.

Lib. 1. ca 2.

Diuersa dicuntur aliquādo personaliter, distinctas.

Quid non debet dici deus multiplex.

ET sicut in trinitate non est diuersitas, ita nec multiplicitas

tiplicitas: & ideo non dicendus Deus multiplex, sed trinus & simplex. Vnde Ambro. in 1. lib. de fide ait [Est in patre & filio non discrepans, sed vna diuinitas: nec confusum quod vnum est: nec multiplex esse potest quod indifferens est. Multiplex itaque Deus non est.] *Ca. 2.*

QVID SIGNIFICETVR HIS NOMINIBVS VNVS VEL VNA, DUO VEL DUÆ, TRES VEL TRIA, TRINUS VEL TRINITAS, PLURES VEL PLURALITAS, DISTINCTIO VEL DISTINCTÆ, CUM HIS VTIMUR DE DEO LOQUENTES.

Distinct. XXIIII. A

Quid significetur per nomē numerale cum loquimur de diuinis.

HIc diligēter inquiri oportet, cùm in trinitate non sit diuersitas vel singularitas, nec multiplicitas vel solitudo, quid significetur his nominib⁹, scilicet vnus vel vna, duo vel duæ, tres vel tria, trinus vel trinitas, plures vel pluralitas, distinctę vel distinctio: cùm dicitur vn⁹ deus, duæ personæ, vel tres personæ, plures personæ, distinctę sunt personæ. Vel cùm dicitur, distinctio personarum, pluralitas personarū, trinitas personarū, & huiusmodi. Videmur enim hoc dicētes numerorum quantitates, & rerū multitudinem vel multiplicitatē in deo ponere. Quid ergo ista sibi significent, ipsō de quo loquimur aperiente, insinuate curemus.

Magna illa dicuntur ad excludendum ea quæ non sunt in Deo, quam ad ponendum aliqua. B

SI diligenter præmissis authoritatum verbis intendimus, vt dictorum intelligentiam capiamus, magis videtur horum verborum vsus introductus ratione remouendi atque excludendi à simplicitate deitatis, quæ ibi non sunt, quàm ponendi aliqua.

Quid per vnum significetur cùm dicitur, vnus deus. C

CVM enim dicitur, vnus Deus, multitudo deorum excluditur, nec numeri quantitas in diuinitate ponitur: tantum dicere tur, Deus est, nec multi sunt vel plures dij, vnitas excludit numerum deorum nec quantitatem in Deo ponit, quia nec numerus nec quantitas ibi est.] *et li. 3. de Cap. 14.*

Quo sensu dicitur vnus est pater, vel vnus est filius. D

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex quo sensu dicitur in personis multitudo.

SIMILITER cum dicitur, vnus est pater, vel vnus est filius, & huiusmodi: ratio dicti hæc est, quòd non sint multi patres, vel multi filij, ita & de similibus. Item cùm dicimus plures esse personas, singularitatem atque solitudinem excludimus: nec diuersitatem nec multiplicitatem ponimus, quasi diceretur, Sine solitudine ac singularitate personas confitemur. Vnde Hilarius in 4. lib. de Trin. sic ait [Dixit Deus, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Quæro nunc, an solum Deum filio cutum existimes, an hunc sermonem eius intelligas ad terum earitisse. Si solum fuisse dicis, ipsius voce argue dicentis, Faciamus, & Nostram. Sustulit enim singularitat ac solitudinis intelligẽtiam professio consortij: qa alio consortiũ esse non potest ipsi solitario: neque solitudo tarij recipit, Faciamus: nec alieno à se diceret. Nostra tende lector his verbis, & vide, quia nomine consortij ralitatem significauit: professio ergo consortij est pro pluralitatis, quam professus est dicens, Faciamus, & Nos pluraliter enim vtrunque dicitur. Sed hac professione licatio non diuersitatem vel multitudinem posuit, sed idem & singularitatem negauit. Sic ergo cum dicimus tres personas vel pluralitatem personarum, singularitatem solitudinis intelligentiam excludimus.] H

Quid per ternarium significatur cum dicitur, tres personæ.

ITA etiam cùm dicimus tres personas, nomine ternarij non quantitatem numeri in Deo ponimus, vel aliquam diuersitatem: sed intelligentiam, non ad alium nisi ad patrem & filium & spiritum sanctum dirigendam significamus. Sit huius dicti intelligentia, Tres personæ sunt, vel tres sunt pater, & filius, & spiritus sanctus, sed est nec tantũ pater, nec tantùm filius: nec tantùm pater & filius in deitate sunt, sed etiam spiritus sanctus, & non alius ab his. Similiter non tantùm est ibi hæc persona, vel illa, vel hæc & illa, sed hæc & illa & illa & non alia. Et hoc fore ita intelligendum Augustinus satis ostendit, vbi dicit, quòd illo nomine non diuersitatem intelligi voluit, sed singularitatem noluit. I

Lib. 7. de Trin. c. 4.

Quid per duo, cùm dicitur duæ personæ, vel pater & filius, duo sunt.

SIMILITER cùm dicitur, duo sunt pater & filius, non

dualitatis quantitatem ibi ponimus: sed hoc significamus, quòd non est tantùm pater nec tantùm filius, sed pater & filius, & hic non est ille: ita & de aliis huiusmodi. Ita etiam cùm dicimus, pater & filius sunt duæ personæ, hoc significamus, quòd non tantùm pater est persona, nec tantùm filius est persona, sed pater est persona, & filius est persona, & hæc non est illa.

Ex quo sensu dicitur in personis distinctio, vel personæ distinctæ. G

CVM autem dicimus, distinctæ personæ vel distinctio est in personis, confusionem atque permixtionem excludimus, & hanc non esse illam significamus. Cùm q; addimus, distinctæ sunt personæ proprietatibus siue differentes proprietatibus, aliã esse hãc personam, & aliam illam: sine proprietatibus significamus. Et cùm dicimus, aliam & aliam, non diuersitatem vel alienationem ibi ponimus, sed confusionem Sabellianam excludimus.

Quomodo ibi accipiatur discretio. H

ITA & cum dicuntur discretæ personæ, vel cùm dicitur discretio in personis esse eandem intelligentiam faciunt. Eadem enim modo ibi accipitur distinctio, quo discretio. Incongruè dicitur ibi esse discretio vel distinctio, non diuersitas vel diuisio siue separatio. Vnde Ambro. in 1. libr. de Trin. [Non est ipse pater qui filius, sed inter patrem & filium expressa distinctio est.] *Cap. 2.*

Quomodo Trinitas ibi accipiatur. I

CVM verò dicitur, Trinitas, id significari videtur quod significatur, cum dicitur, tres personæ: vt sicut non potest dici pater est tres personæ, vel filius est tres personæ, ita non debet dici, pater est Trinitas, vel filius est Trinitas. J

Hoc videtur contrarium esse prædictis. K

HIC non est præterniittendum, quòd cùm supra dictũ sit Deum nec singularem nec multiplicem esse confitendum, idque sanctorum authoritatibus sit confirmatum, in contrarium videtur sentire Isidor., dicens [Distinguendum est inter Trinitatem & vnitatem. Est enim vnitas simplex & singularis, Trinitas verò multiplex & numerabilis: quia Trinitas est trium vnitas.] Ecce vnitatem dicit esse singularem, & Trinitatem multiplicem & numerabilem.

Dist. 23 in principio huius distinc. In 1. lib. cap. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed ad hoc dicimus, quia singularem accepit sicut & tres accipiunt vnum: multiplicem verò & numeralem, sicut cunt trinum.

QVID SIGNIFICATVR CVM DICItur pluraliter tres personæ, vel duæ personæ.

Distinct. XXV.

Dist. 23. paragra. 8.

PRæterea considerandum est, cùm hoc nomen persona (vt prædictum est) secundum substantiam dicatur, quæ sit intelligẽtia dicti cùm pluraliter profertur: personæ vel duæ personę: & cùm dicitur, Alia est persona patris, alia est persona filij, alia est persona spiritus sancti. cut enim in his locutionibus personæ vocabulũ essentiæ telligentiã facit, plures essentias cõsiteri videmur, & ita tres deos. Si verò essentiæ significationem ibi non tenet est huius nominis ratio, cùm dicitur. Pater est persona: dius est persona: & alia, cùm dicitur. Pater & filius & spiritus sanctus sunt tres personæ: & cùm dicitur, Alia est persona patris, alia filij, & huiusmodi.

Quid significetur hoc nomine persona.

Quod videtur secundum essentiam dici, alia est persona patris, alia filij, siue tres persona, vt cùm dicitur, pater est persona, filius est persona.

Dist. 23. paragra. 8

PERSONA enim, vt suprà ait Augustinus ad se dicta idem est deo esse personã quod esse: sicut idẽ est ei esse quod deũ esse. Vnde manifestè colligitur q̃ essentiam diuinam dicam⁹, dicẽtes. Pater est persona, filius est persona, spiritus sanctus est persona id est, essentia diuina: & omnino vna idẽ significatur nomine personæ, id est essentia diuina, cùm dicitur, pater est persona. & filius est persona, quod significatur nomine Dei, cùm dicitur, pater est de⁹, filius est Deus, eriã idẽ significatur, cũ dicitur, Deus est De⁹, & Deus est persona. Vtroq; enim nomine essentia diuina intelligitur, vtrunq; secundũ substantiã dicitur. Cum verò dicitur, pater & filius & spiritus sanctus sunt tres personæ, quid nomine personæ significamus tan essentiam: hoc enim videtur, si prædicta verba Aug. diligenter scrutemur. Suprà enim dixit, ideo tres personas dicimus, quia id quod persona est cõmune est tribus. Et itẽ quia pater est persona, & filius est persona. & spiritus sanctus est persona, ideo tres personæ

Quòd nomine personæ idẽ significatur cũ dicitur pater est persona quod significatur nomine Dei cum dicitur, pater est Deus.

contur. Videtur ergo eandem tenere significationem hoc nomen persona, cùm dicitur, tres personæ, quam habet cùm dicitur, pater est persona, filius est persona, spiritus sanctus est persona. Quia, vt ostendit Aug. hoc dicitur, id est, tres personæ, propter illud, quia id quod persona est, commune est eis. Id ergo quod commune est eis, id est, patri & filio & spiritui sancto, videtur significari nomine personæ, cùm dicitur, tres personæ.

Aliter etiam videtur posse ostendi, quod secundum essentiam dicatur, etiam cùm pluraliter profertur. C

ALITER etiam videtur posse ostendi quòd ibi nomine personæ significetur essentia, cùm dicitur, tres personæ. Vt enim suprà dixit Aug. Ea necessitate dicimus tres personas, vt responderemus quærentibus quid tres vel quid tria. Cùm ergo quæritur quid tres vel quid tria, cõuenienter respondetur, cũ dicitur, tres personæ. At cũ quęritur, quid tres vel quid tria? per quid de essẽtia quęritur. Non enim inuenitur quid illi tres sint nisi essentia. Si ergo quæstioni rectè respondemus, oportet vt respondendo, essentiam significemus: aliàs quin non ostendemus quid tres sint. Si verò respondentes essentiam significamus, ipsam essentiam personæ nomine intelligimus, cùm dicitur, tres personæ.

Dist. 23. paragra. C.

Opinio quorundam, qui putant essentiam significari nomine personæ, cùm dicimus tres personæ. D

Lib. 7. de Trin. c. 4.

QVIBVSDAM videtur quòd nomine personæ significetur essentia cùm dicitur, tres personæ, propterea quia Aug. dicit. Ideo dici tres personas, quia commune est eis id quod est persona: vt sit talis intelligentia, Pater & filius & spiritus sanctus sunt tres personæ, id est, sunt tres id habentes cõmune quod est persona. Id est, tres sunt quorum quisque est persona, id est, essentia. Sed quomodo iuxta hãc intelligentiam dicetur, alia est persona patris, alia filij? Et hoc etiam ita volunt intelligere, scilicet alius est pater, & alius est filius, id tamen, commune habentes quod est persona. Et hoc confirmant authoritate Aug. qui in 7. lib. de Trinit. dixit. Tres personas eiusdem essentiæ, vel tres personas vnam essentiam dicimus. Tres autem personas ex eadem essentia non dicimus, quasi aliud ibi sit quod essentia est, aliud quod persona est. Hac authoritate & præmissis conantur

Cap. 6.

In hac distinctione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. 1.

asserere in prædictis locutionibus nomen personæ essentiam significare. Sed quid respondebunt ad id quod ipse Aug. lib. de fide ad Petrũ dicit. scilicet quòd filius est pater in persona siue personaliter, alius personaliter filius, alius personaliter spiritus sanctus? Quomodo enim alius personaliter pater, alius personaliter filius, alius personaliter spiritus sanctus, si in esse personam omnino conueniunt, id est, si persona essentiæ tantùm intelligentiam facit? ideò non videtur aliter hoc posse dici congruentiùs iuxta catholicorum doctorum authoritates.

3ps. Quòd hoc nomen, persona, tripliciter in Trinitate accipitur: & hæc est vtilis & catholica doctrina de persona & personis.

In medio libri. SCIENDVM est igitur, quòd hoc nomen persona multiplicem intelligentiam facit, non vnam tantùm. Ait Hilarius ait in lib. 4. de Trin. Intelligẽtia dictorũ ex causa est assumenda dicendi. quia non sermoni res, sed rei sermo subiectus est. Discernentes ergo dicendi causas huius nominis, scilicet persona, significationem distinguimus, dicentes, quòd hoc nomen, scilicet persona proprie secundũ substantiam dicitur, & essentiam significẽt, sicut suprà ostendit Augustinus. cùm dicitur deus est persona, pater est persona. Quædam tamen necessitate (vt suprà dixit Augustinus) transfertur hoc nomen, vt pluraliter diceretur tres personæ, cùm quæreretur, quid tres, vel quid tria? vbi non significat essentiam, id est, naturam diuinam, quæ cõmunis est tribus personis; sed subsistentias vel hypostases secundum Græcos. Græci quippe (vt suprà dicit Augustinus) aliter accipiunt substantiam, id est, hypostasim, aliter nos. Nos enim substantiam dicimus essentiam siue naturam. Personas autem dicimus, sicut illi dicunt subsãtias, id est, hypostases. Si ergo nos aliter accipimus personas, vt illi accipiunt substantias vel hypostases. At illi aliter accipiunt hypostases, quàm nos substantiam: aliter ergo nos accipimus personas quàm substãtiam. Cùm ergo dicimus tres personas, non ibi personæ nomine essentiam significamus. Quid ergo dicimus? Dicimus, quòd tres personæ sunt, id est, tres substantiæ, scilicet tres essentiæ, pro quo Græci dicunt tres hypostases.

Distinc. 5. in signo H. In distinc. 23. huius in signo D. Ibidẽ id est lib. 7. de Trinit. ca. 4.

Ostendit verba Augustini conuenire huic sententiæ.

ET HIC sensus adiuuatur ex verbis Aug. præmissis, si interius intelligantur. Quia enim pater est persona, id est, essentia, & filius persona, & spiritus sanctus persona: ideo dicuntur tres personæ, tres subsistentiæ, tres entes. Nõ enim possunt dici tres subsistentiæ vel entes, nisi singulus eorum esset persona, id est, essentia. Quia ergo eis commune est id quod est persona, id est, essentia: ideo rectè dicũtur tres personæ, id est subsistentiæ vel subsistentes: vt sicut essentia quæ est eis communis, verè ac proprie est: ita illi tres verè ac proprie subsistẽtiæ vel entes intelligantur. Ideóque Aug. causas dictorum discernẽs, dicit tres personas esse vnam essentiam vel eiusdem essentiæ, non ex eadem essentia: ne aliud intelligatur ibi esse persona aliud essentia. Tres enim personæ, id est, subsistentiæ vna sunt essentia & vnius essentiæ: non autẽ sunt vna persona vel vnius personæ: licet persona secundum substantiam dicatur aliquando. Nam si hoc diceretur, confusio fieret in personis.

Hæc dist. in signo D.

Ibidem.

Obiectioni illorum hic respondet, qua nituntur probare personas secundum essentiam accipi: quia respondemus quærentibus quid tres, vel quid tria. G

AD hoc autem quod illi dicunt, cum quæritur, quid tres, vel tria, de essentia quæritur, quia non inuenitur quid illi tres sint nisi essentia: per hoc volentes nos inducere vt nomine personæ essentiam intelligamus, cum respondemus tres personas. Ira dicimus: Indubitabiliter verum est, quia non inuenitur vnũ aliquid quod illi tres sint, nisi essentia. Vnum enim sunt illi tres, id est, essentia diuina. Vnde veritas ait, *Ioan. 10. f* Ego & pater vnum sumus. Veruntamen cùm quæritur, quid tres vel quid tria, nõ de essentia quæritur, nec ibi quid ad essentiam refertur. Sed cùm fides catholica tres esse profiteretur, sicut Ioannes in epistola canonica ait, Tres sunt *1. Ioan. 5.* qui testimonium perhibent in cælo: quærebatur quid illi tres essent, id est, an essent tres res, & quæ tres res, & quo nomine illæ tres res significarentur. Et ideo loquendi necessitate inuentum est hoc nomen (persona) ad respondendum, & dictum est, tres personæ.

Quid tres res, & quid vna res hic dicitur. H

NON autem te moueat quòd dicimus tres res. Non

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim hoc dicẽtes diuersarum rerum numerum ponimus in Trinitate, sed ita tres res dicimus, vt easdẽ esse vnam quandam summam rem confiteamur. Vnde Aug. in 1. li. de doctr. Christiana sic ait [Res quibus fruendum est, nos beatos facimus. Res ergo quibus fruendum est, sunt pater & filius & spiritus sanctus. Eadémque Trinitas vna quædam summa res est, communisque fruentibus ea, si tamen res & non rerum omnium causa sit. Non enim facilè potest inueniri nomen, quod tantæ excellentiæ cõueniat: nisi quòd melius dicitur, trinitas hæc vnus Deus] Sicut ergo tres res dicuntur & hæ sunt vna res: ita tres substantiæ dicuntur, & hæ sunt vna essentia. Ecce ostensum est quæ sit intelligentia huius nominis, persona, cùm dicimus tres personas.

Cap. 3. & 5. in 3. to.

Ex quo sensu dicatur, alia est persona patris, alia filij, alia spiritus sancti. I

NVNC inspiciamus, vtrum secundum eandem rationem & causam dicatur, alia est persona patris, alia filij, alia spiritus sancti. Quod vtique sanè intelligi potest: vt sit sensus talis, Alia est substistentia vel hypostasis patris, alia substistentia filij, alia substistentia spiritus sancti. Et alia substistentia pater, alia filius, alia spiritus sanctus.

Quomodo hæc intelligantur, alius in persona pater, alius filius, alius spiritus sanctus. K

DEINDE quæritur, vtrum secundum eandem rationem accipiatur cùm dicitur, Alius est pater in persona, alius in persona filius, alius in persona spiritus sanctus: siue, alius personaliter pater, alius personaliter filius, alius personaliter spiritus sanctus. Ad quod dicimus, quia etsi possit eodẽ modo accipi: congruentiùs tamen ex ratione dicti alia variatur intelligentia, vt hic personæ nomine proprietas personæ intelligatur: vt sit sensus talis. Alius est in persona vel personaliter pater, id est, proprietate sua pater alius est quàm filius, & filius proprietate sua alius quã pater. paternali enim proprietate distinguitur hypostasis patris ab hypostasi filij, & hypostasis filij filiali proprietate discernitur à patre, & spiritus sanctus ab vtroque processibili proprietate distinguitur.

Quòd aliter hic accipitur persona quàm suprà, hic proprietate accipitur.

Quomodo secundum hunc modum etiam in prædictis locutionibus potest accipi. L

HOC etiam modo sanè potest accipi persona in præmissis locutionibus cum dicitur, alia est persona patris, alia filij, id est, alia est proprietas, qua pater est pater: alia, qua filius est filius: alia qua spiritus sanctus est spiritus sanctus. Sic enim nomine personæ quidam proprietates intelligere voluerunt, cùm dicuntur tres personæ: sed melius est vt substantias vel hypostases intelligamus, cum dicimus tres personas. Ex prædictis colligitur, quòd nomen personæ in Trinitate triplicem tenet rationem. Est enim vbi facit intelligentiam essentiæ, & est vbi facit intelligentiam hypostasis, & est vbi facit intelligentiam proprietatis.

Summã dictorum colligit.

Distin. 23 signo B. & signo C. Eadem dist. in signo K. distin. 25 signo B. & in præsentia.

Authoritatibus sanctorum ostendit quod dixit. M

QVOD autem secundum substantiam dicatur, & essentia aliquando significet, suprà ex dictis Aug. aperte ostensum est. Quòd verò pro hypostasi atq; proprietate accipiatur, ex authoritatibus sanctorum ostendi oportet, ne cõiecturis nostris aliquid ausi dicere videamur. De hoc Hier. in expositione fidei catholicæ ad Damasum ita ait [Nõ est prorsus aliquam in trinitate gradus, nihilq; quod inferius superiúsue dicitur, sed tota diuinitas sui perfectione æqualis est, vt exceptis vocabulis, quæ proprietatẽ indicãt personarum, quicquid de vna persona dicitur, de tribus possit dignissime intelligi. Atque vt confutantes Arrium, vnam eandémq; Trinitatis essentiam vel substantiam, & Deum vnum in tribus personis fatemur: ita etiam impietatem Sabellij detestantes, tres personas expressas sub proprietate distinguimus: nõ ipsum sibi patrem, ipsum sibi filium, ipsum sibi spiritum sanctum esse dicẽtes, sed aliam patris, aliam filij, aliã spiritus sancti esse personam. Non enim nomina tantùmodo, sed etiam nominum proprietates, id est, personas, vel (vt Græci exprimunt) hypostases, id est, substistẽtias cõfitemur. Nec pater filij vel spiritus sancti personam aliquando excludit: Nec filius vel spiritus sanctus patri nomen personámque recipit: sed pater semper pater, & filius semper filius, & spiritus sanctus semper spiritus sanctus. Itaque substantia vnum sunt, sed personis ac nominibus distinguuntur] Ecce hic aperte dicit Hieronym. proprietates esse personas, & personas esse substantias. Vnde manifestum fit quod dixi-

In to. 4. in symbolo explanatione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

10 nus, scilicet personæ nomine significari & hypostasim
Liber. de orthodoxa fide ca. 5 proprietatem Ioannes etiam Dam. personas dicit esse hy
stases, & eas dicit entes, ita inquiens In deitate vnam natu
ram confitemur, & tres hypostases secundum veritatem co
tes, id est, personas.

DE PROPRIETATIBVS PERSONARVM, sed priùs de hoc nomine, hypostasis.

Distinct. XXVI.

De his quæ proprie & æternaliter dicuntur de deo secundũ relationẽ siue proprietatẽ personalem.

NVnc de proprietatibus personarũ, quas frequenter in hoc tractatu cõmemorauimus, aliquid loqui oportet. Sed primùm audiamus qd de hoc nomine hypostasis Hiero. dicit: Ait enim sub hoc nomine venenum latere, sed hoc dicit secundum quòd hæretici eo vtebantur, simplices seducerent, scilicet pro persona & pro essentia siue diceretur vna tantùm hypostasis, siue tres, minùs perspicuos ad inconueniens deducerent: cum non erat hoc nomen ita apud catholicos vulgatum, nec ita eius significatio determinata vt modò. Et ideo Hieron. dicit hoc nomine non vtendum fore sine distinctione vel expositione, tunc scilicet quando cum hæreticis contendebatur, ita scribens de hoc ad catholica ad Damasum papam. Ab Arrionorum præsidio hypostasin nouellũ nomen assumere homine Romano exigente. Interrogamus, quid tres hypostases arbitrẽtur intelligendum, personas subsistentes aiunt. Respondemus nos ita credere. Non sufficit eis sensus: ipsum nomen efflagitãt quia nescio qd veneni in syllabis latet. Clamamus, Si quis tres hypostases, id est, tres subsistentes personas non confitetur, anathema sit. Si quis autem hypostasim vsiam intelligens non tribus personis vnam hypostasim indicit, alienus à Christo est, qui scilicet tres hypostases dicens, sub nomine pietatis tres naturas conatur asserere. Sufficiat nobis dicere vnam substantiam & tres personas perfectas æquales: taceamus tres hypostases, si placet. Nomen hoc non bonæ suspicionis est, cum in eodem verbo sensus dissentiunt. Aut si rectum putatis, tres hypostases cum interpretationibus suis debere nos dicere, non negamus. Sed mihi credite, venenum sub melle latet. Trãsfigurat enim se angelus Satanę in angelum lucis. His verbis non negat vtendum esse nomine hypostasis, sed hæreticos eo prauè vsos ostendit: contra quos cautelã opus

To. 2. epistola ad Damasũ, cuius initium est: Quoniam Getuflo.

2. Cor. 11

erat in distinctione significationis: alioquin sibi cõtradiceret, qui supra tres hypostases confitetur.

De proprietatibus personarum, & de nominibus earum relatiuis. B

IAM de proprietatibus personarum videamus (quæ etiam notiones siue relationes in scriptura plerunque dicuntur) in illa sancta trinitate: quæ ideo à nobis repetitur, vt cordi nostro tenaciùs infigatur. Ait Augustinus in libro de fide ad Petrũ, Aliud est genuisse, quam natũ esse: aliudq; est procedere, quia m genuisse vel natum esse. Vnde manifestum est, quod alius est pater, alius filius, alius spiritus sanctus. Et est proprium solius patris, nõ quia nõ est nat' ipse: sed quia vnum filiũ genuerit: proprium que solius filij, non quia ipse non genuit: sed quia de patris essentia natus est. Proprũ verò spiritus sancti est, non quia nec natus est ipse nec genuit, sed quia solus de patre filióque procedit. Ecce breuiter assignauit tres proprietates trium personarũ: quarum vna nõ est alia. Hoc enim significauit cum dixit, Aliud est genuisse quàm natum esse: aliúdque procedere, id est, alia proprietas siue notio est genetatio, & alia natiuitas, alia processio, quæ aliis nominibus dicuntur paternitas, filiatio. Has proprietates designant nomina personarũ, scilicet pater, filius, & spiritus sanctus: quæ relatiua sunt: & ad se inuicem dicuntur, quia notant relationes, quæ nõ sunt deo accidentales, sed in ipsis personis ab æterno sunt immutabiliter: vt nõ modo appellationes sint relatiuę, sed etiam relationes siue notiones in rebus ipsis, scilicet in personis sint-

Hic de nominibus relatiuis, quæ notãt ipsas relationes.

Quòd non omnia quæ de deo dicuntur secundum substantiam dicuntur: quædam enim secundum relationem dicuntur, nihil tamen secundum accidens. C

QVOCIRCA sciendum est, non omne quod dicitur de deo dici secundum substantiam: quia quædam dicuntur secundum relationem, quæ non est accidens, quia non est mutabilis. vnde August. in 5 lib. de Tri. ait Nihil in deo secundum accidens dicitur, quia nihil ei accidit. Nec tamen omne quod dicitur secundum substantiam, de deo dicitur. Ipse enim solus creatis atque mutabilibus quod nõ secundum substantiam dicitur, restat vt secundum accidẽs dicatur. In deo

Cap. 4. & 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem nihil quidem secundum accidens dicitur, quia nihil
in eo mutabile est aut amissibile: nec tamen omne quod
citur de deo, secũdum substãtiam dicitur. Dicitur e
aliquid, sicut pater ad filium, & filiꝰ ad patrem, quod nõ
accidens: quia & ille semper est pater, & ille semper est fi
& ita semper: quia semper natus est filius, nec cœpit
esse filius. Quòd si aliquando esse cœpisset, aut aliquã
sineret esse filius, secundum accidens diceretur. Et qui
ter non dicitur pater, nisi ex eo quòd est ei filius: & filius
dicitur filius, nisi ex eo quòd habet patrem: non secundu
substantiam hæc dicuntur, sed adinuicem ista dicuntur
que tamen secũdum accidens: quia & quòd dicitur pater
quod dicitur filius, & æternum atq; incommutabile est
Ecce aperte his verbis ostenditur, quædam dici de deo
dum substantiam, quædam secundum relationem, nihil
men secundũ accidens. Ostenditur etiam proprietas
esse, quòd habet filium: & proprietas filij, quòd habet
Ideoque cum dixerit æternum & incõmutabile esse
pater dicitur, & quòd filis dicitur: ita intelligi volu
proprietas, qua pater est pater: & proprietas, qua filius
lius, æterna est & incommutabilis: quia & pater semper
In medio libri. ter, & filius semper filius. Vnde & Hilarius proprietates
sonarum assignãs in 12. lib. de Trin. ait [Si sẽper patri
prium est q̃ semper est pater, necesse est semper filio
Paulò ante medium. priũ esse quòd semper est filius. Vbi enim semper pater
semper & filius est: ergo qui non semper pater est, non
per genuit. Item in eodem. [Nato deo manifestum est
prium esse quòd filius est.]

Quare dicatur esse proprium vnigeniti quòd est filius dei, cum etiam homines sint filij dei.

HIC quæritur, quomodo dicatur proprium
deo quòd est dei filius vel genitus ex deo: cùm etiam
Esai. 31. nes filij dei dicantur & fiãt secundum illud, Filij exce
Exod. 4 f. Et ad Moysen de populo Israel dominus ait, Filius
primogenitus Israel. Sed magna est distantia. Homi
nim filij dei sunt factura, non natiuitatis proprietate:
autem filius originis, proprietate filius est, & veritate
riuitatis, nõ factura vel adoptione: & filij quidẽ ante

quàm filij dei sunt. Fiunt enim filij, non nascuntur filij dei.
Vnde Hilarius solum deum natum originis proprietate dei
filium ostendens, inter ipsum & homines filios dei euidẽtis-
sime distinguit in 12. lib. de Trin. ita dicens [Vero patri solꝰ
qui ex eo nascitur verè filiꝰ est: & nos quidem filij dei su-
mus, sed per factũrã. Fuimus enim aliquando filij iracũdiæ,
sed filij dei per adoptionẽ effecti sumus potius quàm nasci-
mur: & quia omne quòd fit, antequam fiat nõ fuit, nos cum
filij non fuissemus, efficimur. Antè enim filij non eramus,
sed per gratiam, facti sumus, nõ nati neque generati, sed ac
quisiti. Acquisiuit enim nos deus sibi, & per hoc dicitur nos
genuisse. Genuisse enim deũ filios nunquã cũproprietatis
significatione cognoscimus dici. Ex adoptione enim homo
factus filius dei, nõ ex generatione: néque ei proprietas est,
sed nuncupatio: ac per id non verè filiꝰ est, quia nec proprie
natus dicitur, nec sẽper fuit filius. Vnigenitus autem deus
nec fuit aliquando nõ filius, nec fuit aliquid antequam fili
us, nec quicquam ipse nisi filius.] Atque ita qui semper est fi
lius, nascibilitatis proprietate ac veritate filiꝰ est eius solꝰ
qui genuit, & ille tantum qui genuit, pater ipsius est: quia si
cut ille filius origine, ita ille pater generatione.

Quod homo dicitur filius trinitatis, & trinitas potest dici pater hominum. E

HOMO verò, qui filius dei est factura, non tantum
patris, sed filij, & spiritus sancti filius est. id est totius trini-
tatis: & trinitas ipsa pater eius dici potest. vnde Augu. in 5.
lib. de Trini. dicit, [Non potest dici trinitas pater, nisi for-
te translatiue ad creaturam, propter adoptionem filiorum.
Quod enim scriptum est, Audi Israel, dominꝰ deus tuus, de
us noster est, nõ vtique excepto filio aut spiritu sancto oportet
intelligi quam vnum dominum deum nostrum, recte dici-
mus etiam patrem nostrũ, per gratiam suam nos regenerã
tem. De hoc etiam Hilarius in 6. lib. de Trin. ait [Omnibus
per fidẽ deus pater est, quibus est pater p eã fidẽ, qua Iesum
Christum dei filium confitemur.] Ecce ostensum est, quare
propriũ dicatur esse dei nati, quod filius est: quia. s. ipse solꝰ
natus proprie dicitur. Vnde Hilarius in lib. 3. de Trini. ait,
dominus dicens, clarifica filium tuum, nõ solo nomine cõ

Non longè à principio libri. Ad Ephe. 2. a.

Cap. 11.

Deute. 6.

Paulò post medium.

Nõ longè à principio.

Ioan. 17. a

Universidad de Deusto
Biblioteca

testatus est se esse filium, sed & proprietate. Nos filij dei mus, sed non talis hic filius. Hic enim verus & proprius filius origine, nō adoptione, veritate nō nuncupatione, trinitate non creatione.]

Quòd spiritus sanctus dicitur proprie donum dei, quia proprietate est donum, vt filius natiuitate: & vtroque modo dicitur relatiue, & secundum eandem relationem.

ITA etiam de spiritu sancto dicendum est, qui proprie dicitur donū dei, cùm tamē & alia plura sint dona. Sed spiritus sanctus in proprietate immutabilis & æternum est, sicut filius proprietate est filius. Eo enim dicitur num quo spiritus sanctus: & vtroque vtique nomine relatiuè dicitur, eadémque relatione dicitur spiritus sanctus donum: licet ipsa relatio non ita appareat in hoc nomine tus sanctus, sicut in hoc nomine, donū. Vnde Aug. in 5. lib. Cap. 11. Quid sit Spiritus Sanctus. Tri. ait: [Spiritus sanctus, qui nō est trinitas, sed in trinitate intelligitur, in eoquòd proprie dicitur spiritus sanctus relatiuè, cùm ad patrē & filiū refertur: quia spiritus sanctus patris, & filij & spiritus est. Sed ipsa relatio non apparet in nomine: apparet autē cū dicitur donū dei. Donum enim patris & filij, quia à patre procedit & à filio: ergo spiritus sanctus ineffabilis quædā patris filiíque cōmunio est. Et sortasse sic appellat, vt iam diximus, nec iterare pigeat, patri & filio potest eadem appellatio conuenire. Nā hoc se proprie dicitur, quod illi cōmuniter, quia etiam pater spiritus, & filius spiritus: & pater sanctus, & filius sanctus ergo ex nomine quod vtrique conuenit, vtriusque communio significetur, vocatur donum amborum spiritus sanctus. Ecce habes quare spiritus sanctus proprie dicatur donum, quòd relatiue dicitur, siue donū, siue spiritus sanctus: & quod nomen, sibi proprium tenet, quod cōmuniter, patri & filio conuenit, sed diuisim. Et est sciēdum quod cum pater vel filius dicitur spiritus siue sanctus, neutrum relatiue dicitur, sed secundum substantiam.

An pater, vel filius, vel trinitas ipsa possit dici spiritus sanctus. 6

HIC quæri potest, vtrum pater vel filius vel trinitas ipsa etiam possit dici spiritus sanctus, sicut dicitur spiritus & spiritus sanctus. De hoc Aug. in 5. lib. de Trinit. sic ait, [trinitas nullo modo potest dici filius spiritus verò sanctus potest quidem vniuersaliter dici, secūdum id quod scriptū est, Quoniam deus spiritus est, Itaque pater & filius & spiritus sanctus, quoniā vnus deus est, & vtique deus sanctus est & deus spiritus est, potest appellari trinitas & spiritus sanctus. Sed tamen tunc spiritus sanctus relatiue non dicitur, sed secundum essentiam, quia proprie spiritus sanctus, quia non est trinitas, sed in trinitate dicitur relatiue.] Cap. 11. Ioan. 4.

Quidam putant spiritum sanctum non dici relatiuè ad patrem & filium: quia non vicissim respondent sibi vocabula, sed falsò. 11

QVIDAM tamen putant spiritum sanctum vel donum nō dici relatiue ad patrē vel ad filium. Si enim, inquiunt, hæc relatiue ad se dicuntur, suis inuicem sibi respōdent vocabulis: vt sicut dicitur pater filij pater, & filius patris filius, ita dicatur pater spiritus sancti vel doni pater: & spiritus sanctus vel donum patris spiritus vel donū. Sed non ita est in creaturis relatiuis. Nō enim omnia quę relatiue dicūtur suis ad se inuicem respondent vocabulis. Vnde Aug. horū eandem opinionem in 5. lib. de Tri. [Non te moueat, inquit, quoniam diximus spiritum sanctum nō ipsam trinitatem, sed eum qui est in trinitate, relatiue dici, licet nō ei respondeat vicissim vocabulum eius ad quem refertur. Dicimus enim spiritum sanctum patris, sed non vicissim dicimus patrem spiritus sancti, ne filius eius intelligat spiritus sanctus. Item dicimus spiritum sanctum filij, sed non dicimus filiū spiritus sancti, ne pater eius intelligatur spiritus sanctus. In multis enim relatiuis hoc contingit, vt nō inueniatur vocabulum quo sibi vicissim respōdeant. Cùm ergo dicimus donum patris & filij, non quidem possumus dicere patrem doni, nec filium doni: sed vt hæc vicissim respondeant, dicimus donatoris & donatorem doni: quia hic potuit inueniri vocabulum vicissim respondens. Cùm autem dicimus donum spiritum sanctum, relatiue vtrumque ad inuicem dicimus: donator tamen non fuit deus, nisi ex tempore cum spiritus sanctus sit donum, & ab æterno.] Cap. 12. Libro 1. de fide ca. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AN EASDEM PROPRIETATES ASSignent Augustinus et Hilarius: & an istæ sint quæ dicuntur paternitas, filiatio, & processio.

Distinct. XXVII.

Di præcedente in signo C.

HIc quæri potest, vtrum proprietates, quas Hilarius supra assignauit, scilicet, q̃ pater sẽper est pater, & filiꝰ sẽper est filiꝰ, sint illę eędẽ proprietates, quas Aug superiꝰ distinxit, dicẽs: proprię esse patris quòd genuit filium, & proprium filij quòd genitus est à patre, & spiritus sancti quòd ab vtroque procedit. Ac deinde vtrũ & istæ illæ quæ dicũtur paternitas, filiatio, processio. Videtur q non sint eædẽ propiretates, quas ponit Hilarius: & illæ quas ponit Aug. Si enim eædem sunt, idem est ergo patri esse patrem, & genuisse filium: quod vbique quidam cõcedunt. Hoc autem hoc est, cui ergo conuenit vt sit pater, ei cõuenit genuisse filium. Natura ergo diuina si pater est, genuit filium: si verò non genuit, pater nõ est. Sed quis audeat dicere, quòd ipsa genuit filiũ, aut quòd ipsa pater nõ sit. Si autem ipsa pater est, nec filium genuit, non est ergo idem dicere esse patrem, & gignere filiũ. Et ita non videbitur vna eandemque esse proprietas.

De proprietatib⁹ per quarũ secundum quod diuersis nominibus exprimũtur per vocabula magistri sent. Dist. 26 signo B.

Responsio, vbi ostendit easdem esse proprietates.

Quomodo sint intelligẽda prædicta verba Hila.

AD quod sine præiudicio aliorum dicimus, quòd easdem proprietates notauit vterque, licet diuersis verbis. Quod enim Hilarius ait, ita intelligi debet Proprium patris est quòd semper pater est, id est, proprietas patris est, quia semper pater est, semper verò pater est, quia semper genuit filium. Ita & proprium filij est, quod semper filius est, id est, proprietas filij est, qua semper filius est. [Filius] verò semper est, quia semper genitus est, ergo proprietas qua semper pater est, est quia semper genuit. & hæc eadem dicitur paternitas, vel generatio. Et proprietas qua filius semper est filius, est quia semper genitus est à patre: & hæc eadem dicitur filiatio, vel genitura, vel natiuitas, vel origo, vel inscibilitas. Sic & proprietas qua spiritus sanctus est spiritus sanctus vel donũ, est quia procedit ab vtroque: & hæc eadem dicitur

dicitur processio. In præmissis ergo locutionibus eædem significatæ sunt proprietates.

Quomodo non est omnino idem dicere, esse patrem & genuisse, vel habere filium, ita & de aliis.

Hæc nomina pater & filius & spiritus sanctus nõ tam relationes, sed etiã hypostases significant. Relationum verò vocabula sunt paternitas, filiatio, processio: vel gignere, gigni, procedere ipsas tãtùm relationes, non hypostases significant, siue habere filiũ & habere patrẽ: vt verbi gratia, cùm dicimus deus est pater, omnino patris & relationem notamus, & diuinã hypostasim significamus: vt sit intelligentia talis, Deus vel dmina essentia est pater, id est, ille qui genuit, id est, hypostasis quæ habet filiũ. Similiter, deus est filius, i. hypostasis genita vel habens patrẽ. Ita etiã deus est spiritus sanctus, i. hypostasis, procedẽs ab vtroq;, siue ille qui procedit. Cùm verò nomina relationũ ponimus in prædicatis, notiones ipsas tantũ significamus, nõ hypostases: vt cũ dicimus, deus genuit, id est, habet filiũ, & deus genitus est, id est, habet patrẽ. Et tunc oportet intelligi in subiectis hypostases tantũ non essentiam, quæ illis proprietatibus determinantur.

Quòd proprietates determinant hypostasim non substantiam, id est, naturam.

ILLAE enim proprietates singulæ singulis proprie cõueniunt personis, & per eas personæ determinantur, & à se inuicem differunt, sed à se non secedunt. Vnde Ioannes Dam. [Non differunt ab inuicem hypostases secundũ substantiam, sed secundum characteristica idiomata, id est, determinatiuas proprietates. Characteristica verò, id est, determinatiua sunt, hypostaseon & non naturæ: etenim hypostases determinant.] Item [esse quidem intẽporaliter & æternaliter dicimus diuinam verbi hypostasim, simplicem, om-

Hæc nomina pater & filius & spiritus sanctus nõ tam relationes, sed etiã hypostases significant. Relationum verò vocabula sunt paternitas, filiatio, processio. Quid intelligitur cum dicitur deus est pater, & deus est spiritus sanctus Quid intelligatur cũ dicitur deus genuit & deus genitus est. l. 2. c. 3 de ortho doxa fide c. 8. & 9. eiusdem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vbi loco esse in se exēplo legitur recedere. nia habentem, quæ habet pater, vt eius homousion sit: consubstantialem, natiuitatis modo & habitudine à paternali hypostasi differentē: nunquam verò à paternali hypostasi secedente. Idem apertiùs exprimens personales proprietates, in eodem ait, Differentiam hypostaseon, i. personarum in tribus proprietatibus, id est, paternali & filiali & processibili recognoscimus. Insecessibiles autē ipsas hypostases & indistabiles inuicem & vnitas quidē inconfusibiliter: tres enim sunt etsi vnitæ: diuisas autem indistantes. Etenim singula perfecta est hypostasis. & propriā proprietatem, scilicet, existentiæ modum proprium possidet: & vnitæ sunt substantia, & non distant neque secedunt à paternali hypostasi. Ecce hic habes distinctas tres illas proprietates, quæ suprà diuersis significatæ sunt modis.

Lib. 7. ca. 5.

Dist. 26.

Quòd sunt alia nomina personarum eadem proprietates notantia, scilicet genitus, genitor, verbum, imago.

HIC non est prætermittendum, quòd sicut pater & filius & spiritus sanctus nomina personarum sunt, & proprietates personales designantia etiam sunt & alia nomina personarū, id est, quæ ipsas personas significant, & eadem proprietates denotant, & eadem quas & nomina propria: vnde & relatiuè dicuntur, s. genitor, genitus, verbū, imago.

Cap. 7. Vnde Aug. in 5. lib. de Trin. ait, Videndum est, inquit, hoc significari cùm dicitur genitus, quod significatur cùm dicitur filius. Ideo enim filius, quia genitus: & quia filius est genitus. Sicut autem filius ad patrem, sic genitus ad genitorem refertur: & sicut pater ad filium, ita genitor ad genitum. Idem in 6. lib. de Trini. Verbum quidem solus filius accipitur, non simul pater & filius, tanquam ambo sint vnum verbum. Sic enim verbū dicitur, quomodo imago, non autem pater & filius simul ambo imago: sed filius solus est imago patris, quemadmodū filius. Idem in 7. lib. de Trin. Verbum, secundum quòd sapientia est & essentia, hoc est quod pater: secundum quòd verbum, non hoc est quod pater: quia verbum non est pater. & verbum relatiuè dicitur, sicut filius. Item in eodem, Sicut filius ad patrem refertur, ita & verbum ad eum cuius est verbum refertur, cùm dicitur verbum. Et propterea non ea verbum, quo sapientia dicitur: quia verbum non ad se dicitur, sed tantùm relatiuè

Cap. 2.

Cap. 3.

Lib. 7. de Trin. c. 2.

dicitur ad eum cuius est verbum, sicut filius ad patrem. Eo quippe est filius, quo verbū: & eo est verbum quo filius: sapientia verò, quo essentia: & ideo quia pater & filius sunt vna essentia & vna sapiētia. Itē in eodem, Nō est pater ipse verbum, sicut nec filius, nec imago. Quid autē absurdius quàm imaginē ad se dici? Idem in 5. Dicitur relatiuè filius, relatiuè dicitur verbum, & imago: & in omnibus his vocabulis ad patrē refertur, nihil autem horum pater dicitur.

7. Cap. 1.

Cap. 13.

Frustra inter summam colligit intelligentia prædictorum. F

APERTE ostensum est, q̄ sicut filius vel genitus relatiuè dicitur ad patrē, ita verbū & imago: & quòd eo dicitur verbum siue imago, quo filius, id est, eadem proprietate siue notione dicitur verbum & imago qua filius, sed non eo quo verbum, dicitur sapientia vel essentia: quia nō notione qua dicitur verbum, dicitur sapientia. Nam sapientia dicitur secundum essentiam, non secundum relationem.

Generalis regula eorum quæ ad se, & eorum quæ relatiuè dicuntur: Quicquid enim ad se simul ambo dicuntur: sed non ita in prædictis relatiuis. G

ET est hic aduertenda quædam generalis regula eorū quæ ad se, & eorum quæ relatiuè dicuntur de patre & filio. Quicquid enim ad se dicuntur, vt ait Aug. in 6. lib. de Tri. non dicitur alter sine altero, id est, quicquid dicuntur quod substantiam eorum ostendat, ambo simul dicuntur. Ergo nec pater est deus sine filio, nec filius sine patre, sed ambo simul deus: sed non ambo simul pater, non ambo simul filius, vel verbum, vel imago.

Cap. 2.

An secundum substantiā dicatur deus de deo, & huiusmodi. H

HIC quæritur, cum dicitur deus de deo, lumen de lumine, & huiusmodi verum dicantur secundum substantiam, nam secundum relationem constat ista non dici. Si verò secundum substantiam dicuntur simul ambo, scilicet pater & filius, possunt dici deus de deo, lumen de lumine, secundum prædictam regulam. Ad quod dicimus, quia hæc dicta secūdum substantiam dicatur & lumen, & sapiētia, & huiusmodi, & nunquā relatiuè accipiātur: aliquando tamen pro relatiuis, id est, pro personis, sed non relatiuè, accipiuntur: vt cū dicitur, deus genuit deum, alterum pro patre, alterū pro filio ponimus: similiter cùm dicitur, deus de

Responsio, vel nomina substātia dicuntur aliquando pro personis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

deo,lumen de lumine.In aliis quoque locutionibus sæpe
pertinuntur nomina essentiæ ad significationem personarum
deductarvt eũ dicitur,deus natus, deus mortuus, deus pas-
Li. 6.c.2. sus,vbi filius tantũ significatur.Ita & de solo filio intelligi-
tur eũ dicitur,deus de deo,& huiusmodi. Vnde Aug.quæ-
rẽs quomodo huiusmodi dicãtur,in 6.lib.de Tri.ait[Quo-
modo deus de deo,lumẽ de lumine dicitur? nõ enim simul
ambo deus de deo,sed solus filius de deo,s. patre:nec ambo
simul lumen de lumine,sed solus filius de lumine patris]

Quod tantum secundum nomen substantiæ dicitur illud de illo non secundum nomina personarum.

ET est sciendum quòd secundum nomina substantiæ
tantũ dicitur illud de illo, licet ibi illa nomina substantiæ
non significent. Secundum verò eadem nomina personarum
nunquã dicitur illud de illo, sicut verbum de verbo, vel
Lib.6.de Tri.ca.2. lius de filio: quia huiusmodi nomina diuersis personis con-
Quod nomina substãtiæ aliquando trinitatis intelligẽtiam significant. uenire non possent.Quod Aug.licet obscurè,in eodem li-
bro dicit[Hoc solum de eis dici nõ potest illud de illo, quod
simul ambo non sunt]id est, illo solo nomine nõ possumus
vti ad ostendendum vnum de vno, quod simul ambobus non
conuenit:sicut verbum de verbo dici non potest, quia non
simul ambo verbum:nec imago de imagine, nec filius de fi-
lio,quia non simul ambo filius vel imago. Et sicut nomina
substantiæ aliquando intelligentiam personarum distinctam
faciunt: ita etiam interdum totius trinitatis simul. Vnde
Li.5.c.8. Aug.in eodem libro ait[In patris nomine,ipse pater per-
Luc.18.d pronunciatur:in dei verò nomine,& ipse pater, & filius, &
spiritus sanctus:vt eũ dicitur, Nemo bonus nisi solus deus,
quia trinitas est vnus solus deus]

QVOD NON TANTVM TRES PRAE-
dictæ proprietates sunt in personis,sed etiam
aliæ quæ aliis significantur nominibus,vt ingenitus.

Distinct. XXVIII.

De his quæ præter & æternale.

PRæterea considerare oportet, quòd non tantùm tres
prædictæ proprietates siue notiones in personis sunt,
verumetiam aliæ,quæ aliis notantur nominibus. Nam
etiam hoc nomen ingenitus, relatiuè dicitur de patre eũ

filio, & aliam designat notionem quàm pater vel genitor.
Non est enim idem esse patrem & esse ingenitum,id est non
ea notione pater dicitur qua ingenitus. Pater enim (vt præ-
dictum est) dicitur secũdum proprietatem generationis in-
genitus autem secũdum proprietatẽ innascibilitatis.Differt
ergo pater à filio authoritate generationis, differt etiã pro-
prietate innascibilitatis,id est,quia ingenitus. Vnde Augu.
distinguens inter proprietatem qua pater dicitur, & illam
qua dicitur ingenitus in 5.lib.de Tri.sic ait[Nõ est hoc dice-
re ingenitum,quod est patrem dicere: quia etsi filium non
haberet, nihil prohiberet dicere eum ingenitum. Et si ge-
nuisset quemque filium, nõ ex eo ipse est ingenitus,quia geniti
sunt homines gignunt alios. Non ergo ideo dicatur pater quia
ingenitus. Idẽ cùm de deo patre vtrũque dicitur,alia notio
est quæ intelligitur genitor, alia qua ingenitus. Genitor e-
nim dicitur ad genitum,id est,filium.Cũ verò ingenitus di-
citur, non quid sit, sed quid non sit ostenditur. Hoc exẽplis
plenius faciendum est.Quòd dicitur ingenitus, hîc ostẽdi-
tur quod non sit filius: sed genitus & ingenitus commodè
dicuntur, filius autem Latinè dicitur:Sed vt dicatur infilius,
nõ admittit loquẽdi cõsuetudo: nihil tamen intellectui de-
trahitur si dicatur, non filius: quemadmodum etiã si dicatur
nõ genitus pro eo quòd dicitur ingenit' nihil aliud dicitur,
Ideo non est in rebus considerandum quid vel finat vel non
finat dici vsu, sermonis nostri,sed quis rerũ ipsarum intelle-
ctus eluceat. Non ergo iam tantùm dicamus ingenitum,sed
etiam non genitum,quod tantum valet. Nũquid ergo aliud
dicimus, quam non filiũ? Negatiua porrò particula non,id
efficit,vt quod sine illa relatiuè dicitur, eadẽ præposita sub-
stantialiter dicatur:sed id tãtum negatur quod sine illa aie-
batur:sicut in aliis prædicamentis cùm dicimus homo est,
substantiã designamus. Qui ergo dicit non homo est, non a-
liud genus prædicamenti enunciat, sed tantum illud negat.
Sicut ergo secundũ substantiã aio, homo est: sic secundum
substantiam nego, cùm dico, non homo est. At si tantũ valet
quod dicitur genitus,quantũ valet quod dicitur filius: tan-
tundem ergo valet quod dicitur non genitus, quãtum valet
quod dicitur non filius. Relatiuè autem negamus dicendo,
non genitus.Ingenitus porrò quid est, nisi nõ genitus? Non

dicuntur de deo secundũ relationem latinorum sine proprietatem nõ personæ ſ. quæ est innascibilitas. Cap.6. De ingenito plana assignatio ſ. quod relatiuè dicitur est notio qua dicitur ingenitus, alia quapater. Eodẽ cap. Li.5.c.7. Quod tãtũ valet non genitus quãtũ ingenitus & tantũdem non filius. Li. & ca. eisdem.

ergo receditur à relatiuo prædicamento, cùm ingenitus dicitur. Sicut enim genitus non ad se dicitur, sed quòd ex genitore sit: ita cum dicitur ingenitus, non ad se dicitur, quòd ex genitore non sit ostenditur: vtrunque tamen relatiuè dicitur. Quod autem relatiue pronunciatur, non indicat substantiã. Quanuis ergo diuersum sit genitus & ingenitus, non tamen indicat diuersam substantiam quia non filius ad patrem, & non filius ad non patrem refertur: ita ingenitus ad genitorem, & non genitus ad nõ genitorem referatur necesse est. Ecce euidenter ostendit quòd ingenitus relatiuè dicitur, & de solo patre accipitur: Alia nomina quæ dicitur ingenitus, alia qua pater. Atque tantum valet cùm dicitur ingenitus, quãtum non genitus, vel non filius.

An sicut solus pater dicitur ingenitus, dici debeat non genitus vel non filius.

IDEO solet quæri, Vtrum sicut solus pater dicitur ingenitus, ita ipse solus debeat dici non genitus, vel non filius: vt nec etiam spiritus sanctus possit dici non filius, vel non genitus. Quibusdam videtur quòd pater solus debeat dici non genitus vel non filius: spiritus verò sanctus vtrumque non dicitur ingenitus, ita (inquiunt) non est dicendus non genitus vel non filius. Debet quidem dici & credi spiritus sanctus non esse genitus vel non esse filius: sed non debet dici esse non genitus vel non filius. Alius autem videtur quòd cùm spiritus sanctus non possit dici ingenitus, possit tamen dici non genitus vel non filius. Quòd autem August. suprà ait, tantùm valere cùm dicitur, ingenitus, quantum cùm dicitur non genitus vel non filius, etymologiam nominis ostendendo cum hoc dixisse dicunt, non rationem predicationis.

Quæ sit proprietas secundum quam dicitur pater ingenitus.

SI autem vis scire quæ sit proprietas, secundum quam dicitur pater ingenitus, audi Hilarium ipsam vocantem innascibilitatem, in 4. libro de Trinita. ita sientem [illegible] vnus ab vno, scilicet ab ingenito genitus, proprietate videlicet in vnoquoque & originis & innascibilitatis. Significata ergo scripturis personarum intelligẽtia, & distinctio innascibilitatis natiuitatisq; sensu, solitarius deus nõ est op-

nandus. Discretio ergo vel distinctio personarum in scripturis posita est, in nullo autem naturę distinctio]

Arriani nitebantur probare alterius substantiæ patrem, alterius filium, quia ille ingenitus, iste genitus: quibus respondens Ambrosius dixit se hoc nomen in scripturis non legisse diuinis.

ILLVD etiam taceri non oportet, quòd Arriani ex eo probare nitebantur alterius substãtiæ esse patrem, alterius filium: quia ille ingenitus, & iste genit' dicitur, cùm diuersum sit esse ingenitum, & esse genitum. Vnde Ambr. eorum quæstioni respõdẽs, dicit se in diuinis scripturis hoc nomẽ, scilicet ingenitus, nõ legisse, ita inquiens in lib. de incarnationis dominicæ sacramento [Cùm dudũ audierint quidã, dicentibus nobis, filiũ dei qui generatus est, patri qui generauit inæqualẽ esse nõ posse, quãuis ille generat' sit, ille generauit: quia essẽtia vel generatio est naturæ, aduersus quidem illã quæstionem vocẽ sibi arbitrantur occlusam, sed tergiuersatione damnabili in eodem loco vestigium vertũt, vt quasi mutationem fieri quæstionis mutatione sermonis dicẽtes, Quomodo possunt esse ingenitus & genitus vnius naturæ aut substãtiæ? Ergo vt respondeã mihi propositæ quæstioni. Primò omnium in diuinis scripturis ingenitus nusquam inuenio, non legi, non audiui. Cuius ergo mutabilitatis sunt homines huiusmodi, vt nos dicant ea vsurpare quæ non sunt scripta: cũ ea quæ sunt scripta dicamus, & ipsi obiiciant quod scriptum non sit? Nónne ipsi sibi aduersantur, & auctoritatem calumniæ suæ derogant? Attende lector, quoniam hoc nomine ingenitus nolebat vti Ambrosius propter hæreticos. Ita & nos subticere quædam oportet propter calumniantium insidias, quæ catholicis ac piis lectoribus secure credi possunt. Sunt etenim quædam, quæ nõ tantæ sunt religionis & authoritatis, vt eis non oporteat semper consentiendo ac recipiendo inseruire, verùm silentio aliquando præterire queunt: nec illius tamen sunt peruersitatis, quin (cùm opportunum fuerit eis) vti liberum habeamus.

An diuersum sit esse patrem & esse filium.

PRAETEREA quæri solet, cùm suprà dictũ sit, quia aliud est dicere ingenitum, aliud patrem, & quòd diuersum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Paragr. huius dist. Aug. lib. 5. de tri. c. 6

sit genitus & ingenitus vtrum similiter diuersum: sit esse patrem & esse filium, an idem. Ad quod dicimus, quia ex eo dicitur non esse idem dicere genitum & ingenitum, posse dici non esse idem, sed diuersum, esse patrem, & esse filium: vel esse spiritum sanctum: quia non ea notione pater est pater, qua filius est filius, vel qua spiritus sanctus est spiritus sanctus. Ideóque ex hoc sensu concedimus, quòd aliud est esse patrem, & aliud est esse filium: quia alia notio est, qua pater est pater, alia qua filius est filius. Sed si transponas, vt dicas, aliud est patrem esse, aliud filium esse, vatatenus intelligentia: & ideo nõ cõceditur. Est enim sensus talis, cum dicatur, aliud est quo pater est, non quidem pater, sed est: aliud quo filius est, non quidem filius, sed est: quod penitus falsum est. Eo enim pater est, quo pater deus est, i. per essentiam vel naturam: ait filius eo deus est, quo pater deus est. Eo ergo filius est, quo pater est, & ita idem est patrem esse, quod filium esse: sed non est idem esse patrem, & esse filium. Vnde Aug. in 5. lib. de Trin. ait, Quãuis diuersum sit esse patrem & esse filium, non est tamen diuersa substantia: quia non hoc secundum substantiam dicitur, sed secundum relatiuum: quod tamen relatiuum non est accidens, quia non est mutabile. Ecce diuersum esse dicit, esse patrem & esse filiũ, quod iuxta rationem prædictam accipi oportet: quia scilicet alia notio est qua est pater, alia qua est filius. Non enim secundum essentiam pater, dicitur pater: vel filius, filius: sed secundum relationem.

Reprehensio eorum qui dicit esse diuersum esse patrẽ & esse filiũ: sed nõ patrẽ esse, vt filiũ esse.

Cap. 5.

5ª. p. huius.

Quomodo dicatur sapientia genita vel nata, an secundum relationem, an substantiam.

SCIENDVM quoq; est, quòd sicut solus filius dicitur verbum vel imago, ita etiã ipse solus dicitur sapiẽtia nata vel genita. Et ideo quæritur vtrum hoc relatiuè dicatur, & si relatiuè dicitur, an secundum eandem relationem qua dicitur verbum & imago. De hoc Aug. in 7. lib. de Trinit. ait, Si dici accipiamus cum dicitur verbũ, ac si dicatur nata sapientia, vt sit filius & imago. Et hæc duo cùm dicuntur, id est, nata sapientia, in vno eorum, eo quòd est nata & verbum & imago & filius intelligatur. Et in his omnibus ne-

Cap. 2.

minibus non ostẽdatur essentia, quia relatiuè dicuntur. At in altero quod est sapientia, etiam essentia demonstretur, quoniam x ad se dicitur: seipsa enim est sapiens, & hoc est etiam esse quod sapere: vnde pater & filius simul vna sapientia, quia vna essentia. Caue lector qualiter hoc intelligas, quod hic dicit Aug. Videtur enim dicere, quòd cùm dicitur nata sapientia, ibi sapientia essentiam significet, & nativitatem relationem notet. Quod si ita est, cogimur dicere essentiam diuinam esse natam: quod superioribus repugnat. Sed ad hoc dicimus, quòd in altero, id est, in eo quòd nata est, eadem notio intelligatur: quæ notatur cùm dicitur verbum & imago. In altero verò scilicet sapientia, demonstratur essentia, id est, demõstratur quòd filius sit essentia, quia sapiẽs secundum essentiam dicitur. Et ideo cùm dicitur nata sapientia, intelligitur quòd ipse qui natus est, essentia est: ibi tamen sapientia non pro essentia, sed pro hypostasi facit intelligentiam: vt sicut quando dicitur verbum vel filius, intelligitur hypostasis cum sua proprietate. Item cùm dicitur nata sapientia, idem intelligitur, id est, genita hypostasis. Ideo vigilanter ait idem esse intelligendũ cùm dicitur verbum, & cùm dicitur nata sapientia, id est, eadem relatio eademque hypostasis, cui ineest illa proprietas. Et ex hoc adiuvatur illud quod superiùs diximus, scilicet cùm dicitur pater vel filius vel spiritus sanctus, non tantùm illæ proprietates significantur, vt cùm dicitur paternitas, filiatio: sed etiam hypostasis cum suis proprietatibus.

Qualiter intelligẽda sint præmissa Ser. b. Aug.

Distin. 5.

Quomodo dicatur sapiẽtia genita vel nata, & an secundum relationẽ an secũdum substãtiã, Dist. 27. litera C.

Quòd imago aliquando dicitur secundum essentiam. 6

Dist. 27.

ILLVD etiam sciri oportet, quia cùm suprà dictum sit imaginem relatiuè dici de filio, sicut verbum: vel filius intelligitur tamen reperitur secundum substantiam dici. vnde Aug. in lib. de fide ad Petrum dicit, quod vna est sanctæ trinitatis essentialiter diuinitas & imago, ad quam factus est homo. Hilarius etiam in 5. lib. de Tri. ait, homo fit ad comparem imaginem. Nomen non discrepat, natura non differt. Vna est enim ad quam homo creatus est, species. Et his verbis ostenditur quod imago aliquando essentiæ intelligentiam facit: & tunc ad se dicitur, & non relatiuè.

Cap. 5.

Nũ longe à principio libri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE PRINCIPIO, QVOD RELATIue dicitur, & multiplicem notat relationem.

De his quæ proprie & æternaliter dicuntur de deo secũdũ relationem seu respectum, nõ personalẽ quæ est cõmunis spiritui sancto per hoc nomẽ principium. Cap. 20.

Distinct. XXIX.

EST prætereà aliud nomen multiplicem notans relationem, scilicet principium. Dicitur enim principium semper ad aliquid: & dicitur pater principium, & filius principium, & spiritus sanctus principium: sed differenter. Nam pater dicitur principium ad filium, & ad spiritum sanctum. Vnde Aug. in 4. libr. de Trinit. ait: Pater est principium totius diuinitatis, vel si melius dicitur, deitatis: quia ipse a nullo est. Non enim habet de quo sit vel de quo procedat, sed ab eo & filius est genitus, & spiritus sanctus procedit. Non ergo dicitur principium totius deitatis, quod vel sui, vel alterius essentiæ principium sit, sed quia principium est filio & spiritui sancti, in quibus singulis tota diuinitas est. Filius autem spiritum sanctum dicitur principium. Spiritus verò sanctus non dicitur principium nisi ad creaturas: ad quas patrem etiam dicitur principium, & filius, & trinitas ipsa simul, & singula personarum principium dicitur creaturarum. Patre ergo principium est sine principio: Filius principium de principio: Spiritus sanctus principium de vtroque, id est, de patre & filio.

Quòd ab æterno pater est principium, & filius, sed spiritus sanctus nunquàm cœpit esse principium.

Quomodo filius & ad quid dicatur principiũ & spiritus sanctus: et etiã Trinitas. Quomodo hi tres sunt creaturæ principiũ. Rom. 11. d

ET pater ab æterno principium est filij, & pater & filius principium spiritus sancti: quia filius est a patre, & spiritus sanctus ab vtroque. Spiritus verò sanctus nõ ab æterno principium est, sed esse cœpit: quia non dicitur principium nisi ad creaturas. Cùm ergo creaturæ esse cœperunt, & spiritus sanctus esse cœpit principium earum. Ita etiam pater & filius esse cœpit cum spiritu sancto vnum principium creaturarum: quia creaturæ esse cœperunt à patre & filio & spiritu sancto: & dicuntur hi tres, non tria. sed vnum principium omnium creaturarum: quia vno eodémque modo principium rerum sunt. Non enim aliter sunt res à patre, & aliter à filio, sed penitus eodem modo. Ideo Apostolus intelligens hanc trinitatem esse vnum principium rerum ait, Ex ipso, per ipsum, & in ipso sunt omnia. Cùm verò audiamus

omnia esse ex deo, vt ait Aug. de natura boni, omnes vtique naturas intelligere debemus, & omnia, quæ naturalia sunt. Non enim ex ipso sunt peccata, quæ naturam non seruant, sed vitiant, quæ ex voluntate peccantium nascuntur. Omnium ergo quæ naturaliter sunt, vnum principium est pater cum filio & spiritu sancto: & hoc esse cœpit. Ab æterno autem pater principium est filij generatione, & pater & filius vnum principium spiritus sancti. Vnde Aug. in 5. libro de Trinit. ait: Dicitur relatiuè pater, idemque relatiuè dicitur principium. Sed pater ad filium dicitur, principium verò ad omnia quę ab ipso sunt. Et principium dicitur filius. Cùm enim diceretur ei, Tu quis es? Respondit, Principium, qui & loquor vobis. Sed nunquid patris principium est? imò creaturam se voluit ostendere, cum se dixit esse principium: sicut & pater principium est creaturæ, quia ab illo sunt omnia. Cùm verò dicimus & patrẽ principium, & filium principium, non duo principia creaturæ dicimus: quia pater & filius simul ad creaturam vnum principium est, sicut vnus creator. Si autem quicquid in se manet & gignit vel operatur aliquid, principium est eius rei quã gignit, vel eius quam operatur: non possumus negare etiam spiritum sanctum recte dici principium: quia non cum separamus ab appellatione creaturæ: quia scriptum est de illo, quod operetur: & vtique in se manens operatur. Nõ enim in aliquid eorum quæ operatur ipse, mutatur & vertitur. Vnum ergo principium ad creaturam cum patre & filio est spiritus sanctus, non duo vel tria principia. Ecce apertè ostendit Aug. patrẽ & filium & spiritum sanctum esse vnũ principium rerum creatarum, id est, vno eodémque modo esse principium: & illũ modum facies aperit: quia scilicet operantur omnia, & quia similiter operantur hi tres, ideo vnum principium esse dicuntur.

Quomodo accipiendum sit omnia esse ex deo.

Tomo 6. cap. 29. cruciſ li. Capit. 15.

Quod pater ab æterno est principiũ filij: ergo pater & filius spiritus sancti. Ioan. 8. c.

1. Co. 12. b Li. & ea. eisdem.

Hic ostendit quomodo pater sit principium filij, & ipse & filius principium spiritus sancti.

DEINDE in eodem libro continuò ostendit quomodo pater dicatur principium ad filium, & ad spiritum sanctum. Ipse & filius, dicens ideo esse patrem principium filij, quia genuit eum: & patrem & filium esse principium spiritus sancti: quia spiritus sanctus procedit vel datur ab vtroque. Ait enim ita: Si gignens ad id quod gignitur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

principium est, pater ad filium principium est, quia genuit eum. Vtrum autem & ad spiritum sanctum principium pater, quia dictum est, de patre procedit, non patet adhuc. Quod si ita est, non iam principium eius tantum est quam gignit vel facit, sed & eius quam dat, & quæ procedit ab ipso. Si ergo quod datur vel quod procedit, principium habet à quo datur vel procedit, fatendum est patrem filiumque vnum principium esse spiritus sancti, non duo principia. Sed sicut pater & filius ad creaturam relatiuè vnus creator & vnus dominus dicitur, sic relatiuè ad spiritum sanctum vnum principium. Ad creaturam verò pater & filius spiritus sanctus vnum principium sunt, sicut vnus creator & vnus dominus. Ecce habes quod pater principium filij dicitur, quia genuit eum qua ergo notione est pater, ea principium filij dicitur, id est generatione: secundum quam etiam dicitur author filij. Vnde Hilarius in 4. lib. de Trin. ait, Ipso quo pater dicitur, eius quem genuit author, ostenditur: id nomen habens, quod neque ex alio profectum accipere, & ex quo is qui genitus est subsistisse doceatur. Nouit ecclesia vnum innascibilem deum: nouit vnigenitum dei filium. Confitetur patrem ab origine liberum: confitetur & filij originem ab initio, nō ipsum ab initio, sed ab initiabili: non per seipsum, sed ab eo qui à nemine est, natum ab æterno: natiuitatem scilicet ex paterna æternitate sumptam. Edita est hic fidei professio, sed professionis ratio nondum exposita est: & ideo quærenda, scilicet quomodo intelligendum sit quod ait, filij originem esse ab initio, & filium nō ipsum esse ab initio, sed ab initiabili. Hoc vtique subdens determinauit quomodo acceperit initium, inquiens eius originem filij esse ab initio: acsi diceret, Non ita intelligas originem filij esse ab initio, quasi ipse filius habeat initium, sed quia ipse est ab initiabili, id est à patre, à quo sunt omnia. Nam licet filius sit principium de principio, non tamen cōcedendum quòd filius habeat principium. Cōque filius sit principium de principio, & pater principium non de principio, non est principium de principio, principium sine principio: sicut filius non est pater: neque tamen duo principia, sed vnum: sicut pater & filius, non duo creatores, sed vnus creator.

Aug. li. 5. de Tri. Cap. 14.

Ex his colligitur quod pater est principiū filij quo pater, generatiōe scilicet, & eo dem etiā autho. si ly. Nō longe à li. principio. Nota quod dicit filium nō esse ab initio sed initiabili.

Hilarius.

Cùm pater & filius sint vnum principium spiritus sancti, quæritur an eadem notione. D

VNVM autem principium sunt pater & filius, non tantum creaturarum, vt dictum est suprà, sed etiam spiritus sancti: ideo quæri solet, vtrum eadem ratione pater sit principium spiritus sancti, & filius: an sit alia notio, qua pater dicatur principium spiritus sancti: & alia qua filius. Ad quod dicimus, cùm pater dicatur principium spiritus sancti, & filius, quia spiritus sanctus procedit vel datur ab vtroque: quamuis aliter procedit vel datur à patre quàm à filio: sanè intelligi potest patrem & filium eadem relatione, vel notione principium dici spiritus sancti. Si verò quæritur quæ sit illa notio, quam ibi notat principium. Nomen eius non habemus: sed non est ipsa paternitas vel filiatio: imò notio quædam patris est & filij, qua ab æterno pater & filius vnum principium est spiritus sancti. Donator autem (vt prædictum est) dicitur pater vel filius ex tempore, sicut spiritus sanctus donatus vel donatum.

Responsio.

Quæritur quæ sit notio qua pater et filius dicitur principium spiritus sancti. Dist. 26.

DE HIS QVAE TEMPORALITER de Deo dicuntur & relatiuè secundum accidens, quod non Deo, sed creaturis accidit.

Distinct. XXX. A

SVnt enim quædam quæ ex tempore de Deo dicuntur, eique temporaliter conueniunt sine sui mutatione: & relatiuè dicuntur secundū accidens, nō quòd accidit Deo, sed quòd accidit creaturis: vt creator, dominus, refugiū, datum, vel donatū, & huiusmodi. De his Aug. in 5. lib. de Tri. Creator relatiuè dicitur ad creaturam, sicut dominus ad seruum. Item Non aliquem moueat quòd spiritus sanctus cùm sit coæternus patri & filio, dicitur tamen aliquid ex tempore: veluti hoc ipsum quod donatum diximus. Nam sempiternè spiritus sanctus est donum, temporaliter autem donatum. Et si dominus non dicitur, nisi cum habere incipiunt famuli, etiam illa appellatio relatiua ex tēpore est deo. Non enim sempiterna creatura est, cuius ille dominus est: ergo dominum esse non sempiternum habet. ne cogamur etiam creaturam sempiternam dicere: quia ille sempiternè nō dominaretur, nisi etiam ista sempiternè famularetur. Si-

De his quæ proprie temporaliter dicuntur de Deo. Cap. 13. Cap. 16. & Ibidem.

cut autem non potest esse seruus qui non habet dominum, sic nec dominus qui non habet seruum.

Oppositio quod non ex tempore sit dominus, quia est dominus temporis, quod non est ex tempore.

SED hic aliquis dicet, quòd non ex tempore competit Deo hæc appellatio qua dicitur dominus, quia non tantùm dominus rerum quæ ex tempore cœperunt, sed etiam illius rei quæ non cœpit ex tempore, id est, ipsius temporis, quod non cœpit ex tempore, quia non erat tempus quam inciperet: & ideo non cœpit esse dominus, nec ex tempore. Ad quod dici potest, quia licet non cœperit ante tempus tempore dominus esse temporis, cœpit tamen esse dominus cum fuit dominus temporis: quia non semper fuit tempus: & ipsius temporis sedens minis ex tempore cœpit esse dominus. De hoc Augustinus in eodem libro continuè ita ait [Quisquis existimat ex tempore ternum Deum solùm dicat, tempora verò non esse æterna. Sed in tempore propter varietatem & mutabilitatem: sed tamen ipsi tempora non in tempore esse cœpisse, quia non erat tempus antequam tempora inciperent: & ideo non in tempore cœpisse fuisse quâ videri Deo, vt dominus esset, quia ipsorum temporum dominus erat, quæ vtique non in tempore esse cœperunt. Sed respondebit de homine qui in tempore factus est, cuius dominus non erat antequam esset? Certè vt dominus hominis esset, ex tempore accidit Deo: & vt omnis amicus intelligeretur controuersia, certè vt tuus dominus esset vel necesse sit nihil de modò esse cœpimus, ex tempore habuit. Quomodo ergo de Deo obtinebimus nihil secundu accidens dici de Deo, nisi quia secundum ipsius naturæ nihil accidit quo mutetur? vt ea sint accidentia relatiua, quæ eum aliqua mutatione rerum de quibus per similem cuntur, accidunt: sicut amicus relatiuè dicitur. Non enim tudinem amicus esse incipit, nisi cùm amare cœperit. Fit ergo aliquid vocatur mutatio voluntatis, vt amicus dicatur. Nummus verò cum quod pondicitur precium, relatiuè dicitur: nec tamen mutatus est cum test deus esse cœperit precium, nec cùm dicitur pignus & huiusmodi. dici quod Si ergo nummus potest nulla sui mutatione toties dici ante vel de latiue, vt neque cùm incipit dici, neque cùm desinit, aliquid cebatur si in eius natura vel forma qua nummus est, mutationis hæc ut fuerint quàm facilius de illa incommutabili Dei substantia debemus tolerare. accipere, quòd ita dicatur relatiuè aliquid ad creaturam, vt

quantis temporaliter incipiat dici, non tamen ipsi substantiæ Dei accidisse aliquid intelligatur, sed illi creaturæ ad quam dicitur. Qualiter etiam refugium nostrum dicitur: Refugium enim nostrum dicitur Deus: relatiuè ad nos cum refertur: & tunc refugium nostrum fit cùm ad eum refugimus. Nunquid tunc fit aliquid in eius natura, quod antea non erat, cùm refugeremus ad eum, non erat? In nobis ergo fit aliqua mutatio, qui ad eum refugiendo efficimur meliores: de illo autem nulla. Sic & pater noster esse incipit, cùm per filium gratiam regeneramur, qui dedit nobis potestatem filios Dei fieri. Substantia ergo nostra mutatur in melius. cùm ea erat efficimur. Similiter & ille pater noster esse incipit, cùm nulla sui commutatione substantiæ. Quod ergo temporaliter dici incipit Deus, quod antea non dicebatur, manifestum est relatiuè dici: non tamen secundum accidens Dei, sed aliquid ei acciderit: sed planè secundum accidens eius quod aliquid dicitur, quòd quædam de Deo temporaliter dicuntur, relatiuè ad creaturas sine mutatione deitatis, sed non sine mutatione creaturæ: & ita accidens est in creatura, non in creatore, & appellatio qua creatura dicitur relatiuè, ad creatorem relatiua est, & relationem notat quæ est in ipsa creatura. Appellatio verò illa qua creator relatiuè dicitur ad creaturam, relatiua quidem est, sed nullam notat relationem quæ sit in creatore.

Psal. 9. b Quod dicitur relatiue & ex tempore sine sui mutatione. Quod pater dicitur relatiue. Ioan. 1. b Summatim prædictorum sententiam perstringit.

Datur solutio quæstionis, qua quærebatur, vtrum spiritus sanctus dicatur datum relatiuè ad se, cùm ipse det se. C

HIC potest solui quæstio superius proposita, vbi quærebatur, cùm spiritus sanctus datum dicatur vel donatum (quod autem datur, refertur & ad eum qui dat, & ad illum cui datur) & cùm spiritus sanctus det seipsum, vtrum ad seipsum relatiuè dicatur, cùm dicitur dari vel donari. Cui quæstioni respondentes, dicimus spiritum sanctum dici datum vel donatum relatiuè & ad dantem, & ad illum cui datur. Donator autem siue donator, est pater cum filio & spiritu sancto. Nec tamen dicimus spiritum sanctum referri ad se, quia appellatio dati vel donati refertur & ad dantem & ad accipientem: quia non potest aliquid dici datum, nisi ab aliquo, & alicui detur. Cùm autem spiritus sanctus dari à se

2 Epist

Di. 18. li. L. & M

Solutio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel datus à se dicitur, relatiuè quidem dicitur ad illum datur, & est appellatio relatiua: & in illo cui dicatur motio fit, non in dante.

QVOMODO DICATVR FILIVS æqualis patri an secundum substantiam, an secundum relationem: ita & similis.

Distinct. XXXI.

De significatione relationum quæ cõmuniter & æternaliter de Deo dicuntur. & similis & æqualis.

PRæterea considerari oportet, cùm tres personæ coæquales sibi sint, vtrum relatiuè hoc dicatur, an secundum substantiam: & si relatiuè, vtrum secundum relationem an secundum essentiam consideranda sit æqualitas: deinde quid sit ipsa æqualitas. Ad quod dicimus, quia sicut nihil sibi est [similitudo enim (vt ait Hilarius) sibiipsi non est] ita & æquale aliquid sibi non dicitur: ac per hoc dissimile, ita & æquale relatiuè dicitur. Dicitur ergo relatiuè filius æqualis patri, & vtrique spiritus sanctus. Est tamen æqualis patri filius, & vtrique spiritus sanctus, propter eiusdem simplicitatem essentiæ & vnitatem. AEqualis ergo filius patri secundum essentiam, non secundum relationem. Vnde Augustinus 5. lib. de Trin. ait [Quærimus secundum quid æqualis sit patri filius, non secundum quod ad patrem dicitur filius', æqualis est patri. restat ergo vt secundum id æqualis sit, quod ad se dicitur. Quicquid autem ad se dicitur, secundũ substantiam dicitur. restat ergo vt secundum substantiam sit æqualis, eadem ergo est vtriusque substantia.

Lib. 3. num loge à fi. li. Cat. 6.

Cap. 4. 5.

Item in 6. lib. [Satis est videre nullo modo filium æqualem esse patri, si in aliquo, scilicet quòd pertinet ad significandam eius substantiam, inæqualis inuenitur. In omnibus ergo æqualis est patri filius, & est eiusdem substantiæ. AEqualis est etiam spiritus sanctus patri & filio, & in omnibus æqualis propter summam simplicitatem illius substantiæ. His perspicuum sit, quòd secundum substantiam filius æqualis patri, & vtrique spiritus sanctus, & appellatio non tum relatiua est. AEqualitas ergo patris & filij non est motio vel notio, sed naturalis vnitas & identitas.

Quid sit æqualitas

Hic quomodo dicatur similis, & quid sit similitudo.

HOC idem etiam dicimus de simili & similitudine. Cùm enim dicitur filius similis patri, relatiuè quidẽ dicitur: sed similis est patri propter veritatem essentiæ. Est ergo appellatio tantũ relatiua, similitudo verò indifferens esse tota. Vnde quibusdam non indoctè videtur nomine æqualitatis vel similitudinis non aliquid poni, sed remoueri: vt ea ratione dicatur filius æqualis patri, quia nec maior est eo, nec minor & hoc propter vnitatem essentiæ. Ita & similis dicitur, quia nec diuersus, nec alienus, nec in aliquo dissimilis, & hoc propter essentiæ simplicitatem. Non ergo secundum quòd filius est genitus à patre, æqualis vel inæqualis est patri, nec similis, secundum substantiam.

Quibusdam videtur quod æqualitatis vel similitudinis non ponatur aliquid sed remoueatur.

De sententia sancti Hilarij, qua in trinitate personarum propria ostendit.

NON est igitur hic prætermittendũ, quòd vir illustris Hilarius proprietates personarum assignans, dicit in patre æternitatem, speciem in imagine, vsum in munere. Quæ nimiæ difficultatis sunt verba, vt in eorum intelligẽtia atq; explanatione vehementer laborauerit August. vt ipse ostendit in 6. libr. de Trinitate dicens, [Quidam cùm vellet breuissimè singularum in trinitate personarum insinuare proprietates: Æternitas est, inquit, in patre, species in imagine, vsus in munere. Et quia non mediocris authoritatis in tractatione scripturarum, & assertione fidei vir extitit, (hæc enim Hilarius in libris suis posuit) horum verborũ, id est, patris, & imaginis, & muneris, æternitatis, speciei, & vsus, abditam scrutatus intelligentiam, quantum valeo, non est secundum arbitror in æternitatis vocabulo: nisi quòd patet quia habet patrem de quo sit filius autem de patre est vt sit, atque vt illi coæternus sit. Imago enim, si perfectè implet illud cuius imago est, ipsa coæquatur ei, non illud imagini suæ in ipsa imagine speciẽ nominauit. Credo propter pulchritudinẽ, vbi tanta est cõgruentia & prima æqualitas, & prima similitudo nulla in re dissidens, & nullo modo inæqualis, & nulla ex parte dissimilis: sed ad identitatẽ respondens ei cuius imago est: vbi est prima & summa vitæ: cui nõ aliud viuere & aliud esse, sed idem & primus ac summus intellectus: cui non est aliud viuere & aliud intelligere. sed idem hoc vnum tanquam verbum perfectum: cui non de-

Imago est ad quẽ imaginatur species vtdiscies est. Neque enim ipse sibi quisquam est, sed ei cuius

Universidad de Deusto
Biblioteca

Imago necesse est vt imago demonstret.

Imago est rei ad rē exequādā & imaginaue ridiscreta similitudo. Est ergo pater est etiā filius: quia imago patris est filius, & quia imago est, vt res imago sit, speciē necesse est et naturā & essentiam secūdū quod imago est, ī se habeat auctoris. Dist. 26. 27. et 28. Aug. ibi.

sit aliquid: & ars quædam omnipotētis & sapientis dei pictura omnium rationum viuentium incommutabiliū: in qua omnes vnum in ea: sicut ipsa vnum de vno cum quo vnum sibi nouit omnia deus quæ fecit per ipsam.

Hic de spiritu sancto quare vsus dicatur.

EST autem ineffabilis quidam cōplexus patris & filii, qui nō est sine perfruitione, sine charitate, sine gaudio. Illa ergo dilectio, delectatio, fœlicitas, vel beatitudo tamen aliqua humana voce dignè dicitur) vsus ab illa appellata est breuiter, & est in trinitate spiritus sanctus munitus, sed genitoris genitiq; suauitas, ingeniti largitatis & vbertate perfundens omnes creaturas pro captu earū. Inter illa tria & à se inuicem determinari videntur, & in se inuicem ta sunt. Qui videt hoc vel ex parte, vel per speculū in gmate, gaudeat cognoscens deum. & gratias agat. Qui tō non videt, tendat per pietatē fidei ad videndū, non cæcitatē ad calumniandū: quoniā vnus est deus, sed trinitas. Ecce habes qualiter verba Hilarij præmissa pienda sint, licet tantæ sint profunditatis, vt etiā adhibita expositione vix aliquatenus ea intelligere valeat humanus sensus cùm & ipsa eorum explanatio, quam hic Aug. addit, plurimum in se habeat difficultatis & ambiguitatis.

Quòd secundum hanc expositionem non distinguuntur ibi proprietates personarum tres.

NON enim secundum præmissam expositionē distinguntur hic res illæ proprietates superiùs assignatę, sed ipsæ hypostases distinctæ ab inuicem monstrantur, æternitas tamen nomine eadē videtur designata proprietas, quā patrat hoc nomen, ingenitus. Sed videamus quid sit quod dicit. Imago si perfectè implet, cuius imago est, ipsa coæquatur ei, non illud suæ imagini. Videtur enim dicere, quod filius qui est imago patris, patri coæquatur, non pater filio. Et & filius dicatur æqualis patri in scriptura, & pater filio: filius hoc habet à patre vt sit æqualis, pater autem non habet à filio: & tamen filius plene ac perfectè æqualis est patri, id est, imago ei cuius est imago.

Quare dicatur Hilarius propria personarū assignare in prædictis cùm ibi non sint expressa proprietates.

PROPRIA ergo personarū in prædictis verbis assignasse dicitur Hilarius, quia relativa nomina personarum posuit, scilicet, imaginis, & muneris: quæ relativè dicūtur de personis, & proprietates notat, quibus distinguūtur personæ. Ista enim dicitur spiritus sanctus munus relativè, sicut donum. Verumtamē ipsas proprietates aliis tribus nominibus non significauit, iuxta prædictam Aug. expositionem nisi solo nomine æternitatis, quo nō ipsam paternitatem, sed eam voluit intelligi notionem qua dicitur ingenitus.

Hilarius in libris de Syn nodis, Prōpositione 26. Si quis in nascibilē & sine principio deum. Quasi duo sine principio & duo ī nascibilia. et ibi. de doct. Christ. duo innata, duo deorū nata, duos facit deos. nathema sit. Caput quod est principiū omnīū sine. Caput autē quod est principiū

Quod earundem personarum distinctionem notat Aug. aliis verbis sine expressione trium personarum.

ILLVD etiam sciri oportet, quòd earundem trium personarū distinctionē Aug. ostendere volens sine expressione illarū triū proprietatum superius commemoratarū, ait lib. de doct. Christ. sic ait: In patre est vnitas, in filio æqualitas, in spiritusancto vnitatis æqualitatisq; cōcordia. Et hæc tria vnū, omnia propter patrem, æqualia omnia propter filiū, connexa omnia propter spiritū sanctum. Itaq; pater & filius & spiritus sanctus & singulus quisq; horū deus est, & simul omnes vnus deus: & singulus quisque horū plena substantia est, & simul omnes vna substantia. Pater nec est filius nec spiritus sanctus: & filius nec pater est nec spiritus sanctus: spiritus sanctus nec pater est, nec filius, sed pater tantùm pater, & filius tantùm filius, & spiritus sanctus tantùm spiritus sanctus. Eadem tribus æternitas, eadem incommutabilitas, eadem maiestas, eadē potestas. In his verbis aperiē insinuatur personarum trium distinctio.

Quare patri attribuatur vnitas, & filio æqualitas.

SED plurimos mouet quòd patri attribuit vnitatem, filio æqualitatem. Cùm enim vnitas dicatur secundū substantiam, nō tantùm in patre est, sed etiam in filio & in spiritu sancto: & æqualitas vna est patris & filij & spiritus sancti. Cur ergo patri attribuitur vnitas, & filio æqualitas? Vel eadem ratione attribuitur patri vnitas secundum Aug. quia supra eidem æternitas secundū Hilarium: quia videlicet pater ita est, vt ab alio nō sit, & quia filium genuit vnum secum deum, & spiritus sanctus ab eo procedit vnus cū eo deum. Vnitas ergo in patre esse dicitur, quia nec est aliquid

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliud à quo sit. Non enim ab alio est, nec ab eo aliquis
aliquid est ab æterno, quod vnum cum eo nõ sit: filius eo
Ioan.10.f & spiritus sanctus vnum sunt cum patre. Vnde veritas
Ego & pater vnum sumus.

Quare pater & filius dicantur esse vnum vel vnus deus, sed non vnus: quia res eiusdem naturæ rectè possunt dici vnum simpliciter esse, & cum adiectione: res verò diuersæ naturæ non possunt dici vnum, nisi dicatur quid vnum.

HIC dici oportet, quòd pater & filius & spiritus sanctus rectè dicuntur esse vnum & vnus deus, sed non vnus. Res enim duæ vel plures rectè possunt dici vnũ esse, si sint vnius essentiæ, & earum vna sit natura. Vnus autẽ vel vna non potest dici de diuersis rebus, nisi addatur quid vnum vel vna: quo addito, rectè potest dici de rebus & vnius & diuersæ
Cap.3. substãtiæ. Vnde Aug. in 6. lib. de Tri. sic ait: [Nescio vnde inueniatur in scripturis dictum, vnũ sunt, quorũ est diuersa natura. Si autem & aliqua plura sunt eiusdem naturæ & diuersa sentiant, non sunt vnum inquantũ diuersa sentiunt. Cũ ergo sic dicitur vnũ, vt non addatur quid vnũ, & plura
1.Cor.3.b vnũ dicũtur eadã natura atq; essentia: non diuisidẽs neq; alia sentiẽs significatur. Vnde Paulus & Apollo, qui & unus homines erant & idẽ sentiebãt, vnũ esse dicũtur, cùm dicitur: Et qui plantat & qui rigat vnũ sunt. Cùm verò additur
1.Cor.6.d quid vnũ, potest significari aliquid ex pluribus vnũ factum quãuis diuersa natura: sicut anima & corpus non possunt vtiq; dici vnũ, quid enim tã diuersum? nisi addat vel subintelligatur quid vnũ, s. vnus homo, vnde Apostolus, Qui adhæret, inquit domino, spiritus vnus est. Nõ dixit vnus est vel vnũ sunt, sed addidit, spiritus. Diuersi sunt enim natura spiritus hominis & spũs dei, sed inhærẽdo fit spũs hominis vnus spiritus cũ deo, quia particeps sit veritatis & beatitudinis illius. [Si ergo de his quæ diuersæ substãtiæ sunt, recte dicitur q̃ sint vnus spiritus: quãto magis qui vnius substãtiæ sunt rectè dicuntur vnus deus esse: Pater ergo & filius vnus
Tomo 6. Articulo 46. sunt vtiq; secundum vnitatem essentiæ, & vnus deus. Sabellius quo & Arriana hæresis damnatur, quæ patrem & filiũ & spiritum sanctũ, vt ait Augustin. in libr. de hæresibus nõ vult esse

vnius eiusdẽmq; substantiæ atq; naturæ, vel vt expressiùs dicatur, essentiæ quæ græcè dicitur vsia: sed filiũ esse creatu- *Eodẽ Tomo articulo 41.*
ram. Necnon & Sabelliana, quæ, vt ait Augu. in eodem lib. dicebat Christum eundẽ ipsum & patrem & spiritũ sanctũ esse: ut esset trinitas nominũ sine subsistentia personarum. Vtrunq; pestem, vt ait Aug. super Ioannẽ, elidit veritas dicens: [Ego & pater vnum sumus. Vtrũq; audi & aduerte. & vnũ, & sumus. & a Charybdy & à Scylla liberaberis. Quòd enim dixit vnum, liberat te ab Arrio: quòd dixit sumus, liberat à Sabellio. Si vnum, ergo nõ diuersum: si sumus, ergo pater & filius. Sumus enim non diceret de vno, nec vnũ de diuerso. Erubescant ergo Sabelliani, qui dicunt ipsum esse patrem qui est filius, confundentes personas: qui & dicti sunt patripassiani, qui dicunt patrem fuisse passum. Arriani verò dicunt aliud patrem esse, aliud filium: non vnã substantiam, sed duas: patrem maiorem, filium minorẽ. Noli hoc dicere tu catholicæ. In medio ergo nauiga, vtrunque periculosum latus deuita: & dic. Pater pater est, & filius filius est: Alius pater, alius filius: sed nõ aliud, imò hoc ipsum, quòd vnus deus.] Ecce ostẽsum est quare vnitas in patre esse dicatur, cùm tres illi vnum sint. *Tomo 6. Tract.36.*

Quare dicatur esse æqualitas in filio, cùm sit vna æqualitas trium. K

NVNC videamus quare æqualitas dicatur esse in filio, cũ tota & summa æqualitas sit trium. Hoc ideo fortè dictum est, quia filius genitus est à patre æqualis gignenti, & donum quod ab vtroque procedit: & ideo illa tria dicũtur esse æqualia propter filium. Filius enim habet à patre, vt sit æqualis & spiritui sancto: & spiritus sanctus ab vtroque habet, vt sit æqualis vtrique. Hoc autem sine assertionis superbiloquio & maioris intelligentiæ præiudicio dicimus, malẽtes in expertione tam clausorum sermonum peritiores audire, quàm aliquid aliis influere.

Quare in spiritu sancto dicatur esse vtriusque concordia vel connexio. L

QVOD autem in spiritu sancto dicitur esse vtriusque concordia, & per eum omnia connexa, facilior est intelligentia nobis præmissa ad mentem reuocantibus. Suprà etiam secundũ authoritates sanctorũ dictum est quòd spi- *Dist.10.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ritus sanctus amor est quo pater diligit filiũ, & filius pa
Rectè ergo spiritus sanctus dicitur cõnexio vel cõcorda
tris & filij, & per eum omnia connexa. Vnde Aug. in
Cap.11. de Tri. ¶ Cõmunio quædã cõsubstãtialis patris & filij est
borũ spiritus sanctus. Idẽ in 6. lib. de Tri. ¶ Spiritus sa
Cap.3. est summa charitas vtrunq; coniungens, nõque suiun

VTRVM PATER VEL FILIVS SPI-
ritu sancto diligat, cum diligere idem deo sit quod esse.

Distinct. XXXII.

937 an 2

HIc oritur quæstio ex prædictis deducta. dictum enim suprà, atq; sanctorũ authoritatibus ostensum q; spiritus sanctus est communio patris & filij, amor quo pater & filius se inuicẽ diligũt. Ideo quæritur, an pater vel filius per spiritũ sanctũ diligat. Quod vtiq; videtur oportere dici secũdum authoritates suprà positas: quibus ostenditur spiritum sanctum esse, quo genitus à gignente diligatur, genitorémq; suũ diligat. Sed cõtrà, si pater vel filius dicatur diligere per spiritum sanctum, videtur esse per spiritum sanctum: quia nõ est aliud deo esse, & aliud diligere, idem: quia vt ait Aug. in 15. lib. de Trin. Quicquid secundum qualitates in illa simplici natura dici videtur, secundũ essentiam est intelligendum, vt bonus magnus, immortalis, sapiens, diligens, & huiusmodi. Ideóque si pater vel filius diligit per spiritum sanctum, per ipsum spiritum esse videtur, neque tantum essentia sua diligit, sed etiam dono.

Moues & soluit dubitationẽ vtrum ex appropriatione qua spiritus sancto appropriatur concordia in fine præcedentis dist. ibi. Quod autem in spiritu sancto.

Hæc quæstio insolubilis est humanum superans sensum, in qua authoritates sibi occurrunt.

Cap.5. HVIC quæstioni, cum altitudinem nimiæ profunditatis contineat, id solùm respondemus, quòd Aug. significare videtur, scilicet q; pater & filius se diligant, & vnitatem quam habent non solùm essentia sua, sed suo dono proprio: quamuis suprà positum sit, iterare tamen non piget, quia breuiter dixit. Ait ergo August. in 6. lib. de Trin. ita. ¶ Manifestum est q; non aliquis duorum est quo vterque coniungitur, quod à gignente diligatur, genitorémque suũ diligat, sed neque nõ participatione, sed essentia sua, neque dono superadditum alicuius, sed suo proprio seruantes vnitatem pacis. Et hoc dicit quòd essentia sua & dono suo seruat vnitatem.

lo vt. lib. de Trin. ait. ¶ In illa trinitate quis audeat dicere, patrem nec se, nec filiũ nec spiritum sanctũ diligere, nisi per spiritum sanctum. ¶ Hic apertè ostendit, patrem non tantum per spiritum sanctum diligere, non autem simpliciter dicit patrem non diligere per spiritum sanctum.

Cap.7. Cap.1. 1. Cor. 1. d Aug. in lib. 83 q. 23. q. Tomo. 4.

Vtrum pater sit sapiens sapientia quam genuit, sicut diligit amore qui ab ipso procedit. 937 an 3

PRAETEREA diligẽter inuestigari oportet, vtrum pater sapiẽs sit sapientia quam genuit, quæ tãtùm filius est. Quod videtur à simili posse probari. Si enim pater diligit amore qui ab ipso procedit, cur non est sapientia vel intelligentia quã ipse genuit, sapit, vel intelligit? Hãc quæstionẽ mouere videtur, vt ait Aug. in 6. lib. de Tri. q; scripsit Apostolus, dicens Christum dei virtutẽ & dei sapiẽtiam. Vbi quæritur, vtrum ita sit pater sapientiæ & virtutis suæ, vt hæc sapientia sapiens sit, quam genuit, & hac virtute potens, quã genuit. Sed absit vt ita sit: quia si hoc est ibi esse quod sapere & esse per illam sapientiã quã genuit sapiẽs dicitur pater: alioquin nõ ipsa ab illo, sed ille ab ipsa est. Si enim sapiẽtia quã genuit, causa est illi vt sapiẽs sit, etiã vt sit ipsa illi causa est. quod fieri non potest, nisi gignendo eũ aut faciẽdo, sed nec genitricem, nec conditricem patris vllo modo quisquam dixerit sapientiam. quid enim est insanius? Ergo pater ipsa sapientia est, qua sapiens est. Filius verò dicitur sapientia patris, & virtus patris: non quia pater per eum sit sapiẽs vel potens, sed quia filius sapientia & virtus est de patre sapiens & virtute. ¶ Ex his ergo patet quòd pater non est sapiẽs sapientia genita, sed seipso sapientia ingenita.

Vtrum filius sit sapiens sapientia genita vel ingenita. D

POST hæc quæri solet à quibusdam, vtrum filius sit sapiens sapientia genita, vel ingenita. Si enim non est sapiens sapientia genita, nec seipso sapiens est: si verò sapientia ingenita sapiens est, non videtur sapiẽs esse sapientia ingenitam: & ita non videtur esse sapiens à patre, cum a patre habeat omnia. Ad quod dicimus, quòd vna est sapientia patris & filij & spiritus sancti, sicut vna essentia: quia sapientia in illius naturæ simplicitate est essentia: & tamen filius tantùm est sapientia genita, & pater tantùm est sa-

Cap.7. Cũ sapiẽs dicitur & sapientia sapiens dicitur, sine qua eum vel fuisse aliquando vel esse posse nephas est credere: nõ participatione sapientiæ sapiẽs dicitur: sed aliquid

Universidad de Deusto
Biblioteca

Animad. circa lectorem, patrē dici sapiētē geniti sapientia, quod aliis obuiat testimoniis.

pientia ingenita: & sapientia genita est de sapientia ingenita, vel a sapientia ingenita. Et cùm idem sit ibi esse quod sapientem esse, relinquitur vt sapientia genita sit sapiēs de sapientia ingenita. Nō ergo filius dicitur sapientia dei, eò quòd ipse solus intelligēs sit vel sapiens sibi & patri & spiritui sancto: quia vt ait Aug. in 15. lib. de Tri. cap. 7. [Si solus ibi filius intelligit & sibi & patri & spiritui sancto: ad illam rem absurditatem, vt pater non sit sapiens de seipso, sed de filio, nec sapientia sapientiam genuerit, sed ea sapientia pater dicatur sapiens esse quam genuit. Vbi enim nō est intelligentia, nec sapientia potest esse. Ideóque si pater non intelligit ipse sibi, sed filius intelligit patri, profectò filius patrem sapientē facit. Et si hoc est deo esse quod sapere, & ea illi essentia, quæ sapientia nō filius à patre, quod verum est, & à filio potius pater habet essentiam, quod absurdissimum atque falsissimū est. Est ergo deus pater sapiens ea, quæ sapiētia quæ est pater, de quo est genitus filius. Ita & pater est intelligens, ea, quæ ip se est, sua intelligētia. Non enim esset sapiens, qui non esset intelligens. Filius autem intelligentia patris, de intelligētia genitus est, quæ est pater: de qua & intelligēs est. Proinde pater est sapientia, & filius sapientia, & vterque vna est sapientia: & tamen solus pater est ingenita sapientia, & filius solus genita sapientia: nec tamen alia sapientia pater, alia sapientia filius, sed vna eademque est: sicut pater est deus ingenitus, & filius est deus genitus: nec tamen deus genitus, est deus ingenitus: non ideo tamen aliud deus est pater, alius deus filius: sed vnus deus vterque, non autem vnus. Alius est enim genitus, alius ingenitus, sed non alius deus: imò vterque vnū, siue vnus deus. Ita non est sapientia genita, sapiētia ingenita: sed alia est sapiētia genita, alia ingenita: nō tamen est ala sapientia, sed vna eadēque sapientia.*

Aug. lib. 15. de Trin. cap. 7. & 25. ca. 7.

An filius sit sapiens seipso vel per seipsum.

EX prædictis constat, quòd filius non est sapiens, à se neque de se: sed de patre, & à patre. Quæri autē solet, verum filius sit sapiens seipso vel per seipsum. Quidam dicunt multiplicem hic fieri intelligentiam, & ideo distinguendum esse ita vt cùm dicis filium esse sapientem seipso vel per seipsum, si sui natura & essentia sapientem intelligas, verus est intellectus: si verò à seipso vel de seipso sapientem esse intelligas, falsitati subiectam habeas intelligētiam. Alij verò sine pociuter & absque determinatione concedunt huiusmodi locutiones, filius est sapiēs per se, sed nō à se, vel de se: & filius est deus per se, & est per se, sed non à se, vel de se. Hoc confirmantes verbis Hilarij, qui filium non à se, sed per se agere, in li. 9. de Trin. ait [Naturæ, inquit, cui cōtradicis hæretice, hæc vnitas est, vt ita per se agat filius, ne à se agat: & ita non à se agat, vt per se agat. Intellige filium agentem, & per eum patrem agentem. Nō à se agit, cùm pater in eo manere monstratur. Per se agit, cum secūdum natiuitatem filij agit ipse quæ placita sunt. Infirmus sit non a se agendo, nisi à deo ipse agit: non sit verò in vnitate naturæ, si quæ agit & in quibus placet, nō per se agit. Sicut ergo, inquiunt, filius per se agit sed non à se, ita & filius debet dici sapiens per se, sed non à se. Sic & ipse per se deus est, vel esse dicendus est (vt aiunt) sed non à se vel de se.

Solutio secundum quosdam.

Aliorum determinationes.

Pater medium lib.

An vna tantùm sit sapientia patris.

POST hæc à quibusdam solet quæri, vtrum vna tantum sit sapientia patris. Quòd non esse nititur probare hoc modo: filius, inquiunt, est sapientia patris genita, qua pater sapiens non est. Est igitur aliqua sapientia patris, qua sapiens non est. Est autem & sapientia patris ingenita, & ea pater sapiens est. Est ergo quædam sapientia patris, qua sapiens est: & ipsa nō est illa sapientia patris, qua pater sapiens non est: non est ergo vna tantùm sapientia patris. Idem sapiētia ingenita est sapiētia patris: & sapientia genita est sapientia patris: nō est autem sapientia ingenita, sapientia genita: nō est igitur vna tantùm patris sapientia. Hæc & his similia, tanquam sophistica & à veritate longinqua, cunctisque in theologia peritis potentia abiicimus, responsa indigna aduersentes. Id tamen adiicientes, qua vna tantùm sapientia patris: sed non vno modo dicitur. Nam sapientia patris dicitur illa quam genuit, & sapientia patris dicitur ea qua sapiens est. Diuersa est ergo ratio dicti, illa enim dicitur patris, quia eam genuit: & ea dicitur sapientia patris quia ea sapit. Vna est tamen sapientia patris, quia sapientia genita est eadem sapientia, & ea qua sapiens est. siue ea qua sapiens est intelli-

Quòd nititur probare quidā nō vna tm̄ est sapientia patris.

Quòd responsione indigna sint hæc & his similia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gatur persona patris, siue essentia patris: quia persona patris quæ intelligitur cum dicitur sapientia ingenita, & persona filij quæ significatur cùm dicitur sapientia genita, una eademque sapientia est: quæ essentia diuina intelligitur communis tribus personis.

Quòd in trinitate est dilectio quæ est trinitas: & tamen spiritus sanctus est dilectio, quæ non est trinitas: nec ideo duæ sunt dilectiones: ita & de sapientia. II

ET sicut in trinitate dilectio est, quæ est pater filius & spiritus sanctus, quæ est ipsa essentia dietatis & tamen spiritus sanctus dilectio est, quæ non est pater vel filius: non ideo duæ dilectiones sunt in trinitate: quia dilectio quæ proprie spiritus sanctus est, est dilectio quæ trinitas est: & tamen ipsa trinitas est sicut spiritus sanctus est essentia quæ trinitas est, non tamen ipsa trinitas est: ita in trinitate sapientia est, quæ est pater & filius & spiritus sanctus, quæ est una sapientia diuina: & tamen filius est sapientia, quæ non est pater vel spiritus sanctus. Nec ideo duæ sapientiæ ibi sunt: quia sapientia, quæ propriè est filius, est sapientia quæ est trinitas, ipsa tamen non est trinitas: sicut filius est essentia quæ est trinitas, ipse tamen non est trinitas.

Qua ratione pater non dicitur sapiens ea sapientia quam genuit, eadem videtur debere dici quòd non sit diligens pater vel filius dilectione, quæ ab vtroque procedit. III

PRAETEREA diligenter notãdũ est, quòd ea ratione qua pater nõ dicitur sapiẽs ea sapiẽtia quã genuit, videtur fore dicendum q⁹ pater non diligat filium, vel filius patrem ea dilectione quæ ab vtroq; procedit scilicet quæ proprie spiritus sanctus est. Sicut enim idẽ est deo sapere quod esse, ita est ei idem diligere quod esse. I deóque sicut negatur pater esse sapiens sapientia quam genuit: qui si ea diceretur sapiens, non ipsa ab eo, sed ipse ab ea intelligeretur: ita videtur nõ debere cõcedi, quòd pater vel filius diligat dilectione quæ tãtum spiritus sanctus est: quia si ea diligit pater vel filius, nõ spiritus sanctus videtur esse à patre & filio, sed pater & filius à spiritu sancto: quia idem est ibi diligere quod esse. At suprà dictum est, atque authoritate Aug. *Diffin. 10*

sanctum, quòd in trinitate tria sunt, vnus diligens eum qui de illo est, & vnus diligens eum de quo est, & ipsa dilectio: & non est aliquis duorum quo genitus à gignente dicitur, & genitorem suum diligit. Quibus verbis apertè significatur patrem filium, & filium patrem diligere: ea scilicet dilectione quæ non est aliquis eorum, sed tantùm spiritus sanctus. Cum idem ergo sit ibi diligere quod esse, quomodo dicitur pater vel filius non esse ea dilectione qua alter alterum diligit? cùm ideo pater negetur sapere sapientia quam genuit, ne ea esse intelligatur. *Aug. li. 6. de Tri. ca. 5.*

Quod & hæc quæstio inexplicabilis est, quæ excellit infirmitatem hominum. I

DIFFICILEM mihi fateor hanc quæstionem, præcipuè cùm ex prædictis oriatur, quæ similem videntur habere rationem: quod meæ intelligentiæ attendens infirmitas turbatur, cupiens magis ex dictis sanctorum referre, quam afferre. Optimus enim lector est, inquit Hilarius in primo libro de Trinitate, qui dictorum intelligentiam expetat ex dictis potius, quàm imponat: & retulerit magis quàm attulerit: neque cogat id videri dictis contineri, quod ante lectionem præsumpserit intelligendum. Cùm ergo de rebus Dei sermo est, concedamus Deo sui cognitionem, dictisque eius pia veneratione famulemur. Inueniget ergo diligenter pius lector rationem dictorum, si forte dictorum aliquam valeat reperire causam: qua nota, ipsa præmissa quæstio aliquatenus explicari valeat. Ego autem hanc quæstionem non absoluens, sed errorem excludens, profiteor non esse dictum patrem diligere filium, vel filium patrem, ea dilectione quæ ab vtroque procedit: quæ non est aliquis eorum, sed tantùm spiritus sanctus: tanquam ea dilectione pater sit, vel filius. Sed sic ea pater diligit filium, & filius patrem: vt etiam pater per se ea, quæ ipse est, dilectione diligat, sic & filius: non autem sic, vt pater per se non diligat, & filius, sed per eam tantùm. Quis hæc in illa trinitate (inquit Augustinus) opinari vel affirmare præsumat? Eam tamen quæstionem lectorum diligentiæ plenius diiudicandam atque absoluendam relinquimus, ad hoc minus sufficientes. *In medio libri. Lib. 15. de Tri. ca. 7.*

VTRVM PROPRIETATES PERSONARVM sint ipsæ personæ vel Deus, diuina essentia.

Distinct. XXXIII.

POST supradicta interius cõsiderari atque subtilius inquiri oportet, Vtrũ proprietates personarũ, quibus ipsæ personæ determinãtur, sint ipsæ personæ, & non sint deus, id est diuina essentia: an ita sint in personis, vt nõ sint personæ, ac per hoc nec diuina essentia. Quòd enim in personis sint proprietates, nemo inficiari audet, cùm apertissimè authoritas, quòd in personis est proprietas, & in essentia vnitas. Superius quoque multis sanctorum testimoniis diximus, personas per proprietates distingui atque determinari: ipsasque proprietates, tres scilicet, propriis expressimus vocabulis. Cùm ergo proprietates ipsæ ab æterno sint, quibus ipsæ personæ determinantur & differunt: quomodo essent si in eis non essent: & quomodo in eis essent, & ipsæ personæ non essent, quin ibi esset multiplicitas? Quæ circa ficut proprietates esse in personis, ita & eas personas esse confitemur: ficut suprà authoritate Hieronymi (vt non pigeat reuocare ad mentem) protestati sumus, in expositione fidei ita dicentis [Sabellij hæresim declinantes, tres personas expressas sub proprietate distinguimus. Non enim nomina tantummodo, sed etiam nominum proprietates, id est personas, vel vt Græci exprimunt, hypostases, hoc est subsistentias confitemur.] Ecce apertè dicit personas proprietatibus distingui, & ipsas proprietates esse personas: cuius breuitatis perstringimus, quia suprà latius posuimus.

Quod proprietates sint diuina essentia.

CVMQVE de simplicitate deitatis suprà dissereremus, authoritatibus sanctorum, scilicet Augustini, Hilarii, Ambrosii, necnon & Boetij euidenter monstrauimus Deum hoc esse omnino quod in se habet: excepto quòd pater habet filium, nec est filius: & filius habet patrem, nec est pater: & sic esse in natura trium, vt qui habet, hoc sit quod habet: & non tantum quod ibi est, vnum esse, vnam vitam esse: quæ iterum iteramus, ne fastidium lectori ingeramus. Si ergo proprietates ibi sunt, singula earum est id in quo est, & vnum ea-

Dentibus substantia lib. & proprietatib. in cõparatione secũdũ cõnumeratã & differitia ad essentia & personas dist. 26. signo A. & 27. sig. D. Quòd proprietates sint personæ. Dist. 25. sig. N. Tom. 4. in explanatione Symboli ad Dam. Dist. 25. sig. M. Diuin. 8. signo I. Ex præmissis euincitur proprietates esse personas & vnam essentiam

demque vitã singulæ sunt. Iteremus ergo & proprietates esse in tribus personis, & ipsas esse personas atque diuinam essentiam.

Authoritate asserit, quòd proprietas sit natura. C

QVOD enim proprietas etiam diuina natura sit, ostendit Hilarius, dicens natiuitatem filij esse naturam. Vnde in 7. lib. de Trinitate [Vtriusque natura non differt: vnum sunt pater & filius. Habet ergo hoc sacramenti natiuitas, vt complectatur in se & nomen, & naturã, & potestatem: quia natiuitas non potest esse ea natura, vnde nascatur filius.] Idem in 6. [Natiuitas proprietas est, veritas est.] Idem in 7. di- [quòd naturæ natiuitas sit intelligẽda esse in natura Dei.] Suprà enim dixit [quod proprium patris est quòd semper pater est, & proprium filij est, quòd semper filius est: significans quòd proprietas patris est pater, & proprietas filij est filius.] His aliisque pluribus authoritatibus apertè significatur, quòd proprietas filij filius sit, sic & deus: ita & proprietas patris, & proprietas spiritus sancti.

in medio libri. *Ibidem.* *Ibidem.*

Quidam negant, scilicet proprietates esse personas & diuinam naturam, & quare. D

HOC autem aliqui negant, dicentes quidem proprietates in personis esse, sed non esse personas ipsas: quia ita dicunt esse in personis vel essentia diuina, vt non sint interius: sicut ea sunt quæ secundum substantiam dicuntur de Deo, vt bonitas, iustitia: sed extrinsecus affixæ sunt, atque ita esse rationibus probare contendunt. Si enim, inquiunt, proprietates sunt personæ, non eis personæ determinãtur. Cui- ta quod dicimus, quia etiam seipsis personæ differunt, sicut suprà Hieron. loquens de patre & filio & spiritu sancto dicit. Substãcia vnum sunt, sed personis ac nominibus distinguntur. Sed iterum addunt. Si proprietates ipsæ diuina essentia sunt, cùm essentia non differant tres personæ, nec proprietatibus differunt. Quomodo enim differt pater à filio, eo quòd diuina essentia est, cùm in essentia vnum sunt?

Obiectio eorum pro ea quæ volunt probare proprietates nõ esse personas. *Secunda obiectio.*

Responsio ad præmissa authoritate nitens. E

HORVM doctrinis nouis & humanis commentis, verbis Hilarij respondeo [immensum est quod exigitur & incomprehensibile: extra significantiam est sermonis, extra capti- uitatem intentionem: non enuntiatur, non attingitur, non te-

Li. de tri. 1. Natum principium li.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ncturverborum significantiam rei ipsius natura consti-
sensus contemplationem imperspicabile lumen obcæ-
Eccle. 43. intelligentiæ capacitatem quod fine nullo continetur, ex-
cedit. Mihi ergo in sensu labes est, in intelligẽtia stupor
in sermone verò non iam infirmitatem, sed silentium con-
fitebor, periculosum nimis est de rebus tantis ac tam recon-
ditis aliquid vltra præscriptũ cæleste proferre, vt vltra pa-
finitionem Dei sermo de deo sit. Forma fidei certa est. N
ergo aliquid addendum est, sed modus constituendus
daciæ quicquid vltrà quæritur, non intelligitur.

Quomodo improbi hæretici insistant alia addentes.

CAETERVM hæreticorum improbitas insi
diabolicæ fraudulentiæ excitata, nondum quiescit: sed
Tertia ob iectio. tanta rerum quæstione addit, Si paternitas & filiatio in
siue in diuina essentia sunt, eadem ergo res est sibi pate
filius. Nam in quo paternitas est, pater est: & in quo filia
est, filius est: Si ergo vna eadémque res habet in se pater-
tatem & filiationem, ipsa generat & generatur: quod dice-
tes in Sabellianam hæresim pertrahuntur, extendentes p
trem in filium, cùm ipsum sibi filium proponant & pater
Si verò negauerit in vna dei essentia paternitatem esse & f
liationem: quomodo ergo dicunt esse deum? His atque al
argumentorum aculeis vtuntur in suæ opinionis asserti-
nem, vt veritatis formam dissecent.

*Responsio contra hanc eorum oppositionem, vbi traditur pro-
prietates non penitus ita esse in dei essentia, sicut
in hypostasibus dicuntur.*

QVORVM audaciæ resistentes, atque ignoranti
prouidentes, audebimus aliquid super hoc loqui. Paterni-
tas & filiatio non ita esse omnimo in diuina substantia in-
cuntur, sicut in ipsis hypostasibus: in quibus ita sunt, vt
eas determinant, vt ait Ioan. Damasc. characteristica
Libro de orthodoxa fid. 3 ca. 6 mata sunt, id est, determinatiuæ proprietates hypostaseo
& non naturæ: etenim hypostasim determinant & non na-
turã. Ideóque licet paternitas & filiatio sint in diuina essen-
tia, cùm eam non determinẽt, nõ ideo potest dici, q
essentia & generet & generetur, vel quòd eadem res sit
pater & filius. Ita enim proprietas determinat personã, vt
proprietate hypostasis sit generans, & illa alia hypostasis

genita: & ita nõ idẽ generat & generatur, sed alter alterum.

Quæritur quomodo proprietates possint esse in natura, vt tamen eam non determinent. II

SED fortè quæres cùm hæ proprietates non possint esse
in personis quin eas determinent, quomodo in diuina es-
sentia esse possint, ita vt non eam determinent? Respondeo
nihi & hic cum Hilario. Ego nescio, non requiro, sed conso- *Lib. de*
labor me tamen: atchangeli nesciunt, angeli non audierunt, *Trin. non*
fecula non tenent, Prophera non sensit, apostolus non in- *longè à*
terrogauit, filius ipse non edidit. Cesset ergo dolor quere- *principio.*
lorum: non putet homo sua intelligentia generationis sa-
cramentum posse consequi. Absolutè tamen intelligendus
est pater, & filius, & spiritus sanctus. Stat in hoc fine intelli-
gentia verborum. Est filius à patre, qui est vnigenitus ab in- *In origina-*
genito, progenies à parente, vnus ab vno: non natura deita- *li sinus à*
tis alia & alia, quia ambo vnum. Hoc credendo incipe, per- *sinu.*
core, persiste: etsi non peruenturum sciam, tamen gratula-
bor profecturũ. Qui enim piè infinita prosequitur, etsi non *Ioan. 10 f*
comingat, aliquando tamen proficiet prodeundo. Sed ne te
inferas in illud secretum & arcanum inopinabilis natiuita-
tis, ne te immergas, summã intelligentiæ cõprehẽdere præ- *Pro. 25. d.*
sumẽs, sed intelli ge incõprehensibilia esse. His aliisq; mul-
tis euidenter ostẽditur nobis nullatenus licere maiestatẽ per
scrutari, ius ponere potestati, modũ circunscribere infinito.

*Quibus authoritatibus opinionem suam, scilicet quòd pro-
prietas patris vel filij non sit deus, muniant.* I

VERVNTAMEN nõdum desistunt impatientiæ
spiritu agitati, sed opinionẽ suam etiã sanctorũ authoritati
bus munire conãtur: quibus ostendere volunt proprietatem
qua pater est pater, & proprietatem qua filius est filius, non
esse deum. ad hoc inducentes verba Aug. super illum locum
psal. Et non est substantia, ita dicentis. Deus enim quædam *Psal. 68.*
substantia est. Vnde etiam in fide catholica sic ædificamur, *Tomo 8.*
vt dicamus patrem & filium & spiritum sanctum vnius es-
sentiæ substantiæ. Quid est vnius substantiæ? Quicquid est pater
quod deus est, hoc est filius, hoc est spiritus sanctus. Cũ au-
tem pater est, non illud est quod vel quo est. Pater enim non
ad se, sed ad filium dicitur: ad se autem deus dicitur. Eo i-
psum quo vel quo deus est, substantia est. Et quia eiusdem

Universidad de Deusto
Biblioteca

substantiæ est filius, proculdubio filius est deus. At verò pater est, quia non substantiæ est: sed refertur ad filium, sic dicimus filium patrem esse, sicut dicimus filium deum esse.

Quæritur retorquet Gabriel obiectionem ad suam opinionem.

Ex his verbis significari dicũt, quòd proprietas patris & proprietas filij non sit deus vel essentia diuina. Cùm enim dicit, eo quòd deus est, substantia est: sed quòd pater est, substantia nõ est: apertè inquiunt ostendunt id esse substantiam quo deus est: id verò quo pater est, nõ esse substantiam. Item cùm ait, Pater non illud est quod est, ostendit eum non esse patrem, eo quòd substantia est. Non enim simpliciter dixit pater non est illud quod est: sed ait, cùm pater est, non est illud quod est, significans quo pater est non esse illud quo est, id est essentiam. Hæc illi ita exponentes, sua cõmenta simplicibus & incautis vera videri faciunt. Nos autem aliter fore ista intelligenda dicimus. Dicens enim, eo quòd Deus est, substantia est: sed quòd pater est, substantia non est, hoc intelligi voluit, quia essentia deus est, & deitate substantia est. Sic enim substantia est, quo deus est: & econuerso, ea tus ea est deitas quæ est substantia, & substantia quæ sed quod pater est, non est substantia, id est, non quo pater est, eo substãtia est, quia proprietate generationis pater est qua substantia non est. Ipsam tamen proprietatem substantiam esse non negauit. Ita etiam illud intelligendũ est quod ait, Cùm pater est, non illud est quod est, id est, non illo pater est, quod vel quo ipse est, id est, essentia, sed notione.

Quòd alter intelligẽda sunt ea, verba quam dicunt.

Aliis etiam verbis Augustini vtuntur, vt asserant quod dicunt, scilicet proprietates personarum non esse Dei substantiam.

Dist. 27. signa E.

ITEM illis verbis Augustini vehementer insistunt superius positis, scilicet quòd verbum secundum quod deitas est & essentia, hoc est quod pater: secundum quod verbum, non hoc est quod pater. Si, inquiunt, verbum non est hoc quod pater, secundum hoc quòd est verbum: id ergo quo verbum est, non est illud quod pater est proprietas: ergo qua verbum est, non est quod pater est: non est igitur diuina essentia. Ad quod dicimus, quia licet secundum quod verbum, non sit quod pater est, ea tamen proprietas qua verbum est, est id quod pater est, id est, diuina essentia, sed non est hypostasis patris.

Responsio.

Opinio

OPINIO QVORVNDAM NON IDEM esse personam & essentiam vel naturam dicentium, & eandem essentiam non posse esse patrem & filium & spiritum sanctum.

Distinct. XXXIIII.

De comparatiõe personæ siue rei naturæ ad naturã, vel de cõparatione personarum ad essentiam.

PRædictis autem adiicendũ est, quòd quidam peruersi sensus homines in tantam prosilierũt insaniam, vt dicerẽt non idem esse naturam Dei & personam siue hypostasim: dicentes eandem essentiam non posse esse patrẽ & filium sine personarum confusione. Si enim, inquiunt, ea essentia quę pater est, est filius, idem sibi pater est & filius. Si autem rem dicis esse patrem, aliam quærę quàm dicas esse filium. Si verò aliam nõ quæsieris, sed eandem dixeris, idem genuit & genitus est. Propter hæc & huiusmodi inter naturam & personam diuidunt, ita vt non recipiant vnam deitatem naturam & simplicem esse tres personas. Idque testimonio Hilarij defendere nituntur: qui in 8. lib. de Tri. quærẽs, verum Apostolus spiritum Dei nominans & spiritum Christi, idem significauerit vtroque verbo: inquit ita. Sentiũ præ dicator volẽs naturæ vnitatẽ in patre & filio docere ait, Spiritus Dei in vobis est, si quis autem spiritum Christi non habet, hic nõ est eius. Si autẽ spiritus eius qui suscitauit Iesum, & cætera. Spirituales omnes sumus, si in nobis est Dei spiritus: sed & huc spiritus Dei est & spiritus Christi. Et cùm Christi spiritus in nobis est, eius spiritus in nobis est qui suscitauit Christũ. Et cum eius qui suscitauit Christũ in nobis est spiritus, & spiritus in nobis est Christi, nec tamen non Dei est spiritus, qui in nobis est. Discerne ergo ôhçretice, spiritũ Christi à spiritu Dei: & excitati à mortuis spiritum Christi à spiritu Dei Christũ à mortuis excitantis: Cùm qui habitat in nobis spiritus Christi, spiritus Dei sit: & spiritus Christi à mortuis excitati spiritus Dei rãtùm sit Christum à mortuis excitantis. Et quæro nunc, in spiritu Dei vtrùm naturam an rem naturæ significatã existimes. Non est enim idem natura quod res naturæ: sicut non idem est homo & quod homo est, nec idem est ignis & quod ipsius ignis est. & secundum hoc non est idem Deus & quod Dei est. Huius dicti oc-

Authoritatẽ quæ pro eis facere videntur ponit de l. Hilario paulo ante medium. Rom. 8. b.

Quæstio Hilarij vtrum in spũ dei natura vel. rei naturæ significata sit. Ibi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd non est idē natura quod res naturæ.

casione præfati hæretici dogmatizauerunt non idem esse personam & naturam Dei, asserentes naturam Dei non per tres personas, intelligentes in his præmissis verbis Hilarium per rem naturæ personam, & nomine naturæ diuinam naturam. Et ideo dicunt Hilarium interrogasse hæreticum, per spiritum Dei putaret significatam esse naturam, an naturæ: vt sic ostenderet distinguendum esse inter naturam & rem naturæ, id est, personam.

Hæc docet quomodo eis obuiat ipsius scripturæ circumstantiæ, & qualiter prædicta intelligi debeant: & quod spiritus sanctus est res vnius naturæ patris & filij, & est ipsa natura.

Quòd sensu trahat ex illusorijs.

Paulò infrà.

HOC quidem dicunt, non intelligentes pia diligentia scripturæ circumstantiam: qua cōsiderata percipi potest quomodo præmissa dixerit Hilarius. Subsequēter enim in eadem re ostendit in spiritu Dei aliquando significari patrē: vt dicitur, Spiritus domini super me. Aliquādo significari filium: vt cū dicitur, In spiritu Dei eiicio dæmonia, naturæ hāc potestate se dæmones eiicere demōstrās. Aliquādo spiritum sanctum: vt ibi, Effundā de spiritu meo super omnē carnē. Quod dicit cōsummatum fuisse, cùm Apostoli spiritu sancto omnibus linguis locuti sunt. Deinde quare hāc distinctionem fecerit, & q̄ in superioribus p̄ verba Apostoli idē spiritus Dei sanctus significatus sit, & q̄ ipse sit res vnius naturę patris & filij, aperte ostēdit inquiēs ita. Hæc idcirco sunt demonstranda vt quacunq; parte hæretica falsitas se cōtulisset, tribus testimoniis cōcluderetur. Habitat enim in nobis Christus, quo habitante habitat Deus: & cùm habitat in nobis spiritus Christi, non aliud habitat quā spiritus Dei. Quòd si per spiritum sanctum in nobis intelligitur esse, hunc tamen ita spiritum Dei vt spiritum Christi esse noscendum est. & cū per naturam Dei natura ipsa habitat in nobis, indifferens naturā filij ostenditur esse à patre, cū spiritus sanctus, qui est spiritus Christi & spiritus Dei, res naturæ demonstretur vnius. Quæro ergo, quomodo non ex natura vnum sunt? A patre proficiscitur spiritus veritatis, à filio mittitur, & à filio accipit. Sed omnia quæ habet pater, filij sunt. Idcirco qui ab eo accipit. Deus spiritus est, & idem spiritus Christi est. Res naturæ filij sed & eadem res & naturæ patris est, & Dei excitantis Christum à mortuis spiritus est: & idē spiritus Christi est a mortuis excitati: In aliquo differt Christi & Dei natura, ne eadem sit, si præstari potest vt spiritus qui Dei est, non sit etiā Christi. Est ergo in nobis spiritus Dei, & est in nobis spiritus Christi: & cum spiritus Christi inest, inest spiritus Dei. Ita eum quod Dei est, & Christi est, & quod Christi est. Dei est, non potest quid aliud diuersum Christus esse, quam Deus est. Deus igitur Christus est vnus cum Deo spiritus secundum illud, Ego & pater vnum sumus. In quo docet veritas unitatem esse naturæ, non solitudinem vnionis. Ecce si hæc verba diligēter attendas, inuenis spiritum sanctum rem naturæ dici patris & filij, & eundem dici esse naturā Dei, vel dicitur, per naturam Dei natura ipsa habitat in nobis, si per spiritum sanctū Christus est in nobis. Itaq; in Trinitate non ita distinguendū est inter naturā & rem naturæ, sicut in rebus creatis: quia, vt ait Hilarius, Comparatio terrenorum ad Deum nulla est: & si qua comparationū exēpla interdū efferuntur, nemo ea existimet absolutè in se rationis perfectionē obtinere. Nō enim humano sensu de Deo loquendū est.

Fol. 19. f

Lib. 2. de Tri. in medio libri. Li. 8 ante medium.

Quod propter res creatas illud dixerit, non idem est natura & res naturæ.

AD naturam ergo rerum creatarum respiciens, inquit, Non idem est natura quod res naturæ, subijcies exempla de ipsis creatis, Inde ostendens erroris esse sub mensura creaturarum metiri creatorem, addit. Et secundum hoc non idem est Deus, & quod Dei est, ac si diceret, Si ad instar creaturarum de creatore sentis, cogeris fateri quia non idem est Deus & quod Dei est: quod dicere impium est cum spiritus Dei Deus sit, & Dei filius sit Deus.

Hilarius libro 8. de Tri in loco superius signato. & lib. 4. in primo.

Quid non aliud est Deus & quæ sua sunt, ita & insint: alia enim sunt quæ insunt, alia quæ non insunt.

NON ergo secundum corporales modos (vt in eadem habitis serie) accipienda sunt hæc quæ de Deo dicuntur, vbi euacuans opinionem eorum qui ita putant aliud Deum esse, & aliud quod Dei est, aliúdque naturam Dei & rem naturæ, vt est in creaturis, apertè docet nō aliud esse Deum, & aliud quod Dei est: aliúdque naturam Dei, & quæ sua sunt, ita vt insint illi, sic dicens. Homo aut aliquid ei simile cū ali

Universidad de Deusto
Biblioteca

cubi erit, alibi non erit: quia id quod est, illic continetur. [illegible] fuerit infirma ad id natura eius, vt vbiq; sit qui insistens [illegible] vbi sit. Deus autē immensę virtutis, viuēs potestas, quę nusquam non absit, nec desit vsquam: quæ se omnem per [illegible] docet, & sua non aliud quā se esse significat: vtvbi sua [illegible] ipse esse per sua intelligatur. Nō autē corporali modo [illegible] alicubi sit, non etiam vbiq; esse credatur, cùm per sua in [illegible] nibus esse non desinat. Non autem aliud sunt quā [illegible] ipse est, quæ sua sunt. Et hæc propter naturæ intelligentiam [illegible] dicta sunt.] His verbis apertè significatur, si tamen intelligi [illegible] hæretice, quia diuina natura nō aliud est ab his quę sua [illegible] ita vt insint: & per illa in omnibus suis est quæ non insunt. Sua enim sunt etiam quæ nō insunt, id est, omnes creaturæ [illegible] & sua sunt quæ insunt, vt tres personæ, quæ sunt eiusdem naturæ & eadē natura: sicut suprà Augustini testimonio [illegible] maximus dicentis, tres personas esse eiusdē essentię vel [illegible] dem essentiam, sed non ex eadem essentia: ne aliud intelligatur essentia, aliud persona. Non tamen diffitemur aliquam distinctionem habendam fore secundum intelligentiam [illegible] tionem, cùm dicitur hypostasis, & cùm dicitur essentia, quia [illegible] ibi significatur quod est commune tribus, hic verò non. [illegible] tamen hypostasis essentia, & ecōuerso. Fateamur ergo [illegible] atque idem esse tres personas secundum essentiam, [illegible] tes autem proprietatibus. Vnde Augu. super locum [illegible] xatum psalmi ait: Quæris quid sit pater? Respōdetur, [illegible] Quæris quid sit filius? Respondetur, Deus. Quæris quid [illegible] pater & filius? Respondetur, Deus. De singulis interrogatus [illegible] Deum responde. De vtroque interrogatus, non deos [illegible] Deum responde, Non sic in hominibus. Tanta enim est [illegible] substantiæ vnitas, vt æqualitatem admittat, pluralitatē [illegible] admittat. Si ergo tibi dictum fuerit, cùm dicis filium dei [illegible] quod pater est, profectò filius pater est. Responde secundum [illegible] substantiam tibi dixi hoc esse filium quod pater est, non [illegible] cundum id quod ad aliud dicitur. Ad se enim dicitur [illegible] ad patrē dicitur filius. Rursumque pater ad se dictus [illegible] ad filium deus pater dicitur: quod dicitur ad filium [illegible] non est filius: quod dicitur filius ad patrem, non est [illegible] quod dicitur pater ad se, & filius ad se, hoc est pater & [illegible] id est, Deus.]

Dist. 5. li. L. & dist. 25. lite. F. Quod aliquā est in ratione intelligentiæ distinctio cū dicitur hypostasis & cū dicitur essentia.

Tom. 8. in explanatione 6. 8. psalmi super illo & non est substantia.

Vtrum ita possit dici vnus Deus trium personarum vel tres personæ vnius Dei, vt dicitur vna essentia trium personarum, & tres personæ vnius essentia. P

HIC considerandum est cùm deus sit diuina essentia & ita dicatur vnus deus esse tres personæ, sicut vna essentia dicitur tres personæ: vtrum ita valeat sanè dici, vnus deus trium personarum & tres personæ vnius Dei: sicut dicitur vna essentia trium personarum: & tres personæ vnius essentiæ. In his locutionibus scripturæ vsus nobis æmulandus videtur, vbi frequenter reperitur ita dictum. Vna est essentia trium personarum, & tres sunt personæ vnius essentiæ: nusquam autem occurrit legisse, vnū deum trium personarum, vel tres personæ vnius Dei. Quod ideo puto sanctos doctores vitasse, ne ita fortè acciperetur in diuinis personis, vt accipitur cum de creaturis simile quid dicitur. Dicitur enim Deus Abrahā, Isaac, & Iacob, & deus omnis creaturæ. Quod vtique dicitur propter principiū creationis, vel gloriæ priui legium, & creaturæ subiectionem vel seruitutem. Cùm ergo in trinitate nihil sit creatum vel seruiens vel subiectum, non admisit fides in trinitate talem locutionis modum. Ita etiam ecōuerso non dicitur de Dei essentia, quòd ipsa sit essentia Abrahæ, Isaac, & Iacob, vel alicuius creaturæ: ne creatoris & creaturæ naturam confundere videamur.

Vsum scripturæ in his sequendū tradit. Quare nō consueuerit scriptura dicere trium deum trium personarū & econuerso. cum dicat vnam esse tam trium personarū Exo. 3. d.

Quòd licet potentia, sapientia, bonitas de Deo secundum substantiam dicantur in scriptura: tamen solent hæc nomina distincte ad personas interdum referri. P

EX prædictis constat, quòd sicut essentia, ita potentia, sapientia, bonitas de deo dicuntur secundum substantiam. Quæ autem secundum substantiam de Deo dicuntur, tribus personis pariter conueniunt. Vna est ergo potentia, sapientia, bonitas patris & filij & spiritus sancti: & hi tres eadem potentia, eadem sapientia, eadem bonitas. Vnde aperitur in trinitate summa esse perfectio. Si enim ibi deesset potentia, vel sapientia, vel bonitas, non esset summum bonum. Sed quia ibi est perfecta potentia, infinita sapientia, incomprehensibilis bonitas rectè dicitur & creditur summum bonum. Cumque vnum & idem penitus sit in Deo potentia, sapien-

Dist. 22. li. E. & 25 li. B. & 27. li. G.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tia, bonitas: in sacra tamen scriptura frequenter solent hæ nomina distinctè ad personas referri, vt patri potentia, sapiètia, spiritui sancto bonitas attribuatur, quod quare sit non est ociosum inquirere

Quare id fiat scilicet quòd patri potentia, filio sapientia attribuatur.

ID ergo sacri eloquii prudentia facere curauit, ne Deum immensitatem similitudine creaturæ metiremur. Dixerunt nim scriptura sacra, quia Deus pater est, & quòd Deus filius est: & audiuit hoc homo qui hominé patrem viderat, Deum patrem nō viderat: cogitare cœpit ita esse in creatore vt viderat esse in creaturis, à quibus hæc nomina translata sunt ad creatorem: in quibus pater est prior filio, filius est posterior patre: & ex antiquitate in patre defectus, ex posteritate in filio imperfectio sensus solet notari. Ideo occurrit scriptura dicens patrem potētem, ne videatur prior filio, & minùs potens: & filium sapientem, ne videatur posterior patre, & ideo minùs sapiens.

Quare spiritus sancto bonitas attribuitur.

DICTVS est etiam spiritus sanctus Deus, & dicitur habere spiritum Deus: & videbatur hoc quasi nomen inanitionis & tumoris. Vnde humana conscientia ad Deum pro
Psal.142. & Luc. 11.b. rigore & crudelitate accedere metuit. Ideóque scriptura temperauit sermonem suum, spiritum bonum nominans, ne crudelis putaretur qui miris erat: non quod pater solus sit potens vel magis potens, & filius solus sapiens vel magis sapiens, & spiritus sanctus solus bonus vel magis bonus. Vna est ergo potèria, sapientia, bonitas trium, sicut vna essentia. Ideóque sicut dicitur filius homousios, id est, cōsubstantialis patri, ita & coomnipotens.

De hoc nomine homousion, vbi in authoritatem receptum sit & quid significet.

Cap.14. HIC non est prætermittendū quod Augustinus in libro 5. contra Maximinum dicit de hoc nomine homousion quo Latini tractatores frequenter vtuntur. Pater, inquit, & filius vnius sunt eiusdémque substantiæ. Hoc est illud homousion, quod in concilio Niceno aduersus hæreticos Arrianos à catholicis patribus veritatis authoritate firmatum est. Quod posteà in concilio Ariminensi, propter nouita-

tem verbi minus quam oportuit intellectam (quam tamen fides antiqua pepererat) multis paucorum fraude deceptis, hæretica impietas sub hæretico imperatore Constantino labefactare tentauit. Sed post non longum tempus libertate fidei catholicæ prævalente, postquam vis verbi sicut debuit intellecta est, homousion illud catholicæ fidei sanitate longè latéque distensum est & diffusum. Quid enim est homoousion, nisi vnius eiusdémque substantiæ? Quid est inquam homousion, nisi ego & pater vnum sumus? Non ergo inter *Ioan.10.f* sophismas vocum nouitates hoc vitandum est.

De nominibus quæ translatiuè & per similitudinem de Deo dicuntur. K

PRAETEREA sciendum est, q̄ in assignatione distinctionis nominum, inter alia quæ suprà diligenter executi sumus, quædam diximus translatiuè & per similitudinem de Deo dici: vt speculum, splēdor, character, figura & huiusmodi. Unde quibus pio lectori breuiter trado quod sentio, vt scilicet tractatione similitudinis considerata ex causis dicendi, dictorum intelligentiam assumat, sed catholicam.

Nihil dignum excellentia ineffabilis Trinitatis se prædidisse dicit, ad alia transiturus. L

DE sacramento vnitatis atque Trinitatis summæ & ineffabilis multa iam diximus. Nihil tamen eius ineffabilitate dignum tradidisse profitemur. sed potiùs ex nobis mirificam eius scientiam, nec potuisse nos ad illam.

DE QVIBVSDAM QVAE SECVNDVM substantiam de Deo dicuntur, quæ specialem efflagitant tractatum, scilicet de scientia, & de præscientia, & prouidentia, & dispositione, prædestinatione, voluntate, & potentia.

Distinct. 35 XXXV. A *A dist. 22. vsque ad 26.*

CVmque suprà differuerimus ac plura dixerimus de his quæ communiter secundum substantiam de Deo dicuntur, eorum tamen quædam specialem efflagitant tractatum: de quibus modo tractandum est, id est, de scientia, præscientia, prouidentia, dispositione, prædestinatione, voluntate, & potentia. Sciendum est ergo quod *De scientia in generali secundum se*

Sapientia vel scientia Dei cum sit vna & simpler, tamen propter varios rerum status & diuersos effectus, plura ac diuersa sortitur nomina. Dicitur enim non tantùm scientia, sed etiam præscientia vel prouidentia. Et est scientia siue prædētia non de futuris tantùm, sed de omnibus: de bonis scilicet & de malis. DISPOSITIO verò de faciendis. PRÆDESTINATIO, de omnibus saluandis, & de omnibus bonis: qui & hic liberantur: & in futuro coronabuntur. Prædestinauit enim Deus ab æterno homines, ad bona eligendo: prædestinauit, eis, bona præparando. Quòd homines prædestinauit, Apostolus ostendit dicēs, Prædestinauit quos præsciuit fieri conformes imaginis filij sui: & alibi, Elegit nos ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati. Quòd autē bona eis præparauerit, propheta Esaias ostendit dicens, Oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti diligentibus vel expectantibus te. Ergo ab æterno præparauit quosdam futuros bonos & beatos, id est, elegit vt essent boni & beati: & bona eis prædestinauit, id est, præparauit. PROVIDENTIA autem est gubernandorum: quæ eodem modo videtur accipi, quo dispositio. Intellectu tamen prouidētia accipitur pro præscientia. SAPIENTIA verò vel SCIENTIA de omnibus est, scilicet bonis & malis, & de præsentibus præteritis & futuris: & non tantùm temporalibus, sed etiam de æternis. Non enim ita scit Deus ista temporalia, vt seipsum nesciat, sed ipse solus seipsum perfectè nouit: cuius scientiæ comparatione omnis creatura scientia imperfecta est.

Quòd sapientia Dei sit vna, tamen propter varios status rerum plura sortitur vocabula. De quibus sit præscientia vel prouidentia. De quibus dispositio, de quibus prædestinatio, & quibus prædestinantur ad bona, & bona habent.

Rom. 8. f. Ephe. 1. a 2ª Esai 46. b. & 1 2. 3. 5 cor. 2. b.

Vtrum scientia, vel præscientia, vel dispositio, vel prædestinatio potuerit esse in Deo, si nulla fuissent futura.

HIC considerari oportet, Vtrum scientia vel præscientia, vel dispositio, vel prædestinatio potuerit esse in Deo, si nulla fuissent futura. Cùm enim præscientia sit futurorum & dispositio faciendorum, & prædestinatio saluandorum: si nulla esset futura, si nihil esset facturus Deus vel aliquos saluaturus, nō videtur potuisse in Deo esse præscientia, vel dispositio, vel prædestinatio: potuit autem Deus nulla præscire futura: potuit nō creare aliquid, vt non saluare aliquos: potuit ergo in Deo non esse præscientia, vel dispositio, vel prædestinatio. Ad hoc autem ita à quibusdam opponitur. Si, inquiunt, potuit præscientia Dei non esse, in Deo ab æterno, & potuit non esse: si verò potuit non esse, cùm præscientia Dei sit eius scientia, & scientia sit eius essentia: potuit ergo non esse ab æterno, id quod est eius diuina essentia. Ita & de dispositione & prædestinatione, quæ est diuina essentia obiiciunt. Addunt quoque & alia, ita loquentes. Si potuit Deus non præscire aliquа, cum idem sit Deo præscire quod scire, & scire quod esse: potuit ergo non esse. Item, Cùm idem sit Deum præscium esse, & deum esse, si potuit non esse præscius, potuit non esse Deus. Potuit autem non esse præscius, si potuit nulla præscire. At potuit nulla præscire, quia potuit nulla facere.

Opposita.

Responsio quod præscientia, & dispositio, & prædestinatio quasi relatiuè dicuntur ad futuros res vel ad faciendas.

AD hoc iuxta modulum nostræ intelligētiæ ita dicimus, Præscientia vel dispositio vel prædestinatio ad aliquid dici videtur: sicut enim creator ad creaturam relatiuè dicitur, ita præscientia vel præscius ad futura referri videtur, & dispositio ad faciendа, ac prædestinatio ad saluanda. Verūtamen creator ita relatiuè dicitur, vt essentiam non significet. Præscientia verò vel præscius & in respectu futurorum dicitur & essentiam designat: ita etiam dispositio, & prædestinatio. Idem quoque cùm dicitur, Si nulla essent futura, non esset in Deo præscientia, vel nō esset Deus præscius: quia varia est ibi causa dicendi, distingui oportet rationem dicti. Cùm ergo dicitur, Si nulla essent futura, non esset in Deo præscientia vel non esset præscius: si in dicendo hanc causam attendis, scilicet quia nulla essent subiecta eius præscientiæ, vnde ipsa possit dici præscientia vel ipse præscius, quod vtrunque dicitur propter futura: verus est intellectus. Sin autem ea ratione id dicas, quod nō sit in eo scientia qua præscit futura, vel quod ipse nō sit Deus, qui est futurorum præscius: falsa est intelligentia. Similiter & illæ locutiones determinandæ sunt. Posse non esse præscientiam Dei, vel potuit non esse præscius, & potuit Deus nō præscire aliquа, id est, potuit esse & nulla futura subiecta essent eius scientiæ, & ita non posset dici præ-

Universidad de Deusto Biblioteca

scius vel præscire, vel sciêua eius vel præscientia non tam eo minùs ipse esset, vel eius scientia. Sed non posset dici scius vel præscire vel præscientia, si eius sciêtiæ futura non forent subiecta. Similiter de dispositione & prædestinatione vel prouidentia. Hæc enim (vt dictum est) ad tempora referuntur, & de temporalibus tantùm sunt.

Quod scientia Dei non tantùm est de temporalibus, sed etiam de æternis.

SCIENTIA verò vel sapientia non tantùm de temporalibus, sed etiam de æternis est. Ideóque & si nulla essent futura, esset tamen in Deo scientia eadem quæ nunc est: nec minor esset quàm modo, nec maior est quàm fuit. Scit ergo Deus ab æterno æternum, & omne quod temporum erat, & sciuit immutabiliter. Scit quoque non minus præterita & futura, quàm præsentia, & sua æterna sapientia & immutabili scit ipse omnia quæ sciuntur. Omnis enim

Lib. 5. de fide cap. 8.

& quia omnem sapientiam & essentiam capit sua immensa scientia.

Quare omnia dicantur esse in Deo, & quod factum est habet vitam in eo.

Tom. 2. lib. 5. de genes. ad lite. cap. 18.

PROPTEREA omnia dicuntur esse in Deo & facta ab æterno. Vnde Augu. super gene. Hæc visibilia, inquit, antequàm fierent, non erant: quomodo ergo nota Deo erant quæ non erant? Et rursus, Quomodo ea faceret quæ sibi nota non erant? non enim quicquam fecit ignorans. Nota ergo fecit, non facta cognouit. Proinde ante quàm fierent, & erant, & non erant. Erant in Dei scientia, non etât in sua natura. Ipsi autem Deo nõ audeo dicere alio modo immutabili cum ea fecisset, quàm illo quo ea nouerat vt faceret: apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.

Iacobi 1. c.

Ioan. 1. a.

Ecce hic habes quòd hæc visibilia ante quàm fierent, in Dei scientia erant. Ex hoc ergo sensu omnia dicũtur esse in Deo & omne quod factum est dicitur vita esse in ipso: non ideo quod creatura sit creator, vel quia ista temporalia essentialiter sint in Deo: sed quia in eius scientia semper sunt quæ vita est.

Quod eadem ratione dicuntur omnia ei præsentia.

INDE est etiam quòd omnia dicuntur ei præsentia esse, non solum ea quæ sunt, sed etiã ea quæ præterierunt, & ea quæ futura sunt, secundu illud, Qui vocat ea quæ nõ sunt, tanquàm ea quæ sunt. Quia, vt ait Ambros. in lib. de Trini. ita cognoscit ea quæ nõ sunt, vt ea quæ sunt. Et hac ratione omnia dicuntur esse in eo, vel apud eu, siue ei præsentia, Vn de Aug. super illũ locũ Psal. Et pulchritudo agri mecũ est. Deo inquit, mecum est, quia apud deum nihil præterit, nihil futurum est. Cũ illo sunt omnia futura, & ei nõ detrahũ tur iam præterita. cum illo sũt omnia cognitione quadam ineffabili sapiẽtiæ dei. Ecce hic aperit Augu. ex qua intelligentia accipienda sint huiusmodi verba, omnia sunt deo præsentia, in deo sunt omnia, vel cum deo, vel apud deum, vel in eo vita: quia ineffabilis omnium cognitio in eo est.

Rom. 4. c.

Lib. 5. c. 8

Tom. 8.

Psal. 49.

VTRVM CONCEDENDVM SIT, omnia esse in dei essentia, vel in eo per essentiam: vt omnia dicuntur esse in dei cognitione vel præscientia.

Distinct. XXXVI.

SOlet hic quæri, cùm omnia dicantur esse in dei cognitione seu præscientia, vel in deo per cognitonem & eius cognitio vel præscientia sit diuina essentia: vtrũ cõ cedendum sit, omnia esse in diuina essentia, vel in deo per essentiam. Ad quod dicim⁹, quia dei cognitio eius vtique essentia est, & eius præscientia, in qua sunt omnia, ipsius cognitio est: nec tamẽ omnia quæ sunt in eius præscientia vel cognitione, in eius essentia esse dici debent. Si enim hoc diceretur, intelligerẽtur esse eiusdem cum deo essentiæ. In deo enim dicitur esse per essentiam, quod est diuina essentia, quod est deus. Habet ergo deus apud se in præscientia sua, quæ nõ habet in sui natura. Vnde Augu. de verbis Apostoli ita ait. Elegit nos ante mundi constitutionem. Quis sufficit hoc explicare? Eliguntur qui non sunt: nec erat qui eligit, nec vanè eligit. Eligit tamen, & habet electos quos creaturus est eligendos: quos habuit apud semetipsum non in natura sua, sed in præscientia sua. Nõdum erant quibus promittebatur: sed & ipsi promissi sunt, quibus promitte-

Quomodo res sunt in deo.

Tomo 10. Sermo. 11. Ephe. 1. c.

Universidad de Deusto Biblioteca

batur. Ecce hic aperte dicit deum apud semetipsum habere electos ante mundi cõstitutionem, non in natura sua, sed præscientia sua: eo tamen eius præscientia nõ aliud est quã eius natura quia ipsius præscientia, eius est notitia. Possunt tamẽ ad electos referri cũ ait. In natura sua, id est, illorum. Illos quippe habuit ab æterno apud se, non in natura sua, id est, illorum, qui nondum erant: sed in sua præscientia, quia eos ita nouit acsi essent.

Vtrum mala debeant dici esse in deo, vbi sunt omnia bona, cùm vtraque sint in eius cognitione & præscientia: omnia enim cognoscit.

Petrus Lom. 3.

POST prædicta quæritur, cùm omnia dicantur esse in deo non per essentiam naturæ, sed per cognitionẽ & præscientiæ, & deus sciat bona & mala: vtrum concedendũ sit simpliciter mala esse in deo, siue esse in deo per cognitionem. Deus enim deus & sciuit semper omnia, tã bona quam mala, et antequàm fierent, & præscit ab æterno ea futura. Ideo, cũ omnia bona diximus esse in deo propter præscientiam et cognitionis, eadem ratione videtur dicẽdum omnia mala esse in eo, cùm ea semper nouerit, & per cognitionẽ ei præsentia fuerint. Præcognouit enim deus ab æterno quoscũ futuros malos, & eorum malitiam, vt ait Aug. præscivit, sed non operauit. Cùm ergo peccata omnium sciat, nũquid inter dum est ea includi in illa generalitate locutionis, qua dicit Apostolus, omnia esse in deo? Ex ipso inquit, & per ipsum in ipso sunt omnia. Sed quis, nisi insanus dixerit mala esse deo? Illa enim esse in deo intelliguntur, quæ ex ipso, & per ipsum sunt: ea verò per ipsum sunt & ex ipso. quorum author est: sed nõ est author nisi bonorum. Non ergo ex ipso & per ipsum sunt, nisi bona: ita ergo non in ipso sunt mala. bona non ergo mala in deo sunt: quia licet ea noscat, nõ tamen ita omnino nosci, vt bona. Mala ergo quasi de bonis cognoscit, vt ait propheta. Et alta à longè cognoscit, id est superbiam. Et alibi ad deum loquens de malis ait, De absconditis tuis adimpletus est venter eorum. Quod exponens Augustinus Abscondita, inquit, peccata sunt, quæ à lumine tuæ veritatis absconduntur. Sed quomodo peccata à lumine veritatis diuinæ absconduntur, cùm à deo sciantur?

Libr. 1. de predestinati. sanctorũ Cap. 10. Rom. 11. d Quæ intelligatur esse in deo. Quòd non omnino ita cognoscit deus mala. Et bona: quia mala tantùm per scientiã, bona verò per probationẽ & beneplacitum.

enim non sciret, quomodo de illis iudicaret, & pro illis malos damnaret? Alibi propheta. Quia neque ab oriente neque ab occidẽte deest. Quod exponens Cassiodor⁹ inquit. Neque à bonis neque à malis deest deus: sed omnibus præsens & cognitor est. Cognoscit ergo deus & bona & mala per scientiam: sed bona cognoscit etiam per approbationẽ & per beneplacitum: mala verò nõ. Vnde Cassiod. super Psal. dicit Peccata abscondita deo sunt, quia non nouit, id est, non approbat. Et ex eo sensu Aug. dixit ea abscõdita à lumine dei. Qui etiam in lib. ad Heluidium insinuat cognitionem dei variis modis accipiendam, inquiens. Si ad scientiam referas, non ignorat de' aliquos vel aliqua: qui tamẽ in iudicio qui damnãdi dicet. Non noui vos, sed eorum improbatio hoc verbo insinuata est. Ecce non cognoscere dicitur deus, quæ nõ approbat, quæ ei nõ placent. Apparet itaque verũ esse quod diximus, scilicet quia quodam modo cognoscit deus bona, quæ non cognoscit mala. Pariter quidem vtraque eodẽ modo nosci quantùm ad notitiam: sed bona etiam approbatio ne & beneplacito cognoscit.

Psa. 137 Psa. 16. Tom. 8. in expl. matthæi. Psal. 10. Psal. 64. Cassio. super Psa. 16 circa illũ versũ, de absconditis tuis, &c. Eps. 102. Mat. 7. d.

Hic aperit quare bona tantùm dicantur esse in deo & non mala. C

ET inde est, quòd bona tantum dicuntur esse in deo non mala, & illa propè, hæc longè: quia licet in deo aliqua dicãtur esse propter cognitionis præsentiam, & deus bona & mala cognoscat: mala tamen nõ cognoscit nisi per notitiam: bona verò non solùm per scientiam, sed etiam per approbationem & beneplacitum. Et ob talem cognitionem a liqua dicuntur esse in deo, scilicet quia ita ea scit, vt etiam approbet & placeant, id est ita scit, vt eorum sit author.

Quòd idem omnia esse ex deo, & per ipsum, & in ipso. D

PROINDE si diligenter inspiciamus, idem, videtur esse, omnia esse ex deo, & per ipsum. & in ipso. Vnde Ambros. in 3. lib. de spiritu sancto Hæc tria, ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt, omnia vnum esse supra diximus. Cùm dicit per ipsum esse omnia, non negauit in ipso esse omnia. Eandem vim habent omnia hæc scilicet cum ipso, & in ipso

Cap. 12. Rom. 11. d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& per ipsum: & vnum in his æque consimile, non contra
intelligitur. Ecce habes, quia ex eadem intelligẽtia tur
ra dicit esse omnia in ipso, & per ipsum, & ex ipso, & eum
Cùm ergo ex eadem ratione omnia dicãtur esse ex
vel per ipsum, nõ solum quia scit, sed etiam quia eorum
thor est: consequitur vt eadem ratione ea esse in deo dica
Act. 15 f. tur, scilicet quia scit, & eorum author esse dicitur: quia
lo viuimus, & mouemur, & sumus: quia eo authore
mouemur, & viuimus. Cùm ergo non sit author nisi bo
rum, meritò sola bona in eo esse dicũtur, sicut ex ipso, &
ipsum. Cùm ergo in eius cognitione vel ꝓscientia sint o
nia, scilicet bona & mala, in eo tamen nõ dicuntur esse
bona, quorum author est. Vnde Aug. in lib. de natura bo
Cùm audimus, inquit, ex deo, & per ipsũ, & in ipso esse
omnia, omnes vtique naturas intelligere debemus. & eas
Tom. 6. Ca. 28. quæ naturaliter sunt. Neque enim ex ipso sunt peccata,
naturam non seruant, sed vitiant: quæ ex voluntate pec
tium nascuntur omnia. Hîc aperte dicitur quòd in illa
ralitate locutionis bona tantum continentur.

Quòd omnia ex patre, & per patrem, & in patre sunt,
ita & de filio, & de spiritu sancto est dicendum,
licet propter personas fiat distinctio.

PRETEREA sciẽdum est, quòd licet ibi indicetur
stinctio personarũ cũ dicitur, ex ipso, & per ipsum, & in ip
omnia tamen ex patre, & per patrem, & in patre sunt. Sim
Li. 6. c. 10 ter de filio & de spiritu sancto accipiẽdum est. Vnde Aug.
in 1. lib. de Tri. Non confusè, inquit, accipiendum est quo
ait Apostolus, ex ipso, & per ipsum, & in ipso. Ex ipso dicit
propter patrem: per ipsũ propter filium: in ipso propter
ritum sanctum. Vigilanter autem attende, ne quia patrem
volẽs intelligi dixit ex ipso, sic intelligas omnia esse à patre
vt neges omnia esse ex filio, vel ex spiritu sancto. cum ex p
tre, & per patrem, & in patre omnia esse sanè dici possint
militer & de filio, & de spiritu sancto dicendum est.

Quòd non omnia, quæ ex deo sunt, etiam de ipso
sunt: sed econuerso.

ILLVD etiam hîc annectendum est, quòd

sic anima iusti quia in iustis specialiùs est quàm in aliis re-
bus: cum quibus tamen omnibus totus est. Quemadmodum Tomo 2.
anima, ait Aug. in epistola ad Hieronymũ de origine ani- Epist. 28.
mæ, per omnes particulas corporis tota adest simul, nec mi
nor in minoribus, nec maior in maioribus: sed tamẽ in aliis
tentiùs, & in aliis remissius operatur, cùm in singulis par
ticulis corporis essentialiter tota sit. Ita & deus cùm sit in
omnibus essentialiter ac totus, in illis tamen plenius esse
dicitur quos inhabitat, id est, in quibus ita est, vt faciat eos
templũ sui: & bi tales cũ eo sunt iã ex parte, sed in beatitu-
dine perfectè. Mali verò, etsi ibi sint vbi ipse est, qui nusquã
deest, non tamen sunt cũ eo. Vnde Aug. super Ioan. Nõ sa- Ioan. 17. d
tis fuit dicere. Vbi ego sum, & illi sint: sed addidit, mecum: Tomo 9.
quia & ibi miseri possunt esse vbi & ille est, qui nusquã de- Tra. 111.
est. Sed beati sunt cum illo, quia non sunt beati nisi ex eo Paule post
quòd cũ illo sunt: qui fruuntur eo, & vident illũ sicut est. principiũ.
Mali verò non sunt cũ illo, vt cæci in luce non sunt cũ luce:
nec boni ita nunc sunt cum eo vt vident per speciem, etsi
sunt aliquo modo cum eo per fidẽ. Quomodo autem deus Dist. 14.
habitet in bonis, ex illis aliquatenus intelligere valebis,
quæ supra dicta sunt, cũ de spiritus sancti processione tem-
poralis ageretur: vbi licet ex parte, exponitur (ex parte enim 1. Cor. 3. c.
cognoscimus, & ex parte prophetamus) quomodo spiritus
sanctus habitet in nobis, qui nõ sine patre & filio inhabitat.

Vbi erat vel habitabat deus antequàm esset creatura. C

SI autem quæris, vbi habitabat deus antequam sancti
essent: Dicimus quia in se habitabat. Vnde Augu. in lib. 3.
contra Maximinum: In templo, inquit, suo habitat deus, Ca. 21. &
scilicet in sanctis qui sunt templum dei, modo secundũ fi- li. 2. ca. 11.
dem ambulantes: & templum dei erunt aliquando secundũ
speciem, qualiter etiam nunc templum dei sunt angeli. Sed
dicet aliquis, Antequàm faceret deus cælum & terram, an-
tequàm faceret sanctos, vbi habitabat? In se habitabat deus:
apud se habitat, & apud se est. Non ergo sancti sic sunt do-
mus dei, vt ea subtracta cadat deus. Imò sic habitat deus in
sanctis, vt si ipse discesserit, cadant.

Multa hîc breuiter docet quæ confirmant prædicta. D

SCIENDVM est etiam, quia vt ait Augu. in lib. ad

Universidad de Deusto Biblioteca

Tomo 2. Epist. 57.

Dardanum, dici nisi stultissimè nequit, spiritum sanctum habere locum in nostro corpore, quod totum anima mea impleuerit. Stultiùs dicitur etiam angustiis aliculi inesse diri trinitatem, vt pater & filius & spiritus sanctus ubique simul esse non possint. Verùm illud est multo mirabilius quòd eũ deus vbiq; sit totus, non tamen in omnibus habitat. Quis porrò audeat opinari, nisi inseparabilitatem essentiæ penitus ignoret, quòd in aliquo possit habitare pater & filius, in quo non habiter spiritus sanctus? aut in aliquo spiritus sanctus, in quo non habiter pater & filius? Ergo est ergo vbique esse deum per diuinitatis præsentiam, non vbique per inhabitationis gratiam. Propter hanc inhabitationem gratiæ non dicimus, Pater noster qui es vbique, cùm & hoc verum sit: sed qui es in cælis, id est sanctis: in quibus est quodam excellentiori modo.

Mat. 6. b. Luca 11. a

Quòd deus inhabitator est quorundam nondum cognoscentium deum, & non quorundam cognoscentium.

Fadẽ epis. Paulo in feriis. Rom. 1. c.

ILLVD quoque mirabile est, quia vt ait Aug. in epistolam ad Hebræos. Deus est inhabitator quorundam nondum cognoscentium deum, & non quorundam cognoscentium deum. Illi enim ad templum dei non pertinent, qui cognoscentes deum non sicut deum glorificant. Ad templum dei pertinent pauperes sanctificati sacramẽto Christi, & regenerati spiritu sancto, qui nondum valent cognoscere deum. Ergo quem potuerunt illi nosse nec habere, isti potuerunt habere antequam nosse. Beatissimi autem sunt illi, quibus est deum habere quod nosse. Hic aliquatenus aperit Aug. quomodo deus habitet in aliquo, id est, habeatur: cùm videlicet ita est in aliquo, vt ab eo cognoscatur & diligatur.

Quomodo deus totus vbique sit per essentiam, non potest intelligi ab humano sensu.

EX prædictis patet, quòd deus vbique totus est per essentiam, & in sanctis habitat per gratiam. Cúmque sanctius, licet tenuiter, ostensum sit qua ratione dicatur habitare in quibusdam, nunc efflagitaret ordinis ratio id etiam assignari, quomodo vtique per essentiã & totus sit: nisi huius considerationis sublimitas atque immensitas humanæ mentis sensum omnino excederet, vt enim ait Chry. super

Super illud, Quiẽ sit splẽdor gloriæ. Homel. 2.

epistolam ad Hebræ. Sicut multa de deo intelligimus, quæ loqui penitus non valemus: ita multa loquimur, quę intelligere non sumus idonei. Verbi gratia: quòd vbique deus est scimus & dicimus: quomodo autem vbique sit intellectu non capimus. Item quòd est incorporea quędam virtus quę est omnium causa bonorum scimus, quomodo autem vel quæ ista sit, penitus ignoramus.

Quorundam opinio, qui præsumunt ostendere quomodo deus vbique sit per essentiam, potentiam, præsentiam. G

QVIDAM tamen immensa ingenio suo metiri præsumentes, hoc ita fore intelligendum tradiderunt, quòd deus vbique per essentiam esse dicitur: non quòd dei essentia proprię sit in omni loco, & in omni creatura: sed quia omnis natura atque omne quod naturaliter est, in quocunq; loco sit, per eum habet esse: & omnis locus in quo illud est. Item etiam dicunt ideo deum vbique dici esse per præsentiam vel per potentiam, quia cuncta loca sunt ei præsentia, & quæ in eis sunt, nec in eis aliquid operari cessat. Nam & ipsa loca, & quicquid in eis est, nisi ipse conseruet, manere non possunt. In eis ergo per substantiam deus esse dicitur, vt aiunt: quia per virtutem propriæ substantiæ suæ facit vt ea sint. quæ asserunt in explanandis intelligẽtiis prædictorum: in illis tamen verbis quibus dicitur deus vbique esse per essentiam, plus contineri credendum est, quod homo mens capere non valet.

Quòd deus cùm sit in omnibus rebus, non tamen sordibus rerum inquinantur. H

SOLET etiam ab eisdem quæri quomodo deus substantialiter insit omnibus rebus, & corporalium sordiũ inquinationibus non contingatur: quod tam friuolum est, vt nec responsione sit dignum, cùm etiam spiritus creatus sordibus corporeis etiam lęprosi vel quantumcunque polluti, inquinari non possit. Sol quoque radios suos sine sui pollutione effundit super loca & corpora non solùm munda, sed etiam immunda ac sordibus fœtentia, quorum contactu homines & aliæ quædam res inficiuntur: solis verò radij impolluti & incontaminati ea contingentes exiliunt,

Aug. de agõe Christiano ca. 18. sententialiter.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nō est ergo mirandum si essentia diuina omnino simpl
& incommutabilis omnia replet loca, & omnibus creat
ris essentialiter inest, nec tamen cuiusquā rei sordibus co
taminatur vel contingitur. Vnde Aug. in lib. de natura b
ni. Cùm in deo, inquit, sint omnia quæ condidit, nō cam
inquinant eum illi qui peccant. De cuius etiam sapien
quæ attingit à fine vsque ad finē fortiter, dicitur, Attin
omnia, propter suam munditiā, & nihil inquinarum in
incurrit. Timēt quidam quod fieri nō potest, scilicet ne
mana carne veritas & substantia dei inquinetur, & cam
prædicant istum visibilem solem radios suos per omnes
ces & sordes spargere, & eos mūdos & synceros seruare
ergo visibilia munda à visibilibus immundis contingi po
sint, & non inquinari: quanto magis inuisibilis & incom
mutabilis veritas? Postremo respōdeant quid potiùs de
respondendum existiment: vel quòd nusquam per esse
sit, vel quòd vbique vel alicubi, ita quòd non vbique? S
quis audeat dicere quòd nusquam diuina essentia sit vel
alicubi, & non vbique sit? Si enim ita est alicubi, quòd n
vbique, ergo localis est. Est ergo vbique tota quæ com
totum, & penetrat totum: quæ nec pro sui simplicitate
di, nec pro sui puritate maculari, nec pro sui immensi
vllo modo comprehendi potest. Vnde Aug. Deus vbiq
cui non locis, sed actionibus propinquamus.

Tomo. 6 Cap. 29. Sap. 8. a. Aug. li. de agone Christiano cap. prius cita to.

Li. de doctr. Christiana 1. cap. 10.

Quòd deus vbique sit, & in omni tempore, non tamen localis est, non circunscriptibilis, nec loco, nec tempore mouetur.

CVMQVE diuina natura veraciter & essentialit
sit in omni loco & in omni tempore, nō tamē mouetur p
loca vel per tempora, nec localis nec temporalis est. Lo
lis non est, quia penitus nō circunscribitur loco: quia
ita est in vno loco, quòd nō sit in alio. Neq; dimensiones
habet, sicut corpus, cui secundum locum assignatur prin
pium, medium, & finis, & antè & retrò, dextrū & sinistr
sursum & deorsum: quod sui interpositione facit distan
circunstantium. Duobus nanque his modis dicitur in lo
ptura aliquid locale, siue circunscriptibile, & eōuerso lo
cet, vel quia dimensionē capiens lōgitudinis altitudinis

Quib⁹ modis aliquid dicatur locale vel circūscriptibile

latitudinis, distantiam facit in loco, vt corpus: vel quia lo-
co definitur ac determinatur: quoniam cū sit alicubi, non
vbique inuenitur: quod non solùm corpori, sed etiā omni
creato spiritui congruit. Omne ergo corpus omni modo lo
cale est. Spiritus verò creatus quodam modo est localis. &
quodam modo non est localis. Localis quidā dicitur, quia
definitione loci terminatur: quoniam cū alicubi præsens
sit, totus alibi non inuenitur. Non autē ita localis est, vt di-
mensionem capiens distantiam in loco faciat. Diuina ergo
sola essentia omnino illocalis & incircūscriptibilis est: quæ
nec locis mouetur aliquo modo, scilicet vel determinatio-
ne finita vel dimensione susceptā, nec temporibus, sed affe-
ctu & cognitione mouetur. His enim duobus modis, s. loco
vel tempore, fit mutatio creaturæ, quæ longè est à creato-
re. Vnde Aug. super Gen. Deus, inquit, omnipotēs incom-
mutabili æternitate, voluntate, veritate, semper idē, mouet
per tempus creaturam spiritualem, mouet etiam per tēpus
& locum creaturam corporalem, vt eo motu naturas quas
condidit administret. Cùm ergo tale aliquid agit, nō debe
mus opinari eius substantiā qua deus est, tēporibus locisq;
mutabilem, siue per tempora & loca mobilem, cū sit ipse &
interior omni re, quia in ipso sunt omnia: & exterior omni
re, quia ipse est super omnia: & antiquior omnibus, quia
ipse est ante omnia: & nouior omnibus, quia ipse idē post
omnia, scilicet post omnium initia. Ecce hic apertè ostēn-
ditur, quòd nec locis, nec temporibus mutatur vel moue-
tur deus. Spiritualis autem creatura per tempus mouetur,
corporalis verò etiam per tempus & locum.

De spirita creato ꝙ secūdum alterū mo dū nec lo- calis nec circūscri- ptibilis est secūdum alterū ꝙ rò est, &c.

Lib. 8. c. 22. 23. & 20. in Tom. 3.

Quòd de⁹ est inte- rior, anti- quior & nouior om nibus.

Quid sit mutari secundum tempus. K

MVTARI autē per tempus est variari secundū quali-
tates interiores vel exteriores, quæ sunt in ipsa re quæ mu
tatur: vt quando suscipit vicissitudinem gaudij, doloris,
scientiæ, obliuionis: vel variationem formæ, siue alicuius
qualitatis exterioris. Hæc enim mutatio, quæ fit secūdum
tempus, variatio est qualitatum, quæ fit in corporali vel spi
rituali creatura: & ideo vocatur tempus.

Opinio quorundam, qui dicunt spiritus creatos non moueri loco, non esse locales. L

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE mutatione verò loci magna inter cõquirentes sceptatio versatur. Sunt enim qui dicunt nullum spiritum aliquo modo posse mutari loco, ab omni spiritu loci vniuersaliter remouere volentes: quoniam secundum dimensionem tantùm & circunscriptionem locum constare arbitrantur, atque id solum esse locale vel in loco esse dicũt, quod dimensionem recipit, & distantiam in loco facit. Et hoc sentiunt Aug. sensisse mutationem temporis tantùm spiritui creaturæ tribuentem: loci verò & temporis, corporeæ.

Aug. verba prædicta pro se facere dicunt.

Vide signo A.

Vide ibidem.

His respondetur eis.

SED vt suprà diximus, dupliciter dicitur esse res locales vel circunscriptibiles: scilicet vel quia dimensionem recipit & distantiam facit, vel quia loci termino definitur. Quorum vtrunque conuenit corporeæ creaturæ, alterum verò tantùm spirituali. Nã vt suprà diximus, corporalis natura ita est localis vel circunscriptibilis, quòd determinatur definitione loci, & quòd dimensionem recipiens distantiam facit: spiritualis verò tantũ definitione loci coercetur, cũ ita sit alicubi, quòd non alibi, sed nec dimensionem recipit, nec distantiam in loco facit, quia si multi essent spiritus hic, non eo coangustarent locum quo minus decem corporibus contineret. Ideóq; Aug. attribuit mutationẽ loci, non spiritui: quia licet spiritus transeat de loco ad locum, non tamen ita vt dimensionibus circũscriptus, interpositione sui faciat distantiam circunstantiũ, sicut corpus.

Vide suprà Esa. 6. b.

Conclusio ex prædictis, quod spiritus creati sunt locales & circunscriptibiles quodam modo, spiritus verò dei omnino incircunscriptibilis.

SVNT ergo spiritus creati in loco, & transeunt de eo ad locum, & quodã modo locales & circunscriptibiles, sed non omni eo modo quo creaturæ corporeæ. Spiritus autem increatus qui deus est in loco quidem est, & in omni eo, sed omnino illocalis est & incircũscriptibilis. Vnde super Lucam ait: [Cum ad nos angeli veniũt, sic exhibent ministeriũ, vt tamen ante deum interius per contemplationẽ assistant: quia etsi angelus est spiritus circunscriptus, summus tamẽ spiritus qui deus est incircũscriptus est, intra quẽ currit angelus quocunque mittatur.]

Commentario cum lib. 2. ad rap. 1. circa illud, ego sum Gabriel qui asto ante Deũ

dicitur quia spiritus angelicus circunscriptus est, spiritus autem qui deus est, incircunscriptus. Alibi etiam Ambrosius distantiam ostendens inter spiritum in creatum, & spiritum creatum, dicit: [Seraphin de loco ad locum transire, requiens ita in libro de Trin. Dixit Esaias, quia missus est ad me vnus de Seraphin. Et spiritus quidem sanctus dicitur missus, sed Seraphin ad vnum, spiritus verò ad omnes. Seraphim mittitur in ministerio, spiritus operatur mysterium. Seraphin de loco ad locum transit: non enim complet omnia, sed ipse repletur à spiritu.] Hinc apertè ostenditur quòd angeli quodam modo locales sunt.

Ex & Gre. Hom. 34. super Luc. 15. cap. Li. de spiritu sancto. 10. cap. 9. & 10. Esa. 6. c.

Cum repetitione superiorum confirmat authoritatibus, deum esse vbique sine locali motu.

FATEAMVR itaque diuinam naturam pro immensitate sui nusquam deesse, eámque solam omnino illocalẽ, & omnino incircunscriptibilem nullo concludi loco, sed à fine vsque ad finem attingere, non tamen spaciosa magnitudine nec locali motu, sed immensitate atque immobilitate quæ effectus. Vnde Aug. ad Dardanum ait: [Non quasi spaciosa magnitudine opinemur Deũ per cũcta diffundi: sicut fumos aut lux ista diffunditur: sed potiùs sicut in duobus sapientibus, quorum alter altero corpore grandior est, sed sapientior non est: vna sapientia est, nec est in maiore maior, nec in minore minor, nec minor in vno quàm in duobus: sic deus sine labore regẽs & continẽs mundum, in cælo totus est, in terra totus, & in vtroque totus, & nullo contentus loco, sed in seipso vbique totus.] Idẽ quoque super Psal: [Ad verbũ dei pertinet non esse in parte, sed vbique esse per seipsum, hæc enim est sapientia dei, quæ attingit à fine vsque ad finem fortiter, non tamen motu locali sed immobilitate suæ veluti si moles aliqua saxea impleat aliquem locum, dicitur quod attingit à fine illius loci vsque ad finem, cum tamen alterum nõ deserat alterum occupando. Nõ ergo habet motum localem verbum illud, & sapientia illa solida est & vbique.] Ex prædictis innotescit, quòd deus est ita vbique per essentiã, quòd non spaciosa magnitudine diffusus, nec vno deserto loco, alium occupat, quia localem motum non habet. Ideóque Augustin. volens præscindere à Deo

Sup. 8. g.

In tom 8. in enarratione psalmi 147. super eludd Geloc. tercurrit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

puritate omnem localem motum & localem circũscriptionem, potius dicit omnia esse in illo, quàm ipsum esse alibi, nec tamen ipsum esse locum, qui non est in loco, nec alicubi est, quod dicitur lxxxiij.quæst.ita inquiens: Deus non alicubi est, quod alicubi est, continetur loco: quod cõtinetur loco, corpus est. Deus autem non est corpus: non ergo alicubi est: & tamen quia est, & in loco non est: in illo sunt potiùs omnia quàm ille alicubi: nec tamen ita in illo, vt ipse sit locus. Locus enim in spatio est quod longitudine & latitudine & altitudine corporis occupatur: nec deus, tale aliquid est: & omnia ergo in ipso sunt, & locus non est, nec in loco est: locus enim dei, sed improprie, dicitur templum dei, non quòd ibi contineatur. Id autem nihil meliùs quàm anima mundi intelligitur. Ecce hic dicit deum non esse in loco, sed intelligendum est eum non esse in loco localiter, scilicet quasi circunscriptionem, nec localem motum habet.

In to.4. quæst. 10

Oppositio, qua videtur probari quod deus mutetur loco.

Responsio. AD hoc autem solet opponi sic, quotidie fiunt creaturæ quæ antè non erant, & in eis deus est cùm ante non esset in eis: est ergo vbi antè non erat, ideoque mutabilis esse videtur. Sed licet quotidie incipiat esse in creaturis, in locis non erat, quia illæ non erat; hoc tamen fit sine mutatione, qualiter in mundo cœpit esse quem fecit, sine sui mutabilitate, & similiter desinit esse in quo antè erat sine sui mutatione: nec tamen ipse deserit locum, sed locus desinit esse.

Epilogus, vbi exponitur quare in prædictam venerit disceptationem.

A distinctione 35. IAM sufficienter demonstratum esse videtur, quomodo omnia dicantur esse in deo, & deus in omnibus; quæ disceptationem quasi incidenter suscepimus: quia, id videlicet postulare res, circa quã noster versabatur sermo. Dicebamus enim de scientia siue sapientia dei: & cùm diceremus deum scire omnia, quæsitum est vtrum propter cognitionem quam de omnibus habet: dicerentur omnia esse in deo, an alia ratione hoc diceret scriptura. Huius ergo quæstionis occasio in præmissam nos deduxit disputationem.

Epilogus

HIC REDIT AD PROPOSITVM, repetens superius dicta vt addat alia.

Dist.CXXXVIII

Distinct. XXXVIII. A

De modis diuinæ scientiæ vel cognitionis.

NVnc ergo ad propositum reuertentes cæpto insistamus. Supra dictum est, quòd præscientia dei futurorum tantùm est, sed omnium tam bonorũ quàm malorum. Scientia verò vel sapientia modo de futuris, sed etiam de præsentibus & futuris: nec tantũ de tẽporalibus, sed etiã de æternis, quia seipsum nouit deus. Hîc oritur quæstio non dissimulanda, vtrum scilicet scientia vel præscientia dei sit causa rerum, an res sint causæ scientiæ vel præscientiæ dei? Videtur enim præscientia dei causa esse eorum quæ ei subsunt, ac necessitatẽ eueniendi eis facere: quia nec aliqua futura fuisset nisi deus ea præscisset, nec possunt non euenire, cùm deus ea præsciuerit: Si autem impossibile est ea non euenire, quia præscita sunt: videtur ergo ipsa præscientia causa, quia præscita sunt, eis esse causa eueniendi. Impossibile est eorum non euenire, cùm præscita sint: quia si non eueniret scientia falleretur dei. At dei præscientia falli non potest. Impossibile est ergo ea non euenire, cùm præscita sint. Si ergo præscientia causa eorum esse videtur quæ præscita sunt. Hoc idem & de scientia dicitur, scilicet quòd quia deus aliqua nouerit, ideo sint. Cui sententiæ Augustinus attestari videtur in 15.libr.de Trinit.dicens: Nõ ex aliquo tempore cognouit deus, sed futura omnia tẽporalia: atque in eis etiam quid & quando ab illo petituri essemus, & quod & de quibus rebus vel exauditurus, vel non exauditurus esset, sine initio antè præsciuit. Vniuersas autem creaturas & spirituales & corporales, non quia sunt ideo nouit, sed ideo sunt quia nouit: non enim nesciuit quæ fierent creaturæ: quia ergo sciuit, creauit: nõ quia creauit, sciuit: nec aliter sciuit creata quàm creanda: non enim eius scientiæ aliquid accessit ex eis: sed illis existẽtibus sicut oportebat & quando oportebat, illa mansit vt erat, vnde in Ecclesiastico: Antequã createntur, omnia nota sunt illi: sic & post quam consummata sunt. Ecce his verbis videtur Augustinus scientiam vel præscientiam dei causam esse eorum quæ fiũt: cùm dicit ideo ea esse, quia deus nouit. Item quo

Vtrum de cognoscat mutabiliter vel immutabiliter et quõ

Quæstio an scientia & scientia sit cãrerũ: vel res ea sint causa præscientia.

Quare scientia vel præscientia videtur cãrerum.

Cap. 13. Aug. auctoritates opponit q̃ videntur hoc asserere.

Eodem c. Cap. 23. & Caps. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

que in 6. lib. dicere videtur. Cùm inquit, deficiant & succedant tempora, non decedit aliquid vel succedit scientiæ dei, in qua nouit omnia quæ fecit per ipsam. Quæ enim quæ creata sunt ideo sciuntur à deo, quia facta sunt: sed non ideo facta sunt, quia immutabiliter ab eo sciuntur. Hic etiam significare videtur dei scientiam causam eorum esse quæ fiunt, dicens non ideo deum ea nouisse quia facta sunt: sed ideo facta, quia nouit ea deus. Ideóque videtur dei scientia vel præscientia causa esse eorum quæ nouit.

Inconuenientia ostendit quæ sequerentur, si dicerentur scientia vel præscientia causa omnium rerum quæ ei subsunt.

QVOD si ita est, est ergo causa omnium malorum, scilicet omnia mala sciantur & præsciantur à deo: quod longe est à veritate. Si enim dei scientia vel præscientia causa esset malorum, esset vtique deus author malorum, quod penitus falsum est. Non ergo scientia vel præscientia dei causa est omnium quæ ei subsunt.

Quod res futuræ non sunt causa scientiæ vel præscientiæ dei.

NEQVE etiam res futuræ causa sunt dei præscientiæ. licet enim nō essent futuræ nisi præscirentur à deo, non tamen ideo præsciuntur quia futuræ sunt. Si enim hoc esset, tunc eius quod æternum est aliquid existeret causa, ab eo alienum, ab eo diuersum: & ex creaturis penderet scientia creatoris, & creatū causa esset increati. Origenes super epistolam ad Rom. air, Non propterea aliquid scit deus quia id scit deus futurum: sed quia futurum est, ideo scit à deo antequam fiat. Hoc videtur præmissis verbis Augustini obuiare. Hic enim significari videtur, quòd res futuræ causa sint præscientiæ: ibi verò quòd præscientia causa sit rerum futurarum.

Quid ex prædictis tenendum sit, cum determinatione authoritatum.

HANC igitur quæ videtur repugnantiā de medio tollere cupientes, dicimus res futuras nullatenus causam esse præscientiæ vel scientiæ dei: nec ideo præscit vel scit quia futuræ vel factæ sunt: ita exponentes quod ait Origenes

futurum est, ideo scitur à deo antequā fiat, id est, quod futurum est scitur à deo antequam fiat, neque sciretur nisi futurum esset: vt non notetur ibi causa, nisi sine qua non fieret. Has etiam dicimus scientiam vel præscientiam dei non esse causam eorum quæ fiunt, nisi talem sine qua non fiunt: si tamen scientiam ad notitiam tantùm referamus. Si verò nomine scientiæ includitur etiam beneplacitum atque dispositio, tunc rectè potest dici causa eorum quæ deus facit. His enim duobus modis, vt superius prætaxatum est, accipitur cognitio vel scientia dei, scilicet pro notitia sola, vel pro notitia simul & beneplacito. Hoc modo fortè accipit Augustinus, ideo sunt quia nouit, id est, quia sciēti placuit, & quia sciēs disposuit. Hic sensus ex eo adiuuatur, quia de bonis ibi tantùm ait Augustinus, scilicet de creaturis & de his q̄ deus facit: quæ omnia nouit nō solum scientia, sed etiam beneplacito ac dispositione. Si ergo ibi accipitur dei cognitio, vt nō modo notitiam, sed etiam beneplacitum dei significet. Malaveró scit deus & præscit antequàm fiant, sed sola notitia, non beneplacito. Præscit enim deus & prædicit etiam quæ non est ipse facturus, sicut præscivit & prædixit infidelitatem Iudæorum, sed non fecit, nec ideo quia præscivit ad peccatum infidelitatis eos coegit: nec præscisset vel prædixisset eorū mala, nisi essent ea habituri. Vnde Augustinus super Ioan. Deus, inquit, futurorum præscius per prophetā prædixit infidelitatem Iudæorum, sed non fecit: neque præscisset mala eorū, nisi ea haberent. Non enim ideo quicquam ad peccandum cogit, quia futura hominū peccata prænouit: illorum enim præscivit peccata, non sua. Ideóque si ea quæ ille præscivit, malorum nō sunt, non vera ille præsciuit. Sed quia illius præscientia falli non potest, sine dubio non alias sed ipsi peccatores quos deus peccatores esse præscivit, & ideo si non malum sed bonum facere voluissent, non malum facturi præsciebantur ab eo, qui nouit quid sit quisque facturus. His verbis aperte ostenditur, si diligenter attendamus, præscientiam dei non esse causam malorum quæ præscit: quia non ea præscit tanquam facturus, nec tanquam sua, sed illorum qui sunt ea facturi vel habituri, præscivit ergo illa sola nouit, sed non beneplacito authoritatis. Vnde datur intelligi, quòd deus econuerso præscit bona tanquam sua.

Lib. 15. ca. 13. Homil. 53. in tomo 9.

Tom. 4. in Ioan. tract. 49. & 50.

Idem li. 3 ca. 14.

Tom. 4. explanatione ad Rom. c. 8. in libr. 7. Hoc fidelis videtur contrarium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tanquam ea quæ facturus est, vi illa præsciendo simul facto ipsius notitia, & authoritatis beneplacitum.

Contra hoc quod dictum est præscientiam Dei non posse falli, oppositio.

Oppositio. A D hoc autem quod suprà dictum est, scilicet præscientiam Dei falli non posse, solet à quibusdam ita opponi: Deus præsciuit hunc lecturum, vel aliquid huiusmodi: sed potest esse vt iste non legat, ergo potest aliter esse quàm Deus præsciuit: ergo potest falli Dei præscientia, quod omnino falsum est. Potest equidem non fieri aliquid, & illud tamen præscitum est fieri, nō ideo tamen potest falli Dei præscientia: quia si illud non fieret, nec à Deo præscitum esset. Sed adhuc vrgent quæstionem dicentes, Aut aliter potest fieri quàm Deus præsciuit, aut non aliter: sed non aliter: ergo necessariò cuncta eueniunt. si verò aliter, potest ergo præscientia falli vel mutari. Sed potest aliter fieri, quia potest aliter fieri quàm fit: tria autem sit vel præscitum esse ter ergo potest fieri quàm præscitum est. Ad quod dicimus illam locutionem multiplicem facere intelligentiam, cet: Aliter potest fieri quàm Deus præsciuit, & huiusmodi vt, Potest non esse quod Deus præsciuit: &, Impossibile est non esse quod Deus præsciuit: &, Impossibile est non præscita omnia quæ fiunt, & huiusmodi. Possunt enim coniunctim intelligi, vt cōditio sit implicita, & disiunctim. Si enim ita intelligas, Non potest aliter fieri quàm Deus præsciuit, id est, nō potest vtrunque simul esse, scilicet quod Deus ita præsciuerit fieri, & aliter fiat, verum intelligis. Si autem per disiunctionem intelligas, vt dicas hoc aliter non posse euinire quàm euenit, & quomodo futurū Deus præsciuit, falsum est. Hoc enim aliter potest euenire quàm euenit, & tamen Deus hoc modo futurum præsciuit. Similiter & alia determinatio, scilicet, Impossibile est illud non euenire quod Deus præsciuit: vel cùm Deus præscierit, si coniunctim intelligas, verum dicis: si disiunctim, falsum. Potuit & illud, Impossibile est nō esse præscitum omne quod fit, id est, non potest esse vtrunque, scilicet, vt fiat, & non præscitum, hic sensus verus est. Si verò dicis Deum non potuisse præscire omne quod fit, falsum est. Potuit enim hoc vt non fieret, & ita non esse præscitum.

VTRVM SCIENTIA DEI POSSIT augeri vel minui, vel aliquo modo mutari: vtrunque enim videtur posse probari.

Distinct. XXXIX. A

De immutabilitate vel perfectione diuinæ scientiæ vel cognitione.

PRæterea quæri solet. Vtrum scientia Dei possit augeri, vel minui, vtrunque enim videtur posse probari. Quòd enim diuina scientia possit augeri vel mutari, hoc modo probatur: quia potest Deus scire quod nunquam scit. Est enim aliquis qui non est lecturus hodie, & tamen potest esse vt legat hodie: potest enim hodie legere. Nihil autem potest fieri, quod non possit à Deo sciri. Potest ergo Deus scire hunc lecturum hodie: potest ergo aliquid scire quod non scit: ergo potest eius scientia augeri vel mutari. Eadémque videtur posse minui. est enim aliquis hodie lecturus, quem Deus scit lecturum. At potest esse, vt non legat. ergo potest Deus non scire hunc lecturum: potest ergo non scire aliquid quod scit: ergo potest minui eius scientia vel mutari. Ad quod dicimus, quia Dei scientia omnino immutabilis est, nec augeri potest, vel minui. Nam, vt ait Augustinus, in 15. libro de Trinitate, Scientia Dei est ipsa sapientia, & sapientia ipsa essentia siue substantia Dei: quia in illius naturæ simplicitate mirabili non est aliud sapere, & aliud esse, sed quod est sapere, hoc est & esse. Ideóque nouit omnia quæ nouit pater: sed ei nosse de patre est, sicut esse: nosse filium, ita nec nosse. Proinde tanquam seipsum dicens, pater genuit verbum sibi coæquale per omnia. Non enim seipsum genuit perfectéque dixisset, si aliquid minus aut amplius esset in eius verbo, quàm in seipso. Hoc est ergo omnino verum quod pater, non tamen est pater, quia iste filius, ille pater. Sciunt ergo inuicem pater & filius, sed ille gignendo, ille nascendo. Et omnia quæ sunt in eorum scientia, in eorum sapientia, in eorum essentia, vnusquisque eorum simul videt, non particulatim aut figillatim velut alternante conspectu hinc illinc, & inde huc, & rursum inde, vel inde in aliud atque aliud: vt aliqua videre non possit, nisi non videat alia: sed omnia simul videt, quorum nullum est quod non semper videat & sciat. Eius itaque scientia inamissi-

Responsio cum determinatione.

Cap. 13. Eodem li. & ca. 14.

Eodem libro & c. 14

Universidad de Deusto
Biblioteca

bilis & inuariabilis est. Nostra verò scientia & amissibilis & variabilis, & receptibilis est: quia non hoc est nobis quod sapere vel scire. Propter hoc sicut nostra scientia scientiæ Dei dissimilis est, sic & nostrum verbum quod scitur de scientiâ nostra, dissimile est illi verbo quod est de patre scientia. Ex hac authoritate clarè ostenditur scientiam Dei omnino inuariabilem esse, sicut ipsa essentia Dei omnino inuariabilis est: & quòd pater & filius cum spiritu sancto simul omnia sciunt & vident. Sicut ergo non potest augeri vel minui diuina essentia, ita nec diuina scientia, & tamen cõceditur posse scire quod nõ scit, & posse nõ scire quod scit: quia posset aliquid esse subiectum eius scientiæ quod non est: & posset non esse subiectum aliquid quod est, sine permutatione ipsius scientiæ.

Eadem li. Cap. 13.

Oppositio, an Deus possit nouiter vel ex tempore scire vel præscire aliquid.

THIC opponitur à quibusdam ita, Si Deus potest quid scire vel præscire quod nunquam scivit vel præscivit, potest ergo ex tempore aliquid scire vel præscire. Ad hoc dicimus, Potest quidem Deus scire vel præscire omne quod potest facere, & potest facere quod nunquam fiet. Potest ergo scire vel præscire quod nunquã fiet, nec est, nec fuit, nec illud scit vel sciuit, neque præscit vel præscivit: quia scientia eius non est nisi de his quæ sunt, vel fuerunt, vel erunt. Scientia non est nisi de futuris. Et licet possit scire vel præscire quod nunquam est vel erit: non tamen potest aliquid scire, vel præscire ex tẽpore. Potest vtique scire vel præscire quod nunquam est, nec erit, nec illud scitum vel præscitum est ab æterno: nec tamen potest incipere scire vel præscire illud: sed ita potest modo scire vel præscire, sicut potuit scire vel præscisse ab æterno. Si enim dicatur eum modo posse scire vel præscire quod ab æterno non sciuit vel præscivit, quia est, ita quòd ab æterno non sciuerit vel præscierit, quæ tamque simul esse possit, falsum est. Si verò dicatur eum modo scire vel præscire quod ab æterno non sciuit vel præscivit, id est, habere potentiam sciendi vel præscíendi ab æterno & modo aliquid, nec tamen illud præscitum est futurum, verũ est. Non potest ergo nouiter vel ex tẽpore scire vel præscire aliquid: sicut nõ potest nouiter vel ex tẽpore

Responsio.

velle aliquid, & tamen potest velle quod nunquam voluit.

Verum Deus possit scire plura quàm scit. 2. C

ITEM à quibusdam dicitur Deus posse plura scire quàm sciat, quia potest omnia scire quæ scit, & potest alia quæ facere quæ nunquam erunt, & illa potest scire: non enim aliqua incognita facere potest. Si verò omnia essent eque modò sunt, & alia quædam faceret, quæ non sunt, nec erunt, & illa omnia sciret pro certo, plura sciret quàm modo sciat, nec tamen eius scientia augeri potest, quia hoc totum fieri posset sine mutabilitate scientiæ. Constat ergo dei scientiam omnino esse immutabilem, nec augeri posse vel minui, sed ei subesse.

Quod videtur aduersum illi sententiæ quæ suprà dictum est, Deum semper & simul scire omnia. 3. D

SI verò quod prædictum est, scilicet quòd Deus omnia semper videt & simul, videtur obniare quod ait Hier. in expositione Abachuc. Absurdum est, inquit, ab hoc deducere Dei præstantem, vt sciat per momenta singula quot culices enascantur, quódve moriantur: quota pulicum & muscarũ sit multitudo, quódve pisces natent in aquis, & similia. Non simus tam lati adulatores Dei, vt dum prouidentiam eius erga irrationabilium & rationabilium prouidentiam esse dicentes. Hic videtur dicere Hieron. quòd deus illorum minimorum scientiam siue prouidentiam non habeat: quòd si hoc dicatur non omnia simul scit & semper. Ex tali itaque sententia quid dictum esse nouerimus, vt Deum illa alternatim vel particulatim scire neget, nec per diuersa temporum momenta sic illa cognouit, sicut per varia momenta illorum quædã dest. ciunt, quædam incipiũt. Neque illis altissque irrationabilibus ita prouidet, quemadmodum rationabilibus. Quid enim, vt ait Apostolus, cura est Deo de bobus? & si eam non est cura de bobus, ita nec de aliis irrationabilibus. Dicat tamen scriptura, quia ipsi est cura de omnibus. Prouidentiam ergo & curam vniuersaliter de cunctis quæ condidit habet, vt habeat vnumquodque quod sibi debetur & cõuenit. Sed speciale prouidentiam atque curam habet de rationabilibus, quibus præcepta tradidit, eisque rectè viuen-

Tom 6. in explanatione capitis. Abachuc.

Quo simile verba Hier. sine intelligenda.

1. Cor. 9. a

Sapi. 12. b

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 Cor. 9.

di legem præscripsit, ac præmia promisit. Hanc prouidentiam & curã de irrationabilibus non habet. Ideo dicit Apostolus, quia non est cura Deo de bobus: prouidet tamen omnibus, & curat, id est, gubernat omnia, qui omnibus solem suum facit oriri, & pluuiam dat. Scit itaque Deus quanta sit multitudo pulicum, culicum, & muscarum, & piscium: & quot nascantur, quóve moriantur: sed non scit hoc per momenta singula: imò simul & semel omnia scit. Neque ita scit, vt eandem habeat prouidentiam irrationabilium & rationabilium, id est, vt eodem modo prouidentiæ prouideat irrationabilibus & rationabilibus. Rationabilibus enim & præcepta dedit, & angelos ad custodiendos de legauit.

Breuis summa prædictorum cum additione quorundam.

SICVT itaque & immutabiliter scit Deus omnia quæ fuerunt, & sunt, & erunt, tam bona quàm mala: præscit & quæque omnia futura, tam bona quàm mala.

QVID SIT PRAEDESTINATIO ET in quo differt à præscientia.

Distinct. XL.

PRædestinatio verò, de bonis salutaribus est, & de hominibus saluãdis. vt enim ait August. in libro de prædestinatione sanctorum, prædestinatio est gratiæ præparatio, quæ sine præscientia esse non potest. potest autem sine prædestinatione esse præscientia. Prædestinatione enim Deus ea præscit, quæ fuerat ipse facturus: sed præscientia Deus etiam quæ non esset ipse facturus, id est omnia mala. Prædestinauit eos quos elegit, reliquos verò reprobauit, id est, ad mortem æternam præscit peccaturos.

An aliquis prædestinatorum possit damnari, vel reproborum saluari.

Prædestinatorum nullus videtur posse damnari, nec reproborum aliquis posse saluari. Vnde Augustinus in libro de correctione & gratia [In Apocal.] psi inquit, dicitur, Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Si aliquis prædestinatus est accepturus nisi iste perdiderit, certus est electorum numerus, id est, non potest augeri vel minui. Ad hoc autem obiiciunt quidã, nitentes probare numerum electorum posse augeri & minui, sic. Posset deus non apponere gratiam quibus apponit, & posset subtrahere quibus non subtrahit: quod si faceret, vtique damnarentur: possent ergo damnari isti qui tamen saluabuntur: posset itaque minui electorum numerus: ita etiam posset augeri, quia posset apponi gratia quibus non apponitur, per quam saluarétur. Possent ergo saluari habita gratia, qui tamen sine ea damnabuntur: posset itaque augeri numerus electorum.

Resp. Quibus respondemus ex ea ratione dictum esse, & verũ esse, numerum electorum non posse augeri vel minui: quia vna potest vtrunque simul esse: scilicet vt aliquis saluetur & non sit prædestinatus, vel vt aliquis prædestinatus sit & damnetur. Intelligentia enim conditionis implicitè veritatem facit in dicto, & impossibilitatem in vero. Si verò simpliciter intelligatur, impossibilitas non admittitur: vt cùm dicitur, prædestinatus potest vel non potest damnari, & reprobus potest saluari. In his enim & huiusmodi locutionibus, ex ratione dicti diiudicanda est sententia dictionis. Alia namque sit intelligentia, si per cõiunctionem hæc accipiatur dicta, atque si per disiunctionem: vt supra cũ de præscientia agebatur, prætaxatum est. Si enim cùm dicis: prædestinatus non potest damnari, intelligas ita, id est, nõ potest esse vt prædestinatus sit & damnetur, verum dicis: sic enim coniunctim intelligis: falsum autem si disiunctim, vt si intelligas istum non posse damnari quem dico prædestinatum, potuit enim non esse prædestinatus, & ita dãnaretur.

Quomodo adhuc instant quæstioni.

VERVNTAMEN adhuc instant, & secundũ conditionẽ argumentando ita procedunt, Nõ enim, inquiũt potest esse vt aliquis prædestinatus sit & damnetur. Vtrunque horum simul esse non potest, sed alterum horum non esse, scilicet quin iste sit prædestinatus (ab æterno enim prædestinatus est) & non potest modo esse prædestinatus. Cùm ergo impossibile sit simul vtrunque esse, & impossibile sit alterum non esse, videtur non posse alterum esse, scilicet vt damnetur. Quod si est, ergo non potest esse vt non saluetur. In huius quæstionis solutione malem alios audire quàm docere. Dicimus tamen de præscientia simul-

Solutio in qua vellet magis audire quã docere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lem posse moueri quæstionem. Ideóque tam hic quàm vnam facimus responsionem, dicentes determinandum re illud cui innititur tota hæc quæstio, scilicet impos est alterum istorum nō esse, scilicet, quin iste modo sit destinatus: ab æterno enim iste prædestinatus est. Dic quendū enim est cū ait. Iste non potest modo nō esse stinatus: vel nō potest eo modo esse quin sit prædestin hoc enim coniunctim vel disiunctim intelligi potest. enim potest esse vt ab æterno sit prædestinatus, & mo sit prædestinatus: nec potest esse simul vt sit prædestina & non sit prædestinatus: sed tamē potuit esse ab æterno non esset prædestinatus, & potuit ab æterno nō esse stinatus. Et sicut ab æterno deus potuit eū non prædes re, ita conceditur à quibusdā quod & modo potest deus non prædestinasse. Ab æterno ergo potest deus nō præ nasse eū: ergo potest iste nō fuisse prædestinatus. Et vera fuisset prædestinatus, nec modo esset prædestinatus modò potest nō esse prædestinatus, ita & de præscien de præscitis dicunt: quod in actionibus vel in operat bus dei & hominū nullatenus concedunt. Ex quo enim quid factum est vel dictū, nō concedit quod possit non vel non fuisse: imò impossibile est non esse vel non fu quod factū est vel dictū: referētes possibilitatē vel impo bilitatem ad naturā rei existentis. Cū verò de præscie vel prædestinatione dei agitur, possibilitas vel impossi litas ad potentiam dei refertur, quę semper eadē sunt, quia prædestinatio, præscientia, potentia, vnum in deo

Quid sit reprobatio dei, & in quibus consideretur, & quis sit prædestinationis effectus.

CVMQVE prædestinatio sit gratiæ præparatio, est, diuina electio qua elegit quos voluit ante mundi constitutionem, vt ait Apostolus: Reprobatio econuerso intelligenda est præscientia iniquitatis quorundam, & præparatio damnationis eorundem. Sicut enim prædestinationis effectus illa gratia est, qua in præsenti iustificamur, ad rectè viuendum, & in bono perseuerandum atque ad illa quæ in futuro beatificamur: ita reprobatio effectus quæ ab æterno non eligendo quosdam reprobauit secundum deus consideratur: quorum alterum præscit & nō præparat, id est, iniquitatem: alterum præscit & præparat, scilicet æternam pœnam. Vnde Augu. ad Prosperum & Hilarium. Hæc, inquit, regula inconcusse tenenda est, peccatores peccatis præscitos esse, non præparatos, pœnā autem esse præparatam. Præparauit enim deus, vt ait Aug. in lib de bono perseuerantiæ, in præscientia sua, quibus voluit bona sua & quibuscunque donat, proculdubio se donaturum esse præscius. Præparauit etiā deus, vt ait Iulgētius, malis ignē æternū illis vtique, quos iustè præparauit ad luenda supplicia, nec tamen præparauit ad facienda peccata. Præparauit enim deus quod diuina æquitas redderet, nō quod humana iniquitas admitteret. Non enim, sicut præparauit laudes ad iustitiam percipiendā, sic præparauit iniquos ad iustitiam amittendā: quia prauitatis præparator nunquam fuit. Sicut ergo prædestinatio dei proprie est præscientia & præparatio beneficiorum dei quibus certissime liberantur quicunque liberantur: ita reprobatio dei est præscientia malitiæ in quibusdā non desiniendę, & præparatio pœnę non remittendę. Et sicut prædestinationis effectus est gratię apparitio, ita reprobationis æternæ quodam modo effectus esse videtur obduratio. Nec obdurat deus, vt ait Augu. ad Simā, impartiendo malitiā, sed nō impartiēdo gratiā, sicut nec digni sunt. Quibus enim nō impartitur, nec digni sunt, nec meretur: potiùs vt nō impartiatur, hoc digni sunt, hoc meruerunt. Vnde Apostolus ait, Cuius vult miseretur deus, & quē vult indurat: misericordiam appellans prædestinationem, & præcipuè prædestinationis effectum, id est, gratiæ appositionem: obdurationem verò gratię priuationem. Non enim, vt ait Aug. ad Simplicianum, intelligendū est quòd deus ita induret, quasi quenquam peccare cogat: sed tamen quibusdam peccatoribus misericordiā iustificationis suæ nō largitur, & ob hoc eos indurare dicitur, quia nō eorum miseretur, non quia impellit vt peccent. Eorum autem non miseretur, quibus gratiam non præbendam esse occultissima, & ab humanis sensibus remotissima iudicat: quam non aperit, sed miratur Apostolus dicēs, O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei.

Hic scūdum quosdam reprobatio. Hoc habetur in glossa ordinaria ad 8. cap. ad Rom Cap. 17. in Tomo 7. Aug. in li. de bono perseuerā. Cap. 14. Epist. 15 Rom. 9. c. Lib. 1. Tomo 4. Rom. 11. d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VTRVM ALIQVOD SIT MERITVM obdurationis & misericordiæ.

I.22.5

Distinct. XLI.

Vtrũ prædestinatio & reprobatio sint exmeritis nostris.

SI autem quærimus meritum obdurationis & misericordiæ: Obdurationis meritum inuenimus, misericordiæ autẽ meritũ nõ inuenimus: quia nullũ est misericordiæ meritũ, ne gratia euacuetur, si non gratis donetur, sed meritis redditur. Miseretur itaque secundũ gratiam, quæ gratis datur: obdurat autem secundum iudicium, quod meritis redditur. Vnde datur intelligi, vt sicut reprobatio dei est nolle misereri, ita obduratio dei sit non misereri: vt non ab illo irrogetur aliquid quo sit homo deterior: sed tantũ quo non fit melior non erogetur. Ex his apertè ostenditur quid misericordiam, quid obdurationem intellexerit Apostolus, & quia misericordia nullum aduocat meritum, obduratio rõ non est sine merito & misericordiæ verbo. Hic accipitur prædestinatio, & præcipuè prædestinationis effectus: obdurationis verò nõ ipsa dei æterna reprobatio: quia eius nullum est meritum, sed gratiæ ptiuatio siue subtractio, quæ quodã modo est reprobationis effectus. Accipitur tamen aliquando reprobatio pro obduratione, sicut & prædestinatio pro suo effectu, qui est gratia apposita. Gratia enim quæ apponitur, effectus est prædestinationis. Cũm ergo gratia quæ apponitur homini ad iustificationẽ, nulla sint merita, multominùs & ipsius prædestinationis, qua ab æterno elegit deus quos voluit, aliqua possunt existere merita. Ita nec reprobationis, qua ab æterno quosdã præscisit futuros malos & damnandos, sicut elegit Iacob & reprobauit Esau, quorũ non fuit pro meritis eorũ quæ tunc habebãt: quia nulla habebant, quoniõ nec ipsi existebant: nec propter futura merita quæ præuideret, vel illum elegit, vel illum reprobauit.

Hic summatim colligit prædicta & addat ea. Ex Au. in tom. 4. Li. ad Simplicianũ 1. Rom. 9. c. Aliàs admittit.

Mal. 1. a.

Opinio querundam, in qua fuit aliquando Augustinus, sed postea retractauit.

Hoc retractat Aug. lib. retractationũ 1. cap. 23.

OPINATI sunt tamen quidam deum ideo elegisse Iacob, quia talem futurũ præscíuit qui in eum crederet, & ei seruiret: quod aliquando Augu. se sensisse dicit in lib. retract. vbi apertè ostendit, quòd si propter futura merita electus esset, iam nõ ex gratia esset electio. Nõ ergo ideo electus est ideo quia talis futurus erat, sed ex tali electione talis est factus: ita dicens. Disputans ergo quid elegerit deus in nondum nato, cui dixit seruiturum esse maiorem, & quid in eodem maiore similiter nõdum nato reprobauerit: ad hoc perduxi ratiocinationem, vt dicerem. Nõ ergo eligens opera cuiusquã in præscientia, quæ ipse daturus est, sed fidem elegit in præscientia: & quem sibi crediturum esse præsciuit, ipsum elegit cui spiritum sanctum daret vt bona operando, etiam æternam vitam cõsequeretur. Ecce hîc apertè dicit non propter opera eum elegisse, sed propter fidem qua eũ præuidit crediturũ. Sed quia & in fide meritũ est credẽti & in operibus, hoc retractauit dicens, Nõdum diligentius quæsiueram, nec adhuc inueneram qualis sit electio gratiæ, de qua dicit Apostolus, reliquiæ per electionem gratiæ factæ fiunt: quæ vtique non est ex gratia, si ex meritis præcedit vt iam quod datur non secũdum gratiam, sed secundum debitum reddatur potiùs meritis quàm donetur: propterea quod continuè dixi, Dicit enim idem apostolus, Idem deus qui operatur omnia in omnibus. nunquam autem dicit, Deus credit omnia in omnibus. Ac deinde subiungit. Quod ergo credimus nostrũ est: quod verò bonum operamur, illius est qui credentibus dat spiritum sanctum: sed hoc profectò non dicerem, si scirem eriã ipsam fidẽ inter dei munera reperiri, quæ dantur in eodẽ spiritu. Vtrũque ergo nostrũ est propter arbitriũ voluntatis, & vtrunque datum est per spiritum fidei & charitatis. Et quod paulo pòst dixi. Nostrũ enim est credere & velle, illius autem dare credentibus & volentibus facultatem bene operandi per spiritum sanctum, per quem charitas dei diffunditur in cordibus nostris, verum est quidẽ, sed eadẽ regula est. Et vtrũque ipsius est, quia ipse præparat voluntatem: & vtrunque nostrum, quia non fit nisi volentibus nobis. ergo & meritum fidei de misericordia dei venit. Non ergo propter fidem vel aliqua merita elegit deus aliquos ab æterno, vel apposuit gratiam iustificationis in tẽpore, sed gratuita bonitate sua elegit, vt boni essent. Vnde Aug. in lib. de prædestinatione sanctorũ. Nõ quia futuros nos tales esse præsciuit, ideo elegit eos, sed vt essemus tales per ipsam electionem gratiæ suæ, qua gratificauit nos in dilecto filio suo.

Id etiã habetur in tomo 4. li. ad Simplicianũ 1. Et in to. 7 li. de prædestinatione sanctorum.

Cap. 3. Explanat sententiã prædictorũ verborum. Loco retractationũ prædicto. Rom. 11. a 1. Co. 12. d.

Retractatio.

ad Rom. 5. a

Cap 18. in Tomo 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hic videtur contrarium quod alibi ait Augustinus.

Quæst. 98. in Tom. 4.

HIS tamen aduersari videtur quod dicit Aug. libro quæstionum, Cui vult, inquit, miseretur deus, & quē vult indurat, sed hæc voluntas dei iniusta esse non potest, vna enim de occultissimis meritis: quia & ipsi peccatores non propter generale peccatum vnam massam fecerunt: nonnulla inter eos est diuersitas. Præcedit ergo aliquid in peccatoribus, quod quamuis nondum sint iustificati, aliquid efficiantur iustificatione. Et idem præcedit in aliis peccatoribus, quo digni sunt obtusione. Ecce hic videtur Augustinus dicere, q̄ & ipsa dei voluntas, qua alios eligit, alios reprobat, ex meritis prouenirat, sed occultissimis, id est, quod ex meritis alios voluerit eligere, alios reprobare: & quod ex meritis aliis apponitur gratia iustificationis, aliis nō, vel obtunduntur. Sed quid intelligere voluerit, ignoratur. Forte hoc dicatur intellexisse, quod supra diximus eum tractasse: Nam ibidem quædam alia continuē subdit, sicut in lib. 1. retract. apertè tractat: quod vtrumque legenti patebit. Vnde verissimile est in præmissis etiam hoc retractasse. Quidam tamen ex eo sensu accipiunt fore dictū, non quia aliquis prædestinatus sit pro meritis, vel iustificationis gratiam mereatur: sed quia aliqui non adeò mali sunt, vt merentur sibi gratiam non impartiri. Nullus enim dei gratiā meretur, quā potest, per quam iustificatur: potest tamen mereri vt non apponatur, vt penitus abiiciatur. Et quidem aliqui in tantum profundum iniquitatis deuenerūt, vt hoc mereantur, vt hoc digni sunt: alij verò ita viuunt, vt etsi non mereantur gratiam iustificationis, non tamen merētur omnino reprobari, & gratiam sibi subtrahi. Ideòq; dixit in quibusdam præcatoribus præcedere quo digni sunt iustificatione, & in aliis quo digni sunt obtusione: sed hoc friuolum est.

Cap. 23. Potest tamen ex ea sensu dictum intelligi.

Opinio quorundam falsa de occultis dei dispensationibus carnaliter.

Aug. de Verbis Apostoli. Sermo. 7. Tomo 10.

MVLTI verò de isto profundo quærentes rationem, atque secundum coniecturas cordis sui inscrutabilem altitudinem iudicorum dei cogitare conantes, in tenebras vanitatis abierunt, dicētes, quod animæ sint ibi antequam peccent, & secundum peccata sua ad corpora pro meritis

dirigātur, & dignis sibi quasi carceribus includuntur. Ierūt in tales post cogitationes suas, & volentes disputare de dei profundo, versi sunt in profundum, dicentes animas in cœlo ante conuersatas, & ibi aliquid boni vel mali egisse, & pro meritis ad corpora terrena detrusas esse. Hoc autem respuit catholica fides propter euidētem Apostoli sententiam qua ait, Cùm nondum nati essent, aut aliquid boni vel mali egissent, &c. Melior est ergo fidelis ignorātia, quam temeraria scientia. Elegit ergo eos quos voluit gratuita misericordia, nō quia fideles futuri erant. sed vt fideles essent: esseque gratiam dedit, nō quia fideles erant: sed vt fierent. ait enim apostolus, Misericordiam cōsecutus sum, vt fidelis essem. nomen, quia fidelis eram. Datur quidem fideli, sed data est etiā prius vt esset fidelis. Ita etiam reprobauit quos voluit, non propter futura merita quæ præuideret, veritate tamen occultissima, & à nostris sensibus remota.

Rom. 9. c.

1. Cor. 7. Aug. lib. retract. 1. Cap. 23.

Quæstio. E

SED quæritur. Vtrum sicut dicitur elegisse quosdam vt boni fierent & fideles, ita etiam concedi debeat reprobasse quosdam, vt mali essent & infideles. & obdurare vt peccent? quod nullatenus concedi oportet. Non enim reprobatio ejus est causa mali, sicut prædestinatio est causa boni: nec quæ obduratio ita facit hominem malum, quemadmodum misericordia facit bonum.

Responsio.

An ea quæ semel scit & præscit, semper sciat & præsciat, & semper scierit vel præscierit. F

PRÆTEREA cōsiderari oportet, vtrū ea omnia quæ semel scit vel præscit deus, semper scit & sciet, ac præsciat & præscierit, an olim scierit vel præscierit, quod modo scit vel præscit. De præscientia primo respōdemus, dicētes, nolita eum præscisse quæ modo non præscit. Cùm enim omnis præscientia nō sit nisi de futuris, ex quo illa quæ futurorum erant præscientia fiunt vel præterecunt, sub dei præscientia esse desinunt, sub scientia verò semper sunt. Præscivit ergo deus omnia ab æterno quæ futura erant, neque præscite desinit nisi cū futura esse desinūt. Neque cùm præscire desinit aliquæ quæ antè præsciebat, minus ea nōscit quam antè cognoscebat. Non enim dicitur ex defectu scientiæ dei quod

Deprescientia primo respondet dicēs deū nō semper præscire q̄ alia præscivit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliqua præscierit aliquando quæ modo non præsciat, sed ratione verbi quod est præscientia. Præscire enim est ante scire aliquid quàm fiat. Ideóque nō potest dici deus præscire, nisi ea quæ futura sunt.

Hic de scientia, dicem deum semper scire quæ semel scit.

DE scientia autem aliter dicimus. Scit enim deus semper omnia quæ aliquando scit. omnem enim scientiā quam aliquando habet, semper habuit, & habet, & habebit. *Oppositio.* hoc autem opponitur nā: Olim sciuit hunc hominem nasciturum qui natus est, modo non scit eum nasciturum. Sciuit ergo aliquid quod modo non scit. Item, sciuit mundum esse creandum, modo non scit eum esse creādum: aliquid ergo sciuit quod modo non scit: & alia huiusmodi infinita dici possunt. *Solutio.* Sed ad hoc dicimus quod idem de natiuitate hominis & mundi creatione, nunc etiam scit, quod sciebat antequàm fierent, licet tunc & nunc hanc scientiam diuersis exprimi verbis oportet. Nam quod tunc futurum erat, nunc præteritum est. Ideóque verba commutāda sunt ad ipsum designandum. Sicut diuersis temporibus loquentes, eandem diem modo per hoc aduerbium cras designamus, dum adhuc futura est: modo per hodie dum præsens est: modo per heri, dū præterita est. Itaque antequàm crearetur mundus, sciebat deus hunc creādum: postquā creatus est, scit eum creatum, nec est hoc scire diuersa, sed omnino idem de creatione mundi. Sicut antiqui patres crediderunt Christum nasciturum & morituram, nos autem credimus eum natum & mortuum: nec tamen diuersa credunt illi, sed eadem. Tēpora enim, vt ait August. variata sunt, & ideo verba sunt mutata non fides. Indubitanter ergo teneamus deum semper omnia scire, quæ aliquando scit.

DE OMNIPOTENTIA DEI, VBI prius consideratur quare dicatur omnipotens.

De potentia dei in comparatione ad possibilia quæ potest.

S. Thom. 1.3.4. Distinct. XLII.

NVne de omnipotentia dei agendū est: vbi prima consideratio occurrit, quomodo verè deus dicatur omnipotēs: an quia omnia possit, an tantum quia ea potest quæ vult. Quòd enim deus omnia possit, pluribus auctoritatibus comprobatur. Ait enim August. in libr. quæst. vet. & noui testam. legis. Omnia quidem potest deus, sed non facit nisi quod conuenit veritati eius & iustitiæ. Idem in eodem, Potest deus cuncta facere simul, sed ratio prohibuit, id est, voluntas. Rationem nempe ibi voluntatem dei appellauit, quia dei voluntas rationabilis est & æquissima. Fatendum est ergo deum omnia posse. *Quæ quæstionis discussio. Cap. 6. in Tomo 4.*

Quomodo dicatur deus omnia posse, cùm nos multa possimus quæ ipse non potest. B

SED quæritur quomodo omnia posse dicatur, cum nos quædam possimus quæ ipse non potest. Nō potest enim ambulare, loqui, & huiusmodi, quæ à natura diuinitatis sunt penitus aliena, cum horum instrumenta nullatenus habere queat incorporea & simplex substantia. Quibus id respondendum arbitror, quod huiusmodi actiones, ambulatio sci- *Responsio.* licet & locutio & huiusmodi, à dei potentia alienę nō sunt, quia ad ipsam pertinentes. Licet enim huiusmodi actiones in deo habere non possit (nō enim potest ambulare vel loqui & huiusmodi) eas tamen in creaturis potest operari, facere scilicet vt homo ambulet, & loquatur, & huiusmodi. Non ergo illas actiones diuinæ potentiæ detrahitur aliquid, quia à deo potest facere omnipotens.

De aliis obiicitur. C

SED sunt alia quædam quæ deus nullatenus facere potest, vt peccata, non enim potest mentiri, non potest peccare, sed non ideo omnipotentiæ dei in aliquo detrahitur vel derogatur, si peccare non posse dicitur. quia non esset hoc potentiæ sed infirmitatis. Si enim hoc posset, omnipotēs nō *Solutio.* esset. Nō ergo impotentiæ sed potentiæ imputādum est, q̄ non potest. vnde Aug in 15. lib. de Trinit. magna inquit, dei fortitudo est nō posse mētiri. Sunt enim quædam quæ in aliis rebus potentiæ depurāda sunt, in aliis verò minimè: & quæ in aliis infirmabilia sunt in aliis verò reprehēsibilia sunt. Nō ideo deus minus potens est, quia peccare non potest, nec omnipotens nullatenus posset esse qui hoc potest.

Item de aliis opponit. D

ITEM etiam & alia quædam quæ deus non potest, quæ videntur non omnia posse: non enim potest mori vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

falli. vnde Augu. in lib. de symbolo [Deus omnipotens non
In lib. 1. de symbolo fidei ad catechumenos. Cap. 1. in Tomo 9. potest mori, non potest falli, non potest miser fieri, non potest vinci. Hæc vtique & huiusmodi abest vt possit omnipotens, si enim huiusmodi passionibus atque defectibus obnoxius ei posset, omnipotens minimè foret. Et ideo móstrantur omnipotens, quia ei hæc propinquare nó valent: potest enim hæc in aliis operari.

Quod omnipotentia dei secundum duo consideratur.

HIC ergo diligenter considerandus, omnipotentia eius secundum duo apparet, scilicet quòd omnia facit quæcunque vult, & nihil omnino patitur: secúdum vtrumque deus est omnipotens verissimè prædicatur: quia nec aliquid est quod ei resistere ad patiendum corruptionem inferre valeat, nec aliquod impedimentum faciendum impedimentum afferre. Manifestum est ergo deum omnino nihil posse pati, & omnia facere posse, exceptis ea sola quibus eius dignitas læderetur, eiúsque excellentiæ derogaretur: in quo tamen non est minùs omnipotens. Nemo enim. Hoc enim posse non esset posse. sed non posse. Nemo enim deũ omnipotentem in aliquo dicere præsumat, quia non omnia potest quę posse potẽtię est: & inde verè dicitur omnipotens.

Quibúsdam authoritatibus traditur, quod ideo dicatur omnipotens, quia potest quicquid vult.

Ca. 96. in Tomo 3. Cap. 5. 31. & vltimo sententialiter. EX quibusdam tamen authoritatibus traditur ideo dicitur omnipotens, quia quicquid vult potest. Vnde Augustinus in ench. [Nó ob aliud veraciter vocatur omnipotẽs, nisi quia quicquid vult potest: nec volũtate cuiuspiam creaturæ volũtatis omnipotẽtis impeditur effectus. Idem in spiritu & litera. [Non potest deus facere iniusta, quia non est summa iustitia & bonitas. Omnipotẽs verò est, nó quia omnia facere, sed quia potest efficere quicquid vult. Omnia enim nihil valeat eius voluntati resistere quin cõpleatur. Et quo modo impedite eandem. Ioannes Chrysostomus in quadam de expositione symboli ait [Omnipotens dicitur deus quia posse illius non potest inuenire nõ posse. Dauid
Psal. 113. Rom. 9. c. propheta: Omnia quæcunque voluit fecit. Ipse est ergo omnipotẽs, vt totum quod vult possit, vnde apostolus ait, volũtati quis resistit? His authoritatibus videmur ostendi, quòd deus ex eo tantùm dicatur omnipotens, quod

nia potest quæ vult, non quia omnia possit.

Determinatio præmissarum authoritatum. G

SED ad hoc potest dici, quòd Augustinus vbi dicit, Omnipotens non dicitur quòd omnia possit, &c. tam amplè & generaliter accepit omnia, vt etiam mala includeret, quæ Deus non potest, nec vult. non ergo negauit eum posse omnia quæ conuenit ei posse. Similiter cùm dicit: Non ob aliud veraciter dicitur omnipotens, nisi quoniam quicquid vult, potest: non negat eum posse etiam ea quæ non vult, sed aduersus illos qui dicebant Deum multa velle quæ non poterat, affirmat eum posse quicquid vult, & ex eo verè dici omnipotentem, nó ob aliud, quàm quia potest quicquid vult. Sed caue quomodo intelligas. Potest quicquid vult se posse, an quicquid vult facere, an quicquid vult fieri. Si enim dicas ideò omnipotentem vocari, quia potest eorum quicquid vult se posse: ergo & Petrus similiter omnipotens dici potest, vel quilibet sanctorum beatorum, quia potest quicquid vult se posse, & potest facere quicquid vult facere. Non enim vult facere nisi quod facit, nec posse nisi quod potest: sed non potest facere quicquid vult fieri. Vult enim saluos fieri qui saluandi sunt, veruntamen eos saluare non valet. Deus autem quicquid vult fieri, potest facere. Si enim vult aliquid fieri per se, potest illud facere per se, & per se facit: sicut cælum & terram per se fecit, quia voluit. Si autem vult fieri per creaturam, & per eam operatur: sicut per homines facit domus, & huiusmodi artificia. Et Deus quidem ex se, & per se potest: homo autem vel angelus, quamcunque beatus est, non est potens ex se vel per se.

Quõ intelligendum sit quicquid vult.

Oppositio. H

SED fortè dices, nec Dei filius potest à se, nec spiritus sanctus, sed solus pater. Ille enim potest à se, qui est à se: filium autem, quia non est à se, sed à patre, non potest à se, sed a patre: & spiritus sanctus ab vtroque. Ad quod dicimus, quia licet filius non possit à se, nec operetur à se, potest tamen & operatur per se: sic & spiritus sanctus. vnde Hilarius in libro nono de Trinit. [Naturæ, inquit, cui contradicis hæresce, hæc vnitas est, vt ita per se agat filius, ne à se agat: & ita non à se agit, vt per se agat. [Per se autem dicitur

Solutio.

Potest medium lib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

agere & potens esse, quia naturalem habet potentiam eadem quam & pater, qui potens est & operatur: sed quia lam habet à patre, non à se, ideo à patre non à se dicitur posse & agere. Homo autem vel angelus gratuitam habet potentiam, qua potens est. Ideo ergo verè ac propriè dicitur, quia per se, id est, naturali trinitas omnipotens dicitur, quia per se, id est, naturali potentia potest quicquid vult fieri, & quicquid vult se posse, vel Nihil enim vult fieri quod non possit facere per se, vel creaturas: & nihil vult se posse, quod non possit: & omnia quod vult fieri, vult se posse: sed non omne quod vult posse, vult fieri: si enim vellet, fieret: quia voluntati eius nihil resistere possit.

Hic plenè ostenditur quare deus omnipotens dicatur.

Rom. 9. c.

OPINIO QVORVNDAM DICENTIUM Deum nil posse nisi quod facit.

Distinct. XLIII.

De potentia dei in comparatione ad quantitatem. ostendens eius immensitatem. siue quantum deus possit. Ratio illorũ prima.

QVidam tamen de suo sensu gloriantes, Dei potentiam sub mensura coartare conati sunt. Cùm enim dicunt, hucusque potest Deus, & non amplius, quid hoc est aliud quàm eius potentiam quæ infinita est concludere & restringere ad mensuram? Aiunt enim, non potest Deus aliud facere quam facit, nec melius facere quod facit, nec aliquid prætermittere de his quæ facit. Istámque primam suam opinionem verisimilibus argumentis, causisque commentitiis, necnon & sacrarum auctoritatum testimoniis munire conantur dicentes, Non potest Deus facere nisi quod bonum & iustum est fieri: non enim est aliud iustum & bonum fieri ab eo, nisi quod facit. Si enim aliud iustum est & bonum eum facere quàm facit: non ergo facit omne quod iustum est & bonum eum facere: sed quis audeat hoc dicere?

Secunda ratio.

ADDVNT etiam, non potest facere, nisi quod iustitia eius exigit: sed non exigit eius iustitia, vt faciat nisi quod facit: non ergo potest facere, nisi quod facit. Eademque iustitia exigit, vt id non faciat quod non facit, non autem potest facere contra iustitiam suam, non ergo potest aliquorum facere quæ dimittit.

Responsio ad prius dictum.

HIS autem respondemus, duplicem verborum intelligentiam aperientes, & ab eis inuolucra euoluentes sic: Nõ potest Deus facere nisi quod bonum est & iustum, id est, non potest facere nisi illud quod si faceret bonum & iustum esset, verum est: sed multa potest facere quæ non bona sunt, nec iusta: quia nec sunt, nec erunt, nec bene fiunt, nec fient, quia nunquam fient. Item quod secundò oppositum fuit, Non potest facere nisi quod iustitia sua exigit: &, Non potest facere quod iustitia sua exigit vt non fiat: Dicimus, quia exactionis verbum de Deo congruè non dicitur, nec proprièaccipitur: & in illis locutionibus duplex est sensus. Si enim intelligas, non potest facere nisi quod sua iustitia exigit, id est, nisi quod voluntas sua iusta vult, falsum dicis. Iustitia enim ipsius Dei æquissima voluntas accipitur: quam licet accipit Augustinus illa verba Domini in Genesi, loquentis ad Lot, Non possum quicquam facere donec illò ingrediaris, exponens [non posse, inquit, se dixit, quod sine iudicio poterat per potentiam, sed non poterat per iustitiam] quod poterat quidem, sed non volebat, & illa voluntas iusta fuerat. Si verò per hæc verba intelligis eum non posse facere, nisi illud quod si fieret, iustitiæ eius conueniret, verum dicis. Similiter distingue illud, Nõ potest facere quod sua iustitia exigit vt non faciat, id est, non potest facere id quod ipse qui est summa iustitia, nõ vult facere, falsum est. Si autem his verbis intelligas eum non posse facere id quod iustitiæ eius conuenire non potest, verum dicis.

Gen. 19. c. Hæc habentur in libro contra secundam Gandeg epistlo. Cap. 22. Tomo 7.

Tertia illorum ratio.

ADDVNT quoque & alia dicentes, Nõ potest Deus facere nisi quod debet, non autem debet facere nisi quod facit. si enim debet alia facere, non ergo facit omne quod debet. si verò facit omne quod debet, nec potest facere nisi quod debet: nõ ergo potest facere nisi quod facit. Item, Aut debet dimittere quod dimittit ne faciat, aut non debet. Si non debet, non rectè dimittit: si verò debet dimittere, ergo non debet facere. Si autem non debet nec decet, non oportet eum facere: & si non decet, nec oportet eum facere. ergo non potest facere: non ergo potest facere, nisi quod facit: nec potest illud dimittere quod facit quin faciat, quia de-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bet illud facere: & quod debet facere, nõ potest illud fa-
tere. Sed vt mihi videtur, hoc verbũ debet, venenum hab-
Responsio. Multiplicem enim & inuolutam continet intelligen-
Deo propriè competit, qui non est debitor nobis, nisi
ex præmisso, nos verò ei debitores sumus ex commis-
autem venenum euacuetur, distingue verbi sensum. Nõ
test deus facere nisi quod debet, id est, nisi quod vult, fa-
est: sic enim potest ipse dici debere aliquid, quia vult.
Si autẽ dicatur, non potest nisi quod debet, id est, nõ
nisi illud, quod si faceret, ei bene cõueniret, verum est.
Quarta illorũ ratio. dunt quoque illi dicentes, nihil facit aut dimittit, nisi
ma & rationabili causa, licet nobis occulta sit: sed
quam oportet eum facere ac dimittere, quæ facit vel
tit. Ratio enim penes eum est, quia illa facit, & illa dim-
quæ ratio æterna est, & semper manens, præter quam
potest aliquid facere vel dimittere. Illa ergo manente
potest quod facit dimittere, nec quod dimittit facere:
non potest facere, nisi quod facit. Et ad hoc respondem-
Responsio. ambiguitatem locutionis determinantes. Cùm enim
tur ratio vel causa optima penes Deum est, qua facit
quæ facit, & dimittit ea quæ dimittit, verum quidem
quia in eo voluntas est æquissima & rectissima, qua fa-
dimittit quæ vult, contra quam facere non potest, nec
ter eam facere potest. Nec vtiq; cõtra eam faceret, nec
ter eam, si ea quæ facit dimitteret, vel quæ dimittit fa-
sed eadẽ manente ratione & causa, alia potuit facere, &
dimittere. Licet ergo ratio sit penes eũ, qua alia facit, &
dimittit, potest tamen secundum eandem rationem &
Adhuc. ad ℔quæ mittere quæ facit, & facere quæ dimittit. Ipsi etiam ad-
stionem. Ratio est eum facere quæ facit, & non alia: & non pos-
facere nisi quod ratio est eum facere, & ita non pos-
cere nisi quod facit. Item, Ratio est eum dimittere qu-
mittit, & non potest non dimittere quod ratio est eum
mittere, & ita non potest non dimittere quod dimitt-
Responsio. ad hoc dicimus locutiones ambiguas esse, & ideo dest-
nandas. Si enim cùm dicitur, non potest facere nisi
ratio est eum facere, intelligas eum non posse facere
ea quæ rationabilia sunt, & ea quæ si fierent, ration-
essent, vnus est sensus. Si autem intelligas eum non p-

facere alia rationabilia & bona, nisi ea quæ vult & facit, fal-
sus est intellectus. Item aliud adiungunt dicentes: Si potest *Alia illo rum ratio.*
Deus aliud facere quàm facit, potest ergo facere quod non
præscit: & si potest facere quod non præsciuit, potest sine
præscientia operari: quia omne quod facturum se præsciuit
facit, nec facit aliquid quod non præsciuit. Quòd si præ-
ter præscientiam eius aliquid fieri impossibile est: omne
ergo quod præscitum est, fieri necesse est: ergo aliud fieri
quàm fit nulla ratione possibile est: ergo non potest à Deo
fieri nisi quod fit. Hæc autem quæstio de præscientia facilè *Hæc quæstio ex fidelibus facilè determinatur, Dist. 38. & 39.*
determinari potest per ea quæ supernus dicta sunt, cùm de
præscientia ageretur.

Authoritatibus vruntur in assertionem suæ opinionis. 11

HIS autem illi scrutatores, qui defecerunt scrutantes
sententias sanctorum annectunt testimonia. Dicit enim Au-
gustinus in libro de symbolo: [Hoc solùm non potest Deus quod *In To. 9. Li. 1. c. 1.*
non vult, per quod videtur nõ posse facere aliquid nisi quod
vult, quia non vult nisi quod facit, & ita videtur non posse ni-
si quod facit. Illud autem ita intelligendum est, Id solum
non potest Deus quod non vult, scilicet se posse. Idem in 7. *Quõ intelligenda sit authoritas Aug. c. 4.*
lib. contra Iudæos ad Deum loquẽs ait: [Non cogeris inuitus ad ali-
quid, quia voluntas tua non est maior quàm potentia: esset
autem maior, si teipso tuipse maior esses.] Ex hoc videtur *In To. 1.*
quod Deus non possit plura quàm vult, sicut non vult plu- *Responsio.*
ra quàm potest. Sicut enim voluntas non est maior potens
ita nec potentia maior est voluntate. Ideóque sicut plura
non vult quàm potest, ita eum non plura posse quàm velle
dicamus. Sed ad hoc dicimus, quia nec voluntas potentia, nec
potentia voluntate maior est, quia vna & eadem res est po-
tentia & voluntas, scilicet ipse Deus: qui esset maior seipso,
si voluntas maior esset potentia, vel potentia voluntate.
Hac itaque authoritate negatur Deũ plura posse quàm velle, *Authoritatibus eõ firmat Deũ plura quã facit facere ipsum.*
quia plura sunt subiecta eius potentiæ quàm voluntati. Fa-
teamur itaque Deum plura posse facere quæ nõ vult, & pos-
se plura tenere quæ facit. Quod vt certius firmiúsq; teneatur,
adhuc testimonijs asseramus. Deũ plura posse facere quã
facit, veritas ipsa secundum Matth. ait, An putas quia non
possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modò plus
quàm duodecim legiones angelorum? Ex quibus verbis *Mat. 26. f*

Universidad de Deusto
Biblioteca

patenter innuitur, quia & filius poterat rogare quòd non rogabat, & patet exhibere quod non exhibebat Vtergo poterat facere quod non faciebat. Augustinus etiam in

Cap. 95. in Tom. 3. Mat. 11. c.

ait [Omnipotentis voluntas multa potest facere quæ non vult, nec facit: potuit enim facere vt duodecim legiones angelorum pugnarent contra illos qui Christum ceperunt. Item in eodem [Cur apud quosdam non factæ sunt virtutes quæ si factæ fuissent, egissent illi homines pœnitentiam, factæ sunt apud eos qui non erant credituri: tunc non fiebit quod nunc latet. Nec vtique iniustè Deus noluit fieri, cùm possent salui esse si vellet. Tunc in claritissima sapientiæ luce videbitur, quod nunc piorum fides habet requam manifesta cognitione videatur, quàm certa & immutabilis & efficacissima sit voluntas Dei: quæ multa fit & non velit, nihil autem quod non possit, velit.] Idem

Cap. 7. in Tomo 7. Ioan. 11. f.

libro de natura & gratia [Dominus Lazarum suscitaturus corpore. Nunquid dicendum est, non potuit Iudam tare in mente? Potuit quidē, sed noluit.] His authoritatibusque multis aperte docetur, quòd Deus multa possit re quæ non vult: quod etiā ratione probari potest. Non vult Deus omnes homines iustificare, & tamen quis dubitet eum posse? Potest ergo Deus aliud facere quàm facit: & men si aliud faceret, alius ipse non esset. Et potest aliud le quàm vult: & tamen eius voluntas nec noua, nec mutabilis aliquo modo potest esse. Quòd etsi posset velle quod nunquam voluit, non tamen nouiter, nec noua voluntate, sed sempiterna tantùm voluntate velle potest: potest etiam velle quod ab æterno potest voluisse: habet enim potentiam volendi & nunc ab æterno, quod tamen nec modò vult, nec ab æterno voluit.

Quòd sine mutabilitate pot. nunc vel Voluit. post dente & alia velle & aliud esse, quàm quæ nunc vel facit.

AN DEVS POSSIT FACERE ALIQUID MELIUS QUAM FACIT.

Depotētia dei tunc ope ratione ad modū siue qualitatē rerum. Si dicendum posse.

Distinct. XLIIII.

NVnc illud restat discutiendū, vtrum melius aliquid possit facere quàm facit. Solent enim scrutatores cere, quòd ea quæ facit Deus, nō potest melius re: quia si posset facere, & non faceret, inuidus esset, & summè bonus. Et hoc ex simili āstruere conantur. Augustin. in libro 83. q. [Deus quem genuit, quoniam

rem se gignere non potuit (nihil enim Deo melius) debuit æqualem. Si enim voluit & non potuit, infirmus est. Si potuit & noluit, inuidus.] Ex quo confirmatur æqualem genuisse filium. A simili volunt dicere, quòd si potest Deus rem meliorem facere quàm facit, inuidus est. Sed non valet humanæ similitudinis inductio, quia filium genuit de substantia sua. Ideóque si posset gignere æqualem & non gigneret, inuidus esset: alia verò quæ non de substantia sua facit, melora facere potest.

Quæst. 50 Eli. 3. cōtra Maximinum. 10. 6. c. 18. Tomo 4.

Quæstio quæ illi artantur.

VERVM hic ab eis responderi deposco, cur dicunt rem aliquam siue etiam rerum vniuersitatem, in qua maior connumeratio expressa est, non posse esse meliorem quàm est: siue ideo, quia summè bona est, ita vt nulla omnino boni perfectio ei desit, siue ideo, quia maius bonum quod ei deesse capere ipsa non valeat. Sed si ita summè bonum dicitur, vt nulla ei perfectio boni desit, iam creatura creatori æquanetur. Si verò ideo non potest melior esse, quia bonū amplius quod ei deest, capere ipsa non valeat, iam hoc ipsum non posse defectionis est, non consummationis: & potest esse melior capax melioris boni, quod ipse potest qui eam fecit. Vnde ergo Deus meliorem rem facere quàm facit. Vtique qui nec peccare posset, nec vellet: & si talem fecisset, quis dubitat eum meliorem fuisse?] Ex prædictis constat, quòd potest Deus & alia facere quàm facit, & quæ facit meliora ea facere quàm facit.

Aug. super Gen. ad lit. lib. 4. c. 14.

Lib. 11. de Genesi ad liter. c. 7 in Tom. 2.

Vtrum alio vel meliori modo possit facere quàm facit.

POST hæc considerandum est, vtrum alio modo vel melius quàm facit, possit ea facere quæ facit. Si modus operationis ad sapientiam opificis referatur, nec alius nec melior modus esse potest. Non enim potest facere aliquid aliter vel melius quàm facit, id est, alia sapientia vel maiori sapientia: nihil enim sapientius potest facere quàm facit. Si verò referatur modus ad rem ipsam quam facit Deus, dicimus quia & alius, & melior potest esse modus. Et secūdum hoc concedi potest, quia ea quæ facit, potest facere melius, & aliter quam facit: quia potest quibusdam meliorem modum essendi præstare, & quibusdam alium. Vnde Augustinus

Responsio.

in 13. lib. de Trin. dicit, quòd fuit & alius modus nostræ
rationis possibilis Deo, qui omnia potest: sed nullus alius
stræ miseriæ sanandæ fuit conuenientior. Potest ergo Deus
eorum quæ facit, quædam alio modo meliori, quædam
modo æquè bono, quædam etiam minùs bono facere quæ
facit: vt tamen modus referatur ad qualitatem operis
creaturæ, non ad sapientiam creatoris.

Vtrum Deus semper possit omne quod olim potuit.

PRAETEREA quæri solet, Vtrũ Deus semper possit
omne quod olim potuit. Quod quibusdam videtur dicen-
bus, potuit Deus incarnari, & potuit mori, & resurgere
alia huiusmodi, quæ modo nõ potest. Potuit ergo quæ mo
non potest. & ita habuit potentiam quam modo non habe
vnde videtur potẽtia eius imminuta. Ad quod dicimus,
sicut omnia semper scit quæ aliquando sciuit, & semper
quæ aliquãdo voluit, nec vnquã aliquam scientiam amis
nec voluntatẽ mutat quam habuit: ita omnia semper pot
quæ aliquando potuit, nec vnquam aliqua potentia sua
uatur. Non est ergo priuatus potentia incarnandi vel re
gendi, licet non possit modo incarnari vel resurgere.
enim potuit olim incarnari, ita & potest modo incarnar
esse: in quo eiusdem rei potentia monstratur. Vt enim
scinit se resurrecturũ, & modo scit se resurrexisse. Nec ea
lia scientia illud olim sciuisse, & hoc modo scire, sed eadem
nino. Et sicut voluit olim resurgere, & modo resurrexisse
quo vnius rei voluntas exprimitur: Ita potuit olim nasci
resurgere, & modo ipse potest natus fuisse & resurrexisse
est eiusdem rei potentia. Si enim posset modo nasci & re
gere, non esset idem posse. Verba enim diuersorum tempo
rum diuersis prolata temporibus, & diuersis adiuncta adue
biis eundem faciunt sensum: vt modo loquentes dicimus
iste potest legere hodie: eras autem dicemus, iste potest
gisse, vel potuit legere heri: vbique vnius rei monstratur
tentia. Si autem diuersis temporibus loquentes eiusdem
poris verbis & aduerbiis vtamur, dicentes hodie, iste pote
legere hodie, & dicentes eras, iste potest hodie legere:
idem sed diuersa dicimus eum posse. Fateamur ergo Deum

semper posse quicquid semel potuit, id est, habere omnem
illam potẽtiam quam semel habuit, & illius omnis rei potẽ-
tiam cuius semel habuit: sed non semper posse facere omne
illud quod aliquando potuit facere. potest quidem facere
aut fecisse aliquando quod potuit. Similiter quicquid voluit
& vult, id est, omnem quam habuit voluntatem, & modo
habet: & cuiuscunque rei voluntatem habuit, & modo ha-
bet: non tamen vult esse vel fieri omne quod aliquando vo-
luit esse vel fieri, sed vult fuisse vel factũ esse. Ita & de scien-
tia Deus dicendum est.

Hic contradicitur magistro à plerisque modernischolasticis.

DE VOLVNTATE DEI, QVAE ESSENTIA DEI EST VNA & æterna, & de signis eius.

Distinct. XLV. A

IAm de volũtate Dei aliquid pro sensus nostri imbecilli-
tate dicendum est. Sciendum est ergo, quia voluntas siue
volens de Deo secundum essentiam dicitur. Non est enim ei
aliud velle & aliud esse, sed omnino idem. Et sicut idem est
ei esse bonum quod esse Deum, ita idem est ei esse volẽtem,
quod esse Deum. Nam voluntas qua semper volens est, non
affectus vel motus est, qui in Deum cadere non valet, sed di-
uina vis qua volens est Deus, & huiusmodi.

De quidditate Volũtatis dei

Quidlicet idem sit Deo velle quod esse, non tamen possit dici Deus esse omnia quæ vult. B

ET licet idem sit Deo velle quod esse, non tamẽ dicen-
dum est Deum esse omnia quæ vult: quod quidam de Dei
voluntate non rectè sentientes, nobis obiciunt dicentes. Si
idem est Deo velle quod esse, ergo cùm dicimus Deum vel-
le omnia quæ facit, dicimus eum esse omnia quæ facit: ergo
non tibi illo verbo idem significatur, quod significatur
hoc verbo esse, cùm de Deo dicitur. Et si ita est, non semper
dicitur de Deo velle secundum essentiam. Si verò secundum
essentiam non dicitur aliquando, quomodo ergo dicitur de
Deo relatiuè enim nunquam dicitur. Ad quod dicimus,
quia licet idem penitus sit Deo velle quod esse, non tamen
possit dici omnia quæ vult: sicut idem est Deo esse quod
nosse, nec tamen sicut dicitur scire omnia, ita quoque potest
dici esse omnia.

Obiectio quorundã

Responsio, plenã continens solutionem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid sit sensus horum verborum, Deus scit vel Deus vult: Item, Deus scit omnia, vel vult aliquid: & quid de Deo in his prædicetur.

ET vbicunque Deus dicitur scire vel sciens, vel vo-
vel volens, hæc de eo secundum essentiam dicuntur. Ca-
enim dicitur, Deus scit, vel Deus vult, siue Deus est sa-
vel volens, essentia diuina prædicatur, & Deus esse cre-
ciatur. Cùm autem additur: omnia, vel aliquid, vel aliqua
dicitur Deus scit omnia, vel vult aliquid, vel aliqua: essen-
tia quidem diuina prædicatur non simpliciter & absolu-
sed ita vt scientiæ quæ ipse est omnia subiecta monstrentur
& voluntati quæ ipsa eadem est, aliquid vel aliqua subie-
esse dicantur: vt talis fiat sensus, Deus scit omnia, id
Deus est cuius scientiæ quæ ipsius essentia est, omnia sub-
cta sunt. Similiter Deus vult hæc, vel illa, id est, Deus
cuius voluntati quæ ipse est, hæc siue illa subiecta sunt. V
lens ergo siue velle dicitur Deus secũdum essentiam, q
voluntas essentia est sempiterna & immutabilis (licet
varientur & transeant, quæ ei subiecta sunt) quæ non
test esse iniusta vel mala, quia Deus est.

Quod Dei voluntas summe bona, causa est omnium quæ naturaliter sunt: cuius causa non est quærenda, quia nullam habet, cum sit æterna.

Hic dicit quare ei' causa quæ vẽda non est.

HAEC itaque summè bona voluntas, causa est omni
quæ naturaliter fiunt, vel facta siue futura sunt quæ
præuenta est causa, quia æterna est. Ideóque causa ip
quærenda non est. Qui enim eius causam quærit, aliqu
maius ea quærit, cùm nihil ea maius sit. Vnde Augu
Quæst. 28. In tomo 4. Li. 1. c. 2. Tomo. 1. 83. q[Qui quærit quare voluerit Deus mundum facere, c
sam quærit voluntatis Dei. Omnis autem causa efficie
maior est eo quod efficitur. Nihil autem maius est volun
te Dei. Non ergo eius causa quærenda est] Ideo in lo
contra Manichæos [Si qui dixerint, quid placuit Deo
cere cælum & terram? Respondendum est eis, qui volun
tem Dei nosse desiderant, causas & voluntatem Dei n
quærunt, quòd voluntas Dei omnium quæ sunt ipsa fir
sa. Si enim habet causam voluntas, est aliquid quod a
dat voluntatem Dei: quod nefas est credere. Qui ergo d
quare fecit Deus cælum & terram? Respondendum est

quia vult. Voluntas enim Dei causa est cæli & terræ: & ideo
maior est voluntas Dei, quàm cælum & terra. Qui autem di
cit, quare voluit facere cælum & terram? maius aliquid quæ
rit quàm est voluntas Dei. nihil autem maius inueniri po-
test. Compescat se ergo humana temeritas, & id quod nõ est
non quærat, ne id quod est non inueniat. Ecce his authorita
tibus apertè insinuatur quòd voluntatis Dei causa nulla est,
& ideo quærenda non est.

Quod voluntas Dei prima & summa causa est omnium. E

VOLVNTAS ergo Dei, vt ait Aug. in 3. lib. de Trin. *Cap. 4.*
prima & summa causa est omnium specierum atque motio
num. Nihil enim fit, quod non de interiori atque intelligibi
li aula summi imperatoris egrediatur secundum ineffabilẽ *Idẽ ca. 4. eiusdẽ & in princi-*
iustitiam. Vbi enim non operatur quod vult Dei omnipotẽ *pio 2. cap.*
nis sapientia, quæ pertingit à fine vsque ad finem fortiter, & *Sap. 8. a.*
disponit omnia suauiter? & non solùm facit ea quæ perseue
rantia consuetudinis admirationem non admittunt, sed
etiam ea, quæ propter raritatem & insolitum euentum mi-
ra videntur: vt sunt defectus luminariũ, & terræ motus, &
monstrosi animãtium partus, & his similia: quorum nihil fit
sine voluntate dei, sed plerisq; non apparet. Ideóque placuit
vanitati philosophorũ etiã causis aliis ea attribuere cũ om-
nino videre non possent superiorẽ cæteris omnibus causam
esse, voluntatẽ Dei. Itaque non nisi Dei voluntas causa pri
ma est sanitatis, ægritudinis, præmiorum atque pœnarum,
gratiarum & retributionum. Hæc ergo sola est vnde ortum
est quicquid est, & ipsa non est orta sed æterna.

Quibus modis accipitur Dei voluntas. F

HIC non est prætereundum nobis, quòd sacra scriptu- *Idẽ lib. 2. Quæ vere & propriè dicitur. Dei volũ-tas, & ea dicitur be neplacitũ*
ra de voluntate Dei variis modis loqui consueuit: & tamen
non est Dei voluntas diuersa, sed locutio diuersa est de vo-
luntate, quia nomine voluntatis diuersa accipit. Nam vo-
luntas dei verè ac propriè dicitur quæ in ipso est, & ipsius
essentia est: & hæc vna est, nec multiplicitatem recipit nec
mutabilitatem, quæ inexpleta esse non potest: de qua pro- *Psal. 113.*
pheta ait, Omnia quæcunque voluit dominus fecit. Et Apo- *Rom. 9. c.*
stolus, Voluntati eius quis resistit? Et alibi, Vt probetis quæ *Rom. 12.*
sit voluntas Dei bona & beneplacens & perfecta. Et hæc vo-

luntas recte appellatur beneplacitum Dei siue dispositio.

Quod secundum figuram dicitur voluntas Dei præceptio, prohibitio, consilium, permissio, operatio: & ideo pluraliter dicit scriptura voluntates.

ALIQVANDO verò secundum quandam figuram dicendi voluntas Dei vocatur, quod secundum proprietatem non est voluntas eius: vt præceptio, prohibitio, consilium, necnon permissio & operatio. Ideóque pluraliter aliquando scriptura voluntates Dei pronunciat. Vnde propheta, Magna opera domini exquisita in omnes voluntates eius. *Psal.* 110. cùm non sit nisi vna voluntas Dei quæ ipse est, pluraliter tamen dicit voluntates: quia voluntas Dei variis modis accipitur, vt dictum est. Ita etiam idē propheta propter multos effectus misericordiæ & iustitiæ pluraliter dicit, Misericordias domini in æternum cantabo, Et alibi, Iustitiæ domini rectæ, lætificantes corda: cum tamen in Deo vna sit misericordia, vna iustitia, & vna eadémque sit misericordia quæ iustitia, scilicet diuina vsia. *Psal.* 88. *Psal.* 18.

Quare præceptio & prohibitio & consilium dicantur Dei voluntas. H

IDEO autem præceptio & prohibitio atque consilium cùm sint tria, dicitur tamen vnumquodque eorum Dei voluntas: quia ista sunt signa diuinæ voluntatis: quemadmodum & signa iræ dicuntur ira: & dilectionis signa dilectio appellantur: & dicitur iratus Deus, & tamē non est ira in eo aliqua, sed signa tantùm quæ foris fiunt, quibus iratus ostenditur, ira ipsius nominantur. Et est figura dicendi, secundum quam non est falsum quod dicitur: sed verum quod dicitur sub tropi nubilo obumbratur. Et secundum hos tropos diuersæ voluntates Dei dicuntur, quia diuersa sunt illa quæ per tropum voluntas Dei dicuntur. I

Vbi voluntas Dei pro præcepto & consilio accipiatur.

PRO præcepto Dei atque consilio potest accipi voluntas: vt ibi, Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra. Et ibi, Qui facit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse *Mat.* 6. d. *Mat.* 12. d. frater meus, & soror, & mater est. Et contra hanc voluntatem multa fiunt. Vnde Aug. in lib. de spiritu & litera [illegible] *Cap.* 33. in *Tom.* 3.

dicet, inquit, contra voluntatē Dei faciunt, cùm eius euangelio non credunt.

Quod Deus non vult hominibus fieri omnia quæ præcipit, vel non fieri quæ prohibet. K

ET si illa tria dicuntur Dei voluntas, ideo quia signa sunt diuinæ voluntatis: non est tamen intelligendum Deum omne illud fieri velle quod cuicunque præcepit: vel non fieri quod prohibuit. Præcepit enim Abrahæ immolare filium, nec tamen voluit, nec ideo præcepit vt id fieret: sed vt Abrahæ probaretur fides. Et in euangelio præcepit sanare nē cui diceret: ille autem prædicauit vbique, intelligens Deum non ideo prohibuisse quin vellet opus suum prædicari, sed vt daret formam homini laudem humanam declinandi. *Gen.* 22. *Mar.* 1. d.

De permissione & operatione vbi dicantur Dei voluntas. L *Cap.* 95.

PERMISSIO quoque Dei & operatio voluntas Dei appellantur, qualiter accipit Aug. in ench. dicēs, Non fit aliquid nisi omnipotēs fieri velit: vel sinendo vt fiat, vel ipse faciendo. Nec dubitandum est Deum facere bene, etiam sinendo fieri quæcunque fiunt malè, non enim hæc nisi iusto iudicio Dei sinit, & profectò bonum est omne quod iustum est. Ecce hic manifestè habemus Dei voluntatem appellari ipsius operationem vel permissionem, cùm dicit nō fieri aliquid nisi omnipotēs fieri velit, vbi includit & bona & mala in omnia quæ fiunt. Ideóq; apertè distinguit quomodo Deus velle dixerit, ne eadē ratione intelligeretur velle bona & mala, subdens vel sinendo vt fiat, hoc quātum ad mala dicit: vel ipse faciendo, hoc quantum ad bona. Mala enim sinit fieri, quia non facit: bona verò ipse facit. Ideóque dixit eum velle: quia & nolens mala sinit, volens bona operatur: & ob hoc permissio: & operatio voluntas Dei dicuntur.

Quinque supra sunt proposita, quæ dicuntur secundum tropum, vt ideo distinguat lector vbique pro quo eorum accipiatur Voluntas. M

QVINQVE ergo suprà posita sunt, quæ dicuntur secundum tropum Dei voluntas: quia signa sunt diuinæ voluntatis, quæ vna est & immutabilis, scilicet Dei beneplacitum. Ideóque diligenter distinguat lector vbi de voluntate

te Dei scriptura commemorat, iuxta quem modum accipi oporteat, vtrũ pro beneplacito Dei an pro aliquo signo eius. Magna enim est adhibenda discretio in cognitione voluntatis: quia & beneplacitum Dei est voluntas eius, & signum beneplaciti eius dicitur voluntas eius. Sed beneplacitum eius æternum est, signũ verò beneplaciti eius non. & consonat rerum effectibus beneplacitum ipsius, & ipse effectus rerum ab illo non discordant. Fit enim omne quod beneplacito vult fieri: & omne quod non vult fieri, nequaquam fit. Non ita autem est de signis: quia præcepit. Mat. 19. c. multis, ea quæ non faciunt, & prohibet quæ non cauent, & consulit quæ non implent.

ILLI SENTENTIAE QVA DICTVM est Dei voluntatem non posse cassari, quæ ipse est, quædam videntur obuiare.

Distinct. XLVI.

De implemento voluntatis dei qualiter ipleatur. Di. precedente para. F.

HIc oritur quæstio. Dictum est enim in superioribus authoritatibus communitum, quòd voluntas Dei quæ ipse est, quæ beneplacitum eius vocatur, cassari non potest, quia illa voluntate fecit quæcunque voluit in cælo & in terra: cui teste Apostolo nihil resistit. Quæritur ergo quomodo accipiendum sit quod apostolus de domino ait. *Qui vult* omnes homines saluos fieri. Cùm enim non omnes saluos fiant, sed plures damnentur: videtur vtique non fieri quod Deus vult fieri, humana scilicet voluntate impediente voluntatem Dei. Dominus quoque in Euangelio impiam ciuitatem compellans, Quoties inquit, volui congregare filios tuos sicut gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Ita etiam hæc dicuntur tanquam Dei voluntas superata sit hominum voluntate: & infirmissimis nolendo impedientibus non potuerit facere potentissimus quod voluerit. Vbi est ergo illa omnipotentia, qua in cælo, & in terra secundum prophetam, omnia quæcunque voluit fecit? Quomodo voluntati eius secundum Apostolum nihil resistit, si colligere filios Hierusalem voluit. & non fecit? Hæc enim prædictis plurimum obuiare videntur.

Pſal. 113. Rom. 9. d.

Solutio, quomodo intelligendum sit illud, Volui congregare & noluisti.

SED audiamus solutionem: ac primùm quomodo

accipiendum sit illud quod dominus ait, videamus. Non enim ex eo sensu illud dictum est, vt ait August. in ench. præ- *Cap. 97.* dictam quæstionem soluens. Quasi dominus voluerit congregare filios Hierusalem: & non sit factum quod voluit, quia ipsa nolueris, sed potiùs ipsa quidem filios suos ab ipso colligi noluit, qua tamen nolente filios eius collegit ipse omnes quos voluit: quia in cælo & in terra non quædam voluit & fecit, quædam verò voluit & non fecit, sed omnia quæcunque voluit fecit. vt sit sensus, Quoties volui congregare filios tuos & noluisti? id est, quotquot congregaui mea voluntate semper efficaci, te nolente feci. Ecce in euidenti positum est, quòd illa domini verba superioribus non repugnant. *Pſal. 113*

Quomodo intelligendum sit illud. Qui vult omnes homines saluos fieri. C

1. ad Ti. 2. b. Dist. precedet. para. F. Ex Aug. in ench. Cap. 68. Pſal. 113.

NVNC videre restat, quomodo etiam præmissa verba Apostoli prædictis non contradicant: qui de Deo loquens ait, Vult omnes homines saluos fieri. Quorũ occasione verborum multi à veritate deuiauerunt, dicentes deum multa velle fieri quæ non fiunt. Sed non est intelligẽdum ea ratione illud esse dictum, quasi Deus velit aliquos saluari & non saluentur. Quis enim tam impiè desipiat, vt dicat Deum malas hominum voluntates quas voluerit, & quando voluerit, & vbi voluerit in bonum non posse conuertere? Non est vtique quæ verum quod in Psal. dicitur, quæcunque voluit fecit, si aliqua voluit & non fecit: & quod est indignius: ideo nõ fecit; quoniam ne fieret quod volebat omnipotens, voluntas hominis impediuit. Ideoque cùm audimus, & in sacris literis legimus, quod velit omnes homines saluos fieri (quanquam certum sit nobis non omnes homines saluos fieri) non tamen ideo debemus omnipotentissimæ dei voluntati aliquid derogare, sed ita intelligere quod scriptum est, Vult omnes homines saluos fieri: tanquam diceretur, nullum hominẽ fieri saluum, nisi quem saluum fieri ipse voluerit: non quòd nullus sit hominum nisi quem saluum fieri velit, sed quòd nullus fiat saluus nisi quem velit saluari: & ideo rogãdus est, vt velit: quod necesse est fieri, si voluerit. Non est ei- *Item. 1. a.* tiam credendus omnipotens aliquid voluisse fieri quod factum non sit. Sic etiam intelligitur illud: Illuminat omnem

hominem venientem in hunc mundum: non quia nullus hominum est qui non illuminetur, sed quia nisi ab ipso nullus illuminatur. Potest & alio modo illud intelligi, dum tamen credere non cogamur omnipotentem aliquid fieri voluisse, factúmque non esse; qui sine vllis ambiguitatibus fuit in cælo & in terra, sicut veritas cantat, omnia quæcunque voluit fecit: profectò facere non voluit quæcunque non fecit. Ex his apertè ostenditur quòd Deus ea voluntate quæ ipse est, non vult aliquid fieri quod non fiat, neque non fiat quod fiat.

Vtrum mala Dei voluntate fiant, an eo nolente.

Quæ super hoc à diuersis dicuntur. Alij dicũt d. um velle mala esse vel fieri, alij non.

IDEOQVE cum constet omnia bona quæ fiunt, eius fieri volũtate, quæ si fieri nollet, nullatenus fierẽt, recte quæri solet, Vtrũm & mala omnia quæ fiunt, id est, peccata Dei fiant voluntate: an nolente eo fiant. Super hoc diuersi variè sentientes sibi contradicere inueniuntur. Alij enim dicunt quòd Deus vult mala esse vel fieri, non tamẽ vult mala. Alij verò quòd nec vult mala esse nec fieri. In hoc tamen conueniunt & hi & illi, quòd vtrique fatentur Deum mala non velle. Vtrique verò rationibus & authoritatibus innitentur ad muniendam suam assertionem.

Quare dicunt quidam Deum velle mala esse vel fieri.

Prima ratio illorũ qui dicũt deũ velle mala fieri.

QVI enim dicunt Deũ mala velle esse vel fieri, suam hoc modis muniunt intentionem: Si enim, inquiunt, mala non esse vel non fieri vellet, nullo modo essent vel fierent; quia si vult ea non esse vel non fieri, & non potest id efficere, licet vt non sint vel non fiant, voluntati eius & potentiæ aliquid resistit, & non est omnipotens, quia non potest quod vult: sed impotens est sicuti & nos sumus, qui quod volumus quandoque non valemus. Sed quia omnipotens est, & in nullo impotens, certum est non posse fieri mala vel esse nisi eo volente. Quomodo enim inuito eo & nolente posset ab aliquo malum fieri, cum scriptum sit, Voluntati eius quis resistit? Suprà etiam dicit Augustinus: Quia necesse est fieri si voluerit. Sed vult mala fieri aut non fieri. Si vult non fiunt: fiunt autem, vult ergo fieri. Item bonum est mala esse vel fieri: alioquin summe bonus non permitteret ea fieri. Vnde Augustin. in enchi. Quanuis ea, inquit, quæ mala sunt, inquantum mala sunt, non sunt bona: tamen vt non sint bona, sed etiam sint & mala, bonum est. Nam nisi esset hoc bonum vt essent & mala, nullo modo esse sinerẽtur ab omnipotenti bono: eum proculdubio quàm facile est quod vult facere, tam facile est quod non vult esse nõ sinere. Hæc nisi credamus, periclitatur nostra confessio, quia nos in patrem omnipotentem credere cõfitemur. Ecce hic apertè habes, quod bonum est mala esse: omnis autem boni deus auctor est, qui vult omne bonum esse quod est. Cùm ergo bonũ sit mala fieri vel esse, ergo & mala vult fieri vel esse. His atque aliis huiusmodi rationibus & authoritatibus vtuntur, qui dicunt Deũ velle mala esse vel fieri.

Rom. 9. c. Secunda ratio. Tertia ratio. Cap. 96. remo 3.

Hic ponit rationes illorum qui dicunt dei voluntate non fieri mala, vel non esse

ILLI verò qui dicunt dei voluntate mala non fieri vel non esse, inductionibus præmissis ita respondent: dicentes deum nec velle mala fieri nec velle non fieri vel nolle fieri, sed tantum non velle fieri. Si enim vellet ea fieri vel esse facerent vtique ea fieri vel esse: & ita esset author malorum, non est autem author malorum, vt sanctorũ protestantur authoritates, nõ ergo eius voluntate fiunt mala. Itẽ, si nollet mala fieri, vel vellet non fieri, & tamen fierent, omnipotens non esset: cùm eius voluntas humanæ voluntatis esse fortior impediretur. Ideoque non concedunt deum velle mala fieri, ne malorum author intelligatur: nec concedunt eum velle mala non fieri vel nolle fieri, ne impotẽs esse videatur, sed tantùm dicũt eum non velle mala fieri, vt non author, sed permissor malorum monstretur. Vnde & euangelista vbi ostendit deum authorem esse omnium bonorum dicit, omnia per ipsum facta sunt: consequenter malorum authorem esse negat, dicens: Et sine ipso factum est nihil, id est, peccatum. Non dixit per eum factum esse, vel eo nolẽte fieri, sed tantùm sine eo, id est, sine eius voluntate, quia non eius voluntate fit peccatum. Non ergo deo volente vel nolente, sed non volente fiunt mala: quia non subest dei voluntati, vt malum fiat vel non fiat: sed vt fieri sinat, quia bonum est sinere mala fieri, & vtique volens sinit non volens mala: sed volens sinere sinit, vt ipsa fiant: quia nec mala sunt bona, nec ea vel fieri esse bonum est.

Quare nõ sit verum deũ velle mala fieri. Hic quæritur an sit verũ, deũ velle non fieri mala vel nolle fieri. Quòd verũ sit deũ non velle mala fieri. Ioan. 1. c. Quòd nõ deo volente sed non volẽte fiant mala.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quomodo intelligendum sit illud Augustini, mala fieri bonum est.

QVOD verò August. ait Mala fieri bonum est, nec finerentur mala ab omnipotẽti bono fieri nisi hoc esset bonum, vt ea essent, ea ratione dictũ esse asserunt, quia ex malis quæ fiunt deus bona elicit: nec ipse permitteret ea fieri nisi de eis boni aliquid faceret. Vnde Augu. in eodem libro ench. apertè indicans prædictorum verborum esse talem intelligentiam ait [Deus omnipotens, cui rerũ est summa potestas cũ summè bonus sit, nullo modo sineret aliquid mali esse in operibus suis, nisi vsque adeo esset omnipotens & bonus, vt benefaceret etiam de malo] Item in eodẽ [Melius iudicauit deus de malis bona facere, quã mala nulla permanere] Ex hoc itaq; sensu dictum est ac verum est, bonum esse mala fieri: quia ex malis quæ fiunt, bonis (qui secundũ propositum vocati sunt sãcti) accidit bonitas, ideſt, vtilitas. Malibus enim (vt ait Apostolus) in bonũ cooperantur omnia, etiam mala, quia eis prosunt, quæ aliis facientibus obsunt. Vnde etiam aliquãdo in scriptura legitur malum appetibile bonum: vt Hieron. super Marcum [Malum, inquit, ludæis fuit] scilicet nobis: nec si bonum est illi vel illi, inde sequitur quòd simpliciter bonum sit: propriè enim ac simpliciter bonum est, quod in se & facienti bonum est.

Cõfirmat illũ sensũ alia authoritate eiusdem. Ca. 11. in Tomo 3. circa principium. Capit. 72. Rom. 8. f.

Cõmẽtario ad ca. 14. in tomo 9.

Quadripartita boni acceptio.

EST enim aliquid quod in se bonum est, & cui sit: sed non est bonum facienti, vt cùm subuenitur pauperi, non propter deum: & est aliquid bonũ in se & facienti, sed non ei cui fit, vt cum veritas propter deum alicui non obedienti prædicatur: & est aliquid in se & facienti & ei cui fit bonum, vt cum veritas prædicatur propter deũ credẽti. Vnde Apostolus. Bonus odor sumus deo, aliis odor vitæ, aliis odor mortis. Est autem aliud, quod nec in se bonum est & facienti nocet, & damnat, nisi pœniteat, vt malum: valet tamen ad aliquid. Vt enim ait Augu. in ench [A summè & æqualiter & immutabiliter trinitate bona creata sunt omnia: nec summè, nec æqualiter, nec immutabiliter bona, sed tamen singula. Simule verò vniuersa valde bona: quia ex omnibus cõsistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo. In quo

2. Cor. 2. d Cap. 19. & 11. Tomo 3.

etiam illud quod malum dicitur, bene ordinatũ & loco suo positum, eminentius commẽdat bona, vt magis placeant, & laudabiliora sint, dum comparantur malis.]

Quod mala vniuersitati valent & facientibus sua propria vel patientibus aliena prosint, electis tamen. I

HINC patet quòd ex malis quæ fiunt, aliquod prouenit bonum dum bona magis placent, & laudabiliora existunt. Ipsis etiam facientibus ex malis quæ faciunt interdũ bona proueniunt, si secũdum propositum vocati sunt sãcti. Talibus enim, vt ait Aug. in lib. de correctione & gratia [vsque adeo deus omnia cooperatur in bonũ, vt si qui horum deuiant & exorbitant, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum: quia humiliores redeunt, atque doctiores: vi Petra] Illa etiam mala quæ ab iniquis fideles piè perferũt, vt ait Augu. in lib de Trin. ipsis vtiq; prosunt: vel ad delenda peccata: vel ad exercendam probãdámque iustitiam: vel ad demonstrandam huius vitæ miseriam, ideóque & Iob dei patronum, & apostolus Satanæ stimulũ sensit: & vterq; bene profecit: quia malum bene portauit.

Ad Ro. 8. Cap 9. Tomo 7. Luc. 22. g. Augu. 13. Lib. ca. 16 Iob 19. a. 2. Co. 12. e

Ex prædictis concludit ostendens esse bonum fieri mala multis modis. K

SI quis igitur diligenter attendat quæ scriptu sunt, facile est ei percipere ex malis bona prouenire: & ex ea ratione dictum esse, quòd bonum est mala fieri vel esse, non quia malum sit bonum, vel quia bonum sit malum fieri. Nõ est enim bonum malum fieri ab aliquo, quia nõ est bonum vt aliquis faciat malum. Si enim hoc esset bonum, profectò huius deus author esset, qui est author omnis boni. Quòd si huius deus author est, eo ergo authore homo agit mala, & ita eo authore homo fit deterior. Et si eo authore homo fit deterior, tunc eo volente homo fit deterior. Idem est enim dicere aliquid fieri deo authore, quòd deo volẽte: Deo autem authore homo non fit deterior, ergo non deo volente, vt Augu. in 83. q. apertè astruit à minori, dicens: Nullo sapiente homine author fit homo deterior: tanto ergo minus est ista culpa quæ in sapiẽtem hominem cadere nequit. Est autem deus omni homine sapiente præstantior: Multominus ergo deo author fit homo deterior. Multo

Quæstio 3. Tomo 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim est præstãtior dei voluntas, quam hominis [illegible]
Illo autem authore cùm dicitur, illo volẽte dicitur
vitium voluntatis humanæ, quo est homo deterio
tium si longè abest à dei voluntate, vt ratio docet, à
quærendum est. Ecce apertè dicit Aug. deo author
lente hominem non fieri deteriorem, sed vitio
suæ. Non est ergo deo authore quòd malum fit ab
& ita deo volente mala non fiunt.

Quòd in deo non est causa vt sit homo deterior.

DEINDE idem Augu. quærens quæ sit causa vt
Quæst. 4. sit deterior, in deo eam non esse asserit, in eodem li.
[Vt sit homo deterior, aut in ipso est, aut in alio, aut in
Si in nihilo, nulla causa est: Si in alio, aut in deo, aut
quolibet homine, aut in eo qui neque de⁹, neque
sed non in deo (bonorum enim deus tantùm causa est,
in homine est, aut in eo quod neque deus neque
in nihilo] Et ex his apertè ostenditur, quòd nõ est
vt sit homo deterior: quia non est deus eius rei causa,
tùm causa bonorum est. Et si non est bonũ vt homo
terior, non est ergo bonum vt ab eo fiat malum
vult deus vt ab eo fiat malum.

Aliter probat quod deo authore non fiunt mala.

ITEM aliter etiam ostenditur quòd deo authore
volente non fiunt mala: quia ipse non est causa
ad nõ esse. Tẽdere enim ad nõ esse malũ est. Ipse aut
mali non est: tendit verò ad non esse qui operatur
ergo deo authore est, quòd aliquis operat malũ. Nõ
go bonũ, quòd aliquis operatur malũ, quia tãtũ bonũ
thor est. Hoc autẽ Aug. in eodẽ li. apertè explicat
[Qui omniũ quæ sunt author est, & ad cuius bonitatẽ
Quæst. 11. tinet vt sit omne quod est, boni tantúmodo causa est. C
ex primo. cit ea mali author non est, & ideo ipse summum bonum
Esiae. à quo in nullo deficere bonum est, & malũ est deficere
est ergo causa deficiendi, id est, tendendi ad non esse, q
ita dicam, essendi causa est: quia omnium quæ sunt
est: quæ inquantum sunt, bona sũt] Ecce apertè habet
deficere à deo, qui summum est bonum, malũ est: mal

go facere malum est: non ergo deo authore vel volente ma
la fiunt.

Obuiatio quorundam sophistica, qua probare nituntur ex deo esse quod mala fiant. N

IAM sufficienter ostensum est, quòd deo authore non
sunt mala. Quidam tamen sophisticè incedentes, & ideo
deo odibiles, probare conãtur ex deo authore esse quòd ma
la fiunt, hoc modo. Quòd mala fiunt, verum est: omne autẽ
verũ q est, à veritate est quæ deus est: à deo ergo est quòd
mala fiunt. Quòd autem omne verum à deo sit, confirmãt
authoritate Aug. in lib. 83. q. ita dicẽtis [Omne verũ à veri-
tate verum est. est autem veritas deus: Deum ergo habet au
thorem omne verum] Est autem verum quod mala fiũt vel
fiunt, Deo ergo authore est quòd sunt vel fiunt mala.

Quæst. 1. sum. 14.

Responsio, vbi concedit omne verum esse à deo, & sophisma aperit. O

QVIBVS facile est nobis respõdere, sed indignum
responsione videtur quod dicunt: Omne nanque verum à
deo est, vt ait Aug. cui cõsonat Amb. qui tractans illud ver-
bum apostoli. Nemo potest dicere dominũ Iesus nisi in spi
ritu sancto: dicit quòd cùm verum à quocũque dicitur, à spi
ritu sancto est. Cùm itaque verum sit quòd mala fiunt, hoc
verum quod dicitur illa locutione, scilicet mala fiunt, à deo
est, sed nõ inde sequitur quòd à deo sit, vt mala fiãt: Si enim
bene diceretur, author malorũ deũ esse intelligeretur: quod
ex simili manifestè falsum ostẽditur: Deus prohibet furtũ
fieri, sed furtum fieri verum est, ergo prohibet verum: non
sequitur.

Tomo 4. explanatione. 1. Cor. 12. a

Persimile ostẽdit illud esse falsum.

Partem quæstionis approbat illorum qui dicunt deum non velle mala fieri. P

HEC igitur & alia huiusmodi inania relinquentes præ-
missæ quæstionis parti saniori fauentes, quæ sanctorum
testimonio plenius approbatur: dicamus deum non velle
mala fieri, nec tamen velle non fieri neque nolle fieri.
Omne ergo quod vult fieri fit. & omne quod vult non fieri
non fit. Fiunt autem multa quæ non vult fieri, vt omnia
mala

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVOD VOLVNTAS DEI SEMPER impletur de homine quocunque se vertat.

Distinct. XLVII.

Quòd voluntas dei semper sit efficacter.

VOluntas quippe dei sẽper efficax est vt fiat omne quod velit, & nihil fiat quod nolit: quę de homine [illegible] impletur quocũq; se vertat. Nihil enim (vt ait Aug. in libro de lib. arbitrio) cõstitutũ superat volũtatem dei. Nam si faciat contra eius voluntatem, tamen contra eius voluntatem quæ ipse est nihil putandum est ita fieri tanquam ipse velit fieri. & nõ fiat, vel nolit fieri & fiat. Illa enim voluntas (vt Aug. in enchi) semper impletur ãut de nobis aut à nobis. nobis impletur: sed tamen non implemus eam quando facimus. A nobis impletur quando bonũ facimus: ideo quia facimus, quia scimus placere deo. Ita & de homine [illegible] deus implet suam volũtatem: quia nihil facit homo de [illegible] deus non operetur quod vult. Non enim vult deus vt [illegible] homo quilibet. Si autem peccauerit, pœnitenti vult [illegible] re vt viuat: in peccatis verò perseuerãtem punire, vt [illegible] potẽtiam contumax nõ euadat. Sicut alios ab æterno [illegible] statuit ad pœnam, ita alios præparauit ad gloriam. [illegible] magna opera domini, exquisita in omnes volũtates [illegible] tam sapienter exquisita, vt cùm angelica & humana [illegible] tura pẽccasset, ideſt, nõ quod ille, sed quod voluit ipse [illegible] fec, etiam per eandẽm creaturæ volũtatem quæ [illegible] quod creator non voluit, impleret, ipse quod voluit [illegible] vtens etiã malis tanquam summè bonus ad eorum [illegible] tionem, quos iustè prædestinauit ad pœnam, & ad eorum [illegible] lutem quos benignè prædestinauit ad gratiã. Quãtum [illegible] ad ipsos attinet, quod deus noluit fecerũt: quantum [illegible] ad omnipotentiam dei, nullo modo id facere [illegible] Hoc quippe ipso quod contra eius volũtatẽ fecerunt [illegible] sis facta est voluntas eius. Præterea nanq; magna opera [illegible] mini sunt exquisita in omnes voluntates eius, vt [illegible] effabili modo non fiat præter eius voluntatem, quod [illegible] fit contra eius voluntatẽ: quia non fieret si non [illegible] vtique nolens sinit, sed volens: nec sineret bonus [illegible] nisi omnipotens etiam de malo posset facere bene.

Augu. in ench. cap. 100. & 96. sequentibus.

Cap. 107. in fine.

Psal. 110. Augu. in enchiridio. Cap. 100. per totũ.

Psal. 100

Diuerbis euidenter monstratur quòd voluntas Dei æternã semper impletur de homine, etiam si faciat homo cõtra Dei voluntatem. Sed attendendum est diligenter quomodo in superioribus dicitur fieri aliquid contra Dei voluntatem, quod tamen non fit præter eam, & qualiter intelligendum sit illud, quantum ad se, fecerunt quod Deus noluit: quantum verò ad omnipotentiam Dei nullo modo id facere valuerunt. Videtur enim ista superioribus obuiare, quibus dictum est voluntati eius nihil resistere.

Inquirit sensus prædictorum. Verborum Rom. 9. d.

Hic aperit diuersi modi suprà accipi Dei voluntatem. B

VERVM, vt suprà diximus, volũtas Dei diuersis modis accipitur: quæ diuersitas in prædictis verbis diligenter inspecta, nihil ibi contradictionis reperitur. Vbi enim dicit nihil fieri præter eius voluntatem, etiam quod fit cõtra eius voluntatem, dissimiliter accepit voluntatem: & non ipsam voluntatem, quæ Deus est, & sempiterna est: sed eius signa quibusdã verbis intelligi voluit, id est, prohibitionem siue præceptionem & permissionem. Multa enim fiunt contra Dei præceptum vel prohibitionẽ, quæ tamen non fiunt præter eius permissionem. Ipsius nanque permissione omnia fiunt mala: quæ tamen præter eius voluntatem sempiternã fiunt. Sicut Aug. dicit super illum locũ Psal. Vt nõ loquatur os meum opera hominum. Opera enim hominũ dicit quæ mala sunt, quæ præter Dei voluntatẽ fiunt quę ipse [illegible] ea, sed non præter eius permissionem, quæ ipse nõ est. Apparet tamen ipsa dei volũtas, quia deus volens finit ma- [illegible] fieri. Fiunt & cõtra eius præceptionem vel prohibitionẽ, [illegible] non contra eius voluntatem quæ ipse est: nisi dicantur [illegible] contra eam fieri, quia præter eam fiunt. Contra eã quippe [illegible] nihil ita fit, vt velit fieri quod non fiat, vel nolit fieri & fiat: [illegible] quod euidenter ibi Aug. notauit, vbi ait, Quantũ ad ipsos attinet, quod Deus nolunt fecerunt: quantũ verò ad omnipotentiã Dei, nullo modo id facere voluerũt. Ac si diceret, fecerunt contra Dei præceptum, quod appellatur volũtas: sed nõ fecerũt contra dei voluntatẽ omnipotentẽ, quia hoc non valuerunt, illud valuerunt: & ita per hoc quod fecerũt contra dei voluntatem, id est, præceptũ, de ipsis facta est voluntas eius, id est, impleta est volũtas eius sempiterna, qua

In tomo 8 enarratio ne ad psal mum 16. Ex quo sensu sũt Gerũ sit nihil fieri cõtra eius volũtatẽ.

F

Universidad de Deusto
Biblioteca

eos damnari volebat. Vnde Grego. super Gene- [Malitiose lunt atem Dei peragunt, vnde mutare contendunt & eos ho eius resistentes obsequuntur: quia hoc eius dispo- militat: quæ per hominum studium resultat.] Hic aperte stenditur, quia dum mali consilio ac præcepto Dei re- sistunt, quod voluntas Dei appellatur, ea faciunt vnde v luntas eius quæ ipse est, impletur: quæ dispositio vel be- placitum vocatur. Nam vt ait Augu. in Ench. [quantæcun- sint voluntates angelorum & hominum bonorum vel ma lorum, vel illud quod Deus, vel aliud volentium quam Deus, omnipotentis voluntas semper inuicta est: quæ mu la esse nunquam potest, quę etiam dum mala irrogat, ra est: & profectò quæ iusta est, mala non est. Deus ergo o nipotens siue per misericordiam cuius vult miseretur, siue per iudicium quem vult obdurat: nec iniquè aliquid fa nec nisi volens quicquã facit, & omnia quæ cũ vult fa

Cap. 102. Tomo 3.

Summatim perstringit sententiam prædictorum, addens quare Deus præcepit omnibus bona facere & mala vitare: cùm non velit hoc ab omnibus impleri.

EX prædictis liquet quòd voluntas Dei quę ipsa est semper inuicta est, nec in aliquo quassatur, sed per omnia impletur. Consilium verò eius & præceptio siue prohibitio non ab omnibus implentur, quibus proposita & dicta sunt. Neque ideo præcepit omnibus bona, vel prohibuit mala, vel consuluit optima, quòd vellet ab omnibus bona quæ præcepit fieri, vel mala quę prohibuit vitari. (Si enim veller, vtique & fierent, quia in nullo potest ab hominum superari vel impediri eius voluntas) sed vt iustitiam suam hominibus ostenderet, & mali essent inexcusabiles. Denique vt boni ex obedientia gloriam, mali ex inobedientia pœnam sortirentur, sicut vtrisque ab æterno præparauit. Ea ergo quæ omnibus præcepit vel prohibuit a quibusdam voluit fieri vel vitari, sed non ab omnibus. & quæ singulari ter præcepit & in veteri & in noua lege: quæ ab eis quibus præcepit, fieri noluit: vt Abrahæ de immolatione filij: & in euangelio quibusdam curatis, quibus præcepit ne cui dicerent.

a 22. a
b Matt. 1. d

QVOD ALIQVANDO HOMO BONA voluntate aliud vult quam Deus: & aliquando mala id quod Deus bona voluntate vult.

Distinct. XLVIII.

SCiendum quoq; est q aliquãdo mala est voluntas hominis idẽ volentis quod deus vult fieri, & aliquãdo bona est voluntas hominis aliud volentis quam deus. Vt enim bona sit hominis voluntas, oportet attendere quid cõgruat ei velle, & quo fine. Tantũ enim interest inter volũtatẽ dei, & voluntatẽ hominis, vt in quibusdã aliud congruat deo velle, aliud homini. Vnde Aug. in Ench. [Aliquãdo bona voluntate homo vult aliquid quod deꝰ nõ vult: bona multo amplius multóq; certiùs volũtate. Nã illiꝰ mala volũtas ista nunquã potest: tanquã si bonus filius patrẽ velit viuere, quia deus bona volũtate vult mori. Et rursus fieri potest, vt mala filius velit mori patrẽ, velit etiã hoc deus. Nempe ille vult quod non vult deus, iste verò id vult quod vult & deus. Tamen bonæ dei voluntati pietas illius potius conpatitur, quam alius aliud volentis, quã huius idem volentis impietas. Multum enim interest quid velle homini, quid velle deo congruat: & ad quẽ finẽ suam quisq; referat voluntatẽ, vt approbetur vel improbetur.] Potest enim velle bonum quod sibi non congruat ei velle, & potest velle bonum quod sibi congruit, sed non refert ad finem rectũ, & ideo non est bona voluntas.

Qualitas voluntatis nostræ diuinæ conformetur.

Cap. 101. Tomo 3.

Quod bonã Dei voluntas mala hominum voluntate impletur, vt in passione Christi cõtigit, vbi quoddam factũ est quod deus bonã, & Iudæi mala voluntate voluerunt, voluerunt tamen & aliquid quod Deus non voluit.

ILLVD quoque non est prætermittendum, quòd aliquando dei voluntas bona per malam hominis voluntatẽ impletur: vt in crucifixione Christi factum est, quem deus bona voluntate mori voluit, Iudæi verò impia voluntate eum crucifixerunt. Et volebant Iudæi mala volũtate quidquod deus bona volũtate volebat, scilicet vt Christus moreretur, & moreretur: sed volebant & aliquid aliud quod deus nolebat, scilicet occidere Christum: quod fuit malum actio & peccatum. Actum quippè Iudæorum non voluit deus, passionem verò Christi voluit: sicut & in ipso psalm.

Universidad de Deusto
Biblioteca

*Psal.*138. Christus ad patrem ait. Tu cognouisti sessionem meam, id est, voluisti & approbasti passionem meã, tibi enim placuit. Voluit itaque tota Trinitas vt Christus pateretur, tamen voluit vt Iudæi occiderent: quia voluit pœnã Christi, sed non voluit culpam Iudæorum: nec tamen noluit enim noluisset, nec fuisset.

Oppositio.

SED ad hoc opponitur sic: Si voluit Deus vt Christus pateretur, voluit vtiq; vt pateretur à Iudæis, vel non. Si voluit vt non pateretur à Iudæis, cùm passus sit, factũ est quod quod voluit Deus non fieri. Si autem voluit eũ pati à Iudæis, ergo voluit eum occidi à Iudæis: voluit itaq; vt Iudæi occiderent eum.

Responsio. Ad quod respondẽtes dicimus, simpliciter concedendũ esse, q; deus voluit Christũ pati & mori, quia eius passio bonum fuit, & causa nostræ salutis. Cùm autem dicitur volebat eum pati, vel occidi à Iudæis: distinguendũ est. Si enim intelligitur sic, volebat eum occidere passionem siue crucifixionem à Iudæis illatam, non est sensus: Si verò intelligitur, sic volebat vt Iudæi occiderent eum, falsum est. Non enim volebat deus actionem Iudæorum: quæ mala erat, sed volebat passionem bonam. hæc voluntas per malas Iudæorum voluntates impleta.

*Cap.*101. *Tomo* 3. Vnde Augu. in Enchiridio, deus quasdam voluntates vtique bonas implet per malorum hominũ voluntates malas: sicut per maleuolos Iudæos bona voluntate patris Christus pro nobis occisus est: quod tantum bonum fuit, vt Apostolus Petrus quando id fieri nolebat Satanas ab ipso

*Matt.*16.d occisus est, diceretur. Ecce manifestè habes magnum bonum fuisse quòd Christus occisus est: & hoc bonum quia Petrus nolebat, ideo redargutus est.

Vtrum placuerit viris bonis, quòd Christus pateretur & moreretur: placuit quidem intuitu nostræ redemptionis, sed non ipsius cruciatus.

EX quo solvitur quæstio qua quæri solet, vtrum viris sanctis placere debuerit quòd Christus pateretur, vel occideretur. Debuit enim eis placere intuitu nostræ redemptionis, sed non intuitu ipsius cruciatus. Voluerunt ergo vehementer cupierunt Christum mori propter liberationem hominis & implesionem diuinæ voluntatis: sed

voluerũt delectatione ipsius afflictionis. De eodem ergo lætabantur & tristabantur. sed ob aliud gaudebant, & pro aliud dolebant. Volebant ergo Christum mori pro hominis redemptione: & tamen de morte ipsius diuersis de causis corda eorum varie mouebantur.

Quomodo sentiendum sit de passionibus sanctorum. an velle an nolle debeamus.

SI verò quæritur vtrũ eodẽ modo sentiendũ sit de passionibus & martyriis sanctorũ: Dicimus aliquã esse differentiã inter passionem capitis & membrorũ. Christi nãq; passio causa est nostræ salutis, quod nõ est passio alicuius sancti. Nullius enim passione redẽpti sumus, nisi Christi. Profuerũt quidẽ nõ modo eis qui passi sunt, verũetiã aliis fidelibus ipsorum passiones, verũtamen nostra redemptio non sunt: hoc enim passio illius sola potuit, qui deus est & homo. illius ergo passionẽ credentiũ piæ mẽtes voluerũt, & optauerunt fieri sicut futurũ credebãt. passiones verò sanctorũ possumus velle & nolle: & vtrunq; bona voluntate, si finem nobis proponamus fines. Cui enim placuit Pauli passio, fine, quia præmiũ eius per hoc auctũ & paratũ cernebat, hoc nolle videt habuisse volũtatẽ, quæ volũtati eius cõgrue bat, qui cupiebat dissolui & esse cũ Christo. Qui autẽ voluit eam declinare passionẽ & effugere manus iniquorũ dispositiõe pietatis, & ille habuit bonã volũtatẽ. Vnde Aug. in Ench. Bonę apparebãt volũtates piorũ fideliũ, qui nolebant apostolum Paulũ Hierusalem pergere, ne ibi pateremalas, quæ Agabus propheta prædixerat: & tamen hoc deus pati volebat pro annũcianda fide Christi, exercens martyrẽ Christi: neque ipse bonam voluntatem suam implebat per Christianorũ volũtates bonas, sed per Iudæorum malas: & ad eum potiùs pertinebãt qui nolebãt quod volebat, quã illi per quos volẽtes factũ est qđ volebat: quia id ipsum mala voluntate fecerũt, quod deus bona voluntate vel iustitia & in passione Christi factũ est: quod enim deus voluit, hoc idem Iudæi & diabolus: sed illi mala volũtate, deus verò bona voluntate, scilicet vt Christus moreretur. Verumtamen illi actum voluerunt, quem deus non voluit.

Quòd passiones sanctorũ possumus velle et nolle, & vtrumque bona volũtate

*Cap.*101. *Ad.*11.

FINIS LIBRI PRIMI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

RVBRICAE SECVNdi lib. Sentētiarum.

QVAE ad mysteriū diuinæ vnitatis atq; Trinitatis, licet ex parte, cognoscendum pertinere noscuntur, quantum valuimus diligenter executi sumus. Nunc ad considerationem creaturarum transeamus.

DISTINCT. I.

Quòd vnū est principium rerum & non plura. ch. 120. A
Quid sit creare, quid facere. Ibidem. B
Secundum quam rationem dicuntur de deo huiusmodi verba agere, facere, ibid. B.C.D
Quare rationalis creatura facta sit, id est, homo vel angelus. 121. E.F.G.H
Quomodo dicitur homo factus propter reparationem angelici casus. 121. I
Quare ita homo sit institutus, vt vnita sit anima corpori. 122. K.L

DISTINCT. II.

De angelis quādo facti sunt, 122. A.B.C
Quòd nihil factum est ante cælum & terram. 123. D
Quòd simul cum tempore & cum mundo cœperit spiritualis creatura & corporalis. ibidem. E
Vbi angeli mox creati fuerint. ibidem
Quòd simul creata est informitas materiæ & informis natura, & vtraq; informata. 124. G
Quomodo dixit Lucifer, ascendam in cælum. 124. H

DISTINCT. III.

Quales facti fuerunt angeli. 124. A
An omnes angeli fuerint æquales in essentia, sapientia & libertate arbitrij ibid. B
Quæ communia & æqualia habuerunt angeli. ibid. C
An boni vel mali creati fuerint & an aliqua mora fuerit inter creationem & lapsum. ibid. D.E.F.G.H
De triplici sapientia angelorum ante casum vel confirmationem. 125. A
An aliquā habuerunt dilectionē vel fuit ante casum ibid. K

DISTINCT. IIII.

An perfecti & beati creati sint, an miseri & imperfecti. 127. A.B.C.D
Quòd tribus modis dicitur perfectum. 128. E.F

DISTINCT. V.

De confirmatione & connexione stātiū, & auersione & lapsu cadentium ibid. E
De libero arbitrio breuiter tangitur. ibidem.
An aliquid datū fuerit illis quo conuerterētur. ibid. G

Qua gratia indigebant angeli & quā non. 129. D
An lapsis sit imputanda auersio. ibidem E.F
Vtrū beatitudinē quam acceperūt in cōfirmatione stantes meruerunt per aliquam tunc applicatā gratiā ibid G

DISTINCT. VI.

Quid de maioribus & minoribus quid ā ceciderunt, inter quos vnus fuit celsior, scilicet Lucifer 129. A
Vnde & quomodo deiecti sunt. 130. B
Quare non est eis concessum habitare in cælo vel in terra. ibid. C.D
An omnes dæmones sint in hoc aere caliginoso, vel aliquos in inferno. ibid. E.F
De conflatu Luciferi. 13 ſ.
An dæmones semel victi a sanctis vlrā accedant ad ipsos vel ad alios. ibid. H

DISTINCT. VII.

Vtrum boni angeli peccare, vel mali recte viuere possint. 131. A
Quod enim vtriq; habeant liberum arbitrium, non tamen ad vtrumque flecti possunt. ibid. B.C
An possunt ex natura peccare sicut antè. 132. D
Quibus modis angeli mali peccant veritatem temporalium rerum. ibidem. E
Quod magicæ artes virtute & scientia diaboli valent, quæ est eis à Deo. ibid. F
Quod magis angelis nō seruit ad meritum materia visibilium rerum. ibidem. G
Quod non sunt creatores, licet per eos magi tanas & alia fecerunt sicut nec boni; etsi per eorum ministeriū fiūt creaturæ. ibid. H.IK
Quod angeli mali multa possunt per naturæ vigorē, que nō possunt propter dei prohibitionem. 133. L

DISTINCT. VIII.

Vtrum omnes angeli corporei sint. 134. A
De formis in quib⁹ apparuit deus, & de illis in quib⁹ angeli apparent. ibidem. B
Quod deus in specie qua de⁹ est nunquam apparuit mortalibus. 135. C.D
Quomodō dicuntur dæmones intrare in hoīes. ibid. E

DISTINCT. IX.

De ordinū distinctiōe. 136. A
Quid appelletur ordo, & quæ sit ratio cuiuscunque nominis. ibid. B
Quod nomina illa sumpta sunt à donis gratiæ, nō propter se, sed propter nos eis data. ibid. C.D
Vtrum hi ordines ab initio creationis distincti fuerint. 137. E
Vtrū oēs angeli eiusdem ordinis sint æquales. ibidem. F

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quomodo dicat scriptura de cimum ordinē compleri debere de hominibus. ibid. G
Vtrum homines assumantur iuxta numerum stantium, vel lapsorum. 131. H.I
DISTINCT. X.
An omnes cælestes spiritus mittantur 138. B.C
An Michaël, Gabriël, & Raphaël sint nomina ordinum vel spirituum. 139. D.E.F
DISTINCT. XI.
Quod singulæ animæ habēt angelū bonū ad custodiā, malū verò ad exercitium. 139. A.B.C
Vtrum angeli proficiant in merito & præmio vsque ad iudicium. 140. D.E.F.G.H
DISTINCT. XII.
De distinctione operum sex dierum 141. A
Quòd alij senserunt omnia simul facta in materia & forma, alij per interualla temporum. Ibid. B
Quomodo per interualla tēporum res corporales conditæ sint. ibid. C
Quo sensu tenebræ dicantur esse aliquid, & quo dicātur non esse aliquid. 142. D
Quare illa materia confusa fit dicta informis, & vbi ad esse produt, & quantum in altum ascenderit. ibidem. E.F.G
De quatuor modis diuinæ operationis
DISTINCT. XI
De primo distinctionis re.
De luce facta primo die ritualis an corporalis rit.
Quibus modis accipu dies.
De naturali ordine compu tionis dierum, & de illo pro mysterio introduc est.
De intelligentia horum borū, dixit deus. ab G.H.I
DISTINCT. XI
De opere secundæ diei. factum est firmamentu 145. A.B
Quod cælum tunc factū ber intelligi.
De qua materia factū fit
Quomodo aquæ possint super cælum, & quales ibidem.
De figura firmamēti. 14
Quare tacuit scriptura de benedictione operis diei. ibidem. D
De opere tertiæ diei, quo aquæ congregatæ sunt vnū locum, cùm mulcia maria & flumina.
De opere quartæ diei, facta sunt luminaria.
Quomodo accipiendū sit lud, sint in signa & tēpo ibidem. G
DISTINCT. XI
De opere quintæ diei, qua facta sunt natatilia & volatilia. 147. A
De opere sextæ diei, qua creata sunt animalia & reptilia terræ. ibid. B
De venenosis & noxiis animalibus. ibidem. C
Vtrū omnia animalia tunc creata fuerunt. ibidem, D
Quare post omnia factus est homo. ibid. E
De sententia illorum qui simul omnia facta esse contendunt. ibid.
Quomodo intelligenda sit re opera dei. 148. F
Quomodo accipiendū sit q dicitur deus cōpleſſe opus suū septima die, cùm tunc quieuerit. ibid. G
De sanctificatione septimæ diei. ibid. H
DISTINCT. XVI.
De hominis creatione. 146. A
Qualis fact' sit homo. ibid. B
De imagine & similitudine ad quam factus est homo. ibidem. C.D
Quare homo dicitur imago & ad imaginem: filius vero nō ad imaginem. 150. E
DISTINCT. XVII.
De creatione animæ, an de aliquo facta sit. 156. A
Opinio quorundam hæreticorum. ibid. B, C
In quā ætate factus est homo. 151. D
Quare homo extra paradisum creatus, in paradisum sit positus. ibidem E
De ligno vitæ. ibid. F
De ligno scientiæ boni & mali. ibidem. F
DISTINCT. XVIII.
De formatione mulieris. 152. A.B
Quare de latere viri, & non de alia parte corporis formata sit. ibid. C
Quare dormienti viro, & nō vigilanti subtracta sit costa. ibidem. D
Quòd de costa multiplicata in se sine additamento extrinseco facta fuerit. 153. E
De causis superiorib' & inferioribus. ibidem.
De causis q̄ in deo sunt simul & in creaturis, & de his q̄ in deo tātū sunt. ibid. F.G
De anima mulieris quæ non est ex anima viri: quia animæ non sunt ex traduce. 154. H
DISTINCT. XIX.
De statu hominis ante peccatum qualis fuit secundum corpus, & qualis post peccatum. 154. A
Quomodo dicitur homo factus in animā viuētē. ibi. A
Corpus hominis ante peccatum mortale, immortale erat, post peccatum, mortuum. 155. A
Vtrū immortalitas quā tunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

habuit fuerit de conditione naturæ, an ex gratiæ beneficio. 155.B
Si posset homo viuere semper vtēs aliis lignis & nō de ligno vitæ, deo nō mandante vt de illo ederet. ibidem.C
De immortalitate corpotis. ibidem.D E.F.
DISTINCT. XX.
De modo procreationis filiorū si non peccassent primi homines. 156.A
Quare in paradiso non coiērunt. ibidem.B
De modo translationis in melius si nō peccassent. ibid.C
Vtrum in perfectione staturæ, & vsu membrorum procrearentur filij. 157.D
Vtrum etiam in sensu parvuli nascerētur ibid.E.F.G.H.I
De duobus bonis, altero hic dato, altero pmisso. 158.K
DISTINCT. XXI.
De inuidia diaboli qua ad tēptandum accessit. 158.A
De forma in qua venit. 159.B
De calliditate serpētis. ibi. B
Vtrū elegerit serpētē vt per eū tēptaret diabolus. ibid. B
De modo tēptatiōis. ibi. C.D
De duplici specie tentationis. 160.E
Quare peccatū hominis, & nō angeli remediabile sit. ibidem F.G
DISTINCT. XXII.
De origine illius peccati. 160.A.B
De mulieris elatione. ibid.
De viri elatione. ibid.
Quis magis deliquerit aut mulier. 161.E.F.G
De ignorantia excusabili, inexcusabili. 164.K.L
An volūtas præcesserit illud peccatum. ibidem
DISTINCT. XXIII.
Quare deus permisit hominem tentari quem sciebat casurum. 167.
Qualis fuerit secūdū animā homo ante peccatū. ibid.
De triplici cognitione hominis ante lapsum. ibi. C.D
Vtrum homo præsciuerit eorū quæ sibi futura erant ibid.F
DISTINCT. XXIIII.
De gratia hominis & peccatis ante casum. 164.A.B.C
De adiutorio hominis in creatione dato quo stare posset. ibid.D
De libero arbitrio. ibid.E
De sensualitate.
De ratione & partibus eius. ibidem F
De simili ordine peccandi in nobis & in primis parentibus. ibid.G
Quòd in nobis est vitium serpens. ibidem
De spirituali coniugio viri & mulieris in nobis. ibi. G.H
Quādo mulier manducat de cibum veritatis. 165.A

Quando etiam vir manducat. ibidem.
Quando sit veniale vel mortale peccatum. ibidem.I
Quare hæc de animæ partibus dixit. 168.k.L
DISTINCT. XXV.
Definitio liberi arbitrij secūdū philosophos. 168.A.B.C
Aliter in deo accipitur liberum arbitrium. 169.D
Quòd angeli & sancti liberū habent arbitrium. ibid.E
Quòd liberius erit liberum arbitrium, quando peccare non poterit. ibid.E
De differentia libertatis libertatis, secundum diuersa tempora. ibid.F
De quatuor statibus liberi arbitrij ibid.G
De corruptione liberi arbitrij per peccatum. 170.H
De tribus modis libertatis liberi arbitrij, à necessitate, à peccato, à miseria. ibidem. I.K.L.M
De libertate quæ ex gratia & quæ ex natura. 171.N.O.P.Q
DISTINCT. XXVI.
De gratia operante & cooperante. 171.A
Quid sit voluntas. ibid.B.C
Quæ sit gratia voluntatē bona præueniens. 173.D
Quòd bona volūtas quæ præcedit gratia, quædā dei bona præuenit ibid.E.F.G
Quòd cogitatio boni præcedit fidem. 174.H
Quòd intellectus & cogitationem boni & delectationem præuenit. ibidem.H
An per liberū arbitrium bonum operatur homo sine gratia. 175.H.I
Quomodo gratia mereatur augeri. ibid.k
De tribus generibus bonorum. ibid.k
In quibus bonis sit liberum arbitrium. ibid.L
DISTINCT. XXVII.
De virtute quid sit, & quid actus eius. 175.A.B
De gratia quæ liberat volūtatē. si virtus est vel nō. 176.C
Quomodo ex gratia incipiūt bona merita: & de qua gratia hoc intelligatur. ibid.D
Quòd bona voluntas gratiæ principaliter est. ibidem.E
Qua ratione dicitur fides mereri iustificationem. 177.F
De muneribus virtutū & de gratia, quæ nō est, sed facit meritum. ibid G.H
Quòd idem est vsus virtutis & liberi arbitrij, sed virtutis principaliter. ibidem.I
Quidam putant virtutes bonos vsus esse liberi arbitrij, id est, actus mētis. 178.k.L
DISTINCT. XXVIII.
De hæresi Pelagiana. 178.A
Quomodo Pelagiani dictis Augustini vtuntur in testi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

moniũ ſui erroris. 176.A.B
Quomodo Auguſtin⁹ verba illa determinet in retractationibus. ibid.C.D.E.F.G
De hæreſi Iouiniani & Manichæi, quas collidit Hieronymus. 180.H

DISTINCT. XXIX.

Vtrum homo ante peccatum eguerit gratia operante & cooperante. 180.A
Si homo ante lapſum virtutes habuerit. ibid.B
De electione hominis de paradiſo. 181.C
Quomodo intelligẽdũ ſit illud, ne ſumat de ligno vitę & viuat in æternũ. ibid.D
De flammeo gladio ante paradiſum poſito. ibidem.E
An ante peccatũ homo comederit de ligno vitæ. ibi.F.G

DISTINCT. XXX.

Quòd per Adã peccatum & pœna tranſiit ad poſteros. 181.A
Vtrum illud peccatum quod tranſiit. fuerit originale vel actuale. ibidem.B
Quidam putant fuiſſe actuale. ibid.B
Quomodo aſsignãt illud intraſſe in mundum. 182.C
Quòd originale peccatũ verè fuit quod tranſiit in poſteros. ibidem.D
Quid ſit originale peccatum ibidem.E
Quòd originale peccatũ eſt culpa ibid.
Quòd originale peccatum citur fomes peccati, id concupiſcentia. 183
Quid nomine concupiſcentiæ intelligitur, quæ ſit peccati. ibid.
Quòd per Adã originale catũ intrauit in omnes eſt, concupiſcentia. ibid.
An ſit originale peccatum quo oẽs peccauerũt. ibid.
Ex quo ſenſu dictũ eſt, bedientiã vnius multi cõſtituti peccatores. ibid.
Quòd originale peccatum Adã fuit, & i nobis eſt. ibid.
Quomodo omnes dicãtur Adam fuiſſe quãdo peccauit, & ex eo defecerunt. ibid.M.N
Quòd nihil extrinſecũ tatur in humanã ſubſtantiã quæ eſt ex Adam. ibid.

DISTINCT. XXXI.

Quomodo originale peccatum à patribus trãſeat in filios, an ſecundum animam, an ſecundum carnem. ibid.
Quòd per carnem transmittitur peccatum, & quomodo, oſtendit. ibid.
Carnis corruptionis cauſa oſtendit, ex qua peccatum ſit in anima. ibid.
Quare dicitur peccatum in carne. ibid.
Vtrum cauſa originalis ti quæ eſt in carne, ſit

vel pœna. ibid.E.F.G
Quare dicitur originale peccatum. 186.H.I

DISTINCT. XXXII.

Quomodo originale peccatum dimittitur in baptiſmo. 187.A.B
Vtrum fiat dimittatur quam ex libidine trahit, in baptiſmo dimittatur. 188.C
Quorum illius concupiſcentiæ Deus ſit author. ibid.D
Quare illud peccatum imputetur animæ. ibid.E
Vtrum illud peccatũ ſit neceſſarium vel volũtarium. ibi.F
Quare Deus iungit animam corpori, ſciens eam demaculari. ibid.G
An anima ſit talis qualis à Deo creatur. 189.H
An homines ex creatione ſint in donis naturalibus æquales. ibidem.I

DISTINCT. XXXIII.

An peccata omnium præcedentium parrum paruuli originaliter trahant, vt peccatum Adæ. 189.A.B.C
Quomodo in illo primo vno peccatõ pluta reperiuntur. ibid.D.E
An peccatũ Adæ ſit grauius cæteris. 191.F.G
An illud peccatum ſit primis parẽtibus dimiſſum. ibid.H
Quomodo peccata parẽtum imputãtur in filios, & non vitia. ibi.I.K.L.M.N

DISTINCT. XXXIIII.

De peccato actuali. 192.A
Quæ fuerit cauſa ſecundaria primi peccati. ibid.B
Quæ fuerit ſecundaria cauſa malorum. 193.C
Quòd non niſi in bona re ſit malum. ibid.D.E
Quòd in illis fallit dialecticorum regula de cõtrariis. ibid. F.G.H

DISTINCT. XXXV.

Quid ſit peccatũ. 194.A.B.C
Vtrum malus actus, inquãtũ peccatum eſt, ſit corruptio vel priuatio boni. 195.D.E.F.G.H.I.K
Quomodo peccatum poſsit corrumpere bonum, cùm nihil ſit. 196.L.M
Qualiter ſe homo elongat à deo. 197.N
An pœna ſit priuatio boni. ibidem.O

DISTINCT. XXXVI.

Quòd quædã ſimul ſunt peccata & pœna peccati: quædã peccata & cauſa peccati. Alia verò peccata & cauſa & pœna peccati. 197.A
An peccatũ ſit cauſa peccati inquantũ peccatũ eſt. ibi.B
Quòd non omne peccatum eſt pœna peccati. 198.C
Vtrum peccata aliqua eſſentialiter ſint ſine peccato. ibidem. D.E
Quòd cùm peccatum ſit pœna peccati, peccatum eſt ab

Universidad de Deusto
Biblioteca

homine, pœna à deo. 199. I
De quibusdam quæ indubitâter sunt peccata & pœnæ, & inquantum eas patimur peccata nõ sunt. ibi. G. H. I
DISTINT. XXXVII.
Quòd aliqui putant malos actus nullo modo esse à deo. 200. A. B. C
Ex quo sensu dictũ sit, Deus nõ est mali author. 201. D. E
DISTINCT XXXVIII.
De voluntate & eius fine. 202. A
Quid sit bonus finis. scilicet charitas. ibidem. B
Quòd omnes bonæ voluntates vnum finẽ habẽt, & tamen quædã diuersos fines sortiuntur. ibid. C. D. E
De differentia voluntatis & intẽtionis & finis. 203. F. G
DISTINCT. XXXIX.
Quare voluntas dicitur peccatum, cùm sit de naturalibus, quorum nullum aliud peccatum est. 204. A
Quare actus volũtatis sit peccatum, si actus aliarũ potẽtiarũ nõ sunt peccata. ibi. B
Ex quo sensu dicitur naturaliter omnis homo velle bonum. 205. C
DISTINCT. XL.
An ex fine omnes actus pensari debeant 205. A
Ex quo affectu vel fine omnes sint boni vel mali. 206. B. C. D
DISTINCT. XLI.
An omnis intentio & [illegible] infidelitũ sit mala. 207. [illegible]
Quibus modis dicatur [illegible] 208. C. D
Quomodo intelligitur [illegible] Nunquã nisi in volun[illegible] peccatum est. 209. A. B
DISTINCT. XLII.
An voluntas & actio mala eadem, & circa eadem vnum peccatum vel plura. 209. A. B. C
Si peccatum ab aliquo [illegible] missum in eo sit [illegible] pœniteat. 210. D. E
De septem principalibus [illegible] tiis.
De superbia.
Quomodo superbia dicatur radix omnium malorum, cupiditas, cùm superbia sit cupiditas.
DISTINCT. XLIII.
De peccato in spiritum sanctum.
Vtrum omnis obstinatio peccatum in spiritum sanctum.
Qualiter accipiatur peccare in spiritũ sanctum. 211. [illegible]
DISTINCT. XLIIII.
De potentia peccandi, [illegible] homini vel diabolo. 212. [illegible] 213. A. B
An aliquando resistendum potestati.

PETRI LOMBARDI,
EPISCOPI PARISIENSIS
sententiarum Liber secundus.

DE RERVM CORPORALIVM ET spiritualium creatione & formatione, aliisque pluribus eo pertinentibus.

VNVM ESSE RERVM PRINCIpium ostendit, non plura, vt quidam putauerunt.

Distinct. I.

RAtionem rerum insinuans scriptura, Deum esse creatorem, initiumque temporis, atque omnium visibilium vel inuisibilium creaturarum in primordio sui ostendit, dicens, In principio creauit Deus cælum & terram. His etenim verbis Moyses spiritu Dei afflatus, in vno principio à Deo creatore mundum factum [illegible], ebdens errorem quorundam plura sine principio [illegible] principia opinantium. Plato namque tria initia exi[illegible] Deum scilicet, exemplar, & materiam, & ipsa in[illegible] sine principio, & Deum quasi artificem non creato[illegible] Creator enim est qui de nihilo aliquid facit. Et creare [illegible] de nihilo aliquid facere. Facere verò non modò [illegible] aliquid optari, sed etiam de materia. Vnde & ho[illegible] angelus dicitur aliqua facere, sed non creare: voca[illegible] factor siue artifex, sed nõ creator. Hoc enim nomen [illegible] Deo proprie congruit, qui & de nihilo quædam, & de [illegible] aliqua facit. Ipse est ergo creator, & opifex, & factor, [illegible] nomen sibi proriè retinuit, alia verò etiam [illegible] communicauit. In scriptura tamen sæpe creator [illegible] tanquam factor, & creare tanquam facere, sine [illegible] ione significationis.

De creatione humanæ naturæ quãtũ ad principii efficientem in genere.

Plato dicit tria principia esse.

Ex qua ratione propriè dicitur creator et quid sit creare, & quid facere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quod hæc verba, scilicet agere & facere, & huiusmodi nõ dicũtur de deo secundum eam rationem qua dicuntur de creaturis.

VERVMTAMEN sciendũ est, hæc verba scilicet creare, facere, agere, & alia huiusmodi de deo nõ posse dici secundum eam rationem qua dicũtur de creaturis. Quia cũm dicimus eum aliquid facere, non aliquem in operando motũ illi inesse intelligimus, vel aliquam in laborando passionem sicut nobis solet accidere: sed eius sempiterna voluntatis nouum aliquem significamus effectum, id est, per eternam eius volũtate aliquid nouiter existere. Cũ ergo aliquis dicitur facere, tale est ac si dicatur, iuxta eius voluntatem per eius voluntatem aliquid nouiter contingere vel esse: in ipso nihil noui contingat: sed nouũ aliquid sicut in ipso eterna voluntate fuerat, fiat sine aliqua motione vel mutatione. Nos verò operãdo mutari dicimur, quia mutationem. Non enim sine motu aliquid facimus. Deus ergo aliquid agere vel facere dicitur, quia causa est rerum nouitèr existentium: quia tamen eius voluntate res nouæ esse incipiunt, quæ non erant absque ipsius agitatione: vt actus proprie dicatur: cũm videlicet actus omnis in motu consistat: motus autem motus nullus est. Sicut ergo ex calore solis aliquid fieri contingit, nulla tamen in ipso vel in eius calore facta mutatione vel mutatione: Ita ex dei voluntate noua habente sine mutatione authoris, qui est vnum & solum & omnium principium. Aristoteles verò posuit principia, scilicet materiam & speciem, & tertium operatorium dictum: manere quoque semper esse & fuisse.

Ex quo sẽ fit dicitur deus aliquid facere &c.

Per similem ostendit.

Circa finẽ secundi de generatione.

Quod catholicum est docet.

HORVM ergo & similium errorẽ spiritus sanctus euacuans, veritatisque disciplinam tradens, deum in principio temporum mundum creasse, & ante tempora æternitatem extitisse significat, ipsius æternitatem & omnipotentiam commendans. Cui voluisse, facere est: quia (vt præmisimus) ex eius voluntate & bonitate res nouæ existunt. Dandas ergo rerum creatarum cælestium, terrestrium, visibilium, vel inuisibilium causam non esse nisi bonitatem creatoris, qui est deus vnus & verus. Cuius tanta est

Aug in enchirid. Cap. 9. in Tomo 3.

summè bonus beatitudinis suæ, qua æternaliter beatus est, alios velit esse participes: quam videt & communicari posse, & minui omnino non posse. Illud ergo bonum quod ipse erat, & quo beatus erat, sola bonitate non necessitate dijt cõmunicati voluit: quia summè boni erat prodesse bonis, & omnipotentissimi nocere non posse.

Quare rationalis creatura facta sit.

ET quia non valet eius beatitudinis particeps existere aliquis nisi per intelligentiam: quæ quanto magis intelligitur, tanto plenius habetur: fecit deus rationalem creaturam, quæ summum bonũ intelligeret, & intelligendo amaret, & amando possideret, ac possidendo frueretur. Eámq; hoc modo distinxit vt pars in sui puritate permaneret, nec corpori vniretur, scilicet angeli, pars corpori iungeretur, scilicet animæ. Distincta est vtique rationalis creatura in incorpoream & corpoream: & incorporea quidem angelus, corporea verò homo vocatur ex anima rationali & carnem subsistens. Conditio ergo rationalis creaturæ primam eiusdem habuit dei bonitatem.

Quomodo distincta sit rationalis creatura.

Quare creatus sit homo vel angelus.

IDEOQVE si quæratur quare creatus sit homo vel angelus, breui sermone responderi potest, propter bonitatem eius. Vide Augu. in lib. de Doctrina Christiana. Quia bonus est ẽ deus, sumus: & inquantum sumus, boni sumus.

Li. 1. c. 13. Tomo 3.

Ad quid creata sit rationalis creatura.

ET si quæratur ad quid creata sit rationalis creatura: Respondetur ad laudandum deum, ad seruiendum ei, ad fruendum eo: in quibus proficit ipsa, non deus. Deus enim perfectus, & summa bonitate plenus, nec augeri potest nec minui. Quòd ergo rationalis creatura facta est à deo, referendum est ad creatoris bonitatem, ad creaturæ vtilitatem.

Breuissima responsio cùm quæritur, quare vel ad quid facta sit rationalis creatura.

CVM ergo quæritur quare vel ad quid facta sit rationalis creatura: breuissimè responderi potest, propter dei bonitatem, & suam vtilitatem. Vtile nempe ipsi est seruire deo, & frui eo. Factus ergo angelus siue homo propter deum dicitur esse: non quia creator deus & summè beatus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.95. alterutrius indiguerit officio, qui bonorum nostrorum non eget: sed vt seruiret ei ac frueretur eo, cui seruire regnare est. In hoc ergo proficit seruiens, non ille cui seruitur.

Sicut factus est homo vt seruiret deo, sic mundus vt seruiret homini.

Psal.8. ET sicut factus est homo propter deum, id est, vt ei seruiret, ita mundus factus est propter homine, s. vt ei seruiret. positus est ergo homo in medio vt & ei seruiret, & ipse seruiret: vt acciperet vttunque, & refluceret tota bonum hominis, & quod accepit obsequium, & quod pendit. Ita enim voluit deus sibi ab homine seruiri, vt seruiuitute non deus, sed homo seruiens iuuaretur: & voluit mundus seruiret homini, & exinde similiter iuuaretur homo. Totum ergo bonum hominis erat, & quod factus est propter ipsum, & propter quod ipse factus est. Omnia enim

1. Cor. 3. d *Quomodo omniano-stra sunt.* *Au. lib. 2. qua. ſ. en. ſ. cap. 33.* *Ad He. 1. d.* (vt ait Apostolus) nostra sunt, scilicet superiora & æqualia & inferiora. Superiora quidem nostra sunt, ad perfruendum vt deus trinitas: Aequalia, ad conuiuendum, scilicet angeli: Qui etsi nobis modo superiores sint, in futuro erunt æqui: qui & modo nostri sunt: quia ad vsum nobis sunt, sicut res dominorum dicuntur esse famulorum. non dominantium, sed quia sunt ad vsum eorum. Ipsique angeli in quibusdam scripturæ locis nobis seruire dicuntur, dum propter nos ministerium mittuntur.

Quomodo dicitur aliquando in scriptura, Homo factus est propter reparationem angelici casus.

Au. lib. 2. de ciui. dei cap. 1. & in enchi. c. 29. DE homine quoque in scriptura interdum reperitur quòd factus sit propter reparationem angelicæ ruinæ, non ita est intelligendum, quasi nō fuisset homo faciendus, si non peccasset angelus: sed quia inter alias causas, scilicet præcipuas, hæc etiam nonnulla causa extitit. Nostra ergo sunt superiora & æqualia. Nostra etiā sunt inferiora: quia ad seruiendum nobis facta.

Quare ita sit homo institutus vt anima sit vnita corpori.

Prima causa. Secunda causa. SOLET etiam quæri cùm maioris dignitatis videatur esse anima, si absque corpore permānsisset: cur vnita fuerit corpori. Ad quod primò dici potest: quia deus voluit. & quia voluntatis eius causa quærenda non est. Secundò autem

dici quòd ideo deus voluit eam corpori vniri: vt in humana ostenderet conditione nouū exemplum beatæ vniōnis, quæ est inter deum & spiritum: in qua diligitur ex toto corde, & videtur facie ad faciē. Putaret enim creatura se *Mat. 22. d* *1. Cor. 3. d* nō posse vniri creatori suo tāta propinquitate, vt eum tota mente diligeret & cognosceret, nisi videret spiritum qui est excellentissima creatura tam infimæ, id est, carni quæ de terra est, in tanta dilectione vniri, vt nō valeat artari ad hoc vt velit eā relinquere. sicut ostendit Apostolus dicēs, Nolu- *2. Cor. 5. a* mus corpore expoliari, sed superuestiri, per quod ostenditur spiritū creatum spiritu increato ineffabili amore vniri. Fit ex ēpso ergo futuræ societatis, quæ inter deū & spiritū *Gen. 2. b* rationalē in glorificatione eiusdem perficiēda erat, animā *& 3. cap. 4. d.* corporis indumētis & terrenis mansionibus copulauit: lumenque materiam fecit ad vitæ sensum vegetare: vt scirent *Ex Aug. li. de spir. & anim. cap. 14.* homines quia si potuit deus tam disparem naturam corporis & animæ in fœderationem vnam & in amicitiam tantam connectere, nequaquam ei impossibile futurum rationalis creaturæ humilitatem, licet longè inferiorē ad suæ gloriæ participationem sublimare. Quia ergo pro exemplo rationalis spiritus in porte vsque ad consortiū terreni corporis humiliatus est: ne fortè in hoc nimis depressus videretur, addulit dei prouidentia vt postmodùm cum eodē corpore glorificato ad consortiū illorum, qui in sua permanserūt puritate, sublimaretur: vt quod minus ex dispensatione creaturæ suæ acceperat cōditus, postmodū per gratiā eiusdem susciperet glorificatus. Sic ergo conditor noster deus rationales spiritus varia sorte pro arbitrio voluntatis suæ disposuit: illis quos in suā puritate reliquerat, sursum in cælo mansionē: illis verò quos corporibus terrenis sociauerat, deorsum in terra habitationē constituit: vtrisq; regulā imponens obedientiæ, quatenus & illi ab eo vbi erant, non caderent, & isti ab eo vbi erant ad id vbi non erant ascenderent. Fecit itaque deus hominem ex duplici substantia, corpore de terra componens, animam verò de nihilo faciens. Ideo etiam vnitæ sunt animæ corporibus, vt in eis deo famulantes maiorem mereantur coronam.

Est sacramentum trinitatis de creatura tripartita agendum est, & priùs de diguiori, id est, angelica.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EX præmissis apparet rationalem creaturam in angelicam & humanam fuisse distinctam, quarum altera est ex parte spiritualis, id est, angelica: altera ex parte spiritualis & ex parte corporalis, id est, humana. Cùm itaque de hac tractandum sit, scilicet, de spirituali & corporali creatura, de rationali & de non rationali: primò de rationali & spirituali, id est, de angelis agendum videtur: vt à contuitu creatoris ad cognitionem creaturæ dignioris ratio nostra intendat: deinde ad considerationem corporeæ tam illius quæ rationalis quàm illius quæ non est rationalis descendat, vt trinitatis increatæ sacramentum tripartitæ creaturæ, aliquorum concretorum atq; contingentium sequatur documentum.

Vsque ad 12. distinct.

QVAE CONSIDERANDA SVNT de angelica natura.

Distinct. II.

Aug. in speculo de conditione spiritualis creaturæ, scilicet angelicæ, qualis facta sit.

DE angelica itaque natura hæc primò considerata sunt, quàdo creata fuerit, & vbi, & qualis facta: dũ primũ conderet. Deinde qualis effecta sit per aliquam quorundam & conuersione quorundam. De excellentia quoque, & ordinibus, & donorum differentia. & de nominibus, ac nominibus, aliisque pluribus aliqua dicenda sunt.

Quando facti sunt angeli priùs dicit, in quo videntur sibi obuiare authoritates.

QVAEDAM authoritates videntur innuere quod ante omnem creaturam creati sunt angeli. Vnde illud: Principio omnium creata est sapientia: quod intelligitur de angelica natura, quæ in scriptura sæpe vita, sapientia, & lux dicitur. Nam sapientia illa quæ deus est, creata non est. Filius enim sapientia patris est genita, non facta nec creata: & vna trinitas vna sapientia est, quæ nõ facta nec creata est nec genita vel procedens. De angelica ergo vita illud accipiendum est de qua dicit scriptura, quando facta est, scilicet principio omnium. Sed rursum alia scriptura dicit, In principio creauit deus cælum & terram. Et in propheta. Initio tu domine terram fundasti: & opera manuum tuarum sunt cæli. Et videtur contrarietas quædam oriri ex assertionibus istis. Nam si primò omnium creata est sapientia, omnia post ipsam facta videntur: & ita post ipsam facta videantur cælum & terra, & ipsa facta ante cælum & terram. Item si in principio creauit deus cælum & terram, nihil factum est ante cælum & terram, nec ipsa sapientia facta est ante cælum & terram. Cùm ergo contraria videantur, nec in diuina scriptura fas sit sentire aliquid esse contrarietatis, requiramus intelligentiam veritatis.

Ecclesi. 18. a

Gene. 1. a. Psal. 101.

Quid tenendum sit docet, præmissas authoritates determinando.

VIDETVR itaque hoc esse tenendum, quòd simul creata est spiritualis creatura, id est, angelica, & corporalis: secundum quod potest accipi illud Salomonis: qui vivit in æternum creauit omnia simul, id est, spiritualem & corporalem naturam, & ita non priùs tempore creati sunt angeli, quàm illa corporalis materia quatuor elementorum: & carne primò omniũ creata est sapiẽtia: quia etsi nõ tẽpore, præcedit tamẽ dignitate. Quòd autẽ simul creata fuerit corporalis spiritualisq; creatura, Aug. super Gene. ad litteram aperte ostẽdit, dicens: per cælum & terrã spiritualẽ corporalemq; creaturam intelligi, & hæc creata sunt in principio, id est, simul & semel: vel in principio, quia primò facta sunt.

Quòd simul creata fuerit corporalis & spiritualis creatura, authoritate firmat.

Li. 1. c. 1. Tomo 3.

Quòd nihil factum est ante cælum & terram, nec etiam tempus: cum tempore enim creata sunt, sed non ex tempore.

ANTE ea enim nihil factum est: nec etiam tempus factum est ante spiritualem, scilicet angelicã naturam, & eandem corporalem, s. materiam illam quatuor elementorum confusam. Illa enim cũ tempore creata sunt, nec ex tẽpore, nec in tempore. Sicut nec tempus in tempore creatum est, quia non fuit tempus antequam esset cælum & terra. Vnde Aug. in lib. de Trin. dicit, quòd deus fuit dominus antequã tempus esset, & non in tẽpore cœpit esse dominus: quia fuit dominus temporis, quando cœpit esse tempus: nec vtique tempus cœpit esse in tempore, quia non erat tempus antequam inciperet tempus.

Li. 5. c. 6. & lib. 12. de ciuitate dei. Cap. 15.

Quòd simul cum tempore & cum mundo cœpit corporalis & spiritualis creatura.

SIMVL ergo cum tempore facta est corporalis & spiritualis creatura, & simul cum mundo: nec fuit ante an-

In Hom. 3. Li. de Genesi ad lit. 5. Cap. 19. ad To. 9.

gelica creatura quam mundus: quia vt ait Aug. Nulla creatura creata est ante secula: sed à seculis cum quibus coepit. Hieron. tamen super epistolam ad Titū aliud videtur sentire dicens: Sex millia necdum nostri tēporis implentur annorum, & quantas priùs æternitates, quanta tempora, quantas seculorum origines fuisse arbitrandum est: in quibus

Ad cap. 1. epi. ad tit. super Verbo, quam promisit qui non mentitur deus ante secula.

angeli, throni, dominationes, cæteræque ordines seruierint deo absq; temporum vicibus atque mensuris, & deo iubente substiterūt. His verbis quidam adhærentes dixerunt mundo cœpisse tempus seculare: sed ante mundum creatum fuisse tempus æternum sine mutabilitate, & in eo immutabiliter & intēporaliter astruunt angelos deo iubente substitisse, eique seruisse. Nos autem quod priùs dictum est pro captu intelligentiæ nostræ magis approbamus, illud tamen reuerentia secretorum, in quibus nihil temere affirmandum est, & illud Hiero. dixisse non ita sentiendo aliorum opinionem referendo arbitramur.

De horū sentētia. Aug. libr. 11. de ciui. dei cap. 5. & 6.

Vbi angeli mox creati fuerint: in empyreo scilicet, quod statim factum repletum est angelis.

Et sequētibus duobus.

IAM est ostensum quando creata fuerit angelica natura, nunc autem attendendum est vbi facta fuerit. Testimoniis quatuordam authoritatum euidenter monstratur angelos ante casum fuisse in cælo, & inde corruisse quosdā propter superbiam: alios verò qui nō peccauerūt illic perdurare.

Luc. 10. c.

Vnde dominus in euangelio ait, Videbam satanā tanquam fulgur de cælo cadentē. nec appellatur hoc cælū firmamentum quod secūda die factum est: sed cælum splendidū quod dicitur empyreum, id est, igneum à splendore nō à calore. quod statim factū angelis est repletum: quod est supra firmamentū: & illud empyreum quidam expositorū sanctæ scripturæ nomine cæli intelligi volunt: vbi scriptura dicit in principio creauit deus cælū & terrā. Cælū (inquit Strabo) non visibile firmamentum hic appellat sed empyreū id est igneum vel intellectuale: quod non ab ardore sed à splendore dicitur. quod statim factum repletū est angelis.

Gen. 1. a.

Iob. 38. a. Super eum.

De Iob, vbi eras cùm me laudarent astra matutina? &c. hoc quoque Beda ita ait. Hoc superius cælum quod à visibilitate mundi secretum est, mox vt creatum est, impletum est: quos in principio cum cælo & terra creditos testatur dominus dicens: Vbi eras cum me laudarent astra matutina: & iubilarent omnes filij dei? Astra matutina & filios dei eosdem angelos dei vocat. Cælum enim in quo posita sunt luminaria, non in principio, sed secunda die factum est. Ex his liquet quòd in empyreo omnes angeli fuerunt ante quorūdam ruinam, simulque creati sunt angeli cum cælo empyreo, & cū informi materia omniū corporaliam.

Quid simul creata est visibilium rerum materia & inuisibilium natura, & vtraque informis secundum aliquid, & formata secundum aliquid. G

SIMVL ergo visibilium rerum materia & inuisibilium creata condita est: & vtraque informis fuit secundum aliquid, & formata secundum aliquid. Sicut enim corporaliū materia confusa & permixta (quæ secundum Græcos dicta est chaos) in illo exordio ordinationis primariæ & formam omnis distinctionis habuit, & non habuit formam distinctionis & pulchritudinis, donec postea formaretur atque distinctas recipiens species: ita spiritualis & angelica natura in sua conditione secundum naturæ habitum formata fuit, & tamen illā quam postea per amorem & conuersionem à creatore suo acceptura erat formam, non habuit: sed erat informis sine illa. Vnde Aug. multipliciter exponens præmissa verba Geneseos, per cælum dicit intelligi informē naturam vitæ spiritualis, sicut in se potest existere non conuersa ad creatorem in quo formatur: per terram, corporalem materiālem sine vllo corporeæ qualitate quæ apparet in materia formata.

Li. de Genesi ad literam. 1. cap. 1. & li. 12. cōfess. ca. 9.

Quem edo dicat Lucifer secundum Esaiam, Ascendam in cælum, & ero similis altissimo: cùm esset in cælo.

HIC quæri solet, si in cælo empyreo fuerunt angeli sicut vbi facti sunt, quomodo (vt legitur in Esaia) dicit Lucifer: Ascendam in cælum, & exaltabo solium meum. & ero similis altissimo? Sed ibi cælum vocat dei celsitudinem, cui participari volebat: & est tale, ascendam in cælum, id est, ad æqualitatem dei.

Esa. 14. d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVALES FACTI FVERINT ANGELI, & quod quatuor eis attributa sunt in ipso initio suæ cõditionis.

Distinct. III.

ECCE ostẽsum est vbi angeli fuerint mox vt creati sunt. Nunc consequens est inuestigare quales facti fuerint in ipso primordio suæ cõditionis: & quæ eis quidem angelis videntur esse attributa in initio subsistẽdi suæ, scilicet essentia simplex, id est, indiuisibilis & immortalis, & discretio personalis, & per rationem naturalem collocata intelligentia, memoria, & voluntas siue dilectio, liberum quoque arbitrium, id est, libera inclinandæ voluntatis siue ad bonum siue ad malũ facultas. Poterant enim per liberum arbitrium sine violẽtia & coactione ad vtrumlibet propria voluntate deflecti.

An omnes angeli fuerint æquales in tribus, scilicet in sapientia, in essentia, in libertate arbitrij.

HIC considerandum est, vtrum in sua subsistentia spirituali & sapiẽtia rationali & libertate arbitrii, quæ omnibus inerant, omnes æquales fuerint: vt sit prima cõsideratio de substãtia: secunda de forma: tertia de potestate. Persona quippe substantia est: sapientia forma: arbitriũ potestas. Et ad substãtiam quidem pertinet naturæ subtilitas: ad formam verò intelligẽtiæ perspicacitas: & ad potestatem rationalis voluntatis habilitas. Illæ ergo essentiæ rationales quæ pleniores erant, & spiritus erãt, naturâq; simplices, & vita immortales, differentẽ essentiæ tenuitatem, & differentem sapientiæ perspicacitatem, atq; differentem arbitrij libertatem & habilitatẽ rectè habuisse intelliguntur. sicut in corporibus nonnulla differentia est secundum essentiã ac formam & pondus. Quædam enim aliis meliorem ac digniorem essentiam & formam habent: & alia aliis seniora atque agilioria sunt. Ad hunc ergo modum credendum est illas spirituales naturas conuenientes suæ puritati & excellẽtiæ & in essentia & in forma & in facultate differentias accepisse in exordio suæ cõditionis, quibus alij inferiores, alij superiores, alio sapientia constituerentur, aliis maiora, aliis minora dona præstantis, vt qui tunc per naturalia bona aliis excellebant.

Hic dicit quòd differẽtes erãt in illis.

Per similitudinẽ corporum stare ostendit.

ipsorũ pòst per munera gratiæ eisdẽ præessent. Qui enim naturis magis subtiles, & sapientia ampliùs perspicaces creati sunt: hi etiam maioribus gratiæ muneribus præditi sunt, & dignitate excellẽtiores aliis constituti. Qui verò natura minus subtiles & sapientia minus perspicaces conditi sunt, minora gratiæ dona habuerũt, inferioréſque cõstituti sunt sapientia dei, æquo moderamine cuncta ordinãtis. In ipsa facultate arbitrij differẽtia animaduertenda est secundum differentem naturæ virtutem & differentem cognitionis & intelligentiæ vim. Et sicut differens vigor & subtilitas naturæ infirmitatem non adducit, minórque cognitio sapientiæ ignorantiam non ingerit: sic libertas inferior nullam arbitrio necessitatis voluntatem imponit.

Secũdum quid est cõsideranda differentia facultatis arbitrij, quod nec minor tenuitas naturæ infirmitatem, nec inferior cognitio sapientiæ ignorantiam, nec inferior libertas necessitatẽ inducit.

Sup. 25. c.

Quæ communia & æqualia habuerunt angeli.

ET sicut in prædictis angeli differebant: & quædam communia & æqualia habebant, quòd spiritus erant, quòd indissolubiles & immortales erant, commune omnibus & æquale erat. In subtilitate verò essentiæ, & intelligentia sapientiæ, & libertate voluntatis differentes erant. Has differentias intelligibiles inuisibilium naturarum ille solus cognoscere potuit & ponderare, qui cuncta fecit in pondere, numero, & mensura.

An boni vel mali iusti vel iniusti, creati sint angeli, & an aliqua mora fuerit inter creationem & lapsum.

ILLVD quoque inuestigatione dignum videtur quod etiam a plurimis quæri solet, vtrum boni vel mali, iusti vel iniusti, creati sint angeli. & an aliqua mora fuerit inter creationem & lapsum: vel sine mora in ipso creationis exordio cecidерint.

Opinio quorundam dicentium angelos in malitia creatos: & sine omni mora ruisse.

PVTAVERVNT enim quidam angelos qui cecidерunt creatos esse malos, & non libero arbitrio in malitiam declinasse: sed in malitia à deo factos esse nec aliquã fuisse moram inter creationẽ & lapsũ, sed ab initio apostatasse: alios verò creatos fuisse plene beatos. Qui opinionem suam quorundam authoritate Augustini super Genesim dicentis, [Nõ frustra putan: potest ab initio temporis diabolum cecidisse.

Libr. 11. cap. 16. tom. 8. f.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nec cum sanctis angelis pacatum aliquando vixisse & bonum: sed mox apostatasse, vnde dominus ait, Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit: vt intelligamus quia in veritate non stetit, ex quo creatus est, qui stare si voluisset, idem in eodem. Non frustra, inquit, putandum est ab ipso initio temporis vel conditionis suæ diabolum esse, & nunquam in veritate stetisse. Vnde quidam in hanc malitiam libero arbitrio non esse flexum, sed in hac quibus à deo putant esse creatum secundum illud beati Iob. Hic est, inquit, initium figmenti dei quod fecit deus, vt illudatur ei ab angelis eius. Et propheta ait, Draco iste quem formasti ad illudendum ei. Tanquam primò factus sit malus innidus & diabolus, nec voluntate deprauatus. His aliisque testimoniis vtuntur, qui dicunt angelos qui ceciderunt eos fuisse malos, & sine mora corruisse: eos verò qui perseuerarunt, perfectos & beatos fuisse creatos astruunt auctore Augustini, qui super Gene. dicit per cælũ significari spiritualẽ, quæ ab exordio quo facta est, & perfecta & beata est semper.

Li. eodem vsque fine 19. capitis & initio 20. Iob 40. Hic textus nõhabetur in li. Iob iuxta vulgatam editionẽ, sed secũdum. 70. interpretes. Psal. 103. Li. 1. cc. 1.

Aliorum sententia probabilis, qui dicunt omnes angelos creatos esse bonos: & aliquam moralem fuisse inter creationem & lapsum.

ALIIS autem videtur omnes angelos creatos esse bonos: & in ipso creationis initio bonos extitisse, id est, sine vitio, iustósque fuisse, id est, innocẽtes sed non iustos, id est, virtutum exercitium habentes. Nondum enim præsto erãt virtutibus, quæ stantibus appositæ fuerunt in confirmatione per gratiam: aliis verò per liberũ arbitrium labentibus, & ideo cadentibus. Aliquam etiã fuisse naturalem aiunt inter creationem & lapsum ac confirmationem, & in illa breuitate temporis omnes boni erant: non quidem per vsum liberi arbitrij, sed per creationis beneficium: & isti erant qui stare poterant, id est, non cadere per bona creationis, & cadere per liberum arbitrium. Poterant enim peccare & non peccare: sed nõ poterant proficere ad meritũ eoru nisi gratia superadderetur, quæ addita est quibusdam in confirmatione. Et ad hoc confirmandũ vtuntur testimonio Augustini, qui super Genes. dicit angelicam naturam primò informiter creatam, & cælum dictam: posteà formatam, & lucem appellatam, quãdo ad creatorem est conuersa perfecta dilectione eius inhærens, vnde prius dictum est. In principio creauit deus cælum & terram: & posteà subditũ, Dixit deus, Fiat lux: & facta est lux: quia in primo agitur de creatione spiritualis naturæ informis: posteà de formatione eiusdem. Ratio quoque obuiat illis qui dicunt angelos creatos fuisse malos. Non enim potuit creator optimus author mali esse: & ideo totum bonum erat quod ex ipso illis erat: & omnium bonum erat qui quoniam ex ipso totum erat. Hoc quomodo probatur quòd boni erant omnes angeli quando primo facti sunt: sed ea bonitate, quam natura incipiens accepterat.

Gene. 1. a. Ratione idem asserit.

Probationem Augustini contra illos inducit, qui dicunt angelos factos malos, verba etiam Iob determinat, quæ illis pro se inducebãt. G

IDEOQVE Aug. exterminans opinionem eorũ qui angelos creatos fuisse malos putant, authoritate & ratione probat bonos fuisse creatos: & verba præmissa beati Iob quę illi pro se inducebant, quomodo sint intelligenda aperit dicens super Gene. Omnia, inquit, fecit deus valde bona: Natura ergo angelorum bonam fecit. Et quia iniustum est vt nullo merito hoc in aliquo quod creauit deus damnet, non naturam sed voluntatem malam puniendam esse credendũ est: nec eius naturam significatam esse cùm dicitur, hoc est initium figmẽti dei, &c. Sed corpus aëreum, quod tali volũtati aptauit deus: vel ipsam ordinationem dei, in qua eũ instituit: etiam fecit vtilem bonis: vel ipsius angeli factura: quia etsi præsciret deus voluntate malũ futurum, fecit tamen eum, prouidens quanta de illo sua bonitate esset factura. Figmentũ ergo dei dicitur: quia cùm sciret eum deus voluntate malum futurũ vt bonis noceret, creauit tamẽ illũ, vt de illo bonis prodesset, hoc autẽ fecit vt illudatur ei. Illudit enim ei, cùm sanctis proficit tentatio eius. Sicut & malos homines quos deus malos futuros præuidens creauit, tamen ad sanctorũ vtilitatem, illuduntur cum præstatur sanctis eorũ tẽtatione profectus. Sed ipse est initiũ, quia præcedit antiquitate & principatu malitiæ. Hæc autem illusio fit

Lib. 11. de Gene. ad literam. cap. 21. Gen. 1. Cap. 22. eiusdẽ li. Iob. 40. c. Ap. 12. b.

Prou. 16. c. & 26. d. Li. 1. ca. 1. 3. 4. & 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

angelis malis, & hominibus malis, per angelos malos: quos subdit angelos malos, & homines malos, vt non quamuis niuntur, sed quantum sinuntur possint nocere. Ecce aperte ostendit qualiter prædicta verba Iob intelligenda sint. angelicam naturam bonam creatam esse asserit.

Quomodo intelligenda sint verba præmissa damnati, dixerit, euidenter tradens angelos esse creatos bonos & post creationem cecidisse.

Ex cap. Ioan. 8. f. Litera E Au. lib. 2. de gene. ad lit. ca. 23.

DEINDE qualiter verba Domini quæ suprà posuit accipienda sint, Augustinus aperit, vbi etiam sua quæ prædixit verba determinat, euidenter dicens angelos bonos fuisse creatos, & post creationem interpositâ aliquâ morâ cecidisse, ita inquiens: Quod putatur diabolus nunquam in veritate stetisse, nunquam beatam vitam duxisse, sed ab initio cecidisse: non sic accipiendum est, vt malus à bono factus esse putetur, quasi ab initio non cecidisse dicetur. Nō enim cecidit, si talis scilicet malus factus est, à quo caderet? Factus ergo prius, statim à veritate se auertit, propria potestate delectatus, beatæque vitæ dulcedinem non gustauit: quā nō vtique acceptā fastidiuit, sed nolēdo accipere remisit. Sui ergo casus præscius esse nō potuit: quia scientia fructus est pietatis. Cōtinuò autem vt factus est, cecidit, nō ab eo quod accepit, sed ab eo quod acciperet, si Deo voluisset. Ecce hic apertè declarat angelos bonos creatos fuisse, & post creationem cecidisse: & fuit ibi aliqua mora, licet breuissima. Quod Origenes confirmat super Ezechielem, dicens, Serpens hostis contrarius veritati, non in principio, nec statim supra pectus & ventrem suum ambulauit: sicut Adam & Eua non statim peccauerunt, quasi serpens aliquando fuit non serpens, cùm in paradiso deliciarum moraretur: Deus enim malitiam non fecit. Ecce aperte dicit post creationem interpositā morula cecidisse. Ideo ergo illa verba sic accipienda videntur: Homicida erat ab initio, vel mendax, id est, statim post initium, quando sibi æqualitatem Dei promisit, & seipsum occidit, qui homo dicitur in Euangelio. Nec in veritate stetit: quia in ea non fuit. Ideo ab initio temporis, id est, statim post initium temporis apostatauit. Potest etiam & sic accipi illud, Ab initio homicida fuit, vel mendax, id est, ex quo homo fuit conditus, qui futurum in mortem præcipitauit, & fallaciter seduxit. Ex dictis ergo liquet angelos bonos omnes esse creatos, & post creationem quosdam cecidisse à bono quod habuissent & perdidisse.

Gene. 3. c. Tom. 2. Homil. 1. in illud Ezec. 1. Si. de quasi speciē electri. Ioan. 8. f. Esa. 14. d Mat. 13. d Inimicus hō. superseminauit. &c.

Aug. hemil. 41. super Ioan. Sap. 2. d.

Quòd triplex fuit sapientia in angelis ante casum vel confirmationem. I

HIC inquiri solet quam sapientiam habuerunt ante casum vel confirmationem. Erat in eis triplex naturalis cognitio, qua sciebant quòd facti erant, & à quo facti erant, & cum quo facti erant: & habebant aliquam boni & mali scientiam, intelligentes quid appetendum vel respuendum esse foret.

An aliquam Dei habuerint dilectionem, vel sui inuicem. K

SOLET etiam quæri, vtrum aliquam Dei vel sui dilectionem inuicem habuerint. Ad quod dici potest, quòd naturalem dilectionem habebant, vt memoriam, intellectum, & ingenium, qua Deum & se aliquatenus diligebāt: per quam tamen non merebantur.

AN PERFECTOS ET BEATOS creauit Deus angelos, an miseros & imperfectos.

Distinct. IIII. A

De habitibus beatitudinis & miseria angelorum. Pro. 14. d. Quid non fuerūtmali angeli præscij sui casus: boni verò forte fuerūt prescij futuri boni. Li. 11. c. 25

POst hæc videndum est, vtrū perfectos & beatos creauit deus angelos, an miseros & imperfectos. Ad quod dici potest, q̄ nec in beatitudine, nec in miseria creati sunt. Miseri enim ante peccatum esse non potuerunt: quia ante peccatum miseria est. Nam si non fuisset peccatum, nulla esset miseria. Beati quoque nunquam fuerunt illi qui cecidit, quia sui euentus ignari fuerūt, id est, peccati & supplicij futuri. Si enim lapsum suum præsciuerunt, aut vitare voluerunt, sed nō potuerunt, & ita erant miseriam potuerunt, quia non erant præscij euentus sui: nec eis data est cognitio eorum quæ futura erant super eos. Boni verò & qui perstiterunt, forte suæ beatitudinis præscij fuerunt. Vnde Augustinus super Genesim: Quomodo, inquit, beatus inter angelos fuit, qui futuri peccati atque supplicij præscius non fuit?

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quæritur autem cur non fuerit? Fortè hoc Deus reuelare diabolo noluit, quid facturus vel passurus esset: cæteris vero reuelare voluit quòd in veritate mansuri essent. His ratione videtur Augustinus significare, quòd angeli qui corruerunt, non fuerunt præsciti sui casus. Ideóque beati non fuerunt. Et quòd angeli qui perstiterũt, beatitudinem gloriæ futuram præsciuerunt, atque de ea certi in spe extiterunt, de quodam modo iam beati erant. Et reuera si ita fuisset, posset illos dici aliquo modo fuisse beatos: alios verò qui nesciuerunt euentum suum.

Quòd opinando Augustinus hæc dixit non asserendo, scilicet quòd angeli qui perstiterunt, præsciti fuerunt futuri boni.

SED hoc magis opinando & quærendo dicit Augustinus quàm asserendo. Vnde & huic opinioni opposita consequenter subdit. Sed quare discernebantur illi à cæteris, vt Deus istis quæ ad ipsos pertinerent, non reuelaret, aliis verò reuelaret. cùm non prius sit ipse vltor quàm quis peccator: non enim damnat ipse innocentem? Videtur innuere, quòd nec peccaturis futurum malum, nec permansuris futurum bonum reuelauerit. Ideóque nec qui ceciderunt vnquam, nec illi qui perstiterunt vsque ad consummationem beati fuerunt: quia beati non possent esse, si de beatitudine certi non erant, vel si damnandi certi erant. Vnde Augustinus in eodem dicere, inquit, angelis, quòd in suo genere beati esse possent damnandis vel salutis incerti: quibus nec spes esset quòd melius sent in melius, nimia præsumptio est. Quomodo enim esse possunt, quibus est incerta sua beatitudo?

Li. & ca. eisdem.

Au super Gen. li. 11. Cap. 19. Cap. 17.

Summam colligit prædictorum, confirmans etiam angelos ante confirmationem vel lapsum non fuisse beatos, nisi quis per beatitudinem accipiat illum statum innocentiæ, in quo fuerunt ante casum.

EX prædictis consequitur, quòd angeli qui corruerunt, nunquam beati fuerunt, nisi beatitudinem aliquis accipiat illum statum innocentiæ, in quo fuerunt ante pec-

cum. Illi verò qui perstiterunt, aut suam beatitudinem futuram Deo reuelante præscierunt, & ita spei certitudine aliquo modo beati fuerunt: vel incerti extiterunt suæ beatitudinis, & ita aliter beati non fuerunt, quàm reliqui qui ceciderunt. Mihi autem quod posterius dictum est probabilius videtur.

Vide Au. li. 11. de ciuitate dei Cap. 13.

Respondeo ad id quod quærebatur an angeli essent creati perfecti aut imperfecti, & dicitur quòd perfecti fuerunt secundum aliquid, & imperfecti secundum aliquid. D

AD hoc autem quòd quærebatur, vtrum perfecti vel imperfecti fuerint creati, dici potest, quia quodammodo perfecti fuerint, & quodam alio modo imperfecti. Non enim vno modo aliquid dicitur perfectum, sed pluribus.

Quot tribus modis dicitur perfectum, secundum tempus, secundum naturam, & vniuersaliter perfectum. E

DICITVR nanque perfectum tribus modis. Est enim perfectum secundum tempus, & perfectum secundum naturam, & vniuersaliter perfectum. Secundum tempus perfectum est quod habet quicquid tempus requirit, & conuenit habere secundum tempus habeti, & hoc modo angeli erãt perfecti ante confirmationem vel lapsum. Secundum naturam perfectum est quod habet quicquid debitum est, vel expedit naturæ suæ ad glorificationem, & hoc modo perfecti fuerunt angeli post confirmationem, & erunt sancti post resurrectionem. Vniuersaliter & summè perfectum est, cui nihil quantumcunque deest, & à quo vniuersa proueniunt bona, quod est natura Dei. Prima ergo perfectio est naturæ conditæ: secunda naturæ glorificatæ: tertia naturæ increatæ.

Explicat breuiter tangit, addens quales fuerunt angeli in conuersione & auersione. F

QVALES fuerint angeli in creatione ostensum est, scilicet, & non mali: iusti, id est, innocentes & perfecti quodam modo: alio verò modo imperfecti. Beati verò fuerunt (vt iam dictum est) ille status innocentiæ, & bonitatis in quo conditi sunt.

Distin. 3. lit. d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE CONVERSIONE ET CONfirmatione stantium, & auersione & lapsu cadentium.

Distinct. V.

1. *Quales facti sunt angeli auersione cadentiũ.*

POST hæc considerario adducit inquirere, quales effint dum diuidere entur auersione & conuersione. creationem nanque mox quidam conuerti sunt ad torem suum, quidam auersi. Conuerti ad Deum, fuit ritate adhærere: auerti, odio habere vel inuidere. Inu nanque mater est superbia: qua voluerunt se parificare In conuersis quasi in speculo relucere cœpit Dei sp qua illuminati sunt: auersi verò excæcati sunt. Et illi conuersi sunt & illuminati à Deo gratia apposita, illi sunt excæcati non immissione malitiæ, sed desertione tiæ à qua deserti sunt: non ita quòd prius debita subtra retur, sed quia nunquam est apposita vt conuerteretur. Hæc est ergo conuersio & auersio, qua diuisi sunt qui ra boni erant: vt sint alij supra illud bonum per iustitiam ni, alij illo corrupto per culpã mali, Conuersio iustos & auersio iniustos. Vtraque fuit voluntatis, & voluntriusque libertatis. *Gene. 1. a.*

De libero arbitrio breuiter tangit, lucem quid sit.

HABEBANT enim omnes liberum arbitrium, quod est libera potestas, & habilitas voluntatis ratione Poterant enim voluntate eligere quodlibet, & ratione dicare, id est, discernere: in quibus constat liberum trium. nec creati sunt volentes auerti vel conuerti, sed biles ad volendum hoc vel illud: & post creationem tanea voluntate alij elegerunt malum, alij bonum: & discreuit Deus lucem à tenebris, sicut dicit scriptura, bonos angelos à malis: & lucem appellauit diem, non verò tenebras: quia bonos angelos gratia sua illuminauit malos verò excæcauit.

Post creationem aliquid datum est stantibus per quod confirmentur: nec merito aliquo sed gratia cooperante.

SI autem quæritur, Vtrum post creationem conferis aliquid collatum sit per quod conuerterentur, id est, ligerent Deum: Dicimus quia est eis collata gratia cooperans, sine qua non potest proficere rationalis creatura in

mentum vitæ. Cadere enim potest per se; sed proficere non potest sine gratia adiuuante.

Qua gratia indigebat angelus, & qua non. D

NON indigebat angelus gratia per quam iustificaretur, quia malus non erat: sed qua ad diligendum Deum perfecte & obediendum adiuuaretur. Operans quidem gratia dicitur qua iustificatur impius, id est, de impio fit pius, de malo bonus. Cooperans verò gratia, qua iuuatur ad bene volendum efficaciter, & Deum præ omnibus diligendũ & operãdum bonum, & ad perseuerãdum in bono & huiusmodi: de quibus postea plenius. Data est ergo angelis qui perstiterũt cooperans gratia, per quam conuersi sunt vt Deum perfecte diligerent. Conuersi ergo sunt à bono quod habebant non peruenerunt ad maius bonum quod non habebant; & facta est ista conuersio per gratiam cooperantem libero arbitrio, quę gratia aliis qui cecidерunt apposita non fuit. *Quæsit gratia operãs & quæ cooperans.* *Dist. 26. & 29.*

An sit imputandum illis qui auersi sunt. E

IDEOQVE à quibusdam dici solet non esse imputandum illis qui auersi sunt & non conuersi; quia sine gratia cõuerti non poterant: sed illa nõ est eis data, nec culpa illorum fuit quòd non est data, quia in eis nulla culpa adhuc præcesserat. Sed quod dici potest, quoniam quibus apposita est ipsa gratia non fuit ex meritis eorum, alioquin cum non esset gratia ex merito quod esset ante gratiam daretur. *Ad Rom. 11. a.*

Qua culpa gratia non est data eis qui ceciderunt. F

QVOD verò aliis non est data, culpa eorum fuit: quia conuerti esse possent, noluerunt quousque gratia apponeretur: ficut alij perstiterunt, donec illis cadentibus per superbiam sua gratia apposita est. Apertè ergo cadentium culpa in hoc deprehendi potest: quia licet sine gratia nequirent proficere quam nondum acceperant: per id tamen quod eis collatum erat in creatione poterant non cadere, id est, stare: quia nihil erat quod ad casum eos compelleret, sed sua sponte sua voluntate declinauerunt: quod si non fecissent, quod data esset aliis, vtique daretur & istis.

Quid angelis in ipsa confirmatione beatis fuerunt, sed vtrum eam meruerint per gratiam tunc sibi datam ambiguum est, de hoc enim diuersi diuersa sentiunt. G

Universidad de Deusto
Biblioteca

HIC quæri solet, Vtrum in ipsa confirmatione beati fuerint angeli: & an ipsam beatitudinem aliquo modo meruerint. Quòd in ipsa confirmatione beati fuerint, plures contestantur authoritates, & ideo pro constanti habendum est. Vtrum verò per gratiam tunc sibi datam ipsam beatitudinem meruerint, ambiguum est. Quibusdam enim placet quòd eam meruerint per gratiam quam in confirmatione perceperunt, simúlque in eis meritum & præmium fuisse dicunt nec meritum præcessisse præmium tempore, sed causa. Aliis autem videtur quod beatitudinem quam receperunt in confirmatione per gratiam tunc appositam non meruerint, dicentes tunc non fuisse eis collatam gratiam ad merendum, sed ad beate viuendum: nec tunc eis datum esse bonum quo mererentur, sed quo fœliciter fruerentur. Quod autem tunc in præmium acceperunt per obsequia bis exhibita, ex Dei obedientia & reuerentia meren dicuntur & ita præmium præcessit merita: & hoc mihi magis placere fateor.

QVOD DE MAIORIBVS ET minoribus quidam ceciderunt: inter quos vnus fuit celsior, scilicet lucifer.

Diuina quæ consecuta est malorum angelorũ auersionem.

Iob 40. c. Ezec. 28. c. Moral. li. 32. ca. 14. & 25. Hemi. 34. euã super 15. c. Luc. Esai. 14. c. Isid. de sũmo bono li. 1. cap. 12.

Distinct. VI.

PRæterea sciri oportet quoniam sicut de maioribus & minoribus quidã pcessiterũt ita de vtrorũ; gradu quorundam corruerunt. Inter quos vnus fuit omnibus aliis cadẽtibus excellentior: nec inter stantes aliquis eo fuit dignior; sicut testimoniis authoritatũ monstratur. Ait enim Iob, Ipse principium viarum Dei. Et in Ezechiele legitur, Tu signaculum similitudinis, plenus scientia & perfectione, decorus in deliciis paradisi Dei fuisti. Quod Gregorius exponens ait, Quanto in eo subtilior est natura, eo plenius in illo imago Dei similis insinuatur impressa. Item in Ezechiele legitur, Omnis lapis preciosus operimentum eius: id est, omnis angelus quasi operimentum eius erat: quia vt dicit Gregorius, In aliorum comparatione cæteris clarior fuit. vnde vocatus est lucifer, sicut testatur Isaias, Quomodo, inquit, cecidisti lucifer qui mane oriebaris? & cætera. Quod non vnus ordo, sed vnus spiritus accipiendus est: quæ Isidoro, postquam creatus est, eminentiam naturæ & pro-

fundiorem scientiæ suæ perpendens, in suum creatorem superbiuit, intantum, quod etiam Deo se æquare voluit: vt in persona eius dicitur, In cælum ascendam, super astra cæli, & exaltabo solium meum, & ero similis altissimo. Similis quidem Deo esse voluit, non per imitationem, sed per æqualitatem potentiæ.

Ubi etiam prædicta verba habentur Esa. 14. d. 2. Pet. 2. a

Vnde & quo deiectus fuerit merito suæ superbiæ. B

ET tantæ superbiæ meritò de cælo, id est, de empyreo, in quo cum aliis fuerat, deiectus est in istum caliginosum aerem cum omnibus suæ prauitatis consortibus. Nam vt ait in Apocalypsi, Draco de cælo cadens secum tra hebat tertiam partem stellarum: quia lucifer ille aliis maior non solus cecidit, sed cum eo alij multi qui ei in malitia consenserunt, eósque cadentes huius caliginosi aeris habitaculum excepit. Et hoc ad nostram probationem factum est, vt sit nobis exercitationis causa. Vnde Apostolus Collectatio est nobis aduersus principes & potestates mundi harum, & aduersus rectores harum tenebrarum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus: quia dæmones, qui sunt spiritualia & nequam, in hoc turbulento aere nobis propinquo, quod cælum appellatur, habitant. Vnde & diabolus principatus dicitur.

Apo. 12. a. Ephe. 6. b. Isam. 14. d. Aliàs mũdi. Ephe. 2. a. Aug. lib. de Gene. ad li. Ca. 26. 2. Pet. 2. b & Iud. 1. d. Matth. 25. d.

Quod non est concessum eis habitare in cælo vel in terra. C

NON enim est eis concessum habitare in cælo, quia eorum locus est & amœnus: nec in terra nobiscum, ne hominibus nimis infestarent. Sed iuxta Apostoli Petri doctrinam in epistola canonica traditam, in aere isto caliginoso, quasi in quasi carcere vsque ad tempus iudicij deputatus est. Hinc autem detrudentur in baratrum inferni: secundum illud Matthæi maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis eius.

1. Cor. 15. d

Quod dæmones alij aliis præsunt, & habent etiam alias prælationes. D

ET sicut inter bonos angelos alij aliis præsunt: ita & inter malos alij aliis prælati sunt, & alij aliis subiecti quãdiu durat mundus, angeli angelis, dæmones dæmonibus, homines hominibus præsunt. Sed in futuro omnis euacuabitur prælatio, vt docet Apostolus. Habent quoque secundũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

modum scientiæ maioris vel minoris, prælationes alias
Dan.10.c iores vel minores. Quidam enim vni prouinciæ, alij vni
mini, aliqui etiam vni vitio præsunt. Vnde dicitur spiri
superbiæ, spiritus luxuriæ, & huiusmodi: quia de illo
maximè potest homines tentare, à quo dominatur. Inde
tiam est, quod nomine dæmonis diuitiæ vocantur, sicut
Mat. 6. c. Mammona. Est enim Mammon nomen dæmonis: quo
ne vocantur diuitiæ secundum Syriam liguam. Hoc
non ideo est, quod diabolus in potestate habeat dare vel
ferre diuitias cui velit: sed quia eis vtitur ad hominum
tationem & deceptionem.

An omnes dæmones sint in hoc aere caliginoso, an aliqui sint in inferno.

SOLET autem quæri, Vtrum omnes in isto aere
noso sint: an aliqui iã sint in inferno. Quòd in inferno
tidie descendant aliqui dæmonum, verisimile est, qui
mas il luc cruciandas deducunt: & quòd illic aliqui
sint; alternatis fortè vicibus, non procul est à vero, qui
animas detinent atque cruciant. Quòd autem
rum illuc descendant, atque illic puniantur, ex eo
quòd Christus ad inferos descẽdit: vt iustos qui ibi
retur educeret. Si enim iusti illuc descendebant, multo
Zacha.9. iniusti: & sicut
Osee 13.d. ibi reliquit. Momordit enim, infernum non absorbuit.

Quidam putant Luciferum esse in inferno religatum ex quo tentauit Christum & victus fuit: quem dicunt primum hominem tentasse & vicisse.

DE lucifero autem quidam opinantur, quòd ibi
tus sit, & ad nos tentandos nunc accessum non
Apo.20.c. in Apocalypsi legitur, Cùm consummati fuerint mille
Matth. ni, soluetur Satanas de carcere suo, & exiet, & seduc
24.a. tes: quod erit nouissimo tempore Antichristi: quando
tanta tribulatio, vt etiam si fieri potest, mouẽtur
Quem ibi religatum dicunt ab eo tempore, quo
Christũ in deserto vel in passione, & victus fuit ab eo. Ipsum
Mat.4.a putant primũ hominem tẽtasse & vicisse: & secundò
sed ab eo victum esse, & ideo in inferno religatum. Alij
tem putant ex quo cecidit pro peccati sui magnitudine,
luc fuisse demersum.

Quod lucifer non habet potestatem quam habebit in tempore Antichristi. G

SED siue in infernum demersus sit siue non, credibile est
eum non habere potestatem accedendi ad nos, quam ha-
bebit in tempore antichristi in quo fraudulenter ac violen-
ter operabitur, & ideo fortè dicitur tunc soluendus, quia
tunc dabitur ei potestas à Deo tentãdi homines, quam mo-
do non habet. Apo.20.a

Quod dæmones semel victi à sanctis non accedunt amplius ad alios. H

ALIIS quoque, qui à sanctis iustè & pudicè viuentibus
vincuntur, potestas alios tentandi videtur adimi. Vnde Ori-
genes: Puto inquit, sanè quia sancti repugnantes aduersus
dæmones, & vincentes eminuant exercitũ dæmonum,
volant quam plurimos eorum interminant; nec vltrà sa
sinunt irruere, qui ab aliquo sancto castè & pudicè viuendo
victus est, impugnare iterum alium hominem. Hoc autem
Tom.1. homil. 15. ad librum Iosue cap. 12. eiusdẽ.
potest quidam intelligendum tantùm de isto vitio in quo
superatus est: vt si de superbia aliquem virum sanctum ten-
tator vincitur, vlteriùs non liceat in illum vel alium de su-
perbia tentare.

QUOD BONI ANGELI A DEO SUNT confirmati per gratiam vt peccare non possint: & mali ita obdurati in malo, vt bene vi-uere nequeant.

Distinct. VII. A

SIcut dictum est quòd angeli qui perstiterunt, per gra-
tiam confirmati sunt: & qui ceciderunt, à gratia Dei de-
serti sunt. Et boni quidem intantùm confirmati sunt per
gratiam, quod peccare nequeunt. Mali verò per malitiam
adeo sunt obstinati quòd bonam voluntatem habere, siue
bene velle non valent, etsi bonum sit quod aliquando vo-
lunt. Volunt enim aliquando aliquid fieri quod Deus vult
fieri, & vtique illud bonum est & iustum fieri: nec tamen bo-
na voluntate illud volunt. Qualesita sint angeli confirmati. Dist.3.l.a.

Quod vtrique liberum arbitrium habeant, nec tamen ad vtrumque flecti possunt. B

SED cum nec boni peccare possint, nec mali bene
velint, vel bene operari, videtur quòd iam non habeant li-

berum arbitrium: quia in vtranq; partem flecti nō possunt.

Luc. 15. d. In com. 3. Ad Damasippa fōrem in fine tractatus de filio prodigo.

cùm liberum arbitrium ad vtrunq; se habeat. Vnde Hieronymus in tractatu de prodigo filio dicit, Solus Deus est, in quē peccatum cadere non potest: cætera cùm sint liberi arbitrij vtranq; partē flecti possunt. Hic videtur dicere quòd omnis creatura in libero arbitrio cōstituta flecti potest ad bonum & ad malū. Quòd si est, ergo & boni angeli & mali ad vtrumque flecti possunt: ergo & boni possunt fieri mali, & mali boni. Ad quod dicimus, Quia boni tanta gratia confirmati sunt vt nequeant fieri mali: & mali in malitia adeò obdurati sunt, vt non valeant fieri boni: & tamen vtrique habent liberum arbitrium: quia & boni non aliqua cogente necessitate, sed propria ac spontanea voluntate per gratiam quidem adiuti bonum eligunt, & malum respuunt: & mali similiter spontanea voluntate à gratia destituti, bonum vitant, & malum sequuntur: & mali habent liberum arbitrium sed depressum atque corruptum, quod surgere ad bonum non valet.

Quòd boni post confirmationem liberiùs arbitrium habent quàm ante.

BONI verò arbitrium habent multo liberiùs post

Cap. 105.

confirmationem quàm ante. Vt enim Augustinus tradit in enchi. [Non ideo carent libero arbitrio, quia malè velle non possunt: multò quippe liberius est arbitrium quod non potest seruire peccato. Neque culpanda est voluntas, aut non laudanda non est, aut libera dicenda non est, quia beati esse non volunt, nec esse miseri non solùm nolint, sed nec prorsus velle possint.] Non possunt itaque boni angeli velle malum, vel velle esse miseri: neque hoc habent ex natura, sed ex gratiæ beneficio. Ante gratiæ namque confirmationem potuerunt peccare angeli: & quidam etiam peccauerunt, & dæmones facti sunt. Vnde Aug. in lib. contra Maximinum.

Li. 3. c. 15. Tomo 8. fol 41. d.

[Creaturarum natura cælestium mori potuit, quia peccare potuit. Nam angeli peccauerunt, & dæmones facti sunt quorum diabolus est princeps: & qui non peccauerunt, peccare potuerunt: & cuicunque creaturæ rationali præstitum vt peccare non posset, non est hoc naturæ propriæ, sed gratiæ. Ideòque solus Deus est qui non gratia cuiusquam, sed natura sua non potuit, nec potest, nec potuit peccare.]

Ecce hic insinuatur quòd angeli ante confirmationem peccare potuerunt, sed post confirmationem nō possunt. Quod potuerunt fuit eis ex libero arbitrio, quod est eis naturale: quod verò modo non possunt peccare, non est eis ex natura, id est, libero arbitrio, sed ex gratia, ex qua gratia etiam ipsum liberum arbitrium iam non possit peccato seruire.

Quod post confirmationem angeli non possint ex natura peccare sicut ante: non quod debilitatum sit eorum liberum arbitrium sed confirmatum. D

NON ergo post confirmationem angeli de natura fuerunt ante peccare potuerunt: non quod liberum arbitrium eorum debilitatum sit per gratiam, sed ita potius confirmatum, vt iam per illud non possit bonus angelus peccare: quod vtique non est ex libero arbitrio, sed ex gratia Dei. Quod ergo Hieronymus ait [Cætera cùm sint liberi arbitrij possunt flecti in vtranque partem] accipi oportet secundum statum in quo creata sunt. Talis enim & homo & angelus creatus est, qui ad vtrunque flecti poterat, sed potest. boni angeli ita per gratiam sunt confirmati, vt peccare non possint: & mali ita in vitio obdurati, vt bene velle nequeant. Similiter etiam illud Isid. intelligendum est. [Angeli mutabiles sunt natura, immutabiles sunt gratia.] Quia ex natura in primordio suæ conditionis mutari potuerunt ad bonum suæ ad malum: sed post per gratiam ita boni addicti sunt, vt inde mutari nequeant. Ad hoc enim repugnat gratia non natura.

Quòd boni ang. post confirmati. non possit peccare, est ex gratia non natura.

Aperit quō ſqs. ita. Verba Hie. sint intelligenda. Lib. 1. de summo bono. Cap 11.

Quod angeli mali nunquam sensum non perdiderunt, & quibus modis sciant. E

ET licet mali angeli ita per malitiam sint obdurati, vtinam tamen sensu non sunt penitus priuati. Nam vt tradit Augustinus, triplici acumine scientiæ vigent dæmones: scilicet subtilitate naturæ, experientia temporum, reuelatione superiorum spirituum. De hoc etiam Aug. ait [Spiritus malus quædam vera de corporalibus rebus nosse permittuntur, partim subtilitate sensus, partim experientia temporum callidiores propter tam magnam longitudinem vitæ: partim etiam angelis quod ipsi ab omnipotenti Deo discunt iussu eum sibi reuelantibus. Aliquando iidem nefandi spiritus

Lib. 1. de summo bono. Cap 11. Lib. 2. super Gen. 17 ſinſine

Universidad de Deusto
Biblioteca

& quæ facturi sunt velut diuinando prædicunt.

Quod magicæ artes virtute & scientia diaboli valent quæ vtraque & scientia est ei data à Deo, vel ad fallendum malos, vel ad monendum, vel exercendum bonos. 5

QVORVM scientia atque virtute etiam magicæ artes exercentur, quibus tamen non tam scientia quàm potestas à Deo data est, vel ad fallendum fallaces, vel ad monendum fideles, vel ad exercendam probandamque iustorum patientiam. Vnde Aug. in lib. 3. de Trin. c. 7. Videor, inquit, mihi hanc cogitationi quid possit occurrere: cur scilicet ista magicæ artes tam magnis arcubus fiant. Nam & magi Pharaonis serpentes fecerunt, & alia. Sed illud est amplius admirandum quo modo magorum potentia, quæ serpentes facere potuit, vel ad muscas minutissimas, scilicet cinifes ventum est omnino defecit: qua tertia plaga Egyptus exdebatur. Inhibent deficere magi dicentes, Digitus Dei est hic. Vnde intelligitur, nec ipsos quidem transgressores angelos, & aereas potestates in imam illam caliginem tanquam in sui generis carcerem ab illius sublimis ætheræ puritatis habitatione detrusos: per quos magicæ artes possunt quicquid possunt. Dantur autem aliquid valere possunt, nisi data de super potestate. Datur autem vel ad fallendum fallaces, sicut in Aegyptiis & in ipsos etiam magos data est, vt in eorum spiritum ratione viderentur admirandi à quibus fiebant, à Dei cultu damnandi: vel ad monendum fideles, ne tale aliquid sicut pro magno desiderent, propter quod etiam nobis in scriptura sunt prodita: vel ad exercendam probandam manifestandamque iustorum patientiam.

Quod transgressoribus angelis non seruit ad autem materia rerum visibilium.

NEC putandum est istis transgressoribus angelis ad autem seruire hanc visibilium rerum materiam: sed Deo potius, à quo hæc potestas datur quantum incommutabilis dicat.

Quod non sint creatores, licet per eos Magi rana & alia fecerint sed solus Deus. 6

NEC sane creatores illi mali angeli dicendi sunt, quia per illos magi ranas & serpentes fecerunt: non enim ipse eas creauerunt. Omnium quippe rerum, quæ corporaliter

Lib. eodē Cap. 8.

Exo. 7. b. & 8. c.

Ibidem.

Cap. 7.

Desinunt

visibilis: quæ nascuntur, occulta quædam semina in corporeis mundi huius elemētis latent quæ Deus originaliter eis indidit. Ipse ergo creator est omnium rerum, qui creator est omnibilium seminum: quia quæcūque nascendo ad oculos nostros exeunt, ex occultis seminibus accipiunt progredientia primordia & incrementa debitæ magnitudinis, distinctionēsque formarum ab originalibus (vt ita dicam) regulis sumunt.

Sicut parentes non dicuntur creatores filiorum, nec agricolæ frugum: ita nec boni angeli nec mali, etsi per eorum ministerium fiant creaturæ. 7

SICVT ergo nec parentes dicimus creatores hominum, nec agricolas satores frugum, quamuis eorum extrinsecus adhibitis motibus ad ista creanda Dei virtus interiùs operetur: ita non solum malos, sed nec bonos angelos fas est dicere creatores. Sed pro subtilitate sui sensus corporis latentium istarum rerum nobis occultiora nouerunt, & ea per occultas temperationes elementorum latenter spargunt: apta & gignendarum rerum & accelerandorum incrementorum præbent occasiones. Sed nec boni hæc iussi quando Deus iubet, nec mali hæc iniustè faciunt, nisi quantum iustissimè permittit. Nam iniqui malitia voluntatem suam habent, multorum potestatem autem non nisi iustè accipiunt siue ad istam pœnam, siue ad aliorum vel pœnam malorum vel etiam bonorum.

Li. & ca. eisdem.

Sicut iustificationes nostras, ita creationem rerum solus Deus operatur: licet creatura extrinsecus seruiat. 8

SICVT ergo ineremur nostram iustificando formare non potest nisi Deus, prædicare autem extrinsecus euangelium etiam homines possunt, non solùm boni per veritatem, sed etiam mali per occasionem: ita creationem rerum visibilium Deus interius operatur. Exteriores autem operationes atque contemperationes siue occasiones ab angelis tam bonis quàm malis, vel etiam ab hominibus exhibentur. Sed ab hominibus tanto difficilius adhibentur, quàm eis datum fuerit subtilitates, & corporum mobilitates in angelis terrenis & pigris. Vnde qualibuscunque angelis bonis malisque causas ab elementis contrahere quanto facilis est,

Li. 3. c. 8.

Cap. 9. eiusdem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tanto mirabiliores in huiusmodi eorum existunt celeritates: sed non est creator nisi qui principaliter illa format, nec quisquam hoc potest, nisi vnus creator Deus. Ab illo enim est ex intimo ac summo causarum cardine condere ac ministrare creaturã quod facit solus creator Deus. Aliis autem pro distributis ab illo viribus ac facultatibus aliquam operationem formis ipsis admouere, vt tunc, vel tunc, fiat sic, exeat quod creatur. Ista quippe originaliter & primordialiter in quadam textura elementorum cuncta iam creata sunt: sed acceptis opportunitatibus ponit à prodeunda.

In principio creãdi.

Quod angeli mali multa possunt per naturæ virtutem quæ non possunt propter Dei vel bonorum angelorum prohibitionem, id est, quia non permittuntur.

ILLVD quoque sciendum est, quod angeli mali quædam possunt per naturæ subtilitatem, quæ tamen non possunt propter Dei vel bonorum angelorum prohibitionem, id est, quia non permittitur illa facere a Deo vel ab angelis bonis: possent vtique facere ciniphes, qui ranas serpentes fecerunt. Quædam verò non possunt facere, etiam si permittantur ab angelis superioribus, quia non permittitur Deus. Vnde Augustinus de Trinitate ex ineffabili potentatia Dei dicit vt quod possent mali angeli si permitterentur, ideo non possunt, quia non permittũtur. Neque enim occurrit alia causa cur non poterant facere ciniphes, qui ranas serpentes fecerunt, nisi quia maior aderat dominatio prohibentis. Scriptum est spiritum sanctum: quod etiam magi confessi sunt dicentes Digitus Dei est hic. Quid autem per naturam possint, non tamen possint propter prohibitionem, & quid per naturæ suæ conditionem facere non sinantur, homini explorare difficile est, imò impossibile. Nouimus hominem posse ambulare, & neque hoc posse si non permittatur: solam enim non posse, etiam si permittatur. Sic & alii angeli quædam possunt facere, si permittantur ab angelis potentioribus ex imperio Dei: quædam verò non possunt, etiam si eis permittantur quia ille non permittit à quo est illa naturæ modus: qui etiam per angelos suos illa plerunque non permittit, quæ concessit vt possint.

Cap. 9. in medio. Quare nõ potuerunt producere ciniphes, qui ranas & serpentes fecerunt. Exod. 8. c.

VTRVM ANGELI OMNES CORPORA sint, quod quibusdam visum est, quibus Augustinus consentire videtur, dicens angelos omnes ante casum habuisse corpora tenuia & spiritualia, sed in casu mutata in deteriora malorum corpora, vt in eis possent pati.

Distinct. VIII.

SOlet etiam in quæstione versari apud doctos, vtrum angeli omnes boni scilicet ac mali corporei sint, id est, corpora habeant sibi vnita. Quod aliqui putant, innitentes verbis Augustini, qui dicere videtur, quod angeli omnes ante confirmationem vel lapsum corpora aerea habuerint deputa, non ad patiendum: & angelis bonis qui perstiterũt, tamen non ad patiendum: & angelis bonis qui perstiterũt, tamen sint obseruata corpora, vt in eis possint facere, & pati: quæ tamen sunt tenuitatis, vt à mortalib⁹ videri nõ valeant nisi forte sit ita aliqua grossiori formæ qua assumpta videri possint, depositaque videri desinũt. Angelis verò malis mutata fuerint in casu corpora in deteriorem qualitatem spissioris aëris. Fuerunt enim à loco digniori in inferiorem locum, id est, caliginosum aërem dejecti sunt: ita illa corpora tenuia mutata sunt & trãsformata in deteriora corpora & spissiora, in quibus pati possent à superiori elemento, id est, ab igne. Et hoc Augustin. sensisse videtur super Genes, ita dicens: Dæmones dicuntur aërea animalia, qui corporum aëreorum natura vigent: nec per mortem dissoluuntur, quia prævalent in suo elementum aptius ad faciendum quàm ad patiendum. Ad patiendum enim humor & humus: ad faciendum aër & ignis aptitudinem præbent. Transgressores verò angeli cum principe suo nunc diabolo tunc archangelo, non mirum si post peccatum in hanc caliginem detrusi sunt. Nec enim hoc mirum est si conuersi sunt ex pœna in aëream qualitatem, qua possunt ab igne pati. Caliginosa tamen aëris tenere tãtum permissi sunt, quieis quasi carcer sit vsque ad tempus iudicij. Ecce his verbis videtur Augustin. ita sentire quod quidam opinantur de corporib⁹ angelorum. Hoc autem cum alij dixisse astruunt non ita sentiendo,

De potestate dæmonũ quã habẽt super corpora similia humanis. Aug. in 2. lib. vetus, dixit dæmones alã quãdo hominum dã spectiones nõ solum ecce proferas, Verũ etiam cogitationes cõceptas, cũ signa ipsã ex alo ex primũtur in corpore tota facilitate perdiscere. Tunc rem dixi occultissimam audaciori assertione quam debui. Nã pertinere ipsa a dmotitã dæmonũ per nos-

nulla experimẽto cõperum est. & c. q̃ sequuntur illic.

sed opinionem aliorum referendo, quod ex ipsius verbis iudicare volunt: quibus ait, Dæmones dicũtur aerea animalia non ait, sunt: ita enim quidam dicebant. De habitatoribus vero caliginosi aeris in quem detrusi sunt non opinãdo, sed rei veritatem asserẽdo eum tradidisse dicunt, quod ipsius executionis distinctio ostendit. Dicũt quoque plurimos catholicos tractatores in hoc conuenisse, atque id concorditer accepisse, quod angeli corporei sint, nec corpora habeant ex vnita, assumant autem aliquando corpora Deo præparante ad impletionem ministerij sui sibi à Deo iniuncta: quibus expletionem deponunt: in quibus corporibus hominibus apparuerunt atque locuti sunt. Et aliquando quidem cum sunt ex persona Dei sine distinctione alicuius personæ, aliquando ex persona patris vel filij siue spiritus sancti.

Lib. 3. c. 10. Verũ lib. 8. de ciui. dei ca. 16: suadebat re aperit sententiã.

Cap. 5. 6. & 7. & pluribꝰ sẽ quẽtibus.

Quod Deus in corporalibus illis in antiquis formis apparuit.

NEC dubitandum est Deum in corporalibus formis apparuisse hominibus: sicut Aug. in 2. li. de Trin. ostendit, referens diuersa scripturæ testimonia, ex quibus Deum in propriis figuris hominibus apparuisse probat: & aliquando in persona Dei sine distinctione: aliquando sub distinctione personarum sermonem eis factum esse.

De perplexa quæstione quam ponit Aug. quærens, an ad exhibendum has corporales apparitiones creatura noua sit formata, an angeli qui ante erant missi, & si ipsi missi sunt, vtra formata sui spiritualis corporis qualitate aliquã speciem corporalem de corpulẽtioris materiã assumpserint, an proprium corpus suum mutauerint in speciem actioni suæ aptam.

Lib. 3. de trí. ca. 1. & libr. 2. ca. 7.

SED vbi Deum hominibus in corporalibus imaginibus apparuisse asserit: perplexam quæstionem proponit, quam nec obsoluit: quærens vtrum in illis corporalibus apparitionibus creatura aliqua crearetur ad illud opus tantum in qua Deus hominibus appareret: an angeli qui ante erant ita mitterentur, vt manẽtes in suis spiritalibus corporibus assumerent ex corpulẽta inferiorum elementorũ materia aliquam speciem corporalem: quam coaptatam quasi vestẽ mutarẽt in quaslibet species corporales veras videndi: aut corpus suum in proprium verterẽt in species aptas actionibus suis per virtutem sibi à deo datam. Ait enim ita

Cap. 2.

Aug. in 3. lib. de Trin. Quærẽdum est in illis antiquis corporalibus formis & visis vtrum ad hoc opus tantum creatura formata sit, in qua deꝰ, sicut tũc oportuisse iudicauit, humanis offenderetur aspectibus: an angeli qui iã erant ita mittebantur, vt ex persona dei loquerentur, assumẽtes corporalem speciem de creatura corporea in vsum ministerij sui: an vertendum corpus suum cui non subdunturˢed subditum regũt mouentes atque vertentes in species quas vellent accõmodatas atque aptas actionibus suis secundũ attributam à creatore sibi potentiã. Sed fateor excedere vires intẽtionis meæ, vtrum angeli manẽte spirituali sui corporis qualitate, per hãc corporalium operantes assũmant ex inferioribus elemẽtis corporalibus corpus, quod sibi coaptatum quasi aliquã vestem circumdent & vertant in quaslibet species corporales & ipsas, sicut aqua vera in vinum verum cõuersa est à domino, an ipsa propria corpora & sua trans formẽt in idquod

Ibidem.

Ioan. 2. 6

[illegible] commodatum ad id quod agũt. Sed quod horum [illegible] (quoniam homo sum) nullo experimento comprehendere valeo: sicut angeli qui hoc agũt. Attende lector quia quę [illegible] propositam non soluit, sed indiscussam reliquit, vtrum angeli qui mittebãtur seruatis suis propriis spiritualibus [illegible] corporibus superuestirẽtur aliqua corpulẽtiori specie, qua possent videri: an ipsum corpus mutarent & transformarent in quancunque vellent speciem in qua possẽt cerni. Quibus verbis videtur Aug. attestari angelos esse corporeos ac propria & spiritualia habere corpora.

Quòd deus in specie qua est deus nunquam mortalibus apparuit.

CETERVM hæc velut nimis profunda atque obscura prætergredientes, illud indubitanter teneamus, quòd deꝰ in propria specie essentiæ suæ nunquam mortalibus apparuit: sicut ipse in libro suo Moysi dicit: Non videbit me homo, & viuet. Et in Euangelio Ioan. legit. Deum nemo vidit vnquã. Visibile

Exo. 33. & Ioan. 1b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim quicquam non est quod non sit mutabile. Ideo substantia siue essentia dei, quoniã nullo modo mutabilis est, nullo modo p seipsam visibilis est. Proinde illa omnia quæ patribus visa sunt cum deus illis præsentaretur, per creaturam facta esse manifestum est. Et si nos latet quomodo ea mutauerit, sicut angelis fecerit deus per angelos, tamen facta esse dubitare non debemus. Audeo ergo fiducialiter dicere, nec deum patrem nec verbum eius, nec spiritum eius, qui est vnus deus, per id quod est atque idipsum est, vllo modo esse mutabilem: sed per hoc multo minus esse visibilem.

Aug. li. 3. de trin. c. 10 & 11.

Vtrum dæmones intrent in corpora hominum substantialiter, an illabantur mentibus hominum.

ILLVD etiam consideratione dignissimum videtur, vtrum dæmones, siue corporei siue incorporei sint, hominum substantialiter intrẽt corpora, eorúmq; animab⁹ illabantur, an ideo intrare dicantur, quia malitiæ suæ ibi effectum inducent dei permissione, opprimẽdo atq; vexãdo eas, vel aliquãtũ pro voluntate sua trahẽdo. Quòd in homines immundi atque ab eis expulsi exeant, euãgelium apertè declarat, memorans dæmonia in quosdam ingressa, & per Christum eiecta: sed vtrum secundum substantiam fuerint ingressa, propter mali effectum dicantur ingressa, nõ adeo perspicuum est. De hoc autẽ Aug. in lib. de ecclesiasticis dogmatibus ait:

Mat. 8. d. Marci 1. c

Cap. 83. in Tomo 3.

Dæmones per energiam nõ operationẽ credimus substantialiter illabi animæ, sed applicatione & oppressione vnibi autẽ mẽti illi soli possibile est qui creauit: qui naturã fistẽs incorporeus capabilis est suæ factur

Act. 5. a * *implevit.*

infinuari quòd substantialiter nõ illabãtur dæmones troeant corda hominũ. Beda quoq; super illũ locum Apostolorum, vbi Petrus ait Ananiæ. Cur * tentauit Satanas cor tuum? dicit Notandum quòd mentem hominis ra substãtiã nihil implere possit, nisi creatrix trinitas tantum modo secũndum operationem & voluntatis effectum anima de his quæ sunt creata impleatur. Implet Satanas cor alicuius, non quidem ingrediens in eum & sensum eius, neque introiens aditum cordis (siquidem potestas hæc solius dei est) sed callida & fraudelenta decepne animam in effectum malitiæ trahens per cogitationes

vitiorum quibus plenus est. Impleuit ergo Satanas cor Ananiæ non intrando, sed malitiæ suæ virus insidem Spiritus immundus flamma virtutum de cor- fidelium expulsus, doctoribus veritatis luctantibus nam persecutionis infundit. His authoritatibus ostenditur quòd dæmones non substantialiter intrant corda hominum, sed propter malitiæ effectum: de quibus pelli dicuntur, cùm nocere non sinuntur.

Super. ca. 28. act. circa illud Vt pera cum processisset à calore.

De consequentibus confirmatione angelorum bonorũ quãtũ ad ordinum distinctionẽ. li. 1 decelest. hierar Cap. 6. Nõ à Dionysio, sed à Greg. posuit ordo in hac enumeratione seruatur. Super caput. Luc. 15. Homi. 34. eundẽ seruat ordinẽ dnus Rer. lib. 5. de cõsi. ad Eugen. similẽ posuit explanationem

DE ORDINVM DISTINCTIONE qui, et quot sint.

Distinct. IX.

POst prædicta superest cognoscere de ordinib⁹ angelorum quid scriptura tradat. Quę in plurib⁹ locis nouẽ esse ordines angelorum promulgat, s. angelos, archãgelos, principatus, potestates, virtutes, dominationes, thrones, cherubin, & seraphin. Et inueniuntur in istis ordinibus terna esse, & in singulis tres ordines, vt trinitatis similitudo insinuetur impressa, vnde Dionysius tres ordines angelorum esse tradit, ternos in singulis ponens. Sunt tres superiores, tres inferiores, tres medij. Superiores seraphin, cherubin, thronꝰ: Medij, dominationes, principatus, potestates: Inferiores, virtutes, archãgeli, angeli.

Quid appellatur ordo, & quæ sit ratio nominis eiusque.

Et considerandum est, quid appelletur ordo: Deinde, ab ipsa creatione fuerit distinctio illorum ordinum. Ordo autẽ dicitur multitudo cælestiũ spirituũ, qui inter se quo munere gratię similãtur, sicut & in naturaliũ dato nere cõueniunt. Vbi verbi gratia Seraphin (vt beatus ait) dicũtur qui præ aliis ardẽt charitate. Seraphin enim interpretaꝰ ardẽs vel succẽdẽs. Cherubin qui p sciẽtia eminẽt. Cherubin enim interpretaꝰ plenitudo Thronus dicitur sedes. Throni autẽ vocãtur qui tãta gratia replẽtur, vt in eis sedeat deus, & per eos in cæteras decernat atq; informet. Dominationes verò vocãtur, principatus & potestates trãscendunt. Principatus dicũ qui sũt subiectis quæ sunt agẽda disponũt, essque ad exdiuina mysteria principantur. Potestates nominantur, qui hoc cæteris potẽtius in suo ordine acceperũt, vt

virtutes aduersæ eis subiectæ eorum referentur potestati nec homines tantùm tentare valeant, quantum cōcupiscunt. Virtutes vocantur illi, per quos signa & miracula frequenter fiunt. Archāgeli, qui maiora nūciat. Angeli qui minora.

Quid hæc nomina non propter se, sed propter nos sibi data sunt, quæ sumpta sunt à donis gratiæ, quæ non habent singulariter, sed excellenter, & à precibus nominantur.

HEC nomina illis non propter se, sed propter nos data sunt. Qui enim sibi notis sunt cōtemplatione, nouerunt cognominatione. Et nōminātur singuli ordines à donis gratiarum, quæ non singulariter, sed excellenter data sūt in participatione. In illa enim cęlesti curia, vbi nitudo boni est, licet quędam data sint excellenter, nullus tamen possidetur singulariter. Omnia enim in omnibus, non quidem æqualiter: quia alij aliis sublimiùs possidēt, quæ tamen omnes habent. Cumque omnia dona gratiæ superiores ordines sublimiùs & perfectius percepērint, nomen ex præcipuis sortiti sunt vocabula, inferiorib⁹ relinquentes ordinibus ad cognominationē: vt Seraphin qui ordo excellētissimus æstimatur, tam dilectionem quam cognitionem diuinitatis. & cætera virtutum dona cęteris omnibus sublimius & perfectius percepit: & tamen ab extentiori dono, id est, à charitate nomen accepit ille supremus ordo. Maius enim donū est ipsa charitas, quàm scientia. Maius est scire, quàm indicare: scientia namque inest iudicium. Ideoque secundus ordo à secundo dono, id est à cognitione veritatis appellatus est, scilicet Cherubin. Sic de aliis intelligendum est. Assignatur ergo excellētia donorum secundum excellentiam donorum: & tamen, sicut Gregorius ait, illa dona omnibus sūt communia. Omnes quippe ardent charitate, & scientia pleni sunt: sic & de aliis. Sed superiores aliis excellētius, vt iam dictum est, ipsa accepērunt a quibus & nominantur, vnde Gregorius. In illa sūma beatitate quisque ordo eius rei censetur nomine, quam plenius accepit in munere.

1. Co. 13. a

Hom. 34. in euangelia ante med.

Quæstio ex verbis Gregorij orta.

SED oritur hic quæstio talis. Si quisque ordo [illegible] dona

dem nominatur & plenius possidet, tūc cherubin in scientia præminet omnibus, quia à scientia nominatur. Sed qui plus diligit, plus cognoscit. Tantùm enim (vt tradit autor) cognoscit ibi quisque, quantùm diligit. Itaq; seraphin non solùm in charitate, sed etiam in scientia præmicat. Ideóque authoritas illa sic videtur intelligenda, vt comparatio non referatur ad omnes ordines, sed ad quosdam, scilicet inferiores. Ille enim ordo non plenius seraphin accepit scientiam in munere, sed plenius aliis ordinibus qui sunt inferiores. Nec nominatur quisque ordo ab eo quem plenius aliis accepit, sed ab aliqua rerū quas accepit. Vel potest comparatio referri nō ad ipsos ordines, sed ad alia dona: nec ad omnia alia dona, sed ad quædam. Licet enim homines cùm plura habeant dona, quædā aliis excellentius possideant: ita fortè & angeli quibusdam munerib⁹ magis pollent, & aliis quibusdam minùs.

Explanatio illius authoritatis

Alia determinatio eiusdē

Vtrum ordines ab initio creationis ita distincti fuerint.

E

Iam nunc inquirere restat, Vtrum & isti ordines à creationis initio ita fuerint distincti. Quod ita fuerint distincti à principio suæ cōditionis, videtur testimonio authoritatis influi ari: quæ tradit de singulis ordinibus aliquos cecidisse. De ordine nāq; superiori Lucifer ille fuit, quo nullus eminentior cōditus fuit. A postolus etiā principatus & potestas in tenebrarū nominat, ostendès de ordinib⁹ illis cecidisse: qui cō in malis ministeriū exerceāt, nō tamē penitus nomina ordinū suorū priuati sunt. Sed nō videt illud posse stare. Nō enim tūc charitate ardebāt, nec sapiētia pollebant, nec in eis deus sedebat, si enim hoc habuissent, nō cecidissent. Nō ergo tunc erāt cherubin, vel seraphin, vel throni. A quod dicimus, quia ante casum quorundā non erāt isti ordines: quia nōdū habebāt dona, in quorū participationibus cōsistūt. Sed quibusdā cadentibus, aliis apposita sunt: eósque qui ecciderunt collata fuissent eadem dona, si perstitissent. Ideóq; scriptura dicit de singulis ordinibus aliquos cecidisse: non quòd fuerint in ordinibus & posteà corruerint, sed quia si perstitissent, eorum aliqui in singulis fuissent ordinibus, qui & in naturæ tenuitate, & in formæ per-

Ezc. 28. c

Ephe. 6. b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

spicacitate differentes gradus habebant, sicut illi qui pe-
Dist 3. ar. Sapi. 17. d. Aug. li. 4. de Ge. ad lite. ca. 3. terunt. Alij enim, vt prædiximus, superiores, alij inferio-
condita sunt. Superiores, qui natura magis subtiles, & a-
pietia magis perspicaces: inferiores, qui natura minus
tiles, & intelligentia minùs perspicaces facti sunt. Has
tem inuisibiles differentias inuisibilium solus ille pon-
rare potuit, qui omnia in numero & mensura & pon-
disposuit. Id est, in seipso qui est mensura omni rei m
præfigens & numerus omni rei speciem præbens, & p
dus omnem rem ad stabilitatem trahens. Id est, termin
& formans & ordinans omnia.

Vtrum omnes angeli eiusdem ordinis sint æquales.

Persimile ostēdit nō oēs eiusdē ordinis pares esse. PRAETEREA considerari oportet, Vtrum om
angeli eiusdem ordinis æquales sunt. Ita esse quibusdā
cuit, sed nō est hoc probabile, nec assertione dignū: quia
cifer, qui fuit de collegio superiorū, ipsis etiā dignior
tit qui aliis excellentiores creati fuerant. Ex quo p
tur, quòd si perstitisset, in ordine superiori fuisset, &
eiusdē ordinis dignior extitisset. Sicut enim vnus
Apostolorum, & alter martyrum, & tamē in Apostol
aliis sunt digniores, similiter & in martyribus alij alio
superiores: ita & in ordinibus angelorū rectē creditur

Quomodo dicat scriptura decimum ordinem ex hominibus compleri, cùm non sint nisi nouem ordines.

NOTANDVM etiā quòd decimus ordo legitur
hominibus restaurandus. Sed cùm non sint nisi nouem
dines, nec plures fuissent, etiamsi illi qui ceciderunt
tissent, mouentur lectores quomodo scriptura dicat
Hom. 34. super 15. ca. Luca. mum ordinem compleri ex hominibus. Gregorius
ait homines assumendos in ordine angelorum, quos
assumuntur in ordine superiorum, qui scilicet magis
charitate: alij in ordine inferiorum, qui scilicet minus
fecti sunt. Ex quo apparet non esse de hominibus
dum decimum ordinem, tanquam nouem sint angelo
& decimus hominum: sed homines pro qualitate me
rum statuendos in ordinibus angelorum. Quod ergo
tur decimus ordo cōplēdus de hominibus, ex tali sensu

rum sotē accipi potest, quia de hominibus restaurabitur
quod in angelis lapsum est de quibus tot corruerūt, vt pos-
sit fieri decimus ordo. Propter quod Apostolus dicit restau- *Ephe. 1. b.*
rari omnia in Christo quæ in cælis, & quæ etiam in terris *1. Cor. 6. d.*
esse. quia per Christum redemptum est genus humanum, *& 1. Pet.*
ergo fit reparatio ruinæ angelicæ: tamen non minus sal- *1. Cap.*
uabitur homo, si angelus non cecidisset.

Quòd homines assumuntur iuxta numerum stantium, non lapsorum. H

NON enim iuxta numerum eorum qui ceciderunt,
sed eorum qui permanserunt homines ad beatitudinē ad-
mittuntur. Vnde Grego. Superna illa ciuitas ex angelis & *Loco præallegato.*
hominibus constat: ad quam credimus tantos humani ge- *Deutero. 32. a.*
neris ascendere, quantos illic contigit angelos remansisse: *Sic legitur*
sicut scriptum est in cantico Deuteronomij, Statuit termi- *secundum*
nos populorum iuxta numerum angelorum dei. *70. interpretes, non vulgatam additionē.*

Quidam dicunt secundum numerum lapsorum angelorum homines reparandos. I

A quibusdam tamen putatur, quòd homines reparētur
iuxta numerum angelorum qui ceciderunt: vt illa cælestis
ciuitas nec suorum ciuium numero priuetur, nec maiori
copia torqueat. Quod Aug. in ench. sentire videtur, hoc asse-
rens de hominibus plus saluari quàm corruit de angelis,
sed non minùs ita dicens, Superna Hierusalem, mater no- *Cap. 29. & li. 22. de ciuit. dei Cap. 1. Gal. 4. & Esa. 54 Rom. 4. c.*
stra ciuitas dei nulla ciuium suorū numerositate fraudabi-
tur, aut vberiore etiā copia fortasse regnabit. Neq; etiā nu-
merū aut sanctorum hominū, aut immundorū dæmonum
nouimus: in quorū locū succedētes filij catholicæ matris,
quæ fecilis apparebat in terris, in ea pace de qua illi cecide
runt, sine vllo tēporis termino permanebunt. Sed illorū ci-
uium numerus siue qui est, siue qui fuit, siue qui futurus est,
ex cōtemplatione eius artificis est, qui vocat ea quæ nō sunt
sicut ea quæ sunt. Ecce aperte dicit non minus de homi
nibus saluari, quàm corruit de angelis: sed plus non asserit.

AN OMNES SPIRITVS CAELE-
stes mittantur: & ponit duas opiniones,
& authoritates quibus
innituntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De ministerio & missione angelorum quantum ad angelos ministrantes.

HOc etiam inuestigandum est, Vtrum omnes illi cœlestes spiritus ad exteriora nuncianda mittantur. Quidam putant aliquos in illa multitudine esse qui foris pro officio exeunt, alios qui intus semper assistunt: hoc est quod dicit Dan. Millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebāt ei. Item Dion. in Hierarchia sua facer principatus dicitur, de prælatione spirituum ait: Superiora illa agmina ab intimis nunquam recedunt: quoniam ea quæ præeminent, visum exterioris officij nunquam habent. His authoritatibus innituntur, qui angelos mitti ad inferiores, insiciantur.

Dan. 7. c.

Cap. 7.

Obiectio contra illos.

QVIBVS obiicitur quod Esaias ait, Volauit ad me vnus de seraphin: qui ordo superior est & excellentior, de quo si de illo ordine mittuntur, non est ambigendum quod etiam & de alijs mittantur. Apostolus quoq; ait, Omnes sunt administratores spiritus in ministerium missi. His testimoniis asserunt quidam omnes angelos mitti. Nec habet indignum videri si etiam superiores mittantur, cùm ille qui creator est omnium, ad hæc inferiora descendens.

Esa. 6. c.

Heb. 1. d.

Ioan. 16. f Exuia patre.

Quæstio, Si omnes mittuntur, cur vnus tantùm ordo nomine angelorum censetur?

HIC oritur quæstio, Si omnes mittuntur & nuncij existunt, quare vnus tantùm inter nouem ordines angelorum nomine censetur? Ad quod quidam dicūt, omnes quidem mitti, sed alios sæpius & quasi ex officio iniungi, quod propriè angeli vel archangeli nominantur: alios verò rarius mitti, scilicet maiores, causa extra communem dispositionem oborta: qui cùm angelorum ministerium suscipiunt, etiam nomen assumunt. Vnde in psal. Qui facit angelos suos spiritus & ministros, quia illi qui natura spiritus sunt, aliquando angeli, id est, nuncij fiunt.

Responsio quorundā

Psal. 10. 3

Putant quidam Michael, Gabriel, Raphael de superiori ordine fuisse: sunt nomina spirituum & non ordinum.

ET putant illi, Michael, Gabriel, Raphael de superiori ordine fuisse. Michael interpretatur, quis vt Deus? Gabriel, fortitudo dei: Raphael, medecina dei: nec sunt ista nomina ordinum, sed spirituum. Et dicunt quidam singulis horum vnius propriè ac singulariter spiritus esse nomen. Alij verò non vnius singulariter & determinatè, sed nunc huius nunc illius esse nomē, secundum qualitatem eorum ad quæ mittenda vel gerenda mittuntur: sicut & dæmonum quædam nomina sunt quæ quidā putant esse vnius propria, alij verò pluribus communia. Diabolus quippe, qui Græcè ita vocatur & criminator interpretatur vel deorsum fluēs, Hebraicè dicitur Satan, id est, aduersarius. Dicitur & Belial, id est, apostata & absque iugo, dicitur etiam Leuiathan, id est, circumentum eorum: & alia plura reperies nomina quæ vel vnius spiritus sunt propria, vel pluribus communia.

Gre. hom. 34. euāge.

Ap. 12.

Ecclc. 11.

Esa. 14.

Luc. 10. c

2. Cor. 6. c.

Iob 40. c.

Quomodo determinent prædictas authoritates quæ videntur aduersari, qui dicunt omnes angelos mitti.

QVI autem omnes angelos mitti asserunt, prædictas authoritates Danielis (scilicet & Dionisij) ita determinant. Decet superiora agmina deo assistere, & ab intimis nunquam recedere: non quia aliquando mittantur, sed quia raro ad exteriora prodeunt: neque tunc ab intimis recedunt, sed dei præsentiæ & contemplationi semper assistūt: quod etiam faciunt qui frequenter mittuntur.

Quos alij dicant mitti, & quos dicant non mitti, cum determinatione authoritatum quæ videntur sibi aduersari.

ALII verò dicunt tres ordines supremos, scilicet cherubin, seraphin, & thronos, ita creatori assistere quòd ad exteriora non exeunt: Inferiores autem tres ad exteriora mittuntur: tres verò medios inter vtrosque consistere, non modo dignitate vel loco, sed etiam officio: quia præceptum diuinum à superioribus accipiunt, & deferunt ad inferiores. Idcirco cum supremi mediis, & medij imis, atque hi hominibus præceptum Dei nuncient, merito omnes angeli nominari debent. Et ob id fortè Apostolus ait, Omnes spiritus administratores esse filij, & mitti in ministerium: & per omnes non singulos ordines, sed de inferioribus ordinibus singulos angelos cōplexus est. Illud verò quod Esaias

Heb. 1. d.

Cap. 23. cœlestibus varijs sentētialiter sed in forma apud Gre. l. 20 citato.

Esa. 6. c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ait, per verba Dionysij determinant dicētes: Hi spiritus mittuntur, percipiunt hortū vocabulum, quorum gerūt officium. Vnde dicunt illum angelum qui missus est ad Isaiā vt mundaret & incenderet labia prophetæ, fuisse de ordine inferiorum. Sed ideo dictus est forte de seraphin, quia ministrabat incendere & consumere delicta Esaiæ.

QVOD QVAEQVE ANIMA HABEAT angelum bonum ad sui custodiam delegatum & malum ad exercitum.

Distinct. XI.

De angelo rūministerio & missione per cōparationē ad hominē cui ministrat Mat. 18.b Tom. 9. Cōmentario di 3 ad 18. caput Matth. Nō reperi turin Gre. sed in Hug. de S. Victore l. 3 sen. Thob. c. d. 6. & 8. a. Act. 12. b. dicunt quidam.

ILlud quoque sciendum est, quòd angeli boni deputati sunt ad custodiam hominum, ita vt quisque electorum habeat angelum ad sui profectum atq; custodiā specialiter delegatum. Vnde in euangelio veritas à pusillorum scandalo prohibens ait, Angeli eorum semper vident faciem patris. Angelos dicit eorum esse, quibus ad custodiam deputati sunt. Super quem locum Hieron. tradit, vnamquamque animam ab exordio natiuitatis habere angelum ad sui custodiā deputatum, inquiens ita, Magna dignitas animarum est, vt vnaquæque habeat ab ortu nativitatis suæ custodiam sui angelum delegatum. Gregorius quoq; dicit, Quòd quisque bonum angelum sibi ad custodiam tantum, & vnum malum ad exercitum habet. Cùm tamen omnes angeli boni nostrum bonum velint, communi saluti omnium studeant: ille tamen, qui deputatus est cui ad custodiam, eum specialiter horratur ad bonum. Sicut legitur de angelo Thobiæ, & de angelo Petri in actibus Apostolorum. Similiter & mali angeli cùm deputentur malum hominum, magis tamen hominem ad malum incitat, & ad nocendum fortiùs instat ille qui ad exercitum deputatus est.

Vtrum singulis hominibus singuli angeli, an pluribus deputatus sit vnus.

SOLET autem quæri, Vtrum singuli angeli singulis hominibus, an vnus pluribus ad custodiam vel exercitum deputatus sit. Sed cùm electi tot sint quot & boni angeli sunt, plures cōstat esse omnes simul bonos & malos homines quàm boni angeli sint. Et cùm tot sint electi quod angeli mali, & angeli boni plures sint quàm mali, pluresque sint homines mali quàm boni, non est ambigendum plures esse bonos homines quàm sint mali angeli, & plures esse malos homines quàm sint mali angeli vel boni angeli.

Confirmat vnum angelum pluribus hominibus deputari, siue simul, siue temporibus diuersis. C

IDEOQVE dici oportet vnum eundemque angelū, bonum vel malum, pluribus hominibus deputari ad custodiam vel exercitum, siue eodem tempore siue diuersis tēporibus. Ideo autem dicimus eodem tempore vel diuersis tēporibus, quia videtur quibusdā quòd omnes homines qui sunt simul in aliquo tempore, singuli singulos angelos habeāt posīnt, bonos vel malos: quia licet maior sit numerus hominum computatis in vnum omnibus qui fuerunt & sunt & futuri sunt, quàm angelorū: tamen quia homines de singulis hominibus succedunt, & ideo nunquam simul sunt in hac vita: angeli verò nūquā decedunt. sed simul omnes esse possunt. Ideo esse potest vt singuli hominū dum in hac vita sunt, singulos habeat angelos bonos vel malos ad sui custodiam & exercitium destinatos. Cæterum siue ita sit, siue nō, non est dubitandum vnumquēque habere angelum sibi deputatū, siue pluribus simul destinatus sit, siue vni singulariter. Nec est mirandum vnum angelum pluribus hominibus ad custodiam deputari, cùm vni homini plurium custodia deputetur, ita vt eorum quisque suum dicatur habere dominum, vel episcopum, vel abbatem.

Ecclesi. 1. & 14.

Vtrum angeli proficiant in merito vel in præmio vsque ad iudicium. D

PRAETEREA illud considerari oportet, Vtrū angeli boni in præmio vel in merito proficiāt vsque ad iudicium. Quòd in meritis proficiant atque quotidie magis ac magis perficiantur, quibusdam videtur, ex eo quia quotidie hominibus militantibus inseruiunt, eorumque profectibus studet. Quibus etsi nihilominus videtur, quòd & in præmio proficiant, scilicet in cognitione & dilectione dei. Licet enim (vt aiunt) in confirmatione beatitudinem acceperint perfectam, augetur tamen quotidie eorum beatitudo

Quibusdam videtur quod proficiant in vtroque

Universidad de Deusto
Biblioteca

titudo, quia magis ac magis diligunt adq; cognoscunt eorũ charitas (quia deum & nos diligunt) & meritũ & præmium. Meritum, quia per eam & obsequia ex ea nascentia præmium, quia ea beati sunt.

Esa. 63. a

Authoritatibus confirmant quod dicunt.

ET quod angeli proficiant in cognitione, ac per hoc beatitudine, testimoniis sanctorum confirmant. Dicit enim Esaias ex persona angelorum Christi ascendentis magnificentiam admirantium. Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra? Et in psal. Quis est iste rex gloriæ? Ex quibus apparet, quòd mysteriũ verbi incarnati plenius cognouerũt angeli post impletionem quàm antè. Et hoc in cognitione huius mysterij profecerũt: ita dicunt eos in deitatis cognitione proficere. Quòd autẽ in huiusmodi mysterij cognitione profecerint, euidẽter docet Apostolus dicens: Quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in deo, vt innotescat multiformis sapientia dei per ecclesiam principibus & potestatibus in cælestibus. Super quem locum dicit Hieron. Angelicas dignitates præfatum mysteriũ adhuc ignorum non intellexisse, donec completa est passio Christi & Apostolorum prædicatio per gentes dilatata.

Psal. 23:

Ephe. 3. b.

In tom. 6. Explanatione ad 3 cap. Ad. Ephes.

Quòd in hac sententia videtur August. aduersari Hieron.

HIS autem videntur contradicere Aug. super eundem locum epistolæ dicens: Non latuit angelos mysterium regni cælorum, quod oportuno tempore reuelatum est ad salute nostra. Illis ergo à seculis innotuit suprà memoratum mysterium: quia omnis creatura non ante secula, sed à seculis est. Attende lector, quia videntur dissentire in hac re tam illustres doctores. Ideóque vt omnis repugnantia de medio tollatur, prædicta verba Haymonem sequentes interminemus, vt illis angelis qui maioris dignitatis sunt, per quorum ministerium illa nũciata sunt, ex parte cognita à seculis fuisse, vt potè familiaribus & nunciis. Illis verò qui minoris dignitatis sunt, incognita extitisse dicamus, donec impleta sunt & per ecclesiam prædicata: & tunc ab omnibus angelis perfectè fuerunt cognita. Constat itaque

Originaliter super Gen. li. 3. c. 16.

Determinatio prædictorum authoritatum.

Super epistolã Pauli ad Eph.

quòd angelos in cognitione diuinorum mysteriorum secundum proceſſum temporis profeciſſe. Vnde non incongruenter ipſi eidem dicunt angelorum ſcientiam ac beatitudinẽ augeri vſque ad futuram conſummationẽ, quando in ſcientia ac beatitudine ita perfectiſsimi erunt, vt nec augeatur amplius nec minuatur.

Aliorum opinio qui dicunt angelos in quibuſdam prædictorum non profeciſſe. G

ALII autem dicunt angelos in confirmatione tanta dilectionis dilectione atque notitia fuiſſe prædictos, vt in his vltrius non profecerint nec profecturi ſint. Profecerunt tamen in ſcientia rerum exteriorum, ſicut in cognitione ſacramenti incarnationis & huiuſmodi, ſed non in contemplatione deitatis: quia trinitatem in vnitate, atque vnitatem in trinitate non plenius intelligunt ſiue intellecturi ſint, quàm ab ipſa confirmatione perceperunt. Ita etiam dicunt eos in charitate non profeciſſe poſt confirmationem, quia eorum charitas poſtea non eſt aucta: & ſic dicunt eos non profeciſſe in meritis, ſed hoc quantum ad vim merendi, non quãtum ad numerum meritorum. Plura enim bona fecerunt poſteà, quæ tunc non fecerant: ſed eorum charitas ex qua illa proceſſerunt, non eſt aucta, ex qua tantùm meruerunt antequàm iſta adderentur, quantùm poſteà his additis. Illud verò quod alij ſuperiùs dicunt, probabilius videtur, ſcilicet quod angeli vſque ad iudiciũ in ſcientia & alijs proficiant.

Quòd ſit probabilius

Quædam authoritates videntur obuiare probabiliori ſententiæ. H

QVIBVS tamen videntur obuiare quorundam authoritatum verba. Ait enim Iſidorus de ſummo bono: Angeli in verbo dei omnia ſciunt antequàm fiant, ſed nec omnes nec omnia perfectè angelos ſcire dixit, & ideo eos in ſcientia proficere non remouit. Gregor. in lib. dialogorum ait, Quid eſt quod ibi neſciant, vbi ſcientem omnia ſciunt? Vbi videtur dicere quòd omnia ſciant angeli, & nihil ſit quod neſciant, ſed accipiendum eſt hoc de his, quorum cognitio horum facit cognitionem. vt ſunt ea quæ ad myſteriũ trinitatis & vnitatis pertinent.

Li. 1. c. 12. poſt medium.

Ca. 3. lib. 4. & li. 2. moral. Cap. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

POST CONSIDERATIONEM DE angelis habitam agitur de aliarum rerum creatione, & præcipuè de operum sex dierũ distinctione.

Distinct. XII.

De corporalis creaturæ conditione quã tũ ad principũ materiale, et hæc productio dicitur creatio.

HAc de angelicæ naturæ conditione dicta sufficiant. Nunc superest de aliarũ quoque rerũ creatione, præcipuè de operũ sex dierum distinctione nonnulla in medium proferre. Cùm deus in sapiẽtia sua angelicam cõdidit spiritus, alia etiam creauit, sicut ostendit sup[ra]dicta scriptura Gene. quæ dicit, In principio deum creasse cælum & terram, id est, angelos, & terram, scilicet materiam quatuor elementorum adhuc confusam & informem, quæ à Græcis dicitur chaos, & hæc fuit ante omnem diem. Deinde elementa distinxit deus, & species proprias atque distinctas singulis rebus secundum genus suum dedit: quæ non simul, vt quidam sanctorum patrum placuit, sed per interualla temporum ac sex volumina dierum, vt alius visum est, formauit.

Gene. 1. a. Augustl. Hier. Gr. & Beda.

Quod sancti tractatores videtur super hoc quasi adversa tradidisse, aliis dicentibus omnia simul facta in materia & forma, aliis per interualla temporum. 3

Super Gen. li. 1. cap. 15. Hiero. in quæstionibus in Ge. Tomo 3.

QVIDAM nanque sanctorum patrum, qui verba diuina atque arcana excellẽter scrutati sunt, super hoc quasi aduersa scripsisse videntur. Alij quidem tradiderũt omnia simul in materia & forma fuisse creata: quod Augustinum sensisse putatur. Alij verò hoc magis probauerunt ac asseruerunt, vt prima materia rudis atque informis, quatuor elementorum commixtionem atque confusionem tenens, creata sit. Deinde modum verò per interualla sex dierum ex illa materia singulorum corporalium genera sint formata secundũ species suas propriasque differentias. Quam sententiam Gregor. Hieron. & Beda aliique plures commendant ac præferunt. Quæ etiam scripturæ Genesis (vnde prima huius rei ad nos manauit cognitio) magis congruere videtur.

Ger. li. 32. mor. c. 10.

Quomodo per interualla temporis res corporales conditæ sint. 4

Secundum hanc itaque traditionem, ordinem, atque modum creationis formationisque rerum inspiciamus. Sicut superius memoratum est. In principio creauit deus cælum, id est angelicam naturam, sed adhuc informem, vt quibusdã placet. Et terram, id est, illam confusam materiam quatuor elementorum, quam nomine terræ, vt Aug. ait contra Manichæos, ideo appellauit Moyses, quia terra inter omnia elementa mundi est speciosa: & illa inanis erat. & incomposita propter omnium elementorum commixtionem, eandem etiam vocat abyssum dicẽs, Et tenebræ erant super faciem abyssi, &c. quia cõfusa erat & commixta. specie distincta cuncta. Eadem etiam materia informis dicta est aqua, super quam fetebatur spiritus domini, sicut superfertur fabricandis rebus voluntas artificis: quia subiacebat bonæ voluntati creatoris, quod formandõ perficiendúmque inchoaue rat, qui sicut dominus & conditor præerat fluitanti & confusæ materiæ, vt distingueret per species varias quando vellet, & sicut vellet. Hæc ergo ideo dicta est aquæ: quia omnia quæ in terra nascuntur siue animalia siue arbores vel herbæ & semina, ab humore incipiunt formari atque nutriri. His omnibus vocabulis vocata est illa informis materia, vt res ignotas vocabulis vocata est illa informis materia, vt res ignotas vocabulis insinuaretur imperitioribus, & non vno tantum, nam si vno tãtùm significaretur vocabulo, hoc esse putaretur quod consueueranthomines in illo vocabulo solo intelligere. Sub his ergo nominibus significata est materia illa confusa & informis, quæ nulla specie cerni ac tractari potest. id est, nominibus visibilium rerum, quæ inde futuræ erant propter infirmitatem parvulorum, qui minùs idonei erant inuisibilia comprehendere] & tunc erant tenebræ, id est, ignorantia absentia. [Non enim tenebræ aliquid sunt, sed ipsa ignorantia absentia: sicut silẽtium non aliqua res est, sed vbi sonus non est, silentiũ dicitur. Et nuditas non aliqua res est, sed in corpore vbi tegumentum non est, nuditas dicitur: sicut & inanitas non est aliquid, sed inanis dicitur locus esse vbi nõ est corpus, & inanitas absentia corporis.]

Capite 5. Ibid. c. 4. & 10. 6. lib. contra epistolam Manichæi. Cap. 30.

Quo sensu tenebræ dicantur non esse aliquid, & quo dicantur esse aliquid. 5

Attende quia hic Augustinus tenebras dicit non

esse aliquid, cùm alibi tenebræ inter creaturas pœnales quæ benedicunt Dominum. Vnde dicitur, Benedicite lucem & tenebræ Domino. Ideóque sciendum est tenebras diuersis modis accipi, scilicet vel pro lucis absentia, qualiter super- accepit Augustinus: iuxta quam acceptionem non sunt quid: vt pro aëre obscurato, siue aëris obscura qualitate secundum hoc aliquæ res creatæ sunt. Ideo ergo dicit tenebras tunc fuisse super faciem abyssi, quia nondum erat quæ si esset, & supereffet, & superfunderetur: sed non lucis gratia opus suum Deus venustauerat, quæ postea primo die formata est.

Dani. 30.f

Duo hic consideranda sunt: quare illa materia confusa sit dicta informis, & vbi ad esse prodiit, quantumque in altitudine ascenderit.

Ad primũ breuiter respondet

DE qua re priusquam tractemus, duo nobis discutienda occurrunt. Primùm, quare illa materia confusa informis dicatur: an quia omni forma caruerit, an propter aliam. Secundò, vbi ad se prodierit, & quantum in altum ascenderit. Ad illud ergo quod primò positum est, breuiter respondentes, dicimus illam primam materiam non ideo dictam fore informem, quòd nullam omnino formam habuerit, quia non aliquid corporeum tale existere potest, quod nullam habeat formam: sed ideo non absurdè informem appellari posse dicimus, quia in confusione & permixtione quadam subsistens, nondum pulchram apertámque, & distinctam receperat formam qualem modò certimus. Erat ergo illa materia in forma confusionis ante formam dispositionis. In forma confusionis prius omnia corporalia materialiter simul & semel sunt creata: Postmodum in forma dispositionis sex diebus sunt ordinata. Ecce absolutum est quod primò in discussione propositum fuit, scilicet quare illa materia dicatur informis.

Au. li. 1. de Gene. Cap. 15

Hic ad id quod secundò quærebatur, respondit.

NVNC supereſt quod secundò proponebatur explicare, vbi scilicet illa materia substiterit, & quantum in altitudine porrigebatur. Ad quod nihil temere affirmemus dicimus, quòd illa prima rerum omnium moles quando creata est, ibidem ad esse videtur prodiisse, vbi nunc formata

consistit. Etátque terreum hoc elementum in vno loco, eoque medio subsistens, cæteris tribus in vna confusione permixtis: eisdémque circunquaque in modo cuiusdam * oppressis ita obuolutum erat, vt apparere non posset quod fuit. Illa verò tria in vna permixtione confusa circunquaque suspensa, eousque in altum porrigebantur quousque nunc summitras corporeæ naturæ pertingit. Et quæ equibusdam videtur, vltra locum firmamenti extendebatur illa moles, quæ in inferiori parte spissior atque grossior erat: in superiori verò, rarior ac leuior atque subtilior existebat: de qua rariori substantia putant quidam fuisse factum, quæ super firmamentum esse dicuntur. Talis fuit mundi facies in principio, priusquam reciperet formam vel dispositionem.

** oppãsis*

Beda circa illud Gene. 1. Et tenebræ erant super. &c.

Ostensio qualis fuit mundi facies in ipso primordio, incipit prosequi operum sex dierum distinctionem. G

NVNC supereſt vt dispositionem illam qualiter perfecta sit, ordine prosequamur. Sex diebus, sicut docet scriptura, genesis, distinxit Deus, & in formas redegit proprias quæ simul materialiter fecerat. Perfecítque opus suum die sexto: & sic deinde die septimo requieuit ab omni opere suo, id est, cessauit nouam creaturam facere. Sex rerum diebus, sex rerum genera distinxit, nihilque posterius fecit quod in aliquo illorum non continetur: operatus tamen postea, sicut veritas in Euangelio, ait, Pater meus operatus est vsque nunc, & ego operor illud.

Gene. 2. a

Ioan. 5. c.

De quatuor modis diuinæ operationis. H

QVATVOR enim modis, vt ait Alcuinus super Genesim, operatur Deus. Primò in verbo, omnia disponendo. Secundò, in materia informi quatuor elementorum, de nihilo eam creando vnde, Qui viuit in æternum creauit omnia simul. Omnia, scilicet elementa: vel omnia corpora materialiter simul creauit. Tertiò, per opera sex dierum varias ac diuinas creaturas. Quartò, ex primordialibus seminibus quædam incognitæ oriuntur naturæ, sed notæ sæpius re formantur, nec pereant.

Eccl. 18. a

967. aet. 94

QVAE FVERIT PRIMA DISTINctionis operatio.

Distinct. XIII.

De productione creaturæ corporalis quantum ad principium formale, generale omnibus corporibus, quod est forma lucis, & dicitur hæc productio, distinctio. De spirituali luce Li. de Ge. ad litteram. 1. Cap. 3. Li. 1. ca. 5. Hic de corporali luce.

PRima autem distinctionis operatio fuit formatio lucis, sicut ostendit scriptura Geneſ quæ commemorata rerum informitate, earum dispositionem à Deo inchoauit, subdens, Dixit Deus, Fiat lux, & facta est lux. Et diuisit lucem à tenebris, appellauitque lucem diem, & tenebras noctem. Et factum est vespere & mane dies vnus. Congruè mundi ornatus à luce cœpit: vnde cætera quæ creanda erant, viderentur.

Qualis fuerit illa lux, corporalis an spiritualis.

SI quæritur, qualis illa lux fuerit, corporalis scilicet an spiritualis: Id respondemus, quod à sanctis legimus vtrumque. Dicit enim Auguſt. quia lux illa corporalis vel spiritualis intelligi potest. Si spiritualis accipitur, angelica natura intelligitur, quæ prius informis fuit, sed postea formata est, cùm ad creatorem conuersa ei charitate adhæsit: cuius informitatis creatio superius significata est, vbi dictum est, In principio creauit Deus cælum & terram. Hic verò eiusdem formatio ostenditur, cùm ait, Fiat lux, & facta est lux. Hæc ergo angelica natura, quæ prius tenebræ, & postea lux facta est, quia prius habuit informitatem & imperfectionem, postea formationis perfectionem: & ita diuisit Deus lucem à tenebris. Nam, vt ait Augustinus super Genesim, Huius creaturæ informitas & imperfectio fuit antequam formaretur, amore conditoris. Formata verò est, quando conuersa est ad incommutabile lumen verbi. Si verò corporalis fuit illa, quod vtique probabile est, corpus lucidum fuisse intelligitur, velut lucida nubes: quod non de nihilo, sed de præiacenti materia formaliter factum est vt lux esset, vt vniuersa cendi haberet: cum qua dies prima exorta est, quia ante lucem nec dies fuit, nec nox, licet tempus fuerit.

Quòd lux illa facta est, vbi sol apparet: quæ in aquis lucere poterat.

SI autem quæritur, Vbi est facta lux illa, cùm sphæ- fus omnem terræ altitudinem tegeret? Dicit posse in illa partibus facta, quas nunc illustrat solis diurna lux. Nec

rum lucem in aquis posse lucere, cùm etiam nautarum opera- tione sæpius illustrentur: qui in profundum mersi, misso ex oleo aquas sibi illustrant: quæ multo rariores fuerunt in principio quàm modò sunt: quia nondum congregatæ fuerant in vno loco. Facta est ergo lux illa, quæ vicem & lo- cum solis tenebat: quæ motu suo circumagitata, noctem denique discernebat. Ibi ergo primùm lucem apparuisse probabile est, vbi sol quotidiano cursu circunuectis appa- ret eodem tramite lux circuncurrens, ac primò ad occa- sum descendens vesperam faceret: deinde reuocata ad ori- entem, auroram, id est, mane illustraret: & ita diuisit Deus lucem & tenebras, & appellauit lucem diem, & tenebras noctem.

Quòd dies diuersis modis accipitur.

HIC notandum est, quòd dies diuersis modis accipi- tur in scriptura. Dicitur enim dies lux illa, quæ illo triduo tenebras illuminabat: & dicitur dies illuminatio ipsa aëris. Dicitur etiam dies spatium viginti quatuor horarum: qua- liter accipitur cùm dicitur, Factum est vespere & mane dies vnus. Quod ita distinguendum est, Factum est vespere & postea mane: & ita fuit dies vnus expletus viginti quatuor horarum. Dies scilicet naturalis, qui habuit vespe- rum, sed non mane. Mane enim dicitur finis præcedentis diei, initium sequentis diei, quod est aurora: quæ nec plenam lucem, nec omnino tenebras habet. Mane ergo primus dies non habuit: quia nec dies præcesserat qui sequentis diei ini- tium determinaretur: & eo præcipuè, quia luce apparente, mox super terram plenus atque præclarus dies extitit: qui non aurora, sed à plena luce inchoauit: & mane sequentis diei determinatus est. Vnde Beda super Genesim, Decebat vt ab ea luce inciperet, & in mane sequentis diei tenderet: vt ita dies à luce inchoasse, & in lucem completa esse figu- raretur. Reliqui autem dies mane habuerunt, & vespe- re: quorum quisque à suo mane incipiens, vsque ad alte- rius diei mane tendebatur.

De naturali ordine computationis dierum, & de illo qui pro mysterio introductus est.

HIC est naturalis ordo distinctionis dierum, vt distin- guantur atque computentur dies à mane vsque à mane.

Aug. super Ge. l. c 10. Qualiter distingui debeat illud. Et facta est vespere & mane dies vnus.

In glossa super pri. Gen. ascribitur. Au. hæc sententia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Postea vetò in mysterio factum est, vt dies computetur a vespera in vesperam, & adiungatur dies præcedenti nocti: computatione tamen iusta naturalem ordinem seruante, vt dies sequenti nocti adiungi debeat: quia homo à luce per peccatum corruit in tenebras ignorantiæ & peccatorum, deinde per Christum à tenebris ad lucem rediit. Vnde Ephes. 5. c stolus: Eramus aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Primus itaque dies non ab aurora, sed à plena luce incipiens, & post vesperam paulatim occidente luce exoriens mane sequentis diei expletus est. Vnde Beda [illegible] dente luce, & paulatim post spatium diurnæ longitudinis inferiores partes subeunte, factum est vespere: licet non vsitato cursu solis fieri solet. Factum est autem mane dem super terram redeunte, & alium diem inchoante, dies expletus est vnus vigintiquatuor horarum. Ergo nox illo triduo omnino tenebrosa, quæ post creata aliqua luce claruit.

Inglos. super Gen. attribuitur Augustin.

Cur sol factus est, si lux illa sufficiebat.

SOLET autem quæri quare factus est sol, si illa ad faciendum diem sufficiebat? Ad quod dici quoniam lux illa forte superiores partes illustrabat, & luminationem inferiorum solem fieri oportebat. Vel ideo, quia facto sole dies fulgor factus est. Amplior multo luce radiauit dies postea, quàm ante. Si autem ritur quid de luce illa factum sit, cùm modo non appa Potest dici aut de ea corpus solis firmatum [illegible] cæli esse in qua sol est: non quòd ipsa sit sol, sed sit ibi ea ta, vt discerni non valeat.

Aug. super Gen. ad libr. 1 cap. 11. Ibi. ca. 10. refert istã sententiam Aug. non approbãs eam.

Quomodo accipiendum sit illud, Dixit Deus, an sonoris vocis id Deus dixerit, an aliter.

PRAETEREA inuestigandum est, quomodo accipiendũ sit quod ait, Dixit Deus, vtrũ temporaliter, vel vocis illud dixerit, an alio modo. Augustinus super Gen. tradit [illegible] nec temporaliter, nec sono vocis Deum locutum, quia si tẽporaliter, & mutabiliter. Et si corporaliter dixit, sonuisse vox Dei, nec lingua erat qua loqueretur, nec quem oporteret audire, & intelligere. Bene ergo vox Dei naturam verbi, per quod omnia facta sunt, refertur. ergo Deus, Fiat, &c. non temporaliter, nõ sono vocis,

Li. 1. ca. 2. 4. & 9.

verbo sibi coæterno, id est, verbum genuit intemporaliter in quo erat: & disposuit ab æterno, vt fieret in tempore, & ita factum est.

Quomodo accipiendum sit quod dicitur pater operari in filio, vel per filium, vel in spiritu sancto. H

HIC quæri solet, quomodo accipiendum sit quòd dicitur pater operari in filio, vel per filium, vel in spiritu sancto. Hæc enim scriptura frequenter nobis proponit: vt, Omnia in sapientia fecisti domine, i. in filio: &, In principio in filio creauit deus cælũ & terrã. Et illud, Per quẽ fecit & secula. Super illũ quoque psalmi locũ, Verbo domini cæli firmati sunt, &c. dicit Aug. [illegible] pater operatus per verbũ suum & spiritũ sanctũ. Quomodo ergo hoc accipiendũ est? Posuerunt quidam hæretici, quòd pater velut author & artifex, filio & spiritui sancto in rerũ operatione quasi instrumento veretur: ex prædictis verbis errandi occasionẽ sumẽtes, quod velut blasphemũ atq; sanæ doctrinæ aduersum abiicienda fides. Non est itaq; intelligendũ ideo scripturam frequenter commemorare patrem operari in filio vel per filium, quasi quã filius non posset facere, si ei non porrexisset patrem operam, vel tanquam aliquod instrumentum fuerit ab eo petentis, sed potiùs illis verbis patrem intelligi voluisse filio & spiritu sancto operari, & sine eis nihil facere.

Psal. 103. Gene. 1. Heb. 1. Psal. 32. b Hic aperuit ea quæ sequuntur pater operari in filio vel per filium

Contra hanc expositionem surgit hæreticus. I

SED dicit hæreticus, hac ratione hoc posset dixisse filium operari per patrem vel in patre, & spiritum sanctum vtroque vel per vtrunque: quia filius cum patre, & spiritus sanctus cũ vtroq; operatur. Cui breuiter respõdetur, ideo illud dictum esse, & non istud, vt in patre monstrate auctoritas. Nõ enim pater à filio, sed filius à patre operatur & spiritus sanctus ab vtroque. Ideóq; etiam filius per spiritum sanctum legitur operari, quia cum spiritu sancto operatur hoc ipsum à filio habente vt operetur.

Ioan. 16.

Alia prædictorum expositio. K

POTEST & aliter illud accipi, vt dicatur pater in filio vel per filium operari, quia eum genuit omnium opificem, sicut dicitur pater per eum iudicare, quia genuit iudicem: & per spiritum sanctum dicitur operari siue pater,

Homi. 2. ad primũ caput ad Hebræos.

siue filius, quia ab vtroq; procedit spiritus sanctus factum mniũ, vnde Ioãnes Chryso. in expositione epistolę ad Heb sic ait: Non vt hæreticus inaniter suspicatur, tanquam quod instrumentum patris extitit filius: neque per eũ pa dicitũr fecisse, tanquam ipse facere non posset, sed sicut citur pater iudicare per filium, quia iudicem genuit: hic dicitur operari per filium, quia eũ constat opificẽ genuit Si enim causa eius pater est, secundũ quòd pater est, mu amplius eorum causa est, quæ per filium facta sunt. Et opere primæ diei dicta sunt.

De productione simpliciũ inferiorũ visibiliũ corporum. Ambro. hexam. l. 2. cap. 2. 3. & 4. hanc materiã latè tractat. Psal. 103. De qua materia sit factum illud cælũ Quo aqua possint esse super cælũ & quales sint illæ aquæ. Iob 26. c. Aug. li. 2 Ge. ad lit. c. 4. & 5. Super Ge lib. 2. ca. 3

DE OPERE SECVNDAE DIEI, qua factum est firmamentum.

Cap. 1.

Distinct. XIIII.

DIxit quoque deus, Fiat firmamentũ in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Diuisitque aquas quæ erant sub firmamento, ab his quæ erant super firmamentum. Sciendum est quod illius cæli descriptio hic creatio, sicut ait Beda super Gene. in quo fixa sunt ra: cui suppositæ sunt aquæ in aere & in terra, & super aliæ, de quibus dicitur, Qui tegis aquis superiora eius. medio ergo firmamentũ est, id est, sydereũ cælum, quod aquis factum esse credi potest. Crystallinus enim lapis magna est firmitas & perspicuitas, de aquis factus est. quem verò mouet, quomodo aquæ naturæ fluidæ & labiles, super cælum possint cõsistere: de deo scriptum meminerit. Qui ligat aquas in nubibus suis. Qui enim fra cælum ligat aquas ad tẽpus vaporibus nubium tenuis poterit etiam super cæli sphæram non vaporali tenuitate sed glaciali soliditate aquas suspendere ne labantur. Quales autem & ad quid conditæ sint, ipse nouit qui condidit. Ecce ostensum est his verbis, quod cælum factum sit, licet illud in quo sunt fixa sydera, id est, quod excedit aeris & de qua materia, scilicet de aquis, & quales sint aquæ super illud cælum sunt, scilicet vt glacies solidæ.

Alij putant cælum illud esse igneæ naturæ, quibus consentit Augustinus.

QVIDAM verò cælum quod excedit aeris spatia, igneæ naturæ dicunt, asserentes super aerem purum igneum

esse quod dicitur esse cælum: de quo igne sydera & luminaria fixa esse coniectant, quibus Augustinus consentire videtur. Vtrum verò nomine firmamenti cælum quod excedit aerem, an ipse aer hic intelligatur, idem Augu. quærit, nec soluit. Magis tamẽ approbare videtur, cælum illud hic accipi quod spatia aeris excedit. Aquas autem quæ super illud cælum sunt, dicit vaporaliter trahi, & leuissimis fundi guttis. Sicut aer iste nubilosus exhalatione terræ aquas vaporaliter trahit, & per subtiles minutias suspẽdit. Si postea corpulentiùs conglobatas plunialiter refundit. Si ergo potest aqua sicut videmus ad tantas minutias peruenire, vt feratur vaporaliter super aerem aquis naturaliter superiorem: cur non credamus etiam super illud leuius cælũ tenuioribus guttis & leuioribus emanare vaporibus? sed quoquo modo ibi sint, ibi esse non dubitamus. *Ibi. c. 4.*

Quæ sit figura firmamenti. C

QVAERI etiam solet, cuius figuræ sit cælum. Sed quidam sanctus, quanuis authores nostri sciuerint, per eos discere noluit, nisi quod profit saluti. Quæritur etiã, si stet, circumeatur cælum. Si mouetur, inquiunt, quomodo est firmamentum? Si stat, quomodo in eo fixa sydera circumferuntur? sed firmamentum dici potest, non propter stationem, sed propter firmitatem vel terminũ aquarum in transmeabilem. Si autem stat, nihil impedit moueri & circumferri sydera. *Ang. li. 2. de gene. ad lit. cap. 9. Vtrum stet an moueatur cælum. Ibi. c. 10. Quæritur de firmamẽtũ.*

Quare tacuit scriptura de opere secundæ diei, quod in aliis dixit. D

POST hoc quæri solet, quare hic non est dictũ sicut in aliorum dierũ operibus, Vidit deus, quòd esset bonum. Sacramentum aliquod hic commendatur. Ideo enim forsitan non est dictum, quod tamen sicut in aliis factum est: quia binarius principiũ alteritatis est, & signũ diuisionis. *Ambro. in hexam. li. 3. c. 2 de hac re prolixè & Beda super hunc locũ Gene.*

De opere tertiæ diei, quando aquæ congregatæ sunt in vnum locum. E

SEQVITVR, Dixit Deus, Cõgregentur aquæ in locum vnũ, & appareat arida. Tertiæ diei opus est cõgregatio aquarum in vnum locum. Congregatæ sunt enim omnes quæ cælo inferiores in vnam matricem: vt lux quæ præ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

terito biduo aquas clara luce lustrauerat, in puro aëre clarior fulgeat, & appareat terra quæ cooperta latebat, & quæ aquis limosa erat, fieret arida & germinibus apta. Eodem enim die protulit terra herbam virentem, lignúmq; facitis fructum. Si autē quæratur, vbi congregatæ sunt aquæ quæ totum texerant spatium vsq; ad cælum: Potuit fieri vt terra subsidens concauas partes præberet, vbi fluctuantes aquas reciperet. Potest etiā credi primarias aquas rariores fuisse, sic vt nebula tegeret terras, sed cōgregatione esse spissatas: & ideo facilè in vnū posse redigi locū. Cūmq; multa cōstet esse maria & flumina, in vnum tamen locum dicit aquas congregatas propter continuationem vel congregationem omnium aquarum, quæ in terris sunt: quia cuncta flumina & maria magno mari iunguntur. Ideoque cū dixerit aquas congregatas in vnum locum, deinde dicit pluraliter, cōgregationes aquarum, propter multifidos sinus earum, quibus omnibus ex magno mari principium est.

Vbi cōgregata sunt aquæ Aug. li. de Gen. ad li. 1. c. 12.

Quomodo omnes aquæ sunt in vnū locum cōgregatæ cùm multæ sint maria & flumina.

De opere quartæ diei, quando facta sunt luminaria.

SEQVITVR, Dixit Deus, Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem ac noctem. In præcedentibus duobus disposita est vniuersitatis huius mūdi machina, & partibus suis distributa. Formata enim luce prima die quæ tenebras illustraret, duo sequentes dies attributi sunt supremæ & infimæ parti mundi, firmamento scilicet, aëri, terræ, & aquæ. Nam secunda die firmamentum desuper expansum est. Tertia verò aquarū molibus intra receptacula sua collectis, terra est reuelata atque aër serenatus. Quatuor ergo mundi elementa illis diebus suis locis distincta sunt & ordinata. Tribus autem sequentibus diebus ornata sunt illa quatuor elementa. Quarta enim die ornatum est firmamentum sole & luna & stellis. Quinta aër in volatilib⁹, & aqua in piscibus ornamenta acceperunt. Sexta accepit terra animalia & reptilia & bestias: post quæ omnia factus est homo de terra & in terra: non tamen ad terram, nec propter terram, sed ad cælum & propter cælum.

Quinquo die quo facta sunt luminaria.

Quòd triduo præcedēti facta est dispositio & distinctio quatuorelemētorū, & triduo sequētiornatus est mundus.

Ecclc. 7.

Ante alia de ornatu cæli agitur, sicut priùs factum est.

Qua etiam

QVIA ergo cælum cæteris elementis speciem præstat, priúsq; aliis factum est, ideo ante alia ornatur in quarto die quo fiunt sydera: quæ ideo facta sunt, vt per ea illuminetur inferior pars, ne esset habitantibus tenebrosa. Infirmitatique hominum prouisum est, vt circumeūte sole pocentur homines diei noctisque vicissitudine: propter dormiendi vigilandique necessitatem: & ideo etiam ne nox indecora remaneret, sed luna ac syderibus consolarentur homines, quibus in nocte operandi necessitas incumberet: & quia quædam animalia sunt quę lucem ferre nō possunt. Quod autem subditur, Et sint in signa, & tempora, & dies, & annos: quomodo accipiendum sit, quæri solet. Ita enim dictum videtur, quasi quarto die cœpissent tempora, cùm priùs triduum sine tempore nō fuerit. Ideoque tēpora quæ fiunt per sydera, non spatia morarum, sed vicissitudinem aëris qualitatis debemus accipere: quia talia moribus syderum fiunt, sicut dies & anni quos vbitatè nouimus. Sunt enim in signa serenitatis & tempestatis: & in tēpora, quia per ea distinguimus quatuor tēpora anni, scilicet ver, æstatem, autumnum, hyemem. Vel sunt in signa & tempora, id est distinctionem horarum: quia priusquam fierent, ordo temporum nullis notabatur indiciis, vel meridiana hora, vel quilibet hora. Hæc quarta die facta sunt.

Augli. de gene. ad lite. 2. ca. 13. & 14.

Aug. lib. de gene. 1. contra Mani. Cap. 14.

In tom. 1.

DE OPERE QVINTAE DIEI, quando creauit deus ex aquis volatilia & natatilia.

Distinct. XV.

DIxit etiam deus, Producāt aquæ reptilē animæ viuentis & volatile super terrā, &c. Opus quintę diei est formatio piscium & auium, quibus duo elemēta ornantur: & de eadē materia, id est, de aquis pisces & aues creantur. volatilia leuans in aëra, & natatilia remittens gurgiti.

De produ ctiõe rerũ mixtarũ & sensibilium. Ambr. li. hexē. 5. cap. 12. & 3.

De opere sextæ diei, quando creata sunt animalia, & reptilia terræ.

SEQVITVR, dixit Deus, Producat terra animā viuentem in genere suo, iumenta, & reptilia, & bestias terræ, secundū species suas, &c. Sextæ diei opus describitur, cùm terra suis animalibus ornari dicitur.

Vsitate facta sunt ei luminaria.

Angli. de gene. ad lite. 2. ca. 13. & 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vtrum post peccatum venenosa animalia noxia fuerint, an propter peccatum nocere cœperint, prius facta innoxia.

Aug. li. de Gene. ad lit. 3. c. 15.

QAERI solet de venenosis & petricio sis animantibus, vtrum post peccatum hominis ad vindictam creata sint. an potius creata innoxia peccatoribus nocere cœperint. Sanè dici potest, quòd creata nihil homini nocuissent, si non peccasset: puniendorum nanque vitiorum & remedia rum, vel probandæ vel perficiendæ virtutis causa nocere cœperunt. Fuerunt ergo creata innoxia, sed propter peccatum facta sunt noxia.

Vtrum minuta animalia tunc creata fuerint.

DE quibusdam etiam minutis animantibus quæri est, Vtrum in primis conditionibus creata sunt, an ex corporum vitiis, vel exhalationibus terræ, siue de cadaveribus corruptis postea orta sint. Pleraque enim de humidis bus gignuntur: quædam etiam de corruptione lignorum & herbarum & fructum: & deus author omnium est. Ipsum autem dici, quòd ea quæ de corporibus animalium, maximè mortuorum, nascuntur, cum animalibus creata non fuerunt, nisi potentialiter & materialiter. Ea verò quæ ex terra coelo aquis nascuntur, vel ex eis quæ terra germinante orta sunt, tunc creata fuisse non incongruè dici potest.

Aug. li. de Gene. ad lit. 3. c. 14.

Quare post omnia factus est homo.

OMNIBVS autem creatis atque dispositis nouissimè factus est homo, tanquam dominus possessor, qui omnibus præferendus erat. vnde sequitur. Vidit deus quod esset bonum, & ait, faciamus hominem ad imaginem, &c.

Gene. 1. c.

Sed antequam de hominis creatione tractemus, quod *Dist. 12. li. a. & b.* prò breuiter tetigimus, planiùs versantes clarius faciamus. *ibidem.* In hac enim rerum distinctione catholici tractatores sentire, vt suprà diximus, inueniuntur: aliis dicentibus creatas atque distinctas secundum species per interualla sex dierum: quorum sententiæ quia litera Gen. magis insinuare videtur, atque eam catholica ecclesia magis approbat, ideo hactenus studiosè docuimus, quomodo ex illa informi materia priùs informiter facta, posteà corporalium terrenarum per sex dierum volumina distinctim sint formatæ.

Alias autem videtur, quòd nō per interualla temporum facta sint: sed simul ita formata ad esse prodierūt. Quod Aug. *Li. 4. c. 32* sequi (sene. pluribus modis nititur ostendere, dicēs elemē- *& sequen* ta quatuor ita formata sicut modo apparent, ab initio exti *tib. & li.* tisse, & cælum syderibus ornatum fuisse. Quædam verò nō *5. cap. 4.* formaliter, sed materialiter tunc facta fuisse, quę post per tē *& 5.* poris accessum formaliter distincta sunt: vt herbæ, arbores, & cœtera animalia. Omnia ergo in ipso temporis initio facta esse dicunt: sed quædam formaliter & secūdum species quas *Hic prose-* hodie cernimus, vt maiores mundi partes: quædā verò ma *quitur opi* terialiter tantùm. Sed vt dicunt, Moyses loquens rudi & car *nionem il* nali populo, locutionis modum temperauit, de deo loquēs *lorum qui* ad humani hominis qui per moras temporum opera sua perfi- *simul cia* cit, cum ipse simul sua opera fecerit. vnde Aug. Ideo, in *facta con* quit, Moyses diuisim referre deum illa opera fecisse, quia non *tendunt.* potuit simul ab homine dici, quod à deo simul potuit fieri. *Li. 1. c. 15.* Item potuit diuidere scriptura loquendi temporibus, quod deus operandi temporibus non diuisit. Illi qui his authoritatibus & aliis huiusmodi inhærētes, dicunt quatuor elementa, atque cæli luminaria ita formata simul esse, & habuisse illas sex dies quos scriptura commemorat, sex rerum genera, id est, distinctiones appellant quæ simul factæ sunt: partim formaliter, partim causaliter.

Quomodo intelligendum sit deum requieuisse ab omni opere suo.

IAM de septimæ diei requie aliquid nos eloqui oportet. Scriptū est, quia compleuit deus in die septimo opus suum, & requieuit die septimo ab vniuerso opere quod patrarat. Requieuisse dicitur deus die septimo: nō quasi operā dolassus, sed ab vniuerso opere requieuit, quia nouā creaturam facere cessauit. Requiescere enim cessare dicitur. vnde in Apoc. dicitur, Nō habebāt requiē dicentia, Sanctus, sanctus, sanctus, id est, dicere non cessabant. Requieuisse ergo: *Apo. 4. c.* deus dicitur, quia cessauit à faciendis generibus creaturæ, *Aug. li.* quia vltrà noua non condidit. Vsque nunc tamen, vt veri- *de Genesi* tas in euangelio ait, operatur pater cum filio scilicet admi *ad li. 4. c.* nistrationem eorundem generum quæ tunc instituta sunt. *8. & 12.* Creatoris enim virtus causa subsistendi est omni creaturæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quod ergo dicitur, Pater meus vsq; modo operatur, & ego operor, illud vniuersæ creaturæ continuam administrationem ostendit. Die ergo septimo requieuit, vt nouum creaturam vlterius non faceret, cuius materia vel similitudo non præcesserit: sed vsque nunc operatur, vt quod condidit conseruare & gubernare non cesset.

Ioan. 5. c. Li. & ca. eisdem.

Qualiter accipiendum sit quod dicitur deus complesse opus suum septimo die, cùm tunc requieuit ab omni opere suo.

Secũdum alia literã nihil ibi est quæstionis quidam sequitur An. Ge. 1. c. Aug. in enchir. ca. 10. Ibid. ca. 11.

SED quæritur quomodo septimo die dicatur deus complesse opus suum, cùm ab omni opere illo die requieuerit nec aliquod genus nouum rerum fecerit. Alia translatio habet, Consummauit deus die sexta opera sua quæ nihil quæstionis affert, quia manifesta sunt quę in eo facta sunt & complium consummatio eo die perfecta est sicut scriptura ostendit cùm ait, Vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Omnia quidem naturaliter bona erant, nisi quæ in ipsa natura vitij habentia & sunt bona qua condidit deus etiã singula. Simul verò vniuersa valde bona, quia ex omnibus consistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo: in qua etiam illud quod malum dicitur bene ordinatum, & loco suo positum, eminentiùs commendat bona, vt magis placeãt & laudabiliora sint, dum comparatur malis. Sexto ergo die fabricæ operũ cõsummatio. Ideo præmissa oritur quæstio, quomodo dicatur deus die septimo opus suum complesse, quod hebraica veritas habet: in quo tamen nihil nouum creatum dicitur, nisi fortè dicatur die septimo cõpleuisse opus suum, quia ipsum benedixit & sanctificauit: sicut subiicit scriptura, Benedixit diei septimo, & sanctificauit illum. Opus enim est benedictio & sanctificatio: sicut Salomon aliquot operis fecit cùm templum dedicauit.

Hic reddit adquæstionẽ positam. s. quomodo verum sit deum septimo die complesse opus suum Gene. 2. a 3. Reg. 8. e

Quæ sit benedictio & sanctificatio septimæ diei.

ILLVM autem diem sanctificasse & benedixisse dicitur, quia mystica præ cæteris benedictione & sanctificatione eum donauit. Vnde in lege dicitur, Memento sanctificare diem sabbati. Et inde est quòd numerando dies vsque ad septimum procedimus, & dicimus septem esse dies, quorum repetitione omne tempus agitur: non quin alius sit ab illis dies octauus & nonus, & sic de cæteris: sed quia in sex illis rerum genera distincta sunt: & in septimo, licet non fuerit nouum genus rerum institutum, fuit tamẽ in eo quasi quidam nouus status sanctificationis operum & requietionis opificis. Potest etiã sic exponi illud, Compleuit deus die septimo opus suum, id est, completum & consummatum vidit.

Exo. 20. b.

DE HOMINIS CREATIONE. VBI considerandum est quare creatus homo, & aqualiter sit institutus: quę duo suprà tractata sunt, & qualis factus & qualiter lapsus postremò quomodo sit reparatus: quæ discutienda sunt.

Distinct. XVI.

HIS excursis quæ suprà de hominis creatione præmisimus, effectui mancipare atque ordine explanare nũc suscipimus, vbi hæc cõsiderãda videtur, scilicet quare creatus sit homo, & qualiter institutus, & qualis & quomodo factus: deinde, qualiter sit lapsus: postremò, quali ordine quæ sit reparatus. Horũ autẽ primò & secũdò postea, causam creationis humanæ, & modũ institutionis, pro modulo nostræ facultatis tractauimus. Ideóque superest, vt qualis vel quomodo factus sit discutiamus. In genesi legitur, Faciamus hominẽ ad imaginẽ & similitudinẽ nostrã, &c. In eo quod dicit, faciamus, vna operatio trium personarum ostenditur: in hoc verò quod dicit, ad imaginem & similitudinem nostrã, vna & æqualis substantia trium personarũ monstratur. Ex persona enim patris hoc dicitur ad filiũ & spiritum sanctũ, non (vt quidã putant) angelis: quia deus & angelorum non est eadem imago & similitudo.

De productione creaturæ cõposite ex spũali & corporali. scilicet de homine in comparatione ad principiũ effectuũ Li. de Ge. ad lite. 3. cap. 19. Gene. 1. c. Beda. Quũ intelligẽdũ est, Faciam homines ad imaginem & similitudinẽ nẽ nostrã.

Quod imago & similitudo hic à diuersis accipitur variè: à quibusdam increata, & ab aliis creata et increata, vel essentia trinitatis, vel pater, vel filius, & spiritus sanctus.

IMAGO autem & similitudo in hoc loco vel increata intelligitur, id est, trinitatis essentia, ad quam factus est homo: vel creata, in qua factus est homo, & ipsa hominis conditata. Increatam imaginem quæ deus est intellexisse

Universidad de Deusto
Biblioteca

videtur Beda cùm dicit non esse vnam imaginem dei & angelorum, sed trium personarum: & ideo pluralis fit ibi sermo. Impropriè tamen imago dicitur, quia imago relatiuè ad aliud dicitur cuius similitudinem gerit & ad quod repræsentandum facta est: sicut imago Cæsaris quæ eius similitudinem præferebat, ipsumque quodammodo repræsentabat. Propriè autem imago dicitur id ad quod aliud fit: sicut exemplum propriè dicitur quod sumitur ex aliquo & exemplar ex quo sumitur aliquid. Ponitur tamen & alterum quando abusiuè alterum pro altero: ita & minùs propriè accipitur imago essentia trinitatis, si tamen ea nomine imaginis in hoc loco intelligitur.

Beda super Genesim.

Opinio eorum qui putauerunt filium per imaginem & similitudinem hic accipi.

C

Dist. 27. primi lib. litera. a Aug in 7. lib de tri. c. 6. in fine 1. Co. 11. b. Aliorum opinio.

FILIVS verò propriè imago patris dicitur sicut supra in tractatu de trinitate diximus. Vnde fuerunt nonnulli qui ita distinxerunt, vt imaginem in hoc loco intelligerent filium: hominem verò non imaginem, sed ad imaginem factum dicerent: quos refellit Apostolus dicens. Vir quidem est imago, & gloria dei. Hæc nanque imago id est, homo cùm dicitur fieri ad imaginem, non quasi ad filium dicitur fieri: alioquin non diceretur ad imaginem nostram. Quomodo enim nostram diceret, cùm filius solus patris imago sit? Fuerunt autē & alij perspicaciùs hæc tractantes: qui per imaginem filium, & per similitudinem spiritum sanctum intelligerent, qui similitudo est patris & filij. Et ideo pluraliter putauerunt dici nostram, id referentes ad similitudinem tantùm: ad imaginem verò sub intelligendum esse, meam. Hominem verò & imaginem esse, & ad imaginem & similitudinem factum esse tradiderunt.

Nec horum sententiam approbat, sed imaginem & similitudinem dei in homine quærendam & considerandam docet, vt imago & similitudo creata intelligatur.

D

Psal. 103.

VERVNTAMEN hęc distinctio, licet reprobabilis penitus nō videatur, quia de medio montium, id est, auctoritatibus sanctorum non manat, congruentius in ipso ha-

bitat imago & similitudo Dei quærenda est & consideranda. Factus est ergo homo ad imaginem Dei & similitudinem, secundum mentem, qua irrationabilibus antecellit: ad imaginem, secundum memoriam, intelligentiam, & dilectionem. Ad similitudinem, secundum innocentiam & iustitiam: quæ in mente rationali naturaliter sunt. Vel imago considerabatur in cognitione veritatis, similitudo in amore virtutis: vel imago in aliis omnibus, similitudo in essentia, quia & immortalis & indiuisibilis est. Vnde Augustinus in libro de quantitate animæ. Anima facta est similis Deo: quia immortalem & indissolubilem fecit eam Deus. Imago ergo pertinet ad formam, similitudo ad naturam. Factus est ergo homo secundum animam ad imaginem & similitudinem non patris vel filij, vel spiritus sancti, sed totius trinitatis: ita & secundum animam dicitur homo esse imago Dei, quia imago Dei in eo est. Sicut imago dicitur & tabula, & pictura quæ in ea est: sed propter picturam quæ ibi est, simul & tabula & imago appellatur: ita propter imaginem trinitatis etiam illud in quo est imago, nomine imaginis vocatur.

In quibus consideratur imago & similitudo. Aug. lib. de spiritu & alia. Cap. 10. Ca. 2. to. 1. Au. l. 2 de verbis domini sermo. 63.

Quòd homo dicitur imago, & ad imaginem: filius verò imago, non ad imaginem.

E

QVOCIRCA homo & imago dicitur, & ad imaginem: filius autem imago, nō ad imaginem: quia natus & nō creatus, æqualis & in nullo dissimilis, homo creatus est à Deo, non genitus, non paritate æqualis, sed quadam similitudine accedens. & vnde Aug. in lib. 7. de Trin. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Faciamus & nostrā, pluraliter dixit: & nisi ex relatis accipi non oportet, vt facere intelligantur pater & filius, & spiritus sanctus ad imaginem patris & filij & spiritus sancti, vt subsisteret homo imago Dei. Sed quia non omnino æqualis fiebat illa imago, tanquam non ab illo natus, sed ab eo creata: ideo ita imago dicitur quod & ad imaginem: quia non æquatur paritate, sed accedit quadam similitudine. Filius autem est imago, sed non ad imaginem, quia æqualis patri. Dictus est ergo homo ad imaginem propter imparem similitudinem. Et ideo nostram, vt imago trinitatis esse homo intelligatur, non trinitati æqua-

In Genesi Au. ūm 15. li. de trin. c. 2. in fine Ca. 6 in fi.

Aug. li. de Ge. ad lit. 6. c. 12. Et lib. de Ge. contra Man. 1. c. 17. in fine. Tomo 1.

lis, sicut filius patri. Ecce ostensum est secundum quid homo similis Deo, scilicet secundum animam. Sed in corpore quandam proprietatem habet quæ hoc indicat: quia est recta statura, secundum quam corpus animæ rationalis congruit, quia in cælum erectum est.

DE CREATIONE ANIMAE: VTRVM de aliquo facta sit, vel non, & quando facta, & quam gratiam habuerit in creatione.

Distinct. XVII.

De reductione hois quātū ad principiacō stitutiua. S. corp⁹ & alam & prio ois, Gene. 2. b. Beda. Quòd non corporeis ĩstrumētis formauisse se deus dicitur.

HIC de origine animæ plura quæri solent, scilicet vnde creata fuerit, & quando, & quam gratiam habuerit in creatione. Sicut hominis formatio secundum corpus describitur, cùm dicitur. Formauit Deus hominem de limo terræ: ita eiusdem factura secundum animam describitur, cùm subditur. Et inspirauit in faciem eius spiraculū vitæ. Corpus enim de limo terræ formauit Deus, cui animam inspirauit. Vel secundum aliam literam, flauit, vel sufflauit: non quòd faucibus sufflauerit, vel manibus poreis corpus formauerit. Spiritus enim Deus est, nec humanis membrorum compositus. Non ergo carnaliter putemus Deum corporis manibus formasse corpus, vel faucibus inspirasse animam, sed potius hominem de limo terræ secundū corpus formauit iubendo, volādo, id est, voluit & verbo iussit, vt ita fieret: & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, id est, substantiam animæ in qua viueret, creauit: non de materia aliqua corporali vel spirituali, sed de nihilo.

Opinio quorundam hæreticorum, qui putauerunt animam esse de substantia.

Ioan. 4. c. Aug. li. de Ge. ad lit. 7. c. 2. Responsio. Ibid. c. 3.

PVTAVERVNT enim quidam hæretici, deum de sua substantia animam creasse, verbis scripturæ pertinaciter inhærentes, quibus dicitur, inspirauit vel insufflauit, &c. Cùm flat, inquiunt, vel spirat homo, de se flatum emittit. Sic ergo cùm dicitur Deus flasse vel spirasse spiraculum faciem hominis, ex se spiritum hominis emisisse intelligatur, id est, de sua substantia. Qui hoc dicunt, non congruenter tropica locutione dictum esse sufflauit vel flauit, id est, flatum hominis scilicet animam fecit. Flare enim est flatum de

se: & flatum facere, est animam facere. Vnde Dominus per Esaiam, Omnem flatum ego feci. Non sunt ergo audiendi qui putant animam esse partem Dei. Si enim hoc est, de se à se, nec ab alio decipi posset, nec ad malum faciendum vel patiendum cōpelli, nec in melius vel deterius mutari. Flatus ergo quo hominem animauit, factus est à Deo, non de Deo, nec de aliqua materia, sed de nihilo.

Esa. 57. d. secundū tria 70.

Quando facta sit anima, an ante corpus, aut in corpore.

C

SED vtrum in corpore, vel extra corpus, etiam inter doctos scrupulosa quæstio est. Augustinus enim super Genesim tradit animam cum angelis sine corpore fuisse creatam, postea verò ad corpus accessisse: neque compulsa est transportari, sed naturaliter illud voluit, id est, sic creata fuit vellet: sicut naturale nobis est velle viuere. Malè autem dicimus viuere, nō naturæ, sed voluntatis est peruersæ. Alij vero dicunt animam primi hominis in corpore fuisse creatam: assumentes verba illa: Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, id est, animam in corpore creauit, quæ totum corpus animaret: faciem tamen specialiter expressit, quia hæc potentiis ornata est ad intuenda superiora. Sed quicquid de anima primi hominis æstimetur, de aliis certissimè credendum est, quòd in corpore creantur. Creando enim creat eas Deus, & infundēdo creat. Dicendum est etiam quòd illam non sic esse creatam, vt præscia esset operis malefacti vel iniusti.

Opinio Aug. li. 7. c. 25. & 27. Aliorum sententia. Quod alia illa non est ista vera futura. Ibi. ca. 26 Au. li. de Gene. ad lite. 6. ca. 13 & 14.

In qua ætate Deus hominem fecerit.

D

VOLET etiam quæri vtrum Deus hominem repentè in perfecta ætate fecerit, an perficiendo & ætates augendo, sicut nunc formatur in matris vtero. Augustinus super Genesim dicit quòd Adam in virili ætate continuò factus: & hoc ratione superiores, non inferiores causas, id est, secundum voluntatem & potentiam Dei, quam naturæ generibus allegauit: qualiter & virga Moysi conuersa est in serpentem. Nec talia contra naturam fiunt, nisi nobis, quibus naturæ cursus innotuit: Deo autē natura est quod facit. Non ergo contra dispositionem suam illud fecit Deus. Fuit enim in prima * creaturarum conditione sic hominem posse fieri: sed non ibi erat necesse, vt sic fieret: hoc

*Exo. 7. b. Cap. 15. * causarum.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim non erat in conditione creaturæ, sed in beneplacito creatoris, cuius voluntas necessitas est. Hoc enim necessarium futurum est, quod vult & præscit. Multa verò secundum inferiores causas futura sunt, sed in præscientia Dei futura non sunt. Si autem ibi aliter futura sunt, potius futura sunt sicut ibi sunt, vbi præscit ille qui nō potest falli. Sic ergo actus est Adam, non secundum inferiores causas, quia non erat in rerum causis seminalibus, vt ita fieret: sed secundum superiores, non contra naturam operantes: quia in rerum causis naturalibus erat, vt ita posset fieri.

Lib. 11. de Gen. ad lit. Cap 17.

Quòd homo extra paradisum creatus, in paradiso sit positus: & quare ita factum sit.

HOMINEM autem ita formatum tulit Dei scriptura docet, & posuit in paradiso voluptatis, quem paradisum quod homo extra paradisum creatus, postmodum in paradiso sit positus. Quod ideo factum dicitur, quia non ei eo permansurus: vel vt non naturæ, sed gratiæ hoc adsignaretur. Intelligitur autem paradisus localis & corporalis quo homo locatus est. Tres enim generales de paradiso sententiæ sunt. Vna eorum qui corporaliter intelligunt tantùm. Alia eorum qui spiritualiter tantùm. Tertia eorum qui vtroque modo paradisum accipiunt. Tertiæ hi placere fateor, vt homo in corporali paradiso sit positus qui ab illo principio plantatus accipi potest, quo terra omnem remotis aquis herbas & ligna producere iussa est. Qui etsi præsentis ecclesiæ vel futuræ typum tenet, ad interam tamen intelligendum est esse locum amœnissimum fructuosis arboribus, magnum, & magno fonte fœcundum. Quod dicimus, A principio antiqua translatio dicit, ab orientem. Vnde volunt in orientali parte esse paradisum longo interiacente spatio vel maris, vel terræ à regionibus quas incolunt homines, secretum, & in alto situm, vsque lunarem circulum pertingentem. vnde nec aquæ diluvii huc peruenerunt.

Gen. 2. b. c Augst. de Gen. ad li. 8. cap. 1. Tres sententiæ de paradiso sunt & ij sint. A quibus ergo sit plantatus Au. lib. 12. de Gen. ad lit. Cap. 14. Quales sit locus paradisi, & vbi.

De lignis paradisi, inter quæ erat lignum vitæ, & lignum scientiæ boni & mali.

IN hoc autem paradiso erant ligna diuersi generis

arbor quæ vnum erat, quod vocatum est lignum vitæ, alterum verò lignum scientiæ boni & mali. Lignum autem vitæ dictum est, sicut docet Beda & Strabus, quia diuinitus accepit hanc vim, vt qui ex eius fructu comederet, corpus ingressibili sanitate & perpetua soliditate firmaretur: nec vlla infirmitate, vel ætatis imbecillitate in deterius vel in nonsum laberetur. Lignum autem scientiæ boni & mali catum a natura hoc nomen accepit: sed ab occasione rei postea gestæ. Arbor enim illa non erat mala, sed scientiæ boni & mali ideo dicta est, quòd post prohibitionem erat in illa transgressio futura: quia homo experiendo disceret quid inter obedientiæ bonum, & inobedientiæ malum. Non ergo de fructu qui nasceretur inde, positum est illud men, sed de re transgressionem secuta. Cognouit enim mo priusquam tangeret hoc lignum bonum & malum: lum per prudentiam & experientiam, malum verò per prudentiam tantùm. Quod etiam per experientiam noturato ligno vetito: quia per experientiam mali didiquid sit inter bonum obedientiæ, & malum inobedienquia verò primi parentes obedientes essent, nec contra cum peccassent: non ideo tamen minus diceretur lignum scientiæ boni & mali, quia hæc ex eius tactu accideret, sed parretur. A ligno ergo prohibitus est quod malum erat, vt ipsa præcepti cōseruatio bonum illi esset, transmalum. Nec melius consideratur, quantum malum obedientia, quàm hoc modo: cùm scilicet ideo reus fasse homo intelligitur, quia prohibitus rem tetigit, si non prohibitus tetigisset, nec peccasset, nec pœnam set. Si verò venenosam herbam prohibitus tetigeris, na sequitur, & si nemo prohibuisset, similiter sequeretur. Sine enim prohibetur res tangi, quæ non tangenti tansed prohibenti obest, sicut aliena pecunia: ideo prohibitum est peccatum, quia prohibenti est damnosum. Cùm ideo tangitur, quod nec tangenti obest si non prohibetur, nec cuilibet si tangatur: & ideo prohibetur, vt per se bonum obedientiæ, & malum inobedientiæ monstretur. Sicut primus homo à re bona prohibitus pœnam incurrit, vt non ex re mala, sed ex obedientia pœna esse monstretur, sicut ex obedientia palma.

Super Ge. Aug. contradicit. lep. & pro phe ca. 14 Quare & quomodo lignum scientiæ boni & mali dictum sit malum. cap. 15. li. de Ge. ad lite. 8. & ca. 14. ca. 6. in fine. Quòd si primi parentes non comedissent, peccassent, & non ideo minus dicerentur scientiæ boni & mali. An. super Ge. 8. li. c. 13.

DE FORMATIONE MVLIERIS.

Distinct. XVIII.

D. formatio mulieris de viro.

IN eodem quoque paradiso mulierem formauit Deus de substantia viri, sicut post plantatum paradisum, hominem que in eo positum, & post vniuersa animalia ad eum ducta, sibique nominibus designata, subnectit scriptura Immisit Deus soporem in Adam. Cúmque obdormisset, tulit vnam de costis eius, & formauit eam in mulierem.

Gene. 2. d.

Quare virum prius, & postea de viro mulierem creauit, non simul vtrunque. 1

HIC attendendum est quare non creauit simul virum & mulierem, sicut angelos: sed prius virum, deinde mulierem de viro. Ideo scilicet, vt vnum esset generis humani principium, quatenus in hoc & superbia diaboli confunderetur, & hominis humilitas Dei similitudine sublimaretur. Diabolus quippe aliud à Deo principium esse concupierat. Ideóque vt eius superbia retunderetur, hoc homo munere accepit, quod diabolus peruersè rapere voluit, obtinere non potuit. Et per hoc imago Dei in homine apparuit: quia sicut Deus omnibus rebus existit principium creationis, ita homo omnibus hominibus principium generationis. [Ideo etiam ex vno homine omnes esse voluit, vt Deus, vt dum cognoscerent se ab vno esse omnes, sequam vnum amarent.]

Au. li. 12. de ciu. dei Cap. 26.

Alia ratio quare ex vno homine omnes homines. Ibid. & l. 9. de Gene si ad lit. Cap. 13.

Quare de latere viri, non de alia corporis parte formata sit. 2

CVM autem his de causis facta sit mulier de viro, non de qualibet parte corporis viri, sed de latere eius formata est, vt ostenderetur, quia in consortium creabatur dilecta: ne fortè si fuisset de capite facta, viro ad dominationem videretur præferēda: aut si de pedibus, ad seruitutem subjicienda. Quia igitur viro nec domina, nec ancilla paratur, sed socia: nec de capite, nec de pedibus, sed de latere fuerat producenda: vt iuxta se ponendam cognosceret, quam de suo latere sumptam didicisset.

Quare dormienti & non vigilanti costa subtracta est. 3

NON sine causa dormienti quoque viro potius quàm vigilanti detracta est costa, de qua mulier in aduersum

quam generationis viro est formata: scilicet vt nullam in eo diuisionem nam monstraretur, & diuinæ simul potentiæ operabile ostenderetur, quæ hominis dormientis latus aperuit, nec eum tamen à quiete soporis excitauit. In quo dormiente opere sacramentum Christi & ecclesiæ figuratum est. Quia sicut mulier de latere viri dormientis formata est: ita ecclesia est sacramentis, quæ de latere Christi in cruce dormientis profluxerunt, scilicet sanguine & aqua, quibus renouamur à pœnis, atque abluimur à culpis.

Ad Eph. 5. 5. Ioan. 19. f

Quòd de illa costa sine extrinseco additamento facta fuit per Dei potentiam, sicut quinque panes in se multiplicati sunt. E

SOLET etiam quæri, Vtrum de illa costa sine adiectione rei extrinsecæ facta sit mulier. Quod quibusdam non placuit. Cæterùm si ad perficiendum corpus mulieris aliquid extrinsecum augmentum addidisset, maius illud esset, quam ipsa costa. Ideóque potiùs de illo addito quàm de ipsa costa mulier facta deberet dici, de quo plures accepisset substantiæ partes. Restat ergo de sola ipsius costæ substantia, sine omni extrinseco additamento, per diuinam potentiam semetipsa multiplicata mulieris corpus factum dicamus. Id sanè miraculo, quo posteà de quinque panibus à Christo, cælesti benedictione multiplicatis quinque millia hominum satiata sunt. [Illud etiam scire oportet, quòd cum in eorum ministerio facta sit mulieris formatio, non est eis ideò tribuenda creationis potentia. Angeli enim nullam naturam aut creare nouerunt: ergo nec formare costam in mulierem, nec carnis supplementum in loco costæ: non quòd nihil agere vt aliquid creetur, sed non ideo creatores sunt, sicut nec agricolæ segetum vel arborum. Solus Deus, id est, Trinitas est creator. Facta est ergo fœmina à Deo, etiamsi ipsa ministrata sit per angelos.]

Ioan. 6. c. Au. li. de Ge. ce. 15. Ma. 14. b. Quòd licet angelica ministratione sit illud opus expletum, nō tamē creatores fuerūt angeli. Aug. super Gene. libr. 9. Cap. 17.

Vtrum secundum superiores, an secundum inferiores causas facta sit mulier, id est, an ratio seminalis id haberet vt ita fieret, an tantum vt ita fieri posset, sed vt sic fieret in Deo tantum esset causa. F

SED quæritur [an ratio quam Deus primis operibus concreauit, id haberet vt secundum ipsam ex viri latere

Universidad de Deusto
Biblioteca

fœminam fieri necesse foret: an hoc tantùm, vt fieri posset.

Aug.li.6. de Ge.c.15 Ad quod sciendum est, omnium rerum causas in Deo æterno esse. Vt enim homo sic fieret vel equus & huiusmodi, in Dei potentia & dispositione ab æterno fuit. Hæ dicuntur primordiales causæ: quia istas aliæ non præceduntistæ alias, quæ sunt causæ causarum. Cùmque vnum sit diuina potentia, dispositio, siue voluntas, & ideo vna omnium principalis causa: tamen propter effectus diuersos pluraliter dicit Aug. causas primordiales omnium rerum in Deo esse inducens similitudinem artificis, in cuius dispositione ea qualis futura sit arca. Ita & in Deo vniuscuiusque rei futuræ

Li.9.c.17 causa præcessit. In creaturis verò quarundam rerum, sed non omnium causæ sunt, vt ait Aug. Quia inseruit Deus seminales rationes rebus, secundum quas alia ex aliis prouenirent: vt de hoc semine tale granum, de hac arbore talis fructus, & huiusmodi. Et hæ quoque dicuntur primordiales causæ, sed non adeo propriè: quia habent ante se causam æternam, quæ propriè & vniuersaliter prima est. Illæ verò ad res aliquas dicuntur primæ. scilicet quæ ex eis prouenium. Ideo enim primordiales dicuntur, quia in prima rerum conditione bus à Deo insitæ sunt. Et sicut creaturæ mutabiles sunt, ita & hæ causæ mutari possunt: quæ autem in immutabili Deo causa est, non mutari potest.

Quod non omnium quæ fiunt causæ sunt in creaturis

Distinctio causarum rerum perutilis scilicet quod quædam in Deo & in creaturis, quædam in Deo tantùm sunt.

OMNIVM rerum causæ in Deo sunt: sed quarundam causæ & in Deo sunt, & in creaturis. Quarundam verò causæ in Deo tantùm sunt: & illarum rerum causæ dicuntur abscondituæ in Deo, quia ita est in diuina dispositione vt hoc vel illud fiat, quod non est in seminali creaturæ ratione. Et illa quidem quæ secundum causam seminalem fiunt, dicuntur naturaliter fieri, quia ita cursus naturæ hominibus insti-

Aug.ibid. Cap.17. & 18.

Super Ge en.lib. 9. c.18.

tuit. Alia verò præter naturam, quorum causæ tantùm sunt in Deo. Hæc autem dicit Augusti. esse illa quæ per gratiam fiunt, vel ad ea significanda non naturaliter sed mirabiliter fiunt. Inter quæ mulieris facturam de costa viri ponit, ita inducens. Vt mulierem ita fieri necesse foret, non in rebus creatis dictum sed in Deo absconditum erat. Omnis creatura cursum habet naturales leges: super hunc naturalé cursum creator

habet apud se posse de omnibus facere aliud, quàm eorum *Nume.* natura habet: vt scilicet virga arida repente floreat, *17.b.* & mulctum gignat, & in iuuentute sterilis fœmina in senectute pariat, vt asina loquatur, & huiusmodi. Dedit autem *Luc.1.d.* eis, vt ex his etiam hæc fieri possent, non vt in naturali *Nume.* genere haberent. Habet ergo Deus in se absconditas quorun- *22.c* dam futurorum causas, quas rebus conditis non inserui; *Diuersimo* quæ implet non opere prouidentiæ, quo naturæ subsi- *opere præ-* stunt vt sint: sed quo illas administrat vt voluerit, quas vt vo *nidictis.* luit condidit. Omnium ergo quæ ad gratiam significandam: *Aug.li.* non naturali motu rerum, sed mirabiliter facta sunt, absconditæ causæ in Deo fuerunt: quorum vnum erat, quòd mulier facta est de latere viri dormientis. Non habuit prima rerum conditio vt fœmina sic fieret, sed vt fieri posset nisi causas quas Deus voluntariè instituit, mutabili voluntate aliquid facere putaretur. *ead.c.eod.*

De anima mulieris, quod non est ex anima viri, vt quidam putauerunt, dicentes animas esse ex tradvce. Et Hier.

VEMADMODVM mulieris corpus de viri corpo *Aug.li.de* ratione fuit ita putauerunt aliqui ipsius animam de viri *Gen. ad* anima propagatam: & omnes animas præter primam, de *lit.10.c.1.* quibus esse, sicut corpora. Alij autem putauerunt simul om- *Aliorum* nes animas ab initio creatas. Catholica autem ecclesia nec *opinio qui* per traduce factas esse animas docet, sed in corporibus *putauerunt* primum seminatis atque formatis infundi: & infunden- *omnes ani-* tibus. Vnde in ecclesiasticis dogmatibus. Animas homi- *mas simul* num non esse ab initio inter creaturas intellectuales natu- *ab initio* ras simul creatas, sicut Origenes fingit, dicimus: neque *creari.* in corporibus per coitum seminari, sicut Luciferani & Cy- *Aug.in ec* prianus, & quidam Latinorum præsumptores affirmant. Sed *clesiasti-* dum corpus tactum per coniugij copulam seminari, crea *cis dogma* turam vero animæ solùm creatorem nosse, eiúsque iudi- *tibus.* cium corpus coagulari in vulua, & cõpingi atque formari: ac membra iam corpore animam creari atque infundi, vt vivum fiat. Vero homo ex anima constans & corpore, & egregius vinus ex vtero plenus humana substantia. Hieronymus anathematis vinculo illos condemnat, qui animas non simul dicunt: inducens authoritatem prophetæ. Qui format singillatim corda eorum. Hoc satis, inquit, innuit pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

4. in to. 3. Psal. 32. in tom. 8. De hominis duratione & conseruatione quātū ad immortalitatem

pheta, quòd non ipsam animam de anima facit Deus, sed singillatim animas de nihilo creat.

DE PRIMO HOMINIS STATV ante peccatum, scilicet qualis fuerit secundum corpus & secundum animam.

Distinct. XIX.

Quòd homo in primo statu scilicet ante peccatū fuit secūdū corpus mortalis & immortalis.

SOlent quæri plura de primo hominis statu ante peccatum, scilicet qualis fuerit homo priusquàm peccaret, in corpore & in anima, mortalis an immortalis, passibilis an impassibilis. De termino inferioris vitæ, & translationis ad superiorē, de modo propagationis filiorū, & alia multa quæ non inutiliter sciuntur, licet aliquādo curiositate quærantur. At priusquàm ad animi qualitatem pertinēcia prosequamur, de qualitate eius secūdum corpus, & modo propagationis filiorū. & de aliis quibusdā inspiciamus. Primo ergo homo secūdum naturam corporis terreni, immortalis fuit quodam modo, secundum aliquid: quia potuit non mori: & mortalis quodam modo, quia potuit mori. In illo namque primo statu habuit posse mori, & posse nō mori. In illo fuit prima humani corporis immortalitas, scilicet posse non mori. In secundo verò statu post peccatum habuit posse mori, & non posse non mori: quia in hoc statu moriendi est necessitas. In tertio statu habebit posse non mori, & non posse mori: quia ad illum statum pertinet moriendi impossibilitas: quod ex gratia erit, non ex natura. In primo statu habuit corpus hominis animale, id est, egēs alimoniis ciborū. Vnde & homo factus dicitur in animā viuentē, non spiritualem, id est, in animā corpus sensificātem, quod adhuc erat animale, non spirituale, quod egebat cibis vt per animā viueret. Factus est ergo in animam viuentem, id est, vitam corporalem: tamen per sustentamenta ciborum, & tunc erat corpus mortale & immortale, quia poterat mori & poterat non mori. Post peccatum verò factum est mortuum, sicut dicit Apostolus, Corpus propter peccatum mortuum est, id est, mortalitatem moriendi in se habet. In resurrectione verò erit spirituale, scilicet agile & cibis non egens: & immortale erit, quia non poterit mori. Vnde Aug. super Gen. Apostolus dicit quod nō poterit mori. Corpus quidem mortuū est propter peccatum, &c. Plus

4. in to. 3. Psal. 32. in tom. 8. De hominis duratione & conseruatione quātū ad immortalitatem

Quomodo dicitur homo factus in animā viuētem.

limo terræ formatum est corpus animale non spirituale, cū spiritalis resurgemus. Renouabitur enim à vetustate, nō in corpus animale quale fuit: sed in melius, id est, spirituale, cùm hoc mortale induet immortale: in quod mutādus erat Adā, si mortem corporis animalis peccando meruisset. Non ait Apostolus, corpus mortale est propter peccatum, sed mortuum. Illud enim ante peccatum mortale & immortale erat quia poterat mori & non mori. Aliud autem est non posse mori, aliud posse non mori. Ideo factum est per peccatum non mortale, quod erat: sed mortuum, quod non fieret nisi peccaret. Animale enim non est hoc corpus sicut primi hominis fuit, sed iam deterius est: habet enim necessitatē moriendi. Ecce hīc euidenter aperit Aug. quò corpus hominis ante peccatum mortale & immortale fuit: sed non qualiter erit in resurrectione. De hoc eodem Beda super Gen. ait, Non est credendum ante peccatum ita fuisse mortua corpora, sicut modo. Ait enim Apostolus, Corpus propter peccatum mortuum est: sed licet fuissent animalia non-dum spiritualia, non tamen mortua: quæ scilicet necesse esse moti.

Rom. 8. b. Ii. 5. c. 19. Rom. 8. b. Libr. eodē cap. 24. 1. Cor. 15. g Ibidem. c. 25. Corpus hominis ante peccatū mortale & immortale fuit. Rom. 8. b.

Responsio, qua dicitur alterū fuisse de cōditione natura. 1. posse mori, alterū ex gratia dono s. posse non mori.

Vtrum immortalitas quam habuit ante peccatum, esset, de conditione naturæ, an gratiæ beneficio.

VOLET hīc quæri, cùm homo primus mortale & immortale corpus habuerit, vtrum ex conditione naturæ ipsius corporis habuerit vtrumque: an alterum beneficium essent gratiæ, scilicet immortalitas, id est, posse non mori. Ad quod dici potest, quia alterum habebat in natura corporis, id est, posse mori. Alterum verò, scilicet posse non mori, erat ex ligno vitæ, scilicet ex dono gratiæ. Vnde Augustinus super Genesim. Quodam modo creatus est homo immortalis, quod erat de ligno vitæ, non de conditione naturæ. Mortalis erat de conditione corporis animalis, immortalis beneficio conditoris. Non enim immortale erat, quòd omnino mori non posset: quod non erit, nisi cùm fuerit spirituale. Aliquādiu tamen dicit quod non ex natura, sed ex ligno vitæ habebat posse non mori. Propter hoc aliqui dicunt, quòd nisi illo ligno vitæ vteretur non semper viueret, quia peccaret. Peccaret enim si illo ligno non vteretur: quia præceptum erat ei vt comederet de omni ligno paradisi, nisi de ligno scien-

li. 6. c. 25. Aliqui dicūt quòd si non vteretur. Adā de ligno vitæ nō semper viueret quia peccaret.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiæ boni & mali. Sicut ergo peccauit comedendo quod erat prohibitum: ita etiam peccaret, si non comederet quod erat iussum.

Si non foret præceptum vt de illo ligno comederet & aliis, & non illo vteretur, an posset non mori. C

SED adhuc quæritur, si non esset præceptum vt de ligno vitæ ederet & aliis, & non illo vesceretur, nunquid posset non mori? Si semper viueret non vtẽs illo ligno, non erat ei ex illo ligno posse non mori. Si verò non posset semper viuere, id erat ei ex illo ligno. Aliqui dicunt, quòd si non fuisset ei præceptum vesci illo ligno & aliis, & non illo vesceretur, viueret semper: sic determinãtes illud quod supra dixit Augu. Erat ei de ligno vitæ, non de conditione naturæ tantùm, scilicet quasi non ex conditione naturæ solùmmodò erat ei, sed etiam ex illo ligno. Aliis autem videtur, quòd ei ligno vitæ erat ei posse non mori, non ex natura. Ideo enim dicitur posse non mori, quia poterat vti illo ligno, de quo edens non moreretur.

Opinio quorũdã.

Aliorum opinio.

Li. 3. c. 2. De hoc & de inglossa ordinaria ad illud Ge. 1. Faciam' hominẽ, &c. Luc. 20. & Au. libr. quæst. Vet. & nou. le. gis. capit. 9

Quæstio Augustini quomodo immortalis factus sit homo. D

DE hac verò hominis immortalitate, qualis fuerit Aug. super Gene. quæstionem mouens sic ait: Quæritur quomodo immortalis factus sit homo præ aliis animantibus? Sed quomodo cum illis communem acceperit alimoniam? Sed alia est immortalitas carnis, quam in Adam accepimus: alia quam in resurrectione speramus per Christum. Ille sanè est homo immortalis, vt non posset mori si non peccaret: moreretur autem si peccaret: Filij verò resurrectionis non poterunt vltrà peccare nec mori. Caro nostra non tunc effugiet refectione ciborum: quia nulla poterit esse defectio. Caro Adæ ante peccatum ita immortalis creata est, vt per alimoniam adiuta esset mortis & doloris expers. Si ergo immortalis & incorruptibilis condita est caro hominis, vt suam immortalitatem & incorruptionem per obseruationem mandatorum Dei custodiret? In quibus mandatis hoc continebatur, vt de illis lignis concessis manducaret, & abstinendo abstineret. Per horum edulium immortalitatis donum conseruaretur, donec corporalibus incrementis perductus ad ætatem quæ conditori placeret, multiplicata progenie

Attende quia in præceptis à deo homini factis hoc cõtinebatur

ipso iubente sumeret de ligno vitæ, quo perfectè immortalis factus, cibi alimenta vlteriùs non requireret.

Summatim superiorum verborum sententiam perstringit. E

ECCE his verbis videtur Augustin. tradere, quòd caro primi hominis immortalitatem in se habuerit: quæ per alimoniam ciborum conseruaretur vsque ad tempus suæ translationis in melius, quando de ligno vitæ comederet, & sic omnino immortalis, ita vt non posset mori.

Quæ ex prædictis consequi videtur, hominem de natura sua conditione quodam modo fuisse immortalem: sed non omnino fieret immortalis, nisi participato ligno vitæ. F

IDEO aliqui dicunt quod immortalitatem de natura habebat, qua poterat non mori: quæ aliorum lignorum cibo poterat conseruari, sed non poterat consummari nisi per assumptionem ligni vitæ. Quod videtur Augu. sentire super Gen. dicens, Hoc quoque addo, talem cibum illam arborem præstitisse, quo corpus hominis stabili sanitate firmaretur non sicut ex alio cibo, sed inspiratione salubritatis occulta. Hic innuere videtur quòd cùm aliis cibis posset corpus sustentari, hoc cibo indeficiente sanitate firmaretur. Ex quo consequi videtur, quòd sicut in natura sua habuit mortalitatem quandam, scilicet aptitudinem moriendi: ita aliquam immortalitatem in natura sua habuit, id est aptitudinem qua poterat non mori cibis adiutus: sed si perstitisset, immortalitatis perfectio esset ei de ligno vitæ. Sed qui hoc videbit, quomodo superiora Aug. verba, quibus dicit quòd erat immortalis ex ligno vitæ, huic sententiæ non contraria, diligenter inquirant.

Li. 8. c. 5

Literab.

DE MODO PROCREATIONIS FILIORUM, si non peccassent primi parentes, & quales nascerentur filij.

Distinct. XX.

POST hæc videndum est qualiter primi parentes si non peccassent, filios procreassent, & quales ipsi filij nascerentur. Quidam putant ad gignendos filios primos homines in paradiso misceri non potuisse, nisi post peccatum discentes concubitum sine corruptione vel macula non

De hoc durat. et cõseruatione quã tũ ad filiorum procreationẽ

posse fieri. Sed ante peccatum nec corruptio, nec macula in homine esse poterat: quoniam ex peccato hæc consecuta sunt. Ad quod dicendum est, quòd si non peccassent primi homines, sine omni peccato & macula in paradiso carnalis copula conuenissent, & esset ibi thorus immaculatus, & commixtio sine concupiscentia: atque genitalibus membris sicut cæteris imperarent, vt ibi nullum motum illicitum sentirent, & sicut alia membra corporis aliis admouemus, vt manum ori sine ardore libidinis: ita genitalibus vterentur membris sine aliquo pruritu carnis. Hæc enim lethalis ægritudo membris humanis ex peccato inhæsit. Genuissent itaque filios in paradiso per coitum immaculatum & sine corruptione. Vnde Augustinus [Cur non credamus primos homines ante peccatum genitalibus membris ad procreationem imperare potuisse, sicut cæteris in quolibet opere sine voluptatis pruritu vtimur? Incredibile enim non est Deum talia fecisse illa corpora, vt si non peccassent, illis membris, sicut pedibus imperarent, nec cum ardore seminarent, vel cum dolore parerent: sed post peccatum meruerunt illum: quem nuptiæ ordinant, continentia subhibet] infirmitas enim prona in ruinam turpitudinis excipitur honestate nuptiali: & quod sanis est officium, æquum est remedium] similiſ quidem de paradiso conuenerunt, & genuerunt: sed potuerunt in paradiso eis esse nuptiæ honorabiles & thorus immaculatus sine ardore libidinis, sine labore pariendi.]

Opinio quorundã falsa. Reprobatio.

Respõsio. ad illorum opinionem.

Aug. super Ge. li. 9. Cap. 10.

Cæ. 7. ibi.

Ibidẽ. c. 3.

Quare in paradiso non coierunt duobus modis soluit.

Libr. eodẽ Cap. 4.

[CVR ergo non coierunt in paradiso? Quia creata mulier, mox transgressio facta est, & eiecti sunt de paradiso. Vel quia nondum Deus iusserat vt coirent, & ponitur diuina expectari authoritas, vbi concupiscentia non antecedebat. Deus verò non iusserat, quia casum eorum præsciebat, de quibus homo propagandus erat] Ecce expressè habes de modo propagationis filiorum.

De termino illius inferioris vitæ, vtrum nati filii per successiones, an simul omnes transferendi essent.

Libr. eodẽ Cap. 4.

DE termino verò temporis, quo transferentur ad spiritualem cælestémque vitam, certum aliquid scriptum

non inuenio. Et ideo ambiguum est [vtrum parentes genitis filiis perfectáque humani officij iustitia, ad meliorem statum transferentur non per mortem, sed per aliquam mutationem: an partes in aliquo statu vitæ remanerent, ligno vitæ vterentur, donec filij ad eundem statum peruenirent: & sic impleto numero omnes simul ad meliora transferentur, vt essent sicut sancti angeli in cælis] De quo Aug. ambiguè disserens super Gen. ita inquiens [Potuerunt primi homines in paradiso filios gignere: non vt morientibus patribus succederent alij, sed in aliquo formæ statu manentibus, & de ligno vitæ vigorem sumentibus, & filij ad eundem perducerentur statum, donec impleto numero sine morte animalium corpora in aliam qualitatem transirent: in qua omnino regenti spiritui deseruirent, & solo spiritu viuificante sine corporeis alimentis viuerent] [Vel potuerunt parentes filiis cedere, vt per successionem numerus impleretur: qui genitis filiis perfectoque humani officij iustitia, ad meliora transferentur, nõ per mortem, sed per aliquam mutationem] Ecce hic habes de transitu hominis ad meliora, sed incertum nobis remanet, vtrum simul transferentur, an per successiones.

Li. 8. c. 4.

Ibi. c. 6.

Quales procrearent filios, vtrum perfectionem staturæ & vsum membrorum habentes, qualis homo primus fuit conditus. D

SI verò quæritur, Quales si non peccasset homo, filios procreasset: vtrum videlicet sicut ipse primus homo secundum naturam corporis & vsum membrorum perfectus mox conditus extitit, ita etiam eius filij in ipso natiuitatis exordio perfecti existerent: quia ambulare, & loqui, & cunctis artes possent? Responderi potest, quòd filios paruulos esse oportebat, propter materni vteri necessitatem: sed eorum mox nati perfectionem staturæ & membrorum habuerunt, an paruuli & in minore ætate constituti possent membrorum officiis, an per interualla temporum eo modo quo nunc fit, perfectionem staturæ & vsum membrorum recepturi essent, authoritatibus definitum non habemus.

Respõsio, vbi vno fine ambiguitate quo posito tripartitæ subiicit diffinitionẽ.

Ambigua Augustini verba ponit, vbi tamen videtur innuere, quod filij & paruuli possent membrorum vti officio. E

Li. de par uulorũ ba ptismo pri mo qui a lijs dici tur de pc catorum meritis, etremissio ne in cap. 37. & to mo 7.

ET super hoc Augustꝰ. ambiguè loquitur, inquit, si primi homines non peccassent, vtrum tales filios essent habituri, qui nec lingua, nec manibus, nec pedibus vterentur. Nam propter vteri necessitatem forte necesse erat paruulos nasci: sed quanuis exigua pars corporis ista foret, non tamen propter hoc paruulam vir o coniugem cognosceret, vnde & eius filios poterat omnipotentia creatoris magnos natos grandes facere. Sed vt hoc omittam, poterat certè præstare, quod multis animalibus præstitit: quorum paruuli, quanuis sint paruuli, tamen mox vt nascuntur cursum matrem sequuntur. Contrà, homini nato nec ad incessum pedes idonei sunt, nec manus saltem ad scalpendum habiles, & iuxta se mammis positis nascentes, magis posset esurientes flere quam sugere: propriéque infirmitati matris congruit hæc infirmitas carnis. His verbis videtur insinuari, quòd filij etiam paruuli officiis membrorum vterentur.

Quibusdam non absurdè placuit quòd filij parui nascerentur, & per accessum temporis in statura & in alijs sicut nunc proficerent, quod non esset vitio imputandum.

SED cùm Augu. sub assertione de his nihil tradat, non irrationabiliter quibusdam placuit primorum parentum filios nascituros paruos, ac deinde per interualla temporum eadem lege, qua & nunc natiuitatem humanam ordinatam cernimus, staturæ incrementum & membrorum vsum recepturos, vt in illis expectaretur ætas ad ambulandum & loquendum sicut modo in nobis, quod vtique non esset vitio imputandum, sed conditioni naturæ: sicut à cibo abstinere penitus non valebant, nec tamen illud erat ex vitio, sed ex natura conditionis.

Oppositio quorundam volentium probare eos posse viuere sine alimonia.

AD hoc autem opponitur, Si non peccarent, non morerentur: sed non peccarent, si non comederent: poterant igitur sine alimonia viuere. Cæterum, sicut suprà diximus, non solùm peccarent si de ligno vetito ederent, sed etiam si cõcessis non vterentur, quia sicut erat eis præceptum non de illo ligno vti, ita aliis vesci. Præterea contra naturalem ordinem facerent, qua intelligebant de illis esse edendum, quæ naturaliter appetebant. Item opponitur. Cùm fames sit pœna peccati, si non peccarent, famem non sentirent, sed sine fame superfluum viderentur comedere. Vnde dicunt quidam eos cibis non indiguisse ante peccatum: quia non poterant esurire, si non peccassent. Ad quod dicitur, quòd fames verè defectus est & pœna peccati. Est enim moderatus appetitus edendi: cui non subiacuisset homo, si nõ peccasset: sed proculdubio peccaret, nisi hunc defectum cibo præueniret. Habebat enim naturalem appetitum & moderatum, cui ita satisfaciendum erat, ne defectu famis sentiret. Sicut ergo non ex vitio, sed ex naturæ conditione erat, quòd ante peccatum homo cibis indigeret, ita non ex vitio esset, sed de natura, si hominis conditio in principio suo, id est, in primo parente à perfecto inchoata, in subsequenti propagatione à modico ad maiora proficeret: vt scilicet per interualla temporis, staturæ corporis incrementa vsúmque membrorum susciperet.

Vtrum sicut statura corporis, ita etiam sensus mentis paruuli nascerentur, & per accessum temporis proficerent in sensu & notitia veritatis, scilicet an mox nati in his essẽt perfecti.

ET cùm de corpore humano nõ sit absurdum vel inconueniens hunc existimare, quæri solet vtrum de sensu animæ & cognitione veritatis eodẽ modo sentiendum sit: vt scilicet illi qui sine peccato nascerẽtur, sensu & intelligentia mentis perfecti existerẽt, & per accessum temporis in his proficerent vsque ad perfectionem: an mox conditi perfectionem sensus & cognitionis perciperent. Illi qui sentiunt paruulos natos, in statura corporis & vsu membrorum per accessum temporis profecturos, nõ diffitẽtur eosdem in exordio nascentis sensu imperfectos existere & per interuallum tẽporis in sensu & cognitione proficere vsque ad perfectum.

Contra illorum sententiam opponunt quidam.

AD quod quidam opponunt dicentes, Si mox nati non haberent perfectionem sensus & intelligentiæ, ignorantia esset. Ignorantia autem peccati est pœna. Sed

Alia oppositio eiusdem

Responsio.

Responsio

Distinct. 19. Litera. b.

qui hoc dicunt, non satis diligenter considerant: quia non omnis qui aliquid nescit vel minùs perfectè aliquid scit, ignorantiam habere siue in ignorantia esse dicendus est: quia ignorantia non dicitur, nisi cùm id quod scire non ignorari debet, nescitur. Talisque ignorantia peccati est, cùm mens vitio obscuratur, ne cognoscere valeat ea quæ scire deberet.

Quomodo ignorãtia dicitur esse in aliquo.

De hominis translatione in meliorem statum: & de duobus bonis, altero hic dato, altero promisso.

Aug. de sacra. li. 1. parte 2. cap. 6.

TALIS erat hominis institutio ante peccatum secundum corporis conditionem. De hoc autem statu transitorius erat cum vniuersa posteritate sua ad meliorem, diuinumque statum: vbi cælesti & æterno bono in cælis fruiturus frueretur. Sicut enim ex duplici natura compositus est homo, ita illi duo bona cõditor à principio præparauit, vnum temporale, alterum æternum: vnum visibile, alterum inuisibile: vnum carni, alterum spiritui. Et quia primum est quod est animale, deinde quod est spirituale, temporale ac visibile bonum prius dedit: Inuisibile autem & æternum promisit, & meritis quærendum proposuit. Addidit autem custodiam quod dederat, & ad aliud promerendum quod promiserat, naturali ratione in creatione animæ hominis indita, qua poterat inter bonum et malum discernere, præceptum addidit obedientiæ: per cuius obseruationem datum non perderet, & promissum obtineret, vt perueniret ad præmium.

1. Cor. 15. f. Quid ratione naturalẽ & præceptũ dedit deꝰ homini ad seruandũ bonum q̃ acceperat & promerendum quod promissum erat.

DE INVIDIA DIABOLI, QVA ad hominem tentandum accessit.

Distinct. XXI.

De boli lapsu seu peccato primorũ parẽtũ, et eorũ tentatione.

VIdens igitur diabolus hominem per obedientiæ militatẽ posse ascẽdere, vnde ipse per superbiam ruerat, inuidit ei & qui priùs per superbiam diabolus fuerat, id est, deorsum lapsus, æmulo inuidiæ facto aduersarius. Vnde & mulierem tentauit, in qua minùs quàm in viro rationem vigere nouit: huius enim infirma ad tentandum virum timida, humanam naturam ea parte vbi debilior videbatur, aggressa est: vt si fortè aliquatenus prævaleret, postmodum fiducialiùs ad alterum, quæ robustior fuit, pulsandam vel potiùs subuertendum accederet. Primùm ergo solitariã fœminã exploratuit, ut ex primum omnem suæ tentationis vim experiretur.

Ecc. 4. c. Quare ad fœminam prius venit.

Quare in aliena forma venit.

SED quia illi per violentiam nocere nõ poterat, ad fraudem se conuertit, vt dolo hominem supplantaret, quẽ virtute superare nequiret. Ne autem fraus illius nimis manifesta retur, in sua specie nõ venit, ne aperte cognosceret, & expelleretur. iterũ ne nimis occulta foret fraus eius quę non posset, vt homo simul videretur iniuriam pati. si circunuẽniri permitteret eum deus, vt præcauere nõ posset. in aliena quidem forma venire permissus est diabolus, sed in tali, in qua eius malitia facilè posset deprehendi. Vt ergo in propria forma non veniret, voluntate sua ꝓpria factum est: vt autem in forma suæ malitiæ congruenti veniret, diuinitus factum est. Venit ergo ad hominem in serpẽte. Fœmina si permitteretur, in columbæ specie venire malebat. Sed non erat dignum vt spiritus malignus illam formam hominꝭ odiosam faceret, in qua spiritus sanctus apparuerat. Non ergo nisi per serpentem tentare permissus est diabolus: vt per illud quod foris erat, astutiam tentantis animaduertere fœmina quiret. Diabolꝰ enim per serpentem tentabat, in quo loquebatur. Ideóque serpens dictꝰ est astutior cunctis animantibus terræ: quia vt ait Aug. Ma. angeli licet superbia deiecti, natura tamen sunt excellentior omnibus bestiis propter eminentiam rationis: quam serpens non rationali animã sed spiritu diabolico posset superbissimus dici. Non ergo mirum si diabolꝰ spiritu suo implens serpentem sicut vates implebat, sapiẽtissimum reddens omnium bestiarum, quem tamen ad tentandum nõ potuit diabolus, sed per quod animal permissus fuit, tentauit. Vnde Augusti. super Gene. Non est putandum quòd diabolus serpentẽ per quem tentaret elegerit, sed cum deprehendere cuperet, non potuit, nisi per quod animal posse permissus est. Nocendi enim voluntas, ineſt cuique à se, sed potestas à deo. Sic autem loquebatur diabolus per serpentem tanquam ipsum, sicut per energumenos vel phanaticos loquitur

Quare nõ nisi forma serpentis accesserit. Gene. 3. Aug. super Ge. li. 11. cap. 2. Quare dicitur est serpens callidior cunctis animãtibus. Li 11. c. 3. Lib. eod. ca. 27. 28. & 29.

Serpente enim velut organo est vsus, mouens naturam ius ad exprimendum sonos verborum & signa, quibus sese monstraret voluntatem. Serpens ergo nec verba intellexit, nec rationalis est factus: callidissimus tamen est factus propter astutiam diaboli. Locutus est autem sicut audiuit: sed hoc diabolicum, illud angelicum fuit. boni & mali angeli similiter operantur. Hic quæri solet, quare mulier non horruit serpẽtem. Quia cum nouerit creatum esse, sum etiam officium loquendi à deo accepisse putauit.

Nũc.22.c Quare mulier. nõ horruit serpẽtem.

De modo tentationis.

TENTATIO autem hoc modo facta est. Scauit ram fœmina hostis superbus non audet in verba persuasionis exire metuens deprehendi: sed sub interrogatione aggreditur, vt ex responsione colligeret qualiter in malum procedere posset. Cui inquit, præcepit vobis deus, vt non comederetis de omni ligno paradisi? Cui respondit mulier. De fructu lignorum quæ sunt in paradiso vescimur: de fructu verò ligni quod est in medio paradisi, præcepit nobis deus ne comederemus, & ne tangeremus, ne forte moriamur. In quo verbo dedit locum tentati cùm dixit, ne forte moriamur. vnde mox diabolus dixit ad mulierem. Nequaquam moriemini. scit enim deus quòd in quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij scientes bonum & malum. Attende ordinem ac progressum humanæ perditionis. Primò deus dixerat. Quacunque die comederitis ex eo, morte moriemini. Deinde mulier dixit. Ne forte moriamur. Nouissimè serpens dixit. Nequaquam moriemini. Deus affirmauit, mulier quasi ambigẽdo dixit, diabolus negauit. quæ ergo dubitauit, ab affirmante recessit, & neganti appropinquauit.

Quare ex interrogatione exorsus est. Eccl. 13.b. Gene. 3.b. Verba serpentis. Addit serpẽs nactus fiduciã ex verbis mulieris, promissionẽ falsam. Gene. 3.b. Aug. lib. 9 Gene. 1.c.

De versutia diaboli, qui ad facilius persuadendum malum reuocauit, & bonum in pollicito duplicauit.

QVI ad suam persuasionem pleniter sustulciendam, id est, vt malum quod intendebat liberè persuaderet: & malum quod mulier timuit, negando remouit, & repromissionem addidit: & vt eius persuasio citius reciperetur, promissionem duplicauit. Vnam nempe comestionẽ suadens duo in præmio proposuit, similitudinẽ dei, scientiam boni & mali spondens. Vbi tribus modis hominem tentauit, scilicet gula in persuasione cibi, cùm dixit, In quacunque die comederitis: Inani gloria in promissione deitatis, cùm dixit, Eritis sicut dij: Auaritia in promissione scientiæ, cùm dixit, Scientes bonum & malum. Gula est immoderata cibi auiditas: Vana gloria, amor propriæ excellentiæ: Auaritia, immoderata habendi cupiditas: quæ non est tantùm pecuniæ, sed etiam altitudinis & scientiæ, cum supra modum sublimitas ambitur.

Quòd homo tribus modis tẽtatus est, gula, Vana gloria, auaritia. Greg. homil. 16. euang.

De duplici tentationis specie.

PORRO sciendum est duas esse species tentationis, vnam scilicet & exteriorẽ. Exterior tentatio est, quando malum extrinsecus malum visibiliter suggeritur verbo alicuius aliquo, vt ille cui fit, ad consensum peccati declinet: & talis tentatio tantùm sit ab aduersario. Interior verò tentatio est, quando inuisibiliter malum nobis intrinsecus suggeritur: & hæc tentatio aliquando fit ab hoste, aliquando a carne. Nam & diabolus inuisibiliter mala suggerit, & ex carnis corruptione suboritur motus illicitus & mala praua. Ideoque tentatio quæ ex carne est, non fit peccato: quæ autem est ab hoste, nisi ei consentiatur, non est peccatum, sed est materia exercendæ virtutis. Hostis autem carnis interior difficilius vincitur: quia semper oppugnans de nostro cõtra nos roboratur. Homo ergo qui sola exteriore tentatione pulsatus cecidit, tantò magis plectendus erat, quantò leuiori impulsu fuerat superatus. Et tamen, quia aliquam, licet modicam, cecidit occasionem habuit, ideirco per gratiam iuuari potuit & veniam: vt qui per alium ceciderat, per alium eligeretur. Qui ergo incitatorem habuit ad malum, non inuenit adiutorem habuit ad bonum. Diabolus verò quia sine vlla tentatione peccauit, per alium vt surgeret iuuari non potuit, nec per se potuit: & ideo irremediabile peccatum eius extitit. Peccatum verò hominis sicut per aliũ inchoatũ, ita per alium nõ incõgruè habuit remedium.

Quòd homo tribus modis tẽtatus est, gula, Vana gloria, auaritia. Greg. homil. 16. euang. Quæsit ex tertor tentatio. & à quo fiat. Quare hõ per alium surgere potuit & nõ diabolus, & hoc pro eo quod remediabile, diaboli verò non. Gre. l. 4. mor. c. 9. at Aug. l. 2. de mirabilibus sacræ scrip. ca. 2.

Quare homo non angelus, sit redemptus.

PRÆTEREA angelica natura quoniam non tota peccauit, sed ex parte pestiterat, nõ est redẽpta: humana verò tota peccauerat: & ideo ne penitus perderetur, ex parte est re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dempta, vt inde ruina suppleretur angelica: vnde Augustinus
Cap 19. Ench. [Placuit vniuersitatis creatori & moderatori, vt quam non tota multitudo angelorum deum deserendo perderat, ea quæ perierat in perpetua perditione remaneret exempta. autem cum deo illa deserente perstiterat, de sua certissima cognita semper fœlicitate gauderet: At verò creatura rationalis, quæ in hominibus erat, quoniam peccatis atque impiciis tota perierat, ex parte poterat reparari, vnde angelicæ societati suppleret quod ruina illa minuerat: hoc enim promissum est sanctis, quòd erunt æquales angelis dei.

Quòd non soli viro præceptum fuit datum.

Au. super Ge. 8. l. ca. 17. Ge. 3. a Gene. 2. d De homines transgressione.

[ILLVD etiam notandum est, quòd non soli viro præceptum videtur esse datum, cum ipsa mulier testatur sibi imperatum esse mandatum, dicens: Præcepit nobis deus, &c. Quamtamen legitur, ante factã mulierẽ Deũ dixisse viro. De ligno scientiæ boni & mali ne comedas: Non dixit, ne comederetis. Fortè quia facturus erat mulierem de viro, sic præceptum prius virum ad mulierẽ peruenire mandatum: quia mulier quæ subiecta viro fuit, non nisi mediante viro diuinum debuit accipere præceptum: vnde Apostolus, Si quid discere mulieres voluerint, domi viros suos interrogent. Sic quæritur quomodo loqui potuerunt vel loquentem intelligere, qui non didicerant inter loquentes crescendo vel maiores? Dicimus, quia deus eos tales fecerat qui possent sine, & discere ab aliis si essent.]

DE ORIGINE ILLIVS PECCATI.

Distinct. XXII.

Li. II. c. 5.

HIc videtur diligenter inue stigandũ esse quæ fuerit origo & radix illius peccati. Quidam putant quòd elationẽ in animo hominis præcesserit, ex qua diaboli suggestioni consensit. Quòd videtur Augustinus tenere super Genesim ita inquiens: [Non est putandum quòd homo deiceretur, nisi præcessisset in eo quædam elatio.

Au li. de Ge. ad li. 1. ca 30.

primenda: vt per humiliationem peccari scitet quàm sit de se præsumpserit, & quòd non bene se habet natura deficiente recesserit. Item in eodem: Quomodo verba rentationis crederet mulier, dum se à re bona & vtili prohiberi, nisi inesset eius menti amor ille propriæ potestatis, & superba præsumptio quæ per tentationem fuerat cõuincenda aut perimenda. Denique non contenta suasione seruens, aspexit lignum bonum esu, decorũ aspectu: nec creatum se inde posse mori, forte putauit deum alicuius causa mysterii hoc illa dixisse: ideo manducauit, & dedit viro suo. Fecerat alijs eũ aliqua suasione, quã scriptura intelligendã reliquit. Vel forte non fuit suaderi necesse, cùm eam mortiferum esse illo cibo non videret vir. Sicut ergo non est permissum diabolus tentare fœminam, nisi per serpentem: ita nec virum, nisi per fœminam. [Vt sicut præceptum dei per virum venit ad mulierem, ita diabolica tentatio per mulierẽ processit ad virum. [In muliere verò quæ rationalis erat, nõ ipse locutus vt in serpente, sed persuasionis eius, quam instinctu adiuuaret interiùs, quod per serpentem gerere exterius. [Ex prædictis tentationis modus atque progressus insinuatur: necnon etiam quod prediximus, innui videtur, scilicet quòd tentationem præcesserat aliqua elatio, vel præsumptio in mente hominis.

Au. lib. 1. dict c. 27. ibidem. Quòd alter locutus est diabolus in muliere quã in serpente.

Obiectio contra illos qui dicunt elationem præcessisse in mente. B

[QVOD si ita fuit, non ergo alterius suggestione prius [illud, cũ authoritas tradat ideo peccatum diaboli incurabile esse, quia non suggestione sed propria superbia exciderit: communis verò curabile: quia non per se, sed per alium cecidit, & ideo per aliũ resurgere potuit. Quocirca prædicta verba Augu. pium ac diligentem lectorem efflagitant: [vt aliter intelligere sanè quimus. Non deiceretur homo in [principium illius peccati, vt scilicet lignum vetitum ederet, & [in eo miserias per tentationem diaboli, nisi elatio comprimenda præcessisset, nõ vtique tentationem, sed opus peccati. Talis enim fuit ordinis processus: Diabolus tentando [dixit, Si comederitis, eritis sicut dij, scientes bonum & malum. quo audito statim mẽti mulieris surrepsit elatio quędam & amor propriæ potestatis: ex quo placuit ei facere quod diabolus suadebat, & vtiq; fecit. Suggestione igitur [diaboli] peccauit, quia tẽtatio præcessit: ex qua in mẽte eius orta est elatio, quam peccatum operis secutum est: & pœna peccati.

Augu. & Gre. locis superius citatis. Quõ intelligẽda sint illa verba hîc desinit. Vide tentationis ordinem.

Qua fuit elatio mulieris. C

Universidad de Deusto
Biblioteca

In principio huius distinct.

ET talis quidem elatio in mente mulieris fuit præcessoria, qua credidit & voluit habere similitudinem dei cum æqualitate quadam, putans esse verũ quod diabolus dicebat. Et ideo specialiter mulierẽ commemorat Aug. inquiens, Quomodo crederet mulier diabolo, nisi esset in mente eius de se superba præsumptio? Et quod ibi sequitur, Quæ per tentationem fuerat conuincenda vel peritura: ad mulierem referendum est, vt intelligatur, quæ mulier, non quæ elatio fuerat per tentationem, &c.

Quæ fuit elatio viri, an crediderit, & voluerit quod mulier. B

Quomodo Adam nõ fuit seductus sicut mulier scilicet & crederet Deũ quod diabolus suadebat. & tamen in aliquo fuit seductus. s. & veniale putaret peccatũ. Rom. 5. c. Lib. 11. c. 42. Rom. 5. c. 1. Tim. 2. d Gene. 3. c. 13. & ea. eisdẽ post paucu. Heb. 4. d.

SOLET quæri, Vtrum illa talis elatio & amor propriæ potestatis in viro fuerit, sicut in muliere. Ad quod dicimus, quia Adam non fuit seductus eo modo quo mulier. Non enim putauit esse verũ quod diabolus suggerebat. In eo tamen fuisse seductũ credi potest, & cõmissum venialiter putauerit, quod peremptoriũ erat. Sed nec prior seductus fuit: nec in eo in quo mulier, vt crederet deũ illud lignum ideo tangere prohibuisse, quoniam si tangerent, fierẽt dij. Veruntamen præuaricator fuit Adam, vt testatur Apostolus. Poterat enim aliqua elatio mẽti eius inesse illicitæ tentationem, ex qua voluit lignum vetitũ experiri, etiam mulierem non videret mortuã esca illa percepta. Vnde Aug. super Gene. Cùm Apostolus Adam præuaricatorem ostendat dicens, In similitudinẽ præuaricationis Adæ: seductum tamẽ negat vbi ait, Adam nõ est seductus, sed mulier. Vnde & interrogatus non ait, Mulier seduxit me: sed Dedit mihi, & comedi. Mulier verò dixit, Serpens seduxit me. Hanc autem seductionem propriè vocauit Apostolus per quam id quod suadebatur, cùm falsum esset, verũ putatum est, s. quòd deus lignum illud ideo tangere prohibuerit, quia sciebat eos, si retigissent, sicut deos futuros: sed eis diuinitatẽ inuideret, qui eos homines fecerat. Sed cum virum propter aliquam mentis elationem, quæ deum habere non poterat, solicitauit aliqua experiẽdi cupiditas, cùm mulierem videret accepta illa esca non esse mortuam: tamen eum arbitror, si iam spirituali mente præditus erat, vllo modo credidisse quod diabolus suggerebat.

Quis plus peccauit, Adam vel Eua.

EX quo manifestè animaduerti potest, quis eorũ plus peccauerit, Adã scilicet, vel Eua. Plus enim videtur peccasse mulier, quæ voluit vsurpare diuinitatis æqualitatem, & tanta præsumptione elata credidit ita esse futurum: Adam nec illud credidit, & de pœnitentia & dei misericordia cogitauit, dũ vxori morem gerens, eius persuasioni consulens eã contristare, & à se alienatam relinquere nollet: arbitrans illud esse veniale non mortale delictum. Vnde Aug. Apostolus ait, Adã nõ est seductus. Quod vtiq; sic accipi potest, vt intelligatur non esse seductus prior, scilicet, vel in eo in quo mulier: vt scilicet crederet illud esse venialiter. Et ita sicut dij, sed putauit vtrũque posse fieri, vt & vxori morem gereret, & per pœnitentiam veniam haberet. Adam ergo peccauit, qui de pœnitentia & dei misericordia cogitauit. Postquam enim mulier seducta mãducauit, & ipsi dedit, vt simul ederent, noluit eam contristare, quã videbat sine suo solatio contabescere, & à se alienatam omnino interire: non quidem carnali victus concupiscentia, quæ nondum senserat, sed amicabili quadam beneuolentia. Et plerunq; fit vt offendatur deus, ne offendatur amicus: sed eum facere non debuisse diuinæ sententiæ iussus non iudicauit. Ergo alio quodam modo ipse etiam deceptus est. Inexpertus enim diuinæ seueritatis, in eo falli putauit vt veniale crederet esse cõmissum: sed dolo illo serpentis quo mulier seducta est nullo modo arbitror illum potuisse seduci. Ex his datur intelligi, quòd mulier plus peccauerit, in qua maioris tumoris præsumptio fuit: quæ tumuit in se, & in proximum, & in deum peccauit: vir autem tumuit in se, & in deum. Inde etiam colligitur quòd mulier plus peccauerit, quia grauius punita est: cui dictũ fuit, In dolore paries filios, &c.

Lib. & ca. eisdem. 1 Tim. 2. d Gen. 3. b.

Lib. 14. de ciuitate. Cap. 11. In quo adam deceptus est. Lib. 11. de Gen. c. 42. Ex pœna etiam pl⁹ peccasse probatur mulier. Gene. 3. c. Lib. 11. de Gen. c. 35.

Quid prædictæ sententiæ aduersari videatur. F

SED huic videtur contrarium quod Aug. super Gene. Adam & mulierem peccatum suum excusantibus ait, Dixit Adam, Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi: non dicit, peccaui. Superbia enim habet confusionis deformitatem, non cõfessionis humilitatẽ. Nec etiã mulier confitetur peccatum, sed refert in alterum dicens, Serpens decepit me, & comedi: in impari sexu, sed pari fa-

stu] Ecce hic dicit Augu. quia parem fastum habuit mulier cũ viro. Pariter ergo superbierũt, & pariter peccauerũt. Sed hoc ita determinari potest, vt dicamus parẽ vtrumq; fuisse fastum in excusatione peccati. & etiã in esu ligni vetiti sed disparem, & in muliere multo maiorẽ, in eo quod credidit & voluit esse sicut deus, quod non vir. Veruntamen & de viro legitur, quòd voluit esse sicut deus. Dicit enim Aug. super illum locum psal. Quæ non rapui, tunc exolebam [Rapuit Adam & Eua præsumentes vt diabolus de diuinitate, rapere voluerunt diuinitatẽ & perdiderũt felicitatem. Item super illum locum, Deus quis similis tibi? Qui per se vult esse vt deus, peruersè vult esse similis deo: vt diabolus qui noluit sub eo esse: & homo, qui vt seruus noluit teneri præcepto, sed voluit vt nullo sibi dominante esset quasi Deus. Item super illum epistolæ locum, Non rapinam arbitratus est se esse æqualem deo, quia nõ vsurpauit quod suum non esset, vt diabolus, & primus homo]

Determinatio prædictæ authoritatis

De viro etiã legitur, quod voluit esse sicut deus. Psal. 68. in tom. 8. Psal. 70. Philip. 2. a Tract. 17. super ioã. circa ad. Iud.

Quorundam sententia, quòd Adam ambierit esse vt deus, sed non crediderit possibile. 6

IDEO quibusdam videtur, quod etiam Adam ambierit esse sicut deus, non tamen crediderit id fieri posse, & ideo falsum esse quod diabolus promittebat cognouit. Et licet diuinitatis æqualitatem concupierit, non tamen adeo exarsit, nec tanta est affectus ambitione sicut mulier, quia illud fieri posse putauit, & ideo magis illud ambiendo superbiuit. Virum autem aliqua forte ambitionis suspitione monuit: sed non ita, vt illud verũ vel possibile fore putaret. Aliis autem videtur ideo dictum esse, quòd Adam illud voluerit, quia mulier de eo sumpta, illud voluit, sicut & quidam, peccatum dicitur per vnum hominem intrasse in mundum. id est, in humanam naturam: cum tamen mulier ante virum peccauerit, quia per mulierem intrauerit deterius factam. Vel potiùs ideo per hominem dicitur intrasse, quia etiam peccante muliere si vir non peccasset, humanum genus minimè peccatis corruptum periret. Minùs ergo peccauit vir quam mulier.

Aliorum sententia quod propter Euã deterius sumpta id dictũ putat. Rom. 5. b. Persimilitudinem extendit,

Obiectio contra id quod dictum est, virum minùs peccasse. 7

HIS autem opponi solet hoc modo [Tribus modis (vt fertur aiũt) peccatum geritur, scilicet ignorantia, infirmitate, industria. Et grauius est infirmitate peccare, quàm ignorantia: grauiusque industria, quàm infirmitate. Eua autem videtur ex ignorãtia peccasse, quia seducta fuit. Adam vero ex industria, quia non fuit seductus, vt Apostolus ait] Ad quod dicimus, quia licet Eua in hoc per ignorantiã deceperit, quòd putauit verum esse quod diabolus suadebat: non tamen in hoc quin nouerit illud dei esse mandatũ, & peccatum esse contrà agere. Et ideo excusari à peccato per ignorantiam non potuit.

Libr. 2. de summo bono c. 17.

1. Tim. 2. d Responsio. qua distinguitur ignorantia Eua in quo. f. ignorãter peccauerit, & in quo non.

Quòd ignorantia alia excusat, alia non. 1

EST enim ignorantia quæ excusat peccantem, & est ignorantia talis quæ non excusat. Est autẽ ignorantia vincibilis, & ignorantia inuincibilis. Excusatio omnis tollitur vbi mandatum non ignoratur.

Isido. ibi. & Gre. li. 25. mer. c. 16. an. idẽ sentit. tomo 7. de natura & gratia cõtra Pelagianos c. 17. de gratia & libero arbitrio ca. 2. & 3. Tomo 7. Vbi nõ sit excusatio.

De triplici ignorantia, quæ excusat, & quæ non. K

EST autem ignorantia triplex: eorum scilicet qui sciunt se nescire cum possint, quæ non excusat, quia & ipsa peccatum est: Et eorum qui volunt sed non possunt, quæ excusat, quia pœna peccati non peccatum: Et eorum qui quasi sim scire nesciunt nõ tenuentes vel proponentes scire, quæ omnem plenè excusat, sed fortasse vt minùs puniatur. Vnde Aug. ad Valentinum [Eis aufertur excusatio, qui mãdata dei nouerunt: quam solent habere homines de ignorãtia. Et licet grauius sit peccare scienter quàm nescienter, nõ ideo tamen confugiendum est ad ignorantiæ tenebras, vt in eis quisquam excusationẽ requirat. Aliud est enim nescire, aliud scire noluisse: quia in eis qui intelligere noluerunt, ipsa ignorantia peccatum est: in eis verò qui non potuerunt, pœna peccati] Ignorantia verò quæ nõ est eorũ qui scire nolunt, sed qui tanquam simpliciter nesciunt, nullum excusat vt æterno igne non ardeat, sed fortasse vt minùs ardeat. Non igitur mulier excusationem habuit de ignorantia, cùm & mandatum nouerit, & peccatum esse fecerit agere non ignorauerit.

Vnde processerit consensus illius peccati, cùm natura hominis esset incorrupta. L

SOLET etiam quæri, cùm sine vitio esset natura

Universidad de Deusto
Biblioteca

hominis, vnde consensus mali processerit. Ad quod responderi potest, quia ex libero arbitrio propriæ voluntatis fuit. In ipso enim & in alio causa extitit vt fieret deterior. In alio, quia in diabolo qui suasit: In ipso, quia voluntate liberi arbitrij consensit, & cùm liberum arbitrium sit bonum ex re, vtique bona malus ille consensus prouenit: & ita ex bono malum manauit. De hoc autē in sequenti plenius tractabimus, cùm origo mali, & in qua re coalescat, inuestigabimus.

Dist. 34.

An voluntas præcesserit illud peccatum.

SI verò quæritur, Vtrum voluntas illud peccatum præcesserit: Dicimus quia peccatum illud & in voluntate & in actu consistit: & voluntas actum præcessit, sed ipsam voluntatem alia hominis voluntas mala non præcessit: atque ex diaboli persuasione, & hominis arbitrio illa voluntas mala prodiit: qua iustitiam deseruit, & antiquitatem inchoauit, & ipsa voluntas iniquitas fuit.

QVARE DEVS PERMISERIT hominem tentari, sciens eum esse casurum.

A

Distinct. XXIII.

Dederit permissione in actu tentandi. Augu. super Gene. li. 11. ca. 4. & 6. Secundaquæstio. lib. 10. c. 9. ibi. d. ca. 6. Tertia quæst. Li. cu. c. 7.

PRæterea quæri solet, cur deus hominem tentari permiserit, quem decipiendum fore præsciebat. Sed non est laudabile homini, si ideo bene viuere posset, quia nemo malè viuere suaderet: cùm in natura posse, & in potestate haberet velle non consentire suadenti, Deo iuuante; & gloriosius non consentire, quàm tentari non posse. Inquiritur etiam quidam dicentes, Cur creauit deus quos futuros malos præsciebat? Quia præuidit quid boni de malorum esset facturus. Sic enim eos fecit, vt relinqueret eos vnde aliquid facerent: & si culpabiliter aliquid facerent, illum de se laudabiliter operantem inuenirent. A se habet voluntatem malam, ab illo naturam bonam, & iustam pœnam. Frustra ergo dicitur, non deberet deus creare quos præsciebat malos futuros: sciebat enim bonis profuturos & iustè pro mala voluntate puniendos. Addunt etiam idem homini eum debere facere, qui nollet omnino peccare. Concedimus quidem meliorem naturam esse, quæ omnino peccare nolet. Concedant & ipsi non esse malam, quæ

non facta est, vt posset non peccare si vellet: & iuste punita, quæ voluntate non necessitate peccauit. Cùm ergo hæc bona sit, illa melior, cur non vtranque faceret, vberius laudandus de vtraque? Illa enim de sanctis angelis, hæc de hominibus est, tē inquiunt [Si deus vellet, & illi boni essent. Et hoc quidem concedimus: sed melius voluit vt quod vellent esse, essent. Et boni quidem non infructuosè, malè verò nō esse. Item inquiunt [Posset deus voluntatem eorum retinere in bonum, quia omnipotens est. Posset reuera, sed non fecit. Quia noluit. Cur noluit? Ipse nouit. Nō debemus plus sapere quàm oportet.]

Quarta quæstio. Li. ca. c. 9. Quinta quæstio. Li. c. c. 10. Rom. 12. a Hu. li. 1. de sacramētis par. 6. cap. 12.

Hic qualis secundum animam: & agit de scientia hominis ante peccatum.

B

ET quidem secundum animam rationalis fuit homo, habens discretionem boni & mali. Scientiam quoque rerum creaturarum, & cognitionem veritatis, quæ primæ per se boni congruebat, mox conditus non incongruè accepisse creditur, & ad illam non studio vel disciplina aliqua per interualla temporis profeciisse, sed ab exordio suæ cōditionis simul & semel illam percipisse.

Quòd triplicem habuit homo ante lapsum cognitionem, scilicet rerum propter se factarum, & creatoris, & sui.

C

HABVIT homo primus ante lapsum triplici cognitione præditus, rerum scilicet propter se factarum & creatoris & sui. Rerum quippe cognitionem hominem accepisse perspicuum est, cum non ipse creator vel angelus aliquis, sed ipse omnibus animantibus nomina imposuerit: vt ostendat, quòd singulorum notitiam homo ipse habuerit. Omnia enim propter illum creata erant. & ab illo regenda. & gubernanda erant, horum omnium deus illi & scientiam tribuit, & prouidentia atq; curā reliquit. quia vt ait Apostolus, non est cura deo de bobus. Quorum aliorúmque animantium deus homini curā reliquit & prouidentiā, vt dominationi eius subiicerentur, & ratione illius gubernarentur: vt ea illius necessaria prouidere, à quibus emolumentū deberent recipere. Hanc autē scientiam homo peccando nō perdidit, sicut nec illam qua carnis necessaria prouiderentur.

De cognitione rerū creaturarū. Idē Hu. ibi. c. 23.

1. Cor. 9. b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et id circo in scriptura homo de huiusmodi non creditur, sed de scientia animæ quam peccando amisit.

Hug. illu. Cap. 14. Rom. 10. 1. Cor. 13. d

De cognitione creatoris.

COGNITIONEM quoque creatoris primo habuisse creditur. Cognouit enim à quo creatus fuerat non eo modo cognoscendi, quo ex auditu solo percipitur, quo modo à credentibus absens quæritur sed quadam interioti aspiratione, qua dei præsentia contemplabatur: tamen ita excellenter, sicut post hãc vitã sanctis visuri sumus, neque ita in ænigmate, qualiter in hac vita videmus.

De cognitione sui.

Idē. ca. 15. Ibidem.

PORRO sui cognitionem idem homo talem accepit, se videtur, vt & quid deberet superioti, & quid æquali, & inferiori nõ ignoraret. Conditionẽ quoque suam & ordinem scilicet qualis factꝰ esset, & qualiter incedere deberet, quid agere, quid canere, intellexit. Si horũ notitiã non habuisset, non esset reus præuaricationis, neque seipsum cognouisset.

Responsio. Quare dicitur non habere futurum præscientiam. Dist. 4. li. 4. f. 11. c. 17. & lib. de correc. et gratia cap. 10.

Vtrum homo præscius fuerit eorum quæ sibi futura erant.

SI autem quæritur, Vtrum homo scientiam habuerit eorum quæ circa eum futura erãt, id est, si ruinam suam cauerit: & similiter præscierit bona quæ habiturus fuisset, si in obedientia præstitisset, Respondeti potest, quod ex mandatis faciẽda indicta sunt quã futura reuelata. Accepit enim scientiã & præceptum eorum quæ facienda fuerant, sed non habuit præscientiam eorum quæ futura erãt. Non fuit ergo homo præscius sui casus, sicut & de angelo diximus. Quod Aug. super Gen. asserit, ratione vtẽs quam supra posuimus. Hæc de scientia hominis quantum ad primum statum pertinet, dixisse sufficiat.

DE GRATIA HOMINIS, ET DE potentia ante casum.

De adiutorio per quod homo ante lapsum stare potuit, scilicet de

Distinct. XXIIII.

NVne diligẽter inuestigari oportet, quam gratiã ad potentiam habuerit homo ante casum. & vtrũ potuerit stare vel non. Sciendũ est ergo, q̃ homini in creatione (sicut de angelis diximus) datum est per gratiam auxilium, & collata est potẽtia per quã poterat stare.

libero arbitrio in quantum ad alias potentias comparatur.

set, non declinare ab eo quod acceperat: sed non poterat proficere, intantum vt per gratiam creationis sine alia meritali salutem valeret. Poterat quidem per illud auxilium gratiæ creationis resistere malo, sed non perficere bonum. Potuit, tamen per illud bene viuere quodammodo, quia poterat viuere sine peccato sed non poterat sine alio gratiæ adiutorio spiritualiter viuere, quo vitam meretur æternam. Vnde Augustinus enchi. [Si factꝰ est homo rectus, vt & manere in ea rectitudine posset, non sine diuino adiutorio, & suo libero arbitrio: peruersus abitrio: vtrolibet horum elegisset, dei voluntas maneret vel ab illo, vel de illo. Et quia suam maluit facere voluntatem quãm dei, de illo facta est voluntas dei.] Item in eadem [Sic hominem priùs oportebat fieri vt & bene posset velle, & malé. Nec frustra, si bene: nec impunẽ, si malé.] Idẽ quoque in libr. de correctione & gratia ait [Si hoc adiutorium vel angelo vel homini cùm primum facti sunt defuisset, quoniam non talis natura facta erat, vt sine diuino auxilio posset manere si vellet: non vtique sua culpa cecidisset, si defuisset quippe adiutorium, sine quo manere non posset.] Idem [Dederat deus homini bonam voluntatem, in illa quippe eum fecerat rectum: dederat adiutorium, sine quo non posset in ea manere si vellet, & per quod posset. Vt autem hoc vellet, in eius dimisit arbitrio.] In eodem. [Accepere posse si vellet, sed non habuit velle quo posset: nam si habuisset, perseuerasset.] His testimoniis euidenter mõstratur, quid homo rectitudinem & bonam voluntatem in creatione acceperit, atque auxilium quo stare poterat: alioquin non sua culpa videretur cecidisse.

Idẽ. ca. 15. Ibidem. Dist. 3. li. f. Cap. 107. Idẽ habetur in to. 7. li. de correctione & gratia cap. 10. Cap. 105. Cap. 11. in fin. in to. 7 Li. & ca. eisd. m.

Qualis fuerit illa rectitudo & bonitas voluntatis in qua creatus est.

SED quomodo rectam & bonam voluntatem habuit homo, si per eam nec mereri vitam valuit, nec in ea stare quamdiu: quia nec aliquid mali ea tunc volebat, & ad tempus stare voluit, sed non perseuerãter: & ideo recta & bona fuit eius voluntas hominis.

Oppositio contra illud quod dictum est, hominem non potuisse proficere.

AD hoc autem quod diximus hominem non po-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuisse proficere vel mereri per gratiam creationis solet opponi sic. Per illud auxilium gratiæ creationis potuit fieri in bono quod acceperat. Potuit ergo resistere tentationi. Sed resistere tentationibus atque suggestionibus malis, meritum est ac bonum remunerabile: Omne autem bonum meritum profectus est: Per gratiam ergo creationis proficere potuit sine adiectione alterius gratiæ. A d quod dicimus, quia resistere malo, & non consentire tentationi, non fecisset illi meritum, etsi non consensisset, quia nihil in eo erat quod ad malum impelleret, sicut angelis qui non ecciderunt. Nō fuit meritum quòd steterūt, id est, quòd non corruetunt. Nobis autem meritum est aliquando si malum non faciamus, sed resistimus: ibi duntaxat, vbi causa subest quæ nos ad faciendum mouet: quia ex peccati corruptela pronisumus ad lapsum gressus nostri. Vbi autem non interuenit causa nos ad malum impellens, non meremur si ab eo declinamus. Declinare enim à malo semper vitæ pœnam, sed non semper meretur palmam.

Responsio. Quòd resistere malo aliquādo meritum est, aliquādo non. Gene. 3. d.

De adiutorio homini in creatione dato, quo stare poterat. P

HIC considerandum est, quod fuerit illud adiutorium homini datum in creatione, quo poterat manere si vellet. Illud vtique fuit libertas arbitrij ab omni labe & corruptela immunis, atque voluntatis rectitudo, & omnium naturalium potentiarum animæ syncera tas atque viuacitas. I

De libero arbitrio.

LIBERVM verò arbitrium est facultas rationis, & voluntatis, qua bonum eligitur gratia assistente, vel malum eadem desistente. Et dicitur liberum, quantum ad voluntatem, quæ ad vtrumlibet flecti potest. Arbitrium verò quantum ad rationem, cuius est facultas vel potentia illa, cuius etiam est discernere inter bonum & malum: & aliquando quidem discretionem habens boni & mali, quod malum eligit, aliquādo verò quod bonum est. Sed quod bonum eligit, nisi gratia adiuta non elegit, malum verò per se elegit. Est enim in anima rationali voluntas naturalis, qua naturaliter vult bonum. licet renuiter & exiliter, nisi gratia iuuet quæ adueniēs iuuat eam, & erigit vt efficaciter velit bonum, libe-

Oze. 13. c. Quod bra te Aelie

rum autem potest velle malum efficaciter. Illa ergo rationalis potentia, qua bonum vel malum potest velle, vtrūque discernens, liberum arbitrium nuncupatur. quod bruta animalia non habent, quia ratione carent: habent tamē sensum & appetitum sensualitatis.

non habēt liberū arbitriū sed sensualitatis Hug. lib. 1. de sacr. part. 8. ca. vltimo.

De sensualitate. B

EST enim sensualitas quædam vis animæ inferior, ex qua est motus qui intenditur in corporis sensus, atque appetitum rerum ad corpus pertinentium. Ratio verò vis animæ est superior, quæ (vt ita dicamus) duas habet partes vel differentias, superiorem & inferiorem. Secundum superiorem supernis conspiciendis vel consulendis intendit: secundum inferiorem, ad temporalium dispositionem conspicit. Quæ quid ergo in anima nostra nobis considerantibus occurrit quod non sit commune cum bestiis, ad rationem pertinet. Quod autem in ea reperis commune cum bestiis, ad sensualitatem pertinet. Et vbi nobis gradatim in considerationem partium animæ progredientibus primum aliquid occurrit quod non est commune cum bestiis, ibi incipit ratio. Hinc autem Augu. docet in 12. lib. de Trin. ita dicens ¶ Videbit fit quali quoddam hominis exterioris interioriſq; rationium. Quicquid enim habemus in animo commune cum pecore, rectè dicitur ad exteriorem hominem pertinere. Nō enim solum corpus homo exterior deputabitur: sed quædā vita sua, qua compages corporis & omnes sensus vigent, quibus instructus est ad exteriora sentienda. Ascendentibus ergo introrsum quibusdam gradibus considerationis per animæ partes, vbi incipit aliquid occurrere quod non sit nobis commune cum bestiis ibi incipit ratio. Tunc homo interior iam possit agnosci. Rationis autem pars superior æternis rationibus conspiciendis vel consulendis deseruit, portio inferior ad temporalia gubernanda destinata est. Et illa rationis intentio qua contēplamur æterna, sapientiæ deputatur: illa verò qua bene vtimur rebus temporalibus, scientiæ deputatur. Cùm verò differimus de natura mentis humanæ, de vna quadam re differimus, nec eā nisi hæc duo quæ cē memorauimus, nisi per officia geminata. Carnalis autem vel sensualis animæ motus, qui in corporis sensus intenditur, nobis pecoribúsque communis est:

Li. de tri. 12. cap. 8. Ibid. c. 6. Li. eo. ca. 14. & 15. Ibid. c. 4. Ca. 11. c. ossile lib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui seclusus est à ratione sapientiæ, rationi autem scientiæ vicinus est.]

Quòd talis est ordo peccandi vel cadendi in nobis, qualis fuit in primis hominibus.

[ILLVD quoque prætermittendum non est, quod talis nunc in vno homine tentationis est ordo & progressio, qualis tunc in primis præcesserit parentibus. Vt enim tunc serpens malum suasit mulieri, ipsáque consensit, ille inde viro suo dedit, sicque consummatum est peccatum: sic & nunc in nobis pro serpente est sensualis motus animæ, pro muliere inferior portio rationis, pro viro superior ratiotionis portio.] Et hic est vir, qui secundum Apostolum dicitur imago & gloria Dei: & illa est mulier, quæ secundum eundem dicitur gloria viri. Atque inter hunc virum & hanc mulierem est velut quoddam spirituale coniugium, naturalisque contractus, quo superior rationis portio, quasi vir debet præesse & dominari: inferior verò quasi mulier, subesse & obedire. Ideo vir secundum Apostolum non debet habere velamen, sed mulier. Et sicut in cunctis animantibus non est repertum homini adiutorium simile sibi, sed de illo sumptum quod ei formaretur in coniugium: ita & in partibus animæ quas cum pecoribus habemus communes, nullum menti nostræ simile est adiutorium. Vnde Augustinus in eodem [Illud nostrum quod in actione temporalium tractandorum ita versatur, vt non sit in nobis commune cum pecore, rationale est quidem, sed ex illa rationali mente, qua subhærentes intelligibili & incommutabili veritati, tanquam ductum, & inferioribus tractandis gubernandisque deputatum est. Sicut enim in omnibus pecoribus non est inuentum viro adiutorium simile sibi, nec illo detractum in coniugium formaretur: ita menti nostræ qua supernam consulimus veritatem, nullum est adiutorium temporalium, quantū naturæ hominis satis est, simile adiutorium ex animæ partibus, quas communes cum pecoribus habemus. Ideóq; rationale nostrum non adiutorium separatum: sed in auxilium societatis quasi distributū, in suo dispartitur officio. Et sicut vna caro est duorum in masculo & in fœmina: ita intellectum nostrum & actionem sine rationem & appetitum rationalem, vel si aliquo modo

Lib. 11. de trí. ca. 12. Scientialiter.

Quod in nobis est vir et mulier & serpens & quomodo.

1. Cor. 11. b

De spirituali coniugio viri & mulieris in nobis.

1 Cor. 11. b

Gene. 2. d

Testimonio Aug. ita esse ostenditur.

Li. de trí. 12. cap. 5.

significantius dici possunt, vna mētis natura complectitur: sicut de illis dictum est, Erunt duo in carne vna: sic & de istis dici possit, duo in mente vna.] Ecce ex his verbis apertè in promptu est, qualiter in anima hominis existat imago illius Trinitatis, & qualiter in singulis nostrum spiritualiter sint illa tria scilicet vir, mulier, serpens.

Gen. 2. d.

Qualiter per illa tria in nobis consummetur tentatio.

NVNC superest ostendere, quomodo per hæc tria in nobis consummetur peccatum: vbi agnosci poterit, si diligenter intendatur, quid sit in anima mortale vel veniale peccatum. Vt enim ibi serpens suasit mulieri, & mulier viro: ita & in nobis sensualis motus cùm illecebram peccati reperit, quasi serpens suggerit mulieri, scilicet inferiori parti rationis, id est, rationi scientiæ. quæ si consenserit illecebræ, mulier edit cibum vetitum: pòst de eodem dat viro, id est superiori parti rationis, id est, rationi sapientiæ eandem illecebram suggerit: quæ si consentit, tunc vir etiam cum femina cibum vetitum gustat. Si ergo in motu sensualitatis tantùm peccati illecebra teneatur, venale ac leuissimum est peccatum. Si verò inferior pars rationis consentiat vt sola congregationis delectatione sine voluntate perficiendi teneatur, mulier sola manducauit, non vir: cuius voluntate cohibetur voluntas, ne ad opus vsque perueniat. Si verò adsit plena voluntas perficiendi, vt si adsit facultas & ad effectum perducatur, vir quoque mãducat, quia superior pars rationis illecebræ consensit: & tunc est damnabile & graue peccatum. Quando autem mulier sine viro gustat, aliquando est mortale, aliquando veniale peccatum. Cùm enim dictum est, tunc mulier sine viro gustat, cùm ita per delectationē cogitationis peccatum tenetur, vt faciendum esse decernatur: vel cùm quidā terminus & mensura à peccando adhibetur à viro, vt non liceat mulieri effrænatæ libertatem in peccatum progredi. Si ergo peccatum nō diu tenea- per delectationē cogitationis, sed statim vt mulierem retinentis authoritate repellatur, veniale est. Si verò diu in delectatione cogitationis teneatur, etsi voluntas perficiendi non adsit, mortale est: & pro eo damnabitur simul vir & mulier, id est, totus homo, quia & tunc vir sicut non debuit, mulieri consensit, vnde potest dici consensisse.

Quando peccatum sit veniale.

Quando mulier sola mãducat cibum vetitum.

Quando mulier gustat sine viro, tunc aliquãdo mortale aliquando veniale peccatum est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Repetitio summam perstringens.

ITAQVE vt breuiter summam perstringam, quando peccatum ita in anima concipitur, vt illud facere disponat, vel etiam perficiat aliud frequenter, aliud semel: vel etiam quando delectatione cogitationis diu teneatur, mortale est. Cùm verò in sensuali motu tantùm est, vt præcidimus, tunc leuissimum est: quia ratio tunc non delectatur. Ideo autem suprà dixi aliud frequenter, aliud semel: quia quædam sunt quæ si tantùm semel fiant, vel facienda disponantur, damnant: quædam verò non, nisi sæpius fiant, vel facienda disponantur: vt de otioso verbo, & huiusmodi. Hæc Augustinus 12. lib. de Trin. tradit ita [Sicut in illo coniugio primum malum serpens mandacādum persuasit: mulier autem non mandducauit sola, sed viro suo dedit, & simul manducauerunt: ita & in quodam secreto coniugio, quod in vno homine geritur & dignoscitur, cùm rationi scientiæ, quæ in rebus temporalibus agendis ratiocinandi viuacitate versatur, aliquis malis sensus ingerit quandam illecebram: tunc velut serpens alloquitur fœminam. Huic autem illecebræ consentire, ligno vetito est edere. Sed iste consensus si sola cogitatione delectatione contentus est, superiori vero authoritate non retinentur mẽbra, vt non exhibeantur arma iniquitatis peccato: sic habendum existimo, velut lignum vetitum manducasse, si sola consenserit. Si autẽ in cõsensu illo ita decernitur quæque peccatum, vt si sit potestas etiam opere impleatur: minime ligenda est mulier dedisse viro suo simul edẽdum illicitum cibum. Neque enim potest peccatum non solum cogitandum suauiter, verumetiam perpetrandum efficaciter inueniri, nisi & illa mentis intentio, penes quam summa potestas est membra in opus mouendi, vel ab opere cohibendi, malæ actioni cedat. Nec sanè cùm sola cogitatione quisque oblectatur illicitis, non quidem decernẽs esse facienda, consentiens tamen & volens libenter quæ statim vt attigerunt animum, respui debuerunt, negandum est esse peccatum: sed longè minus quàm si & opere statuatur implẽdum. Et pro delictis quoque cogitationibus venia petenda est, pro quibus percutiendum, & dicendum, Dimitte nobis debita nostra. Neque enim sicut in illis duobus primis hominibus personam suam quisque portabat, & ideo si sola mulier comedisset illicitum, sola vtique mortis supplicio plecteretur: ita dici potest in homine vno, si delectationibus illicitis, quibus cõtinuò se deberet auertere, cogitatio libenter solaciatur, nec facienda decernantur mala, sed tantùm suauiter in recordatione teneantur: quasi mulierem sine viro ad inferos damnari. Absit hoc credere. Hic quippe vna persona est, vnus homo est, totúsque damnabitur: nisi hæc quæ sine consentare operandi, sed tamen cum voluntate animum taliter oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, indulgentiæ gratiam remittatur] Idem quoque in libro cõtra Manichæos de hoc eodem sic ait [Apostolus dicit, Secundum principem potestatis aeris huius spiritus qui nunc operatur in filios diffidentiæ. Nunquid ergo visibiliter eis apparebat quasi corporeis locis accedit ad eos & operatur? Sed occultis modis per cognitionem suggerit quicquid potest: qui suggestionibus resistendum est. Non enim ignoramus insidias eius. Quomodo enim accessit ad Iudam, quando ei persuasit vt Dominũ traderet? Nunquid in locis, aut per hos oculos ei visus est? Sed vtique, vt dictũ est, in cor eius intrauit. Expellit autem illum homo, si paradisum mentis custodiat. Custodiuit enim hominem Deus in paradiso, vt operaretur eum, & custodiret: quia sicut Ecclesiæ dicitur in Cãticis Canticorum, hortus cõclusus, fons signatus, quò vtiq; nõ admittitur inimicus ille persuasor, sed tamẽ per mulierẽ decepit. Non solum etiam ratio nostra deduci ad cõsensum peccati potest, cùm delectatio mota fuerit in illa parte animi, quæ deseruire rationi, tanquã rectori viro. Etiã in vnoquoque nostrum nihil aliud agitur cùm ad peccatũ quisque decernitur, quàm tunc actũ est in illis tribus, serpẽte, muliere & viro. Nam primò fit suggestio, siue per cogitationẽ, siue per speciem corporis, vel videndo, vel tangẽdo, vel audiẽdo, vel gustando vel olfaciendo: quæ suggestio cùm facta fuerit, si cupiditas nostra non moueatur ad peccatũ, excluditur serpens & fugatur. Si autẽ mota fuerit, quasi iam mulieri persuasum est: sed aliquando ratio viriliter etiam commotam cupiditatem refrenat & compescit. Quod cùm fit, non labimur in peccatum, sed cum aliquantula luctatione coronamur. Si autem ratio consentiat, & quòd libido commouerit facere, & non esse decernat, ab omni vita beata tanquam de pa-

Cap. 12. Authoritate Aug. ita esse confirmat.

Rom. 6. c.

Idem. Verum sit mortale quod in se delectatione tenetur cogitationis.

Mat. 6. b.

Aug. li. de Ge. 2. ca. 14. in fo. 1. Epheſ. 2. a

2. Cor. 2. c. Vulgata editio habet cogitationes. Ioan. 13. Luc. 22. a Gen. 2. a. Cant. 4. d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

radiso expellitur homo. Iam enim peccatum imputatur etiam si non subsequatur factum, quando rea tenetur in consensione conscientia.

Quare hæc de animæ partibus dixit.

HAEC de animæ partibus interseruimus, vt ipsius animæ natura plenius cognosceretur, & secundum quam portionem in ea sit liberum arbitrium intelligatur: scilicet secundum rationem, qua omne peccatum mortale geritur, sed non omne veniale: illud scilicet quod in solo motu sensualitatis existit.

Quòd sensualitas sæpe in scriptura aliter quàm suprà accipitur, scilicet vt etiam inferior rationis portio ejus nomine intelligatur.

NON est autem silentio prætereundum quòd sensualitas in scriptura nomine sensualitatis, non id solum in anima quod est nobis commune cum pecore, sed etiam inferior portio rationis quæ temporalium dispositioni intendit, intelligitur. Quod diligens lector in locis scripturæ, vbi de hoc fit mentio, vigilanter annotet.

REDIT AD LIBERI ARBITRII considerationem.

Distinct. XXV.

De libero arbitrio se cundum se sine in generale. Diffinitio liberi arbitrij. Dist. 24. Intera e.

IAm verò ad propositum redeamus, scilicet ad liberi arbitrij tractatum: quod philosophi definientes dicunt liberum de voluntate iudicium, quia potestas & facultas voluntatis & rationis, quam suprà diximus esse liberum arbitrium libera est ad vtrumlibet: quia libere potest moueri ad hoc, vel ad illud. Liberum ergo dicitur arbitrium quantum ad voluntatem: quia voluntariè mouetur, & spontaneo appetitu ferri potest ad ea quæ bona vel mala iudicare vel iudicare valet.

Quòd liberum arbitrium non pertinet nisi ad futurum, nec ad omne futurum.

HOC autem sciendum est, quòd liberum arbitrium non ad præsens vel ad præteritū non refertur, sed ad futurum contingentia. Quod enim in præsenti est, determinatum est, nec in potestate nostra est, vt tunc sit vel non sit: quando est. Potest enim non esse, vel aliud esse postea: sed non

est non esse dum est, vel aliud esse dum est, id est, quod est: sed in futuro an hoc sit, vel illud, ad potestatem liberi arbitrij spectat. Nec tamen omnia futura sub potestate liberi arbitrij veniunt, sed ea tantùm quæ per liberum arbitriū possunt fieri vel non fieri. Si quis enim tale quid velit ac disponere, quod in eius nullatenus sit potestate, vel quod ejus dispositione æquè fieret, in hoc ipse liberū non habet arbitrium.

Quòd suprapositæ descriptio liberi arbitrij non conuenit deo, nec his qui glorificati sunt.

ET quidem secundum prædictam assignationem, in solo tantum videtur esse liberum arbitrium, qui voluntatem mutare & in contraria possunt deflectere: in quorum videlicet potestate est eligere bonum vel malum, & vtrumlibet facere secundū electionem facere vel dimittere. Secundum quod nec in deo, nec in his omnibus, qui tāta beatitudinis gratia sunt roborati, vt iam peccare nequeant, liberū arbitrium esse nequit, sed quòd deus liberum arbitrium habeat Augustinus docet in lib. 22. de ciui. dei, ita inquiens. Certè deus omnipotens quoniam peccare non potest, ideo liberū arbitrium habere negandus est? Amb̄ro. quoque in lib. de Tri- Paulus dicit, quia omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult, id est, pro liberæ voluntatis arbitrio, non pro necessitatis obsequio.

Qualiter in deo accipitur liberum arbitrium.

SED aliter accipitur liberum arbitrium in creatore, aliter in creaturis. Dei etenim liberum arbitrium dicitur esse, quia sapientissima & omnipotens voluntas: quæ non necessitate, sed libera voluntate omnia facit prout vult. Ideoque liberum attendens non ita esse liberum arbitrium in deo sicut esse in creatutis, ab ipso videtur liberum arbitrium excludere, in Homilia quadam de filio prodigo dicens. Solus deus est in quem peccatum non cadit, nec cadere potest. Cætera, cùm sint liberi arbitrij, in vtranque partē flexibilia sunt. Dum ait, cætera, indicat liberum arbitriū sicut in cæteris, non ita esse in deo.

Quod angeli & sancti qui iam beati sunt, habent liberum arbitrium.

Quòd in deo sit liberum arbitriū. Cap. vltimo In tomo 5. 1. Co. 12. b. tu li. de fi de 2. ca. 2. in medio capitis.

Ad Damasum papam in to. 3. in fine epist. Lucæ 15. c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANGELI verò & sancti qui iam cum domino sine vllo ter viuunt, atque ita gratia beatitudinis confirmati sunt, vt ad malum flecti nec velint nec possint, libero arbitrio non carent, vnde Augu. in lib. 20. de ciuita. dei ait: Sicut primi immortalitas fuit, quam peccādo Adam perdidit, posteri mortis: ita primum liberum arbitrium, posse non peccare, posteri uissimum, non posse peccare. Idem in ench. Sic oportet priùs hominem fieri, vt bene velle posset, & malè. Postea verò sic erit, vt malè velle non possit: nec ideo carebit libero arbitrio. Multo quippe liberius erit arbitrium, quod nonnino non poterit seruire peccato. Neq; aut voluntas non erit, aut libera dicēda non est, qua beati sic esse volumus, vt miseri non solùm nolimus, sed nequaquā prorsus velle possimus. Sicut ergo anima nostra nunc habet nolle iniquitatem, ita nolle iniquitatem semper habitura est. Sed hoc seruandus fuit: quo deus voluit ostendere quàm bonum animal rationale, quod etiā peccare posset: quanuis facilius, quod peccare non posset. Ecce his verbis euidenter instruitur, quòd post beatitudinis confirmationem erit liberum arbitrium, quo peccare non poterit: & hoc nimine liberum arbitrium, quo peccare non poterit: & hoc in angelis est, & in sanctis qui cum domino sunt: & vtique libertius, quanto à peccato immunius, & ad bonum pronius. Quo enim quisq; ab illa peccati seruitute, de qua scriptum est. Qui facit peccatū, seruus est peccati, longius absistit: tanto in eligendo bonum liberius habet iudicium. Vnde si diligenter inspiciatur, liberum videtur dici arbitrium, quia sine coactione & necessitate valet appetere & eligere quod ex ratione decreuerit.

Cap. 30.

Cap. 105.

Quòd liberum erit arbitrium quādo peccare non poterit.

Iean. 8. d.

De libertate arbitrij differentia secundum diuersa tempora.

EX prædictis perspicuum fit, quòd maior fuit libertas arbitrij prima quàm secunda: & tertia multo maior quàm secunda vel prima. Prima enim libertas arbitrij fuit qua poterat peccare, & non peccare. Vltima verò erit qua poterit non peccare, & non poterit peccare. Media verò, in qua potest peccare. & non potest nō peccare: ante reparationem etiam mortaliter, post reparationem venialiter.

Hu. de S. Vict. li. 3. sentē. cap. prætereà sciendum & li. 1. de sacramē. ris part. 6.

Cap. 16.

De quatuor statibus liberi arbitrij in homine.

ET possunt in homine notari quatuor status liberi arbitrij. Ante peccatum enim ad bonum nil impediebat, ad malum nil impellebat. Non habuit infirmitatem ad malum, & habuit adiutorium ad bonum. Hūc sine errore ratio iudicare, & voluntas sine difficultate bonum appetere potuit. Post peccatum verò ante reparationem gratiæ, premitur à concupiscentia & vincitur, & habet infirmitatem in malo, sed non habet gratiam in bono: & ideo potest peccare, & non potest non peccare, etiam damnabiliter. Post reparationem vero ante confirmationem premitur à concupiscentia, sed non vincitur: & habet quidem infirmitatem in malo, sed gratiam in bono: vt possit peccare propter libertatem & infirmitatem, & possit non peccare ad mortē propter libertatem, & gratiam adiuuantem: nondum tamē habet posse omnino non peccare, vel non posse peccare, propter infirmitatem, nondum perfectè absorptam, & propter gratiam nondum plenè consummatam. Post confirmationem verò infirmitate penitus consumpta, & graria consummata, nec vinci poterit, nec premi: & tunc habebit non posse peccare.

De corruptione liberi arbitrij per peccatum. II

VNDE manifestum est quòd præter alias pœnalitates peccato illo, incurrit homo pœnam in corruptione & depressione liberi arbitrij. Per illud nanque peccatum naturalia bona in ipso homine corrupta sunt, & gratuita de medio. Hic est enim ille qui à latronibus vulneratus est & spoliatus. Vulneratus quidē in naturalibus bonis, quibus non est priuatus, alioquin non posset fieri reparatio: Spoliatus verò gratuitis: quæ per gratiam naturalibus addita fuerant. Hæc sunt data optima, & dona perfecta: quorū alia sunt corrupta per peccatū, id est, naturalia, vt ingeniū, memoria, intellectus: alia subtracta, id est, gratuita, quanquā & naturalia ex gratia sint. Ad generalem Dei quippe gratiam pertinent. Sæpe tamen huiusmodi fit distinctio, cùm gratiæ vocabulum ad speciem, non ad genus refertur. Corruptus ergo libertas arbitrij per peccatū, & ex parte perditus. Vnde Aug. in ench. Libero arbitrio malè vtens homo, & se perdidit, & ipsum. Cum enim libero arbitrio peccare, vigore peccato amissum est & liberū arbitrium. Aquo

Idem Hu. li. 3 sentē. ca. prater alias pœnalitates. Luc. 10. c

Iaco. 1. c.

Universidad de Deusto Biblioteca

Cap. 30. 2. Pet. 2. d. enim quis deuictus est, huic seruus addictus est. Ecce libertum arbitrium dicit hominem amisisse: non quia post peccatum non habuerit liberum arbitrium; sed quia libertatē arbitrij perdidit: non quidem omnem, sed libertatem à miseria & à peccato.

De tribus modis libertatis arbitrij.

De libertate à necessitate. EST nanque libertas triplex scilicet à necessitate, à peccato, à miseria. A necessitate, & ante peccatum, & post æquè liberum est arbitrium. Sicut enim tunc cogi non poterat, ita nec modo. Ideòq; voluntas meritò apud deū iudicatur, quæ semper à necessitate libera est, & nunquam cogi potest. Vbi necessitas, ibi non est libertas: vbi nō est libertas, nec volūtas, & ideo nec meritum. Hæc libertas in omnibus est, tam in malis quàm in bonis. Est & alia libertas à peccato. *De libertate à peccato.* s. de qua dicit Apostolus, Vbi spiritus domini, ibi libertas. Et veritas in euangelio, Si filius vos liberauerit, vere liberi eritis. Hæc libertas à seruitute peccati liberat, & seruos iustitiæ facit: sicut econuerso seruitus peccati liberos iustitiæ facit, vnde Apostolus, liberati à peccato, facti estis iustitiæ. Et item, Cùm serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Hanc libertatem peccando homo amisit. Ideóque Aug. dicit quòd homo malè vrens libero arbitrio, & se perdidit, & ipsum: quia perdita est per peccatum libertas, non à necessitate, sed à peccato. Qui enim facit peccatum, seruus est peccati.

2. Cor. 3. d. Ioan. 8. c. Rom. 6. d. In enchi. cap. 30. Ioan. 8. d.

Qui habent hanc libertatem, scilicet à peccato, & per quid.

ISTAM libertatem quæ est à peccato, illi soli habent, quos filius per gratiam liberat & reparat: non quòd penitus sint sine peccato in hac mortali carne, sed vt in eis peccatum non dominetur neque regnet. Et hæc est vera & bona libertas, quæ bonam parit seruitutem, scilicet iustitiæ. Vnde Aug. in ench. ait, Ad iustitiam faciendā non erit aliquis liber, nisi à peccato liberatus. esse iustitiæ coepit seruus, & ipsa est vera libertas. propter recti facti delectationem, simul & pia seruitus, propter præcepti obedientiam.

Ioan. 8. c. Rom. 6. c. Cap. 30.

Aliàs vera facien di licētā. Est alia libertas non vera, malæ seruituti adiuncta, quæ est ad malum faciendū: vbi ratio dissentit à voluntate, iudicat non esse faciendum quod voluntas appetit: ad bonum verò

faciendum, concordat ratio voluntati: & ideo ibi vera libertas est, & pia. De libertate autem ad malū, & seruitute malā, ait Aug. in ench. Seruj, addicti peccato scilicet, quæ potest esse libertas, nisi quando eum peccare delectat? Liberator enim seruit, qui sui domini voluntatem libenter facit: ac per hoc ad peccandum liber est, qui peccati seruus est.

Ca. sup. seruus cita to.

Quæstio de libertate ad malum, an sit ipsa libertas liberi arbitrij, an alia. I.

Responsio secūdum quosdam.

HIC quæri potest. Vtrum hæc libertas qua quis liber est ad malum, sit libertas arbitrij. Si enim libertas arbitrij est, bonum quidem est: quia libertas arbitrij bonum naturale est. Quibusdā videtur quòd sit ipsa libertas arbitrij, quæ semper bona est, sed propter peccati seruitutem ad malum sit liberior & pronior: & ideo dicitur non esse vera libertas, quia ad malum est. Aliis autem videtur, quod hæc libertas ad malum, quam suprà commemorauit Aug. nō sit ipsa libertas arbitrij: sed sit quædā promtas peccandi & cupiditas quæ ex peccato est, & mala est.

Quæstio alia de libertate ad bonum, an ipsa sit libertas arbitrij, an non. M

Responsio secūdum quosdam. Cap. 3. Ioan. 8. c.

SIMILITER etiam quæri solet, Vtrum illa libertas vera, quæ est ad iustitiam faciendam, sit ipsa libertas arbitrij. Quidam dicunt illam eandem esse, sed reparatam per gratiam, qua iuuante libera est ad bonum: sine gratia verò nunc est libera ad bonum. vnde August. in ench. ista libertas ad bene faciendum nunquam erit homini addicto & vendito sub peccato: nisi eum redimat qui dicit, Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis. Quod antequam fieri in homine incipiat, quomodo quisquam de libero arbitrio gloriatur, qui nondum est liber ad operandum bene? Ecce apertè ostendit liberum arbitrium per gratiam liberari, vt possit illo bene operetur quis. Ideóque dicunt illam libertatem veram: quæ est ad bene faciendū, cuius suprà meminit Augustinus esse libertatem ipsam arbitrij gratia dei liberati & adiutam. Alij verò putant non esse ipsam arbitrij libertatem, sed aliam quandam: quæ ex gratia & libero arbitrio fit in mente hominis, deo operante, incipit esse cùm reparatus est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Certa determinatio vtriusque quæstionis, qua dicimus libertas ad bonum & ad malum esse libertas arbitrij.

VERVM nobis magis placet vt ipsa libertas arbitrij sit, & illa qua quis liber est ad malum, & illa qua quis liber est ad bonum faciendum. Ex causis enim variis solent diuersa vocabula. Dicitur enim libertas ad malũ faciendum, antequàm per gratiam sit reparata: sed cùm per gratiam fuerit reparata dicitur libertas ad bonum faciendum: quia ante gratiam libera est voluntas ad malum, per gratiam verò libera fit ad bonum. Semper ergo voluntas hominis aliquo modo libera est, sed non semper bona est. Non enim est bona, nisi à peccato liberata: est tamen à necessitate libera. Vnde Augu. in lib. de gratia & libero arbitrio. Semper in nobis voluntas libera est, sed non semper bona est. Aut enim libera est iustitiæ, quando seruit peccato, & tunc est mala: aut à peccato libera est, quando seruit iustitiæ, & tunc est bona.

Ad Valentinum. ca. 15. Tom. 7.

De libertate à miseria.

EST iterum libertas à miseria: de qua Apostolus ait. Et ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Hanc libertatem habuit homo ante peccatum, quia omni carebat miseria, & nulla molestia gebatur molestia: & plenius habebit in futura beatitudine, vbi misereri non poterit. Sed in hac vita, quæ est inter primum peccatum & vltimam confirmationem, nemo à miseria liber est: quia pœna non caret.

Repetit de corruptione liberi arbitrij vt addat alia.

Rom. 6. d. EX prædictis iam apparet in quo per peccatum liberum
Rom. 8. d. minutum vel corruptum liberum arbitrium: quia ante peccatum nulla erat homini difficultas, nullúmque impedimentum
Ad Ph. *Rom. 7. d.* de lege membrorum ad bonum, nulla impugnatio vel instigatio ad malum. Nunc autem per legem carnis
Quòd non est pariter liberũ arbitriũ in bonis & in malis. bonum impeditur, & ad malum instigatur: vt non possit velle & perficere bonum, nisi per gratiam liberetur & adiuuetur: quia vt ait Apostolus, Peccatum habitat in me. Liberum, ergo arbitrium cùm semper & in singulis hominibus liberum, non est tamen pariter liberum in bonis & in malis, & ad bona & ad mala. Liberius est enim in bonis, vbi libertatem est: quàm in malis, vbi liberatũ non est. Et liberius est ad malum, quod per se potest: quàm ad bonum, quod ni à gratia libereturr & adiuuetur, non potest.

De libertate quæ sit ex gratia, & quæ ex natura.

LIBERTAS ergo à peccato & à miseria per gratiam est. Libertas verò à necessitate per naturam. Vtranque libertatem, naturæ scilicet & gratiæ, notat Apostolus cùm ex persona hominis non redempti ait, Velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio, ac si diceret, habeo libertatem naturæ, sed non habeo libertatem gratiæ: ideo non est in me perfectio boni. Nam volũtas hominis quam naturalem habet, non valet erigi ad bonum efficaciter volendum vel operandum implendum, nisi per gratiã liberetur & adiuuetur. Liberetur quidem, vt velit: & adiuuetur, vt perficiat. Quia vt ait Apostolus, Non est volentis velle, neque currentis currere. id est, operari: sed miserentis dei, qui operatur in nobis velle & operari bona: cuius gratiam non adiuuat hominis voluntas vel operatio, sed ipsa gratia voluntatem præuenit præparando vt velit bonum, & præparatam adiuuando vt perficiat.

Rom. 7. d. Quid possit per se hominis voluntas, et quid per gratiam.
Rom. 9. c. Ad Phil. 2. b.

DE GRATIA OPERANTE & cooperante.

Distinct. XXVI. A

HÆC est gratia operãs & cooperãs: Operãs enim gratia ꝓparat hominis voluntatẽ, vt velit bonũ: cooperãs adiuuat ne frustra velit. Vnde Aug. in lib. de gratia & libero arbitrio, Cooperando deus in nobis perficit, quod operando incipit: quia ipse vt velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Ergo velimus operatur. Cùm autem volumus, & sic volendo adiuuat, vt perficiamus, nobis cooperatur: & tamen sine illo nihil operante vt velimus, vel cooperante cum volumus, ad pietatis opera nihil valemus. Ecce his verbis satis apertè quæ sit operans gratia, & quæ cooperans. Operans enim gratia est quæ præuenit voluntatem bonam, ea enim liberatur & præparatur hominis voluntas, vt sit bona, bonamque efficaciter velit. Cooperans verò gratia voluntatem iam bonam sequitur adiuuando. Vnde Augustin.

De libero arbitrio ad auxilium gratiæ. Ad Valentinum in cap. 17. in tomo 7.

Quæ sit gratia operans & quæ cooperans.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aug. super illud Ro. Nō est volentis neq; currentis. Rom. 9. c. Pro. 16. et Psal. 36. d Aug. de perfectione iustitiæ pa. ca. 17. cor. ca finē lib. 1. Co. 15. b Idē in epistolā ad Bonifacium epist. 106 epist. circa finem.

contra Iulianū hæreticum qui bonam voluntatem ex libero arbitrio tantum esse dicebat, atque hominem per liberum arbitrium posse bonum velle & operari sine gratia asserebat, ait [Apertam de commendatione gratiæ Apostolus sententiam protulit, cùm ait, Non est volentis neque currentis, sed miserentis dei. Hæc si attenderes Iuliane, non extenderes contra gratiam merita voluntatis humanæ. Non enim ideo misereatur deus alicuius quia voluit & cucurrit: sed ideo voluit & cucurrit, quia misertus est deus. Paratur enim voluntas hominis à deo, & à domino gressus hominis dirigūtur. Idcirco congruè ait [Non est volentis neque currentis, sed miserentis dei. Non quia hoc sine voluntate nostra agatur, sed quia voluntas nostra nil boni agit, nisi diuinitus adiuuetur. Vnde alibi Apostolus ait [non autem ego, sed gratia dei mecum. Non ideo dicit, quia nihil boni agebat: sed quia nihil boni ageret, si illa nō adiuuaret. His testimoniis apertè insinuatur quia voluntas hominis gratia dei præuenitur atque præparatur vt fiat bona, nō vt fiat voluntas: quia & ante gratiam volūtas erat, sed non erat bona & recta voluntas.

Quid sit voluntas.

Cap. 10. f tp. 6. De gratia operante & cooperante hominis uolūtate. Rom. 9. c Aug. in enchi. ca. 32. Augu. ad Simplicianū primo quam diceretur, non sufficit sola voluntas hominis, sine misericordia dei: contrà dicitur, non sufficit misericordia dei, si nō sit etiam voluntas hominis. Idē qua ſt. 2. in tom. 4. enchir. loco pri' citato

VOLVNTATEM ipsam Augustinus libro de diuersis animabus ita definit [Voluntas est animi motus cogente nullo, ad aliquid non admittēdum, vel adipiscendum. Hæc autem vt non admittat malum, & adipiscatur bonum, præuenitur & præparatur Dei gratia. Vnde Apostolus gratiam præuenientem & subsequentem commendans ad eam operantem & cooperantem, vigilanter dixit: Non est volentis neque currentis, sed dei miserentis: & non econuerso non est miserentis dei, sed volentis & currentis. Nam si (vt quibusdam placuit) quod dictum est ita accipiatur, non est volentis, neque currentis, sed miserentis dei: tanquam diceretur, non sufficit sola voluntas hominis, sine misericordia dei: contrà dicitur, non sufficit etiam misericordia dei, si nō sit etiam voluntas hominis. Idē per hoc si rectè dictum est illud, quia id voluntas hominis sola non implet, cur non etiam à contrario rectè dicetur, non miserentis est dei, sed volentis est hominis, cùm id misericordia dei sola non impleat? Homo enim credere vel spe-

rare non poterit, nisi velit: nec peruenire ad palmam, nisi volūtate currat. Restat ergo vt ideo ita rectè dictum intelligatur, vt totum detur deo, qui hominis voluntatē bonā præparat, & præparat adiuuandam & adiuuat præparatam, nolentem præuenit, vt velit: volentem subsequitur ne frustra velit. [Ecce his verbis & aliis præmissis euidenter traditur, quia voluntas hominis præparatur & præuenitur gratia dei vt velit bonum, & adiuuatur ne frustra velit.

Quod bona voluntas comitatur gratiam.

In tom. 2. epist. 106. In glo. super illud Ro. 5. Iustificati igitur.

ITAQVE bona voluntas comitatur gratiam, non gratia voluntatem. Vnde Augustinus ad Bonifacium papam scribens contra Pelagianos inquit, [Cùm fides impetrat iustificationem, sicut vnicuique deus partitus est mēsuram fidei: non gratiam dei aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici voluntate obtemperante, non ducente: pedissequa, non præuia. [Ecce hic operē habes, quòd gratia præuenit bonæ voluntatis meritum: & ipsa bona voluntas pedissequa est gratiæ, non præcedit.

Quæ sit gratia voluntatem præueniens, scilicet fides cum dilectione.

Epi. eadē Rom. 5. a. Rom. 3. d. 1. Cor. 4. b. Cap. 9. in medio capitis.

ET si diligenter intendas, nihilominus tibi monstratur quæ sit ipsa gratia voluntatem præueniens & præparās, scilicet fides cum dilectione. Ideóque Augustinus in eodem [quomodo iustificati sumus ex fide, & tamen gratis? vtique enim dicit Apostolus, qui dicit, Iustificati ex fide, alibi ait, Iustificati gratis per gratiam.) Hoc enim dixit, ne fides ipsa superba fit, ne dicat sibi, si ex fide iustificati, quomodo gratis? Quod enim fides meretur, cur gratis potius redditur quam donatur? Non dicat homo ista sibi: quia cum dixerit habeo fidē vt mereatur iustificationem, respondetur ei, Quid habes, quod non accepisti? fides enim qua iustificatus es, gratis tibi data est. Hic aperitur quòd fides est causa iustificationis, & ipsa est gratia & beneficium, quo hominis præuenitur voluntas & præparatur. Vnde Augustinus in primo libro retractationum [Voluntas est qua & peccatur, & rectè viuitur, Voluntas verò ipsa nisi dei gratia liberetur à seruitute, qua peccati serua

Universidad de Deusto
Biblioteca

facta est, & vt vitia superet adiuuetur: rectè piéque viuit mortalibus nō potest: & hoc beneficium quo liberatur, illi eam præueniret, iam meritis daretur, & non esset gratia quæ vnquè gratis datur. Præuenitur ergo bona hominis *Rom.11.a* luntas illo gratiæ beneficio, quo liberatur & præparatur. *De benefi cio quo vo lūtas libe ratur.* illud beneficium fides Christi rectè intelligitur: sicut Au gust. in enchi. euidenter ostendit dicens, Ipsum arbitrium omnino per seipsum, sed per solam dei gratiam, quæ in fi *Cap.106.* Christi posita est, liberatur, vt voluntas præparetur. Recte pertè dicit gratiā, per quam liberatur arbitrium, & præpa *Capi.117.* tur voluntas, sitam esse in fide Christi. Fides enim Chri (vt in eodem ait) impetrat quod lex imperat.

Quod Voluntas bona quæ præuenitur gratia, quædam dei dona præuenit. A

Cap.32. IPSA tamen eadem voluntas quædam gratiæ dona præ uenit. Vnde August. in enchi. Præcedit bona voluntas *Psal.58.* minis multa dei dona, sed non omnia: quæ autem non *Psal.22.* cedit, ipsa in eis est & ipsa iuuat, nā vtrunque legitur in *Mat.5.f.* ctis eloquiis. Et misericordia eius præueniet me: & mi *Luc.11.b.* ricordia dei subsequetur me, nolentem quippe præcipit velit volentē subsequitur ne frustra velit. Cur enim admo *Rom.9.c.* nemur orare pro inimicis nostris nolentibus pie viuere, si vt deus in eis operetur & velle? Itémque cur admonemur petere vt accipiamus, nisi vt ab illo fiat quod volumus, quo factum est vt velimus? Inde Apostolus ait non est volentis neque currentis, sed dei miserentis. Ex his apparet, quòd bona hominis voluntas quædam dona dei præuenit, quia eam comitatur gratia adiuuans: & quibusdam præcedit, quia eam præuenit gratia operans, scilicet fides cum charitate.

Quæ prædictis videantur aduersare, scilicet quod videatur dici fidem esse B *ex voluntate.*

Rom.10. NON est tamen ignorandum, quod alibi Aug. *Aug.tra.* ficare videtur, quòd ex voluntate sit fides. de illo verbo *26.in prin* postoli. Corde creditur ad iustitiam: ita super Ioannem *cipio to.9.* ctās. Ideo non simpliciter Apostolus ait creditur, sed cor

ditur, quia cætera potest homo nolens, credere non nisi nolēs, intrare ecclesiam, & accedere de altare potest nolēs, si non credere. Item super Genes. vbi Laban & Batuel dixe *Gen.24.f* runt. Vocemus puellam, & quæramus eius voluntatē: dicit *Responsio.* expositor. Quia fides est volūtatis, non necessitatis. Ad quod *cum de-* intelligendum dicimus, non hæc ita accipienda fore, vt ex vo *termina-* luntate hominis fides intelligatur prouenire: cū ipsa sit pro *tione.* prium dei donum, vt ait Apostolus, & ex ea bona hominis me *Ephe.2.b.* rita incipiant. Per hāc enim, vt ait Augu. super psal. 67. Iusti *In tom.8.* fiunt impius, id est, sit de impio pius, vt deinde ipsa fides *ipsius enar* operetur per dilectionem operari: vnde omnia bona merita *rationis* nostra pium. Sed potiùs hæc ideo ita dicta sunt, quia nō est fi *ad illum* des nisi in eo qui vult credere, cuius bonam voluntatem fi *psal.* des præuenit non tempore, sed causa & natura. Vnde Augu. *Proximo* stinus congruenter dixit, quòd bona volūtas in eis donis est, *paragra.* quæ non præcedit: & ipsa iuuat quia ea iuuat quibus præue nit, dum eis consentit ad effectum boni: & in eis est, quia tempore ab eis non præceditur.

Quædam adhuc addit quæ graviorem faciunt quæstionem, scilicet quod cogitatus boni præcedit fidem. C

CAETERVM hanc quæstionē magis accuūt & vr- *Cap.2.10* gent verba August. quibus in libro de prædestinatione san- *7.* ctorum, vtitur pertractans illud verbum Apostoli, Nō quòd *1.Cor.3.b.* sufficientes simus cogitare aliquid quasi ex nobis. Attendentes simus cogitare aliquid, quasi ex nobis, inquit, hic & verba illa perpendant, qui putant ex nobis esse fidei cœptum, & ex deo esse fidei supplementum. Commendans enim istam gratiam, quæ non datur secundum aliqua merita, sed efficit omnia bona merita, inquit, bona quòd sufficientes simus cogitare aliquid boni, scilicet ex nobis. Quis autem non videat prius esse cogitare quàm credere: Nullus quippe credit aliquid, nisi prius cogitandum esse, credendum. Si ergo cogitare bonum non est ex ipsa fide, vt hic Apostolus tradit, nec credere: quanquam & *Quid sit* ipsum credere nihil est aliud, quàm cum assensione men- *credere.* te cogitare. Hic videtur insinuare, quòd cogitatio bona fidem præcedat: & ita bona voluntas præueniat fidem, *Determi-* bona præueniatur: quod prædictis aduersari videtur. Ad *natio.* hoc autem dicimus, quòd aliquando cogitatio bona siue

Universidad de Deusto
Biblioteca

voluntas præuenit fidem: sed non est illa bona voluntas re-
cogitatio, qua rectè viuitur. Illa enim sine fide & charitate
non est. Nam vt ait Augustinus ad Anastasium, sine spiritu non
est voluntas hominis libera, cùm cupiditatibus vincatur: quæ
est libera ad bonum, nisi liberata fuerit. Non autem liberatur, nisi per spiritum sanctum diffundatur charitas in cordibus. Non est libera voluntas, nisi eam liberet gratia per fidem, id est, non est libera, sine fide operante per dilectionem: & illa sufficienter & verè bona est. Non est enim fructus bonus, qui de charitatis radice nó surgit. Si verò ab sit fides operans per dilectionem fit delectatio boni.

Epi.144. In tom.2. 2.Cor.3.d Rom.5.a, et adGal. 5. Greg. homi. 27. circaillud Ioan.15. hoc est præceptum meum. & Au.lib.de spiritu et lit.ca.14. Quòd intellectus & cognitio boni & mali Voluntatem præcedit. In fine enarrationis ad psal.illum in concione.8. Tomo 8.

De illa cogitatione boni quæ præcedit fidem, plenè disseritur.

ILLA autem cogitatio siue voluntas, quæ fidem & charitatem, aliásque iustificationes præcedit, non sufficit ad iustificationem, nec rectè ea viuitur. Hæc voluntate concupiscentiæ, illa bona voluntas quæ est magnum bonum, ista verò magnum. Alia est ergo illa voluntas siue cogitatio, alia ista. Et illa illam præcedit, ita illam præuenit intellectus. Vnde Augustinus ista distinguens super illum locum psalmi 118. Concupiuit anima mea desiderium. ait, Concupiuit desiderare, non desiderauit. Videmus enim ratione nonnunquam quàm vtiles sunt iustificationes Dei: sed infirmitate prægrauati aliquando non desideramus. Præuolat ergo intellectus, sequitur tardus aut nullus effectus. Scimus bonum, nec delectat agere: & cupimus vt delectet. Sic iste olim desiderabat, concupiscebat, quæ bona esse cernebat, cupiens eorum habere delectationem, quorum potuit videre ratione. Ostendit itaque quibus quasi gradibus ad eas perueniatur. primus enim est, vt videantur quàm sint vtiles & honestæ: deinde vt earum desiderium concupiscatur: postremò, vt proficiente gratia delectet earum operatio, quarum sola ratio delectabat. Attende hunc ordinem gratiarum, quem hic dilectè assignat Augustinus, qualiter scilicet intellectus bonum præcedit concupiscentiam eorundé, & ipsa cõcupiscentia delectationem quæ fit per fidem & charitatem. Voluntas verè bona est voluntas qua rectè viuitur. Ipsáque fides omnes est, non præuia. Qui verba Augustini præmissa secundùm hanc distinctionem cõsiderat, nullam ibi repugnantiã sine-

Secũdum Verba. Au. gratiarũ ordinem exponit.

ducetur: non ignorans etiam ante gratiam præuenientem & operantem, qua voluntas bona præparatur in homine, quædam bona ex Dei gratia & libero arbitrio, quædam etiam ex solo libero arbitrio, quibus tamen gratia non meretur, nec gratiam qua iustificatur. Illius enim gratiæ percipiendæ, quæ voluntatem hominis sanat, ut sanata legem impleat, nulla merita præcedunt. Ipsa est gratia qua iustificatus impius fit iustus, qui prius erat impius. Meritis autem impij non gratia, sed pœna deberetur: nec esset gratia, si non daretur gratuita. Datur autem gratia, quia nil boni antè feceramus, vnde hoc mereremur. Non negamus tamen multa ante hanc gratiam, & præter eam gratiam ab homine fieri bona per liberum arbitrium, quæ docuit Augustinus in responsionibus contra Pelagianos: docuit homines per liberũ arbitrium agros colere, domos ædificare, & alia plura bona facere sine gratia cooperante.

Quòd alia quãdo gratia minuſtis ſicatione multa in homine ce dũt bona, quædã ex gratia & quædã ex li. ar. tan- tum. Aug. de ſp. & litera ad Mar. cap. 9. & idẽ ad Sixtũ I epiſt. qua eſt. 105. Reſpõſio- ne 3. ſiue li. 3. Quòd abhomine bona fiũt per liberũ arbitriũ. Hinc dicit quod vna ſit, ſed pro pter diuer ſos effectꝰ diuerſa ſortiuntur no mina. An te quã ſol uit pmit- tit detri- menta generibus bonorum.

Vtrum vna eademque sit gratia quæ dicitur operans & cooperans.

HIC considerandum est, cùm prædictum sit per gratiam operantem & præuenientem, voluntatem hominis liberari ac præparari vt bonum velit: & per gratiam cooperantem & subsequentem adiuuari, ne frustra velit: vtrum vna & eadem sit gratia, id est, vnum munus gratis datum, quod operetur & cooperetur: an diuersa, alterum operans, alterum cooperans. Quibusdam non irrationabiliter videtur, quòd vna & eadem sit gratia, idem donum, eadem scilicet quæ operatur & cooperatur: sed propter diuersos suos effectus & dicitur operans & cooperans. Operans enim dicitur, inquantum liberat & præparat voluntatem hominis vt bonum velit: Cooperans inquantum eandem adiuuat ne frustra velit, scilicet vt opus faciat bonum. Ipsa autem gratia non est otiosa, sed meretur augeri, vel aucta meretur perfici.

Quid sit ipsa gratia, & quomodo mereatur augeri, quæritur.

SI verò quæritur quomodo ipsa gratia præueniens meretur augeri & perfici, cùm nullum meritum sit absque libero arbitrio: & quid sit ipsa gratia, an virtus, an non: & si virtus, an actus, vel non. Vt hoc apertè insinuari valeat, præ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mittendum est tria esse genera bonorum. Alia namque sunt magna, alia minima, alia media, vt Augustinus ait in primo lib. tractat. [Virtutes, inquit, quibus rectè viuitur, magna bona sunt: Species autem quorumlibet corporum sine quibus rectè viui potest, minima bona sunt. Potentiæ verò mi, sine quibus rectè viui non potest, media bona sunt. In virtutibus nemo malè vtitur. Cæteris autem bonis, & mediis & minimis non solùm bene, sed etiam malè quæ vti potest: & ideo virtute nemo malè vtitur, quia virtutis est bonus vsus istorum, quibus etiam non bene possumus. Nemo autem bene vtendo, malè vtitur, non solùm autem magna, sed etiam media, & minima bona præstitit bonitas Dei.] Ecce habes tria genera bonorum distincta.

Cap. 9. in medio capitis.

Ex lib. 2. de libero arbitrio. ca. 19. 20. 1.

In quibus bonis sit liberum arbitrium.

QVAERITVR autem in quibus bonis sit liberum arbitrium. De hoc Augustinus in primo libro tractat. ita ait [In mediis quidem bonis inuenitur liberum voluntatis arbitrium, quia & malè illo vti possumus: sed tamen tale est, vt sine illo rectè viuere non possimus. Bonus autem vsus eius iam virtus est: quæ in magnis reperitur bonis, quibus malè vti nullus potest. Et quamuis & magna, & media, & minima ex Deo sunt: sequitur tamen ex Deo sit etiam bonus vsus liberæ voluntatis, qui virtus est, & in magnis numeratur bonis.] Attende diligenter quæ dicta sunt, & confer in vnum: sic enim aperietur quod inquirebatur. Dixit equidem opus virtutis esse bonum vsum illorum bonorum, quibus etiam non bene vti possumus, & est, mediorum in quibus posuit liberum arbitrium. Quod & quoque bonum vsum dixit esse virtutem. Quod si est, ergo est ergo opus virtutis, quòd suprà dixit: quia aliud est virtus, aliud opus eius.

Cap. 9. in fine.

De comparatione gratiæ ad virtutem. Li. 2. de libero arbit. Cap. 18.

DE VIRTVTE QVID SIT, ET quid sit actus eius. A

Epist. 3

Distinct. XXVII.

HIC videndum est quid sit virtus, & quid sit actus eius. [Virtus est (sicut ait Aug.) bona qualitas mentis, qua rectè viuitur, & qua nullus male vtitur, quam Deus solus in homine operatur.] Ideóque opus

tantùm est, sicut de virtute iustitiæ Augustinus docet super illum locum psalmi, Feci iudicium & iustitiam: ita dicit [Iustitia magna virtus animi est, quam non fecit in hominem nisi Deus. Ideóque cùm ait Propheta ex persona Redemptoris, Feci iustitiam: non ipsam virtutem, quam non fecit homo, sed opus eius intelligi voluit.] Ecce apertè innuitur hic, quòd iustitia in homine non est opus hominis, sed Dei: quod & de aliis virtutibus itidem intelligendum est.

Psal. 118.

In tom. 8. concio. 26 eiusdem psal.

De fide itidem dicit, quòd non est ex homine, sed ex Deo tantùm. B

NAM de gratia fidei Ephesiis scribens Apostolus, similiter fidem non ex homine, sed ex Deo tantùm esse asserens, inquiens, Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est. Quod à sanctis ita exponitur: videlicet: fides non est vi naturæ nostræ, quia donum Dei est. Ecce & hic apertè traditur, quòd fides non est ex libero arbitrij, siue ex arbitrio voluntatis: quod superiori consonat, vbi dictum est, gratiam præuenientem vel operantem esse virtutem, quæ voluntatem hominis liberat & præparat. Vnde Augustinus in libro de spiritu & litera ait [Iustificamur nō per liberam voluntatem, sed per gratiam Christi: non quòd sine voluntate nostra fiat, sed voluntas nostra offenditur infirma per legem, vt sanet gratia voluntatem, & sana voluntas impleat legem.]

Eph. 2. b.

Cap. 9. Tomo 3.

De gratia quæ liberat voluntatem: quæ si virtus est, virtus non est ex libero arbitrio, & sic non est motus mentis. C

SI igitur gratia, quæ sanat & liberat voluntatem hominis, virtus est vna vel plures: cùm ipsa gratia non sit ex arbitrio voluntatis, sed eam potius sanet ac præparet, vt bona sequatur: sequitur vt virtus non sit ex libero arbitrio: & ita non actus vel affectus mentis, cùm omnis motus vel affectus mentis sit ex libero arbitrio: sed bonus ex gratia est & libero arbitrio, malus verò ex libero arbitrio tantùm. Vt enim ait Aug. in lib. tetract. Homo sponte & libero arbitrio cecidit, potuit, non etiā resurgere. Idem in lib. de duabus animabus, Animæ si libero ad faciendum & non faciendum motu animi careāt: si denique his abstinēdi ab opere suo potestas

Li. 1. ca. 9. & 15.

& tom. 6. li. de bono perseuerā tia. 2. cap. 11.

Exp. 12. in Tom. 6. Hic aperte ostenditur quid motus animi sive ad bonum sive ad malum, ex libero arbitrio est. Ideoque si gratia vel virtus motus mentis est, ex libero arbitrio est. Si vero ex libero arbitrio vel ex parte est, iam non solus Deus sine homine eam facit. Propterea quidam non inerudite tradunt, quod virtutem esse bonam mentis qualitatem sive formam, quae animam informat: & ipsa non est motus vel affectus animi, sed ea liberum arbitrium iuuatur, vt ad bonum moueatur & erigatur: & ita ex virtute & libero arbitrio nascitur bonus motus vel affectus animi, & exinde bonum opus proceditur exterius: sicut pluuia rigatur terra, vt germinet & fructificet, non faciat: nec pluuia est terra, nec germen, nec fructus, nec facit terra germen vel fructus, nec germen fructus: ita gratia & terrae mentis nostrae, id est, libero arbitrio voluntatis infunditur pluuia diuinae benedictionis, id est, inspiratur gratia, quod solus Deus facit, non homo cum eo: qua rigatur & irrigatur hominis, vt germinet & fructificet, id est, sanatus & iustificatus praeparatur vt bonum velit, secundum quod dicitur operans, & iuuatur vt bonum faciat, secundum quod dicitur cooperans. Et illa gratia virtus non incongrue nominatur, quae voluntatem hominis infirmam sanat & adiuuat.

Hic aperit, ad quid praedicta tendat. Et innotescere animam informat. Virtus sit motus mentis vel motus. Perfectum est. Et est comparatio inter tria. Psal. 142. Luc. 34.

Ex quo sensu dicantur ex gratia incipere bona merita, & de qua gratia hoc intelligatur.

CVM ergo ex gratia dicantur esse bona merita & praemia, non cipere, aut intelligitur gratia gratis dans, id est, Deus: vel potius gratia gratis data, quae voluntatem hominis praeuenit. Non enim esset magnum si haec à Deo dicerentur esse a quo sunt omnia: sed potius eius gratia gratis data intelligitur, ex qua incipiunt bona merita: quae cùm ex sola gratia esse dicantur, non excluditur liberum arbitrium: quia nullum se dicantur, non excluditur liberum arbitrium: quia nullum meritum est in homine, quod nõ sit per liberum arbitrium. Sed in bonis merendis causae principalitas gratiae attribuitur: quia principalis causa bonorum meritorum est ipsa gratia, qua excitatur liberum arbitrium & sanatur, atque iuuatur voluntas hominis vt sit bona.

Qualiter intelligatur cum ex sola gratia esse dicantur.

Quod bona voluntas gratia principaliter est, & etiam ipsa gratia est sicut & omne bonum meritum.

QVAE ipsa etiam donum Dei est, & hominis meritum, imò gratiae, quia ex gratia principaliter est. & gratia est. Vide Aug. ad Sixtum presbyterum. Quid est meritum hominis ante gratiam, cùm omne bonum nostrum meritũ sit in nobis facit nisi gratia? Ex gratia enim (vt dictum est) quae praeuenit & sanat arbitrium hominis, & ex ipso arbitrio creatur in anima hominis, bonus affectus sive bonus motus mentis: & hoc est primum bonum hominis meritum. Sicut, verbi gratia, ex fidei virtute & hominis arbitrio generatur in mente motus quidam bonus & remunerabilis, scilicet ipsum credere, ita ex charitate & libero arbitrio aliud quidam motus bonus prouenit, scilicet diligere, bonus valde. sic de caeteris virtutibus intelligendum est. Et boni motus vel affectus merita sunt & dona Dei: quibus meremur & ipsorum augmentationem, & alia quae consequamur hic & in futuro nobis apponuntur.

Epi. 105. ante medium 10. 2 Qualiter bona merita in homine constituntur & quid sit primum bonum meritum.

Ex qua ratione dicitur fides mereri iustificationem, & alia.

CVM ergo dicitur fides mereri iustificationem & vitam aeternam, ex ea ratione dictum accipitur, quia per actũ illa meretur illa. Similiter de charitate, & iustitia. & de caeteris. Si enim fides ipsa virtus praeueniens dicere- tur mentis actus, qui est meritum: iam ipsa ex libero arbitrio originem haberet: quòd quia non est, sic dicitur esse meritum, quia actus eius est meritum, si tamen adsit charitas sine qua nec credere, nec sperare meritum est vitae. Vnde sperare verè quia charitas est spiritus sanctus, quae animam qualitates informat & sanctificat, vt eis anima informe & sanctificetur sine qua animae qualitas non dicitur virtus, quia non valet sanare animam.

De muneribus virtutum, & de gratia quae non est, sed facit meritum.

EX muneribus itaque virtutum boni sumus & iuste agimus: & ex gratia, quae non est meritum sed facit, non ex libero arbitrio prouenium merita nostra, scilicet boni affectus eorũmque progressus atque bona opera. Vide Deus remunerat in nobis: & haec ipsa sunt Dei dona. Epist. 105. ante medium. Vide Augustin. ad Sixtum presbyterum. Cùm coronat Deus merita nostra, nihil aliud coronat quàm munera sua. Vn-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Obs. supra, & prom. 6 enarrat. ad psal. 98. circa medium, & narratione ad psa. 102. non lõge à principio. Dist. 26. lite. l. lite. K. eiusdē distinct.

de vita æterna, quæ in fine à Deo meritis præcedentibus red-
ditur, quia & eadem merita quibus redditur, non à nobis
sunt, sed in nobis facta sunt per gratiam: rectè & ipsa vita
gratia nuncupatur, quia gratis datur. Nec ideo gratis, quia
non meritis datur: sed quia data sunt per gratiam & ipsa me-
rita, quibus datur.

Epilogat & alia addat.

EX præmissis iam innotescere nobis aliquatenus po-
test, qualiter gratia præueniens mereatur augeri, & alia: id
quid ipsa sit, an virtus, an aliud: & si virtus, an sit actus vel
non. Ostensum enim est suprà ex parte quorundam, quæ
est virtus: quia virtus non est actus, sed eius causa, non sine
sine libero arbitrio. vnde quod suprà August. dixit bonum
vsum liberi arbitrij esse virtutem, ita accipi potest, id est
actum virtutis: alioquin sibi contradicere videretur, qui
opus virtutis suprà dixit esse bonum vsum eorum quibus
non bene vti possumus: in quibus posuit liberum arbitrium.
Si verò bonus vsus liberi arbitrij opus virtutis est, iam ve-
tus non est. Cùm ergo bonum vsum eius virtutem esse dixit,
nomine virtutis ipsius vsum significauit.

Quòd gratia præueniens quæ virtus intelligitur, nõ est lib. arbitr. & sint simul ex ea omnia bona merita. 1. Cor. 15. b De gratia & libero arbitrio. Ca. 5. et 6. sparsim in tom. 7. & de correp. & gratia. Cap. 13.

Quòd idem vsus est virtutis, & liberi arbitrij sed virtutis principaliter.

IDEM nempe vsus bonus ex virtute est, & ex libero
arbitrio: sed ex virtute principaliter. Et bonus ille vsus
magnis bonis annumerandus est. Illa autem gratia præue-
niens, quæ & virtus est, & non vsus liberi arbitrij est: ipsa
ea potiùs est bonus vsus liberi arbitrij, quæ nobis ab
Deo: non à nobis. Vsus verò bonus arbitrij & ex Deo
& ex nobis: & ideo meritum est. Ibi enim solus Deus
operatur: hîc Deus & homo. Hoc meritum ex illa parentem
gratia prouenit: quod Apostolus notauit dicens, Gratia Dei
sum id quod sum: &, Gratia eius in me vacua non fuit. Ex
per quem locum Aug. ita ait. Recte gratiam nominat, quæ
mùm enim solam gratiam dat Deus, & non nisi gratiam
cùm non præcedant nisi mala merita: sed post per gratiam
incipiunt bona merita. Et vt ostenderet etiam liberum
trium, addit, Et gratia eius in me vacua non fuit. Et nequa
voluntas sine gratia Dei puteret aliquid boni posse, sic
dit, Non autem ego solus, scilicet sine gratia: sed gratia Dei

mecum, id est, cum libero arbitrio. Planè cùm data fuerit gra-
tia, incipiunt esse nostra merita bona, per illam tamen: quia
illa defuerit, cadit homo.

Aliorum sententia hic ostenditur, qui dicunt virtutes esse bonos vsus liberi arbitrij, id est, actus mentis. K

ALII verò dicunt virtutes esse bonos vsus natura-
lium potentiarum, non tamen omnes, sed tantummodo in-
teriores qui in mente sunt: exteriores verò qui per corpus ge-
runtur, non virtutes esse dicunt, sed opera virtutum. Et ideo
quòd Aug. dicit opus virtutis esse bonum vsum naturalium
potentiarum, de vsu exteriori accipiunt: quod verò dicit bo-
num vsum liberi arbitrij virtutem esse, & in magnis nume-
ri bonis, de vsu interiori intelligũt. Et virtutes nihil aliud
esse quàm bonos affectus vel motus mentis asserunt, quos
Deus in homine facit non homo: quia licet illi motus sint li-
beri arbitrij, non tamen esse queunt, nisi Deus ipsum liberet
& aliquer gratia sua operante & cooperante: quam Dei
gratiam voluntatem accipiunt, quia Deus est qui & ope-
rando in nobis velle & operari bonum.

Dist. 26. K. & L. Qualiter prædicta Aug. huic sententiæ conueniũt. Ad Phi. 2. b.

Quibus authoritatibus muniunt quod virtutes sint motus mentis. L

QVOD autem virtutes sint motus mentis testimo-
nijs sanctorum astruunt. Dicit enim August. super Ioan-
nem: Quid est fides? Credere quod non vides? Credere au-
tem motus mentis est. Idem in libr. 3. de doct. Christ. Chari-
tatem autem voco motum animi. Si verò charitas & fides
motus animi sunt, virtutes ergo motus animi sunt. Quibus
obijci respondentes, præmissa verba August. ita intelligenda
esse inquiunt, Fides est credere quod non vides, id est, fides
est virtus qua creditur quod non videtur. Item, Charitas est
motus animi. id est, gratia qua mouetur animus ad diligen-
dum. Et quòd hæc & his similia ita accipienda sint, ex his
manifestatur quæ alibi August. ait. Nam in secundo lib. quæ-
stionum euangelij inquit. Est fides qua creditur ea quæ non
videntur, quæ propriè dicitur fides. Item in 13. lib. de Trinit.
Aliud sunt ea quæ creduntur, aliud est fides qua creduntur.
i. quibus verbis sic argumentando procedunt. Aliud est
credere, aliud illud quo creditur. Prædictum autem est
habem id esse quo creditur. Sic ergo credere non est fides:

Tract. 40. Cap. 10. Tomo 3. Quemadmodũ hîc hi re spõdent, prædictam definitionem emendantes. Aug. in 2. lib. quæst. Euangeliorum ca. 39. tom. 4. Cap. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia credere non est id quo creditur. Addunt quoque, Virtus opus Dei tantùm est, quam ipse solus facit in nobis. Ipsa ergo nō est vsus vel actus liberi arbitrij: sed credere est actus liberi arbitrij: non est itaque virtus. Præmissis aliisq; rationibus ac testimoniis innituntur vtriq;. Horum autem inductiones diligentis lectoris relinquo examini, ad alia properans.

PRAEDICTA REPETIT VT ALIA addat definitam assignationem ponens de gratia & libero arbitrio contra Pelagianos.

Distinct. XXVIII.

De potestate libe. arb. hominis lapsi. quam habet gratia circūscripta. Cap. 9.

Quæ sit hæresis Pelagianorū Aug. li. de hæresibus contra tertium articulo hæresium. 88. tom. 6

ID verò inconcussè & incunctanter teneamus, liberum arbitrium sine gratia præueniente & adiuuante non sufficere ad salutem & iustitiā obtinendam: nec meritis precedentibus gratiā Dei aduocari, sicut Pelagiana hæresis asserendo didit. Nam vt ait Augu. 1. libr. retract. [Noui hæretici Pelagiani liberum sic asserunt voluntatis arbitrium, vt gratia Dei non relinquant locum, quam secundum merita nostra dari asserunt. Pelagianorum hæresis omnium recentium à Pelagio monacho exorta est. Hi Dei gratiæ, qua prædestinati sumus, & qua meruimus de potestate tenebrarum eripi, intantùm inimici sunt, vt sine hac credant hominem posse se facere omnia diuina mandata. Denique Pelagius a tribus increpatus, quòd nihil tribueret adiutorio gratiæ Dei ad eius mandata facienda: non eam libero arbitrio negabat, sed infidelibus callidè supponebat, dicēs ad hoc dari hominibus: vt quæ facere per liberum arbitrium non tur, facilius possint implere per gratiam. Dicēdo vtique, cilius possint, voluit credi, etsi difficilius, tamen posse nes sine gratia facere iussa diuina. Illam verò gratiam sine qua nihil boni possumus facere, non esse dicunt libero arbitrio: quod nullis suis precedētibus meritis accepit nostra natura, ipso ad hoc tantùm iuuante non suam legem atque doctrinā, vt discamus quæ facere sperare debeamus. Non autem ad hoc per donum sanctū, & quę didicerimus esse faciēda, faciamus. Ac pellitur: charitatem autem negant diuinitus dari, quā nitur: vt scilicet sit donū Dei scientia, quæ sine charitate

flat: & non sit donum Dei ipsa charitas, quæ vt scientia non esset, ædificat. Destruunt etiam orationes, quas facit ecclesia sive pro infidelibus & doctrinæ Dei resistentibus, vt conuertantur ad Deum: siue pro fidelibus, vt augeatur Dei fides & perseuerent in ea. Hæc quippe non ab ipso accipere, sed à seipsis homines habere contendunt: gratiam Dei qua liberamur ab impietate, dicentes secundum merita nostra dari. Paruulos etiam sine vllo peccati originalis vinculo asserunt nasci.]

1. Cor. 8. d.

Hic ponit ea quibus suum confirmant errorem, verbis Aug. contra ipsum vtentes.

QVOD [verò dicunt sine gratia hominem per liberum arbitrium omnia iussa implere, huiusmodi inductionibus muniunt. Si, inquiunt, non potest ea facere homo quæ iubentur, non est ei imputandum ad mortem, sicut tu ipse Augustin. in libr. de libero arbitrio asseris. [Quis, inquis, peccat in eo quod nullo modo caueri potest? Peccatur autē. Caueri ergo potest.] Hoc testimonio Augu. Pelagius vsus est defendens aduersus eum imò aduersus gratiam: sicut Augustin. in lib. retract. illud & alia huiusmodi retractans commemorat, inquiens: [In his atque huiusmodi verbis meis, vbi gratia Dei commemorata non est de qua tunc non agebatur, putant Pelagiani suam nos tenuisse sententiam: sed frustra hoc putant. Voluntas quippe est qua peccatur & recte viuitur, quod his verbis egimus: sed ipsa nisi Dei gratia liberetur, & vt vitia superet adiuuetur, recte à mortalibus vti non potest.] Ecce apertè determinat, ex quo sensu illa dixerit, inimicos gratiæ refellens.

Li. 3. c. 18. in tomo 1. & lib. de natura et gratia ca. 6. 7. to. 7. Li. 1. c. 9.

Aliud testimonium Augustini ponit, quo Pelagius prose vtebatur.

SIMILITER [& innitebatur Pelagius verbis Augustini contra gratiam, qui in libr. de duabus animabus dicit: [Peccatum, inquit, rem renere quenquam, quia non fecit quod facere non potuit, summæ iniquitatis & insaniæ est. His auditis exiliit Pelagius dicens, Cur ergo paruuli & illi qui non habent gratiam, sine qua non possunt facere mandata diuina, retinentur? Hoc autem qua occasione dixerit, in libro retract. Pelagio respondens aperit. Id enim contra Manichæos dixit: qui in homine duas naturas esse con-

Ca. 12. & Retract. 1. Cap. 15. Quæstio Pelagij Li. 1. c. 11. Determinatio Au

tendunt, vnam bonam ex Deo, alteram malam ex gente tenebrarum, quæ nunquam bona fuit, nec bonum velle potest. quod si esset, non videretur ei imputandum esse si bonum non faceret.

Aliud quod videtur contradicere gratiæ Dei addit.

Cap. 26. In 19. 6. ALIBI etiam August. dicit, quod huic gratiæ contradicere videtur qua iustificamur. Ait enim in lib. contra Adamantinum Manichæi discipulum [Nisi quisque voluntatem suam mutauerit, bonum operari non potest: quod in nostra potestate esse positum dominus docet vbi ait, Aut facite arborem bonam, aut fructus eius bonos, &c. Quod August. in

Mat. 12. c. Determinatio Auguli. retr. 1. cap. 22. Ioan. 1. b. retractat. non esse contra gratiam dei quã prædicamus offensionem dicit. In potestate quippe hominis est mutare in melius voluntatem: sed ea potestas nulla est, nisi à deo detur. de quo dictum est, Dedit eis potestatem filios dei fieri. Cùm enim hoc sit in potestate, quòd cùm volumus facimus, nihil tam in potestate quàm ipsa voluntas est: sed præparatur à domino voluntas: eo ergo modo dat potestatem.

Aliud testimonium eiusdem quod videtur aduersum.

Aug. in li. contra Adamantinum. Manich. discipulũ ca. 27. In tom. 6. & lit. retra. 1. cap. 22. SIC etiam intelligendum est quod in eodem ait. sicet, in nostra potestate esse vt vel inferi bonitate Dei, vel cidi eius seueritate mereamur: quia in potestate nostra est nisi quod nostrum sequitur voluntatem quæ cum paratur à domino, facile fit opus pietatis, etiam quod impossibile & difficile fuit.

Aliud testimonium.

In li. expositionis quarundã propositionum epistolæ ad Rom. art. 60. & 61. To. 4. Li. 166. 23. IN expositione quoque quarundam propositionum epistolæ ad Romanos quædam Aug. interserit, quæ videtur huic doctrinæ gratiæ aduersari. Ait enim [Quod erga mus nostrum est: quod autem bonum operamur, ibus est qui credentibus dat spiritum sanctum, & paulo post. Nostra est credere & velle, illius autem date credentibus & volentibus facultatem bene operandi per spiritum sanctum. qualiter intelligi debeant August. in libro retract. aperuit cens, Verum est quidem à deo esse quod operamur bonum, sed eadem regula vtriusque est, & volendi scilicet & operandi: & vtrunque ipsius est, quia ipse præparat voluntatem & vtrunque nostrum est, quia non fit nisi volentibus nobis. Illa itaque profectò nõ dixissem, si iam scirem etiam

ipsam fidem inter spiritus sancti munera reperiri.]

Adhuc addit aliud quod videtur contrarium. G

Ca. 5. in to. 7. & in li. de Gera in. ar. 315 Determinatio. ILLVD etiam diligenter est inspiciendum, quod Aug. in lib. de prædestinatione sanctorum ait, [scilicet quòd posse habere fidem, sicut posse habere charitatem, natura est hominum: habere autem fidem sicut habere charitatem, gratia est fidelium. Quod non ita dictum est tanquam ex libero arbitrio valeat haberi fides vel charitas: sed quia aptitudinem naturalem habet mens hominis ad credendum vel diligendum, quæ dei gratia præuenta credit & diligit: quod sine gratia non valet.

Testimonio Hieronymi asseruit quid tenendum sit de gratia & libero arbitrio: vbi triplex hæresis inducitur, scilicet Iouiniani, Manichei, & Pelagij. II

Cuius initiũ credimus in deũ patrẽ &c. Tomo 4. ID ergo de gratia & libero arbitrio indubitanter teneamus quod Hier. in explanatione fidei catholicæ ad Damasum Papam Iouiniani, & Manichæi, & Pelagij errores collidens docet. [Liberum, inquit, sic confitemur arbitrium, vt semper nos semper indigere dei auxilio: & tam illos erranter, qui cum Manichæo dicunt hominem peccatum vitare non posse, quàm illos qui cum Iouiniano asserunt hominem non posse peccare. Vterque tollit arbitrij libertatem. Nos vero dicimus hominem semper & peccare & non peccare posse, vt semper nos liberi confiteamur esse arbitrij. Hæc est fides quam in catholica ecclesia didicimus, & quã semper tenuimus.]

VTRVM HOMO ANTE PECCATVM EGVERIT GRATIA OPERANTE & COOPERANTE.

Distinct. XXIX.

De potestate libr. arb. primo hominis & trum. si egu erit gratia operãte. POST hæc considerandum est, vtrum homo ante peccatum eguerit gratia operante & cooperante. Ad quod breuiter dicimus, quia non cooperante tantũ, sed etiã operante gratia indigebat: non quidem secundum omnem operandi modum operantis gratiæ, operatur enim liberando & præparando voluntatem hominis ad bonum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum status naturæ institutæ. Cap. 106. In tomo 3.

Egebat itaque homo ea, non vt liberaret voluntatem suam, quæ peccare serua non fuerat: sed vt præpararet ad volendum efficaciter bonum, quod per se non poterat. Non enim poterat bonum mereri sine gratia, vt Aug. in euch. euidenter tradit. Illam inquit, immortalitatem, in qua poterat non mori natura humana, perdidit per liberum arbitrium libere, in qua non poterat mori acceptura est per gratiam quam fuerat, si non peccasset, acceptura per meritum quam uis sine gratia nec tunc vllum meritum esse potuisset: quia etsi peccatum in solo erat arbitrio constitutum: non tamen iustitiæ habendæ vel retinendæ sufficiebat liberum arbitrium nisi diuinum præberetur adiutorium. Ecce his verbis sine ostenditur, quòd ante peccatum homo indigebat gratia operante & cooperante. Non enim habebat quo pedem moueret posset sine gratiæ operantis & cooperantis auxilio: habuit tamen quo poterat stare.

Quòd homo ante lapsum virtutes habuerit.

PRAETEREA quæri solet, Verum homo ante lapsum virtutem habuerit. Quibusdam videtur quòd non habuerit id ita probare conantibus. Iustitiam, inquiunt, non habuit, quia præceptum Dei contempsit, nec prudentiam, quia non prouidit. nec temperantiam, quia aliena appetiit. nec fortitudinem, quia prauæ suggestioni cessit. Quibus respondemus, dicimus eũ quidem non tunc habuisse has virtutes quando peccauit, sed antè, & tunc amisisse. Quod multis sanctorum testimoniis comprobatur. Ait enim Augustinus in quadam homilia, Adam perdita charitate malus inuentus est. Item, Princeps vitiorum, dum vicit Adam de limo terræ, imaginem Dei factum, pudicitia armatum, temperantia compositum, charitate splendidum, primo parentes illis donis tantis bonis expoliauit, paritérque perimit. De hoc eodem Ambro. ad Sabinum ait, Quando Adam solus erat, non erat præuaricatus: quia eius mens Deo adhærebat. Super psal. quoque dicit, Quòd homo ante peccatum beatissimus erat, tam carpebat ætheream. Sed quomodo sine virtute beatus erat? Aug. quoque super Gen. dicit Adam ante peccatum spirituali mente præditum fuisse. Non est ergo dubitandum hominem ante peccatum virtutibus fulsisse, sed illum per peccatum expoliatum fuisse.

Sanctorũ testimonia affirmant hominẽ primũ habuisse virtutes. In tom. 3. Epist. 41. Super psal. 114. ser. 8. li. 11. c. 42. in fine li. & li. 6. c. 27. & 81.

De eiectione hominis de paradiso. C

IN illius quoque peccati pœnam eiectus est de paradiso in istum miseriarum locum, sicut in Genes. legitur, Hunc ergo ne forte mittat manum suam, & sumat de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum, emisit eum Deus de paradiso voluptatis. His verbis insinuari videtur quòd nunquam moreretur, si posteà de illo ligno sumpsisset. *Genes. 3. Aug. libr. 11. de Ge. ca. 40.*

Quomodo intelligendum sit illud, Ne sumat de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum. D

SED quia per peccatum iam mortuum corpus habet, illa verba ex tali intellectu accipi possunt: Deus modo loquens de homine superbo ait, Videte ne forte mittat manum suam, &c. id est, cauete vos angeli ne comedat de ligno vitæ, quo indignus est: de quo, si perstitisset, comederet, & viueret in æternum, sed modo propter inobedientiam indignus est comedere. Et sicut verbo dixit, ita opere exhibuit. Emisit enim eum Deus de paradiso voluptatis in locum sibi congruum sicut plerunque malus cùm cœperit bonos viuere cœperit, si in melius mutari noluerit, tra. Man. de bonorum congregatione pellitur, pondere prauæ consuetudinis pressus. *Rom. 8. v. Aug. li. 2. de Ge. cõtra Man. Cap. 22.*

De flammeo gladio ante paradisum posito. E

SED vero ad illud posset accedere collocauit Deus ante paradisum Cherubin, & flammeum gladium atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ. Quod iuxta literam potest hoc modo accipi, quia per ministerium angelo rum ignea custodia ibi constituta fuit. Hoc enim per cœlestes potestates in paradiso visibili factum esse credendum est, vt per angelicum ministerium ibi esset quædam ignea custodia: non tamen frustra, sed quia aliquid significat de paradiso spirituali. Cherubin enim interpretatur plenitudo scientiæ: hæc est charitas, quia plenitudo legis est dilectio. Gladius autem flammens pœnæ temporales sunt, quæ verè gladius sunt, quia tempora volubilia sunt. Illa ergo ad custodiam ligni vitæ ideo posita sunt ante paradisum, quia ad vitam non redditur nisi per Cherubin, scilicet plenitudinem scientiæ id est, charitatem: & per gladium versatilem, id est, tolerantiam passionum temporalium. *Aug. super Gen. lib. 11. Cap. 40. Ibidem. Rom. 13. c. Aug. li. 2. de Ge. cõtra Mani. ca. 23. 1. Ioã. 3. et Act. 14.*

An homo ante peccatum comederit de ligno vitæ.

Secundo, qui aliàs dicitur de peccatorũ meritis & remissione contra Pelagianos in ca. 21.

POTEST autem quæri, Vtrum de ligno vitæ ante peccatum comederit homo. De hoc Augustinus lib. de baptismo parvulorum sic ait. Rectè profectò intelliguntur primi homines ante malignam diaboli persuasionem abstinuisse à cibo vetito, atque vsi fuisse concessis. His verbis ostenditur, quod de ligno vitæ ante peccatum sumpserint: quibus præceptum erat, vt de omni ligno paradisi comederẽt, nisi de ligno scientiæ boni & mali.

Quare non sunt facti immortales, si comederunt de ligno vitæ. G

QVARE ergo perpetua soliditate & beata immortalitate vestiti non sunt, vt nulla infirmitate vel ætate in deterius mutarentur? Hanc enim virtutem naturaliter illud lignum habuisse dicitur. Sed fortè hoc non conferebat, nisi sæpe de illo sumeretur. Potuit ergo fieri vt de illo sumeretur semel, & non sæpius, qui per aliquam morã in paradiso fuisse intelligitur, cùm scriptura dicat eum ibi soporatum fuisse, quando costa de latere eius assumpta est, & inde formata mulier, & animalia ante eum ducta, quibus nomina imposuit.

QVOD PER ADAM PECCATVM ET POENA TRANSIIT IN posteros. A

Distin. XXX.

In ep. 7. Quid sit originale peccatum quod à peccato primorũ parẽtum fuit cansatũ. Ad Ro. 5. c

IN superioribus insinuatum est, licet ex parte (non enim perfectè sufficimus exponere) qualiter primus homo deliquerit, & quam pro peccato pœnam subierit: quibus adiiciendum est, peccatum simul ac pœnam per eum transisse in posteros, sicut Apostolus ostendit inquiẽs, Sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, ita in omnes homines mors pertransiit. B

Vtrum illud peccatum fuerit originale, vel actuale.

HIC primò videndum est, quod fuit illud peccatum, originale scilicet an actuale: & si de originali intelligatur, consequenter quid sit originale peccatum, & quare dicatur originale: & quomodo pertrãsierit vel pertrãsiret in omnes, diligenter inuestigãdum est. Quibusdã placuit de peccato actuali. Adæ illud accipere, asserentibus hoc Apostolum sensisse cum inferius ait. Sicut per inobedientiã vnius hominis peccatores constituti sunt multi, ita &c. Euidẽter. Quidã illud accipiunt de actuali. Ad Ro. 5. c

Quomodo intrasse in mundum dicunt. C

HOC autem dicunt intrasse in mundum, nõ traductione originis, sed similitudine prævaricationis: omnesque illo vno peccasse dicunt, quia omnibus ille vnus peccandi exemplum extitit. Hoc malè senserunt quidam hæretici, qui dicti sunt Pelagiani: de quibus Augustinus in libro de baptismo paruulorum commemorat dicẽs. Sciendum est, inquit, hæreticos quosdam qui nominati sunt Pelagiani, dixisse peccatum primæ trangressionis in alios homines non propagatione, sed imitatione transisse, Vnde etiam in Christo nolunt credere per baptismum solui originale peccatum, quod in nascentibus nullum esse omnino contendunt. Sed eis dicitur, quia si Apostolus peccatum imitationem propagationis intelligi voluisset, eius principem non Adam, sed diabolum diceret. De quo in libro Sap. dicitur, Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Et quia non vult intelligi hoc esse factum propagatione sed imitatione, continuò subiunxit scriptura. Imitantur autẽ illum, qui sunt ex parte ipsius. Imitãtur quidem Adam quot quot per inobedientiam transgrediuntur mandatum dei. Sed aliud est quod exemplum est voluntate peccantibus, aliud quod origo est cum peccato nascentibus. Non est igitur accipiendum peccatum Adæ transisse in omnes imitatione tantùm exẽplo, sed propagationis & originis vitio. Recitat hæresim. Prio qui aliàs de peccatorũ meritis et remissione contra Pelagianos. c. 9. in fo. 7. & de verbis Apostoli ser. 14. Sapiẽ. 2. d

Hic aperit illud esse peccatum originale, quod transit in posteros. D

ET est illud peccatum originale, vt apertè Augustinus testatur, quod per Adam transiuit in omnes, per eius carnem vitiatam concupiscentialiter generatos. Li 15. de trin. c. 16. in fine.

Quid sit originale peccatum hic inquiritur. E

QVOD diligenter inuestigandum est quid sit. De hoc enim sancti doctores sub obscuritate locuti sũt, atque

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quorūdā de originali peccato opinio.

scholastici doctores varie senserunt. Quidam enim putant originale peccatum esse reatū pœnæ pro peccato primi hominis, id est, debitum vel obnoxietatem, qua obnoxij & debitores primi hominis actuali peccato: quia pro illo (vt aiunt) omnibus debetur pœna æterna, nisi per gratiam liberentur. Iuxta horum sententiam oportet dici, originale peccatum nec culpam esse, nec pœnam. Culpam non esse ipsi fatentur. pœna quæ secundum eos esse non potest: quia si debitum pœnæ originale peccatum est, cùm debitum pœnæ non sit pœna, nec originale peccatum est pœna. Quod etiam quidam recipientes admittunt, dicentes in scriptura originale peccatum sæpe nominari reatum: & reatum ibi intelligunt, vt dictum est, obnoxietatem pœnæ: & ea ratione asserunt originale peccatum originale dici esse in paruulis, quia paruuli pro illo primo peccato rei sunt pœnæ sicut pro peccato iniquorum patris aliquando exulant filij secundum iustitiam Dei.

Exo. 12. b Habētur hæc & reb. infr super hāc locū. Ca. 4. to. 7 Rom. 3. d. Lex hypognosticē circa finē In tom. 8. ad illum versum, Ecce in iniquitatibus concept' sum. Ca. 22. to. 3. apud Au. & in forma li. de fin. ad

Quod originale peccatum sit culpa, authoritatibus probat

SED quòd originale peccatum culpa sit, pluribus sanctorum testimoniis edocetur. Super Exod. vbi dicitur, In magnitū asini mutabis oue, Gregor. ait [Omnes in peccatis nati sumus, & ex carnis delectatione cōcepti. culpam originalem nobiscum traximꝰ. vnde & voluntate nostra peccatis implicamur] Ecce culpam originalē dixit nos trahere, vnde & cōstat originale peccatū culpam esse. Aug. quoq; in libro de natura & gratia de hoc eodem sic ait. Omnes (vt ait Apostolus) peccauerūt, vtiq; vel in seipsis, vel in Adam quia & ipse peccato nō fuit, vel quod originaliter cōtraxerūt, vel quod malis moribus addiderūt. Peccatum enim primi hominis non solum ipsum, sed omne necauit genus humanum, quia ex eo dānationem simul & culpam suscepimus. Idem in Psal. 50 [Quod de corpore mortuo seminat, eū vinculo peccati originalis nascit & mortis. Ideo igitur se in iniquitatibus cōceptū dicit Dauid, quia in omnib⁹ trahitur iniquitas ex Adā, & vinculū mortis. Nemo enim nascitur nisi trahens pœnam, & meritum pœnæ] Meritum autem pœnæ peccatum trahit. Peccatū itaque originale culpa est, quam omnes concupiscentialiter concepti trahunt. Vnde in Ecclesiasticis dogmatibus scriptum est: [Firmissimè tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum originali peccato nasci, impie sub diti, mortique subiectum, & ob hoc natura iræ filium: à qua nullus liberatur, nisi per fidem mediatorem dei & hominum] His & aliis authoritatibus euidenter ostenditur peccatum originale culpam esse, & in omnibus concupiscentialiter genitus trahi à parentibus.

pet ca. 26 & allegatur de cōsecr. dist. 4. c. firmissime.

Quid sit quod dicitur peccatum originale, scilicet fomes peccati, id est, concupiscentia. G

NVNC super est videre quid sit ipsum originale peccatum: quod cùm non sit actuale, non est actus siue motus animæ vel corporis. Si enim actus est animæ vel corporis actualis, vtique peccatum est: sed actuale non est, non est ergo actus vel motus. Quid ergo originale peccatum dicitur? fomes peccati, scilicet concupiscentia vel concupiscentiæ: quæ dicitur lex membrorum, siue languor naturæ, siue tyrannus qui est in membris nostris, siue lex carnis. Vnde Augustin. in lib. de baptismo paruulorum, Est in nobis concupiscentia, quæ non est permittenda regnare. Sunt & desideria, quæ sunt actuales cōcupiscentiæ, quæ sunt opera diaboli, quæ veniunt ex languore naturæ. Languor autem iste tyrannus est, qui mouet mala desideria. Si ergo vis esse victor tyranni: atque inermem inimicum inuenire, non obedias cōcupiscentiæ malæ. His verbis satis ostenditur fomitem peccati esse concupiscentiam.

Sermo. 12. qui inter ea latur de verbis. Psal. 118.

Quod nomine concupiscentiæ intelligitur fomes peccati, & quæ dicatur fomes. H

NOMINE autem concupiscentiæ non actum concupiscendi, sed vitium primum significauit, cùm eam dixit legem carnis. Vnde idē in tractatu de verbis Apostoli ait, Semper pugna est in corpore mortis huius: quia ipsa concupiscentia cū qua nati sumus, finiri nō potest quandiu vivimus: quotidie minui potest, finiri non potest. Quę autem est concupiscentia, cum qua nati sumus? Vitium vtique est. Epipha. quod paruulum habilē concupiscere facit, adultum etiam

Sermo. 45 de tēpore qui est. 2. sermo de nouitate 3. post octa. Epipha.

Universidad de Deusto
Biblioteca

I.2.8. contra Iu.ca. 7. Quod per Adã originale peccatum in omnes intrauit, & cõcupiscẽtialiter natos per Adam intrauit. Ibidẽ cap. 10. & 11. Quomodo intelligatur, in quo omnes pec

concupiscentem reddit. Sicut enim in oculo cæci in nõdum vitium excitatis est, sed non apparet, nec discernitur ter videntem & cæcum nisi luce veniẽtefic in puero esse non apparet, donec ætatis prouectioris tempus rat. Ex his datur intelligi, quid sit originale peccatum licẽt vitium concupiscentiæ: quod in omnes concupis tialiter natos per Adam intrauit, eósque vitiauit. Vnde gus in lib. de baptismo paruulorum. Adam præter imitatnis exemplum occulta etiam tabe carnalis concupiscẽtiæ suæ tabificauit insẽ omnes de sua stirpe venturos. Vnde postolus rectè ait, in quo omnes peccauerunt. Cui sen rectè & sine ambiguitate dicit hoc Apostolus. Siue enim talligatur, in quo homine, siue in quo peccato, sanam In Adam enim omnes peccauerunt, vt in materia, non lùm eius exemplo, vt dicunt Pelagiani. Omnes enim vnus homo fuerant, ad est, in eo materialiter erant festum est itaque omnes in Adam peccasse, quasi in Ipse enim per peccatum corruptus, quos genuit omnes ti sunt sub peccato. Ex eo igit sicut cuncti constituti sunt catores, ita & in illo vno peccato quod intrauit in mu rectè omnes dicuntur peccasse: quia sicut ab illo vno ne, sic ab eodem vno peccato immunes esse non possẽ nisi ab eius reatu per Christi baptismum absoluãtur. A ergo sunt propria peccata, in quibus tantum peccant rum peccata sunt. Aliud hoc vnum in quo omnes pecc tunt, id est, ex quo omnes peccatores constituti sunt

Quid sit peccatum in quo omnes peccauerunt. A

scilicet originale, quod ex inobedientia processit.

HOC est originale peccatum quo peccatores nascuntur omnes concupiscentialiter geniti: quod ex Adam trahunt, ex eius inobedientia emanauit, & in posteros deriuatum est. *Rom. 5.d.* Vnde Apostolus consequenter per inobedientiam vnius hominis multos dicit constitutos esse peccatores, quia actuale peccatũ. Cùm autem dixerit per vnum hominem peccatum intrasse in mundum, & in eo omnes peccasse, de originale dictum esse oportet accipi. B

Ex quo sensu dictum est, Per inobedientiam vnius multi sunt constituti peccatores.

QVOD ergo ait, Per inobediẽtiam vnius multi constituti sunt peccatores: eo sensu dictum esse intelligẽdum est, quia ex inobedientia Adæ, scilicet, ex peccato actuali Adæ processit originale peccatum, quo omnes peccatores nascuntur: vt & in illo esset, & in omnes transiret. C

Quid peccatum originale Adam fuit, & in nobis est. D

VNDE Augu. Iuliano hæretico nullum peccatum in paruulis esse contendenti respondens, apertè asserit peccatum originale ex voluntate Adæ processisse, ac per eius inobedientiam in mundum intrasse. Quærit enim Iulianus, per quid peccatum inuenitur in paruulo, ita inquiẽs. Non peccat ille qui nascitur, non peccat ille qui genuit. non peccat ille qui condidit. Per quas igitur rimas inter tot præ sertim innocentiæ, peccatũ fingis ingressum? Et respondet nostra pagina. Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, per vnius inobedientiam, ait Apostolus. Quid apertius amplius, quid quærit apertius? Item inquit Iulianus. Si per hominem peccatum intrauit in mundum, peccatum vel ex voluntate est, vel ex natura est. Si ex voluntate est, mala voluntas est quæ peccatum facit: Si autem ex natura est, mala est natura. Cui respondeo, Ex voluntate primi hominis est. Quærit forte. Vtrum originale peccatum ex voluntate sit? Respondeo prorsus & originale peccatum ex voluntate esse, quia hoc ex voluntate primi hominis semine exiit, vt in illo esset, & in omnes transiret. E

Obiectio quorundam contra id quod supra dictum est, omnes in Adam fuisse homines. M

AD hoc autem quod diximus in Adam fuisse omnes homines, quidam verborum sectatores sic obiiciunt, dicentes, Non omnis caro quæ ab Adã traducta est, in eo fuisse potuit: quia multo maioris quãtitatis est, quã fuit corpus Adæ. In quo nec tot etiam atomi fuerũt, quot postea homines descenderunt. Quocirca verũ non esse asserunt, subsistãtiam vniuscuiusque in primo fuisse parente.

Responsio, vbi aperitur qualiter fuerunt in Adam secundum rationes seminales, & quomodo ex eo descenderunt, scilicet lege propagationis. N

QVIBVS responderi potest, quòd materialiter atque

Universidad de Deusto
Biblioteca

causaliter, non, formaliter, dicitur fuisse in primo homine. omne quod in humanis corporibus naturaliter est, diuersque à primo parente lege propagationis, & in se suscipit & multiplicatum est, nulla exteriori substantia in id trans- seunte, & ipsum in futuro resurget. Fomentum quidem habet à cibis, sed nõ conuertuntur cibi in humanam substantiam, quæ.s. per propagationem descendit, ad Adam. Transmisit enim Adam modicum quid de substantia sua in corpora filiorum, quando eos procreauit. id est, aliquod modicum de massa substantiæ eius diuisum est, & inde formatum corpus filii, susque multiplicatione sine rei exterioris adiectione auctum est: & de illo ita augmẽtato aliquid inde separatur, vnde formantur posterorum corpora: & sic progreditur procreationis ordo lege propagationis, usque ad finem humani generis. Itaque diligenter ac perspicue intelligentibus patet, omnes secundum corpora in Adam fuisse per seminalem rationem, & ex eo descendisse per propagationis lege.

Quomodo per propagationem descẽdit.

Authoritate & ratione probatur, nihil extrinsecum conuerti in humanam substantiam, quæ ab Adam est.

QVOD verò nihil extrinsecum in humani corporis naturam transeat, veritas in euangelio significat dicens. Non quod intrat in os, in ventrem vadit, & in secessum exit. titur. Quod etiam ratione ostendi potest hoc modo. Si qui statim post ortum moritur, in illa statura resurget, habiturus erat si viueret vsque ad ætatem triginta annorum, nullo vitio corporis impeditus. Vnde ergo illa substantia quæ adeo parua fuit mortua, in resurrectione tam magna rit, nisi sui in se multiplicatione? Vnde apparet, quod esset si viueret, non aliunde, sed in se augmentaretur illa substantia. Sicut costa, de qua facta est mulier, & sicut panes gelici. Non inficiamur tamen quin cibi & humores nem & sanguinem transeant: sed non in veritate humanæ naturæ, quæ à primis descendit parẽtibus: quæ sola in resurrectione erit, reliqua verò caro, in quam cibi transeunt, tanquam superflua in resurrectione deponetur: quæ tamen ciborum aliarúmque rerum fomentis coaleuit.

Magister hoc non approbatur. Matt. 15 b.

Matt. 14. c Quod cibi in carnẽ trãseunt, sed non in eã quæ descendit ab Adam.

QVOMODO PECCATVM ORIGINALE à patribus transeat in filios, an secundum animam, an secundum carnem.

Distinct. XXXI.

NVnc superest inuestigare, qualiter peccatũ à patribus traducatur in filios, scilicet an secundum solam animam an secundũ carnẽ, siue secundũ vtrunque. Putauerunt quidam secundum animã trahi peccatũ originale non solum secundũ carnẽ; quia non solum carnẽ, sed & animam ex traduce esse arbitrati sunt. Sicut enim in generatione prolis de carne paterna substantialiter trahitur caro: ita etiã de gignẽtis anima animã geniti essentialiter deducebatur. Ideoq; sicut de corrupta carne caro corrupta seminatur: ita etiã de anima peccatrice anima peccatrix, corruptione originali infecta, ab illis trahi dicitur.

Qualiter peccatum originale aparente traducatur in prolem. Opinio quorũdã male credentiũ animas esse ex traduce.

Prædictam opinionem damnat, & quod per carnem traducatur peccatum dicit, & quomodo ostendit.

SED autem fides catholica respuit, & tanquã veritati aduersam damnat: quæ non animas, sed carnẽ solam, sicut superius diximus, ex traduce esse admittit. Nõ ergo secundum animam, sed secundũ carnem solam, peccatum originale trahitur à parentibus. Est enim peccatũ originale (vt superius diximus) concupiscentia, non quidem actus, sed vitium, vnde Aug. Ipsa concupiscentia est lex membrorum carnis, quæ est morbidus quidam affectus, vel languor qui commouet illicitum desiderium, id est, carnalem concupiscentiam, quæ lex peccati dicitur. Quæ dicitur manere in carne, non quin in anima sit, sed quia per corruptionẽ carnis in anima fit.

Diſt. 18. litera H. Diſ. præcedit. li. II. Quare cõcupiſcẽtia dicitur eſſe in carne, lib. de nup. & cõcup. ſparſim.

Causam corruptionis carnis ostendit, ex qua in anima peccatum fit.

CARO enim propter peccatum corrupta fuit in Adã, adeo vt cùm ante peccatum vir & mulier sine incentiuo libidinis & concupiscentiæ feruore possent cõuenire, essetque thorus immaculatus: iam post peccatum non valet fieri carnalis copula absque libidinosa concupiscentia, quæ

semper vitium est & etiam culpa, nisi exuatur per bonum
coniugij. In concupiscentia ergo & libidine concipitur ca-
ro formanda in corpus prolis. Vnde caro ipsa quæ concipi-
tur, in vitiosa concupiscentia polluitur & corrumpitur: ex
cuius contactu anima cùm infunditur, maculâ trahit, qua
polluitur & fit rea, id est, vitium concupiscentiæ, quod est
originale peccatum.

Quòd propter corruptionem carnis, quæ est causa peccati, dicitur peccatum esse in carne.

IDEO QVE ipsum peccatum dicitur manere in car-
ne. Caro ergo quæ in concupiscentia libidinis semi-
nec culpam habet, nec actum culpæ, sed causam. In eo ergo
quod seminatur, corruptio est: in eo autē quod nascitur, de
cupiscentiæ vitiū est. Vnde Ambrosius de verbis Apo-
sic air, Quomodo habitat peccatum in carne, cùm non
substantia, sed priuatio boni? Ecce primi hominis cor-
corruptum est per peccatum, ipsáque corruptio per cor-
tionem offensionis manet in corpore, robur tenens de
sententiæ datæ in Adam: cuius consortio anima mal-
tur peccato. Per id ergo quòd facti causa manet, inha-
dicitur peccatum in carne: hæc est lex carnis. Idem. Vbi
bitat peccatū in anima, sed in carne: quia peccati causa
carne est, non ex anima: quia caro est ex origine culpæ
cati, & per traducem omnis caro fit causa peccati: anima
rò non traducitur, & ideo in se causam peccati non habet.
Aug. quoque ex carne peccatum animā contrahere in
mone quodam de verbis Apostoli ostendit, dicens, Vitium
concupiscentiæ est, quod anima non ex se, sed ex carne
traxit. Natura quippe humana non opere dei cum vitio
mirus est instituta, sed ex voluntatis arbitrio prioratus
minum venienti vitio est sauciata, ita vt nō sit in causa
num, sed vitium quo inficitur anima.

Cāmēta-
rio ad 7.
Cap. ad
Ro. 19. 4.

Ibi dē Pau
lo inferē.

Li. 4 con-
tra Iulia.
c. 4 Eple
nius ca. 9

De causa originalis peccati, quæ est in carne, vtrum sit culpa, an pœna.

2ª p. 1dā

HIC quæri solet, Vtrum causa peccati originalis, de
dicta est esse in carne, culpa sit, vel pœna, siue aliquod
Culpa esse non potest: quia culpa non est in re inanimata.
Si enim culpa esset in carne ante infusionem animæ, ho-
lis esset, vel originalis. Sed actualis ibi non est, nec ori-

Quòd non
sit culpa
probat.

ginalis culpa est: quia ipsa causa est originalis peccati. Si
autem pœna est, quæ est illa? passibilitas, vel mortalitas, vel
ipsa corruptio: Hos enim defectus carni inesse constat.

Aperitur quod sit fœditas tracta ex libidine coeuntium, quæ vitium vel corruptio dici potest. F

AD quod dici potest, quod multiplex defectus carnis,
& præcipuè pollutio quædam quam ex feruore coitus pa-
tum & concupiscentia libidinosa contrahit caro dum
concipitur, causa est originalis peccati: quæ rectè vitiū, siue
corruptio carnis appellari potest. Quæ fœditas maior vide-
tur esse in carne concupiscentialiter traducta quàm in ea
quæ traducitur. Et quod vitium vel corruptio sit in carne
ex coniunctione animæ, effectu probatur, cùm anima in-
quinatur, quæ ex corruptione carnis maculatur: sicut in vā-
dis cognoscitur vitium esse, cùm vinum infusum acescit.

Idem similitudinem ostendit non absurde dici filios trahere peccatum à parentibus, etiam mundis. G

NE autem mitemur & intellectu turbemur, audientes
peccatum originale filios traducere à parentibus, iam per
baptismum ab illo peccato mundatis, diuersarum similitu-
dinum inductione id posse fieri insinuat Aug. in lib. de ba-
ptismo parvulorum. inquiens, Quomodo præputium per
circumcisionem auferetur, manet tamen in eo quem genue-
rit circumcisi: quomodo etiam palea quæ opere humano
non diligentia separatur, manet tamen in fructu qui de-
semine nascitur tritico: ita peccatum quod in parentibus
per baptismum mundatur, manet in eis quos genuerunt. Ex
quo enim gignunt, quod adhuc vetustum trahunt, non ex
quo renouat lex in nouitate promouit eos inter filios dei. Nō
quia renouant parentes filios secundum illam generatio-
nem denuo nati sunt: sed potiùs secundum illam, qua
ipsi & ipsi primùm sunt generati.

Ca. 8. li. 3.

Ca. 9. li. 2 & 28.

Li. 2. c. 27

Quare dicatur originale hic dicitur cum epilogo. H

IAM ostensum est quid sit originale peccatum, & qua-
liter à parentibus in filios, & per carnem in animā tranleat:
restat etiam innotescit, quare dicatur originale pec-
catum: ideo scilicet, quia ex vitiosa lege originis nostræ,
in qua concipimur, scilicet carnis libidinosa concupiscen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Præsenti dist. lit. B. tia traducitur, vt suprà dictum est. Non enim quia ex carne
tracta ab Adam concepti sumus, ideo peccatum trahimus,
quia & Christi corpus ex eadem carne formatum est, quæ
Mat. 3. d. ab Adam descendit: sed eius conceptus est celebratus
Psal. 1. lege peccati, id est, cõcupiscentia carnis, vnde & caro
peccatrix non fuit, imò operatione spiritus sancti. Non
verò conceptus nõ fit sine libidine, & ideo nõ est sine
Cap. 2. in medioto. 3 cato. Quod euidenter Aug. ostendit in libro de fide ad
trum, dicens: Quia dum sibi inuicé vir mulierque misce-
tur, sine libidine non est parentum concubitus, ob hoc
liorum ex eorum carne nascentium nõ potest sine pecc
esse conceptus: vbi peccatum in paruulos non transmi
propagatio, sed libido: nec fœcunditas humanæ natur
cit homines cum peccato nasci, sed fœditas libidinis q
homines habent ex illius primi iustissima condemna
Eph. 2. ne peccati. Ideo beatus Dauid propter originale pecc
Psal. 50. quo naturaliter obstricti sunt filij iræ, dicit, In iniqu
bus conceptus sum & in peccatis concepit me mater
Ex hoc itaque apparet, ex lege conceptionis traduci
nale peccatũ: quia nisi conceptio sic fieret in carne,
ex carnis cõiunctione concupiscentiæ vitium nõ tra

Obiectio quorundam nitentium probare peccatum non traduci ex lege coitus.

Exod. 21. SED ad hoc opponitur hoc modo, in ipso concep
dicitur transmitti peccatum, propagatur caro: nec
tunc infunditur anima secundum physicos, sed iam
tis corporibus. quod etiã Moyses in Exo. aperte
vbi ait de percussura mulieris prægnantis: Si quis
percusserit mulierẽ prægnantẽ & abortum fecerit,
informe fuerit puerperium, mulctabitur pecunia:
formatũ fuerit, reddat animã pro anima. Formatũ
telligitur, propria ãnima animatũ: & informe, quod
habet animã. In ipso ergo cõceptu cũ caro propaga
dũ infunditur anima. Quomodo ergo ibi peccatũ
titur, cũ peccatũ nõ possit esse vbi anima nõ est? Ad
Responsio cum Solutione. ci potest, quia in illo cõceptu dicit peccatũ trãsmitt
quia peccatũ originale ibi fit, sed quia caro ibi cõtrahit
ex quo peccatũ fit in anima cũ infunditur. Ex vitiũ

conceptus, scilicet cùm & caro propagatur formámq; cor-
poris humani recipit, & cùm anima infunditur, quod ali-
quando etiã dicitur natiuitas. Vnde dicitur, quod natũ est *Mat. 1.*
ex. Propriè autem natiuitas dicitur in lucem editio.

QVOMODO ORIGINALE PECCATUM dimittatur in baptismo cùm & pòst sit illa concupiscentia quæ dicitur originale peccatum.

Distinct. XXXII. *Quæstio* A

Qualiter peccatum originale deleatur seu curetur.

QVoniam suprà dictum est originale peccatum esse vitium concupiscentiæ, assignatúmque quomodo a parẽtibus trahatur & originale dicatur: superest intelligere quomodo in baptismo dimittatur, cùm etiam post baptismum remaneat concupiscentia quæ ante fuerat. vnde videtur vel peccatum originale non esse cõcupiscentia, vel non remitti in baptismo. Manet quippe, vt ait Aug. *In libr. de nuptiis & cõcupiscentia. 1. cap. 25 to. 7 & ca. 23. ibid.* corpore mortis huius carnalis concupiscentia, cuius vitia desideriis non obedire præcipimur: quæ tamen cõcupiscentia quotidie minuitur in proficientibus & continentibus, sed licet remaneat concupiscentia post baptismum, non tamen dominatur & regnat sicut ante: imò per gratiã Christi mitigatur & minuitur, vt pòst dominari non valeat, nisi quis reddat vires hosti eundo post concupiscentias. Nec post baptismum remanet ad reatum, quia nõ imputatur in peccatum, sed tãtum pœna peccati est: ante baptismum verò pœna est & culpa.

Quòd originale peccatum duobus modis dimittitur, scilicet extenuatione sui, & solutione reatus. B

Ecclesiast. 18. d. DVPLICI ergo ratione peccatum originale dicitur dimitti in baptismo quia per gratiam baptismi vitium concupiscentiæ debilitatur atque extenuatur, ita vt iam non dominetur, nisi consensu reddãtur ei vires, quia & reatus ipsius originis. Vnde Aug. in lib. de baptismo paruulorũ, Gratia baptismũ id agitur, vt vetus homo crucifigatur, & corpus peccati destruatur: non ita vt in ipsa viuente carne concupiscentia respersa & innata repente absumatur & nõ sit, sed ne obsit mortuo, quæ inerat nato. Nam si post baptismum vixerit, in carne habet concupiscẽtiam cum qua pu-

Authoritates de quo modo remittuntur. Cap. 39. d. 1. Rom. 6. a.

gnet, eámque adiuuante deo superet, si tamen non is r
1.Cor.6.a gratiam eius suscepit. Non itaque hoc prædatur in bap
mo, nisi forte miraculo ineffabili creatoris, vt lex pe
quæ est in membris, prorsus extinguatur & non sit.
quicquid mali ab homine factum, cogitatúmque est, re
aboleatur, ac velut factum non fuerit habeatur. Ipsa
concupiscentia soluto reatus vinculo, quo per illam d
lus animá retinebat, & à suo creatore separabat, manet
certamine. Ecce hic apertè ostendit, ea ratione dimitt
baptismo, non quia non maneat post baptismum, sed q
Authori- reatus in baptismo aboletur. Deinde idem ipse ostend
tates de modo etiam dimitti in baptismo, quia baptismi gra
altercat. 2 cupiscentia ipsa mitigatur & minuitur in eodé líbco
ibid. c. 28. cens. Lex carnis, quam Apostolus appellat peccatú
Rom. 6. b. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore:
manet in membris eorum, qui ex aqua & spiritu sancto
nati sunt, tanquam non sit eius facta remissio, vbi
plena fit remissio peccatorum: sed manet in veritate
nis tanquam superatum & peremptum, nisi illicita con
su quodam modo requiscat, & in regnum proprium
nationémque reuocetur. Hic apertè insinuatur, in bapt
concupiscentiam debilitari, ex quo & dicitur dimitti
Li. 2. an principio. solum ideo quia reatus ibi soluitur. Quam remissionem
dum aliis etiam pluribus testimoniis scriptura edocet
enim Aug. cõtra Iulianum, Lex quæ in membris est, q
carnis est. quod ex pœna peccati. & ex traduce mortis
uenit. Sed lex illa quæ est in membris remissa est regenera
ne spirituali. & manet in carne mortali. Remissa est
reatus solutus est sacramẽto quo renascũtur fideles. Ma
autem, quia operatur desideria, contra quæ dimicãdo
fideles. Idem in sermone quodam de cõcupiscentia carn
Li. 1. contra duas epistolas Pelagia. Per gratiam baptismatis & lauacrum regenerationis
tus est & ipse cõcupiscentiæ reatus, cum quo eras natu
quicquid anteà consensisti malæ concupiscentiæ huic
tatione, sine locutione, siue actione. Idẽ in lib. de nup
cõcupiscentia. Cõcupiscentia carnis, licet in regenerat
Cap. 13. quod ad sententiã. non deputetur in peccatũ, quæcunque tamen proles
tur obligata est originali peccato. Item, Dimittitur
piscentia carnis in baptismo: non vt non sit, sed vt non

gnetur in peccatum. Hoc est enim non habere peccatum,
non esse reum peccati. Quomodo ergo alia peccata prætet-
reunt alia, & remanent reatu, vt homicidium & similia: ita
non certũ sit fieri potest vt concupiscentia prætereat reatu, &
remaneat actu? Ex prædictis euidenter monstratur, quomo
peccatum originale in baptismo remittatur. Li. 1. de nuptiis et cõcupisc. c. 25. 26. & 27.

De fœditate quam caro ex libidine coitus contrahit, vtrum in baptismo diluatur. C

SOLET autem hîc quæri, Vtrum & ipsa caro in ba-
tismo ab illa fœditate purgetur, quam in conceptione ex
concupiscentia libidinosa contraxit. Quibusdam videtur, q
per animа à reatu purificatur, ita & caro ab illa pollutio-
ne purgatur: vt sicut duobus cõpletur mysterium baptismi,
scilicet aqua & spiritu: ita ibi duo purgentur, anima scilicet
mens & caro ab illa contagione: quod quidem probabile
est. Alij verò putant tantùm animam ibi mundari, carnem
verò non ab illa fœditate purgari. Si verò remanet illa fœdi
tas usque ad procreationem filiorum, quæ fit in cõcupiscen
tia carnis, videtur natura carnis magis ac magis corrũpi: &
magis corrupta videtur caro prolis quàm parentis, quia de
corruptione illurionem quam habuit à cõceptu retinente, trahi-
tur aucta, & in concupiscentia concipitur, vnde & polluti-
or fœda ex duplici causa contaminatur. Vnde & maior vi-
detur pollutio carnis in prole, quã fuerit in parente. Ad q
dicũt, quia licet caro prolis ex carne fœda seminetur, &
in concupiscentia seminis concipiatur: non tamẽ maiorem
turpitudinem trahit, quàm caro vnde seminatur, habuit. Quã-
uis etiam si fœdior atque immundior sit caro prolis, & ideo
magis corrupta quã caro parentis: non tamen inde (vt aiũt)
est iudicium veritati: quia nec absurdum esse dicunt, si
humana natura magis in posterioribus corrupta trahatur, ne-
que ex ipsa magis corrupta anima amplius inficiatur. Li. 1. de nuptiis et cõcupisc. c. 25. 26. & 27. Quidã dicũt carnẽ mundari à bilia per lutione, alij non. Incõueniẽtiã adducũt contra illos, qui negãt carnem mundari à pollutione. Responsio illorum.

Ex quo authore sit illa concupiscentia, deo scilicet vel alio. D

PRAETEREA quæri solet, Vtrũ cõcupiscentia quæ
post baptismum remanet, & tantùm pœnalitas est, ante ba-
ptismum verò pœna erat, & culpa: ex deo authore sit, vel ex
alio. Ad quod breuiter respõdẽtes dicimus, quia in quãtum

Universidad de Deusto
Biblioteca

pœna est, deum habet authorem: inquantùm verò culpa est, diabolum siue hominem habet authorem.

Qua iustitia animæ mundæ ex creatione illud peccatum imputetur, cùm non possit vitare.

Responsio quorundã falsa.

SOLET etiam quæri, qua iustitia teneatur illo peccato anima innocens à deo creata. cũ non sit in potestate illud vitare. Non enim per liberum arbitrium illud cõtrahitur: quia non prius est anima, quàm illi peccato est obnoxia. Ad hoc quidam dicũt ideo animam eam esse illius peccati, licet munda à deo sit creata. quia cùm infunditur corpori, condelectatur carni: ex quo peccatũ contrahit. Quod si esset, iam non originale, sed actuale diceretur. Ponus ergo ideo rectè potest dici imputari animæ illud peccatum, quia ex corruptione corporis inexcusabiliter trahit. quia, vt *Cõgrua responsio & vera, lib. 2. ca. 3. tomo 5.* Aug. in lib. de ciuitate dei. Non fuit corruptio corporis quæ aggrauat animam, causa primi peccati, sed pœna: sed caro corruptibilis animam peccatricem fecit, sed peccatrix anima carnem corruptibilem fecit.

Vtrum illud peccatum sit voluntarium, vel necessarium.

Quòd voluntarium potest dici et necessarium. Psal. 24. Cap. 5.

ILLVD etiam non in meritò quæri potest. Vtrum peccatum originale debeat dici voluntarium, vel necessarium. Et necessarium potest dici, quia vitari non potest. Vnde propheta dicit, De necessitatibus meis erue me. Et voluntarium nõ incongruè appellatur, quia ex voluntate primi hominis processit, vt Aug. in 1. lib. retract. ostendit, dicẽs, illud quod in paruulis dicitur originale peccatũ, cùm adhuc non vtantur libero arbitrio voluntatis, non absurdè vocatur voluntarium: quia ex prima hominis mala voluntate contractum, factum est quodam modo hæreditarium.

Quare deus animam corpori iungit, sciens eam inde maculari, & ideo damnari.

Rom. 11. d

SI verò quæritur, cur deus qui fecit animam ipsam sine macula, & scit eam ex corporis coniunctione maculam peccati contrahere, & aliquando ante baptismum iungi ab ipso corpore & sic damnari, eam corpori iungat. Respondemus, ex altitudine iudiciorũ dei id prouenire, nec iniustè id à deo fieri. Ipse enim non incongruè humanæ

conditionis modum, quem à principio instituit, licet peccata hominum intercessennt, sine immutatione continuè seruat: corpora de materia à principio sine vitio facta fingens, animásque de nihilo creans, eorumque coniunctione hominem perficiens. Cùm ergo vtraque hominis natura à deo sine vitio sit instituta, licet à se peccato sit vitiata: nõ ideo immutabilis deus humanæ conditionis primariam legem mutare debuit, siue ab hominum multiplicatione desistere.

An anima sit talis qualis à deo creatur.

Quomodo quidam probãt nõ esse talem

HIC à quibusdam quæri solet. Vtrum anima talis sit an ante baptismum, qualis à deo creatur. Quod nõ esse probare conantur hoc modo, Anima in corpore creatur, in cuius cõiunctione peccato maculatur. Quàm cito ergo est, peccatum habet: nec prius fuit, quàm peccatum habuit: non est ergo talis, qualis à deo creatur. Creatur enim a deo innocens, & sine vitio: & nunquam talis est. Ad quod dici potest, quia anima omnino talis est, qualem eam deus fecit. Deus enim bonam eam fecit, & bonitatem ei sine corruptione indidit. Et licet illa naturalis bonitas, quam in creatione à cõditore suscepit: quam bonitatẽ per peccatum penitus non amisit. Habet enim aram habuit, quã deus tamen sine vitio fecit. Si enim vitium nõ esset anima, in ea malum esse nequiret, cùm nõ possit malum esse nisi in bono, vt pòst dicetur. Nõ ergo omnis anima alis est anima, qualis à deo creata. Sicut quis pollutas habens manus, non tale habuit pomũ, quale ego dedi mundis manibus. Ego enim dedi mundum.

Solutio.

Distinctio 34. lit. D

An animæ ex creatione sint æquales in donis naturalibus.

ILLVD quoque nõ incongruè quæri solet, Vtrũ omnes animæ ex creatione æquales sint, an aliæ aliis excellentiores. Pluribus non irrationabiliter videtur, quòd ex ipsa creatione aliæ aliis excellãt in naturalib' donis, vt in esse rei alia alia sit subtilior, & ad intelligendũ memorãdúmq; habilior, vtpote acutioringenio, & perspicaciori intellectu prædita. Quod non improbabiliter dicitur, cùm in angelis ita fuisse cõstet. Et licet naturalibus donis aliæ præ aliis polleant, tamen ante baptismum à corpore discedentes, parem pœnam, & post baptismum statim æqualem coronam sor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiuntur: quia ingenij acumẽ vel traditas, præmium vel pœnam in futuro non collocat.

AN PECCATA OMNIVM PRÆcedentium patrum paruuli originaliter trahant vt peccatum Adæ.

Distinct. XXXIII.

Vtrũ originale peccatum per peccata proximorum parentum multiplicetur & intendatur.

PRædictis adiicendum videtur, an peccata præcedentium patrum ad paruulos transeant, sicut illud primi hominis delictũ in omnes carnaliter genitos diximus redundasse. Et si peccata parent transeant in paruulos: vtrum omnium qui fuerunt ab Adã vsque ad ipsos an aliquorum & non omnium.

Quid super hoc Aug. in Enchiridio dicere videtur.

Cap. 47. Tom. 3.

DE hoc Aug. in Enchiridio ambigue disserit. Videtur enim approbare peccata parentum præcedentium imputari paruulis, nó omnium tamẽ qui fuerunt ab Adam, sed importabili & nimia sarcina in pœnam æternam grauantem paruuli: sed tantum eorum parẽtum, qui eos à quarta generatione præcesserunt. Quod confirmat illis verbis quibus

Exod. 20. a.

in Exo. dominus ait, Ego sum deus visitãs iniquitates patrum vsque in tertiã & quartam generationem: quasi peccata parentum proximorum tantùm paruulis imputentur, & non alia: quod est per moderationem diuinæ miserationis.

Eorum ponit documenta, qui dicunt transire in parvulos parentum delicta.

Ibidem c. 44. & 46.

ET quòd non illud solum primi hominis delictum paruulos teneat, sed etiam alia, illi quibus ita videtur ex eo confirmant, quòd etiam paruuli non modo maiores, dicuntur baptizari in remissionem peccatorum per pluralem numerum, non per singularem in remissionem peccati. Et

Psal. 50.

quid de legitimo matrimonio procreatus dicit, Io iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Non dicit, in iniquitate vel peccato. Vnde putant nõ tantùm illud vnum peccatum originale, sed etiã plura quæ in peccato Adæ reperiri possunt, & alia parẽtum peccata paruulis imputari.

Quod in illo vno primo peccato plura reperiantur.

QVOD verò in actuali peccato Adæ plura notari valeant peccata, Augustin. in enchiridio insinuat. [Possunt, inquit, intelligi plura peccata in vna transgressione Adæ, si in ea quasi membra diuidatur. Nam & superbia est illic, quia homo in sua potius esse quàm Dei potestate dilexit: Et sacrilegium, quia Deo non credidit: Et homicidium, quia se in mortẽ præcipitauit: Et fornicatio spiritualis, quia integritas mentis humanæ serpentina suasione corrupta est: Et furtum, quia cibus prohibitus vsurpatus est: Et auaritia, quia plus quàm sufficere illi debuit appetiuit: & si quid aliud in hoc vno peccato inueniri potest.] Deinde de parentum præcedentium peccatis vtrum paruulis imputentur, magis opinando quàm asserendo disceptat, ita inquiens, [Parentum peccatis paruulos obligari, non solùm primorum hominum, sed etiam suorum de quibus ipsi nati sunt, non improbabiliter dicitur. Illa quippe diuina sententia, Reddam peccata parentum in filios, tenet eos ante regenerationem vt

Psal. 50.

quidam, vt etiam de legitimo matrimonio procreatus dicat. In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Non dixit in iniquitate vel in peccato, cum hoc rectè dici posset: sed iniquitates & peccata dicere maluit, quia & in illo vno quod in omnes homines pertransiit, tam magnum est, vt eo mutaretur in necessitatẽ mortis humana natura, reperiũtur (sicut suprà disserui) plura peccata & alia parentum: quæ nõ ita possunt mutare naturam, vt non obligant filios, nisi gratia Dei subueniat. Sed de peccatis aliorum parẽtum, quibus ab ipso Adam vsque ad patrem quisque succedit, nó immerito disceptari potest: vtrum omnium malis actibus, & multiplicatis delictis originalibus, qui nascitur implicetur: vt tanto peius, quantò posterius, quisque nascatur. An propter ea Deus in tertiam & quartã generationem de peccatis parentum posteris eorum comminetur, quia iram suam quantum ad progenerationum culpas, non extendit vlterius moderatione miserationis suæ: ne illi quibus regenerationis gratia non confertur, nimia sarcina in ipsa æterna damnatione premerentur, si cogerentur ab ipso initio generis humani omnium præcedentium parentum suorum originaliter peccata contrahere, & pœna pro eis debitas perdere.

Cap. 45.

De parentum peccatis, an paruulos teneant.

Ibid. c. 46.

Exo. 20. a.

In enchi. Cap. 47. & 48. generationibus.

Vide opinionem Aug. vt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

An aliquid aliud de re tanta, scripturis sanctis diligentius perscrutatis ac tractatis, valeat vel non valeat reperiri, temerè affirmare non audeo. Ecce perspicuum fit lectori, Augustinum superiora dixisse non asserendo, sed diuersorum opiniones referendo. I

Ostendit Augustinum sibi fore contrarium, si id sentiret.

ALIOQVIN sibiipsi contradicere videretur, qui in eodem libro omnium mitissimam dicit esse pœnam parvulorum, qui originali tantùm tenentur peccato, his verbis, Mitissima sanè pœna eorum erit, qui præter peccatum quod originale contraxerunt, nullum insuper addiderunt: & in cæteris qui addiderunt, tantò quisque ibi tolerabiliorem habebit damnationem, quantò minorem habuerit iniquitatem. Ecce hic apertè dicit, paruulorum pœnam omnium aliarum pœnarum esse leuissimam. Quod si est, non ergo peccatis patrum præcedentium obligantur, nisi Adæ. Si enim pro peccatis parentum actualibus æternaliter punirentur, & pro suo originali, non iam minus, sed fortè magis quàm ipsorum parentes punirentur. Non ergo pro peccatis parentum actualibus, nec etiam pro actualibus primi parentis, sed pro originali quod à parentibus trahitur, paruuli damnabuntur: pro eo nullam aliam ignis materialis vel conscientiæ verbis pœnam sensuri, nisi quod Dei vidione carebunt in perpetuum. Vno ergo, & non pluribus peccatis paruuli obligati sunt. Vnde etiam ea quibus illa optimo muniti videtur, scilicet quòd peccata & iniquitates in paruulis aliquando scriptura esse significat, vtens plurali numero, ita determinat Augustinus in eodem libro. Quia in scriptura per singularem numerum pluralis numerus sæpe significari solet: vt ibi, Ora ergo ad Deum, vt auferat à nobis serpentem: non ait, Serpentes, quos patiebatur populus. Et econuerso per pluralem significatur singularis numerus: vt in Euangelio, Mortui sunt enim qui quærebant animam pueri: non ait, Mortuus est, cùm loqueretur de Herode. Et in Exodo, Fecerunt deos aureos, cùm vnum fecerint vitulum: de quo dixerunt, Isti sunt dij tui Israël. Ita & illud originale vnum plurali numero significatur, cùm dicimus paruulos in peccatorum remissionem baptizari, & in peccatis vel iniquitatibus concipi.

Enchirid. Cap. 93.

Determinatio eorum quæ illi opponebant. Cap. 44.

Nũc. 21. b.

Mat. 2. c.

Exo. 32. a.

An actuale peccatum Adæ sit grauius cæteris. F

HIC quæri solet, Vtrum peccatum Adæ transgressionis ex quo processit originale, & in quo plura superius nominata sunt peccata, grauius fuerit cæteris peccatis. Quibusdam ita esse videtur, quia illud peccatum totam humanam naturã mutauit: sicut Augustinus dicit in enchiridio. Illud vnum peccatum in loco & habitu tantæ fœlicitatis admissum, tam magnum est, vt in vno homine originaliter, & (vt ita dixerim) radicaliter totum genus humanum damnaretur. Idem in libro de ciuitate Dei, Tanto maiori iniustitia violatum est illud mandatum, quanto faciliori poterat obseruantia custodiri. Nondum enim ipsi voluptati cupiditas resistebat, quod de pœna transgressionis postea secutum est. His aliisque vtuntur authoritatibus, qui illud peccatum cæteris aliorum hominum peccatis grauius esse dicunt. Quod etiam ratione ostendere laborant hoc modo, Magis nocuit illud peccatum quàm aliquod aliorum: quia totum humanum genus vitiauit, ac morti vtique subdidit, quod nullo alio peccato factum est. Maiorem ergo effectum mali habuit illud peccatum, quàm aliquod aliud.

Quare quibusdã grauius videtur esse cæteris. Cap. 48.

Li. 14. ca. 11. & c. 15

Post authoritates ponit etiã rationes eorum.

Responsio contra illos, vbi alia peccata ostenduntur illo maiora. G

AD quod dici potest, quia licet illud peccatum humanam naturam mutauerit in necessitatem mortis, & in totum genus humanum reatum diffuderit: non est tamen putandum grauius fuisse peccato in spiritum sanctum, quod neque hic, neque in futuro (vt veritas ait) dimittitur. Quòd verò totam humanam naturam corrupit, non ideo est quia grauius fuerit cunctis aliis peccatis: sed quia ab homine cõmissum est, quando in vno homine tota humana natura cõfligebat, & ideo tota in eo corrupta est: maioremque effectum mali intulit quantum ad multiplices defectus qui ex eo manauerũt, sed non quantum ad pœnam æternam quam grauiorem non meruit, quàm plures postea meruerunt per alia peccata: imò alios grauiorem promeruisse credimus iniam quàm Adam meruerit.

Mat. 12. c.

In quo habẽt maiorẽ effectũ mali, in quo minorem.

An istud peccatum sit primis dimissum parentibus. H

SI verò quæritur, an illud peccatum fuerit dimissum

Universidad de Deusto
Biblioteca

primis parentibus. Dicimus eos per pœnitentiam veniam consecutos. Vnde Augustinus in libro de baptismo parvulorum ait, [Sicut primi parentes postea viuendo crediderunt per Domini sanguinem ab extremo liberari supplicio, non tamen illa meruerunt ad paradisum reuocari: sic & caro peccatis, etiam remissis peccatis, si homo in ea iustè viuendo, nõ continuò meretur eam mortem nõ perpeti, quam trahit de propagine peccati.]

Li. 2. c. 44.

Quòd peccata parentum visitantur in filios, & quod non sunt aduersa quæ Deus dicit in Exodo, & in Ezechiele. I

ET licet peccatis parentum, nisi Adæ, paruuli non obligentur, non est tamen diffitendum peccata parentum in filios redundare, sicut Dominus in Exodo ad Moysen ait, Ego sum Deus fortis, zelotes, visitans iniquitates patrum in filios vsque in tertiam & quartam generationem his qui oderũt me. His verbis aperte insinuatur, quod Deus reddit peccata patrum super filios tertios & quartos. Hoc autem videtur aduersari quod Dominus ait in Ezechiele. Quid est quòd inter vos parabolam vertitis in prouerbium istud dicentes, Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt? Viuo ego, dicit Dominus, si erit vobis vltra parabola hæc in prouerbium in Israel. Ecce omnes animæ meæ sunt, vt anima patris, ita anima filij mea est: & anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij. Iustitia iusti super eum erit, & impietas impij erit super eum. His verbis videtur Deus corrigere per Prophetam quod malè dixerit in Lege. Si enim peccata parentum reddit in tertiam & quartam generationem, iniustitia videtur Dei esse, vt alius peccet, & alius puniatur. Quomodo enim iustum est alium peccare, & alium peccata luere?

Exo. 20. a

Authoritatẽ inducit quæ is aduersari videtur.

Ezec. 18. a

Determinatio præmissarum authoritatum consentiam ostendens. II

Tom. 5. explanatione ad. 8. cap. Ezech.

SED vt ait Hieronymus, Ne lex & prophetæ, Exod. & Ezechiel, imò ipse Deus qui & hic & ibi locutus est, in sententia discrepare videantur, attendamus finem illius authoritatis Exod. Dicto enim, Reddo iniquitates patrum in

filios: addit, His qui oderunt me: per quod euidenter ostenditur non ideo puniri filios, quia peccauerunt patres, sed quia eos similes quodam hæreditario malo Deum oderunt. Illud ergo quod in Exodo Dominus dicit, sicut Hieronymus tendit, non id sonat quod multi existimant: nec est simile huic prouerbio, Patres comederunt vuam acerbam, &c. Illud enim Exod Hieronymus super illud Ezech. & Augustinus super psal. Deus laudem meam ne tacueris [de 108. filios peccata patrum imitantibus accipiendum censent: super quos dicitur Deus reddere peccata patrum, quia punit eos eo quòd imitantur peccata patrum, non quia patres peccauerunt. Non itaque corrigit Deus in Propheta, quod antè dixerat in lege: sed quomodo intelligendum sit, aperit. Vnde & illos qui prauè intelligebant arguit, qui dicebant, Patres comederunt, &c.

Hier. 31. In tomo 8. enarratione ad ps. 108. In expositione Sermonis, In memoriam redeat iniquitas patrũ eius.

Quare dixerit, in tertiam & quartam generationem, & quare patres tantùm commemorauit. L

VERVNTAMEN si de imitatoribus malorum illud accipitur, quare tertiam & quartam generationem tantùm commemorauit, cùm in qualibet generatione rei teneãtur peccata patrum imitantur? Et quare patres commemorauit, cùm & illi omnes mali sint, qui quorunlibet malorum peccata imitantur? Sed ideo patres specialiter nominauit, quia maximè patres filij imitari solent, quos præcipuè diligunt. Et tertiam & quartam generationem ideo cõmemorauit, quia solent parentes interdum tandiu viuere, donec filios tertios & quartos habeant: qui patrum iniquitates videntes, eorum impietatis hæredes per imitationem efficiantur. Secundum hunc modum rectè intelligitur ad hoc tam, quod in Exodo dicitur.

Solutio. Gre. lib. 15 mor. cap. 22.

Quomodo illud Exodi intelligi debeat secundum mysterium. M

QVOD etiam mystice intelligendum esse ostenditur, ex eo quòd parabola dicitur. [Si enim parabola est, vt ait Hieronymus aliud verbis sonat, illud sensu continet. Vnde aliqui ita edisserunt: Patrem in nobis esse dicunt, legem punctum sensuum, scilicet primum motum suggestionem vel cogitationi: Filium verò, si cogitatio conceperit peccatum: in quo notatur consensus, & delectatio mulieris:

Loco prædicto.

Neporem, si quod cogitaueris atque conceperis, operis pleueris, vel complere decreueris: in quo notatur consensus viri, siue partatio peccati. Pronepotem autem, si non fecerit, sed in eo glorieris: & hæc est quarta generatio, quia tres præcesserint: sed quarta dicitur, quia quarto loco primo motu, qui est quasi pater, enumeratur. Deus ergo primos & secundos stimulos cogitationum, quos Graci propetias vocât, siue quibus nullus hominum esse potest, non punit æternaliter: sed si cogitata quis facere decreuerit, & quæ fecit, corrigere noluerit, quæ sunt mortalia peccata, tertia & quarta generatio.

Pro. 2.c.

Per quid probatur, quòd primus motus non puniatur æternaliter.

Ibidem paulo inferiùs.

[A Dprobandum verò, vt ait Hieronymus, quòd primus pulsus cogitationis non puniatur æternaliter à Domino de Genes. afferendum est: Cham enim peccauit, irridendo nuditatem patris: & sententiam non ipse, sed filius eius Chanaan accepit: Maledictus Chanaan, seruus erit fratrum suorum. Quæ enim iustitia est, vt pater peccauerit, & filius punitus sit? Sed in mysterio illud factum est.

Gene. 9.d

QVAE DE PECCATO ANIMADUERTENDA SINT.

2 pa. Lib.

Distinct. XXXIIII.

De peccato actuali secundum eius causalitatē.

POst prædicta, de peccato actuali diligenti indagine quædam consideranda sunt, scilicet quæ fuerit origo & causa primi peccati: vtrum res bona, an res mala. Postea in qua re sit peccatum: Deinde, quid sit peccatum, & quot modis fiat, & de differentia ipsorum peccatorum.

Quæ fuit origo & causa peccati prima.

CAVSA & origo prima peccati res bona extitit, quia ante primum peccatum non erat aliquid mali vnde oriretur. Cùm enim originem & causam habuit, aut ex bono aut ex malo habuit. Sed malum antè non erat: ex bono ergo ortum est. Prius enim in angelo ortum est peccatum, & postea in homine. Et quid erat angelus, nisi bona natura Dei? Non ex Deo ortum est malum quod fuit in angelo: non ex alio quàm ex angelo: ex bono ergo ortum est. Vnde Augustinus

in expositionibus contra Iulianum hæreticum qui dixerat, si ex natura peccatum est, tunc mala est natura, ait, Quæso te si potest, respondeat. Manifestum est ex voluntate mala, tanquâ ex arbore mala, fieri omnia opera mala, tanquâ fructus malos: sed ipsam malam voluntatē vnde dicit exortā, nisi ex bono? Si enim ex angelo: quid est angelus, nisi bonū opus dei? Si ex homine: quid erat ipse homo, nisi bonum opus dei? Imò quid erant hæc duo antequàm in eis oriretur mala voluntas, nisi bonum opus dei, & bona & laudanda natura? Ergo ex bono oritur malum. nec fuit vnde oriri posset nisi ex bono. Dico ergo, quia voluntatem malam nullū malum præcessit, sed ex bono originem habuit. Hic apertè docetur primam causam & originem mali bonam fuisse naturam. Et nihilominus ostenditur cuius peccati fuerit causa, scilicet malæ voluntatis.

Id est, in 2. li. de nup. & concup. ad Valerium cap. 28. tom. 7. & quod sensum li. 1. cum Iulia. Ca. 3.

Quòd mala voluntas secundaria causa fuit malorum.

MALA autem voluntas illa angeli & hominis causa fuit malorū subsequentiū, s. malorū operū & malarum naturarū. Vnde Aug. in Ench. Nequaquā dubitare debemus malorū bonarū, quæ ad nos pertinent causam nō esse nisi voluntatē dei. Malarū verò ab immutabili bono deficiētem mutabilis voluntatē, priùs angeli, postea hominis: hoc primū est creaturæ rationalis malū, id est, prima priuatio boni. Ecce habes primam voluntatē boni mutabilis, id est, angeli & hominis deficientē ab immutabili bono, id est, à Deo causam esse malarum rerum ad nos pertinentiū: quia causa est tam peccatorum, quam pœnarū quibus premitur humana natura. Prima ergo origo & causa peccati bonum fuit; secunda, malum quod ortum est ex bono.

Cap. 23. Tomo 3. ca. 24. ib.

In qua re sit peccatum, an in bona an in mala: & dicitur, quia in bona tantùm.

2 pa. Lib.

OSTENSA origine mali, superest videre in qua re sit malum, scilicet an in re bona, an in re mala. Qui rectè acutèque sapit, non nisi in bono malum esse intelligit, id est, in natura bona. Malum enim est corruptio vel priuatio boni: vbi autem bonum non est, non potest esse corruptio vel priuatio boni. Peccatum ergo non potest esse nisi in re bona.

Cap. 13. Sicut enim morbis ac vulnetibus corrũpũtur corpora (vt ait Aug. in Ench.) sunt priuationes boni eius quod citur sanitas: ita & animorum quæcunque sunt vitia, ra

Ibi. ca. 12. liũ sunt priuationes bonorũ. Quid est enim aliud malum dicitur, nisi priuatio boni? bonum enim minu lum est: quanuis quantũcũque minuatur, necesse est vt quid remaneat, si adhuc natura est. Nõ enim consumi test bonum quod est natura, nisi & ipsa natura consumat Cùm verò corrumpitur, ideo malũ est eius corrũptio, eam qualicunque priuat bono. Nam si nullo bono p non nocet. Nocer autem: adimit ergo bonum. Quãdiu

Ibi. ca. 13 natura corrumpitur, ineſt ei bonum quo priuetur. A hoc nullum est quod dicitur malum, si nullum sit bo sed bonum omnino malo carens, integrum bonũ est. verò ineſt malum, vitiatum vel vitiosum bonum est: nec lum vnquam potest esse vllum, vbi est nullum bonũ. V res mira conficitur, vt quia omnis natura, inquantùm ra est, bonum est: nihil aliud dici videtur, cùm vitiosa ra mala natura esse dicitur: nisi malum esse quod bon nec malum esse nisi quod bonum est. Hac contextione denter insinuatur malum non posse esse, nisi in re bona etiam, licet absurdum videatur, manifestè dicitur esse lum, quod bonum est.

Quod ex præmissis sequitur, scilicet quod cùm dicitur malus homo, dicitur malum bonum. I

EX quo colligitur, nihil aliud significari cùm di homo malus, nisi bonum malum. Vnde Aug. in eodẽ

Cap. 13. dit. Quid est malus homo nisi mala natura? quia bono

Ibi. ca. 14. tura est. Potrò si homo aliquod bonum est, quia natura quid aliud est malus homo, nisi malum bonum? Tam cum duo ista discernimus, inuenimus nec ideo malũ homo est: nec ideo bonum, quia iniquus est: sed bonũ homo malum, quia iniquus. Omnis itaque natura, etiam vitiosa sit, inquantùm natura est, bona est: inquantum tiosa est, mala est.

Quod regula dialecticorum de contrariis fallit in his scilicet bono & malo. K

IDEO QVE in his contrariis, quæ bona & mala

rantur, illa dialecticorum regula deficit, qua dicunt, Nulli duo simul ineſſe contraria. Nullus enim potus aut ci simul dulcis est & amarus. Nullũ simul corpus vbi al albi & nigrũ: & hoc in multis ac pene in omnibus repe contrariis, vt in vna re simul esse non possint. Cùm bona & mala nullus ambigat esse contraria non so simul esse possunt, sed mala omnino sine bonis & nisi bonis esse non possunt. Et hæc duo contraria ita simul sunt si bonum non esset in quo esset malum, prorsus nec malum esse potuisset: quia non modo vbi consisteret, sed inde oriretur corruptio non haberet, nisi esset quod cor peretur: quoniam nihil est aliud corruptio, quàm boni exterminatio. Ex bonis ergo mala orta sunt: & nisi in bonis non sunt: nec fuit prorsus vnde oriretur vlla mali natura, Ibi. c. 15. nisi ex angeli & hominis natura bona, vnde primitus orta est voluntas mala.

Epilogum facit, ad alia transiturus. G

EX his aperitur, quod primò & secundò suprà inuestigandum diximus, scilicet quæ fuerit origo mali, & in qua re fix bona enim re ortum, & in re bona consistere præ dictis testimoniis comprobatur.

Sententia illi qua dictum est bonum esse malum, opponitur de prophetia qua ait, Vęh his qui dicunt bonum malum. H

AD hoc autem quod dictum est malum esse quod bonum est, quidam sic opponunt. Si bonum malum esse dici mus, incidimus in illam sententiam propheticam, vbi legi tur, Vęh his qui dicunt bonum malum, & malum bonum. Esa. 5. c Determi- natio Aug. Enchiri- dij Ca. 13. & ca. 19. Igitur si hanc maledictionem vitare volumus, nullatenus dicere debemus bonum esse malum, & ecõuerso. Hoc autem Aug. in eodẽ lib. determinat, dicens, Id quod dictũ est in prophetia, intelligendũ est de ipsis rebus quibus homines mali sunt, non de hominibus. Vnde qui adulteriũ dicit bonum, in eum cadit illa prophetica detestatio: & in eũ qui dicit malum hominem bonum, vel bonum esse iniquum. Qui enim dicit hominem, inquantum homo est, malũ esse: & bonitatem esse iniquitatem, opus dei culpat, quod est bonum: & vitium hominis laudat, quod est iniquitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVID SIT PECCATVM.

Distinct. XXXV.

De peccato actuali secúdum eiusquidditatē est definitionem. Lib. cōtra Faustum Manich. 22. c. 27. to. 6. Ca. 11. to. 6. & retr. li. 1. c. 15. Ca. 8. to. 4

POsthæc videndum est quid sit peccatum. Peccatum vt ait, Aug. omne dictum, vel actura, vel concupitum quod sit contra legem dei. Idē in lib. de duabus animabus. Peccatū est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat. In vtraq; assignatione de actuali peccato agitur & morali, non veniali. Ex prima descriptione ostenditur peccatum esse voluntas mala, siue locutio & operatio prava, id est, actus malus tā interior quàm exterior: ex alia verò tantùm ostēditur esse actus interior. Voluntas enim vt in superioribus dictū est, motus animi est: actus ergo interior est. Amb. quoque in lib. de paradiso ait. Quid est peccatum, nisi legis diuinæ præuaricatio, & cælestium inobedientia præceptorum? Ergo in præuaricante peccatum est, in mandante culpa non est. Non enim consisteret peccatum si interdictio non fuisset. Non consistente autem peccato non solùm malitia, sed etiam virtus fortasse non esset: quæ nisi aliqua malitiæ fuissent semina, vel subsistere, vel euenire non posset. Ecce præuaricationem legis & inobedientiam definit Ambrosius esse peccatum.

Diuersorum sententias de peccato ponit.

Triplex opinio de peccatis.

QVOCIRCA diuersitatis huius verborum occasione, de peccato plurimi diuersa senserunt. Alij enim dicunt voluntatem malam tantùm esse peccatum, & nō actus exteriores: Alij, voluntatem & actus: Alij neutrum dicentes omnes actus esse bonos, & à deo & ex deo authore esse, nihilum autem nihil esse, vt ait Augustinus super Ioan. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, id est, peccatum quod nihil est: & nihil fiunt homines, cum peccant. Sicut prà etiam dixit Augustinus quòd malum est priuatio boni, vel corruptio boni: qui etiam in libro 83. q. ait, Summum malum nullum modum habet: caret enim omni bono. Aliquid habens aliquid boni est: non igitur est, quia nulla specie continetur: totúmque hoc nomen mali de specie priuationis repertū est. Item in dogmatibus ecclesiasticis dicitur malum vel malitiam non esse à deo creatam: sed à diabolo inuentam, qui & ipse bonus creatus est. Idē etiam in lib. contra Manichæos, quid sit peccatum ostendit, dicens, Peccare nihil aliud est, nisi in veritatis præceptis, vel in ipsa veritate nolle. Quod si non voluntate faciunt, peccatores iniustè damnantur. Quid ergo in hac tanta varietate tenendum atque dicendum?

Ioan. 1. a tem. 9. tractatu 1. ad ca. 1. Dist. 34. litera D. Quæst. 6. Tomo 4. Cap. 57. Tomo 3.

Qui dicitur de fide cōtra Manich. c. 8. Tom. 6.

Vera sententia de peccato proponitur.

C

IANE dici potest & liberè tradi debet peccatum esse eādem malum interiorem & exteriorem, scilicet malam cogitationem, locutionem, & operationem: præcipuè tamen in voluntate consistit peccatum. ex qua tanquam ex arbore mala procedunt opera mala tanquam fructus mali.

Mat. 7. c.

Traditio quorundam qui dicunt voluntatem malam & actum, inquantùm sunt, esse naturas, & ideo bona: inquantùm verò mala sunt, esse peccata.

D

QVIDAM autem diligenter attendentes verba Aug. quibus suprà & in aliis scripturæ locis vtitur, non indoctè docent voluntatem malam & actus malos inquantū sunt huiusmodi, inquantùm actus sunt, bona esse: inquantùm verò mala sunt, peccata esse: qui voluntatem & actum quemcunque malum dei naturam esse dicunt, inquātùm actus est vel voluntas, ex deo authore esse: inquantùm verò inordinatè & contra legem dei fit, & fine debito caret, peccatum est: & ita inquantùm peccatum est, nihil est. Nulla enim substantia est, nulla natura est.

Dist. præcedēte lit. B. & præsenti litera B.

Authoritatibus probant voluntates & actus omnes esse bona, inquantum sunt.

E

QVOD autem voluntas omnis & actio bonum sit, inquantùm est, ex eo probant quod ait Aug. in libro 83. quæstionum, Deus boni tantummodo causa est, quocirca mali author non est: quia omnium quæ sunt author est: quæ inquantùm sunt, in tantùm bona sunt. Idem probans nihil malum fieri in mundo, ait in eodem. Quicquid casu fit temerè fit: quicquid temerè fit, non fit prouidentia. Si ergo casu aliqua fiunt in mundo, non prouidentia vniuersus mundus administratur. Si non prouidentia vniuersus mundus administratur, aliqua natura vel substantia est: quæ ad opus prouidentiæ non pertinet. Omne autem quod est, inquan-

Quæst. 21. to. 4 & 2. retrac. ca. 26. Ibidē. quæst. 27.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum est, bonum est. Summum enim est illud bonum, cu
participatione sunt cætera bona: & omne quod mu
est, non per se, sed boni illius participatione, inquan
bonum est: quod diuinam etiam prouidentiam v
Nihil ergo casu sit in mundo. His testimoniis inuen
Cap. 32 Tomo 3 ad ostendendum omne quod est, inquantum est, bon
Vnde idem Aug. in 1. lib. de doct. Christiana ait, Ille
me ac primitus est, qui omnino incommutabilis est: &
tera quæ sunt, nisi ab illo esse non possunt: & intantum
na sunt, inquantum acceperunt vt sint.

Quid ex prædictis colligitur.

EX prædictis colligitur atque infertur, quia si mal
luntas & mala actio est: inquantū est, bona est. Sed q
qui diffitetur malam voluntatem esse, & malam actio
Mala ergo voluntas siue actio, inquantū est, bonum est
inquantū voluntas est vel actio, bonum similiter est.
Quæst. 3. Tomo 4. De Vitio Voluntatis. vitio mala est, quod vitium à deo non est, neq; aliquis
Quod Aug. notasse videtur in lib. 83. q. dicens, Vitii
luntas quo est homo deterior: quod vitium longè abest
luntate dei, vt ratio docet. Ex hoc loco probant volun
inquantū vitiosa est, non esse à deo: & inquantū vitiosa
peccatum est. Et peccatum est (vt aiunt) inquantū
bet ordinem nec finem debitum. Ita & actio, inquantu
ex malo procedit, & ordinem non habet, & ad malū re

Alia probatio quòd omnis actus, inquantum est, bonus est.

ITEM & aliter probant omnem actum interiorem
exteriorem inquantum est, esse bonum: quia nō esset
malus, nisi esset res bona: quia non est aliqua res mala,
Cap. 13. eadem res bona sit. Vnde Aug. in Ench. Omnis natura
num est: nec res aliqua mala esset, si res ipsa quæ mal
natura non esset. Non ergo potest esse malum nisi esse
quod bonum. Quod cùm dici videatur absurdè, contem
tamen ratiocinationis nos compellit hoc dicere. Ex per
Summa præditorum perstringit. missis testimoniis asserunt omnes actus inquantum sunt,
esse res bonas, nec aliquid esse malum, id est, peccatum n
idem quoque secundum aliquid bonum sit: & omnia
quæ sunt, inquantum sunt, deum authorem prædicem

voluntate omnia esse quæcúque sunt, quæ inquantùm
naturæ sunt.

Obiectio contra illos, qui dicunt omnes actus, inquantùm sunt, esse bonos. H

QVIBVS opponitur. Si omnia quæ sunt inquantùm
sunt, bona sunt, & naturæ sunt: ergo adulterium & homi-
cidium & similia inquātùm sunt, bona sunt, & naturæ sunt,
& à deo volente fiunt. Quod si est, tunc illi qui faciunt illa bo
gunt: quod penitus absurdum est. His verò sic illi respō-
dent: Dicūt equidem adulterium, homicidium, & huiusmo-
di, non simpliciter actus denotare, sed actuum vitia. *Responsio illorum.*
Ipsúsque ipsos adulterij, & homicidij inquantùm sunt, vel
inquantum actus sunt, à deo esse, & bonas naturas esse: sed
non inquātùm adulterium & homicidium sunt. Et ideo nō
quæ dicunt, si actus qui homicidia & adulteria sunt à deo
sunt, quòd homicidia & adulteria, à deo sunt.

Alia illorum oppositio contra eosdem. I

ITEM aliter eis opponitur. Si aliquid non est malum,
quod non sit natura vel res bona, quomodo ergo peccata
sunt non credere in deum: non ire ad ecclesiam, & huiusmodi
cum ista non sint naturæ, imò omnino non sint? Non
enim aliquid vel res aliqua non ire ad ecclesiam, vel nō
credere, & huiusmodi. Ad quod dicunt. His atque huiusmodi *Responsio ubi tradunt quæ dicuntur per negationem aliquid ponere, vt nō credere in deū, et huiusmodi.*
dictionibus, quæ videntur priuationes simpliciter no
tare, & nihil ponere, quia per negationē dicuntur, verē ali-
quid poni actúsque per eas significari. Non credere enim in
Christum incredulitatem dicunt: & nomine incredulitatis
malum mentis actum significari. Ita etiam cùm dicitur, Nō
ire ad ecclesiam malum est: non euntis conemptus signifi
catur, id est, volūtas mala vel propositum: hoc est enim de-
clinare à bono. & ideo malum est: sicut econuerso declinare
à malo, bonum est. Sicut ergo declinatio à malo aliquid po
nit, scilicet voluntatem & propositum vitandi malum (Nō
enim potest esse bonum quod omnino nihil est) ita declina
tio à bono quod est significat, scilicet voluntatem & propo-
situm mali. Et secúndum hoc vera est & generalis illa peccati *In principio distinctionis.*
generalis descriptio, quam suprà posuit August. scilicet. Pec
catum est dictum, &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vtrum malus actus inquantùm peccatum est, sit priuatio vel corruptio boni.

Dist. precedent. li. D. & presen. lit. B.

POTEST etiam quæri ab eisdem, cùm peccatum (vt suprà dictum est) priuatio vel corruptio boni, & omnis actus malus sit peccatum: vtrum sit priuatio vel corruptio boni inquantum peccatum est, vel non. Si enim inquantum peccatum est, corruptio boni est, cum corruptio vel priuatio boni pœna sit homini: inquantùm ergo peccatum est, pœna est. Quod si est, tunc inquantum peccatum est, bonum est, & à deo esse. Si autem non inquantum peccatum est, corruptio est: quæritur ergo secùndum quod corruptio est. Cum enim corruptio est, & non inquantum peccatum est, cum non sit nisi bonum, præterquam in eo quod peccatum est, ergo inquantùm bonum est, corruptio vel priuatio boni est. Ad quod etiam ipsi dicunt actum malum non inquantùm est, neque inquantùm bonum est, esse priuationem vel corruptionem boni, sed inquantùm peccatum est: nó tamen inquantùm peccatum est pœna est, vel aliquid quod à deo sit. Vt enim ex verbis præmissis Aug. colligitur, peccatum dicitur corruptio vel priuatio actiuè non passiuè. Nam actus malus vel peccatum dicitur corruptio boni, quia naturā bonam qualicúque priuat bono. Nam si non priuat aliquo bono, non nocet, vt suprà Aug. ait. Nocet autem: adimit enim bonum. Non autem nocet, nisi inquantùm peccatum est, ergo inquantum peccatum est, priuat bono. Itaque inquantùm peccatum est, priuatio est vel corruptio boni.

Responsio quod actus malus inquantum peccatum est, dicitur esse priuatio boni, non tamē pœna. Idē habetur lib. 2. cōtra Faustū cap. 3. Cap. 2.

Quomodo inquantum peccatum est, possit corrumpere bonum, cùm nihil sit. I

Responsio Aug per similitudinem.

SED cùm nihil sit inquantum peccatum est, quomodo potest bonum corrumpere vel adimere? Aug. te hoc docet in lib. de natura boni, dicens, Abstinere à cibo nō est aliqua substantia: tamen substantia corporis: si omnino abstineatur à cibo, languescit & frangitur. sic non est substantia peccatum, eo tamen natura animæ corrumpitur.

Quod peccatum propriè corruptio est animæ, & quomodo. M

PECCATVM verò, id est, culpa propriè animæ corruptio est. Si autem quæritur, in quo possit corrúpi anima:

in parabola illius qui incidit in latrones, qui eum vulnerauerunt & spoliauerūt, clarescit. Incidit enim homo in latrones, quādo per peccatum in potestatem diaboli traditur: & nunc per peccatum expoliatur gratuitis bonis, id est, virtutibus: & in naturalibus bonis vulneratur, quæ sunt ratio, intellectus, memoria, & ingenium & huiusmodi, quæ per peccatum obtenebrantur & vitiantur. Per peccatum etiam priuatur illo bono, cuius participatione cætera bona sunt: quo tanto magis priuatur, quanto magis se ab eo elongat. *Luc. 10. f.*

Qualiter homo se elongat à deo, scilicet per dissimilitudinem quam facit, hoc est, peccatum. N

A B eo autem se elongat homo per peccatum, non loci distantia, quia vbique totus & præsens est omnibus, & omnia in ipso sunt, vt ait Augu. in lib. 83. q. & ipse locus nō est. Dicitur tamen dei abusiuè dicitur templum dei: non quòd eo loci deneatur, sed quòd ei præsens sit & inhabitans: id autē anima munda intelligitur. Per peccatum ergo, non secundum locum, aliquis longè fit à deo: & in eo longè fit: quòd ab eo per dissimilitudine recedit: & tanto longiùs, quanto fit dissimilior. Illa autem, vt Aug. ait in lib. 83. q. quæ participatione similia sunt deo, recipiunt dissimilitudinem. At ipsa simillima deo nullo modo ex aliqua parte potest esse dissimilis. Vnde sic vt cùm similitudo patris filius sit, ex nulla parte patri possit esse dissimilis: cuius participatione similia sunt quæcunque deo similia sunt. & illa possunt recipere dissimilitudinem. Nihil est autem quod hominē adeò deo dissimilem faciat, quemadmodum peccatum. Cùm autem peccatum sit priuatio vel corruptio boni, quæ est in anima: est etiā priuatio vel corruptio boni corporis. Sicut corpus hominis primùm beneficio illius immortalitatis & impassibilitatis, quam habuit ante peccatum. *Quæst. 20 to. 4.* *Ibidem quæst. 23.*

An pœna sit priuatio boni. O

QVAERI autem solet, Vtrum & pœna sit priuatio vel corruptio boni. Ad quod facilè responderi potest, si prædicta ad memoriam reuocentur. Diximus enim suprà, priuationem vel corruptionem boni accipi actiuè vel passiuè, id est, secūdum efficientiam vel effectum. Ideóque priuatio vel corruptio boni dicitur & pecatum & pœna: sed pecca- *Signo K.*

tum secundum efficientiam, quia priuat vel corrumpit bonum, pœna autem secundum effectum, id est, secundum passionem, quæ est effectus peccati. Aliud est enim culpa, aliud pœna: alterum est dei, id est, pœna: alterum diaboli vel hominis, id est, culpa.

QVOD QVAEDAM SIMVL SVNT peccata & pœna peccati, quædam peccata, & causa peccati: alia verò peccata, & causa & pœna peccati.

Distinct. XXXVI.

SCiendum est tamen quædam sic esse peccata, vt sint & pœnæ peccatorum. Vnde Augustinus super illum locum psal. 57. Supercecidit ignis, & non viderunt solem, ait: [Ignis superbiæ & concupiscentiæ & iræ intelligitur. Has pœnas pauci vident: ideo eas maximè commemorat Apostolus in epistola ad Romanos, & enumerat multa quæ peccata sunt, & pœna peccati. Inter primũ enim peccatũ & vltimã pœnam ignis æterni, media quæ sunt, & peccata sunt, & pœna peccati. [Greg. quoque super Ezech. Contemnenti qui non vult pœnitere ponit deus offendiculum, vt scilicet grauiùs impingat. Peccatum, enim, quod per pœnitentiam citiùs non deletur, aut peccatum est & causa peccati: aut peccatum & pœna peccati: aut peccatũ simul & causa & pœna peccati. Vnde Moyses, Nondum sunt completa peccata Amorræorum. Et Dauid inquit, Appone iniquitatem super iniquitatem eorum. Et alius propheta, Sanguis sanguinem tetigit, id est, peccatũ peccato additum est. Paulus quoque ait, Propterea tradidit illos deus in passiones ignominiæ, &c. Et item, Vt impleant peccata sua semper. Ioãni quoque per angelũ dicitur, Qui in sordibus est, sordescat adhuc. Ex his testimoniis colligitur peccatũ aliquod & peccatum esse, & pœnam peccati.

Vtrũ peccatum sit pœna peccati. In tomo 8. prope finẽ enarrationis ad illum psal. Cap. 1. d Hom. 11. circa illud sed & si conuersus. Gen. 15. d Psal. 68. Osee 4. a Rom. 1. 1. Thes. 2. c

Ex prædictis quæstio oritur, scilicet an inquantùm peccatum est, sit pœna peccati.

ET ideo meritò quæritur, Vtrum inquantùm peccatum est, sit pœna peccati. Quod non videtur, cùm omnis pœna peccati iusta sit. Vnde Augustinus in lib. retractationum, [Omnis pœna peccati iusta est, & supplicium nominatur. Si ergo peccatum quod est peccatum & pœna peccati, inquantùm peccatum est, pœna peccati est, cùm omnis pœna de iustitia dei veniat, videtur inquantùm peccatum est, iustum esse, & à deo prouenire. Ad quod illi respondent, peccatum sic dici pœnam peccati, quia per peccatum, in quod merito præcedentis peccati homo labitur deserente deo, corrumpitur bona natura. Sicut ignis æternus dicitur pœna malorum quia ea cruciantur: nec tamen ipse cruciatus malorũ ignis est, sed per ignem fit in homine. Ita per peccatum corrumpitur natura, & imminuitur bonum naturæ: & est ipsa imminutio & corruptio boni, passio & pœna: & non est essentialiter ipsum peccatum, per quod fit: sed ideo peccatũ dicitur, vt præmissum est, quia per peccatum illico, vt peccat homo, fit in homine illa corruptio, quæ tamen fit deo authore. Illa enim pœna siue passio, quæ est boni corruptio, à deo est. Illius tamẽ (vt sic dicam) materia & causa est peccatum, quod à deo non est. Quod videtur Augustinus notasse, & iuxta hunc sensum intellexisse, cùm ait in lib. de prædestinatione Sanctorum, [Prædestinatione deus ea præscivit quæ fuerat ipse facturus. Sed præscivit deus etiam quæ non est ipse facturus. Omnia mala: quia etsi sunt quædã, quæ ita peccata sunt, vt etiam pœnæ sint peccati, secundũ illud Apostoli, Tradidit illos deus in passiones, &c. non tamẽ peccatum est, sed iudicium, [scilicet pœna. In scriptura enim sæpe nomine iudicij pœna intelligitur. Hic diligenter intendendum est, quomodo hæc nomina, peccatum & pœna, ita sibi inuicem insinuare videntur, ea quæ peccata sunt, & pœnæ peccatum: non inquantùm peccata sunt, sed inquantùm pœnæ, dei esse. Nam cùm dixisset deum non esse facturum mala aliena, id est: peccata, quia posset ei obiici quædam peccata esse etiam pœnas peccati, & pœna peccati omnis iusta est, & ideo à deo est: quasi determinãdo secundum quid faciat ea, vel secundum quid non faciat, addidit reliqua. Iuxta verò prædictam intelligentiam peccata sanè dicuntur pœnæ. Vnde Apostolus appellat eas passiones ignominiæ, quia, vt ait authoritas, licet quædam peccata sint quæ delectant, sunt tamen passiones naturæ non nominandæ: quia per ea corrumpitur natura.

Lib. 1. c. 9. & 3. lib. de lib. arbit. c. 18. to. 1. Responsio illorũ, vbi docet ex quo sensu peccatum dicitur pœna peccati vel pœna. Cap. 10. Tom. 7. Rom. 1. d Ibidem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quod cùm omne peccatum possit dici pœna, non tamen omne est pœna peccati. C

BT licet ex hoc sensu omne peccatum mortale possit dici pœna, non tamen omne potest dici pœna peccati. Pœna enim peccati, vt prædictum est, est illud cuius causa est aliud præcedens peccatum. Nam peccatum sic dicitur pœna peccati respectu præcedentis, sicut dicitur causa peccati respectu sequentis. Quo fit vt idem peccatum & causa sit, & pœna peccati: sed alterius peccati pœna, & alterius causa. *Li. 25. c. 12. circa illud Iob 34 nouit dominus opera eorum.* enim Gregorius in Moral. ait, [Peccatum quod pœnitendo non diluitur, suo pondere mox ad aliud trahit. Vnde & vt non solùm peccatum sit, sed & causa peccati, ex illa quippe culpa subsequens oritur. Peccatum verò quod ex peccato oritur, non solùm peccatum, sed pœna peccati est: quia iusto iudicio Deus cor peccantis obnubilat, vt præcedentis peccati merito etiam in alia cadat. Quem enim liberare noluit, deserendo percussit.] Proinde, vt Augustinus ait, *Aug. contra Iul. li. 5. cap. 3. tomo 7.* [Præcedentis est hæc pœna peccati, & tamen etiam ipsa peccatum est. Iudicio enim iustissimi Dei traditi sunt, vt ait Apostolus de quibusdam, siue deserendo, siue alio modo explicabili, siue inexplicabili, in passiones ignominiæ: vt crimina criminibus vindicarentur, & supplicia peccatorum non tantùm sint tormenta, sed & vitiorum incrementa. Illa ergo peccata quæ enumerat Apostolus, quia de superbia sunt, non solùm peccata, sed etiam supplicia sunt. Ecce ex his iam fit perspicuum, quædam peccata etiam pœnas & causas peccati esse: & illud peccatum esse pœnam peccati, quod causam præcedentem habet peccatum: aeque illud peccatum esse causam peccati, quod est meritum sequentis culpæ.

Ex prædictis videtur significari ipsa eadem quæ peccata sunt, esse & pœnas peccati. D

Hilarius li. 4. de tri. nõ longè à medio. SED cùm ait crimina criminibus vindicari, videtur insinuare ea ipsa quæ peccata sunt, essentialiter esse pœnas peccati, id est, punitiones peccati. Ad hoc autem quiunt illi, hæc & similia dicta esse secundum rationem prædictam: & ideo intelligenda fore secundum præmissam expositionem. [Intelligentia enim dictorum ex causis est assumenda dicendi.]

Quod non obuiat veritati, si quis dicat ipsa peccata esse pœnas peccati essentialiter. E

IN nullo tamen præiudicium factum veritati putatur, si quis dicat ipsa eadem quæ peccata sunt, essentialiter (vt ita dicam) esse pœnas, id est, punitiones peccatorum præcedentium, quæ iustæ sunt, & à Deo sunt. Nec tamen inquantum peccata, à Deo sunt: nec inquantum peccata sunt, pœnæ peccati sunt: & tamen inquantum peccata sunt, priuationes boni sunt, sed, vt suprà dictum est, causaliter & actiuè dicuntur priuationes. *Diff. præce. liter. K.*

Apertè ostendit peccata quædam esse pœnam peccati, & pœnam ipsam iustam esse à Deo. F

QVOD autem quædam peccata pœnæ sint, & ipsa pœna iusta sit, & à Deo sit, euidenter tradit Augustinus in libro retractationum primo, dicens quædam necessitate fieri ab homine quæ mala sunt, & eadem iusta pœna peccati sunt. [Sunt, inquit, quædam necessitate facta improbanda, vbi homo vult rectè facere, & non potest. Vnde & illud Apostoli, Non quod volo facio bonum, sed quod odi malum, hoc ago. Et illud, Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc enim inuicem sibi aduersantur, vt non ea quæ vultis faciatis: sed hæc omnia ex illa damnatione sunt. Nam si non est ista pœna hominis, sed natura, nulla ista peccata sunt. Si enim non receditur ab eo modo quo naturaliter factus est homo, cùm hæc facit, ea vtique facit quæ debet. Si autem homo, quia ita est, non est bonus, nec habet in potestate vt sit bonus, siue non videndo qualis esse debeat, siue videndo & non valendo esse qualem se esse debere videt, pœnam istam esse quis dubitet? Omnis autem pœna si peccati pœna est, iusta est, & supplicium nominatur. Si autem iniusta est pœna, quoniam pœnam esse nemo ambigit, iniusto aliquo dominante homini imposita est. Porrò quia de omnipotentia Dei & iustitia dubitare dementis est, iusta est hæc pœna, & pro peccato alicui impenditur. Non enim quisquam iniustè dominans, aut surripere hominem potuit velut ignoranti Deo, aut extorquere inuito tanquam inualidiori, vt hominem iniusta pœna cruciaret. Relinquitur ergo, vt hæc pœna ista de damnatione hominis veniat.] His atque aliis plurimis testimo- *Ca. 9. & li. de libe. arbi. 3. ca. 18. To. 1. Rom. 7. d. Gal. 5. e Gene. 2. d. In quacũque die co mederitis exeo, &c. Aug. li. de lib. arb. 3. ca. 18. to. 1*

Universidad de Deusto
Biblioteca

niis docetur, quædam esse peccata & pœnas peccati cisterialiter.

De quibusdam quæ sine dubio peccata sunt & pœnæ, vt ira, invidia.

PRAETEREA nullatenus ambigendum est quædam peccata absque vllo scrupulo pœnas esse, vt invidia quæ est dolor alieni boni, & ira: quæ etiam non inquantum pœnæ sunt, peccata sunt. ita etiam de cupiditate & timore, & aliis huiusmodi sentiendum est. Vnde Augustinus in libro 83. quæstionum ait, Omnis perturbatio, passionis cupiditas, perturbatio. Omnis ergo cupiditas, passio. Omnis verò passio cùm est in nobis, ipsa passione patimur. Omnis ergo cupiditas cùm est in nobis, ipsa cupiditate patimur: & inquantum cupiditas est, patimur ea. Omnis autem passio inquantum ipsa patimur, non est peccatum: ita & timore. Non enim consequens est, vt si patimur timorem, ideo non sit peccatum, quia multa sunt peccata quæ patimur, sed non inquantum patimur eis.

Quæst. 77 Tomo 4.

Quod verbis Augustini præmissis quædam sententia Hieronymi obuiare videtur.

ILLVD autem diligenter est annotandum, quod suprà positis verbis Augustini dicentis quædam necessaria facta esse improbanda & mala, videtur obuiare quod Hieronymus ait in explanatione fidei: quòd licet suprà sit positum, tamen vt perfectius sciatur, iterare non piget. Sanctum, inquit, eorum blasphemiam, qui dicunt impossibile aliquid homini à Deo esse præceptum, & mandata Dei non à singulis, sed ab omnibus in commune posse seruari. & paulò post, Et tam illos errare dicimus, qui cum Manichæis dicunt hominem peccatum vitare non posse, quàm illos cum Iouiniano asserunt hominem non posse peccare. Cum Hieronymus dicit errorem esse, si quis dicat hominem non posse peccatum non posse. Qui autem dicit quædam necessitate fieri, quædam dicit non posse vitari. Cùm ergo & Augustinus dicat, videtur aut erroris esse quod tradit, aut non esse verum quod Hieronymus ait.

To. 4. ad Damasi papam. Dist. 28. huius 2. lit. H.

3. Cap. 18. & 1. retr. ca. 9. & li. de prædestin. sanctorū. Cap. 11

Determinatio contrarietatem submouens de sanctorum medio.

AD quod dici potest, quia Augustinus secundū statum

huius miseriæ (ad quam pertinet ignorantia & difficultas, vt idem ait in libro de libero arbitrio, quæ ex iusta damnatione descenderunt) illud tradidit, vbi & venialia peccata inclusit. Hieronymus verò tantùm de mortalibus peccatis loquitur, quæ vnusquisque gratia illuminatus vitare valet: vel de homine, secundum statum liberi arbitrij ante peccatum, illud ait.

Epilogum facit ad alia transituros. K

SATIS diligenter eorum posuimus sententiam, qui dicunt omnes actus naturas bonas esse, & inquantum sunt bonos esse. In quo tractatu quædam interseruimus, quæ nō ex eorum tantùm persona accipienda sunt, qui ab omnibus catholicè sapientibus absque hæsitatione tenentur: atque authoritatum testimoniis & rationibus eorundem tractionem muniuimus, qui dicunt omnes actus essentia sui, id est, inquantum sunt esse bonos, quosdam verò inquantum inordinatè fiunt, peccata esse. Addunt quoque quosdam non tantùm essentia, sed etiam genere bonos esse, vt reficere esurientem, qui actus est de genere operum misericordiæ: quosdam verò actus absolutè ac perfectè bonos esse, quos non solùm essentia vel genus, sed etiam causa & finis commendat: vt sunt illi qui ex bona voluntate proueniunt, & bonum finem metiuntur.

ALIORVM PONIT SENTENTIAM qui dicunt malos actus nullo modo esse à Deo, nec esse bonos siue in eo quòd sunt, siue alio modo.

Distinct. XXXVII. A

SVNT autem & alij plurimi longè aliter de peccato & de actu sentientes: asserunt enim voluntatem malam & actum malum peccata esse, & nulla ratione bona: nec secundum aliquam rationem ex Deo authore esse, quia sine Deo fiunt. Sine eo namque (vt ait Euangelista) factum est nihil, id est, peccatum, quod dicitur esse nihil: non quia non sit actio vel voluntas mala, quæ aliquid est: sed quia à vero esse separat homines, & ad malum trahit: & sic ad non esse deducit. Quia enim à summi boni participatione recedunt, quod solum verè ac propriè est, meritò non *se nihil*

Strū actio i. substantia in qua peccatum committitur sit à Deo fiunt. &c. Ioan. 1. de

dicitur, et

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tomo 9. tract. 1. ad 1. c. Ioan.

esse dicuntur. Ideóque Aug. dicit super Ioannem peccatum nihil esse, nihilque fieri cùm peccant homines. Hæc ergo ratione astrunt peccatũ nihil esse, quia à vero esse hominem longat. Voluntatémque malam atq; actionem siue Ioannem malam peccatũ esse dicũt: quia præuaricatio & impudentia hæc sunt, & contra legem Dei fiunt, quæ tamen sunt, sed ab homine vel diabolo, nõ à Deo. Nullatenus ergo hæc à Deo esse dicunt, siue inquantum sunt, siue alio modo.

Qualiter determinent verba Aug. præmissa, quibus asserunt Omne quod est, inquantum est, bonum est.

ILLA quoque Augustini verba quibus dicit, Omne quod est, inquantum est, bonum esse. & Deum bonum authorem, de naturis siue de substantiis tantùm accipienda fore tradunt. Substantiæ verò nomine atque naturæ significari substantias ipsas, & ea quæ naturaliter habẽt, scilicet quæ concreata sunt eis: sicut anima naturaliter habet intellectum, & ingenium, & voluntatem, & hæc similia: quod ex verbis Augustini præmissis colligitur, vbi dicit, Omnem hominem appellat bonam naturam, & malum hominem malam naturam. Secundum hanc ergo assertionem acceptionem mali actus nõ sunt naturæ vel substantiæ, sed etiam boni actus: quod vtique videtur Augustinus tenere in libro primo retractationum, distinguens inter substantias siue naturas, & bonas actiones siue malas. Aperiẽs quomodo intelligendum sit quiddam in libro de vera religione ab eo traditum, ait, Hoc de substantiis atque naturis dictum est. Inde enim disputabatur, non de bonis atque malis actibus atque peccatis. Apertè hic videtur diuidere inter naturas siue substantias, & actiones siue peccata. Ideóque dicunt præfati doctores, actiones interiores vel exteriores non esse naturas vel substantias: quæ si malæ sunt, peccata sunt, neq; à Deo sunt. Quòd verò mali actus nõ sint naturæ, Augustinus videtur notare in prima responsione contra Pelagianos ita dicens, Opera diaboli quæ vitia dicuntur, mala sunt, non res. Item in quarta responsione, Omne malum natura non est, sed actus accidens alicui ex defectu boni. Quamobrem quod natura non est, Deus non fecit: omnis enim natura bona est. Omne quod natura bona est, Deus ex nihilo fecit, non diabolus.

Dist. 34. li. E. & 35. litera G.

Secũdum quid actus mali non sunt naturæ vel substantiæ.

Ca. 30. li. 1. qui contra Pelagianos hypognosticõ dicitur in fi. 1. to. 7. ibi dẽ in principio 4. Ibidem. Cap. 13.

Secundum hoc res aliquæ sunt quæ à deo non sunt, quibus homines mali sunt. C

EX quo colligitur res aliquas esse quæ à deo non sunt eíque homines mali sunt. Quod nihilominus & ipsi concedentes, innitentes verbis Aug. superiùs positis, qui in ench. determinans illa verba propheræ, Veh his qui dicunt bonũ malum, dicit de ipsis rebus quibus homines mali sunt, non de hominibus hoc esse intelligendum. Sunt ergo aliquæ res quibus homines mali sunt. Id autem quo homo fit deterior à deo nõ est. quia vt ait Augustinus in libro 83. q. Deo authore non fit homo deterior. Non est ergo deus author rerum quibus homo deterior fit. At sunt aliquæ res, vt dictum est, quibus homines mali fiunt, quia peccata ipsæ sunt. Ideóque scriptura in pluribus contestatur locis, deum nõ esse authorem malorum, id est, eorum quæ peccata sunt.

Cap. 19. Esa. 5. c. Assertionẽ suam. Ku. testimonijs munisunt. Quæst. 3. Tomo 4. Gen. 1. Deut. 32. Sap. 1.

Ex parte eorum præmissa opponitur sententiæ in illo verbo, Deus author malorum non est. Ripalius D

IN hoc autem verbo superiorum sententiæ rectè opponuntur, qui dicunt deum non esse authorem eorũ quę mala sunt, inquantùm mala sunt, sed inquantùm sunt: & inquantum mala sunt, dicunt ea nihil esse. Quid ergo mirum, si dicitur non esse author eorum inquãtum nihil sunt, cùm nihil nullus author existere queat? Ideóque cùm dicitur deum esse author omnium quæ sunt, bonorum ipsi subintelligi volunt. Bona autem illa esse dicunt, quæ naturaliter sunt. Et verò naturaliter esse dicunt, non solum quæ substantiæ sunt vel concreata substantiis, qualiter supra accepimus, sed & omnia quæ naturam non priuant bono. Et ita secundum eosdem multiplex in scripturis sit intelligentia, vbi de natura siue de substantia, vel de his quæ naturaliter sunt, sermo occurrit. Sed super illum locum psalm. Non est substantia, ita Augustinus de substantia differuit, vt præmissæ sententiæ videatur consentire, dicens, Substantia inscribitur illud quod sumus, quicquid sumus, homo, pecus, terra, sol: omnia ista substantiæ sunt, & eoipso quo sunt naturæ ipsæ substantiæ dicuntur. Nam quod nulla est substantia, nihil omnino est: substantia ergo est aliquid esse. Deus fecit hominem substantiam, sed per iniquitatem lapsus est

Psal. 68. Tomo 8. Enarratione ad illũ versum. Et non est substãtia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

homo à substãtia, in qua factus est: iniquitas quippe ipsa est substantia. Non enim iniquitas est natura quam fecit deus, sed iniquitas est peruersio quam fecit homo. Nam res omnes per ipsum factæ sunt: iniquitas per ipsum non facta est, quia iniquitas non est substantia. In illo hymno trium puerorum vniuersa creatura laudans deum cõmemoratur. Laudant enim omnia deum, sed quæ fecit deus. Laudat serpens deum, sed non auaritia. Omnia reptilia ibi nominata sunt, sed nõ aliqua vitia. Vitia enim ex nobis & ex nostra voluntate habemus, & vitia non sunt substantia. Intendat diligenter his verbis præmissarum assertores sententiarum, & percipere poterunt rationem & causam dictorũ, vbi scriptura de natura vel substantia mentionem facit. Illarum verò sententiarum iudicium prudentis lectoris, cui veritatis sentẽtiæ notitiam plenarie dedimus, arbitrio relinquimus, ad ea quæ adhuc nobis supersunt tractanda festinantes.

Danie.3.f

Quòd de peccato non de pœna intelligitur, cùm dicitur, deus non est author mali.

CVM igitur in hoc omnes consentiant catholici ora-
tores, scilicet quod deus non est author malorum, re-
uendum est tamen ne malorum nomine pœnas sicut pecca-
ta, generaliter includas. Pœnarum enim Deus author est,
sicut ipse per prophetam ait, Non est malum in ciuitate
quod dominus non fecerit. Item alibi ex persona sua ait,
Ego sum Deus, creãs malum, & faciens bonum. Ecce dicit
citur creasse & fecisse malum sed mali nomine pœnam in-
ligitur, non peccatum: sicut ecõuerso cùm dicitur Deus non
esse author malorum, nomine mali peccata intelliguntur.
Ideóque Augustinus qui dixerat in libr. 83. q. quòd Deus
thor mali non sit, in primo libro retractationum quomodo
intelligendum sit, aperit, dicens, Videndum est ne male in-
telligatur quod dixi, Deus author mali non est, qui & om-
nium quæ sunt author est: quia inquantùm sunt, intantùm
bona sunt. Et ne hinc putetur non ab illo esse pœnam mali-
rum, quæ vtique malum est, his qui puniuntur: sed hoc re-
dixi, sicut dictum est, Deus mortem non fecit: cùm alibi scri-
ptũ sit, Mors & vita à domino est. Malorum ergo pœna quæ
à Deo est, malum est quidem malis: sed in bonis Dei opere

Amos 3.b
Esa. 45.b
Quæst. 21. Tomo 4
Li. 1. c. 26
Sapiẽ. 1. c
Eccle. 11. b
Quod pœna malorum à deo est.

bus est, quoniam iustum est, vt mali puniãtur: & vtique bonum est omne quod iustum est. Sic ergo dicitur deus non fecisse mortem, quia non fecit illud pro quo mors infligitur, id est, peccatum. Audisti lector causam dictorum: ex qua sana intelligentia firmatur cùm dicitur, deus non author malorum, & deus mortem non fecit.

Quomodo dictũ sit, deum mortem non fecisse.

DE VOLVNTATE ET EIVS FINE ex quo est, & ipsa iudicatur.

Distinct. XXXVIII. A

POst prædicta de voluntate eiúsque fine differendum est. Sciendum ergo est, quòd ex fine suo (vt ait Augu.) voluntas cognoscitur vtrum recta an praua sit. Finis autem bonæ volũtatis beatitudo est, vita æterna, ipse deus. Malæ verò finis est aliud, scilicet mala delectatio, vel aliquid aliud in quo nõ debet volũtas quiescere. Finẽ ergo bonum insinuat propheta, dicens, Omnis consummationis vidi finem, &c. Charitas ergo cuius latum mãdatum est, finis omnis consummationis est, id est, omnis bonæ voluntatis & actionis, ad quem omne præceptum referẽdum est. Vnde Aug. in Ench. Omnia præcepta diuina referuntur ad charitatem. De qua dicit Apostolus, Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Omnis namque præcepti finis, charitas est, id est, ad charitatem refertur omne præceptum. Quod verò ita fit vel timore pœnæ, vel aliqua intentione carnali, vt non referatur ad charitatem, quæ est dilectio Dei & proximi, nondum fit quemadmodum oportet fieri, quamuis fieri videatur. Tunc enim recte fiunt quæ mandat Deus, & quæ consilio monet, cùm referuntur ad dilectionem Dei & proximi. His verbis apertè insinuatur, quis sit rectus finis volũtatis siue actionis bonæ, scilicet charitas, quæ & Deus est, vt suprà ostendimus.

Qualiter in generali peractũ volũtatis peccatum introducitur.

Li. de tri. 11. c. 6. to. 3
Quid sit finis bon⁹.
Finis mãdati.
Psal. 118. Cap. 121. Tomo 3.
1. Tim. 1. a

Quòd Deus est finis omnis bonæ actionis, quia charitas est: nec tantùm spiritus sanctus, sed etiam Christus, & pater: nec ibi sunt tres fines, sed vnus. B

QVI ergo charitatem sibi ponit finem, Deum sibi ponit finem: vnde & Christum finem legis ad iustitiam dicit Apostolus esse omni credenti. Et rectè dicitur Christus finis

Li. 1. dist. 17.
Rom. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis legis ad iustitiã: quia vt ait Aug. in lib. sententiarũ Pro-
Cap. 9. sperj, in Christo lex iustitiæ non consumitur, sed impletur.
Omnis enim perfectio ex ipso, & in ipso est: & vltra quem
Ibi. c. 206 non est, quò spes se extendat. Finis fidelium Christus est, &
quem cum peruenerit currentis intẽtio, non habet quo am-
pliùs possit venire, sed habet id in quo debeat permanere.
Finis ergo rectus atque supremus, deus pater est, & filius &
spiritus sanctus: nec hi tres sunt tres fines, sed vnus finis:
quia non tres dij, sed vnus deus.

Quod omnes bonæ voluntates vnum habent finem: & tamen quædam bonæ diuersos fines sortiuntur.

Cap. 6. SED quæritur, Vtrum omnes bonæ voluntates vnum
tantùm habeant finem. De hoc Augustinus in 11. lib. de Tri. ita
ait. Aliæ atque aliæ voluntates suos proprios fines habent,
qui tamen referantur ad finem illius voluntatis, qua vult-
mus beatè viuere, & ad eam peruenire vitam, quæ nõ refer-
tur ad aliud, sed amanti per se ipsam sufficiat: quemadmo-
Ibidem. dum voluntas videndi, finem habet visionem, & voluntas vi-
fenestram finem habet fenestræ visionẽ. Altera vero est vo-
luntas per fenestram videndi transeuntes, cuius item finis
est visio transeuntium. Ad quod etiam prædictæ referuntur
voluntates. Item rectæ sunt voluntates, & omnes fibimet
ligatæ, si bona est illa ad quam cunctæ referuntur. Si autem
prava est, prauæ sunt omnes: & ideo rectarum voluntatum
connexio iter quoddam est ascẽdentium ad beatitudinem,
Prou. 5. d quod certis velut passibus agitur. Pranarum autem & ob-
liquarum voluntatum implicatio vinculum est, quo alligatus
Mat. 22. b tur qui hoc agit, vt proiiciatur in tenebras exteriores. Plu-
rum authoritatum testimoniis euidenter monstratur, plures
fidelibus rectas esse voluntates proprios ac diuersos fines ha-
bentes: & tamen vnum eundémque, quia omnes referuntur
ad vnum, qui est finis finium, de quo paulo ante diximus. Ex
conuerso fortè est & in malis.

Quædam huic sententiæ videntur aduersari.

VERVMTAMEN huic sententiæ, qua dictum est fi-
delium quasdam rectas voluntates diuersos fines sortiri, &
tamen ad vnum referre, videtur obuiare quod alibi Aug. ad-
monet, ne scilicet nobis duos fines constituamus, ita lo-

quiens in lib. de sermone domini in monte, Non debemus
ideo euangelizare vt manducemus, sed ideo manducare vt
euangelizemus: vt cibus non sit bonum quod appetitur, sed
necessarium quod adiicitur vt illud impleatur. Quærite pri-
mum regnum dei, & hæc omnia adiicientur vobis. Non di-
cit primum quærite regnũ dei: & deinde, quærite ista, quã-
vis sint necessaria: sed ait, hæc omnia adiicientur vobis id est,
hæc cõsequentur si illa quæratis: ne cùm ista quæritis, illinc
auertamini: aut ne duos fines cõstituatis, vt regnum propter
se appetatis, & ista necessaria propter illud. Ergo propter re-
gnum dei tantùm debemus operari omnia, non solam vel
cum regno dei mercedem corporalem meditari. Ecce hic a-
pertè dicit, ne duos fines nobis constituamus, sed vnum tan-
tum, id est, regnum dei, cum suprà dixerit bonas voluntates
alias, & alias proprios habere fines.

Hic ostenditur quomodo licet videantur, non repugnent prædicta.

HAEC autem sibi non repugnare animaduertit, qui
verbis præmissis simplici oculo diligẽter intendit, qui enim
dixit, ne duos fines nobis constituamus, sed omnia pro-
pter regnum dei faciamus, ipse præmisit quòd debemus
manducare vt euangelizemus. Cùm autem hoc ita facimus
actionis illius finem euangelium constituimus: sed & hunc
finem ad regnum dei referimus. Manducamus enim pro-
pter euangelium, & manducamus & euangelizamus pro-
pter regnum dei. Duos igitur fines nobis in manducando
constituimus. Sed ita facientes nunquid peccamus? absit.
Nam & ipse sic facere suadet, si diligenter eius verba inspi-
cimus. Cum ergo ait, ne duos fines nobis constituamus,
fines in diuersa tendentes intelligi voluit, scilicet quorum
alter ad alterum non referatur: ita & cum dicit, propter
regnum dei tantum omnia agenda, nec cum ipso merce-
dem temporalem meditandam, ita intelligendum est, vt
non appetendo meditemur cum regno mercedem tempo-
ralem, ita quòd non propter regnum sed propter se, vt scili-
cet regnum propter se appetamus, & ista propter illud,
sicut ipse docet. Si enim petimus vitam æternam, petimus-
que etiam temporalia à deo: si ea petimus propter vitam

2. post me diu. c. 24 Tomo 4. Matth. 6. Ibi. ca. 12. & ca. 25.

Quomodo intelligendũ sit illud, Ne duos fines cõstituamus nobis.

Luc. 12. d Mat. 6. a.

Universidad de Deusto
Biblioteca

æternam, non offendimus: neque siniſtra tunc ſcit quid fa-
ciat dextera, quia mercedem temporalem non propter
meditamur, ſed propter regnum Dei, vt ſit læua ſub capite
Cant. 2.a. & dextera in amplexu. Alioquin ſi hæc temporalia propo-
ſe quærimus ſicut æterna, miſcetur dextræ ſiniſtra. Ideoq;
Matt. 6.a cùm dominus dixerit, Attẽdite, ne iuſtitiam veſtram facia-
Mat. 5.b. tis coram hominibus vt videamini ab eis: alibi ait, Sic lu-
ceant opera veſtra bona coram hominibus, vt glorificent
patrem veſtrũ qui in cælis eſt. Propter Deum ergo omnia fa-
cienda ſunt vt omnia quæ facimus, omniúmque finem ad
eum referamus.

De differentia voluntatis, intentionis, & finis.

Quid ſit Volunt. SOLET etiam quæri, quid diſtet inter voluntatem,
intentionem, ac finem. Ad quod dici poteſt, inter volun-
tem & finem certo atque euidenti modo diſtingui, quia vo-
luntas eſt qua volumus aliquid. Finis verò voluntatis eſt
vel illud quod volumus, per quod impletur ipſa voluntas,
vel potiùs aliud propter quod illud volumus. Intentio ve-
Intentio quomodo accipitur. interdum pro voluntate, interdum pro fine voluntatis ac-
cipitur: quæ diligens ac pius lector in ſcriptura vbi ſe
occurrunt, diſcernere ſtudeat. Finis vero voluntatis eſt de-
ſtatio bona vel mala, ad quam nititur quiſque peruenire.
7. in to. 8. in medio enarratio nis. ibi. Vnde Aug. ſuper illum locum pſal. Scrutans corda & renes,
ſic ait, Deus ſolus ſeruatur corda, id eſt, quid quiſque cu-
tet: & renes, id eſt, quid quemque delectet: quia finis omnis
& cogitationis eſt delectatio, ad quam cura & cogitatio
nititur quiſque peruenire. Et paulo pòſt, Opera noſtra qu
ſunt in dictis & factis, poſſunt homines videre: ſed quo a
Aug. in expoſitione Pſal. 9. in in. 8. poſt medium enarratio nis. mo fiant, & quò venire cupiant, ſolus deus videt: qui cor
videt cor eſſe in cœlo, & non delectari nos in carne, ſed
domino, id eſt, cùm bonæ ſunt cogitationes & eorum finis
dirigit iuſtum. Idem ſuper alterius pſal. locum illum, Ab-
Repetit prædicta ſubdens exemplum. cet, In laqueo iſto quem abſconderunt, comprehenſus eſt
pes eorum. dicit pes animæ amor eſt: qui ſi prauus eſt de-
tur cupiditas vel libido: ſi rectus, dicitur charitas. Eo mo-
netur anima, quaſi ad locũ quò tendit, id eſt, ad delectatio-
nem bonam vel malam, quò ſuperueniſſe per amorem lo-
tatur. Finis ergo voluntatis, vt præmiſſum eſt, dicitur id
lud quod volumus, & illud propter quod volumus. & intẽ-

tio ad illud reſpicit propter quod volumus, & volũtas ad il-
lud quod volumus: vt verbis gratia, Si enim eſurientem refi
cere vt habeam vitã æternam, voluntas eſt qua volo refi-
cere eſurientem, cuius finis eſt refectio eſurientis: Intentio
verò eſt, qua ſic ad vitam peruenire volo. Finis verò ſupre-
mus, eſt ipſa vita, ad quam & alius finis refertur.

An illa intentio ſit voluntas. G

SED quæritur, Vtrum intentio talis ſit volũtas & ſi vo-
luntas eſt, an in hoc opere ſit vna eadémque volũtas, qua vo
lo reficere eſurientẽ, & qua volo habere vitã æternam. Vide-
tur nẽpe talis intentio volũtas eſſe, vt enim voluntas eſt qua
volo reficere pauperẽ, ita & voluntas eſt qua per illud volo
habere vitã. Et alia quidẽ videtur voluntas eſſe qua volo ha-
bere vitã, & alia qua pauperi ſubuenire volo. Sed iſta ad il- *Aug. li. de trin. 11 cap. 6.*
lum refertur. Nã etſi hoc ita placeat, vt in eo cùm aliqua de-
lectatione voluntas acquieſcat, nõdum eſt tamen illud quò
ſidatur, ſed hoc ad illud refertur: vt illud deputetur tãquam
patria ciuis, iſtud verò tanquã refectio vel manſio viatoris.
Et ſunt iſtæ voluntates affectus ſiue motus mentis, quibus
quaſi greſſibus vel paſſibus tenditur ad patriam. Sicut ergo
altera eſt voluntas videndi feneſtras, vt ſuprà docente Aug.
diſcimus, altera quæ ex iſta nectitur voluntas, ſcilicet per
feneſtras videndi trãſeuntes: ita nõnullis alia videtur eſſe vo
luntas eleemoſynas dandi pauperi, alia volũtas habendi vi-
tam. Alij aũt putant, quòd vna ſit voluntas & hîc & ibi, ſed
propter ſubiectorum multiplicitatẽ diuerſitas memoratur
voluntarum. Cæterùm quodlibet horum verũ ſit, illud nulli
in ambiguum venit, quin voluntas ex ſuo fine penſetur vtrũ
recta ſit an praua, peccatum an gratia: & quin nomine inten
tionis aliquando finis, aliquando voluntas intelligatur.

CVM VOLVNTAS SIT DE HIS quæ homo naturaliter habet, quare peccatum fore dicatur, cùm nullum aliud naturale peccatum ſit.

Quare volũtas magis deprauetur in ſuo actu quam alia qua alia potentia.

Diſtinct. XXXIX. A

HOc autem oritur quæſtio ſatis neceſſaria, ex ſuperio-
ribus cauſam trahẽs, Dictum eſt enim ſuprà, volun
tatẽ meſſe naturaliter homini, ſicut intellectũ & me

Universidad de Deusto
Biblioteca

moria. Quæ autem homini naturalia sunt, quantumcunque vitientur, bona tamen esse non desinunt: quia non valet malitium bonitatem, in qua deus eam fecit, penitus consumere: vt verbi gratia, Intellectus, vel ratio, & ingenium, ac memoria, etsi vitiis ac peccatis obnubilentur & corrumpantur, bona tamen sunt, nec peccata nominantur: sicut Aug. de ratione quæ est imago dei, in qua facti sumus, euidenter ostendit in 15 lib de Trin. [Hæc est, inquit, imago in qua homines sunt creati, qua cæteris animalibus præsunt: quæ creatura rebus creatis excellentissima. cùm à deo iustificatur, à deiformi forma in formosam mutatur formam. Erat enim etiam inter vitia natura bona.] Hæc autem imago ratio est vel intellectus. Cùm ergo voluntas de naturalibus sit, quæ ipsa non semper bonũ est, etsi aliquando vitiis subiaceat? Ad hoc facile respondent, qui dicũt omnia quæ sunt inquãtùm sunt bona esse: quia & ipsam voluntatem inquantùm est vel inquantùm voluntas est, vt suprà posuimus, bonum esse affirmant: sed inquantùm inordinata est, mala est & peccatum. Vbi potest ab eis rationabiliter quæri. Si voluntas inquantùm inordinata est, peccatum est: quare ergo intellectus ratio, & ingenium, & huiusmodi, cùm inordinata sunt, peccata non sunt? Inordinata verò sunt sicut voluntas, cùm ad rectum finem non tendunt, eorúmque actus prævaricationes existunt. Ad quod illi dicunt voluntatis nomine aliquando vim, scilicet naturalem potentiam volendi, aliquando actum ipsius vis significari. Vis autem ipsa naturaliter menti insita, nunquam peccatum est, sicut nec vis memorandi vel intelligendi: sed actus huius vis qui & voluntas dicitur, tunc peccatum est, quando inordinatus est.

Cap. 8.

Responsio secũdum quosdam. Dist. 35. litera E.

Quare actus voluntatis sit peccatum, si actus aliarum potentiarum non sunt peccata.

SED adhuc quæritur, Quare huius naturalis potentiæ actus peccatum sit, si aliarum potentiarum actus peccata non sunt, scilicet potẽtiæ memorandi, cuius actus est memorare: & potentię intelligendi, cuius actus est intelligere? Ad quod & ipsi dicunt, quia alterius generis est actus illius voluntatis, quàm actus memoriæ vel intellectus. Hic enim actus est ad aliquid adipiscendum vel non admittendum.

qui non potest esse de malis, quin sit malus. Velle enim malum malum est, sed intelligere vel memorare mala malum nõ est. Quamuis eorum quidam etiam hos actus malos esse interdum non improbè asserant. Memorat enim interdũ quis malum vt faciat, & quærit intelligere verum, vt sciat impugnare. Ecce qualiter soluitur præmissa quæstio ab his, qui tradunt omnia esse bona inquantũ sunt. Qui verò dicunt voluntates malos peccata esse, & nullo modo bona, breuius respondent, dicentes actum voluntatis non esse de naturalibus: sed vim ipsam & potentiam volendi, quæ semper bonum est, & in omnibus est, etiam in paruulis, in quibus nõdum est eius actus.

Responsio secũdum quosdam alios.

Quomodo intelligendum sit illud, Et homo etiam qui seruus est peccati, naturaliter vult bonum. Tomo. 4. cap. 18. cõmentarij ad Ro. An cadẽ voluntate & libẽter peccato seruiat. Dist. 25. litera K. Dist. 26. Quæst. pro positam exequitur.

PRAETEREA quæri solet, Quomodo intelligendũ sit quod ait Amb. exponens illud verbum Apostoli, Non enim quod volo, illud ago: sed quod nolo, illud facio. Dicit enim [Quòd homo subiectus peccato facit, quod non vult, quia naturaliter vult bonũ. Sed voluntas hæc semper caret effectu, nisi gratia dei adiuuet & liberet.] Si homo subiectus peccato est, vult quidem malum & operatur, quia seruus est peccati, & eius voluntatem (sicut suprà dixit Augu.) libẽter facit. Quomodo ergo naturaliter vult bonum? An est eadem voluntas, id est, idem motus, quo libenter peccato seruit, & quo naturaliter vult bonum? Si non est eadem voluntas, quę ergo istarũ est, qua cum homo iustificatur, à seruitute peccati liberatur? Vt enim disseruimus superiùs, gratia dei voluntatem hominis liberat & adiuuat, quæ volũtatem hominis præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam. Sed quæ est illa voluntas: an illa quæ naturaliter vult bonum: an illa quæ libenter seruit peccato, si tamen duæ sunt voluntates? Proposita est quæstio profunda, quæ varia à diuersis dispositione determinatur. Alij enim duos esse motus: vnum quo vult bonum naturaliter. Quare naturaliter, & quare natura las dicitur? Quia talis fuit motus naturæ humanæ in prima conditione, in qua creati sine vitio sumus, quæ propriè natura dicitur. Fuit enim homo creatus in voluntate rectus. Vnde in libr. de fide ad Petrum scriptum est [Firmissimè tene primos homines bonos & rectos esse creatos cum libero

arbitrio, quo possent, si vellent propria voluntate peccare, & eosque non necessitate, sed propria voluntate peccare. Recte ergo dicitur homo naturaliter velle bonum, quia in ea & bona voluntate conditus est. Superior enim scintilla rationis, quæ etiam (vt ait Hieron.) in Chain non potuit extingui, bonum semper vult, & malum semper odit. Alium motum dicunt motum esse, quo mens relicta superiorum subijcit se peccatis, eisque oblectatur. Iste motus (vt aiunt) antequã adsit alicui gratia, dominatur & regnat in homine, alterumque deprimit motum. vterque tamen ex libero arbitrio est. Veniente autem gratia ille malus motus cluditur, & alter naturaliter, bonus liberatur, & adiuuatur vt efficatius bonum velit. Ante gratiam verò licet naturaliter homo velit bonum, non tamen absolutè concedi oportet bonam habere voluntatem, sed potiùs malam. Alij autem dicunt malum esse voluntatem, id est, vnum motum, quo naturaliter vult homo bonum, & ex vitio vult homo malum, eóque delectatur: & inquantùm vult bonum, naturaliter bonus est, & inquantùm malum vult, malus est.

In cõmen. ad 1. cap. Ezech. super eo loco. Et scintilla quasi aspectus aris candentis. Tomo 5. Responsio secundum alios.

Qualiter ex prauitate voluntatis fiat deprauatio actu exteriors ostẽdés ex oppositio.

AN EX FINE OMNES ACTVS pensari debeant, vt simpliciter boni vel mali dicantur.

Vtpote?

Distinct. XL.

Quòd exterius videntur intrinsecus habeant finem operibonum.

POst hæc de actibus adiiciendum videtur: Vtrum & ex fine, sicut voluntas, pensari debeant boni vel mali. Licet enim secundum quosdam, omnes boni sint imperfecti naturaliter sunt: nõ tamen absolutè dicẽdi sunt omnes boni, nec omnes remunerabiles: sed quidam simpliciter dicuntur, sicut & alij boni. Nam simpliciter ac vere boni illi actus, qui bonam habent causam & intentionem, id est, qui voluntatem bonam comitantur, & ad bonum finem tendunt. Mali vero simpliciter dici debent, qui peruersam habent causam & intentionem. vnde Ambrosius ait, Affectus tuus operi tuo nomen imponit. Et Augustinus super psal. 31. Nemo computet bona opera sua in cursus celerrimus præter viam: quia vbi ipsa fides non erat, bonũ opus non erat. Bonum enim opus intẽtio facit, intentionem fides dirigit. Non valde attendas quid homo faciat, sed quid cùm facit, attendat quòd lacertos optimæ gubernationis durigat. His testimoniis insinuari videtur, ex affectu & fine opera bona esse vel mala. Quibus consonat quod veritas in euangelio ait. Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Nomine arboris non natura humanæ mẽtis, sed voluntas intelligitur: quæ si mala fuerit, nõ bona, sed mala opera facit: si verò bona fuerit, bona non mala opera facit. *Matt. 7.*

Vtrum omnia opera hominis ex affectu & fine sint bona vel mala. *2. p. q. 1.* B

SED quæritur, Vtrum omnia opera hominis ex affectu & fine sint bona vel mala. Quibusdam ita videtur esse, qui dicunt omnes actus esse indifferentes, vt nec boni nec mali per se sint, sed ex intentione bona bonus, & ex mala malus sit omnis actus. Secũdum quos quilibet actus potest esse bonus, si bona intentione geratur. Aliis autem videtur quod quidam actus in se mali sint, ita vt non possint esse nisi peccata, etiam si bonam habeant causam: & quidam in se boni, ita vt etsi malam habeant causam, non tamen boni esse desinant. Quod testimonio Aug. confirmant, qui dicit bonum aliquando non bene fieri. Quod enim quis inuitus vel necessitate facit, non bene facit: quia non bona facit intentione, vt ait Augustinus super Ioannem. Seruilis, inquit, timor non est in charitate: in quo quanuis creda tur deo, non tamen in deum: & si bonum fiat, non tamen bene. Nemo enim inuitus bene facit, etiam si bonũ est quod facit. Ecce habes quod aliquis non bene facit illud quod bonum est. Facit ergo quod bonum est, intentione non bona. Ideo asserunt illi quædam opera esse talia, quæ sic bona sunt, quòd mala esse non possunt, quocunque modo fiant: sicut econuerso quædam sic sunt mala, vt non possint esse bona, quacunque ex causa fiant. Alia autem esse opera, quæ ex fine vel causa bona sunt vel mala, & ad illa referunt sanctorum testimonia quibus ex affectu vel intentione iudicium operum pensari dicunt. Tripartitam edunt isti differentiam actuum.

Opinio quorundã qui dicũt oẽs actus indifferẽtes. Aliorũ opinio qui tripartitã dicũt differentiam actuum.

Aliter Augustinum sentire videtur, qui dicit opera hominis esse bona vel mala ex intentione & causa, præter quædam quæ per se peccata sunt. C

De spũ et lite. c. 14. & li. sen. Prosp. c. 172. acti. 1. cõfes. c. 12.

Cap. 7. Tomo 4.

SED Augustinus euidentissimè docet in libro contra mendacium omnes actus secundum intentionem & causam iudicandos bonos vel malos, præter quosdam: qui ita sunt mali, vt nunquam possint esse boni, etiam si bonam videantur habere causam. Interest, inquit, plurimum, qua causa, quo fine, qua intentione quid fiat. Sed ea quæ constant esse peccata, nullo bonæ causæ obtẽtu, nullo quasi bono fine nulla velut bona intentione facienda sunt. Et quippe opera hominum si causas habuerint bonas vel malas, nũc sunt bona, nunc mala, quæ non sunt per seipsa peccata: sicut videtur præbere pauperibus bonum est, si sit causa misericordiæ cum recta fide: & concubitus coniugalis quando sit causa generandi: si ea fide fiat, vt gignãtur regenerandi. Hæc rursus mala sunt, si malas habeant causas: velut si iactantiæ causa pascitur pauper, aut lasciuiæ causa cum vxore concubitur. Ad filij generantur non vt deo, sed vt diabolo nutriantur. Cũ vero opera ipsa per se peccata sunt, vt furta, stupra, blasphemiæ: quis dicat causis bonis esse facienda, vel peccata nõ esse: vel, quod est absurdius, iusta peccata esse? Quis dicat, Furemur diuitibus, vt habeamus quid demus pauperibus: aut falsa testimonia proferamus, nõ vt inde innocẽtes lædãtur, sed potiùs saluentur? Duo enim bona hic sunt, vt inopes alantur, & innocẽs non puniatur. Aut quis dicat adulterium esse faciẽdum, vt per illam cũ qua fit, homo de morte liberetur? Testamenta etiam vera cur non suppримimus, & falsa supponimus, ne hæreditates habeant qui nihil boni agunt, sed hi potiùs qui indigentes adiuuant? Cur non fiant illa mala propter hæc bona, si propter hæc bona nec illa sunt mala? Cur non ab immundis meretricibus, quas dicant stupratores, rapiat diuitias vir bonus, vt indigentibus eas largiatur? cùm nullum malum, malum sit, si pro bono fiat? Quis hoc dicat, nisi qui res humanas moresq; conatur & reges subuertere? Quod enim facinus nõ dicatur recte fieri posse, nec impunè tantũ, verũ etiã gloriosè, vt in eo non timeatur supplicium, sed speretur & præmium, si semel cõsenserimus in malis actibus non quid fiat, sed quare fiat esse quærendum: et quæcunq; pro bonis fiunt causis, nec ipsa mala esse iudicentur? At iustitia meritò punit eum, qui dicit se subtraxisse superflua diuiti, vt præberet pauperi: & falsarium qui alienum

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Non tantũ quare, sed etiam quid fiat attẽdendum est.

Ibidem.

corrũpit testamentum, vt is esset hæres, qui faceret eleemosynas largas, non ille qui nullas: & eum qui se fecisse adulterium ostendit, vt per illam cum qua fecit, hominẽ de morte liberaret. Sed dicet aliquis, ergo æquãdus est fur quilibet furi, qui volũtate misericordiæ furatur: quis hoc dixerit? Sed horum duorum non ideo quisquam est bonus, quia peior est vitus. Peior enim est qui concupiscendo, quàm qui misereando furatur. Sed si furtum omne peccatum est, ab omni furto abstinendum est. Quis enim dicat esse peccãdum, etiam si aliud sit graui', aliud leuius peccatum? Nunc autem quærimus, quis actus peccatum sit, vel nõ: nõ, quid grauius sit, vel leuius. Intende lector propositis verbis tota mentis consideratione, quæ non inutilem habent exercitationem: & dignoscees quis actus sit peccatũ, qui scilicet malam habeat causam: nec ille tantùm: quia sunt nõnulli actus, qui et si bonam habeant causam: tamẽ peccata sunt, vt supra positũ est. Ex quo consequi videtur, quia nõ semper ex fine iudicatur voluntas siue actio mala, sicut in illis quę per se peccata sunt. Illa enim cum quis gesserit pro aliqua bona causa, bonum videtur habere finẽ: nec ex fine volũtas est mala, nec ex voluntate actio fit mala, sed ex actione voluntas fit prava. In quibus aliqui ponunt actum Iudęorum, qui crucifigẽdo Christum arbitrabantur seobsequium præstare deo: quia bonam finem dicunt eos sibi posuisse, scilicet dei obsequiũ. Attamen voluntatem eorum & actionem peruersam fore asserunt. De bonis autem nulla fit exceptio in præmissis verbis Augustini quin omnis voluntas bona ex fine sit bona: & ex fine & voluntate omnis actio bona, bona est. Sed nõ omnis mala volũtas ex fine mala est, nec omnis mala actio ex fine & voluntate mala est: & omnis quæ habet malam causam mala est, sed non omnis quæ bonam causam habet bona est. Ideoque cum ex affectu dicitur nomẽ imponi operi, in bonis operib' generaliter vera est hęc regula, sed in malis excipiuntur illa quę per se mala sunt. Omnia ergo hominis opera secundum intentionem & causam iudicantur bona vel mala, exceptis his quæ per se mala sunt, id est, quæ sine præuaricatione fieri nequeunt.

Libr. eodẽ Cap. 8.

Intræ ea qua actus mali sunt quidã putant actũ Iudæorũ. Ioan. 16 a

Quidam dicunt prædicta non posse fieri bono fine.

QVE tamen quidam contendunt nunquam habere bonam causam. Qui enim aliena furatur, vt pauperibus tribuat, non pro bono (vt aiunt) furatur. Non enim bonum est aliena pauperibus erogare. Qui enim de rapina sacrificium deo offert, idem facit (vt ait authoritas) ac si filium in conspectu patris victimet, vel sacrificium carnis de furto offerat. Abominabilis nempe deo est impiorum oblatio, qui etiam & hominem per adulterium à morte liberare malum esse dicunt. Etsi enim bonum sit hominem à morte liberare, tamen sic hominem liberare malum esse asserunt. Idemque Augustin. in superioribus dicunt temperasse sermonem cautéque locutum, vbi ait. [Ea quæ constant esse peccata, nullo quasi bono fine, nulla velut bona intentione facienda.] Non enim simpliciter dixit bono fine & bona intentione, sed addidit, quasi & velut: quia talia non fiunt bono fine & bona intentione: sed intentione, quæ videtur bona, & fine, qui putatur bonus, sed non est. Nec ideo accepit Aug. ista (vt aiunt) quin causa habeant malas: sed quia causas habent quæ videntur bonæ, sunt tamen malæ.

Eccl. 34. d. Quòd non faciat bono sine meritur ex verbis Aug. Pro. 21. d.

AN OMNIS INTENTIO VEL actio eorum qui carent fide sit mala.

Distinct. XLI.

Qualiter ex obliquitate intentionis habeat fieri opus malum. Quidam dicunt omnes actiones hominis sine fide esse malas quæ in fide bonæ sunt. Ro. 14. d. In li. Sententiarum.

CVmque intentio (vt suprà dictum est) bonum opus faciat, & fides intentionem dirigat: nõ immerito quæri potest, vtrum omnis intentio omnéque illius opus malum sit, qui fidem non habent. Si enim fides intentionem dirigit, & intentio bonum opus facit, vbi non est fides, nec intentio bona nec opus bonũ esse videtur. Quod à quibusdam non irrationabiliter astruitur, qui dicunt omnes actiones & voluntates hominis sine fide malas esse, quæ fide habita bonę existunt. vnde Apostolus ait, Omne quod non est ex fide, peccatum est. Quod exponens Augustinus ait. [Omnis infidelium vita peccatum est, & nihil bonum est sine summo bono: vbi deest agnitio æternæ veritatis, falsa virtus est, etiam in optimis moribus.] Et Iacobus in epistola canonica ait, Qui offendit in vno, scilicet charitate, factus est omnium reus. Qui ergo fidem & charitatem non habet, omnis eius actio peccatum est, quia ad charitatem non refertur. Quod enim ad charitatem non refertur (vt suprà meminit Augu.) nõ fit quemadmodum fieri oportet, ideoque malum est. Non ergo mandata custodit, qui charitate caret, quia sine charitate nullum mandatorum custoditur, vnde Aug. super epistolam ad Galat. ait. [Custodiamus legis dicit Apostolus, non inebriari, non occidere, non mœchari, & alia huiusmodi ad bonos mores pertinentia, quæ sine charitate, fide, & spe, impleri non possunt.] Nullum ergo mandatum implet, nullum bonum opus facit, qui fidem charitatémque non habet. Impossibile est enim (vt ait Apostolus) sine fine aliquid placere deo. Quæ ergo sine fide fiunt, bona nõ sunt: quia omne bonũ placet deo.

Pro. Cap. 105. Lacc. 2. b. Dist. 38. litera A Circa finũ. Ad Ro. 13. c. Quòd sine charitate non custodiuntur mãdata. Hebr. 11. b Li. cõfessionum 1. capit. 12. 1. Ioã. 4. d Psal. 83. To. 8. post principiũ enarrationis. Qualiter ad hæc illi respondeant. Dist. 38. litera A. Determinat prædicta verba.

Quæ præmissæ sententiæ obiiciuntur ex verbis Augustini.

HIS autem obiicitur quòd suprà dixit Aug. scilicet quòd [in seruili timore, et si bonum fiat, non tamen bene. Nemo enim inuitus bene facit, etiam si bonum est quod facit.] Hic enim dicit bonum fieri, sed non bene, ab illo qui charitatem non habet. Qui enim seruiliter timet, charitate vacuus est: de quo tamen hîc dicit, quia bonum facit, sed non bene. Vel etiam super illum locum psal. Turtur inuenit sibi nidum vbi reponat pullos suos: dicit quòd Iudæi, hæretici, & pagani opera bona faciunt, quia vestiunt nudos, & pascunt pauperes, & huiusmodi: sed non in nido ecclesiæ, id est, in fide: & ideo conculcanter pulli eorum. Quibus illi respondent, dicentes bona opera appellari huiusmodi quæ sine charitate fiunt, non quia bona sint quando sic fiunt, quod euidenter suprà Aug. docuit: sed quia bona essent, si aliter fierent: quæ in suo genere sunt bona, sed ex effectu sunt mala.

Aliorum sententia de præmissa quæstione, qua quærebatur si omnis actio eorum mala est, qui fidem non habent.

ALII verò qui trifariam distinctionem actuum faciunt, opera cuncta quæ ad naturæ sub sidium fiunt, sæpe bona esse astruunt. Sed quòd Aug. mala esse dicit, si malas habeant causas, non ita accipiendum est, quasi ipsa mala sint:

Aug. in prælectione ad psal. 31 Tomo 8.

Quibus modis dicatur bonum.

sed quia peccant & mali sunt qui ea malo fine agunt. Intendat illud aliud, scilicet bonum opus intentio facit. & intentionem fides dirigit, determinant dicētes sibi bonum vocatur quòd remunerabile est ad vitam: non quòd illud sit solum bonum opus, imò etiam alia plura, licet non ea ratione qua illud sit sint bona. Bonū enim multipliciter accipitur, scilicet pro vtili, pro remunerabili, pro signo boni, pro specie boni, pro licito, & aliis fortè modis. Solaque illa intentio remunerabilis est ad vitam, quam fides dirigit: sed non sola bona est, vt aiunt. Nam si quis Iudæus vel malus Christianus necessitatem proximi releuauerit naturali pietate ductus, bonum fecit, & bona fuit voluntas qua illud fecit.

Hîc ponuntur quædam Aug. capitula, quæ retractauit, non quasi prauè dicta, sed quo sensu dixerit insinuans.

Ca. 14. to. 1. Retract. Aug.

Geminam continens determinationē. Li. 1. ca. 13

POST hæc inuestigari oportet, qualiter intelligēdum sit quod ait Augu. in lib. de vera resig. Vsqueadeò, inquit, peccatum voluntariū malū est, vt nullo modo sit peccatum si nō sit voluntarium. Huius dicti rationem Aug. aperuit in lib. retract. dicit. Potest videri falsa hæc definitio, sed diligēter discutiatur, inuenit esse verissima. Peccato quippe illud cogitādum est, quod tātum modo peccatum est, quod est etiā pœna peccati, scilicet peccatū primū hominis, quod fuit peccatū & causa peccati, sed nō pœna. Quamuis illa quę nō voluntaria peccata nō immeritò dicūtur quę vel à nescientibus vel à coactis perpetrātur, nō omnia modo

Ad Galat. 5. c.

possunt sine volūtate cōmitti: quoniā & ille qui peccat ignorās, volūtate vtiq; facit, quod cum faciendum nō sit, putat se faciē dū: & ille qui cōcupiscēte aduersus spiritū carnem, ea quę vult facit, cōcupiscit quidē nolēs. & in eo non facit

Rom. 7. d

vult: sed si vincitur cōcupiscētię cōsentit volens, & in eo nō facit nisi quod vult: & illud q̄ in paruulis est originale peccatum (cum adhuc non vtantur volūtatis libe. arb.) non abiit de vocatur voluntarium, quia ex prima hominis voluntate mala cōtractum est. Nō itaq; falsum est q̄ dixi. Vsqueadeò peccatum voluntarium est. & Ecce qualiter accipiēdum sit illud, scilicet vel de primo peccato homini, vel de omnibus generaliter peccatis mortiferis: quorum licet quælibet dicātur

dicātur non voluntaria, quæ scilicet per ignorantiam vel per infirmitatem fiunt: eadem tamē ratione ea possunt dici voluntaria, quia sine voluntate nōn committuntur.

Aliud capitulum. E

Ca. 10. in Tomo 6.

ILLIVS etiam intelligentia perquirenda est, quod in lib. de duabus animabus edidit, inquiēs, Nusquā nisi in voluntate peccatū est. Quod etiam in lib. Retract. planè determinat, dicēs, Potest putari ista falsa esse sententia, qua dicimus nusquam nisi in volūtate esse peccatū, cū Apostolus dicat, Quod nolo, hoc facio, &c. Sed peccatū quod nusquā est nisi in voluntate, illud præcipuè intelligendum est, quod iusta damnatio consecuta est, id est, primū hominis peccatum. In eodem quoq; lib. de duabus animabus, aliud

Li. 1. c. 15. Retract. Augus.

Rom. 7. d.

Cap. 10.

reddidit cōsideratione dignum, ait enim, Nō nisi volūtate peccatur, ipsāmque voluntatem definit, dicens, Voluntas est animi motus cogente nullo ad aliquid vel non admittendū, vel adipiscendū. Huius dicti causam aperiēs, & intelligentiā pandēs in lib. retract. ait, Hoc propterea dictū est, vt hac definitione volēs à nolēte discerneret, & sic ad illos referretur intētio, qui in paradiso fecerūt originem mali, nullo cogente peccando, id est, libera volūtate: quia & sciēs contra præceptum fecerūt: & ille tentator suasit vt hoc faceret, non coegit. Nā qui nescīēs peccauit, non incōgruēter nolens peccasse dici potest: quāuis & ipse quidē nescīēs fecit, volens tamē fecit. Ita nec tale peccatum sine voluntate esse potuit, sed volūtas facti ibi fuit, non peccati voluntas: quod tamen factum fuit peccatū: hoc enim factum est, quod fieri non debuit. Quisquis autē sciens peccat, si potest cogenti ad peccatum sinē peccato resistere, nec tamē facit, vtique volēs peccat: quia qui potest resistere, nō cogitur cedere, quapropter peccatū sine volūtate esse nō posse verissimum est. Ex his liquet qualiter superiora accipienda sint.

Quòd mala voluntas est voluntarium peccatum. F

Iuuls. de libero arbitrio ca. 10 in tomo 1. Et li. Retract. 1. c.

SI autem omne peccatum mortale voluntarium est, cūm voluntas mala peccatum sit mortale, cōstat ipsām esse voluntarium peccatum. Quid enim, vt ait Augustin. tam in voluntate quām ipsa voluntas situm est? Voluntas itaque mala rectè voluntarium dicitur peccatū, quod in volūtate consistit. Voluntas quippe (vt ait Augustin. in eodem) est pri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ego.22. Libro retract.c.9. Ibidem.

ma causa peccandi: aut nullum peccatū est prima causa peccandi, nec est cui rectè imputetur peccatū, nisi peccati. Nō ergo est cui rectè imputetur nisi voluntati. Hoc autem de peccato actuali & mortali intelligendum est. Neq; his verbis aliud voluit ostendere Augu. vt ipse ait in retract. nisi quia voluntas est qua peccatur, & qua rectè viuitur.

AN VOLVNTAS ET ACTIO MALA in eodem homine & circa eandem rem sint vnum peccatum, an plura.

Distinct. XLII.

Descēdit ad speciales differētias peccati in cōmuni.

CVm autem voluntas mala & operatio sint peccatum, quæri solet, vtrū in eodem homine & circa eandē rem hæc duo vnū sint peccatum, vel diuersa: vt si quis voluntate furatur, voluntatem habuit malam, quæ peccatum est, & actum malum qui item peccatū est. Hæc autē duo diuersa sunt, s. volūtas, & actio. Sed nūquid diuersa sunt peccata, an vnū? Quidam dicunt vnum esse peccatū, alij vero dicunt diuersa esse peccata. Quia cùm constet hæc duo esse diuersa, aut diuersa duo peccata dicūtur, aut duo diuersa nō peccata. Quibus alij respondent, hæc duo diuersa esse non peccata. Non enim peccata sunt, sed peccatū vnius vna præuaricatio vel inobediētia: in vtroq; admittitur, quando vult, siue quando agit: & vnus est ibi contemptus, sed minor eū in volūtate solùm peccatū continetur, maior verò cùm voluntati etiā operatio additur: & ideo magis peccatum, sed non pluta, cùm voluntas operi manciparetur.

Opinio cōtra illas qui dicūt vnum esse peccatū.

Responsio.

Alia contra eosdem oppositio.

SED adhuc eisdem obiicitur. Si vnum tantum illud peccatum sunt, eū quis voluntate mali priùs concepta, inde opus patrauerit, non pro aliquo reus est, nisi pro quo ante opus reus erat, cùm adhuc in sola voluntate peccatum consistebat. Nullus enim reus est æternæ mortis pro peccato: sed peccatum aliud non est admissum actione, quām prius admissum erat voluntate. Non ergo pro aliquo alio iste sit damnabilis actu peccando, quām antè fuerat, cùm sola voluntate delinquebat. Ad hoc etiam illi respondent, dicentes propter peccatum quidem tantum illum furem reum constitui, & quanuis eius voluntas & actio vnū sint peccatum: pro alio tamē reus factus est actu peccādo, quām prius erat sola volūtate delinquendo: quia pro actu, qui est aliud quām volūtas, licet nō aliud peccatū.

Responsio.

Alia aduersus eosdem obiectio.

ITEM & adhuc quæstioni instant, dicentes hæc duo ideo diuersa esse peccata, quia diuersorum legis mandatorum præuaricationes sunt. Alio enim mandato legis prohibetur actio furti, s. Non furaberis: alio furādi voluntas, scilicet, Non concupisces rem proximi tui. Cùm autē hæc duo diuersa mandata sint, quibus illa duo prohibentur, patet illa duo diuersas esse præuaricationes: diuersa igitur peccata. Ad quod etiā illi dicunt, diuersa quidē esse mandata, quibus illa duo distinctim prohibentur, vt Aug. docet super Exod. Veruntamen in illis non obseruatis vna tantū præuaricatio incurritur, vnūmque contrahitur peccatum, licet duo diuersa illis prohibeantur. Sicut econuerso duo sunt mandata charitatis, quibus duo præcipiuntur dilige: vna tamen in eis nobis commendatur charitas.

Exo.20.c.

Responsio Articulo 71. in to. 4

Si peccatum ab aliquo admissum in eo sit quousque pœniteat.

PRAETEREA solet quęri, cùm ab aliquo perpetrato volūtate peccato volūtas id agēdi & actio trāsierint, nondū tamen vera habita pœnitentia, vtrum illud peccatū vsque quo pœniteat, sit in eo. Quod non esse videtur: quia voluntas illa quæ prius fuit, non est, neque actio: quia non vult illud vel agit, quod ante voluit & egit. Sed non est ignorandum peccatum duobus modis dici esse in aliquo, & transire, scilicet actu & reatu. Actu est in aliquo, dū ipsum quod peccatū est, vt actio vel volūtas, in peccante est. Reatu verò, cùm pro eo, siue transierit siue absit, mens hominis polluta est & corrupta, totúsque homo suppliciis obligatur perpetuis. Nec vnquam est in aliquo peccatum actu, præter originale, quin sit etiam reatu: sed est reatu intelligendum, postquām transit actu.

Responsio quæstionē determinans.

Quibus modis dicitur in scriptura reatus.

REATVS in scriptura multipliciter accipitur, scilicet pro culpa, pro pœna, pro obligatione pœnæ temporalis vel æternæ. Si enim mortale est, obligat nos pœnæ æternæ: si veniale, obligat nos pœnę tēporali: Duo enim sunt genera

Quid sit mortale peccatū. Quid sit venialē peccatum

peccatorum mortaliū, ſ. & venialiū. Mortale eſt, per quod homo mortem æternam meretur. [Crimē enim, vt ait Aug. eſt quod eſt dignum accuſatione & damnatione] Veniale autem quod hominem vſque in reatū perpetuæ mortis nō grauat, verūtamen pœnā meretur, ſed facilè indulgetur.

De modis peccatorum, qui multipliciter aſſignantur. I

Prima diſt. in to. 8. poſt medū enarrationis. Pſal. 79.

MODI autem peccatorum varias in ſcriptura habent diſtinctiones: in qua dicitur peccatū duobus modis committi, ſ. cupiditate & timore, vt Augu. tradit ſuper illū locū Pſalm. Incenſa igni & ſuffoſſa. [His enim duobus modis dicit omnia peccata mortalia includi. Et incēſa igni ea dicit quæ ex cupiditate malè incendēte oriuntur. Suffoſſa verò quæ ex timore malè humiliante proueniūt: quod eſt, quando quis cupit non cupienda, vel timet nō timenda. Aliter verò dicitur peccatū fieri tribus modis, ſ. cogitatu, verbo & opere, vnde Hierony. ſuper Ezech. [Tria generalia delicta ſunt, quibus humanum ſubiacet genus. Aut enim cogitatione, aut ſermone, aut opere peccamus.] His aliquando etiam additur quartus modus, ſ. cōſuetudinis: quod in quatriduano Lazaro ſignificatū eſt. Dicitur quoq; homo peccare in deum, in ſe, & in proximū. In Deū, cùm de Deo malè ſentit, vt hæreticus: vel quæ dei ſunt vſurpare præſumit indignè, participando ſacramentis: vel quando nomen dei peierando contemptibile facit. In proximum peccat, cùm proximū iniuſtè lædit: In ſe verò, cùm ſibi & nō alij nocet.

Tertia diſtinct.

Quomodo differunt delictum & peccatum. II

VARIAM quoque appellationē habet. Dicitur enim peccatum etiam delictum. [Et delictum fortaſſe eſt (vt ait Augu in quæſtionibus Leuitici) declinare à bono: Peccatum eſt, facere malum. Aliud eſt enim declinare à bono, aliud eſt facere malum. Peccatum ergo eſt perpetratio mali delictum deſertio boni: quod & ipſum oſtendit nomen. Quid enim aliud ſonat delictum, niſi derelictum? & qui delinquit, quid derelinquit, niſi bonū? Vel delictū eſt cum ignoranter fit, peccatum quod ſcienter cōmittitur. Indifferenter tamen & peccatum nomine delicti, & delictum nomine peccati appellatur.] II

De ſeptem principalibus vitiis.

PRAETEREA ſciendū eſt ſeptē eſſe vitia capitalia

vel principalia, vt Greg. ſuper Exod. ait. ſcilicet inanem gloriam, Iram, Liuidiam, Accidiam vel Triſtitiam, Auaritiā, Gaſtrimargiam, Luxuriam: quæ (vt ait Ioan. Chryſ.) ſignificata ſunt in ſeptem populis, qui terram promiſſionis Iſraēl promiſſam tenebant. De iis quaſi ſeptem fontibus cunctæ animarum mortiferæ corruptelæ emanant. Et dicuntur hæc capitalia, quia ex eis oriuntur omnia mala. Nullū enim malum eſt, quod etiam nō ab aliquo horum originem trahat.

De ſuperbia, quæ eſt radix omnis mali. I

Eccl. 10. b.

EX ſuperbia tamen omnia mala oriuntur, & hæc, & alia: quia vt ait Gregor. [Radix cuncti mali eſt ſuperbia. De qua dicitur, Initiū omnis peccati eſt ſuperbia quæ eſt amor propriæ excellentiæ. Cuius quatuor ſunt ſpecies, vt Greg. ait. Prima eſt, cum bonum quod habet quis, ſibi tribuit. Secunda, cùm credit à Deo eſſe datum, ſed tamen pro ſuis meritis. Tertia, cum ſe iactat habere quod non habet. Quarta, cum cæteris deſpectis vult ſingulariter videri. Meritò ergo radix omnis mali dicitur ſuperbia. Huic autem videtur obuiare quod Apoſtolus ait, Radix omnium malorum eſt cupiditas: quia ſi radix omnium malorum eſt cupiditas, ergo ſuperbiæ. Quomodo ergo ſuperbia radix eſt & initiū omnis peccati?]

De quatuor ſpeciebus ſuperbiæ.

Aug. ſuper Gen. l. 11. c. 14. in to mo 3.

1. Timo. vltimo c.

Quo ſenſu vtrunque radix dicatur omnium malorum, ſcilicet & ſuperbia, & cupiditas. K

SED vtrunque rectè dictum eſſe intelligitur, ſi genera peccatorum ſingulorum, non ſingula generum vtraque locutione includi intelligantur, nullum quippe genus peccati eſt, quod interdū ex ſuperbia non proueniat: nullum etiam, quod ex cupiditate aliquando nō deſcendat. Sūt enim nonnulli hominū qui ex cupiditate fiunt ſuperbi: & aliqui ex ſuperbia fiūt cupidi. Et enim, vt ait Aug. [homo qui nō eſſet amator pecuniæ, niſi per hoc putaret ſe excellētiorē eſſe: ideóque vt excellat, diuitias cupit. Tali homini ex ſuperbia oboritur cupiditas. Et eſt aliquis qui nō amaret excellere, niſi putaret per hoc diuitias maiores habere. Ideo ergo excellere laborat, quia diuitias habere amat. Huic innaſcitur ſuperbia. i. amor excellētiæ ex cupiditate. Patet ergo quod ex ſuperbia aliquādo cupiditas, & ex cupiditate aliquādo ſuperbia oritur: & ideo de vtraque rectè dicitur, q̄ ſit radix omnis mali.

ibid. c. 15

Universidad de Deusto
Biblioteca

LIBER II.

DE PECCATO IN SPIRITVM sanctum quod dicitur etiam peccatum ad mortem.

Distinct. XLIII.

De uno peccato speciali quod est magis graue & abominabile quod est peccatum in spiritū sanctum. Luc. 12. b. 1 Ioan 5. c Quid sit illud peccatum. Gen. 4. b.

EST præterea quoddam peccati genus cæteris grauius & abominabilius, quod dicitur peccatū in spiritum sanctum, de quo in euangelio veritas ait. Qui peccauerit in spiritum sanctum, non remittetur ei neq; hic neq; in futuro. Et Ioan. in epistola canonica. Est peccatum ad mortē, non pro eo dico vt quis oret. Qui enim peccat in patrē remittetur ei: & qui peccat in filiū, remittetur ei. Qui autem blasphemauerit in spiritum sanctum, non remittetur ei, neq; hic, neque in futuro. Sed quæritur quid sit illud peccatum in spiritum sanctum vel ad mortem. Quidam dicūt illud peccatū esse desperationis vel obstinationis. Obstinatio est induratæ mentis in malitia pertinacia, per quā homo fit impœnitens. Desperatio est, qua quis diffidit pœnitus de bonitate dei, æstimans suā malitiā diuinæ bonitatis magnitudinē excedere: sicut Chain qui dixit: Maior est iniquitas mea, quam vt veniā merear. Verunq; vero dicitur peccatū in spiritum sanctū, quia spiritus sanctus est amor patris & filij, & benignitas qua se inuicē & nos diligūt tanta est, cuius finis nō est. Rectè ergo in spiritū sanctū delinquere dicūtur, qui sua malitia dei bonitatē in peccando contant, & ideo pœnitentiā nō assumunt: & qui iniquitatem pertinaci mente inhærent, veniā nunquā relinquere proponunt, & ad bonitatē spiritus sancti nunquā redire. Pacem desperātes, & de misericordia dei nimis præsumētes, quibus placet malitia propter se, sicut piis bonitas. Sic malitia pertinacia & præsumptione peccāt, autumātes deū nō esse iustū. Illi desperatione, deūnon bonū existimāt, tollētes in hoc turbulentissimo iniquitatū mari portū diuinæ indulgentiæ, quò se recipiant fluctuantes. Atque ipsa desperatione addunt peccata peccatis, dicētes misericordiā nullā esse, & quod super peccatores necessaria dānatio debeat.

Vtrum omnis obstinatio sit peccatum in spiritum sanctum. A

SED quæritur, Vtrum omnis obstinatio mentis in malitia obduratæ, omnisque desperatio sit peccatum in spiritum sanctum. Quidam dicunt omnem obstinationem & omnem desperationem esse peccatū in spiritum sanctū. Quo si est, aliquando illud peccatum remittitur: quia multi etiam obstinatissimi & desperatissimi conuertūtur, vt Aug. ait super illum locum Psal. Conuertam in profundum mare, id est, eos qui erant desperatissimi. & ibi. Mittit cristallū suam sicut bucellas, id est, obstinatos facit aliorum doctores. Talium conuersio ibi etiam euidenter ostenditur, vbi ait. Qui educit vinctos in fortitudine: similiter & eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris. Secundum istos illud peccatum dicitur irremissibile, non quin aliquando remittatur, sed quia vix & raro & difficulter dimittitur. Nō enim facilitur cristallus, nisi vehementi spiritus impetu. Alij verò asserunt non quamlibet obstinationem vel desperationē appellari peccatum in spiritum sanctum, sed illam tantū quā comitatur impœnitentiæ qui etiam impœnitentiam dicunt esse peccatum in spiritum sanctum. Sed quia Aug. dicit impœnitentiam esse peccatum in spiritum sanctū, cùm sic obstinatus est aliquis, vt nō pœniteat: discuti oportet an aliud sit obstinatio, aliud impœnitentia sit in eo peccatū, an idē sub diuersis modis cōmissum. Secundum istos peccatum illud dicetur irremissibile, eo quòd nunquam dimittatur. Vt de Augu. etiam dicit, q̄ hoc solum peccatū veniam mereri non potest: & Hier. quod taliter peccās dignè pœnitere non potest. Et ideo rectè Ioannes dicit, vt non pro eo oret quis: quia qui sic peccat, orationibus ecclesiæ hic vel in futuro iuuari non potest, habens cor induratum tanquam lapis, sicut de diabolo legitur. Post hanc vitam qui valde mali sunt merces ecclesiæ iuuari non possunt.

Quod aliter accipitur peccatum in spiritum sanctum. C

EST etiam alia huius peccati assignatio. Hoc enim peccatum Aug. definiens in lib. de sermone domini in mōte ait, Peccatum ad mortem est, cùm post agnitionem Dei per gratiam Christi oppugnat aliquis fraternitatem, & aduersus ipsam gratiam qua reconciliatus est Deo, inuidiæ facibus æstuat: quod fortasse est peccare in spiritum sanctum, quod peccatum dicitur non remitti, non quia non sit ignoscendum peccanti si pœniteat: sed quia tanta est

Opi. quorundam.
Psal. 67. In tom. & post medium enarrationis.
Psal. 147. Ibidem in fine enarrationis ad psal. 49. Aliorum sententia.
super Mat thæum.
In li. 1. mō loge à fin. In to. 4.
Ibidē pau lo ifer ius Matt. 12. a.

labes peccati illius, vt de peccandi humilitatem subito non posſit: etiam ſi peccatum ſuum mala conſcientia agnoſcat & renunciare cogatur: vt iudas cùm dixit, Peccaui: faciliùs desperans cucurrit ad laqueum, quàm humilitate veniã peteret: quòd propter magnitudinem peccati iam ex damnatione peccati tales habere credẽdum eſt. Ecce quẽdam agnatio peccati in ſpiritum ſanctum vel ad mortem hic poſita eſt: qua illud peccatum eſſe traditur oppugnatio fraternitatis poſt agnitionem, & inuidentia gratiæ poſt recognitionem: quod ſpecies quædã obſtinationis intelligi poſſit. Illam tamen definitionem Aug. in lib retract. rememorans aliquid adiicẽdum ibi fore, nec aſſerendo ſe dixiſſe aperita dicens, Quod quidem nõ confirmaui, quoniam hoc petere me dixi: Sed tamen addendum fuit, ſi in hac ſceleratæ mentis peruerſitate finierit hanc vitam: quoniã de quoquo peſſimo in hac vita conſtituto, nõ eſt deſperãdum: nec pro illo imprudenter oratur, de quo non deſperatur. His verbis infinuatur peccatum præmiſſa definitione deſcriptum, ſic ſolum debere dici ad mortem vel in ſpiritum ſanctum, cui non habet comitem pœnitentiam: nec de aliquo peccatore deſperandum eſt in hac vita: & ideo pro omni eſſe orandum. Vnde illud Ioan. Non pro eo dico vt quis oret: ſic accipiendum videtur, vt pro aliquo peccante ad mortem vel in ſpiritum ſanctum poſtquàm finierit hanc vitam, non oremus. Dum autem in hac vita eſt, nec peccatũ illius iudicare, nec de illo ſeperare: ſed pro illo orare debemus. Vnde Aug. verbis domini de impœnitẽtia, quę eſt blaſphemia in ſpiritum ſanctum, ſic ait: Iſta impœnitentia vel cor impœnitẽs, quamdiu quiſque in hac carne viuit, non poteſt iudicari. De nullo enim deſperandum eſt, quandiu ad pœnitentiam patientia dei adducit. Paganus eſt hodie: Iudæus, infidelis eſt hodie: hæreticus eſt hodie: ſchiſmaticus eſt hodie: quid ſi cras amplectatur catholicam fidem, & ſequatur catholicam veritatem? Quid ſi iſti, quos in quocunque genere erroris notas, & tanquam deſperatiſsimos damnas, antequàm finiant iſtam vitam, agant pœnitentiam, & inueniant veram requiem & vitam in futuro? Nolite ergo ante tempus iudicare quenquam. Ex his oſtenditur pro ſingulis peccatoribus in hac vita eſſe orandum, nec de aliquo eſſe deſperandum: quia conuerti poteſt dum in hac vita eſt: quia non poteſt ſciri de aliquo vtrum peccauerit ad mortẽ vel in ſpiritũ ſanctum, niſi cum ab hac vita diſceſſerit: niſi forte alicui per ſpiritum ſanctum mirabiliter reuelatum fuerit. Ex prædictis aliquatenus capi poteſt quomodo accipiatur peccatũ in ſpiritum ſanctum, ſcilicet inuidentia gratiæ fraternitatẽ impœnitentis oppugnans: quæ vtique obſtinatio eſſe videtur, & omnis impœnitẽtis obſtinatio atque deſperatio. Nõ tamen verò eſt quòd nõ omnis qui non pœnitet, impœnitens dici poteſt: quia impœnitentia propriè obſtinati eſt, & (vt quidam volunt) etiam deſperati.

Li. 1. c. 9.

Sermone 11. poſt medium eiuſdem in tomo 10.

1. Ioan. 5.

1. Cor. 4. a

Alia aſſignatio peccati in ſpiritum ſanctum.

DE hoc quoque peccato in ſpiritum ſanctum Ambroſius in libro de ſpiritu ſancto differens definitam aſsignationem tradit dicens, Cur dominus dixerit, qui blaſphemauerit in filium hominis rẽmittetur ei: qui autem blaſphemauerit in ſpiritum ſanctum, neque hic neque in futuro remittetur ei, diligẽter aduerte. Nunquid alia eſt offenſio filij, alia ſpiritus ſancti? Sicut vna dignitas, ſic vna iniuria. Sed ſi quis corporis ſpecie deceptus humani remiſsius aliquid ſentit de Chriſti carne quã dignum eſt, habet culpam, nõ eſt tamen excluſus à venia. Si quis verò ſancti ſpiritus dignitatem, maieſtatem & poteſtatem abneget ſempiternam, & putet non in ſpiritu dei eiici dæmonia, ſed in Belzebũb, non poteſt ibi eſſe exhortatio veniæ, vbi ſacrilegij plenitudo eſt. Satis hic aperiẽ explicatur quid ſit peccatũ in ſpiritum ſanctũ. Quod illi Aug. deſcriptioni cõgruere videtur, qua illud peccatum dicitur eſſe inuidentia gratiæ oppugnãs fraternitatem. Qui enim poſt cognitionẽ veritatis ſancti ſpiritus veritatem negat, eiuſque opera dicit eſſe Beelzebub, poteſtati bonitati, & gratiæ dei inuidere non dubiatur. Non itaque diſtinctio illa verborum ſic accipienda eſt, quaſi trium perſonarum diuiſæ ſint offenſæ: ſed ibi peccatorum genera diſtincta ſunt. Peccatum enim in patrem id intelligitur, quod ſit per infirmitatem, quia patri ſcriptura frequenter attribuit potentiã. Peccatum in filium, quod ſit per ignorãtiam, quia ſapientia filio attribuitur. Tertium expoſitum eſt. Qui ergo peccat per infirmitatem vel per ignorantiam, facilè veniam adipiſcitur: ſed non ille, qui peccat in ſpiritum ſanctum. Cùm au-

Li. 1. ca. 3. in fine, in tomo 2.

Matt. 12.

Mat. 12. b

tem vna sit potentia, sapientia, bonitas trium: quare pater potentia, filio sapientia, spiritui sancto bonitas ascribenda. Sed quia de his superius dictum est, ad ea non est necesse hic redire.

Vnde habeat ortū potentia peccandi.

DE POTENTIA PECCANDI, AN sit homini vel diabolo à Deo.

Opi. quorundam quod sit à deo, sed falsa per simile.

Distinct. XLIIII.

POST prædicta consideratione dignum occurrit, vtrum peccandi potentia sit nobis à deo, vel à nobis. Putant quidam tectè agendi nobis esse à deo: potentiam verò peccandi non à deo, sed à nobis, vel à diabolo esse, sicut mala voluntas non à deo nobis est, sed à nobis & à diabolo: bona autem à deo tantum nobis est.

Rō ad probandum quod bona voluntas non sit homini nisi ex deo. Aug. lib. de fide ad Petrū ca. 3. ad medium ex Augu. li. de natura boni c. 32. tom. 6 Rom. 13. a Ioan. 19. b Super Psal. 32. in tomo 8. cō clusione 2. enarrationis ad psal. 32. Iob 1. c. Pro. 8. a.

Nam nanque voluntatis & cogitationis initium non hominem ex seipso nasci, sed diuinitus parari & tribui in eo deum operari, euidenter ostendit, quia nec diabolus, nec aliquis angelorum ex eius, ex quo in hanc caliginem sunt detrusi, bonam potestate vel potent resumere voluntatem, quia si possibile foret, humana natura postquam à deo auersa bonitatem perdidit voluntatis, ex seipsa rursus eam habere potuisset, multo possibilius hoc natura haberet angelica: quæ quanto magis grauantur terreni corporis pondere, tanto magis hac est prædita facultate. Non ergo homo vel angelus à se voluntatem bonam habere potest, sed malam. Similiter & de potestate inquiunt, per similitudinem voluntatis de potentia boni vel mali differenter, quod illa sit à deo non ista.

Authoritatibus astruit potentiam peccandi esse à deo.

SED pluribus sanctorum testimoniis indubitanter monstratur, quòd potestas malia deo est, à quo est omnis potestas. Ait enim Apostolus, Non est potestas nisi à deo. Quod nō de potestate boni tantum, sed & mali intelligi potest, cùm Pilato etiam veritas dicat: Non haberes in me potestatem, nisi datum esset tibi desuper. Malitia nempe hominum (vt ait Aug.) cupiditatem nocendi per se habet: potestatem autem si ille non dat, non habet. Ideoque diabolus antequā aliquid tolleret, Iob dicebat domino, Mitte manum tuam, id est, da potestatē: quia etiā nocentium potestas non est nisi à deo: sicut Sapientia ait, Per me reges regnant, & conditores per me terrā tenēt. Vnde Iob de domino ait, Qui facit

regnare hypocritam propter peccata populi. Et de populo Israel dicit deus, Dedi eis regem in ira mea. Nocendi enim voluntas potest esse ab homine, potestas autē nō est nisi à deo, & hoc abdita aptāque iustitia. Nā per potestatē diabolo aliquam iustos deus facit suos. De hoc etiam Grego. in mor. ait, Tumoris elatio non potestatis ordo in crimine est. Potē nobis deus tribuit, elationē verò potentiæ malitia nostræ mēti inuenit. Tollamus ergo quod de nostro est: quia nō potē nata iustā; sed actio prana dānatur. His autē authoritatibus aliisque pluribus euidenter ostenditur, q̄ non est potestas boni vel mali cuicunque: nisi à deo æquo, etsi lateat æquitas.

Iob 34 c. Ose. 13. d

An aliquando resistendum sit potestati.

HIC oritur quæstio, non transilienda silentio. Dictum est supra, q̄ potestas peccandi vel nocendi non est homini vel diabolo, nisi à deo. Apostolus autē dicit quod qui potestati resistit, dei ordinationi resistit. Cùm ergo diaboli sit potestas mali dei ordinatione, eius potestati nō esse resistēdum videtur. Sed sciendū est Apostolum ibi loqui de seculari potestate: scilicet rege, & principe, & huiusmodi: quibus non est resistendum in his quæ iubet deus eis exhiberi, scilicet in tributis & huiusmodi. Si verò princeps aliquis, vel diabolus aliquid iusserit vel suaserit cōtra deum, tunc resistēdum est. Vnde Aug. determinās quando resistendum sit potestati, in libro de natura boni ait, Si aliquid iubeat potestas quod nō debeas facere, hic sanè contēne potestatem, timēdo maiorem potestatem. Ipsos humanarum rerū gradus aduerte. Si quid iusserit procurator, nunquid faciendum est, si cōtra proconsulem iubeat? Rursus si quid ipse proconsul iubeat, & aliud iubeat imperator, nunquid dubitatur illo contempto illi esse seruiēdum? Ergo si aliud imperator, aliud iubeat deus, cō tempto illo obtemperandum est deo. Potestati ergo diaboli vel hominis tunc resistamus, cùm aliquid contra deum fugerit in quo dei ordinationi non resistimus, sed obtemperamus. Sic enim deus præcepit, vt in malis nulli potestati obediamus. Iam nunc his intelligendis atque pertractādis, quæ ad verbi incarnati mysterium pertinent, integra mētis cōsideratione intendamus: vt de ineffabilibus vel modicū aliquid fari, deo reuelante valeamus.

Rom. 13. c.

Quòd aliquādo resistendum est potestati.

FINIS SECVNDI LIBRI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INCIPIVNT RVbricæ tertij Libri.

DISTINCT. I.

DE incarnatione verbi. 217.A

Quare filius carnem assumpsit, non pater, vel spiritus sanctus. ibid.B

Vtrum pater vel spiritus S. potuerit incarnari. ibid.C

An filius qui tantùm carnem accepit, aliquid fecerit quod nó pater vel spiritus sanctus. 218.D

DISTINCT. II.

Quare totam humanã naturã accepit, & quid nomine naturæ intelligitur. 218.A

De vnione verbi & carnis mediante anima. 219.B

Quòd simul assumpsit animã & carnem verbum, nec caro prius est cõcepta quã assumpta. ibid.C

DISTINCT. III.

De carne assumpta qualis antè fuerit. 219.A

Quòd nullus est sine peccato hic, excepta virgine. 220.B

Quare Christus non fuit decimatus in Abraham sicut Leui. ibid.C

Quare caro Christi non dicta est peccatrix, sed similis. 221.D

Carnẽ Christi nõ prius cõceptã quàm assumptã. ibid.E

DISTINCT. IIII.

Quare spiritui sancto tribuitur incarnatio, cum [illegible] trinitatis. 22[illegible]

Quare dicatur Christus conceptus & natus de spiritu sancto. 2[illegible]

Alia ratio, qua dicitur natus de spiritu sancto. ibid.

Quare Apostolus dicit Christum factum, quem nouimus natum. ibid.

DISTINCT. V.

Si persona vel natura peperit nam, vel naturam assumpsit, & si natura Dei fuit carnata. 225.A

An diuina natura debeat dici caro facta. 226.

Quare nõ accepit personam hominis, cũ assumpserit hominem: quod quidã proferre nituntur. 2[illegible]

DISTINCT. VI.

De intelligentia harum locutionũ, Deus est homo factus, & [illegible] factus est homo, & tres sententias ponit. 22[illegible]

Prima est eorum qui dicit in incarnatione hominẽ [illegible] dam ex anima & carne [illegible] stitutũ, & illum hominem esse factũ Deum, & Deum illum hominem, & auctoritates quibus ita esse [illegible] runt ponit. 226.B.C

Secunda est eorum qui dicit hominẽ illũ ex tribus substantiis, vel duabus naturis constare, & hunc sententiam

vnam esse personã ante incarnationẽ simplicẽ tantũ, sed in incarnatione cõpositũ: & authoritates quib⁹ se munit. Apponit. 227.D.E

Tertia est eorũ qui nõ solùm personã ex naturis cõpositã negãt, sed etiã aliquem hominẽ, vel aliquã substantiam ibi ex anima & carne cõpositam diffitẽtur, & sic duo illa. C. carnẽ & animam verbo vnita dicunt: vt non ex illis aliqua substãtia vel persona cõponeretur, sed illis duobus velut indumẽto Deus vestiretur, vt mortalibus oculis appareret: quiratione incarnationis secundam habitũ accipiũt. ibi.F

Deinde authoritates inducit quibus hæc sententia roboratur. 228.G

Quatuor species habitus distinguuntur. ibid.G

DISTINCT. VII.

Deinde quæ singulis sententiis aduersari videntur ponit. 229.A.B

Ex quo sensu dicitur Christus prædestinatus. 230.C. D.E.F.G.H.I.K.L

Quòd non debet dici homo dominicus. 232.M.N

DISTINCT. VIII.

An diuina natura dici debeat nata de virgine. 232.A

De gemina natiuitate Christi: quibus natus est. ibid.B

DISTINCT. IX.

De adoratione exhibẽda humanitati Christi. 232.A.B

DISTINCT. X.

An Christus secũdum quòd homo, sit adoptiuus filius. 233.A.B.C.D.E

An persona vel natura prædestinata. 235.E

DISTINCT. XI.

Vtrũ Christus sit creatus vel factus. 235.A

De pfidia & pœna Arrij. 236.B

DISTINCT. XII.

An homo ille semper fuerit. 236.A

An Deus alium sumere potuerit, vel aliunde quàm de genere Adæ. ibid.B

Si homo ille potuerit peccare, vel nõ esse de⁹. 237.C.D

Si deus potuerit assumere hominẽ in sexu muliebri. ib.E

DISTINCT. XIII.

De sapientia & gratia Christi hoïs, an in eis proficere potuerit. 237.A.B.C.D.E

DISTINCT. XIIII.

Si anima Christi habuit sapiẽtiã parẽ cũ deo, & si omnia scit quæ Deus. 239.A.B

Quare deus nõ dedit illi animæ potentiam omnium, vt scientiam. 240.C.D

DISTINCT. XV.

De hominis defectibus quos assumpsit Chri 241.A.B.C

De propassione & passione timoris vel tri. 242.D.E.F

De quibusdã capitulis Hilarij obscuris, quibus carne Christi dolores passionis submoueri videtur. 243.G

DISTINCT. XVI.

An in Christo fuerit necessitas patiendi & moriendi, quæ est defectus generalis. 245.A.B

DISTINCT. XVII.

Si oſs Christi oratio vel voluntas impleta sit. 245.A.B

De capitulis quibusdam Ambrosij & Hilarij: vbi de dubitatione & timore Christi agitur. 246.C.D.E

DISTINCT. XVIII.

Si Christus meruit sibi & nobis, & quid sibi, & quid nobis. 247.A

Quòd à cõceptu meruit sibi, idem quod per passionem. 248.B.C

Si Christus sine omni merito habere valuit quod merito obtinuit. 249.D.E

DISTINCT. XIX.

Qualiter à diabolo & à peccato redemit nos Christus per mortem. 250.A

Cur deus homo & mortuus. 251.B.C.D.E.F

Secũdum quam naturam sit mediator. 252.G

DISTINCT. XX.

Quòd alio modo potuit liberare, & quare isto modo potius. 252.A

Qua iustitia sit victus diabolus. ibidem

De causa inter deum & hominem & diabolum. 253.B

Vtrum Christi passio sit opus dei vel Iudæorum. 254.

DISTINCT. XXI.

Si in Christi morte separata fuit anima vel caro à verbo. 254.A.B.C

Qua ratione dicitur Christus mortuus vel passus. 255.D

DISTINCT. XXII.

Si Christus in morte fuit homo. 256.A.B

Si Christus vbicunque est, homo. 257.B.C

Si ea quæ dicuntur de deo vel filio dei, possint dici de homine illo, vel de filio hominis. 258.D

DISTINCT. XXIII.

Si Christus habuerit fidem, spem & charitatem. 260.A

Quid sit fides. ibid.B

Quot modis dicit fides. ibid.C

Quid sit credere deum, vel deo, vel in deum. 259.D

De informi qualitate quæ quę i malo Christia. est. ibid.E

Quomodo dicatur vna fides. ibid.F.G

Descriptio fidei. 260.H.I

DISTINCT. XXIIII.

Quomodo intelligatur quod scriptum est, Cùm factum fuerit, credatis. 260.A

Si Petrus habuit fidem passionis, quando vidit illum hominem pati. 261.B

Si aliqua sciuntur quæ creduntur ibid.C

DISTINCT. XXV.

De fide antiquorum. 262.A

De fide simplicium. ibid.B

Quæ ante aduentum credere sufficiebant. 263.C

De fide Cornelij. ibid.D.E

DISTINCT. XXVI.

De spe quid sit. 264.A

De quibus sit spes, & quomodo differant fides & spes. ibid.B

Si in Christo fuerit fides vel spes. ibid.C

Si iusti in inferno fidem & spem habuerunt, ibid.C

DISTINCT. XXVII.

De charitate Dei & proximi quæ in Christo & in nobis est. 264.A

Quid sit charitas. 265.B

Eadem charitate diligitur deus & proximus, & quare dicantur duo mandata charitatis. ibid.C

De modo diligendi. ibi. D.E

De impletione illius mãdati, diliges deum ex toto corde tuo. 266.F.G

Quòd alterum mandatum in altero est. ibid.H.I

DISTINCT. XXVIII.

Si iubemur totũ proximũ diligere & nos totos. 266.A

Quòd in dilectione proximi includitur dilectio Angelorum, & quis sit proximus. 267.B.C

DISTINCT. XXIX.

De ordine diligẽdi, quid priꝰ, quid posterius. 268.A

An omnes homines pariter diligendi sint. ibidem.B.C.D.E.F.G

De gradibꝰ charitatis. 270.H

DISTINCT. XXX.

Si melius est diligere inimicos quàm amicos. 270.A

DISTINCT. XXXI.

Si charitas semel habita amittatur 271.A.B

Quare fides, spes, & scientia dicuntur euacuari, & non charitas, cùm & ipsa sit ex parte. 272.C.D

DISTINCT. XXXII.

De charitate dei. 273.A

Quomodo dicetur deus magis diligere vel minus hũc vel illum. ibid.B.C.D

Si Deus ab æterno dilexit reprobos. 274.E

DISTINCT. XXXIII.

De quatuor virtutibus principalibus, & vtrum hæ virtutes in Christo fuerint, & in angelis sint, & de vsibus earum. 274.A

DISTINCT. XXXIIII.

De septem donis spiritus sancti, & vtrum sint virtutes, & sint in Angelis. 274.A

Vtrum in Christo fuerint. 275.B.C.D.E

De timore casto, & seruili, & initiali. 276.F.G.H

Quòd timor seruilis & initia

Universidad de Deusto
Biblioteca

lis dicuntur initium sapientiæ, sed differenter. 277.I
Quomodo castus timor permanet in æternum. ibid.K
Si timor pœnæ qui fuit in Christo, seruilis vel initialis fuerit. 278.L

DISTINCT. XXXV.

De sapientia & scientia quomodo differant. 278.A
In quo differat sapientia ab intellectu. ibid.B
Vtrum intellectus & scientia quæ inter dona numerãtur sint illa quæ naturaliter habet homo. 279.C.D

DISTINCT. XXXVI.

De cõnexione virtutum quę non separantur, & an cunctæ virtutes pares sint in quocunque sunt. 279.A.B
Quomodo in charitate tota lex pendet. 280.C

DISTINCT. XXXVII.

De decem mandatis quomodo cõtineantur in duobus. 281.A
Quare idolum nihil esse in mundo dicitur. ibid.B
Quare in spiritu sancto propriè dicitur fieri remissio peccatorum. ibid.
De sensu spirituali & carnalis legis. 282.C
De furto. ibid.
De mendacio. ibid.

DISTINCT. XXXVIII.

De triplici genere mendacij & de octo speciebus mendacij. 283.A
Quid sit mendacium. ibid.B
Quid mentiri. ibid.C
In quibus rebus cum periculo erratur, vel non. 284.D

DISTINCT. XXXIX.

De periurio, & an sit periurium quod nõ est mendacium. 284.A
De triplici modo periurij. 285.B
An iuratio sit malum. ibid.C
De iuramento quod fit per creaturas. 286.D
Quæ iuratio sit grauior, an quæ fit per Deum, an quæ fit per creaturas, vel per Euangelium. ibid.E
Quid sit dicere per Deum. ibid.F
De illis qui iurant per falsos deos. ibid.G
Quòd iuramentum vel promissio contra Deum facta non est tenenda. 287.H
Si est periurus qui non seruat quod incautè iurat. ibid.I
De illis qui verborum calliditate iurant. ibid.K
De illo qui cogit aliquem iurare. ibid.L.M

DISTINCT. XL.

Quare lex dicitur cõprimere manũ nõ animum. 287.A
Quæ sit litera occidẽs. 288.B
De Legis & Euangelij distantia. ibid.

FINIS.

PETRI LOMBARDI
EPISCOPI PARISIENSIS
SENTENTIARVM
Liber III.

DE INCARNATIONE VERBI aliisque ad hoc spectantibus.

Distinct. I.

CVM venit igitur plenitudo temporis (vt ait Apostolus) misit deus filium suum, factũ de muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erãt redimeret, vt in adoptionem filiorũ dei reciperemur. Tempus autẽ plenitudinis dicitur tempus gratiæ, quod ab aduentu saluatoris exordium sumpsit. Hoc est tempus miserendi, & benignitatis: in quo gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Gratia, quia per charitatem impletur quod in lege præcipiebatur. Veritas, quia per Christi aduentum exhibetur atque perficitur humanæ redemptionis promissio facta ab antiquo. Filij ergo missio est ipsa incarnatio. Ideo enim missus est, quòd in forma hominis mundo visibilis apparuit: de quo suprà sufficienter dictum est.

De unione naturarũ in Christo ex parte personæ assumentis.
Gala. 4. a
Esa. 61.
Ioan. 1. b.
Phil. 2. a.

Quare filius carnem assumpsit, non pater, vel spiritus sanctus.

DILIGENTER verò annotandũ est, quare filius, non pater, vel spiritus sanctus est incarnatus. Solus nanq; filius hominẽ assumpsit. Quod vtique congruo ordine, atque alta dei sapientia fecit consilio: vt deus qui in sapientia sua mundum condiderat, secundum illud: Omnia in sapientia fecisti domine quæ in cælis sunt, & quæ in terris: restauraret in eadem. Hæc est mulier euangelica, quæ accendit lucernam, & drachmam decimam, quæ perdita fuerat, reperit, sapientia, scilicet patris, quæ testam humanæ infirmitatis lumine suæ diuinitatis accendit, perditúmque hominem reparauit, nomine regis & imagine insignitum.

Primasius.
Psal. 103.
Ephe. 1. b.
Luca 15. b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda ratio.

Ideo etiam filius missus est, & non pater: quia congruentius mitti debebat, qui est ab alio, quã qui à nullo est: filius enim à patre est: pater verò à nullo est. Vt enim ait Aug. in lib. *Li. 4. c. 20 Tomo 3.* Tri. Nõ enim habet de quo sit. Sicut ergo pater genuit, filius genitus est: ita cõgruè pater misit, filius missus est. Nã illo enim cõueniẽter mittitur dei verbũ, cuius est verbũ: illo mittitur, de quo natum est. Mittitur quod genitum est. Pater verò qui misit, à nullo est. Ideoq; pater missus nõ est: ne si mitteretur, ab alio esse putaretur. Missus est ergo non mõ filius, qui à solo patre est: Deinde etiã spiritus sanctus qui est à patre & filio. Sed filius solus in carne missus est: nõ spiritus sanctus, sicut nec pater. Quod ideo factũ est, qui erat in diuinitate dei filius, in humanitate fieret hominis filius. Nõ pater vel spiritus sanctus carnẽ induit, ne alius *Tertia ratio.* in diuinitate esset filius, alius in humanitate. Et ne idem esset pater & filius, si deus pater de homine nasceretur. Vnde Aug. *Ca. 2. to. 3.* in ecclesiasticis dogmatibus: Nõ pater carnẽ assumpsit, non spiritus sanctus, sed filius tantũm: vt qui erat in diuinitate dei filius: ipse fieret in homine hominis filius, ne nomen ad alterum transiret, qui non esset æterna natiuitate filius. Dei ergo filius hominis factus est filius, naturæ secundũ veritatẽ naturæ ex deo dei filius, & secundũ veritatẽ naturæ ex hoie hominis filius: vt veritas geniti nõ adoptione, nec appellatiõe, sed in vtraq; natiuitate filij nomẽ haberet, vt esset verus deus, & verus homo vnus filius. Non ergo duos Christos, neque duos filios, sed dei filium confitemur vnum filium: quem propterea & vnigenitũ dicimus, quia manentem in duabus substãtijs, sicut ei natura veritatis tulit, non confusis naturis atque immixtis, sicut Thimotheani volunt, sed societate vnitis. Ecce habes quare filius, non pater vel spiritus sanctus carnem assumpserit.

Vtrum pater vel spiritus sanctus potuerit incarnari, vel possit.

SI verò quæritur, Vtrum pater vel spiritus sanctus incarnari potuerit, vel etiã modo possit. Sanè respondeo potuisse, & potuisse olim, & posse nunc carnẽ sumere & homo fieri, iam patrẽ, quã spiritũ sanctum. Sicut enim filius homo factus est, ita pater vel spiritus sanctus potuit & potest.

An filius qui tantum carnem accepit, aliquid fecerit quod non pater vel spiritus sanctus. D

SED fortè aliquis dicent, Cum indiuisa sunt opera trinitatis, si filius carnem assumpsit, tũc pater & spiritus sanctus: quia si filius carnẽ assumpsit, nec hoc fecit pater, vel spiritus sanctus, nõ omne quod facit filius, facit & pater & spiritus sanctus. At omnia simul pater & filius & amborũ spiritus pariter concorditer operãtur. Ad quod dicimus, quia nihil operatur filius sine patre & spiritu sancto, sed vna eorum triũ operatio indiuisa & indissimilis: & tamen licet, non pater vel spiritus sanctus carnẽ assumpsit. Ipsam tamen carnis assumptionem trinitas operata est, sicut Aug. *Cap. 2. in fine tom. 3* dicit in lib. de fide ad Petrum. Reconciliati sumus per solũ filium secundũ carnem, sed non soli filio secundũ deitatem. Trinitas enim nos sibi reconciliauit, per hoc quòd solam filio carnẽ ipsa trinitas fecit. Trinitas ergo carnis assumptionẽ fecit, sed verbo, nõ patri vel spiritui sancto. Si enim pater filii, & filius sibi, vel pater filio, & filius patri carnis assumptionem operatus esset, iam non eadem esset operatio, sed diuisa. Sed sicut inseparabilis & indiuisa est *1. de Trin. ca. 4.* eorum substantiæ trinitas, vt ait Aug. in lib. de Tri. ita & operatio non tamẽ eandẽ trinitatẽ natam de virgine, crucifixam, & resuscitam catholici tractatores docuerũt: sed tantum monstrãs, nec eandẽ trinitatẽ in specie columbæ descendisse credendum, sed tantũ spiritum sanctum, nec eandẽ dixisse de cœlo, Tu es filius meus: sed tantùm patris vocẽ fuisse ad filium factam: quãuis pater & filius & spiritus sanctus sicut inseparabiles sunt, ita & inseparabiliter operentur. Hæc & *Mat. 3. d. & 17. c. Mar. 1. b.* nostra fides est, quoniam quidem hæc est catholica fides. Licet ergo solus filius carnem assumpserit, ipsam tamen incarnationem cum patre & spiritu sancto operatus est.

QVARE TOTAM HVMANAM naturam acceperit, & quid nomine humanitatis vel humanæ naturæ, intelligendum sit.

De incarnatione & personarum de ea.

Distinct. II.

ET ita in homine tota humana natura vitio corrupta erat, totã assumpsit, i. animã & carnẽ, vt totam cu-

rum in Christo ex parte naturæ assumptæ.

raret & sanctificaret. Quod autē humanæ naturæ sine humanitatis vocabulo anima & caro intelligi debeāt, aperte docet Hieronymus in expositione catholicæ fidei dicens: Sic cōfitemur in Christo vnā filij esse personā, vt dicamus duas perfectas & integras esse substantias, id est, deitatis & humanitatis, quę ex anima cōtinetur & corpore. Ecce aperte ostendit humanitatis nomine animā & corpus intelligi, quæ duo assumpsisse dei filius intelligitur, vbi hominē habuisse humanitatem vel humanā naturam accepisse legitur. Errant ergo qui nomine humanitatis non substantiā, sed proprietatem quandam, à qua homo nominatur, significari contendunt, vbicunque humanitas Christi memoratur.

Ad Damas. papā in explanatione Symboli. tom. 4.

Ait enim Ioannes Damas. Sciendum quidem est, quòd deitatis & humanitatis nomē substantiarū, id est, naturarum est repræsentatiuum. Natura enim nō sic accipitur in Christo, vt cùm dicitur vna natura esse omniū hominum, quod euidenter idem Ioannes ostendit, differentē rationē huic assignās, cum natura humana in Christo nominatur, & cum vna dicitur natura omniū hominum. Ait enim, Cùm vna hominum naturam dicimus, sciendū est, quòd non considerātes ad animæ, & corporis rationem hoc dicimus. Impossibile enim est vni⁹ naturę dicere domini corpus & animā, adinuicē comparata. Sed quia plurimæ personæ hominū sunt, omnes autē eādē suscipiunt rationē naturę (omnes enim ex anima & corpore compositi sunt, & omnes eandem animæ participant, & substantiam corporis possident) communem speciem plurimarū & differentium personarum, vnam naturā dicimus, vniuscuiusq; scilicet personæ duas naturas habētis, & in duabus perfectē naturis animæ scilicet & corporis, existentis. In domino autē Iesu Christo non est cōmunem speciem accipere, neq; enim factus est, nec est, nec aliquando fier alius. Sed Christus ex deitate & humanitate, est, in deitatéq; & humanitate deus perfectus est, idem & homo perfectus. Totam ergo hominis naturā, id est, animam & carnem & horum proprietates sine accidentia assumpsit deus, non carnem sine anima, nec animam sine ratione, vt hæretici voluerunt: sed & carnem & animam cum sensibus suis. Vnde Ioānes Damascenus ait:

Errorem quorundā tāgit qui humanitatē male acceptūt. Lib. 3. de Orthodoxa fide c. 4. Ibidē. Cap. 3 in medio.

* *alias carne. Li. 3. de Orthodo. fide c. 6.*

Omnia quę in natura nostra plantauit deus, verbum assumpsit, scilicet corpus & animā intellectualem, & horū idiomata. Totus enim totum assumpsit me, vt toti mihi salutē glorificaret. Quod enim in assumptibile est, incurabile est.

3. p. q. 6. a. 1.

De vnione verbi & carnis mediante anima. 2.ª dist. 18.

ASSVMPSIT ergo dei filius carnem & animam, sed carnem mediante anima. Conuenit est carni per medium intellectum, verbum dei. Tantæ enim subtilitatis atq; simplicitatis est diuina essentia, vt corpori de limo terræ formato sibi nō cōgruerit, nisi mediante rationali essentia. Illa autem vnio inexplicabilis est adeò vt etiam Ioannes ab vtero sanctificatus, se nō esse dignum fateatur soluere corrigiam calceamenti Iesu: quia illius vnionis modum inuestigare, nedùm explicare non erat sufficiens. Non sunt ergo audiendi, qui non verum hominē filium dei suscepisse dicunt, neque natum de fœmina: sed falsam carnē, & imaginē corporis simulatam ostendisse videntibus. In quem errorem prorumpunt, quia timent quod fieri non possit, scilicet, ne humana carne veritas & substantia dei inquinetur: & tamē benedicāt istum visibilem solem radios suos per omnes fœtores & sordes corporum spargere, eos mundos & synceros seruare. Si ergo visibilia munda visibilibus immundis conspersa possunt & non coinquinari, quanto magis incommutabilis & inuisibilis veritas per spiritum animā, & per animam corpus susciperis, totum hominē sine sui cōmutatione assumpsit, & ab omnibus infirmitatibus liberauit? Ecce docuit dei sapientiā per spiritum assumpsisse animam, & per animam corpus. Spiritus enim sanctus pars animæ superior, & maiori similitudine deo propinquat quàm anima, scilicet ipsa eadem secundum inferiorem partē, & animā magis quàm corpus, & ideo non incongruè anima diuina assumpta per spiritum, & corpus per animam.

Damas. li. 3. Ortho. fidei ca. 6 Ioan. 1. 2 Aug. li. de ago. Christiano cap. 8. Tomo 3.

Hæc materia diffusè tractatur ab Aug. li. de spiritu & anima cap. 9. & 10.

Quòd verbum simul assumpsit carnem, & animam, neque caro priùs est concepta quàm assumpta. 3.ª p. q. 33. a. 2.

SI autem quæritur. Vtrum verbum carnem simul & animam assumpserit, an priùs animam quàm carnem, vel carnem quàm animam: & verum caro illa priùs fuerit in vtero virginis concepta, & postea assumpta. Verissimè & absque vlla ambiguitate dicitur, quia ex quo deus hominem as-

3. p. q. 6. a. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sumpsit, totum assumpsit, simulq; sibi vnivit animã & carnem. nec caro prius fuit concepta, & postmodum assumpta, sed in conceptione assumpta, & in assumptione cõcepta. Vide Aug. in lib. de fide ad Petrum. Firmissime tene, & nullatenus dubites non carnem Christi sine diuinitate cõceptam in vtero virginis priusquam susciperetur à verbo: sed ipsum verbum deum suæ carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem verbi incarnatione cõceptam. Idem in lib. de Trin. Non esset dei hominumque mediator, nisi esset idem deus idem homo in vtroque vnus & verus. quam seruilis formam à solo filio susceptam tota trinitas (cuius vna est voluntas & operatio) fecit. Nõ autem in vtero virginis prius caro suscepta est, & postmodũ diuinitas venit in carnem: sed mox ipsum verbum venit in vterum, seruata veritate propriæ naturæ. factum est caro & perfectus homo, id est, in veritate carnis & animæ natus est. De hoc etiam Greg. in Moralibus ait. Angelo nunciante & spiritu adueniente, mox verbũ in vtero mox intra vterum verbum caro.

Cap. 13.

1. Ti. 2. b. Li. 1 c. 61. & in glos. ad Roma. 1. circa illud, qui factus est ei, &c. Li. 18. ca. 20. circa illud Iob 28 nũ. ad. equalitur ei topazion.

DE CARNE QVAM VERBVM ASSUMPSIT, QUALIS ANTE FUERIT & QUALIS ASSUMPTA SIT.

Distinct. III.

QVæritur etiam de carne verbi an priusquam cõciperetur obligata fuerit peccato, an & talis assumpserit à verbo. Sanè dici potest & credi, quod iuxta sanctorũ attestationes, cõuenientiũ ipsam primitus peccato fuisse obnoxiã sicut reliqua virginis caro, sed spiritus sancti operatione ita mũdatã, vt ab omni peccati cõtagione immunis vniretur verbo: pœna tantũm nõ necessitate, sed voluntate assumẽtis remanẽte. Mariã quoq; totã spiritus sanctus in eã prævenientes à peccato prorsus purgauit & à futuro peccati etiã liberauit, vel fomitẽ ipsum penitus exterminando, vt quibusdã placet, vel sic debilitãdo & extenuãdo, vt postmodũ peccandi occasio nullatenus exoriri. Potestque quoq; genetandi absq; viri semine virgini præparatio. Nam enim verba euangelij docent, vbi angelus virginẽ alloquitur ait. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Cui sacra virgo respondit, Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Quod exponẽs Ioannes Damascenus, ait, Post consensum autem sanctæ virginis spiritus sanctus supernenit in eam, secundum verbum domini quod dixit angelus purgans ipsam, & potẽtiam deitatis ver præceptiuam præparans, simul autẽ & generatiuã. Et tũc obumbrauit ipsam dei altissimi per se sapiẽtia & virtus existens, id est, filius dei patri homousios, id est, cõsubstantialis. accepit diuinum semen. Et copulauit sibiipsi ex sanctissimis & purissimis ipsius virginis, sanguinibus, nostræ animæ consperſionis carnem animata anima rationali & intellectiua non seminans, sed per spiritum sanctum creans: vnire simul caro, simul dei caro, simul dei verbi caro animata rationalis & intellectiua. Ex his perspicuum fit quod antedximus: carnem scilicet verbi simul conceptã & assumptam: eandẽmque imò totam virginem spiritu sancto præuenire ab omni labe peccatis castificatam. Cui collata est fides ad. gratia nouo more gerandi, vt sine coitu viri, sine libidine concipientis in vtero virginis celebraretur conceptus dei & hominis. Illa enim caro, quam deus de virgine sibi dignatus est, sine vitio concepta, sine peccato nata, illamne tamen carnem non cælestis, non aeriæ, non alterius cuiuslibet putes esse naturæ: sed eius, cuius est omnium hominum caro.

Cap. 13.

Li. de ortu sancti Iohãnis Baptistæ. Theodora fide 3. c. 2.

Augst. de Petrũ ca. 2. in medio cap.

Authoritate firmat extunc fuisse virginem immunem à peccato.

QVOD autem sacra virgo extunc ab omni peccato immunis extiterit, Augustinus euidenter ostendit in libro de natura & gratia, inquiens. Excepta sancta virgine Maria, de qua propter honorem domini, nullam prorsus cum de peccatis agitur, haberi volo quæstionem. Inde enim scimus, quod ei plus sit gratiæ collatum ad vincendum ex omni parte peccatum, quòd concipere ac parere meruit, quem constat nullum habuisse peccatum. Hac ergo virgine excepta, si omnes sancti & sanctæ congregari possent, & quæreretur ab eis an peccatum haberent, quid responderetur nisi quod Ioannes ait, Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus: illa autem virgo singulari gratia excepta est atque repleta, vt ipsum haberet vincere qui meruit concipere & parere, quem ex initio habuit vniuersitas dominum vt illud

Tom. 7. 1. Ioan. 1. d. Li. de fide ad Petrũ c. 2. d. 11. li. 13 c. 18.

Quod non sola illa caro fuit etiã sacra Virgo omnia peccata à spiritu sancto fuit mundata. Luc. 1. d.

935

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod nascebatur ex propagine primi hominis, tantùm modo generis, non criminis originem duceret.

Quare non fuit Christus decimatus in Abraham, sicut Leui, cùm caro quam accepit in eo, fuit peccato obnoxia. C

CVM autem illa caro, cuius excellentia singularis verbis explicari nō valet, antequà meſſet verbo vnita, obnoxia fuerit peccato in maria & in aliis, à quibus propagatione traducta eſt: non immeritò videri poteſt in Abrahā peccare ſubiacuiſſe, cuius vniuerſa caro peccato ſubiacebat. Vnde quæri ſolet, quare Leui decimatus dicatur in Abrahā & nō Chriſtus, cùm in lumbis Abrahæ vterque fuerit ſecundū materialē rationē, quando Abraham decimatus eſt, & decimas dedit Melchiſedech. Tūc enim Apoſtolus Leui decimatum dicit in Abrahā, tanquà in materiali cauſa: Quia ea decimatione ſicut Abraham minor Melchiſedech oſtenditur, cui perſonaliter decimas ſoluit, ita & leuiticus ordo qui in Abraham ſecundum rationem ſeminalem erat, & ex eo per concupiſcētiam carnis deſcendit. Chriſtus autem nō eſt decimatus: quia licet ibi fuerit ſecundum carnem, nō tamen inde deſcendit ſecundum legem communem, ſcilicet per carnis libidinem, ſicut etiam in Adam omnes peccauerunt, ſed non Chriſtus. Vnde Aug. ſuper Gen. Sicut in Adā peccante, qui in lumbis eius erant peccauerunt: ſic Abrahā decimante, qui in lūbis eius erāt, decimati ſunt. Sed hoc non ſequitur in Chriſto, licet in lumbis Adæ & Abrahæ fuerit: quia non ſecundum concupiſcentiā carnis inde deſcendit. Cùm ergo Leui & Chriſtus ſecundum carnem eſſent in lūbis Abrahæ, quando decimatus eſt: ideo pariter decimati non ſunt, quia ſecundum aliquem modū non erat ibi Chriſtus, quo erat ibi Leui. Secundum rationem quippe ſeminalē ibi fuit leui, qua ratione per concubitū venerat in matrem: ſecundum quam rationem non erat ibi caro Chriſti caro, quanuis ſecundū ipſam ibi fuerit Mariæ caro. Ille ergo decimatus eſt in Abraham, qui ſic fuit in lumbis Abrahæ: ſicut ille fuit in lumbis patris ſui, id eſt, qui ſic eſt natus de patre Abraham: ſicut ille de patre ſuo natus eſt ſine concupiſcentia, licet per legem carnis, & inuiſibilem concupiſcentiam.

Gen. 14. d
Hebr. 7. b
Quæ intelligētia Leuidecimatus dicatur in Abraham.

Rom. 5. c.
Li. 10. ca 19.

Ibid. c. 10.
Secūdum aliquem modū ibi fuit Leui qui non Chriſtus.

Qua ratione caro Chriſti dicta eſt in ſcriptura non fuiſſe peccatrix, ſed ſimilis: quo aperitur quare obligata peccato non fuit in Chriſto. D

QVO circa primitias noſtræ maſſæ rectè aſſumpſiſſe dicitur Chriſtus, quia non carnem peccati, ſed ſimilitudinem carnis peccati accepit. Miſit enim deus filium ſuum (vt ait Apoſtolus) in ſimilitudinē carnis peccati. Aſſumpſit enim verbum carnem peccatrici ſimilem in pœna, & nō in culpa: & ideo non peccatricem. Cæterà verò hominū omnis caro peccati eſt. Sola illius non eſt caro peccati quia nō eſt eius mater concupiſcentia, ſed gratia concepit. Habet tamē ſimilitudinem carnis peccati per paſsibilitatem & mortalitatem, quia eſurijit, ſitijt, & huiuſmodi. Licet ergo eadē caro ſit eius quæ & noſtra, non tamē ita facta eſt in vtero ſicut noſtra. Eſt enim ſanctificata in vtero, & nata ſine peccato, & nec ipſe in illa vnquā peccauit. In pœna ergo ſimilis eſt noſtræ, non in qualitate peccati: quia pollutionē, quæ ex cō cupiſcentiæ motu concepta eſt, omnino non habuit, nec ex carnali delectatione nata eſt. Venit ergo & corpus immaculatum, quod præter libidinis concupiſcentiam ſuit concepta: nec illud in ſe habuit vitiū, quod in aliis eſt cauſa peccati, nec in eo peccauit. Ideóque verè dicitur verbi caro nō fuiſſe in Chriſto obligata peccato.

Ex Damaſcemo li. 3. de orthodoxa fide ca. 2.
Rom. 8. a.
Mat. 4. a.
Ioan. 19.

Quidam videntur aduerſari illi ſententiæ, qua dictum eſt carnem Chriſti non priùs conceptam quam aſſumptam. E

ILLI autem ſententiæ qua ſuprà diximus, carnē verbi non antè fuiſſe conceptam quàm aſſumptam, videtur obuiare quod Aug. ait ſuper Ioānem vbi legitur, Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Iudæi, Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt hoc templum, & tu tribus diebus excitabis illud? Hic, inquit, numerus perfectioni dominici corporis conuenit: quia (vt dicunt phyſici) tot diebus forma humani corporis perficitur. Horū occaſione verborum quidam dicere præſumpſerunt, dominici corporis formam tot diebus ad modum aliorū corporum perfectam, & membrorum lineamentis diſtinctam: & ſuum verbum dicitur ſibi vniſſe carnem & animam: & hoc

Tomo 9. tract. 10. Ioan. 2. d.
Aug. libr. de trin. c. 5 tomo 3. Et libr. 83. quæſt. 56.

modo dicunt illum numerum perfectioni dominici corporis conuenire. Sed alia ratio illius dicti exuit, ex qua ista oritur intelligentia verbi. Non enim ideo illud dixit Augustinus quia mox vt caro illa opere spiritus sancti sanctificata & a reliqua separata fuit, verbo dei cùm anima vniretur, vt perfectus & verus deus esset perfectus & verus homo: sed quia membrorum illius dominici corporis distinctio in ipso augmento conceptionis & vnionis dei & hominis adeò exigua erat & parua, vt humano visui vix posset subiici, diebus autem illis quos Augustinus memorat perfecta est, & notabilis facta. Incarnatum est ergo verbū, vt ait Ioā. Damasc. & a propria incorporalitate non excessit, & totum incarnatum est, & totum est incircunscriptum. Minoratur corporaliter & contrahitur: & diuinè est incircunscriptum. non coextenditur carne eius cum incircūscripta diuinitate. In omnibus igitur qui super omnia erat, & in vtero sanctę genitricis existendo sed in ipsa per actum incarnationis.

Lib. de orthodoxa fide 3. ca. 7. in fine.

Ibidem in initio.

QVARE IN SCRIPTVRA SAEPIVS tribuatur incarnatio quæ est opus trinitatis, spiritui sancto, & de ipso etiam conceptus & natus dicatur.

Distinct. IIII.

Qualiter caro Christi fuerit per spiritū sanctū concepta. Dictum.1.

CVM verò incarnatio verbi, sicut in superioribus tractatū est, operatio verè sit patris & filij & spiritus sancti, inuestigatione dignū nobis videtur, quare scriptura spiritui sancto hoc opus sæpius tribuatur, & de ipso Christus cōceptus & natus memoretur. Non enim ideo operatio incarnationis spiritui sancto sæpius tribuitur, quam ipse solus fine patre ac filio fecerit, sed quia spiritus sanctus est charitas & donū patris & filij, & ineffabili dei charitate verbum caro factum est, & ineffabili dei dono filium dei sibi vniunt formā serui. Non ergo frequēs denominatio spiritus sancti ab illo opere patrem vel filiū seeludit: sed pater vno nominato tres intelligātur, sicut fit sæpe in aliis operibus. Vnde Aug. super hoc mouens quæstionem, in hūc modum eandem determinat in Enchi. ita inquiēs. Cum ergo iam creatura ex qua virgo cōcepit & peperit, quāuis ad vnius personam filij pertinentē tota trinitas fecerit (neq; enim inseparabilia sunt opera trinitatis) cur in ea faciēda spiritus sanctus solus nominatus est? An etiā quando vnus trium in aliquo opere nominatur, vniuersa operari trinitas intelligitur ita vere est, & exēplis doceri potest. Audistis propositam quæstionem, eiusdemque solutionem vel expositionem.

Ibidem.

Quo sensu dicatur Christus cōceptus & natus de spiritu sancto. B

SED non est in hoc diutius immorandum. Illud enim monuerim, quomodo dictus est Christus natus de spiritu sancto, cum filius nullo modo sit spiritus sancti. Nunquid dicturi sumus patrem hominis Christi esse spiritum sanctum, vt Deus pater verbum genuerit, spiritus sanctus hominē: ex quo vtraque substātia Christus vnus esset, et Dei patris filius secundum verbum, & spiritus sancti filius secundum hominem, quod cum spiritus sanctus, tanquam pater eius, de matre virgine genuisset. Quis hoc dicere audebit, cùm hoc ita sit abhorrendum, vt nullæ fidelium aures id valeant sublinere? Proinde cùm fateamur Christum natum de spiritu sancto ex Maria virgine, quomodo non sit filius spiritus sancti, & sit filius virginis, cùm & de illo & de illa sit natus, explicare difficile est. Proculdubio non sic de illo, vt de patre: Sic autem de illa, vt de matre natus est. Non est autem concedendum quicquid de aliqua re nascitur, continuò eiusdem rei filium nuncupandum. Vt enim omittam aliter de homine nasci filium, aliter capillum, aliter pediculum, & lumbricum, quorum nihil est filius. Vt ergo hæc omittā, quoniam naturæ rei deformiter comparantur, certè qui nascuntur ex aqua & spiritu sancto, nō aquæ filios eos rectè quispiam dixerit: sed dicuntur filij Dei patris, & matris ecclesiæ. Sic ergo de spiritu sancto natus est Christus, nec tamen filius est spiritus sancti. Sicut econuerso non omnes qui dicuntur alicuius filij, consequens est vt de illo etiam nati esse dicantur: vt illi qui adoptantur. Dicuntur etiam filij gehennæ, non ex illa nati, sed in illam præparati. Cùm itaque de aliquo nascatur aliquid, & non ita vt sit filius: nec rursus omnis qui dicitur filius, de illo sit natus, cuius dicitur filius: profectò modus ille quo natus est Christus de Maria sicut filius, & de spiritu sancto non sicut filius, insinuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis meritis præcedentibus in ipso exordio naturæ suæ quo esse cœpit, verbo Dei copulatus

Libr. & ca. eisdem.

Matt. 1. c.

Quod nō quicquid de aliquā re nascitur eius sit filius dicendum.

Ibid. c. 39

Nō omnes qui dicuntur filij, de quorum natis illi nati sunt.

Ioan. 3. a.

Mat 23. b

Ibid. c. 40

Ad Phi. 2. Solutio. In Ench. cap. 38. Tom. 5.

tur in tantam personæ vnitatem, vt idem esset filius Dei, qui filius hominis, & filius hominis, qui filius Dei: & sic in naturæ humanæ susceptione, fieret quodam modo ipsa gratia illi homini naturalis, qua nullum posset admittere peccatum. Quæ gratia ideo per spiritum sanctum est significata, quia ipse propriè sic est Deus, vt sit etiam Dei donum. Per hoc ergo quod de spiritu sancto esse natiuitas Christi dicitur, quid aliud quàm ipsa gratia Dei demonstratur, qua mirabili & ineffabili modo verbo Dei est adiunctus atque connexus, & diuina gratia corporaliter repletus. C

Ibid. c. 37. cap. 41.

Coles. 2. b.

Alia ratio, qua dicitur natus de spiritu sancto.

Verba sunt Aug. ser. 38. Enchir.

POTEST etiam dici Christus secundum hominem ideo natus de spiritu sancto, quia eum fecit. Inquantum enim homo est, & ipse factus est, vt ait Apostolus. Conceptus ergo & natus de spiritu sancto esse dicitur, non quod spiritus sanctus fuerit virgini pro semine: non enim de substantia spiritus sancti semen partus accepit: sed quia per gratiam Dei & operationē spiritus sancti de carne virginis est assumptum, quod verbo est vnitum. Et in Euangelio secundum hanc intelligentiam legitur de Maria, quòd inuenta est in vtero habens de spiritu sancto. Cuius dicti rationem Ambrosius insinuans in secundo libro de spiritu sancto, ait: Quod ex aliquo est, aut ex substantia, aut ex potestate eius est. Ex substantia, sicut filius qui à patre vel ex patre: & spiritus sanctus, qui à patre & filio procedit. Ex potestate autem, sicut ex Deo omnia. Quomodo ergo in vtero habuit Maria ex spiritu sancto? Si quasi ex substantia, ergo spiritus in carnem & ossa conuersus est. Non vtique. Si vero quasi ex operatione & potestate eius virgo concepit, quis negget spiritum sanctum dominicæ incarnationis authorem?

Gala. 4. a Hiero. ad Damas. papā in explanatione Symboli. Mat. c. Cap. 5. Tomo 2.

Quare Apostolus dicat Christum factum, cùm nos eum esse fateamur natum. D

SED quæri potest, cùm nos saluatorem natum profiteamur, cur Apostolus eum factum dicat ex semine Dauid: alio loco factum ex muliere: cùm aliud sit fieri, aliud nasci. Aliquid ergo significauit hoc dicto. Quia enim non humano semine concreata est caro Domini in vtero virginis, & corpus effecta, sed effectu & virtute spiritus sancti: ideo Apostolus dicit factum, non natum. Aliud est enim semine admixto, & sanguine coagulato generare: Aliud est non permixtione, sed virtute procreare: possunt enim homines generare filios, sed non facere. Ecce quare dicit Apostolus factum, & non natum: ne eius scilicet natiuitas, quæ fuit sine virili semine, nostræ similis putaretur, quæ conficitur seminum commixtione. Ideo autem cùm factum diceret Apostolus, addidit ex semine Dauid: quia etsi non interceſsit semen hominis in conceptione virginis: tamen quia ex ea carne Christus formatus est, quæ cōstat ex semine, rectè dicitur, quia factus est.

Gloſſa super ca. 6. Rom. 1. a. Gal. 4. a.

Gloſſa ibi.

SI PERSONA VEL NATVRA PERsonam vel naturam assumpsit, & si natura Dei incarnata sit.

Distinct. V. A

PRæterea inquirì oportet, cùm ex præmissis constet verbum Dei carnem & animam simul assumpsisse in vnitatem personæ, quid horum potius concedendum sit, scilicet quòd persona personam, vel natura naturam, vel persona naturam, vel natura personam assumpserit. Et an rectè conueniat dici diuinam naturam esse incarnatam, sicut Deum incarnatum, & verbum incarnatum sanè dicitur. Hæc inquisitio, sine quærendi ratio, iuxta sacrarū authoritatum testimonia partim implicita atque perplexa, partim verò explicita & aperta. Certum est enim & sine ambiguitate verum, quòd nō natura personam, nec persona personam, sed persona naturam assumpsit: quod sanctorum subditis comprobatur testimoniis, & astruitur documentis. Ait enim Augustinus in lib. de fide ad Petrū. Deus vnigenitus dum concipitur, veritatem carnis accepit ex vigine: & cùm nascere-tur, integritatē virginitatis seruauit in matre. & paulò pòst, Sic Deus humanam naturam in vnitatem personæ suscepit, quòd se humilians per misericordiam incorruptæ virginis, verus ex ea nasciturus impleuit. Formā ergo serui, id est. naturā serui in suā accepit ille deus persona. Item Deus verbum non accepit personam hominis, sed naturam. Item Dei filius vnigenitus, vt carnem hominis animámque mundaret, susceptione carnis animæque rationalis incarnatus est. His atque plurib⁹ authoritatibus euidenter ostenditur, non

De modo vniēdi diuinam & humanā naturā in Christo.

Ca. 2. post medium.

Ibidem

paulo post.

Phil. 2. a.

Ibid. c. 17.

Eod. li. c. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturam personã, nec personã personã, sed personã naturam recepisse. De quarto verò quæstionis articulo, vtrum humana natura assumpserit, scrupulosa etiã inter doctos quæstio est. Quia & in hoc plurimũ dissentire videtur, qui authoritate præclari aliisque doctiores in sacra pagina extiterũt: nec tantum alij ab aliis, verũm etiam iidem à seipsis dissonare videntur, sicut subiecta capitula docent. Legitur enim in concilio Toletano 6. traditum sic: Solum verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Et cùm tota trinitas operata sit humanationem suscepti hominis, quoniam inseparabilia sunt opera trinitatis: solus tamen filius accepit hominem in singularitatem personæ, non in vnitatem diuinæ naturæ, id est quod est proprium filij, non quod commune est trinitati. Idem in cõcilio 11. Toletano: Vnias substãtiæ credimus deum patrem, & filium, & spiritum sanctum: non tamen dicimus vt huius trinitatis vnitatẽ Maria virgo genuerit, sed tantum filium, qui solus naturam nostram in vnitatem personæ sibi assumpsit. Incarnationẽ quoque huius filij Dei tota trinitas operata esse credenda est. Solus tamen filius formam serui accepit in singularitatẽ personæ. His insinuari videtur, quod persona tantùm naturã, non natura naturam assumpserit. Non enim quod commune est trinitati, non accepit hominem: ergo non natura diuina, quæ communis est tribus personis.

De parte quæst. perplexa.

Cap. 1. Ioan. 1. b.

De Toletano cõcilio hic ponit ea, quibus innui videtur naturam non accepisse naturam. Ad Phil. 2. a.

Cùm videretur obuiare quod Aug. ait in lib. de fide ad Petrum: Nec deus tantùm inquit, Christus aliena est à natura patris, quàm est à matre. Illa enim natura, quæ semper genita manet ex patre, naturam nostram sine peccato suscepit, vt nasceretur ex virgine. Hac authoritate videtur tradi, quòd diuina natura humanam susceperit. Vbi vehementer moueri possumus quòd eam genitam æternaliter ex patre dicit, nisi forte natura pro persona hic accipiatur: alioquin si diximus naturam tribus personis communem genitam esse, occurrunt nobis ex aduerso quæ in tractatu de trinitate disseruimus, vbi diximus non naturam nasci, sed personam personæ genuisse. Quia si natura genuisset naturam, cùm vna sit, denique sit natura trinitatis, eadem res seipsam genuisset. Quod Augustinus fieri posse negat. Sed alibi certum est.

Cap. 2. ante medium cap. Tolet. 1. d. Id est, Li. 1 Sententiarum dist. 5. Li. 1. de Trin. Cap. 1. ante medium.

simus documentum, quo natura naturam assumpsisse monstratur. Ait enim Aug. in primo libro de Trinit. Etiam seipso Christus factus est minor formam serui accipiens. Neque enim sic accepit formam serui, vt amitteret formam Dei, in qua erat æqualis patri, vt in forma serui, & in forma Dei idem ipse sit vnigenitus filius patris: quia forma Dei accepit formam serui. Si autem forma Dei formam serui accepit, sine dubio natura naturam accepit. Formæ enim nomine natura significatur, vt Aug. euidenter docet in libro de fide ad Petrum. Cùm, inquit, de Christo audis quia in forma Dei esse, oportet agnoscere firmissimèque tenere, in illo formæ nomine naturalem plenitudinem debere intelligi. In forma Dei ergo erat, quia in natura Dei patris semper erat, de qua carnem erat. Hilarius quoque in 11. libro de Trinitate ità ait, Esse in forma Dei non alia intelligentia est, quàm in Dei manere natura. Didicisti nomine formæ intelligẽtiam fieri naturæ, at audisti quòd forma Dei formam serui susceperit. Vnde consequens est, quòd natura diuina naturam humanam susceperit. Quod etiam Hieronymus in explanatione fidei euidenter insinuat, inquiens: Passus est filius Dei, nõ putatiuè, sed verè: secũdum illud, Passus est quod pati poterat, id est, una secundum illam substantiam quæ assumpsit, sed secundum illam quæ assumpta est. Ex quo apparet diuinam substantiam assumpsisse humanam. Ex verbis autem Augustini superius positis, adhibita diligentia innui videtur solum verbum carnem factum, & naturam solùm suscepisse humanã: & diuinam naturam eandem accepisse. Ait enim, Trinitas nos sibi reconciliauit per hoc quòd solum verbum carnem ipsa trinitas fecit. In quo sic veritas incommutabilis manet diuinæ humanæque naturæ, vt sicut vera semper est eius diuinitas, quam de patre habet: ita verè semper & incommutabilis eius sit humanitas, quam sibi vnitam sumpsit diuinitas ordine. Ecce & solum verbum dixit carnem factum, & humanitatem diuinitati vnitam. Idem quoque summa dixit formam similem formam à solo filio susceptam, quam tota trinitas fecit. Iam facile est agnoscere, quam diuersa & multiplicia super quæstione proposita authores tradiderũt. Itaque posteriores ea legentes, varias atque contrarias, ex prædictis occasionem sumentes, promant sententias.

Cap. 7. & 11.

Quid forma nomine intelligatur.

Ca. 2. post mediũ ca.

Non longè à principio.

Tomo 4. in explanatione symboli ad Damas. di. 2. li. D.

Aug. de fide ad Petrũ cap. 2. in fine.

Di. 2. li. C

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid de hoc tenendum sit.

NOS autem omnis mendacij & contradictionis notam à sacris paginis secludere cupientes, orthodoxis patribus atque catholicis doctoribus nulla prauæ intelligentiæ suspitione notatis, consentimus dicentes, & personam filij assumpsisse naturam humanam, & naturam diuinam humanæ naturæ in filio vnitam, eámque sibi vnisse vel assumpsisse. Vnde & verè incarnata dicitur. Quòd verò dicitur filius filius formam serui accepisse, per hoc non excluditur ab vnitate naturæ ab acceptione seruilis formæ: sed aliæ duæ personæ, pater scilicet, & spiritus sanctus. Item & illud aliud scilicet id quod est proprium filij, non quod communiter trinitati, hominem accepit, sic oportet intelligi, id est, proprié in hypostasi filij, non in tribus communiter personis diuina natura humanam naturam sibi vniuit. Qui sensus verbis Ioannis Damasc. confirmatur, qui totam diuinam naturam in vnam hypostasim incarnatam esse euidenter asserit, dicens: In humanatione Dei verbi aimus omnẽ & perfectam naturam deitatis in vnam hypostaseon incarnatam esse, id est, vnitam humanæ naturæ, & non partem partis. Omni enim humanæ naturæ aimus esse vnitam omnem deitatis naturam vel substantiam. Item, Eadem est natura in singula hypostaseon, id est, personarum. & quando dicimus naturam verbi incarnatam esse, secundum beatos, scilicet secúdum Athanasium, & Cyrillum, deitatem diuinam esse vnitam carni, & vnam naturam Dei verbi incarnatam confitemur. Verbum autem & quod commune est substantiæ possidet, & quod proprietatis est habens hypostaseon, id est, personæ. Et ex his manifestè ostenditur, quòd natura diuina incarnata est. Vnde & eadem verè dicitur suscepisse humanam naturam.

Determinatio authoritatũ.

Li. de orthodoxa fide. 3. ca. 6

Li. & ca. eisdem paulò infertur: & rursus. c. 7

An diuina natura debeat dici caro facta.

SED quæritur, vtrum eadem diuina natura debeat dici caro facta, sicut verbum dicitur caro factum. Si enim idem est incarnari quod est carnem fieri, videri potest debere dici quòd sit caro facta, sicut dicitur incarnata. Ad quod dicimus, quia si illud dictum in sacra scriptura reperiretur, ex eadem intelligentia acciperetur, quâ cùm dicitur incarnata. Sed quia illud authoritas subtricuit, atque locutionis modus nimiam videtur facere expressionem, si natura diuina diceretur caro facta, melius silere hoc puto vel negare, quàm temerè asserere: ne si illud dicatur, conuertibilitas naturæ in naturã significari putetur. Ex præmissis indubitabiliter constat, quòd persona verbi siue natura hominis naturam scilicet carnem & animam assumpsit, sed non personam hominis. Si autem natura diuina naturam hominis accepit, quare non dicitur facta homo vel esse homo sicut verbum dei? Ad quod dici potest, quod dei filius dicitur factus homo vel esse homo, non solùm quia hominem assumpsit, sed quia ipsum in vnitatem & singularitatẽ sui & personæ accepit. Natura autem diuina hominem quidem accepit, id est, hominis formam sibi vniuit, sed non in singularitatem & vnitatem sui. Seruata enim proprietate ac diuersitate duarum naturarum, personæ singularitas extitit. Ideóque non sic dicitur diuina natura esse homo vel facta homo, sicut dei filius. Quidam tamen indifferenter vtrunque concedunt.

Ioan. 1. b

Responsio.

Quare non accepit personam hominis, cùm hominem acceperit.

IDEO verò non personam hominis assumpsit, quia carnis illa & anima illa non erat vnita in vnam personã, quam assumpserit: quia non ex illa constabat persona, quando illus vnitum verbum est. Nam sibi inuicem vnita sunt simul cum verbo. Altera tamen vnione inuicẽ vnita sunt illa duo scilicet anima & caro: alia vnione verbo vnita sunt. Quia alia est vnio animæ illius ad carnem, & alia est vnio verbi ad animam illam & ad carnem. Non ergo accepit verbum dei personam hominis, sed naturam: quia non erat ex carne illa & anima illa vna composita persona, quam verbũ accepit, sed accipiendo vniuit, & vniendo accepit.

3. p. q. 1. art. 3.

Contra hanc oppositio, qua probare quidam volunt personam accepisse personam.

HIC à quibusdam opponitur, quòd persona assumpsit personam. Persona enim est substantia rationalis individua naturæ, hoc autem est anima. Ergo si animam assumpsit, & personam: quod ideo non sequitur: quia anima non est persona, quando alij rei vnita est personaliter, sed

Ex Boetio lib. contrà Eutychen & Nestorium deduct.

bus naturis in vna persona Christi.

quando per se est, absoluta enim à corpore persona est, sicut angelus. Illa autem anima nunquam fuit, quin esset alij coniuncta. Ideóque non ea assumpta, persona est assumpta.

Alia probatio.

Aliter quoque nituntur probare verbũ Dei assumpsisse personam, quia assumpsit aliquem hominem. Assumpsit ergo hominem Iesum Christum: ergo aliquem hominem. Quem autem hominem Iesum Christũ assumpserit. Aug. in expositione symboli sub anathemate tradit, dicens, Si quis dixerit atque crediderit hominem Iesum Christum à filio Dei assumptum nõ fuisse, anathema sit, qui etiam in pluribus aliis locis huiusmodi vtitur locutionibus, Ille homo factus est, ille homo est assumptus. Ille homo factus est Christus. Et propterea de homine Christo loquens Deo ait, Beatus quem elegisti & assumpsisti, &c. Ex quibus consequi videtur quòd aliquis homo assumptus sit à verbo: & ita persona à persona sit assumpta. Sed quia hoc nephas est dicere aut sentire, præmissæ locutiones essque similes secundum hanc intelligentiam non accipi debẽt, vt homo Christus, siue homo ille, siue quicunque homo dicatur assumptus à verbo siue vnitus verbo, nõ quia hominis persona sit assumpta vel vnita verbo, sed quia humana anima & caro ita assũpta sunt & vnita verbo, in quibus subsistit persona Dei & hominis: vt ad hominis naturã non personam respicias, cum assumptum vel vnitum, vel eandem vel aliquem in huiusmodi locutionibus scriptura commemorat. Quocirca cũ quæritur siue proposita authoritate an aliquis vel quidam sit assumptus à verbo, vel vnitus verbo: sine distinctione intelligentiæ non est hic reddenda responsio, quoniam multiplex præmissa est quæstio: sed animadvertam quærentis ita determinato. Si de hominis persona quæritis, respondeo, non: si de hominis natura, dico, est.

Psal. 64. Responsio determinans præmissas locutiones.

DE INTELLIGENTIA HARVM LOcutionum, Deus factus est homo. Deus est homo: an his locutionibus dicatur Deus factus esse aliquid vel esse aliquid vel non esse aliquid.

Distinct. VI.

De modo inquirendi diuinam & humanam

EX præmissis autẽ emergit quæstio plurimũ cõtinens vtilitatis, sed nimiũ difficultatis atque perplexitatis. Cùm enim constet ex prædictis & aliis pluribus sacramentis omnésque catholici vnanimiter fateantur Deum factum esse hominem, & Christum verum Deum esse & verum hominem: quæritur an his locutionibus, Deus factus est homo, filius Dei factus est filius hominis, Deus est homo, & Homo est Deus, dicatur Deus factus esse aliquid, vel esse aliquid, vel aliquid dicatur esse Deus: & an ita conuertendo dicit. Homo factus est Deus, & Filius hominis factus est filius Dei: sicut econuerso dicitur. & si ex his locutionibus non dicitur Deus factus esse aliquid, vel esse aliquid, quæ sit intelligentia harum locutionum & similium. In huius profunditatis reseratione, & scrupulosæ quæstionis expositione plurimum differre inueniuntur sapientes.

natam naturam sed vtriusque naturæ eundũ vias doctorum opiniones.

Quorundam sententiam refert.

ALII enim dicunt in ipsa verbi incarnatione hominem quendam ex anima rationali & humana carne constitutum: ex quibus duobus omnis verus homo constituitur. & ille homo cœpit esse Deus: non quidem natura Dei, sed persona verbi: & Deus cœpit esse homo ille. Concedunt etiam hominem illum assumptum à verbo & vnitum verbo, & eundem esse verbum: & ea ratione tradunt dictum esse Deum factum hominem, vel esse hominem: quia Deus factus est, id est, cœpit esse quædam substantia ex anima rationali, & humana carne subsistens: & illa substantia factus est, id est, cœpit esse Deus: non tamen demigratione naturæ in naturam, sed vtriusque naturæ seruata proprietate factum est, vt Deus esset illa substantia, & illa substantia esset Deus. Vnde verè dicitur, Deus factus est homo, & homo factus est Deus: & Deus est homo, & Homo Deus: & filius Dei filius hominis, & econuerso. Cùmque dicant illũ hominem ex anima rationali & humanæ carne subsistere, non tamen fatentur ex duabus naturis esse compositum, diuina scilicet & humana, nec illius partes esse duas naturas, sed animam tantùm & carnem.

Authoritates ponit quibus muniunt suam sententiam.

ET ne de suo sensu tantum loqui putentur, hanc sententiam pluribus muniunt testimoniis. Ait enim Aug. in li. 1. Tri. Cùm legitur, verbum caro factum est, in verbo intelligo verũ Dei filium, in carne agnosco verum hominis filiũ,

Universidad de Deusto Biblioteca

& vtrunque simul vnã personam, deum & hominem inci-
Cap.38. bilis gratiæ largitate coniunctum] Idem in Ench. Christus
Iesus deus de deo est: homo autẽ natus est de spiritu san-
ex Maria virgine. Vtraque substãtia, diuina & humana, i-
lius est vnicus dei patris omnipotentis, de quo procedit spi-
Ibidem. ritus sanctus, vtrunque vnus: sed aliud propter verbũ, & a-
Cap.35. liud propter hominem: nõ duo filij deus & homo, sed vnus
dei filius. Deus sine initio, homo à certo initio] Idem in eo-
Ibidem. dem] Quid natura humana in Christo homine meruit, vt in
Cap.36 vnitatem personæ vnici filij dei singulariter assumpta esset?
Quæ bona voluntas, quæ bona opera præcesserunt, quæ
mereretur iste homo vna fieri persona cũ deo? Nunquid ac-
teã fuit homo, & hoc ei singulare beneficium præstitum ab
vt singulariter promereretur deum? Nempe ex quo homo
esse cœpit, non aliud cœpit esse homo quam deifilius. & fi-
vnicus: & propterea dei verbum: quia est ab illo susceptus
ro, facta est vtiq; deus: vt quẽadmodũ vna est persona ca-
libet homo, anima scilicet rationalis & caro: ita sit Chri-
To.9.tra- vna persona verbum & homo] Idẽ super Ioan. Agnosce
ctatu 78. geminam substãtiam Christi, diuinam, scilicet, qua æqualis
circa illud est patri: & humanam, qua minor est patre: vtrunque
Ioan.15. simul non duo, sed vnus est Christus, ne sit quaternitas
Pater ma- trinitas deus. Ac per hoc Christus est deus, anima rationa-
ior me est. & caro] Idem quoque in libro de prædestinatione sanc-
Cap.15. Ille homo, vt a verbo patri coæterno in vnitatẽ personæ
Tomo 7. sumptus, filius dei vnigenitus esset, vnde hoc meruit? quod
bonum eius præcessit, vt ad hanc ineffabilem excellentiam
perueniret? Faciente ac suscipiente deo verbo, ipse homo
quo esse cœpit, filius dei vnicus esse cœpit] Item homo
Lib. &c. cunque ita gratia fit Christianus, sicut gratia homo ille
eisdem. initio factus est Christus] Idem in lib. 13. de Trin. Gratia
Cap.17. nobis in homine Christo commendatur. Quia nec ipse ta-
tanta vnitate deo vero coniunctus, vna cum illo persona fi-
lius dei fieret, vllis est præcedentibus meritis assecutus: scili-
quo homo esse cœpit, ex illo est & deus] Vnde dictum est,
Ioan.1.b. Verbum caro factum est. Hilarius quoque in 10. lib. de Tri-
Multo nit. Christum non ambigimus esse deum verbum, nec fi-
post me- lius filium hominis ex anima & corpore confitentes ignora-
dium libri. mus] His aliisq; authoritatibus vtũtur, qui hominẽ quendam

ex anima rationali & carne compositum dicunt deum fa-
ctũ, sed gratia, non natura. Sola enim gratia habuit ille ho-
mo, non meritis vel natura, vt esset deus, siue dei filius, vt ha-
beret omnem scientiam & potentiam, quam habet verbum
eum quo est vna persona. Nec tamẽ in superioribus legitur,
quòd homo ille sit vna persona cum verbo, & sit ipsum ver-
bum, sed etiam quod anima rationalis & caro eadem perso
nã sit, & Christus sit & deus.

Aliorum sententia. D

SVNT autem & alij qui istis in parte consentiunt, sed
dicunt hominem illum non ex anima rationali & carne tan
tum, sed ex humana & diuina natura, id est, ex tribus substã-
tijs, diuinitate, carne, & anima cõstare. & hunc Iesum Chri
stum faetentur, & vnam personam tantùm esse: ante incar-
nationem verò solum modo simplicem, sed in incarnatione
factã compositã ex diuinitate & humanitate. Nec est ideo
alia persona quàm priùs, sed cùm prius esset dei tãtùm per-
sona, in incarnatione facta est etiam hominis persona: nõ vt
duæ essent personæ, sed vt vna & eadem esset persona dei &
hominis. Persona ergo quæ priùs erat simplex, & in vna tan
tùm natura existẽs, in duabus & ex duabus subsistit naturis:
& persona quæ tãtùm deus erat, facta est etiam verus homo
subsistens non tantùm ex anima & carne, sed etiam ex diui-
nitate: nec tamen persona illa debet dici facta persona, quã-
uis dicatur facta persona hominis. Facta est igitur illa perso
na (vt quibusdã placet) quiddam subsistens ex anima & car-
ne, sed non est facta persona vel substantia vel natura. & in-
quantùm est illa subsistens composita est: inquãtùm autem
verbum est, simplex est.

Authoritates etiam ponit quæ hanc probant sententiam. E

DE hoc Augusti. in lib. sententiarum Prosperi ait, Modis
omnibus approbare cõtendimus sacrificium ecclesiæ duo-
bus constare, & duobus confisci, visibili elementorum spe-
cie, & inuisibili domini nostri Iesu Christi carne & san-
guine, sacramento & re sacramenti, id est, corpore Chri-
sti: sicut Christi persona constat & conficitur ex deo & ho-
mine, cùm ipse Christus verus sit deus & verus homo. Quia

Allegatur de cons. dist. 2. ca. hoc est quod dicimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnis res illarum rerum naturam & veritatem in se conti-
Li. de Orthod. fide cap. 5. net, ex quibus conficitur. De hoc eodem Ioan. Damasc. Do-
mino nostro Iesu Christo duas quidē naturas cognoscimus
ibid. c. 7. vnam autem hypostasim ex vtrisque compositam. Incarna-
tus est ergo Christus, ex virgine assumens primitias nostræ
massæ, vt ipsa extiterit in carne hypostasis, quæ Dei verbi hy-
postasis cōposita & facta fuerit, quæ priùs simplex erat ver-
bi hypostasis. Composita verò ex duabus perfectis natura
deitate & humanitate: & fecerat ipsa diuinæ verbi Dei fi-
tionis characteristicum & determinatiuum idioma, secun-
dum quod diuisa à patre & spiritu sancto, & carnis charac-
teristica & determinatiua idiomata: secundum quæ distincta
Li. eodem c. 3. in medio capitis. matre & reliquis hominibus. Item [Vnā hypostasim filij de-
consitemur in duabus naturis perfectè se habentibus, eandē
hypostasim deitatis & humanitatis dicentes incarnatā esse
& has duas naturas custoditi & manere in ipso post vnionē
non seorsum & secundum partes ponentes singulam, sed vn-
nitas in vicem in vnam compositam hypostasim. Substantia-
lem enim inquimus vnionem, scilicet veta, & non secun-
dum fantasiam: substantialē autem, non duabus naturis per
ficientibus alteram, scilicet vnam cōpositam naturā, sed ea
tas inuicē in vnam hypostasim compositam filij Dei: & na-
nere eandem substantialē differentiā determinamus. Quod
creabile mā sit creabile, & quod increabile increabile, & im-
tale mortale, & immortale immortale, & circunscriptibile,
circunscriptibile, & incircunscriptibile incircūscriptibile. &
hoc quidem refulget miraculis] De hoc etiam Aug. in lib. 2.
de Trin. ait, Quemadmodum secūdum deitatem vna est pa-
Ca. 7. quo ad sentiam sed in forma serm. 194 de tempore qui est 5. de Trin. cap. 17. tris filiique natura, ita etiam iuxta humanitatem eadem est
matris & filij vna natura. Ex vtraque ergo substantia & di-
uinitatis & humanitatis vnus atque idem est Deus, Dei &
hominis filius Iesus Christus: vt verus Deus, ita etiam homo
verus. Idem etiam in lib. 13. de Tri. Sic Deo coniungi potuit
humana natura, vt ex duabus substantiis fieret vna persona.
Ac per hoc iam est ex tribus, Deo, anima, & carne. His aliis
que pluribus authoritatibus se muniunt, qui dicunt persō-
nam Christi compositam esse vel factam siue constantem ex
duabus naturis, siue ex tribus substantiis. f

Tertia aliorum sententia.

SVNT etiam alij, qui in incarnatione verbi non so-
lum personam ex naturis compositam negant, verumetiam
hominem aliquem siue etiam aliquam substantiam ibi ex
anima & carne compositam vel factam diffitentur. Sed sic
illa duo, scilicet animam & carnem verbi personæ vel na-
turæ vnita esse aiunt, vt non illis duobus vel ex his tribus
aliqua natura vel persona fieret siue componeretur: sed il-
lis duobus velut indumento verbum Dei vestiretur, vt mor
talium oculis congruenter appareret. Qui ideo dicitur ve-
stis factus homo, quia veritatem carnis & animæ accepit.
Quæ duo etiam in singularitatem vel vnitatem suæ perso-
næ accepisse legitur: non quia illa duo, vel aliqua res ex illis
composita sit vna persona cū verbo, vel sit verbum: sed quia
illa duobus accedentibus verbo, non est personarum nume
rus auctus, vt fieret quaternitas in Trinita. & quia ipsa per-
sona verbi, quæ priùs erat sine indumento, assumptione in-
dumenti non est diuisa vel mutata, sed vna eadémque immu
tata permansit. Qui secundum habitum Deum hominem fa
ctum dicūt. Accipiendo enim hominem dictus est Deus, fa-
ctus est homo: & propter acceptum hominē dicitur Deus
verus esse homo: & propter assumentem Deum dicitur ho-
mo esse Deus. Nā si essentialiter, inquiunt illi, Deus esset ho
mo, vel homo esse Deus intelligeretur: tunc si Deus assūpsit
sexum hominem in sexu muliebri. & mulier essentialiter Deus
esset, & econuerso. At potuit Deus assumpsisse hominem in
sexu muliebri: potuit ergo mulier esse Deus, & econuerso.

Authoritates inducit quibus hæc sententia roboratur. G

NVNC autem & isti de suo sensu influere videantur, testi-
monia in medium productis quod dicunt, confirmant. Ait
enim Aug. in lib. de gratia noui testamenti, Sicut non auge-
tur numerus personarum, cùm caro accedit animæ vt sit
vnus homo: sic non augetur numerus personarum, cum ho-
mo accedit verbo, vt sit vnus homo Christus. Legitur itaque
Deus homo, vt intelligamus huius personæ singularita-
tem, non vt suspicemur in carnem mutatam diuinitatem.
Idem quoque tractans illud verbum Apostoli, Habitu
inuentus est vt homo: manifestè ostendit Deum dici fa
ctum esse hominem, vel esse hominem secundum habitum,
in libr. 83. quæstionum, ita inquiens, [Multis modis ha-

Greg. super Ezec. Homil. 8. post medium.

Epist. ad Honoratū non longè à principio epistolæ ij. est. 120. cap. 4. Tomo 2. Philip. 2. Quæst. 73 Tomo 4.

bitum dicimus: vel habitum animi sicut disciplinæ perceptionem vsu firmatam: vel habitum corporis, sicut dicimus alium alio validiorem: vel habitum eorum quæ membris accommodantur extrinsecus, vt cùm dicimus aliquē vestitum vel calceatum, & huiusmodi. In quibus omnibus generibus manifestū est in ea re dici habitū, quæ accidit vel accedit alicui, ita vt eā possit etiam non habere. Hoc autē nomen dictum est ab illo verbo quod est habere. Habitus ergo in ea re dicitur, quæ nobis vt habeatur vel accidit vel accedit. Verūtamen hoc interest, quia quædam eorum quæ accidunt vel accedunt, vt habitum faciant non mutātur, sed ipsa nec mutant in se integra & inconcussa manentia: sicut sapientia accedens homini, non ipsa mutatur, sed hominem mutat, quem de stulto sapientem facit. Quædam verò sic accedunt vel accidunt, vt mutent & mutentur: vt cibus qui amittit speciem suam in corpus vertitur, & nos cibo refecti ab egritudine atque langore in robur atque valentiam mutamur. Tertium genus est, cùm ea quæ accidunt vel accedunt, nec mutant ea quibus accidunt, nec ab eis ipsa mutantur, sicut annulus positus in digito: quod genus rarissimè reperitur. Quartum genus est, cùm ea quæ accidunt vel accedunt, non tantùm non à sua natura, sed aliam speciem & formam accipiunt: vt est vestis, quæ deiecta atq; depositā non habet eam formam quam sumit indura. Induta enim membris accipit formam, quā non habebat exuta: quod genus congruit huic comparationi. Deus enim filius semetipsum exinanitus formam suam mutans, sed formā serui accipiens, neq; conuersus aut transmutatus in hominem amissa incommutabilitate stabilitatis, sed in similitudine hominum factus est ipse susceptor. Verum hominem suscipiendo habitu inuentus est vt homo, id est, habendo hominē inuentus est vt homo, non sibi, sed eis quibus in homine apparuit. Quod autem dixit vt homo, veritatem exprimit. Nomine ergo habitus satis significauit Apostolus, qualiter dixerit in similitudinem hominum factus, quia non transfigurātione in hominem, sed habitu factus est, cùm indutus est hominem, quem sibi vnens quodammodo atque conformans immortalitati æternitatique sociaret. Non ergo oportet intelligi mutatum esse verbum susceptione hominis, sicut nec membra vestis indu-

Ibidem.

Prima species habitus.

Secunda.

Tertia.

Quarta species congruit huic comparationi.

Phili. 2.a

Ibidē, sed inferius.

cta mutātur: quanuis illa susceptio ineffabiliter susceptum susceptori copularet. His verbis aperte innuere videtur Augustinus Deum dici factum hominem secundum habitum. Qui etiam ipsius incarnationis modum volens exprimere, quærentibus in 4. libr. de Trinit. ait, Si quæritur incarnatio quomodo facta sit, ipsum verbum Dei dico carnem factum, id est, hominem factum, non tamen in hoc quod factum est, conuersum atq; mutatum, sed carne, vt carnalibus cōgruenter appareret indutum. Ita sanè factum, vt ibi sit non tātùm verbum Dei & hominis caro, sed etiā rationalis hominis anima. Atque hoc totum & Deus dicatur propter Deum, & homo propter hominē. Quod si difficilè intelligitur, mens fide purgetur à peccatis abstinendo, & bona operando: difficilia enim sunt hæc. Idem in libr. de fide ad pet. Dei filius cùm sit Deus æternus & verus, pro nobis factus est homo verus & plenus. In eo verus, quia veram habet Deus ille humanā naturam: In eo verè plenus, quia & carnem humanam suscepit & animam rationalem. Item, non aliud fuit illa Dei summi susceptio vel exinanitio, nisi formę seruilis, id est, naturę humanę susceptio: vtraque ergo est in Christo forma, quia vtra que vera & plena est in Christo substantia, diuina scilicet & humana natura. Idem in libr. 2. contra maximinum, Cùm esset per seipsum inuisibilis, visibilis in homine apparuit, quem de fœmina suscipere dignatus est. Item in eodē, Nos Christum dominum verum hominem suscepisse credimus, & in ipso visibiliter inuisibilem hominibus apparuisse: in ipso inter homines conuersatum fuisse, in ipso ab hominibus humana pertulisse, in ipso homines docuisse. Hilarius quoque in decimo lib. de Trin. ait, Quomodo Dei filius natus est ex Maria, nisi quòd verbum caro factum est, scilicet quòd filius Dei cùm in forma Dei esset, formam serui accepit? Vnum tamen eundémque non Dei defectione, sed hominis assumptione profitemur: & in forma Dei propter naturam diuinam, & in forma serui ex conceptione spiritus sancti secundum hominis habitum reperitum fuisse. Non fuit habitus ille tantùm hominis, sed vt hominis: neque caro illa caro peccati, sed in similitudine carnis peccati. Audistis ergo secundum diuersos positas sententias, & pro singulis inducta testimonia.

De modo incarnationis.

Cap. 21. sine vlti.

Cap. 2 nō longe a principio.

Ibid. pene ad finem.

Cap. 2.

Cap. 19. quoad sententia sed. i fine lib. de fide cōtra Manich.

Cap. 22.

Cap. 26.

Rursus 3. Ante meridiū lib. de cimi. Ibid. paulo infrius Ad Ro. 8. a.

Universidad de Deusto
Biblioteca

POSITIS SENTENTIIS PROLATISque testimoniis, intelligentias propositarum locutionum exequitur secundum singulas sententias & priùs secundum primam.

Ostendit qualiter secundū quatuor opiniones rectè dicatur Deus factus homo, & homo factus Deus.

Distinct. VII.

SEcundum primam verò dicitur Deus factus homo, & homo factus Deus: quia Deus cœpit esse quædam substantia rationalis, quæ antè non fuerat: & illa substantia cœpit esse Deus, & hoc gratia, nō natura vel meritis habuit, & de rectè dicitur Christus, inquantū homo, prædestinatus filius Dei. Huic autem sententiæ opponitur. Si illa substantia cœpit esse Deus, & Deus illa: quædā ergo substātia est Deus, quæ non semper fuit Deus: & quædā substātia est Deus, quæ nō est diuina substātia: & Deus est aliquid, quod nō semper fuit. Quod & illi cōcedunt. Origenis testimonio innititur, qui ait, Factus est sine dubio id quod priùs non erat: sed addidit, secundum carnem. Secundum Deum verò erat prius, non erat quando non erat. Aliis quoque pluribus modis illi sententiæ potest opponi: quibus supersedemus, exercendæ mentis studium lectori relinquentes, & ad alia properantes.

Hic explanat secundam sententiam, & earundem locutionum sensus.

IN secunda verò sententia huius distinctionis talis reperitur ratio, vt cùm dicitur Deus factus est homo, intelligatur cœpisse esse subsistens ex duabus naturis, vel tribus substantiis: & econuerso, homo factus est Deus: quia substitit in duabus naturis cœpit esse Deus: vel potiùs homo factus est Deus: & econuerso dicitur, quia Deus assumpsit hominē: homo assumptus est à Deo. Vnde Aug. dicit in lib. de Trin. Qualis fuit illa susceptio, quæ hominē faceret Deum, & Deus hominē? Variatur autem intelligentia cùm dicitur, Deus est homo, & homo est Deus. Dicitur enim Deus esse persona subsistens in duabus & ex duabus naturis: & persona subsistens in duabus, & ex duabus naturis dicitur esse Deus, id est, verbū vel natura diuina. Potest enim prædicari persona simplex, vel natura de persona composita. Non est autem ea media. vt ait Ioan. Damas. idem dicere naturam vel personam.

Ex quo sensu dicunt Christum prædestinatum.

ISTI dicunt Christum prædestinatum inquantum est homo, id est, inquantūm est subsistens ex duabus substantiis, scilicet anima & carne. Nam inquantùm ad naturam diuinitatis non est ipse prædestinatus: non inquantum ergo in ea vel ea subsistit prædestinatus est: sed inquantum subsistit in aliis duabus substantiis, id est, in anima & carne, hoc est, inquantum est homo.

Qualiter exponuntur authoritates primæ, quæ isti videntur obuiare sententiæ.

DETERMINANT etiam authoritates, quæ primæ conueniunt sententiæ, & huic videntur contradicere: vt cū legitur, homo ille assumptus est à verbo in singularitate personæ, vel fact' vna persona cū verbo, de natura humana intelligatur, quæ verbo vnita est in singularitate personæ, id est, ita q; eadem persona quæ priùs erat, & simplex erat, sine incremento numeri personarum etiam immutata permansit, licet composita. Compositionis verò huius aliam dicunt esse rationem, quam sit in aliis hominibus: quia hominis ex tribus, aliorum ex duabus substantiis est compositio. Negant quoque naturam humanam esse personam vel dei filium: & sicut vnum eundemque dicunt esse hominem & deum, & filium hominis & filium dei: ita vnum & idem, nō aliud & aliud, sicut nec alium & alium.

Quædam ponit quæ præmissis videntur aduersari.

SED his videntur aduersari quæ subditis continentur capitulis. Ait enim Aug. super Ioā. Aliud est verbum dei aliud homo: sed verbum caro factum est, id est, homo: non itaque alia verbi, alia est hominis persona, quoniam vtrunq; Christus, & vna persona. Idem cōtra Felicianum, Aliud dei filius, aliud hominis filius: sed non alius. Item, Dei filius aliud patre, aliud de matre. Idem in lib. 1. de Trinit, Cùm filius sit & deus & homo: alia substantia deus, & alia homo.

Qualiter his respondeant.

HAEC autem in hunc modū determinant: quia cùm dicitur, aliud verbum dei, aliud homo: siue alia substantia deus, alia homo: alterius naturæ significatur Christus esse, inquantùm est homo: & alterius, inquantùm est deus: & aliud natura, qua est homo: aliud natura, qua est deus.

Tract. 69. Tomo 9. Lib. cōtra Felicianū cap. 11. & 12. to. 6. Ca. 10. ante medium.

Universidad de Deusto Biblioteca

Lib. de orthod. fide 3. ca. 3. l. initio capitis

Vt enim ait Ioan. Damas. Inconuerſi & inalterabiliter vnitæ ſunt adinuicem naturæ: neque diuina diſtante à propria ſimplicitate, neque humana aut cõuerſa in deitatis naturã, aut in nõ exiſtentiam mutata: neq; ex duabus vna facta cõpoſita natura. Compoſita enim natura neutri eatũ, ex quibus componitur naturis, homouſia, id eſt conſubſtantialis eſſe poteſt, ex alteris perficiens alteram: vt corpus ex quatuor elementis compoſitum, nec ignis nominatur, nec aer, nec terra, nec aqua, nec horum alicui homouſion dicitur. Si ergo ſecundum hæreticos Chriſtus vnius compoſitæ naturæ poſt vnionem extitit, ex ſimplici natura conuerſus eſt in compoſitam: & neque patris ſimplicis naturæ exiſtenti neque matri eſt homouſios: & neque deus neque homo denominabitur, ſed Chriſtus ſolũm: & erit hoc nomen, ſcilicet Chriſtus, non perſonæ ipſius natura, ſed vnius ſecundum ipſos compoſitæ naturæ: nos autem Chriſtum non vnius compoſitæ naturæ dogmatizamus. & hoc nomen, ſi licet Chriſtus, perſonæ dicimus non monotropos, id eſt, vno modo dictum: ſed duarum naturarum eſſe ſignificatiuum, ſcilicet deitatis & humanitatis. Ex deitate autem & humanitate deum perfectum, & hominem perfectum eundem & eſſe & dici ex duabus & in duabus naturis confitemur. Sic ergo dicitur aliud eſſe filius dei, aliud filius hominis? quia alterius eſt ſubſtantiæ vel naturæ inquantũm eſt filius dei, & alterius inquantũm eſt filius hominis: non quod ipſe filius dei & hominis ſit duo illa diuerſa, id eſt, duæ diuerſæ naturæ.

Neſtoriũ & Euthycen.

Authoritate confirmat determinationem.

In medio 9. libri.

APERTE enim Hilarius in nono lib. de Tri. ait. cum non aliud ſit filius hominis: neque aliud filius dei, verbum enim caro factum eſt: & cùm ille qui filius dei eſt, ipſe & hominis ſit filius, requiro quis in hoc filio hominis glorificatus ſit. Euidenter dicit non aliud eſſe filium dei, & aliud filium hominis. Ex quo præmiſſa roboratur & approbatur determinatio.

Alia etiam verba authoritatum annotat vt determinet.

QVOD etiam dictum eſt, vtrunque Chriſtus eſt, & vna perſona mouere poteſt lectorem: ſicut & illud quod

Aug. dicit in lib. de Tri. Quia forma dei formam ſerui accepit, vtrunque deus, vtrunque homo. Sed vtrũque deus propter accipientem deum, & vtrunq; homo propter acceptum hominem. Et illud quod idem ait in libr. de bono perſeuerantiæ, Qui fidelis eſt, in eo veram naturam humanam credit ſuſcipiẽte deo verbo ita ſublimatã, vt qui ſuſcepit & qui ſuſceptus vna eſſet in trinitate perſona, aſſumptione illa ineffabiliter faciente perſonæ vnius in deo & in homine veritate. Si autẽ qui ſuſcepit & qui ſuſceptus vna eſt perſona: ergo natura humana cũ verbo eſt vna perſona. Sed hæc omnia ex tali ſenſu dicta fore tradunt, vt vtrunque dicatur eſſe Chriſtus & vna perſona: quia in vtroque vnus Chriſtus & vna perſona ſubſiſtit. Ita etiam ſuſceptum cum ſuſcipiente dicetur vna perſona, quia ſuſceptum ſuſcipienti eſt ſociatum in vnitate perſonæ, id eſt ita quòd vnitas perſonæ permanſit: non ita vt caro & anima ſint vnus deus: quia vt ait Hieron. verbum eſt deus, non caro aſſumpta. Et Amb. in lib. 3. de Spiritu ſancto ait, Aliud eſt quod aſſumpſit, & aliud quod aſſumptum eſt.

Cap. 7.

Ca. 24. ſiue vl. to. 7

Et hic authoritate vtitur, vt confirmet determinationem Ser. de aſſumptione Mariæ poſt medium. Ca. 6 in fine. Roma. 1. Ca. 10.

Hic quandam ponit authoritatem, quæ multum videtur huic ſententiæ oppoſita. I

EST autem & aliud quod huic ſententiæ plurimum videtur obuiare. Ait enim Aug. in libr. 1. contra Maximinum, Chriſtus vna perſona eſt, geminæ ſubſtãtiæ, quia & deus eſt & homo eſt: nec tamen deus vel homo pars huius perſonæ dici poteſt, alioquin filius dei de⁹, antequam ſuſciperet formam ſerui, non erat totus, & creuit cùm homo diuinitati eius acceſſit. Ecce deum dicit non eſſe partem illius perſonæ. Vnde videtur illa perſona non conſtare deo & homine. Ad quod etiam illi dicunt, illam perſonam non ita conſtare ex deo & homine, quaſi totum ex partibus. Ita enim partes alicuius totius conueniunt, vt ex illis quod non erat cõſtituatur. Non autem ſic humana & diuina natura in Chriſto vniuntur. Inexplicabilis enim eſt iſtius vnionis, quę nõ eſt partium ratio. Quidam tamẽ nomine dei ibi perſonam ſignificari putant, quia de tribus agebat perſonis, quarum nullam trinitatis partem eſſe dicebat, ſicut pars iſtius perſonæ non eſt deus. Quod ſi de perſona intelligatur, manifeſtum eſt: quia perſona non eſt pars perſonæ. Poſita eſt di-

Reſponſio coriũ cõ determinatione.

ligenter sententia secunda, & eius explanatio cui in nullo vel in modico obuiant authoritates in tertia sententia inductæ, quæ iam consideranda est.

Tertia sententia: quæ sit præmissarum propositionum intelligentia. 8.

IN hac ergo sententia sic dicitur, Deus factus est homo, quia hominem accepit: sic dicitur esse homo, qui hominem habet, vel quia est habens hominem. & homo factus deus, quia assumptꝰ est à deo: & homo esse deꝰ quia habēdo hominē est deus. Cùm ergo dicitur, deꝰ est homo, vel habitus p̄dicatur: vel persona, sed humanata. Et q̄ persona humanata p̄dicetur, Cassiodorus ostēdere videtur, dicēs, [Factus est, vt ita dixerim, humanatꝰ deus. qui etiā in assumptione carnis deus esse nō destitit.] Quod tamē variè accipi potest, vt dicatur deus factꝰ humanatus, vel Christus factus deꝰ humanatus, vtrūque enim sanè dici potest. Cū ergo dicitur factus est deus homo multiplex secundum istos sit intelligentia: vt naturam humanam accepisse, vel humanatum verbum esse incœpisse intelligatur. Nec tamen si incœpit esse humanatum verbum, ideo sequitur quòd incœperit esse verbum: nec si deus factus est humanatum verbum, sequitur q̄ factus sit verbum: sicut de aliquo dicitur, Hodie iste cœpit esse bonus homo vel factus est bonus homo: nec tamen hodie cœpit esse homo, vel factus est homo.

Quo sensu secundum istos dicatur prædestinatus Christus. 9.

SECVNDVM istos dicitur Christus, secundū quod homo, prædestinatus esse filius dei, quia est prædestinatus à deo ab æterno, & in tempore collatum est ei per gratiam, vt ipse ēns homo sit filius dei: hoc enim nō semper habuit, sed in tempore per gratiam accepit. Quod videtur Aug. notasse in lib. ad Prosperum & Hilar. dicēs, [Prædestinatus est Iesus, vt qui futurus erat secundum cārnem filius Dauid esset in virtute filius dei.] Hi etiam, cū dicitur Christus minor patre secundum q̄ homo, secūdum habitum hoc intelligūt dictum, i. inquantum habet sibi hominē vnitū. Vnde Aug. in 1. lib. de Trī. [De ꝓ filius deo patri natura est æqualis, habitu minor. In forma enim serui minor est patre: In forma dei æqualis est patri.] & quia secundum habitum accipiēdo est incarnationis ratio: ideo deū humanatum, nō hominem

In lib. qui alias dicitur de fide sanctorū. Ca. 15. Ca. 7. to. 3 sub. de ex plodoxa fide 3. ca. 2 circa fin.

deificatum dici tradunt. Vnde Ioan. Dam. non hominem deificatum dicimus, sed deum hominem factum.

Quod non debet dici homo dominicus. 10.

ET licet dicatur homo deus, non tamen congrue dicitur homo dominicus. Vnde Aug. in lib. retract. [Non video vtrum recte dicatur homo dominicus, qui est mediator dei & hominum Christus Iesus, cū sit vtique dominꝰ: & hoc quidē vt dicerem, apud quosdā legi catholicos tractatores. Sed dicēdo hoc dixi, dixisse me nollem. Postea quippe vidi non esse dicendū quanuis nonnulla à me posset idem ratio persuadere.] Secundum istos etiā dicitur persona filij in duabus & ex duabus existere naturis, secundum adhærentiam vel inhærentiam. Altera enim inhæret ei, altera ineſt.

1. cap. 19. circa fin. 1. Tim. 2. b.

Quid prædicta non sufficiūt ad cognoscendā hanc quæstionem. 11.

SATIS diligenter iuxta diuersorum sententiam suprà posuimus absque assertione & præiudicio tractauimus quæstionem. Veruntamen nolo in tanta re tamq; ad cognoscendū difficili putare lectorem istam sibi nostram debere sufficere disputationem: sed legat & alia forte melius considerata atque tractata: & ea quæ hic mouere possunt, vigilantiore atque intelligentiore, si potest, mente discutiat: hoc firmiter teneat, q̄ deus hominem assumpsit, homo in deum transiuit, non naturæ verſibilitate, sed dei dignatione: vt nec deus mutaretur in humanam substantiam assumendo hominem, nec homo in diuinam glorificatus in deum: quia mutatio vel verſibilitas naturæ diminutionem & abolitionem substantiæ facit.]

Aug. de eccles. dogma tib. ca. 2. 3. p. q. 16. pet. a. 2.

AN DIVINA NATVRA DEBEAT dici nata de virgine. *Qualiter pervenitur ad diuersitatem naturarum in Christo fiat communicatio idiomatum proprietatum quæ sit nata de virgine. Distinct. VIII.* A

POST prædicta inquiri debet vtrū de natura diuina cōcedēdū sit, q̄ de virgine sit nata: sicut dicit in virgine incarnata, Et videt vtiq; nō debere dici nata de virgine, cū nō sit nata de patre. Quæ enim res nō est de patre genita nō videt de matre nata: ne res aliqua filiationis nomē habeat in humanitate, q̄ illud nō teneat in diuinitate. Videt tamen posse probari, q̄ sit nata de virgine: quia si hoc est nasci de virgine, s. hominē assumere in vtero virginis, cū natura diuina sit ubique: ius dicta sit hominē assūpsisse, videtur de natura

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ca. 2. ante medium.

bere dici nata. De hoc August. in lib. de fide ad Petrum sic ait: Natura æterna atque diuina non posset réporalibter concipi & nasci ex natura humana: nisi secundum susceptionem veritatis humanæ veram temporaliter conceptionem & nativitatem ineffabilis in se diuinitas accepisset. Sic est deus æternus veraciter secundum tempus & conceptus & natus ex virgine. Ista authoritate videtur insinuari quod natura diuina sit nata, & concepta de virgine. Sed si diligenter notatur verba potiùs de persona agi intelligitur: quæ sine dubitatione & de patre & de matre nata esse dici debet.

De gemina Christi nativitate, qua bis natus est.

QVERI autem solet, vtrum debeat dici Christus bis genitus vel dicitur dei & hominis filius. Ad quod dici potest Christum bis natum esse: duásque nativitates habuisse, vnam de Aug. in lib. de fide ad Petrum. Pater deus de sua natura genuit filium deum sibi coæqualem & coæternum. Idem quoque vnigenitus deus secundò natus est, ex patre semel, ex matre semel. Natus est enim de patre dei verbum: natus est de matre verbum caro factum. Vnus ergo atque idem dei filius natus est ante secula & natus in seculo: & vtraque nativitas vnius est filij dei, diuina scilicet & humana. Ita hoc etiam Ioan. Dã. ait. Duas ergo Christi nativitates reperiamur: vnam ex patre ante secula, quæ est super causam & rationem & tempus & naturam: & vnam, quæ in vltimis temporibus propter nos & secundum nos & super nos propter nos, quia propter nostram salutem: secundum nos, quia natus est homo ex muliere, & tempore conceptionis scilicet nouem mensium: super nos, quia non ex semine sed ex spiritu sancto & sancta virgine supra legem conceptionis. Ex his manifestè apparet Christi duas esse nativitates, eundémque bis natum fore.

Cap. 2. nõ lege ab initio capitis.

Li. 3. c. 7. in medio capitis.

DE ADORATIONE HVMANITATIS Christi: an eadem sit adoratio humanitati & deitati exhibenda.

Distinct. IX.

Vtrum ea vo Christo

PRæterea inuestigari oportet, vtrũ caro Christi & una vna eadémque cum verbo debeat adoratione adorari

rari, illa scilicet quæ latria dicitur. Si enim animæ vel carni exhibetur latria, quæ intelligitur seruitus siue cultus soli creatori debitus: cum anima Christi vel caro creatura tamen sit, creaturæ exhibetur quod soli creatori debet: quod facientis in idololatriam deputatur. Ideo quibusdã videtur non illa adoratione, quæ latria est, carnem Christi vel animam esse adorandã: sed illa quæ est dulia: cuius duas species vel modos esse dicunt. Est enim cuiusdam modi dulia, quæ creaturæ cuilibet exhiberi potest: & est quædã soli humanitati Christi exhibẽda, non alij creaturæ: quia Christi humanitas super omnẽ creaturã est venerãda & diligenda. Non tamen adeò vt cultus diuinitati debitus ei exhibeat, qui cultus in dilectione & sacrificij exhibitione atque reuerentia consistit: qui Latinè dicitur pietas, Græcè autem Theosebia, id est, dei cultus, vel Eusebia, i. bonus cultus.

adoranda adoratione latriæ quod est proprie ad diuinam naturæ.

Quidã dicunt non illa adoratione adorãdũ esse.

De speciebus dulia.

Aliorum sententia, qui vnam adorationem vtriusque exhibendam tradunt.

ALIIS autem placet Christi humanitatem vna adoratione cum verbo esse adorandam non propter se, sed propter illum cuius scabellum est, cui est vnita. Neque ipsa humanitas sola vel nuda sed cùm verbo cui est vnita: nec propter se, sed propter illum cui est vnita, est adoranda. Nec qui hoc facit, idololatriæ reus iudicari potest: quia nec soli creaturæ, nec propter ipsam: sed creatori cum humanitate & in humanitate sua seruit. De hoc Ioan. Damas. ita ait. Duæ sunt naturæ Christi ratione & modo differentes, vnitæ vero secundũ hypostasim. Vnus ergo Christus est deus perfectus, & homo perfectus quem adoramus cum patre & spiritu vna adoratione cum incontaminata carne eius. Non quasi adorabilem carnem dicentes. Adoratur enim in vna verbi hypostasi quæ hypostasis generata est. Non creaturæ venerationem præbentes. Non ergo vt nudam carnem adoramus, sed vt vnitam deitati in vnam hypostasim dei verbi duabus reductis naturis. Timeo carbonem tangere propter ligno copulatum ignẽ. Adoro Christi dei mei simul vtranque naturam propter carni vnitam deitatem. Non enim quaternam appono personam in trinitate: sed vnam personam confiteor verbi & carnis eius. His verbis insinuari vi-

Li. de orthodo. fide. 3. Cap. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

detur Christi humanitatem vna adoratione cũ verbo esse adorandam. De hoc etiã Augu. ait ex serm. domini, vbi dicit, Non turbetur cor vestrũ, ita dicit, Dicunt hæretici filiũ non natura esse deũ sed creatũ. Quibus respondendũ est, quia si filius non est deus natura, sed creatura, nec colendus est omnino, nec vt deus adorandus: dicente Apostolo, Coluerunt & seruierunt potiùs creaturæ quàm creatori. Sed illi ad hoc replicabũt, & dicẽt, Quid est quod carnem eius, quam creaturam esse non negas, simul cũ diuinitate adoras: & ei non minùs quàm diuinitati deseruis? Ego domini carnẽ imò perfectam in Christo humanitatem ideo adoro, quòd à diuinitate suscepta & deitati vnita est: vt non alium & alium, sed vnum eundémq; deum & hominem filium dei esse confitear. Deniq; si hominem separaueris à deo, illi nunquã credo nec seruio: velut si quis purpurã vel diadema regale iacens inueniat, nũquid ea conabitur adornare? Cùm verò eis rex fuerit indutus, periculũ mortis incurrit, si ea cũ rege adorare quis cõtẽpserit. Ita & in Christo domino humanitatem nõ solam vel nudam, sed diuinitati vnitã, scilicet vnum filium deum verum & hominem verum si quis adorare contempserit, æternaliter morietur. Idem super psal. xcviij. vbi dicitur: Adorate scabellũ pedũ eius, quoniam sanctum est. Sciẽdum quia in Christo terra est; id est caro, quæ sine impietate adoratur. Suscepit enim de terra terrã: quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnem accepit, hæc sine impietate à verbo dei assumpta adoratur à nobis: quia nemo carnem eius manducat, nisi prius adoret: sed qui adorat, non terram inuetur: sed illũ potiùs, cuius scabellum est propter quem adorat. His authoritatibus præmissæ inuestigationis absolutio explicatur.

Sermo. 58. de verbis domini in fine.

Rom. 1. c

In To. 8. in medio narrationis.

AN CHRISTVS SECVNDVM quod homo sit persona vel aliquid. A

De cõmunicatione idiomatũ & proprietatum personarum.

Distinct. X.

SOlet etiam à quibusdam inquiri, Vtrũ Christus secundum q̃ homo, sit persona, vel etiã sit aliquid. Ex vtraq; parte huius quæstionis argumẽta cõcurrũt. Quòd enim persona sit, his edisserunt rationibus. Si secundum quòd homo aliquid est, vel persona, vel substantia, vel aliud est.

sonãs prout sonant in nobilitatem scilicet de personali rõne & substãtia. Ido pissimè Argumentatio de vtraq; parte quæst.

Sed aliud non, ergo persona vel substantia. Si substãtia est, vel rationalis, vel irrationalis: sed non est irrationalis substantia, ergo rationalis. Si verò secundũ quòd homo est rationalis substãtia, ergo persona: quia hæc est definitio personæ substantia rationalis individuæ naturæ. Si ergo secũdum quòd homo est aliquid: & secundum quòd homo persona est. Sed ecõuerso, si secundũ quòd homo persona est, vel tertia in trinitate, vel alia: sed alia non, ergo tertia in trinitate persona. At si secundũ quòd homo persona est tertia in trinitate, ergo deus. Propter hæc inconuenientia & alia quidam dicunt Christum secundum hominem nõ esse personam, nec aliquid: nisi fortè secundum, sit expressiuum vnitatis personæ. Secundum enim habet multiplicẽ rationem. Aliquando enim exprimit conditionem vel proprietatem diuinæ naturæ vel humanæ: aliquando vnitatẽ personæ: aliquando notat habitum, aliquando causam. Cuius distinctionis rationem diligenter lector animaduertat, atque in sinu memoriæ recondat, ne eius confundantur sensus, cum de Christo sermo occurrerit.

Etsi Christus secundum quòd homo dicatur substantia rationalis, non inde tamen sequitur quòd persona sit secundum quod homo. B

ILLVD tamen non sequitur quod in argumentatione superiori inductum est, quòd si Christus secundũ quòd homo est substantia rationalis, ergo persona. Nam & modo animæ Christi est substantia rationalis, non tamen persona: quia non est per se sonans, imò alij rei coniuncta. Illa tamen personæ descriptio non est data pro illis tribus personis.

Alia probatio quòd Christus sit persona secundum quòd homo. C

ad Rom. 1

SED adhuc aliter nituntur probare Christũ secundũ hominẽ esse personã: quia Christus secundũ q̃ homo, prædestinatus est vt sit dei filius: sed illud est quod vt sit, prædestinatus est: ergo si prædestinatus est secũdũ q̃ homo vt sit filius dei, & secũdũ q̃ homo est filius dei. Ad quod dici potest Christũ esse id, quod vt sit, prædestinatus est. Est enim prædestinatus vt sit filius dei, & ipse verè est filius dei, sed secũdũ

hominem prædestinatus est, vt sit filius dei, quia per gratiã habet hoc secundum hominem: nec tamen secundum hominem est filius dei nisi forte secundum vnitatis personæ expressiũ: vt sit sensus, Ipse qui est homo, est dei filius: vt autem ipse ens homo sit dei filius, per gratiam habet: sed si causa notetur, falsum est. Non enim quo homo est, eo dei filius est.

An Christus sit adoptiuus filius secundum quòd homo vel alio modo. D

SI verò quæritur an Christus sit adoptiuus filius secundum quòd homo, siue alio modo: respondemus Christum non esse adoptiuum filium aliquo modo. sed tantùm naturalem: quia natura filius dei est, non adoptionis gratia. Nõ autem sic dicitur filius natura, vt dicitur deus natura. Non enim eo filius est quo deus est, quia proprietate naturitatis filius, natura diuinitatis deus est: & tamen dicitur natura vel naturæ filius: quia naturaliter est filius: eandem scilicet habens naturã, quam ille qui genuit. Adoptiuus autem filius non est, quia priùs non fuit, & postmodũ adoptatus est in filium. sicut nos dicimur adoptiui filij: quia cùm naturæ simus iræ filij, per gratiam facti sumus filij dei. Christus verò nunquam fuit non filius dei: & ideo non est adoptiuus filius. E

Quare nõ sit adoptiuus filius. Ephe. 1.a.

Oppositio quòd sit adoptiuus filius.

SED ad hoc opponitur sic, Christus filius hominis est, id est, virginis, aut gratia, aut natura, vel vtroque modo. Si verò natura, aut diuina aut humana: sed diuina non: ergo aut humana natura, aut nõ natura est filius hominis. Si nõ natura, ergo gratia tantùm: & si etiam natura humana, nõ ideo minùs per gratiam. Si ergo gratia filius hominis est, adoptiuus filius esse videtur: vt idem sit naturalis filius patris, & adoptiuus filius virginis. Ad quod dici potest Christum filium virginis esse & naturaliter & gratia, nec tamen adoptiuus filius virginis est: quia nõ per adoptionem, sed per vnionem filius virginis esse dicitur. Filius enim virginis dicitur, eo quòd in virgine hominem accepit in vnitatem personæ, & hoc fuit gratiæ & non naturæ. Vnde Aug. super Ioannem ait, Quòd vnigenitus est æqualis patri, non est gratiæ sed naturæ. Quòd autem in naturæ

Solutio.

Tract. 74. circa finẽ.

personæ vnigeniti assumptus est homo, gratiæ est non naturæ. Christus ergo nec dei nec hominis est adoptiuus filius: sed dei naturaliter, & hominis naturaliter, & gratia est filius. Quòd verò naturaliter sit hominis filius Augustinus ostendit in lib. de fide ad Petrũ. Ille scilicet deus factus est naturaliter hominis filius, qui est naturaliter filius vnigenitus dei patris. Quòd autem non sit adoptiuus filius, & tamen gratia sit filius, ex subditis probatur testimoniis. Hiero. super epistolam ad Ephesios ait, De Christo Iesu scriptũ est quia semper cum patre fuit, & nunquam eum vt esset voluntas paterna præcesserit: & ille quidẽ natura filius est, nos verò adoptione. Ille nunquam non fuit filius: nos antequã essemus prædestinati sumus, & tunc spiritum adoptionis accepimus, quando credidimus in filiũ Dei. Hilarius quoque in libro tertio de Trinitate ait, Dominus dicens, Clarifica filium tuum, non solo nomine confessatus est se esse filium Dei, sed etiam proprietate. Nos sumus filij dei, sed non talis hic filius. Hic enim verus & proprius est filius origine, non adoptione: veritate, non nuncupatione: natiuitate, non creatione. Augustinus etiam super Ioannẽ ait, Nos sumus filij gratia, non natura: vnigenitus autem natura, nõ gratia. an hoc etiam in ipso filio ad hominem referendum est? ita sane Ambros. quoque in primo lib. de fide ait, Christus filius est non per adoptionem, sed per naturam: per adoptionem nos filij dicimur, ille per veritatem naturæ est. Ex his euidenter ostenditur, quòd Christus nõ sit filius gratia adoptionis. Illa enim gratia intelligitur, cùm Augustino eum non esse gratia filium asserit: gratia enim, sed non adoptionis, imò vnionis filius dei est filius hominis, & econuerso.

Ca. 2. non iõ. à medio cap.

Cõmẽt. Ier. 1. ad 1. Cor. epistol. ad Ephe. supereoloco, In charitate prædestinati, &c. 16. 9. Lange post principiũ 3. Ioan. 17. Hom. 82. Cap 9. & 6. st.

Vtrum persona vel natura prædestinata sit. F

DEINDE si quæritur, vtrum prædestinatio illa, quã commemorat Apostolus, sit de persona an de natura. Sane dici potest & personã filij, quæ semper fuit esse prædestinatam secundum hominem assumptum: vt ipse scilicet ens homo esset dei filius: & naturam humanam esse prædestinatam, vt verbo patris personaliter vniretur.

ad Rom.

VTRVM CHRISTVS SIT CREATVRA vel creatus vel factus.

Distinct. XI.

SOlet etiam quæri, vtrum debeat simpliciter dici atque concedi Christum esse factũ vel creatum vel creaturam.

Ad quod dici potest, hoc simpliciter & absque determinatione minùs congruenter dici. Et si quandoque brevitatis causa simpliciter denũcietur: nunquã tamẽ simpliciter debet intelligi. Quia, vt Aug. in 1. li. de Tri. ait, Cũ de Christo loquimur, quid, secũdũ quid, & propter quid dicat, prudens & diligens ac pius lector intelligere debet. Quia Christum vel dei filiũ non esse factum vel creaturam, in 1. lib. de Trin. ostendit, ita inquiens: In principio erat verbum: & verbum caro factũ est: & omnia per ipsum facta sunt. Neque dicit omnia, nisi ea quæ facta sunt, id est omnem creaturam. Vnde liquidè apparet ipsum factũ nõ esse, per quem omnia facta sunt: & si factus non est, creatura non est. Si autem creatura non est, eiusdem cum patre substantiæ est. Omnis enim substãtia, quæ deus nõ est, creatura est: & quæ creatura non est, deus est. Sed si filius non est eiusdẽ substãtiæ cuius pater, ergo facta substantia est: & si facta substãtia est, non omnia per ipsum facta sunt. At omnia per ipsum facta sunt, facta ergo substantia non est, sed vna cũ patre increata substantia est. Item in eodẽ: Si vel filium fecit pater, qui non fecit ipse filius, non omnia per filiũ facta sunt. At omnia per filium facta sunt: ipse ergo factus nõ est, vt cũ pater faceret omnia quæ facta sunt. Idem in lib. 8. q. Dicitur creatura quicquid fecit deus pater per filium: qui non potest appellari creatura, quoniã per ipsum facta sunt omnia. Ambr. in 1. lib. de fide. Probemus, inquit, creaturam non esse dei filium. Audiuimus enim in euãgelio dominũ mãdasse discipulis, Prædicate euangelium vniuersæ creaturæ. Qui vniuersam creaturam dicit, nullam excipit. & vbi sunt qui creaturam Christum appellant? Nam si creatura esset, ibi mandaret euangelium prædicari: & subiectus esset vanitati, quia testante Apostolo, Omnis creatura vanitati subiecta est. Nõ ergo Christus creatura est, sed creator: qui docendæ creaturæ discipulis mandat officium.

De cõmunicatione idiomatũ & proprietate vtriusq; naturæ in vna persona, prout sonat indefectibilitatem, vt prædestinatio, creatio, susceptio. Cap. 13. Cap. 6. circa fin.

Circa fin. quæst. 67. Tomo 4.

Cap. 6. in principio In tom. 2. Mat. 8. Ultimo d.

Rom. 6. d.

5

De perfidia & pœna Arrij.

ARRIIhæresis fuisse perfidia legitur, vt Christũ creaturam faceret. Ideo effusa sunt Arrij viscera, atque crepuit medius, prostratus in faciem, ea quibus Christum negauerat sorda ora pollutus. His aliisque pluribus testimoniis infirmant non debere fateri simpliciter Christum esse factum vel creaturam: sed addita determinatione rectè dici potest, vt si dicatur factus secundum carnem vel secũdum hominem, vt factura humanitati, non deo attribuatur. Vt enim ait Ambros. in 1. libr. de fide. Non deus factus est, sed deus dei filius natus est: posteà verò secundũ carnem homo factus ex Maria est. Misit enim deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege: filium inquit suum, scilicet non vsũ de multis. Cùm dicit suum, generationis æternæ proprietatem signauit. Posteà factum ex muliere asseruit, vt factura non diuinitati sed assumptioni corporis asscriberetur. Factum ergo ex muliere dicit, propter carnis susceptionem: sub lege, propter obseruantiam legis. Generatio generationi non præiudicat, nec caro diuinitati. Deus enim æternus incarnationis sacramentum suscepit, non diuiduus sed vnus, & in vtroque vnus, scilicet diuinitate & corpore. Non enim alter ex patre: alter ex virgine: sed idem aliter ex patre, aliter ex virgine: sed qui factus est secundum nostræ susceptionem naturæ, non secundum æternæ substantiam vitæ: quem legimus primogenitum. Primogenitum, quia nemo ante ipsum: Vnigenitũ, quia nemo post ipsum. Ex his euidenter traditur, qua intelligentia accipiendum sit, cùm dicitur Christus factus, vel simpliciter, vel cũ additamento: vt factura scilicet creatura non ad assumentem deum, sed ad assumptum hominem referatur. In deo enim creatura esse non potest, vt Ambros. ait 1. libr. de fide. Nunquid dicto factus est Christus? Nunquid mandato creatus est Christus? Quomodo autem creatura esse in deo potest? Etenim deus naturæ simplicis est, nõ cõiunctæ atque compositæ: cui nihil accidat, sed solùm quod diuinum est in natura habeat sua. Et si ergo Christus secundum hominem dicitur creatura, non tamen simpliciter prædicandus est creatura. Nec ex eo quòd Christus secundum hominem dicitur esse creatura, potest quis progredi sic argumentando: Si secundum quòd homo Christus est creatura,

Ambr. li. de fide. 1. Ca. 9. sine vltim. in principio.

Ca. 6. in fine. Gal. 4. a.

Idẽ de incarnatione ver. 65 paulò post principiũ

Ex lib. de fide. 2. ca. 6.

Cap. 7. in medio ca.

vel rationalis vel non: vel quæ est deus, vel non: nitens per hoc probare Christum esse aliquid nõ diuinum: quia quod ipse est secundum hominem, ipse est. Et ideo si secundum hominem est aliqua substantia non diuina, est vtique aliquid non diuinum. Sed ex tropicis locutionibus non est recta argumentationis processio, illa autem locutio tropica est qua Christus dicitur creatura, vel simpliciter, vel cum adiunctione.

Quomodo verbi seu Christi in carnatio ordinatur ad nostrã redẽptionẽ quãtũ ad genus naturæ assumptæ. Trac.106. circa medium. Trac.105. circa finẽ. 2. Timot. 2.b 80.in medio enarrationis ad cundẽ tom.8. Mat.2. Ioan.8 d & glossa Homil.1. & 105. super Ioã. Responsio. Li.de Tri. 13.cap.19. in medio.

AN HOMO ILLE SEMPER FVERIT vel cœperit esse. X

Distinct. XII.

POst prædicta quæritur, vtrum homo ille cœperit esse vel semper fuerit: sicut simpliciter enunciamus Christũ vel dei filiũ semper fuisse, nec cœpisse. Deboc Aug. ita inquit super Ioan. Habuit aliquãdo dei filius, quod nondum habuit idem ipse homo dei filius: quia nõ dũ erat homo. Item idem in eodem, Priusquãm mundus esset, nec nos eramus, nec ipse mediator dei & hominum homo Christus Iesus. Idẽ super psalm. Christus noster etsi fortè homo recens est, tamen est æternus deus. Alibi verò legitur, quod puer ille creauit stellas. Et Christus dicit se esse principiũ, & esse ante Abraham. His ergo aliisque authoritatibus in nullo resultãtes, dicimus hominem illum inquãtum homo est, cœpisse: inquantùm verbum est semper fuisse. Hic enim absque distinctione non est ferenda responsio. Nam & ipse Augustinus huiusmodi vtitur distinctione in pluribus locis, dicens per Christum omnia esse facta, inquantum verbũ est. Secundum illud verò quòd homo est, ipsum esse factum & glorificatum. Si ergo ad personã respicias, confidenter dic hominem illum semper fuisse: si verò ad naturam hominis, concede eum cœpisse.

Si deus alium hominem assumere potuit vel aliunde quàm de genere Adæ. 6

SOLET etiam quæri, vtrum alij hominẽ vel aliunde quàm de genere illius Adã deus assumere potuerit. Ad quòd fanè dici potest, ipsum & aliam animam & aliam carnem potuisse assumere: quia gratia tãtùm assumpta est anima illa & caro à verbo dei. Vt enim ait Aug. In rebus per tẽpus ortis illa summa gratia est, quòd homo in vnitate personæ coniunctus est deo. Potuit ergo deus aliam animã & aliam carnem assumere: & carnem vtique aliunde quàm de genere Adam. Vnde Aug. in lib. 13. de Trin. Potuit itaque deus hominẽ aliunde suscipere, in quo esset mediator dei & hominum, non de genere illius Adam, qui peccato suo obligauit genus humanum, sicut ipsum quem primò creauit, non de genere alicuius creauit. Poterat ergo vel sic vel alio quo vellet modo creare vnum alium, de quo vinceretur victor prioris. Sed melius iudicauit & de ipso quod victum fuerat genere assumere hominem, per quem hominis vinceret inimicum. Et tamen ex virgine, cuius conceptum spiritus non caro, fides non libido præuenit, nec interfuit carnis concupiscentia, qua cæteri concipiuntur, qui originale trahunt peccatũ: sed credendo, non concũbendo facta est fœcundata virginitãs. Ex his apertè ostenditur & alium & aliunde hominem deum assumere potuisse.

Cap.18.in principio. Mat.1.d Luce 1.c

Si homo ille potuit peccare, vel non esse deus.

IDEO non immeritò quæritur, Vtrum homo ille potuerit peccare vel non esse deus. Si enim potuit peccare, & potuit damnari. Si potuit dãnari, potuit nõ esse deus, ergo si potuit peccare, potuit non esse deus: quia esse deũ, & posse velle iniquitatẽ, simul esse nequeũt. Hic distinctiõe opus est, vtrũ de persona, an de natura agatur. Si enim de persona agitur: manifestum est quia peccare nõ potuit, nec deus non esse potuit. Si verò de natura, discutiẽdum est vtrum agat de vna vt verbo vnita, an de ea tanquam non vnita verbo, & tamen ente, id est, an de ea secundum quòd fuit vnita verbo, an de ea secundũ quòd esse potuit, & non vnita verbo: Non est enim ambiguum animam illam ẽntem vnitam verbo peccare non posse: & est sine ambiguitate verum eãdem, si esset & non vnita verbo, posse peccare.

psal.5.

Quorundam oppositio quod potuerit etiam vnita peccare. D

QVIDAM tamen probare conantur etiam eam vnitam verbo posse peccare: quia liberum arbitrium habet, & ita potest flecti in vtranque partem, quod friuolum est. Cum & angeli liberum arbitrium habeant, & tamen gra-

De hoc li. 2. dist. 7. Ioan. 3. d Eccl. 31. b

tia à deo sunt confirmati vt peccare nequeant. Quanto magis ergo ille homo, cui spiritus est datus sine mensura? Sciunt quoque authoritatem ad probandum idem. Scriptum est enim in lib. Sapien. Qui potuit transgredi, & nō est transgressus: facere malum, & non fecit. Sed hoc accipiendū est secūdum membra, vel partim de capite, partim de membris. De capite, non est transgressus, & non fecit malum. De membris, potuit transgredi, & facere malum.

Si deus potuerit assumere hominem in sexu muliebri. E

SOLET etiam quæri, quanuis curiosè à nonnullis. Si deus humanam naturam potuit assumere secūdum muliebrem sexum. Quidam arbitrātur eum potuisse assumere hominem in fœmineo sexu, vt assumpsit in virili. Sed opportuniùs atque conuenientiùs factum est, vt de fœmina nasceretur, & vitum assumeret: vt ita vtriusque sexus liberatio ostenderetur. Vnde Augustinus in lib. 83. quæst. Hominis liberatio in vtroque sexu debuit apparere, ergo quia virum oportebat suscipere, qui sexus honorabilior est, cōsequēs erat & fœminei sexus liberatio. Hinc apparet quia ille vir de fœmina natus est. Sapiētia ergo dei quæ dicitur vnigenitus filius, homine suscepto in vtero & de vtero virginis, liberationem hominis indicauit.

Quæst. 11. Tom. 4.

SI CHRISTVS SECVNDVM NATURAM hominis in sapientia & gratia proficere potuit & profecit.

Quomodo verbi seu Christi incarnatio ordinatur ad nostrā redēptionem quatenus ad plenitudinē gratiæ & sapiē-

A

Distinct. XIII.

PRæterea sciendum est Christum secundum hominem ab ipsa conceptione gratiæ plenitudinem recepisse, cui spiritus datus est non ad mensuram, in quo plenitudo diuinitatis corporaliter habitat. Ita verò habitat, vt ait Augustinus ad Dardanū, quòd omni gratia plenus est. Non ita habitat in sanctis. Vt in nostro corpore inest sensus singulis membris, sed nō quantùm in capite. Sibi enim & visus est, & auditus, & olfactus, & gustus, & tactus: in cæteris autē solus est tactus. Ita in Christo habitat omnis plenitudo diuinitatis: quia ille est caput, in quo sunt omnes sensus

tia simul. Ad Cels. 2. b In epist. ad Dardanum in fine 57. Tomo 2. Ioan. 1. b Hier. 31. d

In sanctis verò quasi solus est tactus: quibus datus est spiritus ad mensuram, cùm de illius plenitudine acceperūt. Acceperunt autem de illius plenitudine nō secundū essentiā, sed secundum similitudinem: quia nunquam illam eandem essentialiter, sed similem acceperunt gratiam. Puer ergo ille plenus sapiētia & gratia fuit ab ipsa cōceptione. Vnde Hieremiæ dicit. Nouum faciet dominus super terram: mulier circundabit virum, quia in vtero virginis perfectus vir extitit, non solum propter animam & carnem, sed etiam propter sapientiam & gratiam, qua plenus erat.

Authoritatem ponit quæ videtur obuiare. B

HVIC autem sententiæ videtur obuiare quod in Lucæ euangelio legitur, Iesus proficiebat sapientia & ætate & gratia apud deum & homines. Si enim proficiebat sapientia & gratia: nō videtur à conceptione habuisse plenitudinē gratiæ sine mensura. Ad quod sanè dici potest, ipsum secundum hominem tantam à conceptione accepisse sapientiæ & gratiæ plenitudinem, vt deus ei pleniùs conferre non potuerit: & tamen verè dicitur profeciſſe sapientia & gratia, non quidem in se, sed in aliis qui de eius sapientia & gratia proficiebant, dum eis sapientiæ & gratiæ munera secūdum processum ætatis magis ac magis patefaciebat. Vnde Gregorius in quadam homil. ait, Iuxta hominis naturam proficiebat sapientia non quòd ipse sapientior esset ex tempore, qui à prima conceptionis hora spiritu sapientiæ plenus permanebat: sed eandem, qua plenus erat, sapiētiam cæteris ex tempore paulatim demōstrabat. Iuxta hominis naturam proficiebat ætate ab infantia ad iuuentutem: iuxta hominis naturam proficiebat gratia, non ipse quod non habebat per accessum temporis accipiendo, sed pandendo donū gratiæ quod habebat. Apud deum & homines proficiebat: quia quantùm proficiente ætate patefaciebat hominibus dona gratiæ, quæ sibi inerant, & sapientiæ, tantùm eos ad laudem dei excitabat, & sic deo patri ad laudē dei, & hominibus ad salutem proficiebat. In aliis ergo non in se proficiebat sapientia & gratia. Vnde in eodem euangelio puer ille sapiens, & plenus & gratia perhibetur. Sic ergo dicitur profeciſſe sapientia & gratia, vt aliquis rector ecclesiasticus di-

In gl. citatur noie Grego. sed est Beda. Homil. 11. super Lucam circa illud. Luc. 2. Iesus proficiebat ætate & sapientia. Ioan. 1. b

citur proficere in cura sibi tradita: cùm per eius industriam alij proficiunt.

Prædictis videtur aduersari quod Ambrosius ait.

ALIBI tamen scriptum reperitur, quòd secùndum sensum hominis profecerit sicut ætate hominis profecit. Ait enim Ambrosius in libro de incarnationis Dominicæ sacramento sic: [Deus perfectionem naturæ susceptit humanæ. Susceptit sensum hominis: sed non sensu carnis sunt illustratus. Sensu hominis animam dixit conturbatam: sensu hominis esuriuit & rogauit: sensu hominis profecit, sicut scriptum est, Iesus proficiebat ætate & sapientia & gratia. Quomodo proficiebat sapientia Dei? Profectus ætatis & profectus sapientiæ non diuinæ, sed humanæ naturæ est. Ideo ætatem commemorauit: vt secundum hominem crederes dictum. Ætas enim non diuinitatis, sed corporis est. Ergo si proficiebat ætate hominis, proficiebat sapientia hominis. Sensus autem hominis profecit: & quia sensus, ideo sapientia. Quis sensus proficiebat? Si humanus, ergo ipse per incrementum susceptus est. Si diuinus, ergo mutabilis per profectum. Quod enim proficit, mutatur in melius: sed quod diuinum est non mutatur. Quod ergo mutatur, non est diuinum. Sensus ergo proficiebat humanus. Sensum ergo susceptit humanum. Nec poterat confortari virtus Dei, nec crescere Deus, nec altitudo sapientiæ Dei impleri. Quæ ergo implebatur, erat non Dei, sed nostra sapientia. Nam quomodo implebatur, qui vt omnia impleret defecendit? Per quem autem sensum dixit Esaias, quòd patrem nesciebat puer aut matrem? Scriptum est enim, Priusquam sciat puer vocare patrem aut matrem, accipiet spolia Samariæ. Sapientiam enim Dei futura & occulta non fallunt. Expers autem agnitionis infantia per humanã vtique imprudentiam quod adhuc nõ didicit ignorat. Sed verendum est, inquam, ne si duos principales sensus aut geminam sapientiam Christo tribuamus, Christũ diuidamus. Nũquid cùm & diuinitatem eius & carnem adoramus, Christum diuidimus? Nunquid cum in eo imaginẽ Dei crucémque veneramur, diuidimus eũ? Apostolus certè qui de eo dixit, quoniã etsi crucifixus est ex infirmitate nostra, viuit tamen ex virtute Dei ipse dixit quia non diuisus est Christus. Nunquid etiam cùm dicimus, quia animam rationalem & intellectus nostri susceperit capacem, diuidimus eum? Non enim ipse Deus verbum pro anima rationali & intellectus capaci in carne sua fuit: sed animam rationalem & intellectus nostri capacem, & ipsam humanam & eiusdem substantiæ, cuius nostræ sunt animæ: & carnem nostræ similem eiusdémque, cuius caro est nostra, sustantiæ susceipiens, perfectus etiam homo fuit.]

Cap. 7. medio ca. Tomo 2. Coloss. 2. Ioan. 12. & 13. Luc. 2. g.

De duob' sensibus Christi, seu gemina sapientia.

Esa. 8. a.

2. Co. 13. a.

1. Cor. 1

De intelligentia præmissorum verborum. D

HAEC verba Ambrosij pia diligentia inspicienda sunt: quæ ex parte hominis ignorantiam instruunt & illuminãt, ex parte errandi fomitem malè intellecta ministrant. His etenim euidenter traditur, duos in Christo esse principales sensus, siue geminam sapientiam. Neque ideo vnitas & singularitas personæ diuiditur: sed iuxta duas naturas duas habet sapientias: vnam non creatam, sed genitam, quæ ipse est: alteram non genitam, sed creatam, & per gratiam ei collatam. Nam Esaias de eo protestatur, Requiescit super eum spiritus sapientiæ & intellectus. Spiritus ergo sapientiæ & intellectus, id est, sapientia & itelligentia per spiritum sanctum gratis data, Christus erat sapiens secundum animam. Secundum a Deum verò sapiens erat sapientia æterna, quæ Deus est. Et sicut inquantum est Deus, bonus est bonitate naturali, quæ ipse est, & iustus iustitia naturali, quæ ipse est: ita sapiens sapientia naturali, quæ ipse est. Anima verò eius sicut bona est & iusta bonitate vel iustitia gratis data, quæ ipse vel ipsa non est: ita est sapiens sapientia gratis data, quæ ipsa non est. Et licet gemina in Christo sit sapientia, vna tamẽ eademq; persona est: quæ inquantum Deus est, & inquantum natura diuina est, sapiens est sapientia ingenita, scilicet sapientia æterna, quæ est pater: & sapientia, quę non est ingenita, quæ communis est tribus personis, non tamen gemina sapientia: quia nõ est alia & alia sapientia sapientia ingenita, quæ tantùm pater est: & sapientia, quæ cõmuniter pater est & filius & spiritus sanctus. Inquantum verò eadem persona est, homo id est, secundũ hominẽ acceptum, vel inquantum est subsistens ex anima & carne, sapiens est sapientia gratuita. Sapiens ergo est humano sensu & diuino.

De geminã Christi sapientiã genitã, scilicet & creatã. Esai. 11. a

Quomodo intelligendum sit illud, Sensus proficiebat humanus. E

SED ex qua causa illius dicti intelligẽtia, scilicet, Sensus proficiebat humanus, assumenda est? Apertè enim videtur Ambrosius innuere, quòd secundum humanum sensum Christus profecerit, & quòd infantia eius expers cognitionis fuerit, & patrem & matrem ignorauerit: quod nec ecclesia recipit, nec præmissæ authoritates patiuntur sic intelligi. Sed ita sanè potest accipi, vt quãtum ad visum hominum & sui sensus ostensionem Christus profeciſſe dicatur. Proficiebat ergo humanus sensus in eo secundum ostensionem, & aliorum hominum opinionem. Ita etiam patrem & matrem dicitur ignorasse in infantia: quia ita se habebat & gerebat, acsi agnitionis expers esset.

SI ANIMA CHRISTI HABVERIT sapientiam parem cum Deo: & si omnia scit quæ Deus. A

Distinct. XIIII.

Quòd verbi sui Christi incarnatio ordinatur ad nostram redemptionem quãtum ad plenitudinẽ scientiæ spiritualiter. Opinio quorundã. Psal. 138. Cassiod. super illum versiculũ psal. 1. Cor. 2. c.

HIc quæri opus est, Cùm anima Christi esset sapiens sapientia gratuita, vtrũ habuerit sapientiam æqualem Deo, siue omnium rerum scientiam habuerit vel habeat, id est, vtrum omnia sciat quæ Deus scit. Quibusdam placet, quòd nec parem cum Deo habeat scientiam, nec omnia sciat quæ Deus: quia in nullo creatura æquatur creatori. Cùm ergo anima illa creatura sit, in nulla æquatur creatori: ergo nec in sapientia. Non ergo habet æqualem cum Deo sapientiam, nec scit omnia quæ Deus. Item, Si anima illa æqualem habet cum Deo sapientiam, non ergo Deus in omni bono maiorem habet sufficientiam, quàm eius creatura. Inducunt etiam authoritates ad idem probandum. Ait enim Propheta ex persona hominis assumpti, [Mirabilis facta est scientia tua ex me, & non potero ad eam.] Quod exponens Cassiodo. ait, [Veritas humanæ conditionis ostenditur: quia assumptus homo diuinæ substantiæ non potest æquari vel in scientia, vel in alio.] Apostolus etiam ait, [Nemo nouit quæ sunt Dei, nisi spiritus Dei, qui solus scrutatur omnia, etiam profunda Dei.] His atque pluribus rationibus & authoritatibus nituntur qui animam Christi asserunt nec parem cum Deo habere scientiam, nec omnia scire quæ Deus scit. Quia si omnia scit quæ Deus, scit ergo creare mundum: scit etiam creare seipsam.

Responsio quæstionis, definitiuam continens sententiam. A

QVIBVS respondentes, dicimus animam Christi per sapientiam sibi gratis datam in verbo Dei, cui vnita est: vnde etiam perfectè intelligit, omnia scire quæ Deus scit, sed non omnia posse quæ potest Deus. nec ita clarè & perspicuè omnia capit vt Deus: & ideo non æquatur creatori suo in scientia, etsi omnia sciat quæ & ipse: nec est eius sapientia æqualis sapientiæ Dei, quia illa multo est dignior, dignitatique & perfectius omnia capit, quàm illius animæ sapientia. ergo & in scientia maiorem habet sufficientiam Deus, quàm illa anima quæ dignior est omni creatura. Illud verò Apostoli quod inducunt, Nemo nouit quæ Dei sunt, nisi spiritus Dei, qui solus scrutatur omnia: pro nobis facit. Mox enim addit Apostolus, Nos autem spiritum Dei habemus: vt per spiritum quem habebat, Dei profunda se scire ostenderet. Sed anima illa præ omnibus spiritum Dei habuit, cui spiritus non est datus ad mensuram: vt ait Ioannes Euangelista. Dona ergo spiritus sancti sine mensura habuit ergo & sapientiam. Omnia ergo sciuit anima illa. Si enim quædam sciuit, quædam non: nunc non sine mensura scientiam habuit. Sed sine mensura scientiam habuit, scit ergo omnia. Fulgentius etiam in sermone quodam multa inducit, quibus asserit animam illam rerum omnium scientiam habere. vtens authoritate Apostoli dictis, [In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.] Quod etiam ratione potest probari sic: Nihil scit aliquis quod eius anima ignorat. Sed Christus secundum omnium concessionẽ omnia scit: ergo anima eius omnia scit. Ad id verò quod obijcitur, Si omnia scit: ergo scit creare mundum vel seipsam. respondemus, quòd scientiam habet mundum creandi, sed non potentiam, & creandi animam: & scit quomodo Deus seipsam creauerit. habet ergo scientiam sui creatæ, sed non increandæ: quia non est creanda, sed creata. *1. Cor. 2. c.* *Ioan. 3. d* *Coloss. 2. a*

Quare Deus non dedit ei potentiam omnium, vt scientiam.

SI verò quæritur, Quare Deus non dederit ei potentiam, nec omnia scire quæ Deus scit. Quia si omnia scit quæ Deus, scit ergo creare mundum: scit etiam creare seipsam.

Responsio quæstionis, definitiuam continens sententiam. A

QVIBVS respondentes, dicimus animam Christi per sapientiam sibi gratis datam in verbo Dei, cui vnita est: vnde etiam perfectè intelligit, omnia scire quæ Deus scit, sed non omnia posse quæ potest Deus. nec ita clarè & perspicuè omnia capit vt Deus: & ideo non æquatur creatori suo in scientia, etsi omnia sciat quæ & ipse: nec est eius sapientia æqualis sapientiæ Dei, quia illa multo est dignior, dignitatique & perfectius omnia capit, quàm illius animæ sapientia. ergo & in scientia maiorem habet sufficientiam Deus, quàm illa anima quæ dignior est omni creatura. Illud verò Apostoli quod inducunt, Nemo nouit quæ Dei sunt, nisi spiritus Dei, qui solus scrutatur omnia: pro nobis facit. Mox enim addit Apostolus, Nos autem spiritum Dei habemus: vt per spiritum quem habebat, Dei profunda se scire ostenderet. Sed anima illa præ omnibus spiritum Dei habuit, cui spiritus non est datus ad mensuram: vt ait Ioannes Euangelista. Dona ergo spiritus sancti sine mensura habuit ergo & sapientiam. Omnia ergo sciuit anima illa. Si enim quædam sciuit, quædam non: nunc non sine mensura scientiam habuit. Sed sine mensura scientiam habuit, scit ergo omnia. Fulgentius etiam in sermone quodam multa inducit, quibus asserit animam illam rerum omnium scientiam habere. vtens authoritate Apostoli dictis, [In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.] Quod etiam ratione potest probari sic: Nihil scit aliquis quod eius anima ignorat. Sed Christus secundum omnium concessionẽ omnia scit: ergo anima eius omnia scit. Ad id verò quod obijcitur, Si omnia scit: ergo scit creare mundum vel seipsam. respondemus, quòd scientiam habet mundum creandi, sed non potentiam, & creandi animam: & scit quomodo Deus seipsam creauerit. habet ergo scientiam sui creatæ, sed non increandæ: quia non est creanda, sed creata.

Quare Deus non dedit ei potentiam omnium, vt scientiam.

SI verò quæritur, Quare Deus non dederit ei potentiam, nec omnia scire quæ Deus scit. Quia si omnia scit quæ Deus, scit ergo creare mundum: scit etiam creare seipsam.

Responsio quæstionis, definitiuam continens sententiam. A

QVIBVS respondentes, dicimus animam Christi per sapientiam sibi gratis datam in verbo Dei, cui vnita est: vnde etiam perfectè intelligit, omnia scire quæ Deus scit, sed non omnia posse quæ potest Deus. nec ita clarè & perspicuè omnia capit vt Deus: & ideo non æquatur creatori suo in scientia, etsi omnia sciat quæ & ipse: nec est eius sapientia æqualis sapientiæ Dei, quia illa multo est dignior, dignitatique & perfectius omnia capit, quàm illius animæ sapientia. ergo & in scientia maiorem habet sufficientiam Deus, quàm illa anima quæ dignior est omni creatura. Illud verò Apostoli quod inducunt, Nemo nouit quæ Dei sunt, nisi spiritus Dei, qui solus scrutatur omnia: pro nobis facit. Mox enim addit Apostolus, Nos autem spiritum Dei habemus: vt per spiritum quem habebat, Dei profunda se scire ostenderet. Sed anima illa præ omnibus spiritum Dei habuit, cui spiritus non est datus ad mensuram: vt ait Ioannes Euangelista. Dona ergo spiritus sancti sine mensura habuit ergo & sapientiam. Omnia ergo sciuit anima illa. Si enim quædam sciuit, quædam non: nunc non sine mensura scientiam habuit. Sed sine mensura scientiam habuit, scit ergo omnia. Fulgentius etiam in sermone quodam multa inducit, quibus asserit animam illam rerum omnium scientiam habere. vtens authoritate Apostoli dictis, [In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.] Quod etiam ratione potest probari sic: Nihil scit aliquis quod eius anima ignorat. Sed Christus secundum omnium concessionẽ omnia scit: ergo anima eius omnia scit. Ad id verò quod obijcitur, Si omnia scit: ergo scit creare mundum vel seipsam. respondemus, quòd scientiam habet mundum creandi, sed non potentiam, & creandi animam: & scit quomodo Deus seipsam creauerit. habet ergo scientiam sui creatæ, sed non increandæ: quia non est creanda, sed creata.

Quare Deus non dedit ei potentiam omnium, vt scientiam.

SI verò quæritur, Quare Deus non dederit ei potentiam, nec omnia scire quæ Deus scit. Quia si omnia scit quæ Deus, scit ergo creare mundum: scit etiam creare seipsam.

Responsio quæstionis, definitiuam continens sententiam. A

QVIBVS respondentes, dicimus animam Christi per sapientiam sibi gratis datam in verbo Dei, cui vnita est: vnde etiam perfectè intelligit, omnia scire quæ Deus scit, sed non omnia posse quæ potest Deus. nec ita clarè & perspicuè omnia capit vt Deus: & ideo non æquatur creatori suo in scientia, etsi omnia sciat quæ & ipse: nec est eius sapientia æqualis sapientiæ Dei, quia illa multo est dignior, dignitatique & perfectius omnia capit, quàm illius animæ sapientia. ergo & in scientia maiorem habet sufficientiam Deus, quàm illa anima quæ dignior est omni creatura. Illud verò Apostoli quod inducunt, Nemo nouit quæ Dei sunt, nisi spiritus Dei, qui solus scrutatur omnia: pro nobis facit. Mox enim addit Apostolus, Nos autem spiritum Dei habemus: vt per spiritum quem habebat, Dei profunda se scire ostenderet. Sed anima illa præ omnibus spiritum Dei habuit, cui spiritus non est datus ad mensuram: vt ait Ioannes Euangelista. Dona ergo spiritus sancti sine mensura habuit ergo & sapientiam. Omnia ergo sciuit anima illa. Si enim quædam sciuit, quædam non: nunc non sine mensura scientiam habuit. Sed sine mensura scientiam habuit, scit ergo omnia. Fulgentius etiam in sermone quodam multa inducit, quibus asserit animam illam rerum omnium scientiam habere. vtens authoritate Apostoli dictis, [In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.] Quod etiam ratione potest probari sic: Nihil scit aliquis quod eius anima ignorat. Sed Christus secundum omnium concessionẽ omnia scit: ergo anima eius omnia scit. Ad id verò quod obijcitur, Si omnia scit: ergo scit creare mundum vel seipsam. respondemus, quòd scientiam habet mundum creandi, sed non potentiam, & creandi animam: & scit quomodo Deus seipsam creauerit. habet ergo scientiam sui creatæ, sed non increandæ: quia non est creanda, sed creata.

Quare Deus non dedit ei potentiam omnium, vt scientiam.

SI verò quæritur, Quare Deus non dederit ei potentiam,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiam faciendi omnia, vt scientiam. Responderi potest, quia naturaliter capax est scientiæ: & ideo id cõgruè ei datum est sine mensura, cuius ipsa naturaliter capax est. Nõ est autem ei datum posse omnia facere quæ Deus facit, ne omnipotens & per hoc Deus putaretur. Veruntamen fortè nec potétiam faciendi omnia ei Deus præstare potuit, etsi potentiam sciendi aliqua ei quæ nõ facere potest. Scit ergo anima Christi omnia quæ Deus scit in verbo Dei: quod liquidius & præsentius omni creatura contemplatur, vt ei vnita: in quo cõ angeli & quæ Dei sunt, & quæ futura sunt cognoscunt.

Quomodo intelligenda sint quædam verba Ambrosij super Lucam. D

SED si illa anima non habet tantam potentiam, quantam & Deus: nec homo assumptus tantam potentiam, quantam & Deus: quomodo ergo intelligitur illud Ambrosij super Lucam, vbi angelus de nascituro filio virginis ait: Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur. Non ideo, inquit, erit magnus, quod ante partum virginis magnus non fuerit, sed quia potétiam, quam Dei filius naturaliter habet, homo erat ex tẽpore accepturus, vt vna sit persona homo & Deus. Ecce apertè dicit, quòd homo erat accepturus ex tempore potentiam, quam ei Dei filius habuit naturaliter. Sed si homo accepturus erat illam potentiam: ergo vel persona, vel natura hominis. Sed persona non, quia semper habuit & habet: ergo natura. Si natura: ergo anima. Nam de carne constat quòd accipere non posset. Ad quod dicimus, illud esse accipiendum de persona, sed non inquantum est Dei, imo inquantum est persona hominis. Vna est enim persona Dei & hominis, filij Dei & filij hominis: quæ inquantũ Dei persona est, semper & naturaliter omnipotentiam habuit: sed inquantum est hominis, non semper fuit. Illa ergo persona quæ semper fuerat Dei, futura erat hominis persona: & secundum hoc quòd futura erat hominis persona, accepturus erat ex tempore potentiam: quam naturaliter & semper habuerat inquantum Dei persona. Secundum hanc distinctionem illud & similia sanè possunt accipi. Quæ distinctio in pluribus quæstionum articulis est necessaria aduersus quorundam perplexam verbositatem. Sed cùm de rebus constat, in verbis frustra habetur controuersia.

Ex alia Beda circa illud Lu. 1 Hic erit magn' & est humil. 23. super Lucam. Ro glossa tamẽ citatur sub nomine Ambr. & Bedæ.

DE

DE HOMINIS DEFECTIBVS quos assumpsit Christus in humana natura.

Distinct. XV.

ILlud quoque prętermittendũ nõ est, quòd dei filius naturam hominis accepit passibilem, animã passibilẽ, & carnẽ passibilem & mortalem. Vt enim probaretur verum corpus habere, suscepit defectus corporis, famẽ, sitim & huiusmodi. Et vt veram animã probaretur habere, suscepit defectus animæ, s. tristitiã, timorem, dolorem, & huiusmodi. Omnis autem sensus animæ est. Nõ enim caro sentit, sed anima vtens corpore velut instrumento. Vnde Aug. super Gene. in lib. 12. Nõ corpus sentit, sed anima per corpus quo velut nuncio vtitur ad cõfirmandũ in seipsa, quod extrinsecus nunciatur. Sicut ergo anima quod foris est per corpus tanquam per instrumentũ videt vel audit: ita etiam per corpus quædam sentit mala, quæ sine corpore non sentiret, vt famẽ, & sitim, & huiusmodi. Vnde non immeritò defectus corporis dicũtur. Quædã autẽ nõ per corpus, imò etiam sine corpore sentit, vt est timor, & huiusmodi. Sentit ergo anima dolores, sed quosdam per instrumentũ corporis, quosdam verò non. Suscepit autem Christus sicut veram naturã hominis, ita & veros defectus hominis, sed non omnes. Assumpsit enim defectus pœnæ, sed non culpæ: nec tamen omnes defectus pœnæ: sed eos omnes, quos homini eum assumere expediebat, & suæ dignitati non derogabat. Factus enim propter hominem homo factus est, ita propter nos factus hominis defectus suscepit. Suscepit enim de nostro, vt de suo nobis tribueret, vt nostrum tolleret defectum. Suscepit enim nostram vetustatem, vt suam nobis infunderet nouitatem. Simplam ille accepit vetustatem, id est, pœnæ, vt nostram duplam consumeret, id est, pœnæ & culpæ.

Qualiter accipiendum sit illud quod ait Leo papa. B

TRADIT authoritas, quòd dominus noster in se suscepit omnia infirmitatis nostræ præter peccatũ, quod nisi excipiatur de illis tantum, quæ cum sumere pro nobis voluit nec dedecuit, falsum esse probatur. Non enim assumpsit ignorantiam aliquam, cùm sit ignorãtia quædam,

Quòd verbi incarnato ordinata sunt ad nostram redemptionem quantũ ad defectũ passibilitatis in generali. Cap. 24 Tomo 3.

Heb. 2. & 4.

Leo papa in epist. ad Flauianũ episcopum quæ est numero 30

Universidad de Deusto
Biblioteca

& in sermone de natiuitate domini: qui incepit esse in domino. & Damascenus lib. 4 orthodoxæ fidei ca. 14. & ad verbum glossa ibi per lineam circa illud Ioan. 4. Iesus autem fatigatus, &c. Ca. 18. & li. retract. 2. ca. 9. ibi ne ca. 1. & li. de bono perseuerantiæ. ca. 11. to. 7. & de natura & gratia contra Pelag. ca. 67. Primo ca. 9. & fine & li. de libe. arb. 3. c. 20. & 21. & lib. de bono perseuerã

quæ defectus est, nec peccatũ est, scilicet ignorantia inuincibilis: nam vincibilis peccatum est, si tamen de his est quæ nobis expedit scire. Sunt enim quædã, quorũ scientia non affert, vel ignorantia non impedit salutem. & fortè talium rerum ignorantia defectus non est. Cõstat autem in nobis esse ignorantiam atque difficultatem volendi vel faciendi bonum, quæ ad miseriã nostram pertinent. Vnde Augustinus in lib. 3. de lib. arbit. Approbare, inquit, falsã pro veris, vt erretinuitus, & resistente atq; torquẽte dolore carnalis oculi nõ posse à libidinosis operibus temperare, nõ est miseria instituti hominis, sed pœna damnati. Ex quæ miseriarum cantibus iustissimè inflicta liberat dei gratia: quia sperare homo libero arbitrio cadere potuit, non etiam surgere, ad quam miseriã pertinet ignorãtia & difficultas, quã peritia omnis homo ab exordio natiuitatis suæ: nec ab isto malo quisquã, nisi gratia dei liberatur. Ecce euidẽter dicit hic Augustinus ignorantiã, qua quis inuitus falsa pro veris approbat & difficultatem, qua non potest se temperare à malo, ad miseriam nostram pertinere, & pœnam esse hominis. Hæc autem Christus non habuit. Non ergo accepit omnes defectus nostræ infirmitatis præter peccatum.*

Quòd ignorantia talis & difficultas non sit peccatum.

SED fortè aliquis dicet illa esse peccatum. Cui obiicio illud quod Aug. trãdere videtur, hoc scilicet deum inexpabiliter ante peccatum in exordio conditionis hominis potuisse inducere, vt essent ei naturalia rita in lib. retract. quiens, Ignorãtia & difficultas, etiam si essent hominis mordia naturalia, nec sic esset culpandus deus, sed laudandus. Sed si hæc homo in primordio naturaliter haberet, nunquid essent in eo defectus & pœnæ? Si defectus vel pœna ei indita fuisset ante peccatum, iniustè cum eo ageretur, si ante culpam sentiret pœnam. Ob hoc sane dicimus illa non fuisse defectus vel pœnas, si naturaliter homini infuissent: sicut non fuit homini ante peccatum nondum gratiam adepto defectus sine pœna, non posse proficere. Sed postquã gratiam recepit, per quam proficere potuit, & ad tempus profecit, eãmque culpa sua post amisit, simúlque proficiendi facultatem perdidit, defectus tunc*

tia c. 11. et 12. Tom. 7.

& pœna non posse proficere, scilicet malũ declinare & bonum facere. Omnes ergo defectus nostros suscepit Christus præter peccatum, quos ei conueniebat suscipere, & nobis expediebat. Sunt enim plura ægritudinũ genera & corporis vitia, à quibus omnino immunis extitit. Quos enim defectus habuit, vel ad ostensionẽ veræ humanitatis, vt tristitiæ & tristitiã: vel ad impletionem operis ad quod venerat passibilitatẽ & mortalitatẽ: vel ab immortalitatis desperatione spem nostrã erigendã, vt mortem, suscepit. Hos autẽ defectus nõ cõditionis suæ necessitate, sed miserationis voluntate suscepit. Veros quidẽ habuit defectus, sicut nos, sed non ex eadem causa. Nos enim ex peccato originali hos defectus cõtrahimus, sicut Apostolus insinuat dicens, Corpus quidẽ propter peccatum mortuum est, id est, necessitatem moriendi habet in se. Christus autem non ex peccato huiusmodi habuit defectus, quia sine peccato est conceptus & natus, & in terris conuersatus. Sed ex sola miserationis voluntate de nostro in se tranthulit veram infirmitatem, sicut accipit veram carnem: quam sine omni infirmitate assumere potuit, sicut absque culpa eandẽ suscepit.*

Quid sola voluntate hos defectus fuscepit non ex conditionis. Rom. 8. b. Ber. 3. d

Cerdonia ni de qui bꝰ Aug. li. de hæres. par. 21. & Manith. de quibus ibi. Para. 19. Isa. 53. b. Matt. 26. d Marci 14. d Psal. 87. Tomo 8. ne ad eum dẽ. versa.

Authoritatibus probat Christum secundum humanam veri doluisse, sensisse & timuisse, contra quosdam hoc negantes.

SED quia nonnulli de sensu in passione humanitatis Christi malè sensisse inueniuntur, asserentes similitudinẽ tantùm imaginem passionis & doloris Christum hominem sustinuisse, sed nullum omnino dolorem vel passionem sensisse, authoritatum testimoniis eos conuincentes, indubitabile faciamus quod suprà diximus. Propheta. Isa. dicit, Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Et veritas ipsa in euangelio ait, Tristis est anima mea vsque ad mortem, vbi etiam legitur, Cœpit Iesus pauere & mœrere. Propheta etiam ex persona Christi ait, Repleta est malis anima mea. Quod exponens Aug. inquit, Repletus fuit anima Christi, quibus ipsa comparatur carni. Quamuis enim dolor corporis potest esse sine anima. Dolere autem sine anima, etiam nõ dolente corpore potest. Hos autẽ in-

manæ infirmitatis affectus, sicut ipsam carnem ac mortem non humanæ conditionis necessitate, sed miserationis voluntate suscepit. Ambr. etiam in lib. 2. de fide ait, Scriptum est, Pater, si possibile est, transeat à me calix iste. Timet ergo Christus: & dum Petrus non timet. Christus timet. Petrus dixit, Animã meã pono pro te: Christus dicit, Anima mea turbatur. Vtrunque verũ est & rationis plenũ quod & ille qui est inferior non timet, & ille qui superior est genus timentis affectum. Idem in eodẽ, Vt homo turbatur, vt homo fiet, vt homo crucifigitur per naturam hominis & exaudiuit & resurrexit. Non turbatur eius virtus, nõ turbatur eius diuinitas: sed turbatur anima secundũ humanæ fragilitatis assumptionẽ. Nam qui suscepit animã, suscepit etiã animæ passionẽ. Non enim eo quòd deus erat, aut turbari aut mori posset. Idem in eodem. Suscepit tristitiam meam & confidenter tristitiam nomino, qui crucem prædico. Vt homo habuit tristitiam, quam meo susceptu: mihi cõpatitur, mihi tristis est, mihi dolet. Ergo pro me & in me doluit, qui pro se nihil habuit quod doleret. Doles igitur domine Iesu vulnera mea, non tua: quia tu non pro te, sed pro me doles. Hierony. quoque in explanatione fidei ait, Nos ita dicimus hominem passibilem à dei filio susceptum, vel deitas impassibilis permaneret. Passus est enim filius dei non putatiuè, sed verè, omnia quæ de illo scriptura nuntiat, sed secundũ illud quòd pati poterat, s. secundũ substantiam assumptã. Licet ergo persona filij susceperit passibilem hominem, ita tamen eius habitatione secundũ substantiam suam nil passa est, vt tota trinitas, quam impassibilem necesse est confiteri. His aliisque authoritatibus perspicuum fit Christum verè passibilem assumpsisse hominẽ, atque in eo defectus & affectus nostræ infirmitatis suscepisse: sed voluntate, non necessitatis conditione.

Ca. 3. to. 2 Mat. 26. d Ioan. 13. d. Ioan. 12. d

ca. 3. in fi.

Ca. 3. paulo super & super illud Luc. 22. pater si possibile est. Ad Dam. in medio. tom. 4.

3ª pars dict. Hic ponit quæ prædictis aduersari videntur.

QVAEDAM tamen reperiuntur in sanctorum tractatibus, quæ præmissis aduersari videntur. Nam super illũ locum psal. Clamabo, & non exaudies. Augu. tradere videtur Christum nec vere timuisse, nec verè tristarũ esse, dicens sic. Quomodo hoc dicit, qui peccatum non fecit,

Expositio nec 2 ad psal. 21. to. 8.

3. Ver. 2. d.

nec inuentus est dolus in ore eius? sed nobis de corpore suo hoc dicit. Corporis enim sui, id est, ecclesiæ gerebat personã sicut & alibi cùm dicit, Trãseat à me calix iste, pro nobis loquitur nisi fortè putetur timuisse mori, sed nõ verè timebat dominus pati, tertio die resurrecturus. cùm arderet Paulus dissolui, & esse cũ Christo. Nõ enim fortior est miles quàm imperator. Miles enim coronandus gaudet mori, & dominus coronaturus timet mortem? Sed infirmitatem nostram repræsentans, pro suis infirmis qui timent mori, hæc dixit. Vox illorum erat non capitis. Hiero. etiam ait, Erubescant qui putant saluatorem timuisse mortem, & passionis pauore dixesse, Transeat à me calix iste.

Esa. 35. Mat. 26. d

Phil. 1. d.

Super euã gel. Mat. in textu cõmentarij 26. c. Tomo. 8.

Determinatio authoritatum.

NE autem in sanctis literis aliqua aduersa diuersitas esse putetur, harum authoritatum verba in hunc modum accipienda dicimus: vt non veritatem timoris & tristitiæ vel propassionem, sed timoris & tristitiæ necessitatem & passionẽ à Christo remouisse intelligãtur. Habuit enim Christus veram timorẽ & tristitiã in natura hominis: sed nõ sicut nos, qui sumus membra eius. Nõ enim causa peccati nostris his defectibus necessariò subiacemus: & in nobis sunt isti defectus secundũ propassionẽ & passionem: sed in Christo non nisi secundum propassionem, Sicut enim in peccatis gradus quidam notãtur propassio & passio, ita & in pœnalibus affectibus. Afficitur enim quis interdũ timore vel tristitia, ita vt meris intellectus nõ inde moueatur à rectitudine vel dei contemplatione: & tunc propassio est. Aliquando verò mouetur & turbatur: & tunc passio est. Christus verò non fuit ita turbatus in anima timore vel tristitia, vt à rectitudine vel à dei contemplatione aliquatenus declinaret: secundũ quem modum intelligitur, cùm dicitur vel timuisse vel tristis fuisse. Vnde Hieron. super Matth. vbi legitur, Cœpit cõtristari & mœstus esse. Vt veritatem, inquit, probaret assumpti hominis, verè contristatus est: sed nõ passio eius dominatur animo, verum propassio est. Vnde ait, Cœpit contristari. Aliud enim contristari, aliud incipere cõtristari: quod est, cœpit cõtristatur quis per propassionem, aliter per passionẽ. Itaque secundum hanc distinctionem aliquando dicitur tristari,

Super Matth. 26. d

Commẽtario ad 26. ca. versi in medio cõmentarij circa illud cœpit contristari.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus non verè timuisse aliquãdo verè timuisse, quia verum timorem habuit & tristitiã, sed non secundũ passionem neque ex necessitate conditionis, vnde Augu. ex his cauens volens assumi dictorum intelligentiam, dicit Christum non verè timuisse vel tristatum esse, & incontinenti veram tristitiam habuisse. His verbis infirmos in se prælignans animos ait, Pater, si fieri potest transeat à me calix iste. Non enim verè timebat dominus pati, tertia die resurrecturus, cùm arderet Paulus dissolui & esse cum Christo. Ille gaudet coronãdus, & tristis est dominus coronaturus? Ecce hic videtur tristitiam & timorem à Christo remouere. Cum-
nuàd autem subiunxit, Sed tristitiam sic assumpsit quando carnẽ. Fuit enim tristis, sicut euangelium dicit. Si enim tristis non fuit, cũ euangelista dicat, Tristis est anima mea &c. ergo & quando dicit, Dormiuit Iesus, nõ dormiuit: nec quando dicit manducasse, nõ manducauit: & ita nihil fidei relinquitur, vt dicatur etiã, corpus non erat verũ. Quicquid ergo de illo scriptum est, verum est. & factum est. Ergo tristis fuit: sed voluntate tristitiam suscepit veram, quomodo voluntate carnem veram. A pertè noscis eundem ibi in his verbis contradicere, nisi varias dictorum discerneret assas: ex quibus intelligentia verborũ assumenda est. Si enim discernatur intelligentiæ causa prædictorum verborum, nihil occurrit contradictionis.

Enarratione in Psal. 53. postmedium.

Mat. 26. d Phil. 1. d.

Marci 14. d.

De quibusdam Hilarij capitulis valde obscuris, quæ videntur communi sententiæ obuiare.

VERVNTAMEN magis mouent ac difficiliora afferunt quæstionem verba Hilarij, quibus videtur tradere ictus & vulnera & huiusmodi sic in Christum incidisse, vt passionis dolorem non incuterent: sicut telum tractum per aquam vel ignem vel aëra, ea facit quę & cum trahit per corpora animata, quia perforat & compungit: non tamen dolorem ingerit, quia non sunt illæ res doloris capaces. Ita & corpus Christi sine sensu pœnæ, vim pœnæ excepisse dicit: quia sicut corpus nostrum non habet talem naturam, vt valeat calcare vndas: ita corpus Christi dicit non habuisse naturam nostri doloris, quia non habuit naturam ad dolorẽ. Ait enim sic in 10. lib. de Tri. Vnigenitus deus homo verum secundum similitudinem nostri hominis, non deficiens à se deo, assumpsit. In quo quamuis aut ictus incideret, aut ante vulnus descenderet, aut nodi concurrent, aut suspensio cieuaret, afferrent quidem hæc impetum passionis, non tamen passionis dolorem inferrent: vt telum aliquod aquam perforans, vel ignem compungens, vel aera vulnerãs, omnesquidem has passiones naturæ suæ infert vt perforet, vt compungat, vt vulneret: sed naturam suam in hæc passio illata non retinet, dum in natura non est vel aquã forari, vel pungi ignẽ, vel aera vulnerari: quãuis natura teli sit & vulnerare, & compũgere & forare. Passus quidem Christus est dum cæditur, dum suspenditur, dum moritur: sed in corpus irruens passio, necnon fuit passio, non tamen naturam passionis exercuit: dum & pœnali ministerio pœna desæuit, & virtus corporis sine sensu pœnę vim pœnæ in se desæuientis excepit, Habuit sane illud dominicũ corpus doloris nostri naturam, si corpus nostrũ id naturæ habet, vt calcet vndas, & fluctus desuper eat, nec clausæ domus obstaculis arceatur. At verò si dominici corporis solùm ista natura sit, vt resistatur inhumidis, & sistat in liquidis, & structa trãscurrant: quid per naturã humani corporis carnẽ ex spiritu sancto cõceptã iudicamus? Caro illa de cælis est, & homo ille de deo est, habens ad patiendum corpus: & passus est, sed naturam non habens ad dolendum. Idem in eodem, Videamus an ille passionis ordo infirmitatem in domino doloris permittat intelligi. Dilatis enim causis, ex quibus metum domino hæresis ascribit, res ipsas vt gestæ sunt conferamus. Nec enim fieri potest, vt timor eius significetur in verbis cuius fiducia continuatur in factis. Timuisse ergo hæretico passionem videtur. Sed ob ignorantiæ huius errorem Petrus & Saranas & scandalum est. An ne timuit mori, qui aduentus obuius prodiit? & in corpore eius infirmitas fuit, ad cuius occursum consternata persequentiũ agmina supinatis corporibus conciderunt? Quam ergo infirmitatem dominicam huius corporis crẽdis, cuius tãtam habuit natura virtutem? Sed fortè dolorem vulnerum timuit. Quem, inquã, ô tu dominicæ infirmitatis asserror, penetrantis carnem claui habuit terrorem, qui excisam autem solo attactu? Procedens hæc autem manus clauum do-

Lõgè satis

ab initio li. sed ante medium. Hilarius.

Ibidem. Paulò inferius.

Ma. 16. d Ioã. 18. a.

Universidad de Deusto
Biblioteca

let, & sentit vulnus, qui alteri dolorem vulneris non tribuit? Pungédæ carnis metu tristis est, cuius in attactu cæ-
Eodē li. 10. paulo inferius. post cædem sanatur? Idem Collatis ergo dictorum gestorúmque virtutibus demonstrari non est ambiguum, in assumpta corporis eius infirmitatem corporeæ naturæ non fuisse: & passionem illam licet corpori illata sit non tamen naturam dolendi corport intulisse: quia licet forma corporis nostri esset indomino, non tamen vitiosæ infirmitatis nostræ forma erat in corpore, quod ex conceptu spiritus sancti virgo progenuit. Audisti lector verba Hilarij, quib⁹ dolorē excludere videtur. Sed si excussa sensus & impietatis hebetudine, præmissis diligēter intendas, atque ipsius scripturæ circunstantiam inspicias, dictorum ratione atque virtutem percipere vtcunque poteris: & intelligentiam arguere non attērabis. Intelligitur enim ea ratione dixisse dolorem passionis in Christū non incidisse, & virtutē corporis Christi sibi excepisse vim pœnæ sine sensu pœnæ: quia doloris causam & meritum in se non habuit. Quod videtur notatius dicere, Non habēs naturam ad dolendum. Et ideo nō inuidiosa est caro illius secundū naturam nostri corporis, non in ea etiam dominium habuit passio: ita etiā non habuit naturam ad timendum vel tristandum: quia non habuit talem naturam in qua esset causa timoris vel tristitiæ. Itaq; necessitas tristitiæ non fuit in eo sicut est in nobis. Nec natura doloris fuit in eo, sicut est in nobis. Tristitiam tamen in eo fuisse conitēter asserit, sed causam eius extitisse, non suam mortem, sed defectum Petri & aliorum Apostolorum. Dicit enim Christum non propter mortem, sed vsque ad mortē tristem fuisse, his verbis [Interrogo quid sit Christum tristem esse vsque ad mortem & tristem esse propter mortem? nō enim eiusdem significationis est, tristem esse propter mortem, & vsque ad mortem: Quia vbi propter mortem tristitia est, ibi mors causa tristitiæ est: vbi verò tristitia vsque ad mortem est, mors non tristitiæ est causa, sed finis. Adeò autem non propter mortem suscepta est tristitia, vt sit destituta propter mortem.] Non ergo sibi tristis est, sed illis qui in scandalo per infirmitatem carnis erant futuri: quos monet orare, ne inducantur in tentationem: qui ante polliciti erant se non scandalizari.

De tristitia Christi & eius causa secundum eundem. L. 10. paulo infer⁹ ad præcedentia.

Ibid. paulò infer⁹.

AN IN CHRISTO FVERIT NECESSITAS PATIENDI & MORIENDI, QVÆ EST DEFECTUS GENERALIS.

Distinct. XVI.

HIc oritur quæstio ex prædictis ducens originē. Dictum est enim supra, quòd Christus in se nostros defectus suscepit præter peccatum. Est aūt hominis quidam generalis defectus, qui peccatū non est, scilicet necessitas patiendi vel moriendi. Vnde corpus nostrum non tantùm mortale, sed etiam mortuum dicitur: quia non tantum aptitudinem moriendi, sed etiam necessitatem habet. Ideo quæritur, vtrū necessitas talis in Christi carne fuerit. Dē aptitudine enim moriēdi, quòd in eo fuerit, ambiguum nō est: quæ etiam ante peccatum in homine fuit: quando aliquis in eo non fuit defectus, nec ergo mortalitas illa tunc in eo fuit defectus, quia natura ei erat. Vnde etiam quidam talem mortalitatem in nobis non esse defectum nō imputandum tradunt, sed necessitatem moriēdi vel patiendi: quæ etiā mortalitas dicitur vel passibilitas. Dicitur enim homo nunc passibilis vel mortalis, non modo propter aptitudinem, sed etiam propter necessitatem. Sed nunquid hic defectus fuit in Christi carne? Anima quoque eius cùm passibilis existerit ante mortem, nunquid necessitatem patiendi habuit? Si enim necessitas patiendi vel moriendi fuit in Christo, non videtur sola voluntate miserationis defectus nostros accepisse. Ad quod dici potest, Christum voluntate nō necessitate suæ naturæ hos defectus sicut alios suscepisse, scilicet mortalitatem patiendi in anima, simul autem patiēdi & mori in carne. Verùm hanc necessitatem non habuit ex necessitate suæ cōditionis, quia à peccato immunis: sed ex sola voluntate accepit, de nostra infirmitate ponens tabernaculum suum in sole, scilicet sub tēporali mutabilitate & labore. Vnde super epistolam ad Hebræos authoritas dicit, quòd sicut hominibus aliis & iure & lege naturæ statutum est semel mori: ita & Christus eadē necessitate & *iure naturæ semel oblatus est, & non sepe] Nec ideo dicimus naturæ quod ex natura suæ conditionis hunc defectū traxerit, quia etiam nō provenit nobis ex natura secundum quòd ipsa est instituta, sed ex ea peccato vitiata. & ideo dicitur

Quæ verbi sit Christum carnatio ordinatur ad nostrā redemptionē quatū ad passionem doloris in spectat. Rom 8. b. Quodnon talitas an te peccatū non fuerit hoie defectus. An aīa Christi habuit necessitatem patiendi.

iura Glossa super illud psal. 18. cap. 9. ad Heb. sta-

ptum est omnibus inest.

hic defectus naturalis, quia quasi pro natura inolevit omnibus diffusus.

De statibus hominis, & quid de singulis Christus accepit.

ET est hic notandum Christum de omni statu hominis aliquid accepisse, qui omnes venit saluare. Sunt enim quatuor status hominis. Primus ante peccatum: Secundus post peccatū, & ante gratiā: Tertius sub gratia: Quartus in gloria. De ptimo statu accepit immunitatē peccati. Vnde Augustinus illud Ioannis euāgelistæ exponens, Qui de sursum venit, id est, de summitudine humanæ naturæ ante peccatum: quia de illa altitudine sumpsit verbum dei humanam naturam, dum non tamen sumpsit ipsam culpam, cuius assumpsit pœnam. Sed postea assumpsit de statu secundo, & alios defectus. De tertio scilicet gratiæ plenitudinē. De quarto non posse peccare, & dilectam contēplationem. Habuit enim simul bona viæ quædam, & bona patriæ, sicut & quædam mala viæ.

Super Ioan. 3. d. 13 tātur verba in glossa super hūc locū.

OMNIS CHRISTI ORATIO vel voluntas, expleta sit.

Distinct. XVII.

POst prædicta considerari oportet, vtrum Christus aliquid voluerit vel orauerit quod factū non fuit. Non enim existimari potest per hoc quod ipse ait, Pater, si possibile est, transeat à me calix iste. Veruntamen nō quod ego volo, sed quod tu vis. Hic nanque voluntatem suam a patris voluntate discernere videtur.

Quō Christi oratio ordinatur ad nostrā redēptionem quantum ad vsum virtutis, præsertim de volūtate & oratione.

Mat. 26. d

De voluntatibus Christi secundum duas naturas.

QVO circa ambigendum non est diuersas in Christo fuisse voluntates iuxta duas naturas, diuinam scilicet & humanam. Humana volūtas est affectus rationis vel affectus sensualitatis: & alius est affectus animalis secundum rationem, alius secundum sensualitatem: vterque tamen dicitur humana voluntas. Affectu autem rationis volebat, quod volūtate diuina, scilicet pati & mori: sed affectu sensualitatis non volebat, imò refugiebat: nec tamen in eo caro contra spiritum vel deum concupiscebat: quia vt

Aug. nonnullum est vitium cùm caro cōcupiscit aduersus spiritum. Caro autem dicta est concupiscere, quia hoc secū duam ipsam agit animā: sicut anima per aurem audit, & per oculū videt. Caro enim nihil nisi per animam concupiscit. Sed concupiscere dicitur, cùm anima carnali cōcupiscētia spiritu æluctatur, habens carnalem delectationem de carne & à carne aduersus delectationem, quam spiritus habet. Ipsius autē carnalis concupiscentiæ causa non est in anima sola, nec in carne sola: ex vtroque enim fit: quia sine vtroq; delectatio talis non sentitur. Talis ergo rixa talisque cōcertatio in anima Christi nullatenus esse potuit, quia carnalis cōcupiscentia ibi esse nequiuit. Dei etiam voluntas erat, & ratum placebat, vt illud secundū carnem vellet, quatenus veritas humanitatis in eo probaretur. Nam qui hominis naturam suscepit, quæ ipsius sunt subire debuit. Ideóque sicut in nobis duplex est affectus, mentis scilicet & sensualitatis: ita & in eo debuit esse geminus affectus, vt mentis affectu vel let mori, & sensualitatis affectu nollet: sicut in viris sanctis fit. Petro enim ipsa veritas dicit, Cùm senueris, extēdes manus tuas, & alius præcinget te, & ducet te quò nō vis scilicet ad mortem. Quod exponens August. dicit, quòd Petrus ad illam molestiam nolēs est ductus, nolens ad eam venit: sed volens eam vicit: & reliquit affectum infirmitatis, quo nemo vult mori, qui adeò est naturalis, vt eum Petro nec sene ctus abstulerit. Vnde etiam dominus ait, Trāseat à me calix iste, sed vicit eum vis amoris. Ergo & in Christo secūdū humanitatem, & in mēbris eius geminus est affectus: vnus diuinis charitate informatus, qui propter deum quis mori vole: alter sensualitatis, carnis infirmitati propinquus & ei coniunctus, quo mors refugitur. Vt enim August. ait, Paulus ratione cupit dissolui & esse cum Christo, sensu autem carnis refugit & recusat. Hoc habet human' affectus, quo quis diligit vitam, odit mortem. Secundum istum affectum Christus mori nolut, nec obtinuit quod secūdum illum affectum petiit.

Li. 19. de ciu. dei. c. 4. lib. de Ge. ad li. 10. ca. 12. Ad Ga. 5. c.

Ioā. 21. s. Tomo 9. tract. 123. in fine.

Mat. 26. d An. epi. 120. que est de gratia nouī test. ad Hamratūca. 6. ad Phi. 1. c.

Authoritatibus probat diuersas in Christo voluntates.

EX affectu ergo humano quem de virgine traxit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mat.26.d volebat non mori, & calicem transire orabat. Vnde Beda
Ioan. 6. d. [O]rat transire calicem, quia homo erat: dicēs, Pater, transfer
Glossa alle à me calix iste. Ecce habet voluntatem humanam expres-
gat sub no- sam. Vide iam rectum cor: Sed nō quod ego volo, sed quod
mine Hie tu vis. Vnde alibi, Nō veni facere voluntatem meam, sed
ro. super scilicet temporaliter sumpsi ex virgine: sed voluntatem eius
Mat. 14. qui misit me, quam scilicet æternus habui cum patre. Hie-
sed re ve- ronymè dicit duas in Christo fuisse voluntates, secundùm quas
ra sunt diuersa voluit. Hieronymus quoque super illum locum: Spi-
Beda con- ritus promptus est, caro autem infirma: dans intelligi duas
mē. suorū duas voluntates exprimi, ita ait, Hoc contra Eutycianos
li. 4. circa dicunt in Christo vnam tantùm voluntatem. Hic autem ex-
hunc locū. stendit humanam, quæ propter infirmitatem carnis recusa-
Mar. 14. d passionem: & diuinam quæ prompta est perficere dispensa-
Cōcioe pri tionem. Augustinus etiam duas in Christo asserit voluntates dicēs, Quantum distat Deus ab homine, tantum voluntas Dei à voluntate hominis. Vel hominem Christus gerens ostendit priuatam voluntatem quandam hominis, in qua & suam & nostram figurauit, qui caput nostrum est, & ad eum
per eo lo- sicut membra pertinemus. Pater, inquit, si fieri potest, transfe-
co, Rectos rat à me calix iste. Hæc humana voluntas erat, proprium
decet col- liquid, & tanquam priuatum volens. Sed quia rectum non
laudatio. esse hominem, & ad Deum dirigi, subdit, Non quod ego vo-
to. 8. lo, sed quod tu vis. Acsi diceret, Videte in me: quia potest
Mat. 26. d quid proprium velle, vt Deus aliud velit. Conceditur hoc
Super humanæ fragilitati. Idem alibi, Christus in passione duas
Psal. 93. expressit voluntates in se secūdum duas naturas. Ait enim
post me- Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste. Ecce habes hu-
diū enar- minis voluntatem, quam ad diuinam continuò dirigēs ait
rationis cir illud. Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Ambrosius
ca illud. etiā in lib. 12. de fide: Scriptum est, Pater, si fieri potest, transfer à me calicem hunc. Verba Christi sunt, sed quomodo & in qua forma dicantur, aduerte. Hominis substantiam gerēs,
Quousque hominis assumpsit affectum. Non ergo quasi Deus, sed quasi
tust. cōue. si homo loquitur. Suscepit quidem voluntatem meam. Meam
in indic. est voluntas, quam suam dixit, cùm ait, Non sicut ego volo,
Ca. 3. cōfu sed sicut tu vis. Cùm autem dixit, Omnia quæ habet Pater
se per totū mea sunt, quia nihil excipitur: sine dubio quam pater ha-
cap. to. 2. bet, eandem & filius habet voluntatem. Eadem est Christi
Mar. 14. d *Ioā. 16. b.* *& 17. a.*

voluntas, quæ paterna. Vna ergo voluntas est patris & filij. Sed alia est voluntas hominis, alia Dei: vt scias vitam in voluntate esse hominis: passionem autem Christi in voluntate diuina, vt pateretur pro nobis. His testimoniis euidenter docetur in Christo duas fuisse voluntates: quod quia negauit Macharius archiepiscopus, in Constantinopolitana synodo condemnatus est. Et ex affectu humano sensualitatis quidem, non rationis, illud voluit & petiit, quod non impetrauit. Nec ideo petiit vt impetraret, quia sciebat Deū non esse facturum illud, nec illud fieri volebat affectu rationis, vel voluntate diuinitatis. Ad quid ergo petiit? Vt membris formam præberet imminente turbatione clamandi ad Dominum, & subiiciendi voluntatem suam diuinæ voluntati: vt si pulsante molestia tristentur, pro eiusdem amotione orent. Sed si nequeunt vitare, dicant quod ipse Christus. Non ergo ad insipientiam fuit, quòd Christus clamans non exauditur ad salutem corporalem. Bonum quidem petiit, scilicet vt non moreretur: sed melius erat vt moreretur, quod & factum est.

De eo quod Ambrosius dicit Christum dubitasse affectu humano. D

CAETERVM non parum nos mouent verba Ambrosij, quibus significare videtur Christum secundum humanum affectum de patris potentia dubitasse: sic dicens in libro secundo de fide, De quo dubitat, de se, an de patre? De semetipso cui dixit, Trāsfer, dubitat hominis affectu. Nam non de patre dubitat, nec de morte formidat. Prophetia nō dubitat, qui nihil Deo esse impossibile asserit. Omnia quæcunque voluit fecit. Num infrahomines constitues Deum? Propheta non dubitat, & filium dubitare tu credis? Vt homo ergo dubitat, vt homo locutus est. His verbis innuitur, quòd Christus, non inquantum Deus est, vel Dei filius, sed inquantum homo, dubitauerit affectu humano. Quod ex ratione dictum accipi potest, non quia ipse dubitauerit, sed quia modum gerens dubitantis, & hominibus dubitare videbatur. *Cap. 3.* *Mar. 14.* *Psal. 134.*

Verba Hilarij longè diuersam exprimentia sententiam à præmissa. E

ILLVD etiam ignorandum non est, quod Hilarius

Universidad de Deusto
Biblioteca

asserere videtur Christum nō sibi, sed suis orasse, cum dicit:

Lib.10.de tri. lōgi sermōis ab initio li.b. sed ante medium.

Transfer à me calicem hunc: sicut nec sibi, sed suis timuit. Nec enim voluisse, vt sibi non esset passio, sed vt à suis transiret calix passionis: ita inquiēs, Si passio honorificatura erat, sicut Iuda exeunte ait, Nūc honorificatus est filius hominis: quomodo tristem eum metus passionis efficeret, qui fortè tam irrationabilis fuerit, vt pati mortem timuerit, qui patientem se glorificatura esset? Sed fortè timuisse videtur, qui existimabitur, vt transferri à se calicem deprecatus sit, dicens, Pater, transfer calicem hunc à me. Quomodo enim per patiendi metū transferri deprecaretur à se, quod per dispensationis studium festinaret implere? Non enim ēdem vt pati nolit, qui pati venit: & cùm pati eum velle cognoscimus, religiosius fuerat hoc confiteri, quàm ad id impiæ audaciæ prorumpere, vt eum assereres ne pateretur orasse, qui pati velle cognosceres. Non ergo sibi tristis fuit, neque orat transire calicem, sed discipulis, ne in eos calix passionis incumbat, quem à se transire orat, ne in his scilicet maneat. Non enim rogat ne secum sit, sed vt à se trāseat. Deinde, Non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Humanæ in se sollicitudinis significans consortium, sed non discernens sententiæ sibi communis cum patre voluntatis. Pro hominibus ergo vult transire calicē, per quem omnes discipuli erant redimi: & ideo pro Petro rogat, ne deficiat fides eius. Scit ergo hæc omnia post mortem suam desitura, vsque ad maximè tristis est: & scit hunc calicem nō posse transire, nisi bibatur: ideo ait, Pater mi, si non potest transire calix iste nisi bibam illum, fiat voluntas tua: sciens in se consummata passionis metum calicis transiturum: qui nisi cum bibitus, transire non posset: nec finis terroris nisi consummata passione futuri succederet: quia post mortem eius per virtutem passionis apostolicæ infirmitatis scandalum pelleretur. Intendat lector his verbis pia diligentia, ne sint nobis vasa mortis.

Ibidem. multis interpositis. Paulo inferius.

Luce 22.c

Mat.26.d.

SI CHRISTVS MERVIT SIBI ET nobis, & quid sibi, & quid nobis.

Quōd verbis sacri Christi interpretatio

Distinct. XVIII.

DE merito etiam Christi prætermittendū nō est, de quo quidam dicere solent, quòd nō sibi, sed membris tantùm meruerit. Meruit quidem mēbris redemptionem

a diabolo, à peccato, à pœna, & regni reserationem: vt amoto igneo romphea, liberè pateret introitus: sed & sibi meruit impassibilitatis & immortalitatis gloriam, sicut ait Apostolus, Christus factus est pro nobis obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum & dedit illi nomen quod est super omne nomen. Aptè dicit Apostolus Christum propterea exaltatum per impassibilitatis gloriam: quia est humiliatus per passionis obedientiam. Humilitas ergo passionis, meritum fuit exaltationis: & exaltatio præmium humilitatis. Vnde Augustinus exponens præmissum capi. ait, Vt Christus resurrectione glorificaretur, prius humiliatus est passione. Humilitas claritatis est meritum: claritas humilitatis est præmium. Sed hoc totum factum est in forma serui. In forma enim Dei semper fuit, & erit claritas. Item Ambrosius idem capi. tractans ait, Quid & quantum: humilitas mereatur hic ostenditur. Hæc testimoniis euidens sit, quòd Christus per humilitatem & obedientiam passionis meruit clarificationē corporis: nec id solùm, sed etiam impassibilitatem animæ. Anima enim ipsius ante mortem erat passibilis, sicut caro mortalis facta est, & caro immortalis. Vtrum autem anima sit facta impassibilis, quando caro facta est immortalis, scilicet ipso resurrectionis momento, de authoritate nobis certum non est. Sed vel mox post carnis separationem anima impassibilitate donata est: aut in resurrectione, quando ea restituit.

ordinatur ad nostrā redēptionē quātū ad sūū exercitiū merendi. Ad Phi. 2.a Tra. 104. super Ioā. circa illud Io.17. clarifica filiū tuum. Expositione ad illud. 2. ad Phi. Propter q & deus il lū superexaltauit, Tomo 4. Quōd aīa Christi sit facta im passibilis. Super E. 2. ad Hebr. 6. paulò post princi piū vbi ex ponit mysticè illud Exod. 25. facies & candelabri ductilis

Quòd à conceptu meruit sibi Christus hoc quod per passionem.

NEC solùm hoc meruit Christus quando patri obediēs passus fuit: sed etiam ab ipsa conceptione ex quo homo factus est, per charitatem & iustitiam, & alias virtutes, in quarum plenitudine fuit secundum hominem conditus, sibi meruit, quātum post per martyrij tolerantiam. Tantam plenitudo spiritualium charismatū in eo fuit, quòd ampliùs proficere non potuit: & ideo melior ipsius anima fieri non potuit, quàm ab initio suæ conditionis extitit, quia ad hoc in meritis non valuit. Vnde Gregorius ait, Non ha homini Christus iuxta animæ meritum, quo potuisset

proficere, in membris autem quæ nos sumus quotidie proficit. Non ergo plus meruit sibi per crucis patibulum, quàm à conceptione meruit per gratiam virtutum. Non ergo profecit secundum animæ meritum, quantum ad virtutem meriti: profecit tamen quantum ad numerum meritorum. Plura enim habuit merita in passione, quàm in cõceptione: sed maioris virtutis non extiterunt in meritẽdo plura, quàm antè fuerant pauciora. Meruit ergo à conceptione non modò gloriã impassibilitatis & immortalitatis corporis: sed etiam impassibilitatem animæ. Per quid? Per obedientiam & voluntatem perfectam, quam non tunc primò habuit, nec iuniorem cùm pati cœpit & mori. Obediens enim, perfectus & bonus extitit secundum hominem, ex quo fuit homo. Habuit ergo anima illa aliquod bonum in se post mortẽ, quod non habuit antè. Num ergo beatior vel melior fuit quàm antè? Absit quòd melior fuerit: quia nec sanctior, nec gratiæ cumulatior. Nec etiam beatior fuit in Dei cõtemplatione, in quo præcipuè beatitudo cõsistit. Potest tamen dici in hoc beatior fuisse, quia ab omni miseria immunis. Ex quo inquit inferri simpliciter, quòd beatior fuerit.

Ad Philip. 2. b. In li. 2. cõtra Maxi. ca. 5. & li. 3. Cap. 2. Vide in glo. ordinaria ad illud ad Philip. 2. & donauit illi nomẽ. Quod nomen illi datum est homini & deo D. t. 6. Ie. 8.

De eo quod scriptum est, Donauit illi nomen quod est super omne nomen.

NEC tantùm gloriã impassibilitatis & immortalitatis meruit, sed etiam meruit donari sibi nomen quod est super omne nomen, scilicet honorificentiam, quòd vocatus est Deus: hoc tamen nomen ante mortem habuit. Habuit quidem hoc nomen Dei filius, inquantum Deus est, ab æterno per naturam: inquantum verò homo factus est, habuit ex potentia. Veruntamen Aug. dicit, hominis donatum esse illud nomen, non Deo: quia illud nomen habuit ante in forma Dei tantùm erat. Sed cùm dicitur, Propter quod illum exaltauit, & donauit illi nomen quod est super omne nomen: satis apparet propter quid exaltauerit, id est, propter obedientiam: & in qua forma exaltatus sit. In qua crucifixus est, in ea exaltatus est, & in ea donatum est ei nomen: vt cum ipsa forma serui nominetur, quæ genitus filius Dei, hoc illi donatum est vt homini, quod iam habebat idem ipse Deus. Hoc ergo per gratiam accepit, vt ipse eius homo vel subsistens in forma serui, id est,

in anima & carne, nominetur & sit Deus. Sed nunquid hoc tunc meruit? suprà enim dictum est, quia hoc tantum bonũ homo ille non meruit. Quomodo ergo hic dicitur, Propter obedientiam donatum est ei hoc nomen? Secundũ tropum illum in scriptura creberrimum hoc capiendum est, quo dicitur res fieri quando innotescit. Post resurrectionem verò quod antè erat in euidenti positum est, vt scirent homines & dæmones. Manifestationem ergo illius nominis donauit ei deus post resurrectionem: sed illam meruit per obedientiam passionis, qui eò quòd obedinit patrẽdo, exaltatus est resurgendo, & per hoc manifestatum est nomen. Hoc eodẽ tropo vsus est etiam dominus post resurrectionem dicens, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: non quòd tunc primò acceperit, sed quam antè habebat, tunc manifestata est potestas. Cæterum Ambros. dicit nomen illud donatum esse deo, non homini: & videtur secundum verborum superficiem, opposítus Augu. sed intelligentia non obuiat, licet diuersum sapiat. Nã Ambro. de naturali donatione id dictum intelligit, qua æternaliter pater generando dedit filio nomen quod est super omne nomen, scilicet esse Deum per naturam: quia genuit ab æterno filium plenum & sibi æqualem deũ. Quod tamen nomen Apostolus propter passionis obedientiã Christo donatum dicit. Sed præmisso locutionis modo accipiendum est.

Mat. 28. b

Ambrosius q. datũ sit deo & non homini. In cõmẽtario ad cap. 2. ad Phi. in medio cõmentarii n. 4. & citatur in glossa ordinaria ad eundẽ locũ Pauli.

Si Christus sine omni merito illa habere potuit.

SI verò quæritur, Vtrum Christus illam immortalitatis & impassibilitatis gloriam, & nominis dei manifestationem, sine omni merito habere potuerit: sanè dici potest, quia humanam naturam ita gloriosam suscipere potuit, sicut in resurrectione extitit. Nonenque suum etiam aliter hominibus manifestare potuit: sed homo passibilis esse non potuit sicut fuit, & ad illam gloriam sine merito peruenire. Potuit quidem peruenire ad illam sine merito beatitudinis, quia potuit consumpta mortalitate immortalitatis gloria vestiri: sed non sine merito iustitiæ & charitatis, earumque virtutũ. Non enim Christus homo esse potuit, in quo plenitudo virtutum & gratiæ non fuerit. Nec virtu-

tes ei inesse potuerunt cilicio mortalitatis induto: quibus eas mereretur. Habens ergo has virtutes secundum hominem passibilem ac mortalem non potuit non mereri gloriam immortalitatis. Non ergo potuit factus mortalis, nisi merito gloriam impassibilitatis & immortalitatis ac magnificationem Dei nominis consequi. Potuit tamen hoc adipisci sine merito passionis: quia per passionem nil sibi acquisiuit, quod non antè per virtutes meruerit.

Mat.11.d Ioan.8.d Phil.2.b ad He.5.c

Qualiter per mortẽ redemit nos, & aditum regni aperuit.

De causa mortis & passionis Christi.

QUID ergo voluit pati & mori, si ei virtutes ad prædicandum illa sufficiebant? Pro te, non pro se. Quomodo pro me? Vt ipsius passio & mors tibi esset forma & causa. Forma virtutis & humilitatis: causa gloriæ & libertatis. Forma Deo vsque ad mortem obediendi: & causa tuæ liberationis ac beatitudinis. Meruit enim nobis per mortis acceptionis tolerantiam, quod per præcedentia non meruerat, scilicet aditum paradisi & redemptionem à peccato, à pœna, à diabolo: & per mortem eius hæc nos adepti sumus, scilicet redemptionem, & filiorum gloriæ adoptionem. Ipse enim moriendo factus est hostia nostræ liberationis. Sed quomodo per mortem nos à diabolo & à peccato redemit, & aditum gloriæ aperuit? Decreuerat Deus in mysterio voluntatis suæ, vt ait Ambr. propter primum peccatum non intromitti hominem in paradisum, id est, ad Dei contemplationem non admitti, nisi in vno homine tanta existeret humilitas, quæ omnibus suis proficere posset: sicut in primo homine tanta fuit superbia, quæ omnibus suis nocuit. Non est autem inuentus inter homines aliquis quo id posset impleri nisi Leo de tribu Iuda, qui aperuit librũ, & soluit signacula eius, implendo scilicet omnem iustitiam, id est, consummatissimam humilitatem, qua maior esse non potest. Nam omnes alij hominum habitores erant, & vix vnicuique sua virtus sufficiebat ad humilitas. Nullus ergo eorum hostiã poterat offerre sufficientem reconciliationi nostræ. Sed Christus homo sufficiens & perfecta fuit hostia: qui multo amplius est humiliatus amaritudinem mortis gustando, quàm ille Adam superbiendo per esum ligni vetiti nos in delectatione perfrudo. Si ergo illius superbia omniũ extitit ruina, ipsum de paradiso mittens sorax, aliisque occludens ianuam: multo magis Christus

In cõmen. super 5.c ad Ro. circa illud, qui est forma futuri.

Adp.5.c Rom.5.b Matt.3.d Genc.3.b

humilitas, qua mortem gustauit, ingressum regni cælestis omnibus suis impleto Dei decreto aperire valuit, atque decreti delere chirographum. Vt enim ait Ambr. Tantum fuit peccatum nostrum, vt saluari non possemus, nisi vnigenitus Dei filius pro nobis moreretur debitoribus mortis: sed ne dignos nos fecit testamenti & promissæ hæreditatis. Quod non ita est intelligendum, quasi non alio modo saluare nos potuerit, quàm per mortem suam: sed quia per aliam hostiam non potuit nobis aperiri regni aditus, & fieri filios, nisi per mortem vnigeniti: cuius tanta fuit (vt dictum est) humilitas & patientia, vt eius merito pareret credentibus in eum aditus regni. Magna ergo in morte vnigeniti præstita sunt nobis, vt liceat nobis redire in patriam: sicut olim in morte summi pontificis, his qui ad ciuitatem refugij confugerant, secure ad propria remeare. Ecce aliquatenus ostensum est, qualiter per Christi mortem aditus regni nobis paratus.

Ad Col.2. c. In glossa ordinaria super 9.c epistolæ ad Heb. circa illud, Ideo noui testamẽti. Nu 35.d & Iosue 20.a.b

3p.q.48. 49 per tot.

HIC QVALITER A DIABOLO & à peccato nos redemit per mortem.

Distinct. XIX. 3ª pᵉ tᵉˣ

NVnc ergo quæramus, quomodo per mortem ipsius à diabolo, & à peccato, & à pœna redempti sumus. A diabolo ergo & à peccato per Christi mortẽ liberati sumus: quia vt ait Apostolus, In sanguine ipsius iustificati sumus: & in eo quòd sumus iustificati, id est, à peccatis soluti, à diabolo sumus liberati, qui nos vinculis peccatorũ tenebat. Sed quomodo à peccatis per eius mortẽ soluti sumus? Quia per eius mortem, vt ait Apostolus, cõmendatur nobis charitas Dei, id est, apparet eximia & cõmendabilis charitas Dei erga nos in hoc, q̃ filium suum tradidit in mortem pro nobis peccatoribus. Exhibita autẽ tantæ erga nos dilectionis arrha, & nos moriemur, accendimurq; ad diligendũ eum qui pro nobis tãta fecit, & per hoc iustificamur, i. sanctificamur, iusti efficimur. Mors ergo Christi nos iustificat per eã charitas excitatur in cordib' nostris. Dicimur iustificati & aliter per mortẽ Christi iustificari, q̃ per fidẽ mortis eius à peccatis mũdamur. Vnde Apostolus, Iustitia dei est per fidem Iesu Christi. Et item, Quem Deus proposuit pro-

De redemptione nostra facta per passionẽ Christi quantum ad efficaciam & vtilitatẽ. Ro.3.d. et Rom.5.b ad Ro.8.f

Act.13.b Rom.3.c Heb.cm. d Num.2.c

3p. q.1. art 2. d 3. de motiuis mortis

Universidad de Deusto
Biblioteca

pitiatorem per fidem in sanguine ipsius, id est, per fidem passionis: vt olim aspicientes in serpentem æneum in ligno exaltum, à morsibus serpentum sanabantur. Si ergo recte fidei intuitu in illum respicimus, qui pro nobis pependit in ligno, à vinculis diaboli soluimur, id est, à peccatis: & ita à diabolo liberamur, vt nec post hæc vitâ in nobis inueniat quod puniat. Morte quippe sua vnoueriſsimo sacrificio, quicquid culparum erat, vnde nos diabolus ad luenda supplicia detinebat, Christus extinxit, vt in hac vita tentando nobis non prænaleat. Licet enim nos tentet post Christi mortem quibus modis ante tentabat: non tamen vincere potest, sicut ante vincebat. Nam Petrus, qui ante Christi mortem vocem illæ tentatus negauit, post mortē ante reges & præsides actus non cessit. Quare? quia fortior, id est, Christus venit in domum fortis, id est, in corda nostra, vbi diabolus habitabat, alligauit fortem, id est, à seductione compescuit illum: vt tentationem quæ ei adhuc permittitur, non sequatur seductio. Itaque in Christi sanguine, qui soluit quæ nos rapuit redempti sumus à peccato, & per hoc à diabolo. Nam vt ait Aug. in ipso vincuntur inimicæ nobis inuisibiles potestates, vbi vincuntur inuisibiles cupiditates. Ipso enim sanguine sine culpa omnium culparum cirographa deleta sunt, quibus debitores qui in eum credunt, à diabolo antè tenebantur. Vnde, Qui pro multis effundetur. Per illum ergo redempti sumus, in quo princeps mundi nihil inuenit. Vnde Aug. causam & modum nostræ redemptionis insinuans, ait: Nihil inuenit diabolus in Christo vt moreretur: sed pro veritate patris mori Christus voluit, non habens mortis causam de peccato, sed de obedientia & iustitia mortem quam inuenit. per quam nos redemit à seruitute diaboli. Incidebat enim in principem huius seculi, qui seduxit Adam, & fecit, cœpitque nos quasi vernaculos possidere: sed vendemptor, & victus est deceptor. Et quid fecit redemptor captiuatori nostro? Tetēdit ei muscipulam crucem suam: posuit ibi quasi escam, sanguinem suum. Ille autem sanguinem suum fudit, non debitoris, per quod recesſit à debitoribus. Ille quippe ad hoc sanguinem suum fudit, vt peccata nostra deleret. Vnde ergo nos diabolus tenebat, delectus sanguine redemptoris. Non enim tenebat nos nisi vinculum

Augu. lib. 4. de Tri.
Luc. 22. f. xii. 4.
Luc. 11. c Psal. 68.
In lib. de agõe Christiano, 2. intem. 3.
Aug. li. de baptismo parulorū 2. qui & alias hic citatur de peccatorum meritis et remissiõe cap. 30. in. 7. ibi. cap. 31. & lib. 13. de tri. cap. 15.
Beda quoque super illud ad Hebr. 2. Vt per mortē destrueret & glossa ibidem.
Mat. 12. c Marc 3. d

peccatorum nostrorum: istæ erant catenæ captiuorum. Venit ille, alligauit fortem vinculis passionis suæ: intrauit in domum eius, id est, in corda eorum vbi ipse habitabat, & vasa eius, scilicet nos, eripuit, quæ ille impleuerat amaritudine sua. Deus autem noster vasa eius eripiens & sua facicns, fudit amaritudinem, & impleuit dulcedine per mortem suam à peccatis redimens, & adoptionem gloriæ filiorum largiens.

Ad Rom. 8. c. & ad Ephesios 1. a

Cur Deus homo & mortuus. B

FACTVS est ergo homo mortalis, vt moriendo diabolum vinceret. Nisi enim homo esset qui diabolum vinceret, non iustè sed violenter homo ei tolli videretur, qui se illis sponte subiecit. Sed si eum homo vicit iure manifesto hominem perdidit: & vt homo vincat, necesse est vt Deus in eo sit, qui eum à peccatis immunem faciat. Si enim per se homo esset, vel angelus in homine, facilè peccatet, eúmque naturam per se constet cecidisse. Ideo Dei filius hominem passibilem sumpsit, in quo & mortem gustauit, quo cælum nobis aperuit: & à seruitute diaboli, id est, à peccato (seruitus enim diaboli peccatum est) & à pœna redemit.

Ad Colo. 3

Quomodo & à qua pœna Christus nos redemit per mortem. C

A qua pœna? temporali, & æterna. Ab æterna quidem, relaxando debitum: A temporali verò penitus nos liberabit in futuro, quando nouissima mors inimica destruetur. Adhuc enim expectamus redemptionem corporis: secundum animas verò iam redempti sumus ex parte. non ex toto. A culpa non à pœna, nec omnino culpa. Non enim ab ea sumus redempti, vt non fit, sed vt non dominetur.

1. Cor. 15. d Ad Rom. 6. b

Quomodo pœnam nostram portauit. D

PECCATA quoque nostra, id est, pœnam peccatorum nostrorum dicitur in corpore suo super lignum portasse, quia per ipsius pœnam quam in cruce tulit, omnis pœna temporalis, quæ pro peccato conuersis debetur, in baptismo penitus relaxatur, vt nulla à baptizato exigatur, & in pœnitentia minoratur. Non enim sufficeret illa pœna, qua pœnitentes ligat ecclesia, nisi pœna Christi cooperaretur, qui

1. Pet. 2. d Esa. 53. d

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro nobis soluit. Vnde peccata iustorum, qui fuerunt ante
aduentum, in sustentatione Dei fuisse vsque ad Christi mo-
Rom.3.d tem dicit Apostolus, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc
tempore. Ecce aperte expositum est, quomodo & quid Chri-
stus per mortem nobis meruit & impetrauit.

3p.q.26. a.1. 1. *Quæstiuncula 3.*

Si solus Christus debet dici redemptor, vt solus dicitur mediator.

VNDE ipse verè dicitur mundi redemptor, & Dei
1.Timoth. minúmque mediator. Sed mediator in scriptura dicitur io-
2.b lus filius: Redemptor verò aliquando etiam pater vel spiri-
Gal.c.3.c- tus sanctus. Sed hoc propter vsum potestatis, non propter
Esa.41.d. exhibitionem humilitatis & obedientiæ. Nam secundum
potestatis simul & obedientiæ vsum, filius propriè dicitur
redemptor: quia in se expleuit per quæ iustificati sumus: &
ipsam iustificationem est operatus potentia deitatis cum pa-
tre & spiritu sancto. Est ergo redemptor, inquantùm
Deus, potestatis vsu: inquantùm homo, humilitatis effectu.
Et sæpius dicitur redemptor secundum humanitatem, quia
secundum eam & in ea suscepit & impleuit illa sacramenta
quæ sunt causa nostræ redemptionis. Propriè ergo filius dici-
tur redemptor.

De mediatore.

Augu. super Psal. QVI solus dicitur mediator, non pater vel spiritus
103.con- sanctus. De quo Apost. Vnus mediator Dei & hominum
uersione 4. homo Christus Iesus. i. per hominem quasi in medio arbi-
circa illud ter est ad componendam pacem, id est, ad reconciliandum ho-
dd a cosste. mines Deo. Hic est arbiter quem Iob desiderat, Vtinam es-
1.Tim.2.b set nobis arbiter. Reconciliati enim sumus Deo (vt ait Apo-
Iob 31.b stolus) per mortem Christi. Quod non sic intelligendum
Rom.5.b est, quasi nos ei sic reconciliauerit Christus, vt incipe-
Au.tract. rem amare quos oderat, sicut reconciliatur inimicus inimico,
110. circa deinde sint amici qui ante se oderant: sed iam nos diligen-
illud. tes Deo reconciliati sumus. Non enim ex quo ei reconciliati
Ioã 17.&5 sumus per sanguinem filij, nos cœpit diligere: sed ante mun-
dilexisti dum, priusquam nos aliquid essemus. Quomodo ergo nos
eos. diligenti Deo sumus reconciliati? Propter peccatum eum
Sap.11.d eo habebamus inimicitias, qui habebat erga nos charita-
Aug.li.de tem, etiam cùm inimicitias exercebamus aduersus eum,
ciu.13.c.16 operando iniquitatem. Ita ergo inimici eramus Deo, sicut

iustitiæ sunt inimica peccata: & ideo dimissis peccatis ta-
les inimicitiæ finiuntur: & reconciliantur iusto quos ipse
iustificat. Christus ergo dicitur mediator, eo quòd melius
inter Deum & homines ipsos reconciliat Deo. Reconci-
liat autem, dum offendicula hominum tollit ab oculis Dei,
id est, dum peccata delet, quibus Deus offendebatur, &
nos inimici eius eramus. Sed cum peccata deleat non solus
filius, sed & pater & spiritus sanctus, quorum deletio est
reconciliatio ad Deum reconciliatio, quare solus filius dicitur
mediator? Nam de patre legitur, quòd reconciliauerit sibi 2.Cor.5.d
mundum. Ait enim Apostolus, Deus enim erat in Christo, *Responsio*
mundum sibi reconcilians. Cùm ergo reconciliet, quare non
dicitur mediator? Quia nec medius est inter Deum & ho-
mines, nec in se habuit illa sacramenta, quorum fide & imi-
tatione iustificamur, id est, reconciliamur Deo. Reconcilia-
mur ergo nos tota Trinitas virtutis vsu, scilicet dum peccata
delentur: filius solus impletione obedientiæ: in quo patrata
sunt secundum humanam naturam ea, per quæ credentes
& imitantes iustificantur.

3p.q.26. a.1. 2.

Secundum quam naturam sit mediator. G

VNDE & mediator dicitur secundum humanitatem, *Augu. in*
non secundum diuinitatem. Non enim est mediator inter *expositio*
Deum & Deum, quia tantum vnus est Deus: sed inter deum *3.cap.ad*
& hominem, quasi inter duo extrema: quia medius esse non *Gala. post*
potest nisi inter aliqua. Mediator est ergo, inquantùm ho- *medio &*
mo. Nam inquantùm deus, non mediator, sed æqualis patri *in glossa*
& eidem quod pater, cum patre vnus deus. Mediat er- *circa illud*
go inter homines & deum trinitatem, secundum homi- *1.ti.2. me*
nem naturam, in qua suscepit illa per quæ reconciliamur *diator dei*
deo trinitati: & secundum eandem habet aliquid simile *& hom.*
deo, & aliquid simile hominibus, quod mediatori congruc- *August in*
bat: ne per omnia similis hominibus longè esset à deo, *li. confessio*
aut per omnia deo similis longe esset ab hominibus, & *nũ.10.ca.*
sic mediator non esset. Verus ergo mediator Christus inter *24.tom.1.*
mortales peccatores & immortalem iustum apparuit mor- *ibi.f.43*
talis cum hominibus, iustus cum deo, per infirmitatē pro- *& li..de*
pinquans nobis, per iustitiam deo. Recte ergo mediator *consensu*
nobis est, quia inter deum immortalem & hominem mor- *euangel.*
Cap.35.

Universidad de Deusto
Biblioteca

talem est Deus & homo reconcilians hominem Deo: Inquantùm mediator, inquantùm est homo: Inquantùm autem verbum non est medius, quia vnus cũ patre Deus. Si ergo (inquit) solus secundum vos, ô hæretici, vnam tantùm habet naturam, vnde medius erit? & nisi ita sit medius, vt Deus sit propter diuinitatis naturam, & homo propter humanitatis naturam: quomodo humana in eo reconciliantur diuinis? Nam ipse veniens priùs in se humana sociauit diuinis per vtriusque naturæ coniunctionem in vna persona. Deinde omnes fideles per mortem reconciliauit Deo, dum sanati sunt ab impietate, quicunque humilitatem Christi credendo didicerunt, & diligendo imitati sunt. Ecce hic aliquatenus designatur, quare Christus solus mediator Dei dicitur & hominum: & secundum quam naturam mediet, scilicet humanam, & cui mediet scilicet Deo Trinitati. Trinitati enim nos reconciliauit per mortem, per quam etiam nos redemit à seruitute diabolo. Nam vt Petrus ait, non corruptibilibus auro & argento redempti sumus, sed pretioso sanguine quasi immaculati.

Summã intelligentia præmissæ perstringit.

1. Pet. 1. d

QVOD ALIO MODO POTVIT liberare hominem & quare potiùs isto.

De redemptione nostra facta per passionẽ Christi quàm ad cõgruẽtia & necessitatem. Aug. lib. 13. de trꝛ. Cap 10.

Responsio quare isto modo. Aug. lib. prædest. sanct. cap. 11. in fine.

Distinct. XX.

SI verò quæritur, Vtrum alio modo posset deus hominem liberare quàm per mortem Christi? Dicimus & aliquo modum fuisse possibilẽ Deo, cuius potestati cuncta obtemperare sed nostræ miseriæ sanandæ conuenientiorem non iacent: fuit alium non fuisse, nec esse oportuisse. Quid enim mortes nostras tantùm erigit & ab immortalitatis desperatione liberat, quàm quòd tanti nos fecit Deus, vt Deus ipse immutabiliter bonus, in se manens quod erat, & a nobis accipiens quod non erat, dignatus nostrum mire commortuus, mala nostra moriendo superare? Est & alia ratio quare isto potiùs modo quàm alio liberare voluit: quia sic & iustitia superatur diabolus, non potentia. Et quomodo id factum sit explicabo vt potero. Quadam iustitia Dei io potestatem diaboli traditum est genus humanum peccato primi hominis in omnes originaliter transeunte, & illius debito omnes obligante. Vnde omnes homines ab origine sunt sub principe diabolo. Vnde Apostolus, Eramus natura filij iræ, natura, scilicet vt est depranata peccato, non vt est recta creata ab initio. Modus autem ille, quo traditus est homo in diaboli potestatem, non ita debet intelligi, tanquã deus hoc fecerit aut fieri iusserit, sed quòd tantùm permiserit, iuste tamen. Illo enim deserente peccãtem, peccati author illico inuolauit: nec tamen Deus cõtinuit in ira sua miserationes suas, aut hominem à lege suæ potestatis amisit, cũ in diaboli potestate esse permisit: quia nec diabolus à potestate Dei est alienus, sicut nec bonitate. Nam qualicunque vita diabolus vel homo non subsisteret, nisi per eum qui viuificat omnia. Non ergo Deus hominem deseruit, vt non se illi exhiberet benignum: sed inter mala pœnalia etiam malis multa præstitit bona: & tandem hominem, quem commissio peccatorum diabolo subdidit, remissio peccatorum per sanguinem Christi iterata à diabolo eruit. Vt sic iustitia vinceretur diabolus, non potentia. Sed qua iustitia? Iesu Christi. Et quomodo victus est ea? Quia in eo nihil dignum morte inueniens, occidendo eum exemit. Et vtique iustum est vt debitores quos tenet filios dimittantur, in eum credentes, quem sine vllo debito occidit. Deo autem potentia vincere noluit, quia diabolus vult peruersitatis suæ amator est potentiæ, & desertor oppugnatorque iustitiæ: in quo homines magistrum imitãtur, qui aut electa vel etiam prosa iustitia, potentiæ magis studeant, eaque vel adeptione lætantur, & cupiditate inflammantur. Ideóque placuit Deo, vt non potentia sed iustitia vinceret, hominem erueret, in quo homo eum imitari disceret. Ipse verò in resurrectione secuta est potentia, quia re surgens à mortuis, nunquam posteà moriturus. Sed nónne iure potentissimo vinceretur diabolus, si potentia tantùm Christus vsus diabolo illo agere voluisset? vtique sed postposuit Christus potentiam quod potuit, vt priùs ageret quod oportuit. Iustitia ergo humanitatis hominem liberauit, quem sola potentia exquisisse liberare potuit.

Ioan. 8. b

Ephes. 2. a

Ibid. c. 14.

Ibid. c. 13.

Hebr. 2. d

Ibid. c. 13.

Qua iustitia sit diabolus vsus.

Ibid. c. 13.

Ibid. c. 14.

Rom. 6. b

Psal. 76.

Quod diabol. nũ ipse alienus à potestate dei.

De causa inter Deum & hominem & diabolum.

Si enim tres illi in causam venirent, scilicet Deus, diabolus & homo: diabolus & homo quid aduersus Deum dicerent, non haberent. Diabolus enim de iniuria dei conuin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ceretur: quia seruum eius scilicet hominem, & fraudulenter abduxit, & violenter tenuit. Homo etiam iniurius deo conuinceretur: quia præcepta eius cõtempsit, & se alieno dominio mancipauit. De hominis etiã iniuria cõuinceretur diabolus: quia & illum prius fallaci promissione decepit, & post mala inferendo læsit. Iniustè ergo diabolus, quamdiu ad se, tenebat hominem: sed homo iustè tenebatur: quia diabolus nunquam meruit potestatem habere super hominem, sed homo meruit culpam pati diaboli tyrannidem. Aut in li. de tri. c. 14. inst. ergo deus qui vtrique præerat, potentia hominem liberare vellet, sola iussionis virtute hominem potuit rectissime liberare: sed ob causam præmissam iustitia humilitatis vtrumque fecit. Qui dum in carne mortali crucifixus est, iustificauit nos, id est, per remissionem peccatorum eruit de potestate diaboli: & ita à Christo iustitia diabolus victus est, nõ potentia. Dist. pœc. Inter. A. ¶ Quomodo autem in eius sanguine nobis peccata dimissa, suprà expositum est.

De traditione Christi, quæ facta dicitur à patre & à filio, à Iuda & Iudæis. C

PSAL. 109. CHRISTVS ergo est sacerdos, idémque hostia & pro Ad He. 9. cium nostræ reconciliationis: qui se in ara crucis hõ dilo- Esa. 53. b lo, sed deo trinitati obtulit pro omnibus, quantum ad pro- Rom. 8. f sufficientiam: sed pro electis tantùm, quantùm ad effi- Ephes. 1. c ciam, quia prædestinatis tantùm salutem effecit. De quo di- Mat. 26. e legitur, quòd sit traditus à patre, & quòd seipsum tradi- Luc. 24. c & quòd Iudas eum tradidit, & Iudæi. Ipse se tradidit, quia De hoc Aug. in Psal. 93. sponte ad passionem accessit. Et pater eum tradidit, quia voluntate patris, imo totius trinitatis passus est: Iudas tradidit, prodendo, & Iudæi instigando, & fuit actus Iudæ & Iudæorum malus, & actus Christi vel patris bonus, opus Christi & enarratione non patris bonum, quia bona patris & filij voluntas, malum fuit longe ante opus Iudæ & Iudæorum, quia mala fuit intẽtio. Diuersa fuerũt ibi facta siue opera, id est, diuersi actus, & vna res, factum scilicet passio ipsa. Ideóque doctores aliquãdo vnum in facto illo patrem, filium, Iudam: Iudæos, aliquãdo dicunt. Respicientes enim ad passionem, vnum opus illorum. Super epi Vol. 1. dicunt: attẽdentes intentiones & actus, facta diuersa dixerunt. Vnde Aug. Facta est, inquit, traditio à patre, facta traditio à filio, facta est traditio à Iuda: vna res facta est. Quid ergo discernit inter eos? Quia hoc fecit pater & filius in charitate, Iudas verò in proditione. Videtis quia nõ quid fuit homo, sed qua voluntate considerandum est. In eodẽ facto inuenimus deum, quo Iudam: deum benedicimus. Iudam detestamur: quia deus cogitauit salutẽ nostram. Iudas cogitauit precium quo vendidit dominum, filius precium quod dedit pro nobis. Diuersa ergo intẽtio diuersa facta fa- cit, cum tamen sit vna res ex diuersis intentionibus. Ecce vnam fecit ibi fuisse. & diuersa facta: quia vna ibi fuit passio, sed diuersi actus. Et actus quidem Iudæ ac Iudæorum mali, quibus operati sunt Christi passionem, quæ bonum est, & opus dei est. Iu lib. de vnitate trinitatis ad optatũ cõtra Felicianũ. ca. 14. tom. 6. Ioan. 10. d Si Iudas sunt operati bonũ.

Quòd Christi passio dicitur opus dei & Iudæorum, & quomodo. D

PASSIO ergo Christi & opus dicitur Iudæorũ, quia ex actibus eorũ prouenit, opus dei, quia eo authore, id est, eo volente fuit. Vnde Aug. Nemo aufert animam Christi ab eo, quia potestatem habet ponendi & sumendi eam. Ecce habes authorem operis. Ponet animam. Ecce habes opus authoris. Et vt generaliter concludam, quoties in carne Christus aliquid patitur, opus authoris est: quia eorum fuit voluntate, non alio cogente perpetitur, ipse author est operis. ¶ Cùm autem passio Christi opus dei sit, & eorum bonum, eamque operati sint Iudas & Iudæi, quæritur an concedendum sit eos operatos ibi esse bonum. Hic distinguendum est. Potest enim dici, quòd operati sint bonum, quia ex actibus eorum bonum prouenit, id est, passio Christi: & item quòd operati non sunt bonum, sed malum, quia actio eorum non fuit bona, sed mala.

SI IN CHRISTO DIVISIO IN morte fuit animæ vel carnis à verbo.

Distinct. XXI. A

POST prædicta considerandum est, Vtrum in morte Christi à verbo sit separata anima vel caro. Quidam putauerunt tunc carnẽ sicut ab anima, ita à diuinitate in morte fuisse diuisam. Si enim, inquiunt, anima media

De morte qua consecuta est passionẽ Christi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Distin. 2. liter. a B. Opi. quorũdã asserẽtiũ carnẽ à deitate diuisam. Super Psal. 48. cõcione 2. super eo versu, Sicut oues in inferno positi in to. 8 Cõmẽtario ad ca. Luc. 23. super eo loco, Pater in manus tuas commendo spiritũ meũ. Tomo 4. Mat. 27. c Responsio

diuinitas sibi carnem vnitam, sicut superiùs præmissum est. ergo quando diuisa est caro ab anima, diuisa est etiam à diuinitate: quia non potuit ab anima seiungi, per quam vnita erat vnita, quin à verbo diuideretur. Fuit autẽ diuisa anima in morte, alioquin vero mors ibi non fuisset: quia vera Aug. Mors quã timent homines, separatio est animæ à corpore. Mors autem quã non timent, separatio est animæ à Deo. Vtraque verò diaboli suasu homini propinata est. Si igitur Christo homine vera mors fuit, diuisa est ibi anima à corpore ac per hoc diuinitas à carne. Huic suæ probabilitati addit authoritatis testimonium. Ambros. enim tractans de Christi derelictione, qui in cruce voce magna clamans, dixit: Deus Deus meus, vt quid me dereliquisti? ait. Clamat homo secundum rationem diuinitatis moriturus. Nam cùm diuinitas mortem pati non posset, vtique mors ibi esse nõ poterat, nisi vita discessisset, quia vita diuinitas est. Hic videtur tradi, q; diuinitas separata fuerit in morte ab homine: quæ nisi discessisset, homo mori non posset. Quod illi ad carnem referunt, quam dicunt à Deo separatam. Quibus respondemus illam separationem sic esse accipiendã, sicut intelligitur derelictio, quæ subinde his significatur, Vt quid me dereliquisti? Quomodo enim Christus derelictus erat à patre, cùm in cruce derelictionem clamabat? Non recesserat Deus ab homine, ita quod diuina vnio soluta vnio Dei & hominis. Alioquin fuit quoddam tempus quando Christus adhuc viuus homo erat, & non Deus. Qui adhuc viuus se derelictum clamabat, non derelinquendum. Si ergo illa derelictio vnionis intelligatur solutio, ante dictum fuit solutio Dei & hominis, quia Christus mortuus est. Sed quis hoc dicat? Fateamur ergo Deum quodammodo illum hominem in morte deseruisse, quia potestati peccatorum eum exposuit ad tempus, non suam potentiam exercendo illum defendit vt non moreretur. Separauit se diuinitas, quia subtraxit protectionem, sed non soluit vnionem. Separauit se foris, vt non adesset ad defensionem, sed non intus defuit ad vnionem. Si non ibi cohibuisset potentiam, sed exercuisset, non moreretur Christus. Mortuus est Christus diuinitate recedente, id est, effectum potentiæ cohibendo, non exhibente. Hic est hircus apopompaios, qui ad*

Leu. 16. d

to hirco immolato in solitudinem mittebatur, vt legitur

Aquinico. Duo enim hirci, humanitas & diuinitas Christi intelliguntur. Humanitate ergo immolata diuinitas Christi in solitudinem abiit, id est, in cœlum. Vnde Esechius: In soli- *Super Le-*
tudinem, id est, in cœlum tempore passionis diuinitas abiit se- *uit. cap. 16.*
se dicatur, non locum mutans, sed quodam modo virtutem & glo. ibi.
cohibens, vt possent impij consummare passionem. Abiit *Esai. 53. b*
ergo, id est virtutem cohibuit, & portauit iniquitates nostras *1. Pet. 2. d*
non vt haberet, sed vt consumeret: deus enim ignis *Deut. 4. d*
consumens est. Ex his satis ostenditur, præmissa verba Am- *Hebr. 12. a*
brosij sic esse accipienda, vt prædiximus.

Aliam ad idem inducunt authoritatem. B

ALII quoque authoritati innituntur, qui asserunt diuinitatem in morte recessisse ab homine secundum carnem. Ait enim Athanasius. Maledictus qui totũ hominis quem *Li. 6. qui*
assumpsit dei filius, denuo assumptum, tertia die à mortuis *de beati-*
resurrexisse non confiretur. Fiat, fiat. Si, inquiunt, denuo as- *tudine si-*
sumptus est homo in resurrectione, quem assumpserat in in- *lij dei dici-*
carnatione, deposuit ergo eum in morte: separata ergo fuit *tur ad*
diuinitas in morte ab humanitate. Quibus respondemus, *Theophi-*
quòd & in his verbis assumptio talis intelligatur quæ fit se- *lum.*
cundum vnionem, nõ carnem tantum, sed totum hominẽ. *Responsio*
id est, animam & carnẽ denuo sibi vnituit in resurrectione
quia non simpliciter hominẽ, sed totum hominẽ assumptũ
dicit. Totũ ergo hominem in morte deposuit, id est, animã
& carnem. Sed quis, nisi hostis veritatis, dicat animã à ver- *Determi-*
bo deponi? Et tamen nisi hoc fateantur, quòd totus ho- *natio au-*
mo fit assumptus, non pro eis facit illa authoritas, quæ totũ *thoritatũ.*
dicit assumptum. Sciendum est ergo Athanasium id dixisse
contra illorum perfidiam, qui resurrectionem Christi ne-
gabant, putantes morte detineri eum, qui solus inter mor- *Psal. 87.*
tuos liber est. Ideo illum maledicit, qui non confitetur to-
tum hominem denuo assumptum resurrexisse, id est, Chri-
stum animam denuo corpori coniunxisse, & illis duobus **alias in*
denuo coniunctis in resurrectione, verè secundum homi- *illis.*
nem vixisse sicut ante mortem. Nam in morte separata est
anima à carne: vnde verè dicitur Christus mortuus: sed non
tum separatum est à verbo dei.

Authoritatibus asserunt, à verbo carnem in morte non esse diuisam. C

Universidad de Deusto
Biblioteca

SICVT Aug. super Ioannem docet, tractans illud dominī verbum, Ego pono animam meā, vt iterum sumā eam. Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso potestatem habeo ponendi eam, & iterum sumendi eam. hic ait mam dicit emissam. A quo emissa est? A seipsa nō est emissa, quia seipsam non posuit nec verbum animam posuit, sed carnem. Caro ergo animam posuit, sed potestate in se manentis deitatis. Potentia ergo deitatis anima diuisa est à carne, sed neutram à verbo dei. Vnde Aug. Verbum ex quo suscepit hominem, id est, carnem & animam, nunquam deposuit animam vt esset anima à verbo separata. sed caro posuit animā quādo expirauit, qua redeunte resurrexit. Mors ergo ad tempus carnem & animam separauit, sed neutram à verbo dei. Caro ergo ponit & sumit animam, non potestate sua, sed potestate inhabitantis carnem deitatis. Hinc manifestē traditur, nec animam nec carnem à verbo dei in morte esse diuisam, vt aliquo modo soluta fuerit vnio. Aug. contra Felicianum, Absit vt Christus sic senserit mortem, vt quātùm in se est, vita vitā perdiderit. si enim hoc in illa esset vitæ fons aruisset. Sensit ergo mortem participe humani affectus, quem sponte susceperat: non naturæ suæ perdidit potentiam, per quam cuncta viuificat. Sic in templo Christus carnem suam commoriendo non deseruit, sicut in vtero virginis connascendo formauit. Mortua ergo non discedente vita, sicut passus est non pereunte potentia. Nemo tollit animam eius ab eo, quia potestatem habet ponendi & sumendi. Ecce & hic habes Christum non deseruisse carnem in morte, & vitam non discessisse à morte tuo: & quod sponte tradidit spiritum, non aliter extorserit de Amb. Emisit Christus spiritum, & tamen quasi arbitrio exuendi suscipiendique corporis emisit spiritum, non amisit: pendebat in cruce, & omnia commouebat. Sed vnde emisit? Ex carne. Quò emisit? Ad patrem.

Ad cap. Ioan. 10. Tract. 47. post medium. Tom. 9. Ibidē paulò infer? & in glossa circa eundem passum.

In lib. de vnitate trinitatis ad Optatum c. 14. To. 6. In li. de incarnationis dominicæ sacramēto c. 5 in medio Tom. 2.

2ª pars. Qua ratione Christus dicitur mortuus & passus.

RECEDENT. Verò anima mortua est Christi caro, & quis caro mortua est, mortuus est Christus. Sicut enim mortuus dicitur deus quando mortuus est homo: ita mortuus homo dicitur, quando mortua est caro. Separatio namque mors carnis fuit. Propter carnem ergo vnitam verbo

quæ mortua est, dicitur deus mortuus: & propter carnem & animam quæ vtraque dolere sensit, dicitur deus passus. cùm plenitudo omnis doloris exors existeret. Vnde Augustinus, Verbum caro factum est, vt per carnem panis cælestis ad in sancta transiret, & secundum hoc ipsum verbum crucifixū est. Sed non est mutatum in hominē: homo in illo mutatus est, vt melior fieret quàm erat. Per illud ergo quòd homo erat mortuus est deꝰ, & per illud quod deꝰ erat homo exci tus est & resurrexit. Quicquid passus est homo, nō potest dici non passus deus: quoniam deus erat homo. Quomodo non pereo dicere te passum iniuriam, si vestis tua conscinda tur, quamvis vestis tua nō sit tu: multo magis ergo quicquid patitur caro vnita verbo, debet dici deus pati: licet verbum nec mori, nec corrumpi, nec mutari potuerit. Sed quicquid homine passus est, in carne passus est. De hoc etiam Amb. in libro de incarnationis dominicæ sacramento ait. Quod verbi caro patiebatur, manens in carne verbū in se pro corporis substantiæ ratione referebat, vt pati diceretur, quia caro patieba tur. Sicut scriptum est, Christo in carne passo. Hic docetur, quis ergo deus vel dei filius passus vel mortuus dicit? nō quia mortem sensit inquantum deus est, sed quia caro ei vnita mortua est. Secundum quam rationem dicit Augusti nus. Anathema sit, quisquis dixerit atque crediderit filium dei deum passum. Anathema sit. Cuius dicti causam ex qua intelligentia subdendo aperiens in eodem subdit. Si quis dixerit quòd passione dolorē sentiebat filius dei deus, & non caro tantum anima quam sibi acceperat, anathema sit. Sanè potest quòd mortuus est deus, & non mortuus: passa est dei filius, & non passus: passa est tertia persona, & non crucifixum est verbum, & non crucifixum: sed secundum alteram naturam passus est, secundum alteram impassibilis. Vnde Ambro. Generalis ista est fides, quia Christus dei filius, & natus ex virgine: quem quasi gigantem Propheta deficribsit, eò quòd duplicis geminæque naturæ substantia fuerit, confors diuinitatis & corporis. Idem ergo patiebatur & non patiebatur, moriebatur & non moriebatur, sepeliebatur & non sepeliebatur, resurgebat & non resurgebat secundum carnem, quæ mortua fuerat, secundum verbum, quod apud deum semper manebat.

Super psa. 130. circa illud sicut ablactat. est & quo ad primum ptū auctho ritatis li. sententiarū. Cap. 262. Ca. 5. in fine. In sermone de fide & est. 3. inferius 5. verum Deus. mini. In li. de in carnatione sacramento ca. 5. principio. Psal. 18. Ibidē paulò infer?

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI CHRISTVS IN MORTE fuit homo

49. Distinct. XXII.

De consequentibus mortem Christi Opinio quorūdā. Responsio. qua cōfirmatur Christum & homo & qualiter. Lib.1.de fide ca.5. in fine tom.2. Li.3 de tri.Ca.13.

HIC quæritur, Vtrum in illo triduo mortis Christus erat homo. Quod non videtur quibusdam: quia mortuus erat, & homo mortuus non est homo. Addunt etiam, quòd si tunc erat homo, vel mortalis vel immortalis. Sed mortalis non, quia mortuus: nec immortalis, quia tantùm post resurrectionē. Quibus respondemus, quia licet homo mortuus fuerit, erat tamen in morte dēus homo, nec mortalis quidem, nec immortalis: & tamen vērè erat homo. Illæ enim & huiusmodi argutiæ in creatore locum habent, sed fidei sacramentum à philosophicis argumentis est liberum. Vnde Ambros. Aufert argumentum, dens quæritur. In ipsis gymnasiis suis iam dialecticis non piscatoribus creditur, non dialecticis. Dicimus ergo Christi deum verè fuisse hominem, & tamen mortuum. Et hominem quidem nec mortalem nec immortalem, quia vnitus erat animæ & carni seiunctis. Alia enim ratione dicitur deus homo vel homo deus, quàm Martinus vel Nestorius. Homo enim dicitur deus, & econuerso, propter susceptionem hominis, id est, animæ & carnis. Vnde Augustinus. Erat susceptio illa quæ deum hominem faceret, & hominem deum. Cùm ergo illa susceptio per mortem non fuerit; sed deus homini, & homo deo sicut antè vnitus manserit, & tunc deus erat homo, & econuerso, quia vnitus erat animæ & carni: & homo mortuus erat quia anima à carne mortalis diuisa erat. Propter separationem animæ à carne mortuus est, propter vtriusque semper secum vnionem homo. Ad hoc ergo modum sic erat homo, vt ex anima & carne simul unctis subsisteret. Ex qua ratione dicitur aliquis alius homo, & post forte ante mortem, hoc etiam modo erat homo, & post resurrectionem fuit. In morte verò homo erat tantùm propter animæ & carnis secum vnionem, & mortuus propter inter illa duo diuisionem.

Si Christus in morte erat homo alicubi, & si vbicunque sit, homo sit.

HIC quæritur si Christus in morte alicubi erat homo: & si vbicunque est, homo sit. Ad quod dicimus, quia non vbicunque erat, homo erat: nec modò vbicunque est, homo est; quia vbique est secundum deitatem nec vbique homo, quia non vbique homini vnitus: sed vbicunque est secundum hominē, ibi homo est. Tempore autē mortis & vbiq; erat secundum deum, & in sepulchro secūdum hominem, & in inferno secundum deum, & in sepulchro secūdum hominem: sed in inferno secundū animam tantùm, & in sepulchro secūdum carnem tantùm. In sepulchro ergo erat homo, quia humanitati vnitus erat, non tota, quia carni tantùm & in inferno erat homo, quia humanitati vnitus: sed non toti, quia animæ tantùm. Sed si in inferno animæ tantùm, & in sepulchro carni tantùm vnitus erat: ergo nec in inferno vnitus erat animæ & carni, nec in sepulchro. Quomodo ergo ibi vel hic homo esse dicitur? Quæ est ratio dicti? Quia vna eadémq; vnione vnitus erat animæ in inferno, & carni in sepulchro. Et sic erat illis duobus tunc separatis vnitus, sicut ante separationem, id est, ante mortem. Ad hoc autem opponitur: Si Christus animam tantùm vel carnem tantùm assumpsisset, non fuisset verus homo: sed propter vtriusque assumptionem verus homo fuit. Sic ergo vbi carnem & animam ibi vnitatem non habebat, verus homo ibi non erat. Sed tempore mortis nusquam illa duo verè vnita habebat: quia nec in sepulchro, nec in inferno, nec alibi inuenitur ergo erat homo. Ad quod dicimus, quia Christus vtique verus homo fuisset, si carnem & animam non assumpsisset. Sed tamen quia ex quo assumpsit, neutrum deposuit, sed cum vtrāque eandem vnionem indesinenter tenuit quam assumendo contraxit: ideo non incongruè vbicunque animæ vel carni vel vtrique vnitus est, ibi homo esse dicitur, quia humanatus est. Ergo & in sepulchro erat homo, & in inferno erat homo: quia vtrobique humanatus erat Christus, & vnam eandemque etiam anima & carne, licet separatis, habebat vnionem: & vno eodémque tempore in sepulchro iacuit Christus, & ad infernum descēdit sed in sepulchro iacuit secundum solam carnem, & in infernum descendit secundum solam animam. Vnde Augustinus. Quis dubitat Christum in inferno? Christus: sed in anima sola, est derelictus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.15. & Act. 13.c

Quis iacuit in sepulchro? Christus: sed in carne sola? quid in his singulis Christus est. Christum in his omnibus confitemur, & in singulis. Ex his euidenter ostenditur, quòd omni iacenti in sepulchro vnitus erat Christus, sicut anima eius inferno. Alioquin si carni mortuæ non esset vnitus, non ea diceretur iacuisse in sepulchro. Anima ergo ad infernum descendit, caro in sepulchro iacuit, sapientia cum vtroque permansit, quæ in inferno positis (vt ait Ambrosius) lucem vitæ fundebat æternæ. Radiabat illic lux vera sapientiæ illuminabat infernũ, sed in inferno non claudebat. Quis enim locus est sapientiæ de qua scriptum est. Nescit homo pretium eius nec inuenta est inter homines. De qua abyssus dicit, Non est in me: mare dicit, Non est mecum, ergo nec in terra est, nec in loco sapientia est: cui nec mors tribuenda est, quia in ligno enim caro, non illa operatrix omnium substantiarum pendebat. Confitemur tamen Christum pependisse in ligno, & iacuisse in sepulchro, sed in carne sola: & descendisse in inferno, sed in anima sola.

In lib. de incarnatione dominicæ sacramento capit. 5. in medio.

Iob 28.b

3 p. 18. Quòd Christus vbique totus est, sed non totum: & totus est homo vel deus, sed non totum.

ET vtique totus eodem tempore erat in inferno, qui in sepulchro totus, vbique totus. Persona enim illa æterna non minus erat vbi carnem & animam simul vnitam sibi habebat, quàm vbi alterum tantùm: nec maior erat vbi vtrumque simul vel alterum tantùm vnitum habebat, quàm vbi neutrum habens vnitũ. Totus ergo Christus & perfectus vbique erat. Vnde Augustinus, Nõ dimisit patrẽ Christus cùm venit in virginem, vbique totus, vbiq; perfectus. Totus ergo eodémq; tẽpore totus erat in inferno, totus in sepulchro. Erat apud inferos resurrectio mortuorum, erat super omnem vitam viuentium: verè mortuus, verè viuus: in quo & mortalitatis susceptio mortalitatis excepit, & vitam diuinitas nõ peremit. Mortẽ ergo dei filius & in anima non perculit, & in sepulchro non sensit: sed tamen participatione infimitatis ad gloriæ crucifixus est. Ex his apparet quòd Christus eodem tẽpore totus erat in sepulchro, totus in inferno, totus vbique: sicut & modo totus est vbicũq; est, sed nõ totũ. Nec in sepulchro, nec in inferno totũ erat, etsi totus: sicut Christus totus

Aug. contra Felicianũ de Trinitate trinitatis ad Optatum c. 14. Tom. 6. Ibidẽ c. 16

est deus totus homo, sed non totum: quia non solùm est deus vel homo, sed & deus & homo. Totum enim ad naturam refertur, totus autem ad hypostasim: sicut aliud & aliquid ad naturam, alius verò & aliquis ad personam referuntur. Vnde Ioannes Damascenus, Totus Christus est deus perfectus, non autem totum deus est. Nõ enim solùm deus est, sed & homo: & totus homo perfectus. Non autem totum homo: non solùm enim homo, sed & deus. Totum enim naturæ est repræsentatiuum. Totus autem hypostaseos: sicut aliud quidem est naturæ, alius hypostaseos; sic & huiusmodi.

Li. de fide 3. c. 7. i fi.

Ea quæ dicuntur de deo vel de filio dei possunt dici de homine illo vel de filio hominis.

SOLET etiam quæri, si congruenter dici possit filius hominis, vel ille homo descendisse de cælo, vel vbique esse: sicut dicitur filius Dei vel deus de cælo venisse, & vbique esse. Ad quod dicimus, si ad vnitatem personæ refertur dicti intelligentia, sanè dici potest: si verò ad diuersitatem naturarum, nullatenus concedendum est. Vnde Augustinus, Vna persona est Christus deus & homo. Ideo dicitur, Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, & cætera. Si ergo attendas distinctionem substantiarum, filius dei descendit, & filius hominis crucifixus est: sed verò vnitatem personæ, & filius hominis descendit, & filius Dei est crucifixus. Propter hanc vnitatem personæ, non solùm filium hominis descendisse de cælo, sed etiam dicitur esse in cælo, cùm loqueretur in terra. Propter hanc eandem dicitur deus gloriæ crucifixus, qui tamẽ ex forma humana tantum crucifixus est. Non tamen secũdum hoc quòd humana gloriæ est, & secundum quòd glorificat suos: & tamen humana deus gloriæ crucifixus. Rectè quidem non ex virtutis diuinitatis, sed ex infirmitate carnis. Quid ergo propter quid, & quid secundum quid dicatur, prudens & diligens lector intelligat. Hæc de corrigia calceamẽti dominici dicta sufficiant, ne ossa regis Idumeæ consumantur in cinerem.

Ioan. 3. b

Li. de præsentia dei ad Dardanũ & li. 3 contra Maximinum ca. 20.

Ioan. 3. b

Lib. 1. de trinitate ca. 13.

in initio capitis.

1. Cor. 2. b

Ioan. 1. d

Amos 2. a

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI CHRISTVS HABVERIT FIdem & spem & charitatem,

Dist.13. & 18. De virtutibus theologicis, & primo de fide quantũ ad eius essentiã. Rom.12.a Aug.lib. 2. quæst. euã.c. 39. In ench. Cap.9.

CVm verò suprà perhibitum sit, Christum plenum omnia fuisse, non est superuacuum inquirere, vtrum & fidem & spem sicut charitatem habuerit. Si enim his caruisse non videtur plenitudinem gratiarum habuisse. Vt autem hæc quæstio valeat apertius explicari, de his singulis aliqua in medium proferenda sunt: & primùm de fide, secundùm mensuram cuius præcepit Apostolus vnicuique sapere.

Quid sit fides.

FIDES est virtus qua creduntur quæ non videntur. Quod tamen nõ de omnibus quæ non videntur, accipendum est: sed de his tantùm, quæ credere (vt ait Aug.) ad religionẽ pertinẽt. Multa enim sunt quæ si Christianus ignoret, nihil metuendũ est: quia non ideo à religione deuiabit.

Quot modis dicitur fides.

ACCIPITVR autem fides tribus modis, scilicet vno quo creditur, & est virtus: & pro eo quod creditur, & non est virtus: & pro eo in quod creditur, quod aliud est à quo creditur. Vnde Augustinus inquit. Aliud sunt ea quæ creduntur, aliud fides qua creditur. Illa enim in rebus sunt quæ vel esse, vel fuisse, vel futura esse creduntur: hæc verò in animo credentis est, ei tantùm conspicua cuius est. & tamen nomine fidei censetur vtrumque, & illud scilicet quod creditur, & id quo creditur. Id quod creditur, dicitur fides: sicut ibi, Hæc est fides catholica, quam nisi quisque firmiter fideliterque crediderit, saluus esse non poterit. Fides autem qua creditur, si cum charitate sit, virtus est. Quæ charitas (vt ait Ambros.) mater est omnium virtutum, quæ omnes informat, sine qua nulla vera virtus est. Fides enim operans per dilectionem virtus est, qua non visa creduntur. Hæc est fundamentum quod mutari non potest, vt ait Apostolus, quæ posita in fundamento neminem perire sinit. Vnde Aug. Fundamẽtum est Christus Iesus, id est, Christi fides, scilicet, quæ per dilectionem operatur, per quã Christus habitat in cordibus, quæ neminẽ perire sinit. Alia verò non est fundamentũ. Fides enim sine dilectione inanis est.

In symbolo Athanasij. Super epist. ad Rom. Gale.5.b 1.Cor.3.c De fide & operib.c.14. & 16. Ephe.3.d

Li.de tri. 13.cap.2.

Fides cum dilectione Christiani est: alia dæmonis est. Nam dæmones credunt, & contremiscunt. Sed multum interest vtrum quis credat Christum, vel Christo, vel in Christum. Nam Iesum esse Christum dæmones crediderũt, nec tamen in Christum crediderunt.

Quid sit credere in deum, vel deo, vel deum.

ALIVD est enim credere in Deũ, aliud credere deo, aliud credere deum. Credere deo, est credere vera esse quæ loquitur, quod & mali faciũt. & nos credimus homini, sed non in hominem. Credere deum, est credere quòd ipse sit. deinde quod etiam mali faciunt. Credere in deum, est credendo in eũ ire, credendo ei adhærere, & eius membris incorporari. Per hanc fidem iustificatur impius, vt deinde ipsa fides incipiat per dilectionem operari. Ea enim sola bona opera dicenda sunt, quæ fiunt per dilectionem dei. Ipsa enim dilectio opus fidei dicitur. Fides ergo, quam dæmones & falsi Christiani habent quãlitas mentis est, sed informis, quia sine charitate est. Nam & malos fidẽ habere, cum tamen charitate careant. Apostolus ostendit dicens, Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habuerim, &c. Quæ fides etiam donum dei dici potest: quia & in malis quædam dei dona sunt.

Ad illa informis qualitas mentis quæ in malo Christiano est, fiat virtus cum sit bonus.

SI verò quæritur, vtrum illa informis qualitas qua malus Christianus vniuersa credit quæ bonus Christianus, accedente charitate remaneat & fiat virtus, an ipsa eliminetur, & alia qualitas succedat, quæ virtus sit. Vtrumlibet sine periculo dici potest. Mihi tamen videtur, quòd illa qualitas quæ prius erat, remaneat, & accessu charitatis virtus fiat.

Ex quo sensu dicatur vna fides.

CVMQVE diuersis modis dicatur fides, fatendum est vnam esse fidem, vt ait Apostolus, Vnus dominus, una fides. Siue enim fides accipiatur pro eo quod creditur, siue pro eo quo creditur, rectè dicitur fides vna. Si enim pro eo quod creditur accipiatur, ex hac intelligentia dicitur vna fides, quia idem iubemur credere, & vnum idem-

Serm.1.de vigilia pẽ the.cap.1. Laco.2.d Aug.de verbis do- mini ser- mone 61. to.10. tra. 29. su per Ioan. circa il- lud. si quis dixerit Coluãtatẽ. Aug.enar ratione Psal.77. To.8.ad Gal.5.b Trac.10. super epist. Ioan.8. 1.Cor.13. Ephe.4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

que est quod creditur à cunctis fidelibus. Vnde fides catholica dicitur, id est, vniuersalis. Si verò accipiatur fides pro eo quo creditur, ea ratione vna dicitur esse fides, nō quia sit vna numero in omnibus, sed genere, id est, similitudine. Vnde Aug. lib. 13. de Trin. Fides (quam qui habet, fideles vocatur: & qui non habent, infideles) communis est omnibus fidelibus: sicut pluribus hominibus vna facies communis dicitur, cùm tamen singuli suas habeant: Non enim fides ita mero est vna, sed genere: quæ cùm sit in vno, & in alio, non ipsa, sed similis: & propter similitudinem magis vna dicimus esse, quàm multas. Sicut idem volentium dicitur esse voluntas, cùm tamen cuique sit sua voluntas: & duorum similimorum dicitur facies vna.

Cap. 2. in principio.

Vers. paulo infer.

Quod fides est de his quæ non videntur proprie, quæ tamen videntur ab eo in quo est.

NOTANDVM quoque est, quòd fides proprie non apparentibus tantùm est. Vnde Grego. Apparentia non habent eadem, sed agnitionem. Idem, Cùm Paulus dicat, Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium hoc veraciter dicitur credi, quod non valet videri. Nam credi iā nō potest, quod videri potest. Thomas aliud vidit, & aliud credidit: hominem vidit, & deum confessus est dicens Dominus meus & deus meus. Nē hōc etiā Augustinus dem ipsam videt quisq; in corde suo esse, si credit vel non credit. Non sicut corpora quæ videmus oculis corporeis, & per ipsorum imagines quas memoria tenemus etiā ablentia cogitamus: nec sicut ea quæ non vidimus, sed his quæ vidimus, cogitationē vtcunque formamus, sicut memoriæ commendamus. Nec sicut hominem, cuius animam etsi nō videmus, ex nostra conuictus, & ex moribus eius ris hominem, sicut vidēdo didicimus, intuemur etiā cogendo. Non sic videtur fides in corde in quo est, ab eo cuius sed eam tenet certissima scientia. Cū ergo ideo credendo habemur, quia id quod credendo iubemur videre nō possumus ipsam tamen fidem quando est in nobis, videmus in nobis quia & rerum absentium præsens est fides, & rerum quæ foris sunt, intus est fides. & rerum quæ non videntur, videntium fides. & ipsa temporaliter fit in cordibus hominum: & a

In homil. super ewā. 26 circa mediū & li. 4. dial. Capite. 5. loā. 20. & tali. 3. de trin. ca. 1.

Ibidem.

fidelibus infideles fiant, periit ab eis. His verbis euidēter ostenditur fidem ipsam in corde hominis ab ipso homine videri non corporaliter, non imaginariè, sed intellectualiter: & ipsam tamen absentium & eorum quæ non videntur esse. Vt enim Aug. alibi ait, Credimus vt cognoscamus, nō cognoscimus vt credamus. Quid enim est fides, nisi credere quod non vides? Fides ergo est quod non vides credere, veritas quod credidisti videre. Vnde rectè fides dicitur argumentum vel conuictio rerum non apparētium: quia si fides est, ea cōuincitur & probatur aliqua esse non apparentia, cum fides non sit nisi de non apparentibus.

Super Ioan. ser. 27. tract. 9. circa illud cap. 6. & nos credimus & cognou. & expressius tract. 40.

Hebr. 11. a

Descriptio fidei.

AIT enim Apostolus. Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum vel conuictio non apparentium, quia per fidem subsistunt in nobis etiam modo speranda. & subsistunt in futuro per experiētiam. Et ipsa est probatio & conuictio non apparentium, quia si quis de his dubiter, per eadem probantur: vt adhuc probatur futura resurrectio, quia ea crediderunt patriarchæ & alij sancti. Vel probatio est & conuictio quòd sint aliqua non apparentia, vt supra dictum est. Pōnitur tamen fides dicitur substantia rerum sperandarum, quia sperandi sustat: & quia fundamentum est bono rum, quod nemo mutare potest.

Si illa descriptio spei conueniat.

SI verò quæritur, An hæc descriptio spei conueniat: credi potest vtrumlibet. Si autem dicatur conuenire & alia plura quibus differunt fides & spes: sed non ideo dici potest soli fidei conuenire, non spei: quia sola fundamentum dicitur, non quia fides virtus possit esse sine spe & charitate. Vnde Augustinus. Fides operans per dilectionem vtique sine spe esse non potest: nec amor sine spe, nec sine amore spes, nec vtrunque sine fide, & fides sine amore nihil prodest. potest tamen credi aliquid, quod non speratur, nihil autem potest sperari, quod non creditur. Prius ergo credere, quod est actus fidei, naturaliter præcedit quod est actus spei, quia nisi aliquid credatur, non potest sperari. Creditur enim aliquid, quod non speratur.

In psalm. 118. in fin. 1. Cor. 13. 4

Inde est quòd in scriptura plerũq; reperitur, quòd fides præcedit spem & spes sequitur: idẽ non quòd virtus fidei præcedat virtutem spei tempore vel causa sed quia actus fidei naturaliter præcedit actum spei: quod etiam quidam docent de ipsa virtute fidei, vt naturaliter præcedat spem, non tempore. Vnde & recte ea sola dicitur fundamentum fundamentum virtutum & bonorum operum non autem fundamentum est charitatis, quia nõ ipsa charitatis sed charitas ipsius virtutis fidei causa est. Charitas enim causa est maior omnium virtutum: quæ si desit, frustra habentur cæteræ, si autem adsit, habentur omnia. Charitas enim spiritus sanctus est, vt in superioribus prætaxatum est. Ipsa est ergo causa omnium virtutum, non ipsius aliqua virtutũ causa est: quæ omnia munera excellit. Vnde Aug. Respice ad munera ecclesiæ, & vniuersis excellentius charitatis munus cognosces: quæ, vt oleũ, non potest premi in imo, sed superenatat. Non ergo eius causa vel fundamentum fides est. Gregorius tamen super Ezech. dicit, quia nisi prius fides teneatur, latenus ad spiritualem amorem attingitur. Non enim dilectio fidem sed fides charitatem præcedit: quia nemo potest amare quod non crediderit, sicut nec sperare. Sed hoc aliquo modo potest esse dictum de fide, quæ virtus non est: Ipsa enim & charitatem frequenter præcedit: vel de actu fidei quod naturaliter actum charitatis præcedit, sicut actum spei quod verba præmissa diligenter notata innuunt, & ea quæ addit dicens, Nisi ea, inquit, quæ audis credideris, non amãdum ea quæ audis non inflammaberis: quæ tantum non visis est, vt antè diximus. Vnde Christo. Fides in nobis nostra facit subsistere ea quæ non videntur, de quibus proprie fides est, de visis enim non est fides, sed agnitio.

Quare dicitur sola fides fundamentũ. Tract. de Laud. charit. in princ. Li. 1. sententiarum dist. 17. Aug. ibidẽ immediatè supra prallegata tom. 9. Homil. 16. ante medium. Super epi. ad Hebr. ho. 21. in fine circa illud c. 11. fides est sperand. De fide quãtũ ad eius obiectum sive materiã Ioan. 14. Augu. super Ioan. in tract. 79. in initio.

QVOMODO INTELLIGITVR

quod scriptum est vt cùm factum fuerit credatis.

Distinct. XXIIII.

HIC quæritur, si fides tãtum de non visis est, quomodo veritas apostolis ait, Nunc dicq vobis priusquam fiat, vt cùm factũ fuerit credatis: vbi inãni videtur quòd fides illis fuerit de factis & visis. Super quo Augustinus mouet quæstionem & absoluit, ita inquiens, Quæ-

ritur, Vt cùm factũ fuerit credatis Hæc est laus fidei, si quod creditur non videtur. Nam & Thomas, cui dictũ est, Quia vidisti me, credidisti: nõ hoc credidit, quod vidit. Cernebat enim & tangebat carnem viuentem quam viderat morientẽ, & credebat deum in carne ipsa latentem. Credebat ergo mente quod nõ videbat, per hoc quod sensibus corporis apparebat. Si verò dicuntur credi quæ videntur, sicut dixit Vtrũquisque oculis suis credidisse: non ipsa est quæ in nobis ædificatur fides: sed ex rebus quæ videntur, agitur in nobis vt ea credantur, quæ nõ videntur. Ex his aperte intelligitur, quòd proprie fides non apparentiũ est. Nec illa est fides qua in Christo ædificamur, qua dicimus vsitata locutione, nos ea credere quæ videmus. Alibi tamen dicit Augu. fidem esse de rebus præsentibus: quod erit in futuro, cùm per speciẽ deum prsentem contemplabimur: quæ tamen non propriè dicuntur fides sed veritas. Est, inquit, fides qua creduntur ea quæ non videntur. Sed tamen est etiam fides rerum, quãdo quæ non verbis, sed rebus ipsis præsentibus creditur: quod erit, cùm per speciem manifestam se contemplandã sanctis præbebit deus sapientia. Sed non propriè hæc dicitur fides, imò fides meretur ad quam credẽdo peruenietur: vt ex fide verbo rum stabiliat iustus in fidem rerum.

Vtrũ Petrus habuit fidem passionis, quando vidit hominem illum pati.

SI verò quæritur Vtrum Petrus fidem passionis habuerit in eo quòd hominem Christum oculis pati cernebat. Dicimus eundem hominem passionis habuisse, non in eo quòd credebat hominem pati, quia hoc videbat: sed in eo quòd credebat deũ esse, qui patiebatur. Non enim virtus fidei erat, quòd credebat homo pati & mori quod Iudæus cernens credebat: sed quòd credebatur deus esse, qui patiebatur. Vnde Aug. super illum psalmi locum: Respondit ei in via virtutis suæ: Fides est, non quia credit hominem illum mortuum, Enarratione & paganus credit: sed quia credit eum glorificatum 1. super psal. 101. Verum deum. Credit ergo fides deum mortuum, & hominem glorificatum. Non ergo fuit Petro fides credere hominem illum mori, quod oculis cernebat: sed credere deum qui moriebatur. Nec nobis etiam fides in hoc meretur,

quòd credimus hominem illum mortuum, quod & Iudæi credit: sed quia credimus hominem deum mortuum esse.

Quòd fides nulla capitur sensu.

Si aliqua sciuntur quæ non creduntur.

POST quæri solet, Cùm fides sit de non apparentibus & non visis, vtrum etiam sit de incognitis tantùm. Si enim de incognitis tantùm est, de his videtur esse tantùm quæ ignorantur. Sed sciẽdum est, quòd cùm visio alia sit interior, alia exterior, nõ est fides de subiectis exteriori visioni: est tamen de his quæ visu interiori vtcunque capiuntur. Et quædam sic capiũtur, vt intelligantur, etẽ non vt in futuro, quædam autem non: quia cùm fides sit ex auditu nõ tantùm dò exteriori sed etiã interiori, nõ potest esse de eo quod nemo ignoratur, quæ ipsa ad sensum corporis nõ pertinent, vt ait Aug. dicens: Quamuis ex auditu fides in nobis fit, non tamen ad eum sensum corporis pertinet, qui dicitur auditus, quia nõ est sonus, nec ad vllum sensum corporis, quo cognoscitur, sed cordis est res ista, non corporis. Quædam ergo fide creduntur, quæ intelliguntur naturali ratione: quædam verò quæ non intelliguntur. Vnde Propheta: Nisi credideritis, non intelligetis. Quod Aug. aperte distinguit. Alia fit inquit, ut nisi intelligamus, nõ credimus: alia, quæ nisi credamus, non intelligemus. Nemo tamen potest credere in deum, nisi quid intelligat, cùm fides sit ex auditu prædicationis. Ideo in lib. de trin. Certa fides vtcunque inchoat cognitionem eius: cognitio verò certa nõ perficitur, nisi post hanc vitam. Aliquoque ait, Vbi fides, non statim cognitio: vbi cognitio, fides præcedit. Ex his apparet aliqua credi, quæ non intelliguntur vel sciuntur, nisi prius credantur: quædam verò intelligi aliquando etiam ante quàm credãtur. Nec tamen intelliguntur modò, vt in futuro sciantur: & nunc etiã per fidem mundantur corda, amplius intelligũtur: quia non per fidem diligatur deus, nõ mundatur cor ad sciendũ eum. Vnde Aug. Quid est deum scire nisi eum mente cõspicere firmèque percipere? Sed & prius quàm valeamus percipere & percipere dei, sicut percipitur à mundis corde, non per fidem diligatur, non potest cor mundari, quo id est ad eum videndum sit aptum. Ecce hîc aperte habes, quia non potest sciri deus, nisi prius credendo diligatur. Supra autem

Ad Rom. 10. d
In 13. de trin. cap. 2.
Esai. 7. b iuxta 70 interpretes.
Aug. super Psal. 118. sermone 18. 9. Cap. 2.
Super Psal. 118. sermone. 10. circa illum versum, agnus es domine quæ.
Aug. 15. In 8. de trin. cap. 9.

dictum est, quòd nemo potest credere in Deum, nisi aliquis prædicetur. Vnde colligitur non posse sciri & intelligi credenda quædam, nisi prius credantur: & quædam non credi, nisi prius intelligantur, & ipsa per hæc amplius intelligi: ex quæ prius creduntur quàm intelligantur penitus capiuntur, cùm fides sit ex auditu. Ignorantur tamen ex eis quia non sciuntur: Creditur ergo quod ignoratur, sed non penitus, sicut etiam amatur quod ignoratur. Vnde Augustinus: Sciri aliquid, & nõ diligi potest. Diligi verò quod ignoratur, quæro vtrum possit. Si non potest, nemo diligit Deum antequam sciat. Vbi autem sunt illa tria, fides, spes, charitas, nisi in animo credente quod nondum scit, & sperante & amante quod credit? Amatur ergo & quod ignoratur, sed tamen creditur.

Quòd creditur & amatur quæ ignorantur.

Ibid. eodẽ 4. ca.

DE FIDE ANTIQVORVM.

Distinct. XXV.

PRædictis adiciendum est de sufficientia fidei ad salutem. Illi enim qui præcesserunt aduentum Christi, & qui sequuntur, videtur profecisse fides secundò tẽpore præcessum, sicut profecit cognitio. Fides quippe magna dicitur cognitione, & articulorũ quantitate, vel constantia, & deuotione. Est autem quædam fidei mensura, sine qua nunquam potuit esse salus. Vnde Apostolus, Oportet accedentem credere quia Deus est, & quòd remunerator est sperantibus in se. Sed quæritur, Vtrum hoc credere ante aduentum & ante legem ad salutem sufficerit? Nam tempore Moysi constat certissimè hoc non sufficere: oportet enim Mediatorem credi, quæ in symbolis continentur. Sed nec ante Moysen, nec ante legem videtur hoc sufficisse: quia sine Mediatoris nullum hominem vel ante, vel post fuisse sanctorum authoritates contestantur. Vnde Augustinus ad Opatum: Illa fides sana est, qua credimus nullum hominem hoc maioris, siue minoris ætatis liberari à contractæ mortis & obligatione peccati, quod prima natiuitate contraxit, nisi per vnum mediatorem Dei & hominum Iesum Christum, cuius hominis eiusdémque Dei sacramenta fide etiam illi iusti salui facti sunt, qui priusquam veniret in carne, crediderunt in carnem venturum. Eadem enim fides est & illorum & nostra. Proinde cum

De sufficientia fidei.

Quid sine fide mediatoris nunquam fuerit salus.

Hebr. 11. b
Epist. 51. Tomo 2.
1. ad tim. 2. b
Ibidẽ pauca inferiùs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnes iusti siue ante incarnationem siue post, nec vixerint, nec viuant, nisi ex fide incarnationis Christi: profectò quod scriptum est, Non esse aliud nomen sub cælo, in quo oporteat saluari nos: ex illo tempore valet ad saluandum genus humanum, ex quo in Adam vitiatum est. Idem, Nemo liberatur à damnatione quæ per Adam facta est, nisi per fidem Iesu Christi. Idem, Eadem fides Mediatoris quæ nos saluos iustos faciebat antiquos, pusillos cum magnis: sicut credimus Christum in carne venisse, ita illi venturum: & sicut nos mortuum, ita illi moriturum: & sicut nos resurrexisse, ita illi resurrecturum: & nos & illi ad iudicium vivorum & mortuorum venturum. Gregor. super Ezech. Ergo præibant, & qui sequebantur, clamabant dicentes, Osanna filio Dauid: quia omnes electi, qui in Iudæa esse poterant siue qui nunc in ecclesia sunt, in mediatorem Dei & hominum crediderunt & credunt. His aliisque pluribus testimoniis perspicuè docetur, nulli vnquam salutem esse nisi per fidem Mediatoris. Oportet ergo accedentem credere quæ suprà dixit Apostolus: sed non sufficit.

Actuū 4.
Li. de cōceptiōe & gratia ca. 7. in principio 7.
Augu. lib. de nup. & cōcup. ca. 12.
Homil. 17 parū post principiū.
Mat. 11. b
Hebr. 11. b

De fide simplicium.

QVID ergo dicetur de illis simplicibus, quibus non erat reuelatum mysterium incarnationis, qui piè credebant: quod eis traditum fuit? Dici potest, nullum fuisse iustum & saluum, cui non esset facta reuelatio vel distincta, vel velata, vel in aperto, vel in mysterio. Distincta, vt Abrahæ & Moysi, aliisque maioribus, qui distinctionem articulorum fidei habebant: Velata, vt simplicibus, quibus reuelatum erat esse credenda, quæ credebant illi maiores & docebant, sed eorum distinctionem apertam non habebant: sicut & in Ecclesia aliqui minus capaces sunt, qui articulos symboli distinguere & assignare non valent, omnia tamen credunt quæ in symbolo continentur. Credunt enim quæ ignorant, habentes fidem velatam in mysterio: ita & nunc multi capaces reuelatione sibi facta maioribus credendo inhærebant, quibus fidem suam quasi committebant. vnde Iob, Boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos. Simplices & minores sunt asinæ pascentes iuxta boues: quia humilitate maioribus adhærendo, in mysterio credebant, quæ illi in mysterio docebant: qualis fortè fuit vidua Sareptana.

Iob 1. c
3. Reg. 17. b

Quæ ante aduentum Christi de mediatore credere sufficiebat. C

SED quæritur, Cùm sine fide Mediatoris antiquis non fuerit salus, sicut nec modernis: vtrum oportuerit illos credere omnia illa de Mediatore, quæ nunc credimus. Quibusdam videtur, quòd sufficerit illis quatuor tantùm credere, scilicet naturam, mortem, resurrectionem, aduentum ad iudicium, quod ex præmissis verbis Augustini colligunt, vbi ista quatuor posuit. Aliis autem videtur habita de trinitatis, id de mysterio incarnationis fidei sufficisse, vt Dei filius crederetur nasciturus de homine, & iudicaturus, quæ de Ioanne Baptista documentum huius rei assumunt, qui de morte Christi & descensu ad inferos in Euangelio dubitasse videtur secundum expositionem Gregorij, quando interrogauit per discipulos, Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Quasi diceret, Es tu per teipsum descensurus ad infernum, an alium ad hæc sacramenta missurus es? Quidam tamen dicunt eum non dubitasse de ignorantia sed de pietate, id est, dubitare se ostendisse: non quia ignorauerit, sed pietatis affectu compassum esse Christo, & eius humilitatem admirando insinuasse.

Homil. 1. super Ezech. & homil. 6. super euan. Matt. 11. Lucæ 7. c

De fide Cornelij. D

SOLET etiam quæri de Cornelio, Vtrum fidem incarnationis habuerit, cùm dictum est ei per angelum, Acceptæ sunt eleemosynæ tuæ, & exauditæ sunt orationes tuæ. Non enim fidem incarnationis non habebat, tunc ergo sine fide incarnationis erat ei iustitia: quia de illo scriptum est, Iustus erat & timens Deum. Si verò fidem incarnatio non habebat, ad quid ergo missus est ad eum Petrus? Sanè dicendum, cum sicut fidem vnitatis, ita & incarnationis habuerit per reuelatione, sed incarnatum iam esse Dei filium nouerat: & ideo missus est ad eum Petrus, vt iam natum illi annunciaret, & sacramentum regenerationis traderet. Habebat ergo fidem incarnationis, sed an facta, vel futura esset, non nouerat: & ita per fidem venit ad opera, & per opera amplius solidatus est in fide. Per fidem ergo, vt ait Gregor. venitur ad opera. Cornelius etiam per opera venit ad fidem. Deum enim vnum credebat, sed filium eius nesciebat incarnatum. Per fidem placuerunt Deo

Act. 10. a
Ibidem.
Homil. 19. super Ezech. ante medium.

opera eius. Sine fide enim impossibile est aliquem placere Deo. Augustinus verò dicit Cornelio dictum esse per angelum, Acceptæ sunt eleemosynæ tuæ & orationes tuæ, quam in Christum crederet: nec tamen sine aliqua fide orabat & orabat. Nam quomodo inuocabat in quem non credebat? sed si posset sine fide Christi esse salus, mittereturne architectus ecclesiæ Petrus? Attende quid sit, ne fide Christi non posse esse salutem: & tamen Cornelius exauditus antequam crederet in Christum. Quod ergo testè intelligi, scilicet antequam sciret Christum oratum, in quem credebat in mysterio.

Ad Hebr. 11.a

Libr. 1. de prædest. sanctorū. Cap. 7.

Ad Rom. 10.c

De æqualitate fidei, spei, charitatis & operis quæ secundum aliquid sunt æqualia.

ILLVD etiam non est prætermittendum, quod fides, spes, charitas & operatio secundum aliquid æqualia sunt in præsenti. Vnde Gregorius: Fidem, spem, charitatem atque operationem dum in hac vita viuimus, tunc sibi esse apud nos inuenimus: quia quantum credimus, tantum amamus: & quantum amamus, tantum desperamus. Quisque enim fidelis tantum credit, quantum sperat & amat: & tantum operatur, quantum credit & sperat. Sed tamen maior spe & fide charitas dicitur, cùm ad Dei speciem perueniunt, spes & fides transeunt, charitas permanet: & quia charitas mater est omnium virtutum, quæ non ideo post fidem & spem ponitur, quasi ex eis oriatur, sed quia post illa remanebit aucta. Charitas enim nunquam excidit. Præmissa autem æqualitate secundum interiorum actuum intentionem conside-

Super Ezech. homil. 12. circa illud, & mensis est ar. long.

1. Cor. 13. e

est. Huic verò quòd hic & superiùs dictū est, scilicet quod charitas nō est ex fide, spe, sed econuerso, videtur obuiare dicit Apostolus. Finis præcepti est charitas de conscientia bona, & fide non ficta. Quod exponens Augustinus, Cor accipit pro intellectu, & conscientiam pro bono. Qualis, inquit, charitas est finis præcepti procedēs de corde puro, id est, de puro intellectu, vt nihil nisi Deus diligatur, & conscientia, id est, de spe bona, & fide non ficta, id est non simulata. Non ergo charitas fidem & spem, sed fides & spes charitatem præcedere videntur. Hoc ergo exclusa

Diff. 23. peracta. Gl. 1. Tim. 1. a Li. de doc. Christ. 1. c vltimo.

traditum intellige, non quòd fides & spes causa vel temporis charitatem omnium bonorum matrem præcedant: sed quia charitas sine illis in aliquo esse non potest, sed illa sine charitate esse possunt: quanuis non sit pia fides vel spes sine charitate. Ideo ergo ex fide & spe procedere dicitur charitas, quia nulli prouenit sine istis.

DE SPE QVID SIT.

Distinct. XXVI.

A

De spe.

ET si autem spes virtus, qua spiritualia & æterna bona speramus, id est, cum fiducia expectantur. Est enim spes certa expectatio futuræ beatitudinis, veniens ex Dei gratia & meritis præcedentibus, vel ipsam spem, quam natura præcessit charitas, vel rem speratam, id est, beatitudinem æternam. Sine meritis enim aliquid sperare, non spes, sed præsumptio dici potest.

De quibus sit spes.

B

ET sicut fides, ita & spes est de inuisibilibus. Vnde Augustinus: Fidem appellamus earum rerum quæ non videntur. De spe quoque dicitur, Spes quæ videtur, non est spes. Quod enim videt quis, quid sperat? Quod attinet ad non videre vel quæ creduntur, vel quæ sperantur, fidei speique communis est. Distinguitur tamen fides à spe, sicut vocabulorum etiam rationabili differentia. Est enim fides malarum rerum & bonarum: quia & bona creduntur & mala, & hoc fide bona, non mala. Est etiam fides & præteritarum rerum, & præsentium, & futurarum. Credimus enim mortem Christi, quæ iam præteriit: credimus sessionē, quæ nūc est. & aduentum venturum ad iudicandum, quod futurum est. Fides & futurarum rerum est, & alienarum. Nam & [illegible] credit esse cœpisse, nec fuisse vtique sempiterna: & alia atque alia non modò de aliis hominibus multa ad religionem pertinent, verumetiam de angelis creduntur. Spes autem nō nisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum, & ad [illegible] pertinentium, qui earum spem gerere habet.

In enchir. Cap. 8. Rom. 8. c Quō differūt fides, & spes.

Ibidē dist. præallega ta.

Ad præmissam quæstionem, scilicet an fides & spes in Christo fuerint.

C

POST hoc superest inuestigare, vtrum fides & spes in Christo fuerint: vnde tractatus iste sumpsit exordium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

4. dist. 23. Quibusdam nō indoctè videtur fidem, virtutem & spem eo non fuisse, sicut in sanctis iam beatificatis, vel in angelis non sunt, & tamen sancti credunt & sperant resurrectionem futuram, & angeli eandem credūt: nec tamen in eis des vel spes virtus est: quia & Deo per speciem contemplando fruuntur; & in Dei verbo resurrectionem futurā habent dicium, nō per speculum in ænigmate, sed præclarissimo

1. Co. 13. d spiciunt. Si enim quia credunt resurrectionem futuri, idcirco verum est eos fidem habere: ergo ea consummata possidendo cognoscunt. Venit enim eis quod perfectum est, euacuatum est quod ex parte est. Venit enim cognitio, euacuata est fides. Venit species, & desiit spes. Ita & Christus in quo fuerunt bona patriæ, credidit quidem & sperauit resurrectionem tertia die futuram, pro qua & patrem orauit, nec tamen fidem, virtutem & spem habuit, quia non enigmaticam & specularem, sed clarissimam de ea cognitionem habuit: quia non perfectius eam cognouit præteritam, quam intellexit futuram. Sperauit tamen Christus, sicut in psalm. 30. In te Domine speraui: nec tamen fidem vel spem virtutem habuit, quia per speciem videbat ex quæ credebat. Deinde quis verò patribus, qui apud inferos vsque ad passionem Christi quæ consummata à fide transierunt ad speciem.

Sic iusti apud inferos detenti fidem & spem habuerunt.

DE CHARITATE QVA DILIGITUR Deus & proximus, quæ in Christo & in nobis est.

Distinct. XXVII.

CVm autē Christus fidem & spem nō habuerit, dilectionem tamē habuit inquantū homo tantam, quæ maior esse nō valet: qui ex charitate eximia

posuit pro amicis & inimicis. Habuit enim in corde charitatem quā opere nobis exhibuit, vt exhibitionis forma nos ad diligendū instrueret. Hic aliquid dicendum est de charitate, & modo, & ordine diligendi deum & proximum.

De charitate quæ diligitur deus et proximus, quæ in Christo & in nobis est. De duob⁹ mādatis charitatis.

Quid sit charitas.

CHARITAS est dilectio, qua diligitur deus propter se, & proximus propter deum vel in deo. Hæc habet duo mandata: vnum pertinens ad dilectionem dei, quod est maximum in lege mandatum: & alterum pertinens ad diligendum proximum, illi simile. Primum est, Diliges deum ex toto corde, ex tota mente, & ex tota anima: quod scriptum est in Deute. Secundum est, Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mādatis tota lex pendet, & prophetæ. Finis præcepti est dilectio: & ea est gemina, id est, dei & proximi.

Deut. 6. a
Mat. 22. d
1. Tim. 1. a

Si eadem charitate diligitur deus & proximus.

Dist. 17. primi sententia. ca. 2

C HIC quæritur, Si ex ea ipsa dilectione diligitur deus, qua diligitur proximus: an alia sit dilectio dei, & alia proximi? Eadem sanè dilectio est qua diligitur deus & proximus, quia spiritus sanctus est, vt supra dictum est: quia deus charitas est. Vnde Augustinus ait, Non potest deum diligere quem non videt, qui fratrem quem videt non diligit. Sed deum quem videt humano visu, spirituali charitate diligeret, videret deum (qui est ipsa charitas) visu intellectus, quo videri potest. Qui ergo fratrem quem videt, non diligit, deum qui est dilectio, qua caret qui fratrem non diligit, quomodo potest diligere? Ex vna enim eadémq; charitate deum proximúmque diligimus: sed deū propter deū. proximum verò & proximum propter deum. Si verò vna eadémq; charitas est dei & proximi, quare dicitur gemina? Propter obiecta, id est, deum & proximum. Etsi enim vna sit charitas, duo tamen diuersa ea diliguntur, scilicet deus & homo vel angelus. Pro quo etiā duo sunt mandata: quia vna eadem charitas vtroque commendetur, diuersa tamen præcipiuntur. Vnde Aug. Arbitror ideo spiritū sanctum hoc datum, semel in terra, & iterum de cælo, vt commendarentur nobis duo præcepta charitatis, scilicet dei & proximi. Vna est charitas, & duo præcepta, vnus spiritus,

Li. 8. de tri. cap. 8.
1. Ioa. 4. d
In sermone de ascē. quē spiritū accepit, De sōcitate huī dicē. In nōnullis antiquis exēplarib⁹ reperitur. Est eadē fula ho se per. Io. 14. post mediū & apud Beda ad Ro. 5. Li. 1. de doctri. Christ. ca. 22 tom. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de trin. 8. cap. 6. in fine.

& duo data: quia alia charitas nō diligit proximum, nisi deum, alia quæ diligit deum. Qua ergo charitate proximum diligimus, eadem deum diligimus. Sed quia aliud est deus, aliud proximus, etsi vna charitate diliguntur: ideo forte duo præcepta dicuntur, & alterum maius, & alterum minus: vel propter duos motus qui in mēte geruntur, dum deus diligitur & proximus. Mouetur enim mens ad diligendū deum, mouetur & ad diligendum proximum: & multo magis ergo deum, quàm erga proximum.

De modo diligendi.

Aug. lib. de doct. Chri. 1. Cap. 25. Cap. 14.

CONSEQVENTER modū vtriusq; dilectionis aduertamus. Hæc regula, vt ait Aug. dilectionis diuinitus cōstituta est, vt deum propter se ex toto corde, & proximum propter deum diligas sicut teipsum, id est, ad quod, & propter quod teipsum diligere debes. In bono enim & propter deum tenendo proximum diligere debes. In bono ergo diligendus est proximus, non in malo, & propter deū. Proximum verò omnem hominem oportet intelligi: quia nemo est cum quo sit operandum nisi homo. Qui ergo amat homines, vel quia iusti sunt, vel vt iusti fiant amare debet, hoc est, in deo, vel propter deum. Sic enim & seipsum amare debet, scilicet in deo vel propter deum, si iustus est, quia iustus est, vel iustus sit. Qui enim aliter se diligit, iniustè se diligit: quia ad hoc se diligit, vt fit iustus: ad hoc ergo vt sit malus: non ergo iam se diligit.

Aug. li. de doc. Chri. 1. cap. 22.

Qui enim iniquitatem odit animam suam. Modus ergo diligēdi proximi accipiēdus est homini, id est, quomodo se diligat, vt proficiendi sibi. Quin autē se diligat, & prodesse sibi velit, dubitare dementis est. Modus autē præcipitur cùm ait, sicut teipsum: vt proximum diligas ad quod teipsum. Si ergo te non propter te diligere debes, sed propter illum vbi dilectio recti ssimus finis est: non succenseat alius aliquis homini

Ioan. 13. d

ipsum propter deum diligit. Huius dilectionis modū

Augu. hom. 65. super Io. ante mediū.

tas insinuat, dicens. Mandatum nouū do vobis, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos, id est, ad quod dilexi vos, vt filij sitis, vt vitam habeatis.

De modo diligendi deum.

DILECTIONIS aūt dei modus insinuatur cum dicitur. Ex toto corde, id est, ex toto intellectu: ex tota

ma, id est, ex tota voluntate: ex tota mēte, id est, memoria: vt omnes cogitationes, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ea quæ cōfers illi. Hæc dicens, nullam partem vitæ nostræ reliquit, quæ vacare debeat: sed quicquid venerit in animum, illuc rapiatur quòd dilectionis impetus currit. Et diligere deū propter se modus est diligendi deum: & sunt isti duo modi diligendi deum, vt quibusdam placet.

Aug. li. de doc. Chri. cap. 22.

De impletione illius mandati.

1. Cor. 13. c Aug. li. de perfectiõe humanæ iustitiæ cõtra Cælestium post resolutionē ad 16. reuocationis nō Cælestij tom. 7.

ILLVD autem præceptum non penitus impletur ac homine in hac mortali vita, sed ex parte, non ex toto. quia ex parte diligimus, sicut ex parte cognoscimus. In futuro autem implebitur ex toto, Vnde Aug. Cùm adhuc est aliquid quod naturali cōcupiscentiæ. non omni modo ex tota anima diligatur deus. Caro autem nō dicitur concupiscere, nisi quia aliter charitati cōcupiscit. Cùm autem venerit quod perfectum est, vt destruatur quod ex parte est. id est, vt iam non ex parte sit, sed ex toto, charitas nō auferetur, sed augebitur & implebitur. In qua plenitudine illud præceptū charitatis implebitur, Diliges dominum deum tuum ex toto corde &c. Tunc erit iustus sine peccato: quia nulla erit lex repugnans menti. Tunc prorsus toto corde, tota anima, tota mente diliges deum: quod est summum præceptum.

Ibidē pau. lo super. Ibidem lo. in priore. Aug. in eod. paulò inferius.

Quæstio de præcepti ratione.

SED cur præcipitur homini ista perfectio, cùm in hac vita eam nemo habeat? Quia non recte curritur, si quò curratur non est, nesciatur. Quomodo autem sciretur, si nullis præceptis ostēderetur? Ecce habes cur illud præceptum est, quod hic penitus impleri non potest. Impletur tamen ex parte, scilicet secundū perfectionem viæ. Alia est enim perfectio currentis, alia præuenientis. Facit hoc mandatum vt currat, qui deum ante omnia & præ omnibus diligit, nec tamen omnino perficit.

Quod alterum mandatum in altero est.

CVM autem duo sunt præcepta charitatis, pro vtroque sæpe vnum ponitur, nec immeritò: quia nec deus sine proximo, nec proximus sine deo diligi potest. Vnde Apostolus omne mandatū legis dicit instaurari, id est, contineri

Aug. li. 8. de tri c 7

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rom.13. c & Gala. 5.b. Aug. tract. super illud Ioan.13. Mãdatũ nouũ &c. Tom.9.

& impleri in hoc verbo. Diliges proximum tuum, sicut te ipsum. Et Christus dilectionem proximi specialius commorat, dicens, Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos. Vbi illud maius mãdatum dilectionis dei videtur prætermissum: sed bene intelligẽtibus vtraque inuenitur in singulis: quia qui diligit deum, non potest eum contemnere, quem deus præcepit diligi: & qui diligit proximum, quid in eo diligit nisi deum? Ipsa est dilectio ab omni mundana dilectione discreta: quam distinguẽs dominus ait, Sicut dilexi vos. Quid enim nisi deum dilexit in nobis, nõ quem habebamus, sed vt haberemus? sicut medicus ægrotos: & quid in eis diligit, nisi salutem quam cupit curare, non morbum quem venit expellere? Sic & nos inuicem diligamus, vt quantùm possumus, inuicem ad habendum in nobis deum ex dilectione attrahamus.

In li.1.de doct. Christia. c. 23. in principio.

Quæ charitate diligenda sint.

SED quæ hac dilectione diligẽda sint, iam inquirendum. Non enim omnia, vt ait Aug. quibus vtendũ, diligẽda sunt: sed ea sola, quæ vel nobiscum societate quadam referuntur in deum, sicut est homo vel angelus: vel ad nos relata, vt beneficio dei per nos indigent, vt corpus quod ita præcipitur diligi, vt ei ordinatè prudentérque consulatur.

SI ILLO PRAECEPTO IVBEMVR diligere totum proximum & nos totos.

De charitate quantũ ad diligibilia numerũ & distinct. In li. de doctri. Chri. 1.c.23.24 & 26. Ephe.5.f

Distinct. XXVIII.

HIc potest quæri vtrum in illo mandato dilectionis proximi totum proximum, id est, animam & corpus, nosque ipsos totos diligere præcipiamur. Ad quæ dicimus, omne genus diligendarũ rerũ in illis duobus præceptis cõtineri. Quatuor enim diligenda sunt, vt ait Aug. vnum quod supra nos est, scilicet deus: alterum, quod nos sumus: tertium, quod iuxta nos est, scilicet proximus: quartum quod infra nos est, scilicet corpus. De secundo & quarto horum la præcepta dãda erant, scilicet vt diligeremus nos vel proximus nostrum: præcipitur autem deus diligi & proximus vt seipsum. Quamuis autem quisque se diligat, præcepto non est opus. Quamuis libet enim homo excidat à veritate, tamen ille dilectio

sui, & dilectio corporis sui: quia nemo vnquam carnẽ suam odio habuit. Nam viri iusti, qui corpus suũ cruciant, nõ corpus, sed corruptiones eius & põdus, oderũt. Hic videtur Augustinus tradere, quòd ex præcepto non teneamur diligere nosmetipsos vel corpus nostrum. quod si est, non omne genus diligendarum rerum illis duobus præceptis cõtinetur: quia eum & nosipsos & corpus nostrum diligere debeamus, ad quid necessarium est præceptum: cùm scriptum sit, Qui diligit iniquitatem, odit animam suam? Sed speciale de hoc præceptum non erat dãdum, nec speciali præcepto opus erat id tradi, vt quisque se vel corpus suum diligeret, quia hoc in illo præcepto continetur, Diliges proximum tuũ sicut teipsum. Ibi enim proximum totum, & te totum intelligere debes. Vnde Aug. in eodem, Si te totũ diligas, id est, animam & corpus, & proximum tuum, id est, animam & corpus (homo enim ex anima cõstat & corpore) nullum remanet diligendarum genus in his duobus præceptis prætermissum est. Cùm enim præcurrat dilectio dei ciúsque dilectionis modus præscript⁹ appareat, & sequatur dilectio proximi: de tua dilectione nihil dictum videtur. Sed cùm dictũ est, Diliges proximum tuum sicut teipsum, simul & tui abs te dilectio prætermissa non est. Ecce hic apertè dicit, in illo præcepto non tantùmmodo proximi: sed tui dilectionem contineri, & totius proximi totiúsque tui. Ex quo apparet quod dictum est de secundo & quarto, id est, de dilectione nostri & corporis nostri, nulla præcepta dãda, ita esse intelligendum, scilicet specialia & diuisa, quia in illo vno tãtùm continetur. & quia id quod sumus, & quod infra nos est, ad idem nomen pertinens, naturæ lege diligimus. quæ in bestiis quoque est. Ideoq; & de illo quod supra nos est, & de illo quod infra nos est diuisa præcepta sumpsimus. In quorum altero, id quod sumus, & illius quod infra nos est dilectio continetur. Recondita est mens humana, vt nunquam sui non meminerit, nunquam se non intelligat, nunquam se nõ diligat. sed quoniam qui odit aliquem, nocere illi studet. non meritò & mens hominis quando sibi nocet, se odisse dicitur. Nescions enim sibi vult malè, dum non putat sibi obesse quod vult, sed tamen malè sibi vult, quando illud vult quod obsit sibi: secundum illud, Qui diligit iniquitatem,

Psal.10.

Lib. & c. eisdem.

Psal.10

odit animam suam. Qui ergo diligere se nouit, deum diligit. Qui verò nō diligit deum, etiam se non diligit, quod naturaliter inditum est: tamen non incongruè se odisse dicitur, cùm id agit quod sibi aduersatur, & seipsum tanquam suus inimicus insequitur.

Si in illo præcepto continetur dilectio angelorum.

Aug. lib. 2. de doctr. Chri. c 30

QORITVR autem hic de angelis quæstio, Vtrum illud præceptum dilectionis proximi etiam dilectio pertineat angelorū. Nam quòd nullum hominem excepto quo præcepit proximū diligere, dominus in parabola ieiunium relicti ostendit, cum dicens proximum, qui erga illum eum fecit misericors: Deinde subdit, Vade, & tu fac similiter. Vt cum proximū intelligamus, cui vel exhibendum est officium misericordiæ, si indiget, vel exhibendum esset, si indigeret. Nullum verò exceptum esse, cui misericordiæ negandus officium, quis non videat, cùm vsque ad inimicos extendi rectum sit, domino dicente, diligite inimicos vestros, & benefacite his qui oderunt vos? Manifestum est ergo omnem hominem proximum esse reputandū. Proximi verò nomen ad aliquid est: nec quisquā esse proximus, nisi proximo potest. Vnde cōsequens est, & cui præbendū, & à quo præbendum est officium misericordiæ, recte proximum dici. Manifestum est ergo præcepto dilectionis & proximi etiam angelos contineri: a quibus tanta nobis misericordia impenditur officia. Ex quo & dominus proximum se illorū dici voluit, vt in parabola fauci) ostēdit: & in propheta Quasi proximū, & quasi fratrē nostrum sic complacebo. Sed quia excellentior ac supra nostram naturā est illorum substantia, præceptum dilectionis de a proximi dilectione distinctum est. Ideòque licet nobis deus omnia impendat beneficia, non tamē nomine proximi includitur in illo precepto: quē non sicut nos diligere debemus, sed plus quàm toto corde & anima. Christum verò inquantum homo, sicut nos diligere debemus, eúmque secundum hominem dilectio illo continetur mādato: quem & secundū hominem magis quam nos. sed non quantùm deum, debemus diligere: quia inquantùm est homo, minor est deo.

Luc. 6. Augu. de doc. Chri. lib. 3. ca. eisdem. Quòd angelorum illo præcepto cōtinētur. Psal. 34. Quòdetiā Christus proximus nuncupatur est secundum quod homo.

Quibus modis dicitur proximus.

HIC notandum est proximum dici diuersis modis, scilicet conditione primæ natiuitatis, spe conuersionis, propinquitate cognationis, ratione beneficij exhibitionis.

Glossa super illud Psal. 11. Vana locuti sunt & Aug. ser. 3. post pente.

DE ORDINE DILIGENDI QVID prius, quid posterius.

Distin. XXIX.

De charitate quātū ad diligendi ordinem. Cant. 2. a Lib. de doc. Chri. cap. 27.

POST prædicta de ordine charitatis agendū est: quia dicit sponsa, Introduxit me rex in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatem. Videamus ergo ordinē, quid prius, quid posterius esse debeat: peccat enim qui præposterè agit. Nam scire quid facias, & nescire ordinē faciendi, non est perfectæ cognitionis. Ordinis nanque ignorātia conturbat meritorum formam. Ordinem autem diligendi Aug. insinuat dicens: Ipse est qui ordinatam habet dilectionem, ne aut diligat quod non est diligendum, aut non diligat quod diligendum est: aut æquè diligat quod minus vel amplius diligendum est, aut minùs vel amplius quod æquè diligendum est. Omnis peccator, inquantùm peccator est, diligendus est: & omnis homo, inquātùm est homo, diligendus est propter deū, deus verò propter seipsum: & deus propter se omni homine amplius diligendus est, & amplius seipsoque debet deum diligere quàm seipsum. Item, amplius alius homo diligendus est, quàm corpus nostrum: quia propter deum omnia ista diligenda sunt: & potest nobiscū deo homo perfrui, quod nō potest corpus nostrum: quia corpus nostrum vivit, qua fruimur deo. Audisti aliqua de ordinatis: vbi expressum est nos amplius debere diligere deum, quàm omnes homines, vel nosipsos: & amplius animam alicuius hominis quàm corpus nostrum. In enumeratione etiam quatuor diligēdorum superiùs posita, prius positum est quod supra nos est: secundò, quod nos sumus: tertiò, quod iuxta nos est: quartò, quod infra nos est, vbi ordo dilectionis insinuari videtur ex ratione enumerationis. Non est autem apertum vtrum omnes homines pariter diligere debeamus. & tantum quantum nos, vel minus.

Ibidem.

Diſt. præcedente li tera A. Nota ordinē charitatis.

An omnes homines pariter diligendi sunt.

VNDE etiam super hoc sæpe mouetur quæstio, sum perplexam faciunt sanctorum verba variè prolata.

Quidam enim tradere videtur, quòd pari affectu omnes diligendi sint: sed in effectu, id est, in exhibitione obsequij distinctio obseruãda sit. Vnde Aug. Omnes homines æquè ligendi sunt: sed cùm omnibus prodesse non possis, his potissimum consulendum est, qui pro locorum & temporum vel quarumlibet rerum opportunitatibus constrictius tibi quasi quadam sorte iunguntur. Pro sorte enim habenda est quo quisq; tibi temporaliter colligatus adhæretes, eligis potiùs illis dãdum esse. Item super epistolam ad Gal. Operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei, id est, ad Christianos. Omnib⁹ enim pari dilectione vita æterna optanda est, etsi nõ omnibus eadem præstare exhiberi dilectionis officia: quę fratribus maximè sunt exhibenda, quia sunt sibi inuicem membra, qui habent eundem patrem scilicet deum. His aliisque testimoniis inuitantur qui dicunt omnes homines pariter diligendos esse eodem affectu, sed in operis exhibitione differentiam.

Lib. de doctr. Chri. 1. capi. 28. Auctoritate ponit quæ videtur dicere omnes pariter diligẽdos esse, in effectu differẽtiã esse. Gala. 6. c In exp. 6. cetera finem to 4. Mat. 22. a Deut. 5. d

Quæ hic repugnare videntur.

QVIBVS obuiat illud præceptum legis de diligendis parentibus, Honora patrem tuum & matrem, vt sis longæuus super terram. Vt quid enim specialiter illud præcipitur de parentibus, nisi maiori dilectione forent diligendi? Sed hoc illi referendum dicunt ad exteriorem exhibitionem, in qua præponendi sunt parentes. Vnde honora diligere non dilige. Obuiat etiam illud quod Hiero. super Ezechiel. ait, scilicet vt ordine charitatis, sicut scriptum est: Ordinauit in me charitatem: post omnium patrem Deum, ratione quoque pater diligatur, & mater, & filius, & filia, frater, & soror. Ambros. quoque diligendi exprimens ordinem super illud Canticorum, capitulo secũdo, Ordinauit in me charitatem, ait, Multorũ charitas inordinata est: quod in proximis non ponunt tertium vel quartum. Primò Deus diligendus est, secundò parentes, inde filij post domestici: qui si boni sunt, malis filiis præponendi sunt. Secundum hoc in euangelio ad cuiusque dilectionem proprium ponit: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo & ex omnibus viribus tuis: & proximum tuum sicut teipsum: & inimicos ex tota virtute, nec sicut teipsum, sed simpliciter, sufficit

Li. 13 circa illud c. 44. & sabb. mea sanctifi. Verba habentur in glossa Cant. 2. & apud Orig. ibid. homi. 2. in Cant. quæ ponuntur in Glt. tom. epi. Hiero.

enim quòd eos diligimus, & nõ odio habemus. Ecce ex præmissis apertè insinuatur quæ in affectu charitatis distinctio habenda vt differenti affectu non pari homines diligamus: & ante omnia deum: secundò nosipsos, tertio parẽtes, inde filios & fratres, post domesticos, demum inimicos diligimus. Sed inquiũt illi, quæ de ordine dilectionis supra dicuntur, esse referenda ad operum exhibitionem, quæ differenter proximis exhibenda sunt. Primò parentibus, inde filijs, post domesticis, demum inimicis. Eum verò tam affectu quàm obsequij exhibitione ante omnia diligendum.

Mat. 22. d Ordo diligendi hic ostenditur.

Quòd aliqui eorundem tantùm proximos quantùm nos debere diligere tradunt. D

QVORVM étiam nonnulli tradunt affectu charitatis tantũ proximos esse diligẽdos, quãtum nosipsos diligimus, quod cõfirmant authoritate Aug. qui ait, Nec illa tam exactio moueat, quantũ charitatis fratri debeamus impendere, quãtum deo. Incomparabiliter plus deo quàm nobis, sed exigit verò quãtum nobis. Nos autẽ tantò magis diligimus, quanto magis diligimus deũ. Ex hoc & præmissis testimonijs Aug. asserunt omnes homines pariter esse diligendos à nobis, & tantũ quantum nos, deum autem plusquã nos, cor nostrum verò nostrum minùs quã nos vel proximos. Nec in enumeratione præmissa quatuor diligẽdorum ordinem diligendi assignari dicunt, sed tantùm quæ sunt diligenda.

In 8. li. de trin. ca. 8. in fine.

Secundum alios non pari affectu omnes diligendi sunt. E

VERVM quia præmissa verba Ambrosij ordinẽ diligẽdi secundum affectum magis quàm secundũ effectum diligendi intuentibus explicare videntur, non indoctè alij dicunt non modo in exhibitione operis, sed etiam in affectu charitatis ordinem differentem esse statutum: vt ante omnia diligamus deum, secundò nos, tertiò parentes, quar tertio filios vel fratres, & huiusmodi, postea domesticos, demũ extraneos. Quod verò Augustin. dicit pariter omnes esse diligendos, & pari dilectione omnibus vitam optandam, ita ac fari. protestatur, vt paritas non ad affectum referatur, sed ad bonum quod eis optatur: quia charitate omnibus optare debemus, vt gratia bona mereantur. Sicut Apostolus dicit, Volo

Determinatio auctoris quã videtur aduersari.

1. Cor. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnes homines esse sicut me. Optanda est enim minoribus perfectio maiorum, vt ipsi fiant perfecti, & sic pariter inueniantur beatitudinem. Vel pari dilectione, id est, eadem dilectione omnes diligẽdi sunt. Item quod ait, Vt tantũ diligamus fratres quantũ nos: ita intelligi potest, id est, ad tantum bonum diligamus fratres, ad quantũ nos: vt tantum bonum eis optemus in æternitate, quantũm nobis, est. non tantum effectu. Vel ibi quantum similitudinis est, non quantitatis.

Quæstio de parentibus bonis & malis, quomodo diligendi sunt.

SOLET etiã quæri, Si parentes nostri mali sunt, vt filij, vel fratres, an magis vel minus diligendi sint alijs bonis, hac ratione nobis non copulatis. Videtur quod magis sint diligendi boni, qui nobis carne non sunt coniuncti, quam mali carne coniuncti: qui nobis sunt coniuncti corde per amorem charitatis. Sanctior est enim copula cordium quam corporum. Vnde Beda de illis verbis domini, Mater mea & fratres mei hi sunt, qui verbum dei faciunt: ait, Non immerito negligit matrem, nec mater negatur, quæ etiam de eius bono gnoscitur: sed religiosiores monstrantur copulæ mentium quam corporum. Verũtamen latebrosa quæstio est hæc, & à nobis plene absoluenda, properantibus ad alia. Monet enim ex verbis illis, quib' inimicos non ex tota virtute, sicut teipsum iubet diligere, sed simpliciter. Sufficit quòd diligimus, & non odio habemus. Quod non ita intelligendum est, quasi sufficiat tibi diligere inimicum & non sicut teipsum: quia omnes & amicos & inimicos, sicut teipsum, diligere debes. Sed ad ostendendum gradus diligendum & proximum & inimicum, qui tamen proximus est propria dominus ponit cũ ait, Diliges deum ex tota virtute tua, & proximũ sicut teipsum. nõ ait, ex tota virtute, vt ostendat proximum diligendum minùs quam deum. Inimicos etiam. Diligite inimicos: nec addit ex tota virtute, nec sicut teipsum, sed simpliciter. Sufficit enim quod diligamus, non odio habeamus, id est, sufficit dicere vt diligamus, non odio habeamus: non quin eos diligere debeamus sicut nos: quia proximi sunt: sed sufficit si eos minus diligamus quam alios proximos, quod locutionis genus inuat.

Mat. 22. d
Luca 8. d
Mar. 3. d
Ioan. 19. c

Mat. 22. d

Luca 6. a

Quæstio Augustini in libro retractationum. G

QVAERI etiam solet, Cur dominus præceperit diligere inimicos, cùm alibi præcipiat odio habere parentes & filios. Ad quod dicẽdum est duo esse diligenda in homine, naturam & virtutem: vitium verò & peccatum odiendum. Parentes ergo in quantùm mali sunt, odiendi sunt: & mi diligendi, in quantùm homines. Diligamus ergo inimi colligendos regno dei, & odiamus propinquos si impediant nos à regno dei: & in omnibus communiter naturam diligamus, quam deus fecit.

Aug. lib. retract. 1. cap. 10. in med.

De gradibus charitatis. H

SCIENDVM quoque est diuersos esse gradus charitatis. Est enim charitas incipiens, proficiens, perfecta, perfectissima. Vnde Augu. Perfecta charitas hæc est, vt quis paratus sit pro fratribus etiam mori. Sed nunquid sic nascitur vt fiat? iã prorsus perfecta est? imò vt perficiatur, sic nascitur: cum fuerit nata nutritur, cùm fuerit nutrita roboratur: cùm fuerit roborata perficitur, cum ad perfectionem venerit: dicit, Cupio dissolui, &c. Hic apertè progressus & perfectio charitatis insinuatur, quam perfectionem etiam ipse commendat, dicens, Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animã suam ponat quis pro amicis suis. Quod utique dictum est de opere dilectionis: quia maior dilectionis effectus non est, quam ponere animam pro aliis. Nec moueat quod ait, pro amicis: qui enim, ponit animã pro amicis, ponit & pro inimicis, ad hoc vt ipsi fiant amici.

Aug. super Ioan. tract. 9. Philip. 1. a Ioan. 15. b

SI MELIVS EST DILIGERE
amicos quam inimicos,
vel econuerso.

Distin. XXX. A

HIC solet quæri, Quid potius sit pluriscq; meriti, diligere amicos, an diligere inimicos. Sed hæc cõparatio non implicita est: Si enim cõferatur dilectio amicorũ & etiã inimicorum, perspicua ĩ ad mutuã dilectionem amicorũ & etiã inimicorum, perspicua ĩ ad me absolutio. Sed si in aliquo vno homine, qui diligit simul & inimicũ, quid horum potius sit quæratur, obscura ratione

De charitate quam dilectionem amicorũ & etiã inimicorum, perspicua ĩ ad me absolutio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est responsio: quia de motu mentis agitur, de quo nō est tibis facile iudicium, an vnus & idem motus sit erga amicum & inimicum, sed erga amicum intensior: an duo, vnus erga inimicum, qui dicitur difficilior: alter erga amicum, qui datur feruentior: nec incongruè putatur melior qui est feruentior. Vel si vnus idémque est, idem potior vbi est affectior, non improbè existimatur. Augustin tamen sentire videtur, maius esse diligere inimicum quàm amicum: quia perfectorū esse dicit diligere inimicos, & benefacere eis qui hoc à tanta multitudine impleri, quanta exauditur in

† *Mat. 6. b.* tione dominica, cùm dicitur: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Illā enim sponsionem dicit à multis impleri, qui nondum diligunt inimicos. Ait enim sic: Magnum est erga eum qui tibi nihil mali fecerit esse beneuolum & beneficum: illud multò grandius & magnificentissimæ bonitatis est, vt tuum quoque

In enchir. capite 73. cum diligas, & ei qui tibi malum vult, & si potes

Matt. 5. f semper bonum velis, faciásque quod possis, audiens dicentem Iesum, Diligite inimicos vestros, & benefacite his qui

Luc. 6. e odiunt vos: & orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Sed quoniam perfectorū filiorum Dei est istud, quemadmodum se debet omnis fidelis extendere, & humanū animum ad hūc affectū orando Deū, secúmque agendo luctando perducere: tamen quia hoc tam magnū bonum tantæ multitudinis nō est, quantam credimus exaudiri cùm dicitur in

Matt. 6. oratione: Dimitte nobis debita, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: proculdubio verba sponsionis huius impletur, si homo qui nondum ita profecit, vt etiam diligat inimicum, tamen quādo rogatur ab homine qui peccauit in se, vt ei dimittat, dimittit ex corde: qui etiam sibi roganti dimitti, cū orat & dicit, Sicut & nos dimittimus debitoribus

Ibi. c. 74. nostris. Quicunque verò rogat hominē in quem peccatum peccato suo moueatur vt roget, nō est adhuc depurgatus animus: vt eum diligere sit difficile, sicut erat quando inimicitias exercebat. Quisquis verò roganti & pœnitenti dimittit, non existimet a Domino sua peccata dimitti: mentiri veritas non potest: quæ cùm docuisset orationem

Matt. 6. b hūc in ea posita sententiam cōmendauit dicens, Si dimiseritis hominibus peccata eorū, dimittet & vobis pater vester

qui verò non dimiseritis, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Eo hic habeti videtur, quod & prætaxatus animus, scilicet maioris virtutis esse diligere inimicum, & benefacere ei, quàm illum qui nihil mali fecit nobis, vel amicum. Quod si quis cōcedere simpliciter noluerit, dicens intensius diligitur amicus quàm inimicus, & ideo illud potius istorum: admonet ista secundum præmissam intelligentiam, diuersibi comparationem factam inter dilectionē qua diligitur amicus, & illam, qua amicus & inimicus diligitur tantùm amicus: & illam, qua amicus & inimicus diligitur. Illud verò quod sequitur, magis nos mouet, quod dicit, non esse tantæ multitudinis diligere inimicos, quanta exauditur cùm dicitur, Dimitte nobis debita nostra, & cæterabi dat intelligi, quòd alicui à Deo dimittuntur peccata non diligenti inimicum, si tamen fratri roganti

Matt. 6. b

quia in se peccauit, dimittit. Sed cùm peccata non dimittantur alicui adulto, nisi charitatem habeat, sequitur vt charitatem habeat qui non diligit inimicum. Quomodo ergo

Mat. 22. d nomine proximi omnis homo intelligitur in illo mandato, Diliges proximum tuum sicut teipsum? Si enim omnis ho-

Deut. 6. a mo proximus est, tunc & inimicus: præcipimur ergo & inimicos diligere. Et quia illud præceptum generale est omnium, præcipitur omnes homines diligere, etiam inimicos. Quidam quod hic dicitur simpliciter tenere volentes, illud præceptum determinant dicentes, illic perfectis dari in præceptum diligere omnem hominem, etiam inimicum: imperfectis verò in consilium. In præceptum verò eos diligere, qui nihil mali fecerunt eis, & inimicos non odire. Sed necesse est vt intelligatur omnibus illo mandato præcipi diligere, etiam inimicos: cui sensui attestantur sanctorum positæ authoritates, & aliæ multæ. Illud verò Augustinianissimè positum de perfecta charitate dictum intelligere, quæ tantùm est perfectorum: qui non solùm amicos, sed etiam inimicos perfectè diligunt, eisque benefaciūt. Quæ perfectio dilectionis non est tantæ multitudinis, quānta exauditur in oratione Dominica, & hoc re vera grande & eximiæ bonitatis, scilicet perfectè diligere inimicum. Et cùm dicit impleri verba illius sponsionis ab homine, qui non ita profecit, vt diligat inimicum, de dilectione perfecta accipiendum est.

dist. 28. li. 11. & 29.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI CHARITAS SEMEL HABITA amittatur.

De charitate quam tũ ad duratiõe et habere tota hac dist. depœnitẽ. dist 2. Ad ista cõmitẽ qua erat i antiquis exẽplarib⁹ i exẽplari iii. parũ post principiũ. Aug. super illud Psal. 103. qui tegis aquas in 1. concione Matt. 7. d Prou. 5. d Ioan. 4. b Tomo 9. Tract. 8. post medium. Eodem 1. ci. ea illud super quẽ videris li. 1. homi. 5 super Ezec. circa medium. 1 dẽ mira. li. 2. c. 41. & 42.

Vide hoc

Distinct. XXXI.

ILlud quoque non est prætereundum, quod quidam asserunt charitatem semel habitam ab aliquo non posse excidere: nullúmque damnandum hanc aliquando habere: qui hanc traditionem subditis muniunt testimoniis. Apostolus ait, Charitas nũquam excidit. Augustinus quoque inquit, Charitas quæ deseri potest, nunquam vera fuit. Item Charitas est fons proprius & singularis bonorum, cui communicat alienus. Alieni sunt omnes qui audituri sunt illam vocem: Non noui vos. De hoc fonte scriptura ait, Pons aquæ sit tibi proprius, & nemo alienus communicet tibi. Sed tem alieni sunt, qui audituri sunt illam vocem: non enim huic fonti communicant damnandi. Item Augustinus: per Epistolam Ioannis radicata est charitas, secure quicquid nihil mali procedere potest. Item Gregorius in Moralibus: Valida est vt mors dilectio: virtuti enim mortis diligitur paratur: quia nimirum mentem quam semel corpori lectione mundi funditus occidit. Item Augustinus in epistolã Ioannis, Vnctio inuisibilis charitas est: quæcunque fuerit, radix illi erit: quæ ardente sole arescere potest: nutritur calore solis, non arescit. Itẽ Beda super nem. Quærendum est quomodo speciale filij Dei agnoscitur di signum fuerit, quod super eum descenderit & manserit spiritus. Quid magni est filio Dei, quòd in ipso manet ritus astruatur? Notandũ quòd semper in Domino manet spiritus: In sanctis verò quãdiu mortale corpus gestant, partim semper maneat, partim rediturus recedat. Manet tem apud eos, vt bonis insistant actibus: Recedit vero, pus, ne semper infirmos curandi, mortuos suscitandi nes eiciendi, vel etiam prophetizãdi habeãt facultatem. net ergo semper, vt possint habere virtutes, vt miracula ipsi viuãt: Venit ad tempus, vt etiam aliis per miracula signa quales sint intus effulgeant. Item Gregorius: Spum cordibus secundum quasdam virtutes semper manet, spiritus, secundum quasdam recessurus venit, & vere recedit. In his virtutibus, sine quibus ad vitam non pervenitur, in electorum suorum cordibus permanet. In his

vt quas sanctitatis virtus ostenditur, vt in exhibitione misericordiarum aliquando adest, aliquando se subtrahit. Item Ambrosius. Dicta charitas est, quæ in aduersitate deseritur. Hæc munere videntur, quòd charitas semel habita non amittatur. Ideo quidam in prætaxatam profilierunt audaciam, dicentes charitatem à damnandis non haberi, nec à quoquam habitam posse amitti: quos ratio vincit & authoritas, & conuersio. Vnde quorundam nomina Christus dicit scripta in libro vitæ, qui tamen postea abierunt retrò. Item scripta dicit non secundum præscientiam, sed secundum aliquod bonum, quod habituri sunt præscripti secundum præscientiam. Vnde Ambrosius: Quibusdam gratia data est ad tempus, vt Sauli & Iudæ, & illis discipulis quibus Dominus dixit, Ecce nomina vestra scripta sunt in cælis: & pòst abierunt retrò. Sed hoc dixit propter iustitiam cui deseruierunt, quia boni erant. Frequenter enim antè sunt mali, qui postea sunt boni: & aliquoties prius sunt boni, qui futuri sunt & permansuri mali, propter quod dicuntur scribi in libro vitæ & deleri.

super ea. 6. epist. 2. Corin. 1. Luce 10. c Ioan. 6. g 1. Re. 11. b Luce 10. c Ambro. su per 9. c. ad Ro. ad eũ locum. Quia ma ior seruet minori. to. 4. 1. Cor. 13. c

Determinatio authoritatum prædictarum. 8

QVOD verò Apostolus ait, Charitas nunquam excidit: nullatenus pro illis facit. Dignitatem enim charitatis ostendens, dicit eam non excidere, quia hîc & in futuro manet: sed fides & spes euacuabuntur, & scientia. Item dicitur charitas nunquam fuisse vera quæ deseri potest. Ad essentiam charitatis refertur, sed ad efficientiam non efficit charitas quæ deseritur, hominem vel perducit ad verum bonum. Huic etiam fonti damnandi non communicant, scilicet in fine, quia in perseuerant. Potest tamen hoc & cætera quæ de charitate dicta sunt, de perfecta intelligi, quam soli perfecti habent. Quæ semel habita amittitur. Exordia verò charitatis quando crescunt, aliquando deficiunt. Sunt enim virtutum exordia, & profectus, & prouectio: quos gradus ille significauit, qui parabolam illam intelligit. Sic est regnum Dei tamquam si quis iaciat homo semen in terra, & dormiat, & exurgat semen, & germinet, & crescat, &c. Si ergo

De pœnitẽ. dist. 2. hæc quæ de charitate. Marc. 4. c Gre. hom. 15. super Eze. Li. 50. homi. 8. in principio.

perfecta charitas sic radicata est, vt amitti nequeat, incipi-
tamen & prouecta amitti potest & sæpe amittitur : &
dum habetur, non sinit habentem criminaliter pecca-
1.Tim.6.c Quod Augustinus ostendit inquiens, Quia radix omnium
malorum est cupiditas: & radix omnium bonorum est cha-
ritas, simul ambæ esse non possunt, nisi radicitus euulsa fu-
rit, alia plantari non potest. Sine causa conatur aliquis
mos incidere, si radicem non contendit euellere.

Quare fides & spes & scientia dicuntur euacuari, & non charitas, cùm & ea ex parte sit. 2.pars lit.

ADVERTENDVM etiam est quomodo fi-
1.Cor 13. des, spes, & scientia dicantur euacuari quia ex parte sit,
Lit.1.ca.2 & non charitas cùm & ipsa ex parte sit. Ex parte enim
est, imperfectè, diligimus: sicut ex parte scimus, vt ait A-
chius super Leuiticum. Cùm ergo omne quod ex parte
euacuetur: cur charitas excipitur, quæ dicitur nunquam
cidere? Charitas quidem etiam ex parte est, vt sæpe
docet, quia ex parte diligimus nunc: & ideo ipsa euacua-
tur inquantum ex parte est, quia tolletur imperfectio,
& addetur perfectio. Remanebitque ipsa aucta, & ma-
eius, & modus diligendi, vt diligas Deum propter se ex
to corde, & proximum tuum sicut teipsum: sed imper-
ctionis modus eliminabitur. Fides verò & spes penitus
uacuabuntur. Scientia verò secundum actum & modum
suum, qui nunc est, non secundum sui essentiam tenebit
Ipsa enim virtus scientiæ remanebit: sed alium tenebit
& modum.

Si Christus ordinem charitatis præscriptum habuerit. 3.pars lit.

NVNC iam superest inuestigare, si Christus ordi-
dum quod homo, ordinem diligendi præscriptum habu-
1.Tim.2.b rit. Quod si est, omnem hominē sicut seipsum dilexit. Om-
nibus ergo vitam optauit, omnésque saluos fieri voluit:
non omnes salui fiunt, & ita non est factum quod op-
Sed non est ignorandum in eo fuisse charitatem inex-
dum patriæ, nō viæ: cumque ordinē diligendi impleri
seruatur in patria, nō in via. Qui enim in patria sunt, et
iam beatificati sunt, adeò iustitiæ Dei addicti sunt, vt
eis placeat, nisi quod Deo placet: ac per hoc illorum tam

salutem diligunt & volunt quos Deus saluari vult, eósque
dilexit sicut se diligunt: ita & Christus electos tantùm sicut se
dilexit, eorúmque salutem optauit.

DE CHARITATE DEI.

Distinct. XXXII. 1.pars lit. A

PRæmissis adiiciendum est de dilectione Dei, quæ ipse *De chari-*
diligit nos: quæ nō est alia quā illa qua diligimus eū, *tate quæ-*
Dilectio antē Dei diuina vsia est: eadémq; dilectione *tum ad di-*
ger & filius & spiritus sanctus se diligunt & nos, vt suprà *uinā dile-*
diximus. Cūmque eius dilectio sit immutabilis & æter- *ctionem.*
na, illum tamen magis, alium minùs diligit. Vnde Augu- *Distin.17*
incomprehensibilis est dilectio Dei atque immutabilis, qua *li.1. Aug.*
Deus in vnoquoque nostrum amat quod fecit, sicut & odit *Hom.110.*
quod fecimus. Miro ergo & diuino modo etiam quādo odit *sup. Iod.*
diligit nos. Et hoc quidem in omnibus intelligi potest. Quis *ni. Quod*
ergo dignè poterit eloqui quantùm diligat membra vnigeni- *aliū ma-*
tum, & quanto amplius vnigenitum ipsum? De ipso etiam *gis alium*
dictum est, Nihil odisti eorum quæ fecisti. Ex his percipitur, *minus di-*
quòd Deus omnes creaturas suas diligat: quia scriptum est, *ligit Deꝰ.*
Nihil odisti eorum quæ fecisti. Et item, Vidit Deus cuncta *Sapi.11.d*
quæ fecerat, & erant valde bona. Si omnia quæ fecit bona *Genesi.1.d*
& omne bonum diligit: omnia ergo diligit quæ fecit:
magis magis diligit rationales creaturas, & de illis eas
amplius, quæ sunt membra vnigeniti sui, & multo magis
ipsum vnigenitum.

Ex qua intelligentia dicitur magis vel minùs diligere hoc vel illa. 2.pars lit.

QVÆM autem dilectio Dei immutabilis sit, & ideo non
augeatur vel remittatur, si quæritur quæ sit ratio dicti cùm *Phil.4.b*
magis vel minùs diligere hoc quam illud, & cum
Deus omnia diligere. Dicimus dilectionem Dei *Exquosen*
facere Deum omnia diligere. Dicimus dilectionem Dei *su omnia*
ad similitudinem exuperare omnem sensum humanum, vt ad tā- *quæ fecit*
mam similitudinis intelligentiam vix aliquatenus aspiret hu- *deus dili-*
manus sensus. Potest tamen intelligi, ea ratione dici om- *gere dica-*
nia diligi a Deo quæ fecit, quia omnia placent ei, & omnia *tur.*
procedunt inquantum opera eius sunt: nec tunc vel prius vel
plus placuerunt ei cùm facta sunt, scilicet antequam fie
rent, nō ab æterno omnia placuerunt ei, non minus quàm *Quomodo*
postea esse experiuntur. Quod verò rationales creaturas, *aliter ma-*

Vis, alios minus diligere dicatur.

id est, homines vel angelos, alios magis, alios minus dilegere dicitur, non mutabilitatem charitatis eius significat, sed quod alios ad maiora bona, alios ad minora dilexit, alios ad meliores vsus, alios ad minùs bonos. Omnia enim bona nostra ex eius dilectione nobis prouenium. Electorum ergo alios magis, alios minùs dilexit ab æterno, & diligit eos nunc: quia aliis maiora, aliis minora ex dilectione præparauit bona: aliisque maiora, & aliis minora bona vsque ad finem confert ex tempore. Vnde magis vel minùs dicitur hos vel illos diligere.

Iacobi 1.c

Quod duobus modis inspicienda est dilectio Dei.

CONSIDERATVR enim duobus modis dilectio Dei, secundù essentiam, & secundùm efficientiam. Non accipit magis vel minùs secundù essentiam, sed tantùm secundùm efficientiam: vt magis dilecti dicantur, quibus ex dilectione ab æterno maius bonum præparauit & in tempore tribuit: & minùs dilecti, quibus non tantum. Inde etiam est quòd aliqui quando conuertuntur & iustificantur, dicuntur tunc incipere diligi à Deo: non quod Deus noua dilectione quenquam possit diligere, imò sempiterna dilectione dilexit ante mundi constitutionem quoscunque diligit. Sed dicuntur incipere diligi ab eo, cùm æternæ Dei dilectionis effectum, scilicet gratiam vel gloriam. Vnde

Ad Ephe. 1.a Li.c. de tri.ca. 16. & Oli. in fine. Ibidē immediatè ante prallegata.

[Absit: vt Deus temporaliter aliquem diligat quasi nouo dilectione, quæ in ipso antè non erat, apud quem nec præterit transierunt, & futura iam facta sunt. Itaque omnes electos suos ante mundi constitutionē dilexit, sicut prædestinauit. Sed cùm conuertuntur & inueniunt illum, tunc incipere eo diligi dicuntur: vt eo modo dicatur, quo potest homo affectu capi quod dicitur. Sic etiam cùm iratus malis dicitur & placidus bonis, illi mutantur & non ipse: vt lux infirmis oculis aspera, firmis lenis est, ipsorum scilicet mutatione non sua. Ita cùm aliquis per iustificationem incipit esse eius Dei, ipse mutatur, non Deus.]

Si quis magis vel minùs diligatur à Deo vno tempore quam alio.

SI verò quæritur de aliquo, vtrum magis diligatur à Deo vno tempore quàm alio, distinguenda est dilectionis intelligentia. Si enim referatur ad dilectionis vsum, concessibile est: si verò ad dilectionis essentiam, insconcessibile est.

Si Deus ab æterno dilexit reprobos.

DE reprobis verò, qui præparati non sunt ad vitam sed ad mortem, si quæritur vtrum debeat concedi quòd Deus ab æterno dilexit eos? Dicimus de electis solis simpliciter hoc esse concedendum, quòd Deus ab æterno eos dilexit, eosque ad iustitiam & coronam præparauit. De non electis verò simpliciter est concedendum quòd odio habuit, id est, reprobauit: sicut legitur, Iacob dilexi, Esau odio habui. Sed nō est simpliciter dicendum quòd dilexit, ne prædestinati intelligatur: sed cum adiectione concedatur, dilexit eos, inquantùm opus eius futuri erant, id est, quos & quales factu rus eos erat.

Mala. 1.a Rom. 9.c

DE QVATVOR VIRTVTIBVS principalibus.

Distinct. XXXIII.

POST prædicta de quatuor virtutibus, quæ principales vel cardinales vocantur, differendum est: quæ sunt Iustitia, Fortitudo, Prudentia, Temperantia. De quibus Augustinus in libro Sapientiæ, Sobrietatem & prudentiam docet, iustitiam & [illegible]em. Sobrietatem vocat temperantiam, & fortitudinem vocat fortitudinem. [Hæ virtutes cardinales dicuntur, vt ait Hier. quibus in hac mortalitate bene viuitur, & ad æternam vitam peruenitur. [quæ in Christo plenissime habuerunt & sunt, de cuius plenitudine nos accepimus. Habuerunt vsus eosdem, quos in patria habēt: & quos habebunt quidē prudentia, fortitudine, & temperātia cum dicitur, nonnihil dici videtur. Iustitia enim immortalis & magis tunc perficietur in nobis quàm esse cessabit. Beate viuemus cōtemplatione naturæ diuinæ, quæ creat omnes exterasque instituit naturas: qua nihil melius &

De virtutibus cardinalibus. Li. de tri. 14. cap. 9. Sap. 8.b Lib. 22. de tri. ca. 14. Quod hæ virtutes Christo fuerunt. Iuon 1.b De vsibus earum in futura. Augu. 14. de tri. c. 9. in princ. c. Ibid. paulò infer.

amabilius est. Cui regenti subditum esse iustitiæ est. Et ideo immortalis est omnino iustitia, nec in illa beatitudine esse desinet: sed talis ac tanta erit, vt perfectior & maior esse non possit. Fortasis & aliæ tres virtutes prudentia sine vllo iam periculo erroris, fortitudo sine molestia tollerandorum malorum, temperantia sine repugnatione libidinum erunt in illa fœlicitate: vt prudentiæ ibi sit, nullum bonum Deo præponere vel æquare, fortitudinis, ei firmissimè cohærere, temperantiæ nullo defectu noxio delectari. Quod verò nunc prægit iustitia in subueniendo miseris, quod prudentia in præcauendis insidijs, quod fortitudo in perferendis molestijs, quod temperantia in coercendis delectationibus præstat, non erit ibi omnino vbi nihil mali erit. Ista ergo virtutum species huic mortali vitæ necessaria, sicut fides ad quam referuntur, sunt, in præteritis habebuntur. Ecce apertè hic dicit Aug. prædictæ virtutes in futuro erunt: sed alios vsus tunc habebunt. Exo. 26. f quo modo. Cui Beda assentit super Exod. dicens. Celum næ ante quas expansum est velum, potestates cæli seruantur eximus virtutibus præclarè, id est, fortitudine, prudentia, temperantia, iustitia: quæ aliter in cælis seruatur ab angelis & animabus sanctis, quã hic à fidelibus. Et consequenter assignat Beda vsus illarum virtutum secũdum præsentem & futurum, imitãs Aug. in præmissis assignationem.

DE SEPTEM DONIS SPIritus sancti.

Distinct. XXXIIII.

De 7. donis spiritus sancti generaliter. Ambr. 1. li. de spiritu sancto. ca. 20. & vltimo in principio capitis. Tom. 2.

NVnc de septem donis spiritus sancti agendũ est. Et priùs considerandum est, an hæc dona virtutes sint. Secũdò, An in futuro desitura sint, vel omnia, vel horũ aliqua. Deinde, an in Christo fuerint cuncta hæc dona. Hæc dona virtutes esse, nec in futuro desitura. Ambrosius dicit, ea septem fore virtutes dicens. & in angelis abundantissimè esse: sic Ciuitas Dei illa Hierusalem cœlestis, non ex fluuio alicuius fluuij terrestris abluitur, sed ex vitæ fonte fluentem virtutũ spiritualiũ feruens meatu. Si enim fluuius parũ crepidinibus editis superfusus exundat, quanto magis spiritus sanctus supereminens creaturam omnem nostræ

tis arcana tanquam inferiora perstringat, cœlestem illam angelorum naturam effusiore quadam sanctificationum vbertate lætificat. Deinde sanctificationem exponens, subdit: Ista autem sanctificationibus significatur plenitudo septem spiritualium virtutum, quas enumerat Esaias dicens, Spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & spiritus timoris domini. Ibid. Iu. 1. cap. 4 & 2. cap. 11. 1. Cor. 12. Esa. 11. a

Vnum est ergo flumen spiritus sancti, sed multi spiritualium donorum meatus. Quamuis ergo multi dicuntur spiritus, vt spiritus sapientiæ & intellectus, &c. vnus tamen est Deus spiritus, suæ libertatis arbiter, omnia pro authoritate voluntatis diuidens singulis. Hic expressè traditum est, septem dona & virtutes esse sanctificationésque fideliũ mentium in futuro non desitura, cùm sint & in angelis.

3p. q. 7. art. 3

B

Quod in Christo fuerunt illa septem dona.

Esa. 11. a

IN Christo etiam hæc eadem fuisse Esaias ostendit dicens. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, & spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis: & replebit eum spiritus timoris domini.

C

Quod videtur obuiare præmissis.

HIS autem videtur obuiare quod Beda de timore domini dicit super Parabolas, scilicet quòd omnis timor in futurum cessabit. Ait enim sic super illum locum. Timor domini principium sapientiæ. Duo sunt timores domini, seruilis scilicet, & amicabilis qui perfectionem sapientiæ comitatur. Seruilis principium sapientiæ est, quia qui post errata sapere incipit, primo timore coërcetur diuino, ne puniatur: sed hunc perfecta charitas foras mittit. Succedit huic timor domini sanctus permanens in seculum seculi: quem non excludit charitas sed auget, quo magis filius, ne vel in modico oculos amantissimi patris offendat: vterque in futuro cessabit, charitas verò nunquam excidet. Aug. verò super illum locum Psal. Adorabo templum sanctum tuum in timore tuo: timorem Dei dicens sic. Timor domini est magnum præsidiũ proficientibus ad salutem, sed peruenientibus foras mittitur,

Prou. 1. a & in glos. ibidem. 1. Ioan. 4. b

Psal. 18.

Super Psal. 5. post medium enarrationis. Tom. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non enim timent iam amicum, cum scilicet ad id quod promissum est, perducti fuerint. Ex his authoritatibus significatur quòd timor non erit in futuro. Si autem timor non erit in futuro, ergo nec septem dona erunt, nec modo sunt in angelis siue in animabus sanctis. *Solutio.* Ad quod dicimus, authoritatum præmissarum quæ videtur repugnantiam dimentes quòd septem illa dona & in angelis modò sunt & in animabus sanctis fœliciter viuentibus, & in nobis existentibus in futuro: sed non habebunt omnia hos vsus, siue hæc omnia quæ nunc habent verbi gratia, Timor filialis modò facit nos mere ne offendamus quem diligimus, & ne separemur ab eo: facit etiam nos reuereri eundem. In futuro verò timore nos reuereri, quando non timebimus separari vel offendere. Non ergo metus separationis vel offensionis nunc est in angelis vel in animabus sanctis, nec in nobis erit in futuro: sed reuerentia quæ est mixta cum subiectione dilectionis, quæ etiam in Christo fuit sicut Apostolus dicit in epistola *Ad Hebr. 5.c* Hebræos loquens de Christo, qui exauditus est pro sua reuerentia. Quidam tamen secundum effectum timoris & Christo & in angelis tantum esse contendunt.

Plena timorum distinctio.

ET quia de timore tractandi nobis occurrit locus, dum est quatuor esse timores, scilicet mundanum, humanum, seruilem, initialem, castum vel filialem siue reuerentialem. Humanus timor est, vt ait Cassiodorus, quando *Super psal. 127. in prologo.* memus pati pericula carnis, vel perdere bona mundi, propter quod delinquimus. Hic timor malus est, qui in primo gradu cum mundo deseritur: quem dominus probibet *Mat. 10. c* in euangelio dicens. Nolite timere eos qui occidunt corpus, &c. *Luc. 12. a* Timor autem seruilis est, vt ait Augustinus, cum poenæ *Super psa. 127. circa 1. ver. cinq dē et citā tur. 23. quæst. 6. ex his omnibus.* morem gehennæ continet se homo à peccato, quo pœnam iudicis & pœnas metuit, & timore facit quicquid iusti ni facit, non timore amittendi æternum bonum quod amat, sed timore patiendi malum quod formidat. Non amet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet mittatur in gehennam. Bonus est iste timor & vtilis, sed insufficiens: per quem fit paulatim consuetudo iustitiæ, succedit initialis timor, quando incipit quod durum est amari, & sic incipit excludi seruilis timor à charitate, &

cedit deinde timor castus siue amicabilis: quo timemus ne solus tardet, ne discedat, ne offendamus, ne eo careamus. Timor iste de amore venit. Ille quidē seruilis est vtilis, sed *Ibidē pau* non permanens in æternum, & iste timor diuinus comes est *lo iferius.* per omnes gradus.

Collectio prædictorum.

ET attende quòd quatuor hic distinguuntur timores, *Rom. 8. c* cum supra Beda duos dixerit esse, Sed Beda humanum timorem prætermisit, & nomine seruilis duos quos hic distinxit complexus fuit, scilicet seruilem & initialem. Amicabilem verò castum dixit. Augustinus quoque seruilem & castum timorem apertè discernit, dum epistolæ ad Romanos illum locum exponit. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei: ita dicens. Duo timores insinuantur hic; vnus, qui est in perfecta charitate, scilicet timor castus; alter, qui non est in charitate, scilicet seruilis, in quo quauuis Deo credatur, non tamen in Deum, etsi bonum fiat, non tamen bene. Nemo enim inuitus bene facit, *Hom. 85. sup. e loā. & de spiritu & li. cap. 23.* etiam si bonum est quod facit.

De casto & seruili pleniùs agit, tangens interdum de initiali.

DE his eisdem timoribus latiùs disputat Augustinus. *Aug. li. cō* Capit aliquis credere diem iudicij: si cœpit credere, *fessionum* cœpit & timere. Sed quia adhuc timet, nondum habet fiducia- *1. capi. 12.* ciam in die iudicij, nondum est enim in illo perfecta charitas. *rome 1.* Quòd si perfecta in illo esset charitas, non timeret: perfecta *tra. 9. quā* enim charitas faceret perfectam iustitiam, & non haberet *est ad 4.* quòd timeret: imò haberet quare desideraret vt transeat ini- *ca. 1. epist.* quitas, & veniat regnum Dei: ergo timor non est in charita- *lo. tom. 6.* te, in qua charitate? Non incheata. In qua ergo? in perfecta? *sparsim* Si perfecta ergo charitas foras mittit timorem, ergo inci- *habes quæ* pit timor: quia initium sapientiæ timor domini. Timor enim *cōtinetur* quasi locum præparat charitati. Cùm autē cœperit charitas *hic tribus* habitare, pellitur timor, qui ei præparauit locum. Quantum *par.* autem illa crescit, ille decrescit: & quantùm illa fit interior, *Psal. 110.* foras pellitur foras. maior charitas, minor timor: minor *Hic tāgit* charitas, maior timor. Si autē nullus est timor, nō est qua in *de initia-* charitas, sicut tridemus per setam introduci linū quando *li timore.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Similitudo de seruilis timoris inducitur. Ibid. circa illud, qui aũt timet non est. Psal 18. 3. Ioa. 4. d

aliquid suitur: secta priùs intrat, & nisi exeat non succedit linum. Sic timor primò occupat mentem: non autem ibi remanet timor, quia ideo intrauit, vt introduceret charitatem.

Quod videtur prædictis aduersari.

EST autem alia sententia quæ videtur huic esse contraria, si nõ haber pium intellectorem. Dicitur enim in Psal. Timor domini castus permanet in seculum seculi. Ecce timorem quendam timorem nobis ostendit, sed castum. Quod si ostendit ille nobis æternum timorem, nunquid contradicit illi ista epistola quæ dicit. Timor nõ est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem? Hoc enim dictum est per Ioannem, illud dictum est per Dauid. Sed nolite putare alium esse spiritũ, si enim vnus flatus inflat duas tibias, non potest vnus spiritus implere duo corda, & agitare duas linguas? Si spiritu vno, id est, flatu impletæ duæ tibiæ cõsonant, impletæ duæ linguæ spiritu Dei dissonare possũt? imò etiam quædam consonantia, est quædam cõcordia: sed audiamus desiderat studiosum, non ociosum. Ecce mouit duas linguas spiritus Dei: & audiuimus ex vna, Timor non est in charitate, audiuimus ex alia, Timor domini castus permanet in seculum seculi. Quid est hoc? Dissonãt? Non. Excute aures, intende melodiam, non sine causa hic addidit castus, ille non addidit: quia est timor aliquis qui dicitur castus, & est aliquis qui nõ dicitur castus. Discernamus istos duos timores, & intelligamus cõsonantiam tibiarum. Quomodo discernimus?

Matt. 13. d

Attendat charitas vestra, Sunt homines qui propterea timent Deum, ne mittantur in gehennam, ne forte ardeãt cum diabolo in igne æterno. Ipse est timor qui introducit charitatem, sed sic venit vt exeat. Si enim propter pœnas times, Deum non dum amas quem sic times: non bona desideras, sed mala caues. Sed ex eo quia mala caues corrigis te & incipis bona desiderare: cúmque bona desiderare cœperis, erit in te timor castus. Quid est timor castus? Timere ne ampliùs amittas ipsa bona, timere Deum ne recedat à te. Cùm autem times Deum ne te deserat præsentia eius, amplecteris eum, ipso frui desideras.

Quomodo distant duo timores per similitudinem duarum mulierum ostendit.

NON potes melius explanare quid interfit inter duos istos timores, quàm si ponas duas mulieres maritatas: quarum vnam constituas volentem facere adulterium, sed timentem ne damnetur à marito. Timet maritũ, quia adhuc amat nequitiam, huic non grata est, sed onerosa mariti præsentia: & sic te viuit nequiter, timet maritũ ne veniat. Tales sunt quidam qui timent diem iudicij. Fac alteram amare virum, & debere castos amplexus, nulla se adulterina immunditia maculare velle, ista optat præsentiã viri. Illa timet, & ista timet. Ergo si interrogentur quare timeant. Illa dicet, Timeo vi ne veniat: Ista dicet, Timeo virũ ne discedat. Illa dicet, Timeo virum ne damnet. Ista dicet, Timeo virum ne desistat. Ergo hæc in animo, & inuenies timorẽ quem foras mittit charitas: & alium timorem castum permanentem in seculum seculi. Illum timorem perfecta charitas foras mittit, quia ille timor tormentum habet. torquetur cõscientia peccatrix: nondum facta est iustificatio. Est ibi quod titillet, est quod pungat, quod stimulet. Stimulat ille timor, intrat charitas, quæ sanat quod vulnerat timor. Timor facit securitatẽ in animo. Audiuimus duas tubias, scilicet Ioannem & Dauid resonantes. Illa de timore Dei dicit, anima ne damnetur: illa de timore Dei dicit, quo ille est timor, qui permanet in seculum seculi. Ecce in his verbis prædictis apertè ostendit Aug. quis sit timor castus, quis seruilis, & qualiter differant. In quibus etiam initiatum timorem significauit: qui nec ex toto est seruilis, nec ex toto castus: sed tãquam medius aliquid de seruili, & aliquid habet: facit enim seruire partim timore pœnæ, partim amore iustitiæ: per quem timemus puniri, & timemus offendere. Iste timor est in inchoata charitate, non perfecta: & quantùm crescit charitas, tãtum decrescit iste timor. Quantùm ad metum pœnæ, id est, quantũ ad id quod timere pœnam, & quantũ ad tormentum conscientiæ, tanto magis diligimus, tanto minus timemus. Iste timor est in illis verbis Aug. vbi non negat timorem esse charitate inchoata, sed perfecta: quod nõ posset dici de illo, quia et ipse suprà dixit, seruilis timor non remanet in charitate, nec intrat charitas, nisi prius ille timor

Universidad de Deusto
Biblioteca

exeat: nec in illo timore aliquis credit in Deum, etsi timeat Deum nec benefacit, etiam si bonū est quod facit. Non est ergo timor ille in charitate etiam inchoata: quia omnis qui charitatem habet, licet nō perfectam, & in Deum credit, & bona opera facit. Quare seruilis non est timor ille, quem in charitate inchoata fore concessit, & quem crescente charitate decrescere dixit: sed ille est timor initialis, quem non negat esse in charitate nisi perfecta sit.

Quòd timor seruilis & initialis dicitur initium sapientiæ, sed differenter.

Prouer. 1. & 9. cap. Eccles. 1. b 25. b & Psa. 110. c

SCIENDVM tamen est, quòd vterque timor, & seruilis & initialis in scripturæ diuersis locis dicitur initium sapientiæ: & ita fore comperies, si diligenter animaduertis loca scripturæ, in quibus de timore domini sermo est. Sed tamen ratione & causa diuersa, dicitur seruilis timor initium sapientiæ, & ex alia initialis. Seruilis enim ideo dicitur initium sapientiæ, quia præparat locum sapientiæ, & ducit ad sapientiam: sed tamen non remanet cum ea, imò foras exit. Initialis verò dicitur initium sapientiæ, quia est in inchoata sapientia: quem cùm quis habere incipit, sapientiam & charitatem habere incipit. Inde etiam est, quòd vterque timor dicitur initialis: quod inuenire possumus per diuersa scripturæ loca. Vterque etiam timor inuenitur dicitur seruilis: quia & ipse initialis, qui est in charitate inchoata, aliquid habet de seruili, scilicet angorem pœnæ, sicut & aliquid habet de casto, scilicet quòd timet offendere ac separari.

De hoc quod Augustin. dicit castum timorem esse æternum.

ILLVD quoque diligenter est notandum, quòd Augustinus superioribus Augustinus dicit castum timorem esse æternum, quod confirmatur præmissa sententia, scilicet quòd seruilis timoris erit in futuro, sicut & alia dona spiritus sancti. Qui non habebit omnem illum vsum quem modo habet. Non enim tunc nos reuereri Deum, non timere separari volumus, sed amare. Fuit ergo & in Christo timor ille, sed iuxta vsum quem habebit in futuro in sanctis. Non enim timuit offendere, qui

Ad Heb. 5. c

ſtus separati vel offendere Deum, sed Deum præ omnibus reuerentius est.

An timor pœnæ, qui fuit in Christo, fuerit seruilis, vel initialis, vel alius. I.

CVM autem fuerit in Christo timor pœnæ, quæritur an iste timor fuerit mundanus, vel seruilis, vel initialis. Ad quod dicimus, nullum eorum fuisse in Christo: quia timor mundanus malus est, vt suprà dictum est, & in primo gradu cum mundo deseritur. Seruilis verò vel initialis in perfecta charitate non est. Nullus ergo timorum istorum fuit in Christo. Quis ergo fuit timor iste, quo pœnam timuit? Potest timor ille dici naturalis vel humanus, qui omnibus hominibus inest, quo horretur mors ac formidatur pœna. Et dicitur timor iste naturalis, non quia accesserit homini ex natura secundum quòd prius fuit instituta: quia non fuit iste timor ēcreatus homini, nec de bonis naturalibus: sed ex corrupta natura per peccatum omnibus aduenit: qui corruptio inoleuit, tanquam esset naturalis: & est iste timor effectus peccati, vt prædictum est.

parag. D.

Distin. 16. huius, parag.

QVOMODO DIFFERANT SAPIENTIA ET SCIENTIA.

Distinct. XXXV. 3. *part. Fol.* 4

De dono sapientiæ, intellectus & scientiæ 14. lib. de trin. in medio ca. 1. Cor. 12. b Distin. sapientia & scientia secundum theologos.

POST præmissa diligenter considerandum est, in quo differat sapientia a scientia. De hoc Augustinus ita ait, Philosophi disputantes de sapientia definierunt eam, dicentes, Sapientia est rerum diuinarum humanarumque scientia. Ego quoque vtrāque rerum cognitionem, id est, diuinarum & humanarum, & sapientiam & scientiam dici posse arbitrabar. Verùm iuxta distinctionem Apostoli qua dixit, Alij datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, illa definitio probanda est: vt rerum diuinarum cognitio sapientia propriè nuncupetur: humanarum verò rerum cognitio propriè scientiæ nomen obtineat. Neque verò quicquid sciri ab homine potest in rebus humanis, vbi plurimum superuacuitatis & noxiæ curiositatis est, huic scientiæ tribuo: aliquid tantùm quo fides saluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur. Scientia non pollent fideles plurimi, quamuis polleant ipsa fide plurimùm. Aliud est enim scire tantùm quid homo credere debeat propter adipiscendam

ibidem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Superfic. 135. & in enchi. c. 2. & lib. de trinit. 12. cap. 14.

vitam beatam: aliud est scire quomodo hoc ipsum & pi-
opituletur vel contra impios defendatur, quæ propriè vo-
bulo appellatur scientia. De his quoque duabus virtutib-
idem Aug. differẽ etiam inter eas assignãs super psal. ait, Je-
stat sapientia quodammodo à scientia, testante sancto Io-
qui quodammodo singula definiẽs ait, Sapientia est pietas

Iob 28. d iuxta 70. interpretes.

scientia verò abstinere a malis. Pietatem vero hoc loco pu-
stat dei cultum, quæ Græcè dicitur theosebia: quæ est inco-

Ad Phi. 2. Cap. 14. 1. Cor. 13. d

gnitione & dilectione eius quod semper est & incommu-
biliter manet, quod deus est. Abstinere verò a malis est, de
medio prauæ nationis prudenter conuersari, idem quoq;
inter hæc duo apertè distinguens ait in lib. 12. de Trin.
stat ab æternorum contemplatione actio qua bene viuit
temporalibus rebus: & illa sapiẽtię, hęc scientię depu-
quanuis & illa quę sapientiæ est possit nuncupari scien-
vt Apostolus asserit vbi dicit, Nunc scio ex parte: qua
niam profectò cõtemplationem dei vult intelligi in hac
go differentia est: quia ad contemplationem sapientiæ
ctionem verò scientia pertinet. Ecce apertè demonstrat
est, in quo differant spiritus sapientiæ & spiritus scientię:
licet vt sapiẽtia diuinis, sciẽtia humanis attributa sit, ta-

1. lib. 13. de tri. ca. 19. i medio. c. Ioan. 1. b

Et vt docet Aug. vtrunque agnoscimus in Christo, id
& rem diuinam, & rem humanam: & ideo de ipso habe-
sapientiam & scientiam. Cùm enim legitur, Verbum
factũ est, in verbo intelligitur verus dei filius: in carne
scitur verus hominis filius. Item cum dicitur, Vidimus
num gratiæ, & veritatis: gratiam referamus ad scientiam
veritatem ad sapientiam: quia in Christo sapientiae
tia fuit plenaria, & nos scientiam & sapientiam de eo
mus, qui est deus & homo.

Quæ hoc? In quo differat sapientia ab intellectu.

OSTENSA differentia inter scientiam & sapientiam
quid distet inter sapientiam & intellectum videamus.
hoc differunt illa duo: quia sapientia proprie est de
quæ veritati æternæ contemplando intendit. Intellec-
verò non modo de æternis est: sed etiam de rebus in
libus & spiritualibus temporaliter exortis. Per eam enim
natura summa, quæ fecit omnes naturas, id est, diuina
deratur: & quæ post ipsam sunt spirituales & inuisibi-

rę, vt angeli & omnes animæ bonæ affectiones conspici-
untur. In hoc ergo differentia est, quia sapientia creator tan-
tùm conspicitur: intellectu verò & creator & creatura quę-
dam. Item intellectu intelligibilia capimus tantùm: sapien-
tia verò nõ modo capimus superiora, sed etiam incognitis

Quo differat scientia, intellectus & sapientia.

delectamur. Sic ergo distingui potest inter illa tria, scilicet
intellectum, scientiam, & sapientiã. Scientia valet ad rerum
temporalium rectam administrationem, & ad bonam inter
nos conuersationẽ. Intelligentia verò ad creatoris & crea-
rum inuisibilium speculationem. Sapientia verò ad so-
lam æternæ veritatis contemplationem & delectationem.

Quid intellectus & scientia, de quibus hîc agitur, non sunt illa quæ naturaliter habet homo.

ET notandum quòd intellectus & scientia, quæ dicun-
tur dona spiritus sancti, alia sunt ab intellectu & sciẽtia quæ
naturaliter sunt in anima hominis: hæ enim virtutes sunt,
quæ per gratiam infunduntur animis fidelium, vt per eas
recte viuant. Illa verò naturaliter habet homo ex benefi-
cio conditionis: a deo tamen. Per has autem virtutes, quæ di-
cuntur dona spiritus sancti, illa naturalia reformantur ar-
quæ adiuuantur: vt verbi gratia. Intellectus naturalis pec-
cato obtenebratus, per virtutem quandam & gratiam, quæ
dicitur spiritus intelligentię, reformatur atque adiuuatur
ad intelligendum. Ita & per illam virtutem quæ dicitur
spiritus sapientiæ, iuuatur atque erigitur mentis ratio ad
contemplationem & delectationem æternæ veritatis.

Quòd sapientia ista dei est, nec est illa quæ deus est.

ILLVD etiam sciendum est, quòd sapientia de qua
differimus, non est illa sapientia dei, (vt ait Aug.) quæ

Lib. 14. de tri. cap. 1. in princi-pio.

est: sed hominis sapiẽtia. Verùmtamen quæ secũdum
est ac verus & præcipuus cultus eius est. Si ergo co-
gnitione hominis deus, cuius ab eo capax facta est, & cuius
participeps potest, sapiẽs ipsa fit: & non sua luce, sed sum-
mi illius lucis participatione sapiens fit. Ista ergo homi-
nis sapientia etiam dei est: verùm non ita dei est, vt ea sa-
piẽs deus. Non enim participatione sui sapiens est, si-
cut participatione dei. Sic etiam dicitur iustitia dei

Universidad de Deusto
Biblioteca

non solùm illa quæ ipse iustus est: sed etiam illa quæ dat homini cùm iustificat impium.

DE CONNEXIONE VIRTVTVM quæ non separantur.

2ª ipl. lect. Distinct. XXXVI.

De connexione habituũ gratuitorum. Hier. commenterio ad 56. capur. Esa. principio. 10.5. Aug. in tract. de Laude chari. Super Ioan. tract. 83. Idẽ epist. 29. tom. 2. post medium Rom. 13. d Iacobi 5. c 2. Reg 6. c Nu. 12. a

SOlet etiam quæri vtrum virtutes ita sint sibi connexæ vt separatim non possint possideri ab aliquo: & qui vnã habet, omnes habeat. De hoc etiam Hier. ait, quia nes virtutes sibi hærẽt: vt qui vna caruerit, omnibus caret. Qui ergo vnam habet, omnes habet. Quod quidem probabile est. Cùm enim charitas mater sit omnium virtutum, quocunque mater ipsa est, scilicet charitas, & cũcta ei sociata, id est, virtutes rectè fore creduntur. Vnde Aug. Vbi caritas est, quid est quod possit deesse? Vbi autem nõ est, quid est quod possit prodesse? Cur ergo non dicimus, Qui vnam virtutem habet, omnes habet, cùm plenitudo legis sit dilectio? tas, quæ quantò magis est in homine, tantò magis ei adest: quantò verò minus, tantò minus ineſt virtutis: quantò minus ineſt virtus, tantò magis ineſt vitium.

2ª ipl. lect. Et cunctæ virtutes pariter sint in quocunque sunt.

VTRVM verò pariter quis omnes possideat virtutes, an aliæ magis, aliæ minus in aliquo ferueant, quæritur. Quibusdã enim videtur, aliæ magis, aliæ minus habeantur ab aliquo: sicut in Iob patientia emicuit, in Dauid mansuetudo, in Moyse mansuetudo, qui etiam concedunt quemdam meretur per aliquam vnam virtutem quàm per aliam. Nõ tamen magis sicut eam plenius habet quàm aliam. Nõ tamen magis aliquam mereri dicunt, quàm per charitatem: nec aliquam plenius à quoquam haberi, quàm charitatẽ. Alias esse magis & alias minus in aliquo esse dicunt: sed nullam charitate, quæ cæteras gignit. Hãsque dicũt esse omnes cies quas memorat Apostolus, dicens, Ex personis rum facierum, &c. Alij verius dicunt omnes virtutes miles & pares esse in quocunque sunt: vt qui in vna par extiterit, in omnibus eidem æqualis sit. Vnde Aug. tutes quæ sunt in animo humano, quanuis aliquo & alio do singulæ intelligantur, nullo modo tamen separantur inuicem: vt quicunque fuerint æquales. Verbi gratia, tudine, æquales sunt & prudentia & iustitia & tem-

tia. Si enim dixeris æquales esse istos in fortitudine, sed illũ plus prudẽtia, sequitur vt hui⁹ fortitudo minùs prudẽs sit: ac per hoc nec fortitudine æquales sunt: quia est illius fortitudo prudentior atque ita de cæteris virtutibus inuenies, si omnes cadẽ consideratione percurras. Ex his clarescit omnes virtutes nõ modo esse connexas, sed etiam pares in animo hominis. Cùm ergo dicitur aliquis aliqua præeminere virtute: vt Abraham fide, Iob patientia: secundũ vsus exteriores accipiendum est, vel in cõparatione aliorum hominum: quia vel hunc illi tatis habitũ maximè præfert, vel opus dei, vel alicuius cæterarum virtutum præcipuè exequitur. Vnde & ea præ aliis pollere, vel inter alios homines singulariter excellere dicitur secundum hunc modum, scilicet secundum rationem actuum exteriorũ: vt alibi Augustinus dicit, in aliquo aliam magis esse virtutem, aliam minùs: & veram ineſſe virtutem, & non alteram. Ait enim sic. Clarissima disputatione tua satis apparuit, nõ placuisse authoritati nostræ, imò veritati ipsi, omnia paria esse peccata, etiam si hoc de virtutibus verum sit: quia etsi verum est eum qui habet vnam omnes virtutes habere, & cum qui vnam habet virtutem nullam habere: nec sic peccata sunt paria, quia quamuis nulla est, nihil rectum est: nec tamen ideo nõ est aliquo peccatus, distortóque distortius. Si autem (quod puto esse verius, fierique literis congruentius) ita sunt animæ affectiones vt corporis membra, non quòd solis videantur oculis, sed quòd sentiantur affectibus: & alius illuminatur alius minùs, ali⁹ omnino caret lumine. Profectò vt in ista disputatione pix charitatis affectus est, in alio actu alio minùs, in aliquo nihil: sic dici potest habere aliam, non habere aliam magis & aliam minùs, maior est in isto charitas, quam in illo: & ideo recte dicimus dicere & aliqua in isto, & nulla in illo, quantum attinet ad charitatem quæ pietas est: & in vno hoc eadem quòd maiorem habeat pudicitiam quam patientiam, & maiorem hodie quam heri si proficit in caritate non habeat continentiam, & habeat non parcum misericordiam. Et vt generaliter breuitérque comprehendam de virtute habeo notionem. Virtus est charitas id quod diligendum est, diligitur. Hæc & in aliis

Ad Hebr. 11. b & Rom. 4. c Iacobi 5. c

In epi. ad Hier. quæ est 29. nem lõge à principio 10. 2. Ibidem. post medium epist.

& aliqua.

Universidad de Deusto
Biblioteca

maior est, in aliis minor, & in aliis nulla est: plenitudo vero, quæ iam non possit augeri, quandiu hic homo viuit, nemine est. Hic innuari videtur, quòd aliquis ea ratione possit dici habere vnam virtutem magis quam aliam, quia per charitatem magis efficitur in actu vnius virtutis quam alterius: & propter differétiam actuum ipsas virtutes magis vel minus habere dicitur. Potest & aliquam nō habere, cum tamen simul omnes & pariter habeat quantum ad habitum vel essentiam cuiusque. In actu verò aliam magis aliam minus habet, aliam etiam non habet, vt vir mulieri coniugio, non habet continentiam in actu, quam tamen habet in habitu. Cur ergo non dicantur pares? Forte quia magis facit contra charitatem qui grauiter peccat, minus qui leuius. Nemo enim peccat, nisi aduersus illam faciendo, quæ est plenitudo legis. Ideo recte dicitur: Qui offenderit in vno, factus est omnium reus, id est, contra charitatem facit, in qua pendent omnia.

Ibidem, sed infer. paulò. *Rom. 13. c* *Iacobi 2. b*

Repetit de charitate, vt addat quomodo tota lex in ea pendeat.

3. p. Vide.

Mat. 22. d *Deu. 27. litera B.* CVM sint duo præcepta charitatis, in quibus, vt dictum est, tota lex pendet & prophetæ; aduertendum modo hoc fit. cum in lege & prophetis multa fuerint mandata, quæ monialia mādata, quę si ad charitatis sanctificationem referuntur, tamen euacuata sunt, & tanquam euacuari cōtinuissent, viderentur nondum debuisse cessare. Quæ nō iustificationis gratia quam facit charitas, instituta sunt, sed in figura futuri, & in onus imposita, ideo cessarunt. Quæ cessatione cessauerunt velut vmbra. Verūmtamen & ipsa monialia secūdum spiritualem intellectū quē cōmendat, *Ad Coloss. 2. d* *Act. 5. d* *Heb. 10. a* *Exo. 20. b* *Matt. 5. a* & omnia moralia ad charitatem referūtur. Pertinent enim *Fidei glo. ordi. super illud. ad Tim. 1. Finis præcepti charitas Tract. de Laud. char.* omnia ad decem mandata in tabulis scripta, vbi quasi summa perstringitur, ex quibus cætera emanāt, sicut monē domini octo virtutes præmittuntur, ad quas cætera referuntur. Et sicut ad decem mandata decalogi cætera referuntur, ita & ipsa decem ad duo mandata charitatis pertinent. Omnia ergo ad duo mandata charitatis pertinent, per charitatem implentur, & ad charitatem tanquam finem referri debent. Vnde Aug. Totam magnitudinem & amplitudinem diuinorū eloquiorū possidet charitas, Deum proximúmque diligimus, quæ radix est omnium

Toma 9.

1. ad tim. 1 *Finis præcepti charitas.* *Matt. 22.* *Augu. in enchi. cap. vltimo.* *Augu. ad Anastas. epi. 144. in tomo 2.* *Augu. de doct. Chri. 1. cap. 35.*

morum. Vnde veritas ait, In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & prophetæ. Si ergo non vacat omnes paginas sanctas perscrutari, omnia inuolucra sermonum euoluere, tenere charitatē vbi pendent omnia: quia perfectio est & finis omnium. Tunc enim & præcepta & cōsilia rectè fiunt, cùm referuntur ad diligendum Deum, & proximum propter Deum. Quod verò timore pœnæ vel aliqua intentione carnali fit, vt non referatur ad charitatem, nondum fit sicut fieri oportet, quanuis fieri videatur. Inimicus enim iustitiæ est, qui pœnæ timore non peccat. Amicus verò iustitiæ, qui eius amore non peccat. Omnium ergo hæc summa est, vt intelligatur legis & omnium diuinarum scripturarum plenitudo esse dilectio Dei & proximi.

DE DECEM PRAECEPTIS QVOmodo contineantur in duobus mandatis charitatis.

Distinct. XXXVII.

3. p. Vide. A

SEdiam distributio decalogi, quæ in duobus mandatis cōpletur, consideranda est. Habet enim decalogus decē præcepta, quæ sunt decachordum psalterium. Quæ sic sunt distributa, vt tria quæ sunt in prima tabula, pertineāt ad Deum, & ad cognitionē & dilectionem Trinitatis: septē verò quæ sunt in secunda tabula, ad dilectionem proximi.

De primo præcepto.

2. p. Vide. B

PRIMVM in prima tabula est, Non habebis deos alienos. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem &c. Hæc Origenes dicit esse duo mandata, sed Augustinus vnum. Hoc enim ipsum quod dixerat, Non habebis deos alienos, perfectiùs explicat cū prohibet coli figmē vel quodcunque idolum vel similitudinem alicuius rei. Quæ duo Origenes ita dicit distare, vt idolum sit quod nihil habet similitudinis sui: similitudo verò, quòd habet speciem alicuius rei. Verbi gratia, Si quis in auro vel in ligno vel alia materia fecerit speciem serpentis vel auis vel alterius rei, & statuerit ad adorandum, non idolum sed similitudinem fecit. Si verò facit speciem quam non vidit oculus, sed animus finxerit vt si quis humanis membris caput canis vel arietis finxerit, vel in vno habitu hominis duas facies, non

Exo. 20. a *Deut. 5. a* *Homi. 8. super Exod. ad ca. 20. enisdē 1. Cor. 8. b*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quo idolū nihil esse dicitur in mundo.

similitudinem sed idolum facit: quia facit quod non habet aliquid simile sui. Ideo dicit Apostolus, quia idolum nihil est in mundo. Non enim aliqua ex rebus constantibus mundo mitur species, sed quod mens otiosa & curiosa reperit. Similitudo verò est, cùm aliquid ex his quæ sunt vel in cælo, vel in terra, vel aquis formatur. Augu. verò ita exponit illud. Idolum nihil est in mundo, id est, inter creaturas mundi est forma idoli: materiam enim formauit Deus, sed figuram hominum formam dedit. Quæcunque facta sunt, naturaliter facta sunt per verbum: sed forma hominis in idolo non est facta per verbum, sicut peccatū non est factum per verbum, sed est nihil, & nihil fiunt homines cùm peccant. Sed quæritur quomodo hic dicatur forma idoli non esse facta per verbum, cùm alibi legatur. Omnis forma, omnis ego, omnis concordia partium facta est per verbum. Sed

Eodē tractatu, sed paulò inferius.

tem à diuersis variè soluitur. Quidam enim dicunt omnem formam & quicquid est, à Deo esse inquantū est: & sic idoli inquantum est vel inquantum forma est, à Deo est, sed non inquantum idoli est, id est, posita ad adorandum. Nam hoc enim non est creatura, sed peruersio creaturæ. Sicut illud quod peccatum est, inquantum peccati est, nihil est. Vnde homines cùm peccant, nihil fiunt: quia ab illo qui vere est, separantur. Vnde Hierony.

Hiero. super Ezechielem.

Quod ex Deo non est, quia verè est, non esse dicitur. Ideóque peccatum quod non est, ro esse abducit, nihil esse vel non esse dicitur. Alij vero cunt omnem formam, quæ, s. naturaliter est, & omne naturaliter est, esse à Deo: sed forma idoli non est naturaliter, quia naturæ iustitię non seruit. Id enim naturaliter dicitur, quod simpliciter naturæ iustitiæ quę Deus est, non resultat, & naturam creatam non vitiat. Secundum

De secūdo ꝓcepto primæ tabulæ. Isidor⁹ super Exod. Rom. 8. d. De tertio præcepto. Exo. 20. b

ceptum est, Non assumes nomē Dei tui in vanum, quod dicere secundū literā, Non iurabis pro nihilo nomen Dei. Allegoricè verò præcipitur, vt non putes creaturam Christum dei filiū: quia omnis creatura vanitati subiecta, sed æqualem patri. Tertium verò præceptum, Memento diem sabbati sanctifices: vbi secundum literam præcipitur sabbati obseruantia. Allegoricè verò, vt requiem à vitiis, & in futuro in Dei contemplatione expectes ex spiritu sancto, id est, ex charitate & dono Dei. Non quod

primus sanctus sine patre & filio hoc operetur. Accepit vtiq; ecclesia hoc donum, vt in spiritu sancto fiat remissio peccatorum. Quam remissionem cùm Trinitas faciat, propriè tamen ad spiritum sanctum dicitur pertinere: quia ipse est spiritus adoptionis filiorum. Ipse est patris & filij amor & connexio vel communitas. Ideóque iustificatio nostra & similes eis attribuitur sæpius. Hæc sunt tria mādata primæ tabulæ ad Deum pertinentia. Et primum quidem quod est de uno deo colendo, pertinet ad patrem, in quo est vnitas vel authoritas: Secundum ad filium, in quo est coæqualitas: Tertium ad spiritum sanctum, in quo est vtriusq; communitas.

Quare in spiritu sancto dicitur propriè fieri remissio. peccatorū. Rom. 8. d

De mandatis secundæ tabulæ.

IN secunda verò tabula septem erant mandata ad dilectionem proximi pertinentia: quorum primum ad patrem æternum refertur, sicut primum primæ tabulæ ad patrem cælestem. Quod est, Honora patrem tuum & matrem tuā, vt sis longæuus super terram, scilicet viuentium. Parentes enim, & necessaria ministrantur. Secundum est, Nō occides: vbi secundum literam actus homicidij prohibetur: secundum spiritum verò etiam voluntas occidendi. Vnde huic mandato secundum literam fit superadditio in euangelio; quia litera euangelij exprimitur, quod legis litera non exhibebatur. Euangelij litera exprimit intelligentiā spiritualem, id est, quam spirituales habent, & secundum quam spiritualiter viuitur. Litera legis sensum carnalem, id est, quem carnales habēt, & secundū quem carnaliter viuitur, ideo ista est superadditio. Tertium est, Non Mœchaberis, id est, ne cuilibet misceatis, excepto fœdere matrimoniali. Per partem enim totum intelligitur. Nomine ergo Mœchiæ omnis cōcubitus illicitus, illorum quoque membrorum non legitimus vsus prohibitus debet intelligi. Quartum est, Non furtum facies, vbi sacrilegiū & rapina omnis prohibetur. Non enim rapinam permisit, qui furtum prohibuit, sed furti nomine bene intelligi voluit omnem illicitam vsurpationem rei alienæ. Sacrilegium tribus modis committitur, quando scilicet, vel sacrum de sacro,

Secūdum præceptū secundæ tabulæ. Matt. 5. f

De tertio præcepto. Aug. in li. quæst. super Exod. quæst. 71. in fine, in tomo 4. De quarto præcepto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel non sacrum de facto, vel sacrum de non sacro auferre. Sacrum verò dicitur, quicquid mãcipatum est cultui dieno, vt ecclesia vel res ecclesiæ. Hic etiam vsura prohibetur, quæ sub rapina continetur. Vnde Hieronymus. Vsuras quærere, vel fraudare, aut rapere nihil interest. Cómoda fratri tuo, & accipe quod dedisti, & nihil superfluum quæras: quia superabundãtia vsura computatur. Est enim vsura (vt ait Augustinus) cùm quis plus exigit in iniuria vel qualibet re quã acceperit. Ité Hieronymus. Putãt aliqui vsurã vocari superabundantiã, scilicet quicquid est, si ab eo quod dederis plus est: vt si in hyeme demus decẽ modios, & in messe quindecim recipiamus. Si verò quæritur de filiis Israel, qui domino iubente ab Aegyptiis mutuauerunt vasa aurea & argentea & vestes preciosas, & asportauerũt: vtrum furtum commiserint? Dicimus eos qui vt parerent deo iubenti, illud fecerunt, non fecisse furtum, nec omnino peccasse. Vnde Augustinus. Non furtum fecerũt, sed deo iubente ministerium præbuerunt. Hoc enim deus iussit, qui legem dedit. Sicut nemo iudicis sine peccato occidit quẽ lex præcipit occidi: ita nemo sponte facit, homicida est, etiã si eum occidat quem iudice occidendum. Infirmi autem qui ex cupiditate Aegyptios deceperũt, magis permisi sunt hoc facere illis quæ talia passi sunt, quàm iussi. Hic opponitur, quod etiam ni in isto opere peccauerunt: quia naturalem legem, quæ cordat euangeliũ & lex mortalis præceptionis, transgressi sunt: quæ est, Quod tibi non vis fieri, alij non feceris. Quia veritas scripsit in corde hominis: & quia non legebant in corde, iterauit in tabulis, vt voce forinsecus admota reciret ad cor, & ibi inueniret quod extra legeret. Hanc illi præuaricari videntur in illo facto, aliis facientes quæ nolebant sibi fieri. Sed ibi subintelligendum est, inquit, nõ alij, scilicet iniustè, facias quod tibi nõ vis fieri: alioquin huius præuaricator est iudex, dum punit reum nolentem quid tale sibi fieri. Ita etiam & illud domini verbũ, Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, &c. de quo accipiendum est, quæ nobis inuicem exhibere debemus. Quintum præceptum est, Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium: vbi crimen mendacij & periurij prohibetur. Solet autem quæri, Vtrum prohibitum omne mendacium? Quidã dicunt illud tantum prohiberi, quod obest & non prodest ei cui dicitur. Tale enim non est aduersus proximum: vt ideo videatur hoc addidisse scriptura, sed de mendacio magna quæstio est, quæ nec citò explicari potest.

Hiero. in quadam epistola. Super psal. 54. Super Ezech. 14. q. 3. cap. putant. Si furtũ fecerũt filij Israel quãdo expoliauerunt egyptios. Super Exo. c. 11. q. 39. in tomo 4. Aug. li. cõtra Faustum Manich. 22. cap. 71. in tomo 6. Matth. 7. b Luc. 6. e De quinto præcepto. Super

Exod. q. 71 in fine, in tomo 4. De distinctione præceptorum respectu obliquitatum eiusdẽ oppositorũ & agit primo de mẽdacio. Augu super psal. 5 ad cũ ver sum. Perdes omnes qui loquũtur mendacium, nõ longè à principio enarrationis in tomo 8. Exod. 1. c Iosue 2. a Quod mẽdacium obstetricũ, & Raab fuit veniale. Aug. in Ench. cap. 22.

DE TRIPLICI GENERE mendacij.

Distinct. XXXVIII.

SCiendum tamen tria esse genera mendaciorum. Sunt enim mendacia quædam pro salute vel commodo alicuius, nõ malitia, sed benignitate dicta, qualiter obstetrices Hebræorum fecerunt, & Raab. Est & aliud mendacij genus quod fit nõ fallit. Scit enim cui dicitur, causa ioci dici, & hoc quod nõ fallit. Scit enim cui dicitur, causa ioci dici, & hoc duo genera mendaciorum non sunt sine culpa, sed non sunt magna. Perfectis verò non cõuenit mentiri, nec etiam pro temporali vita alicuius, ne pro corpore alterius animã suam occidãt. Licet autem eis verum tacere, sed non falsum dicere: vt si quis non vult hominem ad mortem prodere, vel eum taceat, sed non falsum dicat. Tertium verò genus mendacij est, quod ex malignitate & duplicitate procedit, cunctis modis vitandum. His videtur innui mendacia illa quæ pro loco vel pro salute alicuius imperfectis esse venialia dicitur, perfectis verò illud quod pro commodo alterius dicitur esse damnabile. quod etiam de mendacio iocoso putandum est, præcipuè si iteretur. De mendacio autem obstetricum, & Raab, quòd fuerit veniale Augustin. tradit, dicens Puritan sicut obstetrices non remuneratæ sunt quia infantes liberauerunt, & propter misericordiam veniale fuit peccatum, non tamen nullum, sic Raab liberata est propter liberationem exploratorum, pro qua fuit veniale peccatũ. Sed ne putet quisque in talibus peccatis si propter liberationem hominum fiant, ita concedi veniam, multa enim mala detestanda talem errorem. Possumus enim & furando alicui prodesse, si pauper cui datur, sentit cõmodum, & diues cui tollitur, non sentit incommodum. Ita & adulterando possumus prodesse, si aliqua (nisi ad hoc ei consentiatur) appareat moritura, & si vixerit pœnitendo purganda: nec tale peccatum graue negabitur adulterium. Scien-

dum est etiam octo esse genera mendacij, vt Aug. in libr
De octo generibus mendacij ad consentium cap. 14. in Tomo 4. Mendacio tradidit, quæ diligenter notanda sunt, vt appa-
reat quod mendacium sit veniale, & quod damnabile. P-
mum capitale est mendaciũ longéq; fugiendũ, quod in
doctrina religionis, ad quod nulla causa quisquã debet
duci. Secundũ, quod tale est vt nulli prosit, sed obsit alicui
Tertiũ, quod ita prodest alteri, vt alteri obsit. Quartum
mentiendi fallendique libidine quod maximũ mendacium
est. Quintum, quod sit placendi cupiditate de tua ipsius
His omnibus euitatis sequitur sextũ genus, quod &
obest, & prodest alicui: vt si quis pecuniam alicuius
esse tollendã sciens, vbi fur nescire se mentiatur. Septi-
quod & nulli obest, & prodest alicui: vt si quis nolens
nem ad mortẽ quæsitur ũ prodere, mentiatur. Octauu
nulli obest, & ad hoc prodest, vt ab immunditia co
aliquem tueatur. In his autem tantò minus pecca
que dum mentitur, quãtò magis à primo recedit, qui
verò aliquod genus esse mendacij quod peccatũ non
tauerit: decipit seipsum turpiter: cum honestũ esse de
rem aliorum arbitretur. Omne ergo genus mendacij
mopere fuge: quia omne mendacium non est à Deo.

Quid sit mendacium.

Lib. cõtra mẽdaciũ ad Cõsentiũ ca. 12. in fin. tom. 4. idẽ in Ench. ca. 18. HIC videndum est quid sit Mendacium, & quid
mentiri. Deinde, vtrum omne mendacium sit peccatum
quare Mendacium est (vt ait Aug.) falsa significatio
cum intentione fallendi. Vt ergo mendacium sit, necesse
vt falsum proferatur & cum intentione fallendi. Hoc
malum est proprium mentientis, aliud habere clausu
corde, aliud promptum in lingua.

Quid sit mentiri.

MENTIRI verò est loqui contra hoc quod
sentit quis, siue illud verum sit, siue non. Omnis ergo
loquitur mendacium, mentitur: quia loquitur contra
animo sentit, id est, voluntate fallendi: sed non omn
mentitur mendacium dicit: quia quod verum est loqu
aliquando mentiendo: sicut econuerso falsum dicit
In Ench. ca. 18. aliquãdo verax est. Vnde ait, Augustinus, Nemo fa
tius iudicandus est, qui dicit falsum quod putat verũ

quam quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur. Nõ ergo mẽdacij arguendus est, qui falsa incautus credit, ac pro
ueris habet. Potiúsque econtrario ille mentitur, qui dicit ve
rum quod putat falsum. Quantùm enim ad animum eius
attinet, non verum dicit: quia non quod sentit dicit, quãuis
verum inueniatur esse quod dicit. Nec ille liber est à mẽda
cio, qui ore nesciens loquitur verum, sciens autem voluntate
mentitur. Hîc quæri solet, si iudæus dicat Christum esse
deum, cùm non ita sentiat animo, vtrum loquatur menda-
cium: Nõ est mẽdacium quod dicit: quia licet aliter teneat
animo, veruntamen est quod dicit, & ideo non est menda-
cium: mentitur tamen, illud quod verum est dicens. Quod
enim omne mendacium sit peccatum Augu. insinuat. Mihi,
quidem, videtur omne mendacium esse peccatum: sed mul-
tum interest quo animo, & de quibus rebus quisque mẽtia-
tur. Non enim sic peccat qui consulendi, vt qui nocendi vo
luntate mentitur: nec tantùm nocet qui viatorem mentien
do in diuerso itinere, mittit, quantùm qui viam vitæ men-
dacio deprauat. Porrò omne mendacium ideo dicendum
est esse peccatum, quia hoc debet loqui homo quod animo
gerit, fidèque illud verum sit, siue putetur & nõ sit. Verba enim
ideo sunt instituta, non vt per ea homines inuicem fallant,
sed per ea in alterius notitiam suas cogitationes ferant. Ver
go vsi ad fallaciam, non ad quod sunt instituta, pecca
rum est. Nec ideo etiam vllum mendacium putandum est
non esse peccatum, quia possumus alicui aliquando prodes-
se mentiendo. possumus enim, vt prædictum est, & furãdo
& adulterando prodesse. Mendacium quoque non tunc tã-
tum possumus dicere, quãdo aliquis lęditur. Cùm enim
decipitur falsum, mendacium est siue quis, siue nemo
Ecce ex his constat omne mendacium esse pecca-
tum. tamen de omni mendacio accipiendum est illud
Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Nec illud,
mentitur, occidit animam. Nec omne mẽdacium
pro accepto pro hiberi videtur, nec præmissa descriptione
mendacium loci includi.

Vbi cum periculo erratur, vel non. D

QVID etiam sciendum est, quòd in quibusdam

Quòd omne mendaciũ sit peccatum. Augustin. in Enchi. ca. 18. in initio. Ibidem c. 22. in initio cap. Quare omne mendaciũ sit peccatũ. Augustin. in Enchi. ca. eod. Quod non ideo mendaciũ non est peccatum quia prodest. Psalm. 5 Sapi. 1.

rebus magno malo, in quibusdam paruo, in quibusdam nul-
Aug. in Ench. 19. in princip. & c. 21. in initio. lo fallimur. In quibus rebus nihil interest ad capescendum
dei regnum, vtrum credantur an non, vel vtrum vera puten-
tur an falsa, siue sint siue nō, in his errare, id est, aliud pro a-
lio putare, non arbitrandum est esse peccatum, vel si est mi-
nimum atque leuissimū. Et sunt vera quædam, quamuis ab
videantur: quæ nisi credantur, ad vitam æternam non pe-
Ibid. c. 17 teſt peruenire. Et licet error maxima cura cauēdus ſi nō
do in maioribus, ſed etiam in minoribus rebus, nec ni-
rum ignorantia poſsit errare: non tamen eſt cōſequens
continuo erret quiſquis aliquid neſcit, ſed quiſquis ſe
mat ſcire quod neſcit. Pro vero enim approbat falſum,
erroris eſt proprium. Veruntamen in qua re quiſquis
intereſt plurimum. Sunt enim quæ neſcire ſit meliùs
De Iacob ſi mentitus eſt. Gen. 27. c. Lib. cōtra mendaciū ad Cōſentiū ca. 18. in medio cap. tom. 4. ſcire. Item nonnullis errare profuit aliquando, ſed in via
dum non in via morum. Solet etiam quæri de Iacob qui
dixit eſſe Eſau, aliter animo ſentiens, vtrū mentitus ſit
hoc Aug. ait. Quod Iacob matre fecit authore vt falleret
trem, ſi diligenter attendatur, videtur non eſſe mendac
ſed myſterium. Intendebat enim matri obedire, quæ per
ritum nouerat myſterium: & ideo propter familiare cō
lium ſpiritus ſancti quòd mater acceperat, à mēdacio ex
ſatur Iacob.

DE PERIVRIO.

Diſtinct. XXXIX.

NVne de periurio videamus. Periurium eſt testi-
cium iuramento firmatum. Hīc quæritur, Vbi
ſit periurium, vbi non eſt mendacium. Quod
De periurio. Hiero. ſuper Hiero. in commentario ad c. 4. in principio. & tom. 5. 1. Cor. 5. Iste mea. buſdam videtur ex authoritate Hieronymi dicentis,
tendum eſt quòd iuſiurandum tres habet comites,
tem, iudicium, & iuſtiam, ſi iſta defuerint, non eſt
mentum, ſed periurium. Vbi autem falſum iuratur,
deeſt. Si ergo falſum iuretur, etſi non ſit ibi intentio
di videtur eſſe periurium, quia deeſt veritas. Quibus
placet non eſſe periurium, vbi non eſt mendacium. &
dicitur aliquando falſum ſine mendacio, ita iuratur
ſine periurio. Falſum fortè dixit Apoſtolus, cùm ſe
rum ad Corinthios promiſit: nec tamen ſicut ei inpo

mr, culpam mendacij contraxit, quia ſic animo ſentiebat,
etiam ſi iuramento illud firmaſſet, non periurium incurriſ-
ſet, quia quantùm in ipſo fuit, verum dixit. & ſi iurationem
addidiſſet, quantùm in ſe foret verum iuraſſet, etſi aliter
euenerit quàm dixit. Ideo ſicut quis non eſt mendax, niſi
aliter ſentiat animo quàm dicit, ſiue ita ſit ſiue non: ita vi-
detur quibuſdam neminem periurum cōſtitui, niſi aliter
ſentiat animo quàm loquitur, ſiue ita ſit, ſiue non.

De triplici modo periurij. B

SED melius creditur & ille peierare, qui falſum volun
tate fallendi iurat, & qui falſum putās quòd verum eſt iu-
rat, & qui verum putans quod falſum eſt, iurat. Vnde Au-
guſtinus. Homines falſum iurant vel cùm fallunt, vel cùm fallū-
tur. Aut putat homo verum eſſe quod falſum eſt & teme-
re iurat: aut ſcit vel putat falſum eſſe, & tamen pro vero iu-
rat, & nihilominus cum ſcelere iurat. Diſtant autē illa duo *De Verbis apoſtoli ſermone 28. nō longe à prīcip. to. 10.* periuria quæ commemorauit. Fac illum iurare, qui verum
eſſe putat pro quo iurat, verum putat eſſe, & tamen falſum
eſt: non ex animo iſte peierat, ſed fallitur. Hoc pro vero ha
bet quod falſum eſt, non pro falſa re ſciens iurationem in-
ducit. Da alium qui ſcit falſum eſſe, & iurat tanquam ve
rum, ſic quod ſcit falſum eſſe. Videtis quàm iſta deteſtanda
ſint bella? Fac alium qui putat falſum eſſe, & iurat tanquam
verum ſit, & fortè verū eſt. Verbi gratia, vt intelligatis. Pluit
illo loco. Interrogas hominē, & dicit pluiſſe: & tūc pluit
ille, ſed putat nō pluiſſe: periurus eſt. Intereſt quemadmodū
procedat ex animo, ream linguam non facit, niſi
rus ſit. His euidenter traditur, quod tripliciter peierat
quod ſuprà diximus, dum vel ſciens falſum iurat, vel pu
falſum quod verum eſt iurat, vel æſtimās verum quod
eſt iurat. Sed hoc extremum non videtur eſſe periu-
etiam ſi periurij nominetur, eo quòd falſum iuratur
videatur reus eſſe periurij qui ſic iurat: quia nō eſt mens
rea, & ideo nec lingua. Imò eius mēs rea eſt, dum iura-
ta ſumit quod perſpicuè verum non deprehendit. Non
omne periurium mendacium eſt, nec omnis qui peie-
ratur: ſed omnis mentiendo iurās peierat. & omnis
falſum iurat ſiue mentiens ſiue non, peierat. Cùm verò

Universidad de Deusto
Biblioteca

quis iurat, quod verum est existimans esse falsum, quæritur
Quæstio. quid sit ibi periurium. Ipsa enim significatio vocis vera est,
quia verum nescienter loquitur. Non ergo ipsa significatio
vel falsum vel mendacium est, quia vera est: & quod verum
est, periurio non videtur esse. Ad hoc dicimus, loquitur, sed
Solutio. licet contra mentem, sub attestatione iuramenti esse verum
rium. Mentiri ergo adhibita iuratione periurium est. Periu-
rium ergo est vel iurando loqui falsum cum intentione fal-
lendi, vel iurando loqui falsum sine intentione fallendi, vel
iurando loqui verum cum intentione fallendi. Hic oppo-
Oppositio. tur: Si omnis qui falsum iurat, peierat: tũc qui alicui pro-
mittit dare sub certo termino aliquid, quod tamen nõ facit
quo iurauit, peierauit, quia falsum iurauit. Nõ enim ita fu-
turum erat vt iurauit. Ad hoc dici potest, quia nõ omnis qui
iurat quod falsum est, ex quo iurat periurus est, sicut ille
quo agimus: sed ex quo propositum mutat vel terminum
Determi- transgreditur, iuratio talis sit periurium reatu. D
natio.

An iuratio sit malum.

SI autem quæritur, Vtrum iurare sit malum: Dicimus
aliquando malum esse, aliquando non. Sponte enim & si-
ne necessitate iurare, vel falsum iurare, peccatum grande
est. Ex necessitate autem iurare, scilicet vel ad asserendam
innocentiam, vel ad fœdera pacis confirmanda, vel ad per-
suadendum auditoribus quod est eis vtile, malum non est,
De sermo- quia necessarium eis est. Vnde Augustinus iuramentum fa-
ne domini dum est in necessariis, cũ pigri sint homines credere quod
in monte. eis est vtile. Iuratio non est bona, non tamen mala cùm ne-
lib. 1. post cessaria, id est, non est appetenda sicut bona, nec tamen fu-
medio li. gienda tanquam mala, cùm est necessaria. Non est enim
tomo 4. contra præceptum dei iuratio. Sed ita intelligitur dominus
Augu. in hibuisse à iuramento, vt quantùm in ipso est quisque ab-
expositiõe stet. Quod multi faciunt, in ore habentes iurationem tan-
1. cap. ad quam magnum atque suaue aliquid. Apostolus enim non
Galat. in præceptum domini, & tamen iurauit. Prohibemur enim
fin. tom. 4. tare vel cupiditate, vel delectatione iurãdi quod ergo Chri-
Rom. 1. c. stus ait in euangelio, Ego dico vobis, nõ iurare omnino, sic
Aug. de intelligitur præcepisse ne quisquam sicut bonum appetat iu-
Sermone ramentum, & assiduitate iurãdi labatur in periurium. Quod

verò addidit, Sit sermo vester, Est est, Non non: bonũ est & appetẽdum. Quod autem amplius est, à malo est, id est, si iu-
rare cogeris, scias de necessitate venire infirmitatis eorum *domini in monte.*
quibus aliquid suades: quæ infirmitas vtique malum est. Vn- *Matt. 5. f*
de nos quotidie liberari precamur, dicentes, Libera nos à *Ibidem in*
malo. Ideóque non dixit, Quod amplius est, malum est. Tu *loco præ-*
enim non facis malum, qui bene vteris iuratione, sed à ma- *citato.*
lo est illius qui aliter non credit, id est, ab infirmitate] quæ
aliquando pœna est, aliquando pœna & culpa. Ibi ergo do-
minus prohibuit malum, suasit bonum, indulsit necessariũ.

De iuramento quod per creaturas fit. D

QVAERITVR etiam Vtrum liceat iurare per crea-
turam. Quod non videtur, cùm in lege scriptum sit, Reddes *Deute. 6. c*
autem domino iuramenta tua: Et Christus in euãgelio præ- *Matt. 5. f*
cipiat non iurare omnino, nec per cælum, nec per terram, *Hie. super*
nec per Hierosolymam, nec per caput tuum] Iudæis, quasi *Matthæũ.*
per eulis, est concessum iurare per creatorem, & præceptũ: *Cõmenta-*
vel iurare contingeret, non nisi per creatorem iurarent, nõ *rio ad 5.*
per creaturam: quia iurãtes per angelos & elementa, creatu- *ca. in fin.*
ras venerabantur honore: & melius erat hoc exhiberi deo, *in tom. 9.*
quàm creaturis] Infirmis ergo illud prohibuit: sanctis verò,
qui creaturis creatorem venerabantur: tantùm, non pro-
fuisse. Vnde Ioseph per salutem Pharaonis iuravit, dei iu- *Gen. 42. c*
dicium in eo veneratus, quo positus erat in infimis. Chri-
stus verò ita per creaturas iurare prohibuit, ne vel aliquid
numen in eis crederetur, pro quo reuerentia eis debere-
tur: vel ne per ea iurantes falsum, homines se iuramento te-
nebrosum putarent.

Quæ iuratio magis teneatur, an quæ fit per deum, an quæ fit per euangelium vel per creaturas. E

SI autem quæritur, Quis magis teneatur, an qui per
deum, an qui per euangelium vel per creaturas iurat: Dici-
mus qui per deum, quia per deum hæc sancta facta sunt.
Vnde Chrysostomus: Si qua causa fuerit, modicũ videtur
peccare qui iurat per deum. Qui verò per euangelium, ma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ius aliquid feciſſe videtur. Quibus dicendum eſt, Stulta ſcripturæ ſanctæ propter Deum factæ ſunt, non Deus propter ſcripturas: ita & creaturæ factæ ſunt propter Deum.

Quid eſt dicere, Per Deum iuro.

Rom.1.b De verbis Apoſtoli ſermone 28.nō long. à princ. in to.10.

HIC quæritur quid ſit dicere, Per Deum iuro. Hoc eſt teſtem adhibere Deum. Iurauit enim Apoſtolus dicens, Teſtis eſt mihi Deus: ac ſi dixiſſet, Per Deum ita eſt. Vnde Auguſtinus, Ridiculum eſt putare hoc, ſi dicas, Per Deum iuras: ſi dicas, Teſtis eſt mihi Deus, non iuras. Quid eſt enim per Deum, niſi teſtis eſt mihi Deus: aut quid eſt teſtis eſt Deus, niſi per Deum? Quid eſt autem iurare, niſi Deo reddere, quando per Deum iuras? Ius ſcilicet veritatis & non falſitatis. Item, Ecce dico charitati veſtræ. Et quia qui lapidem iurat falſum, periurus eſt: quia non lapidem audit, ſed eius creatorem adhibet teſtem. Hoc eſt ergo iurare per quamlibet creaturam, ſcilicet creatorem eius teſtem adhibere. Eſt etiam quoddam genus iuramenti grauiſſimum, quod fit per execrationem: vt cùm homo dicit: Si illud feci, illud patiar, vel illud contingat filius meus. Quodam quem modum accipitur etiam interdum cùm aliquis iurando dicit, Per ſalutem meam, vel per filios meos, & huiuſmodi: obligat enim hoc Deo. Vnde Auguſtinus, Cùm quis ait, Per ſalutem meam, ſalutem ſuam Deo obligat. Cùm dicit, Per filios meos, oppignerat eos Deo, vt hoc euenire poſſit caput eorum, quod exit de ore ipſius: ſi verum, verum: ſi falſum, falſum. Sit ſicut per hoc iurans, aliquādo hoc Deo obligat: ita per Deum iurans, ipſum adhibet teſtem. In omni ergo iuratione aut Deus teſtis adhibetur, aut creatura per quam obligatur, & oppignoratur: vt hoc ſit iurare, ſcilicet Deum teſtem adhibere, vel Deo aliquid oppignerare. Hoc eſt ergo iurare per quamlibet creaturam, ſcilicet creatorem eius teſtem adhibere.

In ſermone eodem.

De illis qui iurant per falſos deos.

Augu. ad Publicolā epiſt. 154. in princ. & to.2.

POST hæc quæritur, Vtrum fide eius vtendum ſit qui per dæmonia vel idola iurauerit. De hoc Auguſtinus ſcribens ad Publicolam ait, Te prius conſiderare volo, vtrum ſi quiſpiam per deos falſos iurauerit, & fidem non ſeruauerit, non tibi videatur bis peccaſſe. Bis vtique peccauit: quia

iurauit per quos non debuit, & cōtra pollicitam fecit fidem quod non debuit. Ideóque qui vtitur fide illius quem conſtat iurāſſe per deos falſos, & vtitur fide illius nō ad malum, ſed ad bonum, nō peccato illius ſe ſociat, qui per dæmonia iurauit, ſed bono pacto eius quo fidem ſeruauit. Et ſine dubitatione minus malum eſt per deos falſos iurare veraciter, quàm per Deum verum fallaciter. Quantò enim per quod maius magis ſanctū eſt, tantò magis eſt pœnale periurium.

Quòd iuramentum quo incauti iurātur, non eſt obſeruandum, nec votum, nec promiſſio iniuſtè facta.

NVNC ſupereſt videre, Vtrum omne iuramentum implendum ſit. Si enim quis alicui iurauerit contra fidem & charitatem, quod obſeruatum peiorem vergat in exitum, peius eſt mutandum quàm implendum. Vnde Ambroſius: Eſt contra officium Dei nonnunquam promiſſum ſoluere iuramentum: vt Herodes fecit. Item Iſidorus: In malis promiſſis reſcinde fidem, in turpi voto muta decretum. Quod incautè vouiſti, ne facias impia eſt promiſsio, quæ ſcelere adimpletur. Idem: Non eſt obſeruādum ſacramentum, quo malum incaute promittitur: vt ſi quis adulteræ perpetuam eidem ſe cum ea permanendi polliceatur. Tolerabilius enim eſt non implere ſacramentum, quàm permanere in ſtupro. Item Beda: Si quid non incautius iurare contigerit, quod obſeruatum peiorem vergat in exitum, liberè illud ſalubriori conſilio notandum nouerimus: ac magis inſtante neceſſitate peierandum eſſe nobis, quàm pro vitando periurio in Dei nomen grauius eſſe diuertendum. Denique iurauit Dauid per Deum occidere Nabal virum ſtultum: ſed ad preces interceſsionem Abigail fœminæ prudentis remittit, reuocauit enſem in vaginam: nec aliquid culpæ de periurio contraxiſſe doluit. Item Auguſtinus: Quòd Dauid iuramentum per ſanguinis effuſionem non implere, maiori pietate. Ex his aliiſque pluribus oſtenditur, non eſſe ſeruanda iuramenta non eſſe ſeruanda: & qui ſic iurat, grauiter peccat: cùm autem mutat, bene facit. Qui autem non mutat, dupliciter peccat: & quia iniuſtè iurauit, & quia facit quod non debet.

Beda Homil.44.c. In lib.de officiis.22 q.4.ca. Eſt etiam Mat.4.d Mat.14.a Lib.2.de ſummo bo no ca.32. In lib.ſententiarum ibidē.ca. non eſt obſeruāda. In Homil. 43.ibid. cap. Si aliquid 1.Re.25.b In ſermone quodā. 22.q.4.c. Quòd Dauid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si est periurus qui non facit quod incaute iurauit.

QVI verò mutat, Vtrum periurus debeat dici solet quæri. Beda suprà tale iuramentum vocauit periurium. Iohannes etiam Apocrisadius orientalium sedium dixit, Sermo patris nostri Sophronij significat, quod melius est iurantem peierare, quàm seruare sacramentum in fraudem sanctarum imaginum. Sed periurium dicitur tale iuramentum non obseruatum: & peierare dicitur qui non implet quod falsum iurat, non quia inde reus sit quòd non obseruat, sed quia iurauit iniustum, ex quo reus est, sicut qui peierat.

De eo qui verborum calliditate iurat.

HOC etiam sciendum est, quòd quacunque astutia verborum quis iuret, Deus tamen qui conscientiæ testis est, sic hoc accipit, sicut ille cui iuratur intelligit. Duplicatur autem reus sit, qui & nomen Dei in vanum assumit, & proximum dolo capit.

Isidor. in lib. 2. sententiarū. 22. q. 2. c. quacunq;

De illo qui cogit aliquem iurare.

De Scriptis Apostoli sermone 28. nō longè à fine, in tom. 10.

QVAERITVR etiam si peccat qui hominem iurare cogit. De hoc Augustinus ait, Qui exigit iurationem, multum interest si nescit illum iuraturum falsum, an scit. Si enim nescit, & ideo dicit, Iura mihi, vt fides ei fiat, non peccatum, tamen humana tentatio est. Si verò scit eum peierasse, & cogit eum iurare, homicida est. Idem, Qui prouocat hominem ad iurationem, & scit eum falsum iurare, occidit homicidam: quia homicida corpus occisurus est, iste animam, imò duas animas, & eius quem iurare prouocauit, & suam.

In sermone de decollatione Ioannis ibidem. Ille qui hominem.

Ex concilio Aurelianensi.

De dist. diuersi præceptorū, in quibus prohibetur duplex concupiscentia.

SANCTA synodus decreuit, nisi pro pace sacerdotes vt omnes fideles ieiuni ad sacramenta accedant.

DE SEXTO ET SEPTIMO PRÆCEPTO SECUNDÆ TABULÆ.

Distinct. XL.

SExtum præceptum est, Non desiderabis vxorem proximi tui. Septimum est, Non concupisces domum proximi tui, non seruum, non ancillam, &c. Sed videtur præ-

ceptum de non concupiscendis rebus proximi, vnum esse cum eo quo dicitur, Non furaberis: & præceptum de non concupiscenda vxore, vnum esse cum eo quo dicitur, Non mœchaberis. Poterat enim præceptum non furandi in illa generalitate intelligi, vbi de non concupiscenda re proximi præcipitur: & in eo quod dictum est, Non mœchaberis, poterat illud intelligi, Non concupisces vxorem proximi tui. Sed in illis duobus præceptis non mœchandi, & non furandi ipsa opera notata sunt & prohibita: in his verò extremis ipsa concupiscentia multum ergo differunt illa ab illis. Vnde illi præcepto non mœchandi sit superadditum in Euangelio: vbi omnis concupiscentia mœchandi prohibetur. Sed cùm hic prohibeatur concupiscentia alienæ vxoris, & alienæ rei: quare dicitur lex comprimere manum & non animum? Illud de Lege dicitur secundum cæremonialia, non secundum moralia: Vel quia in Lege non est generalis prohibitio omnis mortiferæ concupiscentiæ, vt in Euangelio.

Augu. sua per Exod. q. 3. in to. 4. Matt. 5. d. Quare lex cōprimere dicitur nō animū sed manum.

Quid sit litera occidens.

B

QVI verò quæritur, quam dicat Apostolus literam occidentem. Ea certè est decalogus: qui non dicitur litera occidens, eo quòd mala sit lex: sed quia prohibens peccatum auget concupiscentiam, & addit prævaricationem nisi liberet gratia, quæ gratia non sic abundat in Lege, vt in Euangelio. Vel secundum eorum carnalem intelligentiam. Lex occidit quæ iubet quod sine gratia impleri non potest. Gratia verò quæ iubet quod sine gratia impleri non potest. Gratia verò non erat, & ideo litera occidens erat. Distat autem Euangelij litera à Legis litera, quia diuersa sunt promissa: illic terrena, hic cælestia promittuntur. Diuersa etiam sacramenta, quia illa tantùm significabant, hæc conferunt gratiam. Præcepta etiam diuersa, quantum ad cæremonialia. Quantum ad moralia sunt eadem. Sed plenius in Euangelio continentur. Audistis decem cordas psalterij vtrique impositas: quæ charitate tangendæ sunt, vt vitia occidantur.

2. Cor. 3. b

De legis & euāgelij distantia.

facere

TITVLI LIB. IIII.

DISTINCTIO I.
De sacramentis. 292.A
Quid sit sacramẽtum. 292.B
Quare instituta sunt sacramenta. ibid.C.D
De differentia sacramẽtorum veterum & nouorũ. 293.B
De circuncisione. ibidem.F
Quod remedium illi habuerunt qui fuerunt ante circuncisionem. ibidem.G
De institutione circũcisionis. & de causa. ibidem.H.I.K
De paruulis defunctis ante diem octauum, quo fiebat circuncisio 294.L
DISTINCT. II.
De sacramentis nouæ Legis. 294.A.B.C
De baptismo. ibid.D
Quid vtilitatis baptismus Ioannis habuit. ibidem.E
De forma baptismi Ioannis. 295.F
DISTINCT. III.
Quid sit baptismus. 295.A
De forma baptismi. ibid.B
Si in nomine patris tantùm, vel spiritus sancti possit tradi baptismus. 296.C.D.E
De institutione baptismi. ibidem.F.G
Quare in aqua tantùm fiat. 297.H
De immersione quoties fieri debeat. ibid.I
Quando circuncisio amisit vim suam. ibidem.K
De causa institutionis bapti- mi. ibidem.L
DISTINCT. III.
De illis qui susceperunt sacramentum & rem: & rem non sacramentum: & sacramentum & non rem.
De fide accedentibus. ibid.
Quomodo intelligatur
Quotquot in Christo ba- zati estis, Christum in- stis.
Quòd passio supplet m baptismi, & fides, & co tio. ibidem.
Quid prosit baptismus fide accedentibus.
Cuius rei sit sacrament ptismi quem recipit 301.G.H
DISTINCT. V.
Quòd baptismus æquè est à bono vel à malo, bono vel malo.
De potestate baptismi nisterio.
Quæ fuit potestas ba quam Christus potu seruis, & non dedit.
DISTINCT. VI.
Quibus liceat baptizare. 303.A
Quòd nullus in materno ro baptizatur. ibidem.
Vtrum baptismus sit ba ba corruptè proferen 304.C.D
De illo qui pro ludo jocu gitur. 30
De responsione patrinorũ. ib.G
De catheciſmo & exorcismo ibidem.H
DISTINCT. VII.
De sacramẽto cõfirmationis quod nõ nisi à summis sacerdotibus tradi potest. 306.A
Vtrum hoc sacramentum diuinius sit baptismo. ibid.B
DISTINCT. VIII.
De sacramẽto altaris. 306. A
De institutione huius sacramenti. 307.B
De forma. ibidem.C
De sacramẽto & re. ibid.D
DISTINCT. IX.
De duobus manducãdi modis. 308.A
De errore illorũ qui dicunt Christum tantum à bonis sumi. ibi.B
De intelligẽtia quorundam verborũ ambiguorũ. 309.C
DISTINCT. X.
De hæresi illorũ qui dicunt corpus Christi non esse in altari, nisi in figura vel in signo. 309.A.B.C
De testimoniis quibus probatur verũ corpus Christi esse in altari. 311.D.E
DISTINCT. XI.
Quomodo cõuersionis. 311.A
Quomodo dicit corpus Christi confici de substantia pa tis. 312.B.C.D
Quare sub alia specie sumatur. ibidem.E.F

Quare aqua misceatur vino. 313.G
Quale corpus dedit Christus discipulis in cœna. ibid. H
DISTINCT. XII.
Vbi illa accidentia fundentur. 314.A
De fractiõe & ptib⁹. ib.B.C
De cõfessiõe Berẽga. ib.D.E
Quid illę pattes significent. 315.F
Si Christus immolatur in altari quotidie, & an sit sacrificium quod à sacerdote geritur. ibidem.G
De causa institutionis. 316. H
DISTINCT. XIII.
Si hoc sacramentum conficiatur ab hæreticis vel excommunicatis. 316.A
Quid facit hæreticum, quid sit hæreticus. 317.B
DISTINCT. XIIII.
De pœnitentia. 317.A.B
Vnde dicitur pœnitẽtia. ibid.
De solẽni & vnica pnia. 319.C
Quòd peccata sæpe dimittũtur per pœnitentiã. 320. D
DISTINCT. XV.
Quòd plurib⁹ irretitus peccatis nõ potest verè de vno pœnitere, nisi de omnibus pœniteat. 321.A.B
De generibus eleemosynæ. 322.C
Vtrũ bona quæ fiunt ab aliquib⁹ malis valeãt ad meritũ vitæ cũ fuerint cõuersi ad bonũ. 325.D.E.F.G

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISTINCT. XVI.
De tribus in pœnitentia considerandis, s. cõpunctione, confessione, & satisfactione. 325.A
Quæ sit satisfactio falsa. 326.A
De tribus actionibus pœnitentiæ. ibid.C
De satisfact. venialiũ. 327.D
DISTINC. XVII.
Vtrum sine confessione dimittãtur peccata. 327.A. B
Si sufficit soli deo confiteri. 328.C
Quòd non sufficit soli Deo confiteri, si possit sacerdoti confiteri. 329.D
An sufficiat confiteri laico. 330.E
Ad qd valeat cõfessio. 331.F
DISTINC. XVIII.
De remissione quã præstat sacerdos. 332.A
De clauibus. ibid.B
De vsu clauium. ibidem.C
Si sacerdos potest dimittere peccata vel retinere, ibi.D
Quomodo sacerdotes dimittũt pctã vel retinẽt. 333.E
Quomodo sacerdotes ligant vel soluũt à peccatis. 334.F
Quomodo intelligendũ sit illud, quodcũque solueris super terrã, &c. ibi.G.H
Quæ sunt interiores tenebræ & interior macula. 335.I
DISTINC. XIX.
Quando hæ claues dãtur & quibus. 336.A
Vtrũ per idignos tribuantur gratia dignis. 336.B.C
Quomodo intelligendũ sit maledicam benedictionibus vestris. 337.D
Qualis esse debeat vidua & clericus. ibidem.
DISTINC. XX.
De his qui in fine pœnitentiam 338.A
De his qui pœnitentiam agunt & non complent. ibidem.B
De illo cui sacerdos iniunctis iniungit pœnitentiam paruam. ibidem.C
Quòd morientibus non imponẽda satisfactio innotescenda. ibidem.D
Quòd nõ est pœnitentia danda vel reconciliatio necessitate. 340.A
Quòd presbyter nõ recipiat aliquẽ incõsulto episcopo nisi in necessitate. ibidem.B
An oblatio eius sit recipienda qui currens ad pœnitentiam præuenitur morte. ibidem.C
DISTINC.
De peccatis quæ post baptismum vitam dimittuntur. 341.A
De igne purgatorio quo citiùs, alij tardiùs purgantur. ibidem.B
Quid sit ædificare aurum & argentum, lapidem pretiosum. ibidem.C
Quòd aliquis verè pœnitens etsi nõ de oi venialiũ, ibidem.D

Quid prosit generalis confessio. 342.E
Quòd nemo debet confiteri peccata quæ nõ fecit. ibi.F
De pœna sacerdotis qui peccata confitentis publicat. ibid.G.
DISTINC. XXII.
Si peccata dimissa redeant. 342.A.B
Quid sit sacramentũ & res. 343.C
DISTINC. XXIII.
De sacramẽto vnctionis extremæ. 344.A
A quibus fuerit hoc sacramẽtum institutum. ibid.B
De iteratione huius sacramenti. ibid.C
DISTINC. XXIIII.
De ordinibus ecclesiasticis, & quot sint. 345.A
Quales assumẽdi sunt ad clerum. ibid.B
De ostiariis. 346.C
De lectoribus. ibid.D
De exorcistis. ibid.E
De acolytis. 347.F
De subdiac. & diac. ibi.G.H
De presbyteris. 348.I
Quid appelletur ordo. 349.k
De nominibus dignitatis, & officijs. ibid.L
De quadripartito episcoporum ordine. ibi.M
DISTINC. XXV.
De ordinatis ab hæreticis. 349.A.B.C
De simonia vnde dicitur, & quid sit. 351.D
De his qui à simoniacis ordinãtur sciẽter vel nõ. ibid.E
De his qui dicunt se emere corporalia & nõ spiritualia. ibid.F
De distinctione simoniacorum. 352.G
De his qui violenter ab hæreticis vel aliis simoniacis ordinantur. ibid.H.I
DISTINC. XXVI.
De sacramẽto cõiugii. 352.A
De institutione & eius causa. ibid.B
Quando secũdũ præceptũ & secundũ indulgẽtiã cõtractum sit coniugium. ibi.C
Quibus modis accipitur indulgentia. 353.D
Quod nuptiæ bonæ sint. ibi.E
Cuius rei sacramentũ sit coniugium. ibid.F.G
DISTINC. XXVII.
Quæ sunt cõsiderãda in coniugio. 354.A
Quid sit coniugium. ibi.B
De consensu qui efficit coniugium. ibid.C.D
Quando incipit esse coniugium. ibid.E
De opinione quorũdam qui dicunt coniugium nõ esse ante carnalẽ copulã. 355.F
Quòd sponsa potest eligere monasterium sine consensu sponsi. ibid.G
Quòd coniugatus sine coniugis consensu nequit pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

fiteri continentiam. ibi. H
De adulterinis cõiugiis. 356. I
Quòd multipliciter sponsus & spõsa accipit. ibi. K. L. M
Quæ spõsa sit vidua mortuo sponso, & quæ non. 357. N
DISTINCT. XXVIII.
Si consensus de futuro etiã iuramento firmatus faciat coniugium. 357. A
De his quæ pertinẽt ad substantiam & ad decorem sacramenti. ibid. B
Vtrum consensus ille qui facit matrimoniũ, sit de carnali copula, an de cohabitatione, an de alio. 358. C
DISTINCT. XXIX.
Quòd non est consensus legitimus vbi est coactio. 359. A. B
DISTINCT. XXX.
De errore qui euacuat cosensum. 359. A
De coniugio Mariæ & Ioseph. 360. B. C
De finali causa cõiugij. ib. D
Quod malus finis non cõtaminat sacramentũ. 361. E
DISTINCT. XXXI.
De trib' bonis cõiugij. 361. A
De duplici separatiõe. ib. B. C
De his qui procurant venena sterilitatis. 362. D
Quando sint homicidæ qui procurant abortũ. ibid. E
De excusatiõe coitus, qui fit per bona coniugij. ibid. F
De indulgentia quam fecit Apostolus. 393. G
De carnis delectatione quæ peccatũ sit, vel nõ. ibid. H
DISTINCT. XXXII.
De solutione carnalis debiti. 364. A
De cõtinentia ex communi consensu seruanda. ibid. B
Quando cessandũ sit à cõiugio. 365. C. D
Quibus tẽporibus nõ sint celebrandæ nuptiæ. 366. B
DISTINCT. XXXIII.
De diuersis legibus cõiugiorum. 366. A
Vtrũ Ioãnis virginitas sit præferenda castitati Abrahæ. 367. B
Quæ erat consuetudo coniugij sub lege. ibid. C
Cui licebat tũc plures habere, vel non. ibid. D
De virginitate mentis & carnis. ibid.
DISTINCT. XXXIV.
De personis legitimis. 368. A
De frigidis separandis, vel non. ibid.
De his qui maleficiis impediti coire nequeunt. ibid. C
De furiosis. 369. D
De his qui dormiunt cum duabus sororibus. ibid.
Quòd nõ est dimittẽda vxor pro aliqua macula corporis. ibid. E
DISTINCT. XXXV.
De iure viri & mulie. 369. A
Quòd fornicariã nequit dimittere vir, nisi ipse expers fuerit fornicationis & ecõuerso. ibid. B
De reconciliatione eorũ qui propter fornicatione separantur. 370. C. D. E
De illis qui ante cõiunctionem se poluerunt per adulterium. 371. F. G
DISTINCT. XXXVI.
Vtrum propter extremã cõditionem possit fieri separatio. 371. A
De copulatione viri & ancillæ diuersorum dominorũ. ibidem. B
De viro qui se facit seruũ vt euadat ab vxore. ibid. C
De ætate cõtrahẽtiũ. 372. D
DISTINCT. XXXVII.
In quib' ordinib' nequeat cõtrahi matrimoniũ. 372. A
De interfectoribus suarũ cõiugum. ibid. B
DISTINCT. XXXVIII.
De votis & votorum differentia. 372. A. B
Infidelis qui post longã captiuitatem redeunt. ibid. C
Quid grãde malum sit adulterium. 373. D. E
DISTINCT. XXXIX.
De fidei pagati cultu. 374. A
De coniugio fidelis, & infidelis & duorum infideliũ. 374. B
De fornicatione spirituali propter quam dimitti conuenit. ibid. C

Pro quib' peccatis possit fieri separatio vel nõ. 376. D
Quando liceat fideli aliã ducere vel non. ibid. E. F. G
Vtrum coniugium inter infideles sit. 377. H. I
DISTINCT. XL.
De cognatione carna. 377. A
De cõputatione graduũ consanguinitatis. ibid. B
Quare sex gradus cõputantur. 378. C
DISTINCT. XLI.
De gradib' affinitatis. 378. A
De variis traditionibus affinitatis. ibid. B
Si coniugiũ sit inter eos qui nota cõsanguinitate diuiduntur. 379. C
Quib' personis testificãtibus sint diriměda cõiugia. ib. C
Quid sit fornicatio, & quid stuprum. 380. D
DISTINCT. XLII.
De spũali cognatiõe. 380. A
Qui sint filij spirituales. ibidem. B. C
De copula spiritualium vel adoptiuorum & naturaliũ filiorum. 381. D. E. F
Si cui liceat duas cõmatres ducere vnã post aliã. ibi. G
Si vir & vxor simul tenere valeant puerum. ibi. H. I
DISTINCT. XLIII.
De resurrectione & iudicij conditione. 383. A. B. C
De memoria electorũ si tunc prȩterita mala teneat. ib. D

Universidad de Deusto
Biblioteca

De his qui viui reperiuntur. 384.E
Quomodo intelligitur Christus iudex viuorum & mortuorum. ibid.F
Quomodo omnes incorrupti. ibid.G

DISTINCT. XLIII.

De ætate & statura resurgentium 385.A.B.C
Vtrum reproborum corpora cũ deformitatibus resurgãt quas hic habuerunt. ibid.D
Quod non consumentur malorum corpora quæ tunc ardebunt. 386.E
Si dæmones corporali igne cremantur. ibid.F.G.
De abortiuis fœtibus & mõstris. ibid.H

DISTINCT. XLV.

De diuersis animarum receptaculis post mortem. 387. A.B
De officiis sepulturæ. 388 C.D.E
Quomodo Sancti & glorificati, vel Angeli audiunt preces supplicantium: & quomodo intercedunt pro nobis ibid.F.G

DISTINCT XLVI.

Si valde malis præstatur mitigatio pœnæ. 389.A
De occulto iudicio dei. 390.B
Quare quædam opera dicuntur iustitiæ, quædam misericordiæ vel bonitatis dei. 391.C.D.E

DISTINCT. XLVII.

De sententia iudicij 392.A.
De ordinibus corũ qui erunt in iudicio. ibid.C
De ordine iudicij & ministerio angelorum. 392.D.E

DISTINCT. XLVIII.

De forma iudicis. 393.A.B
Quare secundum formã hominis dicitur Christus iudicaturus corpora. 393.C. ibid.D
De loco iudicij. ibid.D

DISTINCT. XLIX.

De differentia mãsionum cælo & in inferno. 394.A
Si quid cognoscitur ab alio quod non intelligens ipse nes. ibidem.C
Si maior sit beatitudo sanctorum post iudiciũ. 394.D

DISTINCT.

Si mali in inferno peccant. 397.A
Quare dicuntur tenebræ exteriores. 397.B
Si damnatorum animæ memoriam habeant eorum quæ hic fiunt. ibidem.C
De Lazaro & diuite. ibidem.D
Si boni & mali inuicem videant. 398.A
De chaos inter bonos & malos. ibidem.B
Vtrum visa impiorum pœnas minuat vel augeat gloriam bonorum. ibidem.C

FINIS.

PETRI LOMBARDI,
EPISCOPI PARISIENSIS
SENTENTIARVM
Liber IIII.

DE SACRRMENTIS ET SIGNIS sacramentalibus.

Distinct. I. A

AMARITANVS enim vulnerato appropiãs, curationi eius sacramẽtorum alligamenta adhibuit: quia contra originalis peccati & actualis vulnera sacramentorum remedia Deus instituit. De quib' quatuor primò considerandæ occurrunt. Quid sit sacramentum, Quare institutum, In quibus consistat, & conficiatur. Et quæ sit differentia inter sacramenta veteris & nouæ legis.

De sacramentis in genere alt. Luc. 10 f

De sacramẽtis vbi quatuor cõsiderenda sunt.

Quid sit sacramentum. B

SACRAMENTVM est sacræ rei signũ. Dicitur tamen sacramentum etiam sacrum secretum, sicut sacram. eucharistiæ, id est gratiarum actionis: sacramentum sit sacrum signans, & sacrũ signatum: sed nunc agitur de sacramento secundum quòd est signum. Item sacramentum est inuisibilis gratiæ visibilis forma. Signum verò est res præter speciem quam ingerit sensibus, aliquid aliud ex se faciẽs in cogitationem venire. Signorum verò alia sunt naturalia, vt fumus significãs ignem, alia data. Et eorũ quæ data sunt, quædam sunt sacramenta, quædam nõ. Omne enim sacramentum est signũ, sed non conuerso. Sacramentũ eius rei similitudinem gerit, cuius signum est. Si enim sacramenta nõ haberent similitudinem rerum quarum sacramenta sunt, propriè sacramenta non dicerentur. Sacramentum enim propriè dicitur quod ita signum est gratiæ dei, & inuisibilis gratiæ forma, vt ipsius imaginem gerat, & causa existat. Non ergo significandi tãtùm gratia sacramẽta instituta sunt, sed etiam sanctificandi

Augu. in 10. libr. de ciui. c. 5.

Sacramẽtũ quid sit Augu. de doc. Chri. lr. 2. cap. 1.

Ibidem.

Quòd differant signũ & sacramẽtũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid sit proprie sacramentum.

Quod legalia melius dicuntur signa quàm sacramentum.

Leui.16.c
Hebr.9.d
Nu.10.c
in quæst. super nu. ca.33.
in tom.4
ad Ro.3.c
& 4.b.&
Gala.2.d
ad Ro.3.d
Act.10.c

Quæ enim significandi gratia tantùm instituta sunt, solùm signa sunt, & non sacramenta: sicut fuerunt sacrificia carnalia & obseruantiæ sermonales veteris legis, quæ nunquam poterant iustos facere offerētes, quia vt ait Apostolus, Sanguis hircorum & taurorum & cinis vitulæ asperſus inquinatos sanctificabat ad emundationem carnis, non animæ. Nam inquinatio illa erat contactus mortui. Vnde Aug. Nihil aliud intelligo inquinationem quam lex mundat, nisi tactum mortui hominis: quem qui tetigerat, immundus erat septem diebus, sed purificabatur secundum legem die tertio & septimo, & ita mūdus erat vt iam intraret in templum. Mundabant etiam interdum à corporali lepra illi Galilæi. Sed nunquam ex operibus legis aliquis iustificatus est, vt ait Apostolus, etiam si in fide & charitate fieret. Quare quia imposuit ea deus in seruitutē, nō in iustificationem & vt figura futuri essent: volens sibi ipsi potiùs offerri quàm idolis. Illa ergo signa erāt, sed tamen & sacramenta licet minus proprie in scripturis sæpe vocantur: quia figura erāt rei sacræ, quam vtique nō præstabant. Illa autem dicit Apostolus opera legis dicit, quæ tantùm significandi gratia, non onus instituta sunt.

Hoc est onus quod nec nos, nec patres nostri portare potuimus.

Prima cā. Secunda causa. Tertia causa.

In epist. ad Rusticū, de formauiuēdi, in tomo 1. in medio cepi.

De causa institutionis sacramentorum.

TRIPLICI autem de causa sacramenta instituta sunt, propter humiliationem, eruditionem, exercitationem. Propter humiliationem quidem, vt dum homo insensibilibus rebus quæ natura infra ipsum sunt, ex præcepto creatoris se reuerendo subiicit, ex hac humilitate & obedientia deo magis placeat, & apud eum mereatur, cuius imperio salutem quærit in inferioribus se et si nō ab illis sed per illa à deo. Propter eruditionem etiam instituta sunt, vt per quod foris in specie visibili cernitur, ad inuisibilem veritatem quæ intus est, cognoscendam mens eruditur. Homo enim qui ante peccatum sine medio deum videbat, per peccatum adeo habuit, vt nequaquam diuina queat capere, nisi humanis exercitatus. Propter exercitationem similiter instituta sunt: quia cùm homo otiosus esse non possit, proponitur ei vtilis & salubris exercitatio in sacramentis, qua vanam & noxiam declinet occupationem. Non enim facile capiet à tentatore, qui bono vacat exercitio. Vnde Hieronymus

monet semper aliquid operis facio, vt te occupatum diabolus inueniat.

De triplici genere exercitationis. D

SVNT autem exercitationum tres species. Vna ad ædificationem animæ pertinet: Alia ad corporis fomentum: Alia ad vtriusque subuersionem. Cùm igitur absque sacramentis (quibus non alligauit potentiā suam deus) homini gratiam donare posset, prædictis de causis sacramēta instituit. Duo autem sunt in quibus sacramentum consistit, scilicet verba, & res. Verba, vt inuocatio trinitatis: Res vt aqua oleum & huiusmodi.

In quibus cōsistit sacramētū.

De differentia sacramentorum veterum & nouorum. E

IAM videre restat differentiam sacramentorum veterum & nouorum. vt sacramenta vocemus quæ antiquitus rei sacræ signabant, vt sacrificia & oblationes, & huiusmodi. Horum autem differentiam breuiter Augustinus assignat dicens, quia illa promitebant tantùm & significabant: hæc autem dant salutem.

In expositione tituli psal.73 in tom.8.

De circumcisione. F

FVIT tamen inter illa sacramenta sacramentū quoddam, scilicet circuncisionis, idem conferens remedium cō quod baptismus præstat. Vnde Aug. Ex quo constituta est circuncisio in populo dei, quæ erat tunc quasi sacramentum iustitiæ fidei, ad purgationem valebat magnis quidem originalis veterisque peccati: sicut baptismus ex quo cœpit ad innouationem hominis, ex quo institutus est. Item Beda, Idem salutiferæ curationis auxilium circumcisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod baptismus agere reuelatæ gratiæ tempore cōsueuit. excepto quod regni cælestis ianuam nondum intrare poterant: tamen in sinu Abrahæ post mortem requie beata consolati, cum spe pacis ingressum spe fœlici expectabant. His aperte baptismate, per circuncisionem ex quo instituta fuit, remissio peccati originalis & actualis paruulis & maioribus à deo præstitans, sicut nunc per baptismum datur.

Ad Valerium li.2. de nuptiis & cōcupi scentia c. 11 in fine. in to 7. su per euang. Luc.2. Et postquā impleti sunt dies

De viris qui fuerunt ante circumcisionem, & de feminis quæ fuerunt ante & post. G

SCRIBITVR autem de viris qui fuerūt ante circūcisionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

cisionem, & de fœminis quæ fuerunt antè & pòst. quod
medium contra peccatum habuerint. Quidam dicunt
ficia & oblationes eis valuisse ad remissionem peccat.
melius est dicere, illos qui de Abraham prodierunt, per
cunctionem iustificatos: mulieres verò per fidem &
tionem bonam, vel suam si adultæ erant, vel parentu
ulæ. Eos verò qui fuerunt ante circumcisionem, par
in fide parentum: parentes verò per virtutē sacrificio
licet quā intelligebant spiritualiter in illis sacrificiis
catos. Vnde Grego. Quod apud nos valet aqua bapt
hoc egit apud veteres vel pro paruulis sola fides, vel pr
ioribus virtus sacrificij, vel pro his qui ex Abrahæ
prodierunt, mysterium circumcisionis.

*In 4. mo-
ral. cap. 2*

De institutione & causa circumcisionis.

HIC dicendum est in quo instituta fuerit circum
& quare, & cur mutata per baptismum. Abraham
mandatum circumcisionis habuit, ad probationem o
tiæ: nec et soli præcepta fuit circumcisio, sed & fem
ius, id est, omnibus Hebræis: quæ fiebat secundum
octaua die lapideo cultro in carne præputij. Data au
circumcisio pluribus de causis, scilicet vt per obedien
mandati Abraham placeret deo, cui per prævaricatio
Adam displicuerat. Data etiā fuit in signum macula
fidei Abrahæ, qui credidit se habiturum filium in qu
benedictio omnium. Deinde vt hoc signo à cæteris
bus discerneretur populus ille. In carne verò præpu
iussa est fieri circumcisio, quia in remedium instituta
ginalis peccati, quod à parentibus trahimus per cōcu
tiam carnis, quæ in parte illa magis dominatur, &
parte illa culpam inobedientiæ primus homo sensib
vt ibi signum obedientiæ acciperet.

Gene. 17. c

Iosue 5. d

Quare data fuit circumcisio.

Gen. 22. d

Quare in carne præputij.

Quare die octauo, & petrino cultro.

FIEBAT autem octauo die petrino cultro, q
in resurrectione communi & octaua ætate futura,
tram Christū omnis ab electis abscindetur corrupti
Christi resurrectionem octaua die factam, circumcidi
peccatis anima cuiusque in eum credēris: duæ ergo re
illius sacramenti.

Gen. 17. e & d. Isa. 5. & habetur. 25. q. 1. para. his 11.

Quare in baptismum mutata sit circumcisio. K

IDEO autem mutata est circumcisio per baptismum, *Magister*
pia sacramentum baptismi communius est & perfectius: *hic non te-*
quia pleniori gratia accumulatum. Ibi enim peccata solùm *netur.*
mittebantur, sed nec gratia ad bene operandum adiutrix,
nec aeternorum possessio vel augmentum ibi præstabatur, vt *Psal. 22.*
acceptissimo: vbi non tantummodo abolentur peccata, sed e-
tiam gratia adiutrix confertur, & virtutes augentur. Vnde
aqua refectionis dicitur, quia aridos fœcundat, etiam fru-
ctificantes ampliori vbertate donat. Quia quantuncunque
per fidem & charitatem antè habitam aliquis iustus ad ba- *Ad Rom.*
ptismum accedit, vberiorem ibi recipit gratiam: sed non ita *4. b*
in circumcisione. Vnde Abrahæ per fidem iam iustificato si-
gnaculum tantùm fuit, nihil ei intus contulit.

De paruulis defunctis ante diem octauum. L

SI verò quæritur de paruulis qui ante diem octauum
morabantur, antequam fiebat circumcisio ex lege, vtrum *Non tene*
liberentur vel non. Idem potest responderi quod sentitur *tur hic*
de paruulis ante baptismum defunctis: quos perire constat. *Magister*
Vnde Beda, Qui nunc per Euangelium suum terribiliter & *2. Super*
salubriter clamat, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiri- *Luc. à Ioā.*
tu sancto, nō intrabit in regnum Dei: ipse dudum clamabat *3. a*
per Legem, Masculus cuius præputij caro circuncisa *Gen. 17. f*
non fuerit, anima illa peribit de populo suo: quia pactum
meum irritum fecit. Fortè tamen sub Lege ingruēte, neces-
sitate mortis ante octauum diem circumcidebant sine pec-
cato, sicut modò fit in ecclesia de baptismo.

DE SACRAMENTIS NOuæ Legis.

Distinct. II. A

IAm ad sacramenta nouæ Legis accedamus: quæ sunt *De sacra-*
Baptismus, Confirmatio, Panis benedictio, id est, Eu- *mentis in*
charistia, Pœnitentia, Vnctio extrema, Ordo, Coniu- *speciali.*
gium. Quorum alia remedium contra peccatum præbent, &
eam adiutricem conferunt, vt baptismus: alia in reme- *Non tene*
dium tantùm sunt, vt coniugium: alia gratia & virtute nos *tur hic*
armant, vt Eucharistia & Ordo. *Magister.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quare mox post hominis casum non fuerit instituta.

SI verò quæritur quare non fuerint hæc sacramenta instituta mox post hominis lapsum, cùm in his sit sufficiens salus: Dicimus non ante aduentum Christi, qui gratiam contulit, gratiæ sacramenta fuisse danda, quæ ex ipsius passione & passione virtutem sortita sunt. Christus autem venit quando voluit, antequam homo de lege naturali & scripta conuinceretur, quòd neutra iuuari posset.

Aug. lib. 1. parte 2. ca. 3.

Quod sacramentum coniugij fuit ante peccatum.

FVIT tamen coniugium ante peccatum institutum, non vtique propter remedium, sed ad sacramentum, & officium: post peccatum verò fuit ad remedium contra naturalis concupiscentiæ corruptelam: de quo suo loco tractabimus.

Gene. 2. d

De *baptismo.*

NVNC verò de baptismi sacramento videamus, quod inter nouæ gratiæ sacramenta primum est. Baptismum igitur Christi Ioannes suo baptismo prænuntiauit, qui primus baptizasse legitur, sed in aqua, non in spiritu. Sicut ipse ait: Ego baptizo vos in aqua in pœnitentiam. Sed enim corpora abluebat, à peccatis verò non mundabat. Baptismus Ioannis erat in pœnitentiam, non in remissionem. Baptismus verò Christi in remissionem. Quia Ioannes baptizans homines, ad pœnitentiam vocabat: & quos baptizabat, pœnitere docebat: secundum illud, Veniebat Ioannem in Iordanem, confitētes peccata sua. Sed in baptismo Ioannis non dabatur peccatorum remissio, quæ datur in Christi baptismo.

De baptismo Ioan. Mat. 3. c
De differentia baptismi Ioannis & Christi.
Act. 19. a
Ioan. 1. d
Matt. 3. b
Mar. 1. b
Luca 3. b.

Quid vtilitatis habebat baptismus Ioannis.

AD quid ergo vtilis erat baptismus Ioannis? Quia homines vsu baptizandi præparabat ad baptismum Christi. Sed quæritur, Quare dictus est baptismus Ioannis: ficeritas dicit, Baptismus Ioannis vnde est? Quia ibi Ioannis operatio tantùm visibilis erat, exterius lauantis, non visibilis gratia Dei interius operantis. Sed tamen & illa Ioannis operatio à Deo erat, & baptismus ille à Deo erat, non ab homine tantùm: sed hominis dictus est, quia nihil ibi gerebatur, quod non ageret homo. Si verò quæritur an efficax

Quare dicitur est baptismus Ioannis. Mat. 21. c

fuerit: satis potest concedi ex eo sensu, quo legalia dicuntur sacramenta. Significabat enim baptismus Ioannis rem sacram, scilicet baptismum Christi: qui non tantùm est pœnitentiæ, sed & remissionis peccatorum.

De forma baptismi Ioannis, & de baptizatis ab eo.

HIC considerandum est, si baptizati à Ioanne iterum baptizati sunt baptismo Christi, & qua forma verborum vsus sit Ioannes. Illi qui baptizati sunt à Ioanne, nescientes spiritum sanctum esse, ac spem ponentes in illius baptismo, postea baptizati sunt baptismo Christi. Baptismus autem Ioannis in nomine venturi tradebatur. Vnde Hieronymus super Iohelem, Qui dicit se in Christum credere, & non credit in spiritum sanctum, nondum habet claram fidem. Vnde baptizati à Ioanne in nomine venturi, id est, in nomine Iesu, quia dixerūt, Sed neque si spiritus sanctus est, audiuimus, iterum baptizabantur. imò verum baptisma accipiebant. Illi verò qui spem non posuerunt in baptismo Christi, & patrem & filium & spiritum sanctum credebant, quamuis post baptizati fuerunt: sed impositione manuum ab Apostolis super eos facta, spiritum sanctum receperunt. Alij verò qui non ita credebant, baptizati sunt baptismo Christi, vt prædictum est. Vnde Hieronymus, Qui spiritum sanctum nescierant cùm baptismum à Ioanne acceperunt, iterum baptizati sunt baptismo Christi, vt prædictum est: ne Iudæis vel gentibus putaret aquam sine spiritu sancto ad salutem posse sufficere. De hoc etiam Ambrosius in libro de spiritu sancto, Quidam negauerunt se scire spiritum sanctum, cùm baptizatos se dicerent baptismo Ioannis, qui in aduentis Iesu, non in suo baptizauit nomine. Si ergo quia nec in Christi nomine, neque cum fide spiritus sancti baptizati fuerant, non potuerunt accipere baptismi sacramentum. baptizati sunt ergo in nomine Christi, sed non innouatum est in his baptisma, sed innouatum.

Act. 19. a
Comentario ad 2. ca. in fin. in tomo 6.
Hic non tenetur. Magister.
Act. 8. c
In epistola de vnius viri & viro. Act. 19. a
Cap. 3. in principio. in tomo 2.

QVID SIT BAPTISMVS.

Distinct. III. A

POST hæc videndū est quid sit baptismus, & quæ sit forma, & quādo institutus, & causa institutionis. Baptismus dicitur intinctio, id est, ablutio corporis exterior

De baptismo in speciali.

facta sub forma verborum præscripta. Si enim ablutio sine verbo, non est ibi sacramentum: sed accedente verbo elementum, fit sacramentum: non vtique ipsum elementum fit sacramentū, sed ablutio facta in elemento. Vnde Aug. *Super Ioan. tract. 80. in tomo 9.* Verbo baptisma consecratur. detrahe verbum, & quid est qua nisi aqua? accedit verbum ad elemētum, & fit sacramentum. Vnde est hæc tāta virtus aquæ, vt corpus tangens abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus intus manens. In duobus ergo consistit sacramento baptismi, scilicet in verbo & elemento. Ergo etiā alia quæ ad decorem sacramenti instituta sunt, non ideo est verum sacramentum & sanctum, si verbum sit illi & elementum. Nam & in hoc sacramento, & in aliis quæ debent fieri ad decorem & honestatem sacramenti, quæ ad substantiam & causam sacramenti pertinent. De his tota huius sacramenti sunt verbum & elementum, cætera solennitatem eius pertinent.

De forma baptismi.

SED quod est illud verbum, quo accedente elementum, fit sacramentum? Veritas te docet, quæ huius *Matt. vlt. c. d* cramenti formam tradens, ait discipulis, Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Inuocatio igitur trinitatis verbum dicitur, quo trinitas consecratur: & hæc est forma verborum sub quibus dicitur baptismus. Vnde Bonifacio Episcopo Zacharias *De consec. dist. 4. ca. in synodo.* ait, Firmissimè præceptum est in synodo Anglorum, ut eunque sine inuocatione trinitatis mersus fuisset, sacramentum regenerationis non haberet: quod ordinatum est, quòd si mersus in fontem baptismi quis fuerit sine inuocatione trinitatis, perfectus Christianus non esset. *Act. 8. ca. & 10. g* nomine patris & filij & spiritus sancti fuerit baptizatus.

Legitur tamen in Actibus Apostolorum, Apostolos baptizasse in nomine Christi: sed in hoc nomine, vt *Lib. 1. de spū sancto Cap. 3.* Ambrosius, tota trinitas intelligitur. Intelligitur enim Christum dicis, & patrem à quo vnctus est, & ipse qui *De consec. d. 4. a principium.* est, & spiritus sanctus per quem vnctus est. Vnde Nicolaus papa ad consulta Bulgarorum, A quodā Iudæo me baptizatos asseritis: & quid inde agendum sit, consulitis.

profectò si in nomine sanctæ trinitatis, vel in nomine Christi, sicut in Actibus Apostolorum legimus, baptizentur, baptizati sunt. vnum enim idémque est, vt exponit Ambrosius.

Si in nomine patris tantùm vel spiritus sancti possit tradi baptismus. C

HIC quæritur an baptismus esset verus, si diceretur in nomine patris tantùm, vel spiritus sancti tantùm: vt cùm dicunt in nomine Christi. Ambrosius videtur dicere, quòd *In lib. de spiritu sancto Cap. 3. in tom. 2.* fide mysterium trinitatis teneatur, & vna persona tantùm nominetur, plenum esse sacramentum: & econuerso, si tres nominentur, & non rectè de aliquo illorum sentiatur, non fieri mysterium trinitatis. Ait enim sic, Vbi non est *Ibidem.* plenum baptismi sacramentum, nec principium, nec species illa qua baptismi æstimatur. Plenum autem est, si patrem & filium & spiritum sanctum fatearis. Si vnum neges, totum abnues: & sicut si in vnum sermonem comprehendas, vel patrem, vel filium, vel spiritum sanctum, fide autem nec patrem, nec filium, nec spiritum sanctum abneges, plenum fidei sacramentum. ita etiam licet patrem & filium, & spiritum sanctum dicas, & patris & filij & spiritus sancti mysterio fateatem, vacuum est omne mysterium. Cùm enim *Ioan. 1. a* dicitur in nomine Christi, per vnitatem nominis impletum *Act. 1. c* est mysterium: nec à Christi baptismate spiritus separatur, quia Christus baptizauit in spiritu.

Quæstio Ambrosij. D

NVNC consideremus vtrum sicut in Christi nomine baptismi plenum esse sacramentum, ita etiam in Christo tantùm nuncupato nihil desit ad mysterij plenitudinem. Rationem sequamur: qui vnum dixerit, trinitatem *Solutio.* negauit. Si Christum dicas, & patrem à quo vnctus est, & ipsum qui vnctus, est scilicet, filiū, & spiritum sanctum quo vnctus est, designasti. Scriptum est enim hunc esse *Act. 10. f* Iesum à Nazaret, quem vnxit Deus spiritu sancto. Et si patrem dicas, filium eius & spiritum oris eius pariter indicas, *Ambro. capite superiùs citato.* quem id etiam corde comprehendas. Et si spiritum sanctum dicas, Deum patrem à quo procedit, & filium eius *Act. 1. a* quia est spiritus, nuncupasti. Vnde, vt rationi copuletur

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioan.1.a *Matt.3.c* authoritas, Dominus dicit, Vos autem baptizabimini in Spiritu sancto: ex quo indicat nos rectè posse baptizari in spiritu sancto.

Perstringit præmissorum intelligentiam cum determinatione cuiusdam dicti.

EX his apertè intellexistis in nomine Christi vtrumque baptisma tradi: vnde nihilominus insinuari videtur verum baptisma dari posse in nomine patris tantùm, vel spiritus sancti tantùm, si tamen ille qui baptizat, fidem trinitatis habeat, quæ trinitas in quolibet horum nominum intelligatur. Si autem aliquis peruersè credens, & errorem inducere intendens, vnum de tribus tantùm nuncupet, nõ complet mysterium. Quòd verò ait nominatis tribus vacuum esse mysterium, si baptizans minuat potestatem patris vel filij vel spiritus sancti, id est, si malè sentiat de potentia alicuius horum, nõ credens vnam potentiam trium: intelligendum est de hoc super eum qui non intendit nec credit baptizari, qui non tantùm caret fide, sed etiam intentionem baptizandi non habet. Qui ergo baptizat in nomine Christi, baptizat in nomine trinitatis, quæ ibi intelligitur. Tutius est nominare tres personas ibi nominare, vt dicatur, In nomine patris & filij, & spiritus sancti: non in nominibus, sed in nomine. *Luc.10.a & b.* est, in inuocatione, vel in confessione patris, & filij, & spiritus sancti. Inuocatur enim ibi tota trinitas, vt inuisibiliter ibi operetur per se, sicut extrà visibiliter per mysteria. *Matt.10.a & b.* autem dicatur in nominibus: non est ibi sacramentum, quia non seruatur forma baptismi.

Quid oporteat determinari.

De institutione baptismi.

DE institutione baptismi quando cœpit, variæ sunt æstimationes. Alij dicunt tunc esse institutum, cùm Nicodemo Christus ait, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. Alij dicunt institutionem baptismi factam cùm Apostolis dixit, Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij, & spiritus sancti. Sed hoc dixit post resurrectionem, præcipiens eis de vocatione gentium quos ante passionem binos miserat ad prædicandum in viam gentium & ad baptizandum, dicens. In viam gentium ne abieritis. Iam ergo institutus erat baptismus, quia baptizabant simul & prædicabant.

De forma

De forma in qua baptizauerunt Apostoli ante passionem Christi. G

SI verò quæritur, in qua forma tunc baptizauerunt Apostoli: Sane dici potest, in nomine Trinitatis, scilicet ista forma, in qua baptizauerunt postea gentes: quæ ante passionem potest intelligi fuisse tradita, licet non sit scriptum. Non ergo tũc illam formam Christus priùs tradidit, quàm ad euangelizandum gentibus misit: sed quam ante tradiderat mittens eos in Iudæam pòst iterauit cùm ad gentes misit. Commodiùs ergo dicitur institutio facta, quando Christus à Ioanne baptizatus est in Iordane: quod dispensatiuè quia mundari voluit cùm sine peccato fuerit, sed quia contactu mundæ carnis suæ vim regeneratiuam contulit aquis, vt qui posteà immergeretur inuocato nomine Trinitatis, à peccatis purgaretur. Tunc ergo inuocato nomine Trinitatis institutus est baptismus Christi: in quo Trinitas, cuius mysterium ibi innotuit, interiùs hominem baptizat. *Matt.3.d* *Matt.3.d & 10.a* *De consec. distinct.4. Nũquam aqua Aug.serm. 2. dominica infra octauas Epiphanie. Ioan.3.a Ambr.circa illud c. 6.ad Ro. ista & nos in nouitate vita. Ioan.19.f Leandro episcopo epistola 42. lib.1.regist & habentur de consec.dist. 4. de trina immersione.*

Quare in aqua tantùm fiat. H

CELEBRATVR autem hoc sacramentum tantùm in aqua, non in alio liquore, vt ait Christus, Nisi quis renatus &c. Ideóque vniformiter id fieri in aqua præcipitur, intelligatur quòd sicut aqua sordes corporis ac vestis abluendo: ita baptismus maculas animæ, sordésque vitiorum diluendo abstergit. Vel ideo, vt nullum inopia excusationis quod posset fieri, si in vino vel oleo fieret: & vt omnibus materia baptizandi inueniretur apud omnes: quia aqua signauit quæ de latere Christi manauit, sicut alterius sacramenti signum fuit. Non ergo in alio liquore potest consecrari baptismus, nisi in aqua.

De immersione, quoties fieri debeat. I

DE immersione verò si quæritur quomodo fieri debeat, breuiter respondemus, Vel semel, vel ter, pro vario more ecclesiarum. Vnde Gregor. De trina immersione baptismi nil verius responderi potest, quàm quod vosipsi sensistis: quia in hac fide nihil officit ecclesiæ sanctæ consuetudo diuersa. Quia enim in tribus subsistentiis vna substantia est, reprehensibile esse nullatenus potest infantem in baptismate vel semel immergere: quia & in tribus mersio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nibus personarum Trinitas, & in vna potest diuinitatis singularitas designari. Nos verò qui tertiò immergimus, eam triduanæ sepulturæ sacramentum significamus. Secundum hoc licet non modò ter, sed etiam semel tantùm immergere. Ibi tamen duntaxat immergere semel licet, vbi consuetudo ecclesiæ talis existit. Si quis verò id facere incipiat vbi consuetudo talis non est, vel semel tantùm mergendum docerat, reprehensibilem se constituit. Vnde Haymo, In sensu abundabat Cyprianus, cùm semel mergebat in baptismo paruulos: quia quod intelligebat, studiosè implebat. Omnisquisque in sensu suo abundet. ca. 14. bonis operibus abundando, licet in hoc nescius delinqueret: sed quia bonis operibus abundabat, postea correptus a Deo abundauit altiori sensu, ter illos mergendo. Ecce habemus, quia deliquit qui semel mersit. Sed hoc ideo, quia similiter se habebat consuetudo illius ecclesiæ, vel quia vna tantùm faciendam mersionem asserebat. De trina mersione Augustinus, Postquam nos credere promisimus, recta corda nostra in sacro fonte dimersimus: qui ordo baptismatis duplici mysterij significatione celebratur. Recte enim ter immersi estis, qui accepistis baptismum in nomine Trinitatis. Rectè tertio immersi: quia accepistis baptismum in nomine Christi, qui die tertia resurrexit à mortuis. Quia enim tertiò repetita immersio typum dominicæ exhibet sepulturæ. Constat ergo baptizandos tertiò debere immergi: & tamen si semel tantùm immergantur, verum baptismum accipiunt. Et qui semel immergit tantum, non peccat, si consuetudo ecclesiæ obsistat, vel hoc modo tantùm debere fieri asserat.

Habetur de consec. dist. 4. c. Postquã. Rom. 6. a

Quando circuncisio amisit vim suam.

SOLET etiam quæri, si circuncisio amisit statim vim suam ab institutione baptismi. Ad quod dicimus in Christi morte terminata esse legalia omnia. Ex tunc ergo circuncisio perdidit vim suam, ita quòd posteà non prodesset, sed potius obfuerit obseruatoribus suis. Sed vsque ad oblationem veræ hostiæ potuit prodesse. Si enim ante passionem legalia finem habuissent, non ex imminente veritate pascha cum discipulis manducasset.

Joan. 19. f Cùm dicit, Consummatũ est. Mat. 26. b Luc. 22. a Mat. 14. b Joã. 13. g.

De causa institutionis.

CAVSA verò institutionis baptismi est innouatio

mentis: vt homo qui per peccatum vetus fuerat, per gratiam baptismi renouetur, quod fit depositione vitiorum & collatione virtutum. Sic enim fit quisque nouus homo, cum abolitis peccatis ornatur virtutibus. Abolitio peccatorum tollit foeditatem: Appositio virtutum affert decorem. & hęc est res huius sacramenti, scilicet interior munditia.

Quæritur an baptismus aperuit cœlum, quòd non aperuit circuncisio. M

SI quæritur, Vtrum baptismus aperuit cœlum quod non aperuit circuncisio: Dicimus quia nec baptismus, nec circuncisio regni nobis aditum aperuit, sed hostia saluatoris. Quæ si tempore circuncisionis oblata fuisset, illius temporis homines regnum intrassent. Res ergo huius sacramenti iustificatio est.

QVOD ALII SVSCIPIVNT SACRAmentum & rem, alij sacramentum & non rem, alij rem & non sacramentum.

Distinct. IIII. A

De baptis. mo per cõ parationẽ ad recipiẽ dã errores. Lib. de ba ptismo par uulorũ 2. In enchir. ca. 43. to. 3. Habentur de consec. dist. 4. à paruulo. Cõmenta rio ad 16. cap. Exchi. super eo loco, Iacra gentilium, qua nõ est

HIc dicendũ est aliquos suscipere sacramentũ & rem sacramenti, aliquos sacramẽtum & nõ rem, aliquos rem & nõ sacramentum. Sacramẽtum & rem simul accipiunt omnes paruuli, qui in baptismo ab originali munditiam peccato: quamuis quidam diffiteantur illi qui pertinaciter paruulis, in baptismo dimitti peccata, innitentes dicto Aug. Sacramenta in solis electis efficiunt quod figurant, non intelligentes illud ita esse accipiendum, quia ptismo paruulis efficiant sacramenta remissionem, non hoc eis valorũ ad salutẽ, sed solis electis. Nam quòd omnibus paruulis baptismo remittatur peccatũ per baptismum, Aug. expressè dicit: A paruulo, inquit, recenter nato vsque ad senem senem, sicut nullus prohibetur à baptismo: ita nullus, qui non peccato moriatur in baptismo: sed peccatũ originali, maiores verò etiam omnibus quæ paruulo. addiderunt ad illud quod nascendo traxerunt, enormitas vitæ impediat. Adulti quoque, qui cum fictione accedunt, sacramentum & rem suscipiunt.

De ficte accedentibus. C

QVI verò sine fide vel fictè accedunt, sacramentum tantùm suscipiunt. Vnde Hiero. Sunt lauacra gentilium,

eta. & ci tatur in glossa ibidem. Exaratione in psal. 77 in principio Aug. li. de penitentia medicinalia. c. 2. to. 9. Exponitur de cōse. dist. 4. ce. Omnis qui.

hæreticorum: sed non lauant ad salutem. In ecclesia etiam qui non plena fide accipiunt baptisma, non spiritum, sed lauacrum suscipiunt. Aug. etiam ait, Iudæis omnibus communia erant sacramenta, sed non communis omnibus erat gratia, quæ est virtus sacramentorum: ita & nunc communis est baptismus omnibus baptizatis: sed non virtus baptismi, id est ipsa gratia. Item, Omnis qui iam suæ voluntatis arbiter constitutus est, cùm accedit ad sacramentum fidei, nisi pœniteat eum veteris vitæ, nouam non potest inchoare. Ab hac pœnitentia, cùm baptizantur, soli paruuli immunes sunt. His aliisque testimoniis aperte ostenditur, quòd sine fide & pœnitentia vera in baptismo non conferri gratiam remissionis: quia nec paruulis sine fide aliena, nec propriam habere nequeunt, datur in baptismo remissio. Qui ergo ficte accedit, non habens veram cordis contritionem, sacramentum sine re accipit. Videtur tamen Augustinus dicere, q. etiam ficte accedenti, qui etiam habet odium fraternum, in ipso momento quo baptizatur, omnia condonentur peccata, & post baptismum mox redeant. Sed non hoc asserendo dicit, imò hanc opinionem & præmissam sententiam conferendo, ait enim sic. His qui ficto corde baptizantur, aut peccata nullatenus dimittuntur: quia spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum: aut in ipso tempore puncto per vim sacramenti dimissa, iterum per fictionem replicantur: vt etiam illud verum sit, Quotquot in Christo baptizati estis, &c. & illud, Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum: vt induat eum Christum sanctitatis. Nempe fictionis, & exuat eum Christum pernicies fictionis. Nempe dicit dimissa peccata vbi fraterna charitas non est, aperte

Lib. de baptismo contra Donatistas. 1. c. 12. to. 7. de cōse. dist. 4. c. Quo deus in fine. Sapiē. 1. c

Mat. 18. d

minus docet etiam in illo seruo, a quo dominus debitum petit, quia ille conseruo dimittere noluit. Sic impeditur baptismi gratia, quo minus omnia peccata dimittantur, etiam si fraternum odium in eius cui dimittuntur animo perseuerat. Soluitur enim hesternus dies, & quid supererit: & soluitur etiam ipsa hora momentum ante baptismum, & in baptismo. De ineeps autem cum nuò reus incipit esse, non solùm consequentium, sed etiam præteritorum dierum, horarum, momentorum, reddendus omnibus omnibus quæ dimissa sunt. Hoc autem, vt prædixi,

non sub assertione dixit: quod ostenditur ex eo quod ait in eodem libe. sic. Si ad baptismū fictus accedit, dimissa sunt ei peccata, aut non sunt dimissa: eligant quod voluerint. Ecce aperte cernis, si tamen attendis, id dixisse Aug. non asserendo, sed quærendo, & aliorum opinionem referendo. Idem etiam ait, Tunc valere incipit ad salutem baptismus, cùm illa ficto veraci confessione recesserit: quæ corde in malitia perseuerante, peccatorum ablutionem non sinebat fieri. Non ergo ficte accedenti peccata dimittuntur.

In epistola ad Ephes. Capitis 10 De cōse. dist. 4. ca. Ostenditur illud. circa medium. Ibidem et de cōse. dist. 4. tūc valere.

Quomodo intelligatur illud. Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis. C

QVAERITVR ergo quomodo illud accipiatur, Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis. Potest quidē, quòd qui in Christo, id est, in Christi conformitate baptizantur, si vt moriantur vetustati peccati, sicut Christus, & vetustati pœnæ induunt Christum, quem per gratiam habitantem habent. Potest & alter solui, Duobus enim modis Christum induere dicimur, vel assumptione sacramenti, vel rei perceptione. Vnde Augustinus. Induunt homines Christum aliquando vsque ad sacramenti perceptionem, aliquando vsque ad vitæ sanctificationem: atque illud primum bonis & malis potest esse commune, hoc autem est proprium bonorum & piorum. Omnes ergo qui in Christi nomine baptizantur, Christum induunt vel secundum sacramenti perceptionem, vel secundum vitæ sanctificationem.

Galat. 3. d Rom. 6. a Ephes. 4. e Lib. de baptismo contra Donatistas. 5. cap. 24. to mo 7. Lib. 13. de tri. c. 7. & Ber. 1 epi. ad Hug. quæst. 77. ante medium. Libr. 4. de baptism. contra Donatistas. ca. 22. in fine. to. 7 Luca. 23. f In epist. ad

De illis qui suscipiunt rem & non sacramentum. D

SVNT & alij, vt suprà posuimus, qui suscipiunt rem & non sacramentum. Qui enim effundunt sanguinem pro nomine Iesu, etsi non sacramentum, rem tamen accipiunt. Vnde Aug. Quicunque non percepto regenerationis lauacro confessione Christi moriuntur, tantum eis valet ad remittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte baptismi. Audistis quòd passio pro Christi nomine suscepta, supplet vicem baptismi. Nec tantum passio vicem baptismi implet, sed etiam fides & contritio, vbi necessitas excludit sacramentum: sicut apertè docet Augu. dicens baptismi vicem aliquando implere passionem. De latrone illo qui non baptizato dictum est, Hodie mecum eris in pa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lebaianũ errores sinẽ. & de cõsec. dist. 4. baptismi vicem.

radiso. Beatus Cyprianus in lib. 4. de baptismo non leue documentum assumit. Quod etiam atque etiam ego considerans, inuenio non tantum passionem pro nomine Christi quod baptismo deerat posse supplere, sed etiam fidem conuersionemque cordis, si forte ad celebrandũ mysterium baptismi in angustiis temporũ succurri non potest. Nec etiam ille latro pro nomine Christi crucifixus est, sed pro meritis facinorum suorum: nec quia credidit passus est, sed dum patitur credit. Quantum ergo fides valeat, etiam sine visibili

Rom. 10. b

baptismi sacramento, quod Apostolus ait, Corde creditur

Aug. ibid. Capite 25

ad iustitiã, ore autem confessio fit ad salutem in illo latrone declaratum est, sed tunc impletur inuisibiliter, cum mysterium baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit. Et baptismus quidem potest esse visibilis conuersio cordis defuerit: conuersio autem cordis potest quidem inesse non percepto baptismo, sed contempto baptismo non potest. nec vllo modo dicẽda est conuersio cordis ad Deum cùm Dei sacramentum contemnitur. Ecce hic habes non solùm passionem, sed etiam fidem & contritionem cum remissionem, vbi non contemnitur sacramentum, vtique illo ostenditur, qui non per passionem, sed per fidem saluatus est sine baptismo. Sed dicunt quidam hoc tertiam se Augustinum. Retractauit quidem exemplum, sed non

Li. 2. retr. Capite 18. Ca. 12. contra Dona. Li. de obitu Valentiniani paulo ante mediũ tom. 3.

tentiam. Ait enim in 4. libr. Cum dicerem vicem baptismi posse habere passionẽ, non satis idoneum posui illius latronis exemplum: quia vtrum non fuerit baptizatus incertum est. Constat ergo sine baptismo aliquos iustificari & saluari vnde Ambr. de Valentiniano. Vtrem meum doleo, vt phetico vtar eloquio: quia quem regenetaturus eram, amiserunt amen gratiam quam ille proposcit, non amisit.

Quæ videntur obuiare præmissis.

HIS autem videtur obuiare quod dominus dicit. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum cælorum. quòd si generaliter verum est, non videntur esse vera superius posita. Sed illud intelligendum est de illis, qui possunt & contemnunt baptizari. Vel sic intelligendũ est. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, id est, ex ea regeneratione quæ fit per aquam & spiritum sanctum, non saluabitur. Illa autem regenera-

Hieron. 4. c Ioan. 3. a

Determinatio. Ber.

tio fit non tantùm per baptismum, sed etiam per pœnitentiam & sanguinem. Vnde authoritas dicit ideo Apostolum aliter dixisse fundamentum baptismatum: quia est baptismus in aqua, in sanguine, in pœnitentia. Hoc autem nõ

epist. 77. & est ad Hugonem. Glo. super cp. ad Hebr. 6. a

ideo dicit, quod sacramẽtum baptismi fiat non nisi in aqua quia ipsius virtus, id est, sanctificatio datur non modò in aquam, sed per sanguinem vel pœnitentiam interius. Et

De voca baptis. & Hug. li. 1. parte 9. c. 4.

hoc etiam id suadet. Si enim non valentibus credere parvulis sufficit baptismus, multò magis sufficit fides adultis credentibus, sed non valentibus baptizari. Vnde August. Quæris quid sit maius, fides an aqua? non dubito quin re-

Ioan. 11. c

spondeam, fides. Si ergo quod minus est sanctificare potest, nonne quod maius est, id est, fides? de qui Christus ait, Qui crediderit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet. Sed dicunt aliqui nullum adultum in Christum credere vel charitatem habere sine baptismo, nisi sanguinem fundat pro dominica subdita introducentes testimonia. August. ait. Ex illo

Li. de fide ad Petrũ Capite 3.

tempore quo saluator dixit, Nisi quis renatus fuerit &c. Ecclesiæ sacramento baptismi, præter eos qui in ecclesia sanguinem fundunt, aliquis vitam æternam accipere non potest. Item, Nullum catechecuminum quamuis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus, excepto martyrio, vbi tota sacramenta baptismi complentur. Item, Fidei & charitatis iter tantum salutis esse credimus. Sed quod in

Ioan. 3. a Augu. de eccle. dog. ca. 74. Ibidem.

quibusdam dixit, in aliis capitulis suprà positis suppleuit. Et hæc sic intelligenda sunt, vt illi soli habentes tempus baptizandi excipiantur. si enim aliquis habens fidem & charitatem voluerit baptizari & non valet necessitate mortis, supplet omnipotentis benignitas quod sacramento defuerat. Dum enim soluere potest, nisi soluat, tenetur, sed cùm iam non potest & tamen vult, non imputat Deus, qui suam potentiam sacramentis non alligauit. Quòd verò inuisibilis sanctificatio sine visibili sacramento quibusdam insit, apertè Augustinus tradit super Leuiticum eos inuisibilem sanctificationem quibusdam affuisse dicit sine visibilibus sacramentis. Visibilem verò

Super Leuiti. c 84. tom. 4.

sanctificationem, quæ fit sacramento visibili sine inuisibilitate adesse, non posse prodesse. nec tamen visibile sacramentum ideo cõtemnendum est, quia cõtemptor eius inui-

Act.10.a sibiliter sanctificari non potest. Hinc Cornelius & qui cum eo erant, iam spiritu sancto sanctificati baptizati sunt, Nec sufficiua iudicanda est sanctificatio visibilis, quia inuisibilis præcessit. Sine visibili ergo inuisibilis sanctificatio esse potest & prodesse: visibilis autem quæ sit sacramento tenus, sine inuisibili prodesse non potest. cùm ista sit omnis illius vtilitas. Simoni Mago visibilis baptismus non profuit, quia invisibilis non affuit: sed quibus inuisibilis adfuit, profuit: nec tantum valet fides aliena paruulo, quantum propria adulto. Paruulis enim non sufficit fides ecclesiæ sine sacramento: quia si absque baptismo fuerint defuncti, etiam cum deferuntur ad baptismum, damnabuntur. sicut multis sanctorum authoritatibus comprobatur. Ad quod hoc vnum sufficiat. Augustin. ait. Firmissimè tene, paruulos qui vel in vtero matrum viuere incipiunt & ibi moriuntur, vel de matribus natum viuere incipiunt & ibi moriuntur, vel de matribus nati sine sacramento baptismi de hoc seculo trãseunt, æterno supplicio puniendos. quia etsi propriæ actionis peccata non habuerunt, originale tamen peccatum traxerunt carnalis concupiscentiæ conceptione. Et sicut paruuli qui sine baptismo moriuntur, infidelium ascribuntur numero: ita qui baptizantur, fideles dicuntur, qui à fidelium consortio non separantur, cùm orat ecclesia pro fidelibus defunctis. Fideles ergo sunt non propter virtutem, sed sacramentum. Vnde Augustin. Paruulum, etsi nondum illa quæ etiam in credentium voluntate consistit, iam tamen fidei ipsius sacramentum, id est, baptismus fidelem facit: sicut credere respondetur, ita etiam fidelis vocatur, non rem ipsam mente annuendo, sed ipsius rei percipiendo sacramentum.

Li. de fide ad Petrũ Capite 27 Habetur de cons. dist. 4. c. firmissimè.

Epistola ad Bonifacium quæ est. 23 Tomo 2. De cons. dist. 4. c. Nihil est aliud.

F

Quid prosit baptismus his qui cum fide accedunt.

SOLET etiam quæri de illis qui iam sanctificati spiritu, cùm fide & charitate ad baptismum accedunt: quid ei conferat baptismus. Nihil enim eis videtur præstare, cùm per fidem & contritionem iam remissis peccatis iustificati sunt. Ad quod sanè dici potest eos quidem per fidem & contritionem iustificatos, id est, à macula peccati purgatos, & à debito æternæ pœnæ absolutos: tamen adhuc teneri satisfactione temporali, quia pœnitentes ligantur in ecclesia. Cùm autem baptismum percipiunt, & à peccatis si quæ in-

terim post conuersionem contraxerunt, mundantur, & ab exteriori satisfactione absoluuntur, & adiutrix gratia omnisque virtus in eo augetur, vt verè nouus homo tunc dici possit. Fomes quoq; peccati in eo amplius debilitatur. Ideo dicit, quod fides quæ fideles facit, in aquis baptismatis dabatur vel nutritur: quia non habenti aliquando ibi datur, & iam habẽti vt plenius habeat datur, sic & de aliis intelligendum est. Qui ergo mundus accedit, ibi fit mundior, plenius habenti ibi amplius datur. Quòd verò omnis exterior satisfactio ibi relaxetur, Ambros. ostendit super illum locum, Sine pœnitentia sunt dona Dei & vocatio, dicens, gratia Dei in baptismo non requirit gemitum vel planctum, aliquod opus: sed & omnia gratis cõdonat. Quod quidẽ exteriori gemitu vel planctu accipiendum est. Nam sine horore nemo adultus tenouatur: sed exteriores satisfactiones, scilicet sordes pœnitentium ibi diluuntur. Multum ergo confert baptismus, etiam iam per fidem iustificato: quia accedens ad baptismum, quasi ramus Et de cõse. columba portatur in arcã: qui autẽ intus erat iudicio Dei, dist. 4 sine pœnitentia etiam iudicio ecclesiæ intus est. Cùm verò in baptismate peccatum deleatur, & satisfactio exterior non imputatur, quæritur cur pœnalitas, cui pro peccato addicti sumus Gene. 8. b mortalitatem. Hoc ideo tradunt fieri viri sancti, quia si à pœnis Aug. li. 13 de ciuit. dominos per baptismum liberarentur, ipsam putarent baptismi gratiam, non æternum regnum. Ideo soluto reatu dei capte. 4. temporalis pœna tamen manet: vt illa vita studiosior præparatur, quæ erit à pœnis omnibus aliena. Ideo etiam Isidor. li. 1. de summo bono. c. 24 datur vt sit fideli & certandi materia. & vincendi occasio: non vinceret si non pugnaret, nec pugnaret si in baptismate immortalis.

Cuius rei baptismus, qui datur iam iusto sit sacramentum.

G

QUÆRITUR cuius rei baptismus ille sit sacramentum, qui datur iam iusto. Dicimus sacramentum esse & rei quæ significatur, id est, remissionis antè per fidem datæ, & remissæ temporalis pœnæ siue peccati si habetur, quod incommutatur, & nouitatis ac omnis gratiæ ibi præstitutionis etenim rei signum est, cuius causa est. Nec mirum rem aliquando præcedere sacramentum, cùm ali-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quandò etiam longè post sequatur: vt in illis qui fictè accedunt: quibus, cùm postea pœnituerint, inspice baptismus prodesse in quibus fuit baptismus sacramentum huius sanctificationis, quam pœnitẽdo habent. Sed si nunquam pœniterent, nec à figmento recederent cuius rei sacramentum esset baptismus ab illis susceptus? Potest dici, rei quæ ibi erat, si non eorum enormitas impediret.

Si paruulis datur in baptismo gratia, quæ possint in maiori ætate profitere. 31

SOLET etiam quæri, Si paruulis in baptismo datur gratia: qua cùm tempus habuerint vtendi libero arbitrio possint bene velle & currere. De adultis enim, qui digne suscipiunt sacramentum, non ambigitur quin gratiam operetur, item & cooperantem perceperint: quæ in vacuum eis data non est, si per liberum arbitrium post moraliter deliquerint: quæ merito peccati gratiam appositam perdunt. Vnde dicuntur 2. Cor. 6. a ad Hebr. 10. f contumeliam spiritui sancto facere, & ipsum à se fugare. De paruulis verò, qui nondum ratione vtuntur, quæstio est an in baptismo receperint gratiam, qua ad maiorem venientes ætatem possint velle & operari bonum. Videtur quod non receperint: quia gratia illa charitas est, & fides quæ voluntatem præparat & adiuuat. Sed quis dixerit eos accepisse fidem & charitatem? Si verò gratiam non receperint quæ ne operati possunt cùm fuerint adulti: non ergo sufficit in hoc statu gratia in baptismo data: nec per illam potest modò boni esse, nisi alia addatur quæ si non additur, non est eorum culpa, quia iustificati * sunt à peccato. Quidam putant gratiam operantem & cooperantem cunctis paruulis in baptismo dari in munere, non in vsu: vt cùm ad maiorem venerint ætatem, ex munere sortiantur vsum: non per liberum arbitrium vsum muneris extinguane peccando: & ita ex culpa eorum est, non ex defectu gratiæ quod mali fiunt: qui ex Dei munere valentes habere vsum bonum, per liberum arbitrium renuerunt, & vsum prauum elegerunt.

* aliàs nõ sunt.

Distinct. V. A

POst hæc sciendum est sacramentum baptismi à bonis & à malis ministeris dari, sicut à bonis & malis sumitur. Nec melior est baptismus qui per meliorẽ datur, nec minùs bonus qui per minùs bonũ datur, nec malus qui per malum datur, nec maius minus datur in baptismo dato à bono, nec minùs in baptismo dato à malo, sed æquale: quia donum est munus hominis, sed dei. quod totum sub ditis declaratur testimoniis. Augustinus ait, Baptismus talis est qualis ille cuius potestate datur. non qualis est ille per cuius ministerium datur. Idem, Prorsus fieri potest, vt aliqui verum habeant baptismum, & non habeant veram fidem. Item Super bonos ministros, cùm sit aliut alio melior, non est minus baptismus qui per meliorem datur: nullo modo manifestum est qui etiam per malum datur, quia idem baptismus datur. Et ideo per ministros dispares dei munus est æquale, non sua illorum, sed eius est. Idem. Cùm baptizat malus, quod datum est, vnum est, nec impar propter impares ministros, sed par & æquale propter hoc. Hic est qui baptizat. Item, Ego dico & nos dicimus omnes, quia iustos oportet esse tanti per quos baptizatur: iustos oportet esse tanti ministros. Sint ministri iusti si volunt. Si autem non fuerint iusti: qui sedent in cathedra Moysi, secundum magister meus, scilicet Christus: de quo spiritus sanctus dicit, Hic est qui baptizat. Item, Quos baptizauit Christus baptizauit. Si quos ergo baptizauit ebriosus, homicida, adulter: si Christi erat baptismus, Christus baptizauit. Non timeo adulterum, nec ebriosum, nec homicidam: quia columbam attendo per quam mihi dicitur. Hic est qui baptizat. Item, Homicida dedit baptismũ Christi. Sed sacramentum tam sanctum est, vt nec homicida illud sacramentum tam sanctum est, vt nec homicida quidem polluatur. Item, Si in hæresis quacunque vel schismate quisquam in nomine patris & filij & spiritus sancti sanctissimi sacramentum acceperit, integrum sacramentum accepit, sed salutem, quæ virtus est sacramenti non accepit. Si ergo ad ecclesiam catholicam ipsum sacramentum baptismi. Debet ergo ad ecclesiam redire: non vt sacra-

De baptismo per cõparationẽ ad dãtem. Super Ioãnem Tractat. 5. ante medium. De vnico bapt. cõtra Petil. c. 11. Aug. li. 3. cõtra Cresc. gram. c. 6. Super Ioannis tract. 6. Ioan. 1. e Tract. 5 sup. per Ioannem post medium. Matt. 23. Ioan. 1. e Ibidẽ pau. lo post. Ibidẽ pau. lo inferiùs. Li. de fide ad Petr. c. 3 Versus fin. In decretis Isidor. tit. de sacra. sacramẽto bapt.

mentum baptismi iterum accipiat, quod nemo debet in Ec-
quo repetere: sed vt in societate catholica vitam accipiat
Baptismus enim extra ecclesiam nequit prodesse. Ibi cui-
De consec. dist. 4. ca. Rom. cuique prodesse potest baptismus, vbi potest prodesse eleg-
mosyna, scilicet in ecclesia. Ité Isid. Romanus pontifex o-
hominem iudicat qui baptizat, sed spiritum Dei subm-
strare gratiã baptismi, licet paganus sit qui baptizat. Ia b-
perspicuè cernis baptismũ verum bonis & malis dari, & à b-
nis & à malis: & ipsum tamen æquè sanctum esse, & mun-
eius æquale in bonis, siue à bonis siue à malis baptizentur.

De potestate baptismi & ministerio.

QVIA ministerium tantùm habent, non potestatem
baptismi. Potestatem enim sibi retinuit. Quod nouit Ioan-
nes cùm vidit columbam descendentem super Christum.
Ioan. 1. c. Tract. 5. sup. per primũ cap. Ioan. paulo ante medium. De cõsecr. dist. 4. baptismus talis. Vnde August. Quid nouerat Ioannes Baptista? Dominum.
Quid non nouerat? potestatem domini baptismi in nullo
hominem à domino transiturã, sed ministerium plãtatum
iturum: potestatẽ à domino in neminem transferendam. Sed
ministerium in bonos & malos. Non exhorreat ecclesia
ministerium malorum: respiciat potestatem dominu. Quid
facit ibi minister malus, vbi bonus est dominus? Neque
plantat, neque qui rigat est aliquid, sed qui incrementum
dat Deus. Si superbus fuerit minister, cum diabolo compa-
tatur. sed non contaminatur donum Christi, quod perbi-
1. Cor. 3. b fluit purum est. Per lapideum canalem transit aqua ad ho-
Ibidẽ paulo post medium. las: in canali lapideo nil generatur, sed hortus fructus pa-
timos affert. Habent ergo non modò boni, sed etiam m-
ministerium baptizandi, sed neuter potestatem bap-
Ministerium enim dedit Christus seruis, sed potestatem
sibi retinuit, quam si vellet poterat seruis dare, vt
daret baptismum suum tanquam vice sua. Et potestatem
Ibidem. suam constituere poterat in aliquo vel in aliquibus seruis
vt tanta vis esset in baptismo serui, quanta est in baptis-
domini. sed noluit ne seruus in seruo spem poneret. Ioan-
Hier. 17. a zat seruus vt minister, baptizat dominus tanquam posses-
tem habens: quam si daret seruis, vt scilicet ipsorum eo
quod domini erat, tot essent baptismi quot seruis: vt sicut
ctus est baptismus Ioannis, sic diceretur baptismus Pe
vel Pauli. Quod ne fieret, retinuit sibi dominus potestatem

baptismi, seruis autem ministerium dedit. Si ergo seruus
dicit se baptizare, rectè dicit, sed tanquam minister bapti-
zat. Ideo non differt siue bonus siue malus baptizet. In-
de etiam nemo dicit, baptismus meus, cùm tamen dicat
euangelium meum, prudentia mea: licet sint hæc à deo, in
quibus differentia est. Alius enim alio melius operatur in *Ibidem et*
euangelizando: & alius alio prudẽtior est. Alius autem alio *libr. 5. de*
magis minusue baptizatus, siue ab inferiori siue à maiori *bapt. con-*
baptizetur, dici non potest. *tra Don.*
Capite 14

Quæ fuit potestas baptismi, quam potuit Christus dare seruis. C

HIC quæritur, quæ sit illa potestas baptismi, quã Chri-
stus sibi retinuit, & potuit dare seruis. Hæc est, vt plurimi
dicunt, potestas dimittẽdi peccata in baptismo: sed potestas
dimittendi peccata quæ in deo est, deus est. Ideo alij dicunt
quod potestatem non potuisse dare alicui seruorum: quia
non potuit dare vt esset quod ipse est, vel vt haberet essen-
tiam quam ipse habet, cui hoc est esse quod posse. Dicunt *Hic magi-*
enim. Si hanc potentiam alicui dare potuit, potuit ei dare, *ster non*
quam creare: quia non est hoc maioris potentiæ quàm *tenetur.*
illud. Ad quod dici potest, quia potuit eis dare potentiam di-
mittendi peccata, non tamen eãdem qua ipse potens
est, potentiam creatam, qua seruus posset dimittere pec
cata, non tamen vt author remissionis, sed vt minister,
hoc autem sine deo authore vt sicut in ministerio habet ex-
teriùs sanctificare, ita in ministerio haberet interius mun-
dare, sicut illud fecit deo authore, qui cum eo & in eo ope
batur illud exterius: ita interiùs mundaret deo authore, qui
verbo velut quodam ministerio vteretur. Item etiam
solus deus per aliquem creare aliqua, non per eum tan-
quam authorem, sed ministrum cum quo & in quo opera-
tur, sicut in bonis operib⁹ nostris ipse operat & nos: nec ipse
solus, nec nos tãtum, sed ipse nobiscum & in nobis: & *1. Cor. 3. a*
nos in illis agendis ministris eius sumus, non autho-
res. Deus ergo potuit dare seruo potestatem dimittendi pec-
cata in baptismo, id est, vt in mundatione interioti seruus
dominus operaretur: non seruus sine domino, nec
dominus sine seruo, sed dominus cum seruo & in seruo:
sicut in exteriori ministerio dominus operatur cum seruo
& in seruo. Vnde & dominus dicitur sanctificare, & seruus:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. 85. Tomo 4. Leui. 12. d Exod. 16. a

sed dominus inuisibili gratia, seruus visibili sacramento. Vnde Aug. super Leuit, Dominus ait. Ego dominus qui sanctifico. Et de Moyse etiã dictum est, Et sanctificabis eum. Sanctificat Moyses sanctificat visibilibus sacramentis per ministerium: dominus autem inuisibilis gratia per spiritum, vbi est corum fructus visibilium sacramentorum. Sine hac sanctificatione visibilia sacramenta nil prosunt. Si quis hoc melius aperire poterit, non inuideo.

Quib' est collata potestas baptizandi. Lic. de offic. eccle. last. c. 24. et habetur de cõs. di. 4. c. cõstat Cap. 100. De conse. dist. 4. c. mulier.

QVIBVS LICEAT BAPTIZARE.

Distinct. VI.

Virũ rebaptizandi sint qui ab hæreticis baptizantur. Homi. 36. super mat. et habetur de cõs. di. 4. c. Sine, ad quæst. Orosij. quæstio. 59. to. 4. & habet de cõs. dist. 4. ca. Quamuis. Augu. ad Maxi. epi.

NVnc quibus liceat baptizare addamus. De hoc Leo papa ait, Constat baptismum solis sacerdotibus esse tradendum: eius quoq; ministerũ nec ipsis diaconibus impune usurpandum: quia non est licitum absque episcopo vel presbytero, nisi his præsentibus vel absentibus, vltima sanguinis cogat necessitas: quod etiã concessum eis fidelibus permittitur. Ex consilio Carthaginensi quarto. Itẽ mulier, quãuis docta, baptizare nõ præsumat, nisi forte necessitate cogente. De illis verò qui ab hæreticis baptizantur, vtrum rebaptizandi sint quæri solet. Ad quod breuiter dicimus, quia quicunque sit qui baptizet, si seruatur forma à Christo' tradita, verum baptismum dat: & ideo quicunque à bonis catholicis rebaptizare, ne confessio & trinitatis inuocatio videatur annullari. Item Augu. Quanuis vnum sit baptisma, & hæreticorum, scilicet eorum qui in nomine patris & filij & spiritus sancti baptizant, & ecclesiæ catholicæ: qui tamen foris ecclesiam baptizantur, non sunt ad salutem baptismum, sed ad pernicies: habẽtes forma sacramenti, virtutem autem eius abnegantes. & ideo ecclesia non eos rebaptizat, quia in nomine trinitatis baptizati sunt: & ipsa est forma sacramenti. Item, Rebaptizare hæreticum, qui hæc sanctificationis signa perceperit, quæ nimio peccatum est: catholicum verò, immanissimum sacrilegium est. Ex his apertè colligitur, quòd qui etiã ab hæreticis baptizati sunt, seruato charactere Christi, rebaptizandi non sunt: sed tantum impositione manus reconciliandi vt spiritum sanctum accipiant, & in signum detestationis hæreticorum. Sunt tamen nonnulli doctorum, vt Cyprianus & alij quidam, qui dicere videntur ab hæreticis non posse tradi baptismum: & eos esse rebaptizandos cum veniunt ad ecclesiam, qui ab illis dicuntur baptizati. Sed hoc de illis manifestum est, qui extra formam ecclesiæ baptizare presumunt. Cyprianus tamen ibi à veritate deuiasse videtur: qui ait de Eunico, Quomodo sanctificare aquam potest cum ipse immundus est, & apud quem spiritus sanctus non est? cum dominus dicat in lege, Quæcunque tetigerit immundus, immunda erunt: quis potest dare quod ipse non habet? Sed hoc ergo ex ignorantia eum dixisse Augustinus innuit dicens. Martyrem Cyprianum gloriosum, qui apud hæreticos non rebaptizatos datum baptismum nolebat cognoscere, si eos nimis detestaretur, tanta eius merita vsque ad martyrij secuta sunt, vt & charitatis qua excellebat obumbratio illa fugaretur: & si quid purgãdum erat tribulationis falce tolleretur. Nec nos qui baptismi veritatem & hæreticorum iniquitatem agnoscimus, ideo Cyprianis meliores sumus, sicut nec Petro: quia gentes iudaizare non cogimus.

Eunico. 203. ff. 2. et habetur de cõs. di. 4. ca. rebaptizare. Opinio quorũdã. Epi. 12. li. 1 superillud Eccl. 34. a ab immũdo quid mũd. Nũe. 19. d & Leuit. 5. 7. & 11 De Vnico bapt. c. 13. Tomo 7. Ad Ga. 2. Cõment. a

Quod nullus in materno vtero baptizetur.

HOC etiam sciendum est, quod licet ter immergatur propter mysterium trinitatis, tamen vnum baptisma reputatur. Illud etiam ignorandum nõ est, quòd in materno vtero nullus baptizari potest, etiam si mater baptizetur. Vnde Augustinus, Qui in maternis vteris sunt, ideo baptizari non possunt, quia qui natus adhuc secundum Adam non est, se in Christum non potest renasci: neque regeneratio illa renasci potest, quem generatio non præcessit. Item non potest quisquam renasci antequam natus sit. Si quis obijcit de Hieremia & de Ioanne Baptista, qui ab vtero sanctificati leguntur: quod etiam de Iacob quidem dici potest. Dicimus, si sanctificatio ibi accipitur interior & spiritualis, in miraculis diuinæ potentiæ esse habendum, vt Augustinus ait, ambiguè super hoc loquens, Si vsque adeo, inquit, in illo puero accelleratus est vsus rationis & vocis, vt intra materna viscera iam posset agnoscere & velle, quod in aliis parvulis expectat ætas vt possint: miraculis habendum esse diuinæ potentiæ, non ad

4. cap. De cõs. di. 4. eodẽ mõ Hieronymus super epistolam ad Roma. De cõs. di. 4. quæ in materno. Lib. de fide mo bono. Cap. 24. Ad Dardanũ de sẽ sentia dei epi. 57 post medium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

humanæ trahendum exemplum naturæ. Nam quando de-
Hiere.1.b luit deus, etiam iumentum locutum est. Idem. De Hie-
& Lu.1.b mia legitur. Priusquam exires de ventre, sanctificaui
Mala.1.a Illa tamen sanctificatio qua efficimur templum dei,
Eadē epi. nisi renatorum est. Nisi enim quis renatus fuerit ex
54.inmedio & spiritu sancto, nō potest intrare in regnū dei. Nemo autē
Nu.22 nascitur nisi prius nascatur. Vnde illa sanctificatio potest
Hiere.1.b dum prædestinationem accipi. Ecce videtur dubitare
1.Cor.3.d qui, qui etiam in eodem dicit, Non dictum est quia cre-
Ioan.3.a dit infans in vtero, sed exultauit: nec Elisabeth dicit, Fe-
Luce 1.c tauit in fide, sed exultauit in vtero meo. Et potuit esse si-
Ambr.& gnificatio tantæ rei à maiori cognoscendæ indicium, non
Bed super à paruulo cognitæ. Absque assertione de hac sanctifica-
1.cap.Lu- ne loquitur, non definiens qualiter intelligenda sit illa
ca. ctificatio: an sit signum futuræ rei, an veritas iustificā-
n s per spiritum factæ. Sed melius est vt dicamus illos
pter communem legum in veteris iustificatos, &
præuentos dimissis omnibus peccatis: quod etiam
sanctorum testimoniis docetur.

In epistō. quæ incipit, Reuerēdissimo & sanctissimo.

Si baptismus sit verbis corruptè prolatis.

De cōs.di. 4 ca. Rectul. runt.

QVERI etiam solet, Si corruptè proferantur verba, ut
an baptismus sit. De hoc Zacharias Bonifacio scribit. Re-
lerunt mihi nuntij tui, quòd fuerit sacerdos in eadem
nincia, qui Latinam linguam pœnitus ignorabat: &
baptizaret, nescius Latini eloquij, infringens linguam
ceret, Baptizo te in nomine patria & filia & spiritus
& propter hoc consideraſti rebaptizare. Sed si ille qui
tizauit, non errorem inducens vel hæresim, sed pro
ignoratia Romanæ locutionis, infringendo linguam
tizans dixisse nō possumus consentire vt denuo bapt

De cōs.di. 4.ca.simul lo ex epist. Leonis 1. ad Rustic. epi. qua est nu.70.

Leo papa.

PRETEREA sciendum est quòd illi, de quibus
la extāt indicia inter propinquos vel domesticos vel co
nos, a quibus baptizari fuisse doceantur, agēdum est
nascantur ne pereant: in quibus quod nō ostēditur ge
ratio non finit vt videatur iteratum. Conferendum est
detur, quod collatum esse nesciturquia non temeritas
teruenit pr esumptionis, vbi est diligentia pietatis.

De illo

De illo qui pro ludo immergitur.

Libr 7 de baptis & cōtra Donatis.1.35. & hab.de cōs.dist.4. Solet etiā quæri. Augu.ad Bo. nif. epist. 23.in medio et habe.de cōsec.dist. 4. non te moueat. Leo papa in epis.ad vniuersos per Siciliā cōstitutos quæ est 4. in ordine & habe. De cōs.di. 4.ca. duo tēpora & ca.si qua necessita- te 2.li.de officiis ca. 24.de cōs. dist.4.ca. Paruuli. De cōs.di. 4.cū ppar uulis. Ex Aug.li.4. de baptis. cōtra Do-

SOLET etiam quæri, de illo qui iocans sicut mimus,
cum memoratione tamen trinitatis immergitur, vtrum ba-
ptizatus sit. Hoc autem Augustinus nō definit, ita inquiēs,
Istorum ludicrē & mimicē & ioculariter ageretur, vtrum
reprobandus esset baptismus qui sic daretur, diuinū iudi-
cium per alicuius reuelationis miraculum oratione implo
randum esse censerem. Videtur tamen sapientibus nō fuis-
se baptisma: vt cum aliqui in balneum vel in flumē mergun
tur in nomine trinitatis, non est tamen baptismus, quia nō
intentione baptizādi illud geritur. Nam in hoc & in aliis
sacramentis sicut forma est seruanda: ita & intentio illud
celebrādi est habēda. Illud etiam nō te moueat, quòd qui-
dam nō ea fide paruulos ad baptismū ferunt, vt per spiritū
illum regenerentur æternā: sed eos putāt hoc remedio
temporalem accipere sanitatem, nō enim propterea illi nō
regenerantur, quia nec ab illis hac intentione offeruntur.

Quòd duo tempora erant in quibus baptizabantur homines.

IGNOSCENDVM est etiam in baptizandis ele-
duo tempora esse seruanda, id est, Pascha & Penteco-
ten in sabbato Paschæ vel Pētecostes baptismi sacramen
ne celebretur. Qui verò necessitate mortis vel periculi
mortis, omni tempore debent baptizari.

De responsione patrinorum.

IGNORO cuncti ad baptismum venientes, fidem suam
fateri debent, & exponere ad quid petēdum venerint ad
lauacrum. Vnde etiam à baptizando quæritur, Quid veni-
ad ecclesiam petere? Qui si adultus est, pro se respondet,
hoc est, sacramentū fidei, & doctrinam. Ita etiam per
ipsum interrogatus, respondet se credere in patrem & fi-
lium & spiritum sanctum. Si autem paruulus est, non va-
let credere vel loqui, alius pro eo respōdet, vnde Isidorus,
Infantes: alio profitente baptizantur, qui adhuc loqui vel
pro se nesciunt: sicut etiam pro ægris, mutis, vel surdis
alius profitetur dum baptizantur, sic & de pœnitentibus
dictum est. Si verò pro eo qui respondere potest alius re-
spondeat, non itidē valet: sicut dictum est, Aetatem habet,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Baptistas. c.24.

Ioan.9.c Exquo sensu pro paruulo dicatur, Credo & Fidem peto.

De cõs.d. 4.nihil est aliud ex epi.ad Bonifa.23. in fine. & aliàs,s. de. De cõ se.dist.4. Primo igitur ex hugu.li.2.de sym.ad cathe.ca.1. & 2.et li. 4.Cap.1.

pro se loquatur. Si verò quæritur ex quo sensu pro paruulo dicatur Credo, vel fidem peto: Dicimus de sacramẽto fidei id esse intelligendum, quod respondetur petere cũ defertur ad ecclesiam, & habere fidem cùm baptizatur: vt sit sensus cùm dicitur, Fidem peto, id est, sacramentum fidei percipio: Credo, id est, sacramentũ fidei suscepturo: quod est, hic paruulus præsto est sacramentum fidei accipere: Vnde Aug. Nihil est aliud credere quam fidẽ habere. Et ideo cùm respondetur credere paruulus, qui fidei nondum effectum habet, respondetur fidem habere propter fidei sacramentũ, & conuertere se ad deum propter * conuersionis sacramẽtum. Sed adhuc quæritur ex quo sensu pro paruulo respondeatur, Credo in deum patrem, & in Iesum Christum, & in spiritum sanctum. Nunquid de sacramento fidei, an de fide mentis ibi agitur? Si de sacramento, cur nominatim distinguuntur personę: Si verò de fidei affectu, quomodo verum est, cùm ea paruulus careat? An illa dicturus paruulus spondetur cùm creuerit, sicut & omnibus pompis diaboli spondetur abrenũciare: quod si non fecerit factus adultus, tenebitur ipse, vel sponsor: Sanè etiam dici potest ibi sponderi pro paruulo, quòd ad maiorẽ ætatẽ si venerit, & pompis diaboli renunciabit, & sanã fidem seruabit, cuius tunc sacramentũ recipit. Hac autem sponsione paruulus pro quo fit, tenebitur, non sponsor: si tamẽ vt ea tentio impleatur, quantùm in se est, operam dederit, quia ei gitur à patrino, vt sit diligens circa eum pro quo spopondit, solicitudo. De hoc Aug. Certissimam emisistis cautionem qua renunciare pompis diaboli spopondistis.

De emiss. cleric.cap. 25.& habetur de cons.dist. 4.ante baptismum. In li.1.de symb.ad cathec. Cap.1.

De catheciſmo & exorciſmo.

ILLA autem interrogatio & responsio fidei fit catheciſmo, cui additur exorciſmus. Ante baptiſmum ergo fit catheciſmus, & exorciſmus: post catheciſmum sequitur exorciſmus: vt ab eo qui iam fide instructus est, aduersarius virtus pellatur. Exorciſmus de Græco dicitur in Latinum Adiuratio: Catheciſmus, Instructio. Catechizare est instruere: vt de symbolo ac rudimentis fidei. Exorcizare est adiurare: vt, Exi ab eo spiritus immunde. Symbolum est signum vel collatio. Signum, quia eo fideles ab infidelibus discernuntur: Collatio, quia ibi totius fidei sufficientia &

& habe. de consec. dist.4. sicut nos. De cõsecratione. A quibus perficiẽdi sint, & habe. de cõs. dist. 5. ca. Manus. Nota glossa ibidẽ. De cõs.di. 4.c. presb. Et Greg.i regist.li.3. c.9.et 26. De institutione cleri. lib.1.c.30. de cõs.dist. 5.ca.nonisi sime. Verb.nº 1. papa nr̃e pro ad oẽs Christianos enim mittũ. Vt ban°, &c. d.cet oẽs Christianos, & de cõs.dist.5.c. oẽs fideles ciuesmed.

nascentis est collata. Catheciſmus & exorciſmus neophytorum sunt: magisque sacramẽta alia quàm sacramenta dici debent. Neophytus nouitius interpretatur vel rudis: & dicitur Neophytus nuper ad fidem conuersus, vel in disciplinã religiosæ conuersationis rudis. Hæc ergo præcedũt baptiſmum: non quòd sine istis non possit esse baptiſmus verus, sed vt baptizandus de fide instruatur, & sciat cui debitor fiat deinceps, & diaboli potestas in eo minuatur. Vnde Ambrosius, Ante baptiſmum catheciſzandi debet in homine præuenire officium: vt fidei catheciminus accipiat rudimentum: & sciat cui debitor fiat deinceps. Item Aug. Parabolis insufflãtur & exorciſzantur, vt ab eis pellatur potestas diaboli, ne iam contendant eos subuertere, ne baptiſmum consequantur. Non ergo ab infantibus creatura dei effla- tur vel exorciſzatur, sed diabolus, vt recedat ab homine.

DE CONFIRMATIONE.

Diſtinct. VII.

NVnc de sacramento confirmationis addendum est: de cuius virtute quæri solet. Forma enim aperte est, scilicet verba quæ dicit episcopus, cũ baptizatos in fronte sacro signat chriſmate. Hoc sacramẽtum ab aliis presbyteris non potest, nisi à summis sacerdotibus: nec tẽpore apostolorum ab aliis quàm ab ipsis apostolis legitur peractũ, nec ab aliis quàm ab illis qui locum eorum tenent, perfici debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irritum erit & vacuum, nec inter ecclesiastica reputabitur sacramenta. Licet autem presbyteris baptizatos tangere in fronte, sed non chriſmate signare in fronte. Virtus autem huius sacramenti est donatio spiritus sancti ad robur: qui in baptiſmo datus est ad remiſsionem. Vnde Rabanus, à summo sacerdote per impositionem manus paraclerus traditur illis: vt roboretur per spiritum sanctum ad prædicandum. Aliis illud, quod ipse in baptiſmo consecutus est. Item, Ambrosius fideles per manus impositionem episcoporũ, post baptiſmum accipere debent spiritum sanctũ, vt pleni Christiani inueniantur.

Melchiades in epiſt. ad Hiſp. epiſcopos.

SCITOTE vtrunque esse magnum sacramentum

& habetur de cons. dist. 5. ca. de his vero.

Vbi supra de cons. c. dist. 5. ca. Nouissimi.

De modo conferēdi, de consec. dist. 5. ca. vt epi. & ca. vt ieiun. & ca. dist. est.

Lib. cōtra epistolam Parmeniani. 2. c. 12. 1 to. 7.

sed vnum maiori veneratione tenendum, sicut à maioribus datur. Ecce malus dicit sacramentum confirmationis fortè non ob maiorem virtutem & vtilitatē quam cōferens, sed quia à dignioribus datur. & in digniore parte corporis fit, s. in fronte: vel fortè quia maius augmentum virtutum præstat, licet baptismus plus ad remissionē valeat. Quod videtur innuere Rabanus dicens, In vnctione baptismi spiritum sanctum descendere ad habitationem dei consecrandam. In hac verò eiusdem septiformem gratiam cum omni plenitudine sanctitatis & virtutis venire in hominem. Hoc sacramentum tantùm à ieiunis accipi, & ieiunis tradi debet, sicut & baptismus: nisi aliter cogat necessitas. Nec debet iterari, sicut nec baptismus, vel ordo. Nulli enim sacramento facienda est iniuria: quod fieri putatur, quando non iteratur. Sed vtrum aliqua vel nulla iterari possint, quæstio est. Nam de baptismo & ordine quòd non debeant iterari, apertè Aug. dicit vtrunque sacramentum est, & quadam consecratione datur. Illud quidem cùm baptizatur: illud cùm ordinatur. Ideóque in ecclesia catholica vtrunque non licet iterari, quia neutri facienda est iniuria: quod indubitanter etiam de confirmatione tenendum est, de aliis verò vtrum iterari valeant vel debeant, postea differemus.

DE SACRAMENTO ALTARIS & Eucharistiæ.

Distinct. VIII.

De eucharistia sacramento secūdū se. Amb. lib. de initiandis mysterior. c. 8. Tomo 4.

Exod. 16. c

Psal. 77.

Ibidem.

cap. 9.

Ioan. 6. d

POst sacramentū baptismi & confirmationis sequitur Eucharistiæ sacramentum. Per baptismū mundamur, per Eucharistiam in bono cōsummamur. Baptismus extinguit vitiorum, eucharistia spiritualiter reficit. Vnde excellenter eucharistia dicitur, id est, bona gratia: quia in hoc sacramento non modò est augmentū virtutum & gratiæ: sed ille totus sumitur, qui est fons & origo totius gratiæ. Cuius figura præcessit, quando manna pluit deus patribus in deserto, qui quotidiano cæli pascebantur alimento. Vnde, Panē angelorū manducauit homo. Sed tamen qui panē illum manducauerūt, mortui sunt. Ille verò panis viuus, qui de cælo descendit, vitā mundo tribuit. Māna illud de cælo, hoc super cælum. Illud scatebat vermibus in die alterum reseruatum: hoc ab omni corruptione abemum.

Quicunque religiosè gustauerit, corruptionem non videbit. Illud datum fuit antiquis post transitū maris rubri, vbi Pharaōnis Aegyptiis liberati sunt Hebræi. Ita hoc cæleste Exo. 16. d manna non nisi renatis præstari debet. Panis ille corporalis populum antiquum ad terrā promissionis per desertū vexit. Hæc esca cælestis fideles huius seculi per desertum Ioan 19. f. transeuntes in cælum subuehit. Vnde rectè viaticū appellatur, quia in via nos reficiens, vsque in patriā deducit. Sicut agnus in mari rubro figura baptismi præcessit, ita in manna significatio dominici corporis. Hæc duo sacramēta demonstrata sunt vbi de latere Christi sanguis & aqua profluxerunt: quia Christus per sanguinem redemptionis, & aquā Exod. 12. b Gen. 14. d ablutionis nos redimere venit à diabolo & à peccato: sicut Pharaōnis per sanguinem agni paschalis ab exterminatore, per aquam maris Rubri ab Aegyptiis liberauit. Huius De sacramentis li. sacramenti ritum Melchisedech ostendit, vbi panem & vinum Abrahæ obtulit. Vnde vt ait Ambro. intelligi da- 4. ca. 3. in to anteriora esse sacramēta Christianorū, quam Iudæorū. Tomo 4. d

De institutione sacramenti. B

HIC etiam alia considerāda occurrunt quatuor, scilicet sacramentum, institutio, forma, & res. Sacramentum quando Dominus instituit, quando post typicum agnū corpus & sanguinem suum discipulis in cœna porrexit. Vnde Eusebius Emissenus, Quia corpus absumptum ablaturus erat ab oculis, & illaturus syderibus, necesse erat vt die cœnæ sacramentum nobis corporis & sanguinis cōsecraret: vt colerent semper per mysteriū quod semel offerebatur in preciū. Mat. 26. c De consec. dist 2. ca. Quia corpus.

De forma. C

FORMA verò est quam ipse ibidem edidit dicens, Hoc est corpus meum: & pòst, Hic est sanguis meus. Cùm Mat. 26. c hæc verba proferuntur, conuersio fit panis & vini in substantiam corporis & sanguinis Christi: reliqua ad laudem dei dicuntur. Vnde Ambros. Sermone Christi hoc cōficit sacramentum, quia sermo Christi creaturam mutat: Ita li. de sacramētis. 4. cap. 4. Tomo 4. ex pane fit corpus Christi: & vinum cum aqua in calicem missum fit sanguis consecratione verbi cælestis. Consideremus autem quibus fit verbis, attende quæ sunt verba. Accipite Mat. 26. c inquit, edite ex eo omnes hoc est corpus meum. & iterum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Libr. 4. de sacramen. c. 4. to. 1. & de cõf. dist. 2.

Panis est. Amb. lib. cap. 5.

Ibid. c. 4.

1. Timo. 2.

De consc. dist. 2. ca. Verũ sub fi. & Aug. epi. 59. in tom. 2.

Quare post alium cibum dedit corpus & sanguinem discipulis.

1. Cor. 11. c

Ad Ianuarium epi. 118. circa finem. tomo 2.

De consc. dist. 2. c. Liquide app.

1. Cor. 11. d

Aug. de ciu. dei li. 10. cap. 5 tomo 5.

& de cõf.

Accipite & bibite ex hoc omnes: hic est sanguis meus. Reliqua omnia quæ dicũtur, laus deo refertur, oratio populo, pro regibus. Item Aug. Credendum est q̃ in verbis Christi sacramenta conficiantur: reliqua omnia nihil aliud sunt quam laudes, vel obsecrationes & petitiones. Ecce quæ hæc institutio & forma sacramenti. Vbi consideratione dignũ est, quare illud sacramentũ post cænã dedit discipulis. Dominus igitur ad inuisibilia paternæ maiestatis migraturus, celebrandum discipulis typico p̃ pascha, quoddã memoriale eis commendare volens, sub specie panis & vini corpus & sanguinem suum ita eis tradidit, vt ostenderet legis veteris sacramenta inter quæ præcipuum erat agni paschalis sacrificium in se finem terminari, ac legis nouæ sacramẽta substituit: inquibus excellit mysterium Eucharistiæ. Ideo etiã post alia cibus vt hoc vnum arctiùs memoriæ discipulorum infigeret, ab ecclesia deinceps frequentaretur. Sed non eximendo plinam sanxit in posterum, vt post alios cibos sumatur potiùs a ieiunis sumi oportet: sicut Apostolus docet, vt gulari reuerẽtia diiudicetur, id est, discernatur ab bis, quod dominus apostolis disponendum reliquit. Aug. Apparet, cum primò acceperunt discipuli eucha stiam, non eos accepisse ieiunos: non ideo tamen c niandum est vniuersæ ecclesiæ, quòd à ieiunis sumi per. Placuit enim spiritui sancto, vt in honore tanti menti. priùs in os Christiani dominicum corpus in quam alij cibi: ideo vbique mos iste seruatur. Non quia post cibos dedit dominus, ideo prandi vel c accipere debent, vt illi faciebant quos Apostolus guit Nam saluator, quò vehementiùs commendare sterij illius altitudinem, vltimũ hoc voluit infigere bus & memoriæ discipulorũ, a quibus ad passionẽ f surus erat. Quo autem ordine dein ceps sumeretur, lis, per quos ecclesias dispositurus erat, reseruauit

De *sacramento* &c.

NVNC quid ibi sacramentum sit, & quid res, vi mus. Sacramẽtum est inuisibilis gratiæ visibilis forma ma ergo panis & vini, quæ ibi videtur, est sacramentum est, signum sacræ rei: quia præter speciem quã ingerit

sus, aliquid aliud facit in cognitionem venire. Tenent cr species vocabula rerũ quæ antè fuerũt, scili cet panis & ni. Huius autẽ sacramenti gemina est res, vna scilicet cõ menta & significata, altera significata & non contenta. Res menta & significata est caro Christi, quam de virgine tra it, & sanguis quem pro nobis fudit. Res autem significata & non contenta est vnitas ecclesiæ in prædestinatis, vocatis stificatis, & glorificatis. Hæc est duplex caro Christi, & guis. Vnde Hier. Dupliciter, inquit, intelligirur caro Christi & sanguis eius: vel illa quæ crucifixa est & sepulta, & sanguis qui militis lãcea effusus est. vel illa spiritualis ac ia, de qua ipse ait, Caro mea verè est cib⁹, & sanguis meus re est potus &. Nisi manducaueritis carnẽ meã: & biberitis sanguinẽ, nõ habebitis vitã in vobis. Sũt ergo hic tria sacramẽta. Vnũ. quòd tantùm est sacramentum: alterum, quod est sacramẽtum & res: & tertium, quod est res & non mentum. Sacramentum & non res, est species visibilis & vini. Sacramentum & res, caro Christi propria & guis. Res & non sacramentũ, mystica eius caro. Porrò species visibilis sacramẽtũ est geminæ rei: quia vtrãque ficat, & vtriusque rei similitudinẽ gerit expressam. sicut panis præ cæteris cibis corpus reficit & substen- & vinum hominẽ lætificat atque inebriat: sic caro Chri teriorem hominem plus cæteris gratiis spiritualiter re & saginat. Vnde calix meus inebrians, quàm præclarus habet etiam similitudinem cum re mystica, quæ est v- delium: quia sicut ex multis granis conficitur vnus & ex pluribus acinis vinum in vnum cõfluit: sic ex deliũ personis vnitas ecclesiastica cõstat. Vnde A- Vnus panis & vnũ corpus multi sum⁹, &c. Vnde Vnus panis & vnũ corpus ecclesia dicitur, pro eo q̃ si- panis ex multis granis, & vnum corpus ex multis cõponitur: sic ecclesia ex multis fidelibus charitate connectitur. Hoc mysterium pacis & vnitatis nostræ in sua mensa consecrauit: qui accipit hoc myste- nitatis, & non tenet vinculum pacis, nõ accipit hoc rium pro se, sed contra se. Cuius etiam sacramentum Christi proprium de virgine sumptum: quia vt Christi ex multis mẽbris purissimis & immaculatis

dist. 2. ca. Sacrificiũ Grego. in homi. paschali. & habetur de cõs. dis. 2. cap. Species. Rom. 8. f. Cõmẽ. ad 1. ca. epist. ad Ephe. 5 medio. to. 9. & habe. de cõs. distin. 2. Ioan. 6. f De tribus quæ hic posſunt distingui. Psal. 103. Psal. 22. 1. Co. 10. d

De sacramentis fidelium.

De cons. dis. 2. cap. quia pasſa. sic parcat. dominus noſter.

constat, ita societas ecclesiastica ex multis personis à crimi-
nali macula liberis consistit. In cuius rei typo facta est arca
domini de lignis sethim: quæ sunt imputribilia. & alibi
spinæ similia.

Augu. de blasphemia spūs sancti.

DE DVOBVS MODIS MANducandi.

Exo. 25. a De eucharistia sacramento perēparationē ad suscipientes vel mā ducantes. De verbis domini, et habetur de cōs. dist. 2. cap. Quid est christū. Tract. 25. super Ioā. Au. tract. 26 super Ioannē. in tomo 9. Augu. in lib. de remedio pœnitētiæ de cōse. di. 2. cap. quomodo. Ioan. 6. distin. 2. Augu. de Sacramētis fidelīū.

A

Distinct. IX

ET sicut duæ sunt res illius sacramēti, ita etiā duo mo-
di māducādi. Vnus sacramentalis s quo boni & mali
edunt: alter spiritualis, quo soli boni māducant. Vn-
de Aug. Quid est Christū manducare? Non est hoc solum in
sacramento corpus eius accipere: multi enim indignè acci-
piunt, sed in ipso manere, & habere ipsum in se manentem.
Spiritualiter enim manducat qui in vnitate Christi & ec-
clesiæ, quam sacramentum significat, manet. Nā qui dīsce-
dat à Christo, nec carnem Christi manducat, nec sanguinē
bibit: etsi tantæ rei sacramentū ad iudiciū sui quotidie sum-
piat. Spiritualem manducationem Aug. distingues à sacra-
mentali ait. Vt quid paras ventrem & dentem? crede, & ma-
māducasti. Credere enim in eum, hoc est comedere panem
& vinum. Qui credit in eum, māducat eum. Item. Quomo-
do manducādus est Christus? Quomodo ipse dicit. Qui mā-
ducat carnem meā, & bibit sanguinem meū, in me manet,
& ego in eo. Si in me manet, & ego in eo, tunc bibit: quia
tò in me nō manet, nec ego in illo: & si accipit sacramētum
acquirit magnum tormentum. Item, Nulli ambigēdum est
tunc quenquam corporis & sanguinis dominī participē fie-
ri, quādo Christi membrum efficitur: nec alienari ab illius
panis calicisq; consortio, etiam si antequam illum panis
edat & calicē bibat, de hoc seculo in vnitate corporis Chri-
sti constitutus abscedat: quia illius sacramēti beneficio no
priuatur, quando ille habere hoc quod illud sacramētum si-
gnat inuenitur. In illo enim sacramento corpus & sanguinē
suum nobis commendauit, quod & fecit nosipsos. Nam ip-
pos corpus ipsius facti sumus. Itē, Qui discordat à Christo
non manducat carnem eius, nec sanguinem bibit: etsi tanti
rei sacramentum ad iudicium sibi quotidie accipit.

De errore quorundam, qui dicunt à bonis tantùm corpus Christi sumi.

HAEC verba & alia huiusmodi, vbi de spirituali mā-
ducatione agitur, quidam obtuso corde legentes, errotis
caligine inuoluti sunt adeò, vt præsumpserint dicere cor-
pus & sanguinē Christi à bonis tantum sumi & non à ma-
lis, sed indubitanter tenendum est à bonis sumi, nō modò
sacramentaliter, sed & spiritualiter. A malis verò tantùm sa-
cramentaliter, id est, sub sacramento, scilicet sub specie vi-
sibili carnem Christi de virgine sumptam. & sanguinē pro
nobis fusum sumi: sed non mysticam, quæ tantùm bono-
rum est. Quod subditis probatur testimoniis. Grego. Est qui
dicat in peccatoribus & indignè sumentibus vera Christi ca
ro, & verus sanguis: sed essentia. non salubri efficientia. Itē
Augu. Multi indignè accipiunt corpus domini, de quibus
Apostol' ait Qui māducat & bibit calicē domini indignè,
iudicium sibi manducat & bibit. Per quod docemur, quàm
cauendum malè accipere bonum. Ecce enim factum est
malum, dum malè accipitur bonum: sicut econtrà Apostolo
testante est bonum, cùm bene accipitur malum, scilicet dum
malus Satanæ pariēter portatur. Ergo & mala prosunt bo-
nis, sicut angelus Satanæ Paulo: & sancta obsunt malis, bo-
na sunt ad salutem, malis ad iudicium. Vnde qui mandu-
cat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit: non
quòd res illa mala est, sed quia malus malè accipit quod bo-
num est. Idem, Indignè quis sumens corpus Christi nō effi-
citur, quia malus est malum sit quod accipit, vel quia non
efficitur accipit nil accipiat. Corpus enim & sanguis do-
mini nihilominus erat in illis, quib' ait Apostolus, Qui mā-
ducat indignè, &c. His aliisque pluribus apertè ostenditur,
quòd à malis verum corpus Christi & sanguis: sumi-
tur sacramentaliter, non spiritualiter.

De intelligentia quorundam verborum ambiguorum. C

SECVNDVM hos duos modos sumendi intelligētia
quorundam verborum ambiguè dictorum distinguēda est.
Vnde Aug. Bonus accipit sacramentum & rem sacramē-
ti, malus verò sacramentum & non rem. Sacramentum hîc
dicit corpus Christi proprium, de virgine natum: Rem ve-
rò spiritualem Christi carnem. Bonus ergo vtranque Chri
stum carnem accepit. Malus verò tantùm sacramentum, id

De consc. dist. 2. ca. quia apostol' paragra. dominus noster. De consc. dist. 2. in 4. li. decretorum. Super Ioan. tra. 26 post medium in tomo 8. 1. Cor. 11. f 2. Cor. 12. c Aug. tract. super Ioā. 6. post me dio. to. 9. Aug. li. de baptismo contra Donatistas. ca. 8. in tom. 7. 1. Cor. 11. f In glo. 1. Corin. 2. Quotiens cunque vē.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est, corpus Christi sub sacramento, & non rem spiritualem. Item, Non manducans, manducat. & manducans non manducat: quia non manducans sacramentaliter, aliquando manducat spiritualiter, & e conuerso. Et qui manducat spiritualiter, veritatē carnis & sanguinis dicitur sumere: quia ipsam efficientiam habēt, id est, remissionem peccatorū, pro qua videtur orari cùm dicitur, Perficiant in nobis domine quæsumus tua sacramenta quod continent: vt quod nunc specie gerimus, rerum veritate capiamus. Rerum veritatem dicit ipsam efficientiam: quasi dicat, Per hæc sacramenta præsta vt sicut sacramētaliter carnem Christi sumimus, ita spiritualiter sumamus. Vel petit sacerdos, vt Christus, qui nunc sub specie panis & vini sumitur, manifesta visione, sed in essentia diuinitatis est, quandoque accipiatur. Constituitur ergo à bonis & à malis sumi corpus Christi: sed à bonis ad salutem, à malis ad pernicem.

In complēda missa. Grego. in hom. pasc. quæ est. 22

DE HAERESI ALIORVM QVI dicunt corpus Christi non esse in altari, nisi in signo.

Distin. X.

De sacramento eucharistiæ quātū ad cibum qui manducatur respondens sophisticis rationibus illorum qui dicunt corpus christi verū in altari nō esse. Aug. super psalm. 94. nō longe a fine

SVNT & alij præcedentium insaniam transcedentes, audaciùs ac periculosiùs veritati contradicentes, audentes in altari non esse corpus Christi vel sanguinem, sed substantiam panis vel vini in substantiam carnis & sanguinis conuerti, sed ita Christum dixisse: Hoc est corpus meum, sicut Apostolus dixit, Petra autē erat Christus. Dicentes nim ibi esse corpus Christi tātùm in sacramēto, id est, in signo, & tātùm in signo māducari à nobis. Qui errādi occasionem sumunt à verbis veritatis, vnde prima hæresis exorta est in discipulis Christi. Cùm enim diceret, Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit vitam æternā: illi non intelligentes dixerunt, Dura est hic sermo: quis potest eum audire? & abierunt retro. Illis discedentibus instruxit duodecim qui remanserāt. Spiritus est, inquit, qui viuificat: caro nihil prodest. Verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. Intellexisti spiritualiter? spiritus & vita sunt. Intellexisti carnaliter? etiā sic spiritus & vita sunt, sed tibi non sunt. Spiritualiter intellige quæ

enarratio nis in illū psalmum. in tom. 8.

cunque sum. Non hoc corpus quod videtis māducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem effusuri sunt qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendaui, spiritua liter intellectum viuificabit vos: caro autē non prodest quic quam. Sunt etiam & alia, illorum insaniæ fomitē ministrā tia. Ait enim Aug. Donec seculum finiatur, surſum est dominus, sed tamen etiā hic nobiscū est veritas dominus. Cor pus enim in quo resurrexit, in vno loco esse oportet: veritas autem eius vbique diffusa est. Item, Vna persona est deus & homo: vbique per id quod est deus in cælo: per id quod homo est Christus. Dicit etiam, Pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper habebitis. His aliisque vtunpræfati hæretici in assertionem sui erroris.

Ioan. 6. g

Aug. ad Dardan. epi. 57. nō lōge à prin cip. i to. 2. Mat. 26. a

Determinatio præmissorum.

QVAE ex eadem ratione omnia accipiēda sunt, non verbis his negatur verum corpus Christi à fidelibus esse in altari esse, sed his veritas apostolos & in eis nos docet, quod ipsius corpus non per partes discerptum, vt discerpserunt illi discipuli, qui retrò ierunt, sed integrum: vt visibiliter in forma humana, sed inuisibiliter sub forma panis & vini corpus & sanguinem nobis traderet. Quē sententiam Aug. confirmat dicens, ipsum quidem, & non ipsum corpus quod videbatur, manducatur: ipsum quidem inuisibiliter, non ipsum visibiliter. Item, Et si necesse est illud celebrari, necesse est tamen inuisibiliter intelligi. Ita etiam intelligendum est corpus Christi esse in vno loco, scilicet vt sit in forma humana: veritas tamen eius, id est, diuini corporis quæ est, veritas etiam eius id est, verum corpus in omni loco est, vbicunque celebratur. Sic etiam illud intelligē dum est, Pauperes semper habetis vobiscum, me autem nō semper habebitis, secundum corporalem præsentiam scilicet, verum cum eis conuersabatur. Similiter per id quod homo est in cælo est, scilicet visibiliter: inuisibiliter autem est in altari, quia non in forma humana apparet, sed forma panis operitur. Vnde & inuisibilis caro eius dicitur, quæ sit in altari. Sed quia in specie sua non apparet, inuisibilis dicitur. Ait enim Aug. Hoc est quod dicimus, quod omnibus approbare cōtendimus: Sacrificiū ecclesiæ

In epist. ad Hyreneū. & habetur de cōs. di. 2. cap. In lib. sen tentiarū Prosperi. Non hoc. Mat. 26. a

Universidad de Deusto
Biblioteca

& habetur de cōs. dist. 2. ca. hoc est.

duobus confici, duobus constare visibili elementorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine, sacramento, & re sacramenti, id est, corpore Christi. Ex quibus cùm Christus sit verus Deus & homo, quia omnis res illarum rerum naturam & veritatem in se continet, ex quibus conficitur. Conficitur autem sacrificium ecclesiæ duobus, sacramento & re sacramēti, id est, corpore Christi. Est ergo sacramentū & res sacramenti, idem corpus Christi. Ecce inuisibilem dixit carnem Christi, quia forma panis operta sumitur & tractatur. Idémque corpus Christi dixit esse sacramentum & rem: ex quo confirmatur quod suprà diximus. Deinde addit quod magis mouet lectorem. Caro, inquit, eius est, quam sub forma panis opertam in sacramento accipimus: & sanguis eius, quem sub vini specie ac sapore potamus. Caro videlicet carnis, & sanguis sacramentum est sanguinis, carne & sanguine, vtroque inuisibili, intelligibili & spirituali significatur corpus Christi visibile & palpabile, plenum gratia & diuina maiestate.

ibidē vbi suprà.

Quæ sit intelligentia præmissorum.

ATTENDE his diligenter, quia tropo quodam vtitur hic Augustinus, quo solent res significātes rerum significatarum vocabula quas significant. Hic enim visibilis species panis vocatur nomine carnis, & visibilis species vini nomine sanguinis: Inuisibilis verò & intelligibilis dicitur caro Christi, quia secundum illam speciem non videtur caro, sed intelligitur ita & sanguis. Caro ergo inuisibilis dicitur esse sacramentum carnis visibilis: quia species panis, secundum quam illa non videtur caro, est sacramentum carnis visibilis quæ in carne inuisibili, id est, specie, secundum quam caro Christi non videtur caro, significatur corpus Christi, quod est palpabile & palpabile, vbi in sua forma apparet. Ita & de sanguine accipi debet. Quem sensum cōfirmat August. aperiens quæliter prædicta intelligenda sint, quia obscurè dixerat: consequenter dicens ita panem vocari corpus Christi, cùm sit sacramentum corporis Christi, quod in cruce positum est, sicut ipsa immolatio, quæ fit manibus sacerdotis, vocetur Christi passio, non rei veritate, sed significandi mysterio. Et sicut sacramentum fidei dicitur fides. Satis responsum est

De cōsec. dist. 2. hoc est quod dicimus, paragra. sicut ergo.

obiectionibus, & obiectionibus eorum qui negant verum corpus Christi in altari esse, & panem in corpus, vel vinum in sanguinem mystica consecratione conuerti dicentes, Quis ideas manducare dominum suum? Quis etiam audeat dicere quotidie formari corpus Christi de materia vel substantia, quæ non fuit caro virginis?

Autoritatibus probat verum corpus Christi esse in altari, & in id panem conuerti. D

HAEC & his similia obiiciunt illi, in diuino mysterio leges naturæ sectantes: quorum perfidiam subditam conuincunt testimonia. Ait enim veritas, Accipite, hoc est corpus meum. Item Ambr. Si tantùm valuit sermo Heliæ, vt ignem de cælo deponeret: nō valebit tantum sermo Christi, vt substantia mutet? De totius mundi operibus legitur, quia ipse dixit & facta sunt, &c. Sermo igitur, id est, filius, qui potuit de nihilo facere quod non erat, nō potest ea quæ sunt, in id quod non erant? Non enim minus est creare, quàm mutare nouas naturas rerum. Item, Si ordinem quærimus, sterilis effœta fœmina generare cōsueuerat. Liquet ergo quod præter naturæ ordinem virgo generauit: & hoc quod conficitur corpus ex virgine est. Quid ergo hic quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cùm præter naturam sit ipse partus ex virgine? Item, Ante benedictionem alia species nominatur, post consecrationem corpus significatur. Ante consecrationem aliud dicitur, post consecrationem sanguis nuncupatur. Tu dicis Amen, id est, verum est. Quod sermo corde affectus sentiat. Item Augustinus, In specie panis & vini videmus, res inuisibiles, id est, carnem & sanguinem honoramus: nec similiter pendimus has duas species, quod ante consecrationem pendebamus, cùm fideliter facta ante consecrationem panem esse & vinum, quod natura formauit: post consecrationem verò carnem Christi & sanguinem, quod benedictio consecrauit. Item Ambrosius, Christus est in altari vsitatus ante verba sacra: vbi accesserit consecratio, de pane fit Christi caro. Quomodo autem potest qui panis est, esse corpus Christi? Cōsecratione: quæ sit sermonis Christi. Item, Si tanta vis est in sermone Domini, vt incipiant esse quæ non erant: quantò magis operatorius est, vt quæ erant, & in aliud commutentur? Et sic quod erat

Mat. 26. c Amb. lib. de his qui mysteriis initiātur, c. 9. in me dio. to. 4. 4. Reg. 9. Gen. 1. & Psal. 22. Ibidem. Ibidem. Au. in li. sen. Pro. & de cōs. dist. 2. nos autem. Lib. de sacramēti. 4. cap. 4. Tomo 4. Ibidē & de cōse. di. 1. panis est.

panis ante consecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem: quia sermo Christi creaturam mutat: & sic de pane fit corpus Christi, & vinum cum aqua in calicem missum fit sanguis consecratione verbi cælestis. Item Augustinus: Sicut per spiritum sanctum vera Christi caro sine consecratione creaturæ per eundem ex substantia panis & vini idem corpus Christi & sanguis consecratur. Corpus Christi & sanguis virtutis est, & figura. Veritas, dum corpus Christi & sanguis virtute spiritus sancti ex panis vinique substantia efficitur. Figura verò est id quod exterius sentitur. Item Eusebius Emissenus, Inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui, verbo suo, secreta potestate conmutat. Ex his aliisque pluribus constat verum corpus Christi & sanguinem in altari esse, imò integrum Christum sub vtraque specie & substantiam panis in corpus, vinique substantiam in sanguinem conuerti.

De cōsecr. dist. 2. ca. quia corpus.

DE MODIS CONVERSIONIS.

Distinct. XI.

De eucha. sacramēto per cōparationem ad dispensantes vel cōficiētes, & primò de confectione.

SI autem quæritur qualis sit illa conuersio, an substantialis, vel alterius generis: definire non audeo. Formalem tamen nō esse cognosco: quia species panis vel vini, sed caro & sanguis. Ideo distinguēdum videtur, cùm dicitur substantia panis vel id quod erat panis, busdam esse videtur substantialis, dicentibus sic substantiam conuerti in substantiam, vt hæc essentialiter fiat illa, cui sui præmissæ authoritates consentire videntur.

Oppositio.

SED huic sententiæ sic opponitur ab aliis, Si substantia panis, inquiunt, vel vini conuertitur substantialiter in corpus vel sanguinem Christi: quotidie fit aliqua substantia corpus vel sanguis Christi, quæ antè non erat corpus & hodie est aliquid corpus Christi, quod heri non erat: quotidie augetur corpus Christi, atque formatur de materia de qua in conceptione non fuit factum. Quibus hoc modo responderi potest, quia non ea ratione dicitur corpus Christi confici verbo cælesti, quòd ipsum corpus in conceptu virginis formatum deinceps formetur; sed quia substantia panis vel vini, quæ antè non fuerat corpus Christi vel sanguis, verbo cælesti fit corpus & sanguis. Et ideo sic dicuntur conficere corpus Christi & sanguinem: quia eo

rum ministerio substantia panis fit caro, & substantia vini & sanguis Christi: nec tamen aliquid additur corpori vel sanguini, nec augetur corpus Christi vel sanguis.

Augustinus in libro sententiarum Prosperi.

SI verò quæris modum quo id fieri possit, breuiter respondeo. Mysterium fidei credi salubriter potest, inuestigari salubriter nō potest. Quod ergo corpus Christi panis mutatione in id, non augmentatur, nec sanguis ex vini conuersione eius voluntati & potentiæ adscribatur, qui idem corpus de virgine eduxit. fit ergo substantia illa ista sine eius augmento. Nec tamen concedunt quidam, quòd substantia panis aliquando fit caro Christi, etsi fiat caro Christi: sicut aqua facta est panis, & aqua facta est vinum: nec tamen dicitur prima est panis, & aqua est vinum. Alij verò concedūt illud quod erat panis vel vinum, post consecrationem esse corpus & sanguinem: non tamen sequitur, panis est caro Christi, vel vinum est sanguis: quia substantia panis vel vini mutata facta est caro Christi vel sanguis, non est substantia panis vel vini, sed caro & sanguis. Ideo distinguēdum videtur, cùm dicitur substantia panis vel id quod erat panis, busdam est, corpus Christi. Manens enim panis non est corpus Christi: sed mutata in id quod facta est, est corpus Christi. Nec dicimus substantiam panis vel vini materiam esse corporis vel sanguinis Domini: quia non de ea, vt de materia formatur corpus: sed ipsa formatur in illud, & efficitur inde Augustinus, Corpus Christi dicimus illud, quod de fructibus terræ acceptum, & prece mystica consecratum in memoriam Dominicæ passionis. Quod cùm ad usum hominis ad illam visibilem speciem perducatur, sanctificatur vt sit tam dignum sacramentum, nisi operante inuisibiliter spiritu Dei.

In lib. de tri. 3 ca. 4 in fine eiusdem.

Asserunt quidam dictum panem transire in corpus Christi.

QUIDAM verò sic dicunt conuersionem illam esse quendam, vt sub illis accidentibus, sub quibus erat substantia panis & vini, post consecrationem sit substantia corporis & sanguinis: sic tamen, vt non eis afficiatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& sic asserunt dictum panem trãsire in corpus Christi: quia vbi erat panis, nunc est corpus Christi. Quod si est, quid ergo fit de substantia panis & vini? Illi dicunt vel in præsentem materiam resolui, vel in nihilum redigi. Alij verò putauerunt ibi substantiam panis & vini remanere, & ibidẽ esse corpus Christi esse & sanguinem: & hac ratione dici illam substantiam fieri istam: quia vbi est hæc, & est illa: quod mutatum est: & ipsam substantiam panis vel vini dicunt esse sacramentum. Sed quòd non sit ibi substantia, nisi corpus Christi & sanguis, ex prædictis & subditis apertè ostenditur. Ait enim

De sacramentis, et allega. de cõs. di. 2. c. Oia qua. Ioan. 6 c in homil. paschali capi. quid sit sanguis & lib. 4. dialog. c. 68. et hab. de consec. dist. 2.

Ambro. Panem istum quem sumimus in mysterio, illum intelligo vtique, qui manu sancti spiritus formatus est in corpore virginis, & igne passionis decoctus in ara crucis. Panis enim angelorum factus est cibus hominũ. Vnde veritate ipsa dicit: Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. & iterum. Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Ex his itaque duabus sententiis apertè datur intelligi, quia panis ille, & iste, non duo, sed vnus panis, & vna caro procul dubio existit. Quorum efficitur corpus. Illud verè, illud sanè quod sumptum est de virgine, quod resurrexit, & in cælum ascendit. Item Greg. Quis fidelium habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem cælos aperiri. In illo Christi mysterio angelorum choros adesse, summa & ima sociari, vnum quid ex inuisibilibus atque visibilibus fieri? Idem tamen momento & in cælum rapitur ministerio angelorum, & consociandum corpori Christi, & ante oculos sacerdotis altari videtur. Sicut diuinitas verbi totum implet mundum, ita multis locis illud corpus consecratur. Nec sunt ergo multa corpora Christi, sed vnum corpus & vnus sanguis. Ideóque siue plus, siue minus quis inde percipiat, æqualiter corpus Christi integerrimè sumunt. Post consecrationem ergo non est ibi substantia panis vel vini, sed species remaneant. Est enim ibi species panis & vini, color & sapor. Vnde aliud videtur, aliud intelligitur.

Quare sub alia specie.

SVB alia autem specie tribus de causis carnem & sanguinem tradidit Christus, & deinceps sumendum instituit.

Greg. in homi. pas.

vt fides scilicet haberet meritum, quæ est de his quæ non videntur: quia fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentũ. Et ideo etiam, ne abhorreret animus, quod cerneret oculus: quia non habemus in vsu carnem crudam comedere, & sanguinem bibere. Quia ergo Christum vorari dentibus fas non est, in mysterio carnem & sanguinem nobis commendauit. Et etiam ideo ne ab incredulis religioni Christianæ insultaretur. Vnde Aug. Nihil rationabilius, quàm vt sanguinis similitudinẽ sumamus: vt & veritas nõ desit, & ridiculum nullũ fiat à paganis, quòd humanorem occisi hominis bibamus. Ne ergo hoc fieret, & ne horror quidam horror etiam cruoris, in similitudinem accipimus sacramentum. Ex præmissis iam liquet, quare sub alia specie & quare sub ista hoc sacramentum dominus commendarit, & celebrari à nobis instituerit.

De cõs. di. 2. cap. sub figura. Habetur de consec. distin. 2.

Quare sub duplici specie. F

VD quare sub duplici specie sumitur, cùm sub altera tantùm sit Christus? Vt ostenderetur totam humanam naturam assumpsisse, vt totã redimeret. Panis enim ad carnem refertur, vinũ ad animã: quia vinũ operatur sanguinẽ, ergo sedet animę à physicis esse dicitur. Ideo ergo in duabus speciebus celebratur, vt animæ & carnis susceptio in Christo, & vtriusque liberatio in nobis significetur. Valet etiam vt Ambr. ait, ad tuitionẽ corporis & animę quod percipimus: quia caro Christi pro salute corporis, sanguis vero pro anima nostra offertur, sicut præfiguravit Moyses. Caro inquit, pro corpore nostro offertur, sanguis pro anima. Sed tamẽ sub vtraq; specie sumitur totus: quod ad vtranlibet, quia sub vtraque sumitur Christus. Sed si in altera tantùm sumeretur, ad alterius tantùm, i. animæ vel corporis nõ vtriusq; pariter tuitionẽ valere significaretur. Sub vna specie tamẽ totus sumit Christus: nec plus sub vtraq; quàm sub altera tãtũ sumit. Eadẽ enim ratio est, vt ait Augustinus, in corpore Christi, quæ in manna præcesit. De quo dicit, Qui plus collegerat, nõ habuit amplius: nec qui minus paraverat habuit minus. Et licet sub vtraq; specie sumatur totus Christus, tamẽ nõ fit cõuersio panis nisi in carnem, vini nisi in sanguinẽ. Nec debẽt dici duo sacramenta: quia sub vtraque specie idem sumitur. Neque debent sacrari sacramentum: quia benedictio non reperitur

Cõmentario ad Vndecimum caput epi. prioris ad Hebræos, in To. 4.

De cons. di. 2. c. vbi pars est. Exo. 16. d

Universidad de Deusto
Biblioteca

super speciem eandem. Neque aliæ substantiæ in sacrificio veritatis offerri debent: quia de aliis non potest consecrari corpus Christi vel sanguis.

Quare aqua admisceatur.

De consec. dist. 2. ca. cu omne. Apoc. 17. d

AQVA verò admiscenda est vino, quia aqua populum significat, qui per Christi passionem redemptus est. Calix ergo dominicus iuxta canonum præceptum, aqua & vino mixtus debet offerri: quia videmus in aqua populum intelligi, in vino ostendi sanguinem Christi. Cum ergo in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentium plebs ei in quem credit copulatur: quæ copulatio aquæ & vini sic miscetur in calice Christi, vt mixtio illa non possit separari. Nam si vinum quis tantùm offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis.

Iulius papa.

De consec. dist. 2. ca. non debes.

SI verò quæritur, An irritum sit quod geritur, si aqua prætermittatur: Audi quod sequitur in eodem canone. Non potest, inquit, calix domini esse aqua sola, aut vinum sine aqua, nisi vtrúque misceatur. Item Cyprianus, Calix domini non potest esse aqua sola, aut vinum solum, nisi vtrunque misceatur, sicut nec corpus domini potest esse farina sola, nec aqua sola nisi vtrunq; fuerit adunatum, & panis vnius compage solidatum. Si quis tamen non intendens introducere hoc, sed simplicitate, obliuione vel ignorantia aquã prætermiserit, nũ propterea irritum esse iudicatur esse irritũ sacramentũ: sed ille grauiter est corripiendus.

De consec. dist. 2. ca. sicut i sanctificea.

De consec. di. 2. c. & scriptura.

Nam & Græcorũ ecclesia nõ apponere aquã dicitur. Quod etiam ex dictis Cypriani videtur posse colligi. aut enim quis de antecessoribus nostris, vel ignorãter vel simpliciter non hoc seruauerit, quod nos dominus facere & docere magisterio docuit, potest simplicitati eius indulgentia dominica venia concedi. Nobis verò nõ potest ignosci, qui admonemur à domino instructi sumus, vt calicẽ domini cũ vino misceamus secundũ quod dominus obtulit, offeramus. Ex hoc videtur quòd si quis simpliciter vel ignoranter vinum offerat sine aqua, sacramentũ cõficiat. Aqua verò nullatenus sine vino potest offerri in sacrificio: nec panis nisi de frumẽto nec vinum nisi de frumẽti, nisi redactũ fuerit in panẽ: quia Christus & panẽ se dicit, & grano frumenti se cõparat. Quod ergo supra

Ioan. 6. d

dictum est nõ posse vinum solum offerri, determinari oportet. *Ioan. 12. d*
Suscepit enim exceptionẽ. Nõ potest, nisi simpliciter vel ignoranter fiat vel non potest, id est, non debet. Quibusdã tamen videtur hoc generaliter verũ. Colligitur etiã ex præmissis, quòd Christus vinũ aqua mixtum dedit discipulis. Corpus verò tale dedit, quale tunc habuit, id est, mortale & passibile. Nunc verò sumitur à nobis immortale & impassibile: nec tamen maiorem habet efficientiam. Eucharistia quoque intincta non debet dari populo pro supplemẽto cõmunionis: quia nõ legitur Christus alicui discipulorũ præbuisse panem intinctum nisi Iudæ. Tunc verò non accepit Iudas corpus Christi, sed tãtùm panem: corpus verò & sanguinem Christi antè, cum aliis discipulis perceperat.

Determinatio præmissorum.

Iulius papa, quòd intincta nõ debet dari hostia populo: habetur de cons. di. 2. c. cum omne.

VBI ILLA ACCIDENTIA fundantur.

Distinct. XII.

De consequentibus ad consecrationem corporis Christi quantum ad fractionem.

SI autem quæritur de accidentibus quæ remanent, id est, de speciebus & sapore & pondere, in quo subiecto fundentur: potius mihi videtur fatendum existere sine subiecto quàm esse in subiecto, quia ibi non est substantia, nisi corporis & sanguinis dominici, quæ non afficitur illis accidentibus. Non enim corpus Christi talem habet in se formam, sed qualis in iudicio apparebit. Remanent ergo illa accidentia per se subsistẽtia ad mysterij ritum, ad gustus fidelium suffragium: quibus corpus Christi habens formam suam regitur.

De fractione & partitione.

SOLET etiam quæri de fractione & partitione quæ videtur fieri vtrum vera sit: & si ibi vera fractio est, cuius sit, vel in qua re fiat. Cúmque non sit ibi alia substantia quàm Christi, si in aliqua substantia est illa fractio, in corpore Christi videtur esse. Sed ecõtrà, cùm ipsum corpus incorruptibile sit (quia immortale & impassibile) in eo non posse esse videtur. Nam & Christus redarguit eam *Ioan. 6. g* carnem sensum discipulorum: qui putabant carnem Christi aliter aliam in partes diuidendam, & morsibus dilacerandam. Ideo quibusdam placet, quòd non sit ibi fractio quæ videtur: sed dicitur frangi, quia videtur frangi. Qui

Opinio quorũdã.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus obiicitur quod ait Ambro. Nihil falsi putandum est in sacrificio veritatis: vel sicut fit in magnorum præstigiis, vbi delusione quadam falluntur oculi, vt videant esse quod non est. Ad hoc illi dicunt, Nō fallit nos visus, nec fallitur: quod esset, si crederetur ita frangi, vt videtur. Nec illusio est, quod ad vtilitatem fidei, nō ad deceptionem ita fit: sicut & Christus se ostendit duobus discipulis in via in specie peregrini, nec in eo tamen talis forma erat, sed oculi eorum tenebantur ne eum agnoscerent. *Luc. vlt. Capite.*

Aliorum opinio.

ALII verò dicunt, quòd sicut ibi species panis est, & non est ibi res cuius vel in aqua sit illa species: ita est & fractio quæ non fit in aliqua re, quia nihil ibi frangitur, quod mirabiliter dei potentia fieri dicunt, vt ibi sit fractio vbi nihil frangitur.

Aliorum opinio.

Confessio Berengarij & habetur de cōs. dist. 2. ca. ego Berengarius.

ALII tradunt corpus Christi essentialiter frangi, diuidi, & tamē integrum & incorruptibile existere. Quod se colligere asserunt ex confessione Berengarij: qui coactus est coram Nicolao papa & pluribus episcopis, panem & vinum quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solum sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Christi esse: & sensualiter non solum sub sacramento sed in veritate manibus sacerdotum tractari & frangi, & fidelium dentibus atteri.

Sententia probabilior.

SED quia corpus Christi incorruptibile est, sanè potest fractio illa & partitio non in substantia corporis in ipsa forma panis sacramentaliter fieri: vt vera fractio partitio sit ibi, quæ fit non in substantia corporis, sed in sacramento, id est, specie. Ne autem miseris vel insolubile accidentia videantur frangi, cùm ibi sint sine subiecto, licet quidam asserant ea fundari in aere. Est ibi vera fractio & partitio, quæ fit in pane, id est, in forma panis. Vnde 1. Co. 10. d Apostolus ait, Panis quem frangimus, quia forma panis frangit, & in partes diuiditur. Christus verò integer manet & totus est in singulis. Vnde Aug. Quando Christus manducatur, vita manducatur. Sed quis audeat māducare panem suum: & tamen veritas inuitans non ad māducandum *In sermōe de verbis euangel.*

dum trait. Qui manducat me viuit propter me. Nec occiditur Christus vt manducetur, sed mortuos viuificat: quando mā ducatur, tefici non deficit: viuit manducatus, quia surrexit occisus: nec quando manducamus, partes de illo facimus, & quidem in sacramēto sic fit. Item, Norunt fideles quomodo manducent carnem Christi: vnusquisque accipit partē suā. Vbi & ipsa gratia partes vocantur. Per partes manducatur, & manet integer totus: per partes manducatur in sacramento, & manet integer totus in cælo, manet integer totus in corde suo. Ideo ista dicuntur sacramenta, quia in eis aliud videtur, & aliud intelligitur. videtur panis & calix, quod & oculi renūciant quod autē fides instruēda postulat panis est corpus Christi, calix est sanguis. Ex his datur intelligi, quid fractio & partes quæ ibi videntur fieri, in sacramēto fiant. i. in specie visibili. Ideoque illa Berengarij verba ita distinguenda sunt, vt sensualiter non modo in sacramento, sed in veritate dicatur corpus Christi tractari manibus sacerdotū, frangi verò & atteri dentibus verè quidem, sed in sacramento tantùm. Vera ergo est ibi attritio & partitio: sed in singulis partibus totus est Christus. Vnde Hieron. Singuli accipiunt Christum dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulas minuitur: sed integrum se præbet singulis. Item Hilarius, Vbi pars est corporis, ibi est & totum. *Aug. de cōs. dist. 2. In sermone quodā & habetur de cōs. dist. 2 ca. singuli autē capi.*

Quid illæ partes significent.

QVID autem partes illæ significent, Sergius papa tractans. Triforme est corpus Christi. Pars oblata in calicem missa, corpus Christi quod iam surrexit, monstrat commessta, ambulantem adhuc super terram: pars in altari usque ad finem missæ remanens, corpus iacens in sepulchro significat: quia vsque in finem seculi corpora sanctorum in sepulchris erunt. Et sicut partes illæ mysticam tenent significationem, ita etiam & fractio passionis Christi mortis est repræsentatio. Vnde ipse ait, Hoc facite in meam commemorationem, id est, in memoriam passionis meæ. Nam vt ait Ambros. Quia in morte Christi *De cōsec. dist. 2. ca. tria forme.* *Mat. 26. c Luc. 22. c*

sumus, huius in edendo & bibendo carnem & sanguinem memores esse debemus. Sed caueat quisque ne iudicium sibi percipiat, quia iudicium sibi māducat. Non est enim *De cōsec. dist. 2. ca. non ista.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ille panis qui vadit in corpus, sed panis vitæ æternæ, qui ani-
mæ nostræ substantiã fulcit. Sic ergo viue, vt quotidie mi-
rearis accipere, ne accedas indignus. Indignus est, qui al-
ter celebrat mysterium, quàm christus tradidit: vel qui ha-
bens mortale peccatum accedit. Ergo etsi sint peccata quo-
tidiana, vel non sint mortifera, antequàm accedas dimit-
debitoribus tuis. Si dimittis, dimittetur tibi: & sic accede. Panis enim salutaris est, non venenum. Si ita ac-
dis, spiritualiter enim manducas. Spiritualiter enim ma-
ducat qui innocentiam ad altare portat.

Ad Hebr. 7. d. Super ipsa. 20. & habetur de conf. di. 2. ca. semel.

Si illud sit sacrificium, & sit sepius immolatur Christus.

POST hæc quæritur, Si quod gerit sacerdos, singu-
dicatur sacrificium vel immolatio: & si Christus quoti-
immoletur, vel semel tantùm immolatus sit. Ad hoc
uiter dici potest, illud quod offertur & consecratur a sa-
dote vocari sacrificiũ & oblationem: quia memoriale &
repræsentatio veri sacrificij, & sanctæ immolationis il-
in ara crucis. Et semel Christus mortuus in cruce est, ib
immolatus est in semetipso, quotidie autem immolatur
sacramento, quia in sacramento recordatio fit illius q
factum est semel. Vnde Aug. Certum habemus quia C
stus resurgens ex mortuis iam non moritur, &c. tamen
obliuiscantur quod semel factum est, in memoria nostra
nni anno fit, s. quoties pascha celebratur. Nunquid
Christus occiditur? sed tantùm anniuersaria recordatio
præsentat quod olim factum est: & sic nos facit mo
quam videamus dominũ in cruce. Item semel immo
Christus in semetipso, & tamẽ quotidie immolatur
cramẽto. Quod sic intelligendũ est, quia in manifestis
corporis & distinctione membrorum semel tantùm in
ce pependit, offerens se deo patri hostiam redẽptionis
caecem, eorũ scilicet quos prædestinauit. Iteꝝ Ambo. in
sto semel oblata est hostia ad salutem portẽs, quid ergo
Nõne p singulos dies offerimus? Et si quotidie offeram
ad recordationẽ eius mortis fit: & vna est hostia nõ mo
Quomodo vna, & nõ multæ? qa semel immolatus est
stus. Hoc autẽ sacrificium exemplum est illius: idipsum

Augu. in li. sententiarũ Prosperi: & habetur de consec. dist. 2. ca. Semel immolatus. Super epi. ad Hebr. & allegatur de cons.

semper idipsum offertur: proinde hoc idem est sacrificium,
dicatur, quoniã in multis locis offertur, multi sunt
Christi: nõ, sed vnus vbique est Christus: & hic plenus exi-
tus, & illic plenus: sicut quod vbiq; offertur, vnum est cor
pus, ita & vnum sacrificiũ. Christus hostiam obtulit: ipsam
imus & nunc: sed quod nos agimus, recordatio est sacri
Nec causa suæ infirmitatis repetitur, quia perficit ho-
em, sed nostræ, quia quotidie peccamus. Ex his colligi-
sacrificium & dici, quod agitur in altari & Christũ
oblatum, & quotidie offerri: sed aliter tunc, aliter nũc.

dist. 2. c. in Christo.

De virtute sacramenti.

Et etiam quæ sit virtus huius sacramenti ostẽditur: remissio
licet peccatorum venialium, & perfectio virtutis.

De causa institutionis. H

INSTITVTVM est enim hoc sacramentũ duabus
tis. In augmẽtum virtutis, scilicet charitatis, & in me
am quotidianæ infirmitatis, vnde Ambro. Si quoties
ditur sanguis Christi, in remissionẽ peccatorum essun
, debeo semper accipere, qui semper peco, debeo sem-
habere medicinam. Item August. Iteratur quotidie hæc
latio. Licet Christus semel sit passus: quia quotidie pecca
peccati, sine quibus mortalis infirmitas viuere non po
, ex quia quotidie labimur, quotidie Christus mystice
molatur pro nobis. Dedit enim nobis hoc sacramentum
ti, vt quia nos quotidie peccamus, & ille iam mori nõ
, per hoc sacramentum remissionem consequamur.
idie comeditur ipse & bibitur in veritate, sed integer
us manet. Item Mysterium fidei dicitur quia crede-
es quod ibi salus nostra consistat. Si autem quæratur
quotidie communicandum sit. Audi quid inde tra-
August. Quotidie, inquit, eucharistiam accipere nec lau
ec vitupero: omnibus tamen dominicis diebus com-
icandum hortor. Si tamen mens in affectu peccandi
grauari magis dico eucharistiæ præceptione, quàm pu-
ti. Et licet quis peccato mordeatur, si peccanti ta-
de cætero non habeat voluntarem, & satisfaciat la-
is & orationibus, accedat securus: sed hoc de illo di-
em mortalia peccata nõ grauant. Si verò non frequẽ-
Caltem ter in anno homines communicent, nisi fortè

Li. de sacramẽtis. 4. ca. 6. in tomo 4. Ad Ianuarium ibidẽ cap. Sub figura. De consecr. distin. 2. c. Quid sit sanguis. Lib. de ecclesiasticis dogmatibus. c. 53. in tomo 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quis criminalibus impediatur: in Pascha scilicet, & Pentecoste, & in Natali. Omnes ergo communicent, qui nolucrint carere ecclesiasticis liminibus.

Fabianus papa de conf. ds. 2. ca. si non.

SI HAERETICI ET EXCOMMVnicati hoc Sacramentum conficiant.

Distinct. XIII.

Probl.

De potestate conficiendi.

SOlet etiam quæri, Vtrum possint sacerdotes hoc sacramentum conficere queant. Ad quod dici potest, quòd aliquando licet sint praui, consecrant verè, si tamen illicet, qui intus sunt, non merito & sacramento, & si non vita: quia non in merito consecrantis, sed in verbo efficitur creatoris. Vnde Augustinus in tholicam ecclesiam in mysterio corporis & sanguinis Domini, nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur sacramento: quia non in merito consecrantis sed in verbo creatoris, & virtute spiritus sancti. Credendum est enim quod in verbis Christi sacramenta conficiantur. Sicut ipse enim baptizat, ita ipse est qui per spiritum sanctum suam carnem & sanguinem. Item Greg. Putant quidam communionem corporis minus esse sanctificatam, si illotum ficio, quorum vitam eorum oculis videtur ignobilis. quàm magnum laqueum incidunt: vt diuina & occulta steria plus ab alijs sanctificata posse fieri credãt, cũ que spiritus sanctus in rota ecclesia inuisibiliter ea & operando sanctificet, & sanctificando benedicat. sterium ideo dicitur, quòd secretam & reconditam dispensationem. Sacrificium verò, quasi sacrũ factum precc mystica cõsecratur pro nobis in memoriam dominicæ passionis. Sacramentum est in aliqua celebratione res ita fit, vt aliquid significatæ rei accipiamus. Sacramenta Baptisma, Chrisma, Corpus Christi: quæ ideo sacramenta dicuntur, quia sub tegumẽto visibilium rerum diuinitus secretiùs salutem eorundem sacramentorum operatur. Vnde à secretis virtutibus vel sacris Sacramenta dicuntur. Panis & calicis sacramentum Græcè eucharistia dicitur, tinè bona gratia interpretatur: & quid melius corpore sanguine Christi? Sine ergo per bonos, siue per malos ministros intra ecclesiam dispensetur, sacramẽtum tamen quia spiritus sanctus viuificat: nec bonorum dispensatorum

In lib. de corpore domini: & allegatur 3. q. 1. cap. intra catholicam. Ioan. 1. c. 1. q. 1. Multi secularium

1. Cor. 12. b Isidor. lib. 6. eth. primo

meritis ampliantur, nec malorũ attenuatur. Hoc de corpore dominici, hoc & de baptismate & chrismate dicendum est & intuendum: quia virtus diuina secretius operatur in eis. & diuina solum modo est hæc virtus siue potestas, non humana efficacitate. Illi verò qui excõmunicati sunt, vel de hæresi manifestè notati, non videtur hoc sacramentum posse conficere, licet sacerdotes sint: quia nemo dicit in ipsa cõsecratione. Offero, sed Offerimus, quasi ex persona ecclesiæ. Et de eis nõ videtur. Quod etiam Augustinus tradere videtur, dicens, Recolite nomen, & aduertite veritatem. Missa enim dicitur eo quòd cælestis nuncius ad consecrandum viuificum corpus adueniat: iuxta dictum sacerdotis dicẽtis, Omnipotens deus iube hæc perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare tuum, &c. Idcirco nisi angelus venerit, missa quamquam iure vocari potest. Nunquid enim si hoc mysterium hæreticus ausus fuerit vsurpare, angelum de cælo mittet, vt oblationem eius consecrare? maximè cùm eisdem per prophetam comminatus sit dicens, Maledicam benedictionibus vestris. Quòd si benedictionibus eorum se asserit maledictum veritas, quid erit de hostia? Ergo dicemus illum posse benedici ab illo, quem scimus à deo fore maledictum? sua benedictione? Si enim deus maledixerit benedicit hæreticorũ, & schismaticus benedixerit: quis eorũ maledicet? Nũquid benedictio maledicti ad nihilũ poterit verba verissima cõminantis dei. Ex his colligitur. hæreticus à catholica ecclesia præcisus, nequeat hoc sacramentum conficere: quia sancti angeli, qui huius mysterij dispensationi assistunt: tunc non adsunt, quando hæreticus vel schismaticus hoc mysterium temerariè celebrare præsumit. non enim dubitari licet, vbi corporis dominici & sanguinis mysteria geruntur, supernorum ciuium adesse concursum. in huius autem mysterij expletione, sicut formã seruandam habeti oportet vt illud facere intendat. Sed si nõ credit illo mysterio sicut veritas habet, nunquid potest in illud conficere? & si non intendit, nunquid conficit? Aliqui dicunt etiam non rectè de illo mysterio sentiunt posse intendere: non quidem illud conficere, quòd

Hic magister non tetigit.

Augustinus in sermone de corpore Christi.

Vnde dicitur missa. Greg. maledictã benedictionibus sacris. 1. his quæ in eucharistiæ benedictionibus posita, vel quæcunque à vobis benedicetur, vel quomodo benedicta, de, vel quæ quomodocunque dicãtur ab eis, adulatorũque peccatoribus dumodo distinctiones sint, & habeantur. 3. q. 1. cap. multi secularium, ad finem Hier. ma

Iedicã benedicentibus vos.i. quicquid à vobis benedicetur, per me erit maledictũ & habetur.1.q.1. e.maledicã.Gre.super Ezec. Qui ex positione sa cri eloquij vt audito verbis placeat aliquid fingit, sua verba loquitur nõ dei, qui aũt in Verbi dominicis alter quãis qui ptulit referat, essi sub alio intellectu tamẽ ad ædificationẽ charitatis tendit, dimissi sunt verba quæ dicit.

iam esset rectè credere, sed id agere quod geritur ab altari conficitur: & sic adhibetur intentio, & si intẽtio dicatur esse conficiendi illud ministerium, tamen ex quo intendit ea dicere & agere quę ab aliis geruntur, impletur mysterium. Illud etiam sanè dici potest, quòd à brutis animalibus non sumitur Christi non sumitur, et si videatur. Quid ergo sumimus, vel quid manducat? Deus novit hoc. De hoc sacramysterio aliqua perstrinximus, à catholicis fideliter tenenda. Qui enim his contradicit, hæreticus iudicatur.

Quid faciat hæreticum, & quid sit hæresis.

NE autem ignores quid faciat hæreticum, vel quis hæreticus, audi breuiter quid inde sancti doctores tradiderint. Hilar. ait, Exiterunt plures, qui cælestium verborum veritatem, non veritatis ipsius absolutionem susceperunt, aliter interpretantes quàm dictorum virtus postularet. Intelligentia enim hæresis, non de scriptura est: & sensus sermo, sit crimen. Idem in lib. 8. Intelligentiæ sensus crimine est. Hiero. dicit, quòd ex verbis inordinatè prolatis incurritur hæresis. Augustinus definiẽs quid sit hæreticus ait: Hæreticus est qui alicuius temporalis cõmodi, & maxime gloriæ principatúsque sui gratia, falsas ac novas opiniones gignit vel sequitur.

DE POENITENTIA.

Distinct. XIIII.

POst hæc de pœnitentia agendum est. Pœnitentia enim, vt ait Hiero. secũda tabula post naufragium est. si quis vestem innocentiæ in baptismo perceptam polluerit, pœnitentię remedio reparare potest. Prima est baptismus. vbi deponitur vetus homo, & induitur novus. Secũda, pœnitentia, qua post lapsum resurgimus, qua vetustas reuersa repellitur, & novitas perdita resumitur. Non baptismum prolapsi per pœnitentiam renouari valent, sed non per baptismum. Licet homini sæpius pœnitere, sed semel baptizari. Baptismus tantùm est sacramentum: sed pœnitentia dicitur & sacramẽtum, & virtus mentis. Est enim pœnitentia interior, & est exterior, Exterior, sacramentum est. Interior, virtus mentis est: & vtraque causa, salutis est & ad

Abrutis animalibus encharisti. non sumitur. In lib. de tri. in prin eiusdem. Hiero super Osea. Li. de vtilitate credẽdi, et ad Honoratũ ca. 1. to. 6. De pœnitentia in generali. Cõmentario ad 3. c. Esai. post medium eiusdẽ in tom. 5. & tom. 1. epistola de Virginitate seruanda ante medium eiusdem. Matt. 3. a Esaiæ 1. c In li. soliloquiorũ. de pœ. di. 3 c. inanis.

tionis. Vtrum verò omnis exterior pœnitentia sit sacramentum, vel si non omnis, quæ hoc nomine censenda sit, consequenter inuestigabimus A pœnitentia cœpit Ioannis prædicatio dicentis, Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum cælorum. Quod autẽ præco docuit, illud pòst venturus prædicauit, exordium sumens sermonis à pœnitentia. Remissio dicitur a puniendo, qua quis punit illicita quę commisit. Pœnitentiæ virtus timore concipitur: Vnde Esaiæ. A timore tuo domine concepimus & peperimus spiritum salutis. Est autem pœnitentia, vt ait Ambros. mala præterita plangere, & plangenda iterum non commitere. Item Gregor. Pœnitere est anteacta peccata deflere, & flenda iterum non committere. Nam qui sic alia deplorat, vt alia tamen committat, adhuc pœnitentiam agere aut ignorat, aut dissimulat. Quid enim prodest si peccata luxuriæ quis deserit, & adhuc auaritiæ æstibus anhelat? His verbis quidam pœnitentiis inhærentes, contendunt veræ pœnitentem adhuc non posse peccare damnabiliter: & si grauiter peccauerit, veram non præcessisse pœnitentiam. Quod etiam sanctorum testimonia munium. Ait enim Isidor. Iurisor est & pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet. Nec videtur veniam poscere subditus, sed insultare superbus. Canis reuersus ad vomitum, & pœnitens ad peccatum. Multi lacrymas indesinenter fundunt, & peccare non desinunt. Quidam accipere lachrymas ad pœnitentiam cerno, & fructum pœnitentiæ non habere: quia inconstantia mentis sine recordatione peccati lachrymas fundunt, nunc relicto vsu, ea quæ fleuerunt iterando committunt. Et peccatoribus dicit, Lauamini, mundi estote. Lauatus & mundus est qui & præterita plangit, & flenda iterum non committit. Lauatur, & non est mundus qui plangit quæ gessit, nec deserit, & post lachrymas ea quæ deflet repetit. Idem August. Inanis est pœnitentia, quam se culpa coinquinat. Nihil prosunt lamenta, si replicantur peccata. Nihil valet veniam à malis poscere, & male iterare. Item Gregor. Qui commissa plangit, nec tamen deserit, pœnæ grauiori se subiicit. Item Ambrosius: Decipiuntur qui sæpius agendam pœnitentiam putant baptizantur in Christo. Nam si verò pœnitentiam in

Universidad de Deusto
Biblioteca

De pœnitē. di. 3. qui admi. in li. 2. de pœnit. ca. 10. tom. 3.

Christo agerent, iterandam postea non putarent: quia
vnum baptisma, ita est vna pœnitētia. His aliisque pl
vtuntur in assertionem suæ opinionis. Sed Ambr
vera pœnitentia est cessare à peccato. Et iterum, Magn
fectus est renunciasse errori. Imbutos enim vitiis
exuere atq; emēdare virtutis est perfectæ & cœlest
& ideo sanè ita definiri potest, Pœnitentia est vitiorum

Super epi. ad Corin.

tia, qua commissa mala cum emendationis propositi
gimus & odimus, & plangenda vlterius committe
mus: quia pœnitentia vera est in animo dolere, & o

Augu. super octonarium. 22.

tia. Vnde illa verba præmissa, Pœnitere est ante actæ
& flenda non committere: rectè sic accipi possunt, vt
diuersa tempora, sed ad idem referantur: vt scilicet

Quid sit pœniten.

quo dolet commissa mala, non committat voluntate
pere flenda, quod innuitur ex verbis consequentibus,
qui si alia deplorat, &c. Hinc Augustinus ait. Caue

Determinatte præmissorum in Ench. Ca. 70. in Tomo 3.

ne quis existimet nefanda illa crimina (qualia qui
gnum Dei non possidebunt) quotidie perpetranda,
mosynis redimenda. In melius est enim vita mutan
per eleemosynas da peccatis præteritis propitiādus
non ad hoc emēdus quodam modo, vt ea semper lic
punè committere. Nemini enim dedit laxamenta
di, etsi miserando deleat commissa peccata, si nō
congrua negligatur. Item Pius papa. Nihil prodest

De pœni. dist. 3. ca. Nihil p. dest.

ieiunare & orare, & alia religionis opera agere: nis
ab iniquitate reuocetur. Qui ergo à malis se mene
uocat, vt commissa plangat, & plangenda commit
velit, nec satisfacere negligit, verè pœnitet. Nec

Ponit determinationē Isid.

est vera pœnitentia, quia fortè pòst, non de propo
casu vel infirmitate peccabit. Ille autem irrisor est
pœnitens, qui sic commissa plangit, vt plangenda
te vel opere committere non desinat. Ille etiam qui
chrymas repetit quæ fleui, lauatur ad tempus: sed
non est, id est, illa munditia non est ei sufficiens ad
quia est momentanea, non perseuerans. Item illud

Ponit determinationem Augusti.

est pœnitentia, quam sequens culpa coinquinat,
gendum est: Inanis est, scilicet carens fructu illius
tentiæ, quam sequens culpa non inquinat. Illius enim
ctus est vitatio gehennæ, & adoptio gloriæ. Mor

dum illa pœnitentia, & alia anteacta bona per sequens pec
catum, vt non sortiantur mercedem, quam meruerunt cùm
cerent, & quam haberent si peccatum non succederet. Sed
de peccato succedendi pœnitentia agatur, & pœniten
tiæ præcesserit, & alia anteacta bona reuiuiscunt: sed illa
tum quæ ex charitate prodierunt. Illa enim sola viua
quæ ex charitate fiunt. Ideóque si per sequentia pecca
mortificantur, per subsequentem pœnitentiam reuiuiscere
possunt. Quæ verò sine charitate fiunt, mortua & inania
remanent: & ideo per pœnitentiam reuiuiscere non va
leant. Similiter intelligēdum est illud, Nihil prosunt lamen
ta cætera. & illud, Nihil valet & cætera. Si enim replicen
tur peccata, nihil valet ad salutem vel ad veniam in fine præ
sentis lamentum, quia nihil relinquitur de vitæ munditia:
sed peccata dimissa redeunt, vt quibusdam placet, cùm
remittuntur: vel si non redeunt, eis tamen deletis propter in
quinationem ita tens & immundus constituitur, cùm ad
huc expiandis implicatur, acsi iam deleta rediret. De hoc
scilicet an peccata redeant, pòst plenius agimus. Si
quet nihil valet ad salutem obtinendam, vel ad mundi
tiæ habendam, veniam de malefactis poscere, & ma
la denuo iterare. Ita etiam intelligēdum est illud quod
Augustinus alibi ait, Pœnitentia est quædam dolentis
animæ, semper puniens in se quod dolet commisisse. &
quotidie dolendum est de peccato, quod declarat ipsa
pœnitentiæ virtus. Pœnitere enim est pœnam tenere: vt sem
per puniat in se vlciscendo, quod commisit peccādo. Ille au
tem pœnam tenet, qui semper vindicat quod commisisse se
dolet. Pœnitentia ergo est vindicta semper puniens in se,
quod dolet commisisse. Quid restat nobis: nisi dolere in vi
ta? Quum dolor finitur, deficit & pœnitentia. Si verò pœ
nitentia finitur, quid relinquitur de venia? Tandiu gaudeat
homo de gratia, quandiu sustentatur à pœnitentia. Dicit
Dominus, Vade, & amplius noli peccare: nō dixit. Ne
forte sed nec voluntas peccandi in te oriatur. Quod quo
modo curabitur, nisi dolor in pœnitente continuè custo
diatur? Sed semper doleat, & de dolore gaudeat: & non sit
unde doleat, sed ex fide doleat, & non semper doluisse.

Aug. in li. de vera et falsa pœnitentia. c. 8 in me dia etiam de, in to. 4 Eodem li. Cap. 9. tom. 5. c & 8. b

Universidad de Deusto Biblioteca

Determinatio intelligentiæ dictorum.

DE pœnitentia perfectorum, vel ad salutem suffic… intelligendum est quod suprà dixit, scilicet, Pœnitentia… vindicta semper puniens quod commisit: & alia huiusm… Illud verò, Si pœnitentia finitur, nihil de venia relinq… tur: dupliciter accipi potest. Si enim iuxta quorundam… telligentiam peccata dimissa redeunt, facile est intellig… nihil de venia relinqui: quia peccata dimissa iterum re… cantur. Sicut enim ille, qui ex seruitute in libertatem… numittitur, interim verè liber est, & tamẽ propter offens… in seruitutem postea reuocatur: sic & pœnitẽtia peccata… dimittuntor, & tamen propter offensam quæ replicatur… rum redeunt. Si verò non redire dicantur, sanè potest… etiam sic nihil de venia relinqui: non quòd dimissa… iterum imputentur, sed quia propter ingratitudinẽ it… & immundus constituitur, acsi illa redirent.

De solenni & vnica pœnitentia.

ILLVD autem quod Ambrosius ait, Reper… &c. Sicut vnum baptisma, ita & vna pœnitentia: non… dum generalem, sed secundum specialem morem… de solenni pœnitentia dictum intelligitur: quæ apud… dam semel celebrata non iteratur. Item illud aliud… brosij, Pœnitentia semel vsurpata, nec verè celebrata… ctum prioris aufert, & vsum sequentis amittit: de… intelligitur. Solennis ergo pœnitentia, vt Ambrosius… dem ait, est quæ fit extra ecclesiam in manifesto, in… & cilicio: quæ pro grauioribus horrendisque ac man… delictis tantùm imponitur. Et illa non est iteranda… uerentia sacramenti, vt ne vilescat & contemptibilis… minibus. Vnde Augustinus, Quamuis cautè & sa… prouisum sit, vt locus illius humillimæ pœnitentiæ… in ecclesia concedatur, ne medicina vilis vel minus… esset ægrotis: quæ tantò magis salubris est, quantò… cõtemptibilis fuerit: Quis tamen audeat Deo dicere… re huic homini, qui post pœnitentiã primã rursus se… iniquitatis obstringit, adhuc iterum parci? Origenes… de hac solenni pœnitentia, quæ pro grauioribus crim… iniungitur, ait, Si nos aliqua culpa mortalis inuenerit… non in crimine mortali, vel in blasphemia fidei, sed in…

De pœnit. dist. 3 ca. Reperiũtur. De pœ. 1. dist. 3. ca. sua.

Parag. pœnitentia ergo.

Ad Macedo. epi. 54. nõ lõge à principio in tomo 2.

Super Leuiticum ca 25. Homil. 15.

…onis vel in morum vitio consistat: hæc culpa semper repa… potest, nec interdicitur aliquãdo de huiusmodi pœni… agere: sed non ita de grauioribus criminibus. In gra… ibus enim criminibus semel tantùm pœnitentiæ conce… locus. Communia quæ frequẽter incurrimus, semper… tiam recipiunt, & semper redimuntur. Communia… venialia peccata, & fortè mortalia quędam aliis minus… quæ sicut sæpe committuntur, ita frequenter per pœ… tiam redimuntur. Sed de grauioribus criminibus se… tantùm agitur pœnitentia, scilicet solennis. Nam & de… iterentur, iteratur pœnitentia, sed nõ solennis: quod… in quibusdam ecclesiis non seruatur.

in medio eiusdẽ, in Tomo 1.

Authoritatibus probat, quòd non semel tantùm, sed frequenter peccata dimittantur per pœnitentiam.

D

QVOD verò pœnitentia non semel tantùm aga… sed frequenter iteretur, & per eam frequenter iterum… præstetur. Pluribus sanctorum testimoniis probatur. …rum Augustinus scribens contra quosdam hæreticos, …peccantibus post baptismum semel tantum dicebant v… esse pœnitentiã, ita: Adhuc instant perfidi, qui sapiunt …quàm oportet: non sobrij, sed excedentes mensuram: di… Etsi semel peccantibus post baptismum valeat pœni… non tamen sæpe peccantibus proderit iterata: alio… remissio ad peccandum esset incitatio. Dicunt enim, …semper peccaret, si semper per pœnitentiam redire… Dicunt enim dominum incitatorem mali, si semper… ibus subuenit: & ei peccata placere, quibus semper …est gratia. Errãt autem, cõstat enim multũ ei peccata …re, qui semper præsto est ea destruere. Sed si ea ama… semper ea destrueret. Idẽ ad Macedoniũ, Intãtum ho… iniquitas aliquãdo progreditur, vt etiã post peractam …tiam, & post altaris reconciliationem, vel similia, …maiora committant. Et tamen Deus facit etiam super …solem suum, nec minus tribuit, quàm antè tribue… largissima munera vitæ & salutis. Et quamuis eis in ec… locus ille pœnitentiæ non concedatur: Deus tamen …us suæ pœnitentiæ non obliuiscitur. Ex quorum nu… quis vobis dicat, Dicite mihi vtrum aliquid prosit

In li. de vera & fal. sa pœn. ca. 5. i initio. in tomo 7.

Ad Rom. 12.

Augu. ad Macedoniũ, epist. 54. non lõge à principio, in Tomo 2.

Matt. 5. g

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad vitã futurã, si in ista vita illecebrosissimæ voluptatũ dimenta contempsero si me pœnitendo vehementius punptius excruciauero, si vberius fleuero, si melius vixero, peres largius sustẽtauero, si charitate ardentius flagra quis vestrum ita desipit, vt huic homini dicat, Nihil in

Et habetur de pæ. dist. 3. ca. Talis.

in posterum proderunt? Vade, saltem huius vitæ fruere. Auertat Deus tam immanem sacrilegam que de tiam. Item Ioan. Chrysost. de reparatione lapsi, Talis crede, talis est erga homines pietas Dei: Nunquam pœnitentiam, si ei sincerè & simpliciter offeratur, ad summum quis perueniat malorum, & inde tamen reuerti ad virtutis viam: suscipit libenter & amplectit facit omnia, quatenus ad priorem reuocet statũ. Quid est adhuc præstantius & eminentius, etiamsi non quis explere omnem satisfaciendi ordinem, quantumque tamen & quantumlibet breui tempore gestam non spuit pœnitentiam: suscipit etiam ipsam, nec patitur

1. Re. 11. a exiguæ conuersionis perdere mercedem. Exemplis

Ibidem c. hoc idem astrui potest. Dauid enim per pœnitentiam

Ambr. in Apologia Dauid c. 7. in fin. eiusdem in tom. 4. tertij simul & homicidij veniam impetrauit: & grauiter men postea deliquit in populi enumeratione, quod po multitudo prostrata ostẽdit. Illud autem mirabile est, angelo ferienti plebem se obtulit dicens, Grex iste quid cit? fiat manus tua in me, & in domũ patris mei. Quæ statim sacrificio dignus iudicatur, qui absolutione

1. Pa. 21. c. batur indignus. Nec mirum si tali sua oblatione pro

Exod. 32. g lo peccati sui adeptus est veniam: cùm Moyses offeren pro plebis errore peccata diluerit. His aliisque testi pluribus euidenter ostenditur, per pœnitentiam non tantùm, sed sæpius nos a peccatis surgere, & veram tentiam sæpius agi. Voluntarie enim peccantibus

Heb. 10. e ait Apostolus, pro peccatis non relinquitur hostia, scilicet, quia semel tantùm Christum oportuit pati; relinquitur secundus baptismus. Relinquitur verò

Ad ca. 10. Ad Hebr. Hem. 20. pœnitentia, & tertia, & deinceps, vt Ioannes Chrysost. super hunc locum ait. Sciendum, inquit, quòd hic qui exurgunt, horum verborum occasione pœnitentiam rentes: quasi per pœnitentiam non valeat peccator post sum resurgere secundò, & tertiò, & deinceps.

Verum etiam in hac pœnitentiam non excludit, nec propitiationem, quæ sæpe fit per pœnitentiam: sed secundum psalmum, & hostiam.

De pœnitẽtia specialiter quæritũ ad eũ partem: elidẽs errorem eorũ qui dicũt quod pœnitẽtia post lapsum fieri debet vno tẽpore sine alio. Nahũ 1. & habetur de pæ. dist. 3 sunt plures per ignorantiam. dist. eap. Presbyter Determinatio præcedentium. Super eam ticum. Deu. 32 d & allegatur de pæ. dist. 3. ca. Ignis. Glo. Beda super Matt. Quot modis contingũt flagella. Iob 1 d

QVOD PLVRIBVS IRRETITVS PECcatis non potest pœnitere de vno verè, nisi de omnibus pœniteat.

Dist. XV.

A

ET sicut prædictis authoritatibus illorũ error cõuincitur, qui pœnitentiã sæpius agẽdam non putãt, & per eam à lapsu peccãtes frequẽter surgere diffitẽtur: ita illorum oppositio eliditur, qui pluribus irretitũ peccatis asserunt de vno verè pœnitere, eiusdémque veniã à deo consequi posse sine alterius pœnitentia. Quod etiã auctoritatibus astruere conantur. Ait enim propheta. Nõ iudicabit deus bis in idipsum: vel vt alij trãstulerunt, Nõ cõsurget duplex tribulatio. Si ergo, inquiũt illi, aliquis sacerdoti confessus vnum de duobus vel pluribus peccatis, & de iniunctam sibi pœnitentiam à sacerdote satisfactione soluerit cæteris tacitis: non pro illo peccato amplius iudicabitur, de quo satisfecit ad arbitrium sacerdotis, qui vicem Christi in ecclesia gerit. Ideóq; si de eo itetũ iudicetur, non iudicabit deus bis in idipsum, & consurget duplex tribulatio. Sed his opportet illud tantùm intelligi, qui præsentibus malis commutantur in bonum, & sic perseuerant: super quos cõsurget duplex tribulatio. Qui verò inter flagella deteriores fiũt, vt Pharao, præsentib' æterna cõsequantur tẽporale supplicium sit eis æternæ pœnæ initium. Vnde Augu Ignis succensus est, &c. id est, vindicta dei hic accensus & ardebit vsque ad extremam damnationem. Hoc illos notandum est, qui dicunt illud scilicet, Nõ iudicabit deus bis in idipsum, ad omnia pertinere flagella: quidam hic flagellis emendantur, alij hic & in æterpuniuntur. Quinque enim modis flagella contingunt, iustis per patientiam merita augeantur, vt Iob: vel ad custodiam virtutum, ne superbia tentet, vt Paulo: vel ad remedia peccata, vt Mariæ lepra: vel ad gloriam dei, vt cæco nato: vel ad indicium pœnæ, vt Herodi, quatinus discant quid in inferno sequatur: secundum illud. Dutribulatione contere eos domine. Illa ergo authoritas

Universidad de Deusto
Biblioteca

2.Cor.12.c Nu.12.b Ioan.9.d Act.12.d Hier.17.c De Aegyptiis & Israelitis & Sodomitis. Cōmentario ad eum locum.1.ca. Nahum Propheta Quid cogitis cōtra dominū. et c.1to.6. Gen.19.c Exod.14.g Num.11.a Hier.eodē cōmētario ad 1.ca. Nahum paulò infrà ad superiora. Hiero.in forma. Ibidem. Leu.24.b Nu.15.d

Nahum non cogit nos sentire, omnia quæ temporaliter puniuntur non vlteriùs à Deo punienda. nam etsi super eundem locum Hieronymus dicat Aegyptios & Israelitas à Deo temporaliter punitos, ne in æternum puniretur: non est tamen de omnibus generaliter intelligendum. Aliquos enim sic, Quòd genushumanum diluuio, Sodomitas igne, Aegyptios mari, & Israelitas in heremo perdidit, scitum ideo temporaliter pro peccatis puniisse, ne in æternum puniret: quia non iudicabit Deus bis in idipsum. Qui ergo puniti sunt, posteà non punientur: alioquin mentitur scriptura: quod nefas est dicere.

Quæ sit intelligentia præmissorum.

ATTENDE lector his verbis, & caue ne de omnibus generaliter intelligas: sed de his tantùm, qui inter flagella pœnitētiam egerunt, credentes in Deum Hebraorum, quam etsi breuem & momentaneam, tamen non reputauit Deus. Quod autē qui per temporale flagellum non riguntur, pòst æternaliter puniātur, ibidem ostendit. de fideli deprehenso in adulterio qui decollatur. Vbi dicit leuia peccata breui & temporali supplicio purgari, gna verò diuturnis æternisque supplicijs reseruari, ita quies. Quærat hîc aliquis, si fidelis deprehēsus in adulterio decolletur, quid de eo posteà fiet? Aut enim punietur, falsum est quod dicitur, Nō iudicabit deus bis in idipsum: aut non punitur: & optādum est adulteris vt hîc breui pna puniantur, vt frustrātur in cruciatus æternos. Adhuc respondemus, Deum vt omnium rerum, ita supplicionum quoque scire mensuras: & non præueniri sententiam cis, nec illi in peccatorem exercendæ dehinc pœnæ auctoritatem: & magnum peccatū magnis diuturnisque cruciatibus. Si quis verò punitus sit tēporaliter, vt illos Israelitæ maledixerat, & qui in sabbato ligna collegerant les posteà non puniri: quia culpa leuis præsenti supplicio compensata sit. Leuis enim culpa leui supplicio compensatur. His satis innuit Hieronymus grauia peccata & hîc punitiri graui supplicio: & in futuro punienda æternaliter: quibus pœnitentia non agitur inter flagella. Leuia verò quæ hîc puniuntur, leui pœna compensationem recepturæ: quod in bonis fieri non ambigimus, & in malis fieri

etiam sit ita. Satis iam apparet quod illi de prophetia induxerunt, non facere pro eis qui dicunt ei, qui crimē sibi remittat de alio veniam præstari per pœnitentiam. Alias quoque authoritates inducūt. Ait enim Greg. Pluit Dominus super vnam ciuitatem, & super alteram non pluit: & eandem ciuitatem ex parte compluit, & ex parte aridam relinquit. Cùm vir qui proximū odit, ab aliis vitiis se corrigit, vna eademque ciuitas ex parte compluitur, & ex parte arida remanet: quia sunt quidam, qui cùm quædam vitia resecent, in aliis grauiter perdurant. Item Ambr. Prima consolatio est, quia non obliuiscitur misereri Deus: Secunda per punitionem: si nisi ergō fides desit, pœna satisfacit & relenat. Ratione quoq; vtuntur dicentes, Si his qui vnum peccatum confitetur absque tacito, satisfactionem à sacerdote iniunctam expleuerit, quanquid etsi peccatum tacitum conuersus fuerit confessione, & ecclesiæ consuetudine: quæ pro eodem peccato, nisi reiteretur, nulli bis pœnitentiam imponit. Fuit ergo illa peccati condigna satisfactio, vnde & peccatum de eorum videtur.

Super Ezech.li.1. homil.10. & habetur de cōs. dist.3. ca. pluit.

Super psal. 118.in principio, sermone.8. in tomo 4. & habetur de cōs. dist.3.c. Prima cō solatio.

Quomodo accipienda sunt præmissa. C.

HIS responderi potest sic: illud Gregor. Pluit dominus &c. non ad criminis veniam, sed ad operis praui deserendum referendum est: vt ideo pars ciuitatis dicatur compluquia ab actu & delectatione peccati cui ante seruiebat desse cessat: non quòd eius veniam habeat. Vocatúrq; pluex fonte gratiæ Dei id cordi instillatur. vt vel sic paulad pœnitentiā veniat: vel eo minùs à Deo puniatur qui meniori delectatione & actu peccati maius sibi accuffert tormētum. Si verò ad indulgentiam reatus pluuia ratur, euangelicæ sententiæ contrariæ videbitur. Si epropter misericordiam, qua quis proximo suo non mi- etiam quæ dimissa sunt replicātur ad pœnam: multis quæ nondum sunt dimissa propter odium fraterad pœnā reseruari probantur. Et si ille qui arbiter suæ tatis constitutus est, non potest inchoare nouā vitam Augustin. nisi pœniteat eum veteris vitæ: quomodo ad eam indulgentiæ perueniet, qui odij vetustatem non

De pœnit. dist.3. ca. Quærat hîc aliquis paragra. illud etiā. Grego.vsque ad finem cap. Mat.18.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

depositi? Illud etiam quod ait Ambr. Etsi fides desit, pœna satisfacit, &c. nō de fide intelligitur qua creditur in Deum, sed de conscientia delicti. Deest enim fides cum conscientia

2. Cor. 4. a peccati non subest. Nam cùm delicta omnia nemo intelligat: est aliquando in homine peccatum cuius non habet conscientiam. Vnde Apostolus, Nihil mihi cōscius sum: sed non in hoc iustificatus sum. Cùm ergo quis flagellatur pro peccato cuius non est conscius, si patienter fert pœnam & humiliter amplectitur, cogitans se forte peccatum habere, quod nō intelligit, & pro eo puniri à Deo, pœna illa satisfacit & releuat grauatum. Ad hoc autem quod obijcitur de satisfactione illa: si satisfactio non fuit, iterum imponēda est. Si verò iterum imponenda non est, satisfactio fuit, & si satisfactio fuit, veniam impetrauit. Respōderi potest satisfactionem non ideo fuisse, quia ille dignos fructus pœnitentiæ fecit. Est enim satisfactio pœnitentiæ, vt ait Aug. peccatorum causas excidere, nec suggestionibus eorum aditum indulgere. Item, Sanè qui scelerate viuunt, nec curant talem vitam moréque corrigere, & inter ipsa facinora sua eleemosynas frequentare non cessant: frustra ideo sibi blandiuntur, quia dominus ait, Date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis. Hoc enim quàm latè pateat non intelligunt. Multa enim sunt genera eleemosynarum: quæ cùm facimus, adiuuamur. Non solùm qui dat esurienti cibum, sitienti potum, & huiusmodi: sed etiam qui dat veniam petenti, eleemosynam dat: & qui emēdat verbere in quem potestas datur, vel coerceat aliqua disciplina, vel orat vt ei peccatū dimittatur, eleemosynam dat: quia misericordiam præstat. Multa enim bona præstantur inuitis, quando eorum consulitur vtilitati & non voluntati: sed ea maior est qua ex corde dimittimus quod in nobis quisque peccauit. Minùs enim magnum est erga eum esse beneuolum, qui tibi nihil mali fecit. Illud autem grandius vt tuum etiam inimicum diligas, & ei qui tibi malum vult, & si potest facit, semper bonum velis, faciasque quod possis. Quod ergo dominus ait, date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis: ita ne intellecturi sumus, vt credentibus in Christum, munda sint omnia, si eleemosynas istas deserint: qui enim vult ordinatè eleemosynam dare, à se debet incipere, & etiā primū sibi dare. Est enim eleemosyna opus misericordiæ: verissimèque dictum est, Miserere animæ tuæ placēs deo. Non ergo se fallant, qui per eleemosynas largissimas fructuum suorum vel pecuniæ impunitatem se emere æstimant, in peccatis permanentes: quę ita diligunt, vt in eis optent versari. Qui verò diligit iniquitatem, odit animam suam: & qui odit animam suam, non est misericors ei sed crudelis. Diligendo quippe eam secundū seculum, odit eam secūdum Deum. Si ergo vult ei dare eleemosynam, per quam sit munda, odiat eam secundū seculum, & oderit eam secundum deum. Hac eleemosyna, quā sibi homo primitus debet, mundātur interiora. Ad quod hortans Christus ait, Mūdate quæ intus sunt. Immundis enim nihil dandum: sed polluta sunt eorum mens & cōscientia. vt ait Apost. Immundi verò sunt omnes, quos non mundat fides quæ creditur in Christum: de qua scriptum est, Mūdans corda eorum. Sed ne istas eleemosynas, quæ fiunt de fructibus terræ, respuere Christus videretur. Hæc, inquit, oportuit facere. s. iudicium & charitatē dei, & illa nō omittere. Eleemosyna fructuū terrenorū. Ex his datur intelligi, quòd in peccato mortali permanētes, etsi eleemosynas largas faciant, non tamen per eas satisfaciunt: quia inordinatè faciunt, dum à se nō incipiunt. Nec propriè dicitur eleemosynæ opus, dum sibiipsis crudeles existunt, non placendo. Non ergo dicenda est illa peccati satisfactio, quam recipit pro vno peccato, dū perdurat in altero. Quia nihil prodest ieiunare, & orare, & alia bona agere, nisi mens recedat à peccato, & si aliquando conuersus tacitum peccatum sacerdoti fuerit confessus, de vtroque imponenda est satisfactio: quia de primo condignè non satisfecit.

Aug. in li. de pœn.

Aug. in ench. cap. 75. i prin. eiusdem. Luc. 11. f

De generibus eleemosynarū Ibidem. Cap. 72.

Aug. in ench. cap. 73. in principio

Ecc. 30. d

Psal. 10.

Mat 2. c

Ad Tit ū 2. d

Act. 15. c

Mat. 23. c

De pœni. di. 3. nihil prodest.

Pius papa.

Secundum quosdam fuit satisfactio. D

VIBVSDAM tamen videtur fuisse satisfactio, etsi fructuosa, dum in peccato altero persistit: percipietur tamen fructus eius, incipiétque proficere, cùm peccati alterius pœnituerit. Tunc enim vtrumq; dimittitur peccatum, & satisfactio præcedens viuificatur, quæ fuerat mortua: similis illi qui ficte accedit tūc primitus valet, cùm à mente recedit per pœnitentiam. Et in huius opinionis fundamentum authoritates inducunt. Ait enim Augustinus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Li. de vera & falsa pœ. ca. 14. in fine tom. 4.

Cõmentario ad illud Aggei prime, Seminastis multum, &c. in tom. 6.

In epi. ad Hebr. c. 6. a

De operibus bonis. De pœnit. dist. 3. Quid ergo para. Potest etiã.

Li. de patiẽtia vnico ca. 26. in tom. 4.

Pium est credere, & nostra fides expostulat, vt cùm gratia Christi in homine destruxerit mala priora, etiã remuneret bona: & cum destruxerit quod suum nõ inuenit, diligit bonum quod in peccante plantauit. Item Hieron. Si quando videris inter multa peccata quemquam facere aliqua iusta opera, non est tam iniustus Deus, vt propter multa mala non liuiscatur paucorum bonorum: sed faciet ea metere & in horrea cõgregare, quæ bona in terra seminauit. Sed hæc ita intelligimus de illo, qui in charitate quodam tempore bona facit & bonus est, alio verò tẽpore malus est & multa peccata facit. Nõ ergo intelligendũ est eum inter multa peccata iusta opera fecisse, quasi simul eodémque tempore peccata fecerit & iusta opera: sed diuersis temporibus vtraque fecisse. Nisi enim bonus foret quando bona fecit, non remanasse diceretur in terra bona. Destructis ergo malis post priora bona commissis, priora bona in charitate scilicet stabilia quæ sequentia mala mortificauerant, pœnitẽtia de illis habita viuificantur & remunerantur. Vnde Apostolus dicentes fundamentũ pœnitentiæ ab operibus mortuis opera mortua nominans priora bona significat, quę per sequens peccatum erant mortua: quia hi peccando priora bona fecerunt. Hæc sicut peccando fiunt irrita, ita per pœnitentiam reuiuiscunt, & ad meritum æternitatis prodesse incipiunt. Similiter & illud bonum amat Deus quod plantauit in proximo, in illo scilicet qui post illud bonum peccauit, non tamen peccans & bonum operans extitit: quia talis hominis operi nõ diligeret Deus ad remunerationem. Potest etiam accipi de operibus bonis, quæ ab aliquo fiunt dum malus est, & peccato mortali perfiflit vel ad tempus, vel vsque in finem quæ dicũtur à Deo remunerari & nõ dari obliuioni, non proficiant ad vitam æternam obtinendam, sed ad tolerabilius extremi iudicij supplicium sentiendum: sicut de fide & exteris quæ sine charitate habentur. Aug. ait. Si quis non habens charitatem, quæ pertinet ad vnitatẽ spiritus & vinculum pacis quo ecclesia connectitur, in aliquo schismate constitutus, ne Christum neget patitur tribulationes, famẽ, persecutionem, vel flammas, vel bestias, vel ipsam crucem, cui re gehennæ nullo modo ista culpanda sunt. imò & hæc laudanda est patientia. Non enim dicere poterimus melius

fisse, vt Christum negãdo nihil horum pateretur, quæ passus est confitendo: sed æstimandum est fortasse tolerabilius esse futurum iudicium, quàm si Christum negando nihil horum pateretur: vt illud quod ait Apostolus, Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest: nihil prodesse intelligatur ad regnũ obtinendum, nisi ad extremi iudicij tolerabilius subeundum supplicium. & infrã, Hæc propter charitatem dicta sunt: sine qua in nobis non potest esse vera pœnitentia: quoniam in ipsa charitas Dei est quæ tolerat omnia. *1.Cor.13.b* *Augu. 1.Cor.13.*

Perstringit dictorum summam, vt alia adiat. E

EX his ostenditur bona quæ sine charitate fiunt, prodesse quidem ad tolerabiliorem pœnam sentiendam, sed non ad vitam obtinendam. Illa enim quæ in charitate quis fecit, si postea prolapsus fuerit nec exurrexerit, non esse in memoria Dei Ezechiel dicit, Si auerterit se iustus à iustitia sua & fecerit iniquitatem, nunquid viuet? omnes iustitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur: in peccato suo morietur: non erunt in memoria iustitiæ quas fecit. In cuius loci expositione Gregor. ait, Hoc nobis maximè considerandum est, quia cum mala committimus, sine causa ad memoriam transacta bona reuocamus: quoniam in perpetratione malorum nulla debet esse fiducia bonorum præteritorum. Intelligendum est hoc, ad vitam percipiendam bona præterita non dare fiduciam, etsi ad mitiorem pœnam: quoniam præmissæ authoritati Augustini obuiaret. Et bona sine charitate facta, & bona in charitate facta, quæ commemoratur mortalis culpa, quam non delet sequens pœnitentia: ad sensum mitioris pœnæ proficiunt, non ad vitæ fructum. *Ezec.33.f* *Hom.11. super Ezec. li.1.*

Authoritates alias inducit contra eos qui dicunt de vno peccato pœnitentiam agi, altero tacito. F

QUATIS arbitror illis esse responsum, qui asserunt de vno crimine pœnitentiam agi, & veniam præstari, alio in dilatione retento, vel per confessionem non expositio, qui quomodo præmissis authoritatibus confutantur, sed etiam *Li. de vera & falsa pœ. cap. 9. tomo 4.*

sed tamen omnino reseruantes sibi quædam in quibus delectentur, non animaduertentes dominum simul mutum a
Mar.7.c surdum à dæmonio liberasse, per hoc docens nos nunquam
Luc.8.f nisi de omnibus sanari. Si enim vellet peccata ex parte reseruari habẽti septem dæmonia, ei proficere potuit, sex expul-
Mar.5.b sis. expulit autem septem, vt omnia crimina simul eiciendo doceret. Legionem verò dæmonum ab alio eiciens, mul-
lum reliquit de omnibus, qui liberatum possideret: offerens q; etsi peccata sint millæ, oportet de omnibus pœniten-
Ioan.7.d re. Nunquam aliquem sanauit dominus, quem nõ omnino
Ibidem. liberauit. Totum enim hominem sanauit in sabbato: quia
ca.eodem. & corpus ab omni infirmitate, & animam ab omni contagione liberauit: indicans pœnitentem oportere simul dolere de omni crimine. Scio enim dominum inimicum omne
criminoso. Quomodo ergo qui crimen reseruat, de alio recipiet veniam? sine amore Dei cõsequeretur veniam, quo nemo vnquam inuenit gratiam. Hostis enim Dei
dum offendit perseueranter. Quædam enim impietas
delitatis est ab illo qui iustus & iustitia est, dimidiam
re veniam. Iam enim sine vera pœnitentia inueniret
Pœnitentia enim vera ad baptismi puritatem conatur
cere. Rectè enim pœnitens quicquid sordis post
nem baptismi contraxit, oportet vt abluat, saltem lachry-
mentis, sed satis durus est, cuius mentis dolorem oculi
declarant. Sed sciat se culpabiliter durum, qui deflet
Augu.lib. temporis, vel mortem amici, & dolorem peccati non
de Vera et dit in lachrymis. Quem ergo pœnitet, omnino
falsa pœ- Idem, Pœnitentes, si verè estis pœnitentes, &
nitentia dentes, mutate vitam, reconciliamini Deo. Pœni
ca.10.in agis, genua figis, & rides: subsanas Dei patientiam. Si
principio nirentiam agis pœnitet te: si non pœnitet te, non
eiusdem. tens. Si ergo pœnitet, cur facis quæ malè fecisti? Si
De pœnit. pœnitet, noli facere: si adhuc facis, certè non
distin.5.c Item Innocentius secundus, Admonemus fratres
Fratres ne falsis pœnitẽtis laicorum animas decipi, & in
nostros. pertrahi patiãtur. Falsam autem pœnitentiam esse
cùm spretis pluribus de vno solo pœnitentia agitur: vel
sic agitur de vno, vt non discedatur ab alio.

Repetit de vera pœnitentia.

EX præmissis perspicua fit notitia verè pœnitentiæ vel satisfactionis. Illa enim vera est pœnitentia, quæ peccatum
Matt.27.a dolet, quod illa sola facit, quæ scelus corrigit, quæ odium commissi criminis & committendi cum desiderio satisfaciendi affert. Iudas enim pœnituisse legitur sine affectione
Commẽt. veniæ, quia tali pœnitentia non correxit crimen, vnde Hie-
ad illud. ron. Nihil Iudæ profuit sera pœnitentia, per quam scelus
Matt.27. corrigere non potuit. Sic quando frater peccat in fratrem,
Quid ad cõmendare non valeat quod peccauit, potest ei dimitti: sin
nos? in autem permanent opera, frustra voce assumitur pœnitentia,
tom.9. hoc est quod de eo infœliciss imo dicitur. Et oratio eius fiat
psal.108. in peccatum, vt non solùm emendare nequiuerit proditionem, sed proprij homicidij scelus addiderit. Caue qua-
liter intelligas illud, Vt emendare non valeat quòd peccauit. Non enim emendatio hic intelligenda est rei dem-
Augu.in pro compensatio: sed delicti exprobratio & abominatio,
epist.2. ad cum satisfactionis desiderio. Demit enim iniustè quis ali-
Macc.epi. quod restituere non valet, vt oculum, vel vitam & hu-
4.post me cumodi: & tamen si pœnituerit peccati cũ amore condignę
dicendũ de satisfactionis, veniam habet. Nec ideo quisquam putet, qui
in tom 2. rem alienam iniustè abstulerit quam reddere potest, de illo
peccato pœnitere ac veniam consequi, nisi restituat ablatum. Quandiu enim res propter quam peccatum est, non
redditur si reddi potest, non agitur pœnitentia, sed fingitur.

DE TRIBVS QVAE IN POENITENTIA CONSIDERANDA SUNT.

Distinct. XVI. A

Assignat partes pœnitẽtiæ vt est ecclesiasticum sacramentũ, & determinat primo de partibus integralib⁹

In perfectione autem pœnitentiæ tria obseruanda sunt, scilicet: compunctio cordis, confessio oris, satisfactio operis. Vnde Ioannes, Os oreum, Perfecta pœnitentia cogit hominem omnia libenter ferre, in corde eius contritio, ore confessio, in opere tota humilitas. Hæc est fructifera pœnitentia, vt sicut tribus modis Deum offendimus, scilicet corde, ore, & opere: ita tribus modis satisfaciamus. Sunt tres peccati differentiæ (vt ait Augustinus) & in cogitatione, & in facto, & in consuetudine, vel verbo tanquam tres species. Vna quasi in domo, scilicet cum in corde

Universidad de Deusto
Biblioteca

pæniten. De pæ. di. 3. ca. perfe dia pæn. De sermone habito in monte. in lib. 1. paulò ante mediũ, in tom. 4. Ioel. 2. g Pro. 18. c Psal. 61. Iacob. 5. d Matt. 3. b Luce 3. b Beda. De vera & falsa pœnit. 4. in princ. in tom. 4. Ibidem.

consentitur Libidini: Altera nisi prolata iam extra portas cùm in factum procedit assensio: Tertia cùm vi male consuetudinis tãquam mole premitur animus, vel noxæ desperationis clypeo armatur, quasi in sepulchro iam fœtens. Est tria genera mortuorum, quæ Deus legitur suscitasse. Huic ergo triplici morti triplici remedio occurritur, contritione, confessione, satisfactione. Compunctio nobis cordis datur ibi, Scindite corda vestra, & non vestimẽta vestra. Confessio ibi, Iustus in principio sermonis accusator est sui. Nemo enim cõfitetur qui se accusat, qui execrando malum illud putat. Et ibi, Effundite coram illo corda vestra. Et iterum, Cõfitemini alterutrum peccata vestra. Satisfactio à Domino præcipitur, vbi ait, Facite dignos fructus pœnitẽtiæ, scilicet vt secundum qualitatem & quãtitatem culpæ sit qualitas & quantitas pœnæ. Non enim par debet esse fructus boni viri eius qui nihil vel minùs peccauit, & eius qui grauiter cecidit. Ideo discretio pœnitenti valde necessaria est, vt ipse ponderet quæ tradit Augustinus dicens, Cõsideret qualitatem temporis, in loco, in tempore, in perseuerãtia, in varietate personæ: & quali hoc fecerit tentatione, & in ipsius vitij multiplici executione. Oportet enim pœnitere fornicãtem secundum excellentiam sui status vel officij, vel secundum quod meretricis, & in modum operis fuit: & qualiter corpus dinem egerit, si in loco sacrato, si in tempore orationi constituto, vt sunt festiuitates & tempora Ieiunij. Considerandum quantùm perseuerauerit, & defleat quòd perseuerauerit: & quãta victus fuerit impugnatione. Sunt enim quidam non solùm non vincuntur, sed vltro se peccato offerunt, & expectant tentationem, sed præueniunt voluptatem. Et tractans secum, quàm multiplici actione vitij deleatur peccauit. Omnis ista varietas consistenda est & deplorada, vt cùm cognouerit quod peccatum est, citò inueniat Deum sibi propitium. In cognoscendo augmẽtum peccati inueniat cuius ætatis fuerit, cuius sapientiæ & ordinis. Demoretur in singulis istis, & sentiat modum criminis, plangans lachrymis omnem qualitatem vitij, defleat virtutem quã interim caruit. Dolendum est enim non solùm quia peccauit, sed quia virtute se priuauit. Defleat etiam quòd iniam offendens in vno, factus est omnium reus: Iacob. 2. b*

Augu. de pœn. vera & falsa in to. 4. c. 14. Ibidem. Cap. 15. Gene. 4. b Quòd non est diuidẽ da confess. sio per diuersissim cetdotes. Augu. ibi. cap. 15.

nim extitit, qui plenus virtutibus deũ omnino nõ timuit. In hoc enim quisque peccator fit culpabilior, quò est deo ingratior. Ideo enim Adam plus peccauit, quia omni bono priuatus. Alio eriã modo offendens in vno, factus est omnium reus: quia omnis virtus patitur detrimentum ab vno vitio. Ponat se omnino in iudicio & potestate sacerdotis, ni quid reseruans sibi: vt omnia eo iubente paratus sit facere & suscipienda vita animę, quę faceret pro vitãda corporis morte: & hoc cum desiderio, quia vitam recuperat infinitã. Cum gaudio enim facere debet immortalis futurus, quæ faceret pro differẽda morte moriturus, semper deprecetur deum, offerat deo mentem & cordis contritionem, deinde quod potest det de possessione, & tunc si quid offeret, sequitur offerat. Respexit dominꝰ ad Abel, & ad munera eius. Non dicit Abel, quam ad munera eius. In iudicio ergo cor conferenda est eleemosyna tribuentis. Nec consideran dum est quantum, sed qua mente, qua affectione dat quod dat. Qui ergo sua peccata redimere vult tẽporaliũ oblationẽ, prius offerat mentem. Caueat etiam ne ductus vere dolendi, diuidat apud se cõfessionem, vt diuersa diuersis vocibus, dotibus manifestare. Quidam enim vni celãt, quod coram manifestandum conseruant: quod est se laudare, & ad uersos sacerdotes. erisim tendere, & semper venia carere: ad quã per fructum putat peruenire. Caueat etiam ne priùs ad dominicum corpus accedat, quàm confortetur bona conscientia, & dolore quod nondum audeat sumere, quem multum desiderat cum salutarem. Cohibeat etiam se à ludis, à spectaculis & qui perfectam vult cõsequi remissionis gratiam. Isti sunt digni fructus pœnitentiæ, animam captiuam elaquentes, & in libertate seruantes. Et infrà. Quætat anima digna fructus, etsi non dignos pœnitentiæ. Sunt enim digni cap. 15. fructus virtutum, qui non sufficiunt pœnitentibus. Pœnitentia enim grauiores postulat, vt dolore & gemitibus mortem impetret vitam. Ex his ostẽditur qui sint digni fructus pœnitentiæ, quibus vera satisfactio expletur: quod non omnes digni fructus sunt digni fructus pœnitentiæ: quod de pœnitentia intellegitur, quæ maiorum est criminum. Non enim sufficiunt grauiter delinquentibus, quæ sufficiunt minùs vel parum peccantibus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quæ sit falsa satisfactio.

De pœnit. di. 5. cap. Falsas.

ET sicut sunt digni fructus pœnitentiæ, ac vera satisfactio: ita & indigni fructus, & falsa satisfactio, id est, falsa pœnitentia. vnde Grego. Falsas pœnitentias dicimus, quæ non secundum authoritates sanctorũ pro qualitate criminum imponuntur. Ideóq; miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non potest, culpis grauioribus irretitus ad pœnitentiam veniens, qui bona alterius iniustè detinet, vel qui odium in corde gerit: recognoscat se veram pœnitentiam non posse peragere, nisi negotium relinquat, vel officiũ deferat, & odium de corde dimittat, & bona quæ iniustè abstulit, restituat. Nec tamen desperet, interim quicquid boni facere potest, faciat vt faciat, vt deus cor eius illustret ad pœnitentiam. Cùm sit pœnitentia interior, & exterior: & vtraque per se remissa satis appareat quæ sit vera, & quæ sit falsa.

De tribus actionibus pœnitentiæ.

PRÆDICTIS verò adiiciendum est quòd tribus modis agitur pœnitentia, ante baptismum scilicet de præteritis peccatis: post baptismum de grauioribus, quæ post baptismum committuntur. Est etiam pœnitentia venialium quotidiana: quæ etiam humilium est, & perfectorum. vnde Augustinus: Tres sunt actiones pœnitentiæ, quas mecũ eruditio veritatis recognoscit. Vna est quæ nouum hominem per baptismum parturit, donec per baptismum omnium præteritorum abolitio fiat peccatorum: quia nullus suæ voluntatis arbiter existens pœniteat eũ veteris vitæ, nouam inchoare potest. A quibus quidem nuli sunt immunes cùm baptizantur, quia nondum per vsum vti libero arbitrio: quibus tamen ad remissionem originalis peccati prodest eorum fides, à quibus offeruntur. Altera actio pœnitentiæ post baptismum, quæ fit pro illis peccatis quæ legis decalogus continet: Agunt ergo homines pœnitentiam ante baptismũ de peccatis prioribus, ita tamen vt etiã baptizentur: sicut Petrus ait, Agite pœnitentiam, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine domini. Agunt etiam pœnitentiam, si post baptismum ita peccauerunt, vt excommunicari & reconciliari potestate mereantur. Est etiam pœnitentia bonorum & humilium fidelium

Homi. de vtilitate & necessitate pæ. q̃ est. 50. in 10.10. & li. de medicinapæ. c. 2. ito. 9. Exo. 20. b

Act. 2. f

Matt. 6. b

Quodmul titudo &c

nialiũ ita

aggrauat

sicut vnũ

grãde pec catum.

Matt. 6. b

Cap. 11. in Tomo 3.

Matt. 6. b

In libr. de pœnitẽtia medici. na. c. 5. in 10. 9. et Ho mil. 50.

quæ est de vtilitate ac necessi tate pœni tentiæ in fine, in to me 10.

pro quotidiana: in qua pectora tundimus, dicentes, Dimitte nobis debita nostra, &c. Neque à nobis dimittitur aliquis, quæ dimissa nobis in baptismo non dubitamus: sed quia quæ humanæ fragilitate, quanuis parua, tamen crebra subrepunt quæ si collecta contra nos fuerint, ita nos aggrauant & opprimunt, sicut vnum aliquod grande peccatum esset. Quid enim interest ad naufragium, an vno grandi grãde peccatum. fluctu nauis operiatur & obruatur, an paulatim subrepens aqua in sentinam per negligẽtium culpam impleat nauem & submergatur? Ideo ieiunium, & eleemosynæ, & oratio- Matt. 6. b nes sanctæ frequentant: in quibus cùm dicimus, Dimitte nobis debita nostra, &c. manifestamus nos habere quod nobis dimittatur: & in his verbis humiliantes animas nostras, quoti die nos agere pœnitentiam non cessamus.

De satisfactione venialium.

QVÆ autem pro venialibus sit satisfactio sufficiens, Augustinus insinuat ita inquiens in Enchi. De quotidianis & leuibus leuibúsque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fideliũ satisfacit. Eorum enim dimittitur. Pater noster qui es in cælis, &c. Delet omnino hæc oratio minima & quotidiana peccata. Delet & illa à Matt. 6. b quibus vita fidelium etiam scelerate gesta, sed pœnitẽdo in meliora commutata discedit. Sicut veraciter dicitur, Dimitte nobis debita nostra: ita & veraciter dicatur, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, id est, sic fiat quod dicimus. Oratio & ipsa eleemosyna est veniam petentibus omnipotens concedere. Ex his aliisque præmissis iamfacile est intelligere, quæ pro venialibus sit exhibenda satisfactio. Sufficit dominica oratio cum ieiunio & eleemosynis: sic tamen vt præcedat contritio aliquantula, & addatur confessionis facultas, de qua confessione pòst tractabitur. Pro grauioribus verò peccatis hæc etiam in satisfactione adhibenda fore, sed multò vehementiùs atque districtiùs: quia sicut Augustinus, ad agendam pœnitentiam non sufficit ac in melius commutare, & à malis factis recedere, nisi tate pœni quæ facta sunt satisfaciat domino per pœnitentiæ gemitum, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis.

De confes sione sacra mentali & de his q̃ ad eã spectãt qui habet vsum rõis re medij quã si ad ne cessitatẽ ex parte cõfitentis.

TRIA PROPONVNTVR QVAERENda: primum an sine confessione dimittatur peccatum.

Distinct. XVII.

Hæc oritur quæstio multiplex. Primò enim quæritur, Vtrum absque satisfactione, & oris confessione, sola cordis contritione, peccatũ alicui dimittatur? Secũdo, An alicui sufficiat cõfiteri deo sine facerdote? Tertio, An laico fideli facta valeat cõfessio. In his enim omnibus sancti diuersa sẽtire inueniũtur: quia super his varia apud diuersa tradidisse videntur doctores. Dicũt enim quidam peccatum dimitti à deo, si tamen votum cõfitendi habuerit. Alij vero dicũt de propheta, Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Item Aug. Nõdum pronũciasti, & deus audiuit. Item Aug. Nõdum cõfessus es, & deus dimittit: quia hoc præcessit in corde tuo. Item Aug. Quacunque hora peccator conuersus fuerit & ingemuerit, saluus erit, vita viuet, & non morietur. Nõ dicitur, ore confessus fuerit, sed cõuersus ingemuerit. Vnde datur intelligi, quod sine ore tacẽte veniã interdũ consequimus. Hinc etiã leprosi quibus dominus præcepit vt ostenderent se sacerdotibus, in itinere antequã ad sacerdotes venirẽt, mũdati sunt. Hinc infinuatur, quòd antequam ora nostra sacerdotibus aperiamus, i. peccata cõfiteamur, à lepra peccati mũdamur. Hinc leprosus etiã nõ prius de monumẽto est eductus, & post à domino suscitatus: sed intus suscitatur, pdiit foras viuus, vt ostenderetur suscitatio animę præcedere cõfessionem. Nemo enim potest cõfiteri, nisi suscitatus: quia à mortuo, velut qui non sit, perit cõfessio. Nullus ergo cõfitetur, nisi resuscitatus. Non autem suscitatur, nisi quia peccato soluitur: quia peccati mors animę est, quę vt est vita corporis, ita eius vita deus.

Esa. 43. d
Capi. 4 in fi. in 10. 4.
Ide in ser mone x fi. de pæ. dis. 1. c. Ecce
nũc. Ioan. Chry. de pæ. di. 1. c. non potest. Hom. 49. nõ longe à principio. in 10. 10. Mat. 16. c Iob 31. d Li. de pa radiso ca. 14. in me dio, i 10. 4. Super psa: 68. in fine cõcionis pri mæ ad illũ pſal. 10. 8. Pſal. 129. Prou. 18. c De pœnit. di. 16. Su per mala. & allegat tur de pœ. di. 1. c. quã sanctus sacer.

His aliisque pluribus authoritatibus probatur, ante confessionem vel satisfactionem sola compũctione peccatum dimitti: quod qui negãt, eas determinare laborant: necnon in Magistri sententiæ depressionem, ad suæ opinionis assertionem authorum testimonia inducũt. Ait enim dominus per Esaiã, Dic tu iniquitates tuas, vt iustificeris. Item Ambro. Non potest quisquam iustificari à peccato, nisi peccatum ipsum ante fuerit confessus. Idem dicit, Confessio à morte animam liberat, cõfessio aperit paradisum, cõfessio spem veniæ tribuit: quia non meretur iustificari, qui in vita sua noluit peccatum confiteri. Illa confessio nos liberat, quæ nũc. Item Chry. Non enim pœnitentia. Pœnitẽtia vera est dolor cordis, & amaritudo animæ pro malis quæ quisque commisit. Item Ioan. Non potest quisquam gratiam dei accipere, nisi purgatus fuerit ab omni peccato per pœnitentiæ cõfessionem & per lachrymas. Item Aug. Agite pœnitẽtiam, qualis agitur in ecclesia. Nemo dicat sibi, occultè ago, quia apud deum ago, qui solus deus qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est, Quę soluueritis super terrã, soluta erũt in cælo. Ergo sine causa claues datæ sunt: Frustramus ergo verbum Christi. Iob dicit. Si erubuiin conspectu populi peccata mea confiteri. Item Ambro. Venialis est culpa, quam se quotidie confessio delictorum. Item Augustinus super illum locum psal. Non absorbeat me profundum, neque vrgeat super me puteus os suum. Puteus est profunditas iniquitatis: quam si ceciderit, non claudet super te os suum, si tu non claudas os tuum. Confitere ergo & dic: De profundis clama ad te domine, &c. & euades. Claudit super illum qui profundum contemnit: à quo mortuo, velut qui non sit, perit confessio. Item Aug. Nullus debitam grauioris pœnę consequitur veniam nisi qualemcunque, etsi longè minorẽ quã qui soluerit pœnam. Ita enim impartitur à deo largitas misericordiæ, vt nõ relinquatur iustitia disciplinæ. Itẽ Hie Ambro. Omnis peccator est, plangat delicta propria vel populi & cum ecclesiam, de qua propter peccata fuerat egressus, induatur in sacco, vt præteritas delicias, per quas deũ offenderat, vitæ austeritate compenset. His aliisque authoritatibus nituntur asserere, sine confessione vocis & aliqua satisfactione pœnæneminem à peccato mundari.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cui sententiæ potiùs consentiendum sit.

QVID ergo super his sentiendum sit, quid tenendum? Sanè dici potest, quòd sine confessione oris, & solutione pœnæ exterioris peccata delentur per contritionem & humilitatem cordis. Ex quo enim proponit mente compuncta se confessurum, deus dimittit: quia ibi est confessio cordis, etsi non oris: per quam anima interiùs mundatur à macula & contagione peccati commissi, & debitum æternæ mortis relaxatur. Illa ergo quæ superiùs dicta sunt de confessione & pœnitentia, vel ad confessionem cordis, vel ad interiorem pœnam referenda sunt. Sicut illud Augustini: Quòd nullus dicitur veniam consequi, nisi priùs quamcunque peccati soluerit pœnam: vel de exteriori pœna accipienda sunt & ad contemnentes vel negligentes referenda, sicut illud, Nemo dicat, occultè ago, &c. Nonnulli enim in vita peccata confiteri negligunt vel erubescunt, & ideo non merentur iustificari. Sicut enim præcepta nobis interior pœnitentia: ita & oris confessio, & exterior satisfactio, si adsit facultas. Vnde nec verè pœnitens est qui confessionis votum non habet. Et sicut peccati remissio munus dei est: ita pœnitentia & cõfessio per quam peccatum deletur, non potest esse nisi à deo, vt Augustinus ait. Iam, inquit, domum spiritus sancti habet, qui confitetur & pœnitet: quia non potest esse confessio peccati & compunctio in homine ex seipso. Cùm enim itasciturr sibi quis & displicet, sine dono spiritus sancti non est. Oportet ergo pœnitentem confiteri peccata, si tempus habeat, & antequam sit confessio in ore si votum sit in corde, præstatur ei remissio.

De pœnit. 1. c. Nullus eidem. c. Agite.

Super psa. 50. Post medium enarrationis ad illũ psal. in 10. 8. Authoritatibus probat q̃ sufficiat soli deo confessionem fieri. Psal. 31. f Super Lucam li. 10 in fi. commentary ad ca. 22. in tomo 4.

Si sufficit soli deo confiteri.

IAM secundum quæstionis articulum inspiciamus, licet vtrum sufficiat peccata confiteri soli deo, an oporteat confiteri sacerdoti. Quibusdam visum est sufficere, si deo fiat confessio sine iudicio sacerdotalis & confessione ecclesiæ: quia Dauid dixit, Dixi confitebor do. & tu remisisti &c. non ait sacerdoti: & tamen remissum sibi peccatum fecit. Item Ambro. Ideo fleuit Petrus, quia culpa obrepere non inuenio quid dixerit, inuenio quod fleuerit. Lachrymas eius lego, satisfactionem non lego. Sed quod de fonte

oris potest, ablui potest. Lauant lachrymæ delictũ, quod vox pudor est confiteri. Veniæ fletus consulit, & verecũdiæ. Item idem etiam Maximus dicit episcopus. Item Ioannes Chry. Nõ tibi dico vt te prodas in publicum, neque apud alios te accuses: sed obedire te volo prophetæ dicenti, Reuela deo vitam tuã. Ante deũ ergo tua confitere peccata, apud eum iudicẽ cum oratione delicta tua pronuncia, nõ linguã, sed conscientiæ tuæ memoriã: & tunc demum spera te misericordiã posse cõsequi. Si habueris peccata tua in mente tenemus, nunquam malum aduersus proximum in corde tuo tenebis. Idẽ. Peccata tua quotidie dicito, vt deleas illa. Sed si confunderis alicui dicere, dicito ea quotidie in animo tuo, non dico vt confitearis ea conseruo tuo, vt tibi exprobret. Dicito deo, qui curat ea. Nec enim si non dixeris, ignorat ea cũ faciebas ea, præsto erat: cũ admitteres ea, cognoscebat. Nũquid ea vult à te cognoscere? Peccare nõ erubescis, & cõfiteri erubescis? Dicito in hac vita, vt in alia te habeas: dicito ingemiscẽs & lachrymãs. In codice scripta sunt peccata tua. Spõgia peccatorũ tuorũ lachrymę tuę. Item Prosper, Illi quorũ peccata humanã notitiam latent, nõ ab ipsis cõfessa, nec ab aliis publicata, si ea confiteri vel emẽdare noluerint, deũ quem habẽt testem, ipsum & habuerunt sunt vltorẽ. Quòd si ipsi sui iudices fiant & veluti suæ iniquitatis vltores, hic in se voluntariã pœnã seueriori ultionis animaduersionis exerceant: tẽporalibus pœnis mutent æterna supplicia, & lachrymis ex vera cordis contritione fluentibus restringent æterni ignis incẽdia. Et infra. Facilius sibi deũ placabunt illi, qui aut propriis confessibus etimen produnt, aut nescientibus aliis ipsi in se vocem exõmunicationis ferũt sententiã: & ab altari cui ministrabant, non animo, sed officio separati, vitam suam quasi mortuã plangũt: certi quòd recõciliati sibi efficacis pœnitentiæ fructibus, à deo nõ solùm amissa recipiant, sed etiam supernæ ciuitatis gaudia recipiant. His authoritatibus nituntur, qui sufficere contendunt deo confiteri peccata sine sacerdote. Dicunt enim quòd si quis timens detegere culpam suam apud homines, ne inde opprobrio habeatur, vel alij suo exemplo ad peccandum accingãtur, & ideo soli homini, & reuelat deo, consequitur veniam.

Super ca. 12. ad Hebr. homil. 31. post mediũ circũcisionem. psal. 36. Homil. 2. in psã 50. ad vers. Ad eũ vers sum, Et peccatum meũ contra me est semper. post medium homiliæ. De pœnit. di. 1. c. per ro illi. Et in li. de vita contemplatiua. Cap. 7. Ibidem c Facilius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd non sufficit soli deo confiteri, si tempus adsit, si tamen homini possit.

Laco. 5. d In ho. 50. quæ est de vtilitate ac necessitate pœnitentiæ nõ longi à fine eruditõ in tom. 10.

SED quòd sacerdotibus confiteri oporteat, non solùm illa authoritate Iacobi, Confitemini alterutrum peccata vestra, &c. sed etiam aliorum pluribus testimoniis comprobatur. Ait enim Augu. Iudicet seipsum homo voluntarium dum potest, & mores conuertat in melius: ne cùm iam nolenti poterit præter voluntatem à domino iudicetur: & cũ ille protulerit seueriſsimæ medicinæ, sed tamen vtiliſsimæ sententiam veniat ad antiſtites, per quos illi claues ministrantur ecclesiæ. Tanquã bonus iam incipiẽs esse filius, matrem norum membrorũ ordine custodito, à præpositis sacramentorum accipiat satisfactionis suæ modũ, in offerendo sacrificio cõtriti cordis deuotus & supplex. Id tamen agat, non solùm sibi prosit ad salutem, sed etiam ad exemplum cæteris: vt si peccatum eius non modo in graui eius sed etiam in tanto scandalo aliorum est, atque hoc exemplo vtilitati ecclesiæ videtur antiſtiti, in notitiam multi vel totius plebis agere pœnitentiam non recuſet: ne plaga per pudorem addat tumorem, cùm tanta est pecccati & impetus morbi, vt medicamẽta corporis & languinis domini differenda sint, authoritate antiſtitis, deseque quiſque remouere ab altari ad agendam pœnitentiã, eadem authoritate reconciliari. Item Leo papa, Multiplex misericordia dei ita lapſibus ſubuenit humanis, vt non solũ per baptiſmum, ſed etiam per pœnitẽtiam ſpes vitæ patetur: ſic diuinæ voluntatis præſidiis ordinatis, vt indulgentiam dei niſi ſupplicationibus ſacerdotum non obtinere Chriſtus enim hanc præpositis eccleſiæ tradidit potestatem, vt confitentibus pœnitentiæ ſatisfactionem rent, & eoſdem ſalubri ſatisfactione purgatos, ad communionem ſacramentorum per ianuam reconciliationis introduterent. Item Augu. Quem pœnitet, omnino pœnitendo & dolorem lachrymis oſtendat: repræſentet vitam ſuam per ſacerdotem, præueniat iudicium dei per confeſſionem. Præcepit enim dominus mundandis, vt oſtenderẽt ſe ſacerdotibus: docens corporali præſentia confitẽda peccata non per ſcripta manifeſtanda. Dixit enim ora monſtrare omnes: non vnus pro omnibus, nõ alium ſtatuatis ſtatuere

De pœnit. diſt. 1. ca. multiplex

Idem de pœni. di. 3.

Lib. de vera & falſa pœnit. cap. 10. in tomo 4.

pro vobis offerat munus deo à Moyſe ſtatutum: ſed qui per vos peccaſtis, per vos erubeſcatis. Erubeſcentia enim ſibi partem habet remiſsionis. Ex miſericordia enim hoc præcepit dominus, vt nemo pœniteret in occulto. In hoc autem quòd per ſeipſum dicit ſacerdoti, & erubeſcentiã vindicatore dei offenſi ſit venia criminis. Fit enim veniale per confeſsionem, quod criminale erat in operatione: & ſi non ſtatim purgatur, fit tamẽ veniale, quod cõmiſerat mor tale. Multum enim ſatisfactionis obtulit, qui erubeſcentiæ ſuæ nihil eorum quæ commiſit, nuncio dei negauit. Nouum enim qui miſericors & iuſtus eſt, ſicut ſeruat miſericordiã in iuſtitia, ita & iuſtitia in miſericordia. Opus enim miſericordiæ eſt peccãti, peccata dimittere: ſed oportet vt ſibi miſereatur iuſtè. Conſiderat enim ſi dignus eſt, non ſolùm iuſtitia, ſed & miſericordia. Iuſtitia enim ſola dãnat, ſed dignus eſt miſericordia, qui ſpirituali labore quærit eum. Laborat enim mens patiendo erubeſcentiam. Et quidem verecundia magna eſt pœna, qui erubeſcit pro delicto, fit dignus miſericordia. Vnde patet, quia quantò quiſque confitebitur in ſpe veniæ turpitudinem criminis, tanto facilius conſequetur gratiam remiſsionis. Ipſi enim ſacerdotes plus poſſunt proficere, plus confitentibus parcabiles, quæ propter Dei timorem apud homines erubescit non veretur: tamen quia non omnium ſunt huiuſcemodi peccata, vt ea qui pœnitentiam poſcunt, non timeãt confiteri, remoueatur improbabilis conſuetudo, ne multi à ſalutiferæ remediis arceantur, dum aut erubeſcunt, aut inimicis ſua facta reſerare, quibus poſſunt legũ perconſtitutione. Sufficit enim confeſsio, quæ primũ deo fiat, & tunc etiam ſacerdoti, qui pro delictis pœnitentibus precator accedit. Tunc enim plures ad pœnitentiam poſſunt prouocari, ſi populi auribus non publicetur confeſsa confitentis. Ex his aliiſque pluribus indubitanter tenendum eſt oportere deo primùm, & deinde ſacerdoti offerri confeſsionem: nec aliter poſſe peruenire ad ingreſſum paradiſi, ſi adſit facultas.

Quòd criminale ſit veniale.

Aug. ibid. hactenus.

De pœnit. diſtin. 1. Quanuis.

De tertio articulo, ſcilicet an ſufficiat confiteri laico. E

Universidad de Deusto
Biblioteca

NVNC priusquam præmissis authoritatibus quę h
contradicere videntur, respondeamus, tertiam quæstionem
intueamur. Quod enim secunda quæstio continebat, scili
cet an sine confessione & iudicio sacerdotis soli deo con
teri sufficeret, expeditum est: & certificatū præmissis ra
Quæstio. moniis, quòd non sufficit confiteri deo sine sacerdote:
Solutio. est verè humilis & pœnitens, si nō desiderat & requirit
cerdotis iudicium. Sed nunquid æquè valet alicui confi
Mat.16.c socio vel proximo suo, saltem cùm deest sacerdos? Sane
hoc potest dici, quòd sacerdotis examen requirendum
studiosè: quia sacerdotibus concessit deus potestatem
di atque soluendi. Et ideo quibus ipsi dimittunt, & deus
Lib.de ve mittit. Si tamen defuerit sacerdos, proximo vel socio
ra & fal cienda confessio. Sed curet quisque sacerdotē quærere,
sapa.cap. sciat ligare & soluere. Talem enim esse oportet, qui
10.in me tum crimina diiudicat. Vnde Aug. Qui vult confiteri
dio eius cata vt inueniat gratiam, quærat sacerdotem qui sci
dē.tom.4. re & soluere, ne cùm negligens circa se extiterit, negli
tur ab eo qui eum misericorditer monet & petit: ne
in foueā cadant, quam stultus euitare noluit. Tanta
vis cōfessionis est, vt si deest sacerdos, cōfiteatur pro
Sæpe enim contingit, quòd pœnitens non potest
dari coram sacerdote, quem desideranti nec tempus
Luc.17.d cus offert. Etsi ille cui confitebitur potestatem non
soluendi, sit tamē dignus venia ex sacerdotis desi
Ibidem. crimen confitetur socio. Mundati enim sunt lepro
ibant ora vel se ostendere sacerdotibus, antequam
peruenirent. Vnde patet deum ad cor inspicere, dum
cessitate prohibentur ad sacerdotes peruenire. Vnde
Sæpe quidē quærunt eos sani & læti: sed dum quæru
requàm perueniant, moriuntur. Sed misericordia de
est: qui & iustis parcere nouit, etsi non tam cito, sicut
Ibid.c.11. uerentur à sacerdote. Qui ergo confitetur sacerdoti,
Matt.9.c no meliori quàm potest confiteatur: & si peccatum
Mar.5.c est, sufficiat referre in notitiam sacerdotis. Nam in re
tatione filiæ Archisynagogi puellæ, pauci intersuer
viderunt: nondum enim erat sepulta, nondū extra
delata, nondum extra domum in notitiā portata. Iam
suscitauit, quam intus inuenit, relictis solis Petro & Iac

Ioanne, & patre & matre puellæ, in quibus figuraliter cō
mendatur sacerdotes ecclesiæ. Quos autē extra inuenit, ad
mirandum est quomodo suscitauit. Flebat enim turba post
filiam viduæ: fleuit Martha & Maria supplicantes pro fra- *Luc.7.b*
tre, flebat & turba Mariam secuta. In quo docemur, publicè *Ioan.11.d*
peccantibus non proprium, sed ecclesiæ sufficere meritum.
Debet ergo pœnitens in ecclesia esse, & ad ecclesiæ vnita-
tem tendere. Nisi enim vnitas ecclesiæ succurrat, nisi quod *Aug.ibid.*
dat peccatori sua oratione compleat, de manibus inimici *cap.12.*
non eripietur anima mortui. Credendum est enim, quòd o-
rationes & eleemosynæ ecclesiæ & opera iustitiæ &
misericordiæ succurrant recognoscenti mortē suā ad con-
fessionē. Ideóque nemo dignè pœnitere potest, quem non
adiuuat vnitas ecclesiæ. Ideóq; nemo petat sacerdotes per
quos culpam ab vnitate ecclesiæ diuisos. Ex his satis
patet, & absoluitur præmissæ quæstionis articulus. Quæ-
renda est enim sacerdos sapiens & discretus, qui cum pote
state simul habeat iudicium, qui si forte defuerit, confiteri
proximo socio. Beda verò inter confessionē venialiū & mor-
talium distinguit super illum locum, Cōfitemini alterutrū
peccata vestra. Ait enim, Coæqualibus quotidiana & le- *Super epi.*
uia, grauiora verò sacerdoti pandamus, & quanto iusserit *Iaco.5.d*
celerius potes purgare curemus: quia sine confessione emenda-
tis peccata nequeunt dimitti. Sed & grauiora coæqua-
libus pādenda sunt, cùm deest sacerdos, & vrget periculū.
Leuiora verò, etiam sacerdotum ablata copia, licet confi-
teāris æquali, & sufficit, vt quibusdam placet, si tamen ex
contemptu non prætermittatur sacerdos. Tutius est tamē
& profectius vtriusque generis peccata sacerdotibus pan-
dere, & consilium medicinæ ab eis quærere, quibus con-
cessit potestas ligandi & soluendi.

Hic aperit qualiter supradicta authoritates intelligenda sunt. F

CVM ergo ex his aliisque pluribus testimoniis perspi-
cuum fiat & indubitabiliter constet, peccata primùm deo,
deinde sacerdoti esse confitenda, & si ipse defuerit etiam
proximo: illud Ioan. Chrysostomus superius positum, non
aliter intelligendum, vt liceat alicui, si tempus habeat, sa-

cerdoti non confiteri: sed quia sufficit vbi crimē occultū est, soli deo per sacerdotē dicere, & semel. Nec oportet publicari coram multis, quod occultum est. Quod notans cens, Nō tibi dico vt te prodas in publicum. Sicut enim publica noxa publico eget remedio: ita & occulta, secreta confessione, & occulta satisfactiōe purgatur. Nec necesse quod sacerdoti semel cōfessi sumus, iterum confiteamur, sed lingua cordis non carnis apud verum iudicē id confiteri debemus. Vnde idem Ioan. ait. Nunc autem cordetis peccatorum tuorum, & frequenter ea in cōspectu dei pronūcies, & pro eis deprecetis, citiūs illa delebis, rō obliuiscaris, tunc eorum recordaberis nolens quibus blicabuntur, & in conspectu omnium amicorum & corum, sanctorūmque angelorum proferentur. Ita crelud Ambrosij, Lachrymæ lauant delictū, quod vocē est confiteri: ad publicam pœnitentiam referēdum enim virtutem lachrymarum & confessionis ostendagnificare voluit quòd lachrymæ occultæ & cōfessionta, sicut quæ fit soli sacerdoti, lauāt delictū quod pudquem publicè cōfiteri. Quòd verò dicit se lachrymas legisse, nō satisfactionem vel confessionem: per hoc cludit illam. Multa enim facta sunt quæ scripta non forte nondū facta erat institutio cōfessionis quæ nic Similiter & illud Prosperi, Si sui iudices fiant, mota terna supplicia. & illud, Facilius deū placabūt sibi propriis cōfessionibus crimen produnt, aut nescien liis in se sentētiam excommunicationis ferūt ad cōfessionem & satisfactionem referri oportet. Nō solis sacerdotibus ius ligandi atque soluēdi datū est que suo arbitrio pœna vel excōmunicationis sentēgare, & absque sacerdotali iudicio seipsum deo vel conciliare licet quod ecclesiasticæ institutioni & cōni penitus repugnat. Potiūs ergo si publicè peccasti, confitere te reū & emenda. Si verò occultè deliquisti, sic nō taceas: nec tamē dico vt publices. Taciturnitas peccati ex superbia nascitur cordis. Ideo enim peccquis celat, ne reputetur foris, qualem se iam diuino ctui exhibuit: quod ex sonte superbiæ nascitur. Spenim superbiæ est se velle iustum videri qui peccator

De pœnit. dist. 1. cap. Quoti-quando. ad fin.

De pœnit. dist. 1. cap. Nunc autem. Loco prius citato.

Hāc expositionē confirmat per verba Ioā. De pœnit. dist. 1. ca. Lachrymæ.

Esebius super Leuiticum.

pe hypocrita conuincitur, qui instar primorum parētum, ad retinendam verborum peccata sua leuigare conten de, sicut Cayn peccata sua reticēdo supprimere quærit. Vbi ergo superbia regnat & hypocrisis, humilitas locū non habet. Sine humiliate verò alicui veniam sperare nō licet. Vbi est ergo taciturnitas confessionis, non est speranda venia criminis. Iam certissimè liquet quàm sit detestabile peccatum: & econuerso quàm sit necessaria cōfessio. Est enim confessio testimonium conscientiæ deū timentis. Qui enim timet iudicium dei, peccatum nō erubescit confiteri. Perfectus timor soluit omnem pudorem: confessio peccati pudorem habet, & ipsa erubescētia est grauis pœna. Ideóq; debemur confiteri peccata, vt erubescentiam patiamur pro pœna. Nam hoc ipsum pars est diuini iudicij. Si ergo quæri tur confessio sit necessaria, cùm in contritione iam delea sit peccatum: Dicimus quia quædā punitio peccati est, satisfactio operis. Per confessionem etiam intelligit, sacerdos, qualiter debeat iudicare de crimine. Per eam quoq; peccator fit humilior & cautior.

& allegatur de pœn. dist. 1. c. Nō sunt. ad fin.

Io. Chryso.

Ad quid valeat cōfessio.

DE REMISSIONE SACERDOTIS.

Distinct. XVIII. A

HIC quæri solet, Si peccatum omnino dimissum est à deo per cordis contritionē, ex quo pœnitēs votū habuit confitēdi, quid posteà dimittatur ei à sacerdote. Video enim quo vinculo eū ligat, scilicet temporalis pœne, sed non à quo eū absoluat. Et ideo quæro. Ante pœnitentiam quippe cordis anima rei maculā habet & fœtore peccati, atque æternæ vltionis vinculo ligata existit. Si verò ante confessionem per cordis contritionem deus per seipsum sine ministerio sacerdotis & debitum omnino relaxat, animam interiùs purgat à contagione & fœtore peccati. quid ergo mundat? quid dimittit sacerdos? vbi sunt claues, quas dominus tradidit Petro & successoribus eius, dicens, Tibi dabo claues regni cælorum? &, Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueris super terram, erunt soluta, &c. Vt autem præmissa hoc pleniùs explicari valeat, quasi altiùs ducto rete, de clauibus & vsu earum differamus.

De cōfessione facta mētali in se quantū ad potestē absolutē tin virtute clauiū in foro pœnitentiali.

Mat. 16. c Luce 5.

De clauibus. B

Universidad de Deusto
Biblioteca

CLAVES istæ non sunt corporales, sed spirituales, scilicet discernẽdi scientia, & potentia iudicandi: id est, ligandi & soluendi. qua dignos recipere, & indignos excludere à regno ecclesiasticus iudex: qui sicut habet ligandi, ita soluendi. Vnde Ambros. Dominus par ius & soluendi esse voluit, & ligandi. qui vtrunque pati conditionem permisit. Ergo qui soluendi ius non habet, nec ligãdi habet. Et infrà. Certum est quod ecclesiæ vtrunque licet, habeat vtrũque non habet. Ius enim hoc solis permissum est dotibus. Rectè ergo ecclesia hoc sibi vendicat, quæ vero sacerdotes habet: hæresis vendicare non potest, quæ vero sacerdotes non habet.

De pœnit. dist. 1. cap. verbũ dei

De vsu clauium.

VSVS verò harum clauium multiplex est, discernere scilicet ligandos, & soluendos, ac deinde ligare vel soluere. Qui enim, vt ait Greg. indignos ligat vel soluit, quia potestate se priuat, id est, dignum priuatione se facit.

Si sacerdos possit dimittere vel retinere peccata.

SED quæritur. Vtrum à peccato soluere valeat sacerdos, id est, à culpa: vt culpæ maculam abstergat, vel debitum æternæ mortis soluere valeat. Quidam arbitrati sunt, quod peccator dupliciter ligatus teneatur, vt prædictum est: licet mẽtis contagione ac cæcitate, & debito futuræ pœnæ. alterum curari per deum, alterum solui per sacerdotem. titur enim per peccatum quasdam tenebras interiores maculas: à quibus nisi liberetur, proiicitur in tenebras peccati. Vnde Apostolus, Surge qui dormis, & illumina te Christus. Solus enim Christus, non sacerdos, animam suscitat, ac pulcris tenebris interioribus & maculis, eam minar & mundat, qui animæ faciem lauat: debitum ternæ pœnæ soluere concessit sacerdotibus. Quod in rectione Lauari signatũ asserunt: quem Christus prius se interiùs vnxificauit, deinde foras exire iussit, eumque huc ligatum soluere Apostolus præcepit: quia vt ait, interiùs animã à caligine maculaq; peccati emundat, dotibus verò dedit vinculũ æternæ mortis soluere.

Optimo quorũdã. Mat. 22. b

Ephes. 5. c

Ioan. 11. f

Aliorum

dicunt solum deũ, non sacerdotem, debitũ æternæ mor dimittere, sicut & animam interiùs per se viuificat nec ta mentem deffitentur sacerdotibus traditam potestatem dimittendi & retinẽdi, quibus dictum est: Quorum remiseris peccata, &c. Sicut enim Christus retinuit sibi potestatẽ baptismi, ita & pœnitentię. Et ideo sicut interiùs gratia sua quos illuminat, ita & simul debitũ æternæ mortis relaxat. ipse enim per seipsum peccata pœnitentium tegit: & tunc quando, quando ad pœnam non reseruat. Tunc ergo tegit, quando debitum pœnæ soluit. Quòd autem ipse tegat, aper dicit Aug. exponẽs illum locum psal. Quorum tecta sunt peccata, id est, cooperta & abolita. Si enim texit deus peccata nemo uolunt aduertere: si noluit aduertere, noluit animaduerte id est, punire, sed ignoscere. Ita ergo dicit à deo tecta, vt non videat, id est, æternaliter puniat. Videre enim dei punire est ad pœnam imputare. Auertere autem faciem à peccatis, hoc est ea ad pœnam non reseruare. Item Hieron. cuius deus dimittit peccata, tegit ne in iudicio reuelẽtur, alsiod. Qui grauia habẽt peccata, aliis deus imputat, per misericordiam non imputat. Ex his apertè ostendi quod deus ipse pœnitentẽ soluit à debito pœnæ: & tũc quando intus illuminat, inspirando veram cordis cõ nem. Cui sententiæ ratio suffragatur, & authoritates mantur. Nemo enim verè compungitur de peccato, ha corcõtritum & humiliatum, nisi in charitate. Qui au charitatẽ habet, dignus est vita æterna. Nemo autem si vita & morte dignus est. Nõ est ergo tũc ligatus debi æternæ mortis. Filius enim irę esse desiit, ex quo diligere pœnitere cœpit. Extunc ergo solutus est ab ira: quæ non super illũ, qui credit in Christum, sed super illũ qui credit. Non ergo postmodũ per sacerdotẽ cui confitetur, ta æterna liberatur: à qua iã liberatus est per dominũ, dixit. Cõfitebor. Solus ergo deus hominem interiùs à peccati macula, & à debito æternę pœnę soluit: qui prophetã ait, Ego solus deleo iniquitates & peccata po Vnde Amb. Verbũ dei dimittit peccata, sacerdos est iudex. dos quidẽ officiũ suũ exhibet, sed nullius potestatis iu cet. Idẽ, ille solus peccata dimittit, qui solus pro pec nostris mortuus est. Itẽ Aug. Nemo tollit peccata, nisi

Verbum dei.

Universidad de Deusto
Biblioteca

solus deus, qui est agnus tollens peccata mũdi. Tollit au- *Ioan.1.d*
& dimittendo quæ facta sunt, & adiuuando ne fiant, & per-
ducendo ad vitã, vbi omnino fieri non possunt. His aliisq;
pluribus testimoniis docetur dominum solum per se pec-
ta dimittere: & sicut dimittit quibusdam, ita & aliorũ quo-
rundam peccata retinet.

Quod sacerdotes etiã dimittunt, & tenẽt peccata suo modo.

NEC ideo tamen negamus sacerdotibus conce- *Mat.16.e*
potestatem dimittendi & retinendi peccata, cũ hoc verum *et Io.20.f*
in euãgelio apertè doceat. Hinc Aug. ait. Ecclesiæ charis- *Super Io.*
quæ per spiritũ sanctũ diffunditur in cordibus eorũ qui per- *Trac.121.*
ticipes sui sunt, peccata dimittit: eorũ qui non sunt, reti- *infi.eiusdẽ*
Idẽ, Sacerdotes possunt cõfitentibus parcere: quib' enim *in tom.9.*
mittunt, remittit deus. Lazarũ enim de monumẽto suscitã- *Au. in li.*
obtulit discipulis soluendũ: per hoc ostẽdens, potestatẽ *de pœnitẽ-*
uendi cõcessam sacerdotibus. Dixit enim, Quodcũq; *tia vera*
super ter, erit so. & in cælo, & c. hoc est, Ego deus, & om- *& falsa,*
cęlestis curiæ ordines, & omnes sancti in gloria mea lã- *ca.10. in*
vobiscũ & cõfirmãt quos ligatis & soluitis. Nõ dixit, *tomo 4.*
putatis ligare & soluere: sed, in quos exercetis opus iusti- *Ioan.8.f*
vel misericordiæ. Aliter autẽ, vel alia opera vestra in pec- *Mat.16.a*
tores nõ cognosco. Idẽ, Cũ veraciter ad deũ cõuersa pec- *In lib. de*
dimittuntur, ab eis dimittũtur, quibus ipse veraci cõuer- *baptismo*
ne cõiungitur. Spiritus sanctus ea dimittit: qui datus est *parulo-*
nibus sanctis sibi charitate cohærẽtibus, siue se nouerint, *rũ tom.6.*
poraliter, siue nõ. Similiter cũ alicuius tenentur peccata,
eis tenentur à quibus ille cordis prauitate desiungitur, siue
notis corporaliter, siue ignotis. Omnes enim mali spiritua-
liter à bonis seiuncti sunt. Ecce hic dicit peccata dimitti
retineri à sanctis viris: & tamẽ spiritum sanctũ ea dimittere
dicit. Et quod maiori cõsideratione dignũ est, idẽ etiã
q̃ deus per se vel per sanctos suos tantum dimittit peccata.
Ait enim sic, Sacramentũ gratiæ dat deus etiã per malos
sam verò gratiã nõ nisi per seipsum, vel per sanctos suos. *Ibidem in*
ideo remissionẽ peccatorũ vel per seipsum facit, vel per ip- *eodem.*
us columbæ membra: quibus ait, Si cui dimiseritis, dimitti-
tur. Ecce quã varia à doctoribus tradũtur super his, & in hac
tanta varietate quid tenendum? Hoc sanè dicere ac sentire
possumus, q̃ solus deus dimittit peccata & retinet: & tamen

ecclesiæ contulit potestatem ligandi & soluendi: sed aliter
ipse soluit vel ligat, aliter ecclesia. Ipse enim per se tantùm
dimittit peccatum: qui & animam mundat ab interiori ma-
nula, & à debito æternæ mortis soluit.

Quomodo sacerdotes ligant vel soluunt à peccatis. F

NON autem hoc sacerdotibus cõcessit, quibus tamen *Matt.8.a*
dedit potestatem soluendi & ligandi, id est, ostendendi ho- *Luc.5.e*
mines ligatos vel solutos. Vnde Dominus leprosum sanitati *Ioan.11.f*
datis per se restituit, deinde ad sacerdotes misit, quorum iu-
dicio ostenderetur mundatus. Ita etiam Lazarum iam viui-
ficatum obtulit discipulis soluẽdum. Quia etsi aliquis apud *Leuitici.*
Deum sit solutus, non tamen in facie ecclesiæ solutus habe- *13.a 12.d*
tur, nisi per indicium sacerdotis. In soluẽdis ergo culpis vel re- *Hiero.in*
tinendis ita operatur sacerdos euangelicus & iudicat, sicut *lib.cõmen*
in lege legalis in illis qui cõtaminati erant lepra, quæ peccatũ *tariorũ in*
figurat. Vnde Hier. super Matt. vbi Dominus ait Petro, Tibi *Mat.3.d*
dabo claues regni cælorum, & quodcunque ligaueris super *cap.16.*
terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque soluetis super *eiusdẽ in*
terram, erit solutum & in cælis. Hoc, inquit, locum quidã non *tomo 9.*
intelligentes, aliquid sumunt de supercilio Pharisæorum: vt *Leui.14.a*
videantur innoxios, vel soluere se putent noxios, cùm apud
Deum nõ sententia sacerdotum, sed reorum vita quæratur. In
Leuitico se ostẽdere sacerdotibus iubentur leprosi: quos illi
non faciũt leprosos vel mũdos, sed discernũt qui mũdi vel im-
mundi sunt. Ita & hic apertè ostẽditur, q̃ nõ semper sequitur
Dei ecclesiæ iudicium: quæ per surreptionẽ & ignorãtiam
quendum iudicat, Deus autem semper iudicat secundũ ve-
tatem. Et in remittendis vel in retinendis culpis id iuris &
ris habent euangelici sacerdotes, quod olim habebãt sub
ge legales in curandis leprosis. Hi ergo peccata dimittunt
retinent, dum dimissa à Deo vel retenta iudicãt & ostẽ-
nt. Ponunt enim sacerdotes nomen Domini super filios
rael, sed ipse benedixit, vt legitur in Numeris. Hunc mo- *Num.6.d*
dum ligandi & soluendi Hieronymus suprà notauit.

Alius modus ligandi & soluendi. G

LIGANT quoque sacerdotes, dum satisfactionẽ pœ-
tentiæ cõfitentibus imponunt. Soluunt, cùm de ea aliquid
mittunt, vel per eam purgatos ad sacramentorũ commu-
nem admittũt: quem modũ superius Leo papa notauit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secundum hunc modũ dicuntur etiam sacerdotes dimittere peccata vel retinere. Vnde superius Augu. dixit, Quibus remittũt, & remittit Deus, &c. Opus enim institiæ exercẽt in peccatores, cũ eos iusta pœna ligãt: opus misericordiæ, vbi de ea aliquid relaxant, vel sacramentorũ communionem cõcedũt, alia opera in peccatores exercere nequeũt. Et notandũ est, quia quos satisfactione pœnitentiæ ligãt, eo ipso à peccatis solutos ostendunt: quia nõ imponitur alicui satisfactio pœnitentialis, nisi quem sacerdos vere pœnitentem arbitratur. Alij verò non imponunt: & eo ipso peccatum retinent Deo iudicãt. Quòd autem hoc ad claues pertineat, Augustinus ostendit dicens, Frustrat claues ecclesiæ, qui sine arbitrio sacerdotis pœnitentiam agit, si sine oris confessione crimen indulgentiam imprecatur. Est & alius modus ligãdi & soluendi, qui per excommunicationem geritur: dum aliquis secundum canonicam disciplinam tertiò vocatus ad emendationem manifesti delicti, & satisfacere vilipendens, sententia ecclesiæ à loco orationis, & sacramentorum communione & fidelium cõsortio præscinditur vt erubescat, & pudore confusus conuersus pœniteat, vt sic spiritus eius saluus sit. Quod si pœnitentiam profitens respuerit, negatæ cõmunionis damnatur, & ecclesiæ reconciliatur. Hęc est autẽ ecclesiæ anathematizatio: hanc pœnam illis qui dignè percelluntur infligit, quia gratia Dei & protectio illis amplius subtrahitur, ac sibipsis relinquũtur: vt sit eis liberum ruere in interitum peccati, in quos etiam maior diabolo sæuiendi datur potestas. Orationes quoque ecclesiæ & benedictionum, ac missarum suffragia, eis nequaquam suffragari putantur.

De panit. dist. 17. li. de vera et falsa pœ. ca. 10. in tomo 4.

In lib. de pœni.

Quomodo secundum hos modos intelligendum sit illud: Quodcunque solue, &c.

SECVNDVM hos ligandi & soluendi modos quo modo verum est quod dicitur, Quodcũque solueritis super terram, erit solutum & in cælis: & quodcunque ligaueritis super terram, erit ligatum & in cælis, &c. Aliquando enim ostendunt solutos vel ligatos, qui ita non sunt apud Deum: & pœna satisfactionis vel excommunicationis interdum dignos ligant vel soluunt: & indignos sacramẽtis admittũt & dignos admitti arcent. Sed intelligendum est hoc in illis, quorum merita solui vel ligari postulãt. Tunc enim sententia

Mat. 16. c

sacerdotis iudicio Dei & totius cælestis curiæ approbatur & confirmatur, cùm ita ex discretione procedit, vt reorum merita non cõtradicant. Quoscunque ergo soluunt vel ligant, adhibẽtes clauem discretionis reorũ meritis, soluuntur vel ligãtur in cælis, id est, apud Deum: quia diuino iudicio sacerdotis sententia sic progressa approbatur & confirmatur. Quos ergo secundum merita sententia ecclesiæ perstringit, ledit: & illi foris sunt apud Deum. Qui autem nõ meretur, sententia ecclesiæ non lædit, nisi contemnat. Vnde Augustinus: Exiit quis à veritate, à fide, à charitate? per hoc exit de castris ecclesiæ, etiamsi episcopi voce non abiiciatur, sicut contrà aliquis non recto iudicio foras mittitur: sed si nõ egit vt mereretur exire, nihil lædit. Interdum enim qui foras mittitur, intus est: & qui foras est, intus videtur retineri. Ecce qualis & quantus est vsus Apostoli, clauium. Iam ostensum est ex parte, qualiter sacerdotes dimittant peccata, vel retinent, & tamen retinuit sibi Deus quandam singularem excellentem dimittendi vel retinendi: quia ipse solus per se debitam æternæ mortis soluit, & animam interius purgat.

Super Leui. Ho. 14. ad 14. ca. riuulẽ in medio homiliæ, in tomo 1.

Quæ sint interiores tenebræ & interior macula. 1

HIC quæritur, Quæ sit illa macula, & quæ sint illæ tenebræ interiores, à quibus Deus interius animam purgat, eique veram pœnitentiam immittit. De tenebris & interiori caligine satis facile est & intelligere & respondere. Quidam enim quis mortaliter delinquit, & gratia virtutis privatur, si qua præcesserit, & naturalium bonorum elisionem patitur. Vnde & intellectus obtunditur, & totus homo interius obtenebratur: & ita quasi caligine quadam mens obscuratur, quæ caligo peccati pœna est. Hanc verò Deus pellit per pœnitentiam immittit, per quam perdita bona restituit, & vitiata reparat. Vnde Propheta, Nebulam sicut cinerem spargit. Sed quæ est macula peccati, à qua animam mundat? Fit enim quis voluit facere homicidium, & patrauit, sed priusquam perpetrato desinit tam velle quàm facere: nondũ tamẽ verè & finaliter pœnitet, nec confiteri proponit. Quæ ergo remanet in anima illius macula? Mala voluntas quidẽ fuit macula illius animæ: sed illa transit. Macula etiam est, si pœnitere contemnit: sed hoc est peccatum aliud à præcedenti. Quæ ergo macula remansit, à qua ipse in pœnitentia purgatur?

Psal. 147.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Leuit.11.f Nu.19.d Polluta est quidē anima, quousq; pœniteat, sicut erat dum in ea prauа erat voluntas. Sicut enim qui tangit mortuum vel aliud immundū, ita pollutus est post tactum quousq; lauatur, sicut fuit dum tangeret: ita post actū peccati ita pollutа remanet anima, sicut fuit in ipso actu peccati: quia tanto est longè à Deo per dissimilitudinē, qui est vita & mundities mentis, sicut fuit dum peccatum ageret. Ipsa ergo dissimilitudo quæ ineſt animæ ex peccato, & est à Deo elōgatio tanta macula intelligitur, à qua purgatur in pœnitentia. Hoc autē solus Deus facit, qui solus suscitat animā & illuminat. *I sal.87. nō longè à fine enarrationis ad illum psal. in tomo 8.* Quæ sacerdotes nequeūt, qui tamē medici sunt animarū. Vnde Propheta. Nunquid medici suscitabūt, & cōfitebuntur tibi? quod exponens Aug. ait, Boni doctores rectè medici dicuntur: qui viuentes curare ministerio possunt: sed nō mortuos suscitare. Sola enim Dei gratia mortui reuiuiscunt.

QVANDO HAE CLAVES DANtur, & quibus.

Distinct. XIX.

De confess. siue sacramētali in cōparatione ad scipsitet. Quòd non omnis sacerdos alteram clauē habet sc. ētiam discernendi.

POstquam ostēsum est quæ sint claues Apostolorum, & quarū vsus, superest inuestigare quādo istæ claues dentur, & quibus. Dantur hæ claues per ministerium sacerdotij alicui in promōtione sacerdotij. Cùm enim recipit quis ordinem sacerdotalē, simul & has claues recipit. Sed nō videtur q̄ omnes vel soli sacerdotes has claues habeāt: quia plerique ante sacram ordinationē scientiā discernēdi habēt, quā tamen post consecrationē ea carēt. Sanè dici potest, quòd alteram clauium istarū, id est scientiā discernendi nō habent omnes sacerdotes: vnde dolēdum est atque lugendū, Multi enim accedunt indiscreti, atque scienti æ qua eminere debēt, exortes ad sacerdotij gradū recipere præsumunt, vita & scientia eō indigni: quia nec ante sacerdotium, nec post scientiā habent discernendi, qui ligādi sint vel soluēdi. Ideóque illam clauem recipiunt in consecratione non recipiunt, quia semper scientia caret. Qui verò ante sacerdotium scientia discernendi præditi sunt, licet habeant discretionem, nō tamen in eis clauis est, quia non valent ea claudere vel aperire. Ideóque cùm promouentur in sacerdotem, clauem discretionis rectè dicitur accipere: quia & antè habita discretio augetur, & fit in eo clauis, vt ea iam valeat vti ad claudendum vel aperiendum.

Si alteram clauem omnes habeant, scilicet potentiam ligandi & soluendi. B

CVMQVE iam constet non omnes sacerdotes illam claues habere, quia scientia discernendi plerique carent: de altera, id est, potentia ligandi & soluendi quæritur, vtrum omnes sacerdotes eam habeant. Quidam enim hanc potestatem putant illis solis esse concessam, qui doctrinam simul ac vitam Apostolorum seruant. Illas enim claues promisit Dominus Petro, & imitatoribus eius tantùm, vt aiunt: qui etiam authoritatibus vtuntur in munimentum suæ opinionis. Hoc enim dicunt Augustinum sentire, libr superius ait, Remissionem peccatorum vel per se ipsum facit Deus, vel per columbæ membra. Dicit etiam illum peccata dimitti vel teneri à sanctis. Idem super Exodum de lamina aurea legitur. Erat autem lamina aurea posita in fronte sacerdotis. Hæc, inquit, significat fiduciam veritatis: quam qui verè perfectéque, non significatione, in veritate sacerdos habet, solus potest auferre peccata. Item Gregorius, Illi soli habent in hac carne positi potestatem ligandi & soluendi sicut sancti Apostoli, qui illorum meritis simul cum doctrina tenent. Item ex dictis Origenis. Hæc potestas soli Petro concessa est, & imitatoribus eius. Nam quicunque vestigia Petri imitantur, habent potestatem ligandi & soluendi potestatem. His aliisque testimoniis asserūtur, qui asserunt potestatem ligandi ac soluendi illis solis concessam sacerdotibus, qui vita & doctrina pollent sicut Apostoli. *Mat.16.c In libr. de baptismo cōtra Do. 5.c.21.in tom.7. Exod.28 f Aug.super Exo.c.120 in tom.4. In tracta. euangelio rum. Homil.27.*

Aliorum sententia verior. C

ALIIS autem videtur, quod & mihi placere fatendum, omnibus sacerdotibus hanc clauem dari, scilicet ligandi & soluendi: sed non eam rectè ac dignè habent nisi qui vitam & doctrinam Apostolicam seruant. Nec præmissæ auctoritates malos sacerdotes hanc potestatem negant habere, sed illos solos dignè ac rectè hac potestate vti significant, qui prædicti sunt vita & doctrina Apostolica: quia solos eorum Apostolorum imitatores dignè rectéque possunt ligare & soluere. Et per Dominum tantùm vel per eos, in quibus habitat spiritus sanctus, dignè & rectè fit remissio vel retentio peccatorum. Fit tamen & per illos,

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui sancti non sunt, sed non dignè vel rectè. Dat enim Deus benedictionem dignè poscenti, etiam per indignum ministrum. Quod verò hanc potestatem habeat omnes sacerdotes, Hieronymus testatur super illum locū Euangelij, vbi dominus dicit Petro, Tibi dabo claues regni cælorum. Habemus enim, inquit, eandem iudiciariam potestatem alij Apostoli habet & omnis ecclesia in episcopis & presbyteris. Sed ideo Petrus eam specialiter accepit, vt omnes intelligant quoquicunque ab vnitate fidei & societate ecclesiæ se separarit, nec à peccatis solui, nec cælū potest ingredi. Item, quod sacerdos, etiam si malus sit, gratiam tamen transfundit pro suæ dignitatis officio, Augustinus ostendit dicens. Dictum est à domino in Numeris ad Moysen & Aaron sacerdotes, Vos ponite nomen meum super filios Israel: & ego dominus benedicam eos: vt gratiam traditio per ministerium ordinati transfundat hominibus, nec volūtas sacerdotum obesse vel prodesse posit, sed meritum benedictionem præbere tis. Quanta autem sit dignitas sacerdotalis officij & ordinis hinc aduertamus. Dictum est de nequissimo Caipha inter cætera, Hoc autem à semetipso non dixit: sed cùm esset pontifex anni illius, prophetauit, per quod ostenditur, spiritum gratiarum non personam sequi digni vel indigni, sed ordinem traditionis: vt quanuis aliquis boni meriti sit, non tamen posit benedicere, nisi fuerit ordinatus vt officij huius ministerium exhibeat. Dei autem est effectum tribuere benedictionis. Hinc euidenter ostenditur, ordinem non priuare testate tribuendi gratiam ob ministerij indignitatē. Hinc omen Aug sententiæ videtur obuiare quod ait Eusychio cerdotes, inquit, non propria virtute benedicūt: sed figuram Christi gerunt, & propter eum qui in ipsis est, benedictionis tribuunt: non solùm is qui sacerdotium sortitus est, sed quicunque Christum in seipso habet & eius figura m gerit per conuersationē bonam, sicut Moyses, idoneus est vt benedictionem præstet. Ecce hic habet quòd non solùm sacerdos, sed omnis in quo Christus habitat, benedictionem præstat. Sed alia est benedictio, quæ sacerdotibus congruit: alia quæ ab omnibus bonis communiter exhibetur. Denique illi sacerdotes, in quibus Christus habet, benedictionis plenitudinem tribuere dicuntur, non

Quòd oēs sacerdotes habeāt potestatē ligādi et sōluendi cum firmat.

Mat. 16. c

In li. quæstionū ex veteri testamēto de illo quod habetur. Num. 6. d

Quæst. 11. in tom. 4.

Ibidem.

Ioan. 11. g

Super Leuit. ca. 9. Libr. 2.

non quia soli illi transfundant gratiam, sed quia illi soli liceat & dignè id agunt. Nec subditos mala vita sacerdotis læ- 1. quæst. 1.
dit, bona facitū quæ ille dicit. Vnde Greg. Multi dū plus
etiam sacerdotum quàm suam discutiunt, in erroris foueā
dilabuntur: minus considerantes, quòd non eos vita sacer-
dotum læderet, si humiliter bonis sacerdotum admonitio-
nibus aurem accommodarent.

De hoc quod scriptum est in Malachia, Maledicam benedictionibus vestris. D

PRAEMISSAE verò sententiæ, qua dicitur etiā per
malos sacerdotis ministerium transfundi gratiā benedictio-
nis videtur obuiare quod dominus per Malachiā prophetā
malis sacerdotibus cōminatur, Maledicā benedictionibus
eorum. Et alibi, Veh his qui viuificāt animas quæ nō viuūt, *Mala. 2. a*
& mortificant animas quæ nō moriūtur. Si enim maledicit *Ezec. 13. d*
dominus benedictionibus eorū: & si animæ quas viuificant
maledicunt: quomodo per eos gratia benedictionis trans-
funditur? Sed illud capitulū Maledicā. &c. quidā referunt
ad hæreticos, qui ab ecclesia præcisi sunt, & ad excommu-
nicatos: quorū benedictiones fiunt maledictiones his, qui
eis sequuntur errores. Illud verò alterum, s. Viuificāt, &c.
super omnes illos sacerdotes exponūt, qui absq; claue scien-
tiæ formā bonæ vitæ præsumunt ligare vel soluere. Sed
hoc est officio sacerdotis vti debet, nisi immunis sit ab illis
quos in aliis iudicat: alioquin seipsum condemnat.

Qualis debet esse iudex ecclesiasticus. E

VALEM autē oporteat esse, qui aliorū iudex con- *Roml 2. a*
stituitur, Aug. describit ita dicens. Sacerdos cui omnis os-
tendit peccator, ante quē statuitur omnis languor in nullo
debet iudicādus quæ in alio iudicare est promptus. Iudi-
cem enim aliū: qui est iudicandus, condemnat seipsum. Co- *Li. de ve-*
gitet ergo se, & purget in se quod alios videt sibi offer- *ra & fal-*
sa pœ. ca.
re. Laboret vt à se proiecerit, quicquid in alio damnosum re- *20. in re-*
prehendit. Animaduertat q̄ qui sine peccato est, primus in illam *mo 4.*
debet mittere. Ideo enim liberauit peccatricem, quia non *Rom. 2. a*
habuit qui iustè proiiceret lapidem. Quomodo lapidaret, qui *Ioan. 8. a*
lapidādū cognosceret? Nullus enim erat sine peccato, in
quo intelligitur oēs crimine fuisse reos. Nā venialia remit-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nota. nã ventalia hic dicit & criminalia secũdum legem. Et venialia putabãt quæ per cæremonialia dimittebantur sine morte vel mutilatiõe: criminalia quæ mortẽ vel mutilationẽ inferebãt.

rebãtur per cæremonias. Si quod ergo in eis peccatũ esset criminale erat. In hoc ergo patẽtissimũ est crimẽ facere dignum esse detestabile, qui nõ prius se iudicãt antequã alium allegant. Caueat spiritualis iudex, sicut nõ cõmittat crimen nequitiæ, ita nõ careat munere sciẽtiæ. Oportet vt sciat cognoscere quicquid debeat iudicare. Iudiciaria enim potestas hoc postulat, vt quod debet iudicare discernat. Diligẽs ergo inuestigator sapienter interroget à peccatore, quæ forsitan ignorat, vel verecũdia velit occultare. Cognito vero crimine, varietates eius nõ dubitet inuestigare, & loca & tẽpus, & cætera quæ suprà diximus: quibus cognitis sit benevolus, paratus erigere, & secũ onus portare: habeat dulcedinem in affectione, discretionẽ in varietate, doceat perseuerantiã, caueat ne corruat, ne iustẽ perdat iudicariam potestatem. Etsi enim pœnitẽtia possit ei acquirere gratiã non tamẽ mox restituit in potestatẽ primã. Etsi Petrus lapsum restitutus fuerit, & sæpe lapsis sacerdotibus ratã sit dignitatis potestas: nõ tamẽ est necesse vt omnibus cedatur quasi ex authoritate. Inuenitur authoritas quæ cedit & quasi imperat. Inuenitur authoritas alia quæ cõcedit, sed vetat quæ scripturæ nõ repugnãt, sed cõcedenda est spes ista. Si verò locus est vbi ista nõ concedi restitui possunt qui peccãt. Ex his satis perpenditur, quales debeat esse sacerdos qui alios ligat & soluit: discretus & iustus alioquin mortificat sæpe animas quæ nõ mortificat & vinificat quæ nõ viuunt: & ita incidit in maledictionem iudiciũ. Illud autẽ Malachiæ, s. Maledicã benedictionibus vestris siue super hæreticos tantũ & excõmunicatos, siue per oẽs sacerdotes, qui vita & sciẽtia carẽtes benedicere sumũt, dictũ accipiatur, sic intelligi potest: Maledicã benedictionibus vestris, i. his quæ in eis benedictionibus ponitis: quia faciã ea cedere vobis in maledictionẽ, nõ benedictionẽ. Quia etsi benedicũt sanctis, nõ hoc faciunt ex voto corde: & ideo eorũ benedictio eis vertitur in maledictionẽ. Vel maledicã benedictionib⁹ vestris, i. quod à vobis benedicitur, à me erit maledictũ: quia benedicũt iniquè agentibus, adulantũrque peccantibus, dummodò diuites sint.

Hactenus Aug. in ca. superi⁹ citato.

Mal 2, a

Hiẽron non longè à principio cõmentariorũ ad 2. c. Mala. in tomo 6.

Distinct. XX. A

De cõfessione sacramẽtali quãtũ ad opportunitatẽ tempꝰ pertinet respi. ad pœnitẽtiæ mortalium in se.

Leo papa de pœ. di. 7. in prin.

Aug. Homilia. 41. de verè pœnitentibus in tomo 3.

Ibid. insi.

Psal. 140

Exo. 12. c

Ezec. 18. a

Aug. in li. de pœn. vera & falsa. c 17. in tom. 4.

1. Cor. 13. b

Sciendum est etiam quod tempus pœnitentiæ est vsque ad extremũ articulum vitæ. Vnde Leo papa, Nemo est desperandus, dum in hoc corpore constitutus est: quia quamquam quod diffidentia ætatis differtur, consilio maturitatis perficitur. Aug. tamen de pœnitentia differentibus scribit: Si quis positus in vltima necessitate voluerit accipere pœnitentiam, & si accipit & mox reconciliatur, & hinc exit, fateor vobis nõ illi negamus quod petit: sed nõ præsumimus: quia bene hinc exit. Si securus hinc exierit, ego nego. Pœnitentiã dare possumus, securitatẽ verò nõ. Núquid damnabitur? sed nec dico, liberabitur. Vis ergo à dubio liberari? age pœnitentiã dum sanus es. Si sic agis, dico tibi securus es: quia pœnitentiã egisti eo tẽpore, quo peccare potuisti. Si vis agere pœnitẽtiã quãdo iam peccare nõ potes, peccata te dimiserũt, nõ tu illa. Itẽ duæ res sunt, aut nescit tibi, aut nõ ignoscitur, quid horũ tibi sit futurum dubio. Ergo tene certũ, & dimitte incertũ. Sed quare hoc dixit Aug. cũ pœnitẽtia quæ in fine agitur, in psalmo appellet sacrificiũ vespertinũ, quod erat acceptabilius in lege: tamen in quacunq; die inuocetur deus, adsit: & quacunq; hora ingemuerit & conuersus fuerit peccator, vita viuet, & non morietur. Sed illa dixit Aug. propter illos qui pœnitentiã in finẽ vitæ protrahunt: & tunc nõ ex dei amore vitæ pœnitere, sed timore mortis, qua ex necessitate. Vnde quasi aperiẽs quare superiora dixit, ait, Nullus expectet quãdo peccare nõ potest. Arbitrij enim libertatem quærit non deleri possint cõmissa: nõ necessitatẽ, sed charitatẽ, non tantũm timorem, quia non in solo timore viuit homo. Qui ergo serò pœnitet, oportet non solũm timere iudicium, sed diligere quia sine charitate nemo saluus esse potest. Nõ ergo tantũ timeat pœnã, qui pœnitet, sed anxietur & gloria. Quæ cõuersio si contigerit alicui etiã in fine, desperandum nõ est de eius remissione. Sed quoniam vix vel nec est tam insita conuersio, timendum est de pœnitentia. Deus maximè cũm filij quos illicitè dilexit, sint præsentes, purus & mundus ad se vocet. Multos solet serotina pœ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nitentia decipere. Sed quoniam deus semper potest esse, semper etiam in morte iuuare valet, quibus placet. Cum ergo pius sit non hominis, sed dei fructifera pœnitentia: inspirare eam potest quandocunq; vult sua misericordia, & remunerare ex misericordia, quos dãnare potest ex iustitia. Sed quoniam multa sunt quæ impediunt, & languentem trahunt, periculosum est, & interitui vicinum, ad mortem pœnitentiæ remedium. Sed magnũ est, cui deus non inspirat (si quis est) veram pœnitentiam, sed si etiam sic conuersus vita viuat, & non moriatur, non promittimus quod euadat omnem pœnam. Nam prius purgãdus est igne purgationis, qui in aliud seculum distulit fructũ conuersionis. Hic autem ignis, etsi æternus non sit, miro tamẽ modo grauis est: excellit enim omnem pœnam, quam vnquã patiatur aliquis in hac vita. Nunquam in carne tanta inueniuntur pœna, licet mirabilia martyres passi sint tormenta, & miranequiter iniqui quanta sæpe sustinuerunt supplicia. Et satis ostenditur, quàm periculosum sit differre pœnitentiam vsq; in finẽ vitæ. Si tamen etiam tunc vera habeatur pœnitentia, hominẽ liberat, & vitam mortuo impetrat: nisi tamen vt nullam sentiat pœnã, nisi fortè tanta sit vehementia gemitus & contritionis, quæ sufficiat ad delicti punitionem. Licet ergo sit difficile, vt tunc sit, vera pœnitẽtia, quia tam sera venit, quando cruciatus mẽbra ligat, & dolor fessum opprimit, vt vix homo aliquid cogitare valeat: tamen est tamen sera, quàm nulla. Pœnitentia enim etsi in extremo vitæ hiatu aduenit, sanat & liberat. Multũ sera fuit latronis pœnitentia: sed non fuit sera indulgentia. Sed latro veniam meruisset in fine de omni crimine, non dedit baptizatis peccandi & perseuerandi authoritatem.

Ibidem. Aug. c. 18.

Luc. 28. f

De his qui hic pœnitentiam non complent.

SI verò quæritur de illis quæ in hac vita pœnitentiam non complent, vtrum transituri sint per ignem purgatorium, vt ibi compleant quod hic minus fecerunt. Idem sentiendum de illis esse sentiendum, & de his qui in extremis pœnitent. Si enim tanta fuerit cordis contritio & delicti probratio, vt sufficiat ad puniendũ peccatum: liberi à pœnis transeunt ad vitam, etsi inexpleta fuerit pœnitentia

quia perfectè pœnituerunt, & ingemuerunt corde. Qui verò non adeò conteruntur corde & ingemiscunt pro peccatis, & ante expletionem pœnitentiæ discesserint, ignẽ purgatorium sentient, & grauiùs puniẽtur, quàm si hic implessent pœnitentiam. Horrendũ est enim incidere in manus viuentis. Deus enim cùm sit misericors & iustus, ex misericordia pœnitenti ignoscit, non reseruans peccatum ad veram æternam. Ex iustitia verò impunitum nõ dimittit delictũ. Aut enim punit homo, aut deus. Homo autẽ punit non dolendo, deus autem pœnam exigendo. Et est pœnitentia interior, & exterior. Si ergo interior pœnitudo fuerit tanta, vt sit sufficiens vltio peccati, deus qui hoc nouit, absoluit qui taliter pœnitet, vlteriùs pœnam non exigit. Si verò interior pœnitendo non sufficit in vindictam peccati, nec interior pœnitentia impletur: deus qui modos & mensuras omnium & pœnarum nouit, ad pœnam sufficientem. Deberat ergo quisque sic delicta corrigere, vt post mortem non oporteat pœnam tolerare. Quædã enim peccata morientium in pœnitẽtia fiunt venialia: nõ tamẽ mox sanãtur. Sæpe enim infirmus moreretur, si non medicaretur: non tamẽ sanatus medicatus sanatur. Languet pòst victurus, qui priùs moriturus. Qui autem impœnitens moritur, omnino æternaliter cruciatur. Si enim semper viueret, semper peccaret.

Hebr. 10 f

Aug. de vera & falsa pœ. cap. 18. in tomo 4.

De illo cui sacerdos indiscretus iniungit paruam pœnitentiam. C

SI verò de illo quæritur, qui satisfactionem iniunctam neglexerit, quæ ignorantia vel negligentia sacerdotis peccati condigna non fuit: vtrum de vita migrans ab omni pœna liber sit. Idem respondeo, quod suprà de illo qui pœnitentiam non compleuit, dixi. Quòd si tantùm est lamen interioris doloris, vt sufficiat in vindictam peccati, iam liberatus est: si verò non sufficit dolor interior sine quo pœna iniuncta, addet deus pœnam. Quòd autem interdum sufficiat dolor interior ad vindictam peccati, horum documentum habemus in illo latrone: qui sola contritione & confessione statim vt conuersus est paradisum ingredi meruit. Sed quia dispensatores ecclesiæ contritionis quantitatem non perpendunt, quibus

Luc 23. f

Universidad de Deusto
Biblioteca

non est datum intelligere occulta cordium: omnibus legi-
pœnitentiæ cõstituunt, tam magis quàm minus de pecca-
In Ench. cap. 65. in tomo 3. dolentibus. Quorum studium ad hoc præcipuè tendere de-
bet vt cordis dolorem (quantũ fas est) cognoscat, & secun-
ipsius modum satisfactionẽ iniungat. Vnde Aug. In actio-
Psal. 50. ne pœnitentiæ, vbi tale commissum est, vt is qui commu-
à Christi etiam corpore separetur: non tã considerandæ
mensura temporis, quàm doloris. Cor enim contritũ & hu-
Psal. 37. miliatum deus non despicit. Verum quia plerũq; dolor
terius cordis occultus est alteri, nec in aliorũ notitiam
per verba vel alia quæcunq; signa procedit, cùm sit con-
illo cui dicitur, Gemitus meus à te non est absconditus
constituuntur ab his qui ecclesiis præsunt, tempora pœ-
tentiæ: vt satisfaciat etiã ecclesiæ, in qua peccata ipsa re-
De pœn. dist. 1. ca. mẽsuram. tuuntur, extra eam quippe non remittũtur. Ipsa enim
tum sanctum pignus accepit: sine quo non remittũtur
peccata. Item Hiero. Mensuram temporis in agenda pœ-
tentia ideo non satis apertè præfigunt canones pro
quoque crimine, vt de singulis dicant qualiter vnusquis-
emendandũ sit: sed magis in arbitrio sacerdotis intelligi
relinquendũ statuerũt, quia apud deum non tantùm
mensura temporis, quantùm doloris: nec absti nẽtia tan-
ciborũ, quantũ mortificatio vitiorũ. Ideóque tempus
nitentiæ pro fide & conuersatione fidelium pœnitentiæ
breuianda præcipiunt, & pro negligentia protelanda,
quibusdam tamen culpis modi pœnitentiæ sunt impo-

Quod morientibus non sit imponenda satisfactio, sed innotescenda.

26. q. 7. c. ab infirmis. SOLET etiam quæri, Vtrum satisfactionis lex
tutis sit imponenda. De quo Theodorus Cantuarien-
scopus in pœnitentiali suo sic ait. Ab infirmis in pecca-
mortuis positis pura inquirenda est confessio pec-
non tamen est illis imponenda quantitas pœnitentiæ
innotescenda: & cum amicorum orationibus, & eleem-
narũ largitionibus, pondus pœnitentiæ sublenandum
26. q. 7. c. tempora autem. tè migrauerint. Si verò cõualuerint, pœnitentiæ
sacerdote impositum diligenter obseruent. Alis ver
qualitate peccati pœnitentia decernenda est præsidenti

mino. Vnde Leo Papa, Tempora pœnitudinis habita mo
ratione constituenda sunt tuo iudicio, prout cõuersorum
animos perspexeris esse deuotos. Pariter etiã habere debes
curam scalix intuitum, & respicere periculorum quorun-
que, vel ægritudinum necessitates.

In necessitate non est neganda pœnitentia vel reconciliatio. E

SCIENDVM etiam quod tempore necessitatis non
neganda pœnitẽtia vel recõciliatio pœnitentibus. Vnde *26. q. 6. c. hic qui.*
Papa, His qui tempore necessitatis & periculi vigentis
nitia præsidium pœnitẽtiæ, & mox reconciliationis im-
rant, nec satisfactio interdicenda est, nec recõciliatio de
gata: quia misericordiæ dei nec mensura possumus po
nec tẽpora definire. Quòd si ita aliqua ægritudine ag-
runt, vt quod paulò antè poscebant, sub præsenti fi-
ter non valeant, testimonia eis fidelium circumstãtiũ
ssle debebunt: simulque pœnitentiæ & reconciliatio-
insequantur beneficium. Itẽ Iulius Papa, Si presbyter *Ibidẽ cap. Si presbyt.*
rentiam abnegauerit morientibus, reus erit animarũ, *Ezc. 18. c*
dominus ait, Cùm conuersus fuerit, tunc saluus erit. *26. q. 6. c*
eius enim confessio vltimo tempore potest esse, quia non *cognoui-*
temporis, sed etiam cordis deus inspector est, sicut *mus ad fi-*
probat. *nem.*

Quòd præsbyter non reconciliet in consulto episcopo, nisi necessitate. F

NON debet tamen presbyter pœnitentem reconci- *26. q. 6. d*
inconsulto episcopo, nisi vltima necessitas cogat. Vn- *cognouimꝰ*
Carthaginensi concilio, Presbyter inconsulto episco- *para. cui*
reconciliet pœnitentem, nisi absente episcopo, vel *autem.*
necessitas cogat. Cuiuscunque pœnitentis publicũ *Et habe-*
est, qd vniuersam commouerit vrbem ante absidam, *tur 26. q.*
introitum ecclesiæ manus ei imponatur. Item Aure- *6. c. presbyter. 26.*
dicit, Si quis in periculo constitutus fuerit, & se recon- *q. 9. c.*
ri diuinis altaribus petierit: si episcopus absens fuerit, *Aurelius*
presbyter consulere episcopum, & sic periclitantem *episcopus.*
præcepto reconciliare. Inconsulto verò episcopo non *26. q. 6. c.*
excommunicatos, vel publicè pœnitentes presbyter *si tubet.*
liare. Vnde in Carthaginensi cõcilio secundo statu- *Ibidem.*
, vt chrysma vel recõciliatio pœnitentiũ, & puellarũ *Ibidẽ ca.*
catio à presbyteris non fiat. Itẽ, Reconciliare quenquã *presbyter.*

in publica missa presbytero non liceat: puellarum tamen ab episcopo consecratio consulto episcopo, per presbyterum fieri solet. Vnde in Carthaginensi cõcilio secundo, Presbyter inconsulto episcopo virgines nõ consecret. chrisma verò nunquam conficiat. Sicut precepto episcopi potest presbyter cõsecrare virgines: sic & reconciliare pœnitentes.

An oblatio eius sit recipienda, qui currens ad pœnitentiam præuenitur morte. C

SI autem quæritur de illo, qui ad pœnitentiam festinans sacerdotem inuenire non potuit, & ita decessit: numquid oblatio eius sit recipienda. Dicimus, quia est. Vnde in Agathenensi concilio, Si aliquis fuerit mortuus qui non sit cõfessus, & testimonium habet bonum, & non poterat venire ad sacerdotem, sed præoccupauit eũ mors in domo, vel in via, faciãt, pro eo parentes eius oblationem ad altare & deprecationem pro captiuis.

29. q. 6. c. *si aliquis.*

DE PECCATIS QVAE POST hanc vitam dimittuntur. 1

Distinct. XXI.

De confessione sacramentali quantum ad opportunitatem tẽporis respectu pœnitentiæ & venialium.

SOlet etiam quæri, Vtrum post hanc vitã aliqua peccata remittantur. Quod aliqua post hanc vitam remittantur Christus ostendit in euãgelio, vbi ait, Qui peccauerit in spiritum sanctum, nõ remittetur ei, neque in hoc seculo neque in futuro. Ex quo datur intelligi, sicut sancti doctores tradunt, quòd quædam peccata in futuro dimittentur. Quædam enim culpę in hoc seculo relaxantur: quædã verò manent etiã in futuro, quæ quidẽ post mortem grauant: sed non mittũtur si digni sunt, si bonis actibus in hac vita meruerunt vt dimittantur eis. De illis etiam qui ædificant lignum, fœnum, stipulam, dicit Aug. quòd ignem tribulationis transeuntes tribulationis inuenient, cremabilia ædificia quæ secũ portauerunt, cremantẽ. Ait enim sic, Post istius sanè corporis mortem, donec de igne purgatorio veniatur ad diẽ dãnationis & remunerationis: si hoc tẽporis interuallo spiritus defunctorum qui ædificauerũt lignum, fœnum, stipulam, huiusmodi ignẽ dicantur perpeti, quem alij non sentiunt qui huiusmodi ædificia non portauerunt, vt inueniãt ignem transitorium & tribulationis venialia concremantẽ, non redarguo: quia fortasse verũ est. Sed quia dicitur, Saluus erit quasi per ignem: concremabitur ille ignis. Grauior tamen erit ignis ille, quàm quicquid potest homo pati in hac vita. Hic apertè insinuatur, quòd illi qui ædificant lignum, fœnum, stipulam, quæ sunt cremabilia ædificia, id est, venialia peccata secum portant: quæ in igne emendatio cremantur. Vnde constat quædam venialia peccata post hanc vitam deleri.

Aug. enarrat. in psal. 80. nõ longè à fine, in tomo 8. & enarratione ad psa. 107. non longè à principio cẽcionu 3. ad eundem psal. Saluus.

1. *Cor.* 3. c

Quòd alij citiùs, alij tardius purgantur in igne. B

IN illo autem igne purgatorio alij tardius alij citius purgantur, secundũ quòd ista pereuntia magis vel minùs amauerũt. Vnde Aug. Post hanc vitam incredibile nõ est, quosdam fideles per ignem quendam purgatorium, quãtò res minúsve bona preuntia dilexerunt, tantò tardiùs citiùs saluari. Vnde nõ frustra illa tria distinxit Apostolus, lignum, fœnum, stipulam, quæ illi ædificant, qui etsi aurum, argentum rapiant, rebus tamen infirmitati concessis aliqua dilectione inhærent. Qui secundũ suos amandi modos, vel meritus vt lignum, vt minùs vel fœnum, vel minimum vt stipula ignem sustinebunt. Qui verò superædificant aurũ, argentum, & lapidem preciosum, de vtroque igne securi erunt: non solum de illo æterno, qui cruciaturus est impios, sed etiã de illo emendatorio, quo purgabũtur quidam saluandi.

In Enchi. Ca. 69. in Tomo 3.

Aug. enarratione in psal. 80. nõ longè à fine, in tomo 8. & enarratione ad psa. 107. non longè à principio cẽcionu 3. ad eundem psal. Saluus.

Oppositio. C

HIC obiici potest, Si per lignum, fœnum, stipulam, leuiter intelliguntur peccata: & nullus adeò perfectus est, qui venialiter non peccet: ergo qui ædificant aurum, argentum, lapidem preciosum, ædificãt etiam lignum, fœnũ, stipulam: ergo per ignem transibunt. Ad quod dicimus, quòd non opus qui venialiter peccat, lignum, fœnum, stipulam ædificat: sicut econuerso non omnis qui contemplatur deum, & diligit proximum, & opera bona facit, ædificat aurum, argentum, lapidem preciosum. Et tamẽ in auro intelligitur contemplatio Dei, in argento dilectio proximi, in lapide pracioso bona opera. Sed illi qui ædificabãt lignũ, fœnum, stipulam, deum contemplantur, & proximum diligunt, & opera bona faciunt: nec tamen ædificant aurum, argentum, & lapidem preciosum. Hæc enim ædificat qui vitia facit, vt cogitet quæ sunt Dei & quomodo placeant.

Aug. in Enchi.

ceat deo non mundo. Lignum verò & fœnum & stipula accipi possunt secularium rerum, quanuis licite cõcessarum, tales cupiditates, vt amitti sine animi dolore non possint. Hæc ergo ædificat is qui cogitat quæ mũdi sunt, quomodo placeat mũdo: qui circa diuitias suas quodã carnali affectu tenetur: & tamen ex eis multa beneficia facit, nec pro eis liquid fraudis vel rapinæ molitur. Ex his ergo patet, quòd non idem homo simul hæc & illa ædificat. Illa enim ædificatio perfectorum tantum est, qui non cogitãt placere mundò sed tantùm deo: quia etsi venialiter aliquando peccant feruore charitatis ita absumitur in eis peccatum, sicut gutta atquæ in camino ignis: & ideò nunquam secum portant combustibilia. Hæc autem inferior ædificatio minorum est, qui non tantum deo sed etiam mundo placere cogitant, deum tamen præponunt. Si verò mundum præponerent, non superædificarent, sed destruerent fundamentum. Affectiones ergo carnales, quibus dediti sunt domibus, cõiugibus, possessionibus, ita vt nihil præponant Christo, illis tribuendo significantur: quæ in mentes perfectorum non cadunt, etsi talia venialia admittant. In cordibus verò minorum intendunt vsque in finem: qui cum talibus ædificiis transeunt, sed dissoluuntur in igne. Ipsi verò merito fundamẽti saluati grauissimam tamen pœnam sentient. Ex quo appareat quantam hic misericordiam exhibet deus, & quantam ibi exigeat seueritatem: cùm pro eodem peccato multò grauius ibi puniat, quàm hic.

Idẽ de fide & operibus. Cap. 16. in Tomo 4. 1. Cor. 7. f

Opinio quorundam cum obiectione.

SED forte dices illud esse accipiendum de pœnis purgatorij non de ipso peccato, quòd Grego. dicit quædam peccata non in futuro dimittenda. Si enim veram pœnitentiam habuerit quis, peccata omnia dimissa sunt ei: sed pœna forte remanet. Ideóque si verè pœnitens obiit, sine peccato manet. Ideóque si verè pœnitens non est in obitu, maculam gestat quæ nunquam delebitur. Qui verò ædificat lignum, fœnum, stipulam, verè pœnitet: quia bonus est, & charitatem habet, & in charitate de hac vita transit, ergo sine peccato transit. Non sequitur. Verum quidem est, quia bonus est & charitatem habet, & verè pœnitet, & tamen cum venialibus

25. dist. ca. qualis hic lib. 4. dist. Magistri, ca. 1. 39. Quòd aliquis verè pœnitet & tamen de venialibus.

peccato transit, quod non deleuit pœnitentia. Pœnitentia enim non delet nisi peccatum illud quod desinit homo. Tale autem peccatum sæpe in hac vita non relinquitur ab homine, & tamen verè pœnitens est, etsi non de omnibus venialibus pœniteat. Potest enim quis de omni mortali, & de omni veniali pœnitere, excepto vno vel pluribus, venialibus. Sicut habet quis charitatem, & vnum vel plura venialia quod de criminalibus nullatenus esse potest. Est enim aliquis bonus charitatem habens, sed adhuc quodã cupiditatis affectu amans hæc secularia: talis existens subita morte præuenitur. In illo terreno affectu mortuus est & tamen saluatus à quo non se hic absoluit: ergo post hanc vitam ab illo purgabitur. Constat ergo quædam peccata, scilicet leuia, post hanc vitam dimitti. Si verò de pœna peccati illud magis voluissent authores, cur magis commemorassent quam grauia, cùm etiam grauium pœna hîc inexpleta post hanc vitam restet?

Exemplo vtitur ad probandũ dictum.

De generali confessione quid prosit. F.

POST hæc considerandum est quid prosit confessio. Nam singula peccata quæ quisque fecit, non exprimunt, nec dici potest, ꝙ omnia criminalia semel saltẽ oportet in confessione exprimi, nisi aliqua à mente exciderint. Quia nemo delicta intelligit omnia, generaliter saltem confitere, quorum memoriam habes: & sic nihil celabit scelestibus tuis. Venialia verò, vt ait Aug. quia innumerabilia sunt, sufficit generaliter confiteri, nisi aliqua sint quæ semper iterata: perfectius est tamen etiam illa exprimere si valeas. Ideóq; quotidie generaliter fit cõfessio in ecclesia pro venialibus scilicet peccatis, quæ quotidie admittimus, & pro illis mortiferis quorũ notitiã nõ habemus. Vnde Aug. Veritatẽ dicit deo pœnitẽs, quãdo nihil illi de commisso scelerib⁹ celat, nõ quòd & si volũtatẽ celauerit, deus sciret: sed veritatem sibi dici vult ab eo, vt veniam consequatur. Si verò mente aliqua exciderit, confitetur veritatem deo, cùm generaliter dixerit, Deus qui nosti occulta mea, & opera mea & delicta à te non sunt abscõdita, qui remissionem largiaris precor, & hæc est veritas confitentis,

In quinta respõsione cõtra Pelagianos.

Psal. 68.

quam diligit Deus. Vnde Psal. Ecce enim veritatem dilexisti, hic innuatur quòd generalis confessio etiam mortalia delet, quorum intelligentia non habetur.

Psal. 50.

Nemo confitetur peccata quæ non facit.

SICVT autem pœnitens celare non debet peccatum suum, quia superbia efficitur: nec humilitatis causa fatere reum illius, quod se non commisisse nouit: quia incautus talis humilitas, & peccatorem constituit. Vnde Augustinus. Cum humilitatis causa mentitis, si non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris quod vitaras: quia veritas in te non est, nisi ita te dixeris peccatorem, vt esse cognoscas. Veritas autem ipsa est, vt quod es, dicas. Nam quomodo est veritas, vbi regnat falsitas?

De Verbis Apostoli Sermone 29. in medio, in tomo 10.

De pœnis sacerdotis qui peccatum publicat confitentis.

CAVEAT autem sacerdos ne peccata confitentis aliis prodat: alioquin deponatur. Vnde Greg. Sacerdotes omnia caueat ne de his qui ei cõfitentur peccata, aliquem doceat, nõ propinquis, nõ extraneis: nec (quod absit) prodendo scãdalo. Nam si hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinãdo pergat. Quod verum est, vt pœnitens eligat sacerdotẽ sciente ligare & soluere, videtur contrarium ei quòd in canonibus reperitur: nemo scilicet alterius parochianum iudicare præsumat. Sed aliud est fauore vel odio proprium sacerdotẽ contemnere, quod Vrbanus prohibẽt: aliud cæcum vitare, quod Vrbanus facere monet ne si cæcus cæcũ ducat, ambo in foueam cadant. Ait enim Vrbanus secũdus, Placuit vt nulli sacerdoti ad suum ceps liceat quemlibet commissum alteri sacerdoti ad tentiam suscipere, sine eius consensu cui se prius commisit, nisi pro ignorantia illius, cui prius confessus est. Quod si contra hoc facere tẽtauerit, gradus sui periculo subiacebit.

De pœnit. dist. 6. ca. Sacerdos. 16. q. cap. Ad minus para. Ecce. hoc 9. q. 2. quasi per totum Mat. 15. b Ibidem. cõplacuisse

SI PECCATA DIMISSA REDEANT.

Distinct. XXVII.

Ostendit quantum confessiõis cõtemptus obsit.

CVmque multis authoritatibus suprà sit assertum, vera cordis contritione peccata dimitti ante oris confessionẽ vel operis satisfactionẽ, ei etiã qui aliquando in crimen relapsus est: quæritur si post cordis contritionem

confiteri contempserit, vel in peccatum idem vel simile ceciderit, an peccata dimissa redeãt. Cuius quæstionis solutio obscura est & perplexa, aliis asserentibus, aliis contrà negãtibus peccata semel dimissa, vlterius replicari ad pœnã. Qui enim dicunt peccata dimissa redire, subditis se muniunt remediis. Ambrosius ait, Donate inuicem, si alter in alterius peccat: alioquin Deus repetit dimissa. Si enim in his cõgruus fueris, sine dubio reuocabit sententiam, per quam indulgentiam dederat: sicut in Euangelio de seruo nequam legitur, qui in conseruum suum impius deprehensus est. Item Rabanus, Nequam seruum tradidit Deus tortoribus, quousque redderet vniuersum debitum: quia non solùm peccata quæ post baptismum homo egit, reputabuntur ei ad pœnam: sed etiam originalia, quæ in baptismo sunt ei dimissa. Item Gregor. Ex dictis Euangelicis constat, quia si ex hoc ipso non dimittimus quod in nos delinquitur, & hoc nobis exigitur, quod iam nobis per pœnitentiam dimissa fuisse gaudebamus. Itẽ Augustinus, Dicit Deus, Dimitto tibi: dimittetur tibi: si ego prius dimisi, dimitte vel postea. Si tu non dimiseris, reuocabo te: & quicquid dimiseram, reuocabo tibi. Item, Qui diuini beneficij oblitus, suas vult recolere iniurias, nõ solùm de futuris peccatis veniam non meretur: sed etiam præterita quæ iam sibi dimissa credebat ad vindictam ei replicabuntur. Item Beda, Reuertar in domum meam, &c. Timendus est ille vetus ficulus, non exponens ne culpa quam in nobis extinctam credebamus, per negligentiam nos vacãtes opprimat. Item, Quemcunque enim occupauerit, siue prauitas hæretica, seu cupiditas mundana mox omnium prosternet in ima vitiorum. Item Augustinus, Redite dimissa peccata. vbi fraterna charitas non est, apertissimè Dominus in Euangelio docet in illo seruo quo dimissum Dominus debitum petit: eo quòd ille conseruo suo debitum nollet dimittere. His authoritatibus resistuntur, qui dicunt peccata dimissa, si replicantur, redire simpliciter. Quibus opponitur, Si quis pro peccato suo pœnituit, & indulgentiam accepit, iterum punitur: iustum perdidit iustum. Si punitur pro eo quod peccauit, & non pœnituit, iustitia est aperta. Si verò requiritur quod fuerit condonatum, vel iniustitia est, vel iustitia occulta. Vide.

Authoritatibus astruit peccata redire. Mat. 18. d De pœ. dist. 4. in prin. & ca. sequenti. In homil. quadam. In quadam homil. Luca. 6. f Ibidem. Super Lucam li. 4. cap. 47. Ibidem. Lib. de bapt. mo. de pœ. dist. 4. Mat. 18. d Oppositio contra eos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nahū.1.c tur etiam Deus bis in idipsum iudicare, & duplex tribulatio consurgere: quod scriptura negat. Sed ad hoc poterit dici quòd neque duplex tribulatio consurgit, neque iudicat Deus bis in idipsum. Hoc enim fieret, si post condignam & satisfactionem & sufficientem pœnam iterum puniret: sed non satisfecit dignè & sufficienter, qui non perseverauit. Debuit enim iugem peccati habere memoriam, non ad gaudendum, sed ad cauendū. Debuit non oblituisci omnes tribulationes Dei: quæ tot sunt, quot sunt peccatorum remissiones. Tot ergo debuit cogitare dona Dei, quot mala sua: ac pro illis vsque in finem gratias agere. Sed quia *2.Pet.2.d* gratus ad vomitum, sicut canis rediit, antè acta bona mortificauit, & peccatum dimissum reuocauit: vt cui humiliato antè Deus peccatum dimiserat, eidem postea elato & ingrato imputet.

Aliorum sententia.

SED quia absonum videtur vt peccata dimissa imputentur, placet quibusdam neminem pro peccatis semel dimissis iterum à Deo puniri. Sed ideo dicuntur illa sibi redire & imputari, quia propter ingratitudinem iustus & peccator constituitur, vt antè fuerat. Sic enim quod dimissum fuerat dicitur exigi, quia remissionis percepte ingratus ita reus fit vt ante fuerat. Vtrique parti quæstionis probati fauent doctores. Ideóque alicui parti non præiudicans, studioso lectori iudicium relinquo, addens tamen *Mat.15.c* tum fore, ac saluti propinquum sub mensa dominorum micas edere.

Quid sit hic Sacramentum & Res.

POST prædicta restat inuestigare, quid in absolutione pœnitentiæ sit Sacramentum & Res. Sacramentum *Gandulphus.* signum est sacræ rei. Quid ergo hic signum est? & quæ sit res sacra huius signi? Quidam dicunt sacramentum esse quod extetius tantùm geritur, scilicet exterior pœnitentia: quæ est signum interioris pœnitentiæ, scilicet contritionis cordis, & humilitatis. Quod si est, non omne sacramentum Euangelicum id efficit quod figurat. Exterior enim pœnitentia non efficit interiorem: potius interior operatur exteriorem. Sed ad hoc, inquiunt illi, hoc esse intelligendum de illis sacramentis, quæ in nouo Testamento

sunt: vt est sacramentum baptismi, confirmationis, & corporis Christi. Sacramentum verò pœnitentiæ, sicut & matrimonij, ante tempus gratiæ, etiam à primordio humani generis fuit. Vtrunque enim institutum fuit in primis patribus. Item, Si exterior pœnitentia sacramentum est, & interior res sacramenti: sæpius præcedit res sacramentum, quàm sacramentum rem. Sed nec hoc inconueniēs est. Nam hoc in aliis sacramentis quæ efficiunt quod figurant, hoc sæpe contingit. Quidam autem dicunt, exteriorem pœnitentiam & interiorem esse sacramentum, nec duo sacramenta, *Aliorum sententia.* sed vnum: vt species panis & vini non duo sunt sacramenta, sed vnum. Et sicut in sacramento corporis, ita etiam in hoc sacramento dicunt aliud esse tantùm sacramentum, scilicet exteriorem pœnitentiam, aliud sacramentum & rem, scilicet interiorem pœnitentiam, aliud rem & non sacramentum, scilicet remissionem peccatorum. Interior enim pœnitentia & res est sacramenti, id est, exterioris pœnitentiæ: & sacramentum remissionis peccati, quam signat & facit. Exterior quoque pœnitentia & interioris signum est, & remissionis peccatorum.

DE SACRAMENTO VNTIONIS extremæ.

Distinct. XXIII. A

De vnctione extremæ sacramento.

PRæter præmissa est etiam aliud sacramentum, scilicet Vnctio infirmorum: quæ fit in extremis oleo per episcopum consecratum. Et sunt tria genera vnctionis. *De tribus generibus vnctionis.* Vna, vnctio quæ fit chrismate: quæ dicitur principalis vnctio, quia in ea principaliter paracletus datur. Vnde & in ea abundantiam gratiæ duos liquores mixtos habet, scilicet & balsamum: oleum conscientiæ, balsamum famæ. Chrisma verò Græcè vnctio Latinè dicitur. Nomen omne oleum ad vnctionem sanctificatum chrisma dicitur, sed illud solùm quod miscetur cum balsamo: quo vncta regum & pontificum vnguntur, quo etiam baptizatus sacerdos vngit in vertice, & pontifex per impositionem manus confirmandos vngit in fronte. Et est alia vnctio, qua catechumeni & neophyti vnguntur in pectore &

Universidad de Deusto
Biblioteca

inter scapulas, in perceptione baptismi. Tertia verò vnctio est, quæ dicitur oleum infirmorum, & de qua nunc agitur.

A quibus institutum sit hoc sacramentum.

HOC sacramentum vnctionis infirmorum ab Apostolis institutum legitur. Ait enim Iacobus, Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum vngentes eum oleo in nomine Domini, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis fuerit, dimittentur ei. In quo ostenditur duplici ex causa sacramentum hoc institutum, licet ad peccatorum remissionem, & ad corporalis infirmitatis alleuiationem. Vnde constat eum, qui hanc vnctionem fideliter deuotéque percipit, & in corpore & in anima curatur: si tamen expetit vt in vtroque alleuietur. Quòd si forte corporis valetudinem illi habere non expedit, illud certè est animæ, sanitatem in hoc sacramento acquirit. & sicut in aliis sacramentis, ita & in isto aliud est sacramentum, aliud res sacramenti. Sacramentum est ipsa vnctio exterior. Res sacramenti vnctio interior, quæ peccatorum remissione, & virtutum ampliatione perficitur. Et si ex contemptu vel negligentia sacramentum hoc prætermittitur, peccatum est & damnabile.

Iacobi vltimo.c.

De iteratione huius sacramenti.

QAERVNT aliqui, Si hoc sacramentum non possit, cùm baptismus & alia quædã sacramenta semel accepta non iterentur. Aug. dicit sacramentum non iterandum, & sacramento non faciendam esse iniuriam, sed hoc vbi agit de sacramento baptismi & confirmationis. Vnde non videtur illud generaliter accipiendum, sed de sacramento baptismi, confirmationis, & ordinationis, quæ nullatenus sunt repetẽda: quia semel tantùm, sæpius datur baptismus, confirmatio, & ordinatio. Sacramentum verò altaris, & pœnitentiæ & coniugij sæpe iteratur: quia sæpe sacramentum corporis percipitur, frequenter pœnitentia agitur, coniugium sæpe contrahitur. Cur ergo vnctio similiter non potest iterari? Si morbus recurrit, medicina non iteretur. Si verò morbus non potest cohiberi, quare medicina debet prohiberi? Sicut

In lib. contra Parmenianũ.

iterari potest, ita & vnctio iterari posse videtur. vtraque enim illic commemorat Iacobus, & vtrunque alteri cooperatur ad conferendam alleuiationẽ corporis & animæ. Cur ergo negatur vnctionem super infirmũ posse iterari, ad imitandam sæpius sanitatem mentis & corporis: cũ propter eandem sanitatem eadem sæpe iteranda sit oratio? Quidam autẽ *Aliorum opinio.* omni sacramento intelligi volunt, quòd non sit iterandum, scilicet secundum totum illud quod pertinet ad sacramentum, dicentes quædam sacramenta sæpius posse suscipi, quædam verò non. Nec tamen quæ sæpius sumuntur, totaliter iterantur: vt sacramentũ altaris & vnctionis: quæ licet sumantur sæpius, tamen quia non iterum benedicitur eadem hostia, vel idem oleum, non iteratur sacramentum cum iniuria. Sed dicet quis, sic & baptismus non iteratur: etsi aliquis frequenter baptizetur, dum eadem aqua nõ iterum benedicitur. Sed aliud est, inquiunt illi, de benedictione aquæ quæ fit baptismus, aliud de benedictione panis & olei. Potest enim baptismus celebrari in aqua, etiam nõ benedicta: quia benedictio pro reuerentia tantùm fit & decore, non virtute sacramenti. Sed Corpus Christi non potest confici, nisi prius consecrato: nec vnctio illa fieri potest, nisi de oleo episcopo consecrato. Ideóq; illa sanctificatio ad virtutem sacramenti pertinere videtur. In comugio quoq; semel tantùm benedicitur quisque, nõ sæpius. Benedicitur enim vt ait *in glo. sup.* Augustinus cum prima, & non secunda vxore. Si ergo cùm dicitur sacramẽtum non esse iterandũ, nec iniuria ei esse faciendam, *per illud.* 1. *Cor. 9. c* benedictionem dicti referas ad sanctificationem rei qua sacramentum expletur: de omni sacramento generaliter id verũ *Nubat tã tũ in domi* est. Si verò ad susceptionem sacramenti: de quibusdam verũ *no. & in* est, quæ non iterantur crebra susceptione: de aliis verò quibus *cõmentario* non: quia frequenter sumuntur, vt hoc vnctionis *suo ad idẽ* sacramentum, quod in omni penè ecclesia sæpe repetitur. *caput in fi* *ne eiusdẽ* *i Tomo 4.*

DE ORDINIBVS ECCLESIASTICIS.

Distinct. XXIIII. *A Desacra-*

VNde ad considerationem sacræ ordinationis accedamus. Septem sunt spiritualium officiorũ gradus siue *mẽto ordi-* ordines, *nis quã-* sicut ex sanctorũ patrũ dictis apertè traditum *tum ad ec-* capitis nostri scilicet Iesu Christi exẽplo monstratur: *quã ad ip-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Illud dispo nunt. qui omnium officia in semetipso exhibuit, & corpori
Hug li. 2. parte. 3. c. 4. Quare septem sint. quod est ecclesia, eosdem ordines obseruandos reliquis
ptem autem sunt, propter septiformem gratiam sancti
tus: cuius qui non sunt participes, ad gradus ecclesiast
indignè accedunt. Illi verò in quorum mentibus christus
septiformis gratia spiritus sancti, cùm ad ecclesiasticos
dines accedunt, in ipsa spiritualis gradus promotione
pliorem gratiam percipere creduntur.

Quales assumendi sunt ad clerum.

TALES autem ad mysterium spirituale eligendi
clerici, qui dignè possint dominica sacramenta tra
Melius est enim episcopo paucos habere ministros, qui
Clemens papa. dist. 23. c. tales. sint dignè opus Dei exercere quàm multos inutiles, qui
dinatori graue onus inducant. Tales enim decet esse
nistros Christi qui septiformis gratia spiritus sancti
cori: ex quorum doctrina & conuersationis forma
gratia in aliis transfundatur, ne cælestes margaritas
tualium verborum officiorúmque diuinorum fordida
pedibus conculcent. In sacramento ergo septiformis
tus septem sunt gradus ecclesiastici, scilicet Ostiarij, L
res, Exorcistæ, Acolyti, Diaconi, Subdiaconi, Sacer
omnes tamen clerici vocantur, id est, sortiti. Corona
signaculum est, quo signantur in partem sortis
Mat. 7. a diuini. Corona regale decus significat: quia seruire D
gnare est. Vnde ministri ecclesiæ reges esse debent, vt
De corona & tōsura. Hug. lib. 2 parte 3. c. 1 alios regant: quibus Petrus ait, Vos estis genus electu
gale sacerdotium, &c. Summitas capitis desuper nud
vt eorum mens ad dominum libera monstretur, qua
1. Pet. 2. b lata facie gloriam Dei contempletur. Summitas enim
2. Cor. 3. d pitis est eminentia mentis: Denudatio capitis est re
mentis. Clericus enim secretorum Dei non ignaru
debet. Tondentur etiam capilli vsque ad reuelationem
suum, scilicet oculorum & aurium: vt vitia in corde &
re pullulantia doceantur præcidenda, ne ad audiendu
intelligendum verbum Dei præpediatur mens, pro q
nato redderetur in excelsis corona. Tonsuræ autem eccle
Hugo sup. c. 2. Num. 6. b slicæ vsus à Nazareis exortus videtur: qui priùs crine
to, deinde ob vitæ continentiam caput radebant, & cap
los in igne sacrificij ponebant. Hinc vsus inolenit, m

Iudæis cultibus mancipantur, quasi Nazarei, id est, sancti
esse posse inueniantur. Sicut ad Ezechielem dicitur, Fili
hominis sume gladium acutum, & duc super caput tuum &
barbam. In Actibus etiam Apostolorum Priscillam & Aqui
act. 18. c. dem hoc fecisse legimus. Paulus quoque & alij quidam di-
1. Cor. 11. c scipuli Christi hoc fecerunt. Rectè ergo in quibuslibet gra-
dus constituti, clerici vocantur: quorum nomina & ratio-
nem nominum Isidorus exponēs, ait, Cleros & clericos hinc
Isid. in li. 7. ethym. & allegatur di. 21. ca. Cleros. appellatos esse credimus, Quia Mathias electus est sorte:
qui primum per Apostolos legimus ordinatum. Cleros
enim Græcè, Latinè sors vel hæreditas dicitur. Ideo ergo di
cti sunt clerici, quia sunt de sorte domini, vel quia Deum pa-
rtem habent. Generaliter verò clerici nuncupati sunt om-
nes, qui in ecclesia Dei seruiunt: quorum gradus & nomina
sunt hæc, Ostiarius, Lector, &c.

De Ostiariis. C

OSTIARII idem & Ianitores sunt, qui in veritate
sacramento electi sunt ad custodiam templi, vt non ingre-
Ibidem t. Para. 26. a. diatur in illud immundus. Dicti autem ostiarij, eò quod
teneant ostiis templi. Ipsi enim tenentes clauem, omnia in-
trà & extrà custodiunt: atque inter bonos & malos haben-
De consē. dist. 23. c Ostiarij. dum iudicium, dignos recipiunt, indignos respuunt. Vnde &
eorum ordinātur, claues ecclesiæ dantur ab episcopo. Et di
citur eis, Sic agite, tāquam rationem Deo reditur pro rebus
Ioan. 21. c istis claudibus istis recluduntur, Hoc officium dominus in
persona suscepit, quando flagello de funiculis facto ven
dentes & ementes eiecit de templo. Ipse enim se ostiarium
Ioan. 10. b esse dicit, Ego sum ostium, per me si quis introierit,
saluabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet.

De Lectoribus. D

SECVNDVS est gradus Lectorum. Lectores à legen
do super Psalmistæ à Psalmis canendis, vocati sunt, Illi enim
Isid. 21. di. c. Cleros. annuntiant populis quid sequantur: isti cantant, & excitant
ad compunctionem animos audientium: licet quidam le-
ctores ita miserabiliter pronuncient, vt quosdam ad luctum
magis quàm lectionem compellant. Idem etiam Pronuncia-
tores vocantur, qui porrò ante nunciant: quia tam erit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Idem dist. 25. cap. Perlectis: clara eorum vox, vt etiam longè positorum aures adpleat. Ad lectorem autem pertinet lectiones pronunciare & ea quæ prophetæ vaticinauerunt, populis prædicare. Vnde iam ex officio in ecclesia legat prophetias & lectiones.

Dist. 23. c. Lector Hug. lib 2. parte 3. c. 6. de & ei Vidente populo traditur ab episcopo codex divinarum lectionum, & dicitur, Accipe, & esto verbi dei relator habituras, si fideliter impleueris officium, partè cum his qui bene verbum dei ministrauerunt. Qui ad hunc gradum prouehitur, literarum scientia debet esse instructus, vt possit sum verborum intelligat, vim accentuum sciat, distinctiones gatine confusione prolationis intellectum auditoribus ferat. Attendat quid indicatiuè quid interrogatiuè si dum, vbi sit in oratione facienda distinctio. Hæc enim lè seruata intellectum turbant, & alios ad risum

Luc. 4. e cant, Auribus & cordi consulere debet vox lectoris.

Esa. 61. a ficium impleuit Christus, cùm in medio seniorum Esaiæ aperiens, distinctè ad intelligendum legit. Spi domini super me, &c. Ex quo lectoribus datur quia gratia spirituali clarere debent, qui aliis verbi

Esa. 58. a annunciant. Hic ordo formam & initium à prophe cepisse videtur: quibus dicitur. Clama, ne cesses; quasi ba exalta vocem tuam.

Isid. di. 21 c. Cleros.

De exorcistis.

TERTIVS est ordo Exorcistarum. Exorcista ex Græco in Latinum adiurantes vel increpantes vo Inuocãt enim super cathecumenos, & super eos qui

Dist 25. c. Perlectis. spiritum immundũ, nomen domini adiurantes pro vt egrediatur ab eis. Ad exorcistã pertinet exorcis moniter retinere, manúsque super energumenos & cat menos in exorcizando imponere. Debet autem ha ritum mundum, qui spirititibus immundis impetat. & gnum expellere de corde suo, quẽ expellit de corpore

Luc. 4. d no, ne medicina quam alij facit, sibi nõ prosit, &

Dist. 23. c. exorcista. Medice cura teipsum. Hi cùm ordinãtur, accipiunt nu episcopi librũ exorcismorum: & dicitur eis, Accip habetote potestatem imponendi manus super ene nos vel cathecumenos. Hoc officio vsus est domin do saliua sua tetigit aures & linguam surdi & mut

Mar. 7. d Effeta, quod est Adaperire: per hoc docens nos spiritu

habere aperire aures præcordiorum hominum ad intelligendum, & ora ad confitendum: vt pulso dæmone, spiritus sanctus vas suum recipiat. Hoc etiam officio vsus est Christus, cùm dæmoniacos multos sanauit. Hic ordo à Salomone videtur descendisse: qui quendam modum exorcizandi inuenit, quo dæmones adiurati ex obsessis corporibus pellantur: Huic officio mancipati Exorcistæ vocati sunt. De

Mat. 12. c quibus Christus in euangelio. Si ergo in Beelzebub eiicio

Luc. 11. c dæmonia: filij vestri, scilicet Exorcistæ, in quo eiiciunt?

De Acolyto. F

QVARTO loco succedunt Acolyti. Acolyti verò Græcè, Latinè ceroferarij dicuntur, à deportandis cereis quando legendum est euangelium vel sacrificium offerendum. Tunc enim acceduntur luminaria, & deportantur ab

Isid. ibid Dist. 21. ca. Cleros. eis non ad effugandas aeris tenebras, cum sol eo tempore non lucet, sed ad signum lætitiæ demonstrandum: vt sub typo corporalis illa lux ostendatur, de qua legitur, Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ad Acolytum pertinet præparatio lumina

Ioan. 1. a ad sui sacrario. Ipse cereum portat, ipse vrceolum cum vi-

Dist. 25. c. Perlectis. no & aqua suggesta pro eucharistia subdiaconis præparat. Cereum ordinantur, cùm edocti fuerint ab episcopo qualiter officio suo agere debeant ab archidiacono accipiunt candelabrum cum cereo, & vrceolum vacuum. Hoc officium

Ioan. 8. b Exo. 27. c Leuit. 6. b quibus se habere testatur dicens, Ego sum lux mundi qui sequitur me, non ambulat in tenebris. Huius officij formam gerebant in veteri testamento, qui lucernas candelabri ingerebant, & accẽdebant igne cælesti, ad illuminandas plagas Aquilonares.

De Subdiacono. G

QVINTVS est ordo Subdiaconorum Græcè Hypodiacones vocantur, quos nos Subdiacones dicimus. Qui sic appellantur, quia subiacent præceptis & officiis Le-

Dist. 21. c Cleros. uitarum. Oblationes enim in templo à fidelibus suscipiunt, calices superponendas altaribus deferunt. Hi apud Hebræos Nathinnei vocabantur. i. in humilitate domino ser-

Dist. 52. c. Perlectis. uientes. Ad Subdiaconum pertinet calicem & patenam ad altare Christi deferre, & Leuitis tradere, eisque ministrare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vrceolum quoque & aquamanile & manutergium trans-
episcopo & presbyteris & Leuitis, pro lauandis ante altare
Hug. lib. 2 parte 3. cap. 9. manibus aquam præbere. His lex continentiæ imponit,
quia altari propinquantes, vasa corporis & sanguinis Chri-
sti portant. Vnde illud implere debent, mundamini qui
Esa. 52. d tis vasa domini. Ad hos etiam pertinet tantùm de oblatis
bus ponere in altari, quantum sufficere possit populo:
non corporales, & pallas, & substratoria lauare. Hi cum
dinantur accipiunt de manu episcopi patenam & calicem
vacuum: ab archidiacono verò vrceolum cum aquamani-
Ioan. 13. a & manutergium. Hoc officio vsus est dominus, quando
teo se præcinxit, & mittens aquam in peluim, pedes
pulorum lauit, in linteo.

De Diaconibus.

DIACONORVM ordo sextum tenet locũ pro-
Hug. li. 2 parte. 3. cap. 16. senarij perfectionem. Hic ordo in veteri testamento a
Leui nomen accepit vel traxit. Dicuntur enim & leuitæ
cepit quippe dominus Moysi, vt post ordinationẽ Aa-
Nũe. 3. a filiorũ eius, prorsus tribus Leui ad diuini cultus mi-
ordinaretur & consecraretur domino: & seruirent pro-
Nũe. 4. a coram Aaron & filiis eius in tabernaculo. Ipsiq; gera-
cam & tabernaculũ, & omnia vasa eius & in circuitu
naculi excubarent: & in transportando tabernaculo
Nũe. 8. d ponerent, rursumque componerẽt. A viginti quinque
& suprà iussi sunt seruire in tabernaculo, quam re-
no testamento sancti patres constituerunt: quia la-
Isi. 7. eth. Dist. 21. c. Cleros. ad ferenda onera est robusta. Leuitæ ergo ex nomine
ris vocati sunt. De Leui enim Leuitæ exorti sunt: à qui
templo mystici sacramenti mysteria explebantur. Hi
ci Diacones. Latinè ministri dicuntur: quia sicut in
Dis. 25. c Perlectis. te consecratio, ita & in diacono mysterij dispensatio
tur. Ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus &
strare in omnibus quæ aguntur in sacramentis Christi
cet in baptismo, in chrismate, in patena, & calice obla
que inferre, & disponere in altari. Componere
mensam domini & vestire, crucem ferre, & prædicare
gelium & epistolam ad populum. Nam sicut Lectorib
tus testamentũ, ita Diaconibus nouum prædicare

Ad ipsum etiam pertinet officium precum, & recitatio
catechumenorum nominum. Ipse præmonet aures habere
ad dominum: ipse donat pacem, & ipse annunciat. Quod au-
Nũe. 4. a tem hai cordini à Moyse statutum est, hoc etiam in nouo te
stamento repræsentatur, cùm Diacono super læuum hume
rum stola ponitur, & casula in diebus ieiunij complicatur:
per quicquid laboris & substinentiæ in hac vita toleratur,
ducta in læua portatur, donec in dextera, id est, in æterni-
tate requies habeatur. Hic ordo ab Apostolis celebratus est,
quando (vt legitur in Actibus Apostolorum) septem viros
Act. 6. b bonos, spiritu sancto ad hoc officium elegerunt, & oratione
premissa manus eis imposuerunt. Vnde & consuetudo ino-
leuit, vt in omni matrice ecclesia septem Diacones circa
De cõd. 1. c. Episco. Christi aram, quasi septem columnæ, assistant. Hi sunt se-
ptem angeli tuba canentes in Apocalypsi, qui quales esse de
Ap. 8. a beant, Apostolus docet Timotheo scribens. Hi cùm ordi-
1. Tim. 3. a nantur, solus episcopus eis manum imponit: quia ad mi-
Di. 23. c. nistrum applicantur. Ponit eis orarium, id est, stolam su-
Diacon. per læuum humerum, vt per hoc intelligant se accepisse iu-
Mat. 11. d gum domini suaue: quo ad sinistram pertinentia diuino ti-
mori subiiciant. Accipiunt & textum euangelij, vt intelli-
Hugo. gant se esse præcones euãgelij Christi. Hi autem antequàm
1. Tim. 3. b ordinentur, probentur vt docet Apostolus: & si ministrent,
non crimen habentes. Hoc officio vsus est Christus,
quando post cœnam sacramentum carnis & sanguinis disci
Mat. 26. a Luc. 22. d pulis dispensauit: & quando Apostolos dormientes ad ora-
tionem excitauit dicens, Vigilate & orate, vt non intretis
in tentationem.

De presbiteris. I

PRESBITERIMVS est ordo Presbyterorum. Presbyter
Isido. 7. eth. ca. 13 Dist. 21. c. Cleros. græcè senior interpretatur Latinè: Non modo pro ætate
decrepita senectute, sed propter honorem & dignita-
tem quam acceperunt, presbyteri nominantur: qui morum
Sap. 4. b grauitia & maturitate conuersationis præcellere debent
populo. Vnde scriptum est, Senectus venerabilis est, non
Dist. 21. c Cleros. diuturna, nec annorum numero computata. Cani enim
sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.
Qui autem etiam presbyteri sacerdotes vocantur, quia sa-
crificant: qui licet sint sacerdotes, tamen pontificatus api-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Act.8. cem non habent sicut episcopi: quia ipsi nec chrismate tan-
c.& 19.a tem signant, nec paracletum dant: quod solis debent episco-
Isido. vbi pis lectio actuum Apostolorum demonstrat. Vnde & apud
supra. veteres iidem episcopi & presbyteri fuerunt: quia illud
nomen dignitatis, non ætatis. Sacerdos nomen habet
positũ ex Græco & Latino, quod est sacrum dans, siue sacr-
Dist.25.c. dux. Sicut enim rex à regendo, ita sacerdos à sacrãdo
Perlectis. est: consecrat enim & sanctificat. Antistes verò sacerdo
ctus est ab eo, q̃ antè stat: primus enim est in ordine
siæ. Ad presbyterum autem pertinet sacramentum corp
& sanguinis domini in altari Dei cõficere, orationes dicere
& dona Dei benedicere: qui cùm ordinãtur, inungũtur
manus, vt intelligant se accepisse gratiã consecrandi, & o
ritatis opera debere extendere ad omnes. Accipiunt &
Dist.21. lam, quæ vtrunque tenet latus: quia debent esse mun
post prin. mis iustitiæ contra aduersa & prospera. Accipiunt etiam
Exo.29.a licem cum vino, & patenam cum hostis: vt per hoc scian
Mat.10.a accepisse potestatem placabiles Deo hostias offerẽdi
do à filiis Aaron sumpsit initium. Summos enim pon
& minores sacerdotes instituit Deus per Moysen: qui ex
Luc.10.a cepto Dei, Aaron in summũ pontificem, filios verò
Mat.16.c xit in minores sacerdotes. Christus quoq; duodecim
discipulos priùs, quos & Apostolus vocauit: quorum
runt in ecclesia maiores pontifices. Deinde alios sept
1. Timot. ta & duos discipulos designauit: quorũ vicem in eccles
3.c nent presbyteri. Vnus autem inter Apostolos princeps
Mat.27.f tit Petrus: cuius vicarius & successor est põtifex sum
Heb.8.c de dicitur Apostolicus, qui & papa vocatur, scilicet
trum. Qualis autem eligi debeat presbyter, Apostolus
bens Timotheo ostendit, vbi nomine episcopi pre
significat. Hoc autem officio vsus est Christus, cùm se
in ara crucis obtulit, Idem sacerdos & hostia: & quãdo
cœnã panẽ & vinum in corpus suum & sanguinẽ
uit. Ecce de septẽ ecclesiæ gradibus breuiter elocuti,
quẽquam pertineat insinuauimus. Cùmq; omnes
sunt & sacri, excellenter tamen canones duos tantùm
1.Timot. ordines appellari censent. Diaconatus scilicet & presb
3.b rus, quia hos solos primitiua ecclesia legitur habuisse, &
Act.6.b his solis præceptum Apostoli habemus: Apostoli

singulis ciuitatibus episcopos & presbyteros ordinauerunt.
Leuitas etiam ab Apostolis ordinatos legimus: quorũ maxi
mus fuit beatus Stephanus. Subdiaconos verò & Acolytos
precedente tempore ecclesia sibi constituit.

Quid sit quod hic dicitur ordo. K

AT autem quæritur, Quid sit quod hic vocatur ordo:
sibi dici potest signaculum esse, id est, sacrum quoddam,
quod spiritualis potestas traditur ordinato, & officium. Cha
ritet ergo spiritualis, vbi fit promotio spiritualis, ordo vel
gradus vocatur. Et dicuntur hi ordines sacramenta: quia in *Dist.21. ca.*
eorum perceptione res sacra, id est, gratia confertur: quam *Cleros.*
operatur ea quæ ibi geruntur. *Exo. 33.b*

De nominibus dignitatum vel officij. L *Dist. 21. c.*

SVNT *Cleros.*
& alia quædam non ordinum, sed dignitatum *quasi per*
& officiorum nomina. Dignitatis simul & officij nomen est *totum.*
episcopus. Episcopatus autem vocabulum inde dictum est,
quòd ille qui Episcopus efficitur, superintendat curam sci-
licet subditorum gerens. scopein enim Græcè Latinè inten-
dere dicitur. Episcopi autem Græcè, Latinè speculatores in-
terpretantur. Nam speculator est præpositus in ecclesia: di-
ctus eo quòd speculetur, atque perspiciat populorum in fra
quentiorum mores & vitam. Pontifex est princeps sacerdo-
tum, quasi via sequentium. Ipse & summus sacerdos nuncu
patur. Ipse enim Leuitas & sacerdotes efficit, ipse omnes ec
clesiasticos ordines disponit.

De quadripartito ordine Episcoporum. M

ORDO autem Episcoporum quadripartitus est, scili-
cet Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitanis & Episco
pis. Patriarcha Græcè summus patrum interpretatur: quia
primum, id est, Apostolicum tenet locum: vt Romanus. An
tiochenus, Alexandrinus: sed omniũ summus est Romanus.
Archiepiscopus, princeps episcoporum. archos enim Græcè,
latinè princeps dicitur. Metropolitæ autem à mensura ciui-
tatum dicuntur. Singulis enim prouinciis & ciuitatibus pre
sunt: quorum authoritati & doctrinæ cæteri sacerdotes
subditi sunt. Solicitudo enim totius prouinciæ, ipsis episco
pis commissa est. Omnes autem superius designati ordines
episcopi nuncupantur. Non quòd archiepiscoporum nomi
nis primates superiùs significasse videtur, & Metropolitano-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum quos nunc archiepiscopos dicimus. Horum autem di-
scretio a Gentilibus introducta videtur: qui suos flamines,
alios simpliciter flamines, alios archiflamines, alios
flamines appellabant. Sacerdotes enim gentilium il-
Isidorus. dicebantur, qui habebant in capite pileum, in quo erat
uis virga, desuper habẽs aliquid lanæ, quod cum per
ferre nõ possent, filũ tantum in capite ligare cœperunt.
dis enim capitibus eis incedere nefas erat. Vnde à filo
vtebãtur, flamines dicti sunt: quasi filamines. Sed fessis
bus filo depositio pileũ imponebant pro sacerdotij emi-
tia. Vates à vi mentis appellati sunt: cuius significatio
tiplex est. Modo enim sacerdotem, modo prophetam,
poëtam significat. Cantor verò vocatur, qui vocem mo-
latur in cantu. Huius sunt duo genera, Præcentor, & Su-
tor. Præcentor, qui vocem præmittit in cantu: Succentor
subsequẽtur canendo respondet. Cõcentor autem dicitur
consonat. Qui autẽ non cõsonat nec concinit, concen-
Aug. lib 2. parte 1 cap. 3. erit. His breuiter tractatis admonendi sunt Christi mi-
quatenus sicut excellunt ordinis dignitate, ita præcellant
sanctitate: vt plebs eis commissa, eorũque disciplinæ ob-
ẽdia, grataner eis obediat, & eorum imitatione de die in
proficiat, à quibus diuina sacramẽta percipiũt, & mis-
solennia audiunt. missa autem dicitur, vel quia missa est
stia cuius commemoratio fit in illo officio: vnde dicitur
missa est, id est, sequimini hostiam quæ missa est ad cæ-
tendentes post eam, vel quia missus cælestis venit ad
crandum dominicum corpus: per quem ad altare cæleste
fertur hostia. Vnde & dicitur, missa est.

DE ORDINATIS AB HAERETICIS.

Distinct. XXV.

De dispensatione sacramentorum ordinis.

SOlet etiam quæri, Si hæretici ab ecclesia præcisi & a
nati possint tradere sacros ordines: & si ab eis ordi-
redeuntes ad ecclesiæ vnitatem, debeant reordinari.
quæstionem perplexam ac penè insolubilem faciunt
rum verba: qui plurimùm dissentire videntur. Videtur
quidam tradere, hæreticos sacros ordines dare nõ posse.
illos qui ab eis ordinati videntur, gratiam recipere.
1. q. 1. cap. Arrianos. In lib. 3. dialo. & allegatur enim Inno. Arrianorũ clericos nõ videre suscipiendos
sacerdotij, vel ministerij alicuius dignitate: quibus scili-

pismatum esse permittit, quod in nomine patris & filij
& spiritus sancti percipitur. Dicit etiã eos non posse dare
spiritum sanctum quem amiserunt: & ordinatos ab hæreti-
cis caput habere vulneratum: & eũ qui honorem amisit, ho
norẽ dare non posse: nec illum aliquid accepisse, quoniam
ad hæc nihil erat quod ille posset accipere. Tradit etiam,
hæreticis ab hæreticis per manus impositionem laicam
aliã tribuendam communionem, nec ex his aliquem in
clericatus honorem vel exiguũ subrogare. Greg. etiã dicit
sacrilegam esse Arrianorum consecrationem, cũ ex eorum
nefanda communio percipitur. Cyprianus etiam dicit, Om-
nia quæcunque faciunt hæretici, carnalia & inania & sacrile-
gia esse: & eorum altaria falsa & illicita, sacerdotia & sacrifi-
cia sacrilega: qui more simiarum: quæ cùm homines non
ad formam imitantur humanam, vultum ecclesiæ catholi-
cæ & authoritatem sibi vendicant, cùm ipsi in ecclesia nõ
sint, & cùm sint sacrilegi, sacerdotium administrãt, & alta-
ria constituunt: cũ nec sacrificati oblatio illic possit, vbi spiritus
sanctus nõ sit. nec cuiquã domin' per eius preces & orationes
placatus, qui dominum ipsum violauit. Hier. quoq; asserit om
nia quæ offerũtur ab hæreticis contaminata esse in conspe-
ctu domini: quia licet sancta videantur specie sui, tamen
quia contacta sunt ab illo qui pollutus est, polluuntur om-
nia similem. Odit deus sacrificia hæreticorum, & à se proiicit:
quoties in nomine eius congregati fuerint, detestatorem eorũ, & claudit nares suas. Idem, Illi offerunt
hostias sacrilegum, &c. Leo etiam testatur extra ecclesiam
non parata esse sacerdotia, nec vera esse sacrificia. Idem etiam
refert per crudelissimam vesaniam in Alexandrina sede om
nia sacramentorum lumen extinctum. Intercepta est sa-
crificij oblatio, defecit chrismatis sanctificatio: & patrici-
darum manibus impiorum omnia se subtraxere mysteria.
Catholicque testimoniis astrui videtur sacramenta ecclesia-
stica, præcipuè corporis & sanguinis, ordinationis, & con-
secrationis, per hæreticos non posse ministrari.

1. q. 1. c. sũ-perueniẽ-te Cypria-nus mar-tyr in epi. cõtra hæ. & ponitur. 1. q. 1. c. Si quis inquit. circa medium. Ad cũ lo-cũ Aggæ 2. interro-ga Sacer-dotes. 1. q. 1. c. Si po-pul. Idem super A-mos ad c. 4. ad cũ lo cũ Odi & proiecti fe-stiuitates ves-tras. Idem li. 2. ad cap. 8. Oseæ & ponit. 1. q. 1. Illi of-ferũt. Leo ad Ana-tolium Con-stantino. epm et ha beatur. 1. q. 1. c. i eccle sia. Leons Augusto.

Authoritates ponit quæ videntur præmissis obuiare. B

CONTRA autem alij sentire videntur, quòd ab hæ-
reticis etiam præcisis, sacri ordines, sicut & baptismus

Universidad de Deusto
Biblioteca

tradi valeant: nec ab hæreticis redeuntes, qui illic eccle-
sunt & baptizati, iterum ordinandi sunt, sicut nec bapti-
In li. 2. cō- di. Vnde Augu. De hæreticis etiam damnatis quod
tra epist. dicunt, Baptisma quod accepit non amittit, qui recedit
Parmen. clesia, ius dandi quod accepit amittit: multis modis app
cap. 13. in inaniter dici. Primò, quia nulla ostenditur causa, cur
tomo 7. illud baptisma amittere non potest, ius dandi possit amit-
re. Vtrunque enim sacramentum est, & quadam cōsecra-
ne vtrunque homini datur: illud cùm baptizatur, & i
ordinatur. Ideò non licet in catholica ecclesia vtrunq
rari. Nam quando ex ipsa parte venientes, etiam præpo
pro bono pacis correcto schismatis errore susceptis
visum est opus esse vt eadem officia gererent quæ ag
non sunt rursus ordinandi. Sed sicut baptismus in re
manfit ordinatio integra: quia in præcisione fuerat v
quod in vnitate pacis est correctum, non in sacramen
vbicunque sunt, ibi vera sunt. Et cùm ipsi expedite v
ecclesiæ, vt propositi eorum venientes ad catholicam
tatem, honores suos ibi non administrent, non eis
ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur, sed super
nent. Ideóque non eis manus imponitur: ne non hom
ipsi sacramento fiat iniuria. Sicut autem in baptismo
quod per eos dati possit: sic in ordinatione ius dand
vtrunq; quidem ad perniciem suam. Sed illud est non
Augu. in re, aliud perniciosè habere, aliud salubriter habere.
eisdem li. De his qui ab ecclesiæ vnitate separati sunt, nulla iam
& ca. stio est quin habeāt & dare possint: sed perniciosè
Ephe. 4. a perniciosè quę dant: quia extra vinculum pacis sunt.
sacramēto facienda est iniuria. Sicut non rectè habet
vnitate recedit, sed tamen habet, & ideò redeunti non
tur: sic etiam non rectè dat qui ab vnitate recedit, &
dat: & ideò qui ab eo accipit, venienti ad vnitatem
ratur. Idem, Aliud est non habere aliquid, aliud est
Aug. in li. habere, vel illicitè vsurpare. Non ergo ideò non sunt
2. de Sacr. menta Christi & ecclesiæ, quia eis illicitè vtuntur
co baptis. do hæretici, sed etiam omnes impij: sed illi corrigendi
mo contra & puniendi, illa autem sunt agnoscenda & veneranda
Parmenia- Gregorius, Quod dicitis vt qui ordinatus est iterum
num. tur, valde ridiculosum est. Vt enim baptizatus semel

baptizari non debet: ita qui cōsecratus est semel, in eodem
ordine non valet iterum consecrari. His aliisque authorita-
tibus videtur asseri, in omnibus impiis, etiam in hæreticis
præcisis & damnatis Christi sacramenta permanere, cum in
eis dandi. Possunt enim dare, sed pernitiosè: & quibus dede-
runt non sunt iterum ordinandi: quæ præmissis ex opposi-
to conciliare videntur. *Ioan. Raueñati epiſcopo dist. 68. ca. Sicut ſemel Lib. 2. epiſt. 32.*

Determinatio præmissa contradictionis authoritatem. C

HEC autem quidam ita determinant. Dicunt enim he-
reticus accepta sacerdotali vel episcopali vnctione ab eccle
discedentes, baptismi quidem dandi ius retinere, sed non
habere facultatem tribuendi sacros ordines, vel conse-
crandi dominicum corpus, post quā præcisi & damnati sunt
ab ecclesia. Sicut degradatus episcopus non habet potestā-
tem legendi sacros ordines: facultatē tamen baptizandi nō
perdit. Quod Aug. ait, intelligitur dictum de hæreticis, qui
non sententia ecclesiæ, sed prauitate sensus sui à fidei veri
tate ac doctrinæ vnitate diuisi sunt: qui licet tales sint, ius
tamen ordinandi & consecrandi habent. Et qui ab eis ordi-
nantur ante manifestam præcisionem, etiam si cum eis a-
postatæ exierint, & sententia ecclesiæ damnati fuerint, tamen
quia fuerint, iterum ordinandi non sunt. Et vbicunque legi-
time ordinatis ab hæreticis, quòd seruatis ordinibus mi-
nisterii valeant, vel iterum ordinandi non sint: de huius-
modi accipiendum dicunt. Nam postquam præcisi fuerint
& damnati iudicio ecclesiæ, ius ordinandi & cōsecrādi eis
non dictum asserunt, vt degradatis vel excommunicatis. A-
lijs verò dicunt, sacramenta ab hæreticis & præcisis secun-
dum formam ecclesiæ celebrata, vera esse & rata: quia rece
dentes ab ecclesia, ius dandi & consecrandi non perdide-
runt: & qui sic ab hæreticis ordinantur, cum redeūt, iterum
ordinandi non sunt. Quæ verò ab hæreticis aliterquàm in
ecclesia fiunt, falsa sunt & inania: & qui à talibus ordinari
videntur, non munus, sed vulnus accipiunt. Et secundum
hanc differentiam variè de his loquuntur doctores.
Quidam verò dicunt eadem sacramenta ab hæreticis præ
posse celebrari, quæ à catholicis, si ab illis forma eccle *Et habetur. 1. q. 1. parab. Opponitur autem. Prima opinio & falsa. cap. proxime. Secūda opinio probabilis. Tertia opinio.*

siæ seruetur; Et ab eis celebrata vera esse & rata, quantum adse: quantùm verò ad effectum, falsa esse & inania, & in his qui malè tractant. & in his qui malè suscipiant, & ideo rita & falsa: quia quod promittunt, & conferre creduntur non tribuunt. Damnanda etiam dicuntur: quia illicitè & tribus vel accipientibus sunt in iudicium. Pollura eorum cuntur, non quantùm ad se, sed propter indignam horticorum tractationem. Ideo Greg. communionem Avocat execrationem: & Innocentius Bonosij ordinatonem, damnationem: non quod ita in se sint, sed quia dantes vel accipientes tales facit. Sicut etiam Hieronymus crificia eorum panem luctus vocat: non quantùm ad sed quantum ad effectum. Nonnulli verò tradunt illos hereticos, qui in ecclesia ordinati sunt, ius ordinandi & secrandi etiam cùm separati fuerint, habere. Qui verò schismate vel hæresi positi, ab eis ordinati & iniuncti tint, illo iure carent. Ideóque cum ordinare volunt, nus potiùs infligunt, quàm gratiam conferant. D

In tom. 6. ad cap. 9. Super Osee. Quæ ita opinio falsa, & videtur esse Gratiani.

De symonia vnde dicitur, & quid sit.

DE symoniacis verò non est ambigendum quin sint retici: qui tamen ante sententiam degradationis & ordnant & conficerant. Et licet symoniaci propriè dicantur qui instar Symonis magi impreciabilem gratiam conducere volunt, & qui pro ministerio sacro precium cipiunt in modum Giezitæ vocandi sunt. Omnes tamen dantes & accipientes symoniaci dicuntur: & vtrique eadem sententia præcelluntur. I

Act. 8. d 4. Reg. 5 f

De his qui scienter à symoniacis ordinantur.

DIFFERT tamen inter eos qui ordinantur à symoniacis scienter, & eos qui ignoranter. Qui enim scienter à symoniacis se permiserint consecrari, imò execrari, consecratio omnino irrita est. Qui verò ordinantur à symoniacis, quos cùm ordinantur, nesciunt esse symoniacos, qui & tunc pro catholicis habentur: eorum ordinatio misericorditer sustinetur.

Vrbanus pap. 1. q. 1.

De his qui dicunt se emere corporalia, non spiritualia.

SI verò aliqui obtecerint, se non consecrationes emere, sed res ipsas quæ ex consecratione proueniunt: pro-

Pascha. 1.

cipere probantur. Nam quisquis horum alterum fecerit, sine quo alterum non habetur, neutrum vendere dereliquit.

1. q. 3. ca. si quis obicerit.

Distinctio symoniacorum. G

SYMONIACE autem hæresis tripartita est distinctio. Alij enim symoniacè à symoniacis ordinantur: Alij symoniacè à non symoniacis: Alij non symoniacè à symoniacis. Vnde Nicolaus papa, Statuimus decretum de symoniaca tripartita hæresi, id est, de symoniacis symoniace ordinantibus vel ordinatis, & de symoniacis symoniacè à non symoniacis, & de symoniacis non symoniacè à symoniacis. Symoniaci symoniacè ordinati vel ordinatores, eosdem canones à proprio gradu decidant. Symoniaci enim symoniacè à non symoniacis ordinati, simil ter ab officio remoueantur. Symoniacos verò non symoniacè à symoniacis ordinatos misericorditer per manus impositio nem pro temporis necessitate in officio permittimus permanere. Quod intelligendum est de his, qui ordinantur à symoniacis, ignorantes eos esse symoniacos. Hoc facit symoniacos, non reatus criminis, sed ordinatio symoniaci.

1. q. 1. c. Statuimus decretum.

Alexander papa de his qui violenter à symoniacis vel ab hæreticis ordinantur. H

SIMILITER, cùm decernit Alexander papa symoniacos omnino damnandos ac deponendos: subintelligendum est, nisi violenter quis attractus fuerit. De his enim qui quibuslibet hæreticis violenter ordinatis, dicit Innocentius, quòd possunt habere aliquem colorem excusationis, quem dicedunt ab eis, & pessimo eorum conciliabulo secedant.

1. q. 1. c. Ergo symoniacos.

1. q. 1. Constat.

De ætate ordinandorum ita decreuit Nicolaus papa. I

SACRI, inquit, canones sanxerunt, vt Subdiaconus non ordinetur ante quatuordecim annos, nec Diaconus ante viginti quinque, nec Presbyter ante triginta. Deinde quisquis fuerit, ad episcopatū eligi potest: quod nos etiā modo seruare iubemus. Item Fabianus, Si quis triginta annos non impleuerit annos, nullo modo presbyter ordinetur, etsi valde sit dignus: quia & ipse dominus triginta annorum baptizatus est, & sic cœpit docere.

Dist. 77. & 78. quasi per totum.

Luca 3. c

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE SACRAMENTO CONIVGII.

ius institutio et causa ostenditur.

Distinct. XXVI.

De matrimonio secũdũ causam formalem.

CVm alia sacramenta post peccatum & propter peccatum exordium sumpserint, matrimonij sacramentum etiam ante peccatum legitur institutum à deo, non tamen ad remedium sed ad officium. Refert enim scriptura Genes. in Adam misso sopore, atq; vna de costis sumpta & exinde muliere formata, virum in spiritu prophetice dixisse. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: propter hoc relinquet homo patrem & matrem & adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna.

Gene. 2. d

De duplici institutione coniugij.

CONIVGII autem institutio duplex est. Vna ante peccatum ad officium facta est in paradiso, vbi esset immaculatus, & nuptiæ honorabiles: ex quibus sine ardore conciperent, sine dolore parerent. Altera post peccatum ad remedium facta extra paradisum, propter illicitum vitandum. Prima, vt natura multiplicaretur: secunda, vt natura exciperetur, & vitium cohiberetur. Nam ante peccatum dixit deus, Crescite & multiplicabimini: post peccatum omnibus penè hominibus per diluvium consumptis. Quòd verò ante peccatum institutum fuit coniugium ad officium: post peccatum verò ad remedium concessum, Augustinus testatur dicens. Quod sanis officium, ægrotis est ad remedium. Infirmitas enim intinentiæ, quæ est in carne per peccatum mortua, ne in ruinam flagitiorum, excipitur honestate nuptiarum. Si verò non peccassent primi homines, sine carnis incommodo ac feruore libidinis ipsi ac successores eorum cõcubuissent. Et sicut remunerabile est aliquod bonum opus, sic eorum bonus esset & remunerabilis. Quia verò propter peccatum lethali, concupiscẽtiæ lex membris nostris adhæret, sine qua carnalis non fit commixtio, reprehensibilis est malus coitus, nisi excusetur per bona coniugij.

Hebr. 13. a

Gene. 1. d

Super Gene. li. 9. c. 7. in fi. 3. Rom. 6. c

Quando secundum præceptum, quando secundum indulgentiam contractum sit coniugium.

ducere virum suum. Sunt & aliæ causæ honestæ, vt inimicitiam reconciliatio, & pacis redintegratio. Sunt etiã & aliæ causæ minùs honestæ, propter quas aliquando cõtrahitur: vt cum mulierisque pulchritudo, quæ animos amore inflam mauit, sæpe impellit inire coniugium, vt valeant sibi explere desiderium. Quæstus quoque & diuitiarũ possessio frequenter est coniugij causa: & alia multa, quæ cuiq; diligenter adhibenti facile est discernere. Nec est assentiendum illis qui dicunt non esse coniugium, quod propter has causas minùs honestas contrahitur. Cõstat enim ex præmissis coniugium fieri ex communi consensu verbis de præsenti expresso, quamuis amor ad hoc attraxerit. Cuius rei documentum præstat Iacob, qui Rachel decorem facie & venustate aspectu amauit, eámque multùm diligens ait, Seruiam tibi pro Rachel septem annis. In Deuteronomio etiam legitur. Si videris in medio captiuorum mulierẽ pulchram, & concupiscens amaueris eam, voluerisque vxorem habere, introduces eam in domum tuam, &c.

Gen. 29. c

Deut. 21. b

Quòd malus finis non contaminat sacramentum. E

ET licet fine non bono contrahatur coniugium, quandoque species contrahentis mouet animum, cõiugium tamen honestum est: quia vita mala vel intentio peruersa alicuius sacramentum non contaminat. Habuit autem coniugium Maria & Ioseph alias causas speciales, scilicet vt virgo sponsi sustentaretur, & vt diabolo partus celaretur: vt Ioseph esset testis castitatis, defendens eam ab infamia suspitionis, ne vt adultera damnaretur.

DE TRIBVS BONIS CONIVGII.

Distinct. XXXI. A

De matrimonio secundũ eam quatũ ad bona cõiugij communiter. Super Gene. li. 9. c. 7. in fi. 3.

POst hæc de bonis cõiugij quæ sint, & qualiter coitũ excusent, dicendũ est. Tria sunt principaliter bona cõiugij. Vnde Aug. Nuptiale bonũ tripartitũ est, s. fides et sacramentũ. In fide attẽditur, ne post vinculũ cõiuga alio vel alia cogatur: In prole, vt amãter suscipiatur, re educetur: In sacramẽto, vt coniugium nõ separetur, missus vel dimissa ne causa prolis alteri coniungatur.

De duplici separatione. B

SEPARATIO autem gemina est, corporalis scilicet

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mat.19.b & sacramẽtalis. Corporaliter possunt separari causâ procreationis, vel ex communi cõsensu causa religionis, siue ad tempus siue vsq; in finem. Sacramẽtaliter verò separari non possunt dum viuunt. si legitimæ personæ sint. Manet enim

In lib. de nup. & cõ cu. ca. 10. vinculum coniugale inter eos, etiamsi aliis à se discedendo adhæserint. Vnde Aug. Vsque adeò manent inter viuentes semel inita iura nuptiarum, vt potiùs sint inter se coniuges etiam separati, quàm cum aliis quibus adhæserũt. Iet. Manet inter viuentes quoddam cõiugale vinculum, quod nec separatio, nec cum altero copulatio possit auferre: nec ipsum

3 tomo 7. ibidem. statâ animâ velut de coniugio Christi recedens, etiam perdita, sacramentum fidei nõ amittit, quod lauacro regenerationis accepit. Redderetur enim redeũti, si amissum recedens. Habet autẽ hoc qui recesserit ad cumulum

Ibid. c. 11. cij, non ad meritum præmij. Item, Quibus placuit ea sensu ab vsu carnalis concupiscentiæ in perpetuum cõtinere, absit vt vinculum inter illos cõiugale rumpatur, immiòs hæret, quo magis ea pacta secum gerunt quæ ad cõcordiũsq; seruãda sunt, nõ voluptariis, corporũ nec sed voluntariis animorũ affectibus. Et attende quòd

Hug. 4. sent. ca. 5 bonum coniugij dicitur sacramentum: non quòd sit coniugium, sed quia eiusdem rei sacræ signum est, id est ritualis & inseparabilis coniunctionis Christi &

Hæc tria non adsunt omni coniugio.

ET est sciendum, ab aliquibus contrahi coniugia vbi hæc tria bona non comitantur. Deest enim fides

Hug. de sacramentis parte. 11. *cap.* 8. vir cum alia, vel mulier cum alio coit. Hoc ergo bonum coniugio adhæret, vt ex eo, si adsit, ampliùs commendetur coniugium: si non adsit, non inde annihiletur. Quæ adultera est, non ideo coniunx non est: imò si coniunx esset, adultera non foret: nõ enim est adulterium, nisi fides thori violatur legitimi. Quod cùm fit, culpa committur, sacramentum verò non cassatur. Bonum quoque non omnibus adest coniugibus. Quidã enim pari voto continentiam seruant. Alij pro ætatis defectu vel alterius causa generare nõ valent. Nec omnes illi etiã qui recipiunt bonum prolis habent. Nam bonum prolis non ipsa proles, vel prolis spes quæ ad religionem refertur, imò ad hæreditariam successionẽ: (vt cum quis

dem terrenæ possessionis habere desiderat) sed spes ac desiderũ quo proles ad hoc quæritur, vt religione informetur. Multi ergo prolem habent, qui tamen bono prolis carent: nec ideo tamen coniugiũ esse definit. Sacramentũ verò ita inseparabiliter cõiugio hæret legitimarũ personarũ, vt nisi alio coniugium non esse videatur, quia semper manet inter viuentes vinculum coniugale: vt etiã interueniente fornicationis causa, coniugalis vinculi firmitas non soluatur. Vbi verò non inter legitimas personas contrahitur coniugium, non adest illud bonum quòd dicitur sacramentum: quia potest solui talium copula, de quibus pòst dicetur. Quod verò coniugiũ sit inter eos, qui cõiugali affectu, nõ tamẽ gratia prolis, sed explẽdæ libidinis causa conueniunt: nec fornicarij: sed coniuges appellentur, ostendit

In lib. de bono cõiugali, ca. 5. *& tomo* 6. Augustinus, Solet quæri, Cùm masculus & fœmina, nec pater, nec illa vxor alterius, sibimet non filiorũ procreandorum, sed pro incontinentia solius cõcubitus causa copulantur, ea fide media, vt nec illa cũ altero, nec ille cum altera faciat id: vtrũ nuptiæ sint vocandæ. Et potest fortasse absurdè hoc appellari connubium si vsque ad mortem alterius eorum id inter eos placuerit: & prolis generationem, quamuis non ea causa coniuncti sunt: non tamen vitare vt vel nolint sibi nasci filios, vel etiam opere malo id agant ne nascantur. Cæterum si vel vtrunq;, vel horum defit, non inuenio quomodo has nuptias appellem, donec aliquam dignam honoribus, aut suis facultatibus inueniat, quã in coniugio adducat: animo ipso adulter nec cum illa quam cupit inuenire, sed cum ista cum qua habitat, vt cum ea non habeat maritale consortium. Ecce coniuges dicuntur, qui solius concubitus causa cõueniunt, tamen prolis generationem aliquo malo dolo nõ vitent.

De his qui procurant venena sterilitatis.

D VI verò venena sterilitatis procurant, non cõiuges, sed fornicarij sunt. Vnde Aug. Aliquando eousque peruenit hæc libidinosa crudelitas, vel libido crudelis, vt etiam venena sterilitatis procuret: & si nihil valuerint, concepti fœtus intra viscera aliquo modo extinguat vel funditus volendo prolem suam priùs interire quàm viuere: aut

De nupt. & concu. li. 1. *ca.* 15. *Tomo* 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

si in vtero viuebat, occidi antequam nasci prorsus si anim
tales sint, coniuges non sunt: & si ab initio tales fuerunt
sibi per concubitum, sed per stuprum potiùs conuenerunt
Si verò ambo tales nõ sunt, audeo dicere, aut illa quodam
modo est mariti meretrix, aut ille adulter vxoris.

Quando sunt homicidæ qui procurant abortum.

32. q. 2. c. Quod Gen. Aug. in lib. quæst. no. & Gc. ze. ca. 12. in tom. 4.

HIC quæri solet de his qui abortum procurant, quan
do qui dicentur homicidæ, vel non. Tunc puerperium
homicidium pertinet, quando formatũ est & animã hab
vt Aug. super Exod. asserit. Informe autẽ puerperiũ, ubi
est anima viua, lex ad homicidium pertinere noluit. Hi
etiam Aug. quòd informe puerperium non habet anim
ideóq; multatur pecunia, non redditur anima pro a
Sed iam formato corpori anima datur, non in cõcepto
poris nascitur cum semine deriuata. Nam si cum semi
anima exiliit de anima, tunc & multæ animæ quotidie
reunt, cùm semen fluxu non proficit natiuitati. Prim
tet domum compaginari, & sic habitatorem induci.
ergo lineamẽta compacta non fuerint, vbi erit anima
In tom. 3. epistolarũ in quæstionibus, quæst. 4. Hiero. ad Algasiam, Semina paulatim formantur in v
& tandiu non reputatur homicidium, donec elementa
fecta suas imagines membráque suscipiant. His ap
tunc eos homicidas esse, qui abortum procurant, cũ
matum est & animatum puerperium.

De excusatione coitus, quæ fit per hæc bona.

CVM ergo hæc tria bona in aliquo coniugio
concurrunt, ad excusationem coitus carnalis valent. Q
do enim seruata fide thori causa prolis coniuges
niunt, sic excusatur coitus, vt culpam non habeat. Qua
verò deficiente bono prolis, fide tamen seruata con
In li. de bono coniugali ca. 6. & 7. in tomo 6. causa incontinentiæ, non sic excusatur, vt non habe
pam sed venialem. Vnde August. Coniugalis coni
generandi gratia non habet culpam: Concupiscentiæ
satiandæ, sed tamen cum coniuge propter thori fide
nialem habet culpam. Item hoc quod coniugati vicis
Hugo 4. sentẽ. c. 4. cupiscentia vtuntur inuicem, vltra necessitatẽ liberor
creandi, pœnã in his pro quibus quotidie dicimus. D
te nobis debita nostra. &c. Vbi autem hæc bona deficiu

ros scilicet & proles, non videtur coitus defendi à crimine. *Mat. 6. b*
Vnde in sententiolis Sexti Pythagorici legitur, Omnis ar- *32. q. 4. c.*
dentior amator propriæ vxoris adulter est: Item Hieron. *origa qui-*
Sapiens iudicio amat coniugem, nõ affectu: non regnat in *dem.*
animo impetus voluptatis, nec præceps fertur ad coitum, Nihil *ibidem c.*
sapiens. offendius quàm vxorem amare quasi adulteram. Qui di-
cunt se causa humani generis vxoribus iungi, imitentur
solum pecudes: & postquàm venter vxoris intumuerit, non
cognoscant filios, nec amatores se vxoribus exhibeant, sed ma
tres. Idem, In matrimonio opera liberorum concessa sunt,
adulteratores autem quæ de meretricum amplexibus capiun-
tur, in vxore sunt damnatæ.

De indulgentia Apostoli quomodo sit accipienda. G

SED si concubitus qui fit causa prolis culpa caret, quid *1. Cor. 7. a*
Apostolus secundum indulgentiam permittit? ita enim ait,
Hoc autem dico secundum indulgentiam. Cui enim præ-
sumitur venia, nisi culpæ? Per hoc etiam quidam probare vo-
luerunt nuptias esse peccatum. Sed, vt prædictum est indulgen
tia aliqua est concessionis, alia permissionis. Egerat Apostolus
de nuptiis, & de carnali coitu: & ad vtrũq; retulit illud.
Hoc autem dico secundum indulgẽtiam. Indulgẽtur enim
nuptiæ secundũ concessionem: & cõcubitus nuptialis, qui
fit tantùm causa prolis. Concubitus verò qui est præter ne-
cessitatem generandi ob incontinentiam, indulgetur secun
dum permissionẽ: quia ibi est aliqua culpa, sed leuis. Ideó-
que non iubetur, nec conceditur, sed permittitur, quia non
est laudabilis, sed venialis. De hoc Aug. sic ait, Forte aliquis *De verbis*
dicat. Si veniam concessit Apostolus: ergo peccatum fuit *Apostoli.*
nuptiæ. Cui enim venia, nisi peccato cõceditur? Planè quod
incontinentiæ permisit secundum veniam, audeo dicere pecca *Quod sit*
tum esse, veniam nanque concedens Apostolus, concubitũ *malum in*
secundit coniugatorum, vbi est incontinentiæ malũ. Incon- *cõtinẽti c.*
tinentiæ malum est, quòd vt cognoscit vxorem etiam vltra
necessitatem procreandi liberos, sed & ibi est nuptiarũ bo-
num. Non enim quia incontinentia malũ est, ideo coniu-
gium. Vbi est cõcubitus præter intentionem generationis,
ibi est bonũ: nõ propter illud malum culpabile est hoc bo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

num, sed illud malum sit veniale propter bonum nupti
quod non reprehendit Apostolus, sed malum incontin
Idem, Concubitum qui non fit causa prolis, nuptiæ non
gunt fieri, sed impetrant ignosci: si tamen nō ita sit immo
vt impediat tempora quæ orationi debentur: nec enim
tur in eum vsum qui est cōtra naturā. Concubitus enim
cessarius causa generandi, inculpabilis, & solus ille nup
lis est. Ille verò qui vltra necessitatem progreditur, nō
ni, sed libidini obsequitur, & hunc non exigere, sed red
coniugi ne fornicetur, ad coniugem pertinet. Si verò
tali concupiscentiæ subiguntur, rem faciunt quæ nu
nuptiarum: cuius delicti nō sunt nuptiæ hortatrices
precatrices. Decus quidem coniugale est castitas, proc
di & reddendi carnalis debiti fides, hoc est opus nup
quod ab omni peccato defendit Apostolus dicens, Mu
cat virgo si nupserit. Cum ergo culpabilis non sit gen
intentione concubitus, qui propriè nuptiis imputatu
qui secundum veniam concedit Apostolus, nisi quòd
ges debitū carnis exposcunt, nō propagationis voluntat
libidinis voluptate? quæ tamen voluptas non propter
ptias cadit in culpā, sed propter nuptias accipit venia
moderata ergo progressio secundum veniam concu
Quocirca & hinc laudabiles sunt nuptiæ: quia etiam
quod non pertinet ad se, ignosci faciunt propter se. N
nim iste concubitus quo seruitur concupiscentiæ, ap
implearur fœtus quem postulant nuptiæ. Omnino
genere suo nuptiæ bonæ sunt: quia fidem thori seruan
prolis suscipiendæ causa vtrunque sexum commisce
impietatem separationis horrēt. Sanctitati etiā cōiug
coniunx infidelis obesse potest, sed potiùs fidelis proc
fideli, vt Apostolus docet. Ex his ostenditur, quòd co
ges qui causa prolis tantùm conueniunt, vel qui exige
bus debitum reddunt, defendit à peccato sanctitas co
bonúmque nuptiale. Si enim absque peccato non pos
ri concubitus cōiugalis, non præcepisset dominus p
luuium eos copulari, dicens: Crescite & multiplica
cùm iam sine carnali concupiscentia non possint cō

Aug. in li. de bono cōiug. ca. 10 in tomo 6.

1. Cor. 7. c. Aug. c. 4. de nu. & cōcupis. 1. tomo 7.

Aug. contra Iulianū hæreti cū to. 7. c. 21. & 22. 1. Cor. 7. b

Hug. 4. entē. c. 4. Gen. 9. c.

Quòd non omnis delectatio carnis peccatum est.

SED fortè aliquis dicet, omnem carnis concupiscentiam & delectationem, quæ est in coitu, malum esse & pec- *Hu. 4. Sē ten. ca. 4*
catum: quia ex peccato est & inordinata. Et nos dicimus il
lam concupiscentiam semper malam esse, quia fœda est, &
pœna peccati: sed non semper peccatum est. Sæpe enim de
lectatur vir sanctus secūdum carnem in aliqua re, vt requie
scendo post laborem, edendo post esuriem: nec tamen talis
delectatio est peccatū, nisi sit immoderata. Sic & delectatio
quæ fit in coitu coniugali: cui adsunt illatria bona, à pecca
to defenditur. Videtur tamen beatus Gregorius aliter senti
re, scilicet quòd sine peccato non possit fieri carnalis com
mixtio, dicens, Vir cum propria coniuge dormiens, nisi lo
tus aqua ecclesiam intrare non debet. Quamuis diuersæ ho *Greg. 33 q. 4. c. vir cū sprit.*
minum nationes de hac re diuersa sentiat, & alia custodire
videantur. Romanorum tamen super ab antiquioribus vsus
est, post admixtionem propriæ coniugis, & lauacri purifi
cationem quærere, & ab ingressu ecclesiæ paululum tēpera
re. Nec hoc dicentes culpam deputamus esse coniugium,
quia ipsa licita admixtio coniugis sine voluptate carnis
esse non potest, à sacri loci ingressu est abstinendū: quia vo
luptas ipsa sine culpa nullatenus esse potest.

Determinat authoritatem. 1

HOC autem ne prædictis obuiet, intelligendum est in *Ibidem.*
eis qui non gratia prolis conueniunt, quorum voluptas nō
sine peccato. Et vix aliqui reperiri possunt adhuc ample
xu carnales experientes, qui non interdum conueniūt præ
cipuè intentionem procreandæ prolis. Hoc autem quoties fit,
ab ingressu ecclesiæ abstinendum est. Et quòd ita intelligē
dum sit Gregorius consequenter ostendit. Si quis verò ita
se coniunge, non cupidine voluptatis raptus, sed tantum
filiorum liberorū gratia vtitur, iste profectò siue de in
gressu ecclesiæ, siue de sumendo corporis dominici mysterio
loco est iudicio relinquendus: quia prohiberi à nobis nō
potest accipere, qui in igne positus nescit ardere. Cum verò
non amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in
ipsa commixtionis: habeāt cōiuges etiam de commixtio
ne ipsa quod defleant. Tūc autem vir qui post admixtionem
coniugis lotus aqua fuerit, etiam sacrum communionem

valeat accipere cùm ei secundum præfinitam sententiam ecclesiam etiam licuerit intrare.

DE SOLVTIONE CARNALIS debiti.

Distinct. XXXII.

De matrimonio secundùm, cum sanctam finalem quam tù ad fidē thori.

SCiendum etiam est quia cùm in omnibus aliis vir præ mulieri, vt caput corpori (est enim vir caput mulieris) soluendo tamen carnis debito pares sunt. Ideo Apostolus vtrique pariter præcepit in hac causa sibi inuicem ci, inquiens, Vir debitum reddat vxori, similiter & vxo. quia mulier non habet potestatem sui corporis, sed militer & vir non habet potestatē sui corporis, sed mu

1.Cor.11.a

quia nec mulier ad alium virum, nec vir ad aliam ma

1.Cor.7.a

potestatem sui corporis habet: nec vir ad continendum mulier potestatem habet sine mutuo cōsensu: sed alter tius potestatem habet corporis, vt poscenti alteri non alteri negare debitum. In hoc enim pares sunt quia ne to, nec mulieri corpus suum licet alij tradere: sed sibi cem debitores sunt in hac causa, ne peccandi detur occa

Aug. in li. de bono cō ug. c. 6. i tomo 6.

Per quod non dominū tollitur viro, sed vitium. Debet sibi coniugati non solùm ipsius sexus sui commisce dem liberorum procreandorum causa, quæ prima est mortalitate societas: verunetiam infirmitatis inuicem cipiendæ ad illicitos concubitus deuitandos, mutuam dammodo seruitutem: vt etsi alteri eorum continen ceat, nisi ex alterius consensu non possit. Ad hoc enim ter habet potestatem sui corporis: quòd adeò verum etiam quòd non filiorum procreandorum, sed infirm & incontinentiæ causa expetit vel ille de matrimono la, non sibi alterutrum negent, ne per hoc incidant in nabiles corruptelas. Reddere enim debitū coniugale

Ibid. c. 7.

lius est criminis: exigere autem vltra generandi neces tem culpæ est venialis. Fornicari verò vel mœchari pe di est criminis.

Quod neuter continere valeat, nisi ex communi consensu.

QVOD verò sine consensu vxoris vir continere valeat subditis probatur testimoniis. Ait enim Augu dicat vir, Continere iam volo, Nolo autem dicit vxo

potest. Quod enim tu vis, illa non vult. Nunquid per cōtinentiam tuam illa debet fieri fornicaria? Si alij nupserit te ipso, adultera erit. Non vult tali lucro deus tale damnū cō pensari. Redde debitum: & si non exigis, redde. Pro sanctis

Superpsa. 46. & hæbetur. 33. q.5. ca. Si dicat.

tione perfecta deus tibi computabit, si non quod tibi debetur exigis, sed reddis quad debes vxori. Idem, Secundum

Idem ad Armentarium epis. 45. to. 2.

ta apostolica, etiam si vir cōtinere voluisset, & tu noluisti, debitum tibi reddere cogeretur: & illi deus imputares mentiam, si non suæ, sed tuæ concederetur infirmitati, ne in adulterium caderes. Quisquis ergo compatiens infirmati vxoris reddit, non exigit debitum: aut si propter pro riam infirmitatem duxit vxorem plangens potiùs, quia fi vxore esse nō potuit, quàm gaudens quia duxit, securus spectat diem nouissimū. Idem, Vna sola causa esse potest, qua te ad id quod voluisti non modò non hortaremur, sed etiam prohiberemus implere: forte tua coniunx hoc tecum cupere animi vel carnis infirmitate recusaret. Nam vouc

Aug. in li. de adulterinis coniugiis. ca. 14. Idē in quæstionibus Numerorum. li. 4. c. 59. in tom. 4.

ta illa non sunt à coniugatis nisi ex consensu & voluntate communi, & si præpropere factum fuerit, magis est corrigenda temeritas quàm persoluenda promissio. Non enim Deus exigit si quis ex alieno aliquid voluerit, sed potiùs vsur pare vetat alienum. Idem, Apostolus nec ad tempus, vt vacet orationi, nisi ex consensu voluit coniuges carnali inuicem fraudari debito. Idem, Manifestum est ita voluisse le gem fœminam sub viro esse, vt nulla eius vota quæ abstinē tiæ causa vouerit, reddantur ab ea, nisi author fuerit vir per consentiendo. Nam cū ad peccatum eiusdem viri pertinere vo luerit lex, si priùs permiserit, & postea prohibuerit: non ta men dixit vt faciat mulier quod vouerat, quia permissa iā priùs à viro fuerat. Viri dixit esse peccatum quia abnuit quod priùs concesserat: non tamen mulieri ex hoc iussum est, vt cum priùs vir ei concesserit, postea si prohibuerit contemnatur. Ex his apparet, quòd vir vel mulier continen tiam deo offerre non potest sine communi consensu, nec alter alteri debitum negare debet. Si verò quilibet eorum alterum à suo iure absoluerit, ad præteritam seruitutem nun quid reuocare poterit? Hoc enim videtur Augustinus suprà dixisse. Quibusdam videtur, quòd mulier non discedens à uiro viri, quæ viro permittente continentiam vouerit vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

promiserit, eodem prohibente soluere non valeat: & hoc propter dignitatem viri, qui est caput mulieris. Sed hoc intelligitur in tali casu, vbi vir concedit mulieri continentiam, & ante votum prohibet implere. Si vero bitummutauerit, non potest reuocari, secundum illud, Ex concil. Remen. 32. q. 5. vxorem iam velare permiserit, aliam non accipiat, sed liter conuertatur.

Quibus temporibus cessandum sit à coitu.

ET licet debitum poscenti semper sit soluendum, licet tamen qualibet die poscere. Vnde Aug. Christ. In lib. de quæst. noui & vet. te. 4. c. 187. ad finem. cum vxore sua aliquādo licet conuenire, aliquādo non propter processionis enim dies & ieiuniorum aliquando non decet conuenire: quia etiam à licitis abstinēdum est, vt facilius impetrari possit quod postulatur. Idem, Quoties enim dies natiuitatis, vel reliquæ festiuitates aduenerint, non 33. q. 4. à concubinarum consortio, sed etiam à propriis vxoribus abstinere. Idem Ambr. Si causa procreandorum filiorum cessat vxor, non multum tempus cē cessum videtur ad ipsum vsum: quia & dies festi, & dies processionis, & ipsa ratio ceptus & partus iuxta legem cessare vsum carnis his diebus temporibus demonstrant.

Hieronymus videtur dissentire à præmissis.

In quodā sermone 33. q. 4. Gelasius. 1. Re. 21. b Ioan. 6. d ILLI autem quod dictum est reddere debitum non esse peccatum, videtur obuiare quod ait Hiero. Quicunque vxori debitum reddit, vacare non potest orationi, nec orationes agni edere. Idē, Si panes propositionis ab his qui res suas tetigerāt comedi non poterant, quātò magis qui de cælo descēdit, nō potest ab his qui cōiugalibus Hier. super Matthæum. 32. q. 2. lo ante hæsere cōplexibus, violari atque contingi nuptias condēnemus, sed quòd eo tēpore quo carnes mādūcaturi sumus, vacare à carnalib⁹ operibus debeamus. Hoc capitulum maximè ad ministros ecclesiæ pertinere dicitur: quibus non licebat sacra officia celebrare atq; mysteria tempore coniugalis amplexus: quo etiam præsentia ritus sancti non datur. Vnde idem ait, Connubia legitima carent quidem peccato: nec tamen tempore illo quo coniugales actus gerūtur, præsentia spiritus sancti dabitur, cum

propheta esse videatur, qui officio generationis obsequitur.

Quibus temporibus non sunt celebrandæ nuptiæ. E

NON solùm in opere carnali obseruanda sunt tempora, sed etiam in celebrandis nuptiis secundum illud, Non 38. q. 4. c. Non oportet. oportet à Septuagesima vsque in Octauam Paschæ, & tribus hebdomadis ante festum sancti Ioannis, & ab Aduentu Domini vsque post Epiphaniam celebrare nuptias. Quod si factum fuerit, separentur. Item Nicolaus papa, Nec vxorem Nicolaus papa ad cōsulta Bulgarorum. 33. q. 4. c. Nec vxore dimittere, nec coniugia facere quadragesimali tempore conuenire posse vllo modo arbitror.

DE DIVERSIS CONIVGII legibus.

Distin. XXXIII. A

QVæritur hic de antiquis patribus, qui plures simul leguntur habuisse vxores vel concubinas, vtrum peccauerint. Ad quod dicimus, Pro veritate temporum varia inuenitur dispensatio conditoris. Ab exordio enim temporis inter duos tantùm, Adam scilicet & Euam inchoatum est coniugium, Deo per os Adæ dicente, Qualiter fides thori fuerit in patrib. antiquis. 32. q. 4. c. Recurrat̄ ne parag. hic ita. Homo adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: & secundum inchoationis modum inter duos tantùm per omnem successionem temporum contraheretur coniugium, si Gene. 2. omnes homines in obedientia perstitissent. Post eorum verò rebellam filij & filiæ eorum matrimonio coniuncti sunt, sed non vt tantùm. Ideo autem fratres sororibus tunc sunt copulati, quia non erant aliæ mulieres vel viri, quibus Adæ filij vel filiæ iungerentur. Primus omnium Lamech duas legitur simul habuisse vxores: & hoc in eo arguitur, quia propter repletione carnalis voluptatis id fecisse perhibetur. Postea verò, cùm iam penè omnes homines falsis diis seruirēt, paucis in cultu Dei permanentibus, consultum est à Deo plures in matrimonio copulare sibi: ne illis paucis deficientibus, Gene. 4. c cultus & notitia Dei deficeret. Vnde Abraham viuente vxore Gen. 16. a sua ad ancillam intrauit, & ex ea genuit. Iacob etiam liberis Gene. 26. & 30. & ancillis se copulauit. Et filiæ Loth patre ebrio vsæ sunt. Gen. 19. d Cum enim cæteris in idololatria relictis, Abraham & filii eius in peculiarem populum sibi Dominus elegisset, Deut. 7. c

Universidad de Deusto
Biblioteca

titè multarum fœcunditate mulierum populi Dei mal-
catio quærebatur: quia in successione sanguinis erat so-
sio religionis. Vnde etiã in lege maledicta erat sterilis, q
non relinquebat semen super terram. Hinc etiam facien
bus coniugia decreta sunt: quia in successione famulæ
cessio est officij. Nõ ergo Abraham vel Iacob deliquit,
præter vxorem filios ex ancilla quæsiuit: nec tamen illo
exemplo præter coniugale debitum, fœcunditatẽ in al
licet alicui quærere, cùm illorum coniugia nostrorum
quentur virginitati: & immoderatus vsus coniugij
temporis, turpitudinem ser
In libr. de bono cõiugali c. 15. tom. 6.
temporis. De hoc Augustinus sic ait, Antiquis iustis nõ
peccatum, quòd pluribus fœminis vtebantur: nec contra
turam hoc faciebãt: cùm non lasciuiendi causa, sed gigen
hoc facerent: nec contra morem, quia eo tempore ea
nec cõtra præceptũ, quia nulla lege erat prohibitum.
33. q. 4. c. *Et habetur Obiciũtur Iacob.*
Obiciuntur Iacob quatuor vxores: quod quando mo
crimen nõ erat. Sic patriarchæ coniugibus excipientib
men suum miscebantur, non concupiscentia perficien
luptatis, sed prouidentia propagãdæ successionis: sicut
stoli auditoribus suis admirantibus doctrinam suam
Act. 2. c.
lectabantur, non auiditate cõsequendæ laudis, sed cha
Idẽ de bono cõiugali. c. 14.
seminandæ veritatis. Idem alibi, Antiquis temporibus
adhuc salutis nostræ mysterium velaretur, iusti offici
pagandi nuptias contrahebant, non victi libidine, sed
pietate: qui multò facilius continere possent & vellent.
bantur tamen coniugibus, & plures vni viro habere lic
quas castius habebat, quàm nunc vnam quilibet istor
1. Cor. 7. a
quibus videmus quod secundum veniam concedit Ap
32. q. 4. c. Dixit Sara. Gen. 19. d.
lus. Habebant enim eas in opere generandi, non in
desiderij. Item Ambrosius, Dixit Sara ad Abraham,
conclusit me Dominus vt non pariam. Intra ergo ad
lam meam, vt filium facias ex ea: & ita factum est. Con
ra primùm quòd Abraham ante legem Moysi, & ante
gelium fuit. Non ergo in legem commisit Abraham, sed
gem præuenit. Nondum enim interdictum videbatur
cundò considera, quòd non ardore aliquo vagæ succend
bidinis, non petulantis formæ captus decore, ancillæ cõ
bernio coniugalem pòst habuit thorum: sed studio quæ

æ posteritatis, & propagãdæ sobolis. Adhuc post diluuium
eras erat humani generis, erat etiam religionis. Denique
Lodi sancti filiæ hanc causam quærendæ posteritatis ha-
Gen. 19. d
erunt, ne genus deficeret humanum: & ideo publici mu-
ni gratia priuatam culpam prætexit. Item Augustinus,
In libr. de bono cõiugali ca. 15 in tomo 6.
ua quãuis cupiat dissolui, & esse cum Christo, tamen su-
stimentũ, non cupiditate viuendi, sed officio consulen-
t manèat quod necessarium est propter alios. Sic misceri
Ibidem.
nis iure nuptiarum officiosum fuit sanctis viris, non li
Cap. 16.
osum. Quod enim est cibus ad salutem hominis, hoc
oncubitus ad salutem humani generis, & vtrunque non
sine delectatione carnali: quæ tamen modificata, & refre-
ne temperantia in vsum naturalem redacta, libido esse
poterit. Quod autem in sustentando vitam illicitus est
, hoc est, in quærenda prole fornicarius vel illicitus cõ-
tus: & quod est in cibo licito immoderatior appetitus,
entũ, in coniugibus venialis ille concubitus.

Non præfertur virginitas Ioannis castitati Abrahæ. B

QVOD verò castitas virginalis non præferatur in me-
coniugali castitati Abrahæ, August. ostendit, inquiens,
In lib. de bono cõiugali. c. 21.
non est impar meritum patientiæ in Petro qui passus
& in Ioanne qui passus non est: sic nõ est impar meritum
ientiæ in Ioanne qui nullas expertus est nuptias, & in
ham qui filios genuit. Nam illius cœlibatus, & istius
abium, pro temporum distributione Christo militaue-
: sed continentiam Ioannes in opere, Abraham in solo
habitu. Melior est autem castitas cœlibum, quàm
arum: quarum vnam Abraham habebat in vsu, ambas
habitu. Castè enim & cõiugaliter vixit. Esse autem castus
coniugio potuit, sed tunc nõ oportuit. Item Hier. Quis
32. q. 4. c. Quis igno ret.
uer sub alta dispensatione Dei omnes retro sanctos eius-
fuisse meriti, cuius nunc Christiani sunt? Quomodo
aham autè placuit in coniugio, sic nunc virgines pla-
in castitate. Seruiuit ille legi & tempori suo: seruiamus
tus legi & tempori nostro, in quos fines seculorum de-
1. Co. 10. c
erunt. Ex his apparet, quòd sancti patres ante Legem
peccato plures habuerunt vxores vel concubinas. Eas
ui tunc vxores appellat scriptura, nunc concubinas. Ra-
Gen. 30. c
el tamen & Lya ambæ vxores fuerunt, non concubinæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Oppositio.

SI quis opponat, quòd fidem thori non seruabant patres. Dicimus in hoc seruasse fidem thori, quia non a sed propriis vxoribus vel ancillis miscebátur. Ecce quæ rit consuetudo in hac re ante Legem. Legis verò temp interdixit Moyses carnalem copulam fieri cum matre, c nonerca, cum sorore, cum nepte, cum amita, cum matr ra, cum nuru, & aliis quibusdam. Permisit autem diuor fieri dato libello repudij, in quo vir scribebat causas, p bus vxorem repudiabat. Permisit autem aliam ducere priori libello: quod propter duritiam cordis eorum per sum Christus dicit, non vt concederetur dissidium, tolleretur homicidium. Permisit fieri malæ ne fierent ra: & hoc permittendo non Dei iustitiam demonstrau in peccatore minuit culpam.

Quæ erat consuetudo legalis.
Leuit. 18. Deut. 24. a
Mat. 19. a

Cui licebat plures habere, vel non.

SED nunquid sub Lege licebat habere plures vx Audi quid scriptum est in Deuteronomio: Non habebit vxores plurimas quæ alliciant animam eius. Super quæ cum ait Augustinus, Manifestum est Salomonem hoc ceptum transisse: Dauid autẽ plures habuit, nec præcep prætериit. Permissum est enim regi plures habere, non rimas quæ alliciant animam, multiplicare. Cùm ad additur, Vt non eleuetur cor eius, alienigenas prohib esse videtur. Veruntamen multiplicatio vxorum gen ter prohibita est. Permissum est autem regi plures h sed non multiplicare. Veniente autem plenitudinis re, quo Christi gratia vbique est dilatata, reducta est in ptiarum ad priorem honestiorémque institutionẽ: vt vni in figura Christi & ecclesiæ coniungatur. Nec qua electio muneris in successione generis, sed in perfec & sinceritate scientiæ: & virginitas fœcunditati præ & sacerdotibus continentia indicitur.

Deu 17. a
2. Reg. 11. b
Lib 5. in Deu. 17. c
& tomo 4.
1. Reg. 1. c
Gala. 4. a

De virginitate mentis & carnis.

MELIOR est autem virginitas mentis quàm Vnde Ambr. Tolerabilius est mentem virginem quàm nem habere, vtrunque bonum est, si liceat: si non licea tem non homini, sed Deo casti simus. Virgo prostitu test, adulterari non potest: nec lupanaria infamant

Iolli. 2. de virginib. & habetur.

sed castitas etiam loci abolet infamiam. Idem, Non po 32. q. 5. ca
mens corrumpi, nisi mens antè fuerit corrupta. Item Isi- *Tolerabi-*
dor. Non potest corpus corrumpi, nisi prius animus cor- *lius.*
pus fuerit. Mundata enim à contagione anima, caro non
erit. In fine huius capituli aperitur quomodo verum sit,
anima prius fuerit corrupta, corpus non posse corrum- 32. q. 4. c
pi, & peccato. Illud etiam Augustini aduertendum est. *Reuera.*
inquit, sanctius est mori fame, quàm idolothytis vesci: *Isidorus in*
sanctius est defungi sine liberis, quàm ex illicito coitu *synonymis*
prem quærere. Vsideoque verò nascantur homines, si *Augu. in*
eorum vitia non sectentur, & Deum rectè colant, hone- *lib. de bo-*
stos sibi erunt. Semen enim ex qualicunque homine, Dei *no cõiug.*
creata est: & eo malè vtenti, malè erit, non ipsum aliquan *cap. 16. in*
cium erit. *tomo 6.*

DE PERSONIS LEGITIMIS.

Distinct. XXXIIII. A

NVnc supereſt attendere, quæ personæ sint legitimæ ad contrahendum matrimonium. Legitimæ iudicantur personæ secundum statuta patrum, quæ diuersa sunt. Quædam fuerunt legitimæ ante Legem, aliæ sub Lege, aliæ in tempore gratiæ. Item in primitiua ecclesia quædam fuerunt legitimæ quæ modò non sunt. Earum verò quæ modò legitimæ sunt vel illegitimæ, quædam sunt plenè legitimæ, quædam omnino illegitimæ, quædam mediæ. Plenè legitimæ sunt, quibus non obuiat votum continentiæ, vel ordo sacer, vel cognatio, vel dispar cultus, vel conditio, vel natalium, vel frigiditas, & si quid est aliud. Penitus verò illegitimæ sunt per votum, per ordinem, per cognationem, per dispar cultum. Mediæ verò sunt, nec plenè legitimæ, nec omnino illegitimæ, per frigiditatem, per conditionem. Si enim hæc simul ignoranter, commanere possunt quibuscunque præcedentibus causis, & eisdem deficientibus diuidi.

De matri monio cõtra dũ causã materialẽ quæ est per sensarũ legitimarũ, vel illegitimarum.

De frigidis separandis. B

DE his enim qui causa frigiditatis debitum reddere recusant, consulit Gregorius, vt permaneant. Sed si mulier conqueritur dicens, Volo esse mater, & filios procreare desidero, vt vterque eorum septima manu propinquorũ iuret, *Snia huius c. summa tim cõtinetur extra de frigidis & maleſi.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd nunquam carnaliter conuenerint: & tunc mulier secundas nuptias contrahat. Vir autem qui frigidæ naturæ est, absque spe coniugij permaneat. Ait enim sic, Interrogasti de his qui matrimonio iuncti sunt, & nubere non possunt, ille aliam, vel illa alium ducere possit de quibus scripsisti est, Vir & mulier si se coniunxerint, & post dixerit mulier de viro quòd coire non possit cum ea, si potest probari quod dicit per iustum iudicium, alium accipiat: si verò ille accepe rit aliam, separentur. Item, Requisisti de his qui ob causam frigidæ naturæ dicunt se non posse inuicem operam dantes, commisceri. Iste verò, si non potest ea vti pro vxore habeat eam quasi sororem. Quòd si retinaculum contra voluerit rescindere, maneant vterque innupti: nam si non potuit naturaliter concordare, quomodo alteri conuenit? Item, Si vir aliam vxorem vult accipere, manifesta ret ratio, quia suggerēte diabolo odij fomitem exosam habuerit: & ideo eam dimittere mendacij falsitate Quòd si mulier causatur, & dicit, Volo esse mater, & procreare vterque eorum septima manu propinquorum sanctis sacrosanctis reliquiis iureiurando dicat, vt nuptiæ per commixtionem carnis coniuncti vna caro effecti sent. Tunc videtur mulier secūdas posse cōtrahere nuptias humanum dico propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem qui frigidæ naturæ est, maneat sine coniuge. Quod si & ille aliam coniugem acceperit, tunc hi qui innocentes periurij crimine rei teneantur: & pœnitentia peracta pro cognitur recipere connubia. Hoc seruandum est, cùm vir quidem faretur. Sed vir asserit se debitum reddidisse ei, & illa diffitetur: cui potius fides habenda sit meritò ritur. De hoc ita statutum est, Si quis ita acceperit vxorem & habuerit eam aliquo tempore, & ipsa fœmina dicit nunquam coisset cum eo, & ille vir dicit quòd sic fecerit veritate viri consistat, quia vir est caput mulieris. Ecce naturali impossibilitate statutum est.

Cre. 33. q. 1. c. Quòd autem interrogasti.

33. q. 2. ca. Requisisti dubit.

Rom. 6. Nescitis quia.

Ibidem c. Si quis acceperit.

Ephe. 5. d Hismari' Remensis archiep.

De his qui maleficiis impediti coire non possunt.

DE maleficij autem impedimento hoc tenendum cernitur: Quòd si per sortiarias & maleficas concubitus non sequitur, horrandi sunt quibus illa eueniunt, vt contrito & humiliato Deo & sacerdoti de omnibus

33. q. 3. ca. si per sortiarias.

confessionem faciant, & lachrymis, eleemosynis, orationibus, & ieiuniis domino satisfaciant: & per exorcismos ac cætera ecclesiastice disciplinę munimina ministri ecclesiæ sanare procurent. Quod si non potuerint separari valeant. Sed postquam alias nuptias expetierint illis vinctibus quibus post iunctæ fuerint, prioribus quos reliquerant: etiā impossibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari queant. Quod in fine huius capituli continetur, ex rigore magis dictum intelligēdum est, quàm ex canonica æquitate. Vel intelligendum est non posse recōciliari prioribus, sine iudicio ecclesiæ, quo diuisio facta fuerat.

De furiosis addit. D

FURIOSI quoque dum in amentia sunt, matrimonium contrahere non valent. Vnde Fabianus, Neque furiosa, neq; furiosa matrimonium cōtrahere possunt: sed si consortium fuerit, non separentur. Item Nicolaus papa, Hi qui matrimonium sani cōtraxerūt, & vni ex duobus vel amborum amētia, vel furor, vel aliqua infirmitas accesserit, ob hāc infirmitatem talium coniugia solui non possunt. Similiter vel etiam sciendum de his qui ab aduersariis excæcantur, vel membris truncantur, vel à barbaris exacti fuerint.

Fabianus 32. q. 7. c. Nec furiosa. Ibidem c. Hi qui matrimonium.

De his qui cum duabus sororibus dormiunt. E

DE his etiam qui cum duabus sororibus, vel quæ cum duobus fratribus dormiunt, videndum est quid censeant ea nones. Qui dormierit cum duabus sororibus, & vna ex illis sua fuerit vxor, neutram ex ipsis habeat: nec ipsi adulteri remanent in coniugio copulentur. Item nec propriæ vxori illi ipsis reddere debitum: quam sibi reddidit illicitā, sororibus eius cognoscendo. Nec post mortem vxoris licet ei adulteræ vel adulteri copulari in coniugium. Item Zacha. papa, Concubuisti cum sorore vxoris tuę, si fecisti, neutram habeas: & vxor tua si non fuerit conscia sceleris, & continere non vult, nubat in domino cui vult. Tu verò & adultera tua simul coniugij maneatis: & dum viuitis pœnitentiam agite. Quod ait, cui vult nubat, intelligendum est post mortem viri. Vnde Greg. Qui vxores suas in adulterio deprehendunt, nec ille, nec illa aliam vxorem accipiat, vel alium virum, quandiu ambo viuunt. Si verò adultera mortua

Ex Auri. li. c. nullo & ibi supra, cap. Qui dormierit. Z. chariaspapa ibidem ca. Concubui. Gregorius Ibidem c. Hi per qui. à

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nota etiam ca. Si quis sub iam &c. *Et quis eō nouer. 6. & 9. vbi supra. Quæ faciunt ad propositum.* *Au in li. de sermone domini in monte.*

fuerit, vir eius, si vult, nubat: adultera verò nunquam, quamdiu mortuus fuerit vir eius: sed omnibus diebus pœnitentiæ elementa perluat. Hic de illo adulterio agitur, quod cum alienato viri, vel cognata vxoris committitur.

Non est dimittenda vxor pro aliqua macula seu deformitate corporis.

ILLVD etiam sciendum est, quòd pro aliqua infirmitate vel macula corporali non licet viro vxorem dimittere & econuerso: sed debet alter alteri subsidia prouidere. Vnde Augustinus, Si vxorem quis habeat sterilem, siue defectum corpore, vel debilem membris, vel cæcam, vel claudam, vel surdam, vel si quid aliud, siue morbis vel laboribus doloribúsque confectam, & quicquid excepta fornicatione excogitari potest vehementer horribile: pro societate tolerandum est, quæ sustineat.

EODEM IVRE VTITVR vir & mulier.

Distinct. XXXV.

De diuortio quod sit propter adulterium. *Mat. 19. a* *Hiero. de morte Fabiola. & habetur 32. q. 5. cap. Præcepit.* *Ibidem. Innocen. papa. 32. q. 5. cap. Cum sit.*

HOc etiam notandum est, quòd dominus concedat vxorē dimitti causa fornicationis viro, eadē licentia nō tollitur fœminis. Vnde Hieronymus, Præcepit dominus vxorē nō dimitti, excepta causa fornicationis: & si dimissa fuerit, manere innuptā. Quicquid viris præcipitur, hoc cōsequenter redundat ad fœminas. Non enim alterā vxor dimittēda est, & vir mœchus tenēdus. Item apud nos quod non licet fœminis, æquè non licet viris & eadem seruitus pari conditione censetur. Ex his ostenditur, q̄ non liceat potest super fornicatione virū cōuenire, vt vir mulierē. Vnde Innocē. papa, Christiana religio adulterū in vtroque sexu pari ratiōe cōdemnat. sed viros suos mulieres nō facilè de adulterio accusant, viri autē liberius vxores suas adulteras apud sacerdotes deferre cōsueuerūt. Et ideo mulieribus prodito earum crimine, negatur communio: virorū autem latente commissō, nō facilè quisquā ex suspitionibus accusatur: qui tamen submouebitur, si eius flagitium detegatur.

Quod fornicariam nequit dimittere vir, nisi ipse expers fuerit, & econuerso.

SI verò quæritur, An adulter adulteram possit dimittere causa fornicationis: Dicimus quia nequit adultera vxor dimittit à viro, nisi & ipse expers fornicationis existat & econuerso. Vnde Aug. Nihil iniquius est quam causa fornicationis dimittere vxorem, si & ipse cōmittat fornicationis. Quæritur enim, illud. In quo alterū indicas, teipsum condēnas. Quapropter quisquis fornicationis causa vult abiicere vxorem, prior debet esse fornicatione purgatus: quod simili modo & de fœmina dixerim. Idem, Indignantur mariti, si audiant adulteros viros pēdere similes adulteris fœminis pœnas: cùm tanto grauiùs eos puniri oportuerit, quanto magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere fœminas. Ex his apparet quòd adulter adulteram dimittere non valeat, & econuerso.

32. q. 6. parag. Ecce. *Iulius. de semone in monte post medium. to. 4* *Rom. 2. a* *Iul. 2. de adulteriis.*

Quæ possunt reconciliari, qui separantur causa fornicationis. *C. Idē.*

SI quis autem fornicationis expers fornicariam dimiserit, alij copulari non potest, sed continere oportet vel ad priorem redire, sic & de fœmina. Vnde & apostolus, His qui matrimonio iuncti sunt præcipio non ego, sed dominus, vxorem à viro non discedere, q̄ si discesserit, maneat innupta, aut viro suo reconcilietur. Et de viro addit, Et vir vxorē non dimittat. Sed Ambr. ait, Ideo nō subdit de viro sicut de muliere, quia licet viro aliam ducere. Sed hoc à falsariis in Ambrosij libro positum creditur: supplendum enim esse in viro sicut de vxore præmisit, apertè dicit Aug. sic, Quare nō addit de viro sicut de muliere, quod præmisit de viro, nisi q̄ similē formā vult seruari? Fingit vt si dimiserit (quod causa fornicationis permittit) maneat sine vxore, aut reconcilietur vxori? Idem. Si nec ipse illi cōceditur viuo viro à quo recessit, ne huic alterā ducere viua vxore quam dimisit multo minùs fas est illicita cum quibuslibet stupra committere. Idem, Vt non facilè dimittatur vxor, dominus solam fornicationis causam excepit. Cæteras verò vniuersas molestias, si quæ extiterint, iubet pro fide coniugali & pro castitate fortiter sustineri. & mœchum dixit, qui à viro solutam duxit. Ex his ostēditur quòd causa fornicationis sit separatio, non pōt vir vel mulier in alium transire copulam. Possunt autem reconciliari & coha bitare sicut prius, si dimissum alter reuocare voluerit.

1. Cor. 7. b *Mat. 19. a* *In. 7. c. 1. Cor.* *Super epi. ad Cor. 32. q. 7. c. A postolus di cit. Ibidē. De fer. di mini in monte & habetur 32. q. 7. Ibidem c. domino, ad illud. Mat. 22.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quæ prædicta videntur obuiare.

DICIT tamen Ioannes Chrys. Sicut crudelis & in-
32 q.1.c. *Crudelis.* quus est, qui castam dimittit: sic fatuus est iniquus, qui re-
net meretricē. Patronus enim turpitudinis est, qui celat
Ibidem.c. Dixit dominus. mea vxoris. Item Hiero. Cùm mulier vnam carnem in
liam diuiserit, & se fornicatione à marito separauerit, nō
Prou. 18. bet tenerime virum quoque sub maledicto faciat, dicente
34.q.2. Nō satis. Deut.24. scriptura, Qui tenet adulteram, stultus est & insipiēs, l
ad Amandum presbyterum scribens de quadam, quæ v
suo viuente, alij nupserat, sic ait, Rem nouam loquor
non nouam sed veterem, quæ veteris testamenti author
confirmatur. Si reliquerit secundum virum mulier, &
conciliari voluerit priori, non potest.

Determinatio.

SED hæc omnia intelligenda sunt de illa quæ ab a
terio recedere noluit, nec per pœnitentiam peccatum de
re. Quod si vir scienter patitur, consentire videtur. Si e
in adulterio pseuerare elegit, patronus turpitudinis &
32. q.1. cinij reus maritus habebitur, nisi eam adulterij ream fa
voluerit. Si autem à peccato recesserit, & per pœnitētia
lud purgauerit, poterit viro reconciliari. Vnde Aug. Q
tibi durū videtur, vt post adulterium reconcilietur coniu
Ad Pellē tiū 32 q.1. c. Quod autē in li. de adul. conu. si fides adsit, nō erit durū. Cur enim adhuc deputamus a
teros, quos credimus pœnitētia esse sanatos? Idem, Non
turpis nec difficilis, etiā post patrata & purgata adulter
conciliatio coniugij, vbi per claues regni cælorum non
bitatur fieri remissio peccatorum: non vt post viri diuor
adultera reuocetur, sed vt post Christi cōsortiū adultera
vocetur. Item Greg. Debet recipere peccatricem, quæ p
tentiam egit, sed non sæpe. Item Hermes, Si vir scierit
rem suam deliquisse, & non egerit pœnitentiam mulier
In lib. qui dicitur pastor. permanet in fornicatione sua: & viuit cum illa vir, reus
In lib. de adulteriis coniu. & particeps peccati eius. Quòd si mulier dimissa egerit p
nitentiam, & voluerit ad virum reuerti, debet recipere p
catricem quæ pœnitentiam egit, sed non sæpe.

De illu qui se ante polluerunt per adulterium.

SOLET etiam quæri an valeat duci in coniugi
quæ priùs est polluta per adulterium. De hoc Leo papa

Nullus ducat in matrimonium quam priùs polluit adulte-
31.q.1.ca. *Nullus.* rio. Item, Relatum est auribus sanctorum sacerdotum, quē-
dam alterius vxorem stupro violasse: & insuper mœchæ iu-
mentum dedisse, quòd post legitimi mariti mortem si
superuiueret, duceret eam in vxorem: quòd & factum est.
Hinc ergo connubium prohibemus & anathematizamus.
Ex cōsilio Tiburiēs. Ibidem c. Relatū. Hist aliisque authoritatibus vetātur in coniugium copu-
lari qui se priùs adulterio maculauerunt. Sed contrà Augu
stinus ostendit dicens, Denique mortuo eo cum quo fuit
In lib. de nuptiis et cōc. Au. Ibidem c. Denique & ca. sequen. verum coniugium, fieri potest coniugium cum qua præces-
set adulterium. Idem, Posse fieri sanè licitas nuptias ex per-
misso illicitè coniunctis honesto placito subsequente mani-
festum est.

G

Determinatio.

Ibidem. SED hæc vltima authoritas de concubinis loquitur,
prohibens concubinas posse transire ad honestum placitum
coniugium, si castitatem & fidem seruare velint. Prima ve-
rò authoritas Augustini de illis agit, qui de peccato pœni-
tentiam egerunt, & nihil in mortem viri machinatæ sunt, nec viuen
te viro fidem adulteræ dedit mœchus, quòd eam in cōiugio
habere posset si superuiueret. Qui verò hæc faciunt, aliis præmis-
sis authoritatibus prohibentur copulari.

SI PRO EXTREMA CONDITIONE VALEAT VXOR SEPARARI *à viro, & econuerso.*

Distinct. XXXVI.

A

De impedimēto cōditionis quod respicit statū legis humanæ. In concilio apud Vermeriā & habetur. 29 q.2.c. Si quis in

NVnc de cōditione videamus an valeat coniugiū di-
uidere. Ad quod dicimus, qa non negatur ingenua
posse nubere seruo: sed si nesciturs esse seruilis cōdi-
tionis, liberè potest dimitti cùm seruitus eius fuerit depre-
hensa, secundū illud. Si qs ingenuus homo ancillam alterius
vxorē acceperit, & æstimat q ingenua sit, si ipsa fœmina fue
rit postea in seruitutem deiecta si eam à seruitute redimere
potest, faciat: si nō potest, si voluerit aliā accipiat. Si verò an
tea eam scierat & collaudauerat pòst, eam vt legitimā ha-
beat. Item ex eodē, Si fœmina ingenua acceperit seruū, sciēs
quòd seruus esset, habeat cū: quia omnes vnum patrem ha-

Universidad de Deusto
Biblioteca

genuam. Ibidem c. Si fœmina ingenua. Ibidem c. Si quis li.

bemus in cæteris, vna lex erit viro & fœminæ. Cū dicitur seruū illum seruum, datur intelligi, quòd si nescierit illum seruū esse nō cogitur manere cum ipso. Si enim conditionis defectum patitur, non cogitur adhærere ei cuius fraude decepta est. Si autem scierit vir conditionem mulieris, vel econuerso, non valet eam dimittere. Vnde Zacharias papa, Si quis liber ancillam in matrimonio acceperit, non habet licentiam dimittendi eam, si consensu amborum coniuncti sunt, nisi ob fornicationem. De illis agit, quibus alterutrius conditio nota est, quando coniunguntur.

De copula serui & ancillæ diuersorum dominorum. 1

In cōcilio Capitonē sibidē c. Dictū est Mar. 19.

QVAERITVR etiam si seruus vnius ancillā alterius acceperit, an sit inter eos cōiugiū? De hoc etiam ita fiat. est. Dictum est nobis quod quidem legitima seruorū matrimonia potestatiua quadam præsumptione dirimantur, nō extendēres illud, Quod Deus cōiunxit homo nō separet. Vnde de nobis visum est vt cōiugia seruorū nō dirimantur, etiam si diuersos dominos habeant: sed in vno coniugio permanentes dominis seruiāt suis. Et hoc in illis obseruandū est vbi legalis coniunctio fuit, & per voluntatem dominorū. Attende finem huius capituli, vbi videtur innui præter voluntatem dominorum inter seruū & ancillam non posse contrahi coniugium, vel si cōtrahitur non esse ratum. Quibusdā tamen videtur inter eos posse fieri coniugium dominis ignorantibus.

De viro, qui se facit seruum vt dimittatur ab vxore. 2

In Thiburiensi cōcilio, ibid. c. perlatū.

ILLVD etiam notandum quod si mulier virum liberum acceperit, & ille vt causam præstet discidij se alicuius seruum fecerit, nec ille vxorem dimittere, nec illa ab vinculum cōiugij in seruitutem redigi poterit. Vnde illud Perlatum est ad sanctam synodum, quòd quidam ingenuus ingenuam acceperit vxorem, & post filiorum procreationem occasione diuortij cuiusdam seruum se fecerit. Vtrū & mulierem necessariò tenere debeat: & si tenuerit, an illa etiam seruituti subiici debeat quæsitum est. Iudicatū est vxorem minime debere dimitti: non tamen ob Christi legem mulierem in seruitutem redigi, dum ille non ex consensu eorum

gis se seruum fecerit, quē liberū ipsa maritum acceperat.

De ætate contrahentium. D

HOC etiam sciendum est quòd pueri ante xiiij. annos, & puellæ ante xij. annos secundum leges matrimonium inire nequeunt. Quod si ante prædicta tempora copulam fecerint, separari possunt, quanuis voluntate & assensu parentum iuncti fuerint. Qui verò in pueritia copulati post annos pubertatis nolunt se relinquere, sed in coniunctione permanere iam ex hoc efficiuntur coniuges, & deinceps ne possunt separari. Item, sponsalia ante septennium contrahi non possunt: solo enim consensu contrahuntur, qui interuenire non potest, nisi ab alterutra parte intelligatur quod inter eos agitur. Duo illa executi sumus cum aliorum quorū adiectione, quibus coniugium solui potest, nec tamen solui semper necesse est. Nunc de illis quæ personas illegiti mas penitus faciunt, addendum est, & primum de ordine.

30. q. 2. *parag. Sponsalia.*

De impedimētis quæ omnino faciūt illegitimū matrimoniū cōtrahendū cū ōni ppter ecclesiasticam institutionem dist. 32. 6. Seriatim. Ex Carthaginēsi cōcil. ibidem c. Placuit. Dist. 31. c. Lex continentiæ. Dist. 38. c. Si quis.

IN QVO ORDINE NEQVEAT fieri coniugium.

Distinct. XXXVII. A

SVnt igitur quidam ordines, in quibus nullatenus potest contrahi coniugium: & si intercesserit copula, fit ad diuortium: vt sacerdotiū. diaconatus, & subdiaconatus. In aliis verò permittitur fortiri coniugium, nisi religionis habitum sumpserint, vel continentiæ votum fecerint. Vnde Leo papa. Clericos, lectores, ostiarios, exorcistas, acolythos, si extra votum & habitum inueniuntur, & continentiam profiteri nolunt, vxorem ducere virginem ecclesia Romana permittit, non viduam vel repudiatam: quia deinceps nec ad subdiaconatum prouehi poterunt, nec laicus vxorem sortitus, nisi virginem, vel bigamus ad clericatum. Item ex Carthaginensi concilio. Placuit episcopos, presbyteros, diaconos, subdiaconos etiam ab vxoribus abstinere: quod si nō fecerint, etiam ab ecclesiastico, remoueantur officio. Cæteros verò clericos ad hoc non cogit. Item Leo papa. Lex continentiæ eadem est ministris altaris, quæ episcopis & presbyteris: qui cùm essent laici, vel lectores, licitè vxores ducere potuerunt, sed cum ad prædictos peruenerit

Universidad de Deusto
Biblioteca

28.q.2 *quasi per to. Presb.*

gradus, cœpit eis non licere quod prius licuit. Item in ea synodo. Si quis eorum qui ad clericatum accedunt, voluerit nuptiali lege mulieri copulari: hoc ante ordinem subdiaconatus faciat. Itē Calixtus papa, Presbyteris, diaconib⁹ subdiaconibus, monachis, concubinas habere seu matrimonia contrahere penitus interdicimus: contracta quoque matrimonia ab huiusmodi personis disiungi, & personas ad pœnitentiam debere redigi, iuxta sanctorum canonū definitiones iudicamus. Item Greg. Nullum facere subdiaconum episcopi præsumāt, nisi qui se castè victurum promiserit, quia nullus debet ad ministerium altaris accedere, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.

Dist. 28. c. Nullum. Innocēt⁹ pap. 2. di. 28. c. Decernimus.

De interfectoribus suarum coniugum.

HIS adiiciendum est de occisoribus suarum coniugum, de quibus Nicolaus papa scribit Radulpho Bituricensi archiepiscopo: Interfectores suarum coniugum sine iudicio, (cùm non addis adulteram, vel aliquid huiusmodi) aliud habendi sunt, quàm homicidæ: ac per hoc ad pœnitentiam redigendi: quibus penitus denegatur coniugium. Videtur. Nicolaus permittere maritis pro adulterio suarum huiusmodi vxores suas interficere: sed ecclesiastica disciplina spirituali gladio, non materiali criminosos ferire nubere. vnde idem Nicolaus, Inter hæc vestra sanctitas addere dubitat: si cuius vxor adulterium perpetrauerit, vtrum maritus eius secundum mundanam legem interficere liceat? Sed sancta Dei ecclesia nunquam mundanis constringitur legibus, gladium non habet nisi spiritualem. Item Pius papa. Quicunque proprium vxorem absque lege & sine causa interfecerit, aliámque duxerit, armis depositis publicam agat pœnitentiam: & si contumax extiterit, anathematizetur ab vnoquoque consentiat.

33.q.2.c. *Interfectores.*

33.q.2.ca. *Quicunq; propriam. De impedimentis quæ omnino facūt illegitimum matrimoniū contrahendū, cum omni propriam obligationē*

DE VOTO.

Distinct. XXXVIII.

NVnc de voto inspiciamus. Votum est testificatio quædam promissionis spontaneæ: quæ Deo, & his quæ Dei sunt, propriè fieri debet. Sunt tamen & vota stultorum, quæ frangenda sunt.

De votorum differentiis.

SCIENDVM verò quòd votorum aliud est commune, aliud singulare. Commune, vt illud quod in baptismo omnes faciunt. cùm spondent renunciare diabolo, & pompis eius: singulare, vt cùm aliquis sponte promittit seruare virginitatem, & continentiam, vel aliquid huiusmodi. Item singulare votum aliud est priuatum aliud solēne. Priuatum illum abscondito factum: Solenne verò in conspectu ecclesiæ factum. Item priuatum votum si violetur, peccatum est mortale: Solenne verò violare peccatum & scandalum est. Qui priuatum faciunt votum continentiæ, matrimonium contrahere non debent: quia contrahendo mortaliter peccant. Si tamen contraxerint, non separentur: quia probari non potest quod occultè factum est. Qui verò solenniter votum emiserunt, nullatenus coniugium inire queunt, quibus nō solùm nubere, sed & velle damnabile est. Vnde August. In coniugali vinculo si pudicitia seruatur, dānatio non timetur: sed in viduali continentia, & virginali excellentia virtus munere amplioris expetitur: qua expetita, & electa, & voto oblata, non solùm capescere nuptias, sed non si non nubatur, nubere velle damnabile est. Augustinus, Vouentibus enim virginitatem vel viduitatem, non solùm nubere, sed etiam velle damnabile est. Quod Apostolus ostendit Timotheum scribens, Adolescentiores viduas deuita: cùm enim luxuriatæ fuerint, in Christo nubere volūt, id est, cùm post votum continentiæ in delitiis egerint vitam, non dico nubūt, sed nubere volunt in Christo, quasi tunc non sit peccatum: subdens quod sit ostendit, subdens: Habentes damnationem: & paulò post subdit: quia primam fidem irritam fecerunt, etsi non nubendo, tamen volendo: vt voluntatem quę à proposito cessit, appareat esse damnatam siue sequantur nuptiæ, siue non. Damnatur enim propositi fraus: damnātur tales, quia continentiæ fidem primam irritam fecerunt, id est, votum illud in voto violato fidem quam in baptismo professæ sunt. Illam pro voluntate nubendi damnātur, constat si eam quibusdam mancipauerint, reuocandum id esse in irritum, cāsque arcendas redire ad propositū. Vnde Gregorius. Viduas à proposito recedentes viduitatis, super quibus nos confudi credo te nosse à sancto Paulo, nisi conuertantur, olim damnatas: quas & nos apostolica authoritate damnan-

Ad Iulianum de sancta viduitate et allegatur 27.q.1. Nuptiarū bonū. Alias Hier. & habetur. dist. 27. c. Vouētib⁹ 1. Tim. 5.

Ad Bonifac. & habetur. 27.q.1.c. Viduas à proposito.

Universidad de Deusto
Biblioteca

das; & à communione fidelium atque à limitibus eccle-
siæ arcendas fore censemus, vsque quò obediant epsco-
suis, & ad bonum quod cœperunt, inuitè aut volentes re-
uertantur.

De virginibus non velatis.

DE virginibus autem non velatis, si deuiauerint à p
decessore nostro Innocentio papa tale decretum habetur:
27. 1. c. Hæ quæ necdum sacro velamine rectæ, tamen in propo
Hæc Gerò virginali semper se simulauerunt permanere: licet v
non fuerint, tamen si nupserint aliquo tempore, his agen
pœnitentia est: quia sponsio earum à domino tenebatur.
enim inter homines solet bonæ fidei contractus nulla
ne dissolui: quantò magis illa pollicitatio quam cum D
pepigerũt, solui sine vindicta non poterit? Item, Si virgi
nondum velatæ taliter publica pœnitentia puniuntur, q
certu fidelium vsque ad satisfactionem excluduntur: qua
magis viduæ, quæ perfectioris ætatis, & maturioris co
existunt, & habitum religionis assumpserunt: & deinde
statauerunt, atque ad priorem vomitum sunt reuersæ,
bis & ab omnibus fidelibus, à limitibus ecclesiæ, & à
fidelium vsque ad satisfactionem sunt eliminandæ, & ca
ribus tradendæ. Ex his apparet virgines vel viduas voto
tinẽtiæ astrictas, siue fuerint velatæ siue non, nullatenus
iugium sortiri posse. Quod itidem de omnibus intelligi
Ibidem c. dum est, qui continentiam vouerunt. Quod enim ante
Quæ Christo. licitum, post votum fit illicitum. Non est igitur præte
tendũ quod Innocentius papa de viduis & puellis decer
quæ Christo spiritualiter nubũt: si postea publicè nuptiæ
non eas admittendas esse ad pœnitentiam, nisi hi quibus
iunxerant, de mũdo recesserint. Si enim de omnibus ha
tio custoditur, vt quæcunq; viuente viro alteri nupserit
ultera habetur, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia con
tur, nisi vnus de illis fuerit defunctus: quãtò magis de illa
nenda est, quæ antè se immortali sponso cõiunxerat, &
hoc ad humanas nuptias transmigrauit? Attendite quæ
solùm coniugium talibus negare videtur, sed etiam
pœnitentiæ. Sed non ita intelligendum est, vt aliquãdo
cludantur à pœnitentia, quæ digne pœnitentiã agere
sed illæ non sunt admittendæ ad pœnitentiam, quæ ob

ius copula discedere noluerint: quia post relegionis propo
est non potest deo reconciliari per pœnitentiam, quæ ad
habitum suæ professionis redire neglexerit. Tunc enim il-
le quisse coniunxerat ei defunctus erit, cum ab eius illicitis
amplexibus hæc penitus recesserit. Cùm ergo dicitur eas
non esse admittendas ad pœnitentiam, nisi hi quibus se
iunxerãt, de mundo recesserint, subaudiendum est eis. Tũc
enim eis viri de mundo recedunt & defunguntur, cum ab
earum cõcupiscentia istæ se alienant, quem sensum simili-
bus subdita declarat & confirmat.

Quod grande malum sit adulterium. D

CVM vir & mulier legitimè coniuncti sunt, constat *32. q. 6. c.*
eorum alterũ viuente ad aliam nõ posse transire copulam: *Quid in*
quin adulterij committitur: de quo Clemẽs papa ait, *omnibus.*
Quid in omnibus peccatis adulterio est grauius? Secundũ
illum in pœnis tenet locum, quem primum illi habent
qui seruerant à deo. Grauissimè ergo peccant adulteri gra
uiores fornicarij, sed cunctis his grauius incestuosi, quos
nomen transcẽdunt contra naturã delinquẽtes. Vnde Aug. *De adul.*
Adulterij malũ vincit fornicationem, vincitur ab incestu. *coniugijs.*
Grauius enim est cum matre, quàm cum aliena vxore dormi- *& habe-*
re. Sed horum omnium pessimum est, quod contra naturã *tur. 32. q.*
fit si vir membro mulieris non ad hoc cõcesso vtatur, hoc *7. c. adul-*
execrabiliter fit in meretrice, sed execrabilius fit in vxore. *tery ma-*
lum.

De illo qui post longam captiuitatem redunt. E

HIC quæritur de illis fœminis, quæ putantes vi-
ros interemptos, vel in captiuitate, vel ab iniqua do-
minatione nunquàm liberandos, in aliorum coniugia trans
ierunt si illi qui putabantur periisse remeauerint vtrum eis
reddi debeant: & an secundi fornicati sint, & ipsę reæ adul
terij. De hoc Leo papa sic ait, Necesse est vt legitimarum *32. q. 1. c.*
coniugum nuptiarum redintegranda credamus: & remotis his *Cùm per*
quæ hostilitas intulit, cuique id legitimè reformetur quod *bellicam.*
suum est: procurandũmque est, vt recipiat quisque quod pro
prium est. Nec tamẽ culpabilis iudicetur, & quasi alieni
raptor habeatur, qui personã eius mariti qui iã non
existimabatur, assumpsit. Sic enim multa quę ad eosqui
in captiuitatem ducti sunt pertinebant, in ius alienum

Universidad de Deusto
Biblioteca

transire potuerunt: & tamen plenæ iustitiæ est, vt eisdem re
uersis reformétur. Ideóque si viri post longã captiuitatem
reuersi, ita in dilectione suarum coniugum perseuerant, q
eas cupiant in suum redire consortium, dimittẽdum est
inculpabile iudicandum q̃ necessitas intulit, & testi
dum quod fides poscit. Si autem aliquæ mulieres ita cã
rum posteriorum amore sunt captæ, vt malint his cohabi
re quam ad legitimum transire consortium: merito
norandæ, ita vt ecclesiastica communione priuentur. Si
de re excusabili contaminationem criminis elegerunt. Si
deant ergo in suum coniugia statum: quia sicut mulier
quæ ad viros suos reuerti noluerint, impiè sunt habendæ, ita
illæ quæ redeũt, meritò sunt laudandæ. Ex his ostenditur
los qui taliter iungũtur, vt credant virum interemptum
ignorantiam, aliquam excusationem habere de peccato
tantùm primam copulam esse legitimam, non secundam
veniam tamen habere, si careat opprobrio malæ voluntatis.

Hugo. 4. ven. ca. 4.

Sed si quis relicta in patria suaxorem in longinquã
relegionem aliam ducat vxorem, deinde pœnitentia
eam dimittere velit, asserẽs se aliam habuisse quę viuit
ecclesia permittat, quæ quod ille asserit ignorat: quæritur
in hac secunda copula sit coniugium. Sane dici potest
esse coniugium, & mulierem de crimine excusari per ig
rantiam, virum autem adulterium admisisse. Sed ex quo
primam redire volens nec valẽs, cogitur ecclesiæ disci
hanc tenere, incipit excusari per obedientiam & timorem
de hoc quod poscenti mulieri debitum reddi, à qua
nunquam poscere debet: & sic de aliis huiusmodi sen
dum est.

Hoc hodie non tenetur, imò non debet ecclesia obedire.

De impedimẽtis ãfra crunt omo illegitimũ ad cõtrahendũ matrimoniũ cum quodã. & cũ quadã non quod venit.

DE DISPARI CVLTV.

Distinct. XXXIX.

POST hæc de disparicultu videndum est, hæc est eau
vna decausis, quibus personæ illegitimæ fiunt ad co
trahendum matrimonium. Non enim licet Christian
cum Gentili vel Iudæa inire coniugium: quia etiam in ve
ri testamẽto prohibitum est fideles viros infideles ducere
xores: domino dicente, Non accipias vxores de filiabus
lienigenarum filiis tuis, ne traducant eos post deos su
Iuxta hoc domini præceptum Iudæorum coniugia cum

lienigenis inita Esdras separauit. Hoc idem etiam in nouo *ex cult. dl*
Testamẽto seruatur. Vnde Aug. Ne nubat fœmina, nisi suę *sparitate.*
religionis viro: vel ne vir taleducat vxorem. Id enim, vt di *Exod. 24.*
citur debet dominus, docet Apostol', vtrũque præcipit testa *Deut. 7.*
mentum. Itẽ Ambros. Caue Christiane Gentili vel Iudæo *Esdræ 10.*
filiam tuam tradere: caue ne Gentilem vel Iudæã vel aliem- *li. de adul*
genam, id est, hæreticam, & omnem alienam a fide tua, v- *cõiu. c. 2.*
xorem accerias tibi. Itẽ, Si quis Iudææ, siue Christiana Iu- *et habetur*
dææ, siue Iudæa Christiano cernali cõsortio misceatur, qui *28. q. 1. c.*
adhuc tãtum nefas admiserit, à Christiano cœtu protinus *Sic enim*
segregetur. Ex his aliisque pluribus testimoniis apparet nõ *ad fi.*
posse contrahi coniugium ab his qui sunt diuersæ religio *Exod. 34.*
nis & fidei. *1. Cor. 7.*

De coniugio fidelis & infidelis & duorum infidelium. B *In li. de pæ triarchis.*

SED quia autem videtur obuiare quod Apostolus ait de im- *et ponitur*
fidelis cõiugis. Ego dico, non dominus, Si quis frater ha *28. q. 1. c.*
bet vxorẽ infidelem, & hæc consentit habitare cũ illo, non di *Cauę. Ex*
mittat illã. & si qua mulier, &c. Sed aliud hoc esse, aliud al- *cãcelli. Vr*
quid videtur ostendit Aug. Ibi enim agitur de illis cõiugi *bane si: & habetur.*
bus fidelium & infidelium, quæ cõtrahuntur ab eis in dispari
religione & fide manẽtibus. Apostolus verò agit de illis, qui *28. q. 1. c.*
vtrius eiusdẽq; infidelitatis fuerunt, quãdo cõiũcti sũt. Sed *Si quis fu*
quia venisset euãgeliũ, alter sine altera credidit. Intelligis *dauit et.*
modo quid dicã? Attende vt rem ipsam diligẽtius explanẽ. Ecce *1. Cor. 7.*
coniuges duo vnius infidelitatis fuerẽt quando coniuncti *Li. et cap.*
sunt. nulla de his quæstio est quæ pertineat ad illud præcep *iisdẽ, &*
tum veteris & noui Testamenti, quo prohibetur fidelis cũ in- *habetur.*
fideli copulare cõiugiũ. Iam sunt coniuges & ambo ad- *28. q. 1. c.*
huc sunt infideles. Tales sunt adhuc quales cõiuncti sunt. *sic enĩ ad*
Quoniam quãngelij prædicator, credidit eorum vnus vel *fi. Aug. ib.*
vna, sed ita vt infidelis cũ fideli habitare cõsentiat, nõ iubet *li. 1. c. 17*
nec minus vt fidelis infidelẽ dimittat taliter cõiunctum. Nec *1. Cor. 7.*
Apostolus iubet vt non dimittat, sed cõsulit vt si quis aliter *& habe-*
fecerit, non sit transgressor, sicut & de virginibus consulit. *tur 28. q. 1*
Monet autem quod est lucrandi occasio, cũ possit licite re- *c. tãmen*
quiescere, sed non expedit. Tũc enim non expedit id quod *illud. aug*
licitum est, quando permittitur quidem, sed ipsius vsus a- *ad Pollen*
liquid affert impedimentum salutatis: sicut discessio fidelis ab *tium.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

infideli, quam non prohibet dominus, quia coră illo non
est iniusta: sed Apostolus ne fiat cõfilio charitatis suadet, vt
nemo in ea re iusticiae necessitate teneatur. sed cõsilio ma-
1. Cor. 7. luntate liberè faciat. Ex his mõstratur inter infideles cõiu-
gium esse: & consiliũ Apostoli non obuiare præcepto domi-
ni, quo iubet fidelem non iungi infideli, & si coniuncti
1. Esd. 10. fuerint separari. Legitur enim quòd Esdras propheta, iu-
Aug. li. de adul. coniu. 2. ca. 18. dante per eum iussit Israelitis vxores dimittere alienige-
nas, per quas ibant ad deos alienos, nõ illę per maritos ad-
quirebantur deo. Rectè hoc præcepit: quia per Moysen in-
terdixerat dominus ne quis vxorem alienigenam duceret. Me-
Am. 28. q. 1. c. Iussit Esdras. Au. li. & ca. iisdẽ. & habetur 28. q. 1. c. Sic e-ni neque Matt. 19. Nõ est vera pudicitia fidelis cũ infid. li. & habetur 28. q. 1 in prine. Rom. 14. tò ergo quas duxerãt domino prohibente, domino iubente
dimiserunt. quia vt ait Ambrosius, Non est putandum ma-
trimonium, quod extra decretum dei factum est: sed cum
cognoscitur, emendandum: vt quando fidelis infideli copu-
latur. Sed vt ait Augustinus, Cùm cœpisset gentibus euan-
gelium prædicari, iam cõiunctos gentiles gentilibus cõiu-
gibus: ex quibus si non ambo crederent, sed vnus ex
vna, & infidelis cum fideli consentiret habitare, nec pro-
hiberi à domino debuit fidelis infidelem dimittere, nec ma-
ceri. Ideo non prohiberi, quia iustitia permittit à fornica-
discedere. Et infidelis hominis fornicatio est maior in vx-
de, nec vera eius pudicitia cũ coniuge dici potest: quia ea-
ne quod nõ est ex fide, peccatum est, quanuis veram fidem
habeat pudicitiam, etiam cum infideli coniuge quæ nõ ha-
bet veram. Ideo autem nec iuberi, quia nec contra iustitiam
domini gentiles fuerunt ambo cõiuncti. Licitum ergo est
per iustitiam fideli infidelem dimittere: sed licitum nõ est
faciendum propter liberam benevolẽtiam. Euidenter ap-
ret & inter infideles coniugium esse, & Apostolum de vi-
agere, qui in infidelitate coniuncti fuerunt, & pòst alter
fidem conuersus est: cum quo etiam infidelis habitare
sensit, & hunc non dimittere fideli consulit Apostolus: q
fortè per fidelem saluabitur infidelis.

De fornicatione spirituali, ob quam potest dimitti coniunx.

POTEST tamen dici licitè dimittere: quia in infide-

lem fornicatio, si non corporis, tamẽ mentis. Causã enim
fornicationis dominus excepit. Fornicationem verò gene-
in glo. 1. Corin. 7. Si quis. Mat. 5. & 19. in fr. dominus in monte. & habetur. 28. q. 1. c. Idolatria. raliter & vniuersaliter intelligere cogimur, non modo scili-
cet corporalem, sed & spiritualem: de qua Augustinus ait,
Idolatria & quælibet noxia superstitio fornicatio est. Deus
autem permisit ex causa fornicationis vxorem dimitti, sed
non iussit: & sic dedit Apostolo locum monendi, vt qui vo-
luerit non dimittat: potest tamen licitè dimittere. Si enim
fornicatio carnis detestanda est in coniuge, quanto magis
fornicatio mentis, id est, infidelitas?

Pro quibus vitiis possit dimitti.

27. q. 1. c. Idol. ibidẽ & ibi supra. QUæ autem quæris, An propter aliud vitium nisi propter
infidelitatem vel idololatriam possit dimitti: Attẽde quid
Augustinus ait: Si infidelitas fornicatio est, & idololatria
infidelitas, & auaritia idololatria: non est dubitandum
& auaritiam fornicationem esse. Quis ergo quam liberillis-
dinem concupiscentiam possit à fornicationis genere sepa-
rare, si auaritia fornicatio est? Ex quo intelligitur, quod
per illicitas concupiscẽtias non tãtum quæ in stupris cum
alienis viris vel fœminis committuntur, sed ob quaslibet
alias animam à lege dei aberrare facit nr & pernicioſè cor-
rumpi possit sine crimine & vir vxorem suam dimittere, &
vxor virum. Itẽ Rectissimè dimittitur, si viro suo dicat, Nõ
habes vxor tua, nisi mihi de latrocinio diuitias congreges: vel
nisi lenocinia exerceas, aut si quid aliud facinorosum
vel flagitiosum à viro suo expetat. Tunc ille, si veraciter pœ-
nitens est, habẽt que fidẽ per dilectionem operantem, mẽ-
brorum quod cum fœdalixat amputabit. Ex his apparet quòd
non solum infidelitas, sed etiam quælibet concupiscentia,
quæ pernicioſè turpiterque corrumpit, fornicatio spirituali
est, per quam vir vxorem, vel vxor virum dimittere potest.
Aug. de fid. & operibus. & habetur. 28. q. 1. ca. Vxor legitima. Mat. 5. & 1. Cor. 7. Similiter tamen Apostolus, ne fidelis dimittat infidelem
habitantem cohabitare, nec à deo reuocare.

Si fideli liceat aliam ducere infideli discedente vel dimissa.

HIC quæritur, si fidelis dimittat infidelem vel in-
fidelis à fideli discedat, an liceat fideli aliã ducere. Videtur

Universidad de Deusto
Biblioteca

In cō. circa. 7. ca. prioris ad Corin. & 28.q.2. ne quasi p rotā tractaturhæc quæstio.

authoritas testari, quòd illa viuente alteram ducere non v
leat. Ambr. enim verba Apostoli exponens ait, Alioquin
discedatis ab inuicem, & volentes cohabitare dimittitis,
aliis vos copulatis, adulteri estis: & filij vestri qui de hac
pula nascuntur, immundi, id est, spurij sunt. Ité, Si quis
buerit vxorem virginem ante baptismum, viuente illa
baptismum alterā habere non potest. Crimina enim in
tismo soluuntur, non coniugia.

Quæ præmissa contraria videntur.

Ex concil. Meld. & 28.q.2. Si quis. Ad Hilarium. & habetur. 28.q.5. Inglo.1. Co.7. Nō est enim

SED contrà Amb. testatur, Si infidelis (dicit Apostol
discedit, discedat. Non enim est seruituti subiectus
aut soror in huiusmodi: quia non debetur reuerentia co
gij ei qui horret authorē coniugij. Non est enim ratum
trimonium, quod sine deuotione dei est: & ideo non est
catum ei qui dimittitur propter deum, si alij se copulau
Contumelia enim creatoris soluit ius matrimonij
eum qui relinquitur, ne accusetur alij copulatus. Infi
autem discedēs, & in deum peccat, & in matrimonium
est seruanda ei fides coniugij, qui ideo recessit, ne
Christum esse deum Christianorum coniugiorum.
ambo credidérint, per cognitionem dei confirmatur
gium

Determinatio.

ATTENDE hæc prædictis contraria posse vide
sibi Ambro. contradicere videatur. Sed distinguēdo
hic aliud esse dimittere volentem cohabitare, aliud
propter deum ab illo qui horret nomen Christi. Ibi
neuolentiæ non seruatur, hic veritas custoditur. Et
licebat dimittere volentem cohabitare, non tamen
te aliam ducere licet. Discedentem verò sequi non
& ea viuente aliam ducere licet. Sed hoc non est
28.q.2. dum, nisi de his qui in infidelitate sibi copulati sunt.
ad fidem vterque conuersus est, vel si vterque fidelis
trimonio coniunctus est, & post alter eorum à fide
rit & odio fidei coniugem reliquerit: dimissus
nō comitabit. nec tamē illa viuēte alteram ducere
quia inter eos fuerat ratū cōiugiū, quod nō
Quidam

Quidam dicunt coniugium non esse inter infideles, & quare.

Hic locus quasi de Verbo ad Verbū habetur 28. q.1. in prī. Rom. 14. 28.q.1. in para. His itaque.

DVNT tamen nonnulli, qui inter infideles asserūt nō
coniugiū: quia nec rata, nec legitima est eorū copula.
nō est, quia solui potest. nec legitima, quia Apostolus
Omne quod nō est ex fide, peccatū est. Eorum autē con
tio non est ex fide, & ideo peccatū est. Nō est ergo cōiu
rata nullum coniugiū peccatū est. Aug. etiā dicit, quia
est vera pudicitia infidelis cū fideli. Sed vera negat esse
dicitia: nō q̄ infidelium cōiugium non sit vērū. sed quia
habet illud triplex bonū, quod excusat coitum & me
præmiū. Item illud Apost. Omne quod nō est ex fide,
ctum est: nō ita intelligendū est, vt quicquid fit ab infi
lis peccatū sit: sed omne quod fit contra fidē, i. cōscien
malè fit: & ad gehennā ædificat. Vel in omni eo q̄ in
fit facit, peccat: non quia illud facit, sed quia nō eo mo
illud facit quo debet, non referens ad debitum finem.

Quod legitimum sit coniugium infidelium, sed non ratum, & quare.

COPVLA ergo maritalis quæ est inter infideles, cō
rum est legitimum, sed non ratum. Legitimum, quia est
ter legitimas personas: sed non ratum, quia sine fide.
coniugium verò fidelium est legitimum. & ratum, si tamē
timæ sunt personæ. Quòd autem legitima sit infideliū
iunctio, Aug. testatur dicēs, Vxor legitima societate cō
gia sine vlla culpa relinquitur, si cum viro christiano per
cere noluerit. Ex hoc etiam probatur, quòd infideli ad
conuersō Apostolus consulit infidelem non dimittere:
non faceret, si non esset inter eos legitimum coniu
Legitimū est, quod legali institutione, vel prouinciæ
rius, non contra iussionem domini contrahitur.

Inst. de fide & operibus, & habetur. 28.q.1.c. Vxor legitima. Hugo. 4. sentē tia. cap. 9 1. Cor. 7. De impedimēto q̄ facit cōmittit. Legitimum.

DE COGNATIONE CARNALI ET spirituali, & prius de carnali.

Distinct. XL.

NVnc superest de cognatione aliquid dicere. Est autē
cognatio alia carnalis, alia spiritualis. Primùm de
carnali cognatiōe & affinitate inspiciamus. Cogna
vel affines in septimo gradu, vel infra, copulari non

ad contrahẽdũ matrimoniũ cũ quadã & cũ quo dã non ꝙ venit exp pinquitate carnalis quæ est cõsanguinitas.

debent. Vnde Gregorius, Progeniem suam vnumquenque vsque ad septimam obseruare decernimus generationem & quandiu se agnoscunt affinitate propinquos vel cognatos ad coniugalem copulam accedere denegamus: quod si fecerint, separentur. Item Nicolaus papa, De cõsanguinitate sua nullus vxorem ducat vsque post generationem septimam, vel quousque parentela cognosci potest. Item Nulli ex propinquitate sui sanguinis vsque ad septimum gradum vxores ducant. His authoritatibus aliisque plurimis consanguineorum coniunctiones prohibentur vsque ad septimum gradum.

Greg. epist Gallis. 35 q 3. c. Prohibitũ. ibidem c. de consanguinitate. Ex concilio Lugdunẽsi. ibid. Nulli. li. 9. Etymo. c. 3. & habetur. 35. q 5. ca. Series.

De computatione graduum consanguinitatis.

QVOMODO autem gradus consanguinitatis computandi sint, Isidorus ostendit sic: Series consanguinitatis per gradibus dirimitur. hoc modo: Filius & filia, quod est inter & soror, sit ipse truncus. Illis seorsum seiunctis, ex radice illius trunci egrediũtur isti ramusculi, Nepos & neptis primus. Pronepos & proneptis, secũdus. Abnepos & adneptis tertius. Adnepos & adneptis, quartus. Trinepos & trineptis, quintꝰ. Trinepotis nepos & trineptis neptis, sextus. Attẽde ꝙ sex gradus tãtùm ponit Isidorus, quia truncũ inter gradus non cõputat. Alij verò qui septẽ gradus ponunt truncũ inter gradus cõputant. Variè nanque computant gradus consanguinitatis. Alij enim patrẽ in primo gradu filios in secũdo ponunt. Alij primum gradum filios appellant, negantes gradum cognationis inter patrem & filium esse, cùm vna caro sint pater & filiꝰ. Authoritates ergo consanguinitatis cautelam vsque in septimum gradũ prohibent, patrem ponũt in primo gradu. Illi verò qui vsque ad sextum gradum prohibent, primũ gradum filios appellãt. Atque ita fit, vt eædem personæ secundum hanc diuersitatem inueniantur in sexto & septimo gradu. Patrem verò in primo gradu ponit, qui fratres dicit esse secundũ gradum. Hoc modo computat Zacharias papa, inquiens. Parentelæ gradus taliter computamus. Ego & frater meus vna generatio sumus, primũmque gradum efficimus. Rursus filius meus & fratris mei filius secũda generatio sunt, & secundum gradum faciunt: atque ad hunc modum cæteræ successiones Inter illos verò qui sex computant gradus, & illos qui

Isidem. c. parẽtela.

septem computant gradus, nulla in sensu existit diuersitas, nisi quòd in numero graduum varietas videatur. Vltima enim generatio, si à fratribus sumat initium numerandi, septima inuenitur.

Quare sex gradus computantur.

CVRARE verò sex computet Isidorus, ipse aperit dicens: Consanguinitas dum se paulatim propaginum ordini per gradus mens vsque ad vltimum gradũ protraxerit, & propinquitas esse desierit, tunc primum lex in matrimonij vinculo iam recipiet, & quodam modo incipiet reuocare fugitiuum. Ideo autem vsque ad sextum generis gradum cõsanguinitas constituta est, vt sicut sex ætatibus mundi genus humanum hominis status finitur: ita propinquitas generis tot gradibus terminetur. In his sex gradibus omnia propinquitatis nomina continẽtur: vltra quos nec affinitas inueniri, nec successio potest amplius prorogari. Secundum alios sex gradus ideo computantur, ita vt post septem gradus consensus sponsæ iungatur: sicut post hanc vitam, quæ septem diebus agitur ecclesia Christo iungetur. His autem omnibus illud quod Gregorius Augustino Anglorũ episcopo, à quo requisitus fuerat quota generatione debeant sibi copulari, rescribit sic: Quædam lex Romana permittit, vt patruelis, vel sororis, seu duorum fratrum germanorũ, seu duarum sororum filius & filia miscẽantur. Sed experimẽto didicimus ex tali coniugio sobolem non posse succrescere. Vnde necesse est, vt quarta vel quinta generatio fidelium iungatur sibi coniungatur. Sed post multum temporis idem pontifex Augustinus à Felice Messinæ Siciliæ præside, requisitus vtrũ hoc ita scripserit, vt Anglorum quarta generatione iungantur matrimonia non soluerentur, inter cætera talem dedit responsionem: Quod scripsi Augustino Anglorũ episcopo, ipsi etiam Anglorum genti, quæ nuper ad fidem venit, hoc bonum quod cœperat metuendo auferiora recedere, specialiter & non generaliter me agnoscas scripsisse. Ideo hæc eis scripsi, vt postquàm in fide fuerint solida & propriam consanguinitatem inuenti fuerint, nõ separentur: aut infrà affinitatis lineam, id est, vsque ad septimam generationem iungantur.

Isid li. 9. Etymo. c 6. & habetur. 25. q 4 ca. Consanguinitate

Quare sex præcm.

De dispensatione. Greg. ergo Anglor. 35. q 3. c. Quædam lex Romana.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE GRADIBVS AFFINITATIS.

Distinct. XLI.

De impedimento matrimonij quod venit ex propinquitate carnali, quæ est affinitas. 35. q. 5. ca. Porrò de affinitate.

NVnc de affinitate videndum est: de qua Greg. ait, Porrò de affinitate, quam dicitis parentelam esse, quæ ex virum ex parte vxoris, seu quæ ex parte viri ad vxo- pertinet, manifesta ratio est: quia si secundum diuinam sententiam ego & vxor mea sumus vna caro, profectò mihi illi mea suáque parentela propinquitas vna efficitur. Quæ circa ego & soror vxoris meæ in vno & primo gradu consistimus: filius verò eius secundo gradu erit à me: neptis verò tertio. Idq; vtrinque in cæteris agendum est in successionibus. Vxorem verò propinqui cuiuscunq; gradus sit ita oportet attendere, quemadmodum ipsius quoque gradus aliqua fœmina propriæ propinquitatis sit. Quod tuiminem vxori meæ de propinquitate viri sui in cunctis cognationis gradibus conuenit obseruare. Qui verò aliorsum sentiunt,

35. q. 3. c. æqualiter ibidem c. Antichristi sunt. Item Iulius papa Aequaliter vir conjungatur consanguineis propriis, & consanguineis vxoris. Item Isidorus, Sanè consanguinitas, quæ in proprio viro conseruanda est etiam in vxoris parentela de lege nuptiarum obseruanda est: quia cōstat eos duos fuisse in carne vna. Item que communis est illis vtraque parentela. Item Iulianus papa. Nullum in vtroque sexu permittimus ex propinquitate sui sanguinis vel vxoris, vsque in septimum generationis gradum, vxorem ducere vel incesti macula committitur, quia sicut non licet cuiquam Christiano de sua consanguinitate, sic nec de consanguinitate vxoris coniugem ducere propter carnis vnitatem. Item Greg. De affinitate consanguinitatis per gradus cognationis placuit vsque ad septimam generationem obseruare. Nam & hæreditas secundum legales instrumentorum definitiones sancita, vsque ad septimum gradum hæredum protendit successionem. Nō enim eis succederent, nisi de propagine cognationis descenderetur. His authoritatibus insinuatur & quæ sit affinitas, & vsque ad quem gradum sit obseruanda, scilicet vsque ad septimum.

Sanè consanguinitas ibid. c. Nullum.

In cōcilio Melden. ibidem c. de affinitate.

Variæ traditiones de affinitate.

SED alij videntur concedere in quinta generatione inter affines contrahi coniugium, & in quarta etiam si

ibidem c. De propinquis.

ibidem c. & hoc quoque.

35. q. 10. c. Fraternitatis

Gene. 2. Matt. 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

genitos ducere vxores de cognatione prioris viri: quia filij mediante matre, ad cognationem prioris viri pertinent cum quo mater eorum vna caro extiterat. Hoc idem etiam

23.q.10.c. Si qua mulier.1, & 2.

Innocentius papa ait, Si qua mulier ad secundas nuptias transierit,& ex eis sobolem genuerit,nullatenus proceſſ consortium cognationis prioris viri pertingere. Hoc autem obseruandum est vsque ad septimum generis gradum sed maximè vsque ad tertium & quartum, sicut supra positum est.

Si coniugium sit inter eos, qui nota consanguinitate diuiduntur. C

ET EST sciendum,quòd ecclesia infra prędictos gradus consanguinitatis coniunctos separat. Si autem ignoranter coniuncti fuerint in cōspectu ecclesiæ, & postmodum probata consanguinitate eiusdem iudicio separati: quæritur vtrū copula illa coniugiū fuerit. Quibusdā videtur non fuisse coniugium,quia nō erāt legitimæ personæ:sed tamen de crimine excusantur per ignorantiam, & quasi coniugia reputatur,quia bona fide.& per manum ecclesiæ contracta rūt.Vnde & filij eorum legitimi habentur. Alij verò dicunt fuisse coniugium,licet non essent legitimæ personæ. Quia talium coniunctiones vocant canones cōiugia, vbi de personis agitur, quarum testimonio consanguineorū diuidenda cōiunctio. Vnde Vrbanus papa, Si duo viri vel plures consanguinitatem iureiurando firmauerint, vel ipsi hoc confessi fuerint,coniugia dissoluātur. Si verò neutrū eorum gerit,episcopi eos per fidem Christi obtestentur, quatenus palàm fateantur,si se recognoscunt cōsanguineos. Si per dicio episcoporum segregauerint, alia matrimonia non prohibeantur contrahere. Idem. Notificamus tibi,vt cum tres vel duo ex propinquioribus eius qui accusatur, hāc propinquitatem iuramento firmauerint:vel si duo vel tres ex antiquioribus ianuēsibus,quibus hęc propinquitas est nota, bonę famę & veracis testimonij sint. remoto amore, timore, precio, & omni malo studio. prædicta firmauerint. sine mora cōiugia dissoluantur. Cōsanguineos vero extraneorū nullus accuset, vel consanguinitatē in synodo cōpellat, sed propinqui ad quorum notitiam pertinet. Si autem pro-

Quibus personis testificantibus sint diuidēda coniugia. 35.q.6. Si duo viri. Idem Ricardo Ianuen. episcopo vbi sup. c. Notificamus

batio tota defecerit,ab antiquioribus & veracioribus.qui de propinquitas tota nota sit, episcopus canonicè perquirat & si inuenta fuerit, separentur. Ecce quibus accusanti vel testificantibus dirimenda sit consanguineorum cōiunctio, quæ coniugium vocatur. *Fabianus papa ibid. c. Cōsanguinitatis*

Distinctio vtilis, Quid sit fornicatio. D

HIC dicendum est, quòd aliud est fornicatio, aliud stuprum, aliud adulterium, aliud incestus, aliud raptus. Fornicatio, licet sit genus omnis illiciti coitus qui sit extra vxorem: tamen specialiter intelligitur in vsu viduarum, vel meretricum, vel concubinarum. Stuprum propriè est virginis illicita defloratio. Adulteriū est alieni thori violatio. Vnde adulteriū dicitur,quasi alterius thoriaccessio. Incestus est consanguineorum, vel affinium abusus. Vnde incestuosus dicitur, qui consanguineis vel affinibus suis abutūtur. Raptus admittitur, cùm puella violenter à domo patris educitur & corrupta in vxorem habeatur. Siue puellæ,siue patrē vis illata constiterit,huc morte mulctatur. Sed si ad ecclesiam cum rapta confugerit, priuilegio ecclesiæ mortis impunitatem meretur. Addendum est etiā illud Alexādri, Quod frater sorórve vxoris tuæ cognati dicuntur, non cognationis iure fit, & necessitate vulgaris appellationis potiùs quā vlla cognationis causa. Vxor enim fratris, *prius*, potiùs, quā cognata vocatur. Mariti frater leuir dicitur. Duorum fratrum vxores ianitrices vocantur, quasi eandem ianuam intrantes. Viri soror glos appellatur. Sororis vir non habet speciale nomen, nec vxoris frater. *Hoc totū vsque ad finem. Attendēdū, hebetur. 36.q.1.c. Lex pteritum pa re. Sed nō omnis. Quid sit Fornicatio, Stuprū, Adulterium Incestus, & Raptus. 35.q.5.ca. Quod aūt frater.*

DE SPIRITVALI COGNATIONE.

De impedimēto matrimonij quod venit ex propinquitate spirituali.

Distinct. XLII. A

DE parentalium graduū famosa quæstione aliquid licet minus sufficiēter, diximus. Iā de spirituali cognatione addamus, quæ etiam personas impedit vt nō legitimæ ad ineundas nuptias. Tria quidē sunt cōsanguinitas,affinitas,& spiritualis germanitas. Cōsanguinitas

Universidad de Deusto
Biblioteca

est inter eos, qui iunguntur secundum lineam generis. Affinitas inter eos qui genere quidem non sunt coniuncti, sed mediante genere sunt sociati: verbi gratia, Vxor filij frater mei qui non est de genere meo, per ipsum qui est de genere meo, mihi affinis facta est, & ego illi. Spiritualis proximitas est inter compatrem & commatrem: & inter eos, quorum vnus alterum de sacro fonte leuauit, vel in catechizatione aut confirmatione tenuit. Est etiã inter filios eiusdem hominis carnales & spirituales.

Hug. sen. 4. c. 13.

Qui sint filij spirituales.

30. q. 1. ca 9. Ad limina.

30. q. 1. Omnes quos.

SPIRITVALES filij sunt, quos de sacro fonte leuamus, vel in catechizatione seu confirmatione tenemus. Filij etiã & filiæ spirituales eorum sunt, qui trinæ mersionis vocabulo eos sacro baptismate tingũt. Dicitur etiã spiritualis filia sacerdotis, quæ ei peccata sua confitetur. Vnde Symmachus papa omnes quos in pœnitentia suscipimus, nostri spirituales sunt filij: vt & ipsi quos vel nobis suscipientibus, vel sub trinæ mersionis vocabulo mergentibus, ipsa baptismi regenerauit. Siluester etiam admonet vt ad spiritualem filiam pœnitẽtialem nullus sacerdos accedat: quia sicut scriptum est, Omnes quos in pœnitẽtia accepimus, ita nostri filij sint, vt in baptismo suscepti: quorum omnium flagitiosa est commixtio. Quòd autem compater & commater sibi iungi nequeant, nec pater spiritualis: nec mater filiæ, vel filius spirituali, ex concilio Maguntinensi docetur. De eo quod interrogasti, si aliquis filiolam suam duxerit in vxorem, & de eo qui concubuit cum matre spirituali, & de eo qui filium suum baptizauit, & vxor eius eũ de fonte susceperit, haec sa vt dissidium fieret cõiugij, si pòst in tali copula positus per manere: sic respondendum est, si filiolam aut cõmatrem suã aliquis in coniugiũ duxerit, separãdos esse iudicamus & graui pœnitentia plectẽdos. Si verò coniuges legitimi vel vnus, vel ambo ex industria hoc fecerint, vel filium suum de fonte susceperint: si inupti manere voluerint, bonũ est. sin autẽ grauis pœnitentia iniudicata iniungatur, & simul maneant: & si præuaricator cõiugij superuixerit, accepta pœnitentia mulctetur, & sine spe coniugij maneat. Ex his apparet, quod aliquis filiolam suam vel commatrem non

In cõcilio Maguntinensi. 30. q. 1. c. Deeo.

possit sibi copulare nuptialiter: & si præsumptum fuerit, separandi sunt. Qui autem legitimè coniuncti sunt, non sunt separandi sunt, quia alter eorum insidiosè filiũ de sacro fonte leuauit. Quod etiã Nicolaus confirmat dicens, Nosse debemus, vtrum mulier quæ viri filium ex alia fœmina genitum de sacro fonte leuauerit, postmodum possit eũ eodem copulari. Quos ideo coniungi posse decernimus, quia sanctorum canones sacros, nisi amborum consensu nullius penitus obtentu debet coniunx dimittere cõiugem, cùm Apostolus præcipiat, Nolite fraudare inuicẽ: nisi fortè ex consensu ad tempus, &c. Item dictum est nobis quasdam mulieres desidiosè, quasdã verò fraudulenter vt à viris suis separentur, proprios filios coram episcopis ad confirmandũ offerre. Vnde nos dignum duximus, vt si qua mulier filiũ per desidia aut aliqua fraude coram episcopo tenuerit ad confirmandum, propter fallaciam vel fraudem, quandiu vir pœnitentiã agat: tamen à viro suo non separetur. Item Papa. Ad limina sancti Petri homo nomine Stephanus noster, noſtro præsulatui innotuit, quòd filium suum in articulo vitæ positum, necdum baptismi vnda lotũ, absente sacerdotum cogente baptizauit, eúmque propriis manibus susceperit. Atque pro huiusmodi negotio reuerentia tua fecerit hominem à sua coniuge iudicauit esse separandum. Quod fieri nullatenus debet, dicẽte scriptura: Quod Deus coniunxit, homo non separet. Et dominus non dimittendam uxorem, nisi causa fornicationis iubet. Et nos tanta auctoritate freti dicimus non dimittendum esse, & inculpabiliter iudicandum quod necessitas intulit. Nam baptizandi licentiã dedit fidelibus, si tamen necesse fuerit, liberè cõcedit. Vnde si suprà dictus homo filium morientem aspiciens, nullam aliam perpetuò perire dimitteret, vnda baptismi lauit, quam de potestate mortis eriperet, bene fecisse laudatur. Postquam uxore suæ vxori sibi iam olim legitimè sociatæ, impunè adulterium commiserit, iudicamus manere coniunctum: nec ob hoc se posse debere. His aliisque pluribus authoritatibus edocemur coniuges non esse separandos, si post legitimam copulam alter alterius filium de fonte leuauerit, vel in confirmatione tenuerit.

Ibidem c. Nosse.

1. Cor. 7

Ex concilio Cabilonensi.

Ibidem c. Dictũ est.

Ibidem c. Ad limina.

Act. 19. Mat. 5. & 19.

Quid præmissis obniat. C

Universidad de Deusto
Biblioteca

HIS autem obuiare videtur, quod Deusdedit papa ait

Ibidem c. Peruenit. Peruenit ad nos Diaconus sanctitatis vestræ epistolam de

ferens, quòd quidam viri & mulieres præterito sabbato p

Ibidē. Si quis ad filiastrum. chali, pro magno populi incursu nescientes filios suos, fu

cepissent de lauacro. Cupis ergo scire, an propter hoc d

beant viri ac mulieres ad proprium vsum thori redire, v

nō. Nos verò hac re mœsti, priorum inquisiuimus dicta, a

inuenimus in archiuis, id est, in armariis apostolicæ s

iam talia contigisse in pluribus ecclesiis. quarum episcop

adhuc apostolica sede volentibus scire, vtrum viri ac mu

lieres redirent ad proprium thorum, Beatæ memoriæ

cti patres Iulius papa, Inno. & Cælestinus cum episcop

rū plurimorū cōsensu in Apostolorū principis eccles

sidentes, talia rescripserunt & confirmauerunt: vt nullo

do se in coniugio reciperent viri ac mulieres, quicunq

hac ratione susceperunt natos: sed separarent se, ne super

diabolo tale vitium inualescat. Item, Si quis filiastrum v

filiastram suā ante episcopum tenuerit ad confirmation

paretur ab vxore sua, & aliam nunquam accipiat. Hæc

tē vel ad terrorem dicta sunt, non quòd ita esset faciendu

sed ne illud fieret summopere cauendum: vel de illis in

telligendum, qui priùs filios suos vicissim de fonte

runt, quàm fierent coniuges, præmissis autē authoritat

omnino cōsentiendum est: vt siue proprium, siue tan

filium mulier de fonte susceperit, non ideo à viro separ

tur: quod & de viro similiter oportet intelligi. F

De copula spiritualium, vel adoptiorum, vel naturalium filiorum

Ad cōsulta Bulgarorū. 35 q. 5. c. Ita diligere. Quòd autem spirituales vel adoptiui filij natural

copulari nequeant, Nicolaus papa testatur ita inquiens: I

diligere debet homo eū qui se suscepit de sacro fonte

patrem. Inter fratres & filios spirituales gratuita &

communio est: quæ dicenda non est consanguinitas, sed

benda spiritualis proximitas. Vnde inter eos arbitror n

posse fieri legale coniugium, quia nec inter eos, qui na

ta, & eos qui adoptione filij sunt, venerandæ leges

monia contrahi permittunt. Item, Si inter eos non cō

tur matrimonium quos adoptio iungit: quātò potius à

nterse contubernio cessare oportet, quos per cæleste

enatum regeneratio sancti spiritus vincit.

Si filij ante compaternitatem vel post nati, valent coniungi. E

c autem quidam volunt intelligere tantum de illis si

ibus compatres facti sunt. De aliis verò qui ante cō- *De copula filiorū qui ante compaternitatē vel post natā sunt.*

maternitatem vel post geniti sunt, concedunt quòd legitimè

ngi possunt. Quibus videtur consentire Vrba- *Vbi supra ca. Super quibus.*

cundus dicēs, Super quibus cōsuluit nos tua dilectio,

detur respondēdum: vt & baptismus sit, instante ne-

te fœmina puerum in nomine trinitatis baptizaue-

quòd spiritualium parētum filij & filiæ ante vel post

ternitatem genitæ, possunt legitimè coniungi, præ-

am personam, qua compatres effecti sunt.

Paschalis papa. F

ASCHALIS verò secundus, post cōpaternitatem *Ibidem c. post susceptum.*

copulari prohibet, scribens Legino episcopo: Post su

m filium de fonte vel filiam spiritualem, qui ex com- *Ex Tiburi. concil. Ibidem c. illud etiā*

vel ex commatre fuerint nati, matrimonio iungi non

. Illud etiam notandum est, quod in Tiburiensi cō-

gitur, Si quis suæ spiritualis commatris filiā fortui-

contingente rerum casu in coniugiū duxerit: ma-

seruato consilio habeat, atque legitimo cōnubio ho

eram det.

Si quis ducere possit duas commatres vnam post alteram. G

OLET etiam quæri, Si commatrem vxoris post eius *Cōstā esse 30. q. 4. c. Scisciatur.*

n quis ducere valeat. De hoc Nicolaus papa sic scri-

citatur à nobis sanctitas vestra, si quis duas comma-

ducere valeat vnam post alteram. In quo meminisse *Ex Tiburiē concil. Ibidem c. Qui spiritualem. Ibidem. c. Post vxoris.*

scriptum esse, Erunt duo in carne vna. Cum ergo cō-

od vir & mulier vna caro efficiūtur, restat virū com-

constitui mulieris, cuius assumpta vxor commater

& ideo virum illi fœminæ non posse coniungi, quæ

ter eius erat, cum qua idem fuerat vna caro esse-

Hæc autem illud contrariū videtur, Qui spiritualem

compatrem cuius filium de lauacro susceperit, & v-

xus commater non est, licet ei defuncto compatre suo

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius viduam ducere in vxorem: quos nulla generatio spiritualis secernit. Item ex epistola Paschalis papæ, Post vxoris obitum, cum commatre vxoris coniugio copulari nulla ratio vel authoritas videtur prohibere. Non enim per carnis

Determinario ibidem

vnionem ad vnionem spiritus transitur. Sed sciendum quod authoritas Nicolai de illo agit, qui vxori suæ debitum reddidit, postquàm commater illius extitit. Aliæ verò authoritates de illo agunt, cuius vxor postquàm à viro suo derelinquitur, illius commater efficitur, nec post compaternitatem à viro suo cognoscitur: vel de illo potius agunt, cuius vxor antè defungitur, quàm ab eo cognoscatur.

Socer & vxor possint simul tenere puerum.

SOLET etiá quæri, Si vxor cum viro simul debeat ad

Ibidem c. Quod vxor.

baptismo suscipere puerum. De hoc Vrbanus ait, Quod vxor cum marito in baptismo simul non debeat suscipere puerum, nulla authoritate videtur vel reperitur prohiberi, sed vt ipsa puritas spiritualis paternitatis ab omni labe infamiæ cõseruetur immunis, decreuimus vt vtrique simul ad hoc aspirare non præsumant. Quia verò piaculà reatium commisit, qui duabus commatribus velut sororibus nupsit, magna pœnitentia debet ei iniungi.

De secundis & tertiis nuptiis, & desponsat.

SCIENDVM est etiam, quòd non solùm primæ vel secundæ nuptiæ sunt licitæ, sed etiam tertiæ & quartæ non sunt damnandæ. Vnde Augustinus, Secundas nuptias

31.q.1.ca. deus masculum. &c seq. 1.Cor.7.

omnino licitas Apostolus concedit. De tertiis autẽ & quartis, & de vltrà pluribus nuptiis solẽt homines mouere quæstionem. Sed quis audeat definire, quod nec Apostolus deo definisse? Ait enim, Si dormierit vir eius, cui vult nubat. Non dicit, primus, vel secundus, vel tertius, vel quotlibet: nec à nobis definiendum est, quod non definit Apostolus. Vnde vt breuiter respondeam, nec illas nuptias debeo damnare, nec eis verecundiam numerositatis auferre, nec contra humanæ verecundiæ sensum audeo dicere, quoties voluerint nubant, nec ex meo corde præter scripturæ authoritatem, quotlibet nuptias damnare. Item refertur Hieronimus, Ego nunc libera voce exclamo, nec damnari in ecclesia bigamam, imò nec trigamam: & ita bene

Ibidem c. Aperiant ipsõ, ad fi.

mo & sexto, quemadmodum secundo marito nubere. Solus tamen bigamos à sacerdotali honore excludit. *1.Tim.3.*

Nec hoc facit pro vitio bigamiæ: imò pro sacramenti virtute. Sit vna vnius, sicut vnica vnici. Illud tamẽ Cæsarien. *Ibidem c.* videtur innuere bigamiam esse peccatum. Presbyter, inquit, in nuptiis bigami prandere non conuenit: *De his qui.* quam pœnitẽtia bigamus indigeat, quis erit presbyter talibus nuptiis possit præbere consensum? Sed hoc de malis intelligi potest, qui primæ vxori insidiatus putatur deinde secundæ: vel pro signaculo sacramenti illud dicitur, quod in bigamo nõ seruatur. Ambrosius etiam dicit, quòd *Super epi. ad Corin.* secundæ nuptiæ tantùm à domino sunt institutæ: secundæ verò permissæ. Et primæ nuptiæ sub benedictione dei celebrantur sublimiter: secundæ verò etiam in præsenti vita gloria.

DE RESVRRECTIONE ET IVDICII CONDITIONE.

Distinct. XLIII. A

De resurrectione se cũdum id quod est. Augu. in Ench.

POSTREMO de cõditione resurrectionis, & modo resurgentium, necnon & de die iudicij & miseriarum qualitate breuiter differendum est. Omnibus obiectionibus quæ de hac re moueri solent, satisfacere non valeo. Resurrecturã tamen carnem omnium quicunque nati sunt, ipse nascẽtur, & mortui sunt & morientur, nullatenus dubitare debet Christianus. Ait enim Esaias, Resurgent mortui, & resurgent qui erunt in sepulchris. Et Apostolus No-

Esa. 26. 1.Thes. 4.

lumus autem vos igno. fra. de dor. vt non con. sicut & cæteri qui spem nõ habẽt, scilicet resurrectionis. Si enim credimus quia Iesus mortuus est, & resurrexit: ita & deus eos qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo. Hoc enim vobis di. in verbo dñi, quia nos qui vi. qui re. su. non præ. eos qui dor. Quoniam ipse dominus in iussu, & in vo. ar. & in tu. dei descen. de cæ. & mortui in Christo surgent re. primi. Deinde nos qui vi. qui relinquimur simul cum illis in nu. obui. Christo in aera, & sic semper cum domino erimus. His verbis & veritas resurrectionis, & simul atque ordo resurgentium præclarissimè insinuatur.

De voce tubæ. B

TVBA enim resurrectionis mortuorum erit vox Christi in aduentu iudicis ab omnibus audietur: & cuius

virtute excitabunturmortui,& de monumentis resurgent.
Psal. 67. Vnde Propheta, Dabit voci suæ vocem virtutis, id est, eff
Ioan. 5. ctum resuscitãdi mortuos. Et Ioannes euangelista ait, Ve
nit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audie
vocem filij dei, & procedent qui bona fecerunt in resurre
ctionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem iu
dicij. Si verò quæritur, cuius vel qualis erit vox illa: Apo
1. Thes. 4. stolus dicit, quòd erit archangeli, id est, ipsius Christi
est princeps archangelorum. Vel vox erit alicuius, vel plu
rium angelorum. Eadémque dicitur tuba: quia erit ma
festa & nouissima, quia post eam non erit alia. Hæc tuba
1. Cor. 15. ait Augustinus) est clamor: de quo dicitur in Euãgelio, Me
De gratia nouit et ve teris testa. dia nocte clamor factus est, Ecce sponsus venit: exite obui
ei. Tubæ nomine aliquod euidens & præclarum signum
intelligitur. Quod vox archangeli & tuba Dei ab Apostolo
Matt. 25. dicitur, in Euangelio vox filij Dei & clamor appellatur
1. The. 4. d quod signum mortui audient, & resurgent. c

De media nocte.

MEDIA autem nocte dicitur venturus, vt Augustinus ait, non pro hora temporis: sed quia tunc veniet, quando
Mat. 25. non speratur. Media ergo nocte, scilicet cùm valde obla-
a Obi supra de gratia nouit testa. tum erit, id est, occultum, veniet. Dies enim domini sicut fur in nocte, ita veniet. Potest tamẽ non incongruè intelligi mediæ noctis tempore venturus: quia vt ait Cassiod
1. The. 5. a tempore primogenita Aegypti percussa sunt, quãdo eum
Super ollo verum. sponsus venturus est. Pluribus etiam locis contestantur scriptores, quòd aduentus Christi dies dicitur Domini, non
Exod. 12. qualitate temporis, sed rerum: quia tunc cogitationes &
Dani. 7. c consilia singulorum patebunt. Vnde in Daniele, Vetustus
De libris qui tũc aperti erũt. dierum sedit, & libri aperti sunt coram eo. Libri sunt conscientiæ singulorum, quæ tunc aperientur aliis. Et tanquam
Mat. 10. c plebitur, Nihil occultum quod non reueletur. Aduenit
1. Cor. 4. a autem summo iudice, non solùm aeris tenebræ illumina-
Aug. de ciui. dei li 20. c. 15. buntur, sed abscondita cordium manifestabuntur. Virtute
ergo diuina fiet, vt cuique opera sua bona vel mala cuncta
in memoriam reuocentur: & mentis intuitu mira celeritate
cernantur: vt accuset vel excuset hominem conscientia,
eáque teste damnetur vel saluetur.

De memoria electorum, si tunc præcedentia mala tenea-

QUæritur, Vtrum electis tunc adsit memoria pre
sum malorum, sicut bonorum. Quædam authorita
tur tradere bonos non habituros tunc memoriam
entium malorum, id est, peccatorum vel tormento-
Esa. 65. c. it enim Esaias, Ego creo cælos nouos, & terram no
non erunt in memoria priora, & non ascendent su
Ibidem. sed gaudebitis in æternum. Item, Obliuioni tradi
in glo. super illum locũ. Esa. angustiæ priores, & absconditæ ab oculis nostris.
futuro exponens Hieron. ait, Obliuioni tradentur
mala: quia forsitan in futuro pristinæ conuersationis
a omnino delebitur, succedentibus bonis æternis:
ens malorum prioris angustiæ memorari. Sed hæc &
lia possunt accipi sic, vt non excludant memoriam
entium malorum, sed ex ea molestiam & læsionem
ant. Nunc enim eorum memoria sanctos contrista-
eorum beatitudinem obfuscabit, sed gratiores Deo
Vnde super psalmum 88. ait, Greg. Quomodo in
m misericordias Domini canit, qui miseriæ nõ me-
Quomodo autem plena beatitudo, si memoria rea-
ntem tangit? Sed sæpe læti tristium meminimus, &
lorum meminimus sine dolore: & inde amplius læti
sumus. Ex his apparet, quòd si priorum malorum
iam sancti habebunt in futuro, non eis tamen erit
um, vel gloriæ derogationem, sed ad gratiarum a-
Si verò quæritur, vtrum peccata quæ fecerunt e-
deant tunc in notitiam omnium, sicut mala dam-
m omnibus erunt nota. Non legi hoc expressum
ura. Vnde non irrationabiliter putari potest, pecca-
pœnitentiam tecta & deleta, illic etiam tegi aliis:
ũ cunctis propalari.

De his qui uiui reperientur. E

QUAERI solet, Vtrum illi quos viuos inueniet Chri-
nanquam omnino morituri sint, an ipso temporis
quo rapientur obuiam Christo, ad immortalitatem
Aug. de ciui. dei li 20. c. 20. itate sint transituri. Non enim dicendum est, fie-
posse, vt dum per aera in sublime portẽtur, in illo spa-
moriantur, & reuiuiscant. Ad hunc autẽ sensum, quo
mus illos in oaruo spario & passuros mortem, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Cor.15.c ibi. Aug. accepturos immortalitatem, Apostolus nos vigere videtur vbi dicit, Omnes in Christo viuificabimur. Et alibi: Quod seminas non viuificatur, nisi priùs moriatur. Cur autē bis incredibile videatur, illam multitudinem corporum aēre quodā modo seminari, atque ibi protinus immortaliter & incorruptibiliter reuiuiscere, cùm credamus in ictu oculi futurā resurrectionem, & in membra sine vlla mora, tāta velocitate rediturum antiquissimorum cadauerum pulueres. Sed vellem de his potius audire doctiores. Ego sanctos qui reperientur Christo veniente viuētes, non obuiam rapientur, crediderimus in eodem raptu de mortalibus corporibus exituros. & ad eadem mox immortalia

1.Cor.15.g dituros: nullas in verbis Apostoli patiemur angustias, generaliter accipiētes illud quod dictum est, Omnes quidem resurgemus, scilicet tam boni quàm mali: sed non omnes

1.Thes.4. immutabimur, scilicet in solennitatem resurrectionis. Super illud Quoniam ipse dominus. Epist.c.4. hoc etiam Ambrosius ait. In ipso raptu eorum qui viuentes perientur, mors erit & resurrectio: vbi anima quasi porem egressa de corpore, eidem in momento redeat. Contrà verò scribens ad Marcellam Hieronimus videtur, dicens quosdam in fine seculi aduenientes non esse morituros, sed viuos reperros in immortalia repente mutandos. Horum autem quid verius sit, humani iudicij definire.

Quomodo intelligitur Christus iudex viuorum & mortuorum.

HIS autem adiiciendum est, dupliciter intelligi dicitur Christus iudicaturus viuos & mortuos. Aug. in Enc.c.55. viui accipiuntur, qui in aduentu eius viui reperientur in raptu moriantur: & mortui, qui ante decesserant vel mortui accipiuntur iusti & iniusti.

Quomodo omnes incorrupti resurgent.

CVMQVE ex prædictis sane credi valeat omnes resurrecturos, credendum est etiam quòd omnes resurgent incorrupti: non vtique impossibiles, quia reprobi mortem patientur æternam: sed sine diminutione membrorum omnia humani corporis habituri membra, nec tamen glorie ac spe impossibilitatis induentur.

DE AETATE ET STATVRA resurgentium.

De resurrectione

Distinct. XLIIII.

quātū ad modū siue quātū ad qualitatē & quidditatē resurgentiū.

A Vent autem nonnulli percontari & quærere an in eadē ætate & statura corporis omnes resurrecturi sunt. Quidā putauerunt omnes resurrecturos secundum mensuram ætatis & staturæ Christi: ideo qa Apostol. ait, Donec occurramus omnes in virū perfectum, in mensurā ætatis & plenitudinis Christi. Sed his verbis non eadem resurgentibus tribuitur statura, sed ætas. Omnes enim in eadem ætate resurgent, in qua Christus mortuus est & resurrexit, cuiuscunque ætatis mortui fuerint. Virum autem posuit, non vt distingueret sexum, sed vt significaret perfectionem viriū quā habebunt: sed non omnes eandem staturam corporis habebunt. Vnde Augustinus, Non ait in mēsuram corporis staturæ, sed ætatis: quia vnusquisque suā recipiet mēsuram corporis, quam vel habuit in iuuētute, etiam si senex esset fuerat habiturus, si antè est defunctus. Aetas verò illa ad quā peruenit Christus, scilicet iuuenilis, vt circa triginta. Triginta enim duorum annorum & trium mensium fuit ætas Christi, in qua mortuus est, & resurrexit. Nō enim fas dicere, quòd in resurrectione accedat corpori pulchritudo, quam nec habuit hîc, nec erat habiturum diu fuit. Donec nec maiora corpora redigenda sunt admodum do corporis. Periret enim multum de illis corporibus, quæ perituros sic capillus, vt ait dominus, Capillus de vestro non peribit. *Luca 21.*

Quid resurget quicquid fuit de substantia & natura corporis, & in eadem parte corporis.

B NON enim perit de eo terrena materies, de qua mortalis creatur caro: sed in quemlibet puluerem cineremve ille, in quoslibet halitus auráſque diffugiat, & in quascunque alitorum corporum substantiam, vel in ipsa elementa vertatur, in quorumcunque etiam animalium vel hominum cibum carnémque mutetur, illi animæ in puncto temporis redibit, quæ illam carnem primitus vt homo fieret, fecerat, viueret, animauit. Ipsa ergo terrena materies

Aug. in Enchi. c. 88. ibi. Aug. Hug. li.2. de sacramentis. parte. 1. cap. 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ discedente anima fit cadauer, non ita in resurrectione reparabitur, vt ea quæ dilabuntur, & in alias atque alias res species vertũtur: quãuis ad corpus redeãt vnde dilapsa sunt, ad easdem quoque corporis partes vbi fuerũt, redire necesse sit. Alioquin si capillus redit, quẽ tam crebra tonsura detexit: si vnguibus, quos toties depressit exectio immoderata & indeces, cogitãtibus resurrectionẽ carnis, & ideo non ea dentibus occurrit infirmitas. Sed quemadmodũ si statua

Congrua similitudo per exẽplũ statuæ

iusliber solubilis metalli igne liquesceret, vel conteretur in puluerem, vel confunderetur in massam: & eam vellet artifex rursum ex illius materia & quãtitatem reparare, nihil interesset ad eius integritatem, quæ particula materiæ membro statuæ redderetur, dum tamen totum ex quo constituta fuerat, restituta resumeret. Ita Deus mirabiliter ineffabiliter artifex, de toto quo caro nostra extiterat, eam mirabili celeritate restituet: nec aliquid attinebit ad eiusdẽ integrationem, vtrum capilli ad capillos redeãt, & vngues ad vngues: an quicquid eorum perierat, mutetur in carnem, & in partes alias corporis reuocetur: curante artificis prouidentia, ne quid indecens fiat. Indecorum quippe aliquid

Idẽ Aug. Cap. 90.

non erit: sed quicquid ibi futurum est, hoc decebit: quia nec futurum est, si non decebit. C

Quòd sanctis sine omni deformitate resurgent.

Aug. in eodẽ. c. 91.

HOC autem in corporibus sanctorum intelligendum est, de quibus consequenter adiungit, Resurgent ergo sanctorum corpora sine vllo vitio, sine vlla deformitate, sine vlla corruptione, onere, difficultate: in quibus tanta facilitas, quanta fœlicitas erit: propter quod & spiritalia dicta sunt, cùm procul dubio corpora sint futura, nõ spiritus. Ex his apparet quòd vna erit ætas omnium resurgentium, id est iuuenilis: statura verò diuersa, scilicet quã quisque habuerat in iuuenili ætate, vel erat habiturus, si ante est defunctus. Nec de substãtia de qua hominis caro creatur aliquid peribit: sed omniũ particularum antè dispersarũ collectione, redintegrabitur naturalis substãtia corporis. Sanctorum quoque corpora sine omni vitio fulgida sicut sol resurgent.

Ad 1. Cor. 15. f.

præcisis cunctis deformitatibus quas hîc habuerunt.

Si mali tunc habeant quas hîc habuerunt deformitates.

De reprobis autem quæri solet, an cum deformitatibus habitis resurgant. Hoc autem Aug. non asserit, sed omnes reliquit, ita inquiens, Quicunque ab illa perditione ipsa quæ per Adã facta est, non liberantur per Christum, resurgent quidem etiam ipsi vnusquisque cum sua carne vt cum diabolo eiúsque angelis puniantur. Vtrum vero cum vitiis & deformitatibus suorum corporum tegendis, quæcunq; in eis gestarunt, inquirẽdo laborare quid opus est? Non enim fatigare nos debet incerta eorum habitudo, quorum erit certa & sempiterna damnatio. Nec non definit, an tunc habeant deformitates, quas habuerunt, reproborum corpora.

In Ench. c. 2.

Quid non consumentur corpora quæ tunc ardebunt. E

QUÆRI verò quæritur de corporibus malorum, quomodo tunc ardeant & non consumantur: Aug. variis exemplis

De ci. dei lib. 21. ca. 1. & 3.

& sempiternis ignibus ea ardere, & non consumi combustione, sicut animas cuius præsentia corpus viuit, dolorem pati potest, mori autem non potest. Hoc enim fore in corporibus damnatorum, quod nunc esse scimus animis omnium.

Si dæmones corporale igne cremantur. F

QUÆRI etiam solet, An dæmones corporali igne crement. Ad quod Augustinus respondens ait, Cur non dicamus (mira miris, veris tamen modis) etiam spiritus incorporales pœna corporali ignis affligi, si spiritus hominum incorporei, & nunc potuerunt includi corporalibus membris, & tunc poterunt corporum suorum vinculis inretiri alligari? Gehenna illa, quæ stagnum ignis & sulphuris dicta est, corporeus ignis erit: & cruciabit damnatorum corpora vel hominum, vel dæmonum: sed solida hominum, aerea dæmonum. Vnus enim vtriusque ignis erit vt verum. De quo igne si quæritur qualis vel vbi sit, Aug. sic respondet, Ignis æternus cuiusmodi sit, & in qua mundi vel parte futurus sit hominem scire arbitror neminem, nisi cui spiritus diuinus ostendit.

Super Gen. ad lit. & de ciu dei li. 21. c. 10. Apoc. 19.

Mat. 25. d. De ciui. dei li. 20. c. 16.

Si animæ sine corporibus sentiunt ignem corporalem. G

QUÆM autem constet animas igne materiali in gehenna cruciandas, quæri solet, an interim ante re-

Qualis vel vbi sit ille ignis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

surrectionem corporum animæ defunctorum reproborum materiali igne cremẽtur. De hoc Iulianus Toletanæ eccle-
Dialo. 4. cap. 18. siæ episcopus, Gregorij dicta secutus, ita scripsit: Si viuentis
Ibid. paulopost. hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore: cur non
post mortem etiam corporeo igne teneatur? Teneri autem
per ignem spiritum dicimus, vt in torméto ignis videndo at-
que sentiendo puniatur. Quod autem non solum videndo
sed etiam experiendo anima ignis tormentum patiatur, ex
Luc. 16. f euãgelio colligitur, vbi veritatis voce diues mortuus dicitur
in inferno sepultus: cuius anima, quod in igne teneatur, ibi
nuat, cùm Abraham deprecatur, dicẽs, Mitte Lazarũ, vt
tingat ex.di.f.in a.vt refr.l.m. quia eru.in hac flamma. Dic
ergo peccatorem diuitem damnatũ in ignibus veritas po-
Super Ge ne. li. 12. c. 33. bet, quis sapiens reproborum animas teneri ignibus negat?
Præcipuè cùm humanam animam corporis similitudinem
habere doceat Aug. ita inquiens, Profiteri animam habe-
posse similitudinem corporis & corporalium omnino mon
brorum quisquis renuit, potest negare animam esse, quæ in
somnis videt vel ambulare se, vel sedere, vel huc atque illuc
gressu vel etiam volatu ferri: hoc sine quadam simili
corporis non fit. proinde si hanc similitudinem etiam
inferos gerit nõ corporalem, sed corpori similem: ita etiam
in locis videtur esse nõ corporalibus, sed corporalium si-
libus siue in requie, siue in doloribus. In Cassiani etiam
luminibus legitur, quòd non sint otiosæ, neq; nihil sentia
cùm diues ille in inferno se flamma cruciari clamet. Vbi
probatur animas defunctorum non solùm suis sensibus
priuari, sed nec istis affectibus, scilicet spe, tristitia, gaudio
ac metu carere: & ex his quæ sibi in illo generali examine
reseruantur, eas quædam iam incipere præguſtare.

De abortiuis fœtibus & monstris.

ILLVD etiam inuestigari oportet, si abortiui fœtus
In Euch. cap. 85. & monstra resurgent, & qualia. De quo Augustinus ita scri-
Attende. ibid. c. 87 currit de abortiuis fœtibus quæstio, qui iam nati fuisse in
vteris matrum, sed non ita vt iam possint renasci. Si enim re-
surrecturos eos dixerimus: de his qui iam formati sunt, ge-
lerari potest vtcunque quod dicitur. Informes verò ipsos
non procliuiùs perire arbitretur, sicut semina quę conce-

nascuntur? Scrupulosè quidem inter doctores quæri ac di
ni potest, quando incipit homo in vtero viuere, an sit
iam vita occulta, quæ nondum motibus viuentis appa-
Negari enim vixisse puerperia, quæ ideo membratim ex
untur, vt eiiciantur ex vteris prægnãtium: ne matres etiã,
mina ibi relinquantur, occidant, impudentia nimia vi-
. Ex quo autem incipit homo viuere, ex illo vtiq; iam
potest: mortuus verò vbicunque illi potuit mors eue-
o modo ad resurrectionem nõ pertineat reperire ne-
Neq; enim & monstra quæ nascuntur & viuũt, quan-
tò moriantur, aut resurrectura negabuntur, aut ita
rrectura credenda sunt: sed potiùs correcta eorum emẽ-
ne natura. Abfit enim vt illum bimembrem, quem nu
rum in oriente fratres fidelissimi qui eum viderunt,
unt. & sanctus Hiero. scriptum reliquit, vt vnum ho-
em duplicem, ac nõ potiùs duos: & quod futurum erat,
mini nascerẽtur: resurrecturos existimemus. Ita & cæte
æ nimia deformitate monstra dicuntur, ad humanæ na
egnam in resurrectione reuocabuntur.

De monstris. ibid cap. 87.
De bimẽbri.

DE DIVERSIS ANIMARUM RECEPTACULIS.

De statu & conditione bonarum animarum post mortem.

Distinct. XLV.

A PRæterea sciendum est q̃ omnes animæ (vt ait Aug.) cùm de hoc seculo exierint, diuersas habẽt receptiones: bonæ habent gaudiũ, malæ verò tormenta. Sed
Super Ioannẽ tract 49. & in glo. super illud. 1. Thes. 4. facta fuerit resurrectio, & bonorum gaudiũ amplius & malorũ tormenta grauiora, quando cum corpore tor
mentur. Ex his ostenditur quòd maius erit gaudiũ sanctorum in resurrectione & post, quàm fuerit ante: & quòd
Deinde not. De verbis Apostoli. vtra receptacula habebunt animę sanctorum. De quibus
ait Aug. ait, Tempus, quod inter hominis mortem & vlti
mam resurrectionem interpositum est, animas abditis rece
ptaculis continet, sicut vnaquæque digna est vel requie, vel
molestia, pro eo quod sortita est in carne dum viueret.

De suffragiis defunctorum.

B NEQVE negandum est, vt ait Aug. defunctorum
In Ench. cap. 19. & cap. 29. animas pietate suorum viuentium releuari, cùm pro illis
sacrificium mediatori offertur, vel eleemosynæ fiunt in ec-

Universidad de Deusto
Biblioteca

habetur. 12. q. 2. c. Tempus. Quibus prosint orationes & eleemosynæ & sacrificium & huiusmodi. Roma. 14. b

clesia. Sed hæc eis tantùm prosunt, qui cùm viuerẽt, hæc sibi vt posteà possent prodesse, meruerunt. Est enim quidam viuẽdi modus, nec tam bonus, vt non requirat ista post mortem: nec tam malus, vt ei non prosint ista quicquam. Est verò talis in bono, vt ista nõ requirat: & est rursus talis in malo, vt nec his valeat, cùm hæc vita transierit, adiuuari. Quia circa hic omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam quispiam grauari vel releuari. Nemo autem speret quod hic neglexit, cùm obierit apud deũ promereri. Nõ ergo ista quæ pro defunctis commendandis frequentat ecclesia, illi Apostolicæ sunt aduersa sententiæ qua dictũ est. Omnes stabimus ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque cũdum ea quę per corpus gessit, scilicet bona vel mala: vt etiam hoc meritũ sibi quisque cùm in corpore viueret comparauit, vt possint ei ista prodesse. non enim omnibus prosunt. Et quare? Non nisi propter differentiam vitæ, quam quisque gessit in corpore. Cùm ergo sacrificia siue altaris siue quaruncunque aliarum eleemosynarum pro baptizatis omnibus offerũtur: pro valde bonis gratiarũ actiones sunt, pro non valde malis, sunt propitiationes. Sed pro valde malis etsi nulla sunt adiumenta mortuorum, tamen quædam sunt que viuorum consolationes sunt. Quibus verò prosunt, vel ad hoc prosunt vt fiat plena remissio, vel certè vt tolerabilior sit ipsa damnatio. Orationibus ergo sanctæ ecclesiæ, & salutari sacrificio, & eleemosynis quę pro eorũ spiritibus erogantur, non est dubium mortuos adiuuari: vt cum eis misericordiùs agatur à domino, quàm eorum peccata meruerunt. Hoc enim à patribus traditum tota obseruat ecclesia, vt pro eis qui in communione corporis & sanguinis domini defuncti sunt, cùm ad ipsum sacrificium loco suo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque id offerri commendetur. Non est ergo ambigendum ista prodesse defunctis quibusdam, qui ita vixerunt ante mortem, vt possint eis hæc vtilia esse post mortem. Nam qui sine fide operante per dilectionem, eiúsque sacramentis, de corpore exierunt, sacrificia illis à suis huiusmodi pietatis officia impenduntur: cùm ius dum hic essent pignore caruerunt, non misericordiam sibi thesaurizantes, sed iram. Non ergo mortuis nona merita comparantur, cùm pro eis aliquis boni operantur sui

Ang. in sermone de Verbis Apostoli & in glo. super illud. 1. Thes. 4. ca. Nolumus vos. Galat. 1.

Rom. 2. a

rum meritis præcedentibus consequentia ista reddũ. Nam istam quisque finiẽs vitam, nisi quod in ea meruerit poterit habere post eam. Ecce quibus & qualiter prosunt quæ pro defunctis frequentat ecclesia. Mediocriter bonis suffragantur ad pœnæ mitigationem: Mediocriter bonis ad plenam absolutionem: qui non habent tantæ perfectæ merita, vt non indigeant iuuari per pauperes quorũ sanctum celorum, quos sibi fecerunt amicos de mãmona iniquitatis. Quorũ tanta est perfectio, vt his adiutoriis non egeant: quales sunt Apostoli & Martyres. Vt enim ait Ambr. Iniuria est pro Martyre orare in ecclesia, cuius nos potius. debemus orationibus commendari: pro aliis autem defunctis oretur.

Mat. 5. a Luc. 6. c De verbis Apostoli ser. 17.

De *officiis sepulturæ.* C

DE pompis verò exequiarum idem Augustin. ita dicit. Pompa funeris, agmina exequiarum, sumptuosa diligentia sepulturæ, viuorum sunt qualiacunque solatia, non subsidia mortuorum. Quia si aliquid prodest impio sepulturæ ecclesiæ, oberit pio vilis vel nulla. Præclaras exequias in conspectu hominum purpurato illi diuiti exhibuit turba seruorum: sed multo clariores in conspectu domini vlceroso illi pauperi ministerium exhibuit angelorum, qui eum portauerunt non in marmoreum tumulum, sed in Abrahæ sinum. Sit tamen cura mortuos sepeliendi, & sepulchra præparandi: quia hæc in scripturis sanctis inter bona opera numerata sunt: nec solùm in corporibus patriarcharum alio modo sanctorum, sed etiam in ipsius domini corpore qui fecerũt, laudati sunt. Impleãt igitur homines ergo suos pios posstremi muneris, & sui humani leniméta mœroris. Curent illa quæ adiuuant spiritus defunctorum, scilicet obsecrationes, orationes, multo obseruantiùs procurent.

Ang. in sermõe de Verbis Apostoli & de ciuit. dei li. 1. c. 12. & in li de cura pro mort. gerẽda. c. 2. Lu. 16. f. g. Aug. in sermõe de Verbis Apostoli et li. 1. de trin. ca. 13.

De *duobus æquè bonis, quorum alter plura post mortem habet auxilia.* D

DOLET moueri quæstio de duobus, vno diuite, alio paupere, pariter sed mediocriter bonis, qui prædictis egentis indigent, & meruerunt pariter post mortem iuua ri. Pro altero verò, id est, pro diuite speciales & communes sunt orationes, multæque eleemosynarum largitiones:

Gen. 23. a & 25. a & 35. b & 50. a

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro paupere verò non fiunt nisi communes largitiones & orationes. Quæritur ergo an tantum iuuetur pauper præcioribus subsidiis, quantum diues amplioribus. Si non pariter iuuatur, non ei redditur secundum merita. Meruit enim pariter iuuari: quia pariter boni extiterunt. Si verò tantum suffragij consequitur pauper, quantùm diues: quid contulerunt diuiti illa specialiter pro eo facta? Sane dici potest non ei magis valuisse generalia & specialia, quàm pauperi sola generalia suffragia. Et tamen profuerunt diuiti specialia, non quidem ad aliud vel maius aliquid, sed ad idem ad quod generalia, vt ex pluribus & diuersis causis vnum præciperetur emolumentum. Potest tamen dici aliter, illa plura subsidia contulisse diuiti celeriorem absolutionem, non plenioriem.

Responsio.

2. Melior.

Quibus suffragiis iuuabuntur mediocriter boni, qui in fine inuenientur. F

SED iterum quæritur de aliquo mediocriter bono qui talibus indigens suffragiis in ipso consummationis seculi articulo cum reliquis migrabit, si saluus fuerit: pro eo non offertur vlterius sacrificium, vel oratio, vel eleemosyna, nec habebat tãtæ perfectionis merita, quæ his suffragiis egerent. Nunquid ergo saluabitur? Existimo eum quasi per ignem transeuntem, saluari meritis & intercessionibus sanctis ecclesiæ: quæ pro fidelibus semper intercedit voto & merito, donec impleatur Christus.

1. Cor. 13. a b

Quomodo sancti glorificati audiunt preces supplicantium: & quomodo intercedunt pro nobis ad Dominum. F

Aug. de sacramẽtis lib. 2. parte. 16. cap. 5.

Thob. 3. d

SED fortè quæris, Nunquid preces supplicantium sancti audiũt, & vota postulantium in eorum notitiam perueniunt? Non est incredibile animas sanctorum, quæ in abscondito faciei Dei veri luminis illustratione lętãtur, in ipsa contemplatione ea quæ foris aguntur intelligere, quæ eis vel illis ad gaudium, vel nobis ad auxilium pertinet. Sicut enim angelis, ita & sanctis qui Deo assistunt, petitiones nostræ innotescunt in verbo Dei quod cõtemplantur. Vnde & dicuntur angeli orationes & vota nostra offerre Deo: non quia eum doceãt, sed quia eius voluntaté super eis consulendo

de Aug. Angelis, qui sunt apud Deũ, innotescunt petitio nostræ, vt quodam modo eis offerant Deo, & de his cõsulto & quod Deo iubente implẽdum esse cognouerint, hoc vel euidenter vel latenter reportent. Vnde & angelus Thobiæ ait, Cùm oraretis, orationem vestram obtuli Deo. Omnia quidẽ scienda sufficit Deo sua perfectio: habet tamen angelos, id est, angelos, non qui ei quæ nescit annuntient. Non enim sunt vlla quę nesciat, sed bonum eorum est de rebus suis eius cõsulere veritatem: & hoc est quod ei dicuntur nonnulla nunciare: non vt ipse ab eis discat, sed vt ipsi per verbũ eius sine corporali sono nuncient etiam quod voluerit ab eo missi ad quos voluerit, totũ ab illo per suum verbum eius audiẽtes, id est, in eius veritate inuenientes quid sibi faciendum quid, quibus, & quando nunciandũ sit. Nam & nos orantes eum, non eum docemus: quia nouit (per verbum eius) pater vester quid vobis necessarium sit, antequàm petatis ab eo. Nec ista ex parte cognouit: sed futurorum temporalia, atque in eis etiam quid & quando ipsi petituri fueramus: & quos, & de quibus rebus vel exauditurus esset, vel non exauditurus esset, sine initio antè præsciuit. Non ergo dicitur angelus orationes nostras offerre Deo, quasi Deus tunc nouerit quid velimus & quo indigeamus: quæ omnia antequàm fiant, sicut & postquã facta sunt, nouit: sed quia necesse habet rationalis creatura tẽporales causas ad æternam veritatem referre, siue petendo quid erga se siue cõsulendo quid faciat.

In libr. de orando ad deum.

Thobiæ. 12. c. Aug. i lib. 15 de trin. c. 13.

Aug. ibid continue. Mat. 6. d Au. in li. de gratia. nouo et Ve teris test. Au. in li. de gratia no. te. & super illud. Phili. 4. e Gaudete.

Quod dictum est de euangelis attribuit sanctis animabus. G

SI autem angeli à Deo per verbum eius discunt petitiones nostras, & quid de his implendum sit, & quid non: quomodo credamus & animas sanctorum Dei faciem contemplantes, in eius veritate intelligere preces hominũ, & quæ illorum sint vel nõ? Inde est q̃ Deus dicitur exaudire preces nostras, non solũ quãdo effectui mancipat, sed etiã quãdo innotescit curiæ angelorum & sanctarum animarũ vtrum inde futurum sit vel non: & quod cognoscũt in Dei verbo esse, volunt & ipsi, Adeò enim supernæ volũtati adhærent, vt nihil præter eius voluntatẽ queant velle. Intercedunt ergo ad Deum pro nobis sancti: & merito, dum illorũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

merita suffragantur nobis: & affectu, dum vota nostra cu-
piunt implere, quod tamen non faciunt, nisi in voluntate di-
implenda didicerint. Oramus ergo vt intercedat pro nobis
id est, vt merita eorum nobis suffragentur, & vt ipsi vel
bonum nostrum, quia eis volentibus deus vult, & ita fiet.
præmissis cõstat, quòd cum quibusdam misericordius agit
deus, quàm eorum peccata meruerint, scilicet cum mediocriter malis, qui suffragiis ecclesiæ iuuantur.

SI VALDE MALIS DETVR MITIGATIO PŒNÆ.

Distinct. XLVI.

De statu & conditione malorum post mortem.

SED quæritur hic de valde malis, vtrum & ipsi in aliqua pœnarum mitigatione dei misericordiã sentiant, vt minus quam meruerint puniantur. Quidam autumãt nullam reuelationem pœnæ habituros: quod confirmant *Iacob. 2. c* hi, qui nõ fecit misericordiam. Aug. etiam ait, Misericordia *Superfecto natiũ 19.* viæ domini sint misericordia: & veritas, ait, Erga sanctos *Matt. 5.* omnes viæ dei misericordia: erga iniquos omnes veritas: quia & in iudicando subuenit, & ita non deest misericordia: & in miserando id exhibet quod promisit, ne desit veritas. Erga omnes autem quos liberat & condemnat, omnes viæ sunt misericordia & veritas: quia vbi nõ miseretur, vindicat veritas datur. Dicẽs vbi nõ miseretur, dat intelligi aliquando fieri, vbi ipse nõ miseretur. Sed his occurrit *Idẽ Cassiod. super psal. 100. in Ench.* quoque respondens illis qui reproborum supplicia finiri habitura contendunt, ita illorum repellit opinionem, affirmans reprobos perpetuò puniendos, vt eorum supplicia mitigentur aliquatenus non neget. Frustra, inquit, nõnulli æternã damnãdorum pœnam & cruciatus sine intermissione perpetuos humano miserantur affectu, atq; ita futurũ esse non credunt nõ quidem scripturis aduersando diuinis, sed pro suo more dura quæque molliendo, & leuiorem flectendo sententiam

Contra illos qui asserũt malorũ cruciatus terminãdos.

manent in eis terribiliùs esse dicta quã veriùs. Nõ enim (ut) obliuiscetur misereri deus, aut cõtinebit in ira misericordias suas. Hoc qui dẽ in psalmo legitur: sed de *Psal. 76.* intelligitur qui sunt vasa misericordiæ: quia & ipsi non *Rom. 9. b* meritis suis, sed deo miserãte de miseria liberãtur. Aut ad omnes existimant pertinere, nõ ideo necesse est vt cruciationem opmẽtur finiri posse eorum, de quibus dictũ *Matt. 25 d* est, hi in supplicium æternum. Nec hoc modo putetur pœna finem fœlicitas eorum. De quibus ecõtratio dictũ est, qui autẽ in vitam æternam. Sed pœnas dãnatorum certis temporibus existiment (si hoc his placet) aliquatenus mitigari. Et sic quippe intelligi potest manere ira dei in illis, quæ ipsa dãnatio. Hæc enim vocatur ira dei, nõ diuini animi perturbatio: vt in ira sua, id est, manẽte ira sua, nõ cõtineat miserationes suas, nõ æterno supplicio finem dando, sed leuamen adhibendo vel interponendo cruciatibus: quia nec pertinuit ad finiẽdam iram suam, vel post iram suam, sed in ira sua. Quæ si sola esset, alienari à regno dei, & carere summa illa multitudine dulcedinis dei, tam grandis tamen est pœna, vt nec possint nulla tormenta quæ nouimus, comparari: si tamen æterna, ista autẽ sit quamlibet multis seculis longa. Manebit ergo sine fine mors perpetua damnatorũ: & ipsa quoque erit communis, sicut manebit communiter omnibus æterna sanctorum. Ecce ita asserit hic pœnas reproborum non esse finiendas, quod nõ improbat, si dicatur supplicio alicui quod leuamen adhiberi. Vnde non inconuenienter potest, deum etsi iustè id possit, nõ omnino tantũ malos in futuro quãtum meruerunt: sed eis aliquid pœnæ cumeunque mali sint, de pœna relaxare.

Determinant præmissas authoritates. B

QVOD ergo dictum est, iudicium sine misericordia illi qui non fecit misericordiã: ita intelligi potest, quia damnationis fiet illiqui non fecit misericordiam, hoc quod fuit sine misericordia. Vel fiet iudicium ei sine misericordia liberante & saluante: qui tamen in aliqua pœnæ cruciatione misericordiam dei sentiet. Itacũm dicitur misericordia hic, iudicium in futuro: nõ negat quin in futuro sit misericordiæ effectus, & in electis qui per misericordiam omni miseria liberabũtur, & in reprobis qui minus

Universidad de Deusto
Biblioteca

quàm meruerint cruciabuntur. Sed hîc non sine causâ dictum est fieri Dei misericordia, & iudicium in futuro: quia & hîc multis modis miseretur Deus, quibus non miserebitur ibi.

Lucæ 5. c Vocat enim Deus nûc peccatores & iustificat, quod tunc non faciet: & tunc reddens singulis secundum merita sua, manifestè iudicabit, qui nûc occultè iudicat. Cuius occulti iudicii (vt ait Aug.) intelligitur pœna qua quisq; vel exercetur ad purgationem, vel admonetur ad conuersionem: vel etiam contemnit, excæcatur ad dânationem. Occultum ergo iudicium Dei pœna dicitur: quia iudicat purgâdo, cõuertendo, vel excæcando. Iudicia quoque Dei interdum appellâtur dispositiones eius de omnibus rebus. Vnde, Quam incomprehensibilia sunt iudicia eius. Et, iudicia eius abyssus multa. Sub iudicio autem quo in futuro iudicabit, intelligitur sententia qua dicis, qua ventilabitur area, id est, diuidentur localiter boni à malis ministerio angelorum: & isti in vitam ducentur, illi in supplicium mittentur, qui nunc simul mixti sunt.

De occulto iudicio dei. super Psal. 8.

Rom. 11. d

Psal. 35.

De sententia iudicis.

Mat. 25. c

C

De iustitia & misericordia Dei.

SED quomodo iustitiam Dei & pietatem, id est misericordiâ suprà Cassiodorus duas esse res dixit, quæ simul adiunctæ sunt iudicio Dei: Iustitia enim Dei & misericordia nõ duæ res sunt, sed vna res, id est, vna diuina essentia, vt cut suprà pluribus authoritatibus ostensum est. Quia ergo Deo aliud esse misericordẽ, quâ misericordiam: nec iustum quâ iustitiam, sed idẽ prorsus. Nec aliud est ei esse misericordem, quâ iustum: vel misericordiam, quâ iustitiam: sed omnino idem: quia nõ denominatiuè, sed essentialiter hæc de Deo dicũtur. Cur ergo dicit scriptura de operibus Dei, quædam esse misericordiæ, quædã iustitiæ? Si enim iustitia & misericordia est quæcũque sunt opera misericordiæ, efficiuntur iustitiæ, & ecõuerso. His responderi potest sic, alia executionibus quibus huiusmodi operum fiũt distinctionem, vel alia misericordiæ, alia iustitiæ, alia bonitati attribuuntur: non diuersitas subiacentis, id est, rei his vocabulis significatæ, sed primitur, sed varietas sensuum & affectuũ in creaturis monstratur. Cùm enim dicitur Deus iustus vel iustitia, effectus diuina prædicatur: & etiam ꝙ ipse sit distributor, & iudex meritorium intelligi datur. Ita & cùm dicitur misericors esse

De operib⁹ iustitiæ & misericordiæ & bonitatis dei. Respõsio.

diuina prædicatur: & insuper quòd ipse sit miserorũ liberator intelligi datur. Similiter cum dicitur bonus, essentia diuina prædicatur. Et cũ dicitur deus, & insuper author omnium bonorũ ostẽditur. Ita & cùm dicitur deus, essentia diuina prædicatur, & ipse timendus ostenditur. Inde ergo quæ dicuntur opera misericordiæ, quædã iustitiæ dicuntur: non quin tota essentia hæc & illa operetur. & quin hæc & illa sint omnia essentiæ, quæ dicitur misericordia & iustitia: sed quædam sunt quibus ostenditur iudex & æquus distributor, quædam quibus ostenditur miserator. Misericors dicitur in natura, miserator in exhibitione. Et in quibusdam operibus dicitur effectus esse misericordiæ, in quibusdam effectus iustitiæ: nõquòd aliud efficiat iustitia, aliud misericordia dei, si ad essentiam referas: sed quia ex quibusdam effectibus intelligitur iudex, ex quibusdam misericors (vt quibusdã placet) iustus & misericors. Sed secundum hoc occurrit quæstio, quomodo ex aliis ostendatur iustus, & ex aliis misericors, cum sit idem ei esse iustum & esse misericordem. Si enim secũdum eandem rationem dicitur iustus & misericors, ex eo opere quo intelligit iustus, intelligitur misericors, & econuerso. Sed dixi suprà, quia cũ dicitur deus iustus & misericors: ita eadem diuina essentia significatur, & secundum eã idẽ prædicatur, vt etiã quædam ipsa intelligantur. Intelligimus enim per hoc eũ esse misericordem & iustũ iudicem. Quod euidenter Orige. ostẽdit super Hieremiam, Omnia quæ dei sunt, Christ⁹ est: Ipse sapientia eius, ipse fortitudo, iustitia, sanctitas, ipse prudẽtia, ipse veritas. Quibus vnũ sit in subiacenti pro varietate sensuum, diuersis occupatur vocabulis. Aliud enim significat sapiẽtia, aliud iustitia. Quando enim sapientia dicitur, disciplinis te diuinis humanarúmque rerũ instruere intelligiẽ. Quamuis iustitia, distributor vel iudex meritorum insinuatur. Ita & prudentia cùm dicitur, doctor, & demõstrator bonarum malarum rerum, vel neutrarum intelligitur.

Super Hieremiam. ca. 10 super illud Qui fecit terram in for.

Authoritatibus probat quædam iustitiæ, alia misericordiæ, alia bonitati atribui. D

QUOD autem quædam opera misericordiæ, quædam iustitiæ, quædam bonitati attribuantur, in scripturis fa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cile est reperire. Et de misericordia quidē, & iustitiā manifestum est de bonitate verò & misericordia amplius latet.

Super psal. 135. Sed Aug. docet illa opera propriè ad misericordiā pertinere quib⁹ aliqui à miseria liberantur. Ad bonitatem verò solum illa, sed facturam & gubernationem naturalium

Idem super psal. 32. dicens, Ad misericordiam pertinet, quòd à peccatis mundat & de miseria liberat: Ad bonitatem verò, quòd cæli & terram & omnia valde bona creauit vt essent. Idem, Cæli non indigent misericordia, vbi nulla est miseria: & in terra hominis abūdat miseria, & superabūdat dei misericordia. Miseria ergo hominis & misericordia dei plena est terra, at cæli, qui nō indigent misericordia, indigent tamen regēte domino. Omnia enim indigent domino, & misera & fœlicia, quia sine illo miser non subleuatur, fœlix nō regitur. Item alibi, Misericordia est erga miseros, bonitas erga quoslibet.

Idem super Iud, Secūdum misericordiā tuam memento mei. Interdū tamen misericordia largè accipitur, vt bonitas.

Quomodo vniuersæ viæ domini dicantur misericordia & veritas.

POST hæc considerari oportet ex quo sensu vniuersæ viæ domini dicantur misericordia & veritas. Hoc multiplicē recepit expositionē. Vniuersæ enim viæ domini misericordia & veritas quib⁹ ad nos venit, vt ait Aug. super

Psal. 24. Psal. intelligūtur duo aduētus. Primus, in quo manifestam & multiplicem misericordiam nobis exhibuit: & secundus in quo requirendo merita iustitiā exhibebit. Vniuersæ etiam viæ domini, id est, quibus ad dominū ascēdimus, sunt iustitia, qua à malo declinamus: & misericordia quā bonum facimus. In his enim duob⁹ omne bonū meritū inclu-

Ad psal. 100. ditur. Sed cum superius. Catsio. dixerit, in his duobus omnia opera dei includi, meritò quæri potest, an in omni opere domini hæc duo mutuò sibi iungātur. Quibusdā placuit non in omni opere domini hæc duo cōcurrere, secundū quod dicō: nam secūdum essentiam nōdiuiditur misericordia a iustitia, sed vnum est. Verūm secundū effectum non in omni opere domini dicūr esse misericordiā & iustitiam, sed in quibusdam fatentur tantūm misericordiam, in aliis iustitiam, atque in aliis misericordiam & iustitiam. Fatentur tamen dominum omnia quæ fecit misericorditer atque & iustè, referentes rationem dicti ad dei voluntatem, quæ

tia est, & misericordia: non ad effectus misericordiæ & iustitiæ, qui sunt in rebus. Aliis autē videtur quod sicut dicitur omnia opera sua iustè facere & misericorditer: ita credendum sit in omni opere dei iustitiam esse & misericordiam, id est, clementiam, secūdum effectum vel signum quia nullum opus dei est, in quo non sit effect⁹ vel signum iustitiæ & clementiæ, siue occultæ, siue apertæ. Aliquādo est manifesta est clementia siue benignitas, & occulta æquitas, aliquando econuerso.

DE SENTENTIA IVDICII.

Distinct. XLVII. A

QUæret etiam quæri qualiter dabitur iudicij sententia. Sed quoniam est perspicuum id explicare. Non enim scriptura aperte definit an voce illa proferantur, Venite benedicti: vel maledicti: an virtute iudicis ita fiet, conscientis singulis astantibus: vt modo dicitur futurū, vt iudicis potentia effectus ipsius dictione significetur. Illa etiam, Esurij, sitiui, hospes fuisti mihi māducare, huiusmodi, magis cōscientiæ commenda plurimi putant quàm verbis: quia Apostolus in momēto & in ictu oculi mysterium cōsummandum tradit. Sed illud ad resurrectionis statum tantùm referūt, non ad iudicium: qui aliis iudicij sententiam, & malorum increpationes, & bonorum præmia verbis exprimenda asserunt.

De iudicio extremo quātū ad modū secūdum quē dabitur. *Mat. 25. d Ibidem.* *1. Cor. 15. g.*

Quòd iudicabunt sancti, & quomodo. B

NON autem solus Christus iudicabit, sed & sancti cum eo iudicabunt nationes. Ipse enim Apostolis ait, Sedebitis & vos super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel. Nec est putandum quòd duodecim Apostolis tā solis hoc promiserit Christus. Vbi enim sedebit Paul⁹, qui omnibus laborauit, sinon ibi sedebunt nisi duodecim? Duodecim ergo sedes perfectio tribunalis, id est, vniuersa iudicantium intelligitur, scilicet omnes perfecti, qui Christo omnib⁹ secuti sunt Christū. Per duodecim trib⁹ vniuersas iudicandorum. Iudicabunt verò eos sancti, nō modo cooperatione, sedetiā authoritate & potestate. Vnde, Gladios ancipites in manibus eorum, id est, sententia de bonis & malis in potestate eorum. Si verò quæritur, quæ erit eorum potestas vel authoritas in iudicādo. Puto nō antè posse sciri, quàm videantur, nisi diuina reuelatione quis didicerit.

Sapiē. 3. b *Mat. 19. d* *De duodecim sedib⁹* *1. Cor. 15. b.*

Mat. 19. b *Mat. 10. d* *Psal. 149.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

De ordinibus eorum qui iudicandi erunt.

Super Iob libr. 26. cap. 24. ERVNT autem quatuor ordines in iudicio. Duo quippe sunt partes, electorum scilicet & reproborũ, vt Gregorius in moralibus ait. Sed boni ordines eisdẽ singulis partibus continent. Alij enim iudicantur, & pereunt alij nõ iudicantur, & pereunt. Alij iudicantur, & regnant alij non

Mat. 25. c dicantur, & regnãt. Iudicantur & pereunt, quibus dominus ea inclamatione dicetur, Esuriui, et nõ dedistis mihi manducare, &c. Non iudicantur, & pereunt, quibus dominus

Ioan. 3. c Qui nõ credit, iam iudicatus est. Eorũ enim damnatio ecclesiæ nota est & certa. & ideo dicũtur tũc non iudicandi,

Eccl. 2. b quia ad conspectũ districti iudicis cũ aperta dãnatione infidelitatis accedent. Qui verò professionem fidei sine operibus habẽt, iudicabũtur & peribũt, id est, redarguũtur peccant. Qui verò nec fidei sacramẽta tenuerunt, increpationem iudicis in se fieri nõ audient: quia infidelitatis suæ reatu præiudicati, eius quẽ despexerãt inuectione redargui non merentur. Illi autẽ salte verba iudicis audiẽt, qui eius fidem verbo tenuerũt. Illi autẽ in dãnatione sua æterni iudicis verba percipiẽt, quis eius reuerẽtiã nec verbo tenuerunt: & ideo illi iudicãdi, sed isti nõ iudicãdi electi.

Mat. 25. c Ex electorũ verò parte alij iudicãtur, & regnãt, scilicet qui vitæ maculas lachrymis tergũt, & eleemosynarũ fructuosa actione operiunt: quibus iudex veniens in dextera collocatis dicet, Esuriui, & dedi. mi. man. Alij autem nõ iudicantur, & regnant qui etiam præcepta legis perfectione vincunt,

Esaiæ 3. c tum transcendunt: quia non hoc solum quod lex præcipit

Prou. 31. c implere contenti sunt, sed & quod ad perfectionem conducit

Iob. 36. a litur, implere studeant. De quibus propheta ait, Dominus ad iudicium veniet cum senatoribus populi sui. Et Salomon de ecclesiæ sponso loquens ait, Nobilis in portis vir eius quando sederit cum senatoribus terræ. Et Iob ait, Non accipiet personas principum, & non cognouit contra pauperem quod fortior sit exactor. Hinc & Dominus ait, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Hinc Psalmista ait, Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum. Hinc Dauid ait, Deus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis. Iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio. Exaltabuntur in iustitia pauperes populi, & humiliabuntur diuites in paupertate sua. Hinc Dominus ait, Væ vobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram. Hinc Dominus ait, Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Hinc Dominus ait, Væ vobis qui saturati estis nunc, quia esurietis. Hinc Dominus ait, Væ vobis cum benedixerint vobis homines. Hinc Dominus ait, Væ vobis qui habetis consolationem vestram. Hinc Dominus ait, Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Hinc Dominus ait, Væ vobis qui saturati estis nunc, quia esurietis. Hinc Dominus ait, Væ vobis cum benedixerint vobis homines. Hinc Dominus ait, Væ vobis qui habetis consolationem vestram. Hinc Dominus ait, Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Hinc Dominus ait, Væ vobis qui saturati estis nunc, quia esurietis. Hinc Dominus ait, Væ vobis cum benedixerint vobis homines. Hinc Dominus ait, Væ vobis qui habetis consolationem vestram. Hinc Dominus ait, Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Hinc Dominus ait, Væ vobis qui saturati estis nunc, quia esurietis. Hinc Dominus ait, Væ vobis cum benedixerint vobis homines.

dicitur, Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno eius. *Apo. 3. d. Gregorius.*

Christus dominus cum patre, in throno sedit: quia post passionem certamen & resurrectionis palmam, quòd patri esset æqualis omnibus claruit. Nobis vero in throno filij sedere, & per eiusdem filij potestate iudicare. Quia enim iudicandi principatum ex eius virtute percipimus, quasi in throno eius residemus. Ex his apparet quòd etiam perfectiores sancti cum Christo iudicabunt potestate: & quare quidam dicuntur iudicandi, alij non iudicandi.

De ordine iudicij & ministerio angelorum. D

CVM autem in euãgelio legatur quòd dominus mittat angelos suos qui colligent de regno eius omnia scanda *Mat. 13. f.* & mittent iniquos in caminum ignis. Et item, Exibunt *Mat. 24. c* angeli, & separabunt malos de medio iustorum. & mittent eos in caminum ignis. Et iterũ, Mittet angelos suos cum tuba, & congregabunt electos à quatuor ventis. Et propheta dicit, Congregate illi sanctos eius. Ministerio angelorũ *Psal. 49.* credendum non est. Domino enim veniẽte ad iudicium: præcedet ante eum ignis, quo comburetur facies terræ huius: & peribit cælum & terra, non secundũ substantiam, sed secundũ speciem quæ immutabitur: cælũ quippe æthereum, non æthereum. Tantùm enim ascendet ignis diluuio, quantùm ascenderunt aquæ in diluuio. Ille autẽ ignis malis qui reperti fuerint vini, erit consumptio: bonis verò non, vt ait Augustinus. Hoc erit incendiũ mũdi sanctis, *De ciui. dei li. 20.* quod caminus tribus pueris. In quibus si aliquid purgandũ *c. 18.* est, per illum ignem purgabitur. Alis verò nullã ingerebat molestiam. Purgato vero per ignem mundo, & ad iudicium veniente domino emittetur vox illa magna, qua resurgent omnes mortui: & tunc ministerio angelorũ ventila *Mat. 3. c* buntur terra, quia boni congregabuntur ibi de quatuor partibus mũdi angelico ministerio: quò & rapientur obuiã Christo in aera, reprobis in terra quam dilexerũt remanẽtibus. *Luca 3. d.* Hinc præconia illa bonorum (Esuriui, & dedistis mihi manducare: & increpationes illæ malorum, Esuriui, & non dedistis mihi mand. &c.) proferẽtur vel sonovocali, vel alio modo. Denique proferetur sententia super vtrosque, Ve- *1. The. 4. d* nite benedicti: &, Ite maledicti, & cæt. Et ministerio ange- *Mat. 25. c* *Idem 13. f.*

Universidad de Deusto Biblioteca

lorum virtute dei cooperante mittentur mali in caminum ignis, hoc est, in infernum.

Si post iudicium dæmones præerunt hominibus ad puniendum.

ET solet quæri, Vtrum in inferno malis ad puniendum præsint dæmones post iudicium, quos carnifices tortoresque animarum scriptura appellat. Apostolus dicit, quod
1. Cor. 15.
Christus tunc enacuabit omnem principatum, & potestatem, & virtutem. Dum enim durat mundus, angeli angelis, dæmones dæmonibus, homines hominibus præsunt. Sed omnibus collectis, iam omnis prælatio cessabit. Hinc quidam putant post iudicium dæmones non habere potestatem cruciandi homines, sicut modò. Sed vt dæmones virtute dei cruciari sine creaturæ ministerio asserũt, sic reprobos homines ibi non per operationem dæmonũ, sed virtute diuina tantùm æternis subiici cruciatibus. Præmissa tamen authoritas non id cogit sentire: quæ etsi asserat tunc nec dæmones dæmonibus, nec homines hominibus præesse, non definit tamen an dæmones præsint hominibus ad torquendũ. Vnde quibusdam videtur eos sic extare hominibus tortores in pœna, sicut extiterunt incentores in culpa.

DE FORMA IVDICIS. A
Distinct. XLVIII.

De forma & potestate iudicis.

SOlet etiã quæri in qua forma Christus iudicabit. In forma vtique serui iudicabit: quæ omnibus in iudicio apparebit, vt videant mali in quem pupugerunt. Diuinitatem verò eius mali non videbunt. Vnde Esaias, Tollatur
Esa. 26. b
impius, ne videat gloriam dei. Humanitatem videbunt, vt
Secũdum 70.
timeant: diuinitatẽ verò non, ne gaudeant. Diuinitas enim sine gaudio videri non potest. B

Qualis apparebit tunc in forma serui.

SED cùm in forma humana constet eum appariturum, quæritur an in forma illa gloriosa appareat, sicut verè est, an in forma qualis in passione extitit. Quidam putant malis talem videri, qualem crucifixerunt, id est, infirmum:
Zach. 12.
quia dicit scriptura, vt videant in quem pupugerunt. Sed
Super Io.
apertè Augusti. dicit formam serui glorificatam, à bonis & malis tũc videri: sic, Cùm in forma serui glorificata iudicem viderint boni & mali, tolletur impius, vt non videat claritatem dei de qua deus est: quam soli mũdo corde videbunt: quod erit eis vita æterna. Forma ergo humana in Christo glorificata videbitur à cunctis: vnde & Christus dicitur iudicaturus, quia filius hominis est. Ita enim legitur in euangelio Ioannis, Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Non quòd ipse ex virtute hominis sit iudicaturus, vel quòd ipse solus sine patre & spiritu sancto sit iudiciũ facturus: sed quia ipse solus in forma serui iudicans bonis & malis videbitur. Cùm ergo pater non iudicet quenquam, sed omne iudicium dedit filio: non ita intelligendũ, quasi filius solus iudicet, & non pater: sed quia forma filij humana cũctis in iudicio apparebit, non in forma infirma, sed gloriosa. Iudicabit aũt ex virtute diuinitatis, nõ sine patre & spiritu sancto, & apparebit terribilis malis, & mitis iustis. Erit enĩ terror malis, & lumen iustis.

& tract. de tri. li. 1. c. 13. 16. & 17. Qu. re Christus dicitur iudicaturus
Ioan. 5. d

Quare secundum formam serui dicitur Christus suscitaturus corpora. C

ET sicut dicitur Christus secundum formam serui iudicaturus, propter causam præmissam: ita etiã dicitur suscitaturus corpora mortuorũ, secundũ humanitatẽ, cùm tamẽ virtute diuinitatis sit suscitaturus, non humanitatis. Sed ratione illud dicitur, quia in humanitate suscepit quod causa est nostræ resurrectionis, id est, passionẽ & resurrectionẽ. Vnde ascribitur secũdũ hominẽ suscitatio mortuorũ. Vnde Aug. Per verbũ filiũ dei fit animarũ resurrectio. Per verbum factum in carne filiũ hominis fit corporũ resurrectio. Itẽ, Viuificat & suscitat corpora non pater, sed filius secundũ dispensationẽ humanitatis: in qua minor patre est Christus. Ergo quòd est filius dei, est vita quæ viuificat animas: in eo quod est filius hominis, iudex. Ecce secundũ formam humanitatis dicitur suscitaturus corpora, & iudicaturus. Iudicaturus autẽ, quia illa forma cũctis in iudicio apparebit: & suscitaturus, quia in eadem forma meritũ & causam resurrectionis nostræ suscepit. Et quia secundũ eandẽ formã vocem dabit, qua mortui de monumẽtis resurgent & procedẽt. Christus tamen quòd deus est, viuificat animas, nõ pater tãtum:

Ioan. 5. e Super Ioan. tract. 23. ibidẽ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia non tantùm pater vita est, sed & filius cum eo, & spiritus sanctus eadem vita est, quæ pertinet ad animã, non ad corpus. Corpus enim non sentit vitam sapientiæ, sed anima quæ illuminatur à lumine æterno. Licet ergo Christus potentia diuinitatis viuificet animas, & suscitet corpora, & iudicet: non ocioſè tamen & præter rationem ei secundum formam dei tribuitur viuificatio animarum, & secundum formam serui iudicium, & resuscitatio corporum.

De loco iudicij.

Iohel.3.a PVTANT quidam dominum descensurum in vallem Iosaphat in iudicio: eò quòd ipse per Iohelem prophetam sic loquitur, Cõgregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Iosaphat, & disceptabo ibi cum eis. In cuius expositione ita reperi. Hoc quidẽ pueriliter intelligitur, q̃ in valle quæ est in latere montis Oliueti, descensurus sit dominus ad iudiciũ, quod friuolum est. Quia non in terra

Mat.24.c sed in spatio huius aëris sedebit contra locum mõtis Oliueti, ex quo ascendit. Et sicut Ioannes Chrysostomus dicit, Angeli deferent ante eum signum crucis: vnde in euangelio veritas dicit, Et tunc apparebit signum filij hominis, &c. Iosaphat, autem interpretatur iudiciũ domini. In valle ergo Iosaphat, id est, iudicij domini congregabũtur omnes in-

2. Thes.3. pij. Iusti verò non descendẽt in vallem iudicij, id est, damnationem: sed in nubibus eleuabuntur obuiam Christo.

De qualitate luminarium, & temporis post iudicium.

Luc.21.c. VENIENTE autem ad iudicium domino in fortitudine & potestate magna, sol & luna dicuntur obscurari,

Mat.24.c non sui luminis priuatione, sed superueniẽte maioris luminis claritate. Virtutes quoque cælorum, id est, angeli dicuntur moueri: nõ metu damnationis, vel aliqua perturbatione pauoris, sed quadam admiratione eorum quæ videbunt.

Iob 26.c. Vnde Iob, Columnæ cæli pauent aduentum eius. Ante verò iudicij sol & luna eclipsim patientur, sicut Iohel testatur dicens, Sol cõuertetur in tenebras, & luna in sanguinem

Iohel. 2.g. antequã veniat dies domini magnus & horribilis. Magnus verò dicitur propter magna quæ ibi fient. Cùm autem factum fuerit cælum nouum & terra noua, tunc erit lux hebdomadum

Esa. 30.f. sicut lux solis testãte Esaia, Et erit lux solis septẽpliciter, sicut

lux septem dierum: quia quantùm luxit sol in prima conditione septem dierum ante peccatum primi hominis tantùm lucebit post iudiciũ. Minorata enim fuit lux solis & lunæ aliorúmque syderum per peccatum primi hominis. Sol tunc recipiet sol mercedem sui laboris, quia septẽpliciter lucebit: & tunc nõ erit vicissitudo diei & noctis, sed vna dies. Vnde Zacharias, Et erit dies vna quæ nota est domino, nõ dies neque nox: & in tempore vesperæ erit lux: *Zacha. 14.b.*

non tunc non erit varietas diei & noctis quæ modò est, sed continua dies & lux. Esaias tamen videtur dicere, quod tũc *Esa.60.d* non lucerat sol vel luna, loquens congregationi sanctorum. Non erit ibi, inquit, amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te: sed erit tibi dominus in lucẽ sempiternam. Sed his verbis non negat solem & lunam tunc lucere, sed significat his qui tunc erunt in æterna beatitudine, nullum lucis vsum præstare. Quia vt ait Hieronymus, per eundem locum, Cæli & terræ, solis atque lunæ nobis cessabit officium, & erit ipse dominus lumẽ suis in perpetuum. Potest etiam intelligi illud Esaiæ ea ratione dictũ, quia sol & luna tunc non habebũt ortum & occasum sicut nunc. Vnde Isidio. illud Esaiæ quasi exponens, ait: Post iudicium sol laborís sui mercedem suscipiet. Vnde propheta, lucebit septempliciter, & non veniet ad occasum nec sol aut luna: sed in ordine quo creati sunt stabunt, ne impij in *De ordine creaturarum.1.cap 5.* tormentis sub terra positi, fruantur luce eorum. Vnde Augustinus, Sol & luna steterunt in ordine suo. Licet apertè dicit solem & lunam tunc lucere, sed stabiliter permanere: vbi tamen significat infernum esse sub terra. Si verò quæritur *Esa. 30.f* quis sit vsus lucis solis & lunæ tunc: Fateor me ignorare, *Abac.3.e* quia in scripturis non memini me legisse.

DE DIFFERENTIA MANSIONVM in cœlo & in inferno.

Distinct. XLIX. *De statu et conditione bonorũ post iudicium*

POst resurrectionẽ verò facto vniuerso impletóque iudicio, suos fines habebũt ciuitates duæ: vna Christi, alia diaboli, vna bonorũ, altera malorũ: vtraque tamẽ cælorum & hominum. Istis volũtas illis facultas nõ po-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aug. in Ench. ca. 111. terit esse peccandi, vel vlla conditio moriendi. Istis in æterna vita fœliciter viuẽtibus, illis infœliciter in æterna mor-te sine moriendi potestate durantibus: quoniam vtrique sine fine. Sed in beatitudine isti, alius alio præstabiliùs: in mi-seria verò illi alius alio tolerabiliùs permanebunt. Et hùius ap-paret quòd sicut bonis differẽter glorificabũtur, alij magis alij minùs: ita & mali differenter in inferno punientur. Se-

Ioã. 14. a cut enim in domo patris, id est, in regno cœlorũ mansiones multæ sunt, id est, præmiorũ differentiæ: ita & in gehenna diuersæ sunt mansiones, id est, suppliciorum differentiæ.

10ã. Chrys. sup. Omnes tamen æternam pœnã patientur, sicut omnes e-lecti eundẽ habebũt denariũ, quem paterfamilias dedit o-

Mat. 20. nibus qui operati sunt in vinea. Nomine denarij aliqui omnibus electis cõmune intelligitur, scilicet vita æterna.

1. Cor. 15. c deus ipse quo omnes fruẽtur, sed impariter. Nam sicut in differẽs clarificatio corporũ, ita differẽs gloria erit animarũ. Stella enim à stella, id est, electus ab electo differt in claritate mẽtis & corporis. Alij enim aliis vicinùs clarius-que dei speciẽ contẽplabuntur: & ipsa cõtemplandi differentia

Mat. 20. diuersitas mansionum vocatur. Domus ergo est vna, id est denarius est vnus: sed diuersitas est ibi mansionũ, id est differentia claritatis: quia vnum est summũ bonũ beatitudo & vita omniũ, id est, deus ipse. Hoc bono omnes electi per-

1. Corint. 14. d fruẽtur, sed alij aliis plenius. Perfruentur autẽ videndo per-

Ioã. 17. c speciem, nõ per speculum in ænigmate. Habere ergo vitam est videre vitam, id est, cognoscere deum in specie. Vnde veritas ait in euangelio, Hæc est vita æterna, vt cognoscant te verum deum, & quem misisti Iesum Christum: esse enim & solum verum deum, hoc est, habere vitam, id est, cognoscere te, non est ipsa cognitio, quæ tu es, sed per cognitionem habere bonum, quod tu es, id est, vita. &

Si omnes homines velint esse beati.

SOLET etiam quæri de beatitudine, vtrum eam omnes velint, & sciant quæ sit vera beatitudo. De hoc Augustin. in lib. 15. de Trin. ita differit. Mirum est cùm capessen-

Cap. 4. dæ retinendæque beatitudinis voluntas vna sit omnium, vnde tanta existat de ipsa beatitudine rursùs diuersitas voluntatum: non quòd eam aliquis nolit, sed quòd nõ omnes

ntrint. Si enim eam omnes noscerent, non ab aliis pu-re esse in virtute animi, ab aliis in voluptate corporis, lis atque aliis alibi atque alibi. Quomodo ergo omnes quod non omnes sciunt? Quis potest amare quo ne *Ibidẽ pau lo post.* cut suprà disputauit? Cur ergo beatitudo amatur ab ibus, nec tamen scitur ab omnibus? An fortè sciũt om ipsa sit, sed non omnes sciunt vbi sit, & inde cõten An fortè falsum est quod pro vero posuimus, beatè omnes homines velle. Si enim beatè viuere est (verbi) secundum animi virtutem viuere: quomodo beatè vult, qui hoc non vult? Nónne verius dixerimus, Ho-le non vult beatè viuere quia non vult secundum vir-viuere: quod solum est beatè viuere? Non ergo om-beatè viuere volunt, imò pauci hoc volunt: si non est viuere, nisi secundum virtutem animi viuere, quod nolunt. Itáne falsum erit, vnde nec ipse Cicero dubi- *Cicero in* Ast enim, Beati certè omnes esse volumus. Absit vt *Hortẽsio.* falsum esse dicamus. Quid ergo? An dicendum est, etiã aliud sit beatè viuere, quàm secundum virtutem ani-uere: tamen & qui hoc non vult, beatè viuere vult? quidem hoc videtur absurdum. Tale enim est ac si ur: qui non vult beatè viuere, vult beatè viuere. Istam ntiam quis audiat? quis ferat? & tamen ad hanc cõ necessitas. Si omnes beatè viuere velle verum est, & *Ibidẽ c. 5.* omnes volunt sic viuere: quomodo solùm viuitur bea- *in prin. c.* illud ab his angustiis poterit nos eruere, si dicamus esse beatè viuere, nisi viuere secundum delectationem & ideo falsum non esse quòd omnes beatè viuere ve-quia omnes ita volunt vt quenque delectat? Sed id qui falsum est. Velle enim quod non deceat, est esse miser Nec tam miserum est nõ adipisci quod velis, quàm ci velle quod non oporteat. Quis ita cæcus sit, vt di-quem ideo beatum, quia viuit vt vult, cùm profectò miser esset, minùs tamen esset, si nihil eorumquæ per voluisset, habere potuisset. Mala enim voluntate ala miser quisque efficitur: sed miserior, cùm desi-malæ voluntatis impletur. Quapropter quoniam ve-est, vt omnes homines esse beati velint, idque arden-amore appetant & propter hoc cætera quæcunque

Universidad de Deusto
Biblioteca

appetant: nec quisquam potest amare, quod omnino quid vel quale sit nescit: nec potest nescire, quid sit, quod se vel le scit: sequitur vt omnes beatam vitam sciant. Omnes autem beati habent quod volunt, quanuis non omnes qui habent quòd volũt continuò sint beati. Cõtinuò autem mali sunt, qui vel non habent quod volunt, vel id habent quod non rectè volunt. Beatus ergo non est, nisi qui & habet omnia quæ vult, & nihil vult malè. Ille quippe beatè viuit, qui viuit vt vult, nec malè aliquid vult. Cùm ergo ex his duobus constet beata vita, licet in malis sit aliquis bonus, non tamen nisi finitis omnibus malis est beatus. Cùm ergo ex hac vita, qui in his miseriis fidelis & bonus est, veneritad beatam vitam: tunc erit verè, quod nunc nullo modo esse potest, vt sic homo viuat quomodo vult. Non enim ibi volet malè viuere, aut volet aliquid quod deerit aut deerit aliquid quod voluerit. Quicquid amabitur aderit, nec deerit quod non aderit. Et omne quod ibi erit, bonum erit, & summus deus, summum bonum erit: & quod est omnino beatissimum, ita semper fore certum erit. Beatos autem esse se velle omnium hominum est. Beatos se esse velle omnes in corde suo vident, nec tamẽ omnium est fidei, quo ad beatitudinem peruenitur.

Quis sit beatus c. 3 eiusdem c 7. eiusdẽ.

Si quid de deo cognoscit aliquis, quod ibi non intelligant omnes. c

SOLET etiam quæri, Vtrum aliquid de deo cognoscat aliquis magis meritus, vt Petrus: quod non cognoscat aliquis minus meritus, vt Linus. Pluribus videtur quòd omnia de Deo ad beatitudinem spectantia omnes communiter electi cognoscãt, sed differenter. Nihil enim in Deo nosci bile maius dignius que videtur, quam eum intelligere trinum & vnum. Hoc autem omnes tunc per speciem cognoscent. Vnde sequitur, vt non sit aliquid beatitudini pertinens incognitum alicui beatorum. Omnes ergo cunctã illa videbunt, quorum cognitio seruit beatitudini: sed in modo videndi different. Alius enim alio magis, alius alio minus fulgebit.

1. Cor. 15. c

De paritate gaudij. p

SOLET etiam quæri, An in gaudio dispares sint, sic

in claritate cognitionis differunt. De hoc Aug. ait, Mul tæ mansiones in vna domo erunt, scilicet variæ præmiorum claritates. sed vbi deus erit omnia in omnibus, erit etiã in omnes claritate per gaudium: vt quod habebunt singuli, cõ mune sit omnibus: quia etiam gloria capitis omniũ erit per membra charitatis. Ex his datur intelligi, quòd per gaudiũ quod habebunt, etsi disparem, cognitionis claritatẽ quia claritatem quæ in singulis erit perfecta, tãtùm quisque habebit de bono alterius, quãtum gaudebit si in seipso habeat. Sed si par erit cunctorum gaudiũ, videtur quòd par sit omnium beatitudo: quod constat omnino non esse. Ad hoc dici potest, quòd beatitudo par esset si ita esset par gaudium, vt etiam par esset cognitio: sed quia hoc non erit, sequetur paritas gaudij paritatẽ beatitudinis. Potest etiam dici per gaudium, vt non referatur paritas ad intensionem affectionis gaudentium, sed ad vniuersitatem rerum quibus lætabitur: quia de omni re vnde gaudebit vnus, gaudebunt omnes.

In libr de ciuit. dei in lib de virg. c. 26.

Si maior sit beatitudo sanctorum post iudicium. E

POST hoc quæri solet, Si beatitudo sanctorum maior futura post iudicium quã interim. Sine omni scrupulo credendum est eos habituros maiorẽ gloriam post iudicium quã ante: quia & maius erit gaudium eorum, vt suprà dictum est Aug. & amplior erit eorũ cognitio. Vnde Hiero. in hoc iudicio ampliorem gloriam suæ claritatis deus debebit electis. Si quẽ mouet quid opus sit spiritibus deificorum corpora sua in resurrectione recipere, si eis postea corporibus summa beatitudo præberi: difficilis quæstio est, nec potest à nobis perfectè definiri. Sed tamen certum nõ est, & raptam à carnis sensibus hominis mẽtẽ, & à mortem ipsa carne depo sita nõ sic videre posse incõmutabilem substãtiam, id est, deũ sicut sancti angeli vidẽt, alia lætẽtiori causa: siue ideo quia ineſt ei naturalis qui dam appetitus corpus administrãdi, quo retardatus quodã modo, ne tota intẽtione pergat in illud summũ cælũ, donec ille spiritus conquiescat. Porrò si tale sit corpus, cuius sit facilis & grauis administratio, sicut hæc caro quæ corrũpitur, multo magis auertitur mens ab illa visione summi

Super Oseæ. 6. super illud. Viuificabit nos post tres dies. Super Gene. ad lib. 21. ca. 35.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cæli. Proinde cum hoc corpus iam non animale, sed spiritus
1. Cor. 15. f le receperit æquata angelis, habebit perfectum naturæ suæ
modũ, obediens & imperans, viuificata, & viuificans, tam
ineffabili facilitate, vt sit ei gloriæ, quod fuit saeculum.

SI MALIIN INIERNO.

peccabunt. A

Dissimil. I.

De statu et cõditione dãnatorum & malorum post iudicium & quãtũ ad rõnem & uolũtatẽ. Ench. c. 111. Soluit secundũ diuersos uls. de ff. ad Petrũ. cap. 3. 26.

HIC oritur quæstio ex præmissis ducẽs originem. Si
prà enim Aug. loquens de malis in inferno dãnan-
& bonis in cælo glorificatis, dixit quiẽ bonis reli-
tas, nec malis facultas esse peccãdi poterit. fit de bonis quã-
dem constat, sed de malis à quibus voluntatem malam non
remouet, quæritur quomodo sit verum eos non posse peccare
rectiùs quomodo verum sit eos nõ peccare, cùm malam ha-
beant voluntatem. Quidam autemãt illam voluntatẽ non
esse peccatũ, sed supplicium tantũ. Alij verò peccatũ esse fa-
tẽtur, sed per illud eos nõ meteri aliquã pœnam: quia nõ est
ibi locus merendi. Illud ergo peccatum dicunt non esse ma-
ritum supplicij, sed supplicij mali meriti, quod in hac vita
præcesserit. De hoc autem Aug. ita dicit, Tempus acquirẽdæ
vitam æternam in hac tantũ vita deus homi nibus dedit,
voluit etiã pœnitentiam esse fructuosam. Ideo hîc pœnitẽ-
tia fructuosa est, quia potest hîc homo deposita nequitia be-
ne viuere, & mutata voluntate merita simũlq; opera mutã-
re, & ea gerere quæ deo placeãt. Quòd qui in hac vita cõtẽ-
cerit, habebit quidem pœnitentiam in futuro seculo de ma-
lis suis, sed indulgentiã in conspectu domini non inuenie-
quia etsi erit stimulus pœnitudinis, tamen nulla erit ibi cor-
rectio volũtatis. A talibus enim ita culpabit uriniquitas sua
vt nullatenus ab eis possit vel diligi, vel desiderari iudicẽ-
Voluntas enim eorum talis erit, vt habeat semper in se ma-

In Ench. cap. 111.

lignitatis suæ supplicium, nunquam tamen recipere possit
bonitatis effectum. Quia sicut illi qui cũ Christo regnabũt
nullas in se malæ voluntatis reliquias habebunt ita illi qui
erunt in supplicio æterni ignis cum diabolo & angelis eius
deputati, sicut nullam habebũt vlteriùs requiem ita nec bonæ
nullatenus poterunt habere voluntatem. Et sicut cohæredi-
bus Christi dabitur perfectio gratiæ ad æternam gloriã
stat 25. d cõsortibus diaboli cumulabit ipsa malignitas pœnã, quã

sortibus deputati tenebris, nullo illustrabũtur interiori
ne veritatis. Ex his apparet reprobos in inferno pœni-
tum sic gesturos, vt per eam prauam voluntatem nõ de
ant: & illa maligna voluntas erit eis ad cumulum pœnæ:
quam tamen non merebũtur, quia nullus meretur, nisi
te vita.

Quare dicuntur tenebræ exteriores. B

HIC quæri potest quare illæ tenebræ quibus inuoluẽ-
mali in gehenna, dicuntur tenebræ exteriores. Quia
mali penitus extra lucem corporalem & spiritualem,
ert deum, erunt. Nunc enim etsi patiantur tenebras *Super ſic.*
ecitate mentis, nõ tamen penitus extra lucem dei sunt, *6. super il*
corporali luce priuãtur. De hoc Aug. sic ait, Ira dei & in *la Verba,*
cio erit, & hîc est incæcitate mẽtis, cùm dantur mali in *turbatus*
bili sensum. Ibi exteriores tenebræ erunt. qdia tũc pec *est à furo.*
es penitus erunt extra deum. Quid est enim penitus *ecn. meus*
extra deũ, nisi esse in summa cæcitate? Si quidẽ habitat *1. Tim. 6. e*
lucẽ inaccessibilẽ. Hæ autẽ tenebræ hîc iam incipiunt
cante, cũ ab interiori dei luce secluditur, sed nõ peni
dum in hac vita est. Ecce quare ibi peccator dicitur pati
riores tenebras, & non hic: quia ibi secludetur penitus
dei, quod non hic. Sed quomodo intelligenda est illa
ritas? An quia non videbunt deũ per speciem: sed nec ali
videt hîc deũ per speciem. An per dissimilitudinẽ quã
peccatum inter deum & hominẽ? sed & hîc multi per
peccata elongantur à deo. An quia deum odiũt, ita
unt deum non esse? sed & hîc multi deum oderunt: de
scriptum est, Superbia eorum qui te oderũt, ascẽdit
per. Quæ est ergo illa elõgatio? Sanè exteriores tenebræ *Psal. 73.*
ligi possunt, quædã malignitas odij & voluntatis, quæ
excrescet in mentibus reproborum, & quædam obli-
dei, quia tormentorũ interiorum & exteriorum dolori
adeò afficientur & turbabuntur, vt abillis ad cogitãdũ
quã de deo vix, vel rarò, vel nunquam mẽtem reuocẽt.
nimio premuntur pondere, adeò stupescunt & turbã-
nuerint in aliam cogitationem non se extẽdant; sed
tendit impetus cogitationis, vbi sentitur vis doloris.
hac vita nullus adeò malus est, vt penit' secludatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

à cogitatione Dei: quia nec perdit appetitum beatitudinis & quendam boni amorem, quem naturaliter habet rationalis creatura. Illas autem exteriores & profundissimas tenebras reprobos perpessuros post iudicium dicit Augustinus, opponens de illo diuite, qui in inferno positus, cùm leuasset oculos, vidit Abraham, & in sinu eius Lazarum: cuius comparatione coactus est confiteri mala sua, vsque adeò, vt Abraham tres roget ab his præmoneri: quod ante iudicium facilius legitur. Sed post iudicium in profundioribus tenebris erunt impij, vbi nullam Dei lucem videbunt cui confiteantur.

Luc. 16. fg.

De animabus damnatorum, si quam habent notitiam eorum quæ hic fiunt.

PRAETEREA quæri solet, si reproborum animæ quæ nunc in inferno cruciantur, notitiam habeant eorum quæ circa suos in hac vita geruntur, & si aliquo modo doleant super infortuniis suorum charorum. Hanc quæstionem Augustinus commemorat, ex parte eam explicans, ex parte verò insolutam relinquens: ait enim, Quærere libet an vllus dolor tangat mortuos de his quæ in suis post mortem contingunt, vel quomodo ea quæ circa nos aguntur nouerint spiritus defunctorum. Cui respondeo magnam esse quæstionem, nec in præsenti differendam. Verumtamen breuiter dici potest, quòd ex cura mortuis de suis charis, vtpote diuite legitur: qui dum tormenta apud inferos pateretur, leuauit oculos ad Abraham, & inter alia dixit: Habet enim quinque fratres: mitte aliquem ex mortuis, vt testetur illis ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum. Habent enim mortui curam de viuis, quos sciunt viuere, quia non in locis pœnarum vident eos, vbi dies sine fratribus exigunt, sed in requie beatorum, vbi Lazarum & Abraham, quamuis longè, agnoscebat. Non tamen ideo consequens est eos scire quæ circa charos suos aguntur hic, vel læta, vel tristia.

Aug. super pſal. 108. ibid. Laudem meam ne tacueris. Luc. 16. g

Quomodo accipienda sunt quæ de Lazaro & diuite leguntur.

SI quis autem quærat quomodo intelligatur, quod de Lazaro & diuite legitur: Audiat Augustini respondentis, Si quis putat animas corpore exutas locis corporalibus contineri, cùm sint sine corpore, non deerunt qui

Aug. super Gene. ad lib. 8. c 5.

erunt, & diuitem sitientem in loco corporali fuisse constet, ipsámque animã corpoream præparasse linguam, quam de Lazari digito cupiisse. Sed melius est dubitare de occultis, quàm litigare de incertis. Diuitem in supplicio, Lazarum in refrigerio esse non dubito. Sed quomodo imploret diuitis lingua, digitus Lazari, flamma inferni, sinus Abrahæ, & eiusmodi, vix à mansuetis, & contentiosis quibusque nunquam inuenitur.

Si se vident boni & mali.

SOLET etiam quæri, Vtrum vicissim se videant illi qui sunt in inferno, & illi qui sunt in gloria. Sicut sancti transeuntes & boni malos, & mali bonos vident vsque ad iudicium. Post iudicium verò boni videbunt malos, sed non mali bonos, inde Grego. Infideles in imo positi, ante diem iudicij ea quæ super se in requie attendunt, quorum gaudia pòst iudicium complati non possunt.

Grego. super Lucã 16. in glo. super illud Factum est aut. m. Hom. 40.

De chaos inter bonos & malos.

SED cùm sancti malos in tormentis videant, nónne ex compassione erga eos mouentur? nónne eos de tormentis liberari cupiunt? Recole illud Euangelicum, quod Abrahã diuiti respondit, Inter vos & nos chaos magnum firmatum est, vt hi qui volunt hinc transire ad vos non possint, neque inde huc transmeare. Quid est illud chaos inter bonos & malos, nisi hinc iustitia, inde iniquitas, quæ nulla ratione locari valent? Adeò enim sancti Dei iustitiæ addicti sunt, vt nulla compassione ad reprobos transire valeãt, nullus eis inter sanctos fiat intercessio. Quomodo ergo inde quidam aliqui transire ad illos, sed non possunt? Quia si Dei iustitia admitteret, non fieret eis molesta liberatio eorum. Vnde dicuntur velle & non posse: non quia velint, & non valeant, sed quia etsi vellent, nõ possent eos iuuare. De hoc etiam Gregorius ait, Sicut reprobi à pœnis ad gloriam sanctorum transire volunt, & non possunt: ita iusti per misericordiam mente ire volunt ad positos in tormentis, vt eos liberent, sed non possunt: quia iustorum animæ etsi in naturæ bonitate misericordiam habent, iam nunc authoritate iustitiæ coniunctæ tanta rectitudine constringuntur, vt nec ad reprobos compassione moueantur.

Luc. 16. e

Greg. super Lucã

Quòd visa impiorum pœna non minuit beatorum gloriam.

POSTREMO quæritur, An pœna reproborum visa *Gre. super* decoloret gloriam beatorũ: an eorum beatitudini proficiat. *Luca* 16. De hoc ita Gregorius ait, Apud animum iustorum nõ obtu- *Ezech. 31.* fuisse beatitudinem aspecta pœna reproborum: quia videlicet *Filii recordare, homini.* 40. iam cõpassio miseriæ non erit, minuere beatorum lætitiam non valebit. Et licet iustis sua gaudia sufficiãt, ad maiorem tamen gloriã vident pœnas malorum, quas per gratiã superferunt, quia qui Dei claritate vident, nil in creatura apparere quod videre non possint. Non est autem mirandum, si fideles iam immortales reprobos videant mentis intelligentia, *per Esaiã* tia, cùm prophetæ mortales adhuc videre hæc omnia meruerunt. *in fine, su-* Egredientur ergo electi, non loco, sed intelligentia *per illud*, vel visione manifesta, ad videndum impiorum cruciatus, *egredientur ecce*, quos videntes non dolore afficientur, sed lætitia satiabuntur, *&c.* tur, agentes gratias de sua liberatione, visa impiorum miserabili calamitate. Vnde Esaias impiorum tormenta describens, & ex eorum visione lætitiam bonorum exprimens, ait, Egredientur electi, scilicet, & videbunt cadauera virorum, qui præuaricati sunt in me. Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur, & erunt vsque ad satietatem visionis omni carni, id est, electis.

Ibidem. Lætabitur enim iustus, cùm viderit vindictam.

*

Hæc de pedibus sedentis super solium excelsum, quos Seraphim duabus alis velabant, scriptori, etsi non auditori, commemorasse sufficiat: quia à facie exorsus sedentis per media ad pedes usque deducere perrexit.

PE. LOMBAR. EPISCOPI PARISIENSIS SENTENTIARVM *libri quatuor.*

ET VLTIMI FINIS.

SEQVVNTVR VARII ARTICVLI IRRONEI OMNIVM PENE FACVLtatum *in Anglia & Parisiis studiosè & authoritatiuè condemnati, cum reuocationibus eorundem.*

PRAEFATIO.

VNiuersis præsentes literas inspecturis Stephanus permissione diuina Parisiensis ecclesiæ minister indignus. Salutẽ in filio Virginis gloriosæ. Magnatum personatum grauium crebra zelóque fidei accensa insinuatæ relatio, quòd nonnulli Parisiis studentes in artibus liberalibus facultatis limites transcendentes, quosdã manifestos & execrabiles errores, imò potius vanitates & insanias in libello seu schedulis his annexo, seu annexis contentos, tanquam dubitabiles in scholis tractare & disputare præsumpsêrũt: nos attendentes illud Gregorij, Qui sapiẽter loqui nititur, ne subpere metuat ne eius eloquio audientium vnitas cõtabescat: præsertim cum errores prædictos gentiliũ scriptura nullatenus inuũt, quos proh pudor ad suam imperitiã asserũt: sic ignorãtes, vt nesciãt eis respondere. Ne autẽ quod sic innuũt ignorãtiæ videãtur, responsiones ita palliãt, quòd dum putãt euitare Scyllam, incidunt in Charibdim. Dicũt enim ea esse falsa & vera secundũ philosophiã, sed nõ secundum fidem catholicam, quasi sint duæ veritates cõtrariæ, & quasi contrarietatem sacræ scripturæ sit veritas in dictis gentilium errorum, de quibus scriptum est, Perdam sapientiam sapientum, quia vera sapiẽtia perdet falsam sapientiã. Vtinam tales attenderent dictum Sapientis, seu consilium dicentis, Si tibi est intellectus, responde proximo tuo: si nauci manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indiscreto, & confundaris. Ne igitur incauta locutio trahat quosdã in errorem, nos tam doctorum sacræ theologiæ, quam aliorum communicato consilio districtè talia fieri penitùs prohibemus, & ea totaliter condemnamus, excommunicantes omnes illos qui dictos errores dogmatizare, vel aliquem de eisdem dogmatizare aut defendere, asserere præsumpserint quoquo modo: & audientes eos, nisi infra septem dies nobis vel Cancellario Pa-

tisiensi duxerint reuelandum, nihilominus processuri ad pœnas contra eos pro qualitate culpæ prout ius dictauerit infligendas. Librum etiam de amore siue de Deo amore qui sic incipit. Cogit me multũ, &c. & sic terminatur, Cæ igitur Galtere amoris exercere mandata, &c. Item etiam librum Geomantiæ, qui sic incipit, Aestimauerunt Indi &c. & sic terminatur, Ratiocinare igitur super eam, & inuenies, &c. Item libros & rotulos & quaternos. Nigromanticos aut continentes experimenta sortilegorum, inuocationes dæmonum, seu cõiurationes in periculum animarum, seu in quibus de talibus & similibus fidei orthodoxæ & bonis moribus aut operibus euidenter aduersantibus tractatur, per eandem sententiam nostram condemnamus, & omnes qui dictos rotulos, libros, & quaternos legerint, audierint & audierint, nisi infra septem dies nobis vel Cancellario Parisiensi reuelauerint, eo modo quo supra est expressum. In his scriptis sententiam excommunicationis ferentes, ad alias pœnas prout grauitas culpæ exigerit nihilominus processuri. Datum anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo septimo: die Dominica qua cantatur, Lætare Hierusalem, in ecclesia Parisiensi.

COLLECTIO ERRORVM PARISIIS CONDEMNATORVM.

ERRORES PARISIIS CONDEMNATI à Domino Guillermo Episcopo Parisiensi.

DE erroribus quos condãnauit Stephanus Episcopus Parisiensis.

De erroribus quos idẽ dominus condemnauit alia vice, vbi primò ponuntur errores de Deo.

Errores de intelligẽtia, vel angelo.

Errores de anima vel intellectu.

Errores de voluntate, siue libero arbitrio.

Errores de mundo & mundi æternitate.

Errores de cælo & stellis.

Errores de necessitate euentus rerum.

Errores de accidente.

Errores de sacra scriptura.

Errores de fide & sacramentis.

Errores de raptu.

Errores de vitiis & virtutibus.

Errores de resurrectione.

Errores de Fælicitate, siue beatitudine.

Errores Ioannis Guion, ordinis frattum minorum.

Errores Ioannis de Mercu ordinis Cistercienſium.

Errores magistri Nicolai Auricuria.

ITEM quidam articuli damnati ab episcopo Parisiensi & magistris theologiæ anno domini. 1340.

Copia schedulæ reuocatio quorundam articulorum fratris Diony. Soulechat, ordinis frattum minorum, facta per eundem Parisiis & in curia Romana.

Reuocatio magistri Ioannis de Calore.

Reuocatio Ludouici facta anno domini. 1362.

Reuocatio fratris Guidonis ordinis heremitarum sancti Augustini.

Reuocatio Simonis facta anno domini. 1301.

Articuli in quibus magister sententiarum communiter non tenetur.

Determinatio quædã Parisiis facta per almam facultatem theologicã. Anno domini. 1318. super quibusdam questionibus nouiter exortis.

Excerpta principaliũ articulorum tractatus cuiusdam

contra errores fratris Ioannis de Monteſono ordinis Prædicatorum, in quo continentur etiam errores contra immaculatam virginis Mariæ conceptionem.

ISTI sunt errores detestabiles cõtra catholicam veritatẽ, reperti in quibusdam scriptis. Quos quicunq; dogmatizauerit vel defenderit, à venerabili patre Guillermo Parisiensi episcopo, conuocato cõcilio omniũ magistrorũ tunc Parisiis degẽtiũ, vinculo anathematis est innodatus. Et ideo eos cauere debent omnes professores fidei orthodoxæ.

Primus est, quòd diuina essentia in se nec ab angelo, nec ab homine videatur vel videbitur.

Secundus error est, quòd licet diuina essentia eadẽ sit in patre & filio & spiritu sancto tamen vt hæc essentia est in ratione formæ vna est in patre & filio, licet nõ vna in spiritu sancto & in his, & tamen forma idẽ est quod diuina essentia.

Tertius est, quòd spiritus sanctus, prout est amor & nexus, non procedit à filio, sed tantùm à patre.

Quartus est, quòd multæ veritates fuerunt ab æterno quæ non sunt ipse deus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quintus, êst primum nunc vel principiũ & creatio passio non sunt creator vel creatura.

Sextus, quòd angelus malus in primo instãti fuæ creationis fuit malus, & nũquam fuit non malus.

Septimus est, quòd nec animæ glorificatæ nec corpora gloriosa vel glorificata erunt in cœlo Empyreo cum angelis, sed in cœlo aqueo vel crystallino quod est, super firmamentum. Quod etiam dicere præsumunt de beata Virgine.

Octauus, quòd angelus in eodem instanti potest esse in diuersis locis: & est vbique si velit esse vbique.

Nonus est, quòd qui habet meliora naturalia, de necessitate habebit maiorem gratiam & gloriam.

Decimus est, quòd diabolus nunquã habuit vnde posset stare. Nec etiam Adam in statu innocentiæ.

ASSERTIONES oppositæ erroribus prædictis.

FIrmiter credendum est & nullatenus dubitandum. q̃ deus in sua substantia, essentia, vel natura videatur ab angelis sanctis & animabus glorificatis.

Item quòd vna est essentia substantialis vel natura in patre & filio & spiritu sancto.

Et eadem essentia in ratione formæ in patre & filio & spiritu sancto.

Item quòd spiritus sanctus prout est sanctus & amor procedit ab vtroque, scilicet patre & filio.

Item quòd vna sola veritas fuit ab æterno quæ est deus. Et quòd nulla veritas fuit ab æterno quæ non sit illa veritas.

Item quòd primum nũc & creatio passio est creatura.

Item q̃ malus angelus aliquando fuit bonus & nõ malus, & pòst peccando factus est malus.

Item quòd idem est locus corporis, scilicet Empyreum cælum sanctorum angelorum & beatarum animarũ, & loci est corporũ humanorũ glorificatorũ: & similiter adest locus spiritualis sanctorũ angelorum & hominum bonorum.

Item q̃ angelus est in loco per distinctionem, ita quod si est hic, non est ibi in eodem instanti: impossibile est enim eum in eodem instanti esse vbique, cùm hoc sit proprium dei.

Item quòd secundũ quod præordinatum est & prædestinatũ a Deo, dabitur gratia

gloria.

Item quòd malus angelus Adæni habuerũt vnde posset stare, etsi non vnde posset proficere.

Item eodem anno domini quo cantabatur Lætare Hierusalẽ. 1270. Guilielmus quondã Constantien. Episcopus in sermone beati Ioã Baptistæ in domo minorũ Parisiis prædicauit, quod homo habet arbitrium habet potentiam naturalem ad recipiendum gratiam non efficacem aliquo modo: quod verum est, quia nolens non recipit eam. Secundò, quòd Adam natus nunquam fuit in gratia: sed semper Iudæus fuit. & nũquam omnes: quod est contra fidem: baptizati enim habent gratiam. De qua reprehensus publicè in consequenti die Apostolorum Petri & Pauli publicè retractauit. Pax & gratia omnibus asserentibus hanc veritatem. Data fuit hæc sententia Parisiis Anno domini. 1240. in octaua Epiphaniæ.

ISTI errores sunt condemnati & excommunicati ab omnibus qui eos scienter tenuerint vel asseruerint à Domino Stephano Parisiensi Episcopo Anno domini. 1270 die Mercurij ante festũ beati Nicolai hyemalis.

Primus articulus est, quòd intellectus omnium hominũ est vnus & idem numero.

Secundus est, quòd illa est falsa vel impropria, Homo intelligit.

Tertius est, quòd voluntas hominis ex necessitate vult vel eligit.

Quartus, quòd omnia quæ in inferioribus aguntur subsunt necessitati corporũ cælestium.

Quintus, quòd mũdus est æternus.

Sextus, quòd nũquam fuit primus homo.

Septimus, quòd anima quæ est forma hominis secundũ quod homo corrumpitur corrupto corpore.

Octauus, quòd anima separata pòst mortem non patitur ab igne corporeo.

Nonus quòd liberum arbitrium est potentia passiua non actiua. Et quod necessitate mouetur ab appetibili.

Decimus, quòd Deus non cognoscit singula.

Vndecimus, quòd deus nõ cognoscit aliud à se.

Duodecimus, quod humani actus non reguntur prouidentia diuina.

Tredecimus, quòd deus nõ potest dare immortalitatem,

vel incorruptibilitatē rei corruptibili vel mortali.

ISTI articuli qui sequuntur cōdēnati sunt à domino Stephano Parisien. episcopo de consilio magistrorū theologiæ. Anno domini 1:26. die dominica qua cantatur Lætare Hierusalem, in ecclesia Parisiensi. Vbi excōmunicauit in scriptis omnes illos qui eos docuerint & defenderint. Et primò ordinantur illi qui sunt de deo.

Primus, quòd deus non est trinus & vnus: quoniā trinitas non stat cum summa simplicitate Vbi enim est pluralitas realis, ibi necessariò est additio & cōpositio. Exemplum de aceruo lapidum.

Item quòd deus non potest generare sibi similem, quod enim generat ab aliquo habet principiū aliquod à quo dependet, & q̄ in deo generare nō est signū perfectionis.

Item quòd deus non cognoscit alia à se.

Item quòd deus non potest dare perpetuitatem rei transmutabili vel corruptibili, vt est corpus humanum.

Item quòd deus siue prima causa non posset producere effectū sibi æqualem, nisi tēperaret suam potentiam.

Item q̄ deus non posset facere plures aīas in numero.

Item quòd deus nunquam plus creauit intelligentias quàm modo creauit.

Itē q̄ deus est infinitæ virtutis in duratiōe, nō in actu: ne talis esī infirmitas nō esset nisi in corpore finito si esset.

Et quòd prima causa non posset plures mūdos facere.

Item quòd sine agēte primario vt patre à solo deo natus posset fieri homo.

Item quòd deum in hac vita mortali possumus intelligere per essentiam.

Item quòd deus nō potest fecisse primam materiam mediante corpore cælesti.

Itē à voluntate antiqua non potest nouū procedere sine transmutatione præcedente.

Item quòd prima causa non habet cognitionē aut scientiam futurorum contingentium. Primò quia futura contingentia sunt non entia. Secundò, quia futura contingentia sunt particularia. Deus autē cognoscit virtute intellectiua, qui nō potest cognoscere particulare. Vnde si esset sensus, fortè intelligeret non distingueret inter Socratem & Platonem licet distingueret inter hominē & asinum. Tertiū, propter ordinē causæ ad causatum: prior enim diuina est necessaria causa præscitorū. Quarta

est ordo scientiæ ad scibile: quannis enim scientia sit causa fati, ex quo tamē determinatur ad alterā contradictionis: & hoc magis in scientia diui quàm in scientia nostra.

Item quòd primum principium non potest esse sine diuersorum factorum hic inferius nisi mediātibus aliis causis.

Item quòd nullum transmutat diuersimodè trāsmutat transmutatum.

Item quòd ab vno primo agente non potest esse multitudo effectuum.

Item quòd primum principium non est causa propria alicuius eorum, nisi metaphoricè dicit, quia conseruat ea. Quæ nisi esset, ea non essent.

Item quòd sicut ex materia non potest aliquid fieri ex agente, ita nec ex agente potest aliqd fieri sine materia.

Item quòd deus nō est causa effectus, nisi respectu eius quod potest esse in potētia materiæ.

Item quòd entia declinant ab ordine causæ primæ in se consideratæ, licet non in ordine ad reliquas causas agentes in vniuerso. Hoc est error, quia assentialior & inseparabilior est ordo entium ad causam primam, quàm ad causas inferiores.

Item quòd deus nō potest esse causa noui factiː nec pōt aliquid de nouo producere.

Item quòd deus non potest mouere cælum motu recto. Et est ratio, quia tunc relinqueret vacuum.

Item quòd deus nō potest irregulariter, id est, alio modo quàm mouet mouere aliquid: quia in eo nō est diuersitas voluntatis.

Itē quòd deus est æternus in agendo & mouēdo sicut in essēdo, alioquin ab alio determinaretur q̄ esset prius illo.

Item illud quòd de se terminatur vt deus, aut semper, aut nūquam: & quod multa sunt æterna.

Itē quòd deum necesse est facere quicquid immediatē fit ab ipso. Error: siue intelligatur de necessitate coactionis, quia tollit libertatē arbitrij: siue de necessitate immutabilitatis, quia ponit posſibilitatem aliter faciendi.

Item quòd primū principium non potest immediatè producere generalia: quia sunt effectus noui.

Effectus autem noui exigit causam immediatam, quæ potest aliter se habere.

Itē q̄ primū principium nō potest aliud à se producere qa ois differētia, quæ est inter agens & factū, est per naturā.

Itē quòd deus nō potest in

Universidad de Deusto
Biblioteca

mediatè cognoscere contingentia nisi per aliam causam particularem & proximam.

Item q̃ si omnes causæ fuerint aliquãdo in quiete necesse est ponere deum mobilẽ.

Item quòd deus est prima & necessaria causa primę intelligentiæ, qua posita ponitur effectus, & sunt simul duratione.

Item quòd deus nõ est necessaria causa motus corporum superiorum & coniunctionis & diuisionis contingentis in stellis.

Item ad hoc quod effectus omnes sint necessarij respectu causæ primæ, non sufficit quod ipsa causa primæ nõ sit impedibilis: sed exigitur q̃ causæ mediæ non sint impedibiles. Error: quia tunc deus non posset facere aliquẽ effectum nouũ sine causis posterioribus.

Item quòd deus posit agere contraria, hoc est mediante corpore cælesti quod diuersum in vbi.

Itẽ quòd deus infinitus virtute, non quia faciat aliquid de nihilo: sed quia cõmunicat motum infinitum.

Item q̃ deus non potest in esse tũ causæ secũdariæ sine ipsa causa secundaria. Error.

Item quod effectus immediatus à primo debet esse vn⁹ tãtum & simillimus primo.

Item q̃ deus vel intelligentia non infundit scientiam animæ humanæ in somno, vel si mediante corpore cælesti.

Item quod plures sunt motores primi cæli. Error.

Item quòd primum immobile simpliciter non mouet nisi mediante aliquo moto, & quod tale mouens immobile est pars moti ex se.

Item quod potentia actiua nõ potest esse sine operatione, & permixta potẽtiæ passiuæ. Error, si intelligatur de quacunque operatione.

Item quòd deus non possit indiuidua multiplicare sub vna specie sine materia.

Itẽ forma quã oportet esse & esse in materia, nõ potest ab illo qđ nõ agit ex materia.

Itẽ quòd de⁹ nõ potest facere accidẽs sine subiecto, nec plures dimẽsiões simul esse.

Itẽ quòd impossibile simpliciter nõ potest fieri à deo vel ab agente. Error, si intelligatur de impossibili secundum numerum vel naturam.

Itẽ q̃ aliud est intellectus in ratione secundum quod de⁹ intelligit se & alia. Error: quia licet sit alia ratio intelligendi: non tamen alius intellectus secundũ rationem.

Item quod prima causa est causa omnium entiũ remo-

ma. Error, si intelligatur per præcisione: ita scilicet quod nõ propinquissima est.

Item quòd aliqua possunt aliter euenire respectu primæ causæ: & quòd falsum omnia esse præordinata à prima causa, quia tunc eueniunt de necessitate.

Item quod in causis efficiẽtibus causa secunda habet aliquam quam non accepit à prima causa.

Item quòd in causis efficiẽtibus prima, cessante causa prima cessat secũda ab operatione, dũ tamẽ secũda operetur secundum materiã suã.

Item quod de deo non potest cognosci, nisi quia est sibi ipsum esse.

Item quòd deum esse ens nõ positiuè non est intelligibile, sed priuatiuè est ens non per se intelligibile.

ERRORES DE Angelo vel intelligẽtia.

Item quòd omnia separata æterna sũt primo principio.

Item quòd intelligẽtiæ superiores creãt animas rationales sine motu cæli: intelligentiæ autem inferiores creant vegetatiuam, sensitiuam motu cæli mediante.

Itẽ quòd intelligẽtia angelica vel alia separata nusquã est.

Item substãtiæ separatæ eo quod habent vnum appetitũ, nõ mutantur in opere aut operatione.

Item quod intelligentiæ siue substantiæ separatæ quas dicunt esse æternas, non habent propriè causam efficientẽ sed metaphoricè: quia habẽt causam cõseruantẽ in esse, sed nõ sunt factæ de nouo: quia sic essẽt transmutabiles.

Itẽ quod in substantiis separatis nulla est possibilis trãsmutatio: nec sunt in potẽtia ad aliquam mutationem ad aliud, quia æternæ sunt & immunes à materia.

Item quod substantiæ separatæ quæ nõ habẽt materiam per quam plus sint in potentia quàm in actu, & sunt a causa semper eodẽ modo se habente, ideo sunt æternæ.

Item quod sustantiæ separatæ per suum intellectũ causant res ad extra.

Item quòd intelligẽtia motrix cæli influit in animã rationalem, sicut corpus cæli influit in corpus humanum.

Item quòd angelus non potest in actus oppositos immediatè, sed in actus mediatos: & hoc mediante alio, vt orbe, sole, vel cælo.

Item quod angelus nihil intelligit de nouo.

Itẽ quòd si esset aliqua substantia separata, quæ nõ moueret aliquod corpus in hoc

mundo sensibili non claderetur in vniuerso.

Item quòd substantiæ sempiternæ separatæ à materia habẽt bonũ quod est eis possibile eũ producũtur: nec desiderant aliquid quo carent.

Itẽ q̃ substãtiæ separatæ sũt sua essẽtia, quia in eis idẽ est quod est & per hoc quod est.

Item quòd omne quod nõ habet materiam est æternũ, quia quod nõ est factum per trãsmutationẽ materiæ priùs non fuit, ergo æternum.

Item quia intelligentiæ nõ habent materiã, deus nõ posset plures res eiusdem speciei facere: & quòd materia nõ est angelis, cõtra fratẽ Thomã.

Itẽ quòd intelligẽtiæ superiores nõ sunt causa alicuius nouitatis in inferioribus. Et quòd superiores inferioribus sũt causa æternæ cognationis.

Itẽ quòd intelligẽtia perficitur à deo in æternitate, quia secũdum se totum immutabilis est, anima autẽ cæli nõ.

Item quòd intelligẽtia inferior recipit esse à Deo per intelligentias medias.

Item quòd scientia intelligentiæ non differt à substantia intelligentiæ: ibi enim nõ est diuersitas intellecti ab intelligibilitate, nec diuersitas intellectorum.

Item quòd substantiæ separatæ sunt in actu infinitæ: infinitas enim nõ est impossibilis nisi in rebus materialibus.

Itẽ quòd intelligẽtiæ superiores imprimunt in inferioribus, sicut anima vna intellectiua imprimit in aliam & in animam sensitiuam: & per talem impressionem incantator aliquis proiicit Camelũ in foueam solo visu.

Itẽ quòd intelligentia cum sit plena formis, imprimit alias formas in materia per corpora cælestia tãquam per instrumenta.

Itẽ quòd substantiæ separatæ sunt alicubi per operationẽ: & non possunt moueri ab extremo in extremum, nec à medio: nisi quia possunt vel operati, aut in medio, aut in extremis. Error: si intelligatur sine operatione sublimiã non esse in loco, nec transire de loco in locum.

Item quod intelligentia mouet cælum voluntate mouet cælum.

Itẽ substantiæ separatæ sunt quam sunt secundum substantiã. Error: si intelligatur quòd substãtia sit res extẽsa in loco: verum est quod nullæ sunt secundum substantiam.

ERRORES DE anima & intellectu.

Item quod intellectus non est forma corporis, nisi sicut

nauis: nec est perfectio essentialis hominis.

quòd intellectus quãdo induit corpus, quãdo nõ non induit.

quòd ex sensitiuo & intellectiuo non fit vnum per ãiam, nisi sicut ex intellectu & orbe, hoc est vnũ appositionem.

quòd intellectus humana est æternus, quia est à semper eodem modo ente: & quoniam non materiam, per quam in potentia quã actu.

quòd anima separata modo patitur ab igne.

quòd intellectus est v numero omnium, licet separatur à corpore non tamen ab omni.

quòd intellectus Sorcorrupti non habet scienorum quæ habuit.

quòd anima humana modo est mobilis secũ nec per se nec par accidens: & si ponatur alicubi subsãtiã suã, nũquã habitur de vbi ad vbi.

quòd scientia animæ: & quòd intellegens & possibilis sunt

quòd motus cæli sunt per animã intellectiuã, quòd anima intellectiua intellectu nõ potest edu-

ci, nisi mediante corpore.

Item quòd nulla forma ab extrinseco veniens potest facere vnum cũ materia, quod enim separabile est cum eo quod est corruptibile vnum non facit.

Item anima separata non est alterabilis secundum philosophiam, licet secundum fidem alteretur.

Item quòd anima rationalis quãdo recedit ab animali, adhuc remanet animal vnũ.

Item quod anima intellecti ua cognoscendo se cognouit omnia alia: species enim omniũ rerũ sibi sunt concreatæ: sed hoc cognoscere non debetur intellectui nostro vt noster est: sed secundũ quod intellect⁹ est agẽs, error est.

Item quòd anima est inseparabilis a corpore, & ad corruptionem harmoniæ corporalis corrumpitur anima.

Item quòd scientia magistri & discipuli est vna & eadem numero: & ratio est quia intellectus vnus est: quia forma non multiplicatur, nisi quia educitur de potentia materiæ.

Item quòd intellectus agẽs nõ copulatur nostro possibili, & quòd intellectus possibilis nõ vnit nobis secũdũ substãtiã: & si vniretur, & forma nobiscũ esset inseparabilis.

Item operatio intellectus non vniti copulatur corpori, ita quòd operatio est rei non habentis formã qua operetur. Error est: quia ponit quod intellectus non sit forma hominis.

Item quòd nihil potest sciri ab intellectu post eius separationem.

Item quòd intellectus qui est postrema hominis perfectio, est penitus abstractus. Vel q̃ intellectus vltima est vel postrema operatio hominis, & est totaliter abstract⁹.

Item quòd intellectus possibilis est inseparabilis à corpore simpliciter quantũ ad hũc actum qui est specierum receptio, & quãtũ ad iudicũ quod fit per simplicem specierum acceptionem vel intelligibilium cõpositionem. Error: si intelligatur de receptione omnimoda.

Itẽ quòd intellectus agens est quædã substantia separata superior ad intellectũ possibilẽ: & quòd secundũ substãriã, potentiã, & operationẽ est separatus à corpore, nec est forma corporis humani.

Item quod inconueniens est ponere aliquos intellectus nobiliores aliis: quia cum illa diuersitas nõ possit esse à parte corporũ, oportet quod sit à parte intelligentiarũ: & sic animæ nobiles & ignobiles essent necessaria diuersarum specierum sicut intelligitur. Error: quia sic anima Christi nõ esset nobilior anima dæ.

Item quòd intellectus speculatiuus simpliciter est æternus & incorruptibilis, respectu verò huius hominis corrumpitur corruptis phantasmatibus in eo.

Item quòd intellectus possibilis nihil est in actu antequã intelligat: quia in natura intelligibili esse aliquid in actu est esse actu intelligens.

Item quòd ex intellectione & intellecto fit vna substantia, & quod intellectus & res intellecta formaliter.

Item quòd nos per id melius intelligimus, hoc primo uenit ex intellectu patiente quem dicunt esse potentiam sensitiuam. Error est quia hic ponit vnum intellectum in omnibus, aut æqualitatem in omnibus animalibus.

Item quòd intellectus non potest transire de corpore in corpus: ita quod succedentes sit motor diuersorum corpo-

rum.

Item quòd intellectus mouetur per sua naturalia potest pertingere ad cognoscendã essentiam primæ causæ. Hoc male sonat, & est error, si

tur de cognitione me-

quòd anima nunquã retur nisi corpus mo- sicut graue vel leue moueretur nisi aer retur.

RORES DE uoluntate siue libero arbitrio.

quòd de sui natura determinandum ad non esse, non deter- nisi ad aliquod quod essarium respectu sui.

quòd voluntas manẽ tione & scientia in par- & in actu, non potest contra eam.

si ratio recta, & vo- recta. Error est, quia glo. Aug. super il- Concupiuit anima siderare, &c. Et quia hoc ad rectitudinem gratia non esset ra, sed solùm scien- fuit error Pelagij.

quòd voluntate exi- in tali dispositione in ta est moueri, & mo- sic dispositio quod na- mouere, impossibile tem non velle.

quòd morbus est cau gratia medici vt sanet.

quòd voluntas & in- tellectus non mouentur in a ctu per se, sed per causam sempiternam, scilicet per corpora cælestia.

Item quòd appetitus cessantibus impedimentis necessariò monetur ab appetibili. Error est de intellectiuo.

Item quòd voluntas secundũ se est indeterminata ad opposita sicut materia. Determinatur autem ab appetibili sicut materia ab agente.

Item quòd homo agens ex passione coactè agit.

Item quòd post conclusionem factam de aliquo faciendo voluntas non manet libera, & quod pœnæ non adhibẽtur à lege nisi ad correctionem ignorantiæ, & vt correctio sit aliis principium cognitionis vel generationis.

Item quòd voluntas hominis necessitatur per suã cognitionem sicut appetitus bruti.

Item quòd nullum agens est ad vtrumlibet, imò determinatur.

Item quòd effectus stellarum super liberum arbitriũ sunt occulti.

Item quòd voluntas nostra subiacet potestati corporum cælestium.

Item quòd voluntas necessariò prosequitur quod firmiter creditum est à ratione: & quòd nõ potest abstinere: ab

eo quod ratio dictat. Hæc autem necessitatio nõ est coactio, sed natura voluntatis.

Item quòd homo in omnibus suis actionibus sequitur appetitũ & semper maiorem. Error est, nisi intelligatur de maiore & in mouendo.

Item quòd non est possibile esse peccatum in potentiis animæ superioribus, & ita peccatur passione, & non voluntate.

Item quòd scientia contrariorum solum est causa quare anima rationalis potest in opposita, nisi per accidens & ratione alterius.

Itẽ quòd anima nihil vult nisi mota ab alio à se, vnde istud falsum est: anima seipsa vult. Error, si intelligatur mota ab alio scilicet appetibili vel ab obiecto: ita quod appetibile & obiectum sit tota ratio motus volũtatis ipsius.

Item quòd duobus bonis propositis, quod fortius est fortiùs mouet. Error est, nisi quantùm est ex parte boni mouentis.

Item quòd omnes motus volũtarij reducuntur ad motorem primũ. Error, nisi intelligatur in motorem primum simpliciter non creatum. Et intelligendo de motu secundum substantiam, & non secundum deformitatem.

do & mundi æternitate.

Item quòd nihil est æter-
nũ à parte finis quod nõ est
ternũ à parte principij: quod
est contra fidem, & error.

Itẽ quòd redeuntibus corpo-
ribus cælestibus omnibus in
idem punctũ, quod fit cer-
millibus annorum, redibit
idem effectus qui & modo.

Item quòd non fuit primus
homo, nec erit vltimus, sed
semper fuit, & semper erit ho-
minis ex homine generatio.

Itẽ quòd generatio homi-
nis est circularis eo quod a-
ma hominis redit pluries in
per eandem partem materiæ.

Item quòd quia Sortes fa-
ctus est non receptibilis æter-
nitatis, & si deberet esse æter-
nus, necesse est vt transmuta-
tur natura & specie.

Item quòd mundus est æ-
ternus quantũ ad omnes spe-
cies in eo contentas, & quod
tempus æternum, & motus
& materia agens & subiectum
quia est à potentia dei infini-
ta, & impossibile est infinita-
tionem esse in effectu sine in-
nouatione in causa.

Item quòd nihil esset æter-
num, nisi cælum esset vltimo
tum respectu materiæ gene-
rabilium.

Item impossibile est fu-

nes philosophi de æ-
ate mũdi, nisi dicamus
voluntas primi impli-
compossibilia.

quòd duo sunt prin-
æterna, scilicet corpus
anima eius.

quòd tria sunt princi-
terna in cęlestibus, sub-
motus æterni, anima
cælestis, & primum
desideratum. Error
ad duo prima.

quòd mundus est æ-
quia omne quod ha-
uram per quam possit
futuro toto, habet na-
per quam potuit esse
præteriro.

quòd mundus licet sit
ex nihilo, non tamẽ est
de nouo, & quanuis
esse exierit ad esse nõ
non præcesserit esse dura-
sed natura tantùm.

quòd theologi dicen-
quòd cælum quandoque
sit, arguunt ex falsa sup
one: Et quod dicere cæ-
sse, & non moueri, est
contradictoria.

quòd infinitæ præces-
cæli revolutiones, quas
sit impossibile compre
a prima causa, sed ab
ectu creato.

quòd elementa sunt
, sunt tamen facta de
dispositione quam

non habent.

Item quòd quanuis gene-
ratio hominum possit desice
re voluntate primi, tamen
non deficiet: quia orbis pri-
mus non tantùm mouet ad
generationem elemẽtorum,
sed etiam hominum.

Item si quod cælum staret
ignis in stupam non ageret:
quia nec deus esset.

Item quòd cælum nunquã
quiescit: quia generatio infe-
riorum, quæ est finis motus
cælis, cessare non debet. Alia
ratio, quia cælum suum esse,
& suam virtutem habet à mo
tore suo, & hoc conseruat cæ
lum per suũ motũ, vnde si ces
saret à motu, cessaret ab esse.

Item quòd æuum & tem-
pus nihil sunt in re, sed so-
lùm in apprehensione.

Itẽ quòd qui generat mun
dum secundùm totum ponit
vacuum, quia locus necessa-
rio præcedit generatum in lo
co: & tunc ante mundi gene-
rationem fuisset locus sine
locato, quod est vacuum.

Item elementa prima ge-
neratione sunt facta ex nihi-
lo chaos, sed sunt æterna.

Item quòd vniuersum non
potest deficere, quia primum
agens habet transmutare ma
teriam æternaliter vicissim,
nunc ad istam formam, nunc
ad illam, & similiter materia

Universidad de Deusto
Biblioteca

nata est transmutari.

Item quòd tempus est infinitum quantum ad vtrunque extremum, licet enim impossibile sit infinita esse pertransita quorum aliquid fuit pertransiendum, non tamen impossibile est infinita esse pertransita quorum nullum fuit pertransiendum. Error.

Item quòd naturalis philosophus simpliciter debet negare mundi nouitatem, quia innititur causis & rationibus naturalibus. Fidelis autem potest negare mundi æternitatem, quia nititur causis supernaturalibus.

Item quòd ratio philosophi demonstrans motum cæli æternum, nō est sophistica. Et mirum est quòd homines profundi hoc non vident.

Item quòd creatio non est possibilis, quanuis contrarium sit tenendum secundum fidem.

Item quòd non est verum quod aliquid fiat ex nihilo, vel neque factum sit in prima creatione.

Item quòd creatio non debet dici mutatio ad esse. Error, si intelligatur de omni modo mutationis.

ERRORES DE CAELO & stellis.

Item quòd corpora celestia mouentur à principio intrinseco quod est anima, & quæ mouētur per animam, & per virtutem appetitiua sicut animal. Sicut enim animalia petēs mouetur, ita & cælum.

Item corpora cælestia ex habent æternitatem suæ substantiæ, sed non æternitatem sui motus.

Item quòd anima exi intelligentia. Et orbes cō stes sunt instrumenta in gentiarum sicut organa auris & oculus est organ virtutis sensitiuæ.

Item quòd si in aliquo lo more virtute stellarum nirent ad talem proportiō cuiusmodi proportionē minibus primorū parentum, ex illo humore posset ge ri homo. Et quod sufficien posset generari ex putrefactione, vel ex putredine.

Item omnium formarum causa effectiua est orbis.

Item natura quæ est pri piū motus in corporibus sublib^a est intelligētia mo Error, si intelligatur de na ra quæ est actus vel forma.

ERRORES DE NECE sitate euentus rerum.

Itē quòd nihil à casu fit omnia à necessitate veniūt, omnia futura quæ erunt, ne cessitate erūt. Et quæ nō impossibile est esse. Et nihil euenit, cōtingenter

lo omnes casus. Error: concursus causarum est natione causis libr. 5. olatione philosophiæ. quòd ex diuersitate lo acquiruntur necessita ncuum.

quòd ex diuersis signis gnificantur diuersæ cō in hominibus tam um aut donorum spiri quàm rerum tempo

quòd quibusdā signis ris sciātur hominum ones & mutationes in um. Et an intentiones ficiendæ sint. Et quod es figuras sciuntur e peregrinorum: captiua minum, aut solutio ca um, & an nati futuri entes vel latrones.

quòd ferunt quod di vniuersi procedit ex ntia diuina nō imme d mediatè motu supe Et quod illud facit nō t necessitatē inferio ia habent contrarie d superioribus.

quòd sanitatem & in em, vitam & mortem nt positioni syderū & fortunæ, dicētes q; si erit fortuna, viuet, si crit, morietur. Error.

quod hora generatio nis in corpore suo, &

per consequens in anima quæ sequitur ex ordine causarum superiorum & inferiorum in est homini dispositio inclinans in tales actiones & euentus. Error, nisi intelligatur de euentibus naturalibus, & per viam dispositionis.

ERRORES DE ACCIdente.

Itē quòd cùm Deus nō cōparatur ad entia in ratione causæ materialis vel formalis nō facit accidens esse sine subiecto, de cuius ratione est in actu inesse subiecto suo.

Item quòd accidens existens sine subiecto non est accidens, nisi equiuocè. Et quod impossibile est quantitatem siue dimensionem esse per se, hoc enim esset ipsam esse substantiam.

Item quòd facere accidens esse sine subiecto habet rationem impossibilis implicantis cōtradictionem, vt credimus in Eucharistia. quintus error.

Item quòd deus non posset facere accidens sine subiecto, nec plures demēsiones simul esse.

ERRORES DE SACRA scriptura.

Item quòd sermones theologiæ fundati sunt in fabulis.

Item quòd nihil plus scitur propter scire theologiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Item quòd fabulæ & falsa sunt in lege Christiana, sicut & in aliis.

Item quòd lex Christiana impedit addiscere.

Item quòd lex naturalis prohibet interfectionem animalium irrationabilium, sicut & rationabilium, licet nõ tantùm.

ERRORES DE FIde & sacramentis.

Item quòd non est curandũ de fide, si dicatur aliquid esse hæreticum, quia est contra fidem.

Item quòd non esset edendum nisi per se notum, vel ex per se notis posset declarari.

Item quòd non est curandum de sepultura.

Item quòd non est orandũ.

Itẽ quòd nõ est cõfessio facienda nisi ad apparẽtiam.

ERRORES DE RAPTV.

Item quòd raptus & visiones non habent fieri nisi per naturam.

ERRORES DE VITIIS & virtutibus.

Item quòd peccata contra naturã, vtpote abusus in coitu, licet sint contra naturam speciei, non tamen contra naturam indiuidui.

Item quòd simplex fornicatio, vtpote solutus cum soluta, non est peccatum.

Item quòd dignitas esset in causis superioribus posse facere peccata & monstra propter intentionem, cùm nec hæc posset.

Item quòd delectatio in actibus venereis non impedit actum siue vsum intellectus.

Item quòd cõtinentia non est essentialiter virtus.

Item quòd perfecta abstinẽtia ab actu carnis comparatur virtutem & speciem.

Item quòd pauperis hominis fortuna non potest [illegible] in mortalibus.

Item humilitas prouocat [illegible] ostentat ea quæ habet, [illegible] dispendit & humiliat [illegible] est virtus. Error: si [illegible] quòd nec virtus nec [illegible] tuosus.

Item quòd non sunt [illegible] biles aliæ virtutes, nisi [illegible] fitæ vel innatæ.

Item quòd castitas non [illegible] maius bonum quàm [illegible] abst inentia.

Itẽ quòd finis [illegible] mors. Error, si excludat [illegible] rem inferni, qui est [illegible]

ERRORES DE [illegible] surrectione.

Item quòd non [illegible] corpus corruptũ [illegible] numero, nec idem [illegible] resurget. Error.

Item quòd resurrectio [illegible] ra nõ debet credi, [illegible] credi à philosophis, [illegible]

[illegible] bile est inuestigari per [illegible] tem. Error, quia etiam [illegible] losophus debet captiuare [illegible] lectum in obsequium fi- [illegible] Christi.

ERRORES DE fœlicitate seu beatitudine.

[illegible] tem fœlicitas non potest à [illegible] infundi immediatè.

[illegible] tem dicere Deum dare fœ [illegible] tem vni & non alij est si [illegible] tione & figmentum.

[illegible] quòd homo ordinatus [illegible] tum ad intellectum & [illegible] tum, sicut potest esse suf- [illegible] ter per virtutes intelle- [illegible] les & morales, de quibus [illegible] tur Philosophus in E- [illegible] is, est sufficienter dispo- [illegible] ad fœlicitatem æter- [illegible]

[illegible] tem quòd fœlicitas habe- [illegible] in hac vita & non in alia.

[illegible] tem quòd homo post mor [illegible] admittit omne bonum.

[illegible] tem quòd bonum quod [illegible] mini possibile est, consistit [illegible] virtutibus intellectuali- [illegible]

[illegible] STI Sunt articuli reuo [illegible] Anno domini. 1308. 2. die [illegible] bris. Parisiis per fratrem [illegible] Guion, ordinis Minorũ [illegible] domo Prædicatorum.

[illegible] tem quòd generale secun [illegible] suam rationem forma- [illegible] non sit in patre.

[illegible] quòd generare reali- ter elicitum sit in diuinis.

Item ꝙ generare siue elicitum siue inelicitũ sit in filio.

Item quòd generare & generari in diuinis accepta notionaliter sunt idem inter se in diuinis.

Item dicere quòd pater in diuinis non sit formaliter genẽrãs alia generatione quam illa qua filius formaliter est genitus.

ERRORES Ioannis de Mercuria ordinis Cisterciẽsis. Articuli cõdemnati per magistros Parisienses, Anno domini. 1347. & prohibiti omnibus baccalariis legentibus, qui legunt vel legerunt sententias, sub pœna priuationis ab omni honore facultatis: quorum articulorum aliqui reputantur erronei, aliqui suspecti aut malè sonantes in fide.

Item quòd satis erat possibile quod per volũtatem aut volitionem creatã Christus aliquid voluit quod nũquam debuit euenire.

Itẽ ꝙ Christus potuit dixisse falsum, & asseruisse assertione creata tã vocali ꝙ mentali.

Item qualitercunque vult Deus, vult efficaciter esse.

Itẽ quòd deus facit quòd aliquis peccet & quòd sit peccator, & vult voluntate beneplaciti quòd ille sit peccator.

2 Item quòd nullus peccat volendo aliqualiter aliter quam Deus velit eum velle.

Item quòd Deus aliquid reprobat quod ipse vult voluntate beneplaciti.

Item quemlibet peccãtem Deus vult peccare voluntate beneplaciti, & facit eum peccare, & vult quod peccet.

Item quòd Deus facit malum esse & peccatum esse.

Item quòd peccatum magis est bonum quàm malũ.

Item quòd aliquis faciat aliquid omnino vt Deus vult ipsum facere voluntate beneplaciti quod talis peccet.

Item quicunque peccat, cõformat voluntatem suam voluntati beneplaciti Dei, sic quòd illa vult sicut Deus vult eum velle.

Item ꝙ possibile est Christum secundum voluntatem creatam errasse, & secundum hominem mendacium protulisse.

Itẽ quòd posset dici quòd anima Christi vnita verbo saltem per accidẽs posset odire Deum vel respuere siue detestari.

Item quòd si aliquis habẽs vsum liberi arbitrij incidens in tentationem tantam quòd non posset illi resistere, moueatur ad illecebrã cum aliena vxore, non cõmittit adulterium, & sic de aliis peccatis.

Item quòd aliqua est possibilis passio, cui voluntas existens habita gratia quacũque sine miraculo non posset resistere quin eliceret actum secundum illam, & talis actus non est peccatum.

Item quòd non est peior & demeritorie in casu qui vitiosum habet habitum demeritorium cum actu, quàm qui habet habitum sine actu.

Item ꝙ non est peior modaliter qui vitiosum habet habitũ & actũ, q̃ qui habitũ eiusdem rationis habet sine actu.

Itẽ ꝙ nõ est melior meritorie qui habet habitũ meritorium & actum, quàm qui habet cõsimilem habitũ sine actu.

Item quòd malus quicunque malitia actuali & habituali æqualibus aduinicem nõ est peior ex actuali bonus quàm ex actuali tantum, vel ex habituali tantum.

Item quòd bonus quicunque bonitate actuali & habituali aduinicẽ æqualibus est magis bonus ex vtraque quàm ex habituali tantum.

Item quòd nulla creatura aut nulla circũstantia rei bonã diminuit peccatum, quin sit tantum quantum fieret ipsa non illa cæteris paribus.

Item quòd pia intentio naturalis pietas augent peccatum & non diminuunt cæteris paribus.

Item peccatum post longam consuetudinem commissum, est minus quàm fuit ante consuetudinem.

Item quòd odium proximi non est demeritorium, nisi esset prohibitum à Deo.

Item quòd probabiliter possit sustineri cognitionem vel visionem non esse distinctam ab anima, imò est ipsa anima: & sic sustinens nõ teneretur nec cogeretur negare propositionem per se notam negare authoritatem ad hoc tenendam.

Item quod probabile est in creatione naturali non esse actualia, sed omnem rem esse habitualem, & ꝙ vbi non esset fides, hoc esset ponendum probabiliter poni posset.

Item quòd non est euidens quod entia reducta ad certitudinem primi principij, quin quodcunque quod est possit esse non esse nobilius.

Item ꝙ tenentes vel communiter tenetur quòd intentio voluntatis, sensatio sit, quaedam res subiectiuæ existentes in anima, quas potest Deus facere se solo, & qui hoc posset vult, habet concedere & dicere quòd Deus potest facere se solo quod anima odiat proximum & Deum non demeritorie.

Item quòd Deus est causa aliqualiter actus demeritorij vt demeritorius est.

Item quòd Deus est causa peccati vt peccatũ est, & mali inquantum malum est.

Item quæcunque voluntas causat aliquid, causat taliter in virtute primæ causæ.

Item quòd Deus est causa maxima & immediata priuationis & iustitiæ in actu.

Itẽ quòd Deus est actio & causa peccati vt peccatũ est.

Item quòd Deus est causa cuiuslibet modi actus & cuiuslibet circunstantiæ producta.

Item quòd à Deo est quod actus demeritorius sit, inquãtum demeritorius est.

Item quòd quacunq; creatura demonstrata hæc est vera, chimera intelligitur, hæc chimera potest intelligi.

Item quòd quacunq; creatura demonstrata hæc est vera, hæc res maior Deo potest cogitari.

Item quod propter opera alicuius futura bona Deus præordinauit aliquem ab æterno.

Item quòd aliquis prædestinatus est ab æterno propter bonum vsum liberi arbitrij, quem Deus præscit eum habiturum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Item quod non sic gratis & miseticorditer Deus prædestinauit illum quē prædestinauit, quin & pro omnib⁹ bonis ipsius futuris vel alterius.

ARTICVLI contra magistrum Nicolaum de Vltricuria, Anno domini. 1348. post festū omniū Sanctorum.

ISTI Sequentes articuli fuerunt in Romana curia cōdemnati per magistrum Nicolaum supradictum publicè in vniuersitate Parisien. reuocati.

Quod Deus potest præcipere creaturæ rationabiliter vt habeat ipsum odio, & ipsa obediens plusmeretur quàm si ipsum diligeret ex præcepto, quoniam hoc faceret cū maiori conatu & magis contra propriam inclinationem. Istum articulum assero falsum.

Item si aliquis velit conformare voluntatem suam voluntati diuinæ, sequitur necessatio altera pars illius disiunctiuæ vel quod Deus eum instrueret de omnibus necessariis & concernentibus salutem suam: ita quod errare nō posset, vel quòd nō erraret, & si erraret in quocunque actu suo ille error non esset sibi imputādus nec peccaret. imo mereretur in omni actu consequēte talem errorem, imo plus vel tantùm quantum e liciendo actum oppositum quando iudicium ration Istum articulum assero fa sum, & reputo erroneum ut iacet.

Item quòd in principio mo suo tenuisse dicitur quilibet tenetur plus diligere meliorem proximum quam seipsum. Istum artic lum reputo falsum.

Item quòd in ecclesia fācti Sepulchri Parisius prædi casse dicitur, quod quilibet netur plus diligere pro cl meliorem. Istum articulum reputo falsum.

Item quòd magister Nicolaus de Vltricuria prædicta dicere debeat alte & intelligibiliter quod ꝓpter istos artículos & ꝓpositiones per reuocatas, ac multos alios a ticulos falsos & hereticos ius epistolæ libelli combu fuerunt, in scriptis reuocare debeat publicè, solēniter & presēsè: propositiones per eam coram nobis reuocatas, alios articulos à prædictis asserendo aliquos falsos, aliquos sumptuosos, etiā & quòd debeat iurare in præsentia ma stra ad sancta Dei euangelia quòd nunquā tenebit aut docebit etiam clam vel palā & repræsentauit se Cancellario Parisiensi & vniuersitati

magistrorum, & scholarium Parisius studentium & etiam gratium.

ISTI articuli qui sequūtur fuerunt condemnati ab episcopo Parisiensi & magistris theologię regentibus Parisius, anno domini. 1340. in octaua Epyphaniæ Domini.

Item quod diuina essentia non videt nec ab homine nec ab angelo videbitur.

Item quod diuina essentia realiter sit eadem in patre & filio & spiritu sancto vt est essentia, tamen vt est forma secundum rationem formæ, est vna in patre, & filio, & non vna in spiritu sancto.

Item quod spiritus sanctus non sit amor vel nexus, nō procedit à patre & filio, sed tantum à patre.

Item quod multæ fuerunt creaturates ab æterno quæ non fuit Deus.

Item quod corpora glorificata non erunt in cælo Empyreo cum angelis, sed in cælo cristallino vel aliquo quod est supra firmamentum, quod fingebant dicere de beatitudine.

Item quod primum nunc creatum creatura non est creator nec creatura.

Item quod angelus in primo instanti suæ creationis potuit peccare & nunq̄ iam bonus.

Item quod angelus in eodē instanti potest esse in diuersis locis.

Item quod qui habebit meliora naturalia, habebit de necessitate meliorem gratiam & gloriam.

Item quod diabolus nunquam habuit vnde stare posset.

Item nec Adam in statu innocentiæ.

COPIA Schedulæ reuocationis quorundam articulorum fratris Dionysij Soulechat, ordinis fratrum Minorum factæ per eundem Parisiis, & in curia Romana Reuerendi magistri mei & domini, dixi aliqua in principio meo sententiarum, quæ in nonnullorum auribus malè sonuerunt, & ex causa. Ego veritate coactus, & ex ordinatione reuerendi patris domini Cancellarij Parisien. ac facultate theologiæ magistrorum tanquam ecclesiæ & dictæ facultatis theologię humilis filius, ipsa dicta in præfato principio meo malè posita corrigo sub hac forma. Quia tertia conclusio articuli quarti fuit hæc, quòd hæc benedicta imo superbenedicta lex & dulcissima, videlicet lex amoris (de qua loquebar) omnem aufert proprietatem

& dominium: probaui, quia non quærit vindictam quia patiens est. 1. Corin. 13. non grossitiem cordis, quia patiens est doloris proximi.

Item nō est ambitiosa quātum ad honores. Non quærit quæ sua sunt quantum ad temporalia. Vnde glosa, non æmulatur, id est, non inuidet quia non eam aliena contristat fœlicitas: sed alterius bonum diligit vt suum. Prædictam conclusionem reuoco tāquam falsam, erroneam, & hæreticam, quia Christus & Apostoli illam legem perfectissimè tenuerunt, & adhuc multi tenent, & per Dei gratiam tenebunt qui proprietatem & dominū habebunt. dico etiam quod authoritas Apostoli & glosæ per quas probabam, non probant dictam conclusionem, nec sunt ad propositum, vt apparet intuenti textum & glosas auctenticas super illo. Ex illa conclusione intuli correlarium primum, quod hæc lex dispēsat duo pronomina possessiua, scilicet meum & tuū: probaui, quia ista duo vnum facit, imo etiam omnia in vnum cōgregat, sicut Dionysius dicit de Cælesti Hierarchia cap. primo in principio, Omne datum optimum & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum. Sed & cunctus à patre luminis moti apparitionis processus ad nos beatitatis dono veniēs, rursus sursum faciens virtus: fusca tione nos adimplet, & conuertit ad congregantis pacē deitatis deificam simplicitatem, amor enim omnia vnit & vnius facit scilicet Deus, quia nō quærit quæ sua sunt sed quæ Iesu Christi.

Item intuli 2. correlarium quod nō minus facit omnia cōmunia charitas, quàm extrema necessitas: probaui, quia & vnum fit ex amore Dei & alterum ex amore sui: sed affectio iusti est intensior & ali gibilior, quàm cōmodi, vt baccalaureo de sancto Bernardo in secundo correlario quartæ conclusionis arguis. igitur confirmaui per Augustinū in prologo cōtra quinque hæreses dicentem quod obligat charitas quàm necessitas: dico nunc quod ista duo correlaria vt sequuntur ex conclusione prædicta, sunt falsa & dico quod authoritates illæ quas adduxi, non faciunt ad propositum.

Item ex prædicta conclusione intuli aliud correlarium quod fuit quartū, quod legem hanc dedit Christus discipulis suis principaliter

actualiter exequendā non habitualiter: probaui, quia dixit, Hæc mando vobis vt diligatis inuicem sicut dilexi vos. Ioannis decimo. Per istud correlariū intelligendo hanc legem auferentem omnem quietatem & dominium quæ conclusio dicit, sic intellectum reputo falsum, etiam, hæreticū, & contra determinationem ecclesiæ. Dico etiam quòd authoritas allegaui, non est ad propositum. Ité conclusio quarta finalis mea fuit, quod totalis abdicatio cordialis affectatis & temporalis possessionis, dominij, seu authoritatis, fuit statum perfectissimum reddit & efficit: probaui, quia hoc pro regula perfectionis à Christo datum est Matth. decimo nono. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus. Idem Lucæ secūdo. & Marci decimo. vnde nō dixit, Pone in area aut in scrinia, sed si videas pauperes, da ea vt dixit Christus Matthæi vicesimo sexto. Pauperes semper habetis vobiscū, me autem semper non habetis, & dicebā quòd ideo non dicat homo hanc regulam à Deo esse datam, sed humani præparationem, scilicet si opus sit, quia vbi semper opus est, semper debet fieri. Sed quia reuera patuus color sufficit ad excusationem agere volenti, isti volunt dare intelligere quod auricalcum est aurū, & fel mel: sed si ex ignorantia crederēt, tamen est qui querat & iudicet, quod propositiones dicunt hanc conclusionem esse positam vniuersaliter, ideo ipsam vniuersaliter intellectam dico falsam, erroneā, & hæreticam. quia nec Christus nec Apostoli statum perfectissimum habuissent, & authoritates ad hanc probandam adductæ, non sunt ad propositum, vt patet per glosas ordinarias, & doctores in hoc studio & alibi approbatos. Alias probationes, vt probabant istam conclusionem, reputo falsas & erroneas. Et vltimā dico falsam, iniuriosam & scandalosam. Ex prædicta conclusione quarta inferebam primum correlarium, quòd Christū non abdicasse huiusmodi possessionem, & ius in temporalibus non habetur ex noua lege, imò potiùs oppositum: quia Matthæi octano, Filius hominis nō habet vbi caput suum reclinet. Item secundum correlarium est illud quòd hanc legem pro regula

perfectionis Christus docuit & exemplo cõfirmauit: probaui per regulam nunc dictã Vade & vende omnia quę habes, &c. Etiam quia vocati omnia dimiserũt: Matthæus telonium, Petrus & alij retia Matthæi 19. Ecce nos reliquimus omnia. Ista duo correlaria reuoco tanquam falsa, erronea, & hæretica, & contra determinationem decretalis domini Ioãnis papę, quę incipit, Quia quorundã, inter cætera dicentis, omnis vir in cuiuscunque proprietate & in eius vsu. Quæ quidem assertio cõtinet multa falsa cum nec Christũ expropriationẽ prædictam in se seruasse, nec etiam imposuisse Apostolis, nec subtracto ab eis fuisse assũptam euangelica seu Apostolica doceat historia, sed cõtrariũ euidẽtius manifestat hæc decretalis. Dico etiam quod authoritates nõ sunt ad propositum, vt liquidè apparet intuenti textum & glosas ordinarias & approbatas. Præterea fuit correlarium quartum quod intuli, quod abdicatio rerum temporalium secundum animi præparationem nullam aut valde imperfectam & fragilem ostendit & efficit perfectionem: probaui primo, quia semper habent pauperes, secundo quia non valet nisi ratione actus: igitur actualis est perfectio. Istum articulum reuoco tanquam falsum & scãdalosum nec probationes sunt ad propositum.

Item respondendo ad quandam baccalarium de domo beati Bernardi, cùm ille dixisset quod Christus talia nõ abdicauit, illud negaui: & dixi quod Christus nihil sibi retinuit. Ista duo dicta reuoco tãquam falsa & hæretica, quia Christus loculos habuit propter infirmos, à fidelibus oblata conseruans, quæ & suorum necessitatibus & aliis indigentibus tribuebat, vt & Christi euangelium & beatus Augustinus, ac etiam determinatio Romani pontificis hæc testantur. Vltimum correlarium quod posui fuit quod non plus curauit Christus de temporalibus, quam faciunt diuites de pauperibus: probaui, quia sitiuit & non habuit potum, & pro nobis nudus in cruce pependit. Sed nunc dico quod Christus de temporalibus curauit, quia non omnia abdicauit vt superiùs dictum est. quod autem innui de diuitibus quod non curant de pauperibus, hoc retracto tanquam iniurioſum illis diuitibus, per quorum eleemoſy-

pauperes subſtentatur. igitur omnia malè ſo- sic priùs expreſſa in dicto ſententiarum prin malè poſita reuoco & cto vt dictum eſt, pro- endo bona fide, quod il- ceterò non tenebo nec uati: abo: & ita iuro, ve- humiliter imploràs de miſsis. Hæc omnia præ- dictus frater Dionyſius omnino in præſentia ri Guillermi Romani ſacri palatij Apoſto- & aliorum nouem ma- rum in theologia Pari- reuocauit, & ad ſancta uangelia iurauit ſe ap- tionem quã interpoſue- on proſecuturum, ac cõ- ones prædictas & corre- tanquam falſa, erronea, retica abiurauit ſecun- tenorem reuocationis per eum factæ Pariſiis & forma ſuperiùs an- is. Hæc autem reuoca- cta eſt Auinione in do- præfati magiſtri Guiller- omani, Anno 1365. die menſis Ianuarij indi- tertia, pontificatus ſan- in Chriſto patris & noſtri domini Vrba- na prouidentia papæ anno tertio. Reuocatio otũ prędictorum facta ndem fratrẽ Dionyſiũ diſputationib' ſolennibus publicè facta in eccleſia Prædicatorum Pariſiis, Anno domini. 1369. die Iouis poſt Quaſi modo, de mandato reuerẽdiſsimi in Chriſto patris domini domini Cardinalis Beluacenſ. commiſſarij ad hoc per ſedem Apoſtolicam deputati.

Item cùm debui exponere dicta mea in curia Romana coram reuerendiſsimis patribus dominis Cardinalibus Nemanenſi & Vabrenſi, addidi propoſitiones quę ſequũtur videlicet, quod Chriſtus in morte omnia ſimpliciter abdicauit: iſtam reputo tanquam falſam, erroneam, & hæreticam.

Itẽ dixi quòd quando corpus in ſepulchro manſit, ibi charitas abſtulit ab eo omnem proprietatẽ & dominiũ: iſtam reuoco tãquam falſam, erroneam, & hæreticam.

Item dixi quod tunc vacauit ſedes generalis dominj vſque ad diem iſtam, vt ſequitur ex prædictis, ſeu ad ſenſum prædictarum: reuocaui & reuoco tanquam falſam & erroneam.

Item quod aliqui dicunt quod dixi in prædicta declaratione, primò quia lex amoris, id eſt, charitas quæ ſtatũ perfectum facit, eſt inſepara-

bilis à nobis, & quòd loquebar de charitate siue de lege amoris, ex cuius obseruatione seu obseruantia vniuscuiusque status perfectio mensuratur, loquendo de meritoria perfectione in homine vsum rationis habente, secúdo quia cuilibet creaturæ rationali hæc lex naturaliter est indita. & tertio q̃ Deus secundum hanc legem viuit. Istas propositiones nõ credo me dixisse neque dixi, quia istas reputo falsas, erroneas, & hæreticas, prædictas autem propositiones per me reuocatas abiuro & promitto eas de cætero nec tenere, nec dogmatizare publicè vel occultè: & veniam petiui & pero humiliter de commissis.

REVOCATIO MAgistri Ioan. de Calore. Anno domini 1363.

ANTEQVAM descẽdam adcõclusiones habeo aliqua dicere, quia in primo articulo mearum vesperiarum posui duas propositiones, vnam scilicet q̃ summus legislator Deus ipse dignus est infinitis perfectionibus, quas nec habuit, nec habet, nec habere potest. Nunc dico quod ista propositio malè sonat, imò reputo eam in sensu cathegorico falsam, quem sensum facit: nec in illo sensu intellexi eam, sed in sensu hypothetico, scilicet: quòd si essent infinitæ perfectiones imaginabiles, quas Deus non habet, adhuc esset dignus istis perfectionibus. Eodẽ modo de secunda propositione scilicet quòd infinitæ perfectiones simul in legislatoris essentia sunt, dignitas ad infinitas alias.

Item quia ex prædicta sequitur vnum correlarium, scilicet quod dictus legislator dignatus est se in carne ad suam assumptionem hypostaticam, intellexi significauit, id est, manifestauit. Istud addo quod vltra addidi, scilicet q̃ si alias non fuisset assumptus secundum hominem, dignus esset quia frueretur: & istud pluries reiteraui, dico quod intellexi & protuli tanquam disputabile: nunc dico quod non est disputabile, & quod est falsum.

Item quia proposui in mea conclusione tertij articuli, q̃ subducta prærogatiua differentis acceptionis veritatis in falsitate starent vt verus, tunc non amplius quam falsus mereretur, & istam propositionem reiteraui, dico quod male sonat, quia procedit ex vna suppositione impossibilitatis

tamen posset apparere possibilis.

QVERVNT Parisiis quidam discipuli cuiusdam Almarici nomini studentes Parisiis, qui dixerunt mortuo quod illud quod alias est peccatum mortale vt stuprũ siue in charitate nõ est peccatum, impunitatem peccatorum promittentes, deum amantem & non iustum dicentes, qui ab ecclesia propter huiusmodi cõdemnati à regno Franciæ extra portas sunt combusti. Hæresiarcha verò ipsum Almaricus à generali concilio Romæ condemnatus fuit & excommunicatus, & de ciuitate exhumatus, & cinis & ossa per sterquillinium sunt dispersa & meritò.

ARTICVLI IVDOcati reuocati, An. do. 1362.

PRIMO probando primam partẽ primæ suppositionis arguitur sic, Ad quod limitatum velle vel nolle respectu cuiuslibet producibilis ad extra sequitur necessaria mutatio in volitate per ipsa. Deinde arguitur hypothetice, Si deus de nouo aliquid vellet vel nollet ad extra, ipse non indeo esset nouum velle vel nolle ad extra ipse intrinsecè mutaretur: igitur velle vel nolle dicit denominationem intrinsecã. Et hæc fuit mẽs mea per hoc quod dixi in 2. propositione huius, q̃ tã velle vel nolle ad extra est actus vitalis perfectæ volũtatis ipsam immutãs vitaliter. non intellexi quod per velle & nolle deus mutaretur intrinsece, sed quòd sunt opera vitalia. Sed quia apud multos iste modus loquẽdi velle diuinũ immutat, volũtatem diuinã, significat enim quod ipse intellectus mutatur: & placet dño cancellario & facultati quod de cætero in diuinis tali modo quis vtatur. Dixi in 2. correlario primæ suppositiõis, q̃ licet perfectæ volũtati seu diuinę essentię quodlibet intrinsecũ sit absolute necessarium secundum suum esse reale: tamẽ est aliquid intrinsecus contingens, & nõ est necessarium secundum suũ esse formale, patet de nolle & velle ductis ad extra. Istud sic explano & dico quòd nihil intrinsecum deo est contingens secũdum intellectum quẽ facit, tanquã catholicæ fidei dissonũ. Similiter illud quod dixi in 3. correlario quod stat deum esse intrinsece aliqualem, & ipsum posse non esse talem, & tamen ipsum esse talem immutabiliter, debet sic intelligi, id est, stat deum aliquid

velle ad extra, & ipsum posse hoc nunquam velle, & tamē immutabiliter. Quod dixi in probatione huius quod non est inconueniens quod aliquid sit Deus secūdum suum esse reale, & tamen non sit Deus secundū suum esse formale, debet sic intelligi, id est, quod aliquid sit Deus realiter, & tamen non aliqua formali denominatione denominatur, quæ sibi non competit præcisè quia Deus, sed ratione alicuius effectus: vnde supradicti damnant hanc propositionem tanquā fidei dissonam secundum intellectum quē facit, scilicet quod aliud est Deus secundum suū esse reale, & tamen ipsum non est Deus secundū suum esse formale.

Item dixi nono correlario quod non stat intellectum perfectum cognoscere vera contingentia, & illorum ad extra non esse productiuam voluntatem.

Item dixi in decimo, quod perfectus intellectus ad esse peccati vt peccatum est, non potest immediatè applicari cognoscitiuo, & quod ex isto sequitur finaliter peccatum esse vel deformitatem animę non est propriè aliqua veritate verum. Primum est malè dictū & falsum, quia ad hoc sequitur quod Deus non cognosceret peccata, aut voluntatem diuinam horum esse productiuam quorum vtrumque est falsum: & secundum fuit aliàs condemnatum. Et alia correlaria pro eo quod primo conueniunt, falsa sunt & malè sonnant. In secundo correlario secundæ suppositionis dixi quod stat aliquid esse actu miraculosum, & tamen in illo quod sic actuat nullam ponere perfectionem simpliciter magistri nostri istum modum loquendi non approbant, scilicet quod Deus actuetur, sicut nec illud quod Deus immoretur.

Item in quarto & quinto correlariis secundæ suppositionis dixi quòd perfecta voluntas non intensiùs diligit prædestinatum quàm diligit præscitum, & quod non plus intendit siue diligit se quam diligat diabolum in esse naturali, non debui ista dicere, quia in auribus audientium malè sonāt & falsa sunt, cum secundum Augustinum aliquid diligere sit ei velle bonum, & ideo intensiùs diligere est ei magis bonum velle, & ita communiter intelligunt homines.

Correlarium octauum fuit tale quod quælibet voliti[o] qua Deus vult a. esse non tan-

tum nō est immediatè odibi[lis] leà perfecta voluntate. Ista male sonant & discordāt scripturæ & dictis sanctorū. hoc autē intuli ex duobus correlariis, quorū vnū fuit q̄ perfecta voluntas quicquid extrinsecus potest immediatè velle p̄ terimmediatè nolle, & econuerso. Aliud est, quicquid immediatè ipsa potest nolle potest efficare, quæ applicata ad peccatū formaliter sumptum falsa sunt & malè sonant.

Item sextū correlariū fuit, quod libet extrinsecū perfectæ libertati seu voluntati æquè ab ipsa est odibile sicut diligibile, & econtra. hęc propositio est erronea, repugnare videtur voluntati diuinæ.

Secunda cōclusio mea fuit. Euidentiæ ad contradictoria intellectu diuino formaliter immensæ formaliter repugnant, dixi in probatione q̄ quælibet earū immensa, nūc dico quod illa conclusio cum suis correlariis & sua probatione malè sonat quātum ad hoc quod designantur in deo esse plura & immensa distincta, quod iam fuit hic & superiùs reprobatum. Quantum etiam ad hoc quo dicitur immensę repugnāt male sonat: quia ad hoc datur intelligi quod repugnantia sit intrinsecè in deo.

FORMA & modus reuocationis facta Parisiis per Fratrem Guidonem ordinis heremitarum sancti Augustini, actu legentis Parisiis sententias in scholis dicti ordinis. Anno dominj 1354. 16 die mensis Maij. Et hoc anno legendo & respondendo ambulaui in magnis & mirabilibus super me, verbum veritatis non recte tractando, sed verbis contendendo prophanis & vaniloquis, quæ ad impietatem prouocant, & audientium subuersionem, ex quibus factus sum occasio scandali in sanctissima facultate & ordine meo: quod mihi displicet bono corde. Idcirco iuxta piã & sanctam ordinationem domini Cancellarij Parisiensis, ac cæterorum magistrorum reuerendorũ theologicæ facultatis, quorum correctioni & ordinationi me submitto, & submitto, dicta mea scripta volo reuocare, & intentionem meam ostendere bonam, nõ obstantibus dictis & scriptis in forma quæ sequitur. Et licet domini & magistri reuerendi istas conclusiones posuerim, non est intentionis meæ nec vnquam fuit per dei gratiam eas sustinere pertinaciter.

REVOCATIO FACTA Parisiis Anno domini. 1354.

PRIMO dixi istam conclusionem, Charitas quæ demel labitur vel deperditur nunquam fuit vera charitas & eam probaui contra baccalarij beatæ Mariæ de monte Carmelo. hanc reuoco tanquam falsam & hæreticam, & etiam quæ eneruat effectum sacramentorum, scilicet baptismi & pœnitentiæ, & errorem contra decretum ecclesiæ in cap. fideliter. extra de sum. trin. & fide ca. inelectiam tanquam seipsã interimentem, quia nullo modo vere est, dicens non potest, vt ait Gratianus, & præsumptuosè posita esse, quia eam dixi valde probabilem, & tamen est contra conclusionem & doctorum opinionem, scilicet magistri sententiarum, Gratiani, & plurium aliorum. Si quæ verò auctoritates Augusti. vel aliorum videãtur ad oppositum, intelligendæ sunt de charitate finali quæ manet in patria, de qua loquitur Apostolus primæ ad Corinthios decimo tertio, Charitas nũquam excidit. Vel intelligendum de charitate secundum essentiam, vt magister met videtur glossare.

Secundo ex hoc intuliquod [illegible] existens in charitate non potest mereri vel elicere actum meritorium vitæ æternæ scalam vitæ nostræ: reputo falsum & contumelio-

Tertiò dixi contra baccalarios Prædicatorum confessorem cum ipso quòd homo meretur vitam æternam de condigno, id est, quòd si non daretur ei, fieret sibi iniuria: scripsi quòd deus faceret sibi iniuriam, & hanc probaui, quam reuoco tanquam falsam hæreticam, & blasphemam, & mihi contradicentem conclusione infra recitata, quæ dicit totum est à deo, ita quòd nihil à voluntate.

Quartò dixi in disputationibus respondendo de quolibet quod si nullum esset liberum arbitrium, adhuc esset peccatum. quod scripsi in hac forma, Bono vnum probabile, licet si nullum esset intellectum vel volitum, adhuc esset peccatum tanti mali vel meriti. Improbatio fuit, quia imaginatio quod nullum esset arbitrium, adhuc esset ideò peccatum malum. Hanc reuoco tanquam falsam manifestè erroneam, & hæreticam, scandalosam, & blaphemam.

Quintò dixi quòd bonum meritum est a Deo, ita quòd nihil est à voluntate, quam in hac forma scripsi, Actum meriti est ex quanto beneplaciti intenti & voliti non ex quanto. Hanc reuoco tanquam falsam, scandalosam, & in fide suspectam, & mihi contradicentem in tertia propositione superiùs reuocata.

Sextò dixi quòd deus potest aliquem necessitate præueniendo voluntatem ad bonum actum, quem errorem scripsi in hac forma, Deus quandoque præuenit ita voluntatem puri viatoris, quòd nunquam potest in non actũ meritorium. Probaui sic, aliter sequeretur quòd homo posset mutare diuinum propositum. Secundò quòd non posset facere hominem mendacem. Alia sententia probabilis est ista, quòd deus posset necessitare aliquem ad bonũ actum præueniendo. hæc sustineri potest. Probationem tamen adduxi ad hanc scandalosam & in fide suspectam.

Septimò dixi quòd est dare plures vnitates, quæ non faciunt numerum, quod reuoco tanquam falsum, scandalosum, & in fide suspectum quaurum ad trinitatem in diuinis.

Octano dixi scripsi, quod nulla creatura rationalis specialiter est in se, nisi quiade' est sibi esse: & ex hoc intuli in eodē scripto quod in omni eo quod nō est deus essentialiūs est non esse quàm esse ipsum has reuoco falsas falsē positas, & eroneas.

Nono dixi & scripsi, quod aliquid potest esse sine tempore in merito & peccato, & probaui quia possibile fuit vel est aliquod esse in instanti æternitatis in merito, & cōsequenter in instanti tēporis in peccato, & iterato in instanti æternitatis in merito hāc reuoco cumsua probatione tanquàm falsam, fatuè positā, & intelligibilem.

REVOCATIO FACTA Anno domini. 1352.

QVIA ergo Synon in respondendo in vesperis exponendo vel declarando terminos quęstionis, quodhoc nomen Iesus dictum est de deo accidētaliter, & exparte significat filium dei qui assumpsit naturā humanā. Ponendo cō clusiones posui pro prima cōclusione ꝙ hęc propositio est possibilis, Iesus non est deus probaui ex eo quod humanitate assumpta p possibile deposita, Iesus non est deus, & intuli quod hęc est possibilis Iesus potest non esse deus.

Secundo quod Iesus pot[est] esse & non esse Iesus: exp[o]tionem & significatione[m] ius nominis Iesus reputo sufficientem falsificātem clusionem & correlarii. Dicto nanque quod hoc nomen Iesus significat, illud quod significathæc oratio filius qui assumpsit naturā humanam: hæc, Iesus non est deus non est possibilis, sicut necesta, filius deiqui assumpsit turam humanā non est deus.

Item posito eodē, hæc, sus potest esse & nō esse deus est falsa sicut illa filiꝰ dei qui assumpsit naturā humanā potest esse & non esse filius qui assumpsit naturā humanam: hanc conclusionem reputo sicut hæreticam dicta positione.

Item post secundā conclusionem intuli primum corollarium, quod Iesus potest esse deus: secūdum quod Iesus non potest desinere esse deus, correlaria non fuerunt ponēda sine distinctione itaque expono ea & dico quod si terminus subiectus stat pro simplici persona dicitur Iesus: correlaria sunt catholicè tenenda. Si vero idem terminus Iesus pro Christo ex persona verbi & humanitate constituta videlicet pro implicito [illegible] significat.

ificat. & pro quo stat in o primæ conclusionis & cto primi correlarij ex clusione prima illati ipsa elaria non sunt catholica falsa: nec etiam stāt cum clusione prima, nec cum lario primo ex conclue prima illato.

em posui conclusionē secam quòd nulla res quæ Deus potest nō esse deus. ili correlarium tertiū d nulla res est aut potest quæ modo non sit Deus, quādo possit esse Deus. elarium quoque quarquòd nulla res est aut est, quæ possit incipere Deus. cōclusionem hic vrsaliter intellectā quòd nus subiectus distribua to re quæ per commutionem idiomatis est vel esse Deus. reuoco tanfalsam & hæreticā: cor etiā tali vniuersalitatellecta reputo sicut falroneā, & hæretica.

posui conclusionem quòd Deus potest alier se habere qualiter se habet, ac etiam esse alis qualis non est. Et ad ndum hoc induxi pro o quod Deus pater po esse homo & non esse ho conclusio vt posita fuit, sonat in eo quòd ratione relatiui reciproci sonat quod substantię Dei de nouo possit aduenire hab. tudo aut qualitas realis & ide. intellectus quem habui, potius fuit exprimendus in his eroris, a liqua creatura se potest habere aliqualiter ad Deum qualiter se non habet. Exemplum etiam ad conclusionem non cōuenit quoniā adhuc ponto quòd Deus pater potest esse homo & non esse homo propriè sequitur quod Deus potest esse aliquid quod non est sicut ex Decretali arguitur extra, de hære. c. Cum Christus. & non sequitur propriè quod Deus pater possit esse aliqualis qualis non est, aut aliqualiter se habere qualiter non se habet. Ex conclusione tertia intuli tertiū correlariū quod quanuis Iesus fuerit ab æterno semper patri coæqualis: tamē aliquādo fuit Deus, quādo nō fuit Iesus. Istud correlarium, aliquando Iesus erat Deus quādo nō erat Deus malè sonat & erroneé.

Item ex conclusione quarta intuli quartum correlariū, quod filius Dei quando incipiebat esse filius virginis, nō incipiebat esse aliquid. Istud correlarium prout in distinctione positū fuit, reuoco sicut erroneum & hæreticum: quoniam filius Dei qui inci-

piebat esse filius virginis, incipiebat esse aliquid secundum quod homo. & incipiebat esse aliquid quod prius non erat.

Item ex conclusione quarta intulivltimum correlarii, quòd nequam hic homo demonstratus qui & Christus, fiebat Christus, & probaui ex eo quod nec purus homo fiebat Christus, nec homo Christus fiebat Christus. Correlarium istud prout indistinctè fuit positum, reuoco sicut falsum & erroneum, quando in sensu quo homo demõstratus staret pro filio Dei cõcedẽdũ esset: q; aliquando hic homo fiebat Christus, quãdo filius Deiviui nũc est homo, aliquãdo fiebat homo dicẽte euãgelio, Verbũ caro factũ est, &c.

ISTI Sunt articuli in quibus Magister Sententiarum non tenetur communiter ab omnibus: & primò.

PRIMI LIBRI.

Primò, q; charitas qua diligimus Deum & proximum, & spiritus sanctus. distin. 17. capi. 2. vel quod charitas quæ est amor Dei & proximi, non est aliquid creatum.

Secundò q; nomina numeralia dicta de Deo dicuntur solùm relatiuè. distinct. 24. cap. Et si diligenter. vel hæc nomina numeralia trinus & trinitas non dicunt positionem sed priuationẽ tantum.

Tertiò, quòd simile & quale similiter dicuntur de Deo priuatiuè. distin. 22. cap. & hoc idem.

Quartò, q; Deus semper potest quicquid aliquãdo potuit: & vult quicquid voluit & scit quicquid sciuit. distinct. 44. c. Præterea quæri solet.

IN II. LIBRO.

Primò, quòd angeli non meruerũt beatitudinem per gratiam sibi datam: sed quod præmium præcessit merita & posteà meruerunt per obsequia fidelibus exhibita. distinct. 5. cap. Hic quæri solet vel quòd angelis præmium præcessit, & meritum respectu præmij subsequi. habet subsequi.

Secundò quòd angeli non merito respectu essentialis præmij & in ipso præmio perficiunt vsque ad iudicium. distin. 11. cap. Præterea aliud.

Tertiò, quòd charitas qua spiritus sanctus, scilicet ipse quæ animæ qualitates informat atque sanctificat. dist. 9. cap. Cum igitur.

Quartò, q; in veritate humanæ naturæ nihil transit intrinsecũ. sed q; ab Adã deducit per propagationẽ auctum & multiplicatum resurget in iudicio. distin. 50. cap. penult.

Quibus respondetur vel quod nihil de cibis transit in substantiam humanæ naturæ per generationem nec per nutritionem.

IN III. LIBRO.

Primò, q; anima à corpore separata sit persona. dist. ij. cap. Aut opponitur à quibusdam.

Secundò, q; Christus conuenienter mortuus & non inconuenienter dicitur passus & nõ mortuus. dist. xxj. cap. vlt.

Tertiò, quòd Christus in triduo mortuus fuit homo. dist. xxij. cap. j.

IN IIII. LIBRO.

Primò, q; sacramenta legalia non iustificabant etiam si cum fide & deuotione fierẽt. dist. j. cap. Non igitur.

Secundò, q; homo sine merito videbat Deũ ante peccatum. eadem dist. cap. Triplici.

Tertiò, quòd circuncisio conferebat gratia ad beneperandum, nec virtutes sacramentum: sed solum ad peccata dimittenda valebat. eadem dist. cap. Duo igitur.

Quartò, quòd paruuli antequam octauum diem morientes circuncisi peribant, & quòd ex necessitate poterãt ante circuncidi. eadem distinct. Si verò.

Quintò, quòd quædam sacramenta nouæ legis instituta sunt in remedium tantùm, vt matrimonium. dist. ij. cap. pri. Iam ad sacramenta.

Sextò, quòd baptizati baptismo Ioannis non ponentes spẽ in illo, non erãt baptizãdi baptismo Christi. dist. ij. ca. vlt. Hic considerandũ. vel aliter, baptismus Ioannis cũ impositione manuum æquipollebat baptismo Christi, ita q; baptizatus baptismo Ioannis non erat baptizandus.

Septimò, q; Deus põtuit dare potentiã creaturæ creãdi & interiùs abluẽdi, id est, peccata dimittendi. dist. v. ca. vlt. Hic quæritur quæ sit. Vel sic, quòd Deus poterat dare potestatem alius baptizandi interiùs, & q; creatura potuerit susc ipere, & similiter q; Deus potest potestatem creãdi creaturæ communicare, & creare per creaturam tanquã per ministrum. dist. v.

Octauò, quòd schismatici degradati, præcisi ab ecclesia, hæretici, excommunicati nõ habent potestatem consecrãdi corpus Christi. dist. xij. ca. Illi verò.

Nonò, quòd brutum non sumit verum corpus Christi, etsi videatur. distin. xiij. ca. Illud etiam sanè.

Decimò, quòd scientia discernendi vt notat habitum scientiæ sit clauis. dist. xix. c. j.

Vndecimò, quòd episcopi

symoniaci degradati non pos sunt conferre ordines. Dist. xxv.ca de symoniacis.

Duodecimo, qđ secundus maritus alicuius mulieris incognitæ carnaliter à primo fit bigamus per cognitionem illius, & prohibetur ab ordinibus. dist. xxvij. ca. vlt.

Decimotertio, qđ cognoscens sororem vxoris luę non tenetur vxori petenti debitũ reddere. dist. xxiiij. c. de his.

Decimoquarto, qđ ille qui vxore viuente duxit aliam in

aliena patria, qui rediens ad conscientiam vult eam dimittere & non potest, si coactus ab ecclesia remanere & debitum reddere quia sibi non creditur: dicit magister quod incipit excusari per obedientiam & timorem, & tenetur reddere debitum si petatur. dist. xxxviij. ca. vlt.

Decimoquinto, quòd peccata delecta non patefienda sunt iis in iudicio. distinct. xlvij. ca. Hic quæritur vtrum cle-

ctis.

DETERMINATIO PARISIIS FACTA PER ALMAM FACVLtatem theologicam, Anno Domini M. cccxviij. super quibusdam superstitionibus nouiter exortis.

PRAEFATIO.

VNiuersis orthodoxæ fidei zelatoribus Cæsellanus ecclesiæ Parisiensis & facultas theologiæ in alma vniuersitate Parisien. matre nostra cum integro obuini cultus honore spem habere in domino, ac in vanitates & insanias falsas nõ respicere. Ex antiquis latebris emersisse nouiter errorum furda colluuio recogitare cõmonuit, quod plerumq; veritas catholica apud studiosos in sacris literis apertissima est: quæ cæteros latet, nimirum cùm hoc proprium habeat omnis ars manifestam esse exercitatis in se sic ex eis consurgat illa maxima. Cuilibet in sua arte perita credendũ est. Hinc est Horatianũ illud quod Hier. ad Fabiolinũ scribens assumit, Quod medicorũ est promittunt medici: tractant fabrilia fabri. Accedit ad hæc in sacris literis aliud speciale, quod nec experientia & sensu constant vt alias artes, nec possunt ab oculis circũuolutis nube vitiorũ facile deprehẽdi. Excæcauit enim eos malitia eorũ. Ait siquidem

Apostolus quòd propter anaritiam multi errauerunt à fide: propterea non irrationabiliter idolorum seruitus ab eodem estimatur: alij propter ingratitudinem qui cùm cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, in omnem idolatriæ impietatem (sicut idem commemorat) corruerunt. Verò Salomonẽ ad idola, Didonem ad magicas artes pertraxit dira cupido. Alios postremò miseta timiditas tota ex diuino pẽdens in obseruationes superstitiosissimas impiasque depulit: quemadmodum apud Lucanum de filio Pompeii Magni, & apud historicos de plurimis notum est. Ita fit vt recedens peccator à Deo declinet in vanitates & insanias idolas, & ad eum qui pater est mendacij tandem impudẽter & quasi apostatando se conuertat. Sic Saul à domino deserens phytonissam cui prius aduersãbatur, consuluit. sic Ochozias Deo Israël spreto misit ad consulendũ Deũ Acharon. Sic denique eos omnes, qui fide vel opere absque Deo sibi sunt, vt à Deo falso ludificentur, necesse est. Hãc igitur pestiferam, pestiferam, mortiferamque insaniarum falsarum in suis hæresibus abominationem plus solito nostra ætate exortam inualuisse, ne forsam Christianissimũ regnũ, quod olim monstro carnit, & Deo protegente carebit, inficere valeat tam horrendæ impietatis & pernicioſæ contagionis magistrum: Cupientes totis conatibus obuiare, memores in ore nostræ professionis: proq; legis zelo succẽsi, paucos ad damnatos articulos damnationis cauterio (ne deinceps falsi incogniti) notare decreuimus, rememorantes inter cæteros numera dictum illud sapiẽtissimi doctoris Augustini de superstitiosis obseruationibus. Quòd qui talibus credũt, & ad eorum domum euntes, aut suis domibus introducũt vel interrogant, sciant se fidem Christianam & baptismum negauisse, & paganum & apostatam, id est, retrò abeuntẽ à Deo inimicum & iram Dei grauiter incurrisse, nisi ecclesiæ pœnitentia emendatus Deo reconcilietur. Hæc ille. Quæque tamen intentio nostra est in aliquo derogare quibusque licitis & veris traditionibus, scientiis, & artibus: sed falsos errores atque sacrilegos insipientium & ferales ritus pro quanto fidem orthodoxã & religionem Christianã maculãt, contaminãt, inficiũt, radicitus (quantũ fas nobis est) ex corde satagimus: & honorẽ suũ syncerũ relinquere veritati

EST Autem primus articulus quod per artes magicas & maleficia & inuocationes nefarias quærere familiaritates & amicitias & auxilia dæmonum, non sit idololatria. Error. Quoniã dæmon aduersarius pertinax & implacabilis Dei & hominis iudicatur, nec est honoris vel dominij cuiuscunq; diuinive tè seu participatiue vel aptitudinaliter susceptiuus, vt aliæ creaturæ rationales non dãnatæ: nec in signo ad placitũ instituto, vt sunt imagines & tẽpla, Deus in ipsis adoratur.

Secundus articulus, quod dare vel offerre vel ꝓmittere dæmonibus qualencunque rem vt adimpleant desideriũ hominis, aut in honorem eorum aliquid osculari vel portare nõ sit idololatria. Error.

Tertius, quod inire pactũ cum dæmonibus tacitum vel expressum nõ sit idololatria vel species idololatriæ vel apostasiæ. Error. Et intendimus esse pactum implicitum in omni obseruatione superstitiosa, cuius effectus nõ debet à Deo vel natura rationabiliter expectari.

Quartus, quod conari per artes magicas dæmones in lapidibus, annullis, speculis, aut imaginibus nomine eorũ consecratis vel potius exeeratis includere, cogere, arctare, vel eas velle vtilizare, non sit idololatria.

Quintus, quod licitum sit vti magicis artibus vel aliquibuscunq; superstitionibus à Deo & ecclesia prohibitis pro quocunq; bono fine. Error. quia secundum Apostolum non sunt facienda mala vt bona eueniant.

Sextus, quod licitũ sit etiam permittendũ maleficia maleficiis repellere. Error.

Septimus, quod aliquis ex aliquo posset dispensare in quocunque casu, vt talibus licite vtatur. Error.

Octauus, quod artes magicæ & similes superstitiones & earum obseruationes non ab ecclesia irrationabiliter prohibitæ. Error.

Nonus, quod Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere dæmones suis inuocationibus obedire. Error.

Decimus, quod thuribulationes & suffumigationes quæ fiunt in talium artium & maleficiorum exercitio, fiant ad honorem Dei & ei placeant. Error & blasphemia, quoniam Deus aliàs non permitteret vel prohiberet.

Vndecimus, quod talibus & taliter vti non est sacrificare seu immolare dæmonibus, & ex consequenti damnabiliter idololatrare. Error.

Duodecimus, ꝙ verba sanctorum & orationes quædã deuotæ & ieiunia & balneationes & continentia corporalis in pueris & aliis, & missarũ celebratio, & alia opera de genere bonorũ ꝙ fiunt pro exercendo huiusmodi artes, excusent eas à malo, & nõ potiùs faciant. Error: nã per talia fiunt res, imò ipse Deus in eucharistia demonib' tẽtatur immolari, & hæc ꝓcurat dæmon, vel quia vult in hoc honorari similis altissimo, vel fraudes suas occultandas, vt simplices illaqueet salutis, & dãnabilius perdat.

Decimustertius, ꝙ sancti Prophetæ & alij sancti per tales artes habuerunt suas prophetias & miracula fecerunt & dæmones expulerunt. Error & blasphemia.

Decimusquartus, ꝙ Deus per se immediatè vel per bonos angelos talia maleficia ostensis hominibus reuelauerit. Error & blasphemia.

Decimusquintus, quòd possibile est per tales artes cogere liberum hominis arbitrium ad voluntatem seu desiderium alterius. Error: & conari facere est impiũ & blasphemium.

Decimussextus, quòd ideo artes præfatæ bonæ sunt & à Deo, & quod eas licet obseruare: quia per eas quãdoque vel sæpe euenit sicut vtentes eis quærunt vel prædicunt, quia bonum quandoque prouenit ex eis. Error.

Decimusseptimus, quòd per tales artes dæmones veraciter cogantur & cõpelluntur, & non potiùs ita se cogi fingunt ad seducendos homines. Error.

Decimusoctauus, quòd per tales artes & ritus impios, ꝙ sortilegia, per carmina, & inuocationes dæmonum, per quasdam insultationes & alia maleficia nullus vnquam effectus ministerio dæmonũ subsequatur. Error. Nam talia quandoq; permittit Deus contingere: patuit in magis Pharaonis, & alibi pluries: vel quia vtentes, seu consulentes propter malam fidem & alia peccata nephanda dati sunt in reprobum sensum, & demerentur sic illudi.

Decimusnonus, quòd boni angeli includentur in lapidibus & consecrent imagines vel vestimenta, aut alia faciant quæ in istis artibus continentur. Error & blasphemia.

Vicesimus, ꝙ sanguis vpupę vel hœdi vel alterius animalis, vel pergamẽtum virgineũ,

vel eorum leonis & similia habeant efficaciam ad cogendos vel repellendos dæmones ministerio huiusmodi artium. Error.

Vicesimusprimus, quòd imagines de ære, plumbo, vel auro, de cera alba, vel rubea, vel alia materia baptizatæ, exorcizatæ, & cõsecratæ, seu potius execratæ, secundum prædictas artes & sub certis diebus, habent virtutes mirabiles, quæ in libris talium artium recitantur. Error in fide, & philosophia naturali, & astronomia vera.

Vicesimussecundus, quòd talibus & fidē dare non sit idolatria & infidelitas. Error.

Vicesimustertius, quòd ali qui dæmones boni sint, alij benigni, alij omnia scientes, alij nec saluati nec damnati. Error.

Vicesimusquartus, quòd suffumigationes quæ fiũt in huiusmodi operationibus, conuertũtur in spiritus, aut quòd sint debitæ eis Error.

Vicesimusquintus, quòd vnus dæmon sit rex orientis & præsertim suo merito, & aliis occidentis, alius septentrionis, alius meridiei. Error.

Vicesimussextus, quòd intelligẽtia motrix cœli influit in animam rationalem, corpus cœli influit in corpus humanum. Error.

Vicesimusseptimus, quòd cogitationes nostræ intellectuales, & volitiones nostræ interiores immediatè creatur à cælo & quòd per aliquam traditionem magicam non possint sciri, & quòd per aliquam de eis certitudinaliter iudicare sit licitum. Error.

Vicesimusoctauus articulus, quòd per quascunque artes magicas possumus peruenire ad visionem diuinæ essentiæ vel sanctorum spirituum. Error.

Acta sunt hæc & post maturam celebremque deliberationem nos & deputatos nostros ad examinationẽ, conclusa in congregatione generali Parisiis apud sanctum Mathurinum de mane super hoc specialiter celebrata. Anno domini M.ccc.xcvij. die vltima mensis Septembris. In cuius rei testimonium sigillum facultatis præsentibus literis duximus apponendum.

Originale huius determinationis est sigillatum magno sigillo facultatis theologicæ Parisien.

SEQVVNTVR EXCERPTA PRINCIPALIVM ARTICVLORVM TRACTATus cuiusdam contra errores fratris Ioannis de Montesono ordinis Prædicatorum, Parisius condemnati.

PRAEFATIO.

APOSTOLICIS verbis edocti parati semper ad satisfactionẽ omni poscenti nos rationẽ de ea quæ in nobis est fide, ad tuitionem eius quã profitemur orthodoxiæ & vt rationabilis quorundã errorum condemnatio Parisiis nuper facta ac iustificatio exortæ super hoc querelæ & aduersantiũ omnium quæcũque iniusta rationabiliter conquestio, oblocutio, atq; vexatio singulis innotescat, presentem tractatum sub apostolicæ Petri sedis & sedentis in summi põtificis correctione duximus compilandum. Quo vniuersis Christi fidelibus, qui ipsum lecturi vel audituri sunt supplicamus affectu, vt æquo animo puraque mentis acie prospiciant vniuersa nobiscum, &c. Ad honorem Sanctæ & individuæ trinitatis, cuius fidei causam agimus, presentem tractatum aduersus errores fratris Ioannis Montesono ordinis fratrum prædicatorum nuper in Parisiensi studio condemnatos ex deliberatione vniuersitatis studii Parisiensis, & specialiter doctorum baccalaureorum facultatis theologicæ cõpositum in tria capitula distingue. In primo ad fundandum processum factum contra dictum fratrem per dictam facultatem theologiæ, ac etiam processum inde secutum coram domino episcopo Parisien. existentiam vniuersitatis prædictæ declarabitur qualiter dictos episcopum & facultatem theologiæ pertinet asserere hæreticas vel in fide erroneas & contra asserentes Parisiis condemnare. In secundo declarabitur, & tam rationibus quam authoritatibus sanctorum & doctorũ probabitur, quod assertiones dicti fratris per schedulam dictæ facultatis dicto domino episcopo traditæ fuerunt rationabiliter condemnatæ. In tertio quia magister ac procurator fiscalis & nonnulli dicti ordinis fratres cõtra prædictum processum & sibi adhærentes ad sedem apostolicã appella-

uerunt: inter memoratas dicti fratris assertiones, vt praefatur damnatas, aliquas ad sancti Thomæ de Aquino pertinere doctrinam, quam asserunt per ecclesiam approbatam: ideo declarabitur doctrinam huiusmodi sancti Thomæ sic approbatam esse, quòd propter eam oporteat antedictam condemnationem aut dicti episcopi processum aliqualiter impediri.

CIRCA primũ principale est hæc diuisio præmittẽda. Quòd definitio circa ea quæ sunt fidei, id est, approbatio veritatis alicuius tanquam catholicæ, vel reprobatio aut condẽnatio oppositæ falsitatis tanquam hæreticæ aut in fide erroneæ potest esse dupliciter. Vno modo scholastice & doctrinaliter. Alio modo authoritatiuè & iudicialiter. Et hic secundus modus est duplex secundũ quod hæc authoritas iudiciaria est bipartita. Vna est simpliciter suprema: alia est inferior & subordinata. Iuxta hanc trimembrem diuisionẽ quæ clara est, sunt tres conclusiones principales declarãdæ, & deinde ex eis quędã aliæ subinferendæ. Prima erit de definitione iudiciali, & authoritatiua suprema. Secunda de inferiori & subordinata.

Tertia de doctrinali & scholastica. Et ipsarum probatio principaliter fundabitur in iure diuino.

Prima igitur cõclusio est, Ad sanctam sedem apostolicam pertinet authoritate iudiciali suprema circa ea quæ sunt fidei iudicialiter definire. Et hæc probatur: quia cui illius tanquã ad suprema pertinet dicis authoritatẽ pertinet ea fide iudicialiter definire, ejus fides nunquã deficit. Sed sanctæ apostolicæ sedis fides nunquam deficit, igitur &c. maior est nota, sed minor probatur, quia de hac sancta sede in persona Petri apostoli in ea præsidentis dictum est, Petre rogaui pro te vt non deficiat fides tua. Luc. 22. Propter quod dicit Cyprianus 93. distin. Qui &c.

Secunda cõclusio est, Ad episcopos catholicos pertinet authoritate inferiori & subordinata circa ea quæ sunt fidei iudicialiter definire. Et hoc probatur. Quia ad eos pertinet iudiciali authoritate inferiori & subordinata fide definire, ad quos pertinet consimiliter ecclesiã regere. Sed ad episcopos catholicos pertinet secundum

& primum. Maior patet, quia ecclesiæ regimẽ maxime cõcernit fidẽ, & ideo cui de diuino cõmittitur ecclesiam regere, ei eodẽ iure cõmittitur de fide cognoscere & docere. Sed minor probatur authoritate Pauli Act. 20. vbi dicit, Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos posuit sanctus spiritus episcopos ecclesiã regere dei. Vnde patet quòd iure diuino & authoritate spiritus sancti episcopi positi sunt ad regendum ecclesiæ dei Regimẽ autem importat iudiciale authoritatem. Ergo sequitur quòd ad eos pertinet authoritate iudiciaria inferiori & subordinata & suprema authoritati subiecta ecclesiã regere, & per cõsequens de fide cognoscere, & ea definire. Vnde patet quòd tali regimine ad fidem pertinere loquatur Apostolus &c.

Tertia conclusio est, quòd ad doctores theologos pertinet determinare de doctrinali & scholastica circa ea quæ sunt fidei doctrinaliter definire, quos pertinet sacram scripturam docere, & ex ea hæreticas assertiones & in fide erroneas reprobare, ac veritates catholicas approbare. Sed ad doctores theologos pertinet

igitur & primũ. Pro

bationes minoris & maioris vide si vis in dicto tractatu. Ex prædictis cõclusionibus patet responsio ad principalem articulũ, scilicet quòd ad episcopũ Parisiẽsem & ad theologiæ facultatẽ pertinet assertiones hæreticas aut in fide erroneas & cõtra eas asserentes. Parisiis cõdemnare, quia per secundã cõclusionẽ patet quòd hoc ad episcopũ pertinet definiẽdo iudicialiter. Et per tertiã conclusionem patet quòd ad facultatem theologicam pertinet definiẽdo doctrinaliter. Sed adhuc ad magis fũdandũ propositum tres aliæ conclusiones ex præmissis sunt subinferendæ.

Quarta igitur cõclusio est, quòd ad dictos episcopum & facultatem theologiæ pertinet nõ solũ coniunctim sed & diuisim modis prædictis assertiones hæreticas aut erroneas condẽnare, licet tamen quãdoque rationabiliter contigerit in huiusmodi condemnatione coniunctim procedere. Probationes dimittuntur hic causã breuitatis.

Quinta conclusio, ad dictã facultatem theologiæ contra certas personas, scilicet contra singulares magistros & baccalarios eidem facultati iuratos pertinet quãdoque non solũ doctrinaliter, sed etiam

iudicialiter aliquo modo assertiones hæreticas aut erroneas condẽnare. Et hæc conclusio probatur ex triplici radice. Prima probatio fundatur ex concessa eis potestate, &c. Secunda probatio fundatur in obseruata consuetudine, &c. Tertia eiusdem conclusionis probatio fundatur in publica vtilitate, &c.

Sexta cõclusio est, quòd ad superiorẽ iudicẽ pertinet processum per dictos episcopum & facultatẽ theologiæ factũ, nec sine magna & notabili causa fauorabiliter impedire: nec approbationi contra eos in causa fidei interiectæ, sine matura deliberatione & præcura informatione deferre. Et hæc probatur, &c. Ex dictis cõclusionibus ad propositum applicatis patet luce clariùs iustificatio processus facti cõtra dictũ fratrẽ Ioannẽ sicut patet in singulis articulis.

Prim' igitur articulus est, Quòd cùm dictus frater infrà scriptos errores Parisiis in scholis publicè dogmatizauerit, & coram facultate theologiæ euocatus per decanum eiusdẽ facultatis monitus charitatiuè ipsos corrigere recusauerit protestãs eos vsque ad mortem velle defendere, dicta facultas errores hui' potuit & merito debuit doctrinaliter cõdemnare. Prima pars, scilicet quòd hoc potuit, patet, &c.

Secũd' articulus est, quòd dicta facultas theologiæ postea assumptis sibi magistris aliorũ trium facultatũ vniuersitatis Parisiẽsis, doctores per eos exeminatos & doctoraliter cõdemnatos, merito debuit domino episcopo Parisiẽsi tãquã iudici ordinario iudicialiter denunciare. Et hoc clarè patet ex secunda cõclusione & eius probatione sed adhuc, &c. Quòd autẽ prænominatæ facultatis theologicæ magistri tribus aliis facultatibus sibi coassumptis & coadiunctis nunciauerint ecclesiæ. Ex quib' patet tertia ratio denũtiationis practicæ, quam secreta & charitatiua monitio præcesserit, licet etiam hoc nõ esset necesse, sicut patet ex doctrina sancti Thomæ 2.2.q.33.art.7. vbi docet quòd peccata publica sunt publicè arguenda. iuxta illud Apostoli ad Tim. 5. Peccantes coram omnibus argue, vt cæteri timorẽ habeant. Quod intelligitur de peccatis publicis, vt dicit August. in libro de verbis domini, &c.

Tertius articulus est, quòd dicta facultas in scholis suis theologicis, & dictus episcopus in locis suæ diœcesi. pro-

rorum errorum dogmatizationem, publicationẽ, aut defensionem finaliter inhibere potuerunt, & debuerũt iudicialiter prohibere, &c.

Sed huic articulo opponũtur tria, quæ ponit dictus frater in supplicatione sua seu ꝙ libello domino papæ exposita: quæ fere tot sunt mendacia quot sunt verba.

Primũ est, quòd aliquæ cõclusiones suæ fuerũ trahuntur ex doctrina sancti Thomæ: quã facultas theologiæ alias examinãs cõmẽdauit, & dominus Parisiẽ' episcopus Parisiẽsis easdem suas literas approbauit. Sed hoc falsum est, ꝙ dominus Vrbanus papa quint' p eius bullã declarauit studij Tholosani voluit & voluit eiusdem sancti doctrinam tãquam benignam & catholicam sequi & amplecti à Christicolis & studiosis, & eam pro viribus amplecti. Tertium est, quod soli sanctæ sedis apostolicæ est declarare, damnare, & approbare. Quæ postea concludit quòd ipse dominus episcopus apposuerat falcẽ in messem sum pontificis dictas conclusiones pronunciauit & decreuit falsas, hæreticas, & erroneas: causa subdit ibidem: alia quæ tangunt fidem, alia de maioribus ecclesiæ & quæ ad solum sum-

mum pontificem pro examinatione & decisione deferri debẽt. Ex quibus sequi videtur quòd nec episcopus nec facultas prædicta cõclusiones prædictas potuerũt iudicialiter dãnare, nec earũ dogmatizationem aut publicationem aut defensionem finaliter cohibere. Ad illa autẽ faciliter respondetur. Vnde ad primũ respõdet vniuersitas in suis literis patentibus. Nos inquit millesies diximus, & vt videmus non sufficit qualiter sancti Thomæ doctrinam in dicta nostra cõdemnatione nequaquam reprobamus, sed hunc eiusque fautores doctrinam eius ad distorum fidefque absonum sensum adaptantes aut vltrà quàm fieri debet contra eiusdem doctoris documentum dilatantes condemnamus, audacter asserimus. Et hæc clarè patebunt ex dicendis in secundo & tertio capitulis: vbi manifestè probabitur quòd prædictæ erroneæ conclusiones non trahuntur ex doctrina sancti Thom. sed magis contrariantur eidem. Ad secundum respondetur ꝙ ex prædicta bulla domini Vrbani vel ex præallegata litera domini Stephani episcopi aut alia quacũque litera authentica non potest sufficienter

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõcluditquòd sancti Thomę doctrina sit in omnibus approbata, sicut clarè ostẽditur in tertio capitulo huius tractatus. Et ad hoc adiiciunt aliqui talẽ rationẽ. Illa doctrina non potest sic esse in omnib⁹ approbata, quæ multa continet in fide erronea. Sed vt dicũt prædicta sancti Thomæ doctrina non solũ in materia de absoluta necessitate creaturæ, de qua præsentes cõtroversiæ inferius in tribus vltimis cõclusionib⁹ tertij capitu li specialiter tractabitur, sed etiã in plurib⁹ aliis multa cõtinet in fide erronea: quod declarant. Nam in prima parte summæ. q.47.ar. vltimo, in responsione vlti. arti. dicit q̃ nõ est possibile aliã terrã esse q̃ istã: quia omnis terra naturaliter ferretur ad hoc mediũ vbicũque esset: & notum est q̃ nõ loquitur de potẽtia naturæ. Item in articulo vltimo dicit q̃ impossibile est duos angelos esse vnius speciei: & q̃ impossibile est esse plures albedines separatas a substantiis: quæ videtur esse cõtra articulũ de omnipotẽtia dei & cõtra veritates creditas circa sacramentum altaris. Item infrà. q.78 arti. 3. & 6. in quæstionibus disputatis tenet articulum de vnitate formæ substantialis in homine: qui est decimusquintus articulus quintæ partis euangelio æterno damnatæ per Alexãdrum. Item ex hoc opi. Tho. de vnitate formæ sicut dicit in glo. Okã in suo logo suo, conclusiones sequitur quæ in Anglia fuerunt dolose, scilicet quòd corpus Christi nõ fuit idẽ numero viuum & mortuũ: & hoc concedit sanct⁹ Thomas in quæstionibus disputatis quæstione 63. quod nõ fuit simpliciter. Vnde sequitur vltrà quòd altaro mortua nunquam fuerunt: & quòd corpora sanctorum mortuorum nunquam fuerunt corpora sanctorum viuentium: & ideo reliquiæ corporum sanctorum nunquam fuerunt partes corporum viuentium: nec corpus Christi quod fuit vulneratum in cruce, iacuit in sepulchro. Quæ omnia sunt absurda.

Ex quibus & aliis planis erroribus, contra quos eximiam doctores speciales tractatus posuerunt tractarus, constat dunt isti quod huiusmodi doctrina non potest esse in omnib⁹ approbata: nec hoc potest eius sanctitati vel canonizationi: qua non obstante gloriosa martyrio Cypriani ipse errauit in fide: sicut patet 4. sententiarum, distinct. & infrà dicetur cap. 3. Vnde

sanctitas vitæ non infert sanctitatem doctrinæ: sicut patet de apia martyre, qui fuit pater sectæ hæreticæ. Vnde his omnib⁹ inferut q̃ præter approbatio Vrbani quinti non est huius doctrinæ approbatio vniuersalis, sed tantũ doctrinæ vtilis & in multis probabilis: sicut doctrina aliæ magistraliter dicta sola tali authoritatem magistra sicut dominus Innocentius quartus de suo apparatu dicit est. Sed de hac materia copiosius infrà dicetur in fine primis conclusionibus primi capituli, & ideo breuius transimus. Ad tertium ob iectum respõdetur primo q̃ facultas, &c.

CIRCA secundum principium in quo declarandum quòd assertiones dicti fratris per schedulam theologiæ facultatis dicto domino episcopo tradiram fuerunt ratio fuerunt condemnatæ. Præmittendum est vnum præambulum generale, quod in aliquib⁹ dictarum assertionum, earum condemnatione est declaratio prænotandum, vt dicatur quod licet aliqua propositio vel assertio possit habere aliquem sensum verum, tamen rationabiliter condemnari tanquam reuocanda p-

pter aliũ sensum falsum in ea vel in eius probatione intellectũ. Et hæc suppositio probatur tã rationibus quã authoritatib⁹ sanctorum doctorũ & specialiter ex dictis sanctis Thomæ de Aquino vt pars aduersa, & cætera. Quarto, probatur suppositio præmissa, & singulariter declaranda est per exemplum sumptum ex doctrina ecclesiæ. Nã per ecclesiam nonnunquam assertio ambigua habens aliquem sensum catholicum est damnata, imò quãdoque assertiones contradictoriæ secundum vocem per eam sunt damnatæ, & ideo altera earum vel vtraque aliquem habet sensum catholicũ. Et ecce exemplum manifestum. Nam Isidorus in libro Etymologiarum capi. 5. libr. 8. & habetur 24. q 3. capi. quædã autem aperte insinuãt quòd vtraque istarum, deus creat mala, Deus non creat mala, est hæresis condemnata. vnde & assertores vtriusque reputat hæreticos dictos. Colciani, à quodam Colico nominati: qui dicunt deum nõ facere mala cõtra illud quod scriptum est, Ego deus creãs mala. Floriani à Floriano, qui econtrario dicunt deum creasse mala: contra illud quod scriptum est, Fecit dous

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnia bona. Ex quibus colligitur quod vtraque istarum est hæresis condemnata: & tamen ista assertio, Deus creat mala, habet aliquem sensum catholicū scilicet istum, deus creat mala pœnæ. Et similiter ista, Deus non creat mala habet sensum catholicū scilicet, Deus non creat mala culpæ, &c. Hac igitur suppositione præambula sic firmiter stabilita sigillatim declarandū est q̄ assertiones dicti fratris fuerunt rationabiliter condemnatæ.

Prima igitur propositio sua fuit. Maior est vnio hypostatica in Christo, quā vnio trium psonarū in essentia increata.

Secunda. Possibile est esse aliquam creaturā puram in puris naturalibus, quę ita posset sibi & homini mereri, sicut anima Christi concurrēte gratia habituali: nō est tamen aliqua possibilis, quæ ti cōuenienter, congruenter, & sufficienter hominem posset redimere & saluare sicut Christus. Et ista condemnatur reuocanda tanquā falsa & malè sonās & erronea ad intellectū probationis suæ, videlicet de gratia animæ Christi quo ad primam eius partem.

Tertia, Aliqua pura creatura rationalis potest in puris naturalibus beatificè dei essentiam intueri: & hanc dicit patere de creaturā prædi. Et ista condemnatur reuocanda, aliàs Parisiis damnata quam erronea in fide.

Quarta, Aliqua pura creatura est possibilis perfectior animæ Christi in meritis & gratia animæ Christi. Hæc damnatur reuocanda quam falsā, erroneā, abhor in theologia & philosophia & theologicæ doctrinæ sanctua. Addit huic propositioni istam verificationem, & si quo ad quantitatem meritorum tamen quo ad modum merendi hæc omnia eidem præcedere non possunt.

Quinta, Videt mihi quod talis creatura si poneretur, esset simpliciter genus. Ista condemnatur reuocanda sicut immediatè præcedens.

Sexta, Ponere aliquod ens tū vel aliqua creata esse simpliciter & absolutè necesse est non esse cōtra fidē. Ista cōdemnatur reuocanda tanquam falsa & male sonans in fide secundum communem modum theologorum.

Septima. Necesse esse non repugnat esse causatū. Et hæc cōdemnatur reuocanda tanquā falsa & erronea in fide.

Octaua, Magis est contra num fidei ponere aliquid esse ca primū esse absolutè & simpliciter

simpliciter necesse, quàm ponere ipsum sine aliqua additione esse necesse esse. Et hęc cō natur, reuocanda tanquam falsa & erronea propter falsam implicationē & erroneā separationem, quā includit q̄ aliquā rem creatā esse necesse esse, s. sine aliqua additione est cōsonū sacræ scripturæ, & per consequens aliquid creatū est increatū, qđ contradictionem includit.

Nona, asserere aliquid fore verum quod est contra sacrā scripturā, est expressiuè contra eandem. Et hæc condemnata reuocanda tanquam falsa iniuriosa sanctis & doctoribus, si eā intelligat vniuersaliter, prout in probatione videtur prætendere.

Decima, non omnem hominem præter Christum cōtrahisse ab Adam peccatum originale est expressè contra fidem. Et hæc damnatur reuocanda tāquam falsa, scandalosa, & piarum aurium offensiua, & præsumptuosè asserta, nonobstante probabilitate quæstionis: vtrum beata virgo fuerit in peccato originali concepta, &c.

Vndecima, beatam Mariā virginem & Dei genitricem contraxisse peccatum originale est expressè contra fidem. Et hæc condemnatur, reuocāda tanquā falsa, scandalosa, præsumptuosè asserta, & piarum aurium offensiua.

Duodecima, tantū est contra sacrā scripturā vnum hominem esse exemptum à peccato originali præter Christū sicut si decē homines ponerētur exempti. Et hæc cōdēnatur sicut præcedēs, reuocāda tanquā falsa, scandalosa præsumptuosè asserta, & piarum aurium offensiua.

Tertiadecima, magis est expressè contra scripturā sacram beatam virginem non esse cōceptam in peccato originali, quàm asserere ipsam simul fuisse beatam & viatricem ab instāti suæ cōceptionis vel sanctificatiōis. Et post quàm probauit correlarium dixit, q̄ pari modo videretur dici, q̄ magis est expressum ipsam vnitam fuisse hypostaticè, & hoc idem in consistorio in scripto suo coram iudicibus recitauit. Hæc autem propositio condemnatur sicut præcedens, reuocāda tanquam falsa, scandalosa, præsumptuosè asserta, & piarum aurium offensiua, & merito potuisset rigorosiùs cōdemnari: quia nulla præcedentium est ita temeraria.

Quartadecima & vltima in expositione sacræ scripturæ siue declarando per eccle-

siam, siue per doctores, siue excipiendo per quæcunque: de sacra scriptura & nõ aliun de trahẽda est determinatio, declaratio, siue exceptio, sicut in grammatica cõtra regulas poni in eodem exceptio repe ritur. Et hæc condemnatur, reuocanda tanquam falsa & erronea, si intelligat quòd ex ceptio vel expositio sit trahen da expressè & explicitè ex scriptura sacra & nõ aliunde prout videtur prætendere ali ter non esset ad propositum suum. Harum propositionũ improbationes diffusę & pul cherrimæ ponuntur in dicto tractatu.

CIRCA tertium princi pale, in quo declarandum est quòd doctrina sancti Thomę non sic est approbata quòd propter eã oporteat ante dictam condemnationẽ aut dicti episcopi processum aliqua liter impedire, præmittenda est hic diuisio. Quòd aliquã doctrinam esse per ecclesiam approbatam potest tripliciter intelligi. Vno modo, quòd ta lis doctrina sit per ecclesiam tanquam vtilis, & in fide probabilis acceptata, & tãquam talis inter scholasticos diuulgata. Secundo modo, quòd talis doctrina sit sic approba ta, quòd oporteat credere ꝙ ipsa sit in omni sui parte vera. Tertio modo, sic vt ipsa sic approbata, vt oporteat credere, ꝙ ipsa in nulla sui pa te sit in fide erronea vel hæ tica. Nã multa sunt falsa quæ non pertinent ad fidem, quæ tamen non inducunt eam cõdemnabilem, & in talibus non cadit hæresis, quia hæ sis importat corruptionem fi dei Christianæ. In talibus au tem falsitas aut error ad cor ruptionem fidei Christianæ non pertinet, vt dicit sanctus Thomas. 1. 2. q. de hæresi art. cu. 2. Et ideo patet quòd ap probatio alicuius doctrinæ 2. modo maior est approba tione alicuius 3. modo.

Primus autem modus ap probationis multũ differt a duobus aliis: quia multę hu iusmodi doctrinæ illo primo modo approbatæ, quæ cõtinent non solũ falsa, imò etiam quæ dam in fide erronea, vt infra pa tebit. Vnde primus modus approbationis communis est multis doctrinis seu liberis & tractatibus sanctorum & do ctorum, sed secundus & ter tius valde paucis scripto conueniunt, vt soli doctrinæ scripturæ sacræ & vniuersali ecclesiæ, vt quidã dicunt, sic sed apparebit ex dictis, & vterque ipsorũ maior est ter mo. Quilibet autẽ prædictorũ modorũ potest subdiui-

quia talis approbatio alicu ius doctrinæ põt esse expres sa vel tacita. Expressa quidẽ per scripturã authẽticã sicut per authoritatẽ scripturæ di uinæ vel constitutionẽ eccle siæ vel bullam apostolicam, aut aliã literã authenticã ali cuius personæ vel collegij in hac potestatẽ habentis. Et sic expressè approbata est doctri na scripturæ sacræ noui & ve teris testamenti, generalium conciliorum, epistolarũ de cretalium: & quorundam o pusculorum sanctorum pa trum, sicut patet ex decreto Ge lasij papæ. 15. dist. c. Sancta Romana. Tacita verò potest esse alicuius doctrinæ appro batio per tolerantiã seu per missionẽ ecclesiæ: & sic mul ta sunt doctrinæ approbatæ, non solùm sanctorũ patrum: sed etiam quorundã doctorũ & magistrorũ, qui scripse runt summas lecturas dis putatas & in quibusdã inter se differentes tã in theologia quã in iure canonico, sicut patet per multis doctoribus vniuer sitatis Paris. & aliorũ studio rum. Et hæc tacita eorum ap probatio habetur implicite ex non reprobato decr. Gelasij pa pæ, alicuius, Opuscula atque dicta omnium patrũ or thodoxorum, qui in nullo à fide Rom. ecclesiæ consortio deuiauerunt, nec ab eius fi dei prædicatiõis seiuncti sunt legenda decernimus. Vnde quia hic generaliter omniũ illorum magistrorum vel do ctorum qui huiusmodi sunt approbati, tacita, s. & implici ta, licet nõ explicata, sed de opusculis eorum diligenter obseruandum est quod ibidẽ sequit. Quòd si causa hæc ad catholicorũ manus aduene rit beati Pauli apostoli sentẽ tia præcedat: Omnia proba te, quod bonũ est tenete. Iuxta primã diuisionẽ declarandæ sunt tres principales conclu siones circa approbationẽ do ctrinæ S. Tho. deinde aliæ tres speciales circa doctrinã eius de absoluta necessitate creaturæ. Prima igitur cõclu sio est, Doctrina S. Thom. in opusculis suis theologicis cõ tenta primo modo est per ec clesiam approbata, & tanquã vtilis & probabilis diuulga ta: & hæc probatur, quia, &c.

Secunda cõclusio est, Præ dicta sancti Thomæ doctri na nõ est. 2. modo per eccle siam approbata, sic, s. ꝙ opor teat credere quòd ipsa in o mni sui parte sit vera: & hæc probatur, quia, &c.

Tertia conclusio, Præfata sancti Thomæ doctrina non est. 3. modo prædicto per ec clesiã approbata, sic ꝙ oportet

Universidad de Deusto
Biblioteca

teat credere quòd ipſa in nulla ſui parte ſit in fide erronea vel hæretica, & hæc cõcluſio probatur, quia, &c. Secundò, principaliter probatur. 3. concluſio, quia de illo non oportet credere q̃ doctrina ipſa in nulla ſui parte ſit in fide erronea vel hæretica, in qua quidẽ continentur multæ cõtrarietates & repugnãtiæ etiam in materia ad fidẽ pertinẽte, ſed multæ huiuſmodi repugnãtiæ & cõtrarietates continẽtur in doctrina S. Tho. igitur, &c. Maior eſt nota, ſed minor probatur, & de multis exẽplis breuitatis cauſa pauca ponẽ. Primũ exemplum eſt, quia primo ſententiarũ. diſt. 11. art. 4. tenet S. Thomas quòd pater & filius poſſũt dici duo ſpiratores ſicut ſpirantes. In prima vero parte ſummæ ſuæ. q. 36. ar. v lt. dicit q̃ ſunt vnus ſpirator & nõ duo, & tamẽ hæc materia multũ ad fidẽ pertinet, cũ in cõcilio Lugdu. ſub Greg. 10. celebrato fuerit definitũ quòd ſpiritus ſanctus à patre & filio nõ duabus ſpirationibus ſed vnica ſpiratione procedit, ſicut patet in cã. Fideliter. extra de ſummatrini. & fide ca. lib. 6.

Secundũ exẽplum eſt, quia in 2. ſen. diſt. 1. dicit quòd creatio inſtrumentaliter cõmunicare potuit creaturæ, ſuſtinẽs in hoc opinionẽ magiſtri lib. 4. diſt. 5. in qua temẽ ab aliis doctoribus communiter non tenetur. In prima verò parte ſummæ. q. 45. art. 5. dicit quod non, & idem dicit in 2. cõtra gentiles, cap. 21. & 12. quæſtio de veritate.

Tertiũ exẽplũ poteſt poni, quia in 2. ſententiarũ & ſimiliter in 4. tenet quòd omnis homo, præter Chriſtũ, cõcipitur in peccato originali & in primo tenet quòd beata virgo nõ fuit cõcepta in peccato originali, ſicut ſuprà dictũ eſt, & tamen pars aduerſa cõtra quã agimus aſſerit. 2. expreſſe eſſe imò expreſsiſſimum contra fidẽ, & ideo habet cõtinere quòd doctrina S. Thomæ in hac parte eſt in fide erronea.

Quartũ exemplũ, quia in 4. ſent. diſt. 6. q. 2. ar. 2. dicit quod prima opinio ſibi poſita à magiſtro nõ eſt hæretica, licet ſit falſa, ſ. filius Deus aſſũpſit hominẽ ex humana carne & aĩa rationali conſtitutũ & ille homo cœpit eſſe deus, & deus cœpit eſſe homo ille. In tertia vero parte ſummæ. q. 2. art. 6. in fine dicit quod eſt hæretica & damnata in concilio.

Quintũ exẽplũ eſt, quia in 4. ſent. diſt. 38. ar. 4. in ſolutione tertij argumẽti dicit quòd papa põt diſpẽſare in voto cõtinentiæ, & in 2. 2. q. 88. art. 11. dicit quòd non allegãs decretalẽ, Cũ ad monaſterium. extra. de ſta. mo. vbi in fine illius decretalis dicitur quòd abdicatio proprietatis ſicut cuſtodia virginitatis adeo eſt annexa regulæ monachali, vt cõtra eã nec ſummus pont. poſsit indulgere. Sed hæc ſecunda opinio videtur eſſe erronea in fide, quia ſit cõtra obſeruantiã eccleſiæ, quæ in tali voto quandoque diſpenſauit, ſicut oſtẽdit dominus Durandus in 4.

Sextum exẽplum generale quod ſumitur ex quodã tractatu S. Thomæ de cõcordia quatuor fundam dictorũ ſuorum inter ſe diſcordãtium, qui inquit, Perträſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia vbi contraria diuerſa aut aduerſa, quæ in doctrina ſua continentur corrigit & exponit. Et eſt veriſimile eſt quòd tunc omnia huiuſmodi ſibi occurrunt; ideo in fine prologi ſuppplicat librorũ ſuorum lectoribus, ita dicẽs, Si quis aliquid inuenerit nõ concorditer, ſi nõ ſit manifeſta cauſa dicẽdi ex qua ſecundũ Hieronymũ accipienda eſt intelligẽtia dictorũ, diſcretiorẽ & magis exercitatũ cõſulat. Si verò non fuerit inuentũ quomodo quandoque ſtare poſsit, alterũ credat quod magis cõſonum veritati iudicauerit: alterũ verò noſipſi reuocaremus, ſi talis diſcordia nobis occurreret. Ex quo dicto correlariè ſequitur quòd ſi in doctrina S. Tho. aliqua aſſertio reperiretur, quæ eſſet hæretica aut in fide erronea, non propter hoc ſequeretur quòd aſſerẽs fuiſſet hæreticus, quia, ſ. eam pertinaciter nõ aſſeruiſſet, cũ ad reuocationẽ humiliter ſe offerat. Si enim beatus Cyprianus & beatus Hier. licet erroneas opiniones vel hæreticas ſcripſerint, quas reuocaſſe nõ legunt, vt infrà dicetur: quia tamẽ eas pertinaciter nõ defenderunt, non ſunt hæretici iudicãdi, &c. & propter hoc ſolum quod hæreſim tenuerit verbo vel ſcripto, nõ eſſet poſt mortem de hæreſi accuſandus, niſi probari poſſet quod talem hæreſim pertinaciter tenuiſſet. Ex hoc patet ex dictis ſancti Thomæ 22. q. de hæreſi. art. 2. in ſolutione ad tertiũ argumẽtum, vbi allegat Auguſti. 2. 4. q. 3. dicentem, Si qui ſententiam ſuam quãuis falſam atq; peruerſam nulla pertinaci animoſitate defendunt: quærũt autem tacita ſolicitudine veritatem, corrigi parati cũ inuenerint, nequaquã ſunt inter hæreticos cõputãdi. Vnde concludit quòd ſi aliqui doctores diſſenſiſſe videntur,

in vel cõtra ea quorum nihil interest ad fidem, vel etiã in quibusdã ad fidẽ pertinentibus, quæ nõdũ erãt per ecclesiã determinata, nõ est vitiũ hæresis: postquã autẽ essent determinata authoritate ecclesiæ vniuersalis, si quis tali determinationi pertinaciter resisteret vel repugnaret, hæreticus esse sentireẽ. Et hæc dicit S. Tho. propter dissentionẽ quæ fuit inter Hiero. & Aug. circa cessationẽ legaliũ. Ex quib⁹ omnib⁹ satis patet q̃ idẽ S. Tho qui Aug. in regula & in doctrina sequitur, sicut magistrũ discipulus dicere potuit & debuit, cũ eodẽ Aug. errare potero, sed hæreticus nõ ero. quia nõ oportet credere q̃ doctrina sua in nulla sui parte fuerit hæretica, vel in fide erronea, licet ipse non fuerit hæreticus. Tertiò probatur eadẽ cõclusio, q̃ si oporteat dicere q̃ huius doctrinã in nulla sui parte sit in fide erronea vel hęretica, hoc maximè esset quia ipsa est p ecclesiã approbata, sed aliqua est doctrina multo magis approbata quàm doctrina S. Tho. quæ tamẽ in aliqua sui parte est hæretica, vel erronea in fide: igit̃ hoc etiã sine vlla temeritate dici potest de doctrina S. Tho. nõ obstãte eius approbatione. cõsequẽtia est clara. q̃ maior nota: quia illi fundamẽto innititur pars aduersa. Sed minor probatur per multa exempla.

Et vt à maioribus ad minora procedatur. Primũ exemplũ ponitur de doctrina beati Petri apost. quam nullũ fidelẽ est esse magis approbatã quã doctrinã beati Pauli pro omnib⁹ ad fidẽ pertinẽtibus quæ verba aut facto docuit, constat q̃ huius doctrina in aliqua sui parte fuit in fide erronea. s. in illa parte in qua Paulus apostolus eã reprehẽdit, de qua reprehensione dicitur ad Gal. 2. c. Cũ autẽ venisset Cephas Antiochiã, in faciẽ ei restiti, quia reprehensibilis erat. Et causam reprehensionis ipsius & aliorũ fuit, eius doctrinã etrãtiũ subdolo, quia certè nõ rectè ambulabat ad veritatẽ euangelij. Et sic patet q̃ errabat contra veritatẽ euangelij, quia eius doctrina erat in hoc in fide erronea. Vnde etiam patet q̃ in errore fidei minor reprehendere potest quantũlibet maiorẽ, cũ Paulus sic reprehenderit Petrũ principẽ apostolorũ. & ideo non debet nimis nec temerariũ iudicari, si minores doctores reprehẽdere sanctũ Tho. vbi ostenderent eum errasse in materiã fidei. Secundum exẽplum cã de

doctrina sancti Cypriani, qui fuit doctores approbatos omnes nominatur in decreto Gelasij papæ. 15. di. ca. sancta Romana, & tamẽ ei⁹ doctrina in aliquibus fuit erronea. Vnde de baptismo parvulorũ eundem reprehendit Aug. de conse. dist. 4. ea quõd: meritò erat reprehendenda, licet esset sanct⁹ martyr & insignis, sicut ponitur. 35. dist. & porrò. Reprehẽsibilis quidẽ erat: quia, scilicet baptismã hæreticorum lauacrũ diabolj appellabat. Vnde Augu. 1. contra quendam Donatistam de scripturis Cypriani dixit sic, Quod in eis diuinarum scripturarũ authoritatem congruit, cum laude eius excipio quod autem huic nõ congruit, cum pace eius reprehendo. & infrà, Viri huius laudem assequi non valeo eius dignis literis mea scripta nõ comparo: eius ingenium diligo. eius laude delector, eius charitatẽ miror, ei⁹ martyrium veneror. Hoc quod ille sapuit nõ accipio. quia ecclesia non accipit, pro qua sanguinem fudit.

Tertium exemplum est de doctrina beati Hiero. qui in prædicto decreti Gelasij inter approbatos doctores numeratus, cuius eloquiũ, vt Aug. dicit contra Iulianũ, ab oriente in occidẽtem instar solis resulget, ac etiã inrantũ defert ecclesia vt sacræ scripturæ testimonium præteritis interpretibus ex eius trãslatione suscipiat, & tamen cõstat quo ei⁹ doctrinam aliqua sui parte conceditur fuisse erronea, etiam in his quæ ad fidem & doctrinam apostolicam pertinere noscuntur. Nã sicut habetur in decretis. 26. distin. circa doctrinam beati Pauli apostoli dicentis, oportet episcopum esse vnius vxoris virũ & nõ plurium. Hier. & Aug. contrarias sententias protulerũt. Hinc est quod glosa in prædicta distin. ca. 1. dicit quòd malè sentit hic Hiero. Augu. eũ corrigit in proximo. Isti etiam sancti sicut patet in eorũ epistolis, vt recitat glo. ad Gala. 2. ca. de reprehensione: quia Paulus dicit Petrum apostolum esse reprehensibilem, contrarium sentiebãt. vt suprà tactũ est: & ideo alter eorum circa veritatem euangelij erroneam opinionem tenebat. De Augustino etiam & aliis pluribus approbatis doctoribus simile posset ostendi.

Quartum exemplũ de doctrina seu cõpilatione magistri sentẽtiarũ, quæ in studiis generalibus, & quãdoque ex mandato apostolico publicè

Universidad de Deusto
Biblioteca

tãquam approbata & authẽtica legitur, & tamen in ea aliqua continẽtur in fide erronea, sicut est illa opinio quã tenet in 3. distin. 32. quod Christus in triduo suæ mortis fuit homo, & quædã aliæ in quibus cõmuniter reprobatur. Hoc tamen non obstãte videtur quod eius doctrina sit magis authẽtica, quàm doctrina sancti Thomæ.

Quintũ exẽplum est de doctrina seu cõpilatione decreti Gratiani, quæ à doctorib' decretorũ tãquam approbata & authentica legitur, & à qua & nõ à lectura decretalium, doctores decretorũ & nõ doctores decretalium nominantur, & tamen illa doctrina in aliqua sui parte est erronea in fide, sicut patet. 33. q. 4. c. Sed obijcitur, vbi narrat Gratianus q' tẽpore regis Achab fuerũt missi duo qui quagenarij ad Heliã qui dixerũt ei, Homo dei rex Israel vocat te: quod est hæresis explicita: quia contraria veritatis explicitè approbata: quia hoc accidit tempore Ochoziæ mortuo rege Achab, sicut expresse in sacra scriptura reperitur. 4. Regum cap. 1. Vnde si Gratianus pertinaciter eis adhæsisset, fuisset manifestus hæreticus: sed non fuit hæreticus, quia non pertinaciter sed inaduertenter illud dixit. Vnde super illo passu dicit glo. quòd ipse effundit historiam: non enim Achab misit illos quinquagenarios, sed rex Ochoziæ nec etiam illud contingit tempore Achab, sed sub Ochozia. In pluribus etiam aliis locis reprobat Gratianum, sicut patet 2. q. 3. cap. ad mensuram. & 12. q. 1. cap. 1. & alias quàm pluribus locis. Et dicũt aliqui propter hoc quòd multis licet negare glosas decretorum & decretalium cùm glosa aperte negat textum. Et consimiliter dicunt aliqui de glosis ordinariis Bibliæ, quæ tamẽ videntur esse maioris authoritatis, quã doctrina sancti Thomæ, cũ allegantur authoritatiuè.

Sextum exemplũ potest poni de quibusdam doctoribus qui non sunt sancti canonizati, sicut venerabilis Anselmus Cãtuarien. episcopus, Hugo de sancto Victore, & quidam alij, quorum dicta vel scripta in aliquibus reperiũtur erronea, & tamen eorũ doctrina non minus videtur esse authentica, quàm doctrina sancti Thomæ cùm ipsi communiter in actibus scholasticis, & scientificis, allegantur authoritatiuè, nec solenniter legi: sed eorum dicta recitan-

tur glosari & exponi, quod quidã scholastici nondum cõsueruẽt facere de dictis sancti Thomæ, & ideo præsumptuosum videtur eius doctrinam super ipsos & alios doctores sic extollere, quòd nõ liceat credere aut asserere ipsum in fide errasse, sicut & alios errauerunt. Nec obstat eius canonizatio, quam aliqui non magno colore prætendunt, ex quib' videtur quod liceat sanctum Thomam in aliqua parte doctrinæ suæ errasse in fide, nec obuiat seu derogat canonizationi suæ, nec approbationi doctrinæ suæ theologicæ: sicut hoc idẽ patet de alijs sanctis & præsertim doctoribus non derogat canonizationi nec approbationi eorũ. Nã ecclesia fit canonizãdo aliquem sanctum, non per hoc approbat omnia eius facta, ita approbando eius doctrinã nõ per hoc approbat omnia eius dicta vel scripta. sed solũ illa q̃ ipse author ipsam non sunt falsa, nec per aliũ sunt reprobata, aut meritò tanquã talia contraria corrigẽda, vt supernis allegatã Apostolum ibidem, Omnia probate, quod bonum est tenete. Sic intuitur per ecclesiam approbatur aliqua doctrina, non tamen quo ad omnia, sed quo ad illa quæ sunt veritati cõsona, sicut patet de doctrina Origenis, de qua dicit Gelasius papa 15. dist. ca. sancta Romana. quo origenis nõnulla opuscula quæ vir beatissimus Hiero. non repudiat, legenda suscepimus: reliqua autẽ cum authore suo dicimus esse renuenda. Ex omnibus igitur prædictis clarè patet tertia conclusio principalis.

Quarta cõclusio, doctrina sancti Thomæ libro. 2. summæ contra Gentiles. cap. 19. de rerum creatarum necessitate absoluta est de virtute sermonis falsa & multũ impropria. Et hæc cõclusio patet, quia illud capitulum intitulatur qualiter in rebus creatis esse potest necessitas absoluta: & est principalis cõclusio capituli, quòd sunt quædã in rebus creatis quæ simpliciter & absolutè necesse est esse & aliquæ quæ fũt cõtingẽtia esse. Sed quòd ista locutio sit de virtute sermonis falsa & multum impropria, & hoc probatur, &c.

Quinta conclusio. Prædicta sancti Thomæ doctrina secũdum quosdam est in fide erronea, seu in aliqua sui parte de huiusmodi errore suspecta. Et in hac cõclusione nõ asserimus sed solùm recitatiuè loquimur. Dicũt e-

nim aliqui quod ista doctrina multos errores continet.

Primus est quia ponit aliquid à deo esse necesse, quòd videtur contra sacrā scripturam & intentionem sanctorū: quia necesse esse est proprium nomē dei: & videtur esse intentio sacræ scripturæ. Exod.3.c.vbi Moysi interroganti dominum, si dixerint mihi quod nomen est eius, quid dicam eis? Dixit dominus ad Moysen, Ego sum qui sū, sic dices filiis Israel, Qui est, misit me ad vos. Super quo verbo dicit glosa, &c.

Secundus error (vt isti dicunt) est in principali fundamento prædictæ positionis quod est istud, Sunt, inquit, quædā in rebus creatis, quæ simpliciter & absolutè necesse est esse. Illa enim res simpliciter & absolutè necesse est esse, in quibus non est potestas ad non esse. Quædam autem res sic sunt à deo in esse productæ: vt in eis naturaliter sit potentia ad non esse. Quod quidem contingit ex hoc q̄ materia in eis est in potentia ad aliam formam. Istæ igitur res in quibus vel non est materia: vel si est, nō est potentialis ad aliam formam, nō habent potentiam ad non esse: eas igitur simpliciter & absolute necesse est esse. Hoc autē iterum citra mediū capituli magis explicat dicēs, q̄ quia materia secundum q̄ est in eius potentia est ex ordine materiæ, ne cessariò res aliquæ corruptibiles existunt: sicut animal quod ex contrariis cōpositū est: quia eius materia contrariorum est susceptiua: forma autē secundum id quod est actus est, & per eam res existunt actu. Vnde ea ipsa prouenit necessitas ad esse in quibusdam, quod contingit, quia res illæ sunt formæ non in materia: & sic nō est in eis potentia ad nō esse, sicut est de substantiis separatis: vel quia formæ rerum sua perfectione adequant totam potentiam materiæ, vt sic non remaneat potentia ad illā formam, nec per consequens ad non esse, sicut est in corporibus cælestibus. Hoc est igitur principale fundamentum positionis sancti Thomæ, quod videtur multipliciter erroneum: primò quia, &c.

Tertius principalis error prædictæ positionis esse videtur, quia dicit per hoc q̄ dicitur deum produxisse res per voluntatem non per necessitatem, non tollitur quin voluerit aliquas res esse quæ de necessitate sint. & aliquas quæ sint cōtingenter: ad hoc

in rebus diuersitas ordi
a. Nihil igitur prohibet
quasdā diuina voluntate
ductas necessarias esse. Et
equenter hæc declarando
dit, esse necesse simpliciter
non repugnat ad rationē
e creati. Nihil enim habet
quid necesse esse, quod ta
s suæ necessitatis causam
bet: sicut conclusiones de
strationum. Nihil igitur
rohibet quasdam res sic es
productas à deo, vt tamen
esse sit necesse simplici
Et iterum posteà ibidem
rationem cōcludit, sic
e aliqua creatura de ne
te habet esse.

quib⁹ clarè paret q̄ nō
concepit quasdam res
a voluntate productas
ssarias esse vel eas neces
e, sed etiā cōcludit quòd
dam de necessitate sunt,
òd eas esse est necesse
liciter, & de necessitate
nt esse, modo hoc repu
libertati diuinæ volūta
quod arguitur sic: quia
sequētia est bona, deus
creaturā esse, ergo crea
est, & econtra, & per cō
ns si antecedens liberè
voluntariè verificatur de
a creatura, consequens
equenter verificatur de
: quia si deus liberè &
ngenter vult quamli-

bet creaturam esse, sequitur q̄ quælibet creatura est contingēter, & nulla est de necessitate, vnde etiā ex opposito sumitur oppositū, quia, &c.

Quartus error huius doctrinæ esse dicitur in quadam ratione quæ ibidem sequitur, quæ dicit quod quanto aliquid magis distat ab eo quod per seipsum est ens, scilicet à deo tāto magis propinquum est ad nō esse. Quanto igitur aliquid est propinquius deo, tanto magis recedit à non esse: quæ autē iā sunt, propinqua sunt ad non esse per hoc quòd habēt potentiā ad non esse. Illa igitur quæ sunt deo propinquissima, & per hoc à nō esse remotissima talia esse oportet, ad hoc quòd sit ordo rerum completus, vt in eis non sit potentia ad non esse: talia autem sunt necessaria absolutè: sic igitur aliqua creatura de necessitate habet esse. Hæc autem ratio deficit in multis. Primo in hoc quòd supponit q̄ entia deo propinquissima (sicut angeli) tāto magis recedunt à non esse: hoc enim propriè loquendo non est verū: quia propriè nihil distat vel recedit à non esse, &c.

Quintus error prædictæ positionis est in ipsius declaratione in qua dicit Sciendū

est itaque quòd si rerũ creata rum vniuersitas cõsideretur, prout sunt à primo principio, inueniuntur depẽdere ex volũtate, nõ ex necessitate principij, nisi necessitate suppositionis: vt dictũ est. Si verò cõparentur ad principia prima, inueniuntur necessitatem habere absolutam. Nihil enim prohibet aliqua principia, nõ ex necessitate produci, quib' tamen positis de necessitate sequitur talis effectus, sicut mors animalis, huiusmodi necessitatem absolutã propter hoc quod ex cõtrariis iam est cõpositum, quanuis ipsum ex contrariis cõponi non fuisset necessarium absolutè. Similiter autem quòd tales rerum naturæ à Deo producerentur voluntarium fuit: quòd autẽ eis sic statutis aliquid proueniat vel existat, absolutè necessitatem habet. Ex quo patet quòd hæc positio est locutio impropria, & petit principium: quia hoc assumit quod debet probare: nã per exemplũ positum patet quod vocat necessitatem absolutam illam, quæ non ex conditione, vel suppositione, sicut mors huius animalis: non ex suppositione vel conditione, scilicet quòd animal non sit ex contrariis compositum, non habet necessitatem, & ideo non habet necessitatem nisi conditionalem, &c.

Sextus error doctrinæ pro dictæ assignari potest in quadam dicto quod sequitur eadem, vbi ait, Manifestum est quòd omnia quæ contrariantur habẽt, vel ex contrariis sunt corruptibilia sunt: quæ autem huiusmodi non sunt, sempiterna sunt, nisi pars corrumpatur: sicut formæ quæ non subsistunt, sed esse earum est in hoc quòd insunt materiæ. Est enim hoc enim sequitur quòd gratia in anima vel in angelo, qui non habeat cõtrarium, nec ex contrariis existat, necesse forma quæ insit materiæ esse sempiterna, & idem videretur sequi de luce vel lumine, si esset sine materia, sicut accidentia sacramẽti altaris sunt sine subiecto. Hoc etiã fauet articulo Parisiis condẽnato, allegato superius: in quo dicitur, Omne quod nõ habet materiam est æternũ, & breuiter hæc & alia multa erronea dicta & impropriè dicta videntur multis in prædicta doctrina cõtineri, quæ tamen ex eadem pertrãsimus. Dicũt etiã in terminis philosophiæ naturalibus principiis in eodem lib. c. 25. errauit manifeste declarando qualiter Deus omnipotens dicatur quædam nõ posse, inter alia dicit quod

nõ potest facere vnum tem esse, & non esse, quod cõtradictoria simul: & posibilit quod contradictio trariis & priuatiuè oppocludit: sequitur enim si est album & nigrum, fit album & nõ album: est videś & cæcum, quod ens & non videns. vnsdem rationis, quod non posset facere oppo simul inesse eidem secun idẽ. Ex quo patet quod quod Deus non magis facere duo cõtraria simesse eidem secundum duo cõtradictoria. autẽ est erroneum: quia cto corporis Christi sedom se totum in sacraaltaris in diuersis alsunt motus contrarij, ni scilicet & deorsum, & ratione posset facere decorpus secundũ se totũ albũ & nigrũ. Dicũt etiã in pluribus locis doctriipse errauit per hoc cipia philosophiæ, seu pomodi quædam philosophorum ad conclusiones theonimis appliquauit. non loqui taliter debẽt theo aliter loquuntur philosophi, sicut docet Augu. 10. ciui. Dei, cap. 23. dicẽs, verbis loquuntur philosophi nec in rebus ad intelligendum difficilimis offensionem religiosarum aurium pertimescunt. Nobis autẽ ad certam regulam loqui fas est: ne verborum licentia etiam de rebus quæ his significantur, impiam gignat opinionem, &c.

Conclusio.

Huic ergo tractatui, vtinã aduerso errori, finem statuimus. Illi laus, honor, atq; gratiarum actio, qui nobis causam suam tractãtibus nõ defuit. quo docente assertã hic veritatem sentimus, quo instruente probamus, quo præcipiente defendimus: & per quem postremo fraterna charitate permoti ad omnes deuenire, & nobiscum sentire vehemẽter affectamus. Quia si veritati huic, iudicio nostro clarissimè, nec sic credit aut alio fauore, vt ipsi conantur, aliõue fine quàm eius postulet dignitas, criminemur: testamur te Christe, testamur & illam cui testimoniũ perhibes esse totam pulchram, & in ea maculam non esse: omnes ad extremum tui atque ipsius amatores in testimonium euocamus: nostrum nunc debitum sufficiẽter, & (vt putamus) superabundanter expleuisse.

ERRORVM

FINIS.

INDEX GENERALIS omnes ferè sententias, quæstiones, & cõclusiones in quatuor Sententiarum libros cõtinens, secundum ordinem literarum.

INDEX LIB. I.

Accidens nullum cadit in deum. dist. 26. c

Amor, mens, & notitia in anima imaginem gerũt trinitatis. dist. 3. f

Amor, charitas, dilectio patris & filij & spiritus sancti. dist. 10. a. & dist. 17. b

Anima quomodo est imago trinitatis. dist. 3. g

Anima dicitur simplex respectu corporis. dist. 8. e

Animæ an de cœlo possunt reduci ad corpora propter aliqua merita. dist. 41. d

B

Bonitas, sapiẽtia, potẽtia, quomodo de deo dicũt. di. 34. f

Bonitas spiritui sancto, sapiẽtia filio, potẽtia patri, quare attribuatur. ibidem. g. h

Bona vel mala fieri quomodo vult deus. dist. in. 46. per totum.

Bonum est mala fieri quomodo intelligatur. dist. 46. k

Boni quadruplex acceptio. dist. 46. h

Bona facere, & mala vitare quare præcepit deus, dist. 47. per totum.

Bona vel mala voluntas hominis quando est idem, vel aliud, volẽs quod deus vult. dist. 48. a

Bona dei voluntas mala hominũ voluntate impletur. dist. 48. b

C

Charitas, amor, & dilectio patris, & filij, & spiritus sancti. dist. 10. b. & di. 17. d

Charitas, quamuis sit substantia trinitatis, propriè tamen refertur ad spiritum sanctum. dist. 10. c

Charitas dicitur deus. dist. 10. & dist. 17. per totum.

Charitas, quæ est spiritus sanctus, vtrum augeatur vel minuatur in homine, vel an magis vel minus habeatur. dist. 17. g

Cognitio dei quomodo sit per creaturas, & quomodo in creaturis appareat vestigium trinitatis. dist. 3. a. b. & per totum.

Creator quomodo cognoscitur per creaturas. dist. 3. a

Creatura mundi quare dicatur homo. ibidem.

Creatura in qualibet apparet vestigium trinitatis. di. 3. f

Creatura nulla à se & per se quicquam facere potest. dist. 42. g

D

Dabilis cui est spiritus sanctus, vtrum. f. & filio, an tantùm hominibus. dist. 17. c

Damnari vtrum possit prædestinatus. dist. 40. b

Deus vtrum fruatur vel vtatur nobis. dist. 1. f

Deus verus vnus solus est trinitas dist. 2. per totum.

Deus quomodo cognoscitur per creaturas, quãuis sit inuisibilis. dist. 2. per totum.

Deus vnus in trinitate quomodo probatur. dist. 3. f. & per totum.

Deus vtrũ genuit deũ. di. 4. a

Deus an volũtate vel necessitate sit, & an nolens vel volens sit deus. dist. 16. a

Deus quomodo est simplex, incommutabilis, & immortalis. dist. 8. a. & per totum.

Deus simplicitas nulli prædicamentorum subiicitur. dist. 8. g

Deus cũ sit simplex, quomodo multiplex dicitur. dist. 8. f

Deus quomodo dicitur substantia. dist. 8. b

Deus nõ est dicendus triplex, sed trinus. dist. 19. i

Deus verius cogitatur quàm dicitur. dist. 23. d

Deum esse, & quod dei est nõ esse idem. dist. 34. b

Deus quomodo bona cognoscit, & quomodo mala. dist. 36. b

Deus quomodo dicatur esse in omnibus rebus. distinct. 37. a. b

Deus quomodo habitat in sanctis dist. 37. c

Deus vbi erat antequam esset creatura. dist. 37. c

Deus non dicitur localis, nec loco, nec tẽpore mouetur. dist. 36. i

Deus quomodo scit vel nescit omnia. dist. 39 per totum.

Deus potest scire aliquid nouiter vel ex tẽpore. di. 39. b

Deus vtrum possit scire plura quàm scit dist. 39. c. & di. 44 per totum.

Deus an quod semel scit semper sciat. dist. 41. f

Deus quatuor modis dicitur operari. dist. 12. h

Deus de deo vtrum secundũ substãtiam dicatur. di. 27. h

De quare dicitur omnipotẽs cũ nos multa possumus, quæ ipse non potest. dist. 42. a. b

Deus an possit meliora facere quàm facit. dist. 44. per totum.

Deus an semper possit omne quod prius potuit. di. 44. d

Dei voluntas quid sit, & quibus modis accipiatur. dist. 45. f. dist. 47. b

Deus an velit ab omnibus fieri omnia quæ præcipit, vel non fieri quæ prohibet. dist. 45. k. & dist. 47. c

Deus vtrum vult mala fieri dist. 46. d

Deus vult omnes homines saluos fieri quomodo intelligatur. dist. 46. c

Deus an sit causa quòd homo fit deterior. dist. 46. l
Dei voluntas bona quomodo per malas hominum voluntates impletur. dist. 48. a. b
Differre numero quid sit. distin. 19. q
Dilectio quare propriè dicitur spûs sanctus. dist. 10. a. b
Dilectio patris & filij & spiritus sancti. dist. 32. a
Dilectio quomodo est in trinitate. dist. 32. per totum.
Discretio quomodo accipitur in personis tri. dist. 24. h
Distinctio vel persona distincta quomodo dicitur. dist. 24. g
Diuina essentia vtrum genuit essentiam, vel vtrum ipsa sit ingenita. dist. 5. a
Diuinæ essentiæ proprietates quæ sint. dist. 8. per totum.
Diuina natura nulli predicamentorũ subiicitur. di. 8. g
Diuinarum personarum qualitates quæ sunt. di. 19. & di. 20. per totum.
Diuinæ essentiæ nulla personarum est pars. dist. 19. g
Diuina essentia non prædicatur de personis vt genus de speciebus: nec vt species de individuis. dist. 19. h. i
Diuinæ personæ vtrum differant numero. dist. 9. p. q
Diuinæ tres personæ vtrũ simul magis possunt aliquid q̃ vna dist. 19. r. & dist. 20. a
Diuersitates nominum in diuinis quæ sunt. dist. 22. per totum, & dist. 23. a
Diuersitas nulla est in trinitate. dist. 23. i
Diuina essentia vtrum sint ipsæ proprietates personarum. dist. 33. a. b
Doctrina omnis aut est de rebus, aut de signis. dist. 1. a
Donum an detur vel diuidatur per donum quod est spiritus sanctus dist. 17. p
Donum qua ratione dicitur spiritus sanctus. dist. 18. a

E

Efficax est voluntas dei. dist. 47. a
Electio dei vel reprobatio vtrum fiat ex meritis hominum. dist. 41. per totum.
AEqualitas diuinarum personarum in quo cõsistit. dist. 19. per to. & dist. 20.
AEqualitas quid sit. ibidem. b
AEqualitas vtrum secundum substantiam, vel secundum relationem dicatur de diuinis personis. dist. 31. a
AEqualitatis nomine an pernatur aliquid vel remouetur. dist. 31. b
AEqualitas quare attribuatur filio. dist. 31. b
Essentia vtrum genuit essentiam. dist. 5. a. & per totum.
Essentia diuina est simplex, incommutabilis, immortalis. dist. 19 per totum.

Essentia

Essentiam filio præstat de patre generatio. dist. 18. g
Essentiã spiritui sancto præstat à patre & filio processio. distin. 18. f
Essentia diuina sunt æternitas, magnitudo, & potentia. distin. 19. b.
Essentia diuina quomodo predicat de psonis. dis. 19. b
Esse ex deo & in deo & per deum an sint idem. di. 26. d
Esse & velle in deo idem est. distinct. 45. a. b
Æternitas, potẽtia, magnitudo quomodo sunt in deo distin. 19. b
Æternitas, species, vsus quomodo dicuntur de personis. distin. 31. c

F

Facere quicquid vult deus quomodo intelligit. di. 42. f
Facere nihil potest à se & per se aliqua creatura. distinc. 43. per totum.
Facere vtrũ potest de⁹ plura quàm facit. di. 43. per totũ.
Facere vtrũ potest deus aliquid melius quã facit di. 44. a
Fides vna est patriarcharum, prophetarum, & apostolorum distinc. 3
Filius vtrũ sit genitus de substãtia patris, dis. 5. per totũ.
Filius cùm non sit de nihilo, sed de aliquo, vtrum sit ex aliqua materia. dis. 5. l
Filius an volũtate vel necessitate genitus sit. dis. 6. a
Filius an potuit gignere patrem vel esse pater. dis. 7. a & per totum
Filius vtrum sit posterior patre. dis. 9. & per totum.
Filij generatio quam ineffabilis sit. distin. 9. h
Filius vtrũ semper gignitur vel semper sit genitus vel semper gignetur. dist. 9. k
Filio quid sit proprium. dist. 9. & distinc. 10. e
Filius & spiritus sanctus dissimiliter procedunt à patre. dis. 13. b
Filius vtrũ potest dici spiritus sanctus, vel ecõuerso, ex quo ambo necedũt. dist. 13 c. d
Filius quomodo sit missus. distinct. 15. b
Filius à se datus est missus, & processit. dis. 15. e. f
Filius cùm à seipso missus est quare dixit: A me ipso non veni. dis. 15 h
Filius verũ semel tñ missus sit an sæpe mittatur. di. 15. i
Filius mittitur duobus modis. dis. 15. k
Filius secundũ quid dicitur minor patre. dis. 16 c. d
Filius secũdum quòd homo, non solum patre & spiritu sancto, sed etiam seipso est minor. dis. 16.
Filius vtrũ natiuitate sit essentia. dis. 18. f. g
Filius cũ sit nobis datus, vtrũ

potest dici noster. dist.18.n
Filius quomodo est in patre. distinct.19 e
Filius vtrũ sit æqualis patri secundũ substantiã. dist.31.a
Filius vtrũ sit sapiens sapiẽtia genita vel ingenita. di.32.d
Filius an sit sapiẽs seipso, vel per seipsum. dist. 32.e
Filio quare attribuitur sapiẽtia. dist.34.f.g
Frui & vti quid sit, & in quo differunt. dist.1.a
Futura quomodo sint in præsentia dei. di.35.per totũ.
Futura vtrũ sint causa sciẽtiæ vel præsciẽtiæ dei. dist.38.c

G

Generatio in diuinis quomodo intelligenda est. distin. 4. per totum.
Genita vtrũ sit diuina essentia. dist 5.a
Generare vtrum potest filius sicut pater. di.7.per totũ.
Generare an sit extra potentiam filij. dist.7.f.g
Generatio filij vtrum habeat principium aut finem. di.9 per totum.
Generatio in diuinis vtrũ intelligi possit. dist. 9.h.i
Generari quare non dicitur spiritus sanctus, sed procedere. dist.13.per totum.
Gemina est processio spiritus sancti. dist.14.a
Generatio dat essentiã filio, distin.18.f
Genita sapiẽtia vtrũ secundũ substantiã dicitur, vel secundum relationẽ dist.28.f
Græci quare negãt spiritũ sanctũ procedere à filio. dist.11.b

H

Habitat Deus quomodo vbique. dist.37.per totum.
Habitat quomodo deus in sanctis. ibidem. c
Habitabat vbi Deus antequã esset creatura. dist.37.c
Hypostasis quid sit, & quid hoc nomine significetur, distin. 26.a
Hypostases determinãt proprietates non substantiam. distin.27.d
Homo dicitur creatura mira di. dist.3.a
Homousion quid sit, & quid significet. dist.34.i
Hominẽ vtrum Deus meliorem facere potuit quàm fecit. dist. 44. per totum.
Hominẽ vtrũ Deus aliter liberare potuit quàm p passionẽ. dist.44. c. & dist.20.a
Homines omnes saluos vult fieri Deus, quomodo intelligitur. dist. 46.c
Hominis malitiæ vtrũ deus sit causa. dist.46.d
Hominis voluntas mala concordat aliquando cum dei voluntate bona. dist.46.d.b

I

Iacob quare electus sit & Esau reprobatus. di.40.p totũ.

Ignorantiæ peccatum vtrum grauius sit peccato infirmitatis. dist.22.h
Imago Trinitatis quomodo est in anima. dist.3.g
Imago trinitatis aliter est in anima, & aliter in Trinitate. dist.3.p.q
Imago relatiuè dicitur de filio, sed essẽtialiter de Trinitate. dist.28.g
Imago diuersimode accipitur. dist.31.c
Immortalitas vera in solo deo est. dist.8.c
Ingenitus quomodo accipitur. dist. 28.a. & per totum.
Ingenitus & nõ genitus vtrũ sint idem vel differant. dist. 28.b
Hypostasis quid sit, & q.d hoc nomine significet. dist.26.a
Interpretatio scribentium de Trinitate quæ fuerit. dist.2.b
Iudæi qualiter impleuerunt voluntatem dei Christum occidendo dist.48.b. c

L

LOCALIS an sit deus vel vtrum moueatur localiter, dist.3.7i
Locale dicitur aliquid duobus modis. dist.37.i
Locales vtrum sint spiritus creati. dist.37 i

M

MAGNITVDO quomodo est in deo. dist. 19.b c
Mater in quo est pater filio.
Magis vtrũ possũt aliqd duæ psonæ quã vna & tres magis q duæ vel vna. di.10.d.e
Mala vtrum simpliciter sunt in deo dist.30.b
Mala vtrum Dei voluntate fiant. dist.46.d
Nala fieri bonũ est, quomodo intelligitur dist.46.g
Mala ad quid & quibus prosunt. dist.46 i
Mala voluntate quandoque vult homo quod deus vult bona. dist.48.a
Meliora vtrũ deus facere potuit quã fecit. di.44. p totũ.
Memoria intelligentia, dilectio quomodo sunt in mente. dist.3.g.h
Memoria, intelligẽtia, volũtas quõ sunt vnitæ. dist.3.l
Memoria, intelligẽtia, volũtas, vtrum prædicãtur relatiuè ad se inuicem. ibidem
Mẽs humana quõ habet imaginem trinitatis. dist.3.g
Meritum obdurationis vel misericordiæ vtrum sit aliquod. dist.41.a
Merita an possunt esse causa prædestinationis vel præscientiæ dist. 41. per totum.
Mittitur vtrũ etiam à se spiritus sanctus. dist.15.a.b
Mittitur filius & spiritus sctũs & non pater. dist 14.c d.n
Missio vtrũ semel tãtũ sit filij vel sæpius mittatur. dist.15.i

Universidad de Deusto
Biblioteca

Missus dicitur filius duobus modis.dist.15.k
Missi quia sunt filius & spiritus sanctus, an ideo sunt minores patre dist.15.o
Missio sancti spiritus fit duobus modis dist.16.a
Missio spiritus sancti in corda hominum quomodo fit dist.17.per totum.
Modi quatuor cognoscendi deum dist.3.a.b.c.&c.
Modi cognoscendi Trinitatem diuersi dist.2. per totū. & dist.3.f.g & c.
Multiplex non dicitur Deus quamuis sit trinus.dist.23.k
Mundi creatura quare dicitur homo. dist.3.a
Mutari an potest Deus aliqualiter.dist.8.c.d
Mutari secundum tempus quid sit.dist.37.k
Mutari secundum locū quid sit.ibidem.i

N

NATVRA filius quare dicatur Christus.dist.5.m
Natura diuina nulli prædicamētorū subiicitur. dist.8.g
Nascitur quomodo semper filius de patre.dist.9.k.l
Natura & res naturæ an sint idem.dist.34.b
Natus quare non dicitur spiritus sanctus sed procedēs. dist.31.b
Nascendo an acceperit filius aliquid à patre.dist.18.f.g
Necessitate vtrum pater genuit filium.dist.6.a
Nihil est in deo quod nō est deus.dist.8.i
Nihil dicitur de deo secundum accidens.dist.26.c
Nomina dei diuersa sunt.distinc.8.a
Nomina quæ de deo dicuntur, inueniuntur in sepplici differentia. dist.22.a.b
Nomina propria personarū non substantialiter sed relatiuè adinuicem dicūtur. dist.22.e
Nomina ad vnitatem essentiæ pertinentia non relatiuè sed substantialiter de singulis personis. & singulariter dicuntur ibid.e.f
Nomine personæ quid significatur cū pluraliter profertur.dist.25.per totum.
Nomina relatiua personarū quæ sunt.dist.26.c.& per totum.& dist.27.c

O

OBDVRATIO vtrum ex aliquo fiat merito. dist.41.a
Omnis scientia aut est de rebus aut de signis dist.1.a
Homousion quid sit. dist.24.i
Omnia quare dicantur esse in deo.dist.35.e.f.& dist.36. per totum.
Omnia esse ex Deo per ipsū & in ipso vtrum sit idem. dist.36.d

Omniporens quare dicatur deus. dist.42.a.& i
Omniporens quare deus dicetur, cū homo multa potest quod deus non potest. dist.42.b
Omnipotētia dei considerat duobus modis.dist.42.e
Omnipotentia Dei limitari nō potest.dist.43. per totū.
Ostentia vtrum simul facta sunt vel successiuè.dist.12.b.c
Ordo quis seruādus est cùm de trinitate agitur.dist.2.c

P

PASSIO Christi vtrū placuerit viris bonis.dist.48.d
Passiones sanctorum an vel. e debeamus.ibidem.c
Pater vtrū diuinā essentiam genuit dist.5.a.& per totū.
Pater vtrū voluntate vel necessitate genuit filium.dist.6.per totum.
Pater vtrum potuerit vel voluerit gignere filiū, vel an posse generare filiū, sit aliqua potentia in patre, quæ non sit in filio.dist.7.per totū.
Pater quare non dicitur missus.dist.15.n
Pater in quo est maior filio. dist.16.c.d
Pater quomodo est in filio, & filius in patre dist.19.c
Pater sol' vtrū sit de'. dist.12.b
Paternitas, filiatio, processio quid significant dist.27.e
Pater vtrum sicut dicitur in-genitus,debeat dici nō genitus dist.28.b
Patrē & filiū esse vtrum sint idem vel diuersa. dist.28.e
Pater quomodo est principiū totius diuinitatis.dist.29.a
Pater ab æterno est principium & filius,sed non spiritus sanctus dist.29.b
Patri quare attribuitur vnitas& filio æqualitas.dist.30.b
Pater & filius quare dicūtur esse vnū,sed nō vnus.dist.31.i
Pater & filius vtrū per spiritū sanctū se diligant. dist.32.a
Pater an sit sapiens sapientia quā genuit.dist.32.d.& per totum.
Permissio & operatio quādo dicūtur dei volūtas.dist.45.l
Personæ diuinæ quomodo distinguntur.dist.9.a
Personæ trinitatis vtrū sint ptes essētiæ diuinę.dist.19.h
Personæ diuinæ an sint species vel indiuidua quo ad essentiam.dist.19.h.i
Personæ tres non secundum materialem causam dicuntur vna essentia.dist.19.l
Personæ diuinæ vtrum differant numero.dist.19.p.q
Personæ tres simul an sunt maius aliqd quā vna.dist.19.i.& dist.20.per totum.
Persona vtrū relatiuè vel secundum substantiam prædicetur de diuinis personis.dist.23.a.b

Persona quare pluraliter & non singulariter de diuinis personis simul prædicetur. dist.32.c
Personæ nomine quid significetur cùm dicitur pluraliter tres personæ.dist. 45. per totum.
Persona in trinitate tripliciter accipitur. dist.25.1.k
Persona & essentia an sunt idē vel nō.di.34.per totum.
Posse gignere vtrum aliqua sit potētia in patre, qua nō sit in filio. dist. 7.per totū.
Potentia, æternitas, magnitudo, in Deo sunt vnum. dist.19.b
Potentior vtrum sit vna persona diuina quàm alia. distin.20.per totum.
Pontentia quare attribuitur patri.dist.34.h
Potest semper Deus vtrum quod olim potuit.di.44.d
Potestatem dimittendi peccata quam habent sacerdotes dist.18.& dist.19. per totum.
Præceptio, prohibitio, consilium quare dicantur Dei voluntas.dist.45.h
Prædestinatio quid sit, & de quibus est. dist.35.a & distin.40.a
Prædestinatio vel præscientia vtrū possūt esse in Deo, si nulla futura essent.di.15.b
Prædestinatio & præscientia in quo differunt. di. 40.a
Prædestinatus vtrum damnari potest. dist.40.b.
Prædestinationis effectº quid sit dist.40.d
Prædestinationis an sit aliquod meritum dist.41.a
Prædicamento nulli subijcitur deus dist.8.g
Præscientia de quibus sit.distinct.35.a
Præscientia quomodo est in Deo. ibidem.b.c
Præscētia quomodo sunt deo omnia præterita & futura. di.35.f.& di.56.per totum.
Præscientia an sit causa rerū vel res sint causæ præscientiæ. dist.38.a
Præscientia Dei an sit causa malorum dist.38.c
Præscientia Dei vtrum fallipotest dist.38.e
Præscire an Deus potest aliquid quod priùs nunquā scīuit vel præscīuit. dist. 39.b
Præscientia in quo differt à prædestinatione dist. 40.a
Præsciat vtrum semper deus ea quæ semel præscīuit. dist.41.f
Principium accipitur multipliciter.dist.29.a
Principium totius diuinitatis est pater.dist.30.a
Principium quomodo est pater, & filius' sed non spiritus sanctus.dist.29.b

Principium omnium creaturarum est tota Trinitas. dist. 29.b.& dist.1.a
Processio spiritº sancti quomodo sit à patre & filio. dist.11.& dist.12. per totum.
Procedere quare dicitur spiritus sanctus & non gigni. dist.13.a
Procedere quare etiam dicatur filius, cùm spiritus sanctus non dicatur gigni.dist. 13.b
Processio spiritus sancti est duplex.dist.14.a
Processio spiritus sancti est æterna.dist.18.d
Procedere est proprium spiritus sancti. dist.26.b
Proprium dei est semper deum esse.dist.8.a.b
Proprium patris quid sit, & quid filij & spiritus sancti. dist. 26.b
Proprietates quibus distinguntur personæ, quæ sunt. dist.27.a b
Proprietates determināt hypostases,& non substantiā. dist.27.d
Proprietates personarū plures reperiuntur quam tres. dist.28.a
Proprietatē quam notat hoc nomen ingenitus.dist. 28.c
Proprietates personarum an sint ipsæ personæ, id est, diuina essentia. distin.33.a per totum.
Proprietates quomodo possunt esse in Dei natura, nec eam determinent. distin.33.h
Prouidentia Dei de quibus est dist.35.a
Proximus dicitur quatuor modis.dist.28.c

Q

QVARE præcipit Deus bona facere & mala vitare, cùm ea non vult ab omnibus impleri. distinct. 47.c
Quare Græci negant spiritū sanctum procedere à filio, dist.11.b
Quatuor modis per naturas cognoscitur Deus.distinct. 3.b.c.d.e

R

RELATIVA nomina Trinitatis quæ sunt.dist. 26.c.d & dist.27.e
Reprobatio Dei quid sit. dist. 40.d
Reprobatiōis an sit aliquod meritum dist. 41.a
Reprobationis quis sit effectus. Ibidem.
Res quibus fruendū vel vtendum est, quæ sunt.dist.1.a & per totum.

S

SANCTIS vtrum placuerit passio Christi. dist. 48.d
Sanctorū passiones an velle debeamus dist. 48.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sapiens vtrum sit pater sapiẽtia quam genuit dist. 31. d
Sapiens an sit filius sapientia genita dist. 32.d
Sapiens vtrum sit filius seipso, vel per seipsum dist. 33.e
Sapientia an tantum vna sit patris & filij dist. 32. h
Sapientia quare attribuitur filio dist. 10. & dist. 34.g
Scientia omnis est de rebus vel de signis dist. 1.a.
Scientia dei simplex propter varios rerum status, diuersa habet nomina. distinct. 35.a
Scientia Dei de quibus est. distinct. 35. per totum.
Scientia vel præscientia an sit causa rerum, vel econuerso. dist. 38. b. & per totum.
Scientia Dei vtrum potest augeri vel minui vel mutari. dist. 39.a
Scire virum potest deus aliquid ex tempore quod nũ quam sciuit. dist. 39.c
Scire an potest deus plura quã scit. dist. 39.c
Signum & res quomodo differunt. dist. 1.a
Similitudo quid sit. dist. 31.c
Simplex quomodo dicitur solus Deus & non aliqua creatura dist. 8 d
Simplex quomodo dicitur esse anima dist 8.e
Simplex quamuis sit deus, multiplex tamen dicitur. distinct. 8.f
Simplicitas dei nulli prædicamentorum subiicitur. distin 8.g
Solus vtrum potest dici pater, vel solus filius, vel solus spiritus sanctus. distinct. 21.a.b
Solus pater est deus, solus filius est deus, solus spiritus sanctus est deus, vtrum benedici potest, dist. 21.b
Solitudo nulla est in trinitate. dist 23.i
Spiritus sanctus est amor siue dilectio patris & filij dist. 10 per totum.
Spiritus sanctus procedit à patre & filio. dist. 11.b
Spiritum sanctum Græci negant procedere à filio distinct. 11.b.
Spiritum sanctum etiã procedere à filio authoritatibus Græcorum probatur. ibidem e
Spiritus sanctus vtrum priùs vel plenius procedat a patre quam à filio. distin. 13 per totum.
Spiritus sanctus quare non dicatur genitus sed procedens. dist. 13.a
spiritus sanctus vtrum debeat dici ingenitus. distinct. 13.e
Spiritus sancti processio est duplex dist. 14.a
Spiritum sanctum vtrum vi

ti sancti date possint. dist. 14.d
Spiritus sanctus vtrũ à seipso datur. dist. 15. a
Spiritus sanctus duobus modis mittitur. dist. 16.a
Spiritus sanctus est amor & charitas, qua diligimus deũ & proximum. dist. 17. a b
Spiritus sanctus quomodo mittitur vel datur nobis. dist. 17. f
Spiritus sanctus vtrũ augeatur in homine, vel an magis, vel minus habeatur dist 17.i
Spiritus sanctus vtrum eadẽ ratione dicatur donũ, qua datũ vel donatũ. dist. 18 a b
Spiritus sanctus procedendo accipit non tantũ vt sit donum, sed etiam vt sit eiusdem. dist. 18 f
Spiritus sanctus vtrũ ad seipsum referatur dist. 18 m
Spiritus sancti qua proprietate dicitur donũ. dist. 16.f
Substantia abusiuè dicitur deus. dist. 8 h
Substantia in diuinis prædicatur de tribus personis, tãquam genus de speciebus, vel species de individuis. dist. 19.h
Substãtialiter vtrũ ista dicantur, scilicet deus de deo. lux de lumine. dist. 17.h
Substantialiter tantum dicitur illud de illo, licet ibi nõ significent substantiam. dist. 27.i

T

TEMPORALIS processio spiritus sancti quæ fuerit. dist. 14. per totum.
Temporaliter quæ dicuntur de deo dist. 33. per totum.
Temporaliter vtrum potest deus aliquid scire quod nũ quam sciuit dist. 39.b
Testimonia veteris testamẽti quibus trinitas probatur. dist 2. d. e. f
Testimonia specialia veteris testamenti de spiritu sancto. dist. 2. g
Testimonia nouæ legis de trinitate. dist. 2. h
Tres personæ in diuinis an maius aliquid possint simul, quam vna vel duæ dist. 19. e. per totum.
Tres personæ non ita dicuntur esse vna substãtia vt genus & species. nec secundũ causam materialem dicũtur, nec vt tres homines vnius naturæ dist 19. l
Tres personas cũ dicamus, quare non dicimus tres deos. dist. 23. f
Tres essentias quare non dicimus sicut tres personas. dist. 2. g
Tres personæ cũ dicitur quid nomine ternarij significatur. distin. 23 e. & dist. 24. e
Triplex quare non dicitur deus sed trinus. dist. 19. c
Trinitas est vnus solus verus

deus. dist. 2.a
Trinitatis cognitio an aliqua ex creaturis haberi potest dist. 3. per totum.
Trinitatis imago quomodo est in mente humana. dist. 3.g.h
Trinitatis creatæ ab increata dissimilitudo. dist. 3. p. q
Trinitatis vnitas quæ sit. dist. 31. & dist. 32. 1
Trinitas vtrum de vno deo prædicatur, sicut vnus deus de tribus personis distinct. 4.c
Trinitas cõmuniter dicitur charitas, & tamen spiritus sanctꝰ propriè dicitur charitas. dist. 10.b.c
Trinitatis operatio est indiuisibilis. dist. 15.a
Trinitatis pars nõ est aliqua personarum. dist. 19.g
Trinitas quomodo dicitur solus deus, cùm sit cũ animabus sanctis. dist. 21.c
Trinitas an de aliqua personarum sigillatim dici possit. dist. 22.c
Trinus trinitas, vnus duo vel duæ, tres vel tria, plures pluralitas & cætera, quid significatur his nominibꝰ distinct. 24.a
Trinitatis filius dicitur homo, & trinitas dicitur pater hominum. dist. 27.c
Trinitas ipsa, vel pater vel filius, verum possit dici spiritus sanctus. dist. 26.g

V

VBI erat deus antequã esset creatura. dist. 37.c
Vbique quomodo est deus sine locali motu. dist. 37.a
Velle & esse in deo sunt idẽ. dist. 45.b
Vera immortalitas in deo solo est. dist. 8.c
Verba cuiuslibet tẽporis bene prædicantur de deo. distin. 8.b
Verius cogitatur deus quàm dicitur. dist. 23.d
Viri sancti an possunt dare spiritum sanctum. dist. 14.d
Viris sanctis vtrum placuerit passio Christi. dist. 48.d
Vnitas sanctæ trinitatis quæ sit. dist. 2. & dist. 24. per totum.
Vnitas & trinitas secundum Isid. quomodo distinguantur. dist. 24.k
Vnus vel vna, duo vel duæ quid his vocabulis significatur. dist. 24.a
Voluntate an necessitate, vel vtrum volens vel nolens pater genuit filium. distin. 6.o
Voluntas dei secundum eos sententiam de deo dicitur. distinct. 45.a
Voluntas dei summè bona est prima causa omnium quæ naturaliter sunt. dist. 45.d.e
Voluntas dei multis modis accipitur dist. 45.f
Voluntas dei vtrum cassari potest dist. 46.a
Voluntate Dei vtrum fiant mala. dist. 46.d
Voluntas Dei semper impletur, quicquid homo faciat. dist. 47. per totum.
Voluntate mala aliquando vult homo id, quod Deus vult bona. dist. 48.d
Voluntas Dei bona, mala hominum volũtate impletur. dist. 48.b
Vti & frui quomodo differunt. dist. 1.c
Vti quid sit, & quibus rebus vtendum est. dist. 1.b
Vult vtrum semper deus hoc quod semel voluit. di. 44.d
Vult omnes homines Deus saluos fieri, quomodo intelligitur. dist. 46.

INDICIS LIB. I. FINIS.

INDEX GENERALIS IN LIB. II.

ACTVALE peccatum quid sit. dist. 35.a
Actus qualescunque vtrũ inquãtum boni sunt, & a Deo sunt. dist. 35.b. & per totum.
Actus malus inquantum peccatum est, an sit priuatio boni. dist. 32.k
Actus mali vtrũ ex Deo sint. dist. 27. per totum.
Actus voluntatis quare est peccatum, & non aliarum potentiarum. dist. 39.b
Actus malivtrum sunt ex deo dist. 37. per totum.
Actus voluntatis intelligentiæ & memoriæ quomodo differunt. dist. 39.b
Actus qui simpliciter boni sunt, & qui mali. dist. 40.a
Actus sunt in triplici differẽtia. dist. 40.b:c
Actus hominis inducũtur secundum intentionẽ & causam. dist. 40.c
Actus hominis sine fide sunt mali. dist. 21.a
Actus & voluntas mala in eodem homine an sit vnũ peccatum vel plura. dist. 42.a
Adæ status ante peccatum qualis fuerit. dist. 19.a
Adam & Eua vtrum coierũt in paradiso. dist. 20. per totũ.
Adam vtrum sine alimonia in paradiso viuere potuit. dist. 20.g
Adam tribus modis est tentatus. dist. 2. n. per totum.
Adam in quo deceptus est, in quo non. dist. 22.c
Actus sunt in triplici differẽtia. dist. 40.b:c
Actus hominis inducũtur secundum intentionẽ & causam. dist. 40.c
Actus hominis sine fide sunt mali. dist. 21.a
Actus & voluntas mala in eodem homine an sit vnũ peccatum vel plura. dist. 42.a
Adæ status ante peccatum qualis fuerit. dist. 19.a
Adam & Eua vtrum coierũt in paradiso. dist. 20. per totũ.
Adam vtrum sine alimonia in paradiso viuere potuit. dist. 20.g
Adam tribus modis est tentatus. dist. 2. n. per totum.
Adam in quo deceptus est, in quo non. dist. 22.c

Adam vtrum magis vel minus peccauit quàm Eua.di. 22.c.f
Adam habuit triplicem scientiam ante peccatum.distin. 23.c
Adam vtrum præsciuit suum casum.dist.23.f
Adam quam gratiam habuerit ante peccatum. distinct. 24.a
Adam vtrum ante lapsum virtutes habuerit.distin.26.b
Adam & Eua de ligno vitæ comedentes,quare nõ sunt facti immortales. distinct. 29.g
Adę peccatũ quomodo transiuit in omnes homines.dist. 30.a
Adæ peccatum an fuerit originale, an actuale.distinct. 30.b
Adæ peccatũ actuale an grauius fuit peccatis aliorum hominum.dist.33.f
Adam & Eua vtrum meruerint pœnitentiam.dist.33 b
Adæ & Euæ peccati quæ fuit causa principalis.distin 34. per totum.
Angeli quare creati sunt.dist. 1.d.e
Angeli quando & vbi creati sunt dist.2.per totum.
Angelis quatuor data sunt in initio suæ creationis. dist. 3.a
Angeli an sint æquales in sapientia,in essentia,& in libertate arbitrij.distin.3.b
Angeli vtrum habeant aliqua communia.dist.3.c
Angeli an boni vel mali creati fuerint.dist.3.d
Angeli an statim ceciderint post creationem.dist.3.d
Angeli triplicẽ cognitionem habuerunt ante casum.dist. 3.f
Angeli an aliquam habeant dilectionem sui inuicẽ ante casum.dist.3.k
Angeli an beati & perfecti an miseri creati fuerunt.di. 4.a
Angeli mali vtrum suum casum præsciuerunt, & bonã suam beatitudinem. dist. 4.a.b
Angeli post creationem,quidam deo adhæserunt,& quidam a deo recesserunt.dist. 5.a
Angeli vtrum ante lapsum habebant liberum arbitrium. dist.5.b
Angelis bonis qualis gratia fuit data in conuersione. dist.4.c
Angeli an de omni gradu ceciderunt.dist.9.a
Angeli vnde & quò ceciderunt.dist.6.b
Angeli mali vtrum habeant prælationes inter se.distin. 6.d
Angeli boni quare non possunt peccare, & mali bonũ velle,cùm vtrique liberum habeant arbitrium distin. 7.a.b
Angeli mali quomodo possunt aliquid facere,& quomodo non.dist.7.l
Angeli an habeant corpora eis naturaliter vnita,& quomodo hominibus appareãt. dist.8.a & per totum.
Angelorũ ordines qui & quot sunt, & vnde ordinum nomina assumpta sunt,& quomodo distinguuntur. dis.9. per totum.
Angeli eisdẽ ordinis an sint æquales.dist.9.f
Angelus etsi non peccasset, vtique tamen homo saluaretur.dist.9 g
Angeli quot permanserunt, an tot homines saluabuntur.dist.9.h.i
Angeli an omnes ad annunciandum mittantur.di.12.a
Angelum bonum habet quilibet homo ad custodiam, & malum ad exercitandũ. dist.11.a
Angeli singuli vtrum homin̄b' singulis deputati sunt, an vnus pluribus. dist.2.& 11.b
Angeli an proficiant in meritis vel in præmio vsque ad finem iudicij.dist.11.d
Anima quare sit coniuncta corpori.dist.1.k
Animalia venenosa vtrũ sint facta ad puniendum hominem.dist 15.c
Animalia minuta vtrum in primis conditionibus creata sunt dist 15.d
Animæ de quo,quãdo,& quomodo creata sit.dist.17.a
Anima quare creatur cùm in peccato cõcipitur dist.32.g
Anima an talis sit ante baptismum, qualis à deo creata est.dist.32.h
Animæ vtrum ex creatione sint æquales, & quomodo vna nobilior est alia.di.32.i
Aptitudinem moriẽdi an habuit homo in statu innocentiæ.dist.19.c
Aquæ quando factæ sunt, & quomodo in vnum locum sunt congregatæ.dist.14.c
Aquæ an sunt super cælum, & quales sunt dist.14 a
Aqua quare admiscetur vino in calice dist.11.g
Artes magicæ qua virtute fiunt dist.7.f
Author malorũ non est deus. distin.37.c.d
Auxilium vel potentia quam habuit homo à deo ante casum.dist.24.a

B

Baptismus vtrum peccatum originale deleat.dist.32 a
Baptismus an purgat carnem sicut purgat animam. dist. 32.c

Bonitas dei est causa prima omnium creaturarum. dis. 1.c.d
Bona voluntas comitatur gratiam dist.26.c
Bonorum tria sunt genera. dis.36.k
Bonum & malum quomodo sunt in eodem.dis.32.e.f
Bonum inquantum bonum est, à deo procedit. dis.37. per totum.
Bonum capitur multipliciter dis.41.c

C

Capitalia vitia quot sunt.dis. 42.h
Caro quomodo polluitur in coitu.dis.31.b.c
Caro vtrum in baptismo purgatur à fœditate quam ex libidine coitus contraxit. dis.32.c
Casum suum vtrũ præsciuerunt mali angeli.dis.4.a.b
Casum suum vtrũ præsciuit homo.dis.22.f
Causa prima omnium rerum est bonitas dei.dis.1.c.d
Causæ primordiales omniũ rerum sunt in deo ab æterno.dis.18.f
Causæ primordiales quomodo etiam sunt in creaturis. dis.18.g
Causa inter deum, hominem & diabolum.dis.20.b
Causa originalis peccati quæ fit.dis.31.c
Causa originalis peccati vtrũ sit culpa vel pœna. distinct. 31.e
Causa prima primi peccati quæ fuit dis.34.b
Cælum quomodo & quando creauit deus. dis.1.c. & dis. 2.a
Cibus quomodo conuertitur in humanam substantiam. dist.30.n.o
Cooperans & operans gratia quæ sit.dis.26.a.b
Conceptio & natiuitas quando dicuntur.dis.31.i
Cogitatio boni præuenit fidem.dis 26.g
Cogitatio boni non sufficit ad salutem.dis.26.b
Coitum an fecerunt Adam & Eua in paradiso.distinct. 20.a.b
Contraria quomodo sunt in eodem.dist.34.f
Creator omnium rerũ vnus solus deus est.dis.1.a
Creare & facere quomodo differunt.dis.1.a
Creare, agere, & facere quomodo dicuntur de deo, & quomodo de creaturis. dis. 1.b
Creata an fuerit simul corporalis & spiritualis creatura & visibilis, & inuisibilis materia dis.2.c.d.f
Creare quare deus voluit malos.dis.23.b
Crimen quid sit.dis.42.c

D

Damnatorum paruulorum ante baptismum quæ sit pœna.dis.33.e
Decimus ordo quomodo dicitur impleri ex hominib⁹, cùm non sint nisi nouem ordines.di. 9.f.g
Delictum & peccatum quomodo differunt.dis.42.g
Desperatio quid sit, & quomodo sit.dis.43.per totum.
Deus vtrum sit author malorum.dis.37.per totum.
Deus vtrum habeat liberum arbitrium.dis.25.c
Diabolus an præsciuit suum casum post creationem.dis. 4.a
Diabolus vnde & quò deiectus est.dis.6 a.b
Diabolo quare non est concessum habitare in cœlo vel in terra.dis.6.c
Diaboli an habeant prælationes inter se dis.6.d
Diaboli an omnes sunt in aëre caliginoso, an aliqui in inferno.dis.6.e
Diabolus cùm semel victus fuerit à viris sanctis, an vltrà accedat ad eos, vel ad alios.dis.6.b
Diaboli vtrum habeant liberum arbitrium. distinct. 7. a.b.c
Diaboli triplici acumine scientiæ vigent,dist.7.e
Diabolus multa potest per naturæ vigorem, sed virtute dei prohibetur.dist.7.l
Diaboli an intrent corpora hominum substantialiter. dis.8.e
Diabolus inuidia accessit ad tentandum hominem. dis. 21.a
Diabolus quare priùs tentauit fœminam, & quare in aliena forma.dis.21.a.b
Diabolus quomodo & quib⁹ tentauit primum homine. dist.21.c
Diaboli peccatum quare non est remediabile.di.21.f
Diabolicæ potestati an sit resistendum, cùm illa sit sibi à Deo.dis.44.c
Dialecticorum regula quando fallit de contrariis. dist. 34.f
Die prima quid deus creauit. dist.13.a
Dies diuersis modis accipitur in scriptura.dis.13.d
Die tertia, quarta, quinta, & sexta, quid operatus est deus.dist.14.per totum.& dis. 15.a.b
Die septimo quomodo dicitur deus requieuisse. distin. 15.f
Dilectionem an habebant angeli ante casum.dist.3.1
Dona gratiæ an sint æqualiter in angelis.dist.9.c.d
Dormiente Adam quare Eua formata sit.dist.18.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

E

EVA quare de latere Adæ facta est.dist.18.c
Euam quare prius accessit diabolus dist.21 a
Eua quare nō horruit serpentem.dist.2 .b
Eua quomodo locuta est cum serpente.ibidem c.
Eua an plus peccauit di.22.e

F

FACERE & creare quomodo differunt.dist.1.a
Facere,creare agere quomodo de deo dicuntur, & quomodo de creaturis. dist. 1.b
Facere quomodo dicūtur aliqui nigromantici.dist.7.f
Facere quomodo possunt aliqui dæmones.dist.7.l
Famem an habuissent primi parentes si non peccassent. dist.20.g
Fœditas quæ ex libidine contrahitur, vtrum in baptismo diluatur.dist.32.c
Fide non habita omnis actionis mala di.41.c per totum.
Filij quales nascerentur si Adam non peccasset. distin. 20.per totum.
Filij qualiter puniuntur propter peccata parentū vsque in tertiam & quartam generationem.dist.33.1
Filius bonus quid sit. dist. 38.a
Finis voluntatis quis sit.dist. 38.b.c
Finis, voluntas & intentio quomodo differunt di.[illegible]
Firmamentum quomodo factum sit,& de qua materia dist.14.a
Firmamentum quare dicitur, cùm tamē moueatur di.[illegible]
Formæ in quibus apparent, deus, angeli,vel dæmones quales sunt.dist.8.a.b

G

GABRIEL, Michael, Raphael an sint nomina spirituum,vel ordinum.dist.10.d
Gladius flammeus ante paradisum positus quid significet dist.29,e
Gratia vtrum fuerit data homini in creatione dist.24.a
Gratia est duplex.dist.26.a
Gratia operans & cooperans quæ sit dist.26.a
Gratia dei præuenit voluntatem hominis.distinct.23. c.d
Gratia præueniens voluntatem,est fides cum dilectione.dist.26.d
Gratiam præueniunt quædā bona sine merito.dist.26.e
Gratia operans & cooperans vtrum sit vna & eadem gratia.dist.26.i
Gratia præueniens quomodo meretur augeri.dist.26.k
Gratia an sit virtus vel non. dist.27.c
Gratia non est actus, sed causat actum.ibidem.
Gratia principalis est bona voluntas.dist.20.e
Gratia operante & cooperāte vtrū egerit homo ante peccatum.dist.29.a
Grauitas peccati Adæ quāta sit dist.30.per totum.
Grauius vtrū sit peccatū Adę cæteris peccatis.dist.33.f
Grauissimum omnium peccatorum est peccatū in spiritum sanctum. distin. 43. per totum.

H

Habitare quare non est concessum dęmonibus in cælo vel in terra.dist.1.c
Heresis Pelagianorū de libero arbitrio quæ fuit. dist. 28.b
Homo quare creatus est.dist. 1.c.dist.16.a
Homo vtrum saluaretur si angelus non cecidisset. distinct 9.g
Homines vtrū tot saluabuntur quot angeli perstiterunt vel quot ceciderunt. dist.9.h.i
Homo quilibet habet duos angelos ab exordio vitæ. dist.11.12.a
Homo quando factus est.distin.15.e
Homo factus est ad imaginē & similitudinē dei. dist. 16.per totum.
Homo quomodo dicitur imago dei.dist.16.c
Hominis anima vtrum de aliquo facta sit. & quando facta est. distinctione 17. a.b.c
Homo in qua ætate fact⁹ est. dist.17.d
Homo quare extra paradisum factus est.dist.16.e
Hominis status ante peccatū qualis fuit.dist.19.a
Homo vtrum poterat mori in statu innocentiæ. dist. 19.a
Homo vtrum semper viueret si de ligno vitæ non comedisset.dist.19.c.d
Homines quomodo generarentur si Adā nō peccasset. dist.20.per totum.
Homines quomodo transferrentur de paradiso in cælū si Adam non peccasset.dist. 20.k
Homo tribus modis tentat⁹ est in paradiso. dist. 21. per totum.
Hominis peccatū quare est remediabile,& Diaboli nō dist.21.f
Hominē quare permisit deus tentari sciens eum casurū. dist.23.a
Homo habuit triplicē scientiam ante peccatum. dist. 23.c
Homo qualem habuerit gratiam ante casum. dist.24.a
Homo vtrum præsciuit suū casum.dist.23.f

Homo vtrum per liberũ arbitrium potest operari bonum sine gratia. dist. 26.h
Homo ante peccatum vtrũ eguerit gratia. dist. 19.a
Homo vtrũ anté lapsum virtutes habuerit. dist. 26.b
Homo quare nõ est effectus immortalis ex quo de ligno vitæ comedit. di. 29.g
Homines omnes quomodo in Adam dicuntur fuisse quando peccauit. distinct. 30. m.n
Homo quare formatur cùm in peccato concipitur. dist. 32.g
Homo qualiter se elongat à deo. dist. 35.n
Homo quomodo vult bonũ naturaliter. dist. 39.c

I

IEIVNIS debet tradi confirmatio. dist. 7.a
Ignorantia quæ excusat peccatum. dist. 22.h.i
Ignorantia est triplex. dist. 22.k
Imago & similitudo in quo differunt. dist. 16.d
Imago dei dicitur homo ibidem. c
Immortalitas quam habuit homo ante peccatũ, vtrum fuit ex conditione naturæ vel ex dono gratiæ. distin. 19.b
Infideles vtrum bona opera faciant. dist. 41.a
Initiũ omnis peccati superbia. dist. 42.i
Intellectus præcedit cogitationem boni & delectationem. dist. 26.h
Intelligentiæ, memoriæ, & volũtatis actus quomodo differunt. dist. 39.b
Intentio, voluntas, & fides quomodo differunt. dist. 38.f
Intentio aliquando accipitur pro voluntate in sacra scriptura. dist. 38.f
Intentio capta pro voluntate vtrum sit ipsamet voluntas. dist. 38.g
Intentio iudicat omnia opera hominis dist. 40.c
Intentio vel actio infidelis vtrum semper sit mala. dist. 17.a

L

LATERE Adæ quare exor formata est. dist. 18.a
Liberum arbitrium vtrũ habuerũt angeli ante casum. dist. 5.b
Liberũ arbitrium vtrum adhuc habeant angeli vel dæmones. dist. 7.b.c
Liberum arbitrium quid sit dist. 24.c. & dist. 25.a
Liberum arbitrium vtrum animalia bruta habeant. distinct. 24.f
Liberum arbitrium an ad omne tempus referatur. distinct. 25.b

Liberũ arbitriũ vtrum deus habeat. dist. 25.c
Liberum arbitrium qualiter accipitur in deo. dist. 25.d
Liberum arbitrium vtrũ sancti habeãt in cælo. dist. 25.e
Liberi arbitrij sunt quatuor status. dist. 5.g
Libertas arbitrij est triplex. dist. 25.i
Libertatem à peccato qui homines habent dist. 25.k
Libertas ad malum vtrum sit libertas arbitrij. dist. 25.l
Liberum arbitrium vtrũ æqualiter est in bonis & in malis ad bonum & ad malum. dist. 25.n
Liberum arbitriũ in quibus bonis sit. dist. 26.l
Lignum vitę & lignum scientiæ boni & mali vtrũ vnũ fuerit vel duo. dist 17.f
Lignum vitæ quare dictum sit ibidem.
Lignum scientiæ boni & mali quare sic vocatur. dist. 17.f
Ligno vetito si non fuisset visus homo, vtrum potuisset nõ mori, etiã fide aliis comedisset. dist. 19.c.d
Locus paradisi qualis sit & vbi dist. 17.e
Loqui quomodo potuerunt primi homines cùm non didicerunt. dist. 21.g
Lucifer quomodo dixit, ascendam in cælum, &c. distinct. 2 h
Lucifer erat excellentior inter alios omnes angelos. dist. 6.a
Lucifer an sit ligatus in inferno. dist. 6.f
Lucifer vtrum habebit maiorem potestatem tempore Antichristi quàm modo habet. dist. 6.g
Luminaria cæli quando & quare facta sunt. dist. 14.f.g
Lux quare primò facta est. dist. 13.a
Lux illa vtrum fuit corporalis vel spiritualis. dist. 13.b
Lux prima vbi facta est, cùm abyssus terram tegeret. distinct. 13.c
Lux illa vbi sit ex quo nunc non apparet dist. 13.e

M

MAGICAE artes vtrum dei fiant virtute vel diaboli. dist. 7.f
Malos quare creauit Deus. dist. 23.b
Mala vitare non semper est meritoriũ palmæ. dist. 23.c
Malè vti vtrum potest homo virtutibus. dist. 26.k
Malũ vnde principaliter ortum est. dist. 24.b
Mala voluntas est secũda causa malorum. dist. 24.c
Malum in quare sit distinct. 34.d
Malum & bonum quomodo dicuntur esse in eodem. dist. 34.e.f

Malus actus vtrum sit priuatio boni. dis. 35. a
Malorum author vtrum sit deus. dis. 37. per totum.
Mala volũtas & actio in eodẽ homine vtrũ sint vnum peccatũ vel plura. dis. 42. a
Manducatur quomodo spiritualiter de ligno vitæ. dist. 24. h. i. k
Materia de qua fact⁹ est mundus qualis fuit in principio. dist. 12. per totum.
Materia de qua factus est mundus, quomodo vocatur. dist. 12. c
Memoriæ, intelligentiæ, voluntatis actus, quomodo differunt. dist. 39. b
Merita vnde proueniunt. dis. 27. c
Meritum bonum quomodo constituitur in homine. distinct. 27. c
Et quod sit primum meritũ. ibidem.
Mereri quomodo dicitur fides. dis. 27. f
Meritis vtrum angeli proficiant. di. 11. d.
Mittantur vtrum omnes angeli ex omnibus ordinibus dis. 10. per totum.
Modi peccandi sunt multiplices. dis. 42. f
Mori vtrum potuit homo in statu innocentiæ. dis. 19. a
Mori nõ posse vtrum fuit homini ex conditione naturæ an ex beneficio gratiæ. dist. 19. d.
Mortale peccatũ quid sit in anima. dis. 24. h. i
Mortale vtrũ sit quod in sola cogitationis delectatione tenetur. dis. 24. i
Mortalis quare factus est homo cùm comederit de ligno vitæ. dis. 29. g
Mortalia peccata sunt septẽ. dis. 42. b
Motus mentis an ex libero arbitrio sit. dis. 27. c
Motus voluntatis in homine est duplex. dis. 39. c
Mulier quare post virum facta est. dis. 18. b
Mulier quare de latere formata est, & nõ de alia parte corporis. dis. 18. c
Mulieri vtrum præceptum etiam fuerit datum. dis. 21. g
Mundus an de aliqua materia factus sit, & qualis fuit illa materia, & vbi substiterit. dis. 12. per totum.

N

NATALITIA quando formata sunt. dis. 15. a
Natiuitas quando dicitur, & quando conceptio. dis. 31. i
Notitiam qualem habuit Adam ante lapsum. dis. 33. c

O

OBDVRATI quomodo sunt dæmones. distinc. 8. 2. i

Obdurati cũ sint dæmones vtrum habeant liberum arbitrium. dis. 7. b
Obsessorum corpora vtrum dæmones intrent substantialiter vel non. dist. 8. e
Obstinatio quale peccatum est. dist. 43. a
Obstinatio omnis vtrum sit peccatum in spiritum sanctum. dist. 43. c
Omnium rerũ deus est principium. dist. 1. a
Omnia quæ fecit deus quomodo dicantur valde bona. dist. 15. g
Omnes homines quomodo fuerint in Adam quando peccauit. dis. 30. m. n
Os homo naturaliter vult bonum quomodo intelligitur. dist. 39. c
Omnis actus iudicatur ex fine. dist. 40. per totum.
Omnes actus sine fide sunt mali. dist. 41. per totum.
Operatur deus quatuor modis. dist. 12. h
Opera sex dierum quomodo sunt distincta. dist. 12. a & dis. 13. a
Operari patrẽ in filio quomodo intelligendum est. dist. 13. h
Operans & cooperãs gratia quæ sit. dist. 26. a. b
Operans & cooperans gratia vtrum sit vna & eadem gratia. dist. 26. i
Operante & cooperante gratia vtrum eguerit homo ante peccatum. dist. 29. a
Opera infidelium vtrum semper sint mala. dist. 41. a. b
Orare vtrũ licet pro omnibus mortuis. dist. 43. c
Ordines angelorũ quot sunt, & quomodo nominantur. dist. 9. a. b
Ordines angelorum vtrum ab initio creationis sint distincti. dist. 9. c
Ordo decimus quomodo dicitur impleri ex hominibus. dis. 9. g
Originale peccatũ quid sit. dist. 30. e. g
Originale peccatum an sit culpa vel pœna dist. 30. e. f
Originale peccatum dicitur fomes peccati, id est, concupiscentia. dist. 30. g
Originale peccatũ per Adã intrauit in omnes dis. 3. h
Originale peccatũ vtrũ sit ex voluntate, & ꝙ in Adam fuit, & in nobis est. dis. 30. l
Originale peccatum quomodo à patribus transeat in filios. dist. 31. a
Originalis peccati causa an sit culpa vel pœna vel aliquid aliud. dist. 33. e. f
Originale quare dicatur. ibidem. h
Originale peccatum quomodo dimittatur in baptismo. dist. 32. a

Originale peccatum qua iustitia infligitur animæ innocenti. dist. 32. e
Originale peccatum vtrum sit voluntarium vel necessarium. ibidem. f
Origo primi peccati quæ sit. distinct. 33. b

P

PARADISVS quot modis accipitur. distinct. 17. e
Paradisi locus qualis & vbi sit. dist. 17. e
Parentes primi si non peccassent, quales filios procreassent, dist. 20. per totum.
Parentum peccata quomodo transeunt in filios. dist. 33. a. b
Parentum peccata vtrum imputentur filiis dist. 33. d
Parentum peccata quomodo visitantur in filios vsque in quartam generationem. distinct. 13. i
Paruulorum pœna sine baptismo decedentium est mitissima. dist. 33. e
Peccare vtrum possunt angeli. dist. 7. a
Peccatum hominis quare remediabile est, & non diaboli. dist. 21. f
Peccatum Adæ vnde ortum habuit. distinct. 22. a. & per totum.
Peccauit an plus Adam quã Eua. dist. 22. e
Peccatum vtrum excusatur ignorantia. dist. 22. h. i
Peccandi similitudo in nobis est sicut in Adam. dist. 24. g
Peccatum Adæ non fuit originale vel actuale. dist. 30. b
Peccatũ Adæ quomodo intrauit in mundũ. ibidem. c. & per totum.
Peccatum originale quid sit. dist. 30. e. f. g
Peccatum originale quomodo à patribus transeat in filios. distinctio. 31. a. & per totum.
Peccatum originale quomodo in baptismo dimittatur. dist. 32. a
Peccata patrum an omnium transeant in filios, an aliquorum. dist. 33. d
Peccatũ Adæ quomodo plura peccata in se potuit. dist. 33. d
Peccatum Adæ an sit grauius cæteris peccatis. dist. 33. f
Peccatum Adæ an sit dimissum. ibidem. h
Peccata parẽtum quomodo visitantur in filios vsque in tertiam & quartam generationem. dist. 33. i
Peccatum primum vnde sit ortum. dist. 34. b
Peccatum quid sit. dist. 36. a
Peccatum quomodo possit corrumpere bonum, cùm nihil sit. dist. 35. l. m
Peccatum inquãtum peccatum; an sit causa peccati. dist. 36. a
Peccatum in quantum peccatum an sit pœna peccati. distin. 36. per totum.
Peccatum commissum vtrum maneat in homine vsque quo pœniteat. dist. 43. d
Peccatum dupliciter manet in homine. ibidem.
Peccandi modi quomodo distinguuntur. dist. 42. f
Peccatum & delictum quomodo differunt. ibidem.
Peccata mortalia sunt septẽ. dist. 42. b
Peccatum in spiritum sanctũ quid sit. dist. 42. a
Peccatum in spiritum sanctum quomodo accipitur. ibidem. c
Peccandi potentia an sit à Deo, vel à diabolo. distin. 24. per totum.
Pœna paruulorum sine baptismo decedentiũ est mitissima. dist. 33. e
Pœna vtrum sit priuatio boni. dist. 35. o
Pœnæ peccati quomodo quædam peccata sunt. dist. 36. per totum.
Perfectũ dicitur tribus modis. dist. 4. c
Petionarũ propriates quæ sunt. dist. 26. a. b
Possunt vtrũ aliquid dæmones ex natura. dist. 7. l
Potentiam quã habuit homo ante peccatum dist. 24. a
Potentia peccandi an sit homini à Deo, vel à diabolo. dist. 44. a
Potentiæ an sit resistendum cùm à Deo sit. dist. 44. d
Præsciuerunt vtrum mali angeli suum casum. dist. 4. a
Præsciuit vtrum homo suum casum. dist. 23 f

Q

QVALIS fuit materia de qua factus est mũdus. dist. 12. per totum.
Qualis fuit lux quam primò Deus creauit. dist 13. b
Quales facti sunt angeli an boni vel mali. dist. 3. per to.
Qualis factus est homo & quare sit factus. dist. 2. per totum & dist. 16. per totum.
Quare malis angelis non est concessum habitare in cælo vel in terra. dist 9. e
Quare dormienti viro facta est mulier. dist. 18. d
Quare post omnes creaturas factus est homo. dist. 15. e
Quatuor modis operatur Deus. dist. 12. b
Quatuor sunt status liberi arbitrij. dist. 25. g
Quatuor sunt species superbiæ. dist. 42. i
Quomodo in nobis est vir, mulier, & serpens. dist. 24. g

R

Rationalis creatura quare facta sit. dist. 1. d. e. f. g

Rationalis creatura est duplex. dis.1.d & l
Ratio habet duas partes. dis. 24.f
Ratio vbi in anima incipit. dis.24.f
Ratio & sensualitas quomodo differunt. ibidem.
Radix omnis mali est superbia & cupiditas. dis.42.i.k
Reatus accipitur multis modis dis.42.e
Redemptus quare sit homo & non angelus. dis.21.h
Remediabile quare est peccatum hominis, & non angeli. dis.21.f
Rerum omnium est vnum principium. dis.1.a
Resistere malo quando est meritorium & quãdo non. dis.24.c.
Resistendum an sit potestati. dis.44.c

S

SCIENTIAM triplicẽ habuit homo ante casum. dis.23.c.d
Sensualitas quid sit. dis.24.f
Sẽsualitas quibus modis accipitur in scriptura dis.24.b
Septem sunt peccata mortalia. dis.42.h
Septimo die requieuisse deũ quomodo intelligitur. distinct.15.g
Serpẽtis in specie quare diabolus hominem decepit. dis.21.b
Serpens quare dicitur callidior cunctis animalibus. dis.21.b
Serpentem quare non horruit mulier. dis.21.b
Sol quare factus est si lux prima sufficiebat. dis.13.f
Status hominis ante peccatum qualis fuit. dis.19.a
Status liberi arbitrij sunt quatuor. dis.25.g
Superbia quomodo fuit in primis parentibus. dis.22.b.c
Superbia est radix omnis mali dis.42.i
Superbia habet quatuor species. dist.42.i

T

TALIS est ordo peccandi in nobis, qualis fuit in primis parentibus. dis.24.g
Tentare non audet diabolus hominem eo vitio in quo est victus ab eo. dis.6.h
Tentationis modus qualis fuit erga primos parentes. dis.21.c
Tẽtatus est Adam tribus modis. dis.21.d.e
Tẽtatio est duplex. dis.21.e
Tẽtari quare permisit deus hominẽ sciẽs eũ casurũ. dis.23.a
Tenebræ capiuntur duobus modis. dis.12.d
Terra quomodo & vnde facta est, & quid nomine terræ significatur. dist.32. per totum.
Tria sunt genera bonorum. dis.26.k

V

VBI facta fuit lux prima. dis.13.c
Vnde processit cõsensus primi peccati, cũ natura hois esset incorrupta. dis.12.l
Velle naturaliter bonũ quomodo dicitur homo. dis.39.c
Venenosa animalia quare & quando facta sunt. dis.15.c
Veniale peccatũ quid sit in anima. dis.24.h
Vir quare prius muliere factus sit dis.18.b
Virtutibus vtrum quis malè vti potest dis.29.k
Virtus quid sit & quis actus eius. dis.17.a.& per totum.
Virtutum munera quæ sunt. dist.27.g
Virtus an sit motus mentis. dis.17.l
Virtutes vtrum homo ante peccatũ habuerit. dis.29.b
Viuentẽ animã qũo dicitur habere homo dis.19.b
Viuere vtrũ potuisset homo vtens de aliis lignis quam de ligno vitæ. dis.19.c
Voluntas vtrum præcesserit primum hominis peccatum. dis.22.m
Voluntas quid sit. dis.16.b
Volũtas bona comitatur gratiã. & nõ ecõuerso. dis.26.c
Voluntas bona quædam dona dei præuenit dis.26.q
Voluntas ex fine cognoscitur dist.38.a
Voluntates bonæ vnum habent finem. dis.38.c
Voluntas, intẽtio, finis, quo modo differunt. dis.38.f
Voluntas quare dicitur peccatum, cùm sit de naturalibus bonis, quorũ nullum peccatum est. dis.36.a
Volũtatis actus quare sit peccatũ, cũ actus aliarũ potentiarum non sint peccata. dis.39.b
Volũtas mala & actio mala in eodem homine & circa eãdem rem, an sint vnum peccatũ an plura. dis.42.a
Vsus idem est virtutis & liberi arbitrij. dis.27.i
Vti vtrum quis malè potest virtutibus. dis.26.k

INDICIS LIB. II. FINIS.

INDEX IN TERTIVM LIBRVM.

ABRAHAE in lumbis quomodo Christus fuerit. dis.3.c
Adorare quomodo debemus humanitatẽ Christi. dis.9.a
Affectus voluntatis in Christo fuit duplex. dis.17.a.b
Amicos & inimicos diligere quod maioris sit præmij. dis.30.a

Animam & carnem quare assumpsit Christus. dist. 1. a
Anima Christi quomodo est vnita carni. dist. 12. d
Animam & carnem aliâ quã ab Adã an potuit assumere deus. dist. 12. a
Anima Christi an habuerit sapientiam æqualem cum deo, & an omnia scit quæ deus. dist. 14. a
Anima & caro Christi vtrũ in morte fuit separata à verbo. dis. 21. per totum.
Antiquis quid sufficiebat credere de Christo. dis. 25. c

C

CHARITAS quid sit. di. 27. b
Charitas, fides, spes, & operatio secundum quid dicũtur æqualia. dist. 25. c
Charitas est maior spe & fide. ibidem.
Charitas seu dilectio dei & proximi quomodo se habeãt adinuicẽ. dis. 27. c. d. e
Charitatis ordines quod sunt. dis. 29. a
Charitatis gradus sunt diuersi. dis. 29. b
Charitas semel habita an amitti potest. dis. 31. a
Charitatem an damnãdi habeant. ibidem.
Charitatem qualem habuit Christus. dist. 31. d
Charitas dei quomodo est in creaturis. dis. 32. per totũ.
Charitas est mater omnium virtutum. dis. 36. per totã
Carnẽ quare assumpsit filius & non pater, vel spiritus sanctus. dis. 1. b
Caro & anima Christi quomodo sunt coniuncta. dis. 2. b
Caro Christi quomodo sit formata in vtero. dis. 2. c & dis. 3. a
Caro Christi vtrum fuit obligata peccato. dis. 3. d
Cardinales virtutes sunt quatuor. dis. 33. a
Causa passionis Christi quæ fuit. dis. 18. c
Cornelius quomodo legitur credere. dis. 25. c
Creaturam omnem quomodo diligit deus. dis. 32. c
Credere deũ, vel deo, vel in deum, quomodo differũt. dist. 23. d
Credere quid sufficiebat antiquis de Christo ante aduentum ipsius. dis. 25. c

D

DAMNANDI vtrũ habeant claritatem. dist. 31. a
Decem præcepta quomodo cõtineãtur in duobus mandatis charitatis. distin. 37. a
Decimarus quare non fuit Christus in Abrahã sicut Leui. dis. 3. c
Defectº hominis quomodo assumpsit Christus. dis. 5. a
Deus est homo, deus factus est homo, quomodo hæc verba intelligũtur. dis. 6. a
Deus an potuit assumere hominem in sexu muliebri. dis. 12. c
Deus qualiter diligit aliquẽ magis & aliquem minus. dis. 32. b. c
Diabolus non est alienus à dei potestate. dis. 20. a
Diabolus qua iustitia est victus. dis. 20. a
Dilectione eadẽ an diligitur deus & proximus. dist. 27. c
Diligendi modus quis sit. distinct. 27. d. e
Diligenda sunt quatuor, & quæ sunt illa. dis. 28. c
Dilectionis ordo quis sit. dis. 29. a
Diligere vtrum debeamus omnes homines. dis. 25. b
Diligere amicos vel inimicos quod est maioris meriti. dist. 30. a
Dilectionẽ quam deus habet ad creaturas. dist. 32. per to.
Dilectio dei cõsideratur duobus modis. dis. 32. c
Diuina natura quomodo sit incarnata dis. 5. a. b
Diuina natura an debeat dici caro facta. dis. 5. c
Diuina natura an debeat dici nata de virgine. dist. 8. a
Dona spiritus sancti an sint virtutes. dis. 34. a
Dona septem spiritus sancti vtrum habuit Christus, & vtrum in angelis sint. dis. 34. a. b
Dolorem vtrũ habuit Christus in passione. distin. 15. d
Dulia quid sit, & de speciebº eius. dis. 9. a

E

ELECTOS vtrum dilexerit deus ab æterno, & reprobos non. dis. 32. e

F

Fœmineo in sexu vtrũ deus potuit humanam naturã assumere. dis. 12. c
Fidem vtrum habuit Christus dis. 23. a
Fides quid sit & quot modis accipitur. dist. 23. b. c. & h
Fidem an habeant dæmones. dis. 23. c. d
Fides propriè est de his quæ non videntur. dis. 23. g
Fides quare dicitur fundamẽtum. dis. 23. i
Fidem an habuit Petrus de Christi passione. dis. 24. b
Fides non est de incognitis. dis. 24. c
Fides antiquorum quæ fuit. dist. 25. a
Fides simpliciũ quæ fuit ante aduentum Christi dist. 25. b.
Fides, spes, charitas, & opus quomodo sunt æqualis dis. 25. c
Filius quare assumpsit carnẽ & nõ pater vel spiritus sanctus dis. 1. b

Filius assumẽdo carnẽ an aliquid fecit quod non pater, vel spiritus sanctus. dist.1.d
Filius quomodo sit incarnatus, & quare totã humanã naturã assumpsit, qualem carnem assumpserit. dist. 1. & dist.2. & dist.3. per totum.
Filius quare dicatur natus de spiritu sancto. dist.4.c
Filius quomodo dicitur compositus ex duabus naturis, siue ex tribus substantiis. dist.6.e
Filius quomodo dicitur bis natus dist.8.b
Filius secũdum quod homo, an sit persona dist.10.a b
Filius adoptiuus an sit Christus. dist.19.d
Filius quare possibilem naturã acceperit. dist.15. per totũ.
Filius quare mori voluit. dist. 10.b
Filius hominis vtrum potest dici descendisse de cælo, sicut dicitur filius dei. distin. 22.d
Forma idolorum an sit à deo. dist.37.b
Furtum quid sit, & quid nomine furti intelligitur. dist. 37.c
Furtum an fecerunt filij Israel, quãdo expoliauerunt Aegyptios. dist.37.c

G

GENERARI vtrum potuit pater, vel spiritus sanctus. dist.1.b
Genera mendacij sunt trã dist.38.a
Gratiæ plenitudinem vnde accepit Christus. dist.16.b
Gradus charitatis sunt diuersi. dist.29.b

H

HABITVS sunt quatuor species. dist.6.g
Homo quidam à verbo dei est assumptus, quomodo intelligitur. dist.5.c
Homo est deus, homo factus est deus, quomodo intelligitur. dist.6.a
Homo dominicus quare nõ dicitur, sicut dicitur homo deus. dist. 7.m
Homo deus an sempe fuerit vel cœperit esse. dist.12.a
Hominẽ alium vtrum deus assumere potuit, quàm de genere Adæ. dist.12.b
Hominẽ an potuit deus assumere ĩ sexu muliebri. dist.12.c
Homo Christus vtrum peccare potuit. dist.12.c
Hominis stat⁹ sunt quatuor. dist.16.b
Homines omnes vtrum pares sunt diligendi. dist.29.b
Honorãdi quomodo sunt parentes. dist.37.c
Humanã naturam quare assumpsit filius, & nõ pater, nec spiritus sanctus. dist.1.b
Humanam naturã totam assumpsit deus. dist.2.a

Humanitatis nomine quid intelligatur. dist.2.a
Humana natura vtrum assumpsit personam. dist.5.a
Humanitas Christi quomodo adoranda sit. dist 9.a
Humanam naturam vtrum assumere potuit deus in sexu muliebri. dist.13.e
Humilitas Christi quid sibi meruit. dist.18.a

I

IDOLVM quid sit. dist.37.b
Idolum nihil est in mundo. ibidem.
Idolum & similitudo in quo differunt. dist.37.b
Incarnari vtrum potuit pater vel spiritus sanctus. distin. 1.c
Incarnatio Christi quomodo facta est. distin.2. & dist.3. & dist. 4. per totum.
Incarnationis opus quare attribuitur spiritui sancto. dist. 4.a
Inimici quantum sunt diligendi. dist.29.f.g
Inimicos diligere vtrum sit maioris meriti, quàm diligere amicos. dist.30. per to.
Intellectus & sapiẽtia in quo differunt. dist.35.b
Intelligentia, scientia & sapientia in quo differunt. dist.35.c
Intellectus & scientia prout sunt bona spiritus sancti, in quo diff erũt à seipso, prout naturaliter sunt in anima. dist.35.d
Iudæi vtrum bonum opus fecerunt in Christi passione. dist.20.d
Iudęi vtrum furtum fecerunt in expoliando Aegyptios. dist.37.c
Iudicis minister vtrum peccat occidendo aliquem. dist. 37.c
Iuramentum quid sit. dist.39.a
Iuramẽtum fit tripliciter. dist. 39.b
Iuramentum vtrum semper sit malum. dist.39.c
Iurare vtrum liceat per creaturas. dist.39.d
Iuratio per Deum vtrum sit grauior quàm per creaturas, vel per Euangelium. dist.39.e
Iurare per Deum quid sit. ibidem. f
Iuramentum per falsos deos an sit ratum. dist.39.g
Iuramentum contra deum factum non est tenendum. dist.39 k
Iurare callidè est duplex peccatum. ibidem.
Iustitia, temperantia, fortitudo, prudentia vtrum cessabunt in futuro. dist.33.a

L

LATRIA quid sit. dist.9
Lex quare dicitur comprimere manum, & nõ animum. dist.40.a

Lex euãgelica in quo differt à Mosaica.dist.7.b
Litera occidens quid sit.dis. 40.b

M

MAGIS vtrũ diligit deus aliquos, & aliquos minus. dis.33.b.c
Mandata charitatis sunt duo. dis.27.b
Mandata decem quomodo cõtinentur in duobus præceptis charitatis.dis.37.per totum.
Maria fuit immunis ab omni peccato.dis.5.b
Mœchiæ nomine quid prohibetur.dis.37.c
Mediator quare solus dicitur Christus,& secundum quã naturam.dis.19.e.f.g
Mediatoris fidem quomodo habuerunt antiqui. dis.25. a.b.c
Mendacij tria sunt genera. dis.38.a
Mendacij iterum octo genera.ibidem.
Mendacium quid sit.dis.38.b
Mentiri quid sit.ibidem.c
Mẽdacium vtrum semper sit peccatum.dis.38.d
Meruit quid sibi Christus,& quid nobis.dis.18.b
Meritis vtrum Christus profecit.dis.18.b
Meruit vtrum Christus aliquid quod sine merito habere potuit.dis.18.d
Minister iudicis vtrũ peccat aliquem occidendo. distin. 17.c
Missio filij in mundum qualis fuit.dis.1. & dis.2.& dis. 3.per totum.
Modus liberationis vtrum aliter potuit esse quam per mortem Christi.dis.20.
Modi diligendi deum sunt diuersi.dis.27.d.e
Modi diligendi proximum dis.28.& dis.29.per totum.
Moriẽdi necessitatem vtrum Christus habuit.dis.16.a
Mori quomodo voluit, vel noluit Christus.dis.17.a.b
Mori quare voluit Christus. dist.18.c.& dis.19.b
Morte Christi quare redemptio facta est,& non aliter. dist.20.a
Morte Christi vtrum separata sit diuinitas à carne & anima.dis.21.per totum.
Mortis triduo vtrum Christus fuit homo.dis.22.a
Mortis triduo vtrum Christus vbique fuit apud deum & secundum hominem dis. 22.b

N

NATVRAM humanam totam assumpsit Christus. dist.2.a
Nat' quomodo dicitur Christus de spiritu sancto, vtrum non sit filius spiritus sancti. dist.4.b
Natus cùm sit Christus quare Apostolus dicit eum factum.dis.4.d
Natura diuina vtrum assumpsit personam, vel persona naturam, vel natura naturam.dis.5.a.b
Natura diuina vtrum debeat dici caro facta.dis.5.c
Naturas duas habuit Christus.dis.6.d.e
Natura diuina vtrum debeat dici nata de virgine distin. 8.a
Natiuitas Christi est duplex. dis.8.b
Natura an persona Christi prædestinata sit.dis.10.f
Naturam passibilem quare assumpserit deus.distinctio 15.a

O

OCCIDENS litera quid sit.dist.40.b
Octo sunt species mendacij. dis.38.a
Omnes homines vtrum pari dilectione diligendi sint. dis.29.b
Operata est tota trinitas incarnationẽ Christi. dis.4.a
Operatio, fides, spes, & charitas quomodo dicuntur æqualia.dis.25.c
Oratio vel voluntas Christi vtrum semper impleta est. dis.17.per totum.
Ordo diligendi quis sit. dis. 29.a

P

PARENTES mali quomodo diligẽdi sunt.dis.23.f
Passibilem naturã assumpsit Christus.dis.15. per totum.
Passio & propassio quid sit. dis.5.f
Passio Christi an sit opus dei vel Iudæorum.dis.20.d
Passionis fidẽ an habuit Petrus quando vidit hominẽ pati.dis.24.b
Patiendi necessitas an fuerit in Christo.dis.16.s
Peccare vtrum potuit Christus.dis.12.c
Pœnæ timore nõ peccãs inimicus est iustitiæ. dis.39.c
Periurium quid sit.dis.29.a
Periurium sit tribus modis. ibidem.b
Per deũ iurare q̃d sit.dis.39.f
Periurium an sit,cùm incautè iuratur.dis.39.i
Persona vtrum assumpsit personam. vel naturam in incarnatione.dis.5.r
Personam quare non assumpsit deus,cùm assumpsit hominem dis.5.d.e
Persona in diuinis vtrum sit Christus secundum quod homo.dis.10.a
Persona quam Christus assumpsit an prædestinata fuerit.dis.10.f
Præceptum dilectionis quid contineat.dis.27. & dis.28. per totum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Præcepto dilectionis proximi vtrum contineatur dilectio angelorum. dist. 28. b
Præcepta decem quomodo continentur in duobus mãdatis. dist. 37. per totum.
Prædestinatus vtrum fuerit Christus secundum hominem. dist. 10. f
Proximum totum quomodo diligere debemus. dis. 28. a
Proximus quis est. dis. 28. b

Q

QVALITAS mentis qua malus Christianus credit, vtrum sit virtus, vel non dis. 23. c
Quare Apostolus dixit Christum factum, cùm nos dicimus eum natum. dis. 4. d
Quatuor sunt virtutes cardinales. dist. 33. a
Quatuor sunt status hominis. dis. 16. b
Quatuor sunt timores. distin. 34. d
Quatuor sunt ordines dilectionis. dist. 29. a
Quatuor sunt gradus charitatis. dist. 29. b

R

RADIX omnium virtutum est charitas. distinct. 36. per totum.
Redemptor an solus Christus debeat dici. dis. 19. c
Redimi an potuit homo aliter quàm per mortem Christi. dis. 20. a
Remissio peccatorum quare attribuitur spiritui sancto dis. 37. b
Reprobos vtrum dilexit deus ab æterno. dis. 32. c

S

SACRILEGIVM omittitur tribus modis. dist. 37. c
Sapientia quomodo profecit Christus secundum quòd homo. dist. 13. a
Sapientia æqualé deo vtrum habuit Christus secundum animam. dis. 14. per totum.
Sapientia & scientia quomodo differunt. dis. 35. a
Sapiẽtia & intellectus in quo differunt. dis. 35. b
Sapientia, scientia, & intelligentia quomodo differunt. ibidem.
Scientia & sapientia quomodo differunt. dist. 35. a
Scientia, sapientia, intelligentia in quo differunt. distin. 35. b
Septem sunt dona spiritus sancti. & an in Christo fuerint. dist. 34. per totum.
Similitudo & idolum quomodo differunt. dist. 37. b
Spes, fides, charitas, operatio secundum quid æqualia dicuntur. dist. 15. c
Spes quid sit. dist. 26. a
Spes de quibus sit. dist. 26. b
Spes & fides quomodo differunt. ibidem.
Spes & fides vtrum in Christo fuerint. dist. 26. c
Spiritus sanctus vtrũ potuit incarnari. dist. 1. per totum.
Spiritui sancto quare attribuitur opus incarnationis. dist. 4. a
Spiritus sancti dona vtrũ habuit Christus. dist. 34. a. b
Spiritui sancto quare attribuitur remissio peccatorũ dist. 37. d
Status hominis sunt quatuor dis. 16. b
Substantiis ex tribus dicitur constare Christus. dist. 6. d

T

TIMOREM pœnæ quomodo habuit Christus. dis. 15. per totum.
Timores sunt quatuor. dist. 34. d
Timor pœnæ an fuit in Christo an fuit seruilis, vel initialis, vel alius. dis. 34. f
Timores pœnæ non peccans inimicus est iustitiæ. dis. 36. c
Totus & totũ cùm de Christo dicuntur ad quid referuntur. dis. 12. c
Totum proximũ & nos ipsos quomodo diligere debemus. dis. 28. a
Traditus quomodo est Christus a patre, a Iuda, à Diabolo. dist. 20. c
Tria sunt genera mendacij. dis. 38
Tristitiam quomodo habuit Christus. dis. 15. d. e

V

VBIQVE vtrum Christus secundum q; homo. dis. 22. b
Vbiq; totus Christus est, sed non totum. dis. 22. c
Verbum quomodo sit vnitũ carni mediante anima. distinct. 2. b
Verbum vtrũ carnem & animam simul assumpserit. dis. 2. e
Verbum an fuit separatum à carne & anima in morte Chaisti. dis. 21. a
Virtutes cardinales sunt quatuor. dis. 33. a
Virtutes istas vtrum habuit Christus. ibidem.
Virtutes an ita sint coniunctæ quòd separari non possunt. dis. 36. a
Virtutes vtrum quis omnes pariter habere potest. dis. 36. b
Vna fides quare dicatur. dis. 23. f
Vnita qualiter est natura diuina naturæ humanæ. dis. 5. per totum.
Volũtates duas habuit Christus. dis. 17. a
Vsura quid sit, & quomodo committitur. dis. 37. b

X

CHRISTI incarnationẽ qualiter tota trinitas est operata. dis. 3. & dis. 4. per totum.

Christus quare non fuit decimatus in Abraham.di.3.c
Christi caro quare nõ est dicta peccatrix sed similis peccato.dis.3.d
Christi incarnatio quare specialiter attribuitur spiritui sancto.dis.4.a
Christus quare dicitur natus de spiritu sancto. dis.4.b.c
Christus quare dicatur ab apostolo factus, quẽ nos fatemur natum.dis.4.d
Christus secundum quòd homo vtrum sit prædestinatus. dis.7.c.l.& dis.10.f
Christus an debeat dici bis genit⁹, sicut dicitur dei & hominis filius.dist.8.b
Christi humanitas quomodo adorãda sit.di.9.p totũ.
Christus vtrum secundũ q homo sit persona in deitate.dist.10.a.b
Christus vtrum sit adoptiuus filius.dis.10.d.e
Christus vtrum sit creatura vel creatus vel factus. dist. 11.per totum.
Christus vtrum aliam carnẽ assumere potuit quàm de genere Adam. dis.12.a
Christus vtrum peccare potuit.dis.12.c.d
Christus vtrũ potuit incarnari in sexu muliebri. dis.12.c
Christus an sapientia & gratia proficere potuit. dis.13. a.& per totum.
Christus duplicem habuit sapientiam.dis.13.d
Christus vtrum sapiẽtiã parẽ deo habuit, vel si omnia sciuit quæ deus.dist.14.a
Christus an omnes defectus hominis assumpsit. dist.15. a & per totum.
Christus quomodo habuit tristitiã passionis. dist.15.d e.f.& dist.17.c.d
Christus vtrum habuit aptitudinẽ moriendi.dis.16.a
Christus quid de quatuor statibus hominis acceperit. dis.16.b
Christus vtrũ aliquid voluerit vel orauerit quod non sit factum.dis.17.a
Christus duas habuit voluntates.dist.17.b.c
Christus an sibi aliquid meruerit. & quid sibi, & quid nobis.dist.18.a.b
Christus quare voluit pauca cum merita sua sufficiebãt. dist.18.c
Christus quomodo nos à diabolo & à peccato redemit. dist.19.a
Christus an solus debeat dici redemptor, vel mediator.dist.19.e
Christus an aliter potuit redimere hominẽ, & quare potius isto modo. dis.20.a
Christ⁹ quomodo est traditus à deo, & Iuda, & Iudæis.dis.20.c.d

Christi anima vtrũ in morte sit separata à verbo. di.21.a
Christus qua ratione dicitur mortuus vel passus. di.21.d
Christus vtrũ in morte fuit homo.dist.22.a
Christus an vbicunque est sit homo, & quòd vbiq; totus fuit sed nõ totũ. dis.22.b.c
Christus vtrum fidem, spem, & charitatẽ habuerit, distinc.23.a.& dis.26.c.& distinct.27.per totum.
Christus vtrum ordinem diligendi seruauerit.dis.33.d
Christus vtrum virtutes cardinales habuit distinc.33.a
Christus vtrum septem dona spiritus sancti habuit. dist.34.b

INDICIS LIB. III. FINIS.

INDEX IN LIB. IIII.

ABRAHAE castitati an sit virginitas Ioan. preferenda.dis.33.b
Abortũ procurantes quando sunt homicidæ.dis.31.e
Abortiuorum corpora an cũ suis deformitatibus resurgant.dis.44.h
Absolutionis potestas qualiter data est sacerdotibus. dis.14.& dis.18. per totum.
Absoluitur peccator dupliciter dis.18.d
Absoluendi potestatem vtrũ omnes habeãt sacerdotes. dis.19.b
Accidẽtia quomodo sunt & vbi manent in transsubstãtiatione panis & vini in corpus Christi.dis.11 a.b.& dis.12.a
Actiones pœnitẽtię sunt tres. dis.16.c
Acolytatus ordo quis sit, & quod eius officiũ. dis.24.f
Adæ matrimonium quomodo ordinatum fuit à principio.dis.33.per totum.
Adoptiui filij vtrũ naturalibus copulari possũt.di.42.d
Adulter adulterã vtrum dimittere potest.dis.35.b
Adulterium quid sit.dis.41.d
Affines in quo gradu matrimoniũ cõtrahere possunt. dis.40.& dis.41.per totum.
Affinitas quid sit, & vbi sit. dis.42.per totum.
Agit deus misericordiùs cũ quibusdã q̃ eorum peccata merẽtur.di.45.c.& di.46.a
Angeli quo orationes hominũ deo offerunt. dis.43.g.h
Angeli quale ministerũ habebũt in die iudicij di.47.d
Animalia bruta non sumunt corpus Christi, licet accipiant hostiã. dis.13.in fine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Animæ in inferno duplici igne puniuntur. dis. 44.f.g
Animæ abortiuorũ & monstrorũ quomodo resurgent in iudicio. dis. 44.h
Animæ exeuntes de hoc seculo diuersa habent receptacula. dis. 45.a
Animæ quomodo iuuantur eleemosynis, orationibus, & sacrificio altaris. distin. 45.b
Animabus non prodest pompa & sumptuositas in exequiis. dis. 45.d
Animæ iustorum an obfuscantur pœnis reproborũ. dis. 50.g
Antiqui plures habentes vxores vtrũ peccauerũt. di. 33.a
Aqua & spiritu sancto nisi quis renatus fuerit quomodo intelligitur. dis. 4.e
Archiepiscopus quis sit. distinct. 24.m
Authoritas sanctorum, quæ erit in die iudicij. dis. 47.b

B

BAPTISMVS quid sit. dis. 3.a
Baptismus Christi & Ioãnis in quo differunt. dis. 2.d
Baptismus Ioannis quid vtilitatis habuerit. dist. 2.c. & vtrũ fuerit sacramentũ. ibi.
Baptismi Ioannis quæ forma verborum fuit. dis. 2.f
Baptismi forma q̃ sit. dist. 3.b
Baptizatus in nomine Christi vtrum sit verè baptizatus. dist. 3.c
Baptismus an tradi possit in nomine patris tãtũ, vel spiritus sancti tantũ. dist. 3.c.d
Baptismi institutio quando facta sit. dis. 3.f
Baptizauerunt in qua forma apostoli ante Christi passionem. dis. 3.g
Baptismus quare tantùm sit in aqua. dis. 3.b
Baptizandus quoties immergi debeat. dist. 3.a
Baptismus quare sit institutus. dis. 3.l
Baptismum fictè suscipientes an sint verè baptizati. dis. 4.b
Baptismus an deleat pœnã sicut dolet peccatum. di. 4.f
Baptismus vtrum conferat gratiam paruulis ad bene agendum. dis. 4.h
Baptismus paruulorũ & adultorũ quomodo differunt. dis. 4.h
Baptismus verus æquè datus bonis & malis, à bonis & à malis ministris. dist. 5.a
Baptismus an sit verus in hæresi vel in schismate datus in nomine trinitatis. di. 5.a
Baptizare quibus liceat. distinct. 6.a
Baptizati ab hæreticis an sint rebaptizandi. dis. 6.b
Baptizari an possit puer in vtero materno. dist. 6.b
Baptismus an sit verbis corruptè prolatis. dist. 6.c
Baptizatus an sit iocosè immersus in nomine Trinitatis. dist. 6.e
Baptizandus quibus renunciare debet. dist. 6.g
Baptismum debet præcedere catheciſmus & exorciſmus distinct. 6.h
Baptismus vtrum fieri potest in aqua non benedicta. distinct. 6.d
Baptismo an vir & vxor simul puerum tenere possunt. dis. 42.h
Beati in cælo an aliud velle possunt quàm quòd deus vult. dist. 45.h
Beatitudo quid sit, & quid beatè viuere. dist. 49.b
Beati an omnes homines esse desiderant. dis. 49. per totũ.
Beatus quis sit ibidem.
Beati an omnia æqualiter cognoscãt & intelligãt. di. 49.c
Beati an æquale gaudiũ habeant. dist. 16.d
Beatitudo sanctorum an maior erit post diem iudicij. dist. 49.c
Benedictiones omnium sacerdotũ an sunt effectuales distinct. 19.c.d
Benedictiones sponsi & sponsæ nõ pertinent ad substãtiã sacramẽti, sed ad decorẽ & solẽnitatem. dis. 28.b
Bonitas, iustitia, misericordia, quomodo sunt in Deo. dist. 46.d.e
Bona opera sine charitate factanon valent. dist. 15.d
Bona opera in peccatis facta ad quid valent. dist. 15.f
Bonũ triplex est in matrimonio propter quod non debet violari. dist. 31.a
Boni & mali an vicissim se videant & quandiu. distin. 50.e

C

CARNIS debitum an sit denegandum in matrimonio. dist. 32.a
Catheciſmus quid sit. dis. 6.h
Castitas Iohannis & Abrahę an sint æqualis meriti. dis. 33.h
Castitas mẽtis melior est virginitate corporis. dist. 33.e
Causa efficiens coniugij quę sit. dist. 27.c
Causa finalis coniugij quæ est. distinct. 30.d
Cælum aereum & non æthereum quomodo mutabitur in die iudicij. dist. 47.d
Circuncisio quid faciebat in veteri lege. dis. 1.f
Circuncisio quare data fuit, & quare die octauo di. 1
Circũcisio quare mutata est in baptismum. dist. 1.k
Circuncisio & legalia quando cessauerunt. dist. 3.k
Circuncisio quare non aperuit nobis cælum. dist. 3.m

Universidad de Deusto
Biblioteca

Clauium potestas, scilicet ligandi & soluendi, quomodo, & quando & quibus datur. di. 18. & di. 19. per totū.
Claues spirituales quæ sunt. dist. 18. b
Claritas solis & lunæ qualis erit post iudiciū. dist. 48. e
Clerici qui sunt, & vnde dicuntur. dis. 24. b
Concentor & cantor quis dicatur. dis. 24. m
Cōfessio qualis esse debeat. dis. 15. & dis. 16. a
Cōfessio an soli deo facienda est absq; sacerdote. dis. 17. c
Confessio an potest fieri coram laico. dist. 17. e
Confessor qualis quærendus sit. ibidem.
Cōfessio ad qd valet. di. 17. f
Confessor nō debet morienti pœnitentiam iniungere, nisi conualuerit. dis. 20. d
Confiteri vtrum necesse est omnia peccata venialia & mortalia. dis. 21. d
Cōfessio generalis quid pro sit ibidem. e
Confiteri non debet homo peccata ex humilitate quæ non fecit. dis. 31. f
Confessionē nullus sacerdotū prodere debet. dist. 21. g
Confirmationis sacramentū quid sit, & quę forma eius, & cuius effectus sit. dis. 7. a
Confirmationis sacramentū à solis pōtificibus dari debet. dis. 7. a
Confirmari quare debet homo post baptismum. ibi.
Confirmatio vtrū sit dignior baptismo. ibidem.
Cogitatio de deo vtrum penitus secludatur in damnatis. dist. 50. b
Cognatio est duplex. di. 40. a
Cognatio spūalis vnde causatur. dis. 42. a. b
Cognitio dei in sanctis, an sit æqualis. dis. 49. c
Coitus coniugalis an sit cū peccato. dis. 26. d. & dis. 31. f. g. & dis. 32. d
Cōmatres duas vtrum quis ducere potest. dist. 42 g
Cōiugiū quare & quādo sit institutū. di. 26. a. b. & di. 30. d
Cōiugiū quid sit, & qualiter seruari debet. distin. 27. a. b
Coniugium quādo per præceptum vel per indulgentiam est institutū. dis. 26. c
Cōiugium Mariæ & Ioseph vtrum fuit perfectum. dist. 26. g. & dis. 28. c. & di. 30. b
Coniugium violari non debet propter ipsius triplex bonum. dist. 31. a
Coniugij separatio est duplex. dist. 31. a
Cōiuges veri q sunt. dis. 31. c
Coniugiū quomodo fuit ordinatum temporibus ante quis & tēpore Adę. dist. 2
Coniugium quando separatur, & propter quas causas. dist. 35. & dis. 36. per totum.
Coniugium in quibus ordinibus factis nō potest fieri. dis. 37. a
Coniugium inter fideles & infideles vtrum stare potest. dis. 39. a. b
Cōiugium infidelium an sit legitimum. dist. 39. i
Consanguinitas quid sit, & in quotum vsq; gradū computatur. dis. 41. & 42. per to.
Cōscientia accusabit omnia opera in die iudicij quæ fecerit homo. dis. 43. c
Consecrare virgines an simplex sacerdos pōt. dis. 19. f
Cōsecrare vel ordinare vtrū potest simoniacus. dist. 25. e
Cōsensus matrimonialis est duplex. dis. 27. c. & dis. 28. a
Consensus de futuro cum iuramento vtrum efficit matrimonium. dist. 28. a
Consensus occultus non iudicatur ab ecclesia. dis. 28. b
Cōsensus de præsenti vtrum sufficiat ad matrimonium contrahendum. dist. 28. c
Cōsensus de qua re fit. ibid. c
Cōsensus cōiugalis debet esse liber & nō coactꝰ di. 29. a
Consensum qualis error impedit. dist. 30. a
Contritione sola sine confessione otis an dimittatur peccatum dis. 17. a
Cōtinentiā an vir vel mulier vouere pōt sine alterius cōsensu. dis. 27. & dist. 32. b
Continētia quare sacerdotibus indicta sit. dist. 33. d
Corona & cōsura clericalis quid significat. dist. 24. b
Chrisma vnde fit & quomodo. dist. 23. a
Cruciatus impiorum in inferno an decoloret gloriā electorum. dis. 50. g
Curam aliquā vtrū habeant dānati de suis amicis adhuc viuentibus. dist. 5. c

D

DAMNATI vtrum habeant memoriam suorum peccatorum. dis. 45. c
Damnati an cum suis deformitatibus hīe habitis resurgant. dist. 44. d
Damnatorum corpora quomodo ardent & non consumuntur. dist. 44. e
Damnati quāli igne cruciantur. & vbi sit ille ignis. dist. 44. f
Damnatis vtrū datur aliqua mitigatio pœnæ. dist. 26. a. & per totum.
Damnabuntur quidam & iudicābūtur, quidam damnabuntur, & non iudicabuntur. dist. 47. c
Damnati vtrum peccabunt in inferno. dist. 50. a
Debitum carnis quādo licet soluere. & quando non. dis. 32. per totum.
Decedentis absque cōfessio-

ne vtrum oblatio sit accipienda. dist. 20. g.
Delectatio carnis vtrum semper sit peccatum. dis. 31. b
Denarij nomine quid intelligitur. dist. 49. a
Diaboli an corporali igne crementur in inferno. distinct. 44. f
Diaboli vtrum post diem iudicij præerunt hominibus ad puniendum. dist. 47. e
Diaconatus ordo quid sit. distinct. 24. h
Diuortium quando fit, & in quibus casibus. dist. 34. & dist. 35. & dis. 37. & dis. 39.
Duplici sub specie quare sumitur corpus Christi. distinct. 11. f

E

ECCLESIASTICVS iudex qualis debeat esse. distinct. 19. e
AEdificare lignum, fœnum, stipulam, quid sit. di. 21. a. b
AEdificare aurum, argẽtum, lapidem preciosum quid sit. ibidem. c
AEgris non est pœnitentia iniungenda. dist. 20. e
Electorum peccata hic per pœnitentiam deleta vtrum manifestabuntur in iudicio. dist. 43. d
Electi sine omni deformitate resurgent ad iudicium. distinct. 44. c
Eleemosyna quid sit. distin. 15. c
Eleemosynarum plura sunt genera. dist. 15. c
Eleemosyna in peccato mortali data vtrum prodest. distinct. 15. c
Eleemosynis iuuãtur animę, & quibus prosunt. distin. 45. b. c
Episcopus quid sit & vnde dicatur. dist. 24. l
Episcoporum ordo est quadruplex. dist. 24. m
Error impediens matrimonium est quadruplex. distinct. 30. a
AEtas contrahentiũ quæ sit. distinct. 36. a
AEtas ordinãdorum quæ sit. dist. 25. i
AEtas Christi quæ fuit. dist. 44. a
AEtate in qua resurgent homines. ibidem.
Eucharistiæ sacramentũ quãdo & quare sit institutum. distin. 8. per totum. & dist. 12. h
Eucharistiæ manducatio est duplex. dist. 9. per totum.
Eucharistia quomodo est in altari. distin. 10. per totum.
Eucharistiæ consecratio & conuersio quomodo fit. dist. 11. a b
Eucharistia intincta non debet dari populo. distin. 12. b
Eucharistia an sæpius sumenda est. distinct. 12. h

Excommunicatus vtrum cõficiat. dist. 13. a
Excommunicatio quid facit excommunicato. dist. 18. g
Excõmunicatos vtrum sim plex sacerdos reconciliare poteſt. dist. 20. f
Exercitationũ tres sunt species. dist. 1. d
Exequiæ sumptuosæ vtrum prosunt animabus dis. 45. d
Exorcismus quid sit. dist. 6. g
Exorcistatum ordo quid sit. dist. 24. e
Exteriores tenebræ quę sunt. dist. 50. b
Excludi vtrum quis poterit hic à cogitatione dei. dist. 50. b

F

FIDES quid operatur in baptismo. dist. 4. a
Fides quando implet vicem baptismi. dist. 4. c
Fides paruulorum & adultorum quomodo differunt. distin. 4. d
Fidem petere quomodo dicitur paruuli in baptismo. dis. 6. g
Filij adoptiui vtrum possunt naturalibus copulari. dist. 42. h
Flagellatur homo à deo quinque modis. dis. 15. a
Forma baptismi qualis est. dist. 3. b
Forma cõfirmatiõis. dist. 7. a
Forma cõsecrationis dis. 8. b
Forma, species, põdus, sapor quomodo remanent in sacramento. dist. 11. & dis. 12. a
Tractio sacramenti vtrũ vera sit, & quare sit. distinct. 12. b. c
Fornicatio vtrũ dirimit matrimonium. dist. 35. b
Fornicatio spiritualis quid sit. dis. 39. e
Fornicatio, stuprum, adulteriũ, incestus, raptus, in quo differunt. distin. 41. d
Forma in qua iudicabit Christus. dist. 48. a
Furiosi vtrum matrimonium cõtrahere possunt. dis. 34. d

G

GAVDIVM æquale vtrum habebunt sancti post iudicium. dist. 49. d
Gaudium sanctorum vtrum augmentabitur post iudicium. dist. 19. e
Genera eleemosynarũ sunt plura. dist. 15. c
Genera mortuorũ sunt tria. dist. 16. a
Generalis confessio ad quid prodest. dis. 21. e
Genera vnctionis sunt tria. dist. 22. a
Genera cantorum sunt duo. dist. 24. m
Giezitæ qui sunt. distin. 25. d
Glos quæ vocatur. dist. 14. d

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gradus sacrorũ ordinũ sunt septem, & quare septem. dist.24.a
Gradus sacri qui impediũt matrimonium. dist.27.a
Gradus cõsanguinitatis quot sunt dist.40.b
Gradus affinitatis qui sunt, & in quibus matrimoniũ contrahi potest. dist.41.a

H

HABERE plures vxores cui licebat sub lege. distin. 33.d
Habitationes sanctorum in cælo, damnatorum in inferno quomodo distinguuntur. dist.49.a
Hæreticus vtrum baptizare possit. dis.6.c. vel alia sacramenta ministrare. disti 25.per totum.
Hæreticus vtrum conficiat corpus Christi. dist.13.a. & distin.25.a
Hæreticus quid sit, & quid faciat hæreticum. dist.13.b
Hæresis simoniaca distinguitur tripliciter. dis.25.g
Hypocrita est qui diuidit cõfessionem. dist.16.a
Homicidæ sunt qui abortum procurant. dist.32.c
Homo flagellatur à deo quinque modis. distin.15.a
Homo vndecunque nascatur, si non peccat saluatur dist. 33.c
Hostia intincta non debet dari populo. dist.41.g
Hostia quare in tres partes frangitur, & quid illæ partes significant. distinct. 12. b.& f
Hostiarij officium quod est. dist.24.c
Humilitatis causa nullus debet confiteri peccatum q̃ non fecit. dist.21.f

I

IANITORES qui sunt & quod illorum officium. dist.24.c
Ianitrices quæ sint. dist.41.d
Ieiunis & sobriis debet dari corpus Christi. dist.3.b
Ignis purgatorij qualis sit. dist.21.a
Ignis dãnatorum qualis, & vbi sit. dist.44.e.f.g
Igne purgabitur mũdus ante iudicium. dis.47.d
Ignis præcedens iudicium cõburet malos adhuc viuentes, bonos verò non. dist. 47.d
Immersio baptismi quoties fieri debeat. dist.3.i
Immolatio Christi semel facta quare sæpius iteratur. dist.12.g
Impedimenta matrimonij sunt diuersa. dist.27.& dist. 28.& dis.36.& dis.30.&c.
Incestus quid sit. distinctio. 41.d
Indulgentia capitur tripliciter. dist.26.d

Infirmis vtrum pœnitentia sit iniungenda. distin. 20.d
Infirmus cõtẽnens vnctionem sacram grauiter peccat. dis 23.b
Infidelis vtrũ cum fideli matrimonium contrahere potest. dist.39.a.b
Ingenuus quis sit. distinctio. 36.a
Intentionem conficiendi nõ habens vtrum conficiat sacramentum. dis.13.a
Interfectoribus vxorum quæ pœnitentia sit iniungenda. dist 37.b
Instituta sunt sacramẽta propter tria. dist.1.c
Institutio baptismi quando facta est, & quare. dist.3.f. & 50.a
Institutio coniugij est duplex. dist.26.b
Institutio vnctionis à quibus facta est. dis.23.b
Iterantur quæ sacramenta & quæ non. dist.23.c
Ite missa est quomodo intelligitur. dist.24.m
Iudex qualis esse debeat sacerdos in audiendo cõfessionem dist.19.e
Iudicium finale vtrũ die vel nocte erit. dist.43.c
Iudex viuorum & mortuorum est Christus, dupliciter intelligitur. dist.44.f
Iudicium dei occultum quid sit. dist.46.c
Iudicij sentẽtia qualiter fiet. dis.47.a
Iudicabũt vtrum sancti cũ Christo. dist.41.d
Iudicandorum erũt quatuor ordines. dist.47.c
Iudicis forma qualis erit. dis. 48.a
Iudicium in quo loco erit. distin.48.d
Iusiurandum tres habet comites. dis.39.a
Iustitia & misericordia in deo vtrum sint idem vel diuersa. dist.46.d

L

LAICO vtrum sit confitendum. dist.17.e
Laicis Eucharistia intincta non est danda. dist.10.g
Lamech primus omniũ duas habuit vxores. dis.33.a
Lectoris officium quod est. dis.24.d
Legalia quando cessauerunt. dis.3.k
Legitimæ personæ sunt diuersæ. dist.34.a
Leuir quis vocatur. distinct. 41.d
Ligandi & soluendi potestas qualiter data est sacerdotibus. dist.18.per totum.
Ligant & soluunt quomodo sacerdotes. distinct.18.d.e f.&c.
Ligatur & soluitur peccator dupliciter. ibidem.

Ligandi & soluendi potestatem vtrum omnes habeant sacerdotes.dist.19.c
Lignum, fœnum, stipulam ædificare quid sit.dist.21.a.b
Locus iudicij extremi vbi erit.dist.48.d

M

MALVS sacerdos vtrum sacramenta ministrare poteſt.dist.5.& dist.13.a
Malus finis non cõtaminat sacramentum.dist.30.c
Malum incontinentiæ quid sit.dist.31.g
Maledicam benedictionibus vestris, quomodo intelligitur.dist.19.c
Mali vtrum cum suis deformitatibus resurgant.distin.44.d
Malis in inferno vtrum datur aliqua mitigatio pœnæ.dist.46.a
Mali vtrum in inferno peccabunt.dist.50 a
Mali in inferno vtrũ habeant notitiam eorum quæ hic aguntur.dist.50.c
Mali & boni vtrum se inuicẽ videbunt post iudicium.di.50.f
Manducatur corpus Christi duobus modis.dist.9 a
Mariæ & Ioseph coniugium vtrum fuit verum.dist.26.g.& dist.28.c.& dist.30.b.c
Matrimonium quando, quare, & vbi sit institutum.dist.26.a.b.& dist.30.d
Matrimonium quando secundum præceptum, vel secundum indulgentiam est institutum.dist.26.c
Matrimonium cuius rei sit sacramentum dist.26.f.g
Matrimonium quid sit.dist.27.b
Matrimonij causa efficiens quæ est.dist.27.c
Matrimonium vtrũ solo fiat consensu.dist.27.d
Matrimonium quando incipit dist.27.e.f.
Matrimonium vtrum faciat cõsensus de futuro cum iuramento.dist.28.a
Matrimonium quibus verbis contrahitur.dist.28.c
Matrimonij substantia est cõsensus de præsenti.dist.28.b
Matrimonium impedit consensus coactus.dist.29.a
Matrimoniũ impeditur quadruplici errore.dist.30.a
Matrimonij bona sunt tria.dist.31.a
Matrimonij separatio est duplex.dist.21.b
Matrimonium vtrum sine sacramento fieri poteſt.dist.31.c
Matrimonialis coitus vtrum sit cum peccato.dist.31.f.g.& dist.32.d
Matrimoniũ quomodo ordinatum fuit temporibus antiquis.dist.33.per totum.

Matrimonium propter quas causas separatur.dist.34.& dist.35.& dist.36.per totum.
Matrimonium vtrum sit inter seruiles diuersorum dominorum.dist.39.b
Matrimonium in qua ætate contrahi debet.dist.36.d
Matrimonium in quibus ordinibus fieri non poteſt.dist.37.a
Matrimonium vtrũ stare poteſt inter fideles & infideles.dist.39.a.b
Matrimonium infidelium vtrum sit legitimum.distin.39.i
Matrimonium in quibus affinitatis gradibus stare non poteſt.dist.40.& dist.41 per totum.
Matrimonium cõsanguineorum quibus testificantibus diuiditur dist.41.d
Matrimonium vtrum fieri poteſt inter filios vel filias spirituales.dist.42.a
Matrimonium vtrum filij naturales cum adoptiuis contrahere possunt.dist.42.d
Memoriam peccatorum vtrũ habebunt sancti quæ hic commiserunt.dist.43.d
Mentis virginitas melior est virginitate carnis.dist.33.c
Meritis quibus iuuabuntur qui in fine seculi reperientur.dist.45.f
Merita sanctorum quomodo nobis suffragantur.dist.45.g.h
Mersio trina an debet fieri in baptismo.dist.3.i
Misericordiùs vtrum agit deus cum malis quàm peccata eorum meruerunt.dist.45.c.& dist.46.a
Misericordia & iustitia dei vtrum sunt idem vel diuersa.dist.46.d
Misericordia, bonitas, iustitia, vtrum habeant distincta opera.dist.46.c
Misericordia & iustitia sunt viæ domini, quomodo intelligitur.dist.46.f
Ministerium angelorum quale erit in iudicio dist.47.d
Modus conuersionis Eucharistiæ vtrum sit formalis vel substantialis.dist.11.a
Modus pœnitendi quomodo fieri debeat.distin.16.& 17. per totum.
Modi ligandi & soluẽdi sunt diuersi.dist.18.per totum.
Monstra vtrum in suis deformitatibus resurgant.distin.44.h
Mortua opera bona reuiuiscunt per pœnitentiam.dist.5.c
Mortale peccatum quantum polluit animam.dist.18.h
Mortalium & venialiũ poteſt quis vere pœnitere, excepto vno mortali & pluribus venialibus.dist.21.d

Morientur quomodo hi qui in fine seculi inuenientur. dist.43.c
Mortui quomodo resurgent. dist.44.& dist.45.per totum.
Mulier quæ non pertinet ad matrimonium.dist.29.g
Mundus quomodo consumetur igne ante iudicium.dist. 47.f
Mutatis ab egritudine vtrum sacramenta dari debent di. 20.c

N

NECESSITATIS tẽpore non est neganda pœnitentia dist.20.d
Neophytus quid sit.distinct. 6.h
Nisi quis renatus fuerit. &c. quomodo intelligitur. dist. 4.c
Nocte media veniet Christus,quomodo intelligitur. dist.43.c
Nomina dignitatum vel officiorum ecclesiasticorũ quæ sunt.dist.24.l
Nuptiæ quam bonæ sunt dist. 26.per totum.
Nuptias solus consensus voluntatis facit.distin.27.per totum.
Nuptialia pacta sunt duplicia.dist.27.l
Nuptiarum causa finalis quę est.dist.30.b
Nuptiæ quibus temporibus non sunt celebrandæ. dist. 31.c.d.e
Nuptiæ quomodo fuerunt temporibus antiquis ordinatæ.dist.33.a
Nuptiæ vtrum fieri possunt inter filios adoptiuos & naturales.dist.42.d
Nuptiæ secundæ, tertiæ, vel quartæ vtrum sint licitæ vel non.dist.42.i

O

OBLATIO eorum qui sine confessione decedunt. vtrum sit recipienda.distin. 20.g
Obscuratio solis & lunæ qualiter fiet in die iudicij. dist. 48.e
Occisores vxorum qualiter debeant pœnitere. dist.37.b
Occultũ iudicium dei quid sit.dist.46.c
Offenditur deus tribus modis.dist.16.a
Officia sacrorum ordinũ quomodo Christus impleuerit. dist.24.per totum.
Olei consecratio vtrum à simplici sacerdote fieri possit. dist.20.f
Opera bona sine charitate facta non valent.dist.15.f
Opera bona in peccatis facta ad quid valeant.dist.15.f
Orationes & eleemosynæ quibus prosunt.dist.45.c
Orationes omnium vtrum sancti audiant.dist.45.b
Ordines sacri quot sunt, & quomodo nominantur. dist. 24.per totum.
Ordinare vtrum possunt hæretici.dist.25.per totum.
Ordinare vtrum possunt simoniaci.dist.25.d.e
Ordinandorum ætas quæ esse debeat.dist.25.i
Ordines sacri qui impediunt matrimonium.dist.37.a
Ordines ordinãdorum erunt quatuor.dist.47.c
Ordo iudicij finalis qualiter erit.dist.42.d

P

PARTES sacramenti Eucharistiæ qui significant. dist.12.f
Parvuli qui incircuncisi moriebantur,vtrum saluabantur.dist.1.l
Passibile corpus dedit Christus discipulis.dist.11.h
Passio supplet vicem baptismi.dist.4.d
Pater deus vtrum se deum genuerit.dist.4.per totum.
Patriarcha vnde dicitur. dist. 24.m
Peccata an sæpe dimittantur per pœnitentiam.dist.14.d
Peccata vtrum per solam cõtritionem dimittantur sine oris confessione.dist. 17.per totum.
Peccata quomodo dimittuntur per sacerdotes. dist.18. per totum.
Peccata aliqua vtrũ post hãc vitam remittuntur. dist.21. per totum.
Peccata dimissa an iterum redeant.dist.22.a
Peccata quæ impediunt matrimonium.dist.39.d
Peccare vtrum possunt mali in inferno.dist.50.a
Pœna sacerdotis confessionem publicãtis quæ sit.dist. 21.g
Pœnæ damnatorum an aliquando mitigantur.distin. 46.a
Pœna damnatorũ vtrum obfuscat gloriam beatorum. dist.50.g
Pœnitentia est duplex.distin. 14.a
Pœnitentia quid sit, & vnde dicitur.dist.14.a
Pœnitentia solennis quæ sit. ibidem.c
Pœnitere vtrum potest de vno peccato, qui pluribus est irretitus.dist.15.a
Pœnitentiæ perfectio consistit in tribus.dist.16.a
Pœnitentia vera quid sit.ibidem.a
Pœnitentia falsa quæ sit. ibidem.b
Pœnitentia agitur tribus modis.dist.16 c
Pœnitentia venialium quæ sit.dist.16.d
Pœnitentia finalis quantum valeat.dist.20.a
Pœnitentia nõ cõpleta dece-

dentes qualiter purgantur. dist.20.b
Pœnitentia morientibus nō est imponenda.dist.20.d
Pœnitentia non est neganda in necessitate.ibidem.c
Pœnitentia non delet peccatum, nisi illud quod deserit homo.dist.21.d
Pœnitere potest homo de omnibus peccatis, excepto vno mortali & pluribus venialibus.dist.21.d
Personæ legitimæ quæ sint. dist.37.a
Persona i qua iudicabit Christus.dist.48.a
Potestatem baptismi quam dedit Christus fermis,&quā sibi retinuit.dist.5.b.c
Purgatorij ignis qualis sit. dist.21.a
Purgantur quidā citiùs,quidam tardiùs in igne.distin. 21.b
Purgabitur quomodo mundus ante iudicium. distin. 47.d

Q

QVALIS sit ignis infernalis.dist.48.d
Quatuor sunt episcoporum ordines.dist.24.m
Quinque modis flagellat deus.dist.15.a
Quotquot in Christo baptizati estis, &c.quomodo intelligitur.dist.4.c

R

RAPTVS quid sit.di.42.d
Rapientur quomodo obuiam Christo qui viui reperientur ante iudicium.dist.43.d
Reconciliatio non est neganda tempore necessitatis.dist. 20.c
Reconciliare nō potest presbyter pœnitentes inconsulto episcopo.dist.29.f
Redemit qualiter nos Christus à diabolo & peccato dist.19.per totum.
Remittuntur vtrum aliqua peccata post hanc vitam. dist.21.a
Renatus nisi quis fuerit ex aqua & spiritu sancto, quomodo intelligitur.dist.4.c
Renunciare quibus debet baptizandus.dist.6
Reordinandi vtrum sint qui ab hæreticis sunt ordinati. dist.25.per totum.
Rem & sacramentum quid accipiunt in baptismo, & quidam non.dist.4.a
Res sacramenti Eucharistiæ est duplex.dist.8.d
Res sacramenti coniugij quæ est.dist.26.f
Resurrectionis modus & conditio qualis fiet.distinct.45. per totum.
Resurrectionis causa quę fiet. dist.43.b
Resurgent quomodo hi qui viui reperientur ante diem iudicij.dist.43.c
Resurgentium ætas & statura quæ erit dist.44.a
Resurget quicqd est de substantia & natura hominis. dist.44.b
Resurgent vtrum sancti vel mali cum deformitatibus quas hic habuerunt. dist. 44.c.d
Resurrectio abortiuorum & monstrorum qualis fiet. dist.44.h

S

SACRAMENTVM quid sit.dist.1.b
Sacramentum & signum in quo differunt.dist.1.b
Sacramenta quare instituta sunt. distinct.1.c
Sacramentum in quibus consistit ibidem.d
Sacramentum veteris & nouæ legis in quo differunt. dist.1.e
Sacramenta nouæ legis quæ & quot sunt.dist.2.a
Sacramenta quare non fuerunt instituta statim post lapsum hominis.dist.2.b
Sacramentum coniugij ante peccatū est institutū.di.2.c
Sacramētum baptismi quādo est institutum.dist.3.f
Sacramentum altaris quando est institutum. dist.8.b
Sacramentum eucharistiæ, vtrum hæretici & excōmunicati consecrare possunt. dist.13.a
Sacramētum quid est in pœnitentia.dist.22.c
Sacramentū vnctionis à quibus est institutum.dist.23.b
Sacramentū coniugij cuius rei est sacramentum. dist. 26.f
Sacerdos vtrum potest dimittere vel retinere peccata. dist.13. per totum
Sacerdotes an omes habeāt claues ecclesiæ.distinc.19. per totum.
Sacerdos simplex non potest reconciliare publicè pœnitentem inconsulto episcopo.dist.20.f
Sacerdotis confessionem publicantis pœna quæ sit.dist. 21.g
Sacerdotalis ordo vnde habet exordium.dist.24.i
Sacerdotes à consortio mulierum pœnitus debēt esse alieni. distinctio. 37.a. & dist.33.d
Sacrificium altaris an celebrari potest sine aqua. distinct.11.g
Sacrificium an sit quod in altari geritur vel immolatio.dist.12.g
Sancti an omnes æqualiter cognoscant deū. dist.49.c
Sancti an æquale habēt gaudium in cælo.dist.49.d
Sanctorum beatitudo vtrum maior erit post iudicium. dist.49.e

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sanctorum gloriam vtrum obfuscet pœna damnatorum. dist. 50. g
Satisfactio vera quæ sit, & quæ falsa. dist. 16. a. b
Satisfactio venialiū quæ sit. dist. 16. d
Scire an potest deus semper quæ semel scit. dist. 41. f
Schisma facit vtrū sacramentum Eucharistiæ cōficiat. dist. 13. a
Separatio est duplex. distinc. 31. b
Septem sunt sacramenta ecclesiæ distin. 2. a
Signum quid sit. dist. 1. a
Signum & sacramentum in quo differunt. dist. 1. a
Simoniacus vtrū consecrare vel ordinare potest. distin. 25. d
Simoniaca hæresis sit triplici ter. dist. 25. g
Soli deo vtrum sufficiat cōfiteri absque sacerdote dist. 17. c
Soluendi potestas quomodo data est sacerdotibus. dist. 18. & dist. 19. per totum.
Specie quate sub alia Christus corpus suum tradidit. distinct. 11. c
Spiritualis cognatio vbi sit. dist. 44. a
Spirituales filij qui sunt. dist. 42. b
Spirituales filij vtrum naturalibus copulari possunt. distinct. 42. d
Sponsa vtrum potest intrare monasterium sine consensu sponsi. dist. 27. g
Sponsus & sponsa multipliciter accipitur. dist. 27. d. l
Spōsa quæ dicitur viduam tuo spōso, & quæ non dist. 27. n
Sponsam viduam ducens, an ad sacros ordines accedere potest. dist. 27. o
Statura resurgentium qualis erit. dist. 44. a
Subdiaconatus ordo quis sit. dist. 24. g
Substantia panis & vini vtrū substātialiter vel formaliter in corpus & sanguinē conuertatur. dist. 11. a. b
Succentoris officium. distin. 24. m
Sufficiēt vtrum soli deo confiteri. dist. 17. c

T

TABVLA secunda post naufragium est pœnitentia. dist. 14. a
Tarda pœnitentia quantum valeat. dist. 20. a
Tēporaliter quæ peccata punit deus. dist. 15. b
Tempus pœnitendi quādiu durat. dist. 20. a
Temporibus quibus nuptiæ non sunt celebrandæ. dist. 30. c. d. e
Tenebræ inferiores quæ sunt. dist. 18. i.

Tenebræ exteriores quare dicentur in inferno. distinct. 50. b
Tonsura clericalis quid significat. di. 24. b
Tria sunt genera vnctionis. dist. 23. a
Tria sunt genera coniugij. dist. 32. a
Tria sunt genera consanguinitatis. dist. 42. a
Tribus modis agitur pœnitentia. dist. 16. e
Triforme est corpus Christi. dist. 12. f

V

VALDE malis vtrum datur mitigatio pœnæ. distin. 46. a
Vbi sit ignis infernalis. dist. 44. f
Vbi erit iudicium finale. dist. 48. d
Velle an possunt sancti aliud quàm quod deus vult. dist. 45. b
Venialia peccata quibus delentur. dist. 16. d
Venialia peccata quomodo post hanc vitam purgātur. dist. 21. a. b
Venialia peccata sufficit generaliter confiteri. distinct. 21. c
Vera beatitudo quæ sit. dist. 49. b
Vera pœnitentia quæ sit. dist. 26. a
Verè pœnitens quis sit. dist. 21. d
Viaticum quare dicitur corpus Christi. dist. 8. a
Virgines consecrare an potest presbyter. distinctione 20. f
Virginitas Ioannis vtrum sit præferenda castitati Abrahæ. dist. 33. b
Virginitas mentis præest virginitate carnis. distinct. 33. c
Virtus sacramenti Eucharistiæ quæ sit. dist. 12. g
Vita mala sacerdotis nō contaminat sacramentum. dist. 13. a
Vitam beatam vtrum omnes habere velint. distinctione 49. b
Vnctionum tria sunt genera. dist. 23. a
Vnctionis sacramentū à quibus est institutum. distinct. 23. b
Vnctionis sacramentum an iterari debeat. distinctione 23. c
Vniuersæ viæ domini misericordia & veritas quomodo dicuntur. dist. 46. f
Voluntatem qualem habeāt damnati. dist. 50.
Votum quid sit. dist 38. a
Votum est duplex, scilicet cōmune & singulare. distin. 38. a
Votum singulare est duplex, scilicet priuatum & solen-

ne distinctione 38.b

Vxores plures cui licebat habere tempore legis. distin. 33.d e

Vxor non est dimittenda pro aliqua macula vel infirmitate corporis. dist. 34.f

Vxorem dimittere an potest vir causa fornicationis. dist. 35.[illegible] d

Vxoricin interfectores quomodo pœnitere debeant. dist. 37.b

Vxor propter fornicationem spiritualem an debeat dimitti. dist. 39.c

Vxor fratris quomodo vocatur. dist. 41.e

X

CHRISTVS quam testate baptismi seruis dedidit, & quam sibi retinuit dist. 5.b.c

Christi corpus quomodo conficitur de substantia panis. dist. 11. per totum.

Christus quale corpus dedit discipulis. dist. 11.c

Christus vtrum quotidie immoletur, vel tantum semel immolatus est. dist. 12.d

Christus judex viuorum & mortuorum quomodo intelligitur. dist. 43.f

Christus in qua forma iudicabit. dist. 48.a

INDICIS LIB. IIII.

FINIS.

Exode 6. Mathias 10

Ramos

Universidad de Deusto
Biblioteca

D. Felix Ramon